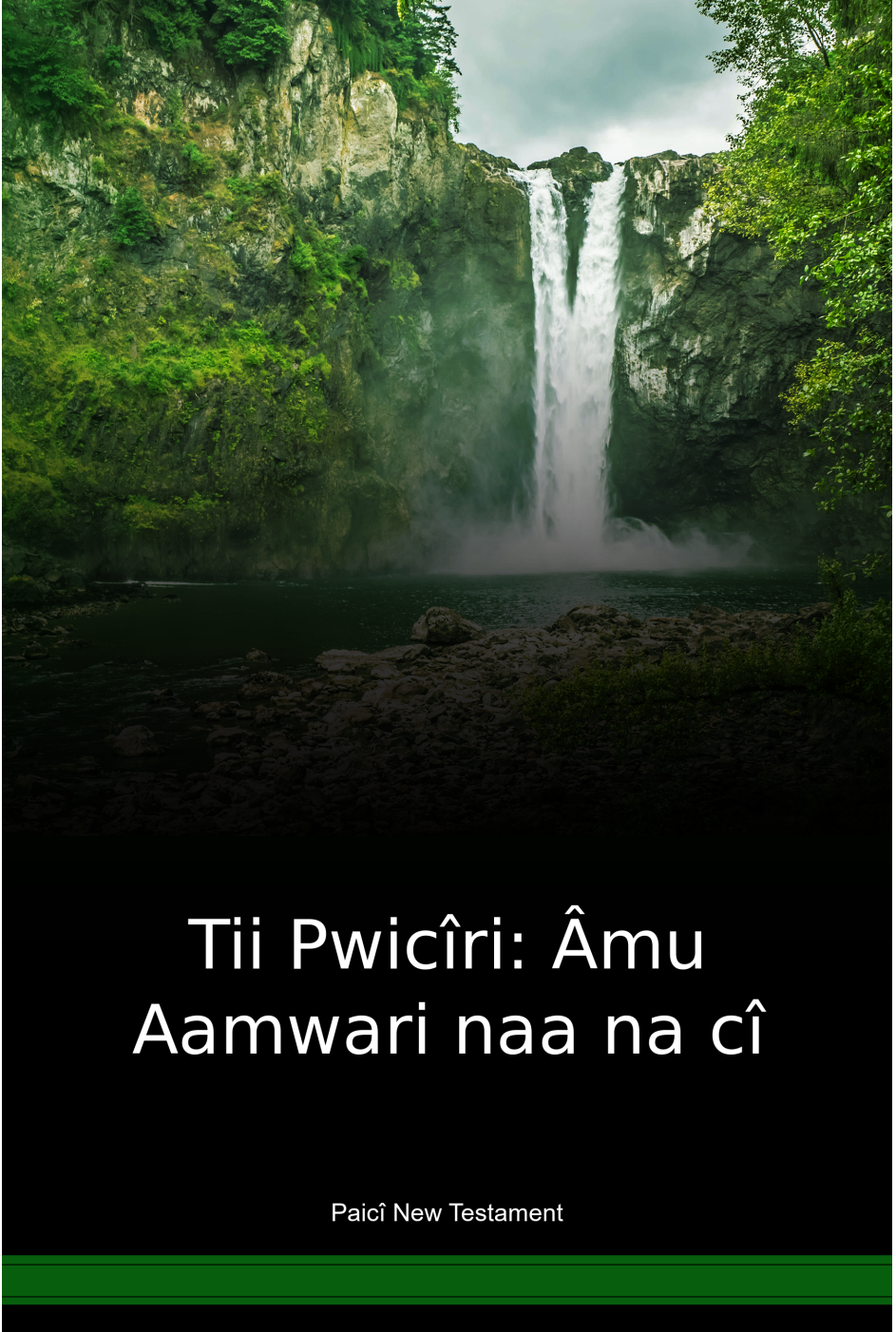

Tii Pwicîri: Âmu Aamwari naa na cî

Paicî New Testament

Contents

Mataio (Matthieu)	1
Maréko (Marc)	79
Luka (Luc)	126
Ioane (Jean)	207
Apostolo (Actes des Apôtres)	264
Roma (Romains)	336
1 Korénito (1 Corinthiens)	373
2 Korénito (2 Corinthiens)	410
Galatia (Galates)	435
Éféso (Éphésiens)	450
Filipi (Philippiens)	464
Kolosé (Colossiens)	473
1 Tésalonika (1 Thessaloniciens)	483
2 Tésalonika (2 Thessaloniciens)	490
1 Timotéo (1 Timothée)	495
2 Timotéo (2 Timothée)	507
Tito (Tite)	515
Philémon (Philémon)	520
Hébéru (Hébreux)	523
Jacques (Jacques)	558
1 Pétéru (1 Pierre)	569
2 Pétéru (2 Pierre)	581
1 Ioane (1 Jean)	588
2 Ioane (2 Jean)	598
3 Ioane (3 Jean)	600
Jude (Jude)	603
Auinapàpari (Apocalypse)	607

Tii Pwicîri: Âmu Aamwari naa na cî

New Testament in Paicî (NC:pri:Paicî)

Language: Paicî

Provided by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This print-on-demand edition of Scripture is produced and provided at cost by the Digital Bible Society in partnership with the Bible League of Canada, Open Doors International, and other missions and translation agencies. To order additional copies of this or other Bibles, please visit www.dbs.org (USA), www.bibleleague.ca (Canada), and www.opendoors.org (Europe).

Copyright and Permission to Copy

Copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc. Scripture text used by permission.

PDF, ePub, and MOBI Bible covers and design are copyrighted 2017 by the Digital Bible Society (www.dbs.org).

PDF generated on 2017-08-24 from source files dated 2017-08-24.

b5c7c7ca-3636-5baf-955c-b50d6b824111

ISBN: 978-1-5313-0541-3

Picémara Wâdé

na é wii wà

Mataio

Bétapoo popai

Wàilàapà na wii tii bèeni?

Wà Mataio, pwi *apostolo. Béaa kâra na é todèe wà lésu, âna é pwi a *tò mwani wârîpû ba kà tèpa *Roma. (Còo 9.9.) Naa na tii kêe, âna é wii pwina é còo na ia é pâra wiâ lésu, â é popa mwara é pwina é wii wà Maréko ma pâra jèkutâ goo lésu na wii.

É wii wiidà?

Nabibiu kâra *naja 60 ma 65 (wâmwünyabweri 30 naja gée na càuru pai bà kà lésu).

É wii tâi?

Tà tèpa cèikî naa goo wà lésu Kérîso, na rà tèpa *Juif mwara. Mu-naa rà wâro gòroigé jii é napô *Judée, â pwiri rà pwa grec, càcaa *hébéru. Ba é ina wà Mataio pâ nee tii gée na *Aamwari Béaa (l'Ancien Testament) naa pairà.

Cina é wii?

É wii, ba na é paari pâ wà lésu Kérîso, âna é pwi *Mesia, pwi ukai me gée goo Pwiduée na rà tapacîê tèpa Juif gée na biu. Wâru pâ nee tii na é ina wà Mataio, ba na é paari pâ, nye wà lésu kaa, na é paco-pâ auinabéaa kà tèpa *péroféta naa na Aamwari Béaa. É wii é nee tèpa jojooro lésu, ba na é paari pâ

é pwi gòobàra ukai *Davita, ma wà Abéraama, pwi jojooro diri tèpa Juif.

É pagòo tèpa cèikî naa goo lésu, ba na rà cimwü wiàna rà pièpàrîrà wà pâra tàpé, â na rà picémara é *Picémara Wâdé kêe tà diri tèpa âboro (28.19–20).

É pagòojè ma ina tâjè pâ, o coo dàra gòiri é Mwaciri kà lésu, na ée mwa wâjué me còwâ (24.30; 25.31).

Dà ère é tii bèeni?

Wà lésu, âna é pwi ukai, êco na câe caa pwi ukai pwacèwii tèpa ukai naani gòropuu. Mwaciri kêe, âna wâ *napwéretòotù ma naa na pwâranüma tèpa âboro. Jè tò naawé goo é cèikî kâjè naa gooé.

Wà lésu, âna é tòpi jii Pwiduée diri é pàtamee, wânidò napwéretòotù ma wâni gòropuu. (Còo 28.18.) É tàrù kêe na é pacâmuri tèpa âboro goro é popai kà Pwiduée, âna maina jii nyamanya kà tèpa Juif. É pwa wâru ina pâ muru na pwacèwii ni: «Guwà jèe tère pâ...êco na wâgo, âna go ina tàwà pâ...» (Còo naporomee 5.)

Wâdé tà Mataio na é wii é pâ ârapupûra kà lésu. Wâru naa na tii kêe jii pâra tii—popai kà lésu goro é pai wârori âmu wâro kâjè, wàijè tèpa naîri Mwaciri (còo naporomee 5–7; 18); ma ucina goo é Mwaciri (còo naporomee 13, 20). Jèe wii pâ popai na wâru na patère tèpa pitûâ kâra *Wâra pwapwicîri kà tèpa Juif na càra caa tòpi lésu (naporomee 23). Â jèe wii mwara pâ popai kà lésu, na é mara ina béaa pâ muru na o mwa tèepaa, na é wâjué me còwâ, ba na é bàra paco Mwaciri kêe (naporomee 24–25).

Pai pitàgoo tii kà Mataio

Wà Iésu Kériso, âna é pwi Mesia, Pwi Ukai na é tòpò Mwakiri napwéretòotù

Pitèpa Iésu, ma ipwabwàtié târa wakè kée (1.1-4.11)

É tapoo wakè kée (4.12-25)

É patùra tèpa âboro naa gòrojaa (5.1-7.29)

Pai wârori wâro kà tèpa naîri Mwakiri

Paari pàtâma pwi Mesia (8.1-9.34)

É patùra tèpa câmu kée â é cùrurâ pâ (9.35-11.1)

Rà tapoo cicaraé tèpa pitûâ (11.2-12.50)

É pwa ucina tà tèpa âboro (13.1-52)

É pacâmurirâ goro Mwakiri

É tubanabwé wakè kée naa Galilée (13.53-17.27)

Inapàpari pâ é pwi Mesia na ée mwa picâri (16.13-17.27)

Popai kée goro ipakîri ma ip-wanauri èpâ (18.1-35)

É too naa lérusaléma (19.1-23.39)

Pwa tàrù kà pwi Mesia naawé (21.1-23.39)

Popai kée goro é pwina o tèepaa na pwâadèrèè (24.1-25.46)

Pai bà ma wâro còwâ kée (26.1-28.20)

Tèpa jojooro Iésu Kériso

Luka 3.23-28

1^aWà Iésu *Kériso, âna é té gée goo wà Davita, pwi gòobàra *Abéraama. Â wàilà-ni diri tèpa jojooro Iésu:

²Abéraama*

Isaaka

Iakobo

*Juda (ma wà tèpa aéjii kée)[†]

^{3b}Pérès (ma wà aéjii kée Zéra; nyaa kàru, âna wà Tamar)

Hesron

Ram

⁴Aminadab

Nachon

Salma

^{5c}Booz (nyaa kée, âna wà Rahab)

Obed (nyaa kée, âna wà Ruth)

Jessé

^{6d}Davita.

Wà *Davita, âna é pwi ukai [naa *Is-araéla. Â gée na càùé, â wà tèpa jojooro Iésu, âna]:

*Solomona (nyaa kée, âna tô wâdà Urie béaa)

⁷Roboam

Abia

Asa

⁸Josaphat

Joram

Ozias

⁹Yotam

Akaz

Ézékias

¹⁰Manassé

Amon

Josias

***1:2** Abéraama... Grec: Wà Abéraama, âna é caa kà Isaaka. Â wà Isaaka, âna é caa kà Iakobo, etc.

[†]**1:2** Juda ma wà tèpa aéjii kée—Tèpa caa kà tèpa 12 wâao Isaraéla.

^a**1:1** Genèse 22.18; 1 Chroniques 17.11

^b**1:3** Genèse 38.29-30; Ruth 4.18-22 ^c**1:5** Ruth 4.13-17

^d**1:6** 2 Samuel 12.24

^{11e}Yekonia (ma wà tèpa aéjii kée).
 Â, na pàara-bà, âna pacòobé
 tèpa Isaraéla gée napô kàra, â rà
 pâra nau pwa karapuu naa napô
 *Babulona.

^{12f}Â gée na càùé, [â wà tèpa jo-
 joro lésu, âna]:

Chéaltiel

Zorobabel

¹³Abihou

Éliakim

Azor

¹⁴Sadok

Akim

Élioud

¹⁵Éléazar

Matthan

Iakobo

¹⁶Ioséfa.

Wà tô wâdà Ioséfa, âna wà Maria,
 tô nyaa kà lésu, na pitunee tée pâ
 Kériso.

¹⁷Wàilà diri pwiri, è jéù tèpa jo-
 joro lésu Kériso. Tapoo gée goo
 Abéraama, tèepaa naa goo Davita,
 âna po 14 naneeâboro. Â tapoo gée
 goo Davita, tèepaa naa goro pai
 còobé kàra è Ba Isaraéla gée Juda
 pâ naa Babulona, âna po 14 na-
 neeâboro. Â géewê, â po 14 na-
 neeâboro tèepaa naa goo pai pitèpa
 wà pwi *Mesia.

Pai pitèpa lésu

Luka 2.1-7

^{18g}Wàéni è jèkutâ goro pai pitèpa
 wà lésu Kériso, pwi Mesia: Wà Maria,

tô nyaa kée, âna ru bwaa ipwa
 câbawâdé[†] ma wà Ioséfa. Â béaari è
 pai piéa kàru, âna é jée nyarana wà
 Maria, na é naigé mee è *Nyuâaê
 Pwicîri. ¹⁹Â é niimiri wà Ioséfa pâ,
 na ée panuâ Maria. Êco na é pwi
 âboro na é pitòimiriê, êkaa na câé
 caa inapàpâri, ba na câé caa kamu
 wà Maria na ara âboro. ²⁰É dau
 pinünüma naa goo, â géewê, â é
 mwa côo naa na naurune pwi jè *an-
 gela kà Pwi Ukai, na é ina tée pâ:
 «Ioséfa, pwi gòobàra Davita, gà cib-
 waa piwâ na gà popa wà Maria. Ba
 napwa naa goo è èpo paa na wâ-
 gooé, âna é me gée goro è Nyuâaê
 Pwicîri. ^{21h}Â naa mwa pitèpaé, â
 gà mwa pitunee tée pâ lésu[¶]. Ba o
 mwa wàé kaa na upa è Ba kée gée
 na tojii[§].»

²²Â diri è pâ muru bèepwiri, âna
 tèepaa, ba na pacoo i pwi ia é
 ina wà Pwi Ukai, na é naigé mee
 pwi *péroféta kée, pâ: ²³ⁱÊe mwa
 nyarana wà i tô èpo dopwa. Â ée
 mwa pitàmari pwi nari âboro èpo
 paa. Â o pitunee tée pâ Émanuêla,
 na pai ina wée pâ, wà Pwiduée, âna
 é wâjaajè. Ésaïe 7.14

²⁴Úna é tàcî wà Ioséfa, â é pa-
 coo è pwina é ina tée i pwi angela.
 Â é popa wà Maria ma é wâdèe.
^{25j}Êco na càru caa ipuu, tiagoro na
 wà Maria, âna é mwa pitàmari i pwi
 nari èpo. Â wà Ioséfa, âna é nama
 nee lésu.

[†]**1:18** Ipwa câbawâdé—Wâjaa tèpa Juif, âna càcaa pai ina wée pâ, ru ipuu naima.

[¶]**1:21** lésu—Pai ina wée naa na hébéru pâ: Wà Pwi Ukai, âna é pa-udòjè.

[§]**1:21** Gée na tojii—Grec: Gée na pâ èpà kée (= kàra è Ba).

^e**1:11** 2 Rois 24.14-15; 2 Chroniques 36.10; Jérémie 27.20

^f**1:12** Esdras 3.2 ^g**1:18** Luka 1.27,35 ^h**1:21** Luka 1.31, 2.21

ⁱ**1:23** Ésaïe 7.14 ^j**1:25** Luka 2.21

Rà ipwamainaê tèpa maagoi

2 Pitèpa Iésu naa Bétéléma wâ *Judée, na pàara kà ukai *Héroda^{**}. Â wâ pàra tèpa maagoi—tèpa tà manga na rà câmu goro îricò—âna rà me gée na é too wê i tòotù. Â rà tèepaa naa *Iérusaléma. ^{2k}Â rà pitawèeri tèpa âboro wê pà: «É wâpà pwi nari èpo na pitèpaé, wâ pwina ée mwa pâra nau pwi ukai kà tèpa *Juif? Ba bà côo é îricò kêe, na é tèepaa, câmu kâra pai pitèpaé. Êkaa na bà me nau pipwamainaê, [ma naa tée âraimeai kâbà].»

³Â wâ ukai Héroda, âna é tère é jèkutâ goro pai tèepaa me kà tèpa maagoi ma é pwina rà ina. Â gùmagù é pwâranümee. Â wâ diri tàpé Iérusaléma, âna wâgotàra. ⁴Â é papitiri diri tèpa caa kà tèpa pwa *ârapwaailò wâ Héroda, ma wâ tèpa *dotée goro é Naèà.

Â é tawèerirâ pà: «Pwiri wâpà é ère na o pitèpa naawê i pwi *Mesia [na guwà tapacîê]?»

⁵Â rà tòpi tée pà: «Naa Bétéléma, wâ Judée. Ba wàéni é popai kà Pwiduée, na ia é jèe wii wâ pwi *péroféta, pà:

^{6l}Cidòri nyuâa
napô Bétéléma,
napô gée *Juda!
Pwamuru naa googà
jii pàra napô!
Ée còobé gée jaagà
pwi ukai na maina;
pwi a wéaari
é Ba Isaraéla,

pwi Ba na Ba kôo.» Michée 5.1

⁷Géewê, â é todà tèpa maagoi wâ Héroda. Ûna wàilà co, â é ina tàra pà: «Guwà ina tóo bwàti i pwi pàara na guwà tapoo côo na i îricò.»

⁸Ûna rà ina tée, â é panuàrà pà naa Bétéléma, ma ina tàra pà: «Guwà pà nau mudàra bwàti i pwi nari èpo. Â wiàna guwà pâmarié, â guwà wâjué me còwâ, nau ina tóo. Ba nümoo mwara dàra pâra, nau ipwamainaê ma naa tée âraimeai kôo.»

⁹Nabwé, â rà còpòo wâ tèpa maagoi. Â rà jèu côo mwara i pwi îricò, â é tòcia tàra é naigé. Â rà pâra wiâê, â na é tèepaa pà, naa gòro i pwi wâ na tâa na i pwi nari èpo, â é coo. ¹⁰Ûna rà côo pà é coo wê i îricò, â rà nye dau ipwàdée kaa. ^{11m}Â rà tò naa na i wâ, â rà pâmari i pwi nari èpo ma Maria, tò nyaa kêe. Â rà tùu jùrurà ma ipwamaina i pwi nari èpo. Â rà pwa ma èrù pà ère atà kàra, â rà naa tée é jèpa âraimeai kàra, na dau maina wâri wèe—mwani mii, ma encens [pà dà na ùrea^{††} na jè cîri] ma é jawé ùrea na nee myrrhe.

¹²Gée na càùé, â é ina tàra wâ Pwiduée naa na naurune pà, na rà cibwaa wâjué còwâ naa jaa Héroda. Â rà pa cè naigé na ité, ba na rà wâjué còwâ naa napô kàra.

Rà uru jii Héroda

¹³Ûna rà jèe wâjué còwâ wâ tèpa maagoi, â é pwa naurune wâ loséfa. Â é côo wâ pwi *angela, na é ina tée pà: «Gà wàcî! Gà cimadò, â gà

^{**}**2:1** Héroda—Nee ‘Héroda Maina’, wàè pwi apâbéaa kà tèpa Héroda. Côo mwara Neeremuru (Vocabulaire) naa pwâadàra tii.

^{††}**2:11** Ùrea—Bon odeur.

^k**2:2** Nombres 24.17 ^l**2:6** Michée 5.1; loane 7.42

^m**2:11** Psaume 72.10–15; Ésaïe 60.6

popa i du duanaî, â gà uparu, pâ naa *Aigupito! Ba wà Héroda, âna é pwa na é mudàra i pwi nari èpo, ba na pòtàmwereê. Â guwà tâa wê tiagoro tòotù na go mwa patùragà.»

¹⁴ Â é cimadò wà loséfa, â é popa i du duanaî, â rà pâra na ne, naa napô Aigupito. ¹⁵ Â rà tâa wê, tiagoro pai bà kà Héroda.

Diri pâ muru bèepwiri, âna tèepaa, ba na pacoo i pwi ia é ina wà Pwi Ukai, na é naigé mee pwi péroféta kée, pâ: Go jèè todà me pwi naîô, â go pacòobée gée Aigupito. Osée 11.1

É nama pòtàmwara tèpa nari èpo

¹⁶ Wà Héroda, âna é côo pâ rà ipwa tûa tée wà tèpa maagoi. Â é nye dau putàmu kaa. Â é nama pòtàmwara diri pâ nari èpo paa, na wâboo côwâ kâra ârailu naja, wâna diri Bétéléma, ma pâ napô goro jènereê. Ba é tâmogòori gée goo tèpa maagoi i pàara na é tèepaa na, i îricò. ¹⁷ Â, na wàrapwiri, â é pacoo i pwi ia é ina wà Pwiduee, na é naigé mee wà péroféta léremia, pâ:

¹⁸ Pwâra i ma pijinünü na Rama[†]! É imuru pâ èpo kée Rachel. Pwacoé ma patàmarùé, ba jèè tiàurà diri. Jérémie 31.15

Rà wâjué côwâ gée Aigupito

¹⁹ Gée na càuru è pai bà kà Héroda, â é pwa naurune wà loséfa na Aigupito. Â é côo pwi angela kà

Pwi Ukai, ²⁰ na é ina tée pâ: «Gà cimadò, â gà popa i du duanaî, â gà wâjué côwâ paru pâ naa napô *Isaraéla. Ba rà jèè bà wà tàpé na ia nûmarà na rà pòtàmwara i nari èpo.»

²¹ Â é cimadò wà loséfa, â é poparu wâjué naa napô Isaraéla. ²² Êco na é tée pâ wà Arkélaos, pwina naî Héroda, âna é popa pwâra ukai naa Judée, gée na càuru pai bà kà caa kée. Â wâgotée na é wâjué côwâ naawê. Â é ina tée mwara wà Pwi Ukai naa na naurune pâ, na rà pâra naa napô Galilée. ²³ Â rà tâa na jèè village na ina goo pâ Nazareth. Êkaa na pacoo è pai jèè ina kà tèpa péroféta pâ, [wà pwi Mesia, âna] o pwi âboro gée Nazareth.

É patère tèpa âboro loane

Maréko 1.1-8; Luka

3.1-18; loane 1.19-28

3 Gée na càuru pâ naja na wâru, â é cimadò wà pwi âboro na nee *loane Pwi a piupwaa. Â é tâa namaré wà *Judée, â é picémara târa pâ âboro na rà medarié. Â é ina târa pâ: ² «Guwà pinünüma ma guwà pitòotéri è wâro kàwà! Ba jèè wâmwünyabwe è *Mwaciri napwéretòtù!»

³ Wà loane, âna wàè kaa, na ia é jèè picémaraè wà *péroféta Isaia, pâ:

Pwa pwi âboro naa namaré

[†]**2:18** Rama; Rachel—Rama, âna pwi village kâra è wâao kà Éfraïm na wâmwünyabweri lérusaléma; Rachel, âna tô nyaa kà loséfa ma Benjamin, â wà Éfraïm, âna pwi naî loséfa. É popai bèenî na tii kà léremia, âna goro pai còobé kà tèpa Isaraéla gée napô kâra, ba na rà pwa karapuu naa napô Babulona. (Còo Jérémie 31.15.)

[†]**2:15** Osée 11.1 [°]**2:18** Genèse 35.19; Jérémie 31.15

[°]**2:23** Ésaïe 11.1, 53.2; Luka 2.39; loane 1.45

[°]**3:2** Mataio 4.17, 1.15 [†]**3:3** Ésaïe 40.3

na é tomara too:

“Ée me Pwi Ukai.

Pwabwàti é naigé!

Pwa ma bàracaari

pwi ére na ée pâ wê!”Ésaïe 40.3

⁴ Napwa naa goo loane, âna é coona é ârabwée na pwa goro wàra kaamela¹¹. Â é piié goro karapuu parawére macii. Â é uti kòrée ma wâdo narapuutâ. ⁵ Â po dau wâru pâ âboro na rà nye tà medarié naa namaré—gée *Iérusaléma, ma diri é napô Judée, ma é pâ ére goro nairiwâ loridano. ⁶ Â rà inapàpari é pâ èpà kàra, na ara é pâ âboro diri. Â é *upwaarà naa nairiwâ loridano.

Guwà pwa cè tûâ cèna wâdé!

⁷ Wâru mwara tèpa âboro gée na du ditàra pwapwicîri kà tèpa *Juif, wà tèpa *Farasaio ma tèpa *Sadukaio, na rà medari loane, ba na é upwaarà.

Una é côorà, â é ina tàra pâ: «Guwà pâ tèpa nari dòa, ma tèpa pwâ! Wàilàapà na ina tàwà pâ, guwà o udò jii é wârimuru, na ée mwa naa tàwà wà Pwiduée? ⁸ Bwa! Guwà mara pwa cè tûâ cèna wâdé, târa ma o paari pâ, jèe pitòotéri é wâro kàwà! ⁹ É, gona guwà tà nimiri pâ, guwà udò, gée goo na wà *Abéraama, âna é pwi jooorowà? Bwa! Piticèmururu naa goo. Ba wiàna nūmee, â o pâri wà Pwiduée ma é bii

é pâ atû bèeni ma rà o tèpa gòobàra Abéraama!

¹⁰ «É jèe tà pwabwàti é gi kée [wà Pwiduée]. Â ée mwa tépàgà naa na wàé diri é pâ upwâra na càcaa wâdé é pâ pwêe, ma cîri naa na ânye!»

O pitèi tèpa âboro!

¹¹ «Wâgo, âna go upwaawà goro jawé, târa ma o paari pâ guwà pitòotéri é wâro kàwà. Êco na wà pwina ée mwa me pwicò kôo, âna ée mwa upwaawà goro Nyuâaé Pwicîri ma ânye^{ss}. Wàé, âna dau pwa pàtamee jiio*, â càcaa pâriô ma go tipi é otàpwe goro du wâraâé [ba é Pwi Ukai]. ¹² É jèe nye tà pwabwàtié, ba na é pitèi tèpa âboro. Â ée mwa naaitiri tàpé na rà wâdé jii tàpé na rà èpà, pwacèwii pai pinaaitiri é pudòro upwâra[†] jii é parawée. Â é tòimiri é pudòé, â é cîri parawée naa na ânye na ticè pwâadèrèe.»

Piupwaa Iésu

Maréko 1.9-11; Luka 3.21-22

¹³ Gée na càué, â é pâra wà Iésu gée napô Galilée, naa nairiwâ lori-dano. Â é pàdari wà loane, ba na é upwaaé.

¹⁴ Êco na càcaa nūma wà loane na é pwa, â é ina tà Iésu pâ: «Gona cina gà medario? Na càcaa pâri ma go upwaaagà. Wâdé na gà upwaaao.»

¹¹ 3:4 Kaamela—Chameau. Còo **note** goo Mataio 19.24 ma Maréko 1.6.

^{ss} 3:11 Upwaawà goro...ânye—Pwiri pitèimuru kà Pwiduée. Ée mwa naa Nyuâaé Pwicîri kée tà pàra tàpé, â ée mwa naa wârimuru tà pàra tàpé. É, pwiri popai goro pai picèitiri é èpà jiijè, tèpa naîé.

*3:11 Dau pwa pàtamee jiio—é, Dau pwamuru naa gooé jiio.

†3:12 Pudòro upwâra—Nara upwâra (graine); Parawée (é, pwùrué, pwirié)—coquille, extérieur.

°3:4 2 Rois 1.8 †3:7 Mataio 12.34, 23.33

°3:9 loane 8.33,39; Roma 4.12 °3:10 Mataio 7.19; Luka 13.6-9

°3:11 loane 1.26-27,33; Apostolo 1.5

¹⁵Â é tòpi tée wà lésu pâ: «Nye wâdé é pwina gà ina. Êco na, ni, âna wâdé na ju pacoo é pwina *târù na ara Pwiduée.»

Êkaa na é upwaaé wà loane, wàra pai ina kée. ¹⁶xÛna é cimaddò gée najawé wà lésu, â nye tàpirié kaa é napwéretòtù, â é còo è Nyuââ Pwiciři kà Pwiduée, na é gère boome naa gòé, pwacèwii é déamu. ¹⁷yÂ é tère é pwàratùra me gée napwéretòtù na ina pâ: «Wà pwi bèepwiri, âna Pwina naîô [na caapwi co] na go dau meaarié. Wàé kaa na go jèe nye pitòrigarié, ba dau wânümoo tée†.»

É tacai lésu wà Caatana

Maréko 1.12-13; Luka 4.1-13

4 ²Gée na càùé, â é popa wà lésu é Nyuââ Pwiciři kà Pwiduée naa namaré, ba na é tacaié wà *Caatana, pwi a cicarajè. ^{2a}Â câé caa ija wà lésu naa na 40 tòtòtù, ba é *ipwanya[†]. Â é tapoo copwa.

³Â é pàdarié wà Caatana, pwi a tacaijè, â é ina tée pâ: «Wiàna gà *Pwina naî Pwiduée, â gà bii é pâ atù bèeni ma poloa!»

^{4b}Â é tòpi tée wà lésu pâ: «Jèe nye wii naa na *Tii Pwiciři pâ: Câé caa wâro co goro poloa wà pwi âboro, â é nye wâro goro diri pâ popai na é ina wà Pwiduée.» Deutéronome 8.3

⁵Â é popa lésu pâ naa *Iérusaléma, ville na pwiciři. Â é popaé too naa gòro pûru *Wâra

pwapwiciri. ^{6c}Â é ina tée pâ: «Wiàna gà Pwina naî Pwiduée, â gà ègò géeni! Ba jèe wii naa na Tii Pwiciři pâ:

Êe mwa tûâri
tà tèpa *angela kée,
wà Pwi Ukai Pwiduée,
ba na rà wéaarigà.
Rà mwa tapigà.

O càcaa tanoori âgà
naa gòro atù.» Psaume 91.11-12

^{7d}Â é tòpi tée wà lésu pâ: «Bwa. Ba jèe nye wii mwara naa na Tii Pwiciři pâ: Gà cibwaa pigadà Pwi Ukai Pwiduée'gà.» Deutéronome 6.16

⁸É popaé mwara wà Caatana naa gòro jè jaa na dau wâdòiti. Â é paari tée diri é pâ napô ma mwaciri gòropuu bau é pwényuâa kàra ma é neemururà. ⁹Â é ina tée pâ: «Wiàna gà tùu jùrugà arao ma gà ipwa-mainaô, â go mwa naa tâgà diri é pâ pwi bèepwiri.»

^{10e}Â é ina tée wà lésu pâ: «Gà pâra jiio, co Caatana! Ba jèe nye wii naa na Tii Pwiciři, pâ: Gà ipwa-maina Pwi Ukai Pwiduée'gà, â nye wàé co, na gà ipwa âboro kîri kée.» Deutéronome 6.13

¹¹Nabwé, â é panuâ lésu wà Caatana, â rà medari lésu pâ angela, â rà ipwa âboro kîri kée.

É tapoo wakè kée lésu

Maréko 1.14-15; Luka 4.14-15

^{12f}Gée na càùé, â é tère wà lésu pâ, jèe tòpò wà *loane Pwi a piup-

†**3:17** Wânümoo tée—é, Wânümoo gooé.

†**4:2** Ipwanya—Jeûner. Còo Neeremuru (Vocabulaire). Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Bicopwa.

x**3:16** loane 1.32

y**3:17** Psaume 2.7; Ésaïe 42.1; Mataio 12.18, 17.5; Luka 9.35

z**4:1** Hébéru 2.18, 4.15 a**4:2** Exode 34.28 b**4:4** Deutéronome 8.3

c**4:6** Psaume 91.11-12 d**4:7** Deutéronome 6.16 e**4:10** Deutéronome 6.13 f**4:12** Mataio 14.3; Maréko 6.17; Luka 3.19-20

waa naa na karapuu. Â é pâra wà lésu naa napô Galilée. ¹³ Â câé caa tâa Nazareth, â é pâra nau pitâa Capernaüm, bàra nawià Galilée, wâna ére Zabulon ma Neftali. ¹⁴ Êkaa na paco i pwi ia é ina wà Pwidueé, na é naigé mee *péroféta Isaia pâ:

¹⁵ Tère, co du napô

Zabulon ma Neftali—

gàu wâmwünyabweri nawià;

na ére gée còwâ

kâra loridano;

wâgàu na Galilée;

napô na piwâru Ba na,

na càra caa pwi Ba kôo.

¹⁶ Go ina târa pwi Ba kôo:

Ba kôo na tâa na bàutê

—bàutê na dau cikautê.

Té mariê é tòotù;

èpàparié pwéelaa na pwâra.

É pawâroé còwâ wà Pwidueé! Ésaïe

8.23–9.1

¹⁷ Â nye tapoo kaa naawê, na wà lésu, âna é picémara é popai târa pâ âboro. Â é ina târa pâ: «Guwà pinünüma ma pitòotéri é wâro kàwà! Ba jèe wâmwünyabwe é *Mwaciri napwéretòotù!»

É todà tèpa tapoo câmu kée

Maréko 1.16–20; Luka 5.1–11

¹⁸ Na jè tòotù, â é pâra wii bàrawià Galilée wà lésu. Â é còo tupédu âboro na tupédu a taa ârawéà—wà Simona na ina gooé pâ Pétèru, ma wà André, pwi aéjii kée. Â ru gère tòpò puà kàru naa nawià.

¹⁹ Â é ina târu pâ: «Gàu me wiâô, â go mwa nama gàu tupédu a pwa-puàri âboro.»

²⁰ Â ru nye naaco kaa é puà kàru, â ru pâra wiâ lésu.

²¹ Rà tàpo dau pipâra pâ, â wà lésu, âna é còo Jacques ma loane, tupédu naî Zébédée. Rà tàgère pwàni puà gòro wànga ma wà caa kàru. Â é todàru wà lésu, ²² â ru nye naaco kaa wà caa kàru, ma i wànga, â ru pâra wiâê.

É nama tiàu maagé kâra âboro

Maréko 1.35–39; Luka

4.42–44, 6.17–19

²³ iÉ pâra pitiri napô Galilée wà lésu, â é pacâmuri tèpa âboro naa na pâ *wâra pitapitiri. Â é picémara é *Picémara Wâdé goro é Mwaciri [napwéretòotù]. Â é nama tiàu diri pâ maagé ma aré kâra pâ âboro. ²⁴ jÂ rà tère jèkutâ gooé pitiri na province Syrie. Â rà cia medarié wà tàpé na rà aré^s, ma é pâ na jèpapara maagé—wà tàpé na tâa goorà é pâ duée, ma wà tàpé na rà céca^{**} ma wà tàpé na rà pitàb-wamwa. Â é cau nama tiàu maagé kàra wà lésu. ²⁵ kWâru pâ âboro, na rà pé gère pâra wiâ lésu—âboro me gée Galilée, ma gée na ére goro Dix Villes^{††}. Â rà me mwara gée lérusaléma, ma diri é napô *Judée, ma gée na ére pâ còwâ kâra nairiwâ loridano.

^s4:24 Tàpé na rà aré (é, tàpé na rà tâa na aré)—Ceux qui souffrent.

^{**}4:24 Tàpé na rà céca—Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Tàpé na rà pinya.

^{††}4:25 Dix Villes—Nee mwara Décapole. 10 villes na caajurirà.

⁹4:15 Ésaïe 8.23–9.1 ^h4:17 Mataio 3.2, 19.27

ⁱ4:23 Mataio 9.35; Maréko 1.39; Apostolo 10.38 ^j4:24 Maréko 6.55

^k4:25 Maréko 3.7–8

pai pwa pupûra naa gòrojaa

(Naporomee 5-7)

Luka 6.17-49, 12.22-34

5 Ûna é côo pâ âboro na wâru wà lésu, na rà gére me, â é too naa gòrojaa, â é tâaboo, ba na é pacâ-murirà. Â rà me naa jaaé tàpé na rà pâra wiâê.

Cidòri nyuâa

² Â é ina tàra pâ:

³ «Cidòri nyuâa tàpé na rà ipakîrìrà, ba o kàra é *Mwaciri napwéretòotù!

⁴ Cidòri nyuâa tàpé na rà i, ba ée mwa patamarùrà wà Pwidueé!

⁵ Cidòri nyuâa tàpé na moo pwâranümarà, ba o mwa kàra é gòropuu diri!

⁶ Cidòri nyuâa tàpé na rà copwa dàra câbawâdé kà Pwidueé, ba ée mwa naa tàra diri pwina nûmarà goo!

⁷ Cidòri nyuâa tàpé na rà imeai, ba ée mwa imeairà wà Pwidueé!

⁸ Cidòri nyuâa tàpé na tâbawêe pwâranümarà naa goo Pwidueé, ba rà o mwa côoê!

⁹ Cidòri nyuâa tàpé na rà pinaanapô bèepirà, ba ée mwa tuneé tàra wà Pwidueé pâ, tèpa naîê!

¹⁰ Cidòri nyuâa tàpé na pièpàrìrà gée goro pai pitêre dàra kàra é popai kà Pwidueé. Ba o mwa kàra é Mwaciri napwéretòotù.

¹¹ Cidòri nyuâawà, wiàna rà tobap-wàwà ma pièpàrìwà, gée goro na guwà tèpa âboro kôo. ¹² Ba rà jèe nye wàrapwiri tà tèpa *péroféta na rà pâbéaa kàwà. Â guwà ipwadée ma piègòtùru, ba o maina pumara wakè kàwà naanidò *napwéretòotù!»

Guwà tèpa pwéelaa kàra gòropuu

¹³ «Guwà tèpa còo[†] târa gòropuu. Â wiàna é còo, âna tubatiàu é nûmee, â jè o wànau târa ma jè o pwa ma tèepaa còwà é nûmee? Bwa. O jèe piticèmuru naa goo. Â o tû naa gòroigé, â rà o mwa pâra gò pâ âboro.

¹⁴ «Guwà tèpa pwéelaa kàra gòropuu, pwacèwii é jè ville na é tâa gòrojaa, ba o pwacoé ma jè cîdaée. ¹⁵ Â ipaiwà mwara naa goo é jè wâra ânye. Ba câjè caa nuri, ma jè mwa caa naapwàniri é pwéelaa kée! Bwa! Jè nye tòpò dòiti. Â é pwéelaa goo diri é pâ âboro, na rà tâa na é wâ. ¹⁶ Â wâdé na wàrapwiri é pwéelaa

[†]**5:13** Còo—Na pàara biu, âna càcaa po wâdé bwàti é pâ còo. Ba po dau wâru pâ tòri na tâa na. Na pàra pàara, âna jèe nye ticè nûmee, ba jèe pâra gòro jawé, â jèe nye po tâa co é pâ tòri na. Pwacèwii é nu na jè pwârù târa kuru, ba, na jè copwaa diri, â jèe ticè nûmee, â jè tû târa ja. Wakè kà còo mwara, âna na é cèitiri ma wéaari é utimuru. Ucina mwara goro é auipwataâboro kà Pwidueé na câ mwa caa tòotéri. (Còo Lévitique 2.13; Nombres 18.19.)

5:3 Ésaïe 57.15 **5:4** Ésaïe 61.2-3; Auinapàpari 7.17

5:5 Psaume 37.11 **5:6** Ésaïe 55.1-2 **5:10** 1 Pétèru 3.14

5:11 1 Pétèru 4.14 **5:12** 2 Chroniques 36.16; Apostolo 7.52

5:13 Maréko 9.50; Luka 14.34-35 **5:14** Ioane 8.12, 9.5

5:15 Maréko 4.21; Luka 8.16, 11.33 **5:16** Éfeso 5.8-9; 1 Pétèru 2.12

kàwà! Wâdé na é tèepaa na ara diri tèpa âboro. Â géewê, âna rà o côo é pâ muru na wâdé na guwà pwa. Â rà o pwamaina Pwiduee, Caa kàwà, na é wânidò napwéretòtù.»

Go tèepaa nau pacoo é Naèà

^{17w}«Guwà cibwaa niimiri pâ, go tèepaa nau nama tiàu é *Naèà kà Moosé, ma é pâ auina kà tèpa péroféta. Bwa, go tèepaa, ba na go pacoo. ^{18x}Guwà tère bwàti, ba go ina tàwà é âjupâra pâ: Ûna bwaa tâa é napwéretòtù ma gòropuu, â o càcaa câtura cè ji caapwi âmu gée goro é Naèà, tiagoro na pacoo diri é pâ namuru.

^{19y}«Gée goo pwiri, â wà pwi âboro na é tajii é ji caapwi naèà na dau kîri, â é picòo tà pàra tàpé ma rà ipwacèwiié, âna wà pwiibà, âna ée dau kîri naa na Mwakiri napwéretòtù. Â wà pwi âboro na é pâra wiâra bwàti é Naèà, ma picòo tà pàra tàpé ma rà wàrapwiri, âna wà pwiibà, âna ée dau maina naa na Mwakiri napwéretòtù. ²⁰Ûu, wâdé na guwà pitère dâra é câbawâdé kà Pwiduee, jii pai pwa kà tèpa *dotée goro é Naèà ma wà tèpa *Fara-saio. Ba wiàna càcaa wàrapwiri, â o câguwà caa tò naa na Mwakiri napwéretòtù.»

Gà naaco putàmu

^{21z}«Guwà tâmogòori bwàti pâ é jèe ina [wà Pwiduee] tà tèpa jo-jooròjè, pâ: Gà cibwaa tètàmwara âboro. Exode 20.13 Â wà pwina é

tètàmwara pwi jèpwi, âna o popaé pàdari pwi a pitèimuru, ma é pwa wàrimuru tée. ^{22a}Â wâgo, âna go ina pâ: Wiàna gà putàmu^{¶¶} naa goo pwi a cèikî béégà, â gà o mwa coo ara Pwiduee, na ée mwa pitèigà. Â wiàna gà ina tà pwi a cèikî béégà, pâ, “Gà pé pigù!” âna o popagà pâ naa na wàra pitèimuru kà Pwiduee. Â wiàna gà piduri^{§§} pwi a cèikî béégà, â gà tapacîri wàrimuru na dau maina, naa na ére na jèe maagé ma tòina naawê.

^{23b}«Jè jèe côo cai ni: Gà pame é âraimeai'gà naa na wàra pwapwicîri. Â tèepaa me naa na pwàranümagà é pwina wânabibiu kàu ma wà pwi a cèikî béégà. ²⁴Â, na wàrapwiri, wâdé na gà tàpo naaco naawê é âraimeai'gà. Â gà wâjué côwâ, ma gàu mara pinaanapô ma wà pwi aéjii'gà. Â nabwé, â gà mwa wâjué côwâ, ma gà mwa bàra naa i âraimeai'gà.

²⁵«Wiàna é piciapwâ googà wà pwi jèpwi, â gàu mara pinaanapô ma wàé, wiàna gàu bwaa gére wâ naigé pâ naa na aupitèimuru. Ba é péa panuâgà tà pwi a pitèimuru, na ée mwa panuâgà târa pwàliici ma tòpògà naa na karapuu. ²⁶Â go ina tâgà é âjupâra pâ: O câgà caa còobé gée na karapuu, wiàna ina pâ, bwaa câgà caa pé wâri diri é wàrimuru'gà!»

Popai goro tapàgà piéa

^{27c}«Guwà tâmogòori bwàti pâ é jèe ina [wà Pwiduee] pâ: Gà cib-

^{¶¶}**5:22** Putàmu—Pàra Tii Pwicîri naa na grec, âna rà ina pâ: Putàmu na ticé âji majoroé.

^{§§}**5:22** Piduri—Insulter.

^w**5:17** Roma 3.31 ^x**5:18** Luka 16.17, 21.33 ^y**5:19** Jacques 2.10

^z**5:21** Exode 20.13; Deutéronome 5.17 ^a**5:22** 1 Ioane 3.15

^b**5:23** Maréko 11.25 ^c**5:27** Exode 20.14; Deutéronome 5.18

waa toomura (gà cibwaa cîâa jii tô wâdàgà, é, wà pwi éagà).Exode 20.14

²⁸ «Â wâgo, âna go ina pâ: Wiàna gà ucâri wâdà pwi jèpwi, â gà wâdéarié, â pwacèwii na gàu jèe pipuu. ²⁹^dBa wiàna majoroé è âraporomeegà, na gà pitanami goo, ma gà pwa na èpà, â gà èrù tâjii, â gà tûtâjii naaiti jiigà! Ba o wâde ba kâgà wiàna tiâu jè ére naiigà, jii wiàna tâbawêe è naiigà, â tûgà naa na ére na gà pwamaagé còo naawê! ³⁰^eÂ wiàna majoroé è îgà étò na gà pwa na èpà, â gà tépàgà, â gà tûtâjii naaiti jiigà! Ba bwaa wâdé ba kâgà wiàna tiâu è jè ére naiigà, jii wiàna tâbawêe è naiigà, â gà pâra naa na ére na jè maagé ma tòina naawê!»

³¹^f«Jèe ina mwara pâ: Wà pwina é tû târa é wâdèe, âna wâdé na é pwa cè tii târa ma pitapàgà piéa.Deutéronome 24.1 ³²Éco na wâgo, âna go ina pâ: Gà cibwaa tû tà tô wâdàgà na càcaa tô a toomura† (câe caa cîâa jiigà). Ba gà péa panuâe, ba na é toomura, wiàna è jèu piéa ma cè pwi jèpwi. Â

wà mwara pwi jè âboro na é popaé ma é wâdèe, âna é toomura‡.»

Popai goro ipwataâboro

³³^{gh}«Guwà tâmogòori bwàti pâ é jèe ina wà Pwiduée tà tèpa jo-joorojè, pâ: Gà cibwaa pwâ goo è pai pwataâboro'gà. Wâdé na gà pacoo è *auipwataâboro'gà na ara Pwi Ukai.Lévitique 19.12 ³⁴ⁱÂ wâgo, âna go ina pâ: Wiàna gà *ipwataâboro, â gà cibwaa ina neere ére pwicîri, ba na *paâjupâra è auipwataâboro'gà.

«Gà cibwaa ina “napwéretòotù” ba autâa pwicîri kà Pwiduée; ³⁵^jé, “gòropuu” ba aucò kèe; é, “*Iérusaléma” ba ville kèe, wàè na é Ukai maina kâjè. ³⁶Â gà cibwaa ina mwara pâ: “Go ipwataâboro gòro pûruô” ba càcaa wâgà na gà tâmogòori nama pwaa, é, duu è caapwi wàrapûrugà. ³⁷Wiàna nûmagà na gà üuri, â gà ina co pâ “üu”. Â wiàna tàutâgà, â gà ina co pâ “bwa”. Ba cè gòobèrèe, âna me gée jaa *Caatana, wà Pwi âboro èpà.»

*5:29 Ucina co goo è pwina nama jè pwa na èpà. Ba wâdé na jè tûtâjii naaiti jijjè.

†5:32 Na càcaa tô atoomura—é, Éco wiàna tô ilàri na ia pwicîri ma gàu piéa.

‡5:32 Na pàara kà lésu, âna maina kamu kâra ilàri na pitapàgà piéa. Ipaiwà mwara wiàna nye ticè èpà na é pwa. Wiàna é piéa còwà, â o càcaa dau wâdé è béarailu kâra pai pitâa kèe ma pwi jè âboro, gée goro è pwâra kamu kèe. É popai bèeni kà lésu, âna pwiri pai ina wèe pâ, wâdé tà Pwiduée na câgàu caa tapàgà piéa. Éco na, wiàna ticè pai pwa wèe ma gàu pitànaima, â gà tòmimi è nee tô wâdàgà, â gà cibwaa nama é kamu wiàna ticè èpà na é pwa.

^d5:29 Mataio 18.9; Maréko 9.47 ^e5:30 Mataio 18.8; Maréko 9.43

^f5:31 Deutéronome 24.1–4; Maréko 10.4

^g5:33 1 Korénito 7.10–11 ^h5:33 Exode 20.7; Lévitique 19.12; Nombres 30.3; Deutéronome 23.22

ⁱ5:34 Ésaïe 66.1; Mataio 23.22; Jacques 5.12

^j5:35 Psaume 48.3; Ésaïe 66.1

Popai goro pitôowârimuru[¶]

³⁸^k«Guwà tâmogòori pâ jèe ina pâ: Âraporomee târa âraporomee, ma poropwâ târa poropwâ[§]. Exode 21.24

³⁹«Êco na wâgo, âna go ina pâ: Wiàna é pwa na èpà tâgà wà pwi jè âboro, â gà cibwaa pitôowâri tée. Â wiàna é tamagéri é upwaégà étò, â gà panuâ tée mwara jèpwi. ⁴⁰ Â wiàna é popagà pâ naa na wâra pitèimuru pwi jè âboro, ma é popa cimiici'gà, â gà naa tée mwara é palito'gà. ⁴¹ Â wiàna é tacoo googà wà pwi jè [coda roma] ma gà popa é atà kée naa na caapwi kilomètre, â gà popa naa na ârailu kilomètres. ⁴² Wiàna é ilari jiigà cè jè muru, wà pwi jè âboro, â gà naa tée. Â wiàna é ilari târa mwa pitôowâri, â gà cibwaa iauri jiié.»

Gà meaari tèpa èpàrigà!

⁴³^l«Guwà tâmogòori bwàti é auina bëeni: Gà meaari tèpa jèneregà. Lévitique 19.18 Â rà ina mwara [pàra tàpé] pâ: “Â gà èpàri tàpé na rà èpàrigà.” ⁴⁴^mÊco na wâgo, âna go ina pâ: Gà meaari tàpé na rà èpàrigà^{**}, â gà pwapwicîri ba kà tàpé na rà

pwa tâgà na èpà. ⁴⁵ Â wiàna gà wàrapwiri, â gà pwi âji naî pwi Caa'gà, na é wânidò napwéretòotù. Ba é nye nama té é tòotù kée, naa gò tàpé na rà wâdé, ma wà tàpé na rà èpà. Â é nye nama popaa, naa gò tàpé na rà papwicîrié, ma wà tàpé na càra caa papwicîrié.

⁴⁶ «Ba wiàna gà wâdéari co tàpé na rà wâdéarigà, â cina gà tapacîri cè câmagà^{††} jii Pwiduée? Ba wà tèpa *tò mwani wâripû [na rà tèpa pwâ ma iau] âna rà nye pwa mwara é pwiibà. ⁴⁷ Â wiàna gà nye pwab-wàcu ma pacidòri co tèpa béegà, â pé dà cèna gà pwa cèna piwéna? Ba wà tàpé na càra caa tâmogòori Pwiduée, âna rà nye pwa mwara é pwiibà! ⁴⁸ⁿ Â wâgà, âna wâdé na gà tâbawée naa na pimeaari kà Pwiduée. Â gà ipwacèwii pwi Caa'gà na é wânidò napwéretòotù, na é tâbawée.»

Popai goro pai imeai

6°[É ina mwara wà lésu pâ]: «Wâdé na gà pwa é câbawâdé kà Pwiduée ma pacoo é *Naèà^{††}. Êco na gà ipwacôoco! Gà cibwaa pwa na ara pâ âboro, ma rà o pi-inagà ba wâdé. Ba wiàna wàrapwiri, â o câgà caa tòpi é câmagà naa jaa

[¶]**5:37** Pitôowârimuru—Vengeance.

[§]**5:38** Âraporomee târa âraporomee... Ba na rà cibwaa piwéna jii é pwina é pwa târa wà pwi jèpwi.

^{**}**5:44** Gà meaari tàpé na rà èpàrigà—Pàra Tii Pwicîri naa na grec, âna rà naagée pâ popai bëeni: Â gà pwényunyuaari tàpé na rà pinajajaigà, â gà pwa na wâdé tà tàpé na rà miirigà.

^{††}**5:46** Câma—Récompense. Pumara wakè.

^{††}**6:1** Pacoo é Naèà—Pai imeai tàpé na ticè kàra, ma pai pwapwicîri, ma pai ipwanya (jeûner). Còo gòobàra naporomee 6.

^k**5:38** Exode 21.24; Lévitique 24.20; Deutéronome 19.21

^l**5:43** Lévitique 19.18

^m**5:44** Exode 23.4–5; Luka 23.34; Apostolo 7.60; Roma 12.14,20

ⁿ**5:48** Lévitique 19.2; Deutéronome 18.13 ^o**6:1** Mataio 23.5

Caa, na é wânidò *napwéretòotù.
² Êkaa na, na gà naa mwani tà tàpé na ticè kàrà, â gà cibwaa ipaarigà, pwacèwii tèpa 'pwàniri èpà'. Ba rà pwa naa na é pâ *wâra pitapitiri, ma é pâ autâa kâra âboro na pâ village. Ba rà imudàrà, ba na rà ipwamainarà wà tèpa âboro. Â go ina âjupàrà pâ: Rà jèe nye tòpi é câmarà!

³⁻⁴ «Â wâgà, âna gà cibwaa ipaarigà na gà pwa na wâdé. Na gà naa mwani tà tàpé na ticè kàrà, goro îgà étò, â càcaa wâdé na é tâmogòori é îgà aèmwü! Â wà Pwiduee Caa'gà, na é wânidò napwéretòotù, na é côo diri pâ muru, âna ée mwa naa cè câmagà.»

Popai goro pai pwapwicîri

⁵ p«Na guwà pwapwicîri, â guwà cibwaa pwacèwii tèpa 'pwàniri èpà'. Ba rà cima nau pwapwicîri, naa na pâ wâra pitapitiri ma autâa kà tèpa âboro na pâ ville. Ba wâdé tàrà na rà o côorà pâ âboro. Â guwà tère bwàti, ba go ina tàwà é âjupàrà pâ: Rà jèe nye tòpi é câmarà. ⁶ Â wâgà, âna wiàna gà pwapwicîri, â gà tò naa na wâ'gà, wâna cè naditàrawâ. Â gà târi goropwàrawâ, â gà pwapwicîri tà Pwiduee Caa'gà, na câjè caa côoê. Â é côo é pwina gà pwa, naa na wâbinyiri, â ée mwa naa cè câmagà.

⁷ q«Â, na guwà pwapwicîri, â guwà cibwaa pwa nyakàrà tùrà, pwacèwii

pàrà tèpa âboro, na càra caa tâmogòori pwi âji Pwiduee na é caapwi co. Ba rà tà niimiri pâ é tère, gée goro pai wâru é pâ pwina rà ina. ⁸ rÂ guwà cibwaa ipwacèwii. Ba wà Pwiduee Caa kàwà, âna é tâmogòori é pwina nûmawà goo, béaari¹¹ é pai pi-ila kàwà.

⁹ s«Â guwà o wàrani tàrà cè pai pwapwicîri kàwà:

“Pwi Caa kâbà na wânidò napwéretòotù;

Wâdé naa papwicîri é neegà.

¹⁰ tWâdé naa pacoo é Mwaciri'gà.

Wâdé naa pwa câbawâdé'gà naani gòropuu, ma pwacèwii naanidò napwéretòotù.

¹¹ Gà naa tâbà cè utimuru cèna pâribà na diri pâ tòotù.

¹² uGà pwanauri pâ èpà kâbà, pwacèwii na bà pwanauri tàrà é pâ èpà kàrà.

¹³ vGà cibwaa panuâbà tàrà tacai.

Gà upabà jii é èpà^{ss}.

{Ba nye tâa tâgà é Mwaciri, ma pàtamee, ma pwényuâa, dàrà gòiri awé. Amen*.*}

¹⁴ w«Ba go ina tàwà pâ: Na guwà pwanauri tà pàrà tàpé é pâ èpà na rà pwa, â é pwanauri tàwà mwara wà Pwiduee Caa kàwà nidò napwéretòotù. ¹⁵ Â wiàna câguwà caa pwanauri é èpà kà pàrà tàpé, â wà pwi Caa kàwà, âna o câé caa pwanauri tàwà é èpà kàwà.»

¹¹ 6:8 Béaari—Béaa kâra (avant).

^{ss} 6:13 Gà upabà jii é èpà—é, Gà upabà jii wà Pwi âboro èpà.

*6:13 Amen—Wâdé na wàrà.

^p6:5 Mataio 23.5; Luka 18.10-14 ^q6:7 1 Rois 18.26-29

^r6:8 Mataio 6.32 ^s6:9 Luka 11.2-4 ^t6:10 Luka 22.42 ^u6:12 Mataio 6.14-15, 18.21-35 ^v6:13 Luka 22.40; Ioane 17.15; 2 Tésalonika 3.3; 2 Timotéo 4.18; Jacques 1.13 ^w6:14 Maréko 11.25-26

Popai goro pai ipwanya

¹⁶x«Na gà *ipwanya (na gà panuâ ija'gà ba na gà pwapwicîri), â gà cibwaa ipaarigà, pwacèwii tèpa 'pwàniri èpà'. Ba rà paari naa na naporomeerà pâ rà ipwanya, ba na o còoro diri è âboro! Ékaa na go ina âjupâra pâ: Rà jèe nye tòpi câmarà. ¹⁷Â wâgà, âna, na gà ipwanya, â gà nuwa naporomeegà, â gà tuti pûrugà[†]. ¹⁸Â o càra caa còo pâ âboro pâ, gà ipwanya. Éco na wà Pwiduee Caa'gà, na câjè caa còoê, âna é còo è pwina gà pwa naa na wâbinyiri, â ée mwa naa cè câmagà.»

Âji wâdé naa jaa Pwiduee

¹⁹y«Gà cibwaa mudàra pâ wâdé gòropuu, ba péa mura jiigà, é, péa wai ma botére ma tiâu. ²⁰z«Gà wéaari pâ wâdé'gà [naa jaa Pwiduee] naa napwéretòotù. Ba ticè madé na uti, ma ticè waaca[‡] na iri. Â o càcaa wai ma botére, â ticè a mura wê. ²¹Ba è pwâranümagà, âna, é wâna é wêe è wâdé'gà.

²²«Guwà tère, è âraporomeejè, âna è pwéelaa kâra naiijè. Â wiàna nye wâdé è âraporomeejè, â diri è naiijè, âna é tâa na pwéelaa. ²³Â wiàna èpà è âraporomeejè, â diri è naiijè, âna é tâa na bàutê. Â wiàna è pwéelaa naa wâgoojè âna é pâra

nau bàutê, â o mwa nye dau bàutê kaa!»

Gà picàwai[¶]—mwani, é, Pwiduee

²⁴«Nye ticè âboro cèna pâri ma é piênawéna[§] bwàti kâra ârailu ukai, géé na diri è pwâranümee. Ba ée mwa tà piênawéna bwàti kâ pwi jèpwi, â ée pwa-imudiri tà pwi jèpwi. Üu, o càcaa pâri ma guwà cau piênawéna kâ Pwiduee ma è mwani!»

Mudàra béaa Mwaciri kèe

²⁵a«Wàépwiri è majoroé ma go ina tàwà pâ: Guwà cibwaa géaa goro è wâro kàwà, ma è naiiwà. Guwà cibwaa pitawèeri pâ: "Jè o mwa ija dà?" ma "Jè o mwa coona dà?" Ba è wâro kàwà, âna é âjimuru jii è utimuru; â è naiiwà, âna é âjimuru jii ârabwée!

²⁶b«Guwà jèe còo cai è pâ marü. Ba càra caa picâmi, ma piûnya^{**}, ma càra caa tòpò cè bwà târa pâ tòotù. Éco na wà Pwiduee Caa kàwà nidò napwéretòotù, âna é nye pa-ijarà. Â gona câguwà caa dau pi-wéna jii è pâ marü? Akaé! ²⁷Càcaa géé goro pai géaa goro ija ma wâdo, na guwà o nama gòiri è wâro kàwà!

²⁸«Â gorodà na guwà géaa mwara goro cè ârabwée kàwà? Guwà jèe còo cai è pai cipu kâra pâ murubuké na-araé. Ba càra caa pàti, ma càra caa ta ârabwée. ²⁹c«Â go ina tàwà pâ: Wà pwi ukai

[†]6:17 Tuti pûrugà—Grec: Tâmi wàrapûrugà goro l'huile.

[‡]6:20 Madé...waaca—Grec: Mite.

[¶]6:23 Picàwai—Choir.

[§]6:24 Piênawéna—Servir.

^{**}6:26 Piûnya—Récolte.

^x6:16 Ésaïe 58.5-9 ^y6:19 Jacques 5.1-3

^z6:20 Mataio 19.21; Luka 18.22

^a6:25 Filipi 4.6; 1 Timotéo 6.6-8; 1 Pétérü 5.7 ^b6:26 Mataio 10.29-31; Luka 12.6-7 ^c6:29 1 Rois 10.4-7; 2 Chroniques 9.3-6

*Solomona, naa na diri ê muugère kée, âna é pâ ârabwée kée, âna càcaa dau wâdé jii é pwi caapwi murubuké.

³⁰ «Â guwà jèe còo cai é pâ aramwatò: É cipu nabà, â o cîri widàuru naa gòro ânye. Â wà Pwiduee, âna é naa ârabwée kàra. Â gona o câé caa naa ârabwée kàwà na piwéna jii? Nye dau kîri kaa é cèikî kàwà!

³¹ «Üu, guwà cibwaa géaa ma guwà ina pâ: “Jè o ija dà?” ma “Jè o wâdo dà?” ma “Jè o coona cè dà?” ³² Ba wà tàpé na càra caa tâmogòori Pwiduee, âna càra caa nao goro mudàra é pâ pwiibà. Êco na wâguwà, âna wà Pwiduee Caa kàwà na é wânidò napwéretòotù, âna é nye tâmogòori é pwina nū-mawà goo. ³³ Guwà mudàra béaa é *Mwaciri napwéretòotù, â guwà pwa é pwina nūma Pwiduee goo, â ée mwa naa tàwà é pwina tiàu jiiwà. ³⁴ Êkaa na go ina tàwà pâ: Guwà cibwaa géaa goro tòotù widàuru, ba é tòotù widàuru, âna ée mwa nye pwa wakè kée. É géaa târa nabà, âna nye târa nabà!»

Pàra pupûra kà lésu naa gòrojaa

Luka 6.37-49, 11.9-13, 13.24-27

Guwà cibwaa pitèi pàra tàpé!

7 ^f[É ina mwara wà lésu pâ]: «Gà cibwaa pitèi [ma pitòti] pàra tàpé, ba na o câé caa pitèigà wà Pwiduee. ² Ba é pitèigà, pwacèwii

é pai pitèi kàgà wà pàra tàpé, â ée mwa pwa tàgà é pwina gà pwa tàra! ³⁻⁴ Gà dau còo bwàti é mapûpûru na wâna âraporomee pwi aèjii'gà. Â gà niâ jai é diopwaa kâra pàara upwâra na âraporomeegà! Â gà wànau pai ina tà pwi aèjii'gà pâ: “Nama go jèe patâjii i mapûpûru bèepwiri na âraporomeegà?”

⁵ «Gà pwi a-ipwacôwârimuru! Gà mara patâjii béaa é diopwaa kâra pàara upwâra bèepwiri na âraporomeegà! Â géewé, mwa bàra pwéelaa tàgà cè pai patâjii wàra é mapûpûru wâna âraporomee pwi aèjii'gà!

⁶ «[Gà wéaari bwàti é pwina wâdé na me gée goo Pwiduee.] Ba câjè caa naa târa pâ akàna é pâ pwina wâdé, ba rà péa biirà dàjè còwâ, ma utijè. Â câjè caa tû târa puàkà é pâ perle na dau maina wâri wèe. Ba rà péa còogai[†].»

Guwà tà ila ma mudàra ma cùu!

⁷ ^h«Wâdé na guwà nye tà ilari taaci jii wà Pwiduee, ba ée mwa naa tàwà. Â guwà nye tà mudàra taaci, ba guwà o mwa pâmari. Â guwà nye cùu taaci é goropwârawâ, ba o mwa tàpiri tàwà. ⁸ Üu, ba wà pwina é ilari, âna o naa tée. Â wà pwina é mudàra, âna é pâmari. Â wà pwina é cùu é goropwârawâ, âna o tàpiri tée.

⁹ «O wàilàapà nawà, na o naa cè atü târa èpo kée, wiàna é ilari jiié cè poloa? ¹⁰ O wàilàapà na o naa tée cè dòèa, wiàna é ilari cè ârawèa? ¹¹ Ba

[†]**7:6** Ba càcaa diri tèpa âboro na rà tòpi bwàti.

^d**6:32** Mataio 6.8

^e**6:33** 1 Rois 3.13-14; Psaume 37.4,25; Roma 14.17

^f**7:1** Roma 2.1; 1 Korénito 4.5; Jacques 4.11-12 ^g**7:2** Maréko 4.24

^h**7:7** Maréko 11.24; Ioane 14.13, 15.7, 16.23-24

ⁱ**7:8** 1 Ioane 3.22, 5.14-15 ^j**7:11** Jacques 1.17

wâguwà, tèpa âboro èpà, âna guwà tâmogòori naa é pwina wâdé tà tèpa nari èpo kàwà. Â wà Pwiduée Caa kàwà nidò *napwéretòotù, na é wâdé, âna ée mwa naa pâ muru na dau wâdé awé tà tàpé na rà ilari jiié.»

Êre diri naèà

¹²k«Guwà pwa tà pàra tàpé é pâ muru na nûmawà na rà pwa tàwà. Wàé kaa pwiri, é ére é *Naèà kà Moosé, ma êdiri pâ tii kà tèpa *péroféta.»

Goropwârawâ na picu

¹³l«Guwà tò na é goropwârawâ na é picu. Ba maina é goropwârawâ pâ naa na ére na tubatiàujè awé naawé. Â ticècoé é pai pâ naa pwi naigé-bà. Â wâru tàpé na rà pâ na. ¹⁴Â nye dau picu kaa é goropwârawâ pâ naa na é *âji wâro. Â pwacoé é pai pâra wii. Â càcaa wâru tàpé na rà pâmari.»

Tèpa péroféta a pwâ

¹⁵m«Guwà ipwagorocôo tèpa péroféta a pwâ [na rà ina pâ, rà pame é popai kà Pwiduée]! Ba rà o pâmariwà, âna rà pwacèwii mutô, êco na rà pâ tèpa macii a piuti. ¹⁶nGuwà o nye côoinarà gée goro é pwâra wakè kàra. Ba câjè caa pétâ pwâra dipâa gée goro é upwâra aru! Â câjè caa pétâ pwâra î gée goro é upwâra na pwa daaé! ¹⁷⁻¹⁸Ba é upwâra na wâdé, âna

é nye tòpò pwêe na wâdé [târa uti] â pwacoé ma é tòpò pwêe na èpà. Â é upwâra na èpà, âna é nye tòpò pwêe na èpà, â pwacoé ma é tòpò pwêe na wâdé. ¹⁹oÂ wà pwi upwâra na câe caa naa cè pwêe cèna wâdé, âna o tépàgàé, â tûe naa gòro ânye.

²⁰p«Â ipaiwà naa goo tèpa péroféta a pwâ. Ba guwà o côoinarà gée goo é pwâra wakè kàra.»

Gà ina â gà pwa

²¹q«Wiàna nûmagà na gà tèepaa naa na *Mwaciri napwéretòotù, â câgà caa po ciburà ina co pâ: “Pwi Ukai, Pwi Ukai!” Wâdé na gà pwa mwara câbawâdé kà Caa kôo na wânidò napwéretòotù! ²²Ba, na Tòotù na o mwa pitèi tèpa âboro, âna o wâru tàpé na rà o ina tôo pâ: “Pwi Ukai, Pwi Ukai, bà mu picémara, ma tû târa pâ duée naa na neegà. Â wâru pâ wakè na bà pwa goro pàtàmagà!”

²³r«Â go o mwa po ina tàra gée pâ: Câgo caa mu tâmogòoriwà. Guwà pâra jiio, ba guwà tèpa pwa é pâ tûa na èpà! [Ba câguwà mu caa[†] pwa é câbawâdé kôo.]»

Ucina goo du wâ

²⁴«Wà pwina é tère diri pâ popai kôo bèeni ma pitère dâra, âna é pwacèwii pwi âboro na é tèi bwàti muru. Ba é bari é wâ kée naa gòro atû. ²⁵Â coo boo é popaa, ma ca i jèpé, â uu é pòu, â coo ma ti goro

†7:23 Câguwà mu caa—Vous n'avez jamais... Wà pàra tàpé, âna rà ina pâ: Câguwà caa mu.

k7:12 Mataio 22.39-40; Luka 6.31; Roma 13.8-10 l7:13 Luka 13.24

m7:15 Mataio 24.24; Apostolo 20.29; 2 Pétérù 2.1

n7:16 Galatia 5.19-22; Jacques 3.12

o7:19 Mataio 3.10; Luka 3.9; Ioane 15.6 p7:20 Mataio 12.33

q7:21 Luka 6.46; Jacques 1.25 r7:23 Psaume 6.9; 2 Timotéo 2.19

ê wâ. Êco na câé caa tûu, ba bari naa gòro atû. ²⁶Â wà pwina é tère popai kôo, â câé caa pitère dâra, âna é pwacèwii pwi a pimwûru, na é pacima é wâ kêe naa namarawâ. ²⁷Â coo boo i popaa, â ca i jèpé, â uu i pwéretòotù, â coo ma ti goro i wâ. Â é nye tûu kaa i wâ, â nye tònòori diri kaa.»

Pwa tàrù kêe ma é pacâmurirâ

²⁸Ûna é ina diri pâ popai bèepwiri wà lésu, â rà dau pò goro é pai pacâmurirâ kêe wà tèpa âboro. ²⁹°Ba câé caa pwaduwa kà^{¶¶} tèpa *dotée goro é Naèà [na rà ina é pwina rà ina wà pàrà tàpé]. Ba é nye tûra gée gooé.

É nama tiâu maagé kà pwi a pwa maga

Maréko 1.40-45; Luka 5.12-16

8 Gée na càué, â é tàbàtù^{§§} boome gée gòrojaa wà lésu, â rà pâra wiâê é pâ âboro na dau wâru. ²Â é me burée pwi jè a pwa maga*. Â é tûu jùrué ara lésu, â é ina tée pâ: «Pwi Ukai, wiàna nûmagà, â gà o nama tiâu maagé kôo!»

³Â é tu pâ wà lésu, â é tu naa gooé, â é ina tée pâ: «Ûu kaa, nûmoo na tiâu jiigà maga'gà!»

Â é nye wâdé kaa.

⁴Â é ina tée wà lésu pâ: «Gà cibwaa pwa jèkutâri! Êco na gà pâra nau ipaarigà tà pwi a pwa ârapwaailò. Â gà naa [tà Pwidueé] i pwi *ârapwaailò na ia é ina wà Moosé naa na *Naèà kêe. Ba na wàrapwiri,

â rà o côo diri wà tèpa âboro pâ gà jée wâdé.»

Pai cèikí kà pwi jè caa kâra coda

Luka 7.1-10

⁵É paé wà lésu, â ûna é tò naa Capernaûm, â é me mariê wà pwi jè caa kâra coda kà tèpa *Roma. Â é tacoo gooé, ba na é pitu tée, ⁶â é ina pâ: «Gà côo pwi ênawéna[†] kôo, âna é tà puu wà pwârawâ, ba é nye dau maagé kaa, â é pitâbwamwa.»

⁷Â é tòpi tée wà lésu pâ: «Wâdé, paé ma ju pâra, ba go mwa nama tiâu maagé kêe.»

⁸Â é tòpi tée pwini pâ: «Bwa, cà-caa pâri naa good ma gà tèepaa naa pwârawâ kôo. Â gà nye po tûra co, â o tiâu maagé kà pwi ênawéna kôo. ⁹Ba wâgo, âna go pitère dâra pwi a pitûa kôo, â go caa pitûa kà tèpa coda. Â, na go ina tà pwi jèpwi pâ: “Gà pâra!” â é pâra. Â, na go ina tà pwi jèpwi pâ: “Gà me!” â é me. Â, na go ina tà tèpa ênawéna kôo pâ: “Guwà pwa ni” â rà nye pwa.»

¹⁰Â é dau pò wà lésu, â é câdiri i pwi caa kâra coda. Â é ina tà tèpa gére pâra wiâê pâ: «Guwà tère bwâti, ba go ina tàwà é âjupâra pâ: Càngo caa pâmari cè pwi âboro cèna maina cèikí kêe, pwacèwii pwini, tia na [mwara é âji Ba kà Pwidueé] *Isaraéla. ¹¹°Ûu, o wâru diri cè tàpé cèna rà o mwa me naa na *Mwaciri napwéretòotù, gée na diri gòropuu. Â rà o mwa tâa na é pi-ija na maina ma wà tèpa jooorojè *Abéraama, ma Isaaka, ma Iakobo.

^{¶¶}**7:29** Pwaduwa kà—Faire comme.

^{§§}**8:1** Tàbàtù—Descendre. Boo.

***8:2** Maga—Lèpre. Wà tèpa Juif, âna rà miiri tèpa pwa maga.

[†]**8:6** Ênawéna—Serviteur.

[§]**7:29** Maréko 1.22; Luka 4.32

[†]**8:4** Lévitique 14.1-32; Mataio 9.30; Luka 17.14 [°]**8:11** Luka 13.29

¹² Vâ napwa naa goo wà pàra tèpa âji nari Mwaciri, âna càcaa pàrirà ma rà tò. Â o mwa tûrà naa gòroigé, naa na bàutê, iti jii Pwiduée! Â rà o mwa i ma tòngûru[‡] poropwàrà [gée goro pai maagé kàrà].»

¹³ Â nabwé, â é ina wà lésu, tà i pwi caa kàra coda, pà: «Gà wàjué còwà naa pwàrawà'gà! Gée goo é cèikî'gà, âna o tèepaa é pwina gà ilari!»

Â, na ji pàara bèepwiri, âna nye tiàu kaa i maagé kà i pwi ênawéna.

Pai tiàu maagé kà tèpa âboro

Maréko 1.29–34; Luka 4.38–41

¹⁴ É pàra naa pwàrawà kà Pétéru wà lésu. Â é pâmari tô nyaa kà wàdà Pétéru na é gére puu, ba é pitòoka.

¹⁵ Â é tu naa goro îê wà lésu, â nye tiàu jiié kaa i pai pitòoka kée.

¹⁶ Na bàrane kée, â cia medari lésu é pà âboro na wàru, na pwa duée goorà. Â é tûâri târa pà duée, na rà còobé gée goorà. Â é nama tiàu diri mwara pà maagé goo pàra tàpé. ¹⁷ WÊkaa na pacoo i pwi ia é ina wà Pwiduée, na é naigé mee *péroféta Isaia, pà:

É jèe popa jiiè

é aré kâjè.

É jèe tètâjii

é pà maagé kâjè. Ésaïe 53.4

Tàpé na nûmarà na rà pàra wiâ lésu

Luka 9.57–62

¹⁸ Na jè tòotù, âna wàru pà âboro na rà tâbèepi lésu. Ûna é còorà, â é

ina tà tèpa *câmu[¶] kée pà, na rà ca-pai gée, naa na ére gée còwà kàra nawià.

¹⁹ Â géewê, â é medarié pwi jè *dotée goro é Naèà, â é ina tée pà: «Pwi a pwa pupûra[§], nûmoo na go pwi a câmu'gà, â go pàra wiâgà, naa na diri cè ére cèna gà o pà wê.»

²⁰ XÂ é tòpi tée wà lésu pà: «Ê pà macii a piugà, âna pwa aucârû kàra, â pà marû, âna pwa na wânâirà. Â napwa naa good, *Pwina naîri âboro, âna nye ticé aunao kôo.»

²¹ VÂ ipaiwà naa goo pwi jè ârapàara tàpé na rà pàra wiâ lésu, na é ina tée pà: «Nye pâri ma go jèe mara pàra nau ipwàniri caa kôo?»

²² Â é tòpi tée wà lésu pà: «Bwa, gà me wiâô. Â gà naaco tèpa bà, ma rà nye ipwànirirà còwâ!»

É pacoo pòu lésu

Maréko 4.35–41; Luka 8.22–25

²³ É nye tò kaa naa goro i wànga wà lésu, â rà pàra wiâê wà tèpa câmu kée. ²⁴ ZÂ, na rà tèepaa naa nabibiu kàra nawià, â é nye nama tûê kaa i pwéretòotù. Â jèe tò naa na wànga é pà wiâ. Â napwa lésu, âna é tàgére puu na wànga. ²⁵ Â rà patàciê wà tèpa câmu kée. Â rà ina tée pà: «Pwi Ukai! Gà nama jè udò!

[‡]8:12 Tòngûru (é, tòngüngûru)—Grincer des dents. Piuti.

[¶]8:18 Câmu—é, Cému.

[§]8:19 Pwi apwa pupûra—Celui qui porte une prédication ou exhortation. Hébéru: Rabbi, âna popai târa papwicîri pwi apwa pupûra.

^v8:12 Mataio 22.13, 25.30; Luka 13.28 ^w8:17 Ésaïe 53.4

^x8:20 2 Korénito 8.9 ^y8:21 1 Rois 19.20 ^z8:24 Psaume 4.9

Ba jè o mwü!» ^{26a}Â é ina tàra pâ: «Wànu? Cina wàgotàwà? Nye dau kîri kaa é cèikî kàwà!»

Â é cimadò, â é pwa i pwéretòtù ma i nawià. Â é coo i napô, â nye po éaau kaa.

²⁷Â rà po pò, â rà pi-ina tàra pâ: «Wàilàapà pwi âboro bèeni, na é pa-coo é pwéretòtù bau i wià?!»

É tũ târa pâ duée gée goro ârailu âboro

Maréko 5.1-20; Luka 8.26-39

²⁸Rà tèepaa wà lésu ma wà tèpa câmu kée naa Gadara, wâna ére gée cõwâ kâra *nawià Galilée. Na napô bèepwiri, âna pwa tupédu ârailu âboro na pwa duée gooru. Â dau wâgo tà tèpa âboro gooru, ba ru tupédu âboro gòo ma tupédu a putâmu. Â càra caa mu piwédò na ére bèepwiri.

Úna ru cõo lésu, â ru nye còobé kaa gée nacârû, â ru boome caraé. ^{29b}Â ru nye wiikau ma ina pâ: «*Pwina naî Pwidueé, dà cèna nũmagà na gà pwa tâbu? Nũmagà na gà pwa wârimuru tâbu, béaari kâra é pàara târa pwa wârimuru?»

³⁰⁻³¹Â rà tacoo gooé mwara wà tèpa duée, ma ina tée pâ: «Na gà tũ tâbà, â gà nama bà gée naa goro é pâ puàkà nadòbà!»

Ba pwa é pé pubu puàkà na dau maina, na rà tàgére ija gée paé cõwâ ni.

³²Â é tòpi tàra pâ: «Îguwà!»

Â rà còobé gée goo i tupédu âboro, â rà tò naa na i pâ puàkà. Â rà nye tàbàtù kaa i pâ puàkà, gée goro i jaa, boo naaniboo nawià. Â rà cau mwü naawé.

³³Wà tàpé na rà piwéaari i pâ puàkà, âna rà nye uru pâ kaa, naa na village. Â rà piwià diri é jèkutà bèepwiri. ³⁴Rà nye cau me diri kaa dari lésu é pâ âboro gée na village. Úna rà cõoé, â rà tacoo gooé pâ, na é pâra gée na napô kàra.

É nama wâdé cõwâ pwi a pitàbwamwa

Maréko 2.1-12; Luka 5.17-26

9^cÉ wâjué cõwâ wà lésu gòro wànga naa na village [Caper-naüm] wâna é pitâa wê. ²Â wà pàra tèpa âboro na napô-bà, âna rà pitûri medarié naa na aupuu pwi âboro na é pitàbwamwa.

Úna é cõo é cèikî kàra, â é ina tà pwi a pitàbwamwa pâ: «Gà gòo, co pwi bééò! Ba jèe pwanauri é pâ èpà'gà!»

³Â wà pàra tèpa *dotée goro é Naèa na rà tâa wê, âna rà piniimiri pâ, 'Wà pwi âboro bèeni, âna é pi-ina ba èpà Pwidueé [ba é nama ipai-wàilu ma wàé]!»

^{4d}É tà tâmogòori pwina rà niimiri wà lésu, â é ina tàra pâ: «Cina èpà é pwâranümawà? ⁵Piticècoé na go ina tée pâ: “Jèe pwanauri é pâ èpà'gà” jii na go ina tée pâ: “Cimadò, â gà pâra**!” ^{6e}[Â wiàna

****9:5** Wiàna é ina tà pwi âboro pâ: «Jèe pwanauri é pâ èpà'gà», â wà tèpa âboro na rà tâa wê, âna o càra caa cõo, ba muru na wâbinyiri tà pwi âboro. Éco na, wiàna é ina tée pâ: «Gà cimadò, â gà pâra», â wà diri tàpé na rà tâa wê, âna rà o cõo wiàna pwa pàtâma lésu târa ma é nama tiàu maagé kée.

^a**8:26** Psaume 89.10; Mataio 14.31 ^b**8:29** Maréko 1.24; Luka 4.41

^c**9:1** Mataio 4.13 ^d**9:4** Mataio 12.25; Luka 9.47; Ioane 2.25

^e**9:6** Ioane 17.2

pâri ma go nama é pâra, na arawâ diri] â guwâ mwa tâmogòori pâ, pwa tàrù kà *Pwina naîri âboro, ma é pwanauri é pâ èpà kà tèpa âboro naani gòropuu.»

Â é ina tà pwi a pitàbwamwa pâ: «Gà cimadò, â gà popa é aupuu'gà, â gà pâra naa jaagà.»

⁷Â é nye cimadò kaa i pwi âboro, â é pâra naa pwârawâ kée. ⁸Ûna rà côo pwiri wà tèpa âboro, â wâ-gotàra. Â rà pwamaina Pwiduée, ba é naa é pàtamee na maina tà tèpa âboro!

É todà Mataio

Maréko 2.13–17; Luka 5.27–32

⁹É pâra wà lésu, â é côo pwi âboro na nee Mataio, na é gére tâa na wâra *tò mwani wâripû^{††}. Â é ina tée wà lésu pâ: «Gà me wiâô!»

Â é nye cimadò kaa, â é pâra wiâê.

¹⁰Gée na càùé, â rà ija wà lésu ma wà tèpa *câmu kée, jaa Mataio. Â wâru pâ âboro na rà pi-ija ma wàilà—wà tèpa tò mwani, ma wà pàra tèpa âboro na èpà wâro kàra.

¹¹Ûna rà côo é pwiibà wà pàra tèpa *Farasaio, â rà ina tà tèpa câmu kà lésu pâ: «Gorodà na wà pwi ukai kàwà, âna rà picaaija ma pibéera ma tèpa tò mwani, ma wà tàpé na èpà wâro kàra?»

¹²Â é tà térerà wà lésu, â é ina pâ: «Càra caa bu dotée wà tàpé na rà wâdé. Â nye wàco tàpé na rà maagé. ¹³Wâdé na guwâ tâmogòori é auina kà Pwiduée, pâ: Càcaa é *ârapwaailò goro macii na wâdé tõe. Â nümoo goo pimeaari. Osée 6.6

«Wâgo, âna câgo caa me nau todà tàpé na rà niimiri pâ wâdé é wâro kàra. Go me nau todà tàpé na rà tâmogòori pâ èpà é wâro kàra.»

Ucina goro ipwanya

Maréko 2.18–22; Luka 5.33–39

¹⁴hRà tèepaa medari wà lésu, wà pàra tèpa câmu kà *Ioane Pwi a piupwaa. Â rà ina tée pâ: «Wàibà ma tèpa Farasaio, âna bà nye ciburà *ipwanya. [Bà panuâ é ija, ba na bà pwapwicîri tà Pwiduée.] Â gorodà na càra caa ipwanya wà tèpa câmu'gà?»

¹⁵Â é tòpi tàra wà lésu pâ: «Gona rà o pikîri wà tàpé na todàra naa goro piéa, wiàna é bwaa tâa jaarà wà pwi a piéa? Bwa! Êco na o mwa me é pàara, na ée mwa pâra jirrà wà pwi a piéa. Â géewê, â rà o mwa bàra ipwanya.»

¹⁶«Nye ticè jè âboro, cèna é popa é pâ noo kàra imwaano na càcaa pâji nuwa, ma é taiti naa goro é pwina jèe dòroé. Ba [wiàna jè nuwa i imwaano, â] o dàdàpa é gòobàra é imwaano na jèe dòroé. Â o mwa dau maina kaa é audàdàpa goo! ¹⁷Â guwâ côo é *wâra jawé na pwa goro parawére macii: Caje caa popa é dipâa na bwaa âmué, ma jè upwâwii é wâra jawé na jèe dòroé. Ba o taaò i wâra jawé, [ba pwacoé ma é tée]^{††}. Â ée joro wii napuu i dipâa, â jèe èpà i wâra jawé. Bwa! Wâdé na jè tòpò é dipâa na bwaa âmué, naa na é wâra jawé na bwaa bwùu, ba na o wéaari bwàti i dipâa bau i wâra jawé.»

^{††}**9:9** Wâra tò mwani wâripû—Bureau des impôts.

^{††}**9:17** Pwacoé ma é tée—Còo 2^enote goo Maréko 2.22.

^f**9:11** Luka 15.2 ^g**9:13** Osée 6.6; Mataio 12.7 ^h**9:14** Luka 18.12

É nama wâdé cōwâ du ilàri

Maréko 5.21-43; Luka 8.40-56

¹⁸ Ûna é bwaa gére ina tàra pwiri wà lésu, â é medarié wà pwi jè âboro imaina kâra napô. Â é tùu jùrué ara lésu, â é ina tée pâ: «[Gà me wài!] Ba wà tò èpo kôo, âna é mwa nye tàgére bà ni. Êco na, wiàna gà me nau tòpò îgà naa gôé, â ée wâro.»

¹⁹ Â rà cimadò wà lésu ma wà tèpa câmu kée, â rà pâra wiâ pwi âboro-bà.

Tò ilàri na 12 naja kée goro maagé

²⁰ Na rà gére pâra wii naigé, â é tèepaa me tò ilàri na jèe po 12 naja kée goro maagé, ba, mu tèepaa me é pàara na mu itàa domii gooé. Â é pwicò kàra, â é tu naa goro gòobàra ârabwée kà lésu. ²¹ Ba é nye cèikî pâ é nye po wàrapwiri co, â o jèe tiàu i maagé kée.

²² Â é tabiié wà lésu, â ùna é còoè, â é ina tée pâ: «Gà gòo, co tòoni! Gà jèe wâdé cōwâ goo é cèikî'gà!»

Â nye tiàu kaa i maagé kée.

Tò èpo kà pwi âboro imaina

²³ Nabwé, â é tèepaa pâ wà lésu, naa pwàrawâ kà i pwi âboro imaina. Â é pâmari pâ âboro na rà gére cipacîri ipwàni, ma wà tèpa pwanyabi[¶]. Â nye dau wâru kaa é pâ pwàratùra wê.

²⁴ Â é ina tàra pâ: «Guwà pâra! Ba wà tòoni, âna câé caa bà. Â é nye po puu.»

Êco na rà pitaurée gooé. ²⁵ Â é cau pacòobérà wà lésu, â é tò naa na é

naditàrawâ. Â é tu pâ naa goro îri i èpo, â é nye cimadò kaa wà tòoni.

²⁶ Â rà nye piwiâ pitiri kaa na ére-bà, é jèkutâ goo.

É nama ru niâ tupédu a bwi

²⁷ Géewê, â é pâra wà lésu. Ûna é tèepaa naa na jè ére, â ru gére pwicò kée tupédu a bwi.

Â ru nye tà uu ma ina pâ: «*Pwina naî Davita, gà meaaribu, ma pitu tâbu!»

²⁸ Ûna é tèepaa naa jaaé wà lésu, â ru medarié tupéeni. Â é ina tàru pâ: «Gona gàu nye cèikî kaa pâ, pâri ma go nama tiàu i maagé kàu?»

Â ru tòpi tée pâ: «Ûu, co Pwi Ukai.»

²⁹ Â é tu naa goro i du âraporomeeru wà lésu, â é ina tàru pâ: «Wâdé na wàra é pwina gàu nye cèikî naa goo!»

³⁰ Â ru nye niâ kaa. Â é ina ba gòo tàru pâ: «Gàu pwacòoco! Gàu cib-waa pwa jèkutâ goo é pwina go pwa tau!»

³¹ Êco na, ùna ru còobé, â ru pwa jèkutâ goo lésu pitiri é napô-bà.

É nama é tùra pwi a kùukû

³² Ûna ru gére pâra jii lésu wà tupéeni, â rà popa me tée pwi âboro na é kùukû, ba pwa duée gooé. ³³ Â é tù tàra i duée wà lésu, â é nye tùra kaa i pwi a kùukû.

Â rà pò gooé diri pâ âboro na rà tâa wê, â rà pi-ina pâ: «Câjè caa mu còo cèna wàrani, na napô kâjè *Isaraéla!»

¶9:23 Tèpa pwanyabi—Na rà pwàniri âboro bà wà tèpa Juif, â pwa tèpa uu kuruò (flûte).

¶9:21 Mataio 14.36 **¶9:27** Mataio 20.29-34 **¶9:30** Mataio 8.4

¶9:33 Maréko 2.12

³⁴ mÊco na rà ina tèpa Farasaio pâ:
«É tũ târa é pâ duée goro é pàtâma
*Caatana, pwi ukai kâra pâ duée!»

É cùru tèpa 12 apostolo kêe

Maréko 6.7-13; Luka 9.1-6

Dau maina é ârapiûnya

³⁵ nWà lésu, âna é pâra wii pâ
ville ma village. Â é pacâmuri pâ
âboro, naa na pâ *wâra pitapitiri. Â
é picémara é *Picémara Wâdé goro
é Mwaciri [napwéretòotù]. Â é nama
tiâu é pâ maagé ma aré, na wâru pai
pwa goo. ³⁶ oÂ é côo é pâ âboro na
dau wâru, â é dau meaarirâ. Ba jèe
oratàra, â rà pidumapiê, pwacèwii
pâ mutô, na ticè cèna wéaarirâ.

³⁷ pÂ é ina tà tèpa câmu kêe pâ:
«Dau maina é ârapiûnya na o pwa.
Êco na càcaa wâru awakè. ³⁸ Wâdé
na guwà pwapwicîri ma ilari cai jii
Pwi apooro aupwanapô, ma é panuâ
me mwara cè pàra tèpa wakè, ba na
rà pitu.»

Nee tèpa 12 apostolo

10 ^qÉ todâ tèpa câmu kêe wà
lésu na rà po 12, â é naa tàra
é tàrù, ba na rà tũ târa cè pâ duée,
ma rà o nama tiâu diri pâ maagé
ma aré kâra pâ âboro. ² Wàéni é nee
tèpa 12 *apostolo:

Simona, na ina gooé pâ Pétèru;
André, pwi aéjii kêe;

Jacques, pwina naî Zébédée;

Ioane, pwi aéjii kà Jacques;

³ Filipo;

Barthélemy;

Toma;

Mataio, pwi a mu *tò mwani wâripû;

Jacques, pwi naî Alphée;

Thaddée^{ss};

⁴ Simona, pwi Zélote*;

Judas Iscariote, wà pwina ée mwa
ipwa tûâ tà lésu.

É cùrurâ pâ

⁵ Tèpa 12 apostolo bèepwiri, âna
é cùrurâ wà lésu, naa na pâ napô, â
é tûâri tàra pâ: «Guwà cibwaa pâra
dari tèpa âboro na càra caa tèpa
*Juif. Â guwà cibwaa tò mwara, naa
na pâ village na napô *Samaria. ⁶ rÂ
guwà nye pâra dari co tèpa âboro
*Isaraéla, ba rà pwacèwii tèpa mutô
na rà imwûru. ⁷ sÂ guwà picémara
wii naigé, pâ: “Jèe wâmwünyabw-
eriwâ é *Mwaciri napwéretòotù.”

⁸ «Â guwà nama tiâu pâ maagé,
â guwà pawâro tèpa bà, â guwà
pwa ma rà wâdé tèpa pwa maga,
â guwà tũ târa pâ duée gée goro
pâ âboro. Ba po muru naa tàwà, â
wâdé mwara na guwà naa, naa goro
piticèmuru naa goo. ⁹ tÂ, na guwà
pâra, â guwà cibwaa pa mwani—
wâpà wiàna mwani mii, é mwani
pwaa, é cè jè mwani. ¹⁰ uÂ guwà cib-
waa pa cè atà, ma cè wâraâwà, ma

^{ss} **10:3** Thaddée—Nee mwara Jude. Pwina naî Jacques. (Côo Luka 6.14-16, Ioane 14.22, Apostolo 1.13.)

***10:4** Zélote—Grec: Cananite. Pwi âji âboro Judée na nūmee na é paêgò
tèpa Roma gée napô kêe.

^m**9:34** Mataio 12.24; Maréko 3.22; Luka 11.15

ⁿ**9:35** Mataio 4.23; Maréko 1.39

^o**9:36** Nombres 27.17; 1 Rois 22.17; Zakarie 10.2; Mataio 14.14; Maréko
6.34 ^p**9:37** Luka 10.2 ^q**10:1** Maréko 6.7; Luka 9.1

^r**10:6** Jérémie 50.6 ^s**10:7** Mataio 3.2, 4.17; Luka 10.9,11

^t**10:9** Luka 10.4 ^u**10:10** Luka 10.7; 1 Korénito 9.14

cè tâjò kàwà. Guwà nye coona co caapwi ârabwée. Ba wà pwi a wakè, âna wâdé na é tòpi é ârawakè kée.

¹¹ «Wiàna guwà tò naa na cè jè vil-lage, â guwà mudàra cawi cè pwi âboro cèna nūmee na é tòpiwà. Â guwà tâa jaa pwiibà, tiagoro cè tòtù cèna guwà mwa pâra gée na ére-bà. ¹² ^vÂ, na guwà tò naa na i pwârawâ-bà, â guwà ilari jii Pwidueé é *aupwényunyuâari ma pinaanapô kée, naa gò tàpé na rà tâa wê. ¹³ Â wiàna rà tòpiwà bwàti, â o mwa tâa tàra é aupwényunyuâari. Â wiàna càra caa tòpiwà bwàti, â guwà pacôwâri é aupwényunyuâari kàwà.

¹⁴ ^w«Â wiàna nye ticè caapwi âboro na é tòpiwà, ma tère é pwâratùra kàwà, naa na cè jè pwârawâ, ma naa na cè jè village, â guwà còobé géewê. Â guwà tauri é dàuru puu gée goro du âwà[†]. ¹⁵ ^xÂ go ina tàwà é âjupâra pâ: Ée mwa pwa wârimuru tàra wà Pwidueé, na Tòtù na ée mwa pitèi pâ âboro. Â o dau maina é wârimuru kàra, jii tàpé gée *Sodoma ma Gomora [na ia dau miiri é tûâ kàra].»

O tubaèpà tàwà

¹⁶ ^y«Guwà tère! Go cùruwà pwacèwii pâ mutô naa nabibiu kâra macii a piuti. Wâdé na guwà tèpa âboro na guwà moo, éco na wâdé na guwà tèpa ipwacôowà mwara[‡].

¹⁷ ^zBa rà o tâjùruwà ma popawà pâ naa na wâra pitèimuru. Â rà o pâdiwà goro ubati naa na pâ *wâra pitapitiri. ¹⁸ Â rà o dàtiwà pâ na ara tèpa kupénoo ma wà tèpa ukai, ba na rà pitèiwà, gée goro na guwà tèpa âboro kôo. Â guwà o tèpa *paâjupâraô, na ararà, ma na ara mwara tàpé na càra caa tèpa Juif.

¹⁹ «Â, na diri pâ pàara na rà o mwa tâjùruwà, â guwà cibwaa pidumapié goro cè pai tòpirà. Ba wà Pwidueé, âna ée mwa naa tàwà cè pwina guwà ina na ji pàara bèepwiri. ²⁰ ^aBa o jèe càcaa wâguwà na o tûra, â o jèe é Nyuâaê Pwicîri kà Caa kàwà, na é tûra goowà.

²¹ ^b«[Na pwi pàara bèepwiri] âna wà pwi jè âboro, âna ée panuâ pwi aéjii kée, ba naa tètâmwereé. Â wà pwi caa kâra èpo, âna é wàrapwiri tà pwina naîê. Â wà tèpa èpo, âna rà o pipaa ma du nyaa ma caa kàra. Â rà o pwa ma rà pwa wârimuru, tiagoro pai pòtâmwararà. ²² Â rà o miiriwà diri é pâ âboro, ba guwà tèpa âboro kôo. Éco na wà pwina é cimwü tia pwâadèrèe, âna ée mwa pa-udòé wà Pwidueé [ma naa tée é *wâro dàra gòiri jaaé].

²³ «Wiàna rà tubaèpà tàwà naa na cè jè village, â guwà uru naa na jèpwi. Â guwà pâpitiri é pâ village naa napô Isaraéla, â guwà picémara popai kôo. Â guwà tère, o bwaa câguwà caa pâji tubanabwé pwiri,

[†]**10:14** Tauri é dàuru puu gée goro du âwà—Paari pâ, rà tètâjii tàpé na èpà pâ tûâ kàra.

[‡]**10:16** Dernière phrase—Grec: Êkaa na guwà ipwacôowà pwacèwii dòèa, â guwà moo pwacèwii déamu.

^v**10:12** Luka 10.5-6 ^w**10:14** Luka 10.10-12; Apostolo 13.51

^x**10:15** Mataio 11.24; Jude 1.7 ^y**10:16** Luka 10.3; Roma 16.19

^z**10:17** Maréko 13.9-11; Luka 12.11-12, 21.12-15

^a**10:20** loane 14.26

^b**10:21** Michée 7.6; Mataio 10.35; Maréko 13.12; Luka 21.16

béaari é pai o wâjué cōwâ kôo. Ba go ina tàwà é âjupâra pâ: Wâgo *Pwina naîri âboro, âna go o mwa wâjué cōwâ [naa na pwényuâa kà Pwiduée].»

O wàrapwiri tàwà mwara

^{24c}«Go ina tàwà pâ: Wà pwi a *câmu, âna câé caa piwéna jii pwi a pacâmuriê. Â wà pwi ênawéna, âna câé caa piwéna jii pwi ukai kêe. ^{25d}Ba wà pwi a câmu, âna wâdé na é pwacèwii pwi a pacâmuriê. Â wà pwi ênawéna, âna wâdé na é pwacèwii pwi ukai kêe. Ba wiàna rà ina goo wà pwi apooro pwârawâ pâ *Caatana^f, â rà o nye dau ina ba èpà mwara tèpa tâa na pwârawâ bèepwiri.»

Guwà cibwaa nama wâgotàwà

^{26e}«Guwà cibwaa nama wâgotàwà goro pâ âboro. Diri pâ muru na tàbinyiri, âna o mwa paari. ²⁷Â é muru na go ina tàwà pwàniri, âna guwà inapàpari naa na pwéelaa. Â é muru na pitànunuuri na pwâranyüruwà, âna guwà inapàpari naa na gomu kàwà. ^{28f}Ûu, guwà cibwaa nama wâgotàwà goro pâ âboro. Ba wiàna pâri ma rà pòtâmwara naiiwà, â o càra caa tâmogòori ma rà tubatiâu awé é wâro naa wâgoowà. Wâdé na guwà nama wâgotàwà goo Pwiduée. Ba wàé co na pâri ma é tubatiâu é naiiwà, bau é wâro na

wâgoowà, naa na ére na jè maagé ma tòina naawê.

²⁹«Guwà jèe cōo cai pâ marü na kîri: Jè icuri du ârailu marü, naa goro caapwi mwani. Êco na nye ticè gée goorà, cèna é tûuboo naa napuu, wiàna câé caa tâmogòori wà Pwiduée Caa kàwà. ³⁰Â wâguwà, âna é nye cau tâmogòoriwà bamwara, tiagoro mwara jéuru wàrapûruwà. ^{31g}Êkaa na go ina tàwà pâ: Guwà cibwaa nama wâgotàwà! Ba dau pwamuru naa goowà na ara Pwiduée, jii é pâ marü na dau wâru!»

Cibwaa pitütôowâriô!

³²«Wiàna é inapàpari cè pwi jèpwi, na ara pâ âboro pâ, é pwi âboro kôo, â wâgo mwara, âna go o ina pâ, é pwi âboro kôo, na ara Caa na é wânidò *napwéretòotù. ^{33h}Â wiàna é ina cè pwi jèpwi, na ara pâ âboro pâ, câé caa pwi âboro kôo, â wâgo mwara, âna go o ina pâ, câé caa pwi âboro kôo, na ara Caa na é wânidò napwéretòotù.»

Rà pitadàrùrà tèpa âboro good

³⁴ⁱ«Guwà cibwaa niimiri pâ go tèepaa me naani gòropuu, ba na go pame pinaanapô. Bwa! Go me, ba na rà mwa pitadàrùrà tèpa âboro good. ^{35j}Ba go me nau pinaaitiri tupé duanaî, ma du duanaî, ma du duatâa. ³⁶Â rà o pièpàrirà pa paé-naî, ma pa paétâa, naa na pwârawâ kàra.» Michée 7.6

^f**10:25** Caatana—Grec: Béelzébul. Cōo Caatana naa na Neeremuru (Vocabulaire) naa pwâadàra tii.

^c**10:24** Luka 6.40; Ioane 13.16, 15.20

^d**10:25** Mataio 9.34, 12.24; Maréko 3.22; Luka 11.15

^e**10:26** Maréko 4.22; Luka 8.17 ^f**10:28** Jacques 4.12 ^g**10:31** Mataio 6.26 ^h**10:33** Maréko 8.38; Luka 9.26; 2 Timotéo 2.12

ⁱ**10:34** Luka 12.51–53 ^j**10:35** Michée 7.6

Guwà panuâ wâro kàwà ba kôo

³⁷ «Wà pwina é dau wâdéari du nyaa ma caa kée jiio, âna càcaa pâri ma é pwi a câmu kôo. Â wà pwina é dau wâdéari pwi naîê ma wà tô èpo kée jiio, âna càcaa pâri ma é pwi a câmu kôo. ³⁸ Wà pwina câé caa kâa é *kurocé kée, ma é me wiâô, âna wà pwiibà, âna càcaa pâri ma é pwi a câmu kôo. ³⁹ Â wà pwina nūmee na é wéaari é wâro kée, âna ée mwa tubatiâu. Â wà pwina é panuâ é wâro kée ba kôo, âna ée mwa pâ-mari é *âji wâro.»

Wà pwina é tòpiwà âna é tòpio

⁴⁰ «Wiàna é tòpiwà cè pwi jè âboro, âna é tòpio mwara. Â wà pwi âboro na é tòpio, âna é tòpi mwara wà Pwina é cùruo me. ⁴¹ Â wiàna é tòpi cè pwi *péroféta, gée goo na é pwi péroféta, â o mwa pwa cè câmaê, cèna wàra na naa tà tèpa péroféta. Â wiàna é tòpi cè pwi jè âboro cèna é *tàrù na ara Pwiduée, gée goo na é tàrù, â o mwa pwa cè câmaê, wàra na o naa tà pwina é tàrù. ⁴² Â go ina tàwà é âjupâra pâ: Wiàna é naa cè wârado jawé moo, târa ji pwi ênawéna kôo bèepwiri, gée goo na é pwi a câmu kôo, â o pwa cè câmaê.»

11 Ûna é ina diri é autûari kée bèepwiri wà lésu tà tèpa 12 a *câmu kée, â rà cau pâra géewê, naa na pâ ville na pwi ére-bà. Â é pacâmuri tèpa âboro wà lésu, ma picémara tàra é *Picémara Wâdé.

É pwi Mesia na rà tapaciê

Luka 7.18-23

² Ûna é tâa na karapuu wà *loane Pwi a piupwaa, â é tère è jèkutâ goo Kériso, ma é pâ pwina é pwa. Â é panuâ pâ pàra tèpa câmu kée, ³ ba na rà tawèeri lésu pâ: «Pwiri nye wâgà kaa pwi *Mesia, [*pwi a pa-udò] na ée mwa tèepaa? É, na bà bwaa nye tapaciri cè pwi jèpwi?»

⁴ Â é tòpi tàra wà lésu pâ: «Guwà wâjué còwâ nau piwiâ tà loane é pwina guwà tère, ma é pwina guwà còo. ⁵ mBa wà tèpa bwi, âna rà jèe niâ; wà tàpé na rà bee, âna rà jèe pâra bwàti; wà tàpé na rà pwa maga, âna rà jèe wâdé; wà tèpa kee, âna rà jèe tèrejè; â wà tèpa bà, âna rà jèe wâro còwâ; â wà tàpé na ticé kàra, âna rà jèe tòpi é Picémara Wâdé. ⁶ Cidòri nyuâa pwina é còoinaô, ma cèikî naa good[§]!»

É ina loane wà lésu

Luka 7.24-35

⁷ Ûna rà wâjué còwâ wà tèpa câmu kà loane, â é ina wà lésu târa pâ âboro na rà gére tâa wê, pâ: «Na ia guwà pâra naa namaré [nau tère loane] â dà cèna guwà pâra nau ucâri?—[Pwi âboro na pipwaée kée na é pwacèwii] è bàra watû na pòbagù pwéretòtù? ⁸ Bwa! Â gona dà na guwà pâra nau còo?—Pwi jè âboro na é coona pâ ârabwée na po wâdé? Bwa! Wà tèpa âboro na wàrapwiri, âna rà tâa na é wâra ukai! ⁹ Nye dà cèna guwà pâra nau còo? Pwi jè *péroféta? Ûu kaa, â go

[§]**11:6** Grec: Cidòri nyuâa pwina càcaa tanooriê good, **é**, ...na câé caa tètâjiio.

^k**10:38** Mataio 16.24-25; Maréko 8.34-35; Luka 9.23-24, 17.33; loane 12.25 ^l**10:40** Maréko 9.37; Luka 10.16; loane 13.20

^m**11:5** Ésaïe 35.5-6, 61.1

ina tàwà pâ: Wà pwiibà, âna é pwi péroféta maina! ¹⁰ⁿBa nye wà kaa loane, na é inaê wà Pwidueé, naa na *Tii Pwicîri, pâ: Go mwa panuâ paé pwi a pa popai kôo. Êe mwa pâbéaa'gà ma pwabwàti naigé'gà. Malachie 3.1 ¹¹«Guwà tère bwàti, ba go ina tàwà é âjupâra pâ: Nye ticé pwi jè âboro gòropuu, cèna é piwéna jii loane Pwi a piupwaa. Êco na wà pwina ée dau kiriwi naa na *Mwaciri nap-wéretòtù, âna o [mwa tâa tée é pwina] piwéna jii loane. ^{12o}Tapoo na pàara na é tapoo picémara wà loane, tèepaa naa na pàara nabà, âna wà tèpa âboro gò, âna rà mudàra ma rà tòpò goro nii kàra** naani gòropuu é Mwaciri nap-wéretòtù. ¹³Ba béaa kà wà loane, âna é *Naèà kà Moosé, ma wà diri tèpa péroféta, âna rà picémara târa pâ âboro [pâ, ée jèe tòpò é Mwaciri kée wà Pwidueé]. ^{14p}Guwà cèikí naa goò na go ina pâ: Ûna wii [naa na Tii Pwicîri] pâ, ée mwa wâjué còwà wà péroféta *Élia, âna tàgére inapàpari é pai tèepaa kà loane.

¹⁵«Wà pwi âboro na pwa pwâranyüruê, âna wâdé na é tère!»

Rà picocooribu ma loane

¹⁶⁻¹⁷«Go ina pâ, rà wà nau tèpa âboro nabà? Rà pwacèwii pâ nari èpo na rà gére pipuburirà naa na aupitapitiri [â tàutàra dàra kòcò ma wà tèpa béerà, na rà pitakàna] ma ina tàra pâ:

“Bà tòjò†† tàwà, â tàutàwà dàra câbu. Bà nyabiri tàwà nyabi târa ipwàni, â tàutàwà dàra i!”

«Â ipaiwà naa goo wà tèpa âboro nabà. ¹⁸Ba é tèepaa me wà loane Pwi a piupwaa, â é tàpo panuâ ija na pàra pàara, â câé caa wâdo dipâa, â rà ina tèpa âboro pâ: “Pwa duée gooé!”

^{19q}«Ûna é tèepaa me, wà *Pwina naîri âboro, â é ija ma wâdo pwacèwii pàra tàpé. Â rà ina wà tèpa âboro pâ: “Wà pwini, âna é dau pwi a wâdo ma pwi a-ija! Â é nye pabée tèpa tò mwani, ma wà pàra tèpa âboro èpà.”

«Êco na [âjupâra é pwina jè mu ina pâ]: “Ê tà manga††, âna jè còo taaci naa na é pwâra wakè kée.”»

Rà o pwa wârimuru tàpé na tàutàra na rà cèikí

Luka 10.13-15

²⁰É tapoo tûra ba gòo târa é pâ âboro na pàra village wà lésu. Ba wâru pâ wakè na é pwa naawé goro pàtamee, èco na càra caa pitòtèri é tûa kàra.

^{21r}Â é ina tàra pâ: «Guwà ip-wacôoco, wâguwà tèpa âboro na Korazine ma Bethsaïda! Ba o naa wârimuru tàwà! Go jèe pwa pâ muru na dau maina naa jaawà, â câguwà caa cèikí! Â wiàna rà còo é pwina go pwa naa jaawà, wà tàpé gée Tyr ma Sidon, â pwiri jèe gòiri cè pai pitòtèri é wâro kàra, ma

****11:12** Tòpò goro nii kàra—é, Tòpi, é, cicara. (Còo Luka 16.16.)

††**11:16-17** Tòjò—Grec: Upi kuruò.

‡‡**11:19** Ê tà manga—Ê tà manga kà pwi âboro, é, è tà manga kà Pwidueé.

ⁿ**11:10** Malachie 3.1; Luka 1.76 ^o**11:12** Luka 16.16 ^p**11:14** Malachie 3.23; Mataio 17.10-13; Maréko 9.11-13 ^q**11:19** Mataio 9.14

^r**11:21** Ésaïe 23; Ézékiel 26-28; Joël 3.4-8; Amos 1.9-10; Zakarie 9.2-4

naaco é pâ tûâ kàra na dau èpà. Â pwiri rà paari mwara naa na cè pai coona dodà kàra, ma pitâmirà goro dà¹¹. ²² Â go ina tàwà é âjupâra pâ: Na é Tòotù na ée mwa pitèi é pâ âboro wà Pwiduée, âna o dau maina é wârimuru kàwà, jii tàpé Tyr ma Sidon.

²³ «Ipaìwà naa goowà, wâguwà tèpa âboro naa na village Capernaüm. Ba guwà niimiri pâ guwà pwacèwii Pwiduée⁵⁵. Êco na ée mwa naawà boo dari tèpa bà! Ba é pwa pâ muru na dau maina naa jaawà. Â wiàna é gére pwa pâ muru bèepwiri na *Sodoma, â pwiri é bwaa nye gére tâa nabà é ville-bà. ²⁴ Â go ina tàwà é âjupâra pâ: Na é Tòotù na ée mwa pitèi é pâ âboro wà Pwiduée, âna o dau maina é wârimuru kàwà, jii tàpé Sodoma!»

Pwiduée Caa ma tèpa naîé

Luka 10.21-22

²⁵ Pwa ji pàara géewê, â é ina wà lésu pâ: «Caa, gà Pwi Ukai kàra *napwéretòotù ma gòropuu! Â go ipwaolé tâgà, ba gà naapwàniri pâ muru bèepwiri jii tèpa tâmogòrimuru ma wà tèpa tàmana, â gà paari tà tàpé na càra caa

câmu*. ²⁶ Ba nye auniimiri'gà pâ, naa wàrapwiri.»

²⁷ Â é ina wà lésu tà pàra tàpé pâ: «Êdiri é pwina tâa tà Caa kôo, âna é jèe naa tîo. É jèe nye ipaarié tîo, ba na go tâmogòorié bwàti. Nye wàé co na é tâmogòorio, wâgo Pwina naîé. Â nye ticè pwi jèpwi cèna é tâmogòorié, â nye wâgo co pwina Naîé. Â go paarié tà pàra tàpé, ba na rà tâmogòorié mwara.»

Go mwa nama guwà nao

²⁸ «Guwà medario, wâguwà na dau tîina é nakake kàwà, ma dau oratàwà. Ba go mwa nama guwà nao. ²⁹ Guwà pa nakake na go naa tàwà, â guwà pâra naa goo é autûâri kôo. Ba pwi a moo pwâratùra kôo, â go pwi a-ipakîriô. Â wiàna guwà me mariô, â guwà o pâinari âji nao. ³⁰ Ûu, ba é nakake na go naa tàwà, âna o puràra cè pai popa wèe, â é autûâri kôo, âna ticè-coé pai pâra wiàra.»

Pwi apooro tòotù pwicîri

Maréko 2.23-28; Luka 6.1-5

12 Na jè *tòotù pwicîri, â rà pâra wii é naigé na tapàgà na aupwanapô[†] wà lésu ma wà tèpa *câmu kée. Â rà copwa wà tèpa

¹¹ **11:21** Coona dodà...pitâmirà—Pai pwa kà tèpa Juif na rà pinünüma, é, na rà pijinünü.

⁵⁵ **11:23** 2e phrase—Grec: Gona guwà too naa napwéretòotù?

***11:25** Tàpé na càra caa câmu—Grec: Tèpa nari èpo.

[†] **12:1** Aupwanapô—Pé aupwanapô na dau maina na câmi goro blé, é, pwâra mai (maïs), é, orge. Wiàra é naèà kà tèpa Juif, âna pwicîri na jè piünyari diri é na aupwanapô. Wâdé na jè naaco nyi dâra arapwûru, ba na uti kà tèpa pârame, ma tàpé na ticè neemururà. (Còu Lévitique 19.9-10, Deutéronome 24.19-21.)

⁵ **11:23** Genèse 19.24-28; Ésaïe 14.13-15

[†] **11:24** Mataio 10.15; Luka 10.12 ^u **11:25** 1 Korénito 1.26-29 ^v **11:27**

Mataio 28.18; Ioane 1.18, 3.35, 10.15, 17.2; Filipi 2.9 ^w **11:28** Jérémie

31.25 ^x **11:30** 1 Ioane 5.3 ^y **12:1** Deutéronome 23.26

câmu, â rà tàpo pétâ é pâ pwâra blé, â rà uti.

^{2z}Ūna rà còora wà tèpa *Farasaio, â rà ina tà lésu pâ: «Gà còo é pwina rà pwa tèpa câmu'gà! Âna muru na pwicîri, na é tòotù pwicîri!»

^{3a}Â é tòpi tàra wà lésu pâ: «Gona câguwà caa pûra naa na Tii Pwicîri, é pwina é pwa wà ukai *Davita? Ba, na jè tòotù, âna rà copwa, wàilà ma wà tèpa bée. ^{4b}Â é tò naa na wâra pwapwicîri pwa goro imwaano[†]. Â é pa é poloa na naa kà Pwidueé, â rà ija ma wà tèpa bée. Â é poloa-bà, âna nye wàcò wà tèpa pwa ârap-waailò, na nye pwa tàrù kàra ma rà ija.

^{5c}«Â guwà pûra mwara naa na é *Naèà kà Moosé pâ: Wà tèpa caa kà tèpa pwa ârapwaailò, âna rà wakè naa na *Wâra pwapwicîri, na tòotù pwicîri. Ê tûâ-bà, âna rà còbèedari é pwi tòotù-bà. Êco na càcaa èpà na ara Pwidueé! ^{6d}Ba go ina tàwà pâ: Ê tà wâni é Pwina dau piwéna jii é Wâra pwapwicîri! ^{7e}Â é ina wà Pwidueé naa na *Tii Pwicîri pâ: Càcaa é ârapwaailò goro macii na wâdé tóo. Â nûmoo goo pimeaari. Osée 6.6

«Â wâguwà, âna câguwà caa tâ-mogòori é ère popai-bà, ba guwà pitòti tèpa âboro bèeni, na càra caa pwa cèna èpà na ara Pwidueé. ⁸Â wà *Pwina naîri âboro, âna é pwi apooro é tòotù pwicîri.»

É nama tiàu maagé kà pwi âboro na tòotù pwicîri

Maréko 3.1-6; Luka 6.6-11

⁹Gée na càué, â é tò naa na *wâra pitapitiri wà lésu. ^{10f}Ê tâa wê mwara wà pwi âboro na bà é iê.

Â wà tèpa âboro, âna nûmarà na rà còo cè pwina é pwa lésu, ba na o cè pai pitòtié. Â rà pwa ma tawèerié pâ: «Pwiri nye tàrù ma jè nama tiàu maagé kà pwi jèpwi na tòotù pwicîri?»

^{11g}Â é tòpi tàra pâ: «Guwà jèe còo cai ni: Wiàna caapwi co cè mutò'gà, na é tûu naa na pwêe, na tòotù pwicîri, â gà o pwa dà? O câgà caa pâ nau dàgòtùé? ¹²Â napwa pwi âboro, âna é dau piâjimuru jii mutò! Gée goo pwiri, na o pwa cè tàrù kâjè, ma jè pwa pwina wâdé, na tòotù pwicîri.»

¹³Â é ina tà i pwi âboro pâ: «Gà patàrù é îgà!»

Â é patàrù iê, â nye wâdé kaa, wàrà jè iê.

^{14h}Wà tèpa Farasaio na rà tâa wê, âna rà còobé gée na wâra pitapitiri. Â rà pâra còwà nau ipitiri, ba na rà mudàra cè pai o pòtàmwara lésu.

lésu âna é pwi ênawéna na é pitòrigarié Pwidueé

¹⁵Ūna é tère wà lésu pâ, rà gére imudàra cè pai pwa tûâ tée, â é pâra gée na ére-bà. Â wâru tàpé na rà pâra wiâê. Â é nama tiàu maagé

[†]**12:4** Wâra pwapwicîri pwa goro imwaano—Grec: Wâ kà Pwidueé. Còo Neeremuru (Vocabulaire).

^z**12:2** Exode 20.10 ^a**12:3** 1 Samuel 21.2-7

^b**12:4** Lévitique 24.5-9 ^c**12:5** Nombres 28.9-10

^d**12:6** Mataio 12.41-42 ^e**12:7** Osée 6.6; Mataio 9.13

^f**12:10** Luka 14.3 ^g**12:11** Luka 14.5 ^h**12:14** Ioane 5.16

kàra. ¹⁶ⁱÂ é tûâri tàra pâ: «Guwà cibwaa inapàpario!»

¹⁷Â é pâ muru bèepwiri, âna tèepaa, ba na pacoo i pwi ia é ina wà Pwiduée, na é naigé mee *péroféta Isaia, pâ:

^{18jk}Wàéni pwi âboro,

pwi âboro kîri,
pwi ênawéna kôo.

Wàé na go tòpòè,
pitòrigarié ba kôo.

Dau wânümoo tée;
wâdé tôo wàé.

Go tòpò naa gooé
é Nyuâaê Pwicîri.

Êe mwa pame é popai
goo pai udò kàra Ba
[naa na *âji wâro].

¹⁹Êe pwi a tûra ba moo.

O càra caa tèrèé
naa na auipitiri.

²⁰O câé caa dàciò
bàra watü na ora.

O câé caa utàmwara
doromara ânye
na pâra naa piboo.

O câé caa tanoori
pâ âboro kîri

na ticè nii kàra.

O mwa piétò naa gooé
tàrù kôo, wâgo Pwiduée.

[O paari pâ wàé
na é *pwi a pa-udò.]

²¹Rà mwa cèikî naa gooé
èdiri pâ Ba.Ésaïe 42.1-4

Pwa tàrù kée ma é tû târa pâ duée

Maréko 3.20-30; Luka 11.14-23

²²Rà cia medari Iésu pwi jè âboro
na é bwi ma kûukû, ba pwa duée

gooé. Â é nama é wâdé wà Iésu. Â é jèe tûra, â é jèe niâ.

²³Â èdiri pâ âboro, âna rà pò goo, â rà pi-ina tàra pâ: «Napwa pwini, âna pwiri Pwi gòobàra Davita na jè géré tapacî?»

^{24l}Èco na wà tèpa Farasaio, âna rà ina pâ: «Bwa! Wà pwi âboro bèeni, âna é wakè goo é pàtama *Caatana[¶], pwi ukai kà tèpa duée! Êkaa na é tû târa pâ duée.»

²⁵Â é tâmogòori auniimiri kàra wà Iésu. Â é ina tàra pâ: «Wiàna é pipaa dèe còwâ ê jè mwaciri, â o tédidirié. Â wiàna é picicaraé còwâ ê caapwi ville, é, caapwi tâa, â o pwacoé ma é cimwü. ²⁶Wiàna wà Caatana, pwi ukai kà tèpa duée, âna é tû târa pâ duée, â é pipaa dèe còwâ! Â o wànau târa cè pai cimwü wàra é mwaciri kée?! ²⁷Guwà ina pâ, wà Caatana na é naa tôo é pàtamee ma go tû târa é pâ duée. Â gona wàilàapà, na naa tà tèpa béewà é pàtamee, ma rà tû târa pâ duée? Ba é pwina rà pwa, âna paari tàwà pâ guwà tàgére pitanami naa gooò.

^{28m}«Â napwa wâgo, âna é Nyuâaê Pwicîri kà Pwiduée, na é naa tôo é pàtamee ma go tû târa é pâ duée. Â wiàna wàrapwiri, â jè cau còo bwàti pâ wà Pwiduée, âna é jèe mara tòpò é Mwaciri kée naa jaawà!

²⁹«Â wiàna nūmajè na jè tò naa na é wâ kà pwi âboro na pwa nii kée, ma jè popa neemuruê, â wâdé na jè mara piié. Â géewê, â jè o mwa bàra pa é pâ muru na tâa na wâ kée.

[¶]**12:24** Caatana—Grec: Béelzébul. Còo Caatana naa na Neeremuru (Vocabulaire) naa pwàadàra tii.

ⁱ**12:16** Mataio 8.4; Maréko 3.12 ^j**12:18** Ésaïe 42.1-4 ^k**12:18** Mataio 3.17 ^l**12:24** Mataio 9.34, 10.25 ^m**12:28** Apostolo 10.38; 1 Ioane 3.8

³⁰ nWà pwina câé caa wâjaao, âna é cicarao. Â wà pwina câé caa pitu tôo ma bu pipanaimari, âna é tédidiri.»

Popai na èpà naa goro
Nyuâaê Pwicîri

³¹ o«Go ina tàwà pâ: O pâri ma pwanauri pâ âboro, na rà tùra ba èpà naa goo Pwiduee ma pwa na èpà tà tèpa béerà. Êco na wà pwina é tùra ba èpà naa goo é Nyuâaê Pwicîri, âna o càcaa pwanauri è èpà kée. ³² pÂ o pâri ma pwanauri wà pwina é tùra ba èpà naa goo Pwina naîri âboro. Êco na, wiàna é tùra ba èpà naa goro é Nyuâaê Pwicîri, â o càcaa pâri ma pwanaurié, naa na wâro bèeni, ma naa na *wâro dâra gòiri awé.»

Ê upwâra bau é pwêe

³³ q«Ê upwâra na wâdé, âna é nye tòpò pwêe na wâdé [târa uti]. Â é upwâra na èpà, âna é nye tòpò pwêe na èpà. Ba jè o tâmogòori é upwâra gée goo é pwêe. ³⁴ rÂ wàrapwiri naa goowà. Ba guwà o wànau târa cè pai ina wàra cè muru cèna wâdé, na guwà tèpa nari dèa ma tèpa pwâ? Ba é pwina tabawâbé é pwâranüma pwi âboro goo, âna wàépwi na o còobé pwêe, na é tùra. ³⁵ Ê pâ muru na wâdé, âna me gée goo pwi âboro na é wâdé, ba wâdé pwâranümee. Â é pâ muru na èpà, âna me gée goo wà pwi âboro na é èpà, ba èpà pwâranümee.

³⁶ «Üu, nye âjupâra na go ina tàwà pâ: O mwa pwa é Tòotù na ée

mwa pitèi é pâ âboro ni gòropuu wà Pwiduee. Â ée mwa jèpa pitèira goo é pâ popai èpà na rà ina imudi. ³⁷ Nye gée goo kaa é pâ popai'gà, na ée mwa tûâri wà Pwiduee pâ pwiri gà o pwa wârimuru, é, gà o udò [ma tâa tâgà é âji wâro].»

Nümarà na rà còo cè câmu kêra pàtàmee

Maréko 8.11-12; Luka 11.24-32

³⁸ sGée na càué, â wà pàra tèpa *dotée goro é Naèa ma wà pàra tèpa Farasaio, âna rà ina tà wà lésu, pâ: «Pwi a pwa pupûra, paari tâbà cè *câmu kêra pàtàmee na wâ-googà^s.»

³⁹ tÂ é tòpi tàra pâ: «Wâguwà tèpa âboro nabàni, âna guwà dau èpà, â [câguwà caa pitère dà wà Pwiduee. Gorodà na] guwà ciburà ilari jiié cè câmu kêra pàtàmee? O nye ticé câmu na guwà mwa caa còo mwara jii i pwi ia é tèepaa tà pérofèta lona biu. ⁴⁰ uBa wà lona, âna ia âracié tòotù ma âracié ne kée, nanaara i ârawéa. Â o ipaiwà mwara naa goo Pwina naîri âboro, ba o âracié tòotù ma âracié ne kée, nanaara napuu.

⁴¹ v«Â napwa naa goo wà lona, âna é picémara é popai tà tàpé Ninive. Â rà nye pinünüma ma pitdotéri é wâro kêra. Â guwà còo, é wâni, pwi jè âboro na é dau pi-wéna jii lona. Â o tèepaa é Tòotù na ée mwa pitèi tèpa âboro na wà Pwiduee. Â, na tòotù-bà, âna wà tàpé Ninive, âna rà o cimadò arawà,

§**12:38** Nümarà na rà paari pâ câé caa wakè goro pàtâma Pwiduee.

n**12:30** Maréko 9.40; Luka 9.50 o**12:31** Hébéru 6.4-6

p**12:32** Luka 12.10 q**12:33** Mataio 7.16-20

r**12:34** Mataio 3.7, 15.18; Luka 3.7, 6.45

s**12:38** Mataio 16.1; Luka 11.16; Ioane 6.30

t**12:39** Mataio 16.4; Maréko 8.12 u**12:40** Jonas 2.1 v**12:41** Jonas 3.5

wâguwà tèpa âboro nabàni, â rà o piciapwâ goowà!

⁴²Wà tô ilàri ukai naa napô Saba na pàara biu, âna ia é me gée napô kée na dau wàiti, ba na é tère popai kà ukai *Solomona na tâbawêe goro autâmogòori kée. Â guwà còo, é wâni jaawà pwi jè âboro na é dau piwéna jii Solomona. Â wàépwiri, na Tòotù na ée mwa pitèi é pâ âboro na, wà Pwiduée, âna wà tô ilàri ukai-bà, âna ée mwa cimadò na arawà, wâguwà tèpa âboro nabà. Â ée mwa piciapwâ goowà. [Ba tàutàwà na guwà tère.]»

Pai pâra ma wâjué kà tèpa duée

⁴³«[Guwà tère cai ni]: Wiàna pwa duée, goo pwi jè âboro; â wiàna é còobé gée gooé, â gona é pâ naapà? É paé ma me, na pâ ére na aupiticia. Ba é mudàra cè ére cèna é tâa wê. Êco na câe caa pâmari. ⁴⁴Â é niimiri pâ, 'Go wâjué pâ còwâ, naa na i pwârawâ kôo.' Â é wâjué, â é pâmari i wâ, âna bwaa nye ticè cèna tâa na, âna nye po baléri bwàti, ma pitòimiri bwàti. ⁴⁵Â é wâjué nau mudàra tèpa 7 duée bée, na rà dau èpà jiié. Â rà tò nau pitâa na i wâ. Â wà pwi âboro-bà, âna é mwa dau èpà kaa jii béaa! Â o wàrapwiri, cèna o tèepaa medariwà, wâguwà tèpa âboro nabàni! Ba o dau èpà naa goowà nabàni jii béaa.»

Âji tâa kà lésu

Maréko 3.31-35; Luka 8.19-21

⁴⁶Una é bwaa gére patùra tèpa âboro wà lésu, â rà tèepaa me wà nyaa kée ma wà tèpa jiié. Â rà coo

boo gòroigé, â rà mudèe, ba na rà pitùra.

⁴⁷Â é ina tée wà pwi jè âboro pâ: «Gà còo! Rà wâboo gòroigé wà nyaa'gà ma wà tèpa aéjii'gà. Â rà mudàgà**.»

⁴⁸Â é tòpi tée pâ: «Wàilàapà cè nyaa kôo? Â wàilàapà cè tèpa aéjii kôo?»

⁴⁹Â é tòcia tèpa câmu kée, â é ina pâ: «Guwà còo, wàilà-ni pa nyaa kôo ma tèpa aéjii kôo. ⁵⁰Ba wà pwina é pwa é câbawâdé kà Pwiduée Caa kôo na é wânidò *nap-wéretòotù, âna wàe kaa pwiri, é pwi aéjii kôo, ma tô naigé kôo, ma nyaa kôo.»

Ucina goo pwi a picâmi

Maréko 4.1-20; Luka 8.4-15

13 Na tòotù bèepwiri, âna é còobé gée na pwârawâ na é pitâa wê wà lésu, â é boo naaniboo bàrawià. Â é tâaboo^{††} ba na é pacâ-muri pâ âboro. ²Â jèe pâra nau dau wâru é pâ âboro na rà medarié. Â gée goo pwiri, â é tò naa gòro é jè wànga [na tâa niboo najawé] â é tâaboo, ba na é patùrarà. Â wà tèpa âboro, âna rà tâa nidò bàrawià.

³Â é pwa ucina wà lésu na é pacâ-murirà, goro é pâ muru na wâru. Â é ina tàra pâ: «Guwà tère! É mwa tâa wà pwi jè âboro, â é uri é arapwüru. [Â é uri, â é uri, â é uri...] ⁴Â napwa é pàra arapwüru, âna rà tûu naa gòro nyi nari naigé [na aup-wanapô]. Â rà me pâ marü, â rà uti diri. ⁵Â napwa é pàra pwi, âna rà tûu naa gòrotàrarà. Â rà pò ma cipu, ba càcaa wâru puu wê. ⁶Êco na, na

****12:47** É nee tii bèepwiri, âna nye tiàu na pàra Tii Pwicîri naa na grec.

^{††}**13:1** É tâaboo—Pai pwa kà tèpa pwa pupûra naa jaa tèpa Juif.

^w**12:42** 1 Rois 10.1-10 ^x**12:45** 2 Pétèru 2.20 ^y**12:50** Roma 8.29

^z**13:2** Luka 5.1-3

é té é tòotù, â tòò é pâ nari arapwüru, â rà marü, ba ticè wàawà kàrà. ⁷ Â napwa é pàrà pwi, âna rà tûu naa nabibiu kàrà pâ nari upwâra na pwa daarà. Â, na rà cipu i pâ nari upwâra bèepwiri, â rà câtâmwara i arapwüru. ⁸ Â napwa é pàrà pwi, âna rà tûu naa na napuu na wâdé. Â rà tòpò pwàrà—pàrà pwi, âna rà tòpò 100 pwêe; â pàrà tàpé, na 60; â pàrà tàpé, na 30.» ⁹ Â é pwa ma ina tàrà wà lésu pâ: «Wà pwina pwa pwâranyüruê, âna wâdé na é tère!»

Cina gà mu pwa ucina tàrà?

¹⁰ Wà tèpa *câmu kà lésu, âna rà dau gée medarié, â rà tawèerié pâ: «Cina gà mu pwa ucina tà pàrà tàpé, na gà patùrarà?»

¹¹ Â é tòpi tàrà pâ: «Wà Pwiduée, âna é paari tàwà é âji pai pwa goo é Mwaciri kée. Êco na câé caa paari târà diri é pâ âboro. ¹² ^a Ba wà pwina jée pwa tée [é autâmogòorimuru] âna o nye piâjagò tée còwâ. Â pwa tée muru na piédò ma piwéna. Â wà pwina kîri pwina tà tée, âna o nye dàgòtù jiié còwâ é ji dàramuru na tà tée. ¹³ Êkaa pwiri na go pwa ucina tàrà na go patùrarà. Ba rà ucârî[†], êco na càra caa còoinari, â rà tère, â càra caa tèreinari. Ba nye âji ticè cèna rà tâmogòori. ¹⁴ ^b Â wàèpwiri na rà pacoo i pwi ia é ina wà Pwiduée naa goorà, na é naigé mee wà pwi *péroféta kée, Isaia, pâ: Rà tère taaci, â càra caa tèreina. Ucârî taaci, â càra caa còoina.

[†]**13:13** Ucârî—Regarder fixement. Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Còo cai.

^a**13:12** Mataio 25.29; Maréko 4.25; Luka 8.18, 19.26

^b**13:14** Ésaïe 6.9-10; Ioane 12.40; Apostolo 28.26-27

^c**13:16** Luka 10.23-24

¹⁵ Go ina naa goorà—goo pwi Ba kôo bèeni: Pwâranümarà na gòo, pwâranyürurà na kee, âraporomeerà na bwi. Ba péa rà còo ma còoina bwàti. Â péa rà tère ma tèreina diri. Â péa rà biirà ma medario còwâ. Péa nama tiàu

pâ maagé kàrà Ba.» Ésaïe 6.9-10

¹⁶ ^c [Â é ina tà tèpa câmu kée wà lésu pâ]: «Dau wâdé ba kàwà, ma cidòri nyuâawà, ba guwà còo goro du âraporomeewà, â guwà tère goro du pwâranyürurà. ¹⁷ Guwà tère bwàti, ba go ina tàwà é âjupâra pâ: Wâru tèpa péroféta ma tèpa âboro *tàrù na dau nûmarà na rà còo é muru na pwényuâa na guwà còo, êco na càra caa còo. Â nûmarà na rà tère é pâ popai na guwà tère, êco na càra caa tère.»

Êre i ucina goo pwi a picâmi

¹⁸ «Guwà tère cai é êre i ucina goro pwi a picâmi: ¹⁹ Ê pàrà arapwüru na é tû, âna rà tûu naa gòro naigé. Ê naigé, âna é ipwacèwii naa goo pwi âboro, na é tère popai goro Mwaciri [napwéretòotù] â câé caa tâmogòori. Â é tèepaa me Pwi âboro èpà, wà *Caatana, â é tàu còwâ é popai na câmi naa na pwâranümee.

²⁰ «Â é pàrà arapwüru, âna rà tûu naa gòrotàrarà. Ê gòrotàrarà, âna pwi âboro na é tère é popai, â é nye nama tòpi naa na ipwàdé. ²¹ Êco

na é pwi a tà còmàcò^{¶¶}, â càcaa wàawà naa gooé, é popai na é tère. Â ûna tèepaa me mariê é tacai, ma ûna pwa na èpà tèe, majoroé [é pai pitère dàra kée] é popai, â é nye nama panuâ cèikí.

²²d «Â é pàra arapwüru, âna rà tûu naa na é pâ na nari upwâra na pwa daaé. Ê napuu bèepwiri, âna pwi âboro, na é tère é popai. Êco na é còmàcò ba é pidumapiê, goro é pâ namuru, na tèepaa naa na pwi gòropuu bèeni. Â é itàa burà é pâ neemuru gòropuu, na càcaa âji êkêe. Â câamwara é popai naa gooé, â o câe caa tòpò cè pwêe.

²³ «Êco na, napwa naa goo pàra arapwüru, âna rà tûu naa na é napuu na wâdé. Ê pwi napuu bèepwiri, âna pwi âboro na é tère é popai, â é tâmogòori. Â pwa pwâra é popai naa gooé—Pàra pwi, âna rà tòpò 100 pwêe; pàra tàpé na 60; â pàra tàpé mwara na 30.»

Pàra ucina goro é Mwaciri napwéretòtù

Maréko 4.30-34; Luka 13.18-21

Arapwüru èpà

²⁴ É pwa mwara jè ucina târa pâ âboro wà lésu, â é ina târa pâ: «Ê *Mwaciri napwéretòtù, âna pwacèwii ni:

«É mwa tâa pwi jè âboro na é pwi a pwa napô. Â é mwa uri é arapwüru na wâdé, naa na i aupwanapô kée. ²⁵ Êco na, na ne, ûna é puu, â wà pwi a èpàrié, âna é tèepaa me. Â é uri é arapwüru na èpà, naa nabibiu kâra arapwüru na wâdé. Â nabwé, â é pàra.

²⁶ «Â rà cipu pâ arapwüru na wâdé, â rà tòpò é pwâra. Â rà nye cipu mwara i arapwüru na èpà.

²⁷ Ûna rà còo pwiri wà tèpa wakè goro aupwanapô, â rà ina tà pwi apooé pâ: “Gà còo, co pwi ukai, ia gà uri i arapwüru wâdé, naa na i aupwanapô'gà. Â gona me géepà, é pâ arapwüru na èpà na wâna?”

²⁸ «Â é tòpi târa pâ: “Bwa, wà pwi a pièpàrio na pwa pwiri.”

«Â rà ina tèe pâ: “O nye nūmagà na bà pâ nau tàu tâji é pâ arapwüru na èpà?”

²⁹ «Â é tòpi târa pâ: “Bwa! Ba wiàna guwà tàu é arapwüru na èpà, â guwà péa tà tàu mwara i arapwüru wâdé. ³⁰ Â guwà naara ma rà picipu naima, tèepaa naa goro cè pai piûnya. Ba na pàara bèepwiri, âna go mwa ina tà tèpa wakè kôo pâ, na rà panaimari é arapwüru na èpà, ma cîri. Â rà tòpò é arapwüru wâdé, naa na wâra arapwüru kôo.” Nabwé.»

Pudòro moutarde

³¹ É pwa târa mwara jè ucina wà lésu, â é ina pâ: «Ê Mwaciri napwéretòtù, âna pwacèwii ni:

«É mwa tâa pwi jè âboro. É mwa popa ji pudòro moutarde, â é câmi naa na aupwanapô kée. ³² Nye ji pwi nara upwâra na dau kîri, jii diri é pâ naramuru na jè câmi. Êco na, na é cipu, â é jèe pâ nau dau maina jii diri pâ pwina jè câmi naa na aupwanapô. Â rà me pâ marü, na pwa wânaîrà^{§§} naa gò pâ na ditèe, ba é jèe pâ nau pé upwâra maina.»

^{¶¶}13:21 Còmàcò—Inconstant. Na jè ciburà pitòotéri auniimiri kâjè.

^{§§}13:32 Wânaîrà (é, ônaîrà)—Nid. Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Bawâ.

^d13:22 Luka 12.16-21; 1 Timotéo 6.9-10,17

Nyaa kâra poloa

³³ É pwa tàra mwara jè ucina wà lésu, â é ina pâ: «Ê Mwaciri napwéretòtù, âna pwacèwii mwara ni: Wà tô jè ilàri, âna é popa é nyaa kâra poloa*, â é biinaimari bau 25 kilo goro dàuru poloa. Â é tũ tiagoro na é tũu too i poloa!»

Gorodà na é pwa ucina lésu?

³⁴ Diri é pâ pwiibà, âna é ina tàra goro pâ ucina, wà lésu. Â é nye ciburà pwa ucina tàra naa nũmee na é patùrarà. ³⁵ Ê wàrapwiri, ba na pacoo i pwi ia é ina wà Pwiduée, na é naigé mee pwi péroféta kêe, pâ: Go mwa pwa ucina na go patùrarà. Go mwa ina tàra pâ muru na cârũ gée na autapoo goro gòropuu. Psaume 78.2

Êre ucina goro arapwũru na èpà

³⁶ Rà pâra jii tèpa âboro wà lésu ma wà tèpa câmu kêe, naa pwârawâ. Â naawê, â rà ina tée pâ: «Gà ina tâbà cai é ère i ucina na ia gà ina naa goro arapwũru na èpà.»

³⁷ Â é tòpi tàra pâ: «Wà pwina é câmi i arapwũru na wâdé, âna wâgo *Pwina naîri âboro. ³⁸ Ê aupwanapô, âna pé gòropuu. Napwa é arapwũru na wâdé, âna wà tèpa naîri Mwaciri. Â wà pwi a pièpàri, âna wà Caatana, Pwi âboro èpà. Â é arapwũru na é câmi, âna wà tèpa

naîê. ³⁹ Â napwa naa goo é piũnya, âna pwâadàra gòropuu. Â wà tèpa wakè, âna wà tèpa *angela, tèpa ênawéna kà Pwiduée. ⁴⁰ f Â rà mwa tòri arapwũru na èpà, â cîri naa gòro ânye. Â o wàrapwiri [pai pwa goo tèpa naî Caatana] naa pwâadàra gòropuu.

⁴¹ g «Ba wâgo Pwina naîri âboro, âna go mwa cùru me tèpa angela kôo. Â rà mwa patâjii gée na Mwaciri kôo, wà tàpé na rà pwa na èpà—ma diri tàpé na rà nama tubatiàu é cèikí kà pâra tàpé. ⁴² h Â rà o mwa tũrà naa na ânye na maina. Â naawê, âna rà o i ma tòngũru poropwârà wà tàpéebà [gée goro pai maagé kàra].

⁴³ i «Napwa naa goo wà tàpé na rà *tàrũ na ara Pwiduée, âna rà o pwâra pwacèwii i tòtòtù†, naa na Mwaciri kà Caa kàra. Wà pwi âboro na pwa pwâranyũruê, âna wâdé na é tère!»

Pâ wâdé na naapwàniri

⁴⁴ «Ê Mwaciri napwéretòtù, âna pwacèwii naa goo pâ wâdé na pwàniri naa na jè aupwanapô. Â é pâmarì pâ wâdé-bà wà pwi a wakè na aupwanapô. Â é dau ipwâdéee kaa. Â é jèu naapwàniri còwâ. Â é icuri diri é pâ pwina tâa tée, ba na é wâri i aupwanapô-bà.»

Perle na dau wâdé

⁴⁵ «Ê Mwaciri napwéretòtù, âna pwacèwii mwara é perle na dau wâdé awé, ma dau too wâri wèe. Â

*13:33 Nyaa kâra poloa—Levain. Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Otũu poloa, otèe poloa, otoo poloa, ère poloa.

†13:43 Rà o pwâra pwacèwii i tòtòtù—Pai ina wèe pâ, ée mwa dau pwényunyuaârìrà ma pwamainarà wà Pwiduée. Â rà o tâa ma wâé naa na pai muugère kêe.

é13:35 Psaume 78.2 f13:40 Ioane 15.6 g13:41 Mataio 24.31, 25.31; Maréko 13.27 h13:42 Mataio 8.12 i13:43 Daniel 12.3

pwa pwi jè a pi-icu na é mudàra é pà perle. ⁴⁶ Â é pâmari i perle-bà na dau wâdé. Â é nye icuri diri kaa é pwina tà tée, â é wâri i perle.»

Puà

⁴⁷ «Ê Mwaciri napwéretòtù, âna pwacèwii mwara é puà, na tâa na, na jèpapara ârawéa. ⁴⁸ Â jè popa too naa namwari. Â jè tòri é ârawéa na wâdé, â jè tòpò naa na atà. Â jè tütâjii é ârawéa na èpà. ⁴⁹ Â o wàrapwiri naa na é pwâadàra gòropuu. Ba ée mwa cùru tèpa angela kée wà Pwiduée. Â rà o pinaaitiri tàpé na rà tàrù na araé, ma wà tàpé na càra caa pitère dèe. ⁵⁰ Â rà o mwa tũ tàpé na càra caa pitère dèe, naa na ânye na maina. Â naawê, âna rà o i ma tòngüru porop-wàrà [gée goro pai maagé kàra].»

Pà na jèpapara wâdé

⁵¹ É tawèeri tèpa câmu kée wà lésu, pà: «Gona guwà nye tâ-mogòori é pà ucina-bà?»

Â rà tòpi tée pà: «Ûu.»

⁵² Â é ina tàra pà: «Jè jèe còu cai ni: Pwiri wà pwi *dotée goro é Naèa, âna é pà nau pwi âboro na Mwaciri napwéretòtù. Â wiàna wàrapwiri, â é pwacèwii pwi jè apooro pwârawâ, na é còu é pà na wâdé kée na bwaa âmuê, ma é pà pwina jèe gòiri jaaé.»

Càra caa cèikî tàpé Nazareth

Maréko 6.1-6; Luka 4.16-30

⁵³ Ûna é ina diri pà ucina bèepwiri wà lésu, â é pâra gée na pwi ére-

bà. ⁵⁴ Â é pâra naa Nazareth, wâna na é maina naawê. Â é pacâmuri pà âboro [goro é popai kà Pwiduée] wâna *wâra pitapitiri.

Â rà dau pò gooé, â rà [picocoorié ma] pi-ina tàra pà: «Gona wàilàapà na pacâmurié? Wàilàapà na naa tée ma é pwa é pà wakè goro pàtamee? ⁵⁵ Ba wàé pwina naî pwi a wakè goro upwâra[†], pé pwina naî wà Maria; pwi cià wà Jacques, ma José, ma Simona, ma Jude! ⁵⁶ Â wà pa naigé kée, âna wàilà-ni gère wâro jaaé! Â wàilàapà na naa tée é autà-mogòori ma pàtamee bèepwiri?»

⁵⁷ Â tàutàra na rà cèikî naa gooé. Â é ina tàra pà: «Wà pwi péroféta, âna càcaa pitòpié bwàti naa na napô kée.»

⁵⁸ Càcaa wâru pà wakè goro pàtamee na é pwa wà lésu na Nazareth, ba càra caa cèikî naa gooé.

Pai bà kà loane Pwi a piupwaa

Maréko 6.14-29; Luka 9.7-9

14 Na pàara-bà, âna wà *Héroda Antipas, pwi ukai naa Galilée, âna é pitère é jèkutâ goro [é pà pwina é gère pwa ma ina wà] lésu. ² Â é ina tà tèpa ênawéna kée pà: «Wà pwi lésu bèepwiri, âna wà *loane Pwi a piupwaa, â é wâro còwâ gée na aubà. Â wàé kaa pwiri é majoroé ma é pwa é pà câmu bèepwiri kàra é pàtamee.»

³⁻⁴ Wàéni é jèkutâ goro majoro pai bà kà loane. Ba wà Héroda, âna ru piéa ma Hérodiade, tô wâdà Filipo, pwi aèjii kée. Â é nye tà ciburà

[†]**13:55** Pwi awakè goro upwâra—é, Pwi aba wâ. (É wakè goro atü mwara, ba wâru pà pwârawâ naa jaa tèpa Juif, âna bari goro atü.)

^j**13:50** Mataio 13.42; Luka 13.28 ^k**13:54** loane 7.15

^l**13:55** loane 6.42 ^m**13:57** loane 4.44

ⁿ**14:3-4** Lévitique 18.16, 20.21; Luka 13.19-20

ina tà Héroda wà loane pâ: «Nye ticè tàrù'gà ma gà popa tô ilàri bèepwiri.»

Â é nama tâjùru wà loane wà Héroda, ma pié ma tòpòé naa na karapuu. ⁵Â nūma Héroda na é pòtàmwereê, êco na wàgotêe goro tèpa âboro, ba wàru gée goorà na rà niimiri pâ é pwi *péroféta [me gée goo Pwidueé].

⁶[Êco na ticè pai pwa wèe.] Â, na pwi tòotù na rà pwamaina é pai pitèpa Héroda, âna wà tô èpo ilàri kà Hérodiade, âna é câbu ara pâ âboro.

Â po dau wâdé tà Héroda. ⁷Â é *ipwataâboro tée pâ: «Go naa tâgà diri cè pwina gà o ilari jiio.»

⁸Â wà tô nyaa kée, âna é cètùué, ba na é ina tà ukai Héroda pâ: «Gà naa tô ni i pûru wà loane naa na cè jè ngapò.»

⁹⁻¹⁰Â wà Héroda, âna é piwâ[¶] ma pikîri. Êco na é jèe nye ipwataâboro na ara pâ âboro diri. Â é panuâ pwi jè coda naa na karapuu, ba na é tépàgà i nya wà loane, ¹¹ma pame i pûrué, ma naa târa i èpo ilàri.

Â é popa wà tōoni, â é naa tà nyaa kée. ¹²Gée na càué, âna rà mwa caa me nau popa i naii wà loane wà tèpa *câmu kée, ma rà pwàniirîê. Â rà pâ nau piwiâ tà Iésu é pwina tèepaa mari loane.

É pa-ija pâ âboro na wàru Iésu

Maréko 6.30-44; Luka

9.10-17; loane 6.1-15

¹³Wà Iésu, âna é tère ê pwina tèepaa mari loane. Â é pâra acari gòro wànga naa na jè ére na wâiti, na ticia wê. Êco na, na rà nye pitère

pâ âboro, â rà còobé gée na pâ vil-lage, â rà po pâra wiâê wii bàrawià.

¹⁴Una é boo gée na wànga, â é côo i pâ âboro-bà, na dau wàru wàilà, â é po dau meaarirà. Â é pwa ma rà wâdé còwâ wà tàpé na rà maagé.

¹⁵Jèe pwa na é duu i tòotù, â rà medarié wà tèpa câmu kée, â rà ina tée pâ: «Êe jèe duu i tòotù, â na, aupiticia ni. Gà panuâ pâ é pâ âboro bèeni naa na pâ village na tàmwünyabwe, ba na rà o pa cè uti kàra.»

¹⁶Â é tòpi tàra wà Iésu pâ: «Bwa, càcaa pâri ma rà pâra. Â guwà naa cè uti kàra.»

¹⁷Â rà ina tée pâ: «Càcaa pâri, ba nye 5 poloa co ma ârailu ârawéa na wâjaabà!»

¹⁸Â é ina tàra pâ, na rà pame tée.

¹⁹^pÂ nabwé, â é ina târa pâ âboro pâ, na rà tâaboo naawê. Â é pa i 5 poloa ma i du ârawéa. Â é tagòtùé too naa napwéretòotù, â é pwaolé tà Pwidueé. Â é tubiti i poloa, â é naa tà tèpa câmu kée, â rà ipâdi târa pâ âboro. [Â é wàrapwiri tàra mwara i du ârawéa.] ²⁰Â rà cau ija diri, tiagoro na rà jèe po cau pwàro diri. Â rà panaimari còwâ é dàra uti kàra, â rà pwaai 12 nakébò goo. ²¹Êdiri jéu tèpa paaò na rà ija, âna po 5 000 kaamwara, â càcaa pûra ilàri ma èpo kîri.

É pâra gòro parawére jawé

Maréko 6.45-52; loane 6.16-21

²²Gée na càué, â é ina wà Iésu tà tèpa câmu kée pâ: «Guwà tò naa gò i wànga. Â guwà tàmara gée naanigée na ére gée còwâ.»

[¶]14:9-10 Piwâ—Hésiter.

Ba é bwaa tà tâa, ba na é pawâjuéri cōwâ ê pâ âboro. ²³qUna é picijiirâ diri, â é too naa gòrojaa, ba na é pwapwicîri. Â tòpò ne gooé naawê.

²⁴Napwa tèpa câmu kêe, na rà tâa gò i wànga, âna rà jèe wâiti jii napò. Â é pò me cararâ è pwéretòtù, â jèe pwii wià, naa na i wànga.

²⁵Na jèe gòropwaa, â é pâra darirâ gòro parawére jawé wà lésu. ²⁶rÂ rà cau cōoê, â rà kâa too, ba rà niimiri pâ pé duée, â po dau wâ-gotàra! ²⁷Êco na é nama patùrarâ wà lésu, ma ina tàra pâ: «Tâpéeni, guwà cibwaa nama wâgotàwà! Ba wâgo! Guwà gò!»

²⁸Â é ina tée wà Pétèru pâ: «Pwi Ukai, wiàna wâgà, â gà tûâri tōo pâ go boopaé darigà naa gòro parawére jawé.»

²⁹Â é ina tée wà lésu pâ: «Îgà, boome!»

Â é boo gée gòro wànga wà Pétèru, â é tapoo pâra cara lésu gòro parawére jawé. ³⁰Êco na wâ-gotée goro i pwéretòtù ma i wià na maina, â é tapoo tàbàtù ma é cònumu boo i najawé. Â é uu ma ina pâ: «Pwi Ukai, gà dàgòtùo!»

³¹sÂ é nye tu pâ kaa naa goro îê wà lésu, â é ina tée pâ: «Nye dau kîri kaa ê cèikî'gà! Gorodà na gà pidumapié?» ³²Una ru too naa gòro wànga, â é tûuboo i pwéretòtù.

³³Â wà diri tàpé na rà wâgòro i wànga, âna rà tùu jùrurâ â rà pwa-maina lésu, â rà ina pâ: «Âjupâra pâ wâgà *Pwina naî Pwiduée!»

É nama wâdé cōwâ tèpa maagé wà Génésareth

Maréko 6.53-56

³⁴Rà jèe tapàgà diri i nawia wà lésu ma wà tèpa câmu kêe. Â rà tèepaa gée naa na ére na tàmwünyabweri Génésareth. ³⁵Â rà cōoina lésu wà tèpa âboro wê. Â rà pi-ina pai tèepaa kêe pitiri è ére-bà.

Â rà cau popa medarié diri tèpa maagé. ³⁶tÂ rà tacoo gooé, â rà ina tée pâ: «Pâri ma rà tu naa goo co è gòobàra ârabwée'gà?»

Â wà diri tàpé na rà tu naa goo, âna rà nye wâdé kaa.

Pai pitùra goo nyamanya kà tèpa Juif

Maréko 7.1-13

15 Gée na càuru pàra tòotù, â wà pàra tèpa *Farasaio ma pàra tèpa *dotée goro è Naèà, âna rà me gée *Iérusaléma nau pâmari lésu. Â rà ina tée pâ: ²«Wà tèpa *câmu'gà, âna càra caa pitère dàra è nyamanya kà tèpa nyimujè ma upàjè, ba càra caa nuwa è îrà béaari è pai ija, wàra naa na nyamanya kâjè. Âna gorodà, co pwini?»

³Â é tòpi tàra pâ: «Wâguwà, âna câguwà caa pitère dàra câbawâdé kà Pwiduée gée goro è nyamanya kàwà. Âna gorodà? ⁴uBa é ina wà Pwiduée pâ: Gà papwicîri du nyaa ma caa'gà. Exode 20.12 Â é ina mwara pâ: Wà pwi âboro na é ina ba èpà du nyaa ma caa kêe, âna guwà nama é bà. Exode 21.17

⁵«Êco na wâguwà, âna guwà nye ina tà tèpa âboro pâ, nye wâdé na rà ina tà du nyaa ma caa kàra pâ:

^q14:23 Luka 6.12, 9.28 ^r14:26 Luka 24.37

^s14:31 Mataio 8.26; Maréko 4.39 ^t14:36 Mataio 9.20-21

^u15:4 Exode 20.12, 21.17; Deutéronome 5.16

“Nūmoo na go naa tàu cè jè muru târa pitu tàu; êco na càcaa pâri. Ba é pwina nūmoo na go naa tàu, âna é âraimeai pwicîri tà Pwidueé.”

⁶ «Êkaa na, guwà pacâmurirà, ma càra caa papwicîri du nyaa ma caa kàrà! Â, na wàrapwiri, na guwà còogai naa napuu é popai kà Pwidueé, goo é pâ nyamanya kàwà! ⁷ Guwà tèpa âboro na câguwà caa *târù! É nye âjupâra wà *péroféta Isaia, na ia é naigé mara é popai kà Pwidueé naa goowà, pâ:

⁸ †Tèpa âboro bèepwiri, âna rà po ipwamainâo co goro pwârà ma pwârâtùrà. Â wâiti jiio pwâranūmarà.

⁹ Rà pwapwicîri tôo ma pwa *ârapwaailò tôo, â piticèmururu naa goo. Rà pacâmuri pàrà tàpé ba na rà wârori é naèà. Â càcaa naèà kôo. Ba naèà kàrà co.» Ésaïe 29.13

É pwina é miiri goo, pwi âboro

Maréko 7.14-23

¹⁰ Gée na càùé, â é todàra pâ âboro wà lésu, â é ina tàra pâ: «Tàpéebà! Guwà tàmaariô, â guwà tâmogdori cai é pwina go ina tàwà: ¹¹ †Càcaa pwina tò, naa pwâ pwi âboro, na o nama é miiri na ara Pwidueé. Ba êco pwina é còobé gée na pwêe, na é *miiri goo.»

¹² Â rà gée paé dà lésu tèpa câmu kêe, â rà ina tée pâ: «Gà còo, é pâ popai'gà, âna dau tanoori tèpa Fara-saio, gà nye tâmogdori?»

¹³ Â é tòpi tàra pâ: «Tèpa Fara-saio bèepwiri, âna rà pwacèwii é pâ upwâra na câé caa câmi wà Caa kôo nidò *napwéretòotù. Â ée mwa

dàtau. ¹⁴ †Guwà naarà! Ba rà tèpa bwi, na rà popa tèpa bwi. Âna rà o cau tûu naa na pwêe!»

¹⁵ Â é ina tà lésu wà Pétèru pâ: «Gà ina tâbà ère ucina goo é pwina é miiri goo, wà pwi âboro.»

¹⁶ Â é tòpi wà lésu pâ: «Gona wâguwà mwara, tèpa câmu kôo, âna bwaa càcaa pâji pâri ma guwà tâmogdori pwiri? ¹⁷ Guwà còo, diri é pwina tò pwâ pwi âboro, âna pâ naa nanaaê, â gée na càùé, â é còobé gée naiié. ¹⁸ Êco na é pâ popai na còobé gée pwâ tèpa âboro, âna rà me gée na pwâranūmarà, â êkaa pwiri na rà miiri goo— ¹⁹ é pâ au-niimirimuru, ma câbawâdé na èpà. Âna gée goo pwiri kaa, na rà pwa pâ muru na èpà:

Rà tètâmwara âboro;

Rà toomura (rà cîâa jii wâdàra);

Rà ipuu ma tèpa âboro imudi;

Rà mura;

Rà ina pwina pwâ naa goo pàrà tàpé;

Rà tùra ba èpà naa goorà.

²⁰ «Wàépwiri é pwina é nama jè miiri goo, na ara Pwidueé. Â câjè caa miiri goro é pai càcaa nuwa é îjè.»

É cèikî tô ilàri na câé caa tô Juive

Maréko 7.24-30

²¹ Gée na càùé, â rà pâra gée na ère bèepwiri wà lésu ma wà tèpa câmu kêe, naa na ère goro jènere é du ville Tyr ma Sidon. ²² Â é medari lésu wà tô jè ilàri gée na ère-bà, ba na é patùra lésu. Wà tònì, âna câé caa tô Juive, ba é tô gòobàrà tèpa *Kanana, é pwi Ba na rà tèpa pièpàri tèpa *Juif. Â é tomara too pâ: «Pwi Ukai, *Pwina naî Davita, gà meaario

†15:8 Ésaïe 29.13 †15:11 Mataio 12.34

*15:14 Luka 6.39; Roma 2.19

ma pitu tôo! Ba i èpo kôo, âna pwa duée gooé, â é po dau maagé goo.»

²³ Êco na câé caa tòpi tée wà lésu, goro cè caapwi pwàratùra.

Â rà gée paé dèe wà tèpa câmu kée, â rà tacoo gooé ma ina tée pâ: «Gà nama é pâra pé tô ilàri bèep-wiri! Ba é nye tà ciburà to ma nama pikòl na nyùrùjè!»

²⁴ Â é ina tée wà lésu pâ: «Wà Pwiduee, âna é nye panuâo me co tà tèpa âboro *Isaraéla, na rà pwacèwii é nari mutô na rà imwüru.»

²⁵ Êco na wà i tô ilàri, âna é po me nau tùu jùrué ara lésu, â é tacoo gooé ma ina tée pâ: «Pwi Ukai, gà pitu tôo!»

²⁶ Â é tòpi tée wà lésu pâ: «Cà-caa wâdé na jè popa é uti kâra nyi nari èpo ma jè tũ târa é pâ 'nari akàna'».

²⁷ Â é ina wà tòoni pâ: «Bwa, Pwi Ukai, gà nye âjupâra. Êco na wà tèpa nari akàna mwara, âna rà nye ija é muupàra é utimuru, na tũu gée goro taapà kà pwi caa kàra.»

²⁸ Â é tòpi tée wà lésu pâ: «Tòoni, dau maina é cèikí'gà! Wâdé na wàra é pwina nūmagà goo!»

Â nye tiàu kaa i maagé kâra i èpo kée!

É nama tiàu é maagé kà tàpé na wâru

²⁹ Gée na càué, â é pâra wà lésu gée na ére bèepwiri. Â é pâra wii bàrawià Galilée. Â géewê, â é too naa gòrojaa, â é tâaboo naawê. ³⁰ Â rà medarié é pâ âboro na rà dau wâru. Â rà pame tée tàpé na rà

bee, wà tàpé na rà bwi, ma wà tèpa pitàbwamwa, ma wà tàpé na rà kûukû, â wâru mwara pàra maagé. Â rà cau naarà me na ara lésu, â é cau nama tiàu é pâ na jèpapara maagé kàra. ³¹ Â wà tèpa kûukû, âna rà jèe tûra. Â wà tèpa pitàbwamwa, âna rà jèe pàra. Â wà tèpa bee, âna jèe wâdé ârà. Â wà tèpa bwi, âna rà jèe nià. Â rà po pò goo diri é pâ âboro, â rà ipwamaina Pwiduee kà tèpa Isaraéla!

É jèu pa-ija pàra âboro lésu

Maréko 8.1-10

³² Â é todà tèpa câmu kée wà lésu, â é ina tàra pâ: «Go meaari tèpa âboro bèeni! Ba jèe âracié tòotù kâjè ma wàilà, â jèe ticè utimuru. Â càcaa pâri ma go pawâjuérirà, na càra caa ija. Ba péa tà ticè nii kàra wii naigé.»

³³ Â rà ina tée wà tèpa câmu kée pâ: «Jè o wà nau cè pai naa uti kàra diri, naani na pé ére na auticia? Ba gà còo, rà po dau wâru awé!»

³⁴ Êco na é ina co pâ: «Gona âradipi poloa na wâjaawà?»

Â rà ina tée pâ: «7 poloa, â pàra nari ârawéa.»

³⁵ Nabwé, â é ina tà tèpa âboro pâ, na rà tâaboo. ³⁶ Â é popa i pâ 7 poloa bau i pâ ârawéa, â é pwaolé tà Pwiduee. Â é tubiti, â é naa tà tèpa câmu kée. Â rà ipâdi naa goo tèpa âboro. ³⁷ Â rà ija tiagoro na rà jèe po cau pwàro diri. Â gée na càué, â wà tèpa câmu, âna rà tòri é dàra bwà, â po 7 nakébò maina na wâbé! ³⁸ Po 4 000 paa na rà ija, â càcaa pûra ilàri ma èpo kîri!

§15:26 'Nari akàna'—Wà pàra tèpa Juif, âna rà ina goo wà tàpé na càra caa tèpa Juif pâ 'akàna'. Êco na câé caa ina pwiri wà lésu wiàna é gére miirirà. Pwacèwii pai tûra kâjè tà pa kòaa kâjè.

¥15:24 Mataio 10.6 ¤15:31 Maréko 7.37 ¢15:32 Mataio 14.14

³⁹Â nabwé, â é ina tàra wà lésu pâ, na rà wâjué còwâ naa jaarà. Â wà lésu [ma wà tèpa câmu kée] âna rà tò naa gò i wànga, â rà pâra naa na ére Magadane.

Rà ilari cè câmu wà tèpa pitûâ

Maréko 8.11-13; Luka 12.54-56

16^bNa jè tòotù, âna rà medari lésu wà pàra tèpa *Farasaio ma *Sadukaio. Ba nūmarà na rà pitû tûâ tée. Â rà ina tée pâ: «Paari tâbà é câmu kâra é pàtamee na wâgoogà.»

[Ba nūmarà na rà paari pâ câé caa wakè goro pàtama Pwidueé.]

²Â é tòpi tàra pâ: «Na é mii nap-wéretòotù na auduu kâra i tòotù, â guwà ina pâ, o wâdé napô**.

³«Â wiàna piduu i napô naa dàuru, â guwà ina pâ, o popaa. Ba guwà po dau tâmogòori naa wâdé napô, é, naa èpà napô. Éco na, na guwà còo é pâ muru na gére tèepaa nabà, â tàutàwà na guwà còoina [é âjupâra]. ⁴«Ba tàutàwà na guwà pitère dà Pwidueé, ba guwà tèpa pwa na èpà! Wâguwà tèpa âboro nabà, âna guwà ciburà ilari jiié cè câmu kâra é pàtamee. Éco na nye ticè câmu kée na guwà mwa caa còo mwara jii i pwi ia é tèepaa tà *péroféta Iona.»

Â é pâra jiià wà lésu.

'Nyaa kâra poloa' kà tèpa Farasaio ma Sadukaio

Maréko 8.14-21

⁵Rà tapàgà *nawià Galilée wà tèpa *câmu. Ûna rà tèepaa pâ, â rà

còo pâ rà ipwanauri na rà popa cè poloa.

⁶^dÂ é ina tàra wà lésu pâ: «Guwà ipwacôowà goro nyaa kâra poloa kà tèpa Farasaio ma tèpa Sadukaio!»

⁷Â rà pi-ina tàra pâ: «Pwiri gée goro na câjè caa pa poloa?»

⁸Â é tère wà lésu, â é ina tàra pâ: «Nye dau kiri kaa é cèikí kàwà! Cina guwà pi-ina tàwà pâ, câguwà caa pa poloa? ⁹eBwaa nye gére câguwà caa tâmogòori kaa? Gona câguwà caa niimiri i 5 poloa târa i 5 000 âboro? Ê tòotù-bà, âna ia guwà tòri còwâ âradipi nakébò? ¹⁰fÂ napwa naa goo i 7 poloa kâra i 4 000 âboro, â é tòotù-bà, âna âradipi nakébò na ia guwà tòri còwà?

¹¹«Go jée nye ina tàwà pâ: Guwà ipwacôowà goro nyaa kâra poloa kà tèpa Farasaio ma tèpa Sadukaio. Éco na câgo caa ina tàwà poloa na jè ija! Â gona câguwà caa tâmogòori pwiibà?»

¹²Â rà mwa bàra tâmogòori tèpa câmu kée pâ, é ina tàra pâ, na rà còoco é ârapupûra kà tèpa Farasaio ma Sadukaio.

É pwi Mesia wà lésu

Maréko 8.27-9.1; Luka 9.18-27

¹³Wà lésu ma wà tèpa câmu kée, âna rà tèepaa naa na ére gée goo é ville Césarée-Filipo. Â é tawèerirà pâ: «Wà tèpa âboro, âna rà ina pâ wâgo wàa, wâgo *Pwina naîri âboro?»

¹⁴gÂ rà tòpi tée pâ: «Wà pàra tàpé, âna rà ina pâ wâgà *loane Pwi a piupwaa. Â wà pàra tàpé, âna rà ina pâ wâgà péroféta *Élia. Â

****16:2** Ê du nee tii bèepwiri, âna nye tiàu na pàra Tii Pwicîri naa na grec.

^b**16:1** Mataio 12.38; Luka 11.16 ^c**16:4** Mataio 12.39; Luka 11.29

^d**16:6** Luka 12.1 ^e**16:9** Mataio 14.17-21 ^f**16:10** Mataio 15.34-38

^g**16:14** Mataio 14.1-2; Maréko 6.14-15; Luka 9.7-8

wà pàra tàpé, âna rà ina pâ wâgà léremia, é, pwi jè ârapàara tèpa péroféta biu.»

¹⁵ Â é ina tàra wà lésu pâ: «Â gona wâguwà na? Guwà ina pâ wâgo wàa?»

^{16h} Â é tòpi tée wà Simona Pétérú pâ: «Wâgà, âna gà pwi *Mesia, *Pwina naí Pwiduée na é wâro††.»

¹⁷ⁱ Â é ina tée wà lésu pâ: «Cidòri nyuâgà co Simona, pwina naí lona‡‡. Ba càcaa pwi âboro na é nama gà tâmogòori é pwiibà, â nye wà Caa nidò *napwéretòotù.

^{18j} Êkaa na go ina tâgà ni, pâ: Neegà Pétérú, pai ina wèe pâ 'Atü'. Â wâgòrò é atü bèepwiri na go bari é wâra pwapwicîri¶¶ kôo. Â é pàtà-mara bàutê§§, âna ticè nii kée naa goo. ^{19k} Ê pwina gà papwicîri jii tèpa âboro naaniboo gòropuu, âna wà Pwiduée naa napwéretòotù, âna é papwicîri. Â é pwina gà panuâ*, naani gòropuu, âna wà Pwiduée naa napwéretòotù, âna é panuâ.»

²⁰ Â é papwicîri ba gòo jii tèpa câmu kée wà lésu na rà ina târa cè jè âboro pâ, wàé pwi Mesia.

Êe mwa bà ma wâro còwâ

²¹ Tapoo na pàara bèepwiri, na é gére inapàpari tà tèpa câmu kée wà lésu, pâ: «Wâdé na go pâra naa *lérusaléma. Â rà o dau pwa-imudiri tòo ma nama go pwamaagé còo

wà tèpa pitûâ ma wà tèpa caa kà tèpa pwa *ârapwaaillò, ma wà tèpa *dotée goro é Naèà. Â rà o pwa ma go bà. Êco na, naa na béâracié kâra tòotù gée na càué, âna go o mwa wâro còwâ.»

²² Â é todà lésu naa na jè ére wà Pétérú, â é pwaé ma ina tée pâ: «Bwa, co Pwi Ukai! O nye ticè cèna tèepaa marigà cèna wàrapwiri!»

²³ Â é tabiié lésu naa goo Pétérú, â é ina pâ: «*Caatana, gà tùugà géeni arao! Gà tàgére pwa na gà tabiio jii é câbawâdé kà Pwiduée, ba câgà caa niimiri pwacèwii Pwiduée, â gà niimiri pwacèwii tèpa âboro!»

Pai pâra wiâé

^{24l} Â é ina tà tèpa câmu kée wà lésu pâ: «Wiàna nûma cè pwi jè âboro na é me wiâô [ba na é pwi a câmu kôo] â é cibwaa mwa tà piniimiriê còwâ. Â wâdé na é kâa é *kurucé kée, â é me wiâô. ^{25m} Ba wà pwina nûmee na é ipwamuru é wâro kée, âna ée mwa tubatiâu. Â wà pwina é tubatiâu é wâro kée ba kôo, âna wà pwiibà, âna ée udò [ma tâa tée é *âji wâro]. ²⁶ⁿ Â târa dà kà pwi âboro na é tòpi diri é pâ wâdé ni gòropuu wiàna é tubatiâu é nyuâaé? Gona dà cèna o pâri ma é icuri târa ma é pâmari còwâ é nyuâaé?

††**16:16** Pwiduée na é wâro—é, Pwiduée, wà Pwi anaa wâro.

‡‡**16:17** lona—é, loane.

¶¶**16:18** Wâra pwapwicîri—Ê picaatâa kà diri tèpa cèikî naa goo lésu.

§§**16:18** Pàtàmara bàutê—é, Pàtàmara é pwâra bà.

***16:19** Papwicîri; Panuâ—Grec: Pii; Tipi.

^h**16:16** loane 6.69 ⁱ**16:17** Galatia 1.15–16

^j**16:18** loane 1.42; Éfésó 2.20 ^k**16:19** Mataio 18.18; loane 20.23

^l**16:24** Mataio 10.38; Luka 14.27

^m**16:25** Mataio 10.39; Luka 17.33; loane 12.25 ⁿ**16:26** Mataio 4.8–9

²⁷⁻²⁸o«Guwà tère bwàti: Go ina tàwà diri é pwiibà, ba go o mwa wàjué me còwà naani gòropuu, nau tòpò é pwàra ukai kòo, wàgo Pwina naíri âboro. Â bà mwa me ma wà tèpa *angela kòo, naa na pàtama Pwiduee ma pai maina ma muugère kée. Â go o mwa naa pumara wakè tà tèpa âboro wiàra jèpa wakè kàra. Â wà pàra tàpé gée goowà, âna rà o bwaa còo é pai tèepaa me kòo naa na pwàra ukai kòo, béaari cè pai bà kàra.»

Paari pai maina ma muugère kà lésu naa gòrojaa

Maréko 9.2-13; Luka 9.28-36

17 Gée na càuru 6 tòotù, â wà lésu, âna é popa wà Pétèru, ma wà tupédu aéjii Jacques ma loane. Â rà too naa gòrojaa. ²P Géewé, â pitòotéri pai còo lésu, na ararà. Ba é naporomee, âna pwàra pwacèwii tòotù, â é ârabwée kée, âna pwaa pwacèwii é dapàra tòotù. ³ Â rà nye còo kaa wà *Moosé ma wà Élia, [tupédu *péroféta béaa] na rà gére pitùra.

⁴ Â é ina tà lésu wà Pétèru pâ: «Pwi Ukai, nye po dau wàdé tâbà, na bà gére tâa ni jaagà. Â wiàna nūmagà, â go pacima âracié wà imwaano naani, ba na kâgà jèpwi, â kà Moosé jèpwi, â kà Élia jèpwi.»

⁵ Na é bwaa gére tùra, â é tèepaa me é jè nee na é pwàra, â é cajipirà. Â rà tère é pwàratùra gée na i nee na ina pâ: «Wà pwini, âna wàé co

kaa pwiri wà Pwina naîô [na caapwi co] na go dau meaarié. Wàé kaa na go jèe nye pitòrigarié, ba dau wânū-moo tée. Â guwà pitère dèe!»

⁶ Â wà tèpa *câmu, âna rà tùu jùrurà ma cigòboo goo pai wàgotàra.

⁷ Â é medarirà wà lésu, â é tu naa goorà ma ina tàra pâ: «Guwà cimaddò! Â guwà cibwaa nama wà-gotàwà!» ⁸ Ūna rà tagòtùrà wà tèpa câmu, â rà còo pâ jèe nye tà wàilà acari ma lésu.

⁹ Ūna rà tàbàtù boo còwà gée gòrojaa, â é tâari tàra wà lésu pâ: «Guwà cibwaa ina târa cè jè âboro é pwi na ia guwà còo, tiagoo é tòotù, na go mwa wàro còwà gée na aubà wàgo *Pwina naíri âboro.»

¹⁰ r Â rà tawèeri lésu wà tèpa câmu pâ: «Rà ina tèpa *dotée goro é Naèà pâ, wà Élia, âna é pwi a mara pâbéaa [kà pwi *Mesia, *pwi a pa-udò]. Âna gorodà?»

¹¹ Â é tòpi tàra lésu pâ: «Ūu, é mara pâbéaa me wà Élia, ba na é tòpò bwàti diri pâ muru, naa na pai tâa wè. ¹² s Êco na go ina tàwà pâ: É jèe nye me wà Élia. Â càra caa còoinaé é pâ âboro, â rà nye pwa tée é pwina èpà na nūmarà goo. Â wàrapwiri mwara naa good, na go o mwa tà pwamaagé còo goorà, wàgo Pwina naíri âboro.»

¹³ t Â rà pâra nau tâmogòori wà tèpa câmu pâ [na é ina tàra wà Élia] âna é ina wà *loane Pwi a piupwaa.

^o16:27-28 Psaume 62.13; Proverbes 24.12; Mataio 25.31; Roma 2.6; Auinapàpari 22.12 ^p17:2 2 Pétèru 1.16-18

^q17:5 Deutéronome 18.15; Psaume 2.7; Ésaïe 42.1; Mataio 3.17; Maréko 1.11; Luka 3.22 ^r17:10 Malachie 3.23 ^s17:12 Mataio 11.14

^t17:13 Luka 1.17

É nama wâdé cōwâ pwi jè èpo na pwa duée goóé

Maréko 9.14–32; Luka 9.37–45

¹⁴[Na rà boome cōwâ gée gòro-jaa] wà lésu ma wà tèpa câmu kée, â rà tèepaa mari tèpa âboro.

Â é medari lésu pwi jè âboro, â é tùu jùrué araé. ¹⁵Â é ina tée pâ: «Pwi Ukai, gà meaari pwi naîô. Ba wâgoóé duée na é nama é céca, â é po dau maagé goo. Na pàra pàara, âna é tûê naa na ânye ma najawé. ¹⁶Â go jèe popaé me tà tèpa câmu'gà, â càcaa pâri ma rà nama é wâdé.»

¹⁷Â é ina tàra wà lésu pâ: «[Go nyi meaariwà] wâguwà tèpa âboro nabà! Ba bwaa câguwà caa cèikî, â guwà tèpa imwûru! Tiagoro wi-idà na go o bwaa nye tà tâa jaawà, ma pidàpwicâariô naa goowà? Popa me cai naani i pwi nari âboro èpo!» ¹⁸É pwa i duée wà lésu, â é ina tée pâ: «Gà còobé!» Â é còobé, â é nye wâdé kaa i pwi nari âboro èpo.

¹⁹^uGée na càué, na rà mwa nye tà tâa acari wà lésu ma tèpa câmu kée, â rà me burée, â rà tawèerié pâ: «Cina càcaa pâri ma bà pwa ma é còobé i duée?»

²⁰^vÂ é tòpi tàra pâ: «Wàrapwiri, ba dau kîri kaa cèikî kàwà. Â guwà tère bwàti, ba go ina tàwà é âjupâra pâ: Wiàna é cèikî kàwà, âna é dau kîri pwacèwii ji nari murunyabu[†], â

o pâri ma guwà ina târa jaa bèeni pâ: “Gà pâra” â ée pâra! Â o nye ticè cèna mwa caa pwacoé tàwà. { ²¹Nye gée goro co é pwapwicîri tà Pwiduée, ma ipwanya[‡], na o pâri ma jè pacòobé é pwi pwâra duée bèepwiri.}»

É ina mwara pai bà kée

²²^wGée na càué, â rà ipitiri naa napô Galilée wà lésu ma wà tèpa câmu kée. Â é ina tàra wà lésu pâ: «O mwa icurio tà tèpa âboro, wâgo Pwina naîri âboro. Â rà mwa tâjùruo, ²³â rà o mwa pwa ma go bà. Êco na, naa na béaracîé kâra tòotù gée na càué, â go o mwa wâro cōwâ gée na aubà.»

Ûna rà tère pwiri, â rà nye dau pikîri kaa wà tèpa câmu kée.

Wâripû goro Wâra pwapwicîri

²⁴^xRà tèepaa pâ naa Capernaüm wà lésu ma wà tèpa câmu kée. Â wà tèpa *tò mwani wâripû goro *Wâra pwapwicîri, âna rà pâmari Pétérú, â rà tawèerié pâ: «Gona wà pwi caa kàwà, âna é nye tòpò mwara é wâripû, târa Wâra pwapwicîri?»

²⁵Â é tòpi tàra wà Pétérú pâ: «Wè! Ûu! É nye wâri mwara!»

Gée na càué, â é tò naa wà [na é tâa wê wà lésu]. Â é nye pò ma tùra wà lésu, ma ina tée pâ: «Simona, dà cè pai còo'gà? Wàilàapà cè pwina

[†]**17:20** Murunyabu—Grec: Pudòro moutarde (sénevé). Muru na dau kîri awé, êco na, na é cipu, â é pâ nau maina. (Còo Mataio 13.32.)

[‡]**17:21** Ipwanya—Le jeûne. Còo Neeremuru (Vocabulaire) naa pwâadàra tii.

^u**17:19** Mataio 10.1 ^v**17:20** Mataio 21.21; Maréko 11.23; Luka 17.6; 1 Korénito 13.2 ^w**17:22** Mataio 16.21 ^x**17:24** Exode 30.13, 38.26

na é wâri é napuu[¶]? Wà pwi apooro napô, é, wà pwi pârame?»

²⁶ Â é tòpi tée wà Pétéru pâ: «Wà pwi pârame.»

Â é ina tée wà lésu pâ: «Üu kaa, â wà pwi apooro napô, âna câé caa wâri[§]. ²⁷ Êco na ju cibwaa tanoorirâ. Gà pâra nau pwa pwé. Â jè ârawéa na gà téri, âna gà cébôaa pwée, â gà o pâmari mwani^{**} naa na. Â gà popa ma wâripû kâju târa Wâra pwapwicîri.»

Popai goro ipakîri ma ipwanauri èpà

Maréko 9.33-50; Luka 9.46-48

Wà pwina é imaina naa na Mwachiri

18 ^yNa pwi pàara-bà, âna rà medari lésu wà tèpa *câmu kée, â rà tawèrié pâ: «Gona wailàapà cè pwi âboro na pwa-muru naa gooé naa na *Mwachiri napwéretòotù?»

² Â é todà ji nari èpo, â é tòpòé boo naa nabibiu kàra, ³ â é ina târa pâ: «Guwà tère bwàti, ba go ina tàwà è âjupâra pâ: Wiàna câgà caa ipakîrigà, ma gà wâra nyi nari èpo, â o câgà caa tò naa na Mwachiri napwéretòotù. ⁴ Â wiàna gà ipakîrigà pwacèwii ji nari èpo bèeni, â gà pwi âboro imaina naa na Mwachiri nap-

wéretòotù. ^{5a} Â wà pwina é tòpigà naa na neeô, âna é tòpio.»

Gà cibwaa tanoori cèikî kée!

^{6b} «Gà cibwaa pwa ma gùmagù è cèikî^{††} kà pwi âboro kôo, na é pwacèwii nari èpo. Ba é wârimuru'gà, âna o pwacèwii na jè tò naa goro nyagà cè pé atù cèna maina, â jè tûgà naa nanumwiri—â o dau maina jii pwiri! ⁷ O nye ciburà wâru pâ naigé mara èpà na o paari tâjè naa na gòropuu bèeni. Êco na é tojii wà pwi âboro na é popa pwi jè bée naa na naigé bèepwiri!

^{8c} «Êkaa na, wiàna majoroé è îgà, é, âgà, na gà pwa na èpà, â gà tapàgà, â gà tâjii naaiti jiigà. Ba o wâdé ba kâgà, wiàna gà tò naa na *âji wâro, pa caapwi îgà, ma caapwi âgà. Dau pwaée'gà wiàna gà wéaari è du îgà ma du âgà, â tûgà naa na ânye na ticè pwâadèrèè, â gà o pwamaagé côo naawê. ⁹ Â wiàna majoroé è âraporomeegà na gà pwa na èpà, â gà èrù tâjii. Ba o wâdé ba kâgà, na gà tò naa na âji wâro, pa caapwi âraporomeegà. Dau pwaée'gà na gà wéaari è du âraporomeegà, â tûgà naa na ânye, naa na ére na gà pwamaagé côo naawê.»

^{10d} «Guwà ipwacôowà pâ, guwà péa ipwatétéri imudi tà ji pwi a

[¶]**17:25** Wâri é napuu—Grec: Wâri é pâ jèpapara wâripû (impôts). Naa jaa tèpa Roma, âna wà tàpé na rà tâa na tii kàra (citoyens), âna càra caa wâri è mwani wâripû. Wàco tàpé na rà tubatiâu naa goro paa.

[§]**17:26** É ina wà lésu pâ, wàé, âna wàé pwi âji apooro è wâra pwapwicîri.

^{**}**17:27** Mwani—Wâri pwi caapwi âboro naa na ârapàpé tòotù. Pâri târa wâripû kà du ârailu âboro.

^{††}**18:6** Pwa ma gùmagù è cèikî—é, Gà cibwaa nama é pwa na èpà. Grec: Nama é tûu.

^y**18:1** Luka 22.24 ^z**18:3** Mataio 19.14; Maréko 10.15; Luka 18.17

^a**18:5** Mataio 10.40; Luka 10.16; Ioane 13.20 ^b**18:6** Luka 17.1-2

^c**18:8** Mataio 5.29-30 ^d**18:10** Hébéru 1.14

cèikî naa good! Ba go ina tàwà é âjupâra pâ: Wà tèpa *angela na rà jèpa wéaarirà, âna rà nye ciburà tâa jaa Caa kôo naanidò napwéretòotù. { ^{11e}Ba wâgo *Pwina naîri âboro, âna go me nau pa-udò tàpé na jèe tiaurà, ma naa tàra é âji wâro. }

Ucina goro mutô na tiàué

^{12f}«Guwà jèe tère cai ni:

«Wà pwi jè âboro, âna pwa 100 mutô kée. Â wiàna tiâu pwi caapwi gée goorà, â é pwa dà? É naaco i 99 mutô, â é pâ nau mudàra i mutô kée na ia tiàué. ¹³Â wiàna é pâmarîé, â na pwi tòotù-bà, âna é dau ip-wàdée goo i caapwi mutô, jii é 99 na rà nye tà tâa. Êkaa na guwà tère bwàti, ba go ina tàwà é âjupâra pâ: ¹⁴O ipaiwà naa goo wà Caa kàwà[†] na wânidò napwéretòotù. Ba tàutée na tiâu cè ji pwi caapwi a cèikî naa good.»

Pwi a cèikî béegà na é pwa na èpà

^{15g}«Wiàna é pwa {tâgà} cèna èpà wà pwi a cèikî béegà, â gà pâra marié, â gàu mara pitùra bwàti, â gà paari tée è èpà kée. Â wiàna é pitère dàgà, â jèe wàdé, ba gà jèe popaé còobé jii è èpà. ^{16h}Â wiàna câé caa teregà, â [gà pwa é pwina wii naa na *Tii Pwicîri]: Gà popa cè caapwi, é, ârailu a cèikî, ma guwà pitùra ma wàé, ba ru mwa *paâjupâra é pwâra

pitùra kàwà. ¹⁷Â wiàna tàutée na é tèrewà, â gà ina târa diri é picaatâa. Â nabwé, wiàna [é pitèi é picaatâa pâ gà âjupâra, â] bwaa tàutée na é tère, â guwà cibwaa ipacè naa gooé, ba é pâ nau pwacèwii tàpé na càra caa cèikî, ma tèpa *tò mwani wàripù [na rà pwà ma iau]^{††}.

¹⁸ⁱ«Guwà tère bwàti, ba go ina tàwà é âjupâra pâ: Diri è pâ muru na guwà papwicîri jii tèpa âboro naani gòropuu, âna wà Pwiduée, wà napwéretòotù, âna é papwicîri mwara. Â êdiri pâ muru na guwà panuâ naani gòropuu, âna wà Pwiduée wà napwéretòotù, âna é panuâ mwara.»

Guwà pwapwicîri naima!

^{19j}«Jèpwi mwara: Wiàna tupédu ârailu gée goowà, âna ru caapwi naa goro cè pwina ru pwapwicîri naa goo, â wà Caa kôo na é wânidò napwéretòotù, âna ée mwa naa tàru. ²⁰Ba wiàna ârailu ma âracié na rà papitirirà ma pitèrerà naa na neeô, â na go wânabibiù kàra.»

Pwi ênawéna na câé caa pwanauri pwi bée

²¹É medari Iésu wà Pétèru, â é tawèerié pâ: «Pwi Ukai, wiàna é tà ciburà pwa na èpà tóo wà pwi a cèikî béed, â go pwanaurié tiagoro wiidà? Tiagoro 7?»

[†]**18:14** Caa kàwà—é, Caa kôo.

^{††}**18:17** Pinaanapô nabibiù kà tèpa cèikî, âna muru na âjimuru. Wiàna wà pwi béejè na é pwa na èpà, âna tàutée na é biié, â âjupâra pâ, o càcaa tâbawée è pinaanapô nabibiù kâjè ma wàé. Éco na, napàrajè na jè ciburà pwanaurié (côo nee tii 21). Â càcaa pâri ma jè pitèié (côo Mataio 7.1).

^e**18:11** Luka 19.10 ^f**18:12** Luka 15.4-7

^g**18:15** Luka 17.3; Galatia 6.1

^h**18:16** Deutéronome 19.15; Ioane 8.17

ⁱ**18:18** Mataio 16.19; Ioane 20.23 ^j**18:19** Maréko 11.24; Ioane 15.7

²² k^k Â é tòpi tée wà lésu pâ: «Câgo caa ina tâgà pâ tiagoro 7, é, tiagoro 7 000^{§§}. Gà nye tà pwanaurié taaci. ²³ Ba é Mwaciri napwéretòtù, âna pwacèwii ni:

«É mwa tâa pwi jè ukai. Â, na jè tòtù, â nùmee na é tâmogòori é jèpa kéredi kà tèpa ênawéna kée jècaa. ²⁴ Â é tapoo naa goo pwi jèpwi. Â rà cia me tée pwina jèe too naa goro miliô é kéredi kée, âna pâ miliô^{*}. ²⁵ Â jèe càcaa pâri ma é pitôowâri.

«Â é tûâri wà pwi ukai pâ: “Icურიე pwacèwii pwi âboro na ticè tàrù kée. Icური mwara wâdèe, ma wà pa èpo kée, ma é pâ neemuruê! Icური diri, ba na pai pitôowâri kée é kéredi kée!”

²⁶ «Éco na wà pwini, âna é tùu jùrué ara pwi ukai, â é i, ma ina tée pâ: “Go ilagà pâ, gà tàpo dàp-wicâarigà, ba go mwa nye pitôowâri tâgà diri!”

²⁷ «Â wà pwi ukai, âna é dau meaarié, â é câtura tâjii i kéredi kée, â é panuâe ma é pâra.

²⁸ «Â nabwé, â é pâra i pwi ênawéna, â ipituru ma i pwi bée goro wakè na ia é pa jiié ji caapwi mwani atû[†]. Â é tâjuru pwiibà, â é cérun-ye ma ina tée pâ: “Gà piawài, ma gà pitôowâri i mwani kô!”

²⁹ «Â é tùu jùrué wà pwiibà na araé, ma ina tée pâ: “Go ilagà pâ, gà tàpo pidàp-wicâarigà, ba go mwa nye pitôowâri tâgà!”

³⁰ «Éco na tàu tà wà pwini, â é pwa ma tûe naa na karapuu, tapacîri cè pai o mwa pitôowâri kée diri i kéredi.

³¹ «Â wà tèpa wakè béeru, âna rà pò goo, â dau èpà tàrà[‡]. Â rà pâra nau piciapwà tà pwi ukai kàra.

³² «Â é todà i pwi ênawéna bèeni i pwi ukai, â é ina tée pâ: “Gà pé pwi ênawéna na piticémuru naa googà! Ba ia go câtura tâjii diri i kéredi'gà na po dau maina, ba ia gà me nau po i goo! ³³ Â wâgà mwara na pwiri gà nye gére meaari pwi béegà, wàra pai meaarigà kô!”

³⁴ l^l «Â é po dau putàmu wà pwi ukai, â é nama tâjuru i pwi ênawéna, ma tòpòe naa na karapuu. Â é pwa wârimuru tée, tapacîri cè pai o mwa pitôowâri kée, diri é pâ kéredi kée.»

³⁵ m^m [Â é tubanabwé é ucina bèep-wiri wà lésu, â é ina pâ]: «O ipaiwà pwina é pwa tâgà wà Caa kôo nidò napwéretòtù, wiàna câgà caa pwanauri pwi a cèikî béegà, géé na âji pwâranūmagà. Nabwé.»

Popai goro piéa ma tapàgà piéa

Maréko 10.1-12

19 Ūna é ina diri é pwiibà wà lésu, â é pâra géé napô Galilée, naa na ére *Judée géé cōwâ kâra nairiwâ loidano. ² Â wâru pâ âboro na rà pâra wiâe. Â é pwa ma rà wâdé cōwâ wà tàpé géé goorà na rà maagé.

§§ **18:22** 7 000—Grec: 70 fois 7. Ucina co goro nimaro na dau maina.

* **18:24** Pâ miliô—Grec: Dix mille talents. Caapwi talent, âna wâri pwi caapwi âboro naa na 20 naja.

† **18:28** Ji caapwi mwani atû—Grec: 100 mwani pwaa (deniers). Pai ina wèe pâ, dau kîri awé jii é kéredi kée (10 000 talents = 60 000 000 deniers).

‡ **18:31** Dau èpà tàrà—é, Rà po dau pikîri.

k **18:22** Luka 17.4 l **18:34** Mataio 5.25-26

m **18:35** Mataio 6.15; Maréko 11.25; Éféso 4.32; Kolosé 3.13

³ Â rà me burée wà pàrà tèpa *Farasaio, â pwa na rà pwa tûâ tée. Â rà tawèerié pâ: «Gona pwa tàrù, kà pwi jè âboro, naa na é *Naèà, na é tû tà tò wàdèe? O dà cè majoroé ma é tû tée?»

⁴ⁿ Â é tòpi tàrà wà lésu pâ: «Gona câguwà caa pûra é pwina wii naa na *Tii Pwicîri? Ba jée wii pâ, naa na autapoo goo, âna é tòpò wà pwi paaoo ma wà tò ilàri wà Pwidueé. Genèse 1.27 ^{5o} Â é ina wà Pwidueé pâ: Â gée goo kaa pwiri, âna é panuâ du nyaa ma caa kée wà pwi paaoo, ba na ru pitâa ma wà tò wàdèe. Â, na wàrapwiri, â wàilu âna ru pâra nau caapwi. Genèse 2.24

⁶ «Â êkaa, na go ina tàwà pâ: Cà-caa mwa caa ârailu âboro, â ru jée pwacèwii caapwi âboro. Â guwà cibwaa tipi còwâ é pwina é jée pi-inaimari wà Pwidueé!»

^{7p} Â rà tòpi tée wà tèpa Farasaio pâ: «Wiàna wàrapwiri, â gorodà na é ina wà *Moosé pâ, pwa tàrù kà pwi âboro ma é panuâ còwâ tò wàdèe, wiàna é wii é tii bétapàgà piéa?»

⁸ Â é tòpi tàrà wà lésu pâ: «É naa tàrù tàwà wà Moosé, ba po dau gòo é pûruwà! Éco na, naa na autapoo goo, âna càcaa wàrapwiri. ^{9q} Êkaa na go ina tàwà pâ: Gà cibwaa tû tà tò wàdàgà na càcaa tò a toomura[¶] (câé caa cîâa jiigà). Ba wiàna gà tû tée, â wiàna gà jèu éa còwâ, â gà

pâ nau toomura (ba gà cîâa jii tò wàdàgà béaa).»

Pwa pàrà tàpé na càra caa éa

¹⁰ Rà ina tà lésu wà tèpa *câmu kée pâ: «Wiàna wàrapwiri, â wàdè na ticè piéa!»

¹¹ Â é tòpi tàrà pâ: «É pwi popai-bà, âna o càcaa wàrapwiri ba kàra diri pâ âboro[§]. Éco na wà Pwidueé, âna é nama wàrapwiri co naa goo pàrà tàpé. ¹² Ba nye pwa pàrà tàpé na càra caa éa, ba càcaa pâri, gée na aupitèparà. Â pwa pàrà tàpé na càcaa pâri ma rà ipwé-naî, gée goro é pwina rà pwa naa na naiirà wà pàrà tèpa âboro^{**}. Â pwa pàrà tàpé na càra caa éa goro *Mwaciri napwéretòtù. [Ba nûmarà na rà piênawéna bwàti kà Pwidueé.] Â wà pwina pâri târa ma é tòpi pwâratùra-bà, â wàdè na é tòpi!»

É pwényunyuâari nyi nari èpo

Maréko 10.13-16; Luka 18.15-17

¹³ Gée na càùé, âna rà medari lésu wà pàrà tèpa âboro. Â rà cia me tée é nyi nari èpo kàra, ba na é tòpò îe naa gòrà ma pwapwicîri ba kàra. Éco na wà tèpa câmu kée, âna rà pwa i tèpa âboro, ma pacoora.

^{14r} Éco na é ina tàrà wà lésu pâ: «Guwà naaco nyi tèpa nari èpo, ma rà medario! Guwà cibwaa pacoora! Ba napwa é Mwaciri napwéretòtù,

[¶]**19:9** Gà cibwaa tû tà tò wàdàgà... **é**, Gà cibwaa tû tà tò wàdàgà, éco wiàna tò ilàri na ia pwicîri ma gàu piéa.

[§]**19:11** Grec: Càcaa êdiri pâ âboro na pâri ma rà tòpi é pwiibà.

^{**}**19:12** 2e phrase—Na nyamanya kà pàrà tèpa âboro napwiri, âna wà tèpa âboro bèepwiri (na ina goorà pâ eunuque), âna pitòrigarirà ba na rà piênawéna kà tò ilàri ukai.

ⁿ**19:4** Genèse 1.27, 5.2 ^o**19:5** Genèse 2.24; Éféso 5.31

^p**19:7** Deutéronome 24.1-4; Mataio 5.31

^q**19:9** Mataio 5.32; 1 Korénito 7.10-11 ^r**19:14** Mataio 18.2-3

âna o kêra ê pâ âboro na rà wàra é nyi nari èpo.»

¹⁵ Â é tòpò îê lésu naa gò nyi nari èpo, [â é *pwényunyuaarirà]. Â gée na càué, â é pâra gée na ére bèepwiri.

Pwi âboro na po dau pwa neemuruê

Maréko 10.17–31; Luka 18.18–30

¹⁶ Ūna bwaa gére wàrapwiri, â é nye tèepaa kaa wà pwi jè âboro èpo dopwa, â é tawèeri lésu pâ: «Pwi a pwa pupûra, dà cèna go pwa cèna o wâdé, ba na o tâa tôo é *wâro dàra gòiri jaa Pwidueé?»

^{17s} Â é tòpi tée wà lésu pâ: «Gorodà na gà tawèerio goro é pwina wâdé? Nye caapwi co wà Pwina é wâdé. Â wiàna nūmagà na tâa tâgà é *âji wâro, â gà pitère dàra é pâ Naèà kée.»

^{18t} Â é ina tée wà pwiibà, pâ: «Gona dà é pâ naèà kée?»

Â é tòpi tée wà lésu pâ:
«Gà cibwaa tètàmwara âboro;
Gà cibwaa toomura (gà cibwaa cîaa jii tô wâdàgà, é, wà pwi éagà);
Gà cibwaa mura;
Gà cibwaa ina cè popai na pwâ, naa goo cè pâra âboro^{††}.

^{19u} Gà papwicîri du nyaa ma caa'gà; Exode 20.12–16

Gà meaari tèpa âboro^{††}pwacèwii é pai pimeaarigà cōwâ.» Lévitique 19.18

²⁰ Â é tòpi tée wà pwiibà, pâ: «Êdiri pâ naèà-bà, âna go jée pitère dàra kaa. Â o dà cèna go pwa mwara?»

²¹ Â é tòpi tée wà lésu pâ: «Wiàna nūmagà na nye po wâdé bwàti é pâ tûâ'gà na ara Pwidueé, â gà pâra, â gà nye icuri kaa diri é neemurugà, â gà naa é mwani wâri wée tà tàpé na ticè kàra. Ba na wàrapwiri, âna o pwa cè wâdé'gà^{††} naa jaa Pwidueé. Â gà me wiâô.»

²² Â wà i pwi âboro, âna é po dau pikîri, ba po dau pwa neemuruê. Â é pâra.

Pai tò naa na Mwaciri

²³ Â é ina wà lésu tà tèpa câmu kée pâ: «Guwà tère bwàti, ba go ina tàwà é âjupâra pâ: Wà pwi âboro na dau pwa neemuruê, âna dau pwacoé târa ma é tò naa na Mwaciri napwéretòotù. ²⁴ Gona é kaamela^{§§}, âna pâri ma é tò na é pwée goro kaju*? Bwa, pwacoé! Â go ina tàwà pâ: Wà pwi âboro na dau pwa neemuruê, âna mwa nye dau pwacoé tée awé, ma é tò naa na *Mwaciri kà Pwidueé.»

²⁵ Â rà nye po dau pò wà tèpa câmu kée, â rà ina pâ: «Â gona wàilàpà cè pwina o pâriê ma é udò [ma tâa tée é âji wâro]?»

^{††} **19:18** Gà cibwaa ina cè popai na pwâ... Pai ina wée pâ, gà cibwaa wàrapwiri naa na aupitèimuru.

^{††} **19:19** Tèpa âboro—Grec: Pwi âboro na é tàmwyñabwerigà, é, pwi jèneregà.

^{††} **19:21** Cè wâdé'gà—Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Neaapiâ'gà.

^{§§} **19:24** Kaamela—Chameau. Pai ina wée ni pâ, é macii na po dau maina.

* **19:24** Kaju—Aiguille. Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Do.

^s **19:17** Lévitique 18.5; Luka 10.28

^t **19:18** Exode 20.12–16; Deutéronome 5.16–20

^u **19:19** Exode 20.12–16; Lévitique 19.18

²⁶ ^vÂ é niàrirà wà lésu, â é ina tàrà pà: «Naa goo wà tèpa âboro, âna càcaa pàri. Êco na, diri kaa é pà muru, âna pàri wà Pwiduee.»

²⁷ Â é tòpi tée wà Pétèru pà: «Gà còo! Wàibà, âna bà jèe nye po panuà diri, ba na bà pàra wiàgà ma bà tèpa câmu'gà. Â gée goo pwiri, â o dà cèna bà tòpi?»

²⁸ ^wÂ é tòpi tàrà wà lésu pà: «Wàépwiri. Â guwà tère bwàti, ba go ina tàwà è âjupàra pà: Êe mwa tòotéri ma âmuè diri é pà namuru wà Pwiduee. Â, na pwi tòotù-bà, âna wâgo, *Pwina naîri âboro, âna go o mwa tâa gò è autâa kôo, naa na pai maina ma muugère kôo. Â wâguwà na pàra wiâô, âna guwà o tâa gò è pà 12 autâa, ba na guwà pitûâ kâra è 12 wâao *Isaraéla.

²⁹ «[O mwa wâru pàra] tàpé na rà o panuà pwârâwâ ma aupwanapô kàra, [ba na rà pàra wiâô. Â rà o cau panuà] tèpa aéjii kàra, ma wà pa naigé kàra, ma du nyaa ma caa kàra, ma èpo kàra, gooò. [Â wà diri tàpé na rà wàrapwiri] âna rà o mwa cau tòpi cè muru na piwéna awé, na dau maina ma dau wâru! Â jèpwi mwara, âna wà Pwiduee, âna ée mwa naa tàrà è wâro dâra gòiri jaaé. ³⁰ ^xWâru tàpé na rà pàbéaa nabà, na rà o mwa caa pwicò widàuru. Â wâru tàpé na rà pwicò nabà, na rà o mwa caa pàbéaa widàuru.»

Ucina goo tèpa wakè na ipaiwà pai wàrirà

20 [É ina mwara wà lésu pà]: «É *Mwaciri napwéretòotù, âna pwacèwii mwara é pwini:

«É mwa tâa wà pwi apooro nadipâa, âna é mwa còobé na bwaa dàuru naa na aupwa jèna, ba na é mudàra cè tèpa wakè kée. ² Â é pà-mari pàra tàpé, â rà jèe pitèrerà pà, na é wàrirà, âna wâri wàra caapwi tòotù goro wakè†. Â é panuàrà pà naa na aupwanapô. ³ Wâpâ gòro 9 ineretòotù dàuru, â é còobé mwara naa na aupwa jèna. Â é còo† pàra tàpé na nye ticè na rà pwa. ⁴ Â é ina tàrà pà: “Tàpéebà! Guwà pàra mwara, nau wakè na i aupwanapô kôo, â go mwa nye naa cè wâriwà cèna pàri.”

⁵ «Â rà pàra. Â wà pwiibà, âna é còobé còwâ na po gopaé, â é popa me mwara pàra tèpa wakè. Â ipaiwà mwara na âracié ineretòotù na càuru ija.

⁶ «Â nabwé, â é còobé mwara, wâpâ gòro 5 ineretòotù, â é pàmari pàra tàpé mwara na rà nye tàgére pitabéaa cùu†. Â é tawèerirà pà: “Tàpéebà, gona guwà nye tàgére pwa dà? Nye ticè cèna guwà pwa?”

⁷ «Â rà tòpi tée pà: “Wàrapwiri, ba nye ticè cè pwina é popabà ma bà wakè.”

«Â é ina tàrà pà: “Wâguwà mwara, guwà pàra nau wakè na aupwanapô kôo.”

†**20:2** Wâri wàra caapwi tòotù goro wakè—Grec: Caapwi mwani pwaa (denier). Ipaiwà è mwani na é naa tàrà naa na pà nee tii 9,10,13.

†**20:3** Còo—Rà ina mwara wà tèpa ijiao pà: Nià gò.

†**20:6** Pitabéaa cùu—Traîner, flâner, error.

^v**19:26** Job 42.2

^w**19:28** Mataio 25.31; Luka 22.30; Auinapàpari 3.21

^x**19:30** Mataio 20.16; Luka 13.30

^{8y}«Â pâ nau bàrane, â é ina tà pwi caa kêra wakè kèe pâ: “Gà todà me tèpa wakè, â gà piwàrirà jècaa. Â gà mara wâri tàpé na ia rà pwicò goro wakè, â gà mwa tubanabwé naa goo tèpa mara wakè.”

⁹«Â wà tàpé na ia rà mwa wakè pwicò, âna rà mara me. Â rà tòpi wârirà—wâri wàra caapwi tòotù goro wakè. ¹⁰Ôna rà còo pwiri wà tàpé na ia rà mara tapoo wakè, â rà tà niimiri pâ, ‘Wâdé, ba jè o tòpi cèna piwénal’

«Éco na rà nye tòpi mwara wârirà, na wâri wàra caapwi tòotù goro wakè, pwacèwii tèpa wakè pwicò. ¹¹Â rà putàmu naa goro i pwi apooro aupwanapô, ¹²â rà ina tée pâ: “Wà tàpéeni, âna rà mwa tèepaa pwicò, â caapwi ineretòotù co na rà wakè na, â gà nama ipaiwà é wâribà! Na wàibà, na bà wakè bamwara tòotù ma cîribà tòotù!”

¹³«Â é tòpi tà pwi jè ârapàararà wà i pwi apooro aupwanapô. Â é ina tée pâ: “Pwi béeò, gà cibwaa niimiri pâ go piwâmigà⁵. Ba ia ju jèe nye pitèreju naa goro i wârigà. ¹⁴Gà popa mwani'gà, â gà pâra. Ba nūmoo na go naa tà tàpé na rà pwicò'gà, cèna ipaiwà ma wâgà. ¹⁵Nye pwa tàrù kôo ma go pitûa naa goro mwani kôo. Cina gà piboo na go pwa na wâdé tà pâra tàpé?”»

^{16z}«Â é tubanabwé é ucina bèep-wiri lésu, â é ina pâ: «Wà tàpé na rà pwicò, âna rà o mwa pâbéaa. Â wà tàpé na rà pâbéaa, âna rà o mwa pwicò. Nabwé.»

É jèu ina mwara pai bà ma wâro còwâ kèe

Maréko 10.32-34; Luka 18.31-34

¹⁷Rà bwaa nye gére too naa *Iérusaléma wà lésu ma wà tèpa 12 a *câmu kèe. Â, na rà gére pâra, â é poparà iti, â é ina tàra pâ: ^{18a}«Guwà tère. Nabàni, âna jè too naa Iérusaléma. Â naawê, âna o panuâò, wâgo *Pwina naîri âboro, tà tèpa caa kà tèpa pwa *ârap-waailò, ma wà tèpa *dotée goro é Naèà. Â rà o mwa tèio tiagoro na o tètàmwaraò. ¹⁹Â rà o panuâò tà tàpé na càra caa tèpa *Juif. Â wàilà, âna rà o piècaario. Â rà o pâdio goro ubati, â rà o tanamiriò naa goro *kucé, tiagoro pai bà kôo. Éco na, naa na béâracié kêra tòotù gée na càùé, âna go o mwa wâro còwâ gée na aubà.»

Wâdé na jè tèpa âboro kîri

Maréko 10.35-45

²⁰Gée na càùru pwiri, â rà medari lésu wà tô wâdà Zébédée, ma wà tupédu naîê. Â é tùu jùrué araé wà tòoni, ma é ilari jiié jè muru.

^{21b}Â é ina tée wà lésu pâ: «Dà cèna nūmagà goo?»

Â é tòpi tée pâ: «[Bà tâmogòori pâ] gà mwa tâa gòro autâa'gà, na Mwaciri'gà, ma pitûa naa goo diri. Â wâdé na gà nama ru tâa goro du jèneregà wà tupédu naîò bèeni—pwi jèpwi naa gòro âji îgà, â pwi jèpwi naa gòro aèmwü'gà?»

^{22c}Â é ina tà i tupédu aéjii wà lésu pâ: «Câgàu caa tâmogòori é pwina

⁵**20:13** Piwâmi (é, ipawâmi, ipaûmi, ipaômi)—Tromper.

^y**20:8** Lévitique 19.13; Deutéronome 24.15

^z**20:16** Mataio 19.30; Maréko 10.31; Luka 13.30

^a**20:18** Mataio 16.21, 17.22-23 ^b**20:21** Mataio 19.28; Luka 22.30

^c**20:22** Mataio 26.39; Ioane 18.11

gàu ilari. Gona nūmau na gàu wâdo ê na wârado na go o wâdo? [Pâri ma gàu tòpi mwara ê pâ aré ma tòina kôo?]]»

Â ru tòpi tée pâ: «Akaé, o pâribu.»

²³ Â é ina tàru pâ: «Ûu kaa, gàu o wâdo na wârado bèepwiri go wâdo. Êco na o càcaa wâgo na go pitûâ pâ, wailàapà na o tãa gòro âji îô, ma gòro aèmwü kôo. Â nye waco Caa kôo, na é jèe nye pwabwàti é autãa bèepwiri, ba kà pâra tàpé na é nye pitòrigarirà.»

²⁴ Ûna rà tère é pwâratùra bèepwiri wà tèpa 10 a câmu béeru, â rà putàmu naa goo tupédu aéjii bèepwiri.

²⁵ ^d Â é todàra wà lésu, â é ina tàra pâ: «Guwà côo, naa jaa wà tàpé na càra caa tèpa âboro kà Pwiduée^{**}, âna wà tèpa ukai, âna rà pitûâ^{††}, ba na rà còogai tèpa âboro. Â wà tàpé na rà imaina, âna rà pwa kûu tàra. [Â rà niimiri pâ dau pwamuru naa goorà.] ²⁶ ^e Â naa goowà, âna o càcaa wàrapwiri. Ba wà pwina nūmee na é pwi âboro imaina, â wâdé na é pâ nau piâboro kîri kàwà. ²⁷ Â wà pwina nūmee na é pitûâ kàwà, âna wâdé na é piâboro kîri kàwà. ²⁸ ^f Wâdé na guwà pwacèwiio, wâgo Pwina naîri âboro. Ba câgo caa me, ba na guwà piâboro kîri kôo. Go me, nau piâboro kîri kâra pâ âboro. Â go me, ba na go panuâ é wâro kôo, ba na go wâri ma tipi pâ âboro na wâru.»

É nama ru niâ tupédu a bwi

Maréko 10.46-52; Luka 18.35-43

²⁹ Rà còobé gée na càuru pai pâra kàra naa lérìko wà lésu ma wà tèpa câmu kée. Â dau wâru tèpa âboro na rà pâra wiàrà.

³⁰ Pwa tupédu a bwi na ru tãa bàra naigé, â ùna ru tère pâ é tèepaa wà lésu, â ru nye tà tomara too pâ: «{Pwi Ukai,} *Pwina naî Davita, gà meaaribu, â gà pitu tâbu!»

³¹ Â rà kànariru é pâ âboro, ba na rà pacooru. Êco na ru mwa nye dau to too kaa burà ina pâ: «Pwi Ukai, Pwina naî Davita, gà meaaribu, â gà pitu tâbu!»

³² Â é téreru wà lésu, â é coo, â é tomara too pâ: «Dà cèna pwina nūmau goo? Dà cèna pâri ma go pwa ba kàu?»

³³ Â ru tòpi tée pâ: «Pwi Ukai, na gà tàpiri du âraporomeebu ma bu niâ.» ³⁴ Â é dau meaariru lésu, â é tu naa goro i du âraporomeeru. Â ru jèe nye niâ kaa, wàra béaa. Â tapoo na tòotù bèepwiri, â ru nye pâra wià lésu kaa.

É tò naa lérusaléma wà lésu

Maréko 11.1-24; Luka 19.28-48; loane 12.12-19

21 Rà bwaa gére pâra dàra *lérusaléma wà lésu ma wà tèpa *câmu kée. Â rà pâmwünyabweri Bethfagé, é village na wâmwünyabweri é gòrojaa Élaio^{‡‡}. Â é mara panuâ pâ du ârailu a câmu kée wà lésu.

^{**} **20:25** Naa jaa wà tàpé... Grec: Naa jaa pâ Ba.

^{††} **20:25** Pitûâ—Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Ipâdipopai.

^{‡‡} **21:1** Gòrojaa Élaio—Mont des Oliviers.

^d **20:25** Luka 22.25-26 ^e **20:26** Mataio 23.11; Maréko 9.35

^f **20:28** Luka 22.27; Filipi 2.7

²Â é ina tàru pâ: «Gàu pâra naa na village bèepwiri na tâa béaa kâjè. Â gàu o pâmari naawê é jè buriko, na tòoé goro utâpwe, ma é naîê. Â gàu tipiru, â gàu poparu me tîo. ³Â wiàna rà tawèeriu goro cèna gàu pwa, â gàu tòpi tàra pâ, na gàu poparu pâdari wâ Pwi Ukai, â rà o panuâru.»

⁴Ê pai pwa wèe bèepwiri, âna tèepaa, ba na pacoo i pwi ia é ina wâ Pwiduée, na é naigé mee pwi péroféta kêe, pâ:

⁵Gà ina tâa ville lérusaléma, pâ:

“Gà côo, co tô ilàri *Siona, é me dàgà wâ Pwi Ukai'gà!

Dau moo pwâranümee,

ba é me na tàbwàti.

É tâa gò buriko,

ma nari buriko,

macii na é pa nakake.”Ésaïe 62.11;

Zakarie 9.9

⁶Â ru pâra i tupédu a câmu, â ru pwa diri é pwina é ina tàru wâ lésu.

⁷Â ru dàti me i nyaa kâra buriko bau i naîê, â ru tòpò pâ ârabwée kàru naa gòru. Â é mwa tâa gò [i nari buriko] wâ lésu, â é papâraê.

Rà pwamainâe tèpa âboro

⁸Wâru é pâ âboro na rà pòpwara béaa kêe naa gòro naigé é pâ ârabwée kàra, [ba na rà pwamainâe]. Â wâ pâra tàpé, âna rà tépàgà îri upwâra na bwûu, â rà tòpò wii naigé.

⁹hÂ wâru pâ âboro na rà pâbéaa ma rà pwicò kà lésu. Â rà cau tomara too pâ:

«Hosana ma ipwamaina

tâ *Pwina naî Davita!

Cidòri nyuâa pwi âboro,

na é me naa na nee Pwi

Ukai!Psaume 118.26

Hosana ma cidòri!

Pwamaina Pwi Ukai

na é wâdòiti awé!»

¹⁰Ôna é tèepaa pâ naa lérusaléma

wâ lésu, â po dàpàgà târa diri é pâ

âboro na ville, â rà pitawèerirà pâ:

«Wàilàapà pwi âboro bèeni?»

¹¹Â rà tòpi tàra pâ âboro na rà pâra wiâê, pâ: «Wâ lésu, gée Nazareth wâ Galilée. Wàè kaa i pwi *péroféta [na ia jè tapacîê].»

É pacòobé tèpa pi-icu

¹²iÉ tèepaa pâ naa na *Wâra

pwapwicîri wâ lésu, â é pacòobé

tèpa gére pwa jèna, gée na [gòroigé

kâra] Wâra pwapwicîri. Â é pugò-

boori é pâ taapà naa goo tèpa

pitòotéri mwani, ma é pâ autâa kà

tàpé na rà pi-icu marû¹¹. ¹³iÂ é ina

tàra pâ: «É ina wâ Pwiduée naa na

*Tii Pwicîri, pâ: O mwa ina goo é

wâ kôo, pâ, wâ târa pwapwicîri.Ésaïe

56.7 Éco na wâguwâ, âna guwâ gére

pwa ma aucârû kà tèpa mura!»

¹⁴Gée na càuru pwiri, â wâru tàpé

gée goo tèpa bwi ma tèpa bee, na

rà medari lésu naa na Wâra pwap-

wicîri, â é nama tiâu maagé kàra.

¹⁵Â wâ tèpa caa kà tèpa pwa *ârap-

waailò, ma wâ tèpa *dotée goro é

Naèa, âna rà côo é pâ muru bèep-

wiri na é pwa wâ lésu—muru na

¹¹**21:12** Tàpé na rà pi-icu marû—Wâ tèpa Juif na rà wâro na é pâ napô na tâiti, âna rà mu me naa na Wâra pwapwicîri wâ lérusaléma. Â rà wâri é pâ macii târa pwa ârapwaailò. Â rà tòotéri mwara é mwani târa bépitu, ba papwicîri naawê, é mwani kà tèpa Roma. Â wâ tèpa pi-icu macii ma wâ tèpa pitòotéri mwani, âna rà pa mwani goo pwiri.

⁹**21:5** Zakarie 9.9 ^h**21:9** Psaume 118.25-26

ⁱ**21:12** Ioane 2.13-22 ^j**21:13** Ésaïe 56.7; Jérémie 7.11

wâdé, na jè pò goo. Â rà còo mwara pà èpo, na rà gére uu naa na Wâra pwapwicîri ma ina pâ: «Hosana! Pwamaina Pwina naî Davita!»

Â rà putâmu naa gooé wà tèpa pitûâ-bà, ¹⁶kâ rà ina tée pâ: «Pwi-ibà, wânau, câgà caa tée è pwina rà gére ina pà èpo bèeni?»

Â é tòpi tàrà pâ: «Akaé. Â câguwà caa mu pûra é auwii goo, na wâna Tii Pwicîri? Ba jèe wii pâ:

Gà nama rà pwamainagà pà èpo ma nari èpo.» Psaume 8.3

¹⁷Â é pâra jirà wà lésu, â é còobé gée na ville ma é pâra naa na village Bétani. Â é mwa puu wê.

É pinajajai upwâra wâi

¹⁸Na dàuru kée, na bwaa dàuru, â é wâjué me naa na ville wà lésu. Ûna é pâmwünyabweri i ville, â é copwa. ¹⁹Â é còo jè *upwâra wâi naa bàra naigé. Â é pâra nau coo goo, éco na nye po dooé co^{ss}. Â é pinajajaié, ma ina pâ: «O câgà mwa caa pwâ dàra gòiri!»

Â é nye mwari kaa. ²⁰Ûna rà còo i upwâra wà tèpa câmu kée, â rà po dau pò, â rà ina tée pâ: «Gorodà na é nye awàì goro mwari kaa?»

²¹Â é tòpi tàrà wà lésu pâ: «Guwà tère bwàti, ba go ina tàwà è âjupâra pâ: Wiàna guwà cèikî, â wiàna câguwà caa pidumapié, â o pâri ma guwà pwa é pwina go pwa târa i upwâra bèeni. Â pâri mwara ma guwà ina târa è jaa bèepwiri pâ: “Gà boo naa nawia!” Â o nye wàra.

²²m«Â wiàna guwà pwapwicîri târa ilari é jè muru, â na guwà cèikî naa goo, â ée mwa pacoo wà Pwiduée.»

É patère tèpa pitûâ kà tèpa Juif

Maréko 11.27-12.12; Luka 20.1-19

²³É tò naa na Wâra pwapwicîri wà lésu, â é pacâmuri pà âboro.

Â wà tèpa caa kà tèpa pwa ârap-waailò, ma wà tèpa pitûâ, âna rà me burée, â rà tawèerié pâ: «Wàilàapà na naa tàrù tâgà, ma gà pwa é pà muru na gà pwa? Wàilàapà na cùrugà?»

²⁴Â é tòpi tàrà pâ: «Wâgo mwara, âna go bwaa nama tawèeriwà goro ji caapwi muru. Â wiàna guwà tòpi tòo bwàti, â go mwa ina tàwà pwi a naa tòo tàrù ma go pwa. Wàéni: ²⁵Wàilàapà na naa tàrù tà loane ma é *piupwaa? Wà Pwiduée, é, wà tèpa âboro?»

Â rà dau pitûra goo, â rà pi-ina tàrà pâ: «Wiàna jè tòpi pâ: “Tàrù gée jaa wà Pwiduée” â ée mwa ina tâjè pâ: “Â gorodà na câguwà caa cèikî naa goo è pwina é ina tàwà wà loane?” ²⁶nÂ wiàna jè tòpi tée pâ: “Tàrù gée jaa tèpa âboro co” â géewé, âna jè ipwacôjè goo tèpa âboro na rà cèikî naa goo loane!»

Ba rà cau cèikî ba gòo wà tèpa âboro pà é pwi péroféta [na é pame é popai gée jaa wà Pwiduée].

²⁷Â wà tèpa pitûâ, âna rà tòpi tà lésu pâ: «Ìi, câbà caa tâmogòori.»

Â é ina tàrà wà lésu pâ: «Â wâgo mwara, âna o câgo caa ina tàwà pà,

^{ss}**21:19** Po dooé co—Ité na ticè pwâra pwi wâi bèepwiri, ba du ârailu pàara na naja na rà tòpò pwêe pà upwâra wâi. Pwiri ucina goo è Ba Isaraéla. Còo Upwâra wâi naa na Neeremuru (Vocabulaire) naa pwâadàra tii.

^k**21:16** Psaume 8.3

^l**21:21** Mataio 17.20; Luka 17.6; loane 14.12; 1 Korénito 13.2

^m**21:22** Mataio 7.7-11, 18.19 ⁿ**21:26** Mataio 14.5

wailàapà na naa tàrù tōo ma go pwa ê pwina go pwa.»

Ucina goro tupédu aéjii

²⁸ [É pwa ucina tàra wà lésu pâ]: «Guwà tère cai ni:

«Rà mwa tâa wà pwi jè âboro ma tupédu naîê. Â é ina tà pwi jèpwi pâ: “Pwina naîô, gà pâ nau wakè na aupwanapô nabà.”

²⁹ «Â é tòpi tée pwini pâ: “Tàutôo.”

«Êco na, gée na càué, âna é pinünüma naa goo i pai tòpi kée tée. Â é nye pâra nau wakè na aupwanapô.

³⁰ «Â é ina wà caa kàru tà pwi jèpwi pâ: “Pwina naîô, gà pâ nau wakè na aupwanapô nabà.”

«Â é tòpi tée pâ: “Ûu, wâdé co caa. Go o jèe pâra.” Êco na câe caa pâra.

³¹ «Â wailàapà na tupéebà, na pwa é câbawâdé kà caa kàru?»

Â wà tèpa caa kà tèpa pwa ârap-waailò ma wà tèpa pitûâ, âna rà tòpi tée, pâ: «Wà pwi a pâbéaa.»

Â é ina tàra wà lésu pâ: «Guwà tère bwàti, ba go ina tàwà é âjupâra pâ: [Wà tàpé na guwà tétérirà—] wà tèpa *tò mwani wâripû, ma wà pa ilàri gòronaigé, âna rà o tâa na autâa kàwà na *Mwaciri kà Pwiduee. ³² °Ba é medariwà wà *loane Pwi a piupwaa, ba na é paari târa é Ba *Isaraéla é naigé na *tàrù na ara Pwiduee. Â câguwà caa cèikî naa gooé. Êco na wà tèpa tò mwani wâripû, ma wà pa ilàri gòronaigé, âna rà nye cèikî naa gooé. Â, na guwà côo pâ, rà cèikî, â câguwà caa

pinünüma naa goo, ma guwà cèikî mwara naa gooé.»

Ucina goo tèpa wéaari nadipâa

³³ p«Guwà tère jè ucina:

«É mwa tâa pwi apooro nadipâa*. Â é mwa câmi aupwanapô kée. Â é mwa bariwâri goro é auba, â é mwa îri pwêe, ba na aucôogai é pwâra dipâa. Â é mwa bari é wâ na dau gòri too, ba na aucibèri† wàra é nadipâa. Â nabwé, â [é niimiri pâ, na é pâra nau ipokâa naa jè napô, â] é wâri pâra tèpa âboro, ba na rà wéaari i na aupwanapô kée. Â é pâra.

³⁴ «[Paé pâ parui, paé, paé, paé...] tèepaa naa na pàara na o pétâ pwâra dipâa na. Â é panuâ pâ tèpa ênawéna kée, ba na rà tòpi jii tèpa wéaari nadipâa cè kée gée goro é piûnya. ³⁵ Êco na rà pâdi pwi jè ênawéna, â rà pòtâmwara pwi jèpwi, â rà èi pwi béaracié goro atû. ³⁶ Â dau wâru cè pâra tèpa ênawéna na é panuârà pâ mwara. Êco na nye ipaiwà pai pwa kàra tàra. ³⁷ Â géewé, â é panuâ pâ pwi naîê, ba é niimiri pâ rà o papwicîriê.

³⁸ q«Ûna rà côo i pwi naîê na é tèepaa pâ, â rà pi-ina tàra pâ: “Wàé kaa pwiri pwina ée mwa pwi apooro i na aupwanapô na cè jè tòtòtù! Wâdé na jè tètâmwereê cawi, ba na o mwa tà kâjè i na aupwanapô kée!” ³⁹ rÂ rà tâjûrué, â rà dàtié còobé jii aupwanapô, â rà tètâmwereê.»

⁴⁰ Â wà lésu, âna é tawèeri tàpé na rà gére tère ucina bèepwiri pâ: «Â wiâna é tèepaa me i pwi apooro na aupwanapô, â o dà cèna ée

***21:33** Nadipâa—Vignoble.

†**21:33** Aucibèri—Tour de guet. (Cibèri—Surveiller d'en haut.)

°**21:32** Luka 3.12, 7.29-30 p**21:33** Ésaïe 5.1-2

q**21:38** Mataio 27.18 r**21:39** Hébéru 13.12

pwa tà tèpa wakè bèepwiri?» ⁴¹ Â rà tòpi tà lésu wà tèpa caa kà tèpa pwa ârapwaailò, ma wà tèpa pitûâ, pâ: «Êe mwa pwa na èpà tà tàpé na rà èpà, â ée pòtàmwararà. Â é naa tà pàrà tàpé i aupwanapô, ma rà wéaari. Â, na cè pàara na pétâ pwàra nadipâa na, âna rà o mwa naa tée è pwina kée.»

⁴² Â é pwa ma ina tàrà mwara wà lésu pâ: «Gona câguwà caa pûra è pwina wii naa na Tii Pwicîri? Ba jèè wii pâ:

I pwi atû na rà tètâjii

wà tèpa ba wâ,

âna nye wàé kaa pwiri,

i âji êkêe!

[Tàutàrà goo

pwi ò kâra wâao!]

Ba nye autûâri kà Pwi Ukai.

Jè pò goo pwényuâa kée. Psaume

118.22-23

⁴³⁻⁴⁴ «{ Wiàna é tûu cè pwi jè âboro naa gòro pwi atû-bà, â o tadidiri é naiié. Â wiàna é tûu i pwi atû-bà naa gòro pwi jè âboro, â é câgagaié. } Wàépwi majoroé ma go ina tàwà pâ: Wà Pwidueé, âna ée pa jiiwà [è aupwényunyûâari kâra] Mwaciri kée. Â ée naa târa cè jè Ba, cèna ée mwa naa cè pwâra wakè kà tèpa âji naîri Mwaciri.»

⁴⁵ Wà tèpa caa kà tèpa pwa ârapwaailò, ma wà tèpa *Farasaio, âna rà tâmogdori pâ é tagére pwa ucina wà lésu naa goorà. ⁴⁶ Â dau nûmarà na rà tâjûrué. Êco na wâgotàrà goro pâ âboro, ba dau wâru tàpé na rà niimiri pâ é pwi péroféta, [pwi a-ipa popai kà Pwidueé].

Ucina goro pi-ija maina goro piéa

Luka 14.15-24

22 Wà lésu, âna é jèu ina còwâ [tà tèpa pitûâ kà tèpa *Juif] â é ina tàrà pâ: ² «Go bwaa piucinari tàwà è *Mwaciri napwéretòtù:

«É mwa tâa pwi jè ukai. Â é mwa pwabwàti è jè pi-ija na dau maina goo pwina naié, na é piéa. ³ Â é mwa cùru pâ tèpa ênawéna kée, ma rà todà me tàpé na rà o ija, êco na wà tàpéebà, âna tàutàrà dàra me nau ija.

⁴ «Â é mwa cùru mwara pàrà tèpa ênawéna nau ina mwara tà tàpéebà pâ: “Go jèè pwabwàti diri. Ba go jèè nama taa è pâ paaci ma macii kôo na patèerà. Â guwà me ma jè pi-ija nyabutùru i piéa!”

⁵ «Êco na càra caa ipacè naa goorà wà tàpé na todàrà. Â rà pâra nau pwa jèpa wakè kàra—é pâra naa na aupwanapô wà pwi jèpwi, â é còo mwagacâ kée pwi jèpwi. ⁶ Â wà pàrà tàpé, âna rà tâjûru tèpa ênawéna, â rà tubaèpà tàrà, â rà pòtàmwararà. ⁷ Â é nye dau putàmu kaa i pwi ukai. Â é panuâ pâ tèpa ipaa kée ma rà pòtàmwarà tèpa pòroca-bà, â rà cîri è napò kàra.

⁸ «Â é todà me pàrà tèpa ênawéna kée, â é ina tàrà pâ: “Jèè nabwé i utimuru târa piéa, êco na wà i tàpé na ia mara todàrà, âna càcaa pâri naa goorà, ba pâ tèpa âboro èpà. ⁹ Guwà pâra diri naa è pâ napô, â guwà todà me diri pâ âboro na guwà pâmarirà.”

¹⁰ «Â rà pâra wii pâ naigé wà tèpa ênawéna, â rà todà diri tèpa âboro na rà pâmarirà—tàpé na rà èpà, ma

⁹21:42 Psaume 118.22-23; Roma 9.33; 1 Pétèru 2.6-8

^t22:6 Mataio 21.35

tàpé na rà wâdé. Â pâra nau po wâbé i wâra pi-ija.

¹¹ «Â é too wà pwi ukai ma é côo tàpé na rà gére ija. Â é côo pwi âboro na câé caa coona i ârabwée târa pi-ija. ¹² Â é ina tée pâ: “Ico pwi béeò, gà wânau târa pai toome'gà naani, na nye ticé ârabwée'gà târa pi-ija?”

«Â câé caa tâmogòori wà pwini cè pai tòpi kée.

¹³ «Â é ina tà tèpa ênawéna kée wà pwi ukai pâ: “Guwà pii du îê ma du âê, â guwà tûê còobé naa na bàutê. Â rà o i ma tòngüru porop-wàrà wà tèpa âboro [gée goro pai maagé kàra].”»

¹⁴ [Â é tubanabwé ê ucina bèep-wiri wà lésu, â é ina tàra pâ: «Âjupâra pâ é todàra pâ âboro na wâru wà Pwiduée êco na o pwâco cè tèpa âboro na é pitòrigarirà. Nabwé.»

Wâripû kà tèpa Roma

Maréko 12.13-17; Luka 20.19-26

¹⁵ Na jè tòotù, âna rà ipitiri wà pàra tèpa *Farasaio, ba na rà imudàra cè pai pwa wée, ma rà tû tûâ tà lésu. Â nûmarà na é pitanami goro é pai tòpi tàra kée.

¹⁶ Â rà panuâ pàdàrié pàra tèpa *câmu kàra, ma wà pàra tàpé na tâa na ére kà *Héroda. Â rà ina tà lésu pâ: «Pwi a pwa pupûra, bà tâmogòori pâ gà ina é âjupâra. Ba gà nye picémara ba *târù diri é

pâ muru, na nûma Pwiduée na jè pwa. Â nye ticé âboro cèna wâgotàgà gooé, â câgà caa pwaké goro âboro[†]. ¹⁷ Â êkaa, na nûmabà na bà tawèerigà pâ: Pwiri wâdé[¶] na jè wâripû tà pwi ukai kà tèpa Roma? É, o càcaa wâdé?»

¹⁸ Â wà lésu, âna é jèe tâmogòori ji ipwa tûâ kàra, â é ina tàra pâ: «Tàpéeni, guwà tèpa pwâ! Gorodà na guwà ipawâmiô? ¹⁹ Paari tóo cai é mwani wâripû!»

Â rà naa tée jè mwani atû.

²⁰ Â é ina tàra pâ: «Naporomee î ma nee î, na wâgòro é mwani bèeni?»

²¹ Wâ rà tòpi tée pâ: «Kà pwi ukai kà tèpa *Roma.»

Â é ina tàra wà lésu pâ: «Â jèe wâdé, guwà pitôowâri tà pwi ukai kà tèpa Roma é pwina kée, â guwà pitôowâri tà Pwiduée é kà Pwiduée.» ²² Â rà po dau pò wà tèpa tawèeríé, â rà panuâé, â rà pâra.

Pai o wâro còwâ kà tèpa bà?

Maréko 12.18-27; Luka 20.27-38

²³ Bwaa nye tòotù caapwi, â rà me mwara dari lésu wà pàra tèpa *Sadukaio. Wàilà, âna jè ditàra pwapwicîri kà tèpa Juif na càra caa cèikî pâ, rà o wâro còwâ wà tèpa bà.

[Â târa ma rà paari pâ rà âjupâra] â rà tawèeri lésu pâ: ²⁴ «Pwi a pwa pupûra, é jèe ina wà *Moosé naa na é *Naèà pâ: Wiàna é bà wà pwi âboro, na ticé èpo kée, â wâdé na

[†]**22:16** Wà Héroda, âna é waké ba kà tèpa Roma, â wâdé tàra ma tèpa âboro kée é pai wâri mwani wâripû tà tèpa Roma. Napwa naa goo wà tèpa Farasaio, âna càcaa wâdé tàra. Â rà todà tèpa âboro kà Héroda, ba na rà pwa pwârajé tà lésu.

[¶]**22:17** Pwiri wâdé... **é**, Pwiri pwa târù kâjè. Pwiri ina é Naèà kâra Wâra pwapwicîri kà tèpa Juif.

^u**22:13** Mataio 8.12, 25.30; Luka 13.28 ^v**22:15** Maréko 3.6

^w**22:21** Roma 13.7 ^x**22:23** Apostolo 23.8 ^y**22:24** Deutéronome 25.5

é popa tô dâpwâ kêe wâ pwi jiié, ma ru piéa. Deutéronome 25.5 Â, na wârapwiri, â é naa cè gòobàra pwi a bà.

²⁵ «Â wâdé. Êco na gà jèe niimiri cai ni: Wâjaabà, âna pwa tèpa 7 aéjii. Â é piéa wâ pwina ciàra, êco na é bà, â nye ticé èpo kêe. Â pwi a pâ wê, âna ru piéa ma tô dâpwâ. ²⁶ Â ipaiwâ ma i pwi ciàra, â gée paé, naa goo pwi béaracié, â tèepaa naa goro diri tèpa aéjii na rà po 7. ²⁷ Â gée na càurà diri, â é mwa bàra bà, wâ i tô ilàri. ²⁸ [Gà ina pâ] rà o mwa wâro còwâ wâ tèpa bà, na jè tòotù. Â wiàna wârapwiri, â wàilàapà narà, na o pwi éa tô ilàri-bà, na tòotù bèepwiri? Ba rà nye cau tèpa éaé diri! Gà tòpi cai!»

²⁹⁻³¹ Â é tòpi tàra wâ lésu pâ: «Guwà pitanami, làpé! [Cina câguwâ caa cèikî pâ, rà o mwa wâro còwâ wâ tèpa bà?] Ba câguwâ caa tâmogòori é *Tii Pwicîri, â câguwâ caa tâmogòori é pàtâma Pwiduée! Ba wiàna rà wâro còwâ wâ tèpa bà, â o càra mwa caa piéa còwâ. Ba rà o wâro pwacèwii tèpa *angela naa jaa Pwiduée. Gona câguwâ caa pûra é pwina é ina tàwà goo, wâ Pwiduée? Ba é ina pâ: ³² ^zWâgo Pwiduée kà *Abéraama, ma Isaaka, ma Iakobo. Exode 3.6 [Pai ina wèe pâ rà nye cau tàgére wâro jaa Pwiduée!] Ba wâ Pwiduée, âna câe caa Pwiduée kà tèpa bà, â é Pwiduée kà tàpè na rà wâro!»

³³ Â rà tère pwiri é pâ âboro na wâru, â rà dau pò goro é pai pacâ-murirà kà lésu.

Naèà na piwéna

Maréko 12.28-34; Luka 10.25-28

³⁴ Ûna rà tère wâ tèpa Farasaio pâ é târi pwâ tèpa Sadukaio wâ lésu, â rà pitanaimarirà, ba na rà còo lésu.

³⁵ Â wâ pwi jè ârapàararà, pwi jè *dotée goro é Naèà, âna nùmee na é tũ tũ tà lésu, â é tawèerié pâ: ³⁶ «Pwi a pwa pupûra, gona dà é pwi naèà na é piwéna, naa na diri é pâ naèà?»

³⁷ ^a Â é tòpi tàra wâ lésu pâ: «Wàéni: Wâdé na gà meaari Pwi Ukai Pwiduée'gà, gée na diri é pwâranümagà ma wâro'gà, ma aunünüma'gà. Deutéronome 6.5 ³⁸ Wàépwi é pwi naèà na é dau piwéna naa na diri é pâ naèà. ³⁹ ^b Â wàéni béarailu kâra naèà pwacèwii pwi pâbéaa: Gà meaari tèpa âboro^spwacèwii é pai pimeaarigà còwâ. Lévitique 19.18

⁴⁰ ^c «Diri é Naèà kà Moosé ma é auina** kà tèpa *péroféta, âna cau me gée goro du ârailu naèà bèepwiri.»

Dau pwamuru naa goo pwi Mesia

Maréko 12.35-37; Luka 20.41-44

⁴¹ Wâ lésu, âna é ucâri wâ tèpa Farasaio na ia rà tâa wê, â é tawèerirà pâ: ⁴² ^d «Dà cè pai niimiri kàwâ naa goo pwi *Mesia, [pwi ukai

^s**22:39** Tèpa âboro—Grec: Pwi âboro na é tàmwünyabwerigà, é, pwi jèneregà.

^{**}**22:40** Auina—Rà ina mwara wâ tèpa ijiao pâ: Ipamogòori.

^z**22:32** Exode 3.6; Mataio 8.11 ^a**22:37** Deutéronome 6.5

^b**22:39** Lévitique 19.18; Mataio 7.12

^c**22:40** Roma 13.10; Galatia 5.14 ^d**22:42** Ioane 7.42

na guwà tapacîê]? É pwi gòobàra î?»

Â rà tòpi tée pâ: «Ée pwi gòobàra *Davita, [pai ina wèe pâ, é pwi âboro kîri jiié].»

⁴³ Â é ina tàra pâ: «Guwà ni-imiri cai ni: Wà Davita, ûna dipitirié é Nyuâaé Pwicîri, âna é ina [goo pwi Mesia] pâ “Pwi Ukai kôo”. Âna gorodà? ⁴⁴ Ba é ina pâ:

Popai kà Pwi Ukai,
Pwi Ukai Pwidueé
na é patûra Pwi Ukai kôo:

“Gà me ma gà tâa ni.

Tâa ni gòro îô étò.

[Go naa tâgà é pitûâ.

O pwamainagà awé.]

Go nama gà còogai

tèpa ipaa dàgà.” Psaume 110.1

⁴⁵ «Ûna é ina pâ, Pwi Ukai kôo, âna é tàgére ina wà pwi Mesia. Â wiàna wàrapwiri, â gorodà na guwà niimiri pâ wà pwi Mesia, âna é pwi âboro kîri jiié^{††}? [Bwa, é paari wà Davita pâ wà pwi Mesia, âna é pwi âboro na é piwéna jii diri pàra tàpé!]»

⁴⁶ Â nye ticé na tòpi tée. Â géé na càué, â jèe ipwacoé tà tèpa âboro na rà tawèeri wà Iésu goo cè pàra muru.

Cibwaa ipwacèwii tèpa Farasaio!

Maréko 12.38-40; Luka
11.43-46, 20.45-47

23 Géé na càué, â wà Iésu, âna é patûra tèpa *câmu kée ma wà tèpa âboro na rà tâa wê. Â é ina tàra pâ: ² «Guwà còo, tèpa *dotée goro é Naèà, ma wà tèpa *Farasaio, âna wakè kàra, na rà pacâmuri tèpa âboro goro é *Naèà kà Moosé.

^{3f} «Â wâdé na guwà pitère dàra diri é pwina rà ina tàwà. Êco na guwà cibwaa ipwacèwiirà, ba càra caa pwa é pwina rà ina tàwà! ⁴ Ba pâ pitûâ kàra, âna pwacèwii pâ nakake na dau tòina, na rà nama rà kakeri tèpa âboro. Â tàutàra na rà tu naa goo, goro ji caapwi mangadaîrà.

^{5g} «Êdiri pâ tûâ kàra, âna rà pwa, ba na rà paari tà tèpa âboro [pâ rà pâra wiàra é pâ tûâ kà Pwidueé]. Ba rà nama pimaina pâ nyi nari atà pwicîri^{††} na tâa gaadaarà, ma wâgoro îrà. Â rà nama gòri é pâ cûuru ârabwée kàra^{¶¶}. ⁶ Rà nye mudàra taaci é pâ autâa na tâa béaa, na *wàra pitapitiri ma naa na pâ na aupi-ija maina. ⁷ Â wâdé tàra, na rà pwamainarà wà tèpa âboro, ma ina tàra pâ ‘Pwi ukai’, na diri é pâ ére aupitapitiri na napô.

⁸ «Â wâguwà, âna guwà cibwaa nama rà pi-ina goowà pâ ‘Pwi ukai’,

^{††} **22:45** Grec: Wà Davita kaa, na é ina gooé pâ ‘Ukai’, â gorodà na é pwina naîê?

^{††} **23:5** Nyi nari atà pwicîri—Phylactères. Nari atà na pwa goro parawére macii. Â rà tòpò ji noo kàra imwaano na wii naa gò, é popai géé na Tii Pwicîri. Â rà pii naa gaadaarà, ma wâgoro îrà. Rà wàrapwiri, ba rà niimiri pâ rà pacoo é autûâri kà Pwidueé na Deutéronome 6.4-9.

^{¶¶} **23:5** Cûuru ârabwée kàra—Wà Pwidueé, âna é tûâri tà tèpa Isaraéla pâ, na rà coona ârabwée, na pwa pé cûuê, naa gòobèrèè, ba na rà pitaniimiri êdiri pâ autûâri kée. (Còo Nombres 15.37-41.)

^e **22:44** Psaume 110.1; Mataio 26.64 ^f **23:3** Malachie 2.7-8

^g **23:5** Exode 13.9; Nombres 15.38-39; Deutéronome 6.8; Mataio 6.1

gée goro na nye caapwi co Pwi Ukai. Â wâguwà, âna guwà cau tèpa aéjii. ⁹Â guwà cibwaa ina goo cè pwi jè âboro ni gòropuu pâ 'Caa'^{ss}, gée goo na nye caapwi co pwi Caa kàwà, na é wânidò *napwéretòotù. ¹⁰Â guwà cibwaa nama rà pitunee tàwà pâ 'Pwi a pitûâ', gée goo na nye caapwi co Pwi a pitûâ, âna wà Kériso, pwi *Mesia. ¹¹^hBa wà pwi âboro imaina jaawà, âna wâdé na é piâboro kîri kàwà. ¹²ⁱBa wà pwina é ipwamainâé, âna o naaé boo. Â wà pwina é ipakîriê, âna o naaé too.»

É patêre tèpa Farasaio wà Iésu

¹³É patûra tèpa Farasaio ma wà tèpa dotée goro é Naèà wà Iésu, â é ina tàra pâ: «Guwà ipwacôoco, wâguwà tèpa dotée goro é Naèà ma wâguwà tèpa Farasaio! O dau maina wârimuru kàwà! Ba guwà tèpa ipwacôwârimuru! Ba guwà târi goropwârawâ tàra *Mwaciri napwéretòotù jii é pâ âboro. Câguwà caa tò naa na, â guwà pacoo pàra tàpé na nûmarà na rà tò naa na.

{ ¹⁴«O dau maina wârimuru kàwà! Ba guwà pwa é pâ nyakâra pwapwicîri [ba na jè o niimiri pâ guwà tèpa âboro wâdé]. Éco na, ûna guwà gére wàrapwiri, â guwà popa diri jii é pa dàpwà é pâ muru na tâa tàra. Â gée goro kaa pwiri, âna mwa pwa tàwà é wârimuru na dau maina jii é wârimuru kà pàra tàpé.»}

¹⁵«Guwà tèpa ipwacôwârimuru! Ba guwà itàa pitiri ni gòropuu, ma nawià, ba na guwà pâmari cè pwi

caapwi âboro, na é tòpi é pwapwicîri kàwà. Ûna guwà jèe popaé, â guwà pwa ma é pwi âboro na dau èpà ji-iwà, na pâri ma é pwa wârimuru, dàra gòiri awé, pwacèwiiwà!

¹⁶^j«Guwà ipwacôoco! Guwà tèpa bwi, na guwà tòcia naigé tà tèpa bwi. [Ba guwà pitanami na guwà pacâmuri tèpa âboro goro é pâ *aupwataâboro.] Ba guwà ina tàra pâ: “Wiàna gà *ipwataâboro co naa goro neere *Wâra pwapwicîri’, â o piticèmururu naa goo, â o pâri ma gà pitanami. Éco na, wiàna gà ipwataâboro naa goro ‘mwani mii na tâa na Wâra pwapwicîri’, â wâdé na gà pwa é pwina gà ipwataâboro naa goo.”

¹⁷«Guwà tèpa piwârau, ma tèpa wâu! Dà cè pwina dau piâjimuru? É mwani mii, é, é Wâra pwapwicîri? Go ina tàwà pâ: Nye é Wâra pwapwicîri kaa, na é piâjimuru, ba ére na é tâa wê wà Pwidueé!

¹⁸«Â ipaiwà mwara, wiàna guwà ina pâ: “Wiàna gà ipwataâboro co, naa goro é aupwa ârapwaailò, â o piticèmururu naa goo, â pâri ma gà pitanami. Éco na, wiàna gà ipwataâboro naa goro é *ârapwaailò na tâa gò, â wâdé na gà pacoo é aupwataâboro bèepwiri.”

¹⁹«Wà nau? Gona ticè cèna guwà tâmogòori? Dà é pwina dau piâjimuru? É ârapwaailò, é, é aupwa ârapwaailò, na é nama é pwicîri i ârapwaailò? ²⁰Guwà côo, wà pwina é ipwataâboro naa goro aupwa ârapwaailò, âna é

^{ss}**23:9** Cibwaa ina...‘Caa’—Câé caa papwicîri jii jè ma jè ina pwiri tà tèpa caa kâjè, é, ukai kâjè. Càcaa wâdé wiàna wà tèpa pitûâ naa na wâra pwapwicîri, âna rà tacoo goo jè ma jè dau pwamainarà.

^h**23:11** Mataio 20.26; Maréko 9.35; Luka 22.26

ⁱ**23:12** Job 22.29; Proverbes 29.23; Luka 14.11, 18.14

^j**23:16** Mataio 15.14

ipwataâboro naa goro diri é pwina tòpò naa gò. ²¹Â wà pwina é ipwataâboro naa goro neere Wàra pwapwicîri, âna é ipwataâboro naa goro nee Pwidueé, ba autâa kêe. ²²kÂ wà pwina é ipwataâboro naa goro neere napwéretòotù, âna é ipwataâboro naa goro autâa pwicîri kà Pwidueé, na é tâdòiti.»

Guwà tèpa pwàniri èpà!

²³l«Guwà naa tà Pwidueé ji caapwi gée goro 10, gée goro pâ jèpa arapwüru*. [Â nye wâdé.] Guwà ipwacôoco! Ba câguwà caa pâra wiâra é pwina piâjimuru naa na é Naèà—ê âji cèikî naa goo wà Pwidueé, bau é pai tòimiri tèpa âboro, ma pai meaarirà†. Wâdé na guwà pacoò diri pâ pwiibà, na maina, bau diri é nyi nari naèà na kîri. ²⁴Guwà tèpa bwi na guwà tòcia naigé tà tèpa bwi! Guwà dàgòtù é ji nari puutâ gée na i wârado, êco na guwà cîdaée é kaamela‡ na guwà namiri.

²⁵m«Guwà nuwa bwàti gòroigé kâra wârado ma ngapò, â é pwâranûmawà, âna nye po wâbé kaa goro é pwina èpà. Ba guwà tèpa iau, â guwà ciburà mudàra é pwina wâdé ba kàwà. ²⁶Guwà tèpa bwi! Guwà mara nuwa béaa nanaara ngapò, ma é pwéelaa. Â géewê, â ée pwéelaa diri ngapò.

²⁷n«Guwà pâ tèpa pwàniri èpà! Guwà pwacèwii é pâ bwàmu na tâmi ba pwaa gòroigé, â po wâdé pai côo kâjè. Êco na wânigée na, âna pwa duuru âboro ma é pâ muru na wai. ²⁸oBa guwà tèpa gòmapwa ma guwà *tàrù na ara tèpa âboro. Êco na wânigée na wâbinyiri, âna guwà tèpa pwà, ma âboro èpà.

Guwà tèpa taa tèpa péroféta!

²⁹«O dau maina wârimuru kàwà, co tèpa dotée goro é Naèà ma tèpa Farasaio! Nabàni, âna guwà tòimiri é bwàmu kà tèpa péroféta ma wà tàpé na tàrù na ara Pwidueé. ³⁰Â guwà pi-ina tàwà pâ: “Wiàna ina pâ, jè gére tâa na pàara kà tèpa jo-jooròjè, â pwiri câjè caa pòtàmwarà pâ péroféta!”

³¹p«Êco na, na guwà ina pwiri, â guwà côoina pâ, guwà nye tèpa âji naî tàpé na rà pòtàmwararà! ³²Â wâdé, â guwà nye tubanabwé é wakè na rà tapoo wà tèpa jo-joorowà! ³³qGuwà tèpa nari dòèa! Wà Pwidueé, âna ée mwa pwa wârimuru tàwà dâra gòiri! Â o câguwà caa udò jii!

³⁴«Guwà tère bwàti, ba go o panuà tàwà cè tèpa péroféta, ma tèpa tà manga, ma tèpa pacâmuriwà. Â guwà o tubaèpà tàra. Ba guwà o pâdi pàra tàpé goro ubati, naa na pâ wâra pitapitiri. Â guwà o ipwâri pàra tàpé wii é

***23:23** Gée goro pâ jèpa arapwüru—Napéaati naa na grec pâ: Menthe ma aneth ma cumin. Pai ina wèe pâ, rà pûra tiagoro nyi nari doromuru, ba na rà paari pâ, rà pitère dâra é Naèà.

†**23:23** Pai tòimiri...ma pai meaarirà—La justice et la miséricorde.

‡**23:24** Kaamela—Chameau. Pai ina wèe ni pâ, é macii na po dau maina. (Còo Mataio 19.24.)

k**23:22** Ésaïe 66.1; Mataio 5.34 l**23:23** Lévitique 27.30; Michée 6.8

m**23:25** Maréko 7.4 n**23:27** Apostolo 23.3 o**23:28** Luka 16.15

p**23:31** Apostolo 7.52 q**23:33** Mataio 3.7, 12.34; Luka 3.7

pâ napô. Â guwà tanamiri pàra tàpé naa goro upwâra, â guwà pòtàmwarà pàra tàpé goro cè jè pai pwa wée.

³⁵r«Gée goo kaa pwiri, na ée mwa pitèiwà wà Pwiduee, goro è pai pòtàmwarà wàra diri tèpa âboro kée naani gòropuu—tapoo naa goo Abéla, pwi âboro na é *târù; tia-goo Zakaria[¶], pwina naî Barakie. Ba guwà[§] pòtàmwarà Zakaria, naa nabibiu kâra i aupwa ârapwaailò, ma i ére na dau pwicîri! ³⁶Â go nye ina tàwà pâ: Wà Pwiduee, âna ée mwa pwa wârimuru tàwà, wâguwà tèpa âboro nabàni, goro diri è pâ pwiibà, na rà pwa wà tèpa jojoorowà.»

Pimeaari kà lésu goo tàpé lérusaléma

Luka 13.34-35

³⁷[É ina mwara wà lésu pâ]: «Nyi wâriwà co tàpé *lérusaléma! Guwà catàmwarà tèpa péroféta na é cùrurà medariwà wà Pwiduee—guwà èi pàra tàpé goro atù, â guwà pòtàmwarà pàra tàpé goro cè jè pai pwa wée. Nye ciburà nūmoo na go panaimariwà, pwacèwii jè nyaa kâra ja na é panaimari nyi naîé na aranara itooé. Êco na tàutàwà. ³⁸sÂ guwà còo, [go o mwa pâra jiiwà, â] o jèe ticia na é Wàra pwapwicîri kàwà! ³⁹tÂ go ina tàwà pâ: O jèe câguwà caa còo tiagoro è tòotù na guwà o ina pâ: Cidòri nyuâa pwi âboro na

é me naa na nee Pwi Ukai!» Psaume 118.26

O mwa tédidiri Wàra pwapwicîri

Maréko 13.1-2; Luka 21.5-6

24 Gée na càué, â é còobé gée na *Wàra pwapwicîri wà lésu. Â napwa naa goo wà tèpa *câmu kée, âna [rà gére picâdiri diri è auba, goo i pâ wà, â] rà medarié, ba na rà paari tée.

²uÂ é tòpi tàra pâ: «Guwà còo diri pâ auba bèeni? Âna go ina tàwà è âjupâra pâ: O mwa téura diri. Â o mwa ticé atù na o mwa pitâagorà too wê.»

Ê pwina o tèepaa na pwâadèrèè

Maréko 13.3-37; Luka 21.7-30, 17.26-37

³[Gée na càué] â é tâaboo wà lésu, naa gòrojaa Élaio. Â rà pâra darié tèpa câmu kée, âna nye wàilà co ma wàé, â rà tawèerié pâ: «Gà ina tâbà pâ o wiidà cèna o tèepaa è pwina gà gére ina. Â o dà cè câmu kée, ma bà o tâmogòori pâ, è pàara na gà o mwa wâjué còwà na, ma è cè pwâadàra gòropuu?»

⁴Â é tòpi tàra pâ: «Guwà ip-wacòwà, â guwà cibwaa pwa ma ipa-imwüruwà. ⁵vBa o wâru tàpé na rà o tèepaa me, â rà o pa é neeô. Â rà o ina tàwà pâ: “Wâgo pwi *Mesia, [*pwi a pa-udòwà]”. Â rà o ipa-imwüru è pâ âboro na wâru.

⁶«Â guwà o tère cè airi paa, na wâmwünyabwe, ma jèkutâ goro paa

[¶]**23:35** Abéla—Còo 2e**note** goo Hébéru 12.24. Zakaria—Pwi bénabwé âboro gée goo tàpé na pòtàmwararà naa na Aamwari Béaa (l'Ancien Testament).

[§]**23:35** Guwà—Pai ina wée pâ, tèpa jojoorowà.

^r**23:35** Genèse 4.8; 2 Chroniques 24.20-21

^s**23:38** 1 Rois 9.7-8; Jérémie 22.5 ^t**23:39** Psaume 118.26

^u**24:2** Luka 19.44 ^v**24:5** Mataio 24.23-24; 1 Ioane 2.18

na wâiti. Â guwà cibwaa nama wâ-gotàwà! Ba o nye mara tèepaa é pâ pwiibà, èco na o càcaa pâji pwâadàra gòropuu. ⁷ w[Â o wâru pâ ipaa pitiri gòropuu.] Ba é pwi jè Ba, âna ru pipaa ma pwi jè Ba. Â wà pwi jè ukai, âna ru pipaa ma pwi jè ukai. Â o pâ nau tèepaa é pâ copwa na maina, â o gù napuu**, na pâ pàra ére gòropuu. ⁸ Ê pâ na pai pwa wèe bèepwiri, âna o pwacèwii é pâbéaari maagé kàra pitèpa èpo.»

O tubaèpà tà tèpa cèikì

⁹ x«[Na pwi pàara bèepwiri, âna] rà o pièpàriwà gooò wà diri é pâ âboro naa gòropuu. Â rà o tâjùruwà, ma tubaèpà tàwà, tiagoro cè pai pòtàmwarawà, gée goo na guwà tèpa âboro kôo.

¹⁰ «Â o wâru tàpé na rà o panuâ é cèikì kàra. Â rà o pièpàrirà còwâ wà tèpa ibéerà, ma pi-icurirà còwâ. ¹¹ yO wâru cè tèpa *péroféta a pwâ, na rà o tèepaa me, â rà o ipa-imwûru pâ âboro na wâru. ¹² Â é èpà, âna o dau pimaina too naa na gòropuu. Â gée goo pwiri, na o wâru cè tàpé na o moo é pimeaari kàra. ¹³ zÈco na wà pwina é cimwü tia pwâadèrèè, âna ée mwa pa-udòé wà Pwiduée [ma naa tée é *wâro dàra gòiri jaaé]. ¹⁴ aÂ o mwa

picémara pitiri é *Picémara Wâdé goro é Mwaciri [napwéretòotù]. Â rà o tèreé èdiri pâ Ba naa gòropuu. Â gée na càuru pwiri, â o jèe pwâadàra gòropuu.»

O maina pai maagé kà tèpa âboro

¹⁵ b«Guwà o pâ nau còo é capwi†† na é tèepaa me—muru na jè miiri, ma jè pwùkùru goo—na ia é inapà-parié béaa wà péroféta Daniéla. Â ée mwa tâa na Wàra pwapwicîri kà Pwiduée.»

(Â wà pwina é pûra ni, âna wâdé na é tâmogòori bwàti é pwini!) ¹⁶ «Â, na pàara bèepwiri, âna wâdé na rà uru naa gòro é pâ jaa, wà tàpé na rà tâa *Judée! ¹⁷ cÂ wà pwina é nao gòroigé jii wâ††, âna é cibwaa tò còwâ, nau mudàra cè jè muru, wâna é wà kée. ¹⁸ Â wà pwina é tâa na é na aupwanapô, âna é cibwaa wâjué còwâ naa jaaé, ma é popa cè ârab-wée kée. ¹⁹ Au, wârìco! Ba, na é pâ tòotù bèepwiri, âna o po dau pwaée kàra pa ilàri na rà nyarana, ma pa ilàri mwara na rà pa-di é èpo kàra.

²⁰ «Guwà pwapwicîri tà Pwiduée pâ, na é pai uru kàwà, âna càcaa tèepaa na pàara na èpà napô, ma na *tòotù pwicîri††. ²¹ dBa, na pàara bèepwiri, âna rà o dau maagé còo wà tèpa âboro. Ba bwaa nye ticé cè

**24:7 Gù napuu—Tremblement de terre. Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Kakürubwaanu.

††24:15 Capwi—Destructeur, désolation, mort. Ê pwina tubaèpà târa diri kaa é muru.

††24:17 Nao gòroigé jii wâ—Grec: Tâa gòrowâ, ba pwa goro puu, â po bàracaari bwàti, â pâri ma jè pâra gò. Â rà mu nao wé.

††24:20 Na tòotù pwicîri—Naa jaa tèpa Juif, âna pwicîri na rà po pâra na tòotù pwicîri.

w24:7 Ésaïe 19.2 x24:9 Mataio 10.22

y24:11 Mataio 24.5,24; 1 Ioane 4.1 z24:13 Mataio 10.22

a24:14 Mataio 28.19 b24:15 Daniel 9.27, 11.31, 12.11

c24:17 Luka 17.31 d24:21 Daniel 12.1

pwi jè âboro, cèna é jèe maagé còo wàrapwiri—tapoo gée na autapoo goo é gòropuu, tiagoro nabà. Â o jèe nye ticè cè pwi jè âboro, cèna ée mwa wàrapwiri còwâ cè pai maagé kèe.

²² «Wiàna câé caa niimiri wà Pwiduee pâ é nama piboo é jéuru tòotù-bà, â pwiri o nye ticè cè pwi jè âboro cèna é upa wâro kèe! Éco na é nye niimiri na é nama piboo, wàrapwiri goo wà tàpé na é jèe pitòrigarirà.»

Tèpa 'mesia' na rà tèpa pwâ

²³ «Wiàna é ina tàwâ cè pwi jè âboro pâ: “Guwà còo! É wâni wà pwi Mesia!” é géepà: “É wâna é ére bèepwiri!” â guwà cibwaa cèikî naa goo. ²⁴ Ba rà o mwa tèepaa me cè tèpa 'mesia' ma tèpa 'péroféta' na rà tèpa pwâ. Â rà o pwa é pâ wakè goro pàtamarà na rà o pò goo wà tèpa âboro, târa ma rà ipa-imwürurà. Â rà ipwadàrapwa mwara ma rà ipa-imwüru tàpé na é jèe pitòrigarirà wà Pwiduee. ²⁵ Â êkaa, na go jèe tàmara ina tàwâ é pâ muru, na o mwa tèepaa!

²⁶ «Â wiàna rà ina tàwâ pâ: “Guwà còo, wà pwi Mesia, âna é wâ namaré!” â guwà cibwaa pâra. Â wiàna rà ina tàwâ pâ: “Guwà còo, é tà cârû ni!” â guwà cibwaa cèikî naa goo. ²⁷ Ba wiàna go tèepaa boome còwâ, wâgo *Pwina naîri âboro, â

[êdiri pâ âboro, âna rà o còo! Ba] o pwacèwii é âra, na ée pwéelaa, na jè o còo pitiri gòropuu. ²⁸ Ba [pwacèwii na jè mu ina pâ]: “Wâna é tâ tabéaa wê bwaooré, âna é wêe é macii bà.”»

Pai wâjué me còwâ kà lésu

²⁹ «Na pâ tòotù-bà, â rà o dau maagé còo é pâ âboro. Â gée na càuru pwiri, â o tèepaa i pwi ia é ina wà péroféta Isaia. Ba é tàmara ina pâ:

O câé té i tòotù.

O bàutê i parui.

Rà tûu pâ îricò.

Gùmagù pâ pàaé^{ss}. Ésaïe 13.10;

34.4

³⁰ «Â géewê, â tèepaa naanidò *napwéretòotù, é câmu kêra pai tèepaa kôo, wâgo Pwina naîri âboro. Â rà o kêa goro pai wâgotàra diri é Ba gòropuu. Ba rà o còo, na go tèepaa boome gòro nee, naa na é pàtàmoo, ma é pai maina ma muugère kôo. ³¹ Ûna é upi i tutu na maina wà pwi jè *angela, â go o mwa panuâ me tèpa angela kôo, ba na rà panaimari tàpé na go jèe pitòrigarirà pitiri é gòropuu.»

Câmu goro iri wâi

³² «Wâdé na guwà picòo bwàti, é câmu kêra é *iri wâi. Ba, na é tapoo ti, â guwà tàmogòori pâ, ée

^{ss} **24:29** Gùmagù pâ pàaé—Pai ina wèe pâ, o piaraégò pâ îricò; **é**, o gùmagù pâ mwaciri ma tèpa ukai kàra; **é**, o gùmagù tèpa duée.

^e **24:23** Mataio 24.5 ^f **24:24** Deutéronome 13.2–4; 2 Tésalonika 2.8–9; Auinapàpari 13.13–14 ^g **24:26** Luka 17.23–24

^h **24:27** Mataio 24.37–39

ⁱ **24:28** Job 39.30; Luka 17.37 ^j **24:29** Ésaïe 13.10, 34.4; Ézékiel 32.7; Joël 2.10, 3.4; 2 Pétèru 3.10; Auinapàpari 6.12–13

^k **24:30** Daniel 7.13; Zakarie 12.10; Auinapàpari 1.7

^l **24:31** 1 Korénito 15.52; 1 Tésalonika 4.16

jèe tèepaa me ê pàara na ucuu i napô.

³³ «Wàrapwiri na guwà còo pâ, gére tèepaa diri pâ câmu na go gére ina, â guwà o tâmogòori pâ, o jèe pacoo diri*.³⁴ ^mÂ go ina tàwà ê âjupâra pâ: [O càcaa gòiri.] Wà pàra tèpa âboro nabà, âna rà o bwaa nye còo pwiri, béaari ê pai o bà kàra.³⁵ ⁿBa o tiàu ê napwéretòotù ma ê gòropuu; â napwa ê popai kòo, âna o càcaa tiàu.»

Guwà tà tàcî!

³⁶ ^o«Ba nye ticè pwi âboro, cèna tâmogòori cè tòotù ma cè ineretòotù, cèna o tèepaa ê pâ muru bèepwiri. Ba câbà caa tâmogòori mwara wâgo Pwina naî Pwiduée, ma wà tèpa angela kée. Â nye wàco Caa, na é tâmogòori.

³⁷⁻³⁹ ^{pq}«Â rà o pò goro pai wâjué còwâ kòo, pwacèwii tàpé na ia rà pò goro i jawé, na ia tùpwùturu gòropuu, na pàara kà Noa. Ba rà nye tà pi-ija ma wâdo; â rà piéa, ma paéari ê pa èpo kàra. Â ticè cèna rà tâmogòori, tèepaa naa goro i tòotù, na é tò naa na i wànga kée wà Noa. Â é nye tèepaa me kaa i jawé, â cau poparà diri [wàco Noa ma é tâa kée].

«Â go ina tàwà pâ: O nye ipaiwà mwara, ma ê pai tèepaa me còwâ kòo.⁴⁰ Ba, na pwi tòotù-bà, âna o wà tupédu âboro, cèna ru wakè na aupwanapô. Âna o popa pwi jèpwi, â o naaco pwi jèpwi.⁴¹ Â o du

ârailu ilàri cèna ru tòbiti blé, âna o popa tô jèpwi, â é tà tâa tô jèpwi.

⁴² ^rGuwà tà tàcî, ba o câguwà caa tâmogòori cè pàara, cèna ée tèepaa me còwâ wàna, wà Pwi Ukai kàwà!

⁴³ ^sGuwà tâmogòori cai é pwini: Wà pwi apooro pwârawâ, âna câé caa tâmogòori cè ineretòotù na ée mwa tò naa na wà kée, wà pwi a mura, na é me naa ne. Ba wiàna é tâmogòori, â pwiri é pacooé.⁴⁴ Wàé kaa pwiri na go ina tàwà pâ: Guwà tà tàcî. Ba go o mwa tèepaa me còwâ, wâgo Pwina naîri âboro. Êco na o câguwà caa tâmogòori cè pàara cèna go o mwa tèepaa na.»

Pwi ênawéna pwi a pitère dàra

⁴⁵ «Wàilàapà cè pwi ênawéna pwi a pitère dàra ma pitòimirié? Wàéni: I pwi ia é ina tée wà pwi ukai kée pâ: “Go panuâ tâgà é wakè bèeni: Gà pa-ija pàra tèpa ênawéna, naa na pàara na o pâri.”

⁴⁶ «Â o dau wâdé ba kà pwi ênawéna bèepwiri wiàna é tèepaa me wà pwi ukai, âna é nye tàgére wakè bwàti! ⁴⁷ ^tGuwà còo, wà pwi ukai, âna ée naa tée é pitûâ naa goo ê pâ wâdé kée.⁴⁸ Êco na, wiàna wà pwi ênawéna, âna é pwi âboro èpà, â é piniimiri pâ, ‘O câé caa nama tèepaa me wà wà pwi ukai.’⁴⁹ Â é tapoo èi tèpa bée goro wakè. Â é dau ija ma wâdo ma tèpa ip-wirié.⁵⁰ Â, na jè tòotù na câé caa tapaçî, â é nye wâjué me còwâ kaa wà pwi ukai.⁵¹ Â ée mwa naa

***24:33** O jèe pacoo diri—Pwiri pai wâjué còwâ kà Iésu, é, pwiri pai tédidiri é ville Iérusaléma, na pwa na naja 70. (Còo Maréko 13.29.)

^m**24:34** Mataio 16.28 ⁿ**24:35** Mataio 5.18

^o**24:36** Apostolo 1.7; 1 Tésalonika 5.1-2

^p**24:37-39** Genèse 6.5-8; Hébéru 11.7 ^q**24:37-39** Genèse 7.21-23

^r**24:42** Mataio 25.13 ^s**24:43** Luka 12.39-40; Auinapàpari 16.15

^t**24:47** Mataio 25.21,23

ê wârimuru na dau gòo tà i pwi ênawéna bèepwiri, wàilà diri ma pàra tèpa ênawéna, na càra caa *tàrù. Â rà o i ma tòngûru porop-wàrà [gée goro pai maagé kàra].»

Ucina goo pa 10 èpo ilàri

25¹⁻² [É ina mwara wà lésu pâ]: «Ê *Mwaciri napwéretòotù, âna pwacèwii ni:

«Rà mwa tâa 10 èpo ilàri. Â 5 gée goorà, âna rà tèi bwàti, â 5 gée goorà, âna rà tàpo imwûru. [Â mwa cau todàra diri naa na jè piéa.] Â rà mwa popa é wàra ânye kàra, ba na rà tapacî pwi a piéa. [Ba ée mwa tèepaa me naa bàrane†.]³⁻⁴ Wà i pa èpo na ia rà tèi bwàti âna rà me pa i wàra ânye kàra, bau é bwà kàra jawé. Â wà i pa èpo na ia rà tàpo imwûru, âna rà popa i wàra ânye kàra, éco na ticè jawé târa. ⁵ Â jèe bàrane, â rà cau tèepaa me, naa na pwàrawâ kà i tô a piéa, ba na rà tapacîri pwi a piéa. Éco na câé caa tèepaa me wài, â rà cau puu diri. [Rà puu, rà puu, rà puu...]

⁶ «Â nabwé, â po nabibiu kàra ne, â rà nye tère kaa é pwàra uu, ma pwàratùra, na ina pâ: “Pa èpo! Wàéni i pwi a piéa! Guwà còobé ma jè pâra caraé!”

⁷ «Â rà tàcî wài i pa èpo, â rà pwabwàti i ânye kàra. ⁸ Â wà i pa èpo na ia rà tàpo imwûru âna rà ina tà pa béerà pâ: “Au, jèe ticè jawé târa ânye kâbà! Guwà naa cè jawé, gée goro dàra jawé kàwà.”

⁹ «Â rà tòpi tàra pâ: “Bwa! Pa èpo, jèe càcaa pâri. Guwà itàa wài naa na pwi pwàrawâ bèepwiri gée, ma guwà ilari cè jawé.”

¹⁰ «Éco na, na pàara na rà tàgére pâra na, â é tèepaa me i pwi a piéa. Â rà cau pâra diri tèpa âboro ma wà pwi a piéa, naa na wàra piéa. Â wà i pa èpo ilàri na rà tèi bwàti, âna rà pâra wiâé. Â nabwé, â é târi i goropwàrawâ.

¹¹ «Napwa naa goo pa èpo na rà tàpo imwûru, âna rà ipwâ. Â rà mwa itàa me. Â rà [cùu i gorop-wàrawâ, ma] ina pâ: “Pwi ukai, tàpiri i goropwàrawâ!”

¹² «Éco na é tòpi tàra i pwi a piéa pâ: “Guwà pâra, ba câgo caa tâmogòoriwâ.”»

¹³ «[Â é tubanabwé é ucina bèepwiri wà lésu, â é ina pâ]: «Guwà tà tàcî, ba câguwà caa tâmogòori cè tòotù, ma cè ineretòotù, na go o mwa tèepaa me còwâ. Nabwé.»

Ucina goo tèpa âracié ênawéna

Luka 19.11-27

¹⁴ [É ina mwara wà lésu pâ]: «Ê pai pwa goo é Mwaciri napwéretòotù, âna o pwacèwii ni:

«É mwa tâa pwi jè âboro. Â mwa nùmee na é pâra nau ipokàa naa jè napô. Â é mwa todà tèpa ênawéna kêe. Â é mwa panuâ tàra é tàrù, naa goro diri é pâ neemurué.

¹⁵ «Â é jèpa naa tàra jèpa mwani kêe, ba na rà wakèri, wiàra pai tâmogòorirà kêe. Â é naa tà pwi jèpwi

†**25:1-2** Naa jaa tèpa Juif biu, âna é tèepaa me na ne wà pwi apiéa, ba na é cia me tô wâdèe ma wà diri tèpa âboro na todàra, naa jaa pwi caa kêe, ba na ru piéa wé. Â rà cau popa pâ wàra ânye tèpa todàra.

u**25:1-2** Luka 12.35; Auinapàpari 19.7 v**25:11** Luka 13.25-27

w**25:12** Mataio 7.23 x**25:13** Mataio 24.42 y**25:15** Roma 12.6

5 miliô mwani mii[‡], â wà pwi jèpwi ârailu miliô, â wà pwi béaracié, caapwi miliô. Â nabwé, â é pâra jirà. ¹⁶Â wà i pwi ia tòpi 5 miliô, âna é nye wakèri kaa i pwi ia naa tée, â é pâmari 5 miliô mwani bèrèè. ¹⁷Â wà i pwi ia naa tée ârailu miliô, âna é ipwacèwii mwara, â é pâmari mwara ârailu miliô bèrèè. ¹⁸Â napwa naa goo i pwi ia naa tée caapwi miliô, âna é nye tà pwàniri, â câé caa pawakèri. Â é câjipi naa napuu i mwani na ia naa tée.»

Wâdé ba gà pwi a wakè bwàti!

¹⁹«[Paé pâ parui, paé, paé, paé...] Jèe gòiri pai pâra kà i pwi apooro i mwani. Â nabwé, â é pâ nau wâjué me còwâ naa pwârawâ kée. Â é todà tèpa ênawéna kée, ma tawèerirà goro i jèpa mwani, na ia é jèpa pâdi tàra.

²⁰«Â é tòpi tée i pwi jè ênawéna pâ: “Pwi ukai, wàéni i 5 miliô mwani na ia gà naa tôo. Â wàéni 5 miliô mwani ârawakè[¶] kôo bèrèè.”

²¹z«Â é ina tée i pwi ukai pâ: “Po dau wâdé, ba gà pwi a wakè bwàti. Ba gà pitère dâra naa na nyi muru na kîri, â go mwa naa tâgà cè muru cèna maina. Â gà tôme ma ju pi-ija, ma ipwàdéè naima.”

²²«Â é me wà i pwi béarailu kà tèpa ênawéna, â é ina tà pwi ukai kée pâ: “Pwi ukai, wàéni i ârailu miliô mwani na ia gà naa tôo. Â wàéni ârailu miliô mwani na go naa dôme.”

²³«Â é ina tée i pwi ukai pâ: “Po dau wâdé, ba gà pwi a wakè bwàti. Ba gà pitère dâra naa na nyi muru na kîri, â go mwa naa tâgà cè muru cèna maina. Â gà tôme ma ju pi-ija, ma ipwàdéè naima.”

Gà pwi ênawéna na èpà!

²⁴«Â é me wà pwi béaracié, [â wâgotée] â é ina tée pâ: “Au, pwi ukai, go nye tâmogòori pâ, gà pwi a putamu naa goo tàpé na càra caa wakè bwàti. Ba gà pwi a piûnyari é ârawakè na câgà caa câmi, â gà panaimari é pwina câgà caa wakèri. ²⁵Â wâgotôo, ba go péa tubatiâu i mwani'gà. Â go nye tà naapwàniri. Â wàéni, â gà nye popa còwâ.”

²⁶«Â é tòpi tée wà i pwi ukai kée pâ: “Gà pwi ênawéna na èpà, â gà pwi a pwa ciritàu! Wànau? Gà nye tâmogòori pâ, go piûnyari é pwina câgo caa câmi, â go panaimari é pwina câgo caa wakèri. ²⁷Ûu kaa, â pwiri gà gére tòpò naa na cè wâra mwani i mwani kôo. Ba wiàna gà gére wàrapwiri, â pwiri go o mwa gére pa, bau cè naîê, géé na wâra mwani!”

²⁸«Â é ina tà tèpa pwàliici kée pâ: “Popa jiié caapwi miliô mwani bèepwiri, â guwà naa tà pwina wâru mwani kée! ²⁹aBa wà pwina jèe pwa tée, âna o jèu âjagò tée còwâ. Â o tà tée muru na pièdò ma piwéna[§]. Â wà pwina kîri é pwina tà tée, âna o nye dàgòtù jiié còwâ é ji dàramuru na tà tée. ³⁰bÂ wà pwi ênawéna

[‡]**25:15** 5 miliô mwani mii...2 miliô...1 miliô—Grec: 5 talents, 2 talents, 1 talent. Caapwi talent, âna pwacèwii wâri pwi caapwi âboro naa na 20 naja.

[¶]**25:20** Ârawakè (é, ère wakè)—Profit, résultat de son travail.

[§]**25:29** Pièdò ma piwéna—En abondance.

^z**25:21** Mataio 24.45-47; Luka 16.10

^a**25:29** Mataio 13.12; Maréko 4.25; Luka 8.18

^b**25:30** Mataio 8.12; Luka 13.28

bèeni [na câé caa wakè] âna piticè-muru naa gooé. Â wâdé na tûê naa na bàutê! Â ée mwa i ma é tòngũru poropwêe [gée goro pai maagé còo kêe].” [Nabwé naawê!]

O naaitiri mutô ma nani

^{31c} [É ina mwara wà lésu pâ]: «Go o mwa tèepaa me còwâ, wâgo *Pwina naîri âboro, wâna pàtāmoo ma pai maina ma muugère kòo, ma wà diri tèpa *angela kòo. Â go o mwa tâa gòro autâa kòo [ba na go pitûâ].

^{32d} «Â o panaimari na arao diri é pâ Ba. Â go o mwa naaitiri é pâ âboro, pwacèwii pwi a wéaari macii na é naaitiri mutô ma nani^{**}. ³³ Â go o mwa tòpò tàpé na rà pwa é câbawâdé kà Pwiduée naa gòro îô étò. Â wà pàra tàpé na càra caa pwa é câbawâdé kêe, âna go o mwa tòpòrà naa gòro aèmwü kòo.

Cidòri nyuâawà ba guwà tòpio!

³⁴ «Â wâgo pwi ukai, âna go o mwa ina tà tàpé na rà tâa gòro îô étò pâ: “Cidòri nyuâawà, ba é *pwényunyuâariwà wà Pwiduée Caa! Tòme, naa na Mwaciri kà Caa. Â guwà tòpi [êdiri pâ aupwényunyuâari kêe, wâna] é Mwaciri, na é jèe pwabwàti ba kàwà, gée na autapoo wàra é gòropuu. ^{35e} Gée goo na, na ia go copwa, â guwà naa uti kòo. Â na ia nūmoo dàra wâdo, â guwà naa wâdoò. Â na ia go pwi pârame, â guwà tòpio. ³⁶ Â na

ia piticè ârabwée kòo, â guwà naa ârabwée kòo. Â na ia go maagé, â guwà meaario. Â na ia go tâa na karapuu, â guwà me nau caio.”

³⁷ «Â rà o mwa tà tòpi tòo, wà tàpé na rà *târù pâ: “Pwi Ukai, wiidà na bà còogà na gà copwa, â bà naa uti'gà? Ma wiidà na nūmagà dàra wâdo, â bà naa wâdoogà? ³⁸ Â wiidà na gà pwi pârame, â bà tòpigà? Â wiidà na ticè ârabwée'gà, â bà naa ârabwée'gà? ³⁹ Â wiidà na gà maagé, â bà meaarigà? Â na gà tâa na karapuu, â bà caigà? [Wiidà na bà pwa tâgà diri pâ pwiibà?]

^{40f} «Â go o mwa tòpi tàra pâ: “Guwà tère bwàti, ba go ina tàwà é âjupâra pâ: Na diri pâ pàara na guwà pwa é pâ pwiibà tà tèpa aéjii kòo na rà kîri, âna wâgo na guwà pwa tòo.”

Pâra jiio ba câguwà caa tòpio!

^{41g} «Â napwa naa goo tàpé na rà o tâa gòro aèmwü kòo, âna go o mwa ina tàra pâ: “Guwà pâra jiio, ba é tojiiwà wà Pwiduée! Guwà pâra naa na ânye na é nye tà tòo awé, na é jèe ipwabwàti wà Pwiduée, ba kà *Caatana, wà pwi a cicarajè, ma wà tèpa duée kêe. ⁴² Gée goo na, na ia go copwa, â câguwà caa naa cè uti kòo. Â na ia nūmoo dàra wâdo, â câguwà caa naa cè wâdoò. ⁴³ Â na ia go pwi pârame, â câguwà caa tòpio. Â na ia ticè ârabwée kòo, â câguwà caa naa ârabwée kòo. Â na ia go maagé, â câguwà caa

^{**} **25:32** Mutô ma nani—Na pwaa, âna rà tâa naima pâ mutô ma nani. Â, na bàrane, âna naaitirirà, ba pâ nani, âna càra caa pidàpwicâarirà naa goro é moo.

^c **25:31** Mataio 16.27, 19.28

^d **25:32** Ézékiel 34.17; Auinapàpari 20.11-13 ^e **25:35** Ésaïe 58.7

^f **25:40** Proverbes 19.17; Mataio 10.42; Maréko 9.41

^g **25:41** Mataio 7.23

meaario. Â na ia go tâa na karapuu, â câguwâ caa caio.”

⁴⁴ «Â rà o tòpi tõe pâ: “Pwi Ukai, wiidà na câbà caa pitu tâgà? Wiidà na gà copwa ma nūmagà dâra wâdo, ma gà pwi pârame, ma na ticè ârabwée'gà? Â wiidà na gà maagé, ma gà tâa na karapuu?”

⁴⁵ «Â go o mwa ina târa pâ: “Go ina tâwà é âjupâra pâ: Na diri é pâ pàara na tàutawà na guwà pitu tà tèpa aéjii kõe na rà dau kîri, âna tàutawà na guwà pitu tõe.”

^{46h} «Â wà tàpéebà, âna rà mwa bàra pâra jiio, nau pwa wârimuru dâra gòiri. Â wà tèpa âboro na rà tàrù, âna rà mwa bàra wârori é *wâro dâra gòiri jaa Pwiduee.»

Rà mudàra ba na rà tètàmwereé

Maréko 14.1-2; Luka 22.1-2; loane 11.45-53

26 Ūna é ina diri é pâ pwiibà wà lésu, â é ina tà tèpa *câmu kée pâ: ²ⁱ «Tàpéebà, guwà tâmogòori pâ, naa na ârailu tòotù, na o pwa tòotù *Paséka. Â go ina tâwà pâ: O icurio ma tanamiriô naa goro kurucé, wâgo *Pwina naîri âboro.»

³ Na pwi pàara na é ina pwiri wà lésu, â wà tèpa caa kà tèpa pwa *ârapwaailò, ma wà tèpa pitûâ kà tèpa *Juif, âna rà gére pitapitirirà naa jaa wà Caïphe, pwi ukai kàra. ⁴ Ba nūmarà na rà pòtàmwarà lésu. Â rà imudàra cè pai pwa wée, ma rà pwa tûâ tée, ma tâjùrué pwàniri.

⁵ Ba rà pi-ina târa pâ: «O po càcaa wâdé na jè tâjùrué na ara pâ âboro, na pàara na pwa i pi-ija maina na. Ba péa rà tà putàmu naa gooje.»

Tò jè ilàri na é wicèpwiri jawé ûrea naa gò lésu

Maréko 14.3-9; loane 12.1-8

⁶ [Na pwi pàara bèepwiri, âna] é tâa Bétani wà lésu, wâna pwârawâ kà Simona, pwi a pwa maga. ^{7j} Â, na rà gére ija, â é tèepaa me wà tò jè ilàri, bau é wâra jawé atù, na wâbé goro é jawé ûrea—pwi jawé na dau maina é wâri wée. Â é wicèpwiri^{††} naa gòro pûru lésu.

⁸ Ūna rà côoé wà tèpa câmu kée, â po dau càcaa wâdé târa. Â rà pi-ina târa pâ: «Cina é po dau pwatari i jawé ûrea? ⁹ Po dau maina é wâri wée! Gorodà na câé caa icuri, ma é naa é wâri wée tà tàpé na ticè kàra?»

¹⁰ Â é tâmogòori é auniimiri kàra wà lésu, â é ina târa pâ: «Cina guwà nama é tòina tò ilàri bèeni? É pwina é pwa tõe, âna po dau wâdé. ^{11k} Ba rà o nye tà ciburà wâjaawâ wà tàpé na ticè kàra. Â napwa wâgo, âna o câgo caa tà ciburà tâa jaawâ. ¹² Â wà tõeoni, âna é wicèpwiri naa gò-o i jawé. Â wiàna wàrapwiri, â târa ma pwabwàti cawi é pai o boo kõe naa napwée. ¹³ Â go ina tâwà é âjupâra pâ: Na diri pâ ére, na o mwa inapà-pari é *Picémara Wâdé naawé—naa na gòropuu diri—â o piwiâ mwara é jèkutâ goo é pwina é pwa wà tò ilàri bèeni. Â o nye tà ciburà niimiriê.»

É icuri lésu wà Judas

Maréko 14.10-11; Luka 22.3-6

¹⁴ Wà pwi jè ârapàara tèpa 12 *apostolo na nee Judas Iscariote, âna é pâ nau côo tèpa caa kà tèpa

^{††} **26:7** Wicèpwiri (é, pwicèpwiri)—Verser.

^h **25:46** Daniel 12.2; loane 5.29 ⁱ **26:2** Exode 12.1-27; Mataio 20.18

^j **26:7** Luka 7.37-38 ^k **26:11** Deutéronome 15.11

pwa ârapwaaailò. ¹⁵Â é ina tàrà pâ: «Dà cèna guwà o naa tôo, wiàna go naa tàwà lésu?»

Â rà naa tée 30 mwani pwaa[†].
¹⁶Â tapoo na pàara bèepwiri, â é tapoo imudàrà cè ji pàara cèna é icuri wà lésu tàrà na.

Pi-ija kà Pwi Ukai

Maréko 14.12-42; Luka
22.7-46; loane 13.21-38; 1
Korénito 11.23-25

¹⁷m^é jèe tèepaa é bétapoo tòotù, kàrà 'pi-ija poloa na ticè nyaa kée'. Â rà medari lésu wà tèpa câmu kée, â rà ina tée pâ: «Bà o pâ nau pwabwàti é utimuru târà Paséka. Â wâpà na nūmagà na jè pi-ija wê?»

¹⁸Â é tòpi tàrà pâ: «Guwà pâra naa na ville, wâjaa pwi âboro bèeni, â guwà ina tée pâ: «É ina wà pwi a pwa pupûra kâbà pâ, o jèe tèepaa é pàara kée. Â bà mwa ija é utimuru târà Paséka ma wàé, naa jaagà.»

¹⁹Â rà pâra, â rà pwabwàti i utimuru târà Paséka.

O ipwa tùâ tôo

²⁰Jèe bàrane, â rà tâa goro taapà wà lésu ma wà tèpa 12 apostolo kée. ²¹Â é ina tàrà pâ: «Go ina tàwà é âjupâra pâ: Pwa pwi jè ârapàarawà na ée mwa ipwa tùâ tôo.»

²²Â rà pikîri tèpa câmu kée, â rà jèpa pitawèerié jècaa pâ: «Gona pwiri càcaa wâgo, co Pwi Ukai?»

²³n^â é tòpi tàrà pâ: «Akaé, wà pwi jè ârapàarawà, âna wàé kaa na ée mwa pwa tùâ tôo—wà pwina bu ca-pai tuboo, naa na i na ngapò ma wàé^{¶¶}!

²⁴«Wâgo Pwina naîri âboro, âna go o pâ nau bà, wàrà na é jèe inapà-pari é *Tii Pwicîri. Â napwa naa goo wà pwi âboro na é pi-icurio, âna po dau pwaée kée. Au, wârîco! Ba wà pwiibà, âna pwiri nye gére wâdé ba kée, wiàna càcaa gére pitèpaé!»

²⁵Wà Judas, wà pwina é icuri lésu, âna é tawèerié pâ: «Gona pwiri càcaa wâgo, co pwi a pwa pupûra?»

Â é tòpi tée wà lésu pâ: «Gà jèe nye tàgére ina.»

I poloa ma dipâa

²⁶o^{una} rà pi-ija naima, â é popa é poloa wà lésu. Â é pwaolé tà Pwiduée. Â é tubiti, â é naa jècaari tà tèpa câmu kée, â é ina tàrà pâ: «Guwà popa, â guwà ija, ba êni naiio.»

²⁷Â géé na càùé, â é popa i wârado dipâa. Â é pwaolé tà Pwiduée, â é naa tàrà. Â é ina pâ: «Guwà cau wâdo. ²⁸p^{Ba} domii kôo, na o jèe joro ba kà tèpa âboro, bép-wanauri é pâ èpà kàrà; domii na é pacoo é *auipwataâboro na é pwa

[†]26:15 30 mwani pwaa—Wiâra é naèà kà tèpa Juif, âna wàépwiri mwani na naa tà pwi jè âboro, wiàna pwi ênawéna kîri (esclave) kée, âna tòtâmw-ereé paaci. (Còo Exode 21.32.) Pai ina wèe pâ, càra caa nama pwamuru naa goo é wâro kà lésu.

^{¶¶}26:23 Wiâra é pai pwa kà tèpa Juif, na rà ija naima, â wà tèpa âji bée, âna rà nye po tuboo goro îrà naa na i na ngapò na caapwi.

^l26:15 Zakarie 11.12; loane 11.57 ^m26:17 Exode 12.14-20

ⁿ26:23 Psaume 41.10 ^o26:26 1 Korénito 11.23-25

^p26:28 Exode 24.8; Jérémie 31.31-34; Zakarie 9.11; 1 Korénito 10.16

wà Pwiduée [na é tòpò pinaanapò naa nabibiu kàwà ma wàé].

²⁹ «Â go ina tàwà pâ: O câgo mwa caa wâdo cè dipâa [naani gòropuu]. Jè o mwa wâdo naima cè dipâa cèna bwaa âmuê, naa na Mwaciri kà Caa kôo.»

Gà mwa pitütôowârîô, co Pétérû

³⁰ qÂ rà nyabiri é pâ *salamo târa é pwi *tòotù maina-bà, â géewê, â rà too naa gòrojaa Élaio.

³¹ rÂ é ina wà lésu tà tèpa câmu kêe pâ: «Naa na ne nabà, âna guwà o mwa po capai panuâô diri, [gée goo é pwina o mwa tèepaa medario]. Ba jèe wii naa na Tii Pwicîri pâ:

O mwa pôtâmwarâ
pwi a wéaari mutô.

O tadidiri pâ mutô. Zakarie 13.7

³² s«Éco na, wiàna go mwa wâro còwâ gée na aubà, â guwà o mwa pâmarîô naa Galilée.»

³³ Â é ina tée wà Pétérû pâ: «Wà tàpéeni âna rà o panuâgà, â o cà-caa wâgo!» ³⁴ tÂ é tòpi tée wà lésu, pâ: «Go ina tâgà é âjupâra pâ: Naa na ne nabà, béaari é pai wailu to kâra é ja, â wâgà, âna gà o wacié pitütôowârî pâ, câgà caa tâmogòorio.» ³⁵ Â é ina wà Pétérû pâ: «Bwa! Wiàna ina pâ, o tètâmwaraju, â câgo caa pitütôowârîgà!»

Â wailà diri, âna nye caapwi é pwina rà ina tée.

É po dau tòina lésu

³⁶ Géewê, â rà pâra naa na jè ére [na câmi goro upwâra] na ina goo wê pâ Gethsémané. Â é ina tà tèpa câmu kêe wà lésu pâ: «Guwà

tâaboo naani, ba go bwaa pâ nau pwapwicîri wâgéebà.»

³⁷ Â é popa wiâê wà Pétérû ma wà tupédu naî Zébédée. Â é tapoo pikîri ma pidumapiê wà lésu. ³⁸ uÂ é ina tàra pâ: «Po dau tòina ma pikîri é pwâranûmoo. Â guwà tàpo tâa ni, â jè cau tà tàcî naima. Guwà cibwaa puu!»

³⁹ Â é tàpo paé jiià, â é tùu jùrué ma cigòboo. Â é pwapwicîri tà Pwiduée, ma ina pâ: «Caa, wiàna pâri, â gà patâjii jiio é pâ aré ma tòina bèeni! Éco na gà cibwaa pwa é pwina nûmoo goo, â gà nye pwa câbawâdé'gà.»

⁴⁰ Â é wâjué me còwâ dari tèpa âracié a câmu kêe, â é còo pâ rà tà puu. Â é ina tà Pétérû pâ: «Gona càcaa pâri ma guwà tàpo tàcî naima ma wâgo, wâna ji caapwi ineretòotù?

⁴¹ «Guwà tà tàcî, â guwà pwapwicîri ba na o pwa cè nii ma gòo kàwà, wiàna tacaiwà. Ba nûmawà na guwà pwa na wâdé, éco na tice nii kàwà.»

⁴² É jèu pâra còwâ wà lésu jiià, â é jèu pwapwicîri ma ina pâ: «Caa wée, wiàna càcaa pâri ma o popa jiio é aré ma tòina bèeni, â go ilari jiigà pâ, gà pitu tôo, ma go pitère dàra câbawâdé'gà.»

⁴³ Ūna é wâjué me còwâ dari tèpa âracié a câmu kêe, â é pâmarirâ mwara na rà gére puu. Ba nye po dau oratàra, â rà nye tà puucinga.

⁴⁴ Â é jèu pâra còwâ jiià, â é jèu pwapwicîri, â é ina còwâ é pwina é jèe ina.

⁴⁵ Ūna é wâjué me còwâ darirâ, â é pâmarirâ còwâ na rà tàgére puu. Â é ina tàra pâ: «Wànau? Guwà bwaa

^q26:30 Luka 22.39; loane 18.1 ^r26:31 Zakarie 13.7; loane 16.32

^s26:32 Mataio 28.7,16 ^t26:34 Mataio 26.69-75 ^u26:38 loane 12.27

nye gére nao ma puu mwara? Wâdé ba kàwà! Êco na wâgo, Pwina naîri âboro, âna o jèe panuâo ni tà tèpa pwa na èpà. [Ba rà tàgére mee ni, ba na rà tâjùruo.] ^{46v}Guwà cimadò! Ma jè pàra! Ba wà pwina é ipa popai good, âna jèe tà wàépwi!»

Rà tâjùru lésu

Maréko 14.43-50; Luka 22.47-53; loane 18.3-12

⁴⁷ Ûna é bwaa gére ina pwiri wà lésu, â é po tèepaa me wà Judas, wà i pwi jè ârapàara tèpa 12 apostolo kée. Â rà tèepaa me wiâê pâ âboro na wâru, na rà pa é pâ tauwa ma gò upwâra. Ba rà panuâra me wà tèpa caa kà tèpa pwa ârapwaailò, ma wà tèpa pitûâ kâra é Ba kà tèpa Juif.

⁴⁸ Â wà Judas, wà pwina é icuri lésu, âna é jèe inapàpari tàra é câmu na ée mwa pwa tée: «Wà pwi âboro na go bwénüuê, âna nye wàé kaa. Â guwà tâjùrué.»

⁴⁹ Â rà tèepaa me, â é nye pâra dà lésu kaa wà Judas, â é ina tée pâ: «Bwàcu'gà co pwi a pwa pupûra!» Â é bwénüuê.

⁵⁰ Â é ina tée wà lésu pâ: «Ígà, gà pwa é wakè'gà.»

Â rà nye pò ma tâjùru kaa wà lésu wà tèpa âboro. ^{51w} Êco na wà pwi jè a câmu na é tâa jaa lésu, âna é pò ma càù é tauwa kée, â é nye tûboo kaa naa gòro pûru pwi âboro kîri kà pwi *ukai kà tèpa pwa ârapwaailò. [Êco na] é tépàgà co é jè doronyürué.

^{52x} Â é ina tée wà lésu pâ: «Gà tùu boo còwâ i tauwa'gà naa na é wêe! Ba wà tàpé na rà paa goro tauwa, âna rà o nye bà goro tauwa.

⁵³ «Guwà tère, wiàna nûmoo, â go todà caa kôo, ba na é panuâ me tîo, jè wâra coda goro tèpa *angela ma rà pwamuruô, na rà dau wâru awé!

⁵⁴ Êco na, wiàna wàrapwiri, â o cà-caa pâri ma coo i pwi ia jèe wii naa na Tii Pwicîri. Bwa. Wâdé na wâra, ba na o nye pacoo i Tii Pwicîri.»

^{55y} Â é ina tà tàpé na rà tâjùrué, pâ: «Wànau, guwà me nau popao, goro é pâ tauwa, ma é gò upwâra, pwacèwii na go pwi a pòtàmwarâ âboro! Êdiri na pâ tòtòtù, âna go tâa nabibiu kàwà. Â go pacâmuri tèpa âboro, naa na *Wâra pwapwicîri. Êco na câguwà caa tâjùruo!

⁵⁶ «Êco na, diri é pwi bèepwiri, âna tèepaa, ba na pacoo é popai kà tèpa *péroféta wâna Tii Pwicîri.»

Â napwa naa goo diri tèpa câmu kée, âna rà cau panuâê, â rà uru.

Wâra pitèimuru kà tèpa Juif

Maréko 14.53-65; Luka 22.54-71; loane 18.13-24

⁵⁷ Wà tàpé na rà tâjùru lésu, âna rà popaé pâdari Caîphe, wà pwi ukai kà tèpa pwa ârapwaailò. Ba rà ipitiri naa jaaé wà tèpa *dotée goro é Naèà, ma wà tèpa pitûâ kà tèpa Juif. ⁵⁸ Â napwa wà Pétéru, âna é picâwiâê gée iti. Â é tèepaa pâ naa jaa pwi ukai kà tèpa pwa ârapwaailò. Â é tâaboo naa na pé gòroigé, naa jaa tèpa âboro kîri, tèpa wéaa. Ba nûmee na é còo cè pwina o tèepaa tà lésu.

⁵⁹ Wà tèpa caa kà tèpa pwa ârapwaailò, ma diri é pé wâra pitèimuru kà tèpa Juif, âna rà mudàra cè tèpa âboro, na rà tèpa pwâ, ma rà pitòti wà lésu. Ba nûmarà na rà pwa wârimuru tée ma é bà. ⁶⁰ Â wâru

^v26:46 loane 14.31 ^w26:51 loane 18.26

^x26:52 Genèse 9.6; Auinapàpari 13.10 ^y26:55 Luka 19.47, 21.37

tèpa pwâ, na rà me nau pitòti lésu, èco na càra caa pâmari é âji majoroé ma rà pòtàmwereé.

Â pâ nau pwâadàra pitèimuru kàra, â ru tèepaa me tupédu ârailu âboro.⁶¹ zÂ ru ina pâ: «Ê ji pwi âboro bèepwiri, âna é pi-ina kée pâ, ée mwa tédidiri é Wàra pwapwicîri kà Pwiduée, â ée mwa pacima còwâ naa na âracié tòtòtù.»

⁶² Â é nye cimadò kaa i pwi ukai kà tèpa pwa ârapwaailò, â é tawèeri lésu pâ: «Gona ticè bétòpigà? Cànga caa tère é pwina rà gére pitòtigà goo?»⁶³ aÈco na câé caa tòpi wà lésu. Â é nye tawèerié còwâ i pwi ukai, pâ: «Naa goro nee Pwiduée na é wâro, â go ilagà pâ gà tòpi. Gona nye wâgà kaa pwi *Mesia, *Pwina naî Pwiduée?»

⁶⁴ bÂ é tòpi tère wà lésu pâ: «Gà jèe nye tàgére ina. Â go ina tàwà pâ: Tapoo nabàni, âna guwà mwa còo wà Pwina naîri âboro, na é tâa gòro étò kà Pwiduée na dau pwa pàtamee, [ba na é pitûâ kàra diri pâ muru]. Â guwà mwa còoé, wiàna é me naa gòro é pâ nee, géé napwéretòtòtù.»

Wâdé na é bà!

⁶⁵ c[Â po dau dàpàgà tà pwi ukai kà tèpa pwa ârapwaailò, â é nye dau putàmù kaa.] Â é nye tidàpa kaa é ârabwée kée, â é ina tà tèpa pitèimuru bée pâ: «É tùra ba èpà naa goo Pwiduée [ba é nama ipai-wàilu ma wàé]! Jèe pâri! Naaco cè tèpa pitòtié, [ba é nye pitòtié còwâ]! Ba guwà jèe tère é pwina é ina.⁶⁶ dÂ dà cèna guwà niimiri naa gooé?»

Â rà cau tòpi diri pâ: «Wâdé na é bà.»

⁶⁷ eÂ rà èduri é naporomee, â rà tòbitié goro îrà. Â wà pàra tàpé, âna rà tamagérié,⁶⁸ â rà ina tère pâ: «Wàilàapà na èigà? Gà pinadàra cai, co pwi dòro 'Mesia', [wiàna gà pwi péroféta na gà tâmogòori diri]!»

É pitûtôowâri lésu wà Pétéru

Maréko 14.66-72; Luka 22.56-62; loane 18.16-27

⁶⁹ Napwa wà Pétéru, âna é nye tà tâaboo gòroigé. Â é medarié tò jè ènawéna, â é ina tère pâ: «Ée, wâgà kaa, âna gà pwi bée lésu, géé Galilée!»

⁷⁰ Â é tòpi tère na ara diri tèpa âboro, ma ina pâ: «Bwa! Càngo caa tâmogòori é pwina gà ina!»

⁷¹ Â é nye pâra dàra kaa é gorop-wàrawâ na aucòobé. Â é còoé tò jè ilàri awakè wè, â é ina tà tèpa tàgére tâa wè, pâ: «Wà pwini, âna pwi bée wà lésu géé Nazareth!»

⁷² Â é ina mwara wà Pétéru pâ: «Bwa! Go ipwataâboro ba càngo caa tâmogòorié!»

⁷³ Géé na càué, â wà tèpa tâa wè, âna rà medari wà Pétéru, â rà ina tère pâ: «Akaé! Gà pwi jè a câmu kée! Ba bà tère naa na wéégére pwâratùra'gà.»

⁷⁴ Â é nye pigòo kaa wà Pétéru ma ina pâ: «Guwà tère! Càngo caa tâmogòori wà pwiibà. Wâdé na é pwa wârimuru tòo wà Pwiduée, wiàna go pwâ! Guwà còo, go *ipwataâboro tàwà pâ: Càngo caa tâmogòori wà pwiibà!»

^z26:61 loane 2.19-21 ^a26:63 Ésaïe 53.7; Mataio 27.12

^b26:64 Psaume 110.1; Daniel 7.13; Mataio 24.30

^c26:65 Mataio 9.3; loane 10.33 ^d26:66 Lévitique 24.16; loane 19.7

^e26:67 Ésaïe 50.6, 53.5

Una é bwaa gére ina pwiri, â é nye to kaa i ja. ^{75f}Â é mwa niimiri i pwi ia é ina tée wà lésu pâ: «Béaari é pai to kâra i ja, âna gà o wacié pitûtôowâri pâ, câgà caa tâmogòorio.»

Â é còobé naa gòroigé wà Pétéru, â é dau i pijinünü.

Rà popa lésu pâ naa jaa Pilato

Maréko 15.1; Luka 22.66–71

27 Una po dàuru moo, â rà pitapitirirà naima wà tèpa caa kà tèpa pwa *ârapwaailò, ma wà tèpa pitûâ kâra é Ba kà tèpa *Juif. Â rà pitêrerà goro é pai o pôtâmwarà lésu. ²Â rà pwa ma piié, â rà popaé pâdari wà *Pilato, pwi kupénoo kà tèpa Roma.

Pai bà kà Judas

Apostolo 1.18–19

³Napwa wà Judas, wà i pwi ia icuri wà lésu, âna é còo pâ rà o jèe pôtâmwereê. Â é mwa tà pinünüma naa goo é pwina é pwa tà lésu, â é dau pikîri goo. Â é wâjué còwâ naa jaa tèpa caa kà tèpa pwa ârapwaailò, ma wà tèpa pitûâ. Â é naa tàra còwâ i 30 mwani atü na ia rà naa tée.

⁴Â é ina tàra pâ: «Au, go pwa é pwina èpà. Ba go icuri pwi jè âboro na ticè èpà kêe, ma é bà.»

Â rà tòpi tée pâ: «Ticè cèna bà còo naa goo!»

^{5g}Â é tüboo i mwani naa na Wâra pwapwicîri. Â é pâ nau pidàpuna.

⁶Â wà tèpa caa kà tèpa pwa ârapwaailò, âna rà tòri i mwani, â rà ina pâ: «Dà cèna jè pwa goro i mwani bèeni? Jè cibwaa tòpò naa jaa i âraimeai târa Wâra pwapwicîri, ba mwani wâri domii.»

⁷Â rà pitêrerà pâ, na rà wâri napuu na ina goo pâ 'Napuu kà pwi a pwa ilò puu' ba na nacârü ba kà tèpa pârame. ⁸Êkaa pwiri, wà tèpa âboro, âna rà ina goo é pwi ére-bà pâ 'Napuu wâri domii'. Â rà bwaa nye ina pwiri tiagoro ni. ^{9h}Diri é pâ pwiibà, âna tèepaa, ba na pacoo é pâ ucina na ia é pwa wà *péroféta Léremia^{ss}, naa na pâ auwii kêe. Rà popa i 30 mwani atü. Êkaa jéuê na rà niimiri é Ba *Isaraéla na rà wâri ba kêe. ¹⁰Â rà wâri i napuu kà pwi a pwa ilò puu. Ba wàépwiri é câbawâdé kà Pwi Ukai*.

É pitèi lésu wà Pilato

Maréko 15.2–20; Luka 23.1–25;
Ioane 18.28–19.16

¹¹Rà popa pâ lésu na ara Pilato, wà pwi kupénoo kà tèpa *Roma. Â é tawèerié wà Pilato pâ: «Gona nye wâgà kaa, na gà pwi ukai kà tèpa Juif?»

Â é tòpi tée wà lésu pâ: «Gà jèe nye tàgère ina.»

¹²ⁱÂ nabwé, â rà pitòti lésu wà tèpa caa kà tèpa pwa ârapwaailò, ma wà tèpa pitûâ kâra é Ba. Â câé caa tòpirà.

^{ss}**27:9** Wà péroféta Léremia—Ê pâ popai naa na nee tii 9 ma 10, âna me gée goo tii kà du péroféta Léremia ma Zakaria (còo Zakarie 11.12–13), èco na wà Mataio, âna é ina nee Léremia, ba wàé pwi péroféta na dau maina nee.

***27:10** 2e phrase—é, Ba wàépwiri é pwina é jèe nye ina tôo wà Pwi Ukai pâ, na go mwa ina.

^f**26:75** Mataio 26.34 ^g**27:5** Mataio 26.14–15; Apostolo 1.18–19

^h**27:9** Jérémie 32.6–15, 18.2, 19.1; Zakarie 11.12–13 ⁱ**27:12** Ésaïe 53.7

¹³ Â é pwa ma ina tée wà Pilato pâ: «Câgà caa tère diri pâ pwina èpà na rà ina naa googà?»

¹⁴ Êco na câé caa tòpi goo cè jè ji caapwi neeremuru wà lésu. Â é po dau pò gooé wà i pwi kupénoo.

Nūmarà goo Barabbas

¹⁵ Napwa i pwi kupénoo, âna câ-maajé tée, na diri pâ naja, na tòtù *Paséka, na é pacòobé gée na karapuu, cè pwi jè âboro, na nūma é Ba gooé. ¹⁶ Â, na naja bèepwiri, â pwa pwi jè a pwa karapuu na ina gooé pâ Barabbas[†], na rà dau tâmogòorié wà tèpa âboro. ¹⁷ Â wâru tèpa âboro na rà tèepaa me naa jaa Pilato, â é ina tàra pâ: «Gona nūmawà na go panuâ cōwâ wà pwini Barabbas, é, wà lésu, na ina gooé pâ 'pwi *Mesia', [pwi ukai kàwà]?» ¹⁸ Ba é nye tâmogòori pâ, wà tèpa caa kà tèpa pwa ârapwaailò, âna rà panuâ tée wà lésu, goro pai piboo kàra.

¹⁹ Â nabwé, â é tâa gò i aupiteimuru wà Pilato, ba na é pitèi lésu. Â, na ji pàara-bà, âna é nye tèepaa me kaa, wà pwi jè âboro, na é pame tà Pilato é popai kà tô wâdèe. Â é ina pâ: «Èruune, âna go pwa naurune naa goo pwi lésu bèeni. Â go po dau càcaa wâdé goo. Gà panuâê, â gà cibwaa tu naa gooé, ba é pwi âboro pwicîri!»

²⁰⁻²¹ Â é jèu ina tà tèpa âboro wà i pwi kupénoo pâ: «Go o mwa panuâ cōwâ tàwà pwi jè a pwa karapuu. Wàilàapà gée goo tupéeni na nūmawà gooé?»

Â rà tòpi tée pâ: «Barabbas!» Ba rà cètùurà wà tèpa caa kà tèpa pwa ârapwaailò ma wà tèpa pitûâ ba na rà ina pwiri, ba na é bà wà lésu.

Tanamiriê naa goro kurucé!

²² Â é ina tàra wà Pilato pâ: «Â dà cèna go o pwa tà lésu, na ia ina gooé pâ 'Mesia'?»

Â rà tòpi tée pâ: «Nama tanamiriê naa goro *kurucé!»

²³ Â é jèu tawèerirà mwara pâ: «Gona dà cèna é pwa cèna èpà?»

Êco na rà tomara too pâ: «Nama tanamiriê naa goro kurucé!» ²⁴ Â é cōo wà Pilato pâ, càra caa tèreê, â jèe pâ nau dau maina é pai gù kàra. Â é popa é wàra jawé, â é nuwa îê, na ararà diri, â é ina tàra pâ: «Câgo caa pwi majoro pai bà kà pwi âboro bèeni. Â nye wâguwà co!»

²⁵ Â rà cau tòpi tée diri, pâ: «Ûu, nye wàibà kaa tèpa majoroé, wàibà ma wà tèpa èpo kâbà! Â wâdé kaa na é bà. Wiàna bà pwa na èpà, â o wâdé na bà o tòpi urà pai bà kée.»

²⁶ Â wà Pilato, âna é panuâ cōwâ tàra wà Barabbas. Â é pwa ma pâdi lésu goro ubati. Â é panuâê tà tèpa coda, ba na rà tanamiriê naa goro kurucé.

Rà pitauree gooé tèpa coda

²⁷ Wà tèpa coda, âna rà popa còobé wà lésu, naa na gòroigé, kàra é wâ maina kà kupénoo. Â rà todàra diri é wàra coda. ²⁸ Â rà tòpwùtù ârabwée kée, â rà naagée naa gooé jè ârabwée mii [pwacèwii ârabwée kà pwi âboro imaina] ba na rà piè-

[†]27:16 Barabbas—Pàra Tii Pwicîri naa na grec, âna rà ina pâ: lésu Barabbas. Naa jaa tèpa Juif, âna lésu, âna neere tèpa âboro na wâru, pwacèwii Dui, Bwàé naa jaaè nabà.

^j27:18 Ioane 11.47-48, 12.19 ^k27:24 Deutéronome 21.6-9

^l27:25 Apostolo 5.28 ^m27:28 Luka 23.11

caarié. ²⁹ Â rà pàti é pé bwe korona[‡] kée, goro îri upwâra na pwa daaé, â rà tòpò boo naa gòro pûruê. Â rà naa naa na îê étò é jè bàra watü [pwacèwii é tâjò kà pwi ukai]. Â rà tùu jùrurà araé, â rà ina tée pâ: «Cidòri nyuàagà, co ‘Pwi Ukai kà tèpa juif’!»

³⁰ ⁿ Â rà nye tà èdurié, â rà popa i bàra watü, â rà nye tà pàdi é pûruê goo. ³¹ Ûna nabwé é pai piècaarié kàra, â rà tòpwùtù gée gooé i ârabwée mii, â rà nye naagée còwâ naa gooé é ârabwée kée. Géewê, â rà popaé còobé naa gòroigé, ba na rà tanamiriê naa goro kurucé.

Rà tanamiriê naa goro kurucé

Maréko 15.21–32; Luka 23.26–43; Ioane 19.17–27

³² Ûna rà gère còobé gée na ville, â ipitirà ma pwi âboro gée na ville Cyrène, na nee Simona. Â rà tacoo gooé, ba na é kâa i kurucé kà lésu. ³³ Â rà tèepaa naa na jè ti kâra jaa na ina goo wê pâ Golgota, âna pai ina wée pâ ‘Goro pwiripûru[¶] âboro’. ³⁴ ^o Â [wà pàra tàpé, âna] rà pinaanimari é dipâa bau é jawé na maga[§]. Â rà naa tà lésu, â é tàpo nari, êco na nye tàutée goo.

³⁵ ^p Nabwé, â rà tanamiriê naa goro i kurucé wà tèpa coda. Â rà pwa ma ipàdi naa goorà é pâ ârab-

wée kée. Â rà picàù noo kâra tii, ma rà o tâmogòori pâ o wàilàapà na o popa {i ârabwée gòri kée}^{**}. ³⁶ Â rà tâaboo, ba na rà wéaarié.

³⁷ Rà wii naa goro jè ére upwâra, é auwii na wàéni: lésu, pwi ukai kà tèpa juif.

Wàé kaa pwiri é majoro é pai bà kée. Â rà ténamiri dòiti kâra pûruê. ³⁸ ^q Â rà tanamiri mwara tupédu a pwa na èpà naa goro jènere wà lésu—wà pwi jèpwi naa gòro étò kée; â wà pwi jèpwi naa gòro aèmwü kée.

³⁹ ^r Wà tàpé na rà paé ma me na ére bèepwiri, âna rà côo lésu, â rà ura é pûrurà. ⁴⁰ ^s Â rà tànyiriê, â rà ina pâ: «Gona càcaa wâgà kaa, na gà o tédidiri i Wâra pwapwicîri, ma pagòtù còwâ naa na âracié tòotù? Â wâdé, ba wiàna gà *Pwina naî Pwiduée, â gà pa-udògà còwâ, ma gà boome gée goro i kurucé bèepwiri!»

⁴¹ Â wà mwara, tèpa caa kà tèpa pwa ârapwaaillò, ma wà tèpa *dotée goro é Naèà, ma wà tèpa pitûâ, âna rà pitaurée goo lésu mwara. Â rà ina pâ: ⁴² «É [pi-ina gooé pâ é pwi Mesia] Pwi Ukai kâjè tèpa Isaraéla. Â é tâmogòori ma é pa-udò pàra tàpé, êco na câé caa tâmogòori ma é ipa-uddé còwâ! Wiàna é boo gée goro kurucé bèepwiri, â pwiri jè o mwa cèikî naa gooé!

[‡]27:29 Bwe korona—Couronne. Bwe kà pwi ukai. Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Bwe câma.

[¶]27:33 Pwiripûru (é, pwùrupûru)—Crâne.

[§]27:34 Jawé na maga—Pwiri pé wâi târa ma câjè caa tère é maagé.

^{**}27:35 Pàra Tii Pwicîri naa na grec, âna rà naagée pâ popai bèeni: Rà wàrapwiri ba na o pacoo é popai kà pwi péroféta, na ia é ina pâ: “Rà ipàdi naa goorà é pâ ârabwée kôo. Â rà picàù noo kâra tii, naa goro i ârabwée gòri kôo.” (Psaume 22.19)

ⁿ27:30 Ésaïe 50.6 ^o27:34 Psaume 69.22 ^p27:35 Psaume 22.19

^q27:38 Ésaïe 53.12 ^r27:39 Psaume 22.8, 109.25

^s27:40 Mataio 26.61; Ioane 2.19

^{43t}«É cèikî naa goo Pwiduee, â é ina pâ é Pwina naîê. Â wiàna nûma wà Pwiduee, â wâdé na é pa-udòé ni!» ⁴⁴Â nye ipaiwà mwara naa goo tupédu a pwa na èpà na tanamiriru naa goro jènere lésu. Ba ru nye pitaurée gooé mwara.

Maagé bà kà lésu

Maréko 15.33-41; Luka 23.44-49; loane 19.28-30

⁴⁵Ūna po gopaé bwàti, â nye po bàutê pitiri é napô^{††}, tiagoro na âracié ineretòotù na càuru ija. ^{46u}Ūna po âracié ineretòotù, â é tomara ba maina wà lésu pâ: Éli, Éli, lama sabakthani? Pai ina wèe pâ: Pwiduee kôo, Pwiduee kôo, cina gà panuô?

⁴⁷[Â càra caa tèreê bwàti] wà pàra tàpé, â rà ina pâ: «Gà côo, é todà péroféta *Élia!»

^{48v}Â é nye itàtà kaa pwi jè ârapàararà, â é popa jè imwaano, â é nuwa naa na é dipâa na maga^{††}. Â é tòpò naa goro bàra upwâra, â é naa tà lésu, ba na é wâdo.

⁴⁹Â rà ina tée wà pàra tàpé pâ: «Tàpo tâa, co pwini, ba pwiri jè o côo wà *Élia, na é me, nau pa-uddé!»

⁵⁰Êco na é uu mwara wà lésu, â nye ègò kaa ôomaa kée.

Wàru pâ câmu kâra pai bà kée

^{51w}Â é pé ciità maina, [na é târiwâri é ére na dau pwicîri] naa na i Wàra pwapwicîri, âna nye tidàpa kaa, tapoo géenidò, tia ni-

boo pwâadèrèe. Â é gù é napuu, â mabiti pâ atü. ⁵²Â nye cikòmaa kaa pâ auipwàni, â rà wâro còwâ gée na aubà, jè auwâru goo tèpa âboro kà Pwiduee. ⁵³(Â, na pàara na é wâro còwâ lésu gée na aubà, âna rà còobé gée na auipwàni. Â rà tò naa *Iérusaléma, pwi ville pwicîri, â rà ipaarirà târa pâ âboro. Â wâru tàpé na rà còorà.)

⁵⁴Wà tèpa coda roma na rà wéaari lésu, bau pwi caa kàra, âna rà pò goro é pai gù wàra i napuu, ma édiri pâ pwina tèepaa. Â nye dau maina kaa é pai wâgotàra, â rà ina pâ: «Âjupâra, wà pwi âboro bèeni, âna é Pwina naî Pwiduee!»

^{55-56x}Pwa pàra ilàri, na rà tà coo iti, â rà côo diri pwiri—wà Maria gée Magdala ma wà Maria, nyaa kà Jacques ma José^{¶¶}, ma wà nyaa kà tupédu naî Zébédée. Â wâru mwara pa ilàri, na rà jèe pâra wiâê, gée napô Galilée, ba na rà o piâboro kîri kée, âna rà tâa wê mwara.

Tòpòé naa na auipwàni

Maréko 15.42-47; Luka 23.50-56; loane 19.38-42

⁵⁷Na bàrane, âna é tèepaa me pwi jè âboro na nee loséfa, wà pwi âboro gée na village Arimathée, na dau pwa neemuruê. Wàé mwara, âna é pwi âboro na é mu pâra wiâ lésu. ^{58y}Â é pâra naa jaa ukai Pilato, â é ilari i naii lésu. Â wà Pilato, âna é ina tà tèpa coda pâ, na rà naa tée.

^{††}**27:45** Pitiri é napô—é, Pitiri é gòropuu.

^{††}**27:48** Dipâa na maga—Vinaigre naa na Tii Pwicîri na Popwaalé: Dipâa na càcaa maina wâri wèe, na pinaanaimari bau é jawé.

^{¶¶}**27:55-56** José—Grec: Joseph.

^t**27:43** Psaume 22.9 ^u**27:46** Psaume 22.2 ^v**27:48** Psaume 69.22

^w**27:51** Exode 26.31-33; Hébéru 10.19-20 ^x**27:55-56** Luka 8.2-3

^y**27:58** Deutéronome 21.22-23

⁵⁹ Â wà loséfa, âna é popa i naii lésu. Â é cajipié goro jè ciità, na bwaa bwùu. ⁶⁰ ^zÂ é popaé pâ, â é tòpòé naa na è auipwàni na bwaa âmuê, pé pwêe na îri naa na pé atü, ba nye kêe, wàé loséfa. Â é pwùru è jè pé atü maina, nau târiwâri i auipwàni. Â nabwé, â é pâra.

⁶¹ Napwa naa goo wà Maria gée Magdala ma wà tô jè Maria, âna ru tagére tâaboo naawê, na ara i auipwàni.

Rà wéaari i auipwàni

⁶² [Diri è pâ pwi bèepwiri, âna pwa na papwicî, tòotù béaari è *tòotù pwicîri kà tèpa Juif. Na papwicî, â rà mu pwabwàti è pi-ija kàrà tòotù pwicîri.]^{§§}

Â, na dàuru kêe, na capàto, tòotù pwicîri, âna wà tèpa caa kà tèpa pwa ârapwaailò ma wà tèpa *Fara-saio, âna rà ipitiri naa jaa Pilato. ⁶³ ^aÂ rà ina tée pâ: «Gà côo, co pwi ukai, wà i pwi a pa-imwùru tèpa âboro bèepwiri, wà lésu, âna é ina béaari è pai bà kêe, pâ: “Naa na béaracié kàrà tòotù gée na càuru pai bà kôo, âna go o mwa wâro còwâ gée na aubà.”

⁶⁴ «Â wâdé na gà ina tà tèpa coda pâ, na rà wéaari bwàti i auipwàni naa na âracié tòotù. Ba rà péa mura i naiié wà tèpa *câmu kêe, ma in-apàpari pâ, é jèe wâro còwâ gée na aubà! Â wiàna wàrapwiri, â è pwi jèkutâ pwâ bèepwiri, âna o dau maina, jii è pwina pâbéaa!»

⁶⁵ Â é ina tàrà wà Pilato pâ: «Wâdé. Wàilà-ni pàrà tèpa coda.

Wiàna nùmawà, â guwà nama rà wéaari i auipwàni!»

⁶⁶ Â rà pâra, â rà pwabwàti è pai wéaari è auipwàni. Â rà pugabia* bwàti i atü opumoori i auipwàni. Â rà tòpò tèpa coda, ba na rà tà wéaari.

É wâro còwâ gée na aubà

Maréko 16.1-10; Luka 24.1-12; loane 20.1-10

28 Jèe nabwé è *tòotù pwicîri kà tèpa *Juif. Â, na pwapwicîri, na bwaa po dàuru[†], béaari è pai êgòdò kàrà i tòotù, â wà Maria gée Magdala, ma wà tô jè Maria, âna ru pâra naa na auipwàni. ² Ûna gée wàrapwiri, â é nye gù kaa i napuu. Ba é tàbàtù gée napwéretòotù jè *angela kà Pwi Ukai, â é pwùru i atü opumoori wàrà i pwêe, â é tâaboo naa gò. ³ Âna é pwâra pwacèwii âra, â napwa ârabwée kêe, âna po ja-jau. ⁴ Â uru nyuâa wà tèpa coda na rà wéaari auipwàni, â rà nye tûuboo kaa naa napuu, pwacèwii tèpa bà. Â rà céca goro pai wâgotàrà.

⁵ Â wà i pwi angela, âna é ina târa i du ilàri pâ: «Du èpo, gàu cibwaa nama wâgotàu. Ba go tâmogòori pâ gàu mudà lésu, wà pwi ia tanamirié naa goro *kurucé. ⁶ ^bGàu tère, jèe tiàué ni! Ba é jèe wâro còwâ gée na aubà, wàrà na ia é jèe nye ina. Gàu me nau côo è ére, na ia tòpòé naawê. ⁷ Â gàu nama wàcî nau ina tà tèpa *câmu kêe pâ: “É jèe wâro còwâ gée na aubà wà lésu, â é tà tapacîwà wà Galilée. Â guwà mwa côoê naawê.” Â wàépwiri na go ina tàu.»

^{§§} **27:62** Pwicîri na rà pwaailò na tòotù pwicîri.

***27:66** Pugabia—Coincer par un objet dans le sol.

[†]**28:1** Na pwapwicîri, na bwaa po dàuru—**é**, Na ne. Munaa capàto na ne.

^z**27:60** Ésaïe 53.9 ^a**27:63** Mataio 12.40, 16.21; Maréko 9.31, 10.33-34; Luka 9.22, 18.31-33; loane 2.19-21 ^b**28:6** Mataio 12.40, 16.21

⁸ Â ru nye nama wâjué wài gée na auipwàni. Tàpo wâgotàru, éco na ru dau ipwàdéé mwara. Â ru itàa nau ina jèkutâ na bwaa âmué tà tèpa câmu kà lésu. ⁹ Â wii naigé, â ru pò goo lésu na ipitirà ma wàé.

Â é ina tàru pâ: «Bwàcu kàu!»

Â ru gée paé, â ru tâaboo naa goro âê, ma ipwamainâé.

¹⁰ ^c Â é ina tàru pâ: «Gàu cibwaa nama wâgotàu. Â gàu pâ nau ina tà tèpa béeò pâ rà pâra naa Galilée, ba rà o mwa côoô naawê.»

Jèkutâ na rà piwiâ tèpa coda

¹¹ Na pàara na ru gére pâra wii naigé i du ilàri, â rà itàa naa na ville wà pàra tèpa coda na ia rà piwéaari i auipwàni. Â rà pâdari tèpa caa kà tèpa pwa *ârapwailò, â rà piwiâ tàrà diri pâ pwina tèepaa.

¹² Â wà tàpéebà, âna rà todà diri tèpa béerà, ma wà tèpa pitûâ. Â rà ipitiri, ba na rà pitûra goro é jèkutâ bèepwiri. Â rà niimiri naima pâ, na rà naa jè mwani na dau maina, tà tèpa coda, [ma ina tàrà pâ rà pwâ, goro é pwina tèepaa]. ¹³ Â rà ina tàrà pâ: «Guwà o ina pâ, wà tèpa câmu kà lésu, âna rà mura i naiié[†], na pàara na guwà tà puu. ¹⁴ Â wiàna é tère pwiri wà kupénoo, pwi ukai

kàwà, â wàibà na bà mwa patûraé bwàti, ba na o câé caa putàmù naa goowà.» ¹⁵ Â rà popa i mwani wà tèpa coda, â rà pwa pwina rà ina tàrà. Â wàépwiri na é pâpitiri é jèkutâ-bà. Â rà bwaa piwiâ wà tèpa Juif, tiagoo nabàni.

É ipaarié lésu tà tèpa câmu kée

Maréko 16.14–18; Luka 24.36–49; loane 20.19–23; Apostolo 1.6–8

¹⁶ ^d Rà pâra naa napô Galilée wà tèpa 11 a câmu kà lésu. Â rà pâra naa gòro é jaa na ia é ina tàrà lésu pâ, na rà mwa pâra naawê. ¹⁷ Â é tèepaa marirà lésu, â rà ipwamainâé. Éco na, napwa pàra tàpé[¶], âna rà piwâ na rà cèikî pâ wàé.

¹⁸ ^e Â é gée paé dàra wà lésu, â é ina tàrà pâ: «Wà Pwiduée, âna é naa tôo diri é pàtamee, wânidò napwéretòotù ma wâni gòropuu. ¹⁹ Êkaa na go ina tàwà pâ: Guwà pâra pitiri é gòropuu. Â guwà pwa ma rà cèikî naa gooò ma pâra wiâô. Â guwà *upwaarà naa goro nee Caa, ma Pwina naîê, ma é Nyuââé Pwicîri. ²⁰ Â guwà pacâmurirà ma rà pitère dàra diri pâ pitûâ na go jée naa tàwà. Â go tà wâjaawà, diri na pâ tòotù, tiagoro pwâadàra gòropuu.»

[†]28:13 Naiié (é, tàpupée, tépupée)—Cadavre.

[¶]28:17 Napwa pàra tàpé—é, Wàilà diri.

^c28:10 Mataio 26.32 ^d28:16 Mataio 26.32 ^e28:18 loane 13.3; Éfésò 1.20–22 ^f28:19 Maréko 16.15–16; Apostolo 1.8

Picémara Wâdé
na é wii wà
Maréko

Bétapoo popai

Wàilàapà na wii tii bèeni?

Wà Maréko, na jè nee mwara pâ loane, é, loane-Maréko. (Còu Apostolo 13.5; 15.37-41.) Ru piwakè naima ma Pétèru, pwi jè *apostolo, na é piwiâ tée diri pâ namuru na é ina ma pwa wà lésu. Â gée na càùé, â é mwa wii wà Maréko.

É wii wiidà?

Nabibiu kêra *naja 55 ma 65 (wâmwünyabweri 25-30 naja gée na càùru é pai bà kà lésu). Tii kà Maréko, âna pwi tii na tapoo wii naa na tèpa ârapàpé tii (Mataio, ma Maréko, ma Luka, ma loane), na rà piwiâ é wâro kà lésu Kériso. Wâru popai na Tii kà Maréko, âna tâa mwara na Tii kà Mataio, ma Tii kà Luka.

É wii tâi?

Tà tèpa cèikî naa goo lésu na càra caa tèpa *Juif, na rà wâro wâgòroigé jii Palestine (napô kà tèpa Juif). Wà Maréko, âna é napéaati pâ neere ére, ma pâ popai ma nyamanya kà tèpa Juif.

Cina é wii?

É inapàpari popai kà lésu na é todàjè, ba na jè tèpa âboro kée. Jè wàrapwiri wiàna jè tâa gooé na diri pâ tòotù, â càcaa gée goo wâro wiàra pâ naèà, é, nyamanya. Wiàna

jè tèpa âji âboro kà lésu, â jè o mwa picâri pwacèwiié.

Dà ère é tii bèeni?

É paari wà Maréko pâ wà lésu Kériso, âna é *Pwina naî Pwiduée na dau pwa pàtamee, â jèpwi mwara, âna é pwi âboro pwacèwiiè. É medarijè naa na ipakîri, ba na é piâboro kîri kâjè. É tu pâ naa goro î tèpa âboro (1.31); é tâma nyi nari èpo â é *pwényunyuâarirà (9.36). É tère pai picâri kêra pâ âboro, â é meaarirà (1.41). Â wàé, âna é picâri ba kâjè, â é bà naa goro *kurucé ba kâjè diri âboro gòropuu.

É pwina é pwa wà lésu, âna é pwina âjimuru tà Maréko. Wâru pâ wakè kà lésu na é pwa goro pàtamee (miracles) na wii naa na tii bèeni. É nama tiâu maagé kà tèpa âboro. É tũ târa pâ duée. É nama rà wâro còwâ tàpé na rà bà. Maina pàtàmara pwâratùra kée pwacèwii Caa kée. Diri é pwina é pwa wà lésu, âna *paâjupâra é auina kée pâ: «É *Mwaciri kà Pwiduée, âna ée jèe wâmwünyabweriwà.»

Rà pò gooé wà tèpa âboro, â rà pitawèerirà pâ: «Wàilàapà pwi âboro bèeni?»

Pai tòpi kà Pétèru tà lésu naa na Maréko 8.29 «Wâgà, âna gà pwi *Mesia, pwi ukai na gà me gée goo Pwiduée», âna ère Tii kà Maréko. Ba wà lésu, âna é pwi ukai na é me gée goo Pwiduée, ba na é naa tâjè é *âji wâro jaa Pwiduée tapoo nabà, â dàra gòiri.

Pai pitàgoo tii kà Maréko

Ipwabwàti lésu târa wakè kée (1.1-13)

Wakè kà Iésu naa Galilée (1.14-8.26)

É todà tèpa câmu kêe

É nama tiâu maagé kêa pà âboro

É tũ târa pà duée; é pacoo pòu

É pwa ucina tà tèpa âboro

É pacâmuri tèpa câmu kêe (8.27-10.52)

Rà còo pà é pwi Mesia

Paari pai maina ma muugère kêe

É ina pai bà ma wâro còwâ kêe

É tò naa Iérusaléma (11.1-13.7)

É pacâmuri tàpé na rà pâra wiâê

É ina pwina o tèepaa na pwâadèrèe

Pai bà ma wâro còwâ kêe (14.1-16.20)

Popai kà loane Pwi a piupwaa

Mataio 3.1-12; Luka

3.1-18; loane 1.19-28

1 Tapoo naani é *Picémara Wâdé goo Iésu *Kériso, *Pwina naî Pwiduee. ²9Ba jèe wii naa na tii kà *péroféta Isaia [é popai bèeni kà Pwiduee]:

Go mwa panuâ paé

pwi a pa popai kôo.

Ée mwa pâbéaa'gà

ma pwabwàti naigé'gà. Malachie 3.1

³hPwa pwi âboro naa namaré

na é tomara too:

“Ée me Pwi Ukai!

Pwabwàti é naigé!

Pwa ma bàracaari

pwi ére na ée pâ wê!” Ésaïe 40.3

⁴iÉkaa na wàrapwiri, na é tèepaa me wà *loane Pwi a piupwaa, naa

namaré. Â é tomara too pâ: «Guwà pinünüma ma guwà biiwà. Â guwà pwa ma *upwaa, ba na paari pà pitòotéri é wâro kàwà. Â, na wàrapwiri, â ée mwa pwanauri tàwà é pà èpà kàwà wà Pwiduee.»

⁵Â rà nye tà medari loane diri pà âboro gée napò *Judée ma *Iérusaléma. Â rà inapàpari é pà èpà kàra, naa naporomara é pà âboro diri. Â é upwaa, naa nairiwà loridano.

⁶iÉ coona é ârabwée, na pwa goro wàra kaamela⁵. Â é piié goo karapuu parawére macii. Â é uti é pà kòrée, â é wâdo é narapuutâ. ⁷kÂ é inapàpari pâ: «Wà pwi âboro na ée mwa me pwicò kôo, âna dau pwa pàtamee jiio. Càcaa pâriô ma go cùuo boo, ma go tipi é otàpwe goro é du wâraâê** [ba é Pwi Ukai]. ⁸Â wâgo, âna go upwaa wà goro jawé, éco na wâé, âna ée mwa upwaa wà goro é *Nyuâaê Pwicîri.»

Upwaa Iésu ma tacaié

Mataio 3.13-4.11;

Luka 3.21-22, 4.1-13

É upwaa Iésu wà loane

⁹Na pàara bèepwiri, â é tèepaa me wà Iésu, gée Nazareth wà Galilée. Â é upwaaé wà loane, naa nairiwà loridano. ¹⁰Â, na é còobé gée najawé wà Iésu, â wà loane, âna é còo é napwéretòotù na tidàpa. Â é nye còo kaa é Nyuâaê Pwicîri, na é gére boome naa gò Iésu pwacèwii

⁵**1:6** Kaamela—Chameau. Na é coona é ârabwée bèepwiri wà loane, â é pwaduwa kà Élia, pwi péroféta biu, ma pwi âboro imaina kà tèpa Juif.

^{**}**1:7** Tipi é otàpwe goro é du wâraâê—É wakè kà tèpa ênawéna na dau kîri.

⁹**1:2** Malachie 3.1 ^h**1:3** Ésaïe 40.3 ⁱ**1:4** Apostolo 13.24, 19.4

^j**1:6** 2 Rois 1.8; Mataio 11.8 ^k**1:7** Apostolo 13.25

ê déamu. ¹¹l^l Â é tère ê pwâratùra na me gée napwéretòtù, na ina tà lésu pâ: «Gà Pwina naîô [na caapwi co] na go dau meaarigà. Wâgà kaa âna go jèe nye pitòrigarigà, ba dau wânümoo googà.»

É tacai lésu wà Caatana

¹²Gée na càùé, â é pâra wà lésu naa namaré, ba é popaé pâ naawé ê Nyuâaê Pwicîri. ¹³m^m Â é tâa wé naa na ê 40 tòotù. Â é tacaié wà *Caatana. Â é tâa jaa ê pâ macii a piugà wà lésu. Â, na pwi pàara-bà, âna rà ipwa âboro kîri kêe wà tèpa *angela.

É todà tèpa tapoo câmu kêe lésu

Mataio 4.12-22; Luka 5.1-11

¹⁴nⁿ Na jè tòotù, â rà tâjùru wà loane, â rà tòpòé naa na karapuu. Â é pâra wà lésu naa napô Galilée. Â é inapàpari ê Picémara Wâdé goo Pwiduée. ¹⁵o^o Â é ina tàra pâ: «Jèe tèepaa ê pàara, na é jèe pitòrigari wà Pwiduée. Ba é Mwaciri kêe, âna ée jèe wâmwünyabweriwà! Guwà tòotéri ê wâro kàwà, â guwà cèikí naa goo ê Picémara Wâdé kêe!»

¹⁶Â é pâra wii bàrawià Galilée wà lésu. Â é côo wà Simona Pétèru ma André, tupédu aéjii, na ru tàgére tòpò é puà naa najawé. Ba tupédu a taa ârawéa.

¹⁷Â é ina tàru wà lésu pâ: «Gàu me wiâô! Â go o mwa pwa ma gàu tupédu a pwapuàri âboro.»

¹⁸Â nye géewê kaa, â ru naaco é puà kàru, â ru pâra wiâê. ¹⁹Â rà tàpo dau paé, â wà lésu, âna é côo Jacques ma wà pwi aéjii kêe, loane,

tupédu naî Zébédée, na ru tàgére pwàni é puà gòro wànga kàru. ²⁰Â é nye nama todàru kaa wà lésu. Â ru panuâ caa kàru, naa gòro i wànga ma wà tèpa wakè kàra. Â ru pâra wiâ lésu.

É nama wâdé côwâ pâ âboro na wâru

Mataio 8.1-4, 14-17;
Luka 4.31-5.16

²¹Rà tèepaa pâ wà lésu ma wà tèpa *câmu kêe, naa na village Capernaüm. Â é tò naa na *wâra pitapitiri, na tapoo *tòotù pwicîri. Â é pacâmuri tèpa âboro [goro é popai kà Pwiduée]. ²²p^p Â rà pò goo é pai tùra kêe. Ba câe caa pwaduwa kà tèpa *dotée goro é Naèà, [na rà ina é pwina rà ina wà pàra tàpé]. Ba é nye tùra gée gooé.

Pwi âboro na pwa duée gooé

²³Nye po napwiri kaa, na é tò naa na wâra pitapitiri é pwi âboro na pwa duée gooé. Â é wiikau burà ina pâ:

²⁴q^q «Ée! lésu gée Nazareth, nye ticè cèna gà pwa jaabà! Gà me na tubaèpà tâbà? Go tàgére côoinagà, ba wâgà pwi âboro, na é pitòrigarigà wà Pwiduée, â é panuàgà me!»

²⁵Â é nye kànari kaa i pé duée, wà lésu, ma ina tée pâ: «Gà târi pwâgà, â gà còobé gée goo pwi âboro bèepwiri!»

²⁶r^r Â é nye ngarü pwini kaa i duée, â é còobé burà uu gée gooé.

²⁷Â nye po dàpàgà târa diri é pâ âboro, â rà pitawèerirà jècaa, ma ina pâ: «Dà cèna é gére pwa? Wà

^l1:11 Psaume 2.7; Ésaïe 42.1; Mataio 12.18; Maréko 9.7

^m1:13 Psaume 91.11-13 ⁿ1:14 Maréko 6.17 ^o1:15 Mataio 3.2

^p1:22 Mataio 7.28-29 ^q1:24 Maréko 5.7 ^r1:26 Maréko 9.26

pwi âboro bèeni, âna é pacâmuriyè
goo jè pai pwa na bwaa âmuê.
Ba napwa é pwina é ina, âna pwa
pàtamee. Â é pitûâ kâra mwara pâ
duée, â rà pitère dèe!»

^{28s}Â nye pâra kaa é jèkutâ goo
lésu, pitiri é napô Galilée.

Tô nyaa kà wâdà Simona Pétérù

²⁹Wà lésu, âna é còobé gée na
wâra pitapitiri. Â é nye nama pâra
kaa naa jaa Simona ma wà André. Â
ru pâra wiâê wà Jacques ma loane.
³⁰Una rà tèepaa naawê, â rà nama
ina tà lésu wà tàpé na rà gére tâa
wê, pâ, wà tô nyaa kà wâdà Simona,
âna é gére puu, ba é pitòoka. ³¹Â é
medarié wà lésu, â é tu pâ naa goro
îê, â é dàgòtùé ma é tâa. Â nye tiàù
kaa é pitòoka kêe! Â é [cimadò â é]
naa èrà.

Wâru mwara tèpa maagé

³²Na bàrane^{††}, â rà popa medari
lésu diri tèpa maagé, â wà mwara
tàpé na pwa duée goorà. ³³Â rà
pitanaimarirà naa goropwârawâ wà
diri tèpa âboro na pwi village-bà.
³⁴tÂ é nye pwa ma tiàù diri kaa é
pâ na jèpapara maagé wà lésu. Â é
tù târa mwara é pâ duée na wâru.
Êco na câé caa panuârà ma rà tùra,
ba rà jèè tâmogòrié^{††}.

Wakè kà lésu naa Galilée

³⁵uNa dàuru kêe, na bwaa ne, â é
còobé wà lésu. Â é pâra naa na jè
ére na ticia wê. Â é pwapwicîri. ³⁶Â
rà pâra nau mudèe wà Simona ma
wà tèpa bée. ³⁷Â rà ina tée pâ: «Rà
po mudagà diri é pâ âboro.»

³⁸Â é tòpi târa wà lésu pâ: «Guwà
me, ma jè pâra géeni, naa na pâra
village na tàpo wâmwünyabwerijè.
Ba wâdé na go inapàpari mwara
naawê é Picémara Wâdé. Ba wàép-
wiri majoroé ma go boome^{¶¶}.»

³⁹vÂ é pâra pitiri wà Galilée, â é
picémara é Picémara Wâdé, naa na
pâ wâra pitapitiri. Â é tù târa é pâ
duée.

Pwi jè a pwa maga

⁴⁰É me burà lésu wà pwi jè a pwa
maga^{§§}. Â é tùu jùrué araé, â é ilari
jiié pâ: «Au! Wiàna nye nūmagà, â
gà o nama tiàù maagé kôo.»

⁴¹Â é dau meaarié wà lésu*. Â é
tùu pâ îê, â é tu naa gooé, â é ina
tée pâ: «Nūmoo! Wâdé na tiàù é
maagé'gà!»

⁴²Â nye tiàù jiié kaa é maagé kêe,
â é jèè wâdé.

⁴³Â é ina ba gòò tée wà lésu pâ:
«Gà pâra, ⁴⁴wà gà pwacôoco, â gà
cibwaa pwa jèkutârì! Êco na gà pâra

^{††}**1:32** Na bàrane—Grec: Na bàrane, gée na càuru é pai duu kâra é tòotù.
Jèè nabwé tòotù pwicîri kâra na capàto na bàrane.

^{††}**1:34** Câé caa panuârà ma rà tùra... Ba càcaa pâji pàara kêe, ma é pi-
paarié tà diri tèpa âboro.

^{¶¶}**1:38** Ma go boome—é, Ma go pâra gée Capernaüm—Grec: Ma go tèepaa
me.

^{§§}**1:40** Maga—Lèpre. Wà tèpa Juif, âna rà miiri tèpa pwa maga.

***1:41** Â é dau meaarié wà lésu—é, É dau putàmu goo pwiri wà lésu. Pwiri
càcaa wâdé tée, na nama inapàpari pâ, é pwi Mesia.

^s**1:28** Mataio 4.24 ^t**1:34** Maréko 3.10–12

^u**1:35** Mataio 14.23; Maréko 6.46 ^v**1:39** Mataio 4.23, 9.35

^w**1:44** Lévitique 14.1–32

nau ipaarigà tà pwi a pwa ârap-waailò, â gà naa tà Pwidueé i pwi *ârapwaailò na ia é ina wà *Moosé naa na *Naèà kée. Ba na wàrapwiri, â rà o côo diri wà tèpa âboro pâ gà jèe wâdé.»

⁴⁵ Â é pâra i pwi âboro, êco na [câé caa pwa i pwi ia é ina tée wà lésu. Ba] é piwiâ târa diri é pâ âboro é pwina tèepaa mariê. Â wàépwiri é pwi majoroé ma câé caa pipaarié wà lésu, naa na pâ village. Â é tâa na pâ ére na aupiticia. Â rà nye tà me mariê naawê é pâ âboro géé na diri é pâ ére.

É nama wâdé cowa pwi a pitàbwamwa

Mataio 9.1-8; Luka 5.17-26

2 Géé na càuru é pâra tòotù, â é wâjué me cowa naa na village Capernaüm wà lésu. Â rà tère pâ é wà pwârawâ. ² Â wâru pâ âboro na ipitirâ naawê, â jèe ticè autâa kâra, tia goropwârawâ. Â é inapà-pari târa é popai kà Pwidueé. ³ Â rà tèepaa me é pâra âboro, na rà popa me é pwi âboro na é pitàbwamwa. Ârapapè tàpé géé goorâ, na rà pitûriê me. ⁴ Êco na ticè pai pwa wée ma rà tòpôé na ara lésu, majoroé é pai wâru wàra é âboro. Â rà [tàmee too naa gòrowâ†, â] rà dàgòtù é jè ére gòrowâ, wâcicima wâna na é tâa wê wà lésu. Â rà panuâ boo wà i pwi a pitàbwamwa, na é puu gòro é aupuu kée.

⁵ Â é pò goo é cèikî kà tèpa âboro bèepwiri, wà lésu, â é ina tà pwi a pitàbwamwa pâ: «Pwina naîô, jèe pwanauri é pâ èpà'gà.»

⁶ Rà tâa wê mwara é pâra tèpa *dotée goro é Naèà, â rà niimiri pâ, ⁷ 'Kaa! É tùra ba èpà naa goo Pwidueé wà pwi âboro bèeni [ba é nama ipaiwàilu ma wâé]! Wàilàapà na tâmogòori ma é pwanauri é pâ èpà? Na nye wàco Pwidueé!'

⁸ Êco na é nye tâmogòori kaa é pwina rà niimiri wà lésu, â é ina târa pâ: «Gorodà na wàrapwiri é pâ pwâranümawà? ⁹ Piticècoé na go ina tée pâ: "Jèe pwanauri é pâ èpà'gà" jii na go ina tée pâ: "Cimadò, â gà pa é aupuu'gà, â gà pâra‡." ¹⁰ [Â wiàna pâri ma go nama é pâra na arawà diri] â guwà mwa tâmogòori pâ, pwa tàrù kà *Pwina naîri âboro, ma é pwanauri é pâ èpà kà tèpa âboro naani gòropuu.»

Â é ina tà pwi a pitàbwamwa pâ: ¹¹ «Go ina tâgà ni pâ: Gà cimadò, â gà popa é aupuu'gà, â gà pâra naa jaagà.»

¹² Â é nye cimadò kaa naa nabibiu kâra i pâ âboro, â é nye popa kaa é aupuu kée, â é còobé.

Â rà pò wà tèpa âboro, â rà ina pâ: «Êe! Câjè caa mu caa côo cè muru cèna wàrani!» Â rà pwamaina Pwidueé.

É todà Lévi

Mataio 9.9-13; Luka 5.27-32

¹³ É wâjué cowa naa bàrawià Galilée wà lésu. Â wâru é pâ âboro na rà picàù wiàrà medarié. Â é pacâ-murirâ goro é Popai.

¹⁴ Ūna é pâra wii naigé, â é côo wà Lévi, pwina naî Alphée, na é gére tâa na é wâra *tò mwani wâripû[¶]. Â é ina tée wà lésu pâ: «Gà me wiâô!»

†2:4 Gòrowâ—Pwa goro puu, â po bàracaari bwàti, â pâri ma jè pâra gò. Côo Mataio 24.17.

‡2:9 Côo **note** goo Mataio 9.5.

¶2:14 Wâra tò mwani wâripû—Bureau des impôts.

Â é pò ma cimadò wà Lévi, â é pâra wiâê.

¹⁵ Gée na càué, â rà pi-ija wà lésu ma wà tèpa *câmu kée naa jaa Lévi. Â wâru pâ âboro na rà pi-ija naima ma wàilâ—wà tèpa tò mwani, ma wà pâra tàpé na èpà wâro kàra. Ba jée pâ nau wâru âboro, na rà pâra wiâê. ¹⁶ Rà tâa wê mwara wà pâra tèpa dotée goro é Naèà, gée goo tèpa *Farasaio. Â rà côo pâ rà pi-ija naima wà lésu, ma wà diri tèpa âboro bèepwiri. Â rà ina tà tèpa câmu kée pâ: «Gorodà na wà pwi caa kàwà, âna rà picaaija ma pibéera ma tàpé na èpà é wâro kàra, ma wà tèpa tò mwani?»

¹⁷ Â é tère wà lésu, â é ina tàrà pâ: «Càra caa bu dotée wà tàpé na rà wâdé. Â nye wàco tàpé na rà maagé. Cáo caa me, nau todà tàpé na rà tà niimiri pâ wâdé é wâro kàra. Bwa! Go me nau todà tàpé na rà tà tâmogòori pâ èpà é wâro kàra.»

Ucina goro pipwanya

Mataio 9.14-17; Luka 5.33-39

¹⁸ Na jè tòotù, â wà tèpa câmu kà *loane Pwi a piupwaa ma wà tèpa Farasaio, âna rà gére pipwanya. [Rà panuâ é ija na jè ji pàara, ba na rà pwapwicîri tà Pwiduee.]

Â rà medari lésu wà tèpa âboro, â rà ina tée pâ: «Rà tagére pipwanya wà tèpa câmu kà loane, ma wà tèpa câmu kà tèpa Farasaio. Â gorodà na càra caa pipwanya wà tèpa câmu'gà?»

¹⁹ Â é tòpi tàrà pâ: «Gona rà o pipwanya, wà tàpé na jè todàra naa goro é piéa, na é bwaa tâa jaarà wà pwi a piéa? Bwa! Rà pi-ija ma wâdo. ²⁰ Êco na o mwa me é tòotù na ée mwa pâra jirà wà pwi a piéa. Â géewé, â rà o mwa bàra pipwanya.

²¹ «Â nye ticè jè âboro, cèna é popa é jè noo kâra imwaano na bwaa bwùu, ma é taiti naa goro é pwina jèe dòroé. Ba [wiàna é nuwa i imwaano, â] o dàdàpa é gòobàra é imwaano na jèe dòroé. Â o mwa dau maina kaa é aumadàpa goo.

²² «Guwà côo é *wâra jawé na pwa goro parawére macii⁵: Caje caa popa é dipâa na bwaa âmué, ma jè upwâwii é wâra jawé na jèe dòroé. Ba o taaò i wâra jawé [ba pwacoé ma é tée]*. Â o tubatiàu i dipâa bau i wâra jawé. Bwa! Wâdé na jè tòpò é dipâa na bwaa âmué, naa na é wâra jawé na bwaa bwùu!»

Pwi apooro tòotù pwicîri

Mataio 12.1-8; Luka 6.1-5

²³ Na jè *tòotù pwicîri, â rà pâra wii é naigé na tapàgà na aupwanapò wà lésu ma wà tèpa câmu kée. Â wii naigé, â rà tàpo pétà pâ pwâra blé wà tèpa câmu.

²⁴ Â rà ina tà lésu wà pâra tèpa Farasaio pâ: «Pwiini, gona cina rà pwa na wàrapwiri wà tèpa câmu'gà? Âna muru na papwicîri, na é tòotù pwicîri!»

²⁵⁻²⁶ ^{za} Â é tòpi tàrà pâ: «Gona bwaa câguwà caa pûra naa na tii é pwina é pwa wà pwi ukai *Davita,

⁵ **2:22** Wâra jawé... Cáo é ânuuru i wâra jawé na Mataio naporomee 9.

^{**} **2:22** Pwacoé ma é tée—É biie i dipâa na bwaa âmué, â é pitoo é pwéretòotù. Â wiàna jèe dòroé i wâra jawé, â o taaò, ba pwacoé ma é tée i parawére macii, ba é jèe îgé.

^x **2:16** Mataio 11.19 ^y **2:24** Deutéronome 23.26

^z **2:25-26** 1 Samuel 21.1-6 ^a **2:25-26** Lévitique 24.5-9

na pàara kà Abiatar, pwi caa kà tèpa pwa *ârapwaaïlò? Ba, na jè tòotù, â rà copwa, wàilà ma wà tèpa bée, â nye ticè cèna rà uti. Â é tò naa na i wàra pwapwicîri pwa goro imwaano^{††}. Â é pa é poloa, na naa tà Pwiduée, â é ija. Â é pa, â é nama rà ija mwara wà tèpa bée. Éco na é poloa-bà, âna wàco wà tèpa pwa ârapwaaïlò, na pwa tàrù kàra ma rà ija.»

^{27b}Â é ina mwara wà lésu pâ: «É tòpò é tòotù pwicîri wà Pwiduée, ba wàrapwiri goo wà pwi âboro. Â câé caa tòpò wà pwi âboro, ba na kàra é tòotù pwicîri!

²⁸«Â wàèpwiri é majoroé ma wà Pwina naîri âboro, âna é pwi apooro é tòotù pwicîri mwara.»

É nama tiâu maagé kà pwi âboro na tòotù pwicîri

Mataio 12.9-14; Luka 6.6-11

3 Gée na càùé, â é wàjué còwâ naa na *wàra pitapitiri wà lésu. É tâa wê mwara wà pwi âboro na bà é îê. ²Â wà tàpé na rà tâa wê, âna rà còo bwàti wà lésu pâ, pwiri é pwa ma é wâdé còwâ wà pwi âboro bèèpwiri, na *tòotù pwicîri? Ba rà mudàra cè pai pwa wèe, ba na rà o mwa pitòtié.

³Â é ina wà lésu tà pwina bà i îê pâ: «Gà me naani.»

^{4c}Â é ina tà tàpé na rà tâa wê pâ: «Wànu? Pwa tàrù kâjè na tòotù pwicîri, ma jè pwa na wâdé, é, ma jè pwa pwina èpà? Wâdé na jè pawâro

pwi âboro, é, wâdé na jè panuâé ma é bà^{††}?»

Éco na càra caa tòpi tée. ⁵Â é po niârirà burà putàmu wà lésu. É pikîri, ba bwaa dau gòo pûrurà. Â é ina tà pwi âboro bèeni pâ: «Gà patàrù é îgà.»

Â é patàrù i îê, â é nye wâdé kaa.

^{6d}Â rà còobé gée na wàra pitapitiri wà tèpa *Farasaio. Â rà nye pitùra kaa ma tèpa âboro gée na ére kà *Héroda Antipas. [Càra caa mu pitêrerà béaa, éco na] rà pimudàra naima cè pai pwa wèe ba na rà pòtàmwarà lésu.

Wàru âboro na rà medari lésu

⁷Rà pâra jiià wà lésu ma wà tèpa *càmu kée, dàra bàrawià Galilée. Â wàru é pâ âboro na rà pâra wiàrà—âboro me gée pâ napô Galilée, ma *Judée, ⁸ma Idumée. Â rà me mwara gée *Iérusaléma, ma gée na ére gée còwâ kàra nairiwâ lolidano, ma gée na ére wàgoro jènere du ville Tyr ma Sidon. Ba rà pitère é jèkutà goro é pâ muru na é pwa wà lésu, â nûmarà na rà còoê.

⁹Â é ina tà tèpa càmu kée wà lésu pâ: «Guwà pwabwàti é jè nari wànga, ba na o càra caa igabiao^{††} é pâ âboro bèeni.»

^{10e}Ba rà gére itàa me dèe wà diri tèpa maagé, ba na rà tu naa gooé, ma rà o wâdé. Ba [rà tère pâ] é jèe pawâro é pâ âboro na wàru. ^{11f}Â, na rà còoê é pâ duée [na tâa goo tèpa âboro] â rà tûuboo, â rà tùu jûrurà

^{††}**2:25-26** Wàra pwapwicîri pwa goro imwaano—Grec: Wâ kà Pwiduée. Còo Neeremuru (Vocabulaire).

^{††}**3:4** Panuâé ma é bà—Grec: Tanoorié.

^{††}**3:9** Igabia—Être serré, pressé. Piti gée goo.

^b**2:27** Deutéronome 5.14 ^c**3:4** Luka 14.3 ^d**3:6** Mataio 22.15-16

^e**3:10** Mataio 14.36 ^f**3:11** Luka 4.41

béaa kée, â rà tomara too pâ: «Gà *Pwina naî Pwidueé!»

^{12g}Â é tûâri tàrà wà lésu pâ: «Guwà cibwaa inapàpario!»

É pitòrigari tèpa 12 apostolo kée

Mataio 10.1-4; Luka 6.12-16

¹³Gée na càùé, â wà lésu, âna é too naa gòrojaa. Â é todà tèpa âboro na nùmee goorà, â rà medarié. ¹⁴Â é mwa pitòrigari gée jaarà tèpa 12 âboro, ba na o tèpa bée {â é nama neerà pâ *apostolo}. Â é panuârà, ba na rà picémara é *Mwaciri kà Pwidueé. ¹⁵Â é naa tàrà é tàrù ma pàtàmee, ba na rà tû târà é pâ duée.

^{16h}Wàilà-ni tèpa 12 apostolo: Simona (é pitunee tée wà lésu pâ Pétéru);

¹⁷ⁱJacques, pwina naî Zébédée; loane, pwi aéjii kà Jacques (é pitunee tà tupédu aéjii-bà pâ Boanergès, na pai ina wèè pâ ‘Tupédu a tòoka’)^{§§};

¹⁸André;
Filipo;
Barthélemy;
Mataio;

Toma;
Jacques, pwina naî Alphée;
Thaddée*;

Simona, pwi Zélote†;
¹⁹Judas Iscariote, wà pwina ée mwa ipwa tûâ tà lésu.

²⁰É wâjué còwâ naa pwârawâ wà lésu. Â wâru é pâ âboro na rà pità-naima mwara naawê. Â ticè pai pwa wèè ma rà ija wà lésu ma wà tèpa apostolo kée. ²¹Â wà tèpa âboro gée na tâa kà lésu, âna rà me nau popaé jiià, ba rà niimiri pâ é jèè piwârau.

É tòpi tà tèpa âboro lésu

Mataio 12.22-50; Luka
11.14-23, 8.19-21

²²ⁱPwa tèpa *dotée goro é Naèà, na rà boo gée lérusaléma. Â rà ina pâ: «É wâgoo wà lésu wà Caatana†, pwi caa kà tèpa duée. Ba wàé kaa, na é naa tée é pàtàmee, ba na é tû târà é pâ duée.»

²³Â é todàrà wà lésu, â é tawèerirà pâ: «Gona é wànau târà cè pai pitù tée còwâ wà Caatana?»

Â é ina tàrà é pâ ucina bèeni: ²⁴«Wiàna é pipaa dèè còwâ é jèè mwaciri, â o pwacoé ma é cimwü. ²⁵Â wiàna é picicaraé còwâ é caapwi tâa, â o càcaa cimwü. ²⁶Â wiàna é pipaa dèè còwâ wà Caatana, é, wiàna câé caa pitère dèè còwâ, â o jèè nye càcaa gòiri pâ é pàtàmee. Â jèè nye êkaa é pai pitubatiàué. ²⁷Â wiàna nùmajè na jèè too gòro gòori naa na é wà kà pwi jèè âboro na é gòro, ma jèè popa é pâ neemurué, â wâdé na jèè mara

^{§§}**3:17** ‘Tupédu atòoka’—Grec: Tupédu naîri tikakara. Nee bèepwiri, âna pai ina wèè pâ, ru tupédu aputàmù wàì. Càcaa teeru é tikakara.

***3:18** Thaddée—Nee mwara Jude. Pwina naî Jacques. (Còo loane 14.22, Apostolo 1.13.)

†**3:18** Zélote—Grec: Cananite. Pwi âji âboro Judée na nùmee na é paêgò tèpa Roma gée napô kée.

†**3:22** Caatana—Grec: Béelzébul. Còo mwara Caatana naa na Neeremuru (Vocabulaire) naa pwâadàrà tii.

^g**3:12** Mataio 12.16; Maréko 1.34 ^h**3:16** loane 1.42

ⁱ**3:17** Luka 9.54 ^j**3:22** Mataio 9.34, 10.25

piié. Â géewê, â jè mwa bàra pa é pâ neemurué na tâa na wâ kêe.

Popai na èpà na o càcaa pwanauri

²⁸k«Guwà tère bwàti, ba go ina tàwà é àjupâra pâ: O pâri ma pwanauri pwi âboro na é pwa na èpà, â wâpà, wiàna é piècaari Pwiduee. ²⁹Èco na wà pwina é tùra ba èpà naa goo é Nyuââ Pwicîri, âna o càcaa pwanauri. Ba o jèe nye tà tâa dâra gòiri awé.»

³⁰É ina pwiri wà lésu, ba kà tèpa dotée goro é Naèà. Ba rà ina pâ pwa duée gooé.

Âji tâa kà lésu

³¹lGée na càué, â rà tèepaa me wà nyaa kà lésu, ma wà tèpa jiié. Â rà tâa boo naa pé gòroigé. Â rà panuâ dò pwi jè âboro naa na i wâ, ba na é todée.

³²Wâru é pâ âboro na rà tâbèepi lésu, [naa na i wâ] â rà ina pâ: «Gà còo, rà wâboo gòroigé wà nyaa'gà ma wà tèpa aéjii'gà. Â rà mudàgà.»

³³Â é tòpi tàra pâ: «Wàilàapà nyaa kôo? Ma wàilàapà cè tèpa aéjii kôo?»

³⁴Â é po niâri tèpa âboro na rà gére tâbèepié, â é ina tàra pâ: «Guwà còo, wàilà-ni wà nyaa kôo, ma wà tèpa aéjii kôo. ³⁵Ba wà pwina é pwa é câbawâdé kà Pwiduee, âna wàé kaa pwiri, é pwi aéjii kôo, ma tô naigé kôo, ma nyaa kôo.»

Ucina goo pwi a picâmi

Mataio 13.1-23; Luka 8.4-15

4^mÉ jèu pacâmurirâ mwara [goro é Popai] wà lésu, na bàrawiâ Galilé. Â dau wâru é pâ âboro na rà

medarié. Â gée goo pwiri, â é tò naa gòro é jè wànga na tâa niboo na-jawé, â é tâaboo, ba na é patûrarà. Â rà tâa nidò gòromwari é pâ âboro. ²nÂ é pwa ucina ma é pacâmurirâ goro é pâ muru na wâru. Â é ina tàra pâ:

³«Guwà tère! É mwa tâa wà pwi jè âboro. É mwa pâra naa na aupwanapô kêe, â é uri é arapwûru. [Â é uri, â é uri, â é uri...] ⁴Â napwa é pâra arapwûru, âna rà tùu naa gòro nyi nari naigé [na aupwanapô]. Â rà me pâ marü, â rà uti diri.

⁵«Â napwa é pâra pwi, âna rà tùu naa gòrotàrarà. Â rà pò ma cipu, ba càcaa wâru puu wê. ⁶Èco na, na é té é tòtù, â tòo é pâ nari arapwûru, â rà marü, ba ticè wàawà kàra.

⁷«Â napwa é pâra pwi, âna rà tùu naa nabibiu kâra pâ nari upwâra na pwa daarà. Â, na rà cipu i pâ nari upwâra bèepwiri, â rà câtâmwara i arapwûru, â nye ticè pwêe.

⁸«Â napwa é pâra pwi, âna rà tùu naa na napuu na wâdé. Â rà cipu, â rà imaina too, â rà tòpò pwâra—pâra pwi, âna rà tòpò 30 pwêe; pâra tàpé, na 60; â pâra tàpé mwara, âna rà too tiagoro 100.»

⁹Â é ina mwara wà lésu pâ: «Wà pwina pwa pwâranyûrué, âna wâdé na é tère!»

Gorodà na é ina ucina?

¹⁰Ûna rà jèe tà tâa acari wà lésu, ma wà tèpa 12 *apostolo kêe, ma wà tèpa béerâ, â rà tawèerîe pâ: «Gorodà na gà ina é pâ ucina bèepwiri?»

¹¹Â é tòpi tàra pâ: «Wà Pwiduee, âna é paari tàwà é âji pai pwa goo é Mwiciri kêe. Â napwa diri é pâra

^k3:28 Luka 12.10 ^l3:31 Maréko 6.3; Ioane 2.12; Apostolo 1.14

^m4:1 Maréko 3.7-9; Luka 5.1-3 ⁿ4:2 Mataio 13.34; Maréko 4.33-34

âboro, âna rà nye po tère co é pâ ucina. ¹²°Ba:
 Rà côo taaci,
 â càra caa côoina.
 Rà tère taaci,
 â càra caa tèreina.
 Ba péa rà biirà;
 péa tà pwanauri
 pâ èpà na rà pwa.» Ésaïe 6.9-10

Êre i ucina goo pwi a picâmi

¹³Gée na càué, â é ina tà tàpé na rà tâa wê, wà lésu, pâ: «Gona câguwà caa tâmogòori é ucina goo pwi a picâmi? Â guwà o mwa wà-nau târa cè pai tâmogòori wàra êdiri pàra ucina goro é Mwaciri? ¹⁴Wà pwi a picâmi, âna é câmi é Popai kà Pwiduee. ¹⁵Â é pàra arapwüru, âna rà tûu naa gòro naigé. Ê naigé, âna wà tèpa âboro, na rà tère é popai, êco na é nye nama tèepaa me côwà wà *Caatana. Â é pò ma dàgòtù côwà é popai, na jèe câmi naa na é pwâranûmarà.

¹⁶«Â é pàra arapwüru, âna rà tûu naa gòrotàrarà. Ê gòrotàrarà, âna wà tèpa âboro na rà tère é popai, â rà nye nama tòpi naa na ipwàdée. ¹⁷Êco na rà tèpa còmacò, â càcaa wàawà naa goorà é popai na rà tère. Ûna tèepaa me marirà é tacai, é ûna pwa na èpà tàra, majoroé [ê pai pitère dàra kàra] é popai kà Pwiduee, â rà nama panuâ cèikí.

¹⁸«Â é pàra arapwüru, âna rà tûu naa na é pâ na nari upwàra na pwa daarà. Ê napuu bèepwiri, âna wà tèpa âboro, na rà tère é popai, ¹⁹°Êco na rà pidumapié goro é pâ muru na tèepaa naa na gòropuu

bèeni. Â rà itàa burà é pâ neemuru gòropuu—muru na càcaa âji êkêe. Â wàru mwara é pâ muru na rà wàdéari. Â câamwara é popai naa goorà, â o câe caa tòpò cè pwêe.

²⁰«Êco na, napwa naa goo pàra arapwüru, âna rà tûu naa na é napuu na wàdé. Ê pwi napuu bèepwiri, âna wà tèpa âboro na rà tère é popai, â rà tòpi naa na pwâranûmarà, â pwa pwàra é popai naa goorà—pàra pwi, âna rà tòpò 30 pwêe; pàra tàpé na 60; â pàra tàpé mwara, âna rà too tiagoro 100.»

Pàra ucina kà lésu

Mataio 13.31-32; Luka
 8.16-18, 13.18-19

Wàra ânye

²¹°Ê ina tàra mwara wà lésu pâ: «Câjè caa nuri é wàra ânye, ma jè cajipi goro é jè cio, é wàpà wiàna jè tòpò na aranara aupuu! Bwa! Jè nye tòpò dòiti. ²²°Êdiri pâ muru na jèe naapwàniri, âna o mwa paari naa na pwéelaa. [Â o pâri ma jè côo bwàti.] ²³Wà pwina pwa é pwâranyüruê, âna wàdé na é tère!»

²⁴°Â é ina tàra mwara pâ: «Guwà pwacòoco bwàti é pwina guwà tère, [ba na pwa tàwà é autâmogòori goo]! Ba ée mwa pwa tàwà wà Pwiduee, é pwina guwà pwa tà pàra tàpé. Â ée mwa pwa cèna piwéna jii é pwina guwà pwa. ²⁵°Ba wà pwina jèe pwa tée [ê autâmogòorimuru] âna o jèu âjagò tée côwà. Â wà pwina kîri é pwina tà tée, â o dàgòtù jiié côwà é ji dàramuru na tà tée.»

°4:12 Ésaïe 6.9-10; Apostolo 28.26-27 °4:19 Mataio 19.23-24

°4:21 Mataio 5.15; Luka 11.33 °4:22 Mataio 10.26; Luka 12.2

°4:24 Mataio 7.2 °4:25 Mataio 13.12, 25.29; Luka 19.26

Arapwüru na picipu acari

²⁶É ina mwara wà lésu pâ: «Napwa é *Mwaciri kà Pwiduée, âna é pwacèwii ni:

«É mwa tâa wà pwi jè âboro. Na jè tòotù, âna é câmi é pâ arapwüru naa na aupwanapô kêe. ²⁷À géewê, â é tàpo nao. Â rà cipu i pâ arapwüru, â rà pimaina too. Êco na wà pwini, âna câé caa tâmogòori cè pai cipu kàra. Ba ticè na wakè goo[¶], ²⁸ba nye wakè kàra é napuu na é pacipu é pâ arapwüru. Â é nama rà pimaina too, tiagoro na rà pâra tòpò pwêe, ma puddé[§]. ²⁹Uña jèe gòo i aupwanapô, â wà pwi âboro bèepwiri, âna é mwa bàra pipwabwàtié târa piûnya.»

Pudòro upwâra

³⁰É ina mwara wà lésu pâ: «Napwa é Mwaciri kà Pwiduée, âna é pwacèwii dà? Wàéni é pwi ucina, târa ma guwà tâmogòori:

³¹⁻³²«É pwacèwii é jè pudòro upwâra na dau kîri awé na jè câmi. Â, na é cipu, â é jèe pâ nau upwâra na dau maina awé^{**}. Â maina pâ ditèe, â pâri ma rà pwa wânaîrà naa gò é pâ marû.»

³³Wâru pâ ucina na wàrapwiri na é ina wà lésu, ba na é inapàpari târa é pâ âboro é popai kà Pwiduée. É

pwa é pai wiâ wèe, ma rà pa cè jèpa kàra gée goo.

³⁴É ciburà pwa ucina târa. Êco na, naa mwa nye tà wàilà acari ma tèpa *câmu kêe, â é mwa napéaati târa diri.

É pacoo pòu lésu

Mataio 8.23-27; Luka 8.22-25

³⁵Na pwi bàrane kàra tòotù-bà, â é ina wà lésu tà tèpa câmu kêe pâ: «Jè gée naanigée, na ére gée còwâ.»

³⁶Â rà popaé wà tèpa câmu kêe, naa gòro i wànga na rà tâa gò. Â rà còpòo jii tèpa âboro. Êco na rà tàpo pâra wiârà wà pàra tàpé, na pâ pàra wànga.

³⁷Gée na càué, â é tapoo uu i pwéretòotù, â jèe pimaina too é pai uu kêe. Â jèe pimaina too wiâ, â jèe pwii naa na i wànga. ³⁸Êco na wà lésu, âna é tâa boobà pwâragòro i wànga, âna é jèe puu, â é pwa pàarapû^{††}.

Â rà patacié wà tèpa câmu kêe, â rà ina tée pâ: «Pwi a pwa pupûra, jè o jèe mwû! Wànau, càcaa âjimuru tâgà?»

³⁹Â é tàcî, â é kànari i pwéretòotù. Â é ina târa i nawia pâ: «Gà coo!»

Â é nye po tànana kaa i napô. Â é coo i pòu.

[¶]**4:27** Ba ticè na wakè goo—Grec: Wiàna é puu, é, wiàna é tàcî, â rà nye cipu naa ne ma pwaa.

[§]**4:28** Puddé (é, puddoé)—Graine.

^{**}**4:31-32** Grec: É pwacèwii é pudòro moutarde. Na jè câmi, âna ji pwi naramuru na dau kîri, jii diri é pâ naramuru ni gòropuu. ³²À gée na càué, â é cipu, â é jèe pâ nau dau maina jii diri é pâ muru na jè câmi. Moutarde(sénévé), âna càcaa upwâra na dau maina, êco na é maina jii pàra muru na câmi naa na aupwanapô. Ucina na wàdé ba kâjè naani na Kalédoni, âna upwâra bwe, ba é dau maina, â é puddé, âna dau kîri.

^{††}**4:38** É pwa pàarapû—Grec: É pwa pàarapû naa gò jè pàarapû.

^u**4:29** Joël 4.13; Auinapàpari 14.15

⁴⁰ Â é ina tàrà pâ: «Gorodà na wâgotàwà? Gona bwaa câguwà caa pâji cèikî kaa?»

⁴¹ Êco na po dau wâgotàrà. Â rà pi-ina tàrà pâ: «Êe! Gona wailàapà pwi âboro bèeni, na pitêre dèe è pwéretòotù ma è nawià?»

É tũ tàrà pâ duée gée goo 'Wâraduée'

Mataio 8.28-34; Luka 8.26-39

5 Rà tèepaa wà lésu ma wà tèpa *câmu kée, naa Gadara[†], wâna ére gée còwâ kêra i *nawià Galilée.

² Â é boo gée gò i wànga wà lésu. Â é nye còobé me kaa gée nacârũ wà pwi jè âboro na pwa duée gooé, â é me cara lésu. ³⁻⁴ Wà pwiibà âna é pwi a pitâa nacârũ. Â nye ticè pai pwa wèe ma rà tâjùrué, ma rà pwa ma pii è du îê ma du âê; ipaiwà mwara na tòoé goro itùpaò. Ba rà nye ciburà piié goo, â é nye taaci pòpàgà kée. Â nye ticè pwi âboro na pwa nii kée târa cipaé ma é tàpo tâa. ⁵ Na diri è pàara, ûna ne ma pwaa, â é mu tàmaddò è pâ pwâra wiikau, wâna i nacârũ, ma gòro pâ pûru jaa. Â é mu pièié còwâ goro è pâ atũ.

⁶⁻⁸ ^v Ûna é còo wà lésu gée iti, â é itàtà caraé. Â wà lésu, âna pwa na é tũ tàrà è duée gée gooé. Â wà pwi âboro, âna é tùu jùrué na araé, â é tomara too pâ: «lésu, *Pwina naí Pwiduée nidò *napwéretòotù, dà na nūmagà dàra pwa tōo? Go ilagà naa na nee Pwiduée pâ, gà cibwaa pwa tōo cèna èpà.»

⁹ Â é tawèerié wà lésu pâ: «Gona dà neegà?»

Â é tòpi tée pâ: «Wâraduée[¶]!»

[Â rà ina pâ duée wâgoóé pâ: «Ûu kaa] ba dau wâru wàibà!»

¹⁰ Â é^{§§} tacoo goo wà lésu, â é ina tée pâ: «[Na gà pacòobé pâ duée bèeni gée good, â] gà cibwaa tũ tàrà géeni napô!»

¹¹⁻¹² Â wà tèpa duée mwara, âna rà tacoo gooé, â rà ina tée pâ: «Naabà pâ ma bà too naa na è pâ puàkà bèepwiri!»

Ba pwa è pé pubu puàkà na dau maina, na rà tàgére ija géeni gopaére jaa. ¹³ Â é naa tàrà è pwina rà ilari wà lésu. Â rà còobé, gée goo i pwi âboro, â rà gée naa goo i pâ puàkà. Â rà nye itàtà kaa i pâ puàkà, géenidò gòro i jaa, boo naaniboo nawià, â rà mwü naawé. Â rà po wâmwünyabweri 2 000.

Pipâra i jèkutâ

¹⁴ Wà tèpa wéaari wàra i pâ puàkà, âna rà itàa pâ, nau wiâ è jèkutâ bèepwiri, naaniboo na vil-lage, ma pitiri è napô. Â rà me è pâ âboro, nau còo è pwina gére tèepaa. ¹⁵ Ûna rà tèepaa mwünyabweri lésu, â rà còo i pwi âboro na ia pwa duée gooé, na é tàgére tâa-boo. Â é jèe coona è pâ ârabwée, âna é jèe po wâdé è pai tâa kée. Â nye po dàpàgà tàrà, â dau maina è pai wâgotàrà. ¹⁶ Â wà tàpé na rà po còo diri è pwina tèepaa, âna rà pi-wiâ tà pàra tàpé è jèkutâ goro i pwi âboro bèepwiri, ma i pâ puàkà. ¹⁷ Â wà tèpa âboro [gée na napô-bà] âna

[†]**5:1** Gadara—Nee mwara Gerasène.

[¶]**5:9** É tòpi tée pâ: «Wâraduée»—é, Rà tòpi tée tèpa duée pâ: «Aupò goro duée».

^{§§}**5:10** É—é, Rà (tèpa duée).

rà tacoo goo wà lésu, â rà ina tée pâ: «Bà ilagà pâ, na gà pâra gée na napô kâbà.»

¹⁸ Â é tò naa gò i wànga wà lésu. Â wà i pwi a tâa gooé i pâ duée, âna é ilaé pâ: «Nümoo na go pâra wiàgà.»

¹⁹ Êco na é tòpi tée pâ: «Gà wâjué naa pwârawâ'gà naa jaa tèpa jènegà. Â gà wiâ é pai mearigà kà Pwi Ukai, ma êdiri é pâ muru na é pwa ba kâgà.»

²⁰ Â é wâjué còwâ wà pwini. Â é wiâ naa na pwi ére, na ina goo wê pâ Dix Villes*, é pâ muru na é pwa ba kée wà lésu. Â rà po dau pò wà diri tèpa âboro.

Pai wâdé còwâ kà du ilàri

Mataio 9.18-26; Luka 8.40-56

²¹ É tò naa gò i wànga wà lésu, â é gée naa na ére gée còwâ. Â wâru é pâ âboro, na rà tâbèpié na bàrawiâ. ²² Â é tèepaa me wà pwi jè âboro na nee Jaïrus, pwi jè caa kâra *wâra pitapitiri. Â é còo lésu, â é pâra nau tùu jùrué béaa kée. ²³ Â é tacoo gooé, â é ina tée pâ: «[Gà me wài!] Ba wà tô nari èpo kôo, âna ée jèe pwa na é bà. Gà me nau tòpò é du îgà naa gòé, ba na tiâu é maagé kée, ba na é wâdé còwâ.»

²⁴ Â é pâra wiâê wà lésu. Â gée goo na wâru é pâ âboro na rà pâra mwara, â rà nye po cibèpié ma igabiarà naa gooé.

Tô ilàri na 12 naja kée goro maagé

²⁵ É tâa nabibiu kà tèpa âboro bèepwiri, tô jè ilàri, na jèe po 12 naja kée goro maagé, ba, mu tèepaa me é pàara na mu itàa domii gooé. ²⁶ Jèe po dau wâru é pâ dotée na é pâ nau còora, â rà mwa nye

dau tubamaagée kaa. Â é jèe po tubatiâu é mwani kée, êco na câé caa wâdé; â é mwa nye dau èpà kaa.

²⁷ É tère é jèkutâ goo lésu wà tòoni. Â é mee ni, càù lésu. Â é tu naa goo é ârabwée kée, ²⁸ ba é pini-imiri pâ, 'Wiàna go tu naa goo co i ârabwée kée, â o jèe tiâu acari i maagé kôo.' ²⁹ Ûna é pwa, â nye nama coo kaa é pai joro wàra é domii gooé. Â é tère naa gooé pâ jèe tiâu é maagé kée.

³⁰ Wâ wà lésu, âna é tère pâ, pâra gée gooé é jè jènere nii kée. Â é tawèeri é pâ âboro pâ: «Wàilàpà na tu naa goo i ârabwée kôo?»

³¹ Â rà tòpi tée wà tèpa câmu kée pâ: «Gorodà na gà ina pwiri? Ba gà còo, po dau wâru pâ âboro ni, â rà cibèepijè, â rà cau igabiarà naa googà!»

³² Êco na é tà niâ bèepié wà lésu, ba na é nye mudàra pâ wàilàpà na pwa pwiri. ³³ Â napwa i tô ilàri, âna é céca, ba wâgotée. Ba é tâmogòori é pwina tàgére tèepaa tée. Â é me, â é tùu jùrué na ara lésu, â é ina tée diri é âjupâra.

³⁴ *Â é ina tée wà lésu pâ: «Cidòri nyuâagà, co tòoni! Gà jèe wâdé còwâ goo é cèik'gà! Â gà pâra, â ée mwa tâa jaagà é pinaanapò. Gà jèe piétò!»

Tô èpo kà Jaïrus

³⁵ Na é bwaa gére ina pwiri wà lésu, â wà pàra tèpa âboro, âna rà tèepaa me, gée jaa Jaïrus—i pwi apooro i wâra pitapitiri. Â rà ina tà pwini pâ: «Au! É jèe bà i èpo'gà. Â gà cibwaa cèpo tà pi-iluuri wà pwi a pwa pupûra.»

*5:20 Dix Villes—Nee mwara Décapole. 10 villes na rà caajurirà.

^w5:30 Luka 6.19 ^{*5:34} Maréko 10.52; Luka 7.50, 17.19

³⁶ Êco na câé caa ipacè naa goo é pâ pwâratûra bèepwiri wà lésu, â é ina tà Jaïrus pâ: «Gà cibwaa pwa ma wâgotâgà! Â gà cèikî!»

³⁷ Nabwé, â é popa co wà Pétérû, ma wà tupédu aéjii—wà Jacques, ma wà loane. Ba càcaa nûmee na rà pâra wiâé cè pâra âboro. ³⁸ Rà tèepaa pâ naa pwârawâ kà Jaïrus. Â nye dau wâru kaa é pâ pwâratûra wê. Â é côo wà lésu, na rà gére i ma pijinûnû. ³⁹ Â é tò naa na i wâ, â é ina tàra pâ: «Cina guwà po dau wàrapwiri, é pai pikòî kàwà? Â cina guwà i? Napwa tô nari èpo bèepwiri, âna câé caa bà, â é nye po puu.»

⁴⁰ Â rà pitaurée gooé.

Â é cau pacòobérà diri wà lésu, â é popa i du nyaa ma caa kêra i èpo, ma wà tèpa âracié a câmu kêe. Â rà tò naa na é naditârawâ, na jée tòpò i ji nari èpo naawê. ⁴¹ Â é tu pâ naa goro îê, â é ina tée pâ: «Talitha, koumi» (na pai ina wée pâ: Èpo, cimadò, ba go ina tâgà).

⁴² Â é nye cimadò kaa i ji nari èpo, â é pâra! Â rà nye dau pò kaa wà tàpé na rà tâa wê. (Napwa naa goo wà tònî, âna jée 12 naja kêe.)

⁴³ Â é ina tàra wà lésu pâ, na rà naa cè uti kêe. Â é pitûârî tàra pâ: «Guwà cibwaa ina tàra cè âboro é pwina guwà côo.»

Càra caa cèikî tàpé Nazareth

Mataio 13.53-58; Luka 4.16-30

6 É còpòo gée na ére-bà wà lésu, â é pâra naa Nazareth, wâna na é maina naawê. Â rà pâra wiâé

wà tèpa *câmu kêe. ² Â, na *tòotû pwicîri, â é tò naa na *wâra pitapitiri. Â é pacâmuri tèpa âboro na wâru [goro é popai kà Pwiduée].

Â rà dau pò gooé, â rà [picocoorié, ma] pi-ina tàra pâ: «Gona wàilàapà na pacâmurié goo é pâ pwina é ina? Muru me géepà é autâmogdori kêe? Wàilàapà na naa tée ma é pwa é pâ wakè goro pàtâmee? ³ Ba wàé co pwi a wakè goro upwâra†, pé pwina naî Maria, pwi cià wà Jacques, ma José, ma Jude, ma Simona! Â wà pa naigé kêe âna wàilà-ni gére wâro jaaajè!»

Ba [rà piboo gooé] wà tàpé Nazareth, â tàutàra na rà cèikî naa gooé. ⁴ Â é ina tàra pâ: «Wà pwi *péroféta, âna càcaa pitòpié bwàti naa na napô kêe‡.»

⁵ Â nye ticé pai pwa wée ma é pwa cè wakè goro pàtâmee na Nazareth. (Êco na é tòpò é îê naa gò pâra tèpa maagé, â rà wâdé côwâ.) ⁶ Â é dau pò, ba nye dau càra caa cèikî é pâ âboro.

É cùru pâ tèpa 12 apostolo kêe

Mataio 10.5-15; Luka 9.1-6

Gée na càué, â é pâra wà lésu nau picémara é Popai, naa na diri é pâ village, na tâbèepi wà Nazareth. ⁷ Â é todà tèpa 12 *apostolo kêe, â é pipanuâra ba ârailu jècaa. Â é naa tàra é tàrû ba na rà tû târa é pâ duée. ⁸⁻⁹ Â é ina tàra pâ: «Guwà cibwaa pa cè muru wiàna guwà pâra—guwà cibwaa pa cè poloa ma cèna atà, ma cè mwani naa na

†**6:3** Pwi awakè goro upwâra—é, Pwi aba wâ. É wakè goro atû mwara, ba wâru pâ upwâra naa jaa tèpa Juif, âna bari goro atû.

‡**6:4** Naa na napô kêe—Grec: Naa napô kêe, ma naa jaa tèpa jènereê, ma naa pwârawâ kêe.

^y**5:41** Luka 7.14 ^z**6:2** loane 7.15 ^a**6:4** loane 4.44

^b**6:8-9** Luka 10.4-11

wâra mwani kàwà. Guwà pa co cè tâjò kàwà, ma wâraâwà, ma caapwi ârabwée kàwà.»

¹⁰ Â é ina tàra mwara pâ: «Wiàna tòpiwà naa na cè jè pwârawà, â wâdé na guwà tâa wê, tiagoro cè tòotù na guwà mwa pâra gée na napô-bà. ¹¹ Êco na, wiàna càcaa nûma wà tèpa âboro na rà tòpiwà naa na cè jè ére, â wiàna tàutàra na rà têtewà, â guwà pâra géewê. Â guwà tauri é dàuru puu goro du âwà, ba na guwà paari pâ càcaa wâdé é pwina rà pwa.»

¹² Â rà pâra wà tèpa câmu, â rà inapàpari târa pâ âboro pâ: «Guwà pitòotéri é wâro kàwà!»

¹³ Â rà tû târa é pâ duée. Â rà tòpò l'huile naa gò é pâ âboro na maagé, [â rà pwapwicîri kàra] â rà wâdé.

Pai bà kà loane Pwi a piupwaa

Mataio 14.1-12; Luka 9.7-9

¹⁴ Wà pwi ukai *Héroda Antipas âna é tère é jèkutâ goo Iésu, ba jèe dau pipâra é jèkutâ gooé. Ba rà ina gooé wà pàra tàpé pâ: «Wàé, âna wàé *loane Pwi a piupwaa na é wâro còwâ gée na aubà. Â ékaa é majoroé ma é pwa é pâ câmu bèepwiri kâra pàtâmee.»

¹⁵ Â wà pàra tàpé, âna rà ina pâ wà péroféta Élia[¶]. Â wà pàra tàpé mwara, âna rà ina pâ: «Pé pwi jè péroféta pwacèwii pàra tèpa péroféta na jè pàara napô.»

¹⁶ Ûna é tère pwiri wà Héroda, â é ina pâ: «Êe! É wâro còwâ gée na

aubà wà loane Pwi a piupwaa, na ia go pwa ma tépàgà nyee!»

¹⁷⁻¹⁸ Ba wàéni é jèkutâ goo é pai bà kée: Wà Héroda Antipas, âna ru piéa ma Hérodiade, tò wâdà Filipino, pwi aéjii kée.

Â é ina tà Héroda wà loane pâ: «Nye ticè tàrù'gà ma gà popa tò wâdà pwina aéjii'gà!»

Â é nama tàjùru wà loane, ma piié, ma tòpòe naa na karapuu. ¹⁹⁻²⁰ Êco na é nye tà tâmogòori pâ é pwi âboro na é *tàrù ma pwicîri, â é papwicîriê[§]. Â wâdé tée na é tà-maariê, êco na, ûna é tère popai kée, â jèe câé caa tâmogòori cè pwina ée pwa.

Napwa naa goo wà tòoni Hérodiade, âna é èpàri wà loane. Â nûmee na é pwa ma é bà, êco na ticè naigé mee, ma é pwa, ba wà Héroda, âna é pwamuruê.

Pacoo pai nûma Hérodiade

²¹ Na pwi tòotù na rà pwamaina é pai pitèpa wà ukai Héroda, âna nye pacoo pai nûma Hérodiade. Ba é pwa é jè pé pi-ija na maina wà Héroda. Â é todà diri tèpa kupénnoo, ma wà tèpa caa kâra coda, ma wà tèpa âboro imaina wà napô Galilée. ²² Â wà tò èpo kà Hérodiade, âna é tò naa na é wà bèepwiri, â é câbu.

Â rà nye dau ipwàdée kaa wà pwini Héroda, ma wà tàpé na rà ija ma wàé. Â é ina tà i tò èpo wà ukai Héroda pâ: «Gà ilari jiio cè pwina nûmagà goo, â go o naa tâgà.»

[¶]**6:15** Élia—Pwi péroféta kà Pwiduée na é wâro 800 naja béaa kà Iésu Kériso.

[§]**6:19-20** Papwicîri—Respecter. Tòimiri.

^c**6:11** Apostolo 13.51 ^d**6:13** Jacques 5.14

^e**6:14** Mataio 16.14; Maréko 8.28; Luka 3.19-20

^f**6:17-18** Lévitique 18.16

²³ Â é *ipwataâboro tée, â é ina tée pâ: «Go o nye naa tâgà cè pwina gà ilari jiio, wiàna jè pàara gée goro mwaciri kôo.»

Naa tóo pûru loane

²⁴ É còobé i tô èpo bèeni, â é ina tà nyaa kée pâ: «Dà cèna go ilari jii pwi ukai?»

Â é tòpi tée pâ: «Gà ilari jiié è pûru wà loane Pwi a piupwaa.»

²⁵ Â é nye piûri kaa goro itàtà wà tô èpo bèeni, â é pâmari ukai Héroda, â é ina tée pâ: «Nümoo na gà naa tóo ni i pûru wà loane, naa na cè jè ngapò.»

²⁶ Â é dau pikîri wà Héroda. Éco na pwacoé tée ma é tajii è pwina é ina, ba é jèe ipwataâboro, na ara pâ âboro diri. ²⁷ Â é nye nama ina tà pwi jè coda pâ: «Gà pâra, â gà pame tóo è pûru wà loane.»

Â é pâra wà pwi coda naa na kara-puu, â é tépàgà i nya loane. ²⁸ Â é pame i pûrué naa na è jè ngapò, â é naa tà i tô èpo ilàri. Â wà tóni, âna é naa tà nyaa kée. ²⁹ Una rà tère pwiri wà tèpa câmu kà loane, â rà pâra nau popa i naiié. Â rà tòpòè naa na auipwàni.

É pa-ija 5 000 âboro lésu

Mataio 14.13-21; Luka

9.10-17; loane 6.1-15

³⁰ ^gRà wàjué còwâ wà tèpa apos-tolo [na ia é cùrurà pâ wà lésu] â rà pitapitirrà naa gooé. Â rà piwiâ tée diri è pâ namuru na rà pwa, bau è pwina rà picémara târa diri è pâ âboro.

³¹ Nabwé, â é ina tàra pâ: «Jè pâ naa na jè ére na ticia wê, ma guwà tàpo nao.» Ba jèe nye ticè pàara na rà ija na, ba wâru âboro na rà medarirà. ³² Â rà pâra acari gò jè wànga, naa na jè ére na ticia wê.

³³ Éco na wâru è pâ âboro, na rà còorà na rà pâra, â rà còoinarà. Â rà itàa me gée na diri è pâ village, â rà tèepaa béaa kà lésu ma tèpa câmu kée naanigée.

³⁴ ^hUna é boo gée gòro i wànga wà lésu, â é còo i pâ âboro-bà, na dau wâru wàilà, â é po dau meaarirà. Ba rà pwacèwii è pâ mutô na ticè pwi a wéaarirà. Â wàrapwiri, â é tapoo pacâmurirà goo è pâ muru na wâru.

³⁵ ⁱNabwé, jèe pwa na é duu i tòotù, â rà medarié wà tèpa câmu kée, â rà ina tée pâ: «Ée jèe duu i tòotù, â na, aupiticia ni. ³⁶ Gà panuâ pâ è pâ âboro bèeni naa na pâ vil-lage na tàmwünyabwe, ba na rà o pa cè uti kàra.»

³⁷ Éco na é tòpi tàra wà lésu pâ: «Bwa, guwà naa cè uti kàra!»

Â rà tawèeríé pâ: «Gona [gà pwa na gà cùrubà, ba na] bà wâri cè utimuru kàra? Auwa! Pwacoé! [Ba rà po dau wâru awé, â] o po dau maina awé è wâri wèe**!»

³⁸ Â é ina tàra pâ: «Gona âradipi poloa na wâjaawà? Pâra ma guwà còo cai.»

Â rà pitawèerirà, â rà ina tée pâ: «5 poloa, ma ârailu ârawéa.»

³⁹ Â é ina tàra pâ: «Guwà ina târa è pâ âboro bèeni, pâ rà pwa nari pubu, â rà tâaboo naawê.»

****6:37** O po dau maina awé è wâri wèe—Grec: Gona wâdé na bà wâri cè poloa goo 200 mwani pwaa? 200 mwani pwaa, âna pwacèwii wâri pwi caapwi âboro naa na 8 parui.

^g**6:30** Luka 10.17 ^h**6:34** Nombres 27.17; Mataio 9.36

ⁱ**6:35** Maréko 8.1-9

⁴⁰ Â rà tâaboo, â rà pwa pubu^{††} goro 100 ma 50. ⁴¹ Â é popa i 5 poloa ma i du ârawéà wà lésu. Â é tagòtùé too napwéretòotù, â é pwaolé tà Pwìduée. Â é tubiti è poloa, â é naa tà tèpa câmu kêe, â rà pipâdi târa è pâ âboro. Â é wàrap-wiri târa mwara i du ârawéà. ⁴² Â rà cau ija diri, tiagoro na rà jèe po cau pwàro diri. ⁴³ Â rà panaimari còwâ è dâra noo kêra poloa ma ârawéà. Â rà pwaai 12 nakébò goo. ⁴⁴ Ê jéu tèpa pao maina na rà ija, âna po 5 000 kaamwara!

Ê pâra gòro parawére jawé

Mataio 14.22-33; loane 6.16-21

⁴⁵ Gée na càùé, â é ina wà lésu tà tèpa câmu kêe pâ: «Guwà tò naa gò i wànga. Â guwà tàmarà gée naa Bethsaïda.»

Ba é bwaa tà tâa, ba na é pawâjuéri còwâ è pâ âboro. ⁴⁶ jÛna é picijjiàrâ diri, â é too naa gòrojaa, ba na é pwapwicîri.

⁴⁷ Ûna jèe ne, â rà jèe wânabibiu kêra i nawià wà tèpa câmu, naa gò i wànga. Â é tà tâa acari wânidò gòromwari wà lésu. ⁴⁸ Â, na jèe gòropwaa, â é còo pâ pwacoé è pai tapwauru kêra. Ba é po me cararà i pwéretòotù. Â é pâra darirà wà lésu gòro parawére jawé. Â pwa na é paé jjiàrâ.

⁴⁹⁻⁵⁰ kÛna rà còoê, â rà kâa too goro pai dau wâgotàrà, â rà ina pâ: «Êe! Uu! Pé duée!»

Êco na é nye nama patùrarà wà lésu, â é ina pâ: «Tàpéeni, guwà cibwaa nama wâgotàwà, ba wâgo! Guwà gòo!»

⁵¹ lÂ é tò darirà naa gòro i wànga. Â é coo i pwéretòotù. Â nye po dàpàgà tà tàpéeni. ⁵² Ba càra caa tâmogòori mwara i pwi ia tèepaa, naa goo i pâ poloa [ma du ârawéà]. Ba nye târiwâri è pwâranümarà.

Ê nama wâdé còwâ tèpa maagé wâ Génésareth

Mataio 14.34-36

⁵³ Rà jèe tapàgà diri i nawià wà lésu ma wà tèpa câmu kêe. Â rà tèepaa gée naa na ére na tàmwünyabweri è village Génésareth. ⁵⁴ Ûna rà ègò boo, â [rà tòò i wànga. Â] wà tèpa âboro wê, âna rà nama còoina lésu. ⁵⁵ Â rà itàa pitiri i napô kêra, â rà pame tèpa maagé, naa gò è pâ aupuu kêra.

⁵⁶ Â wâna diri è pâ ére na é pâra naawê wà lésu—wâna è pâ ville, ma village, ma napô, ma aupwanapô—âna rà popa me tèpa maagé naa na pâ aupitâa kêra âboro diri. Â rà tacoo gooé, â rà ina tée pâ: «Pâri ma rà tu naa goo ârabwée'gà—wiàna êco è gòobèrèè?» Â wà diri tàpé na rà tu naa goo, âna rà nye wâdé kaa.

Pitùra goo nyamanya kà tèpa Juif

Mataio 15.1-9

7 Rà me gée *Iérsaléma wà pàrà tèpa *Farasaio, ma pàrà tèpa *dotée goro è Naèa. Â rà pitanimarirà naa goo lésu. ² mÂ rà còo pâ wà pàrà tèpa *câmu kêe, âna

^{††} 6:40 Pubu—Groupe.

j6:46 Luka 5.16 k6:49-50 Luka 24.37 l6:51 Maréko 4.39

m7:2 Luka 11.38

rà pâra nau ija, âna càra caa nuwa[‡] è îrà pwacèwii è pai pwa na è nyamanya kàra.

³ Ba wà tèpa *Juif, âna rà nye pâra naa goo è tûà kà tèpa nyimurà ma upàra. Â wà tèpa Farasaio, âna rà bwaa dau déi goo. Rà mara nuwa bwàti è du îrà, béaa kàra è pai ija kàra. ⁴ⁿ Â, na rà wâjué me còwâ géé na pâ aupitâa kàra âboro diri, â rà nye ciburà nuwa bwàti è du îrà, wiâra è nyamanya kàra béaa kàra cè pai ija kàra. Â wâru è pâ pàra nyamanya na rà pâra wiâra bwàti mwara—nyamanya na rà pame géé goo tèpa nyimurà ma upàra—wàra è pai nuwa wàra è wârado, ma è wâra jawé, ma ilò.

⁵ Êkaa na wà tèpa Farasaio, ma wà tèpa dotée goro è Naèà, âna rà ina tà lésu pâ: «Wà tèpa câmu'gà, âna càra caa wâro wiâra è nyamanya kà tèpa nyimujè ma upàjè. Ba rà ija pa è îrà na tòri. Âna gorodà, co pwini?»

^{6o} Â è tòpi tàra wà lésu pâ: «Guwà tèpa âboro na câguwà caa *târù! É nye âjupâra wà *péroféta Isaia, na é naigé mara è popai kà Pwiduée naa goowà. Ba é wii pâ:

Tèpa âboro bèepwiri,
âna rà po ipwamainâo co
goro pwàrà ma pwâratùrà.

Â wâiti jiio pwâranûmarà.

⁷ Rà pwapwicîri tôo
ma pwa *ârapwaailò tôo,
â piticèmurù naa goo.
Rà pacâmuri pàra tàpé
ba na rà wârori è naèà.

Â càcaa naèà kôo.

Ba naèà kàra co.» Ésaïe 29.13

⁸ Â é ina tàra mwara wà lésu pâ: «Guwà jèe panuâ è aupitûâri kà Pwiduée. Â guwà jèe pâra naa goo è aupitûâri kàwà, tèpa âboro. ⁹ Ûu, guwà nye dau wâdé târa tûtâjii è autûâri kée, â guwà mwa caa wéaari è pwina nye tûà ma càrawà. ^{10p} Ba é jèe ina wà *Moosé pâ: Gà papwicîri du nyaa ma caa'gà. Exode 20.12 É jèe ina mwara pâ: Wà pwi âboro na é ina ba èpà du nyaa ma caa kée, âna guwà nama é bà. Exode 21.17

¹¹ «Êco na wâguwà, âna guwà nye ina tà tèpa âboro pâ, nye wâdé na rà ina tà du nyaa ma caa kàra pâ: “Nûmoo na go naa tàu cè jè muru târa pitu tàu, êco na càcaa pâri. Ba é pwina nûmoo na go naa tàu, âna è âraimeai pwicîri tà Pwiduée.”

¹² «Êkaa na, guwà pacâmurirà, ma rà iau tà du nyaa ma caa kàra! ¹³ Guwà còogai naa napuu[¶] è popai kà Pwiduée, goo è pâ nyamanya kàwà! Â wâru mwara è pâ muru na wàrapwiri, na guwà pwa mwara.»

Ê pwina é nama miiri goo, pwi âboro

Mataio 15.10-20

¹⁴ Géé na càué, â é todàra mwara è pâ âboro wà lésu. Â é ina tàra pâ: «Tàpéebà! Guwà tàmaariô, â guwà tâmogòori cai è pwina go ina tàwà: ^{15q} Càcaa pwina tò pwâ pwi âboro, na o nama é *miiri na ara

[‡]7:2 Nuwa—Rà wàrapwiri, ba na rà wâdé na ara Pwiduée, wiâra è pwapwicîri kàra. Còo mwara Pinuwa naa na Neeremuru (Vocabulaire) naa pwâadàra tii.

[¶]7:13 Còogai naa napuu—Grec: Nama tiâu.

ⁿ7:4 Mataio 23.25 ^o7:6 Ésaïe 29.13

^p7:10 Exode 20.12, 21.17; Deutéronome 5.16

^q7:15 Apostolo 10.14-15

Pwiduée. Ba êco pwina é còobé gée na pwâranümee, na é miiri goo. {¹⁶Wà pwina pwa é pwâranyüruê, âna wâdé na é tère!}»

¹⁷ Géewê, â é pâra jii tèpa âboro wà lésu, â é pâra naa jaaé. Â rà tawèerié wà tèpa câmu kêe, goro é ucina na é gére wiâ diri. ¹⁸ Â é tòpi tàra pâ: «Wâguwà mwara, âna cà-caa pâri ma guwà tâmogòori pwiri? Guwà côo, nye tice jè muru na tôme gée gòroigé, na o nama é miiri na ara Pwiduée cè pwi jè âboro. ¹⁹ Ba pâ muru bèepwiri, na me gée gòroigé, âna càra caa tò naa na pwâranümee. Ba rà tò naa nanaaê co, â gée na càué, â rà còobé gée na naiié.»

É paari naawê wà lésu pâ, é jèe nama pâri ma jè uti gée goo diri é pâ utimuru.

²⁰⁻²² Â é ina tàra mwara pâ: «Ê pwina còobé gée na pwâranümara pâ âboro, âna wàé kaa pwiri, é pwina rà miiri goo—é pâ auniimir-imuru, ma câbawâdé na èpà. Â gée goo pwiri, na rà pwa pâ muru na èpà:

Rà wâro imudi;

Rà toomura (rà ciâa jii wâdàra);

Rà ipuu ma tèpa âboro imudi;

Rà ciburà iari pâ muru na nûmarà goo;

Rà iboo;

Rà mura;

Rà ipwamainarà;

Rà tùra ba èpà naa goo pàra tàpé;

Rà pwâgàri pàra tàpé;

Rà pwa na èpà tàra;

Rà tètâmwara âboro.

«Wà tàpé na rà wàrapwiri, âna tice cèna rà tâmogòori naa goo é pwina wâdé. ²³ Diri é pâ èpà bèepwiri,

âna còobé gée na pwâranüma pwi âboro. Â wàé kaa pwiri é pwina nama é miiri goo.»

É cèikî tô ilàri na câé caa tô Juive

Mataio 15.21-28

²⁴ Gée na càué, â é pâra gée na ére bèepwiri wà lésu. Â é pâra naa na ére na tàmwünyabweri é ville Tyr. Â é tâa na é jè pwârawâ, â cà-caa nûmee na rà tâmogòori é pâ âboro pâ é wêe. Êco na pipâra é jèkutâ. ²⁵⁻²⁶ Â êkaa, na é pitère é popai gooé wà tô jè ilàri. Wà tòoni âna câé caa tô Juive, ba tô gòobàra tèpa Phénicie wà province Syrie. Â napwa wà tô èpo kêe âna pwa duée gooé. Â é medari lésu i tô ilàri, â é tùu jùrué araé. Â é ina tée pâ: «Go ilagà pâ gà pacòobé é duée gée goo tô èpo koo.»

²⁷ Â é tòpi tée wà lésu pâ: «Jè nama rà ija béaa, tèpa nari èpo. Ba càcaa wâdé na jè pa é uti kàra, ma jè tûtâjii târa é pâ 'nari akàna'^{ss}.»

²⁸ Â é tòpi tée wà tòoni pâ: «Bwa, gà nye âjupâra. Êco na wà tèpa nari akàna mwara, âna rà ija é muupàra é utimuru, na rà tubatûu é pâ nari èpo, gée goro taapà.»

²⁹ Â é ina tée wà lésu pâ: «Gée goo é pai tòpi'gà, â pâri ma gà wâjué côwâ naa jaagà. Ba é jèe còobé i duée, gée goo i èpo'gà.»

³⁰ Â é wâjué côwâ naa pwârawâ kêe wà tòoni. Â é côo i èpo kêe, na é tàgére puu gò i aupuu. Ba é jèe wâdé!

É nama tiâu maagé kà pwi a kûukû ma kee

³¹ Géewê, â é pâra gée na ére Tyr wà lésu, ba na é wâjué côwâ

^{ss} **7:27** 'Nari akàna'—Ê pwina rà ina wà tèpa Juif goo pàra tàpé. (Còo **note** goo Mataio 15.26.)

naa bàrawià Galilée. Êco na é bwaa tabiié naa pâ ére wâ Sidon ma Dix Villes*.

³² Â rà popa medarié é pwi âboro na é kûukû ma kee. Â rà tacoo goo wâ lésu, ma ilari jiié pâ: «Gà tòpò du îgà naa gòé, ba na é wâdé!»

³³ Â é popaé wâ lésu, â ru pâra iti jii é pâ âboro. Â é tùu gée é mangadaîé, naa na é pwâranyûru wâ pwini. Â é nama tii é mangadaîé, goro é oropwêe. Â é tu naa goo é ûmemee. ³⁴ Â é tagòtùé too naa napwéretòtù wâ lésu, â é ôomaa ba maina. Â é ina tà i pwi âboro pâ: «Effata!» (Pai ina wèe pâ: Gà tàpirigà!)

³⁵ Â é nye tàpirié kaa é du nanyûruê; â é nye wâdé kaa i ûmemee, â jèe pâri ma é tùra bwàti.

^{36r} Â é ina wâ lésu tà tàpé [na rà côo pwiri] pâ: «Guwà cibwaa pwa jèkutâ goo!»

Êco na, ûna é gére ina pwiri tàra, â rà mwa nye dau pwa jèkutâ kaa goo, tàra é pâ âboro diri é pwina é pwa. ^{37s} Ba rà po dau pò, â rà cau ina pâ: «Guwà côo! Nye po dau wâdé kaa é pâ muru na é pwa! Ba é nama rà têrejè wâ tàpé na rà kee; â é nama rà tùra wâ tàpé na rà kûukû!»

É pa-ija 4 000 âboro lésu

Mataio 15.32–39

8 Na pwi pàara bèepwiri, âna rà pitapitirirâ naa jaa wâ lésu é pâ âboro na wâru. Â jèe ticè uti kàra. Â é todà tèpa *câmu kêe wâ lésu, â é ina tàra pâ: ^{2t} «Au, meaari tèpa âboro bèeni! Ba jèe âracié tòtòtù kâjè ma wàilà, â jèe ticè utimuru. ³ Â

wiàna go pawâjuépirirâ, â o ticè nii kàra wii naigé. Ba wâru tàpé na rà me gée iti.»

⁴ Â rà tòpi tée wâ tèpa câmu kêe pâ: «A?! Jè o wànau cè pai naa uti kàra diri, naani na pé ére na auticia?»

⁵ Êco na é ina co pâ: «Gona âradipi poloa na wâjaawà?»

Â rà ina tée pâ: «7 poloa.»

⁶ Nabwé, â é ina tàra pâ âboro pâ na rà tâaboo. Â é popa i pâ 7 poloa, â é pwaolé tà Pwiduée. Â é tubiti, â é naa tà tèpa câmu kêe. Â rà ipâdi naa goo tèpa âboro. ⁷ Nye pwa mwara é nyi pàra ârawéà kàra. Â é pwaolé tà Pwiduée. Â é ina tà tèpa câmu kêe pâ na rà ipâdi mwara. ⁸ Â rà ija tiagoro na rà jèe po cau pwàro diri. Â gée na càué, â wâ tèpa câmu, âna rà tòri é dèrèe, â po 7 nakébò maina na wâbé. ⁹ Po 4 000 âboro na rà ija!

Nabwé, â é ina tàra wâ lésu pâ, na rà wâjué còwâ naa jaarà. ¹⁰ Â wâ lésu ma wâ tèpa câmu kêe, âna rà tò naa gò i wànga. Â rà pâra naa na ére Dalmanoutha.

É ina tèpa Farasaio wâ lésu

Mataio 16.1–12

¹¹ Rà tèepaa medari lésu wâ pàra tèpa *Farasaio, â rà tapoo pitòcia ma wàé. Ba nûmarà na rà pitù tûâ tée. Â rà ina tée pâ: «Paari tâbà cè *câmu kàra pàtamee na wâgoogà. Â géewê, âna bà o tâmogòori pâ, wâ Pwiduée na é panuâgà medaribà.»

^{12u} Â é watàu wâ lésu, â é ina pâ: «Gona gorodà na rà ciburà ilari cè câmu kêe wâ tèpa âboro nabà? Â go ina tàwà é âjupâra pâ: O càra caa

*7:31 Dix Villes—é, Décapole.

^r7:36 Maréko 1.43–45 ^s7:37 Ésaïe 35.5 ^t8:2 Maréko 6.34–44

^u8:12 Mataio 12.39; Luka 11.29

côo cè câmu kêra pàtamee wà tèpa âboro nabà!»

¹³ Â [é picijajai, â] é pâra jirà. Â é tò naa gò i wànga, â é gée naanigée na ére gée còwâ.

‘Nyaa kêra poloa’ na èpà

¹⁴ [Rà tèepaa pâ naa na ére gée còwâ. Â] wà tèpa câmu kêe, âna rà [côo pâ rà] tà ipwanauri na rà pa cè poloa. Â tà dàra caapwi co ji poloa kàra. ¹⁵ Â é ina tàra wà lésu pâ: «Guwà ipwacôoco é nyaa kêra poloa kà tèpa Farasaio, ma é nyaa kêra poloa kà *Héroda.»

¹⁶ Â rà pi-ina tàra wà tèpa câmu pâ: «A! [Pwiri gée goro na] câjè caa pa poloa?»

¹⁷ Â é tère, â é ina tàra pâ: «Cina guwà pi-ina tàwà pâ, guwà imwüru cè poloa? Gona bwaa câguwà caa côo ma tâmogòori? Wànau, bwaa gére picânauri tàwà? ¹⁸ Pwa é âraporomeewà, â câguwà caa côo? Â pwa é pwâranyüruwà, â câguwà caa tère? ¹⁹ XGona câguwà caa ni-imir i pwi tòtòtù na go ipâdi i pâ 5 poloa tà i pâ 5 000 âboro? Â âradipi nakébò na guwà pawâjué còwâ?»

Â rà ina tère pâ: «12 nakébò.»

²⁰ «Una go ipâdi i pâ 7 poloa tà tèpa 4 000 âboro, â âradipi jéûru nakébò na ia guwà popa wâjuéri?»

Â rà tòpi tère pâ: «7 nakébò.»

²¹ Â é ina tàra pâ: «Â bwaa câguwà caa pâ tâmogòori kaa?»

É nama é niâ còwâ pwi a bwi

²² Rà tèepaa pâ naa na village Bethsaïda. Â wà tèpa âboro wê, âna rà pame pwi jè a bwi. Â rà ila lésu pâ na é tu naa goocé.

²³ Â é tu naa goro îê wà lésu, â é popaé còobé jii i village. Â é tòpò é oropwée naa gò du âraporomara pwi âboro bèepwiri. Â é tòpò é du îê naa gòé, â é tawèerié pâ: «Dà cè pwina gà côo?»

²⁴ Â é tàpìri du âraporomee wà pwi a bwi, â é ina pâ: «Go côo pâ âboro, êco na rà pwacèwii é pâ up-wâra na rà pâra.»

²⁵ Â é jèu tòpò mwara é du îê wà lésu naa gòro âraporomee. Â é mwa bàra niâ bwàti wà pwini. Â é jèe wâdé, â é nye dau niâ tia-iti.

²⁶ Â é ina tère wà lésu pâ: «Gà wâjué naa jaagà, â gà cibwaa tò naa na village.»

É pwi Mesia wà lésu

Mataio 16.13-28; Luka 9.18-27

²⁷ Rà pâra wà lésu ma wà tèpa câmu kêe, naa na pâ village na tâmwünyabweri wà ville Césarée-Filipo. Una rà gére pâra wii naigé, â é tawèeri tèpa câmu kêe pâ: «Gona dà cèna rà ina good wà tèpa âboro? Rà ina pâ wâgo wà?»

²⁸ Â rà tòpi tère pâ: «Rà ina wà pàra pwi pâ wâgà *loane Pwi a piup-waa. Â rà ina wà pàra tàpé pâ wâgà *péroféta Élia. Â rà ina wà pàra tàpé mwara pâ gà pwi jè ârapàara tèpa péroféta biu.»

²⁹ Â é tawèerirà wà lésu pâ: «Â, na wâguwà na?»

Â é tòpi tère wà Pétèru pâ: «Wâgà, âna gà pwi *Mesia, [pwi ukai na gà me gée goo Pwidueé]!»

³⁰ Â é nye âji papwicîri jirà kaa na rà inapàpari pwiri.

^v8:15 Luka 12.1 ^w8:17 Maréko 6.52 ^x8:19 Maréko 6.41-44

^y8:28 Maréko 6.15 ^z8:29 Maréko 9.9; loane 6.68-69

Êe mwa bà ma wâro cōwâ

³¹ Gée na càùé, â é tapoo pacâ-muri tèpa câmu kêe wà lésu. Â é ina pâ: «O tèepaa é pàara, na go mwa dau pwa é maagé cōo na, wâgo *Pwina naîri âboro. Ba wà tèpa pitûâ, ma wà tèpa caa kà tèpa pwa *ârapwaaîlò, ma wà tèpa *dotée goro é Naèà, âna o nye tàutara goò. Â rà mwa pwa ma go bà. Êco na, naa na béâracié kâra tòotù gée na càùé, âna go o mwa wâro cōwâ.»

³² É ina ba pwéelaa tàra é popai bèepwiri. Êco na é todée naa na jè ére wà Pétéru, â é pwaé.

³³ Â é niâri wà tèpa câmu kêe wà lésu. Â é pwa Pétéru, â é ina tée pâ: «*Caatana, gà tùugà géeni arao! Ba câgà caa niimiri pwacèwii Pwiduée; â gà niimiri pwacèwii tèpa âboro!»

Pai pâra wiâê

^{34a} Géewê, â é todàra é pâ âboro ma wà tèpa câmu kêe wà lésu, â é ina tàra pâ: «Wiàna nûma cè pwi jè âboro na é me wiâô, â é cib-waa mwa tà piniimiriê cōwâ. Â wâdé na é kâa é *kurucé kêe, â é me wiâô. ³⁵ Ba wà pwina nûmee na é ipwamuru é wâro kêe, âna ée mwa tubatiâu. Â wà pwina é panuâ é wâro kêe ba kôo, ma é *Picémara Wâdé, âna wà pwiibà, âna ée udò [ma tâa tée é *âji wâro]. ³⁶ Â târa dà kà pwi âboro na é tòpi diri é pâ wâdé gòropuu, â wiàna é tubatiâu é nyuââé? ³⁷ Gona o dà cèna pâri ma é icuri ma é pâmari cōwâ é nyuââé?

^{38b} «Napwa wà tèpa âboro nabà, âna rà jèe tèpa pwa na èpà, â càra caa pitère dà Pwiduée. Wà pàra tàpé, âna rà kamu goò ma é popai kôo na ara pâ âboro. Â, na wàrapwiri, â wâgo Pwina naîri âboro, âna go o mwa kamu goorà, wiàna bà mwa me, ma tèpa *angela kêé†, [naa na pwi tòotù kôo. Na pwi tòotù-bà] â o paari é pai maina ma muugère ma pai pwicîri kà Pwi Caa kôo.»

9 ^c «Go ina tàwà é âjupâra pâ: Wà Pwiduée, âna é gére tòpò naani é Mwaciri kêe, naa na diri é pàtamee. Â wà pàra tèpa gére wâni nabà, âna rà bwaa cōo é pai tèepaa kâra i Mwaciri, béaa kâra cè pai bà kàra.»

**Paari pai maina ma muugère
kà lésu naa gòrojaa**

Mataio 17.1-13; Luka 9.28-36

^{2d} Gée na càùru 6 tòotù, â wà lésu, âna é popa wà Pétéru, ma Jacques ma loane. Â rà too, naa gò é pé jaa na maina. Â pitòotéri pai cōo lésu, na ararà. ³ Â pâra ma po dau pwaa é pâ ârabwée kêe, â é pwàra. Â nye ticè cè jè âboro wâni gòropuu na pâri ma é pwa cè ârabwée, cèna pwaa pwacèwii pwiri. ⁴ Â rà nye cōo kaa wà Élia ma wà *Moosé, [tupédu *péroféta béaa] na rà tàgère pitùra ma wàé.

⁵⁻⁶ Â po dau wâgo tà wà Pétéru ma wà tupédu bée. Â é ina wà Pétéru tà lésu pâ: «Pwi a pwa pupûra, nye po dau wâdé tâbà, na bà gére tâa ni jaagà. Â wâdé na bà pacima cè tèpa

†8:36 Nyuââé—Âji wâro na wâgooé.

†8:38 Tèpa angela kêe—Grec: Tèpa angela pwicîri.

^a8:34 Mataio 10.38-39; Luka 14.27 ^b8:38 Mataio 10.33

^c9:1 Maréko 13.30 ^d9:2 Apostolo 3.22; 2 Pétéru 1.17-18

âracié nacapè—ba kâgà jèpwi, â kà Élia jèpwi, â kà Moosé jèpwi.»

É ina pwiri, ba câé caa tâmogòori cèna é ina, goo pai wâgotèe.

⁷ Â é tèepaa me é jè nee, â é ca-jipirâ. Â rà tèrè é pwâratùra gée na nee, na ina pâ: «Wà pwini, âna wàè co kaa pwiri, è Pwina naîô [na caapwi co] na dau wânûmoo gooé. Â guwà pitère dèe.»

⁸ Â rà piniâ bèepirâ wà tèpa *câmu, êco na jèe nye tà wàilà acari ma lésu.

⁹ Ûna rà tàbàtù gée gòrojaa, â é ina ba gòò tàrà wà lésu pâ: «Guwà cibwaa ina târa âboro é pwina guwà côo, tiagoro é tòotù, na go mwa wâro còwâ gée na aubà, wâgo *Pwina naîri âboro.»

¹⁰ Â rà pitère dàra é pwâratùra bèepwiri. Êco na rà pitawèerirâ pâ: «Gona dà é pai ina wèe bèepwiri pâ, ée mwa wâro còwâ gée na aubà?»

Rà tawèerîé goo Élia

¹¹ Gée na càùé, â rà tawèeri lésu pâ: «Wà tèpa *dotée goro é Naèà, âna rà ina pâ: “Wà péroféta Élia, âna wàè pwi a mara pâbéaa [kà pwi *Mesia, *pwi a pa-udò].” Âna gorodà?»

¹²⁻¹³ ef Â é tòpi tàrà wà lésu pâ: «Ûu kaa. É mara pâbéaa me wà Élia, ba na é tòpò bwàti diri pâ muru, naa na pai tâa wê. Â go ina tàwà pâ, é jèe nye me wà Élia^f. Êco na rà jèe pwa tée é pwina èpà na rà niimiri wà pàrà tèpa âboro, pwacèwii na jèe wii naa na *Tii Pwicîri. Â jèe wii mwara good, wâgo Pwina naîri âboro pâ, na

go o mwa maagé côo, â rà o mwa èpàrio wà tèpa âboro.»

É nama wádé còwâ pwi jè èpo na pwa duée gooé

Mataio 17.14-21; Luka 9.37-43

¹⁴ [Na rà boome còwâ gée gòro-jaa] wà lésu ma wà tèpa âracié a câmu kêe, â rà pâdari wà pàrà tèpa câmu béerà. Â rà côo é pâ âboro na rà dau wâru na rà tâbèepirâ. Ba rà tàgére pitùra ma tèpa dotée goro é Naèà. ¹⁵ Ûna rà côo lésu wà tèpa âboro, â po dàpàgà tàrà. Â rà itàa pâdarié, ba na rà pwabwàcu tée. ¹⁶ Â é tawèeri tèpa câmu kêe pâ: «Gona dà cèna guwà pi-ina ma wàilà?»

¹⁷ Â é tòpi tée wà pwi jèpwi gée goo tèpa âboro bèepwiri, â é ina pâ: «Pwi a pwa pupûra, pwa na go popa me pwina naîô darigà. Ba pwa pé duée na wâgooé, na é pwa ma câé caa tùra. ¹⁸ Â é mu popaé, ma tûê boo naa napuu. Â wà pwina naîô, âna mu còbè é pâ oropwée, â é mu tòngûru é poropwée. Â mu po gòò é naiié. Â go ila tèpa câmu'gà pâ, na rà tû tée, êco na càcaa pâri naa goorà.»

Nye cau pâri diri tà pwi a cèikî!

¹⁹ É ina tàrà wà lésu pâ: «Au, [go nyi meaariwà] wâguwà tèpa âboro nabà, ba bwaa câguwà caa cèikî! Tiagoro wiidà na go o bwaa nye tà tâa jaawà, ma pidàpwicâariô naa goowà? Popa me i pwi nari âboro èpo!»

²⁰ Â rà popaé me. Ûna é côo lésu i duée, â é nye nama é po céca diri

^f9:12-13 É jèe nye me wà Élia—Wà lésu, âna é ina loane Pwi apiupwaa, ba wakè kêe, âna pwacèwii wakè kà péroféta Élia. (Còo Luka 1.17.)

^e9:12-13 Psaume 22.2-19; Ésaïe 53.3; Malachie 3.23

^f9:12-13 Mataio 11.14

kaa. Â é tûu, â é biié naa napuu. Â còobé gée pwêe ê pâ oropwêe.

²¹Â wà lésu, âna é tawèeri pwi caa kêe pâ: «Gona âradipi pàara, na pwa tée ê pwini?»

Â é tòpi tée pâ: «Nye tapoo gée na aukîri kêe. ²²Ê pwi duée bèepwiri, âna é mu tûê naa na ânye, ma naa najawé, ba na é bà. Â gà meaaribà, ma pitu tâbà, wiàna pâri ma gà pwa.»

²³^gÂ é tòpi tée wà lésu pâ: «Gorodà na gà ina tîo pâ: “Wiàna pâri ma gà pwa?” Nye cau pâri diri tà pwi a cèikî!»

²⁴Â é nye tomara kaa wà pwiibà pâ: «Go cèikî! Êco na gà pitu tîo, ba càcaa po maina ê pai cèikî kôo!»

²⁵Â é côo wà lésu pâ, wâru ê pâ âboro, na rà jèe tapoo me naa gooru. Â é nye pwa kaa i duée, â é ina tée pâ: «Wâgà pwini, na gà pwa ma câe caa tûra ma tèrejè, âna go ina tâgà pâ: Gà còobé gée goo pwi âboro èpo bèeni! Â gà cibwaa mwa caa tò còwâ naa gooé!»

²⁶^hÂ é pé wiikau i pé duée bèepwiri, â é nye nama é po céca diri i pwi âboro èpo, â é nye còobé kaa. Êco na, napwa i pwi âboro èpo, âna é pwacèwii na é jèe bà. Â wâru ê pâ âboro na rà ina pâ, é jèe maagé. ²⁷Êco na é tuboo dèe wà lésu, â é dàgòtùé [ba é jèe wâdé].

²⁸Gée na càué, â é wâjué naa pwârawâ wà lésu. Ûna rà pitâa acari ma tèpa câmu kêe, â rà tawèerié pâ: «Cina càcaa pâri ma bà pwa ma é còobé i duée?»

²⁹Â é tòpi tàra pâ: «Nye gée goro co é wpapwicîri tà Pwidueé, na o

pâri ma jè pacòobé ê pwi pwâra duée bèepwiri.»

É pacâmuri tèpa câmu kêe

Mataio 17.22-18.9; Luka 9.44-50

³⁰ⁱRà còobé gée na ére bèepwiri wà lésu ma wà tèpa câmu kêe, â rà pitapàgà wà napô Galilée. Â càcaa nûma wà lésu na rà tâmogòori wà tèpa âboro, pâ é tâa wê. ³¹^jBa é gére pacâmuri tèpa câmu kêe [goro pai o bà kêe].

Go o mwa bà ma wâro còwâ

É ina tàra pâ: «O mwa icurio tà tèpa âboro, wâgo Pwina naîri âboro. Â rà o tâjûruo, â rà o pwa ma go bà. Êco na, naa na béâracié kêra tòotù gée na càué, âna go mwa wâro còwâ gée na aubà.»

³²^kÊco na càra caa tâmogòori é pwina é ina tàra. Â wâgotàra na rà tawèerié.

Wàilàapà wà pwina é imaina?

³³Rà tèepaa pâ naa Capernaüm. Ûna rà tò naa na wâ, â é tawèeri tèpa câmu kêe wà lésu pâ: «Gona dà cèna guwà pi-ina na ia jè gére me?»

³⁴Êco na càra caa tòpi tée. Ba Ûna rà gére me wii naigé, â rà pitawèerirà pâ: «Gona wàilàapà cè pwina pwamuru naa gooé naa nabibiu kêjè?»

³⁵^lÂ é tâaboo wà lésu, â é ina tàra pâ, na rà cibèepié, â é ina tàra pâ: «Wiàna nûmee na é imaina wà pwi jè âboro, â wâdé na é pwi a pwicò ma pwi a piâboro kêri kêra diri pâ âboro.»

^g9:23 Mataio 21.21; Maréko 11.23 ^h9:26 Maréko 1.26

ⁱ9:30 Ioane 7.1 ^j9:31 Maréko 8.31, 10.32-34 ^k9:32 Luka 9.45

^l9:35 Mataio 20.25-27; Maréko 10.43-44; Luka 22.24

³⁶ Â é popa ji nari èpo, â é tòpòé boo, naa nabibiu kàra. Â é bwénüué, â é ina tàra pâ: ^{37 m}«Wà pwina é tòpi naa na neeô pwi jè nari èpo pwacèwii ni, âna é tòpio. Â wà pwina é tòpio, âna é tòpi mwara wà Pwina é cùruo me.»

Naaco pwina câé caa cicarajè

³⁸ É ina wà loane tà lésu pâ: «Pwi a pwa pupûra, bà côo pwi jè âboro, na é tũ târa é pâ duée, naa na neegà. Â pwa na bà ina tée pâ, na é cibwaa pwa, ba câé caa pwi béejè.»

³⁹ Â é tòpi tàra pâ: «Guwà cibwaa pacoó! Ba wà pwina é wakè goro pàtàmoo, âna o pwacoé ma é ina cè pwina èpà naa good. ^{40 n}Ba wà pwina câé caa cicarajè, âna é pwi béejè. ^{41 o}Â go ina tàwà é âjupâra pâ: Wà pwina é naa tàwà cè jè wârado jawé moo, ba guwà tèpa bée Kériso, âna wà pwi bèepwiri, âna ée mwa tòpi pumee.»

Guwà pwacôoco!

⁴² [É ina mwara wà lésu pâ]: «Gà cibwaa pwa ma gùmagù é cèikî[§] kà [pwi âboro kôo, na é pwacèwii] ji pwi nari èpo. Ba wiàna wàrapwiri, â o é wàrimuru'gà, âna o dau maina jii na jè tòo naa goro nyagà cè pé atũ cèna maina, ma jè tũgà naaniboo najawé.

^{43 p}«Wiàna majoroé é îgà, na gà pwa na èpà; â gà tapàgàé^{**}. Ba o wâdé ba kâgà, na gà tò naa na *âji wâro, pa caapwi îgà. Dau pwaée'gà na gà wéaari é du îgà, â gà pâiti jii Pwiduée^{††}! Ba naa na ére bèepwiri, âna o nye tà ciburà tòogà é maagé côo, pwacèwii é na ânye na càcaa bà. { ⁴⁴ Â pwa pâ ûne na uti naiiri âboro, âna càra caa bà naa na pwi ére-bà. }

⁴⁵ «Â wiàna majoroé é âgà, na gà pwa na èpà; â gà tapàgàé. Ba o wâdé ba kâgà, na gà tò naa na âji wâro, pa caapwi âgà. Dau pwaée'gà na gà wéaari é du âgà, â tũgà naa na ére na gà pwamaagé côo naawé! { ⁴⁶ Ba é ânye na ére-bà, âna càcaa bà. Â pwa pâ ûne na rà uti é naiiri âboro, â càra caa bà naa na pwi ére-bà. }

^{47 q}«Â wiàna majoroé é âraporomeegà, na gà pwa na èpà; â gà èrũ tâjii. Ba o wâdé ba kâgà, na gà tò naa na *Mwaciri kà Pwiduée, pa caapwi âraporomeegà. Dau pwaée'gà na gà wéaari é du âraporomeegà, â tũgà naa na ére na gà pwamaagé côo naawé! ^{48 r}Â wé, âna càra caa bà é pâ ûne, na rà iri é naparawére âboro. Â jè maagé, pwacèwii na tòjè é ânye.

[§]**9:42** Pwa ma gùmagù é cèikî—é, Nama é pwa na èpà—Grec: Nama é tũu.

^{**}**9:43** Côo **note** goo Mataio 5.29–30.

^{††}**9:43** Gà pâiti jii Pwiduée... Grec: Gà pâ naa géhenne (l'enfer). Ipaiwà naa na pâ nee tii 45 ma 47.

^m**9:37** Mataio 10.40 ⁿ**9:40** Mataio 12.30; Luka 11.23

^o**9:41** Mataio 10.42 ^p**9:43** Mataio 5.30 ^q**9:47** Mataio 5.29

^r**9:48** Ésaïe 66.24

⁴⁹ «Diri é pâ âboro, âna o naa târa é ânye ma cò[†], [târa ma cèitiri èpà kàra]. ⁵⁰ ^sNapwa é cò, âna jè muru na wâdé [târa ma pwa nûmara é utimuru]. Êco na, wiàna tubatiâu é nûmee, â jè o wàнау târa ma jè o pwa ma tèepaa còwâ é nûmee? Bwa, pwacoé! Wâdé na é tâa goowâ é cò, â guwâ wâro na tâbwàti ma pàra tèpa béewâ.»

Popai goro piéa ma tapàgà piéa

Mataio 19.1-12; Luka 16.18

10 Géewê, â é pâra gée na ére bèepwiri wà lésu. Â é tapàgà é napô *Judée. Â é pâra naa na ére gée còwâ kâra nairiwâ lolidano. Â, na diri pâ ére na é tâa wê, âna rà me mwara tèpa âboro, â rà tâbèepié. Â é pacâmurirà goro é Popai, wàra na nye câmaajé tée na é pwa.

² Â rà me burée wà pàra tèpa *Farasaio, â pwa na rà pwa tûâ tée. Ba rà tawèerié pâ: «Gona pwa tàrù kà pwi jè âboro, [naa na é *Naèà kà Moosé] ma é tû tà tò wâdèe?»

³ Â é tawèerirà wà lésu pâ: «Gona dà é popai, na é tûâri tàwà wà *Moosé?»

⁴ Â rà tòpi tée pâ: «Bwa, câé caa papwicîri wà Moosé tà pwi âboro na é pitapàgà piéa, wiàna é wii é tii, ba na é panuâ còwâ tò wâdèe.»

⁵ Â é ina târa wà lésu pâ: «Guwâ cò, é wii ba kàwâ é naèà bèepwiri wà Moosé, ba po dau gòò é pûruwâ!

⁶ ^uÊco na, naa na autapoo goo, ûna é tòpò é gòropuu wà Pwidueé, âna: É tòpò wà pwi paaò ma wà tò ilàri. Genèse 1.27 ⁷ ^vÂ gée goo kaa pwiri, âna é panuâ du nyaa ma caa kée wà pwi paaò, ba na ru pitâa ma wà tò wâdèe. ⁸ Â, na wàrapwiri, â wàilu âna ru pâra nau caapwi. Genèse 2.24

«Â ékaa, [na go ina tàwà pâ] na jèe càcaa ârailu âboro, â ru jèe pwacèwii caapwi âboro. ⁹ Â guwâ cibwaa tipi còwâ é pwina é jèe pi-inaimari wà Pwidueé!»

¹⁰ Â [rà pâra jiià] wà lésu ma wà tèpa *câmu kée. Ûna rà wâjué còwâ naa pwârawâ, â rà bwaa nye jèu tawèerié mwara, goro tapàgà piéa.

¹¹ ^wÂ é ina târa pâ: «Wiàna é tû tà wâdèe wà pwi jè âboro, ma é jèu éa còwâ, â é jèe pâ nau toomura (é cîâa jii tò wâdèe béaa). ¹² Â wiàna é pâra jii pwi éaé wà tò ilàri, ma é jèu éa còwâ, â é jèe pâra nau toomura.»

É pwényunyuâari nyi nari èpo

Mataio 19.13-15; Luka 18.15-17

¹³ [Na jè tòotù, âna] rà medari lésu wà tèpa âboro. Â rà pame tée é nyi nari èpo kàra, ba na é tu naa goorà, [ma é *pwényunyuâarirà]. Êco na wà tèpa câmu kée, âna rà pwa tèpa âboro, ma pacoora.

¹⁴ Ûna é còo pwiri wà lésu, â càcaa wâdé tée, â é ina ba gòò tàra pâ: «Guwâ naaco nyi tèpa nari èpo,

[†]**9:49** Ânye ma còo—Naa na pwapwicîri kà tèpa Juif, âna rà tòpò còo naa gò pâ ârapwaailò na tòò naa goro ânye. (Còo Lévitique 2.13.) É ânye, âna ucina goro pai cèitiri èpà kâjè, pwacèwii na jè cîri é mwani mii, ba na é dau pwéelaa. É cò, âna ucina goro napàrajè na jè wàrori é wâro na pwicîri, â na jè tèpa pinaanapô. (Còo nee tii 50.) Pwacèwii pai wéaari é noo kâra macii goro còo, ba na o càcaa wâbu. (Còo **note** goo Mataio 5.13.)

^s**9:50** Mataio 5.13; Luka 14.34

[†]**10:4** Deutéronome 24.1-4; Mataio 5.31 ^u**10:6** Genèse 1.27, 5.2

^v**10:7** Genèse 2.24; Éféso 5.31-33 ^w**10:11** Mataio 5.32

ma rà medario! Guwà cibwaa pa-coorà! Ba é *Mwaciri kà Pwiduée, âna o kâra é pâ âboro, na rà wàra é nyi nari èpo. ¹⁵×Uu, âjupâra é pwina go ina tàwà pâ: Wà pwi âboro na câé caa tòpi é Mwaciri kà Pwiduée wàra ji nari èpo, âna o pwacoé tée ma é tò naa na.»

¹⁶Â é nye popa kaa nyi nari èpo, â é tàmarà. Â é tòpò îê naa gòrà, ba na é pwényunyûârîrà.

Pwi âboro na po dau pwa neemuruê

Mataio 19.16-30; Luka 18.18-30

¹⁷Ûna é bwaa pwa na é pâra wà lésu, â é itàa tèepaa me wà pwi jè âboro. Â é pâ nau tùu jùrué araé. Â é tawèerié pâ: «Pwi a pwa pupûra, gà nye dau pwi âboro wâdé kaa. O dà cèna go pwa, ma o tâa tôo é *wâro dâra gòiri jaa Pwiduée?»

¹⁸Â é tòpi tée wà lésu pâ: «Gona cina gà ina gooò pâ, go pwi âboro wâdé? [Âjupâra pai ina'gà.] Ba nye ticè pwi âboro na wâdé; â nye caapwi co—wà Pwiduée. ¹⁹×[Â napwa naa goo é pai tawèeri'gà, âna] gà tâmogòori bwàti é pâ Naèà: Gà cibwaa tètâmwara âboro; Gà cibwaa toomura (gà cibwaa cîâa jii tô wâdàgà, é, wà pwi éagà); Gà cibwaa mura; Gà cibwaa ina cè popai na pwâ^{¶¶}, naa goo cè pàra âboro; Gà cibwaa pwa cè tûâ cèna èpà tà pàra tàpé; Gà papwicîri du nyaa ma caa'gà.»

Exode 20.12-16

²⁰Â é ina tée wà pwi âboro pâ: «Pwi a pwa pupûra, go jèe pitère dâra kaa pâ pwiibà, gée na aukîri kôo.»

²¹Â é niârié wà lésu, â é po dau mearié, â é ina tée pâ: «Gà tère, nye caapwi co jè muru, na bwaa tiàu jii gâ. Wàéni: Gà pâra, â gà nye icuri kaa diri é pâ neemurugà, â gà naa é mwani wâri wèe tà tàpé na ticè kàra. Ba na wàrapwiri, âna o pwa cè wâdé'gà naa jaa Pwiduée. Â gà me wiâô!»

²²Êco na é po dau pikîri wà pwini, ba po dau pwa neemuruê. Â é pâra.

Pai tò naa na Mwaciri

²³Wà lésu, âna é niâri tèpa câmu kêe na rà tâbèepié, â é ina tàra pâ: «Guwà côo, wà tàpé na dau pwa neemururà, âna dau pwacoé tàra, ma rà tò naa na Mwaciri kà Pwiduée!»

²⁴Â rà po dau pò goro é pwâra-tùra bèepwiri. Êco na é bwaa ina tàra côwâ pâ: «Tèpa béeò, akaé! Po dau pwacoé tà pwi jè âboro na é tò naa na Mwaciri kà Pwiduée. ²⁵Gona é kaamela^{§§}, âna pâri ma é tò na é pwêe goro kaju? Bwa, pwacoé! Â go ina tàwà pâ: Wà pwi âboro na pwa neemuruê, âna mwa nye dau pwa-coé tée awé, ma é tò naa na Mwaciri kà Pwiduée.»

²⁶Â rà mwa nye dau pò kaa, tèpa câmu kêe, â rà nye pi-ina tàra côwâ pâ: «A? Â gona wàilàapà cè pwina o pârié ma é udò [ma tâa tée é *âji wâro]?»

²⁷Â é niârirà wà lésu, â é ina tàra pâ: «Naa goo wà tèpa âboro, âna

^{¶¶}**10:19** Gà cibwaa ina cè popai na pwâ—Pai ina wèe pâ, gà cibwaa wàrap-wiri naa na aupitèimuru.

^{§§}**10:25** Kaamela—Chameau. Pai ina wèe ni pâ, é macii na po dau maina. (Còo Mataio 19.24.)

[×]**10:15** Mataio 18.3 [×]**10:19** Exode 20.12-17; Deutéronome 5.16-20

càcaa pâri. Êco na, diri kaa é pâ muru, âna nye pâri wà Pwiduee.»

²⁸ Â é ina tée wà Pétèru pâ: «Gà còo, wàibà, âna bà jée nye po panuâ diri é pâ muru, ba na bà pâra wiâgà!»

²⁹ Â é tòpi tàra wà lésu pâ: «Wàép-wiri. Â go ina tàwà è âjupâra pâ: Â o mwa wâru pâra tàpé na rà o panuâ pwârawâ ma aupwanapô kàra, ba na rà pâra wiâo ma è *Picémara Wâdé. Â rà o cau panuâ tèpa aéjii kàra, ma pa èpo naigé kàra, ma du nyaa ma caa kàra, ma pâ èpo kàra.

«[Â go ina tàwà pâ]: ³⁰ Tapoo nabà, âna rà mwa tòpi cè muru cèna piwéna, na dau maina ma dau wâru. Ba o tâa tàra cè pwârawâ, ma cè aupwanapô kàra. Â o tâa tàra cè aéjii kàra, ma cè èpo naigé kàra, ma cè nyaa ma caa kàra, ma cè èpo kàra! Âjupâra pâ rà o maagé còo, [gée goo na rà tèpa âboro kòo]. Êco na, gée na càué, â rà mwa tòpi è wâro dâra gòiri jaa Pwiduee. ³¹ Wâru tàpé na rà pâbéaa nabà, na rà o mwa pwicò widàuru. Â wâru tàpé na rà pwicò nabà, na rà o mwa caa pâbéaa widàuru.»

É jèu ina pai bà ma wâro còwâ kée

Mataio 20.17-19; Luka 18.31-34

³² ^a Ê gére too naa *lérusaléma wà lésu. Â rà pwicò kée wà tèpa 12 a câmu kée, ma pâra âboro. Â rà pâ nau dumapiê, â wâgotàra.

Â é popa itiri tèpa câmu kée ba na rà pitùra. Â é inapàpari tàra mwara è muru na o jèe tèepaa tée: ³³ «Guwà còo, nabàni, âna jè too

naa lérusaléma. Â naawê, âna o jèe panuâo, wâgo *Pwina naîri âboro, tà tèpa caa kà tèpa pwa *ârapwaailò, ma tèpa *dotée goro è Naèà. Â rà o tèio tiagoro na o tètâmwaraô. Â rà o panuâo tà tàpé na càra caa tèpa *Juif. ³⁴ Â wà tàpéebà, âna rà o pitaurée good, ma èdurio, ma pâdio goro ubati. Â rà o nama go bà. Êco na, naa na béâracié kàra tòotù gée na càué, âna go o mwa wâro còwâ gée na aubà.»

Wâdé na jè tèpa âboro kîri

Mataio 20.20-28

³⁵ Gée na càué, âna ru medari lésu wà Jacques ma wà loane, tupédu naî Zébédée, â ru ina tée pâ: «Pwi a pwa pupûra, pwa jè muru na bu ilari jiigà.»

³⁶ Â é ina tàru pâ: «Îgàu!»

³⁷ Â ru ina tée pâ: «[Bu tâmogòori pâ] gà mwa tâa gòro autâa'gà, na Mwaciri'gà, naa na muugère'gà, â o tâa tâgà è pitûa maina awé. Â bu ilari jiigà pâ, na bu tâa goro du jèneregà—pwi jèpwi naa gòro âji îgà, â pwi jèpwi naa gòro aèmwû'gà.»

³⁸ ^b Â é tòpi tàru pâ: «Câgàu caa tâmogòori è pwina gàu ilari! Gona nùmau na gàu wâdo è na wârado na go o wâdo? Pâri ma gàu tòpi mwara è pâ aré ma tòina kòo*?»

³⁹ ^c Â ru tòpi tée pâ: «Akaé, o pâribu!»

Â é ina tàru pâ: «Ûu kaa, gàu o wâdo è na wârado na go o wâdo, â gàu maagé ma tòina, pwacèwiio. ⁴⁰ Êco na càcaa wâgo, na go pitûâ pâ, wàilàapà na o tâa gòro âji îo ma

***10:38** Dernière phrase—Grec: Pâri ma upwaau pwacèwiio? Ucina goro è pai maagé ma tòina kà lésu. Ipaiwà naa na nee tii ³⁹.

^a**10:31** Mataio 20.16; Luka 13.30 ^a**10:32** Maréko 8.31, 9.31 ^b**10:38** Maréko 14.36; Luka 12.50 ^c**10:39** Apostolo 12.2; Auinapàpari 1.9

tâa gòro aèmwü kôo. Ba nye wàco Pwiduee [Caa] na é jèe nye pwab-wàti é autâa bèepwiri ba kà tàpé na é nye pitòrigarirà.»

⁴¹ Ûna rà tère é pwâratùra bèep-wiri wà tèpa 10 a câmu béeru, â rà putâmu naa goo loane ma Jacques.

⁴² ^dÂ é todàra wà lésu, â é ina tàra pâ: «Guwà còo, naa jaa wà tàpé na càra caa tèpa âboro kà Pwiduee†, âna wà tèpa ukai, âna rà pitûâ ba na rà còogai tèpa âboro. Â wà tàpé na rà imaina, âna rà pwa kûu tàra. [Â rà niimiri pâ dau pwa-muru naa goorà.] ^eÊco na, napwa naa goowà, âna càcaa wàrapwiri. Ba wà pwi jè ârapàarawà, na nùmee na é pwi âboro imaina, âna wâdé na é ipakîriê jii tèpa ênawéna. ⁴⁴ Â wà pwina nùmee na é pâbéaa, âna wâdé na é pwi ênawéna kâra âboro diri. ⁴⁵ Ba wâgo, Pwina naîri âboro, âna câgo caa me, ba na guwà pipwa âboro kîri tîo. Go me, nau pipwa âboro kîri kâra pâ âboro. Â go me, ba na go panuâ é wâro kôo, ba na go wâri ma tipi wà tèpa âboro na wâru [gée na èpà kàra].»

Pai wâdé còwâ kà pwi a bwi

Mataio 20.29-34; Luka 18.35-43

⁴⁶ [Rà bwaa nye gére pâra naa lérusaléma] wà lésu ma wà tèpa câmu kêe. Â rà tèepaa pâ naa na village lérîko. Ûna rà còobé géewê, â po dau wâru pâ âboro na rà pâra wiârâ.

Â é nye tà tâa bàra naigé wà pwi a bwi, na nee Bartimée, pwi naî Timée. Wà pwiibà, âna pwi a-ila, ba pwi a ticé kêe. ⁴⁷ Ûna é tère

pâ, é tèepaa wà lésu, pwi âboro gée Nazareth, â é nye tà tomara too pâ: «Lésu, *Pwina naî Davita, gà meario, â gà pitu tîo!»

⁴⁸ Wâru é pâ âboro, na rà kànariê, ba na rà pacoové.

Êco na é mwa nye dau to too kaa burà ina pâ: «Pwina naî Davita, gà meario, â gà pitu tîo!»

⁴⁹ Â é tàpo coo wà lésu, â é ina tàra pâ: «Guwà todèe!»

Â rà todèe, â rà ina tée pâ: «Bwa, gà gòo! Â gà cimadò, ba é todàgà!»

⁵⁰ Â é pò ma tètâjii é palito kêe, â é nye pwairi cimadò kaa, â é pâra dari lésu.

⁵¹ Â é tawèerié wà lésu pâ: «Dà cè pwina nùmagà goo? Dà cèna pâri ma go pwa ba kàgà?»

Â é tòpi tée pâ: «Pwi a pwa pupûra, gà pwa ma go niâ ma wàra béaa.»

⁵² ^fÂ é ina tée wà lésu pâ: «Gà pâra, ba gà jèe wâdé còwâ, goo é cèikî'gà!»

Â é jèe nye niâ kaa, wàra béaa. Â é pâra wiâ lésu.

É tò naa lérusaléma wà lésu

Mataio 21.1-19; Luka 19.28-48; loane 12.12-19

11 Rà bwaa gére too dàra *lérusaléma wà lésu ma wà tèpa *câmu kêe. Â rà tèepaa mwünyabweri Bétani, ma wà Bethfagé, du village na ru tâa goro jènere é gòrojaa Élaio†.

Â é panuâ pâ é tupédu a câmu kêe wà lésu, ² â é ina tàru pâ: «Gàu pâra naa na village bèepwiri, tâa béaa kâjè. Â gàu o pâmari naawê, é ji

†**10:42** Naa jaa wà tàpé... Grec: Naa na pé gòropuu bèeni.

†**11:1** Gòrojaa Élaio—Mont des Oliviers.

^d**10:42** Luka 22.25-26 ^e**10:43** Mataio 23.11; Maréko 9.35

^f**10:52** Maréko 5.34

nari buriko, na tòocé goro otàpwe, na bwaa nye ticé âboro cèna mu caa tâa gòé. Â gàu tipié, â gàu popaé me naani. ³Â wiàna rà tawèeriu pâ: “Gorodà na gàu pwa pwiri?” â gàu tòpi tàrà pâ, “Bu popaé pàdari Pwi Ukai, â é mwa panuâé me còwâ wài.”»

⁴Â ru pâra, â ru còo pwi nari buriko, naani bàra naigé, na tòocé mwünyabweri goropwàrawâ goo jè wâ. Â ru tipié.

⁵Â wà pâra tèpa tà tâa wê, âna rà tawèeriu pâ: «Dà na gàu pwa? Gorodà na gàu tipi é pwi nari buriko bèepwiri?»

⁶Â ru tòpi tàrà, goro i pwi ia é ina tàru wà lésu, â rà panuâru. ⁷Â ru popa me i nari buriko dari lésu. Â ru tòpò pâ ârabwée, naa gòro càùé, â é tâa gòé wà lésu.

Rà pwamainâé tèpa âboro

⁸Wâru é pâ âboro, na rà pòpwara béaa kée naa gòro naigé, é pâ ârabwée kàra, [ba na rà pwamainâé]. Â wà pâra tàpé, âna rà tòpò é pâ îri upwâra na bwûu, na rà tépàgà pâ ni, na é pâ na aupwanapô.

⁹Â wà tàpé na rà pâbéaa kà lésu, ma wà tàpé na rà pwicò kée, âna rà cau tomara too pâ:

«Hosana ma cidòri!

Ipwamaina Pwidueé!

Cidòri nyuâa pwi âboro

na é me na nee! Psaume 118.26

¹⁰*Pwényunyuâari é mwaciri,

na é bwaa âmu tèepaa—

pwâra ukai kà *Davita,

pwi jooorojé!

Hosana ma cidòri!

Pwamaina Pwidueé

na é wàdòiti awé!»

¹¹Âna é tèepaa wà lésu naa lérusaléma, â é tò naa na é *Wâra pwapwicîri, â é còo bwâti [é pwina rà gére pwa wà tàpé na rà tâa wê]. Â nabwé, â rà pâra naa Bétani ma wà tèpa 12 *apostolo kée, ba jèe bàrane.

É pinajajai upwâra wâi

¹²Na dàuru kée, â ûna rà còobé gée Bétani, â é copwa wà lésu. ¹³Â é còo gée iti é jè *upwâra wâi, na po pwédoo. Na pwi pàara-bà, âna càcaa [wâru] pwâra wâi. Êco na é pâra nau mudàra cè pwêe. Â ûna é tèepaa pâ, â nye po dooé co. ¹⁴Â é pinajajai i upwâra, ma ina pâ: «O nye ticé cè pwi jè âboro, cèna ée mwa caa uti cè pwâra wâi'gà, [ba gà o jèe bà]!»

Â rà tère pwiri wà tèpa câmu kée.

É pacòobé tèpa pi-icu

¹⁵Rà tèepaa pâ naa lérusaléma, â é tò wà lésu naa na Wâra pwapwicîri. Â é pacòobé tèpa gére pwa jèna[¶], gée na [gòroigé[§] kàra] Wâra pwapwicîri. Â é pugòboori é pâ taapà kà tàpé na rà gére pitòotéri mwani, ma é pâ autâa kà tàpé na rà pi-icu marü.

¹⁶Â é ina pâ: «Guwà cibwaa pa dòme naani é pâ muru imudi!

¹⁷Guwà jèe nye tâmogòori bwâti é pwina é ina wà Pwidueé naa na *Tii

[¶]11:15 Còo **note** goo Mataio 21.12.

[§]11:15 Gée na gòroigé—De la cour extérieure. Wà tèpa pi-icu, âna rà tâa na gòroigé kàra Wâra pwapwicîri. Còo mwara Wâra pwapwicîri naa na Neeremuru (Vocabulaire) naa pwâadàra tii.

⁹11:9 Psaume 118.25–26 ^h11:13 Luka 13.6

ⁱ11:17 Ésaïe 56.7; Jérémie 7.11

Pwicîri, pâ: O mwa ina goo é wâ kôo pâ, wâ târa pwapwicîri, kâra diri é pâ Ba.Ésaïe 56.7 Êco na wâguwà, âna guwà gére pwa ma aucârû kà tèpa mura!»

¹⁸JÂ wâ tèpa caa kà tèpa pwa *ârapwaailò, ma wâ tèpa *dotée goro é Naèà, âna rà tère é jèkutâ goro i pwi ia é pwa wâ lésu. Â rà mudàra cè pai pwa wèe, ba na rà tètâmwereé. Ba wâgotàra gooé, ba jèe dau wâru pâ âboro na rà pâra naa gooé. Ba rà câdiri é pâ popai na é pacâmurirà goo.

¹⁹Ûna bàrane, â rà còobé, gée na pwi ville-bà wâ lésu ma wâ tèpa câmu kèe.

Guwà cèikî naa goo Pwiduée

Mataio 21.21-22

²⁰Na dàuru kèe, na rà pâra wii naigé, â rà còo i iri wâi, na ia é pina-jajaié** wâ lésu, âna é jèe mwari awé, tia niboo goro wàé.

²¹Â wâ Pétèru, âna é niimiri, i pwi ia é ina wâ lésu. Â é ina tée pâ: «Pwi a pwa pupûra, gà còo, i upwâra na ia gà pinajajaié géecaa, âna é jèe mwari.»

²²Â é ina wâ lésu tà tèpa câmu kèe pâ: «Wâdé na guwà cèikî naa goo Pwiduée! ²³kBa go ina tàwà é âjupâra pâ: O pâri ma gà ina târa é jaa bèeni pâ: “Gà ègò naani-boò nawià!” Â wâ Pwiduée âna é pwa! Êco na wâdé na gà cèikî pâ o tèepaa é pwina gà ina. Â gà cib-waa pidumapié, naa na pwârânü-magà! ²⁴Êkaa pwiri é majoroé ma go ina tàwà pâ: Wiàna guwà pwapwicîri târa ilari é jèe muru, â wâdé na

guwà cèikî pâ guwà jèe tòpi. Â ée mwa pacoo wâ Pwiduée.

²⁵m«Â wiàna guwà cimadò, ma guwà pwapwicîri, â wâdé na guwà pwanauri, tà tàpé na rà pwa tàwà na èpà. Â, na wàrapwiri, â wâ Caa kàwà, na é wânidò *napwéretòtù, âna é pwanauri tàwà é pâ tojii kàwà. { ²⁶Êco na, wiàna câguwà caa pwanauri tà pâra tàpé, â wâ pwi Caa kàwà, na é wânidò napwéretòtù, âna o câé caa pwanauri tàwà mwara é pâ tojii kàwà.}»

Dà tàrù na é waké goo wâ lésu?

Mataio 21.23-27; Luka 20.1-8

²⁷Wâ lésu ma wâ tèpa câmu kèe, âna rà tò còwâ naa lérusaléma.

Ûna é gére pâra naa i Wâra pwapwicîri, â rà me burée wâ pâra tèpa caa kà tèpa pwa ârapwaailò, ma wâ tèpa dotée goro é Naèà, ma wâ tèpa pitûâ.

²⁸Â rà tawèerié pâ: «Pwiini, wàilàapà na naa tàrù tâgà, ma gà pwa é pâ muru bèepwiri? Wàilàapà na cùrugà? Â?»

²⁹Â é tòpi tàra pâ: «Go bwaa nama tawèeriwà, goro ji caapwi muru co. Â wiàna guwà tòpi tóo bwàti, â go mwa ina tàwà pwi a naa tóo tàrù ma go pwa. Wàéni: ³⁰Wàilàapà na naa tàrù tà loane ma é *piupwaa? Wâ Pwiduée, é, wâ tèpa âboro?»

³¹Â rà dau pitûra goo, â rà pi-ina tàra pâ: «Wiàna jèe tòpi tée pâ: “Tàrù gée jaa wâ Pwiduée” â ée mwa ina tâjè pâ: “Â gorodà na câguwà caa cèikî naa goo é pwina é ina tàwà wâ loane?” ³²Â wiàna jèe tòpi tée pâ:

**11:20 Pinajajai (é, pinanyajai)—Maudir.

j11:18 Maréko 14.1 k11:23 Mataio 17.20 l11:24 Mataio 7.7

m11:25 Mataio 6.14-15

“Tàrù gée jaa tèpa âboro co” â dà [géewê cèna o tèepaa]?»

Ba wâgotàra goo tèpa âboro, na rà cau cèikî ba gòo pâ wà loane, âna é pwi *péroféta, [na é pame é popai gée jaa wà Pwiduée]. ³³ Â êkaa, na rà tòpi tà lésu pâ: «Ûi, câbà caa tâmogòori.»

Â é ina tàra pâ: «Â wâgo mwara, âna o câgo caa ina tàwà, wàilàapà na naa tàrù tôo ma go pwa é pwina go pwa.»

Ucina naa goo tèpa wéaari nadipâa

Mataio 21.33-46; Luka 20.9-18

12 ⁿWà lésu, âna é piwiâ tà tèpa âboro é pâ ucina. Â é ina tàra pâ:

«É mwa tâa pwi apooro nadipâa. Â é mwa câmi aupwanapô kée. Â é mwa bariwâri goro é auba, â é mwa îri pwêe, ba na aucòogai é pwâra dipâa. Â é mwa bari é wà na dau gòri too, ba na aucibèri^{††} wàra é nadipâa. Â nabwé, â [é niimiri pâ na é pâra nau ipokâa naa jè napô. Â] é wâri pàra tèpa âboro, ba na rà wéaari i na aupwanapô kée. Â é pâra, â é tâa na jè napô.

² «[Paé pâ parui, paé, paé, paé...] tèepaa naa na pàara na o pétâ pwâra dipâa na. Â é panuâ pâ pwi jè âboro kîri kée, ba na é tòpi jii tèpa wéaari nadipâa cè kée gée goro é piûnya. ³ Êco na rà pâdié, â rà panuâ pâ còwâ, â nye ticè cèna rà naa tée. ⁴ Â géewê, â é panuâ me còwâ pwi jè âboro kîri kée. Â rà pièié, â rà tanoori é pûrué, â rà pé pidurié.

⁵ «Â nabwé, â é panuâ pâ mwara é pwi béaracîé kâra âboro kîri kée, â

rà catàmwereê... Wâru é pàra tèpa âboro kîri kée na é panuâra mwara. Â rà pâdi pàra pwi, ma tètàmwara pàra tàpé.

⁶ «Nabwé, â jèe nye ticè âboro târa ma é panuâra—jè dàra wàco pwi âji naîé, na dau wânûmee gooé. Â é panuâ pâ tà tèpa piwéaari wàra i nadipâa. Ba é nye tà niimiri pâ rà o tòimirié, ba wà pwina naîé.

⁷ «Êco na wà tèpa âboro èpà bèepwiri, âna rà pitèrerà, â rà ina pâ: “Guwà còo, wàé kaa ni wà pwi ia ée mwa pwi apooro i na aupwanapô, na cè jè tòotù. Wâdé na jè tètàmwereê cawi, ba na o mwa tà kâjè i na aupwanapô!”

⁸ «Â rà tâjùrué, â rà tètàmwereê. Â rà popa i naiié, â rà tètâjii naaiti jii i na aupwanapô.»

⁹ Â wà lésu, âna é tawèeri tàpé na rà gére tèreê, pâ: «Â o dà cèna ée pwa wà pwi apooro i nadipâa? Ée mwa po me wàé, â ée mwa nama tètàmwara i tèpa wéaari wàra i na aupwanapô. Â ée mwa caa naa é nadipâa bèepwiri tà pàra tàpé, ba na rà wéaari. ¹⁰ PGuwà jèe nye gére pûra é popai bèepwiri, naa na *Tii Pwicîri, pâ:

I pwi atû na rà tètâjii wà tèpa ba wà, âna nye wàé kaa pwiri, i âji êkêe!

[Tàutàra goo pwi ò kâra wâao!]

¹¹ Ba nye autûâri kà Pwi Ukai.

Jè pò goo pwényuâa kée.» Psaume 118.22-23

¹² Napwa naa goo wà tèpa caa kà tèpa *Juif, âna rà tâmogòori pâ é tàgére pwa ucina naa goorà. Â dau nûmarà na rà tâjùrué. Êco na wà-

^{††} **12:1** Aucibèri—Tour de guet. (Cibèri—Surveiller d'en haut.)

gotàra, gée goo na wâru tèpa âboro na rà wâdéarié, â rà naaê, â rà pâra.

Wâripû kà tèpa Roma

Mataio 22.15-22; Luka 20.19-26

¹³qWà tèpa pitûa kà tèpa Juif, âna rà panuâ pàdari lésu wà pàra tèpa *Farasaio, ma wà pàra tèpa tâa na ére kà *Héroda, ba na rà tû tûâ tée. Ba rà bu naigé ma rà pitòtié, gée goro cè pai mwa tòpi kée tàra.

¹⁴Â rà ina tée pâ: «Pwi a pwa pupûra, bà nye tâmogòori pâ, gà ina é âjupâra. Â nye ticé âboro cèna wâgotâgà gooé, â câgà caa ipwaké goro âboro. Ba gà nye picémara ba *tàrù diri é pâ muru na nûma Pwidueé na bà pwa. Â êkaa, na nûmabà na bà tawèerigà pâ: Pwiri wâdé[†] na jè wâripû[¶] tà pwi ukai kà tèpa *Roma? É, o càcaa wâdé?»

¹⁵Éco na é tâmogòori wà lésu pâ, tèpa pwâ. Â é ina tàra pâ: «Gorodà na guwà ipawâmiô? Paari tôo é jè mwani atü.»

¹⁶Â rà pame tée. Â é ina tàra pâ: «Naporomee î ma nee î, na wâgòro é mwani bèeni?»

Â rà tòpi tée pâ: «Kà pwi ukai kà tèpa Roma.»

¹⁷rÂ é ina tàra wà lésu pâ: «Â jèe wâdé, guwà pitôowâri tà pwi ukai é pwina kée; â guwà pitôowâri tà Pwidueé é pwina kà Pwidueé.»

Â rà po dau pò goo é pai tòpi kée.

Pai o wâro còwâ kà tèpa bà

Mataio 22.23-33; Luka 20.27-38

¹⁸sNapwa naa goo wà tèpa *Sadukaio, âna [jè ditàra

pwapwicîri kà tèpa Juif, na] càra caa cèikî pâ, rà o wâro còwâ wà tèpa bà. Â wà pàra tàpé gée goorà, âna rà medari lésu [ba nûmarà na rà paari pâ rà âjupâra]. Â rà tawèerié pâ: ¹⁹t«lco pwi a pwa pupûra, é jèe wii tâjè wà *Moosé naa na é *Naèà pâ: Wiàna é bà wà pwi âboro, na ticé èpo kée, â wâdé na é popa tô dâpwà kée wà pwi jiié, ma ru piéa. Deutéronome 25.5 Â, na wàrapwiri, â é naa cè gòobàra pwi a bà.»

²⁰«Â wâdé. Éco na gà jèe niimiri cai ni: Po 7 tèpa aéjii. Â é piéa wà pwina ciàra, éco na é bà, â nye ticé èpo kée. ²¹Â pwi a pâ wê, âna ru piéa ma tô dâpwà, éco na é bà mwara wà pwini, â nye ticé èpo kàru. Â wà pwi béâracié, âna ipaiwà. ²²Â wàrapwiri naa goo wà tèpa 7 aéjii bèepwiri. Ba rà cau bà, â nye ticé èpo kàra. Â gée na càurà diri, â é mwa bàra bà wà i tô ilàri. ²³[Gà ina pâ] rà o mwa wâro còwâ wà tèpa bà, na jè tòotù. Â wiàna wàrapwiri, â wailàapà narà, na o pwi éa tô ilàri-bà, na tòotù bèepwiri? Ba rà nye cau tèpa éaé diri! Â?! [Gà tòpi cai!]

²⁴Â é tòpi tàra wà lésu pâ: «Guwà pitanami, làpé! [Cina câguwà caa cèikî pâ, rà o mwa wâro còwâ wà tèpa bà?] Ba câguwà caa tâmogòori é Tii Pwicîri, â câguwà caa tâmogòori é pàtâma Pwidueé! ²⁵⁻²⁶uBa na pàara na rà wâro còwâ wà tèpa bà, âna o càra mwa caa piéa còwâ. Ba rà wâro pwacèwii tèpa *angela, naa jaa Pwidueé.

[†]12:14 Pwiri wâdé... é, Pwiri pwa tàrù kâjè. Pwiri rà ina é Naèà kâra Wâra pwapwicîri kà tèpa Juif.

[¶]12:14 Wâripû—Impôt.

^q12:13 Maréko 3.6 ^r12:17 Roma 13.7 ^s12:18 Apostolo 23.8

^t12:19 Deutéronome 25.5 ^u12:25-26 Exode 3.2,6

«Â gona câguwà caa tâmogòori é pwina é ina wà Moosé? Ba é pwa jèkutâ naa na é tii kêe, goro i ji na nari upwâra, na ia tòò gò i ânye. Naawê, âna é ina tée wà Pwiduee pâ: Wâgo Pwiduee kà *Abéraama, ma Isaaka, ma Iakobo. Exode 3.6
²⁷ [Pai ina wèe pâ rà nye cau tàgére wâro jaa Pwiduee]! Ba wà Pwiduee, âna câé caa Pwiduee kà tèpa bà, â é Pwiduee kà tàpé na rà wâro. Â jè côo naawê pâ, guwà po dau pi-tanami awé!»

Naèa na piwéna

Mataio 22.34-40; Luka 10.25-28

²⁸ v Ûna rà gére pitùra, â é tà-maarirà wà pwi jè *dotée goro é Naèa. Â é côo pâ é po dau tòpi bwàti tà tèpa Sadukaio wà lésu. Â é me burée, â é tawèerié pâ: «Gona dà é pwi naèa na é piwéna, naa na diri é pâ naèa?»

²⁹ w Â é tòpi tée wà lésu pâ: «Wàéni: Guwà tère, co tèpa *Isaraéla! Wà Pwi Ukai Pwiduee, âna wàé kaa pwiri é pwi âji Ukai kâjè, na é caapwi co! ³⁰ Â wâdé na gà meaarié géé na diri é pwâranûmagà, ma é wâro'gà, ma é aunûnûma'gà, ma é nii'gà. Deutéronome 6.4-5

³¹ x «Â wàéni é béârailu kâra naèa: Gà meaari tèpa âboro ^{ss} pwacèwii é pai pimeaarigà côwâ. Lévitique 19.18 Â nye ticè cè jè naèa, cèna piwéna jii é du naèa-bà.»

³² y Â wà pwi dotée goro é Naèa âna é ina tée pâ: «Ûu kaa! Po dau âjupâra co pwi a pwa pupûra, é pwina gà ina! Wà Pwi Ukai, âna nye wàé kaa é pwi âji Pwiduee kâjè! Â nye ticè pwi jèpwi! ³³ Â wâdé na jè meaarié mwara, géé na diri é pwâranûmajè, ma é tà-manga, ma é nii kâjè. Â wâdé mwara, na jè meaari tèpa âboro, pwacèwii é pai meaarijè côwâ. Nye dau piâjimuru pwiri jii é pâ *ârap-waailò tà Pwiduee, ma é pâ pàra âraimeai.»

³⁴ Â é côo wà lésu pâ, dau wâdé pai tòpi kêe. Â é ina tée pâ: «Câga caa wâiti jii é *Mwaciri kà Pwiduee.»

Â géé na càùé, â nye ticè âboro na tawèeri lésu goo cè pàra muru.

Dau pwamuru naa goo pwi Mesia

Mataio 22.41-46; Luka 20.41-44

³⁵ Ûna é gére pacâmurirà goo é Popai naa na *Wâra pwapwicîri, wà lésu, â é ina tà tàpé na rà tà-maarié, pâ: «Wà tèpa dotée goro é Naèa, âna rà pacâmuriwà pâ, wà pwi *Mesia, [pwi ukai na guwà tapacîê] âna é pwi âboro kîri jii wà *Davita, ba é pwi gòobèrèè co. Êco na rà pitanami*. ³⁶ z Ba nye wà Davita kaa, ûna ia dipitirié é Nyuâaé Pwicîri, na é ina pâ: Popai kà Pwi Ukai, Pwi Ukai Pwiduee na é patùra Pwi Ukai kôo: “Gà me ma gà tâa ni.

^{ss} **12:31** Tèpa âboro—Grec: Pwi âboro na é tàmwünyabwerigà, é, pwi jènerègà.

***12:35** Grec: «Gorodà na rà ina pâ, wà pwi Mesia, âna é pwina naî Davita?»

v **12:28** Luka 10.25-28 w **12:29** Deutéronome 6.4-5

x **12:31** Lévitique 19.18

y **12:32** Lévitique 19.18; Deutéronome 4.35, 6.4-5; 1 Samuel 15.22; Osée 6.6 z **12:36** Psaume 110.1

Tâa ni gòro îô étò.

[Go naa tâgà è pitûâ.

O pwamainagà awé.]

Go nama gà còogai

tèpa ipaa dàgà."Psaume 110.1

³⁷ «Ūna é ina wà Davita pâ Pwi Ukai kôo, âna é tàgére ina wà pwi Mesia. Â wiàna wàrapwiri, â gorodà na rà ina pâ, é pwi âboro kîri jii wà Davita?†! [Bwa, é paari wà Davita pâ wà pwi Mesia, âna é pwi âboro na é piwéna jii diri pàrà tàpé!]]»

Tèpa dotée goro Naèa ma pa dàpwà

Mataio 23.1-12; Luka 20.45-21.4

Rà tàmaari lésu é pâ âboro na wâru, â rà dau ipwàdé. ³⁸ Â é pacâmurirà mwara, â é ina tàrà pâ: «Guwà pwacôoco! Guwà cibwaa pwaduwa kà pàrà tèpa dotée goro é Naèa! Ba dau wâdé tàrà, na rà pâra na é pâ ârabwée gòri‡. Â wâdé tàrà, na rà nye pwabwàcu tàrà [ma pwa-mainarà] pâ âboro, naa na diri é pâ ére aupitapitiri. ³⁹ Rà nye mudàra taaci é pâ autâa na tâa béaa, na *wâra pitapitiri, ma naa na pâ na aupi-ija maina. ⁴⁰ Â rà pwa é pâ nyakàra pwapwicîri [ba na jè o nimiri pâ rà tèpa âboro na rà wâdé]. Êco na, ûna rà gére wàrapwiri, â rà popa diri jii é pa dàpwà é pâ muru na tà tàrà. Â gée goro kaa pwiri, âna o mwa pwa tàrà é wârimuru na dau maina jii é wârimuru kà pàrà tàpé.»

Tò dàpwà na ticè neemuruê

⁴¹ [Géewê, â é tò naa na wâra pwapwicîri wà lésu.] Â é tâa béaa naa na pwi ére na jè tòpò mwani tàrà Wâra pwapwicîri naawê. Â é côo é pwina rà gére tòpò wà tèpa âboro. Â napwa wà tàpé na dau wâru neemururà, âna rà tòpò é mwani na dau wâru. ⁴² Â é tèepaa me tô jè dàpwà, na piticè neemuruê. Â é naa ji du ârailu nari mwani atü.

^{43 a} Â é todà tèpa *câmu kée wà lésu, â é ina tàrà pâ: «Go ina tàwà é âjupâra pâ: Wà tô dàpwà bèeni na piticè neemuruê, âna po dau wéna awé é pwina é tòpò, jii pàrà tàpé. ⁴⁴ Ba rà tòpò upûuê[¶] (ba ji ére mwani gée goro aumaina goo wârirà). Âna wâé, âna jèe nye piticè neemuruê kaa. Êco na é nye naa kaa diri é mwani na o pâri ma é wâro goo.»

O mwa tédidiri Wâra pwapwicîri

Mataio 24.1-2; Luka 21.5-6

13 Gée na càué, â é còobé gée na *Wâra pwapwicîri wà lésu. Â é ina tée wà pwi jè a *câmu kée pâ: «Pwi a pwa pupûra, côo è pâ atü goro é auba, goo é pé wà bèeni! Nye dau wâdé kaa! Â po dau pwa kaamwa[§] kée!»

^{2 b} Â é ina tée wà lésu pâ: «Gà côo é pâ auba bèeni? Âna go ina tâgà pâ: O mwa téura diri. Â o mwa ticè atü na o mwa pitâagòrà too wê.»

†**12:37** Grec: Nye wà Davita kaa, na é ina gooé pâ 'Ukai', â gorodà na é pwina naîé?

‡**12:38** Ârabwée gòri—Naa jaa tèpa Juif biu, âna câmu kà tèpa tà manga ma tèpa pipapwicîrirà.

¶**12:44** Upûuê—Surplus.

§**13:1** Kaamwa—Magnificence.

^a**12:43** 2 Korénito 8.12 ^b**13:2** Luka 19.44

Ê pwina o tèepaa na pwâadèrèè

Mataio 24.3-44; Luka 21.7-33

³ Rà tâa gòrojaa Élaio wà Iésu, ma wà Pétèru, ma Jacques, ma loane, ma wà André, wâcicima i Wâra pwapwicîri. Â rà tawèerié pâ: ⁴ «Gà ina tâbà pâ o wiidà cèna o tèepaa è pwina gà gére ina. Â o dà cè câmu kée ma bà o tâmogòori pâ, o jèè tèepaa me è pwi pàara-bà?»

⁵ Â é ina târa pâ: «Guwà ip-wacôowà, â guwà cibwaa pwa ma ipa-imwûruwà. ⁶ Ba o wâru tàpé na rà o tèepaa me, â rà o pa é neeô. Â rà o ina tàwà pâ: “Wâgo pwi Mesia [na go me gée jaa Pwiduée, na guwà tapacîê]!” Â rà o ipa-imwûru è pâ âboro na wâru. ⁷ Guwà o tère cè airi paa, cèna wâmwünyabwe, ma jèkutâ goro paa na wâiti. Â guwà cibwaa nama wâgotàwà! Ba o nye mara tèepaa è pâ pwiibà, éco na o càcaa pâji pwâadàra gòropuu.

⁸ «[Â o wâru pâ ipaa pitiri gòropuu]: Ba é pwi jè Ba, âna ru pipaa ma pwi jè Ba. Â wà pwi jè ukai, âna ru pipaa ma cè pwi jè ukai. Â o gù napuu, na pâ pàra ére gòropuu, â o pâ nau tèepaa è pâ copwa na maina. Ê pâ na pai pwa wèè bèepwiri, âna o pwacèwii è pâbéaari maagé kâra pitèpa èpo.»

O tubaèpà tà tèpa cèikî

⁹ «Guwà tère bwàti è pwina o mwa tèepaa dariwà: Rà o mwa popawà pâ, naa na pâ wâra pitèimuru. Â rà o pâ nau èiwà, naa na pâ *wâra pitapitiri. Â o dàtiwà

pâ, na ara tèpa kupénoo, ma wà tèpa ukai, gée goro na guwà tèpa âboro kôo. Â, na wàrapwiri, â guwà o tèpa *paâjupâraô, na ararà. ¹⁰ Ba wâdé na jèè mara inapàpari è Picémara Wâdé târa diri pâ Ba.

¹¹ «Â, na diri è pâ pàara na rà o mwa tâjûruwà ma pitèiwà, â guwà cibwaa pidumapiê goro cè pai tòpi kàwà târa. Ba guwà mwa ina co é popai na é naa tàwà wà Pwiduée, na pwi pàara-bà. Ba o é Nyuâaê Pwicîri na ée tûra, â o càcaa wâguwà.

¹² «[Na pwi pàara bèepwiri, âna] wà pwi jè âboro, âna é panuâ pwi aéjii kée, ba na tètâmwereê. Â é wàrapwiri mwara wà pwi caa kâra èpo, tà pwina naîê. Â wà tèpa èpo, âna rà o mwa pipaa ma tèpa nyaa ma caa kâra. Â rà o pwa ma rà pwa wârimuru, tiagoro pai pòtâmwara.

¹³ «Édiri pâ âboro, âna rà o pièpàriwà** gooò. Êco na wà pwina é cimwû tia pwâadèrèè, âna ée mwa pa-uddé wà Pwiduée [ma naa tée è *wâro dâra gòiri jaaé].»

O maina pai maagé kà tèpa âboro

¹⁴ «Guwà o pâ nau còo é capwi na é tèepaa me naa na ére na càcaa autâa kée—muru na jè miiri, ma jè pwùkûru goo.»

(Â wà pwina é pûra ni, âna wâdé na é tâmogòori bwàti è pwini!) «Â, na pàara bèepwiri, âna wâdé na rà uru naa gò pâ jaa, wà tàpé na rà tâa *Judée! ¹⁵ Â wà pwina é nao gòroigé jii wâ††, âna é cibwaa wâjué còwâ, nau mudàra cè jè muru, wâna

**13:13 Pièpàri—Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Miiri.

††13:15 Nao gòroigé jii wâ—Grec: Tâa gòrowâ. Còo Mataio 24.17.

©13:8 Ésaïe 19.2 ^d13:9 Mataio 10.17-20 ^e13:11 Luka 12.11-12

^f13:12 Mataio 10.21 ^g13:13 Mataio 10.22; loane 15.21

^h13:14 Daniel 9.27, 11.31, 12.11 ⁱ13:15 Luka 17.31

ê wâ kée. ¹⁶ Â wà pwina é tâa na é na aupwanapô, âna é cibwaa wâjué cōwâ naa jaaé, ma é popa é ârab-wée kée. ¹⁷ ^jAu! Wârico! Ba, na é pâ tòotù bèepwiri, âna o po dau pwaée kâra pa ilàri na rà nyarana, ma pa ilàri na rà pa-di é èpo kàra.

¹⁸ «Â guwà pwapwicîri tà Pwidueé pâ, na càcaa tèepaa mariwà, é pâ muru bèepwiri, na pàara na pièpà napô na! ¹⁹ ^kBa, na pàara bèepwiri, âna rà o dau maagé cōo wà tèpa âboro. Ba bwaa nye ticè cè pwi jè âboro, cèna ée jèe maagé cōo wàrapwiri—tapoo gée na autapoo goo é gòropuu, ûna é nye tòpò diri é pâ muru wà Pwidueé—tiagoro nabà. Â o jèe nye ticè cè pwi jè âboro, cèna ée mwa wàrapwiri cōwâ é pai maagé kée.

²⁰ «Wiàna wà Pwidueé Pwi Ukai, âna càcaa nūmee na é nama piboo é pâ jéuru tòotù bèepwiri, â pwiri nye ticè cè pwi jè âboro cèna é pi-upa é wâro kée. Êco na é niimiri pâ, na é nama piboo, wàrapwiri goo wà tàpé na é jèe pitòrigarirà.»

Tèpa 'mesia' na rà tèpa pwâ

²¹ «Â wiàna é ina tàwà é pwi jè âboro pâ: “Guwà cōo! É wâni wà pwi *Mesia, [*pwi a pa-udòjè]!” é wâpà wiàna é ina pâ: “É wâna é ére bèeni!” â guwà cibwaa cèikî naa gooé. ²² ^lBa rà o mwa tèepaa me cè tèpa 'mesia' ma tèpa 'péroféta'

na rà tèpa pwâ. Â rà o pwa é pâ wakè goro pàtamarà na rà mwa pò goo wà tèpa âboro, târa ma rà ipa-imwûrurà. Â rà ipwadàrapwa mwara ma rà ipa-imwûru tàpé na é jèe pitòrigarirà wà Pwidueé. ²³ Â, na wàrapwiri, â wâguwà, âna guwà o ipwacôoco! Ba go jèe tàmara ina tàwà é pâ muru na o mwa tèepaa!»

Pai wâjué me cōwâ kà lésu

²⁴ ^m«Na pâ tòotù-bà, â rà o dau maagé cōo é pâ âboro. Â gée na càuru pwiri:

O câé té i tòotù.

O bàutê i parui.

²⁵ Rà o tûu pâ îricò.

Gùmagù pâ pàaé[†]. Ésaïe 13.10;

34.4

²⁶ ⁿ«Â, na pàara bèepwiri, âna o cōoô, wâgo *Pwina naîri âboro, wiàna go tèepaa me na nee, naa na é pàtāmoo, ma é pai maina ma muugère kôo. ²⁷ ^oÂ go o panuâ me tèpa *angela, ba na rà popa tàpé na go jèe pitòrigarirà. Â rà panaimarirà, pitiri é gòropuu.»

Câmu goro iri wâi

²⁸ «Wâdé na guwà picòo bwàti é câmu kâra é *iri wâi. Ba, na é bwaa tapoo ti, â guwà tâmogòori pâ, ée jèe tèepaa me é pàara na ucuu i napô. ²⁹ Wàrapwiri na guwà cōo pâ, gére tèepaa é pàra câmu na go gére ina, â guwà o tâmogòori pâ, o

[†]**13:25** Gùmagù pâ pàaé—Pai ina wèe pâ, o piaraégò pâ îricò; **é**, o gùmagù pâ mwaciri ma tèpa ukai kàra; **é**, o gùmagù tèpa duée.

^j**13:17** Luka 23.29 ^k**13:19** Daniel 12.1; Auinapàpari 7.14

^l**13:22** Auinapàpari 13.13

^m**13:24** Ésaïe 13.10; Joël 2.10, 3.4, 4.15; Auinapàpari 6.12–13

ⁿ**13:26** Daniel 7.13 ^o**13:27** Mataio 13.41; Maréko 13.32

jèe pacoo diri^{¶¶}. ³⁰ Â go ina tàwà é âjupâra pâ: [O càcaa gòiri.] Wà pàra tèpa âboro nabà, âna rà o bwaa nye côo pwiri, béaa kêra pai o bà kêra. ³¹ Ba o tiâu é napwéretòtù ma é gòropuu; â napwa é popai kôo, âna o càcaa tiâu.»

Guwà tà tàcî

³² «Nye ticè pwi âboro, cèna tâ-mogòori cè tòotù ma cè ineretòtù, cèna o tèepaa é pâ muru bèepwiri. Ba câbà caa tâmogòori mwara wâgo Pwina naî Pwidueé, ma wà tèpa angela kêe. Â nye wàco Caa, na é tâmogòori. ³³ Guwà pwacôoco, â guwà cibwaa tà puu! Ba câguwà caa tâmogòori cè pàara cèna o tèepaa na.

³⁴ «Ba ipwacèwii naa goo pwi âboro na é pâ nau ipokâa jii napô kêe. Â é naa tà tèpa wakè kêe é tàrù, naa goro diri é pâ neemu-ruê, tiagoro é pwârawâ kêe. Â é ipâdi naa goorà é jèpa wakè kêra. Â é pitûâri tà pwi a wéaari gorop-wârawâ pâ, na é tà tâa ma tàcî.

³⁵ p«Â [ipaiwà naa goowà]—wâdé na guwà tà tàcî! Ba o câguwà caa tâmogòori, cè pàara cèna ée tèepaa me còwâ na, wà pwi apooro pwârawâ. Ba pwiri o bàrane, é pwiri o nabibiu kêra ne, pwiri naa gòrop-waa^{§§}, pwiri gòro dàuru. ³⁶ Â wiàna é pwairi tèepaa me, â càcaa wâdé na é pâmariwà na guwà gére puu! ³⁷ Ê

pwina go ina tàwà, âna popai tà diri tèpa âboro: Wâdé na guwà tà tàcî!»

Rà mudàra ba na rà tètàmwereé

Mataio 26.1-5; Luka 22.1-2; Ioane 11.45-53

14 Dàra ârailu tòotù, â o coo [é du *tòotù maina kà tèpa Juif]—tòotù *Paséka jèpwi, bau tòotù maina kêra 'pi-ija poloa na ticè nyaa kêe'.

Â nûma wà tèpa caa kà tèpa pwa *ârapwailò, ma wà tèpa *dotée goro é Naèè, na rà tètàmwara wà lésu. Â rà imudàra cè pai pwa wèe, ma rà tû tûa tée ma tâjùrué pwàniri. ² Ba rà pi-ina tàra pâ: «O po càcaa wâdé na jè tâjùrué pàpari, na pàara na pwa i pi-ija maina wâna. Ba péa rà tà putàmu naa gooje é pâ âboro, ma gùmagù napô.»

Wicèpwiri jawé ûrea naa gò lésu

Mataio 26.6-13; Ioane 12.1-8

³ q[Na pwi pàara bèepwiri, âna] é tâa Bétani wà lésu, wâna pwârawâ kà Simona, pwi a pwa maga. Â, na rà gére ija, â é tèepaa me é tò jè ilàri, bau é wâra jawé atù, na wâbé goro é jawé ûrea*—pwi jawé na dau maina é wâri wèe. Â é tébiti i wâra jawé, â é wicèpwiri i jawé ûrea naa gòro pûru lésu.

⁴ Ûna rà côoé wà pàra tàpé na rà gére tâa wê, â po dau càcaa wâdé tàra. Â rà pi-ina tàra pâ: «Kaa! Cina é po dau pwatari i jawé ûrea bèep-

^{¶¶}13:29 O jèe pacoo diri—é, Go o jèe tèepaa. (Pai wâjué còwâ kà lésu.) Naa naporomee bèeni, âna wà lésu, âna é mara ina du ârailu pàara na o mwa tèepaa: Jèpwi, âna, pai tubatiâu é ville lérusaléma, gée na càuru pai bà kêe, na naja 70. Jèpwi, âna, pâ muru na o mwa tèepaa naa pwâadàra gòropuu, béaa kêra pai o wâjué me còwâ kêe.

^{§§}13:35 Naa gòropwaa—Grec: Na é to i ja.

*14:3 Jawé ûrea—Nee nard.

wiri? ⁵Ba é wâri wèe, âna pâ miliô†! Gorodà na càcaa icuri, ma o naa é wâri wèe, tà tàpé na ticè kàra?» Â rà gére dau putàmu naa gooé.

⁶Â é ina tàra wà lésu pâ: «Guwà naaé! Gona cina guwà nama é tòina? É pwina é pwa wà tòoni, âna muru na po dau wâdé. ⁷«Ba rà o nye tà ciburà wâjaawà wà tàpé na ticè kàra, â o nye pâri ma guwà pwa tàra cè pwina wâdé wiàna âji nûmawà. Â napwa wâgo, âna o câgo caa tà ciburà tâa jaawà. ⁸Â wà tòoni, âna é jèe pwa kaa é muru na pâri ma é pwa. Ba ûna é wicèpwiri naa gò-o i jawé ûrea, âna é jèe pwabwàti cawi béaa é pai o boo kôo naa napwêe. ⁹Pwa na go ina tàwà é âjupâra pâ: Na diri pâ ére, na o mwa inapà-pari é *Picémara Wâdé naawé—naa na gòropuu diri—â o piwiâ mwara é jèkutà goo é pwina é pwa wà tô ilàri bèeni. Â o nye tà ciburà niimirîe.»

É icuri lésu wà Judas

Mataio 26.14-16; Luka 22.3-6

¹⁰Wà Judas Iscariote—wà pwi ârapàara tèpa 12 *apostolo—âna é pâ nau côo tèpa caa kà tèpa pwa ârapwaailò. Â é ina tàra pâ, na ée mwa panuâ lésu tàra. ¹¹Â rà nye dau ipwàdéee kaa, â rà ina pâ na rà o mwa naa cè mwani tée. Â tapoo na pàara bèepwiri, â é imudàra cè naigé, ma é icuri wà lésu tàra.

Pi-ija kà Pwi Ukai

Mataio 26.17-35; Luka 22.7-34; Ioane 13.21-38

¹²tÉ jèe tèepaa é bétapoo tòotù kàra 'pi-ija poloa na ticè nyaa kée'—tòotù na rà mu taa é nari mutô târa Paséka. Â rà ina tà lésu wà tèpa *câmu kée pâ: «Bà o pâ nau pwabwàti é utimuru târa Paséka. Â wâpà na nûmagà na jè pi-ija wê?»

¹³Â é panuâ tupédu ârailu gée goorà, â é ina tàru pâ: «Gàu pâra naa na ville, â o ipitiwà ma pwi âboro, na é popa é wàra jawé. Â gàu pâra wiâê. ¹⁴Â, na é tò naa na jè pwârawâ, â gàu ina tà pwi apooro wê pâ: “É tawèeri me wà pwi a pwa pupûra kâbà, pâ, o wâpà é naditàrawâ, na bà[‡] o ija naima é utimuru târa Paséka?”

¹⁵«Â ée paari tàu é jè naditàra-wà na wâdòiti—pwi naditàrawâ maina na jèe ipwabwàti. Â gàu pwabwàti i uti kâjè naawê.»

¹⁶Â ru pâra naa na ville, â ru pâ-mari, wàra na é ina tàru wà lésu. Â ru pwabwàti é utimuru târa Paséka.

O ipwa tûa tôo

¹⁷Na bàrane, âna rà tèepaa naawé wà lésu ma i tèpa 12 apostolo kée. ¹⁸uÂ rà tâaboo, â rà ija.

Â é ina tàra wà lésu pâ: «Go ina tàwà é âjupâra pâ: Wà pwi jè ârapàarawâ, âna ée mwa ipwa tûa tôo—pwina jè gére ija naima ma wâé.»

†**14:5** Pâ miliô—Grec: 300 mwani pwaa (deniers). Wâri pwi caapwi âboro naa na caapwi naja.

‡**14:14** Bà—Grec: Wâgo (lésu) ma wà tèpa câmu kôo.

†**14:7** Deutéronome 15.11 ^s**14:8** Ioane 19.40 †**14:12** Exode 12.6

^u**14:18** Psaume 41.10

¹⁹ Â rà pikîri wà tèpa câmu kêe, â rà jèpa pitawèerie pâ: «Gona pwiri càcaa wâgo?»

²⁰ Â é ina tàra pâ: «Akaé, o wà pwi jè ârapàarawà, wâguwà tèpa 12 apostolo—wà pwina bu capai tuboo naa na i na ngapò ma wàé¹. ²¹ Wâgo *Pwina naîri âboro, âna go o pâra nau bà, wàra na é jèe inapàpari é *Tii Pwicîri. Â napwa naa goo wà pwi âboro na é pi-icurio, âna po dau pwaée kêe. Au! Wârico! Ba wà pwi-ibà, âna pwiri nye gére wâdé ba kêe wiàna càcaa gére pitèpaé!»

I poloa ma i dipâa

²² vUna rà pi-ija naima, â é popa é poloa wà lésu. Â é pwaolé tà Pwiduée. Â é tubiti, â é naa jècaari tà tèpa câmu kêe, â é ina tàra pâ: «Guwà ija, ba êni, âna naiio.»

²³ Â gée na càuè, â é popa é wârado dipâa. Â é pwaolé tà Pwiduée, â é naa tàra. Â rà cau wâdo diri. ²⁴ wÂ é ina tàra pâ: «Êni, âna domii kôo, na o jèe joro ba kà tèpa âboro; domii na é pacoo é *aupiwataâboro na é pwa wà Pwiduée, [bètòpò pinaanapò naa nabibiu kàwà ma wàé]. ²⁵ Â go ina tàwà é âjupâra pâ: O câgo mwa caa wâdo cè dipâa [naani gòropuu]. Go o mwa wâdo é dipâa na bwaa âmuê, naa na é *Mwaciri kà Pwiduée.»

Gà mwa pitütôowâriô, co Pétèru

²⁶ Rà nyabiri é pâ *salamo târa é pwi tòotù maina-bà, â géewê, â rà too naa gòrojaa Élaio.

²⁷ Â é ina wà lésu tà tèpa câmu kêe pâ: «Guwà o mwa po capai panuâo diri. Ba jèe wii naa na Tii Pwicîri pâ:

O mwa pòtàmwara pwi a wéaari mutô.

O tadidiri pâ mutô. Zakarie 13.7

²⁸ x«Éco na, wiàna go o mwa wâro còwà gée na aubà, â go o mwa pâbéaa kàwà naa Galilée.»

²⁹ Â é ina tée wà Pétèru pâ: «Wà tàpèeni âna rà o panuâgà, â o càcaa wâgo!»

³⁰ Â é tòpi tée wà lésu pâ: «Go ina tâgà é âjupâra pâ: Naa na ne nabà, béaa kâra é pai wailu to kâra é ja, âna wâgà, âna gà o wacié pitütôowâri pâ, câgà caa tâmogòorio.»

³¹ yÂ é nye ciburà gòo wà Pétèru nau ina pâ: «Êkâ! Wiàna ina pâ tètàmwaraju naima ma wâgà, â câgo caa pitütôowârigà!»

Â wailà diri, âna nye caapwi é pwina rà ina tée.

É pwapwicîri na Gethsémané

Mataio 26.36-40; Luka 22.39-46

³² zGéewê, â rà pâra wà lésu ma wà tèpa câmu kêe naa na jè ére [na câmi goro upwâra] na ina goo wê pâ Gethsémané. Â é ina tàra pâ: «Guwà tâaboo naani, ba go bwaa pâra nau pwapwicîri.»

³³ Â é popa wiâe wà Pétèru, ma Jacques, ma loane. Â é tapoo po dau pidumapiê ma wâgotée. ³⁴ aÂ é ina tàra pâ: «Po dau tòina ma pikîri é

¹14:20 Wâjaa tèpa Juif, âna wà tèpa âji bée, âna rà nye po tuboo goro îrà naa na i na ngapò na caapwi.

v14:22 1 Korénito 11.23-25

w14:24 Exode 24.8; Jérémie 31.31-34; Zakarie 9.11; 1 Korénito 10.16; Hébéru 9.20 x14:28 Mataio 28.16; Maréko 16.7

y14:31 loane 11.16 z14:32 loane 18.1 a14:34 loane 12.27

pwâranûmoo. Â guwà tàpo tâa ni, â guwà tà tàcî! Guwà cibwaa puu!»

³⁵ Â é tàpo paé jiià, â é tùu jùrué. Â é ilari jii Pwiduee pâ na é patâjii jii é tòina kêra pwi pàara bèepwiri, wiàna pâri. ^{36b} Â é ina pâ: «Abba^s, Caa, pârigà diri é muru. Gà patâjii jiio é pâ aré ma tòina bèeni! Êco na gà cibwaa pwa é pwina nûmoo goo, â gà nye pwa câbawâdé'gâ.»

Rà puu tèpa câmu kée

³⁷ É wâjué me cowa dari tèpa âracié a câmu kée, â é cowa pâ rà tà puu. Â é ina tà Simona Pétèru pâ: «Simona, wànu, gà tà puu? Cà-caa pâri ma gà tàpo tàcî, naa na ji caapwi ineretòotù? ³⁸ Guwà tà tàcî, â guwà pwapwicîri ba na o pwa cè nii ma gòo kàwà, wiàna tacaiwà. Ba nûmawà na guwà pwa na wâdé, êco na ticè nii kàwà.»

³⁹ É jèu pâra cowa wà lésu jiià, â é jèu pwapwicîri, â é jèu ina mwara é pwina é jèe ina. ⁴⁰ Ûna é wâjué me cowa darirà, â é pâmarirà mwara na rà gére puu. Ba nye po dau pwacoé tàra, ma rà tà tàcî. Â càra caa tâmogòori, cè otòpi kàra tée.

⁴¹ Â jèe béwacié mwara é pai pâra kée jiià, â é wâjué cowa. Â é ina tàra pâ: «Gona guwà bwaa gére nao ma puu? Pâri! Ba o jèe panuâo ni tà tèpa pwa na èpà, wâgo Pwina naîri âboro. [Ba rà tàgére mee ni, ba na rà tâjùruo.] ⁴² Guwà cimadò! Ma jèe pâra! Ba wà pwina é ipa popai gooo^{**}, âna jèe tà wàèni!»

Rà tâjùru lésu

Mataio 26.47-56; Luka 22.47-53; Ioane 18.3-12

⁴³ Ûna é bwaa gére ina pwiri wà lésu, â é po tèepaa me wà Judas, wà i pwi jèe ârapàara tèpa 12 apostolo kée. Â rà tèepaa me wiâe pâ âboro na wâru, na rà pa é pâ tàuwa, ma gò upwâra. Ba rà panuâà me wà tèpa caa kà tèpa pwa ârapwaailò, ma wà tèpa dotée goro é Naèà, ma wà tèpa pitûâ. ⁴⁴ Â wà Judas, wà pwina é picuri lésu, âna é jèe inapàpari tàra é pwina ée pwa: «Wà pwi âboro na go bwénüuê, âna nye wàe kaa. Guwà tâjùrué, â guwà popaé pâ, â guwà wéaarié bwàti.»

⁴⁵ Â rà tèepaa me, â é nye pâra dà lésu kaa wà Judas, â é ina tée pâ: «Bwàcu'gà co Pwi a pwa pupûra!» Â é bwénüuê. ⁴⁶ Â rà pò ma tâjùru lésu. ⁴⁷ Â wà pwi âboro na é tâa jaa lésu, âna é pò ma càu é tàuwa kée, â é nye tûboo kaa naa gòro pûru pwi âboro kîri kà pwi *ukai kà tèpa pwa ârapwaailò. [Êco na] é tépàgà co i doronyûru.

Gona go pwi a tètàmwara âboro?

⁴⁸ É ina wà lésu tà tàpèeni pâ: «Wànu? Guwà me nau popao, goro é pâ tàuwa, ma é bàra upwâra, pwacèwii na go pwi a pòtàmwara âboro! ^{49c} Dirì pâ tòotù, âna go tâa nabibiù kàwà. Â go pacâmuri tèpa âboro, naa na *Wâra pwapwicîri. Êco na câguwà caa tâjùruo! Bwa, wâdé na wàrapwiri. Ba nabàni, âna gére pacoo é pâ muru na jèe inapàpari, naa na Tii Pwicîri.»

^s14:36 Abba—Pai ina wèe pâ, caa kôo naa na araméen, pwâratùra kà lésu.

^{**}14:42 Ipa popai gooo—Me trahir. Icurio.

^b14:36 Maréko 10.38; Ioane 6.38

^c14:49 Luka 19.47, 21.37; Ioane 18.20

⁵⁰ Â wà diri tèpa câmu kêe, âna rà panuâê, â rà uru.

É uru na é cicàpé pwi âboro èpo

⁵¹ Êco na pwa pwi jè âboro èpo^{††}, âna é pâra wiâê. Â é pòpiié goo è jè ciità. Una rà pwa na rà tâjùrué wà pâra tàpé, ⁵² â rà tà cipa awé i ciità kêe, â é uru na é cicàpé.

Wâra pitèimuru kà tèpa Juif

Mataio 26.57-68; Luka 22.54-71; loane 18.19-24

⁵³ Rà popa pâ lésu naa jaa pwi ukai kà tèpa pwa ârapwaailò. Ba rà ipitiri naa jaaé wà tèpa caa kà tèpa pwa ârapwaailò, ma wà tèpa pitûâ, ma wà tèpa dotée goro è Naèà.

⁵⁴ Napwa wà Pétèru, âna é picâwiâê gée iti, â é tò naa jaa pwi ukai kà tèpa pwa ârapwaailò. Â é tâaboo naa na pé gòroigé, naa jaa tèpa âboro kîri, tèpa wéaa, â é pwacârau.

⁵⁵ Wà tèpa caa kà tèpa pwa ârapwaailò, ma diri é pé wâra pitèimuru kà tèpa Juif, âna rà mudàra cè âboro, târa na rà pitòti lésu. Ba nūmarà na rà o pwa wârimuru tée ma é bà. Êco na càra caa pâmari. ⁵⁶ Ba wâru tèpa pitòtié na rà pwâ, êco na càra caa pitèrerà.

⁵⁷ Â nabwé, â rà cimadò pâra tàpé gée goorà, â rà ina pâ: ⁵⁸ ^d«Bà jèe nye tèreé na é ina pâ: “Go o tédidiri è Wâra pwapwicîri bèeni na ia rà bari wà tèpa âboro. Â naa na âracié tòotù, âna go bari cōwâ è jè Wâra pwapwicîri na càcaa bari goro na-araraîri âboro.”»

⁵⁹ Êco na wà tèpa pitòtié bèepwiri, âna càra caa pitèrerà mwara.

Pai tòpi kà lésu

⁶⁰ É cimadò na ara diri tèpa pitûâ wà pwi ukai kà tèpa pwa ârapwaailò, â é tawèeri lésu pâ: «Gona nye ticè bétòpi'gà? Wànau? Càga caa tère è pâ pwina rà gère pitòtigà goo?»

⁶¹ Êco na é nye tàpo tâa wà lésu, â câé caa tòpi. Â é jèu tawèerié mwara wà pwi ukai kà tèpa pwa ârapwaailò, pâ: «Gona nye âjupâra pâ wâgà, âna gà pwi *Mesia, *Pwina naî Pwiduée—wà Pwiduée na jè papwicîrié?»

⁶² ^eÂ é tòpi tée wà lésu pâ: «Ûu, âjupâra è pwina gà ina. Â guwà mwa cōo wà Pwina naîri âboro, wiàna é tâa gòro étò kà Pwiduée na dau pwa pàtamee, [â ée mwa pitûâ]. Â guwà mwa cōoê, wiàna é me na pâ nee, gée napwéretòotù.»

⁶³ [Â po dau dàpàgà tà pwi ukai kà tèpa pwa ârapwaailò, â é po dau putàmu.] Â é nye tidàpa kaa è ârabwée kée^{††}, â é ina tà tèpa pitèimuru bée pâ: «Jèe pâri! Naaco cè tèpa pitòtié, [ba é jèe ipitòtié cōwâ]! ⁶⁴ ^fBa guwà jèe tèreé, na é ina ba èpà Pwiduée [ba é nama ipai-wàilu ma wàé]. Â dà cèna guwà ni-imiri naa goóé?»

Â rà cau tòpi diri pâ: «Wâdé na é bà!»

⁶⁵ Â wà pâra tàpé, âna rà èdurié, â rà târamiri è naporomee, â rà tòbitié goro îrà. Â rà ina tée pâ: «Wàilàpà na èigà? Gà pinadàra

^{††} **14:51** Pwi jè âboro èpo—Munaa wà Maréko na é wii tii bèeni.

^{††} **14:63** Tidàpa...ârabwée kée—Câmu kâra pai po dau dàpàgà tée, é, pwâra putàmu kée.

^d **14:58** loane 2.19-21 ^e **14:62** Psaume 110.1; Daniel 7.13

^f **14:64** Lévitique 24.16; loane 19.7

cai, [wiàna gà pwi *péroféta na gà tâmogòori diri é muru]!»

Â rà popaé wà tèpa wéaa, â rà pitagégéri pûrué.

É pitûtôowâri lésu wà Pétéru

Mataio 26.69-75; Luka 22.56-65; loane 18.16-27

⁶⁶ Napwa wà Pétéru, âna é nye tà tâa niboo gòroigé.

Â é tèepaa me tô jè âboro kîri kà pwi ukai kà tèpa pwa ârap-waailò. ⁶⁷ Â é côo Pétéru na é gére pwacârau. Â é ucârié, â é ina tée pâ: «Êe, wâgà kaa, âna gà pwi bée lésu géé Nazareth!»

⁶⁸ Â é tòpi tée pâ: «Bwa! Câgo caa tâmogòorié, â câgo caa tâmogòori é pwina nûmagà na gà ina.»

Â géewê, â é pâra dàra é gorop-wârawâ goro i gòroigé. {Â, na wàrapwiri, â é to i ja.} ⁶⁹ Â wà tôoni, âna é ucâri mwara wà Pétéru, â é jèu ina mwara târa pâ âboro na rà tâa wê, pâ: «Akaé! Wà pwini, âna pwi jè ârapàara tèpa câmu kà lésu!»

⁷⁰ Â é ina mwara wà Pétéru pâ: «Bwa, bwa! Câgo caa tâmogòorié!»

Â géé na càué, â wà tèpa tâa wê, âna rà ina mwara tée pâ: «Akaé! Âjupâra pâ gà pwi jè a câmu kée! Ba wâgà mwara, âna gà pwi a me géé Galilée^{¶¶}!»

⁷¹ Â é nye pigòo kaa wà Pétéru ma ina pâ: «Kaa! Guwà tée, go *ipwataâboro tàwà pâ câgo caa tâmogòori wà pwiibà! Wâdé na é pwa wârimuru tôo wà Pwiduée, wiàna go pwâ!»

⁷² Ûna é bwaa gére ina pwiri, â é wailu to i ja. Â é mwa niimiri i pwi ia é ina tée wà lésu pâ: «Béaa

kâra é pai wailu to kâra i ja, âna gà o wacié pitûtôowâri pâ, câgà caa tâmogòorio.»

Â é i wà Pétéru.

Rà popa lésu pâ naa jaa Pilato

Mataio 27.1-31; Luka 22.66-23.25; loane 18.28-19.16

15 ⁹ Ûna po dàuru moo, â rà pitapitirà naima diri é wâra pitûâ kà tèpa *Juif—wà tèpa caa kà tèpa pwa *ârapwaailò, ma wà tèpa pitûâ, ma tèpa *dotée goro é Naèa. Ba nûmarà na rà tâmogòori é pwina rà pwa tà lésu. Â rà piié, â rà popaé pâdari *Pilato, [pwi kupénoo kà tèpa Roma]. ² Â é tawèerié wà Pilato pâ: «Gona nye wâgà kaa, na gà Pwi Ukai kà tèpa Juif?»

Â é tòpi tée wà lésu pâ: «Gà jèe nye tàgére ina.»

³ Â wà tèpa caa kà tèpa pwa ârap-waailò, âna wâru é pâ muru na rà pinatòti lésu goo. ⁴ Â é tawèerié mwara wà Pilato pâ: «Gona nye ticè cèna gà tòpi goo? Gà nye gére tée é pâ muru na èpà na rà ina naa googà?»

⁵ ^h Êco na câé mwa caa tòpi wà lésu, â é po dau pò gooé wà Pilato.

Nûmarà goo Barabbas

⁶ Napwa Pilato, âna câmaajé tée, na diri pâ naja, na tòtòtù *Paséka, na é pacòobé géé na karapuu cè pwi jè âboro, na nûma é Ba gooé.

⁷ Â, [na naja bèepwiri, â] pwa pwi jè âboro, na nee Barabbas, na rà pità-naima na karapuu, ma tèpa bée. Ba rà tètâmwara âboro, na pàara na rà cicara tèpa Roma.

^{¶¶} **14:70** Pàra Tii Pwicîri naa na grec, âna rà naagée pâ popai bèeni: Ba bà tée naa na wéégére pwâratûra'gà.

⁹ **15:1** Luka 22.66 ^h **15:5** Ésaïe 53.7; Maréko 14.61

⁸ Â rà tèepaa me naa jaa Pilato pâ âboro na wâru, â rà ilari jiié pâ: «Gà pwa ba kâbà, é muru na jèe nye câ-maajé tâgà na gà pwa.»

⁹ Â é tòpi târa pâ: «Gona nūmawà na go panuâ cōwâ lésu, 'pwi ukai kà tèpa Juif'?»

¹⁰ Ba é nye tâmogòori bwàti pâ, wà tèpa caa kà tèpa pwa ârap-waailò, âna rà panuâ tée lésu, goro pai piboo kàra.

¹¹ Êco na wà tàpéebà, âna rà cètùu é pâ âboro, ba na rà ina pâ: «Panuâ tâbà wà Barabbas!»

Tanamiri lésu naa goro kurucé!

¹² É tawèerirà mwara wà Pilato pâ: «Â gona dà cèna go o pwa tà pwina guwà ina gooé pâ 'pwi ukai kà tèpa Juif'?»

¹³ Â rà uu ma tomara too pâ: «Tanamiriê naa goro *kurucé!»

¹⁴ Â é jèu tawèerirà mwara pâ: «Gona dà cèna é pwa cèna èpà?»

Êco na rà ina wiikauri pâ: «Tanamiriê naa goro kurucé!»

¹⁵ Â é panuâ târa wà Barabbas wà Pilato, ba nūmee na rà wâdéarié é pâ âboro. Â é pwa ma pâdi lésu goro ubati. Â é panuâê tà tèpa coda, ba na rà tanamiriê naa goro kurucé.

Rà pitaurée gooé tèpa coda

¹⁶ Wà tèpa coda, âna rà popa còobé lésu, naa na gòroigé, kâra é wâ maina kà kupénoo. Â rà todàra diri é pé wâra coda. ¹⁷ Â rà piè-caarié, â rà pwa ma é coona é

pé ârabwée na dau mii—[pwacèwii ârabwée kà pwi âboro imaina]. Â rà pàti é pé bwe korona^{ss} kée, goro îri upwâra na pwa daaé, â rà tòpò boo naa gòro pûruê.

¹⁸ Â rà [cibèepié, â rà tànyirié, ma] ina tée pâ: «Wée! Cidòri nyuâagà, co 'Pwi ukai kà tèpa Juif'!»

¹⁹ Â rà nye tà pâdi é pûruê goro é bàra watù. Â rà nye tà èdurié, â rà nye tà tùu jùrurà araé. ²⁰ Ûna nabwé é pai piècaarié kàra, â rà tòpwùtù gée gooé i ârabwée mii, â rà naagée cōwâ naa gooé é ârabwée kée. Â géewê, â rà popaé còobé naa gòroigé, ba na rà tanamiriê naa goro i kurucé.

Rà tanamiriê naa goro kurucé

Mataio 27.32-44; Luka

23.26-43; Ioane 19.17-27

²¹ Pwa pwi jè âboro gée na ville Cyrène na nee Simona, pwi caa kà Alexandre ma wà Rufus*, âna é me wê, ba é wâjué cōwâ gée na aup-wanapô. Â rà tacoo gooé wà tèpa coda, ba na é kâa é kurucé kà lésu. ²² Â rà popa lésu, pâ naa gòro jè ti kâra jaa na ina goo wê pâ Golgota, na pai ina wèe pâ 'Goro pwiripûru âboro'. ²³ Â [wà pàra tàpé, âna] rà pinaanaimari é dipâa bau é jawé na maga†. Â rà naa tà lésu, êco na nye tàutêe na é wâdo.

²⁴⁻²⁵ ^kNa po 9 ineretòotù na dàuru, âna rà tanamiriê naa goro i *kurucé wà tèpa coda. Â rà càù noo kâra tii, ba na rà tâmogòori pâ,

^{ss} **15:17** Bwe korona—Couronne. Bwe kà pwi ukai. Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Bwe câma.

***15:21** Alexandre ma wà Rufus—Pwiri tupédu âboro imaina naa na wâra pwapwicîri na ville Roma.

†**15:23** Jawé na maga—Nee myrrhe. Pé wâi târa ma câjè caa tère é maagé.

ⁱ**15:11** Apostolo 3.13-14 ^j**15:21** Roma 16.13

^k**15:24-25** Psaume 22.19

wailàapà na o popa é pâ ârabwée kée, ba na rà o pipâdi naa goorà.
²⁶À rà popa é ére upwâra, â rà wii naa goo, é majoro é pai bà kée, pâ: Iésu, pwi ukai kà tèpa juif.

²⁷À rà tanamiri mwara tupédu a pwa na èpà naa goro jènere wà Iésu—wà pwi jèpwi naa goro étò kée; â wà pwi jèpwi naa goro aèmwü kée. { ²⁸Ékaa na paco i pwi ia mara wii naa na *Tii Pwicîri gooé, pâ: Rà naa wârimuru tée; ba rà ina pâ, é pwi a pwa na èpà.Ésaïe 53.12}

²⁹Wà tàpé na rà paé ma me na ére bèepwiri, âna rà ura é pûrurà, â rà tànyiri Iésu, â rà ina pâ: «Pwi-ini, gona càcaa wâgà kaa, na gà o tédidiri i *Wâra pwapwicîri, â gà o pagòtù còwâ naa na âracié tòotù? ³⁰À gà pa-udògà còwâ, ma gà boome gée goro i kurucé bèepwiri!»

³¹⁻³²À wà tèpa caa kà tèpa pwa ârapwaaillò, ma wà tèpa dotée goro é Naèà, âna rà pitaurée goo Iésu mwara. À rà pi-ina tàra jècaa pâ: «É pi-ina gooé pâ é Pwi Ukai kâjè tèpa *Isaraéla. À é tâmogòori ma é pa-udò pàrà tàpé, éco na câé caa tâmogòori ma é ipa-uddè còwâ! Wiàna é boo gée goro kurucé bèepwiri, â pwiri jè o mwa cèikî naa gooé!»

À nye ipaiwà mwara naa goo tupé na tanamiriru naa goro kurucé, naa goro jènereê. Ba ru nye pitaurée gooé mwara.

Maagé bà kà Iésu

Mataio 27.45-56; Luka 23.44-49; loane 19.28-30

³³Una po gopaé bwàti, â nye po bàutê pitiri é napô[†] tiagoro na âracié ineretòotù na càuru ija.

³⁴nUna po âracié ineretòotù, â é tomara ba maina wà Iésu pâ: Éloï, Éloï, lama sabakthani? Pai ina wée pâ: Pwiduée kôo, Pwiduée kôo, cina gà panuâô?

³⁵[À càra caa tèreê bwàti] wà pàrà tàpé na rà tâa wê, â rà ina pâ: «Guwà còo, é todà *péroféta Élia!»

³⁶oÀ pwa pwi jè ârapàararà, âna é itàtà, â é popa jè imwaano, â é nuwa naa na é dipâa na maga[¶]. À é tòpò naa goro bàra upwâra, â é naa tà Iésu, ba na é wâdo. À é ina [tà tèpa bée] pâ: «Tàpo tâa, ba pwiri jè o còo wà Élia, na é me, nau naaé boo géenidò goro kurucé!»

³⁷Éco na é dau uu too wà Iésu, â nye ègò kaa ôomaa kée.

³⁸À é pé ciità maina, [na é târi-wâri é ére na dau pwicîri] naa na i Wâra pwapwicîri, âna nye tidàpa kaa, tapoo géenidò, tia niboo pwâadèrèe.

³⁹À wà pwi caa kâra coda roma na é coo ara Iésu, âna é còo é pai bà kée, â é ina pâ: «Âjupâra, wà pwi âboro bèeni, âna é *Pwina naî Pwiduée!»

Rà còoê wà pa ilàri

⁴⁰pPwa pàrà ilàri, na rà tâa wê mwara, âna rà tà coo iti, â rà còo pwiri—wàilà ma wà Maria gée

[†]15:33 Pitiri é napô—é, Pitiri é gòropuu.

[¶]15:36 Dipâa na maga—Dipâa na càcaa maina wâri wée, na pinaanaimariê bau é jawé.

^l15:28 Ésaïe 53.12 ^m15:29 Psaume 22.8, 109.25; Maréko 14.58

ⁿ15:34 Psaume 22.2 ^o15:36 Psaume 69.22 ^p15:40 Luka 8.2-3

Magdala, ma wà Salomé, ma wà Maria, nyaa kà tupédu aéjii José ma Jacques (wà pwina ina gooe pá 'Pwi dopwa'). ⁴¹ Wàilà kaa, na rà pâra wiâ lésu, â na rà pitu tée, ûna é bwaa tâa napô Galilée. Â wâru é pa pâra ilàri, na rà tâa wê mwara, na rà too wiâé mwara, naa *lérusaléma.

Tòpòé naa na auipwàni

Mataio 27.57-61; Luka 23.50-56; loane 19.38-42

⁴²⁻⁴³ Diri é pâ namuru bèepwiri, âna paco na [papwicî] tòtòtù béaa kâra é *tòtòtù pwicîri kà tèpa Juif. Na papwicî, âna rà pwabwàti é pi-ija târa tòtòtù pwicîri.

Na bàrane, âna é tèepaa me wà loséfa, pwi âboro gée Arimathée. Wà pwiibà, âna pwi jè âboro imaina, naa na wâra pitèimuru kà tèpa Juif. Â é pwi a nye tà gòro goro tapacîri é pai tèepaa me kâra é *Mwaciri kà Pwiduée. Â é ipagòorié, ba na é pâra naa jaa ukai Pilato, ma ilari jiié i naii lésu. Ba nūmee na é popa é naiié béaa kâra é pai tapoo kâra tòtòtù pwicîri.

⁴⁴ Ûna é tère wà Pilato pâ, é jèè bà wà lésu, â é pò. Â é todà pwi caa kâra coda, â é tawèerié pâ: «Gona jèè gòiri cè pai bà kée?»

⁴⁵ Â é piwiâ tée. Â wà Pilato, âna é naa tàrù tà loséfa, ba na é popa i naii lésu. ⁴⁶ Â wà pwiibà, âna é tapwùtù i naii lésu gée gòro i kurucé. Â é cajipié goro é ciità na é wâri. Â é popaé, â é tòpòé naa na é auipwàni—pé pwèe na îri naa na pé atü. Â nabwé, â é pwùru é jè pé atü maina, â é târiwâri i auipwàni. ⁴⁷ Â wà Maria gée Magdala, ma wà Maria

nyaa kà José [ma Jacques] âna ru côo é ére na tòpò lésu naawê.

É wâro còwâ gée na aubà

Mataio 28.1-8; Luka 24.1-12; loane 20.1-10

16 [Na capàto na bàrane] ûna jèè nabwé é *tòtòtù pwicîri [kà tèpa *Juif] â wà Maria gée Magdala, ma Salomé, ma wà Maria nyaa kà [José ma] Jacques, âna rà pâ nau wâri é jawé ûrea, ba na rà wicèp-wiri naa gòro é naii lésu. ² Na pwapwicîri, na bwaa dàuru, na é gére ègòdò tòtòtù, â rà pâra naa na auipwàni. ³⁻⁴ Â wii naigé, âna rà gére pi-ina tàra pâ: «Gona wàilàapà na o mwa pwùru i atü goro i pwèe? Ba po dau maina!»

Èco na, ûna rà tèepaa pâ, â rà côo pâ jèè pwùru. ⁵ Â rà tò naa na i pwèe auipwàni. Â rà côo pwi âboro èpo na é tâa gòro âji ijè, na é coona é ârabwée gòri na pwaa⁵. Â rà po dau pò, ma wâgotàra.

⁶ Èco na é ina tàra pâ: «Guwà cibwaa nama wâgotàwà! Ba [go tâmogòori pâ] guwà me nau mudà lésu gée Nazareth, wà pwi ia tanamirié naa goro *kurucé. Guwà tère, jèè tiàué ni, ba é jèè tàcî gée na aubà, â é jèè wâro còwâ! Ba wàeni é ére, na ia tòpòé naawê. ⁷ Â guwà wâjué còwâ wà, â guwà ina tà Pétèru ma tèpa *câmu kà lésu pâ, é tapacîwà wâ Galilée wà lésu. Â guwà o mwa côoé naawê, wàra na ia é jèè ina tàwà.»

⁸ Â rà còobé gée na i auipwàni i pa ilàri, â rà itàa pâ. Â po dau dàpàgà tàra, â rà céca. Â càra caa ina târa âboro imudi, ba po dau wâgotàra.

⁵ **16:5** Pwi âboro èpo na é... Pai ina wèe pâ, pwi angela. Côo mwara Angela naa na Neeremuru (Vocabulaire) naa pwâadàra tiì.

⁹ **16:7** Mataio 26.32; Maréko 14.28

Nee tii 9–20, âna nye tiâu na pâ Tii Pwicîri naa na grec na muru béaa.

É pipaarié tà tèpa âboro kêe

Mataio 28.9–20; Luka 24.13–53; loane 20.11–23; Apostolo 1.6–11

—Tà Maria gée Magdala

⁹Na pwapwicîri na bwaa dàuru, âna é wâro cowa gée na aubà wà lésu. Â é pipaarié béaa tà Maria gée Magdala, wà i tô ilàri, na ia é nama é wâdé na é tũ tàrà ê pâ 7 duée gée gooé. ¹⁰Â wà ttoni, âna é me, nau piwiâ tà tèpa bée lésu, ê pwina é còo.

Napwa wailà, âna rà tàgére pi-jinünü imuru lésu. ¹¹Â é ina tàrà wà Maria pâ: «É jèe wâro cowa wà lésu! Ba go còoê!»

Éco na càra caa cèikî naa gooé.

—Tà tupédu a câmu kêe

¹²Pwa tupédu a câmu kà lésu, âna ru pâra wii naigé, â ru còobé gée na ville. Â é cipàpariru wà lésu, na jèe ité pai còoê. ¹³Â ru wâjué cowa, ba na ru piwiâ tà pâra tèpa câmu, éco na wailà mwara, âna càra caa cèikî naa gooru!

—Tà tèpa 11 apostolo kêe

^{14r}Â bénabwé wèe, âna é pipaarié tà tèpa 11 *apostolo kêe, wà lésu,

na rà bwaa gére ija. Â é pwarà, â é ina tàrà pâ: «Po dau gòo é pûruwà! Tautawà na guwà cèikî, na rà ina tàwà pâ, go jèe wâro cowa!»

^{15s}Â é ina tàrà mwara pâ: «Guwà pâra pitiri é gòropuu, â guwà inapà-pari é *Picémara Wâdé, tàrà diri é pâ âboro. ^{16t}Â wà pwina é cèikî naa goo, ma *upwaaé, âna ée mwa udò, [â o tâa tée é *âji wâro]. Â wà pwina caa caa cèikî, âna ée mwa pitèié wà Pwidueé, ma naa wârimuru tée. ^{17u}Wàéni pâ câmu kêe naa goo tàpé na rà cèikî:

Rà o tũ tàrà ê pâ duée, naa na neeò;

Rà o pwa é pâ pwâratùra na pâ ité;

^{18v}Rà o cipa é pâ dòèa naa na îrà;

Rà o wâdo cè jawére bà**, â o càra caa bà goo;

Rà o tòpò é du îrà naa gò tèpa maagé, â rà o wâdé cowa.»

^{19w}Gée na càuru é pai ina kêe tàrà pwiri, â dàgòtù too naa nap-wéretòotù, wà Pwi Ukai lésu, â é tâa gòro étò kà Pwidueé [ba na é pitûâ wé]. ^{20x}Â wà tèpa câmu kêe, âna rà pâpitiri pâ napô, ba na rà in-apàpari é Picémara Wâdé. Â é pitu tàrà wà Pwi Ukai. Â é *paâjupâra é Popai na rà inapàpari, ba é naa tàrà é pàtamee, ba na rà pwa é pâ câmu, na rà pò goo wà tèpa âboro.

****16:18** Rà o cipa é pâ dòèa...Rà o wâdo cè jawére bà—Pai ina wèe pâ, **wiàna** rà wâdo... ba càcaa popai goro é pwina wâdé na jè pwa. Popai goro é pwina pâri ma tèepaa tà pâra tèpa câmu kà lésu. Jawére bà—Poison.

^r**16:14** 1 Korénito 15.5 ^s**16:15** Apostolo 1.8 ^t**16:16** Apostolo 2.38

^u**16:17** Apostolo 2.4, 8.7 ^v**16:18** Luka 10.19; Apostolo 28.3–6

^w**16:19** Apostolo 1.9–11, 2.33–34 ^x**16:20** Apostolo 14.3; Hébéru 2.3–4

Picémara Wâdé
na é wii wà

Luka

Bétapoo popai

Wàilàapà na wii tii bèeni?

Wà Luka, pwi dotée (côo Kolosé 4.14), na é pâra wiâ Paulo (côo Apostolo 16.10 ma 2 Timotéo 4.11). É pwi *Grec. Munaa wàé co pwi âboro na wii naa na *Tii Pwicîri, na câé caa pwi *Juif. É mudàra diri é pwina rà ina ma wii goo lésu wà tèpa *paâjupâraê, â é wii târa tòimiri. (Côo Luka 1.1-3.) Pai wii tii kée, âna paari pâ, é pwi âboro na é pwi a *câmu.

É wii wiidà?

Nabibiu kêra *naja 60 ma 65, béaa kêra pai tanoori wàra é ville lérusaléma na é naja 70.

É wii tâi?

Tà pwi jè âboro na nee Théophile, pwi âboro imaina naa jaa tèpa *Roma, na rà pitûâ naa napô naawê. É jèe pwi a cèikî naa goo wà lésu *Kériso, â é jèe picdò é pâ muru goro é cèikî (1.4). É nee Théophile âna pai ina wèe pâ 'Wà pwina é meaari Pwiduée'. Pwiri ucina mwara goo diri tèpa cèikî na rà wâru, na càra caa tèpa Juif, â na rà wâro wâgòroigé jii napô *Judée.

Cina é wii?

É paari wà Luka pâ, é pàara cèikî kâjè naa goo lésu, âna muru na cimwü ma âjupâra.

Dà ère é tii bèeni?

Tii kà Luka, âna tii na tâbawêe goro wâro kà lésu, jii pàra tii. Wâru pâ nee tii naa naporomee 10-18, na nye tiâu na Tii kà Mataio, ma Maréko.

Wà Luka, âna é paari pâ, wà lésu Kériso, âna é pwi âboro na é tâbawêe. É piwiâ é pai tâa kà lésu ma wà tèpa âboro, ma pimeaari kée tàra (4.18-19; 19.41).

Wà lésu, âna é dau meaari tàpé na ticè nii kàra ma tàpé na pipwaée kàra:

- tèpa pwa maga (17.12-19);
- tàpé na ticè kàra (16.19-31);
- pa ilàri (7.43-48);
- pa ilàri dàpwà (7.11-17);
- tèpa tò mwani—tèpa âboro na rà èpàrirà tèpa jènererà (18.9-14);
- tàpé na èpà wâro kàra (7.36-50).

Na pàara kà lésu, âna piticèmuru naa goo pa ilàri jii tèpa paa. Éco na jè côo naa na Tii kà Luka pâ, câé caa niimiri wàrapwiri wà lésu. À wà Luka, âna é wii nee pa ilàri na rà pâra wiâ lésu (8.2-3; 24.10).

É piwiâ mwara wà Luka naa na tii bèeni é pâ pwi bèepwiri:

- é pwapwicîri, âna muru na dau maina naa na wâro kà lésu (5.16);
- wakè kêra Nyuâaê Pwicîri naa na wâro kà lésu (côo 1.80) ma tèpa âboro kà Pwiduée;
- wakè kà tèpa angela (naporomee 1, 2).

Pai pitàgoo tii kà Luka

Pitèpa lésu ma pai maina too kée (1.1-2.52)

Ipwabwàtié târa wakè (3.1–4.13)
Wakè kà lésu naa Galilée (4.14–9.50)

Autapoo goo (4.16–5.16)
Rà tapoo cicaraé wà tèpa pitûâ (5.17–6.11)

É pacâmuri tèpa câmu kêe (6.12–49)

Wàilàapà pwi lésu bèepwiri? (7.1–50)

É pwa ucina na é pacâmuri tèpa âboro (8.1–21)

Dau pwa pàtâma lésu (8.22–56)
Pai tâa kàra ma tèpa 12 a câmu kêe (9.1–50)

É tapoo pâra dâra lérusaléma (9.51–19.27)

É pacâmuri tèpa âboro kêe
É patêre tèpa pitûâ na rà cicaraé
É wacié inapàpari pai o bà kêe

Wakè kêe naa lérusaléma (19.28–21.38)

Pai bà ma wâro cowa kêe (22.1–24.53)

É inapàpari tii kêe wà Luka

1¹⁻³ Bwâcu'gà, co pwi ukai Théophile. Go wii é tii bëeni, ba na go piwiâ tâgà diri pâ muru na é jèe pwa wà Pwiduée naa jaabà, gée na càuru pai pitèpa wà lésu^{††}. Wâru tèpa *paâjupâra na rà còo pâ muru bèepwiri, â rà inapàpari, â rà picémara é *Picémara Wâdé. Â wà pàra tàpé, âna pwa na rà piwiâ naa na tii. Â wâgo mwara, âna go mudàra bwàti, ba na go wii tòimiri é jèkutâ ba kâgà, goro diri pâ muru

bèepwiri. ⁴ Ba na wàrapwiri, âna gâ o mwa bàra còoina pâ âjupâra é popai na ia gâ tòpi.

Zakaria ma Élisabeth

⁵ Na pàara na é ukai naa *Judée wà Héroda^{††}, âna pwa pwi jè âboro wê, na ina gooé pâ Zakaria. É pwi a pwa ârapwaailò, gée na pubu kà Abia. Â napwa tô wâdèe, Élisabeth, âna tô gòobàra *Arona. ⁶ Â cau wàilu, âna ru *tàrù na ara Pwi Ukai Pwiduée. Ba ru pitêre dâra diri pâ naèà, ma é pâ pitûâ kêe, â nye ticè cèna pâri ma pitèiru goo. ⁷ Éco na nye ticè èpo kàru, ba càcaa pâri ma é pièrù^{¶¶} wà Élisabeth. Â jèe cau pwanümaru.

É cai Zakaria pwi jè angela

⁸ Na jè tòotù, â wà Zakaria, âna é pwa wakè kêe na *Wâra pwapwicîri kà Pwiduée. Ba nye tòotù na rà wakè na i pubu kêe. ⁹ ^zWiâra é pai pwa kà tèpa pwa *ârapwaailò, â rà picàù noo kâra tii, ba na rà pitòrigari pwi âboro gée goorà, na ée tò naa na ére na dau pwicîri, naa na Wâra pwapwicîri. Â naawê, âna é cîri encens [pâ dà na ûrea na jè cîri] ba na âraimeai tà Pwiduée.

Â, na tòotù bèepwiri, âna wâru noo kâra tii kà wà Zakaria. Â é too nau pwa é wakè kêe. ¹⁰ Â, na é gére cîri i encens [naa gò béreca] â dau wâru tèpa âboro^{§§} na rà gére pwapwicîri boo gòroigé. ¹¹ [Ûna é gére wàrapwiri wà Zakaria] â é nye

^{††} **1:1-3** Gée na càuru pai pitèpa wà lésu—Grec: Gée na autapoo goo.

^{††} **1:5** Héroda—Héroda na nee 'Héroda Maina'. Còo mwara Neeremuru (Vocabulaire) naa pwâadàra tii.

^{¶¶} **1:7** Càcaa pâri ma é pièrù—Stérile. Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Ilàri mwari.

^{§§} **1:10** Wâru tèpa âboro—Grec: Diri é Ba {kà Pwiduée}.

cipàparié kaa, wà pwi jè *angela kà Pwi Ukai, na é coo gòro étò kâra i béreca. ¹² Â é pò wà Zakaria, â dau wâgotêe, [â é pwùkùru].

O pwa pwi èpo'gà

¹³ Êco na é ina tée wà pwi angela pâ: «Gà cibwaa nama wâgotâgà, co Zakaria! Ba é jèe tère é pwâra pwapwicîri kàu wà Pwiduée. Â wà tô wâdâgà, âna [ée mwa nyarana, â] ée mwa pitàmari pwi èpo'gà, â gà mwa pitunee tée pâ loane. ¹⁴ Â gàu mwa puràra, ma ipwàdé. Â o mwa wâru mwara tàpé na rà o ipwàdéé goo. ^{15a} Ba wà pwina naîgà, âna ée mwa pâ nau pwi âboro na dau imaina na ara Pwi Ukai. Â o pwicîri na é wâdo dipâa ma cè jawé gò. Ba ée jèe nye dipitirié kaa é *Nyuââ Pwicîri na é bwaa tâa nanaa nyaa kée.

¹⁶ «Dau wâru tàpé gée na é Ba *Isaraéla, na ée mwa tòimirà, ba na rà wâjué còwâ dari Pwi Ukai, Pwiduée kàra. ^{17b} O tâa gooé è pàtàmara é Nyuââ Pwicîri, pwacèwii *péroféta Élia biu. Â ée mwa tòimiri ma pwabwàti é Ba kée, béaa kâra pai tèepaa kà Pwi Ukai. [Ba o cà-caa gòiri, â ée jèe tèepaa.] Â gée goo pwina naîgà, âna wà tèpa caa, âna rà o naa nûmarà naa goo tèpa naîrà*. Â wà tàpé na càra caa pitère dà Pwiduée, âna rà o mwa pinünûma, pwacèwii tèpa âboro na rà *târù na ara Pwiduée.»

Go wà nau tâa pai cèikî kôo?

¹⁸ É ina wà Zakaria tà pwi angela pâ: «Go wà nau tâa pai cèikî kôo,

naa goo é pwina gà ina? Ba go jèe po dau ijiao, â wà mwara wâdò, âna é jèe jiiitamu.»

^{19c} Â é tòpi tée pâ: «Ico pwini! Wâgo, âna wâgo angela Gabriel, â go pwi a coo ara Pwiduée, ba na go piâboro kîri kée. Â wàé na é cùruo me, ba na go inapàpari tâgà é popai wâdé bèeni. ²⁰ Wâdé na gà tâmogòori pâ, diri é pâ muru na go ina tâgà, âna o mwa tèepaa, na pàara na é jèe tòpò wà Pwiduée. Êco na wâgà, âna câgà caa cèikî naa goo! Â gà còo, gà o cîô, tiagoro é tòotù na o mwa coo diri é pwina go ina tâgà!»

²¹ Na pàara na ru gére pitùra na, wà Zakaria ma wà pwi angela, âna rà gére tapacîé wà tèpa âboro. Â rà pò [ma pitawèerirà] pâ, cina gòrié dò wâ. ²² Ûna é mwa bàra còobé [gée na ére na dau pwicîri] âna é jèe cîô. Â é po pwa ineremuru tàra, goro îé. Â rà pâra na tâmogòori pâ pwa cè pwina é còo, cèna me gée goo Pwiduée. ²³ Nabwé, â é tuban-abwé é wakè kée wà Zakaria, naa na i Wâra pwapwicîri, â é pâra naa pwârawâ kée.

É nyarana Élisabeth

²⁴ Gée na càué, â wà tô wâdèe Élisabeth, âna é nyarana. Â é nye tà tâa pwârawâ naa na 5 parui. Â é nye tà niimiri pâ, ²⁵ 'É dau wâdé ba kôo wà Pwi Ukai. Ba ia go po dau kamu, ba nye tô a ticè èpo kôo. Â é meario, â é jèe dàgòtù é pwâra kamu kôo.'

***1:17** 4e phrase—é, O pwa pinaanapô naa nabibiu kà pa nyaa ma caa, ma tèpa naîrà.

^a**1:15** Nombres 6.3 ^b**1:17** Malachie 3.1,24, 4.5-6; Mataio 17.11-13

^c**1:19** Daniel 8.16, 9.21

Inapàpari pai pitèpa Iésu

²⁶ É jèe nyarana wà Élisabeth naa na 6 parui. Â, na pàara bèepwiri, â wà Pwidueé, âna é panuâ wà pwi angela kêe, wà Gabriel, naa Nazareth wà Galilée, ²⁷ d^{naa} jaa tô jè èpo ilàri, na nee Maria. Wà tòobà, âna ru ipwa câbawâdé† ma wà pwi âboro, na ina gooé pâ loséfa, pwi gòobàra pwi ukai *Davita.

²⁸ Â é piâpàparié‡ pwi angela, â é ina tée pâ: «Cidòri nyuâagà, co Maria! Ba wà Pwi Ukai Pwidueé, âna é jèe *pwényunyuâarigà goro é pimeaari kêe, â é wâjaagà.»

²⁹ Â é pò wà Maria, ba câé caa tâmogòori é pwina é ina tée. Â é pinünüma ma pitèi pâ: ‘Cina é pacidòri nyuâao wà Pwidueé?’

³⁰ Â é ina tée wà pwi angela pâ: «Gà cibwaa nama wâgotâgà, co tòoni! Ba é ipwâdée googà wà Pwidueé, â é pitòrigarigà. ³¹ eÂ gà o nyarana, â gà o pitàmari pwi nari èpo paao, â gà mwa pitunee tée pâ Iésu[†]. ³² fWàé, âna wàé pwi âboro na dau imaina na ara Pwidueé. Â o pitunee tée pâ *Pwina naî Pwidueé na é dau wâdòiti’. Â wà Pwidueé, Pwi Ukai kêe, âna ée mwa naa tée é pwâra ukai kà Davita, pwi jojooróé. ³³ Â ée pwi ukai kâra Ba Isaraéla dàra gòiri awé. Â é pitûâ kêe, âna o nye ticé pwâadèrèè.»

³⁴ Â é ina wà Maria tà pwi angela pâ: «Gona êpwiri, âna o wànau târa

cè pai tèepaa wèe?! Ba câbu caa pé ipuu ma pwi éao, ma cè pwi jè paao!»

O mwa wàrapwiri gée
goro Nyuâaê Pwicîri

³⁵ É tòpi tée wà pwi angela pâ: «É Nyuâaê Pwicîri, âna ée mwa boome naa gògà, â é pàtama Pwidueé na é dau wâdòiti, âna ée mwa wâjaagà[§]. Â é pwi nari èpo na gà o mwa pitàmariê, âna wàé kaa na é pitòrigarié wà Pwidueé, â o mwa ina gooé pâ Pwina naî Pwidueé.

³⁶ «Gà côo, wà tô jèneregà, Élisabeth, na ia jèe mu ina naa gooé pâ: “O jèe càcaa pitàmari!” Êco na ée mwa pitàmari pwi jè nari èpo. Ba é gére nyarana ni—jèe 6 parui kêe. ³⁷ gBa nye ticé cèna pwacoé tà Pwidueé!»

³⁸ Â é tòpi tée wà Maria pâ: «Go tô ênawéna kà Pwi Ukai. Â go nye pwa co é câbawâdé kêe!»

Â, na wàrapwiri, â é còpòo jiié i pwi angela.

É cai Élisabeth wà Maria

³⁹⁻⁴⁰ Pàra tòotù gée na càùé, â é piwâcî pâ wà Maria, nau cai wà Élisabeth. (Ê village kêe, âna é tâa gòrojaa na jè ére gée goo Judée.)

⁴¹ Ûna é tère pwâra pwabwàcu kà Maria wà Élisabeth, â é nye gù kaa i pwi èpo naa nanaaê. Â wà Élisabeth, âna nye dipitirié kaa é Nyuâaê Pwicîri, ⁴² â é tomara

†**1:27** Ipwa câbawâdé—Wâjaa tèpa Juif, âna càcaa pai ina wèe pâ, ru ipuu naîma.

‡**1:28** Piâpàparié—é, Pièpàparié.

†**1:31** Iésu—Pai ina wèe naa na hébéru pâ, wà Pwi Ukai, âna é pa-udòjè.

§**1:35** Ée mwa boome naa gògà... Grec: Ée mwa cajipigà pwacèwii é ânuuê.

d**1:27** Mataio 1.16,18 e**1:31** Ésaïe 7.14; Mataio 1.21-23

f**1:32** 2 Samuel 7.12,13,16; Ésaïe 9.6 g**1:37** Genèse 18.14

too pâ: «Wà Pwidueé, âna é dau
pwényunyuâarigà jii diri pa èpo
ilàri, â é pwényunyuâari mwara é
èpo bèepwiri gére wâgoogà! ⁴³ Po
dau muru na maina ba kôo! Ba gà
me naa jaao, wâgà tô nyaa kà Pwi
Ukai kôo!

⁴⁴ «Gà côo co tô béeò, ûna go
têre pwâratùrà'gà, â é ipwàdée i pwi
èpo kôo, â é gù ni nanaaô! ⁴⁵ Cidòri
nyuâagà! Ba gà jèe cèikî pâ, ée
mwa pacoo é pwina é ina tâgà, wà
Pwi Ukai.»

Nyabi kà Maria

⁴⁶ hÉ ina wà Maria pâ:

«Ipwàdée pwâranümo!

Go pwamaina Pwi Ukai!

⁴⁷ Puràra pwâranümo!

Ba é upao géé na èpà
wà Pwidueé Caa.

⁴⁸ É câbapwamuru naa goodò,
tô ênawéna kêe,
na go po dau kîri.

Rà o cau ina pâ:

“Pwényunyuâari wà tîoni!”

⁴⁹ É paari nii kêe

wà Pwina é dau maina.

É pitu tîo goro îê ètò,

wà Pwina é pwicîri.

⁵⁰ iMaina pai wâdé kêe,

dàra gòiri awé,

ba kà tèpa âboro;

tà tàpé na rà papwicîriê.

⁵¹ jÉ wakè goro pàtamee.

Tadidiri tèpa cuâcâda.

⁵² kTéura pwâra ukai,

kà tàpé na rà maina.

Caa pagòtù too

tàpé na rà kîri.

⁵³ lÉ naa neemuru

tàpé na ticè kàra.

É pawâjuépiri

tàpé na pwa kàra,

ma ticè ère îrà.

⁵⁴ mÉ pitu târa Ba kêe,

pwi Ba Isaraéla,

pwi ênawéna kêe.

É ciburà mearié.

⁵⁵ nÉ ipwataâboro

tà tèpa jojooròjè,

tà *Abéraama,

ma tèpa gòobèrèè diri.

É pacoo auina kêe,

dàra gòiri awé. Nabwé!»

⁵⁶ Wà Maria, âna é tàpo tâa jaa
Élisabeth, naa na âracié parui. Â
géewê, â é wâjué naa jaaé.

Pai pitèpa loane Pwi a piupwaa

⁵⁷ Tèepaa naa na pàara na ée pità-
mari** èpo na, wà Élisabeth, â é

pitàmari pwi âboro èpo paa. ⁵⁸ Â

wà tèpa tàmwünyabwerié ma wà

tèpa jènereé, âna rà tère pâ é

pwényunyuâarié wà Pwi Ukai. Â rà

capai ipwàdée diri, naima ma wàé.

⁵⁹ oÂ géé na càuru caapwi nadàpàra

pwapwicîri, â rà me, ba na rà pwa

*kamaî tà i pwi nari èpo [wiàra é

*Naèà kà Moosé]. Â nùmarà na rà

naa tîe i nee caa kêe, wà Zakaria,

⁶⁰ êco na é ina târa wà tô nyaa kêe,

pâ: «Bwa, o pitunee tîe pâ loane.»

⁶¹ Â rà ina tîe pâ: «Gorodà? Nye

ticè jèneregà, cèna é popa é neere

âboro bèepwiri.»

** **1:57** Pitàmari—Accoucher, donner naissance à (enfant).

^h**1:46** 1 Samuel 2.1-10 ⁱ**1:50** Psaume 103.13,17

^j**1:51** 2 Samuel 22.28 ^k**1:52** Job 12.19, 5.11; Psaume 147.6

^l**1:53** Psaume 34.11 ^m**1:54** Psaume 98.3

ⁿ**1:55** Genèse 17.7; Michée 7.20

^o**1:59** Genèse 17.12; Lévitique 12.3; Luka 2.21

⁶² Â rà po pwa ineremuru tà pwi caa kêe, Zakaria, ba na rà tawèerié pâ, o nūmee na é picipa nee.

Nee âna o loane

⁶³⁻⁶⁵ É pwa ineremuru tàrà wà Zakaria, ba na rà naa tée è noo kâra tii, ba na é pwa tii naa na. Â é wii pâ 'loane'. Â géewê, âna é nye tûra cowa kaa, â é pwamaina Pwiduee.

Â rà pò diri [tàpé na rà tèreé] â wâgotàrà. Â rà piwiâ è jèkutà goo, na diri pâ ére wâ gòrojaa, wâ napô Judée. ⁶⁶ Â wà diri tàpé na rà tère è popai bèepwiri, âna rà dau pinünüma, â rà ina pâ: «Ée! O po dau maina awé è pwina ée mwa pwa, wà pwi nari èpo bèepwiri!» Ba wà Pwi Ukai, âna é wâjaaé.

É pwamaina Pwiduee wà Zakaria

⁶⁷ Wà Zakaria, pwi caa kà i pwi nari èpo, âna dipitirié è Nyuâaé Pwicîri, â é inapàpari è popai na é naa tée wà Pwiduee. Â é ina pâ:

⁶⁸ P«Pwamaina Pwi Ukai, Pwiduee kâra è Ba, è Ba Isaraéla.

Ba é pa-udòjè, tipijè jii èpà kâjè.

⁶⁹ Q«Dau pwa pàtâma wà pwi a-upajè, pwi gòobàrà Davita, pwi ênawéna kêe.

⁷⁰ Jèe nye gòiri è pai ina kêe pwiri.

Ba rà inapàpari tèpa péroféta na é pitòrigarirà.

⁷¹ R«Ba é jèe ina pâ: "Go o mwa pa-udòwà

jii tèpa pièpàriwà." »

⁷² SMaina pimeaari kêe tà tèpa jooorojè.

É nye pacoo diri kaa auipwataâboro kêe,

⁷³ Tna é naa tà Abéraama, wà pwi jooorojè, naa na pimeaari kêe.

É gére ina naa goojè, pâ:

⁷⁴ "Go upa tèpa naigà, jii tèpa pièpàrirà.

Rà o piénawéna kôo; o càcaa wâgotàrà.

⁷⁵ URà o wâdé na arao, â o tàrù pwâranümarà, na diri pai wâro kâra wâni gòropuu." Nabwé.»

⁷⁶ VÂ wà Zakaria, âna é pame è popai bèeni [goo wà pwina naîê, loane]: «Wâgà pwi nari âboro èpo bèeni, âna:

Gà o pwi Péroféta:

Gà o ipa popai kà Pwiduee Caa, na é tâdòiti.

Gà o pâbéaa kà wà Pwi Ukai; pwabwàti naigé kêe.

⁷⁷ W«Gà o ina tàrà Ba kêe:

Ée mwa pa-udòwà, [ba na guwà wâro].

Ée mwa pwanauri è pâ èpà kàwà.

⁷⁸ XMaina pai wâdé kêe!

É tèepaa marijè; é pame è pwéelaa, pwacèwii pai tèepaa kâra dapàrà tòotù.

⁷⁹ É èu mari tàpé na rà tâa na bàutê, bàutê kâra pwâra bà.

^P**1:68** Psaume 72.18 ^Q**1:69** Psaume 132.17

^R**1:71** Psaume 106.10 ^S**1:72** Genèse 17.7; Psaume 105.8-9

^T**1:73** Genèse 22.16-17 ^U**1:75** Tito 2.12-14 ^V**1:76** Ésaïe 40.3

^W**1:77** Jérémie 31.34 ^X**1:78** Ésaïe 60.1-2

É tòcia tàra naigé
naa na pinaanapô.
Nabwé.»

É pimaina too loane

⁸⁰ Wà i pwi âboro èpo, loane, âna é pimaina too, â pimaina pâ é pàtàmara Nyuâaê Pwicîri naa gooé. Â é wâro namaré^{††}, tèepaa naa goro i pwi tòotù, na ée mwa ipaarié târa pwi Ba Isaraéla.

Pai pitèpa Iésu

Mataio 1.18-25

2¹⁻² Na pàara napô bèepwiri, âna é pwi kupénoo na Syrie wà Quirinius, â wà Auguste, âna é pwi ukai kà tèpa *Roma. Â é tûârî wà Auguste pâ, na pûra diri é jéûru âboro wâna diri pâ napô [na tâa na é pwâra ukai kêe]. (Â mwa nye piécè kaa na rà pwa pwi bèepwiri.) ³ Â diri é pâ âboro, âna rà jèpa ipiina naa na jèpa village ma ville kà tèpa jo-joorà, ba na rà wii é neerà.

⁴⁻⁵ Napwa naa goo wà Ioséfa, âna é còpòo gée Nazareth wà Galilée, ba na é pâra naa Bétéléma wà napô *Judée, nau wii é nee. Ba ia é pitèpa naawê wà ukai *Davita, wà pwi jo-jooré. Â é popa wiâê wà Maria, tô wâdèe, na é gére nyarana, ba é tapacî [pwi ciiri] èpo^{††} kêe.

⁶ Na ru tâa Bétéléma, â tèepaa me pàara, na ée jèe pitàmari èpo wà Maria. ⁷ Â é pitàmari pwi ciiri èpo kêe. Â é cajiapié naa na pé kupétuu,

â é papuué naa na aunaa uti kêra macii, ba ticè autâa kàru^{††} [ba po dau wâru âboro].

Tèpa wéaari mutô

⁸ Na pwi bàrane-bà, na pwi jè ére gòrojaa géewê, âna pwa tèpa âboro na rà wéaari pâ mutô kàra naawê.

⁹ Â é nye tèepaa me kaa, pwi jè *angela kà Pwi Ukai, â é coo ararà. Â nye pwéelaa bèepirà kaa é muugère kà Pwi Ukai. Â nye dau wâgotàra kaa.

¹⁰ Â é ina tàra wà pwi angela pâ: «Guwà cibwaa nama wâgotàwà. Ba go pame tàwà é popai na wâdè; popai na rà o dau ipwàdée goo, wà diri tèpa âboro! ¹¹ Ba na pwi ne bèeni, âna pitèpa *pwi a pa-udòwà, naa na village kà Davita. Âna wà pwi *Mesia^{§§}, Pwi Ukai [na ia guwà tapacîe gée na biu]. ¹² Wàeni câmu, ba na guwà o còoinaê: Guwà o pâ-mari é ji nari èpo na cajiapié goro pé kupétuu, â papuué naa na aunaa uti kêra macii.»

¹³ Na nye wàrapwiri kaa, â rà nye tèepaa boome kaa gée *nap-wéretòotù, pàra tèpa angela na rà dau wâru. Â rà cibèepi i pwi angela. Â rà nyabi ma ipwamaina Pwiduée:

¹⁴ «Ipwamaina Pwiduée,

nidò naa napwéretòotù!

Bèe ma dàrèbòo

naani gòropuu!

Moo ma awé

ba kà diri tàpè

^{††} **1:80** Namaré—Désert. Ére na aupiticia. Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Naa gòromweedà.

^{††} **2:4-5** Ciiri èpo (é, ciàra èpo)—Premier-né.

^{††} **2:7** Ticè autâa kàru—Grec: Ticè autâa kàru wâna é wâ, na rà mu tâa wé wà tèpa pârème.

^{§§} **2:11** Mesia—Kériso naa na pâ Tii Pwicîri naa na popwaalé. (Còo loane 1.41.)

na wâdé tée wàilà!»

Rà pâra nau cai i èpo

¹⁵ Gée na càùé, â wà i tèpa angela, âna rà còpò jii tèpa wéaari mutô, â rà wâjué too còwâ naa nap-wéretòotù. Â wà tèpa wéaari mutô, âna rà pi-ina tàra pâ: «Jè pâra naa Bétéléma, ma jè jée còo cai è pwina tèepaa, na é gére ina tâjè wà Pwi Ukai.»

¹⁶ Â rà nye piwâcî kaa, â rà pâmari wà Maria, ma wà loséfa, ma i ji pwi nari èpo na é gére puu na é aunaa uti kêra macii. ¹⁷ Ûna rà còoê, â rà pâra nau piwiâ târa diri è pâ âboro, i pwi ia é ina tàra wà i pwi angela. ¹⁸ Â wà diri tàpé na rà tère, âna rà dau pò goo.

¹⁹ Â wà Maria, âna é nye po tà-maari diri è pâ namuru bèepwiri, â é dau pinünüma naa goo.

²⁰ Nabwé, â wà i tèpa wéaari mutô, âna rà wâjué còwâ [dari è pubu macii kêra]. Â rà dau nyabi ma pwamaina Pwiduée, goro diri è pâ muru na rà còo ma tère. Ba nye po cau coo diri, i pwi ia é ina tàra wà i pwi angela.

Paari Iésu naa na Wâra pwapwicîri

²¹ ^aGée na càùru caapwi nadàpara pwapwicîri, â wà loséfa ma Maria, âna ru popa pâ i pwi èpo kàru, ba na pwa *kamaî tée, [wiâra è *Naèà kà Moosé]. Â ru nama nee pâ Iésu, i pwi neere âboro na ia é

jée mara ina i pwi angela, béaa kêra è pai nyarana kà Maria.

Ru panuâe tà Pwiduée

²²⁻²⁴ ^bTèepaa me è pàara, na wà Maria, âna é pwa i *ârapwaaillò târa pai pinuwa* [gée na càùru pai pitàmari èpo kée]. Ba jée wii naa na Naèà kà Moosé pâ: Wâdé na é naa du ârailu déamu, é, du ârailu déajée. Lévitique 12.8 Êkaa na ru pâ naa na *Wâra pwapwicîri na *lérusaléma wà Maria ma wà loséfa, ba na ru wàrapwiri. Â ru popa pâ wiâru mwara i èpo kàru, ba na ru naaê tà Pwi Ukai. Ba jée wii mwara naa na é Naèà kà Pwi Ukai, pâ: Wà pwi ciàra èpo paa, âna kà Pwi Ukai. Exode 13.2

É pwamaina Pwiduée wà Siméon

²⁵ [Na pwi pàara bèepwiri] na lérusaléma, âna pwa pwi jè âboro na nee Siméon, pwi âboro na é tàrù, ma pitòimiriè na ara Pwiduée, â tâa gòé è Nyuâaê Pwicîri. Â é nye tà tapacîri è pai tèepaa kà [pwi Mesia] pwi a pa-udò è Ba *Isaraéla.

²⁶ Â é ina tée è Nyuâaê Pwicîri pâ: «Gà tère co Siméon, gà o bwaa nye còo pai tèepaa kà pwi Mesia kà Pwi Ukai Pwiduée, béaa kêra pai bà'gà!» ²⁷ Â é cùrué pâ naa na i Wâra pwapwicîri. Â nye na ji pwi pàara bèepwiri kaa, na wà du nyaa ma caa kà Iésu, âna ru gére popa me i èpo kàru, [ba na ru paarié tà Pwi Ukai] wiâra è Naèà. ²⁸ Â wà

***2:22-24** Ârapwaaillò târa pai pinuwa—Wiâra è pwapwicîri kà tèpa Juif, âna wâdé na é pwa ârapwaaillò bèepwiri wà tô ilàri, 40 tòotù gée na càùru è pai pitàmari èpo kée. Còo mwara Pinuwa naa na Neeremuru (Vocabulaire) naa pwàadàra tii.

^a2:19 Luka 2.51 ^a2:21 Luka 1.31

^b2:22-24 Lévitique 12.1-8; Exode 13.2,12

Siméon, âna é tâma i pwi nari èpo, â é pwamaina Pwiduée, ma ina pâ:

²⁹ «Nabàni, co Pwi Ukai, âna [go ipwàdée]

wâgo pwi ênawéna'gà!

Gà popao naa jaagà

naa na pinaanapò'gà.

Ba gà jèe pacoo

auinabéaa'gà.

³⁰⁻³¹ c Gà cùrué me naa jaabà

pwi a pa-uddò diri é pâ Ba;

Â go jèe côoê, wàé.

³² d Pwi pwéelaa kêra é gòropuu diri.

Pwényuâa kêra é Ba,

é Ba'gà, Isaraéla.»

³³ Wà du nyaa ma caa kêra i èpo, âna ru pò goo é pwina é ina naa gooé wà Siméon.

³⁴ e Â nabwé, â é *pwényu-nyuâariru, â é ina tà Maria, pâ: «Ê pwi èpo'gà, âna ée mwa pwi câmu kêra é Ba Isaraéla. Â o wâru tàpé na rà o cicaraé, â rà o pâiti jii Pwiduée. Â o wâru mwara tàpé na rà o cimadò gée gooé ma rà o pâmari Pwiduée[†]. ³⁵ Â o mwa pwéelaa goo é pâ aunünüma na wâbinyiri kà tèpa âboro. Â napwa naa googà, co ttoni, âna gà o nye dau maagé côo gooé, pwacèwii na tòtée pwâranümagà goro tauwa.»

É pwaolé tà Pwiduée wà Anne

³⁶⁻³⁷ [Na pwi pàara bèepwiri, âna] é tâa na Wâra pwapwicîri wà tô jè ilàri *péroféta, na nee Anne, tô èpo kà Phanuel, gée na wâao kà Asser. (Wà ttoni, âna ru pitâa ma wà pwi éaé naa na 7 naja, â é bà jiié. Â

é jèe jiiitamu naa na é pai dàpwà kêe. Â jèe po 84 naja kêe nabà.) Â é mu nye tà tâa na Wâra pwapwicîri, naa ne ma pwaa. Â é piênawéna tà Pwiduée naa na *ipwanyaa—é panuâ ija, ba na é pwapwicîri bwàti. ³⁸ Â é tèepaa me, na pwi pàara na rà tâa wê wà Siméon, [ma wà ji pwi nari èpo, ma wà du nyaa ma caa kêe]. Â é pwapwicîri wà Anne, ma pwaolé tà Pwiduée. Â é pwa jèkutâ goo lésu tà diri tàpé na rà tapacîri é pai tèepaa me kà pwi [Mesia, ba] na é upa lérusaléma.

Rà wâjué còwâ naa Nazareth

³⁹ f Wà du nyaa ma caa kà lésu, âna ru pacoo é pwina ina naa na Naèà kà Pwiduée—[muru na mu pwa naa tèepaa é nari èpo]. Ûna ru gère pacoo diri, â ru wâjué còwâ naa jaaru, naa Nazareth wà napô Galilée.

É pimaina too lésu

⁴⁰ É pimaina too lésu, i pwi nari èpo, naa na pai tâmogòrimuru, ma tâmanga. Â é *aupwényunyuâari kà Pwiduée, âna nye tà wâjaaé.

lésu na 12 naja kêe

⁴¹⁻⁴² g Nye câmaajé tà du nyaa ma caa kà lésu, na ru pâra naa lérusaléma, na diri é pâ naja, naa goro pwapwicîri, na tòtù *Paséka. Ûna 12 naja kà lésu, â é pâra wiâru. ⁴³ Gée na càuru é pwapwicîri, â ru jèe wâjué còwâ, êco na, napwa naa goo lésu, âna é tà tâa lérusaléma. Â

[†]2:34 Â o wâru tàpé na rà o cicaraé... Grec: É wâni târa é pai tûu, ma pai dàgòtù tàpé na wâru na Isaraéla.

^c2:30-31 Ésaïe 52.10; Luka 3.6; Tito 2.11

^d2:32 Ésaïe 42.6, 49.6, 52.10

^e2:34 Ésaïe 8.14; Mataio 21.42; 1 Pétérù 2.8 ^f2:39 Mataio 2.23

^g2:41-42 Exode 12.24-27, 23.14-17; Deutéronome 16.1-8

tà càru caa còo pâ tiàué, ⁴⁴ ba ru tà niimiri pâ, é wâjaa pàra tèpa béera goro pàra wii naigé.

Éco na, gée na càuru caapwi tòotù, â [ru còo pâ tiàué. Â] ru tapoo mudée, nabibiu kà tèpa jènereru ma tèpa béeru. ⁴⁵ Òna càru caa pâmarie â ru wâjué còwâ naa Iérusaléma nau mudée. ⁴⁶ Na béaracié kàra tòotù, â ru mwa pâ-marié naa na Wàra pwapwicîri, na é gère tâaboo naa nabibiu kà tèpa pacâmu tèpa *Juif. Ba é gère térerà ma pitawiârà [goro é *Tii Pwicîri]. ⁴⁷ Â wà diri tàpé na rà tèreê, âna rà po dau pò goo pai tà manga kée ma pai tòpi kée.

Go wakèri neemuru Caa kôo

⁴⁸ Òna ru còoe wà du nyaa ma caa kée, â ru nye dau pò kaa gooé, â é ina tée nyaa kée pâ: «Pwiini, gorodà na gà pwa tâbu na wàrapwiri? Gà còo, wàibu ma caa'gà, âna dau wà-gotâbu. Â [bu wâjué còwâ, ba na] bu mudàgà!»

⁴⁹ Â é tòpi tàru pâ: «Gorodà na gàu mudò? Gona gàu ipwanauri pâ, wâdé na go wakèri é pâ neemuru Caa kôo? Êkaa na go wâni na wà kée.»

⁵⁰ Éco na càru caa tâmogòori é pwina é pwa na é ina tàru.

⁵¹ ^hGée na càué, â rà wâjué còwâ ma wàé naa Nazareth. Â é nye dau pitère dà du nyaa ma caa kée. Â wà nyaa kée, âna é nye tà naa nūmee naa goo diri é pâ muru bèepwiri. ⁵² ⁱÂ é pimaina too wà Iésu, â imaina mwara é autâmogòorimuru kée. Â rà dau wâdéarié wà Pwiduée, ma wà mwara tèpa âboro.

Wakè kà loane Pwi a piupwaa

Mataio 3.1-17; Maréko

1.1-11; loane 1.19-28

3 Jée 15 naja, na é pwi ukai kà tèpa *Roma wà Tibère. Â, na pwi pàara bèepwiri, âna wà loane, âna é tapoo inapàpari é popai kà Pwiduée. Wàilà-ni tèpa kupénoo kà ukai Tibère napwiri:

Wà Ponce Pilato, kupénoo naa napò Judée;

Wà *Héroda Antipas, naa Galilée;

Wà Filippo (pwi aéjii kà Héroda Antipas) naa Iturée ma tia Traconite;

Wà Lysanias, naa Abilène.

² Â wà Hanne ma wà Caïphe, âna ru du *ukai kà tèpa pwa ârapwailò. Â naa na pàara bèepwiri, âna wà loane, pwina naî Zakaria, âna é tâa namaré. Â é patùraé wà Pwiduée, [ba na é inapàpari é popai kée].

É picémara pai pinünüma

³ ^jWà loane, âna é pâ naa na diri é pâ ére gée goo nairiwâ loridano. Â é inapàpari tà tèpa âboro pâ: «Guwà pinünüma ma guwà biiwà. Â guwà pwa ma *upwaawà, ba na paari pâ pitòotéri é wâro kàwà. Â, na wàrapwiri, â ée mwa pwanauri é pâ èpà kàwà wà Pwiduée.» ⁴ Ba jée wii naa na tii kà *péroféta Isaia pâ:

Pwa pwi âboro naa namaré

na é tomara too:

“Ée me Pwi Ukai!

Pwabwàti é naigé!

Pwa ma bàracaari

pwi ére na ée pâ wê!

⁵ O pwaai pâ autâgòro;

téba puu nyi autoo;

tébatàru aucùu naigé;

tébabàracaari aupàra kée.

^h2:51 Luka 2.19 ⁱ2:52 1 Samuel 2.26; Proverbs 3.4

^j3:3 Apostolo 13.24

^{6k}Rà o côo pâ âboro
pâtàma Pwi Ukai.
É me nau pa-udòjè,
wà Pwiduée Caa."Ésaïe 40.3-5

O pitèi tèpa âboro!

^{7l}Wàru pâ âboro na rà medari loane, ba na é upwaarà [naa nairiwà]. Â é ina [tà pàrà tàpé gée goorà] pâ: «Guwà tèpa nari dòèa, ma tèpa pwà! Wàilàpà na ina tàwà pâ, guwà o udò jii é pitèimuru ma wârimuru, na ée mwa naa tàwà wà Pwiduée? ^{8m}Bwa! Guwà mara pwa cè tûâ cèna wâdé, târa ma o paari pâ guwà jèe pitòotéri é wâro kàwà! Â gona guwà tà niimiri pâ, guwà udò, gée goo na wà *Abéraama, âna é pwi jooorowà? Bwa! [Piticè-muru naa goo.] Ba [wiàna nûmee, â] o pâri wà Pwiduée ma é bii é pâ atû bèeni, ma rà o tèpa gòobàra Abéraama!

⁹ⁿ«É jèe tà pwabwàti é gi kée [wà Pwiduée]. Â ée mwa tépàgà naa na wàé diri é pâ upwàra na càcaa wâdé é pâ pwèe, â ée mwa cîri naa na ânye!»

Guwà pwa cè tûâ cèna wâdé!

¹⁰É auwàru gée goo tàpé na rà tère loane, âna rà tawèerié, pâ: «Dà cèna o pâri ma bà pwa, ma bà o pitòotéri é wâro kàbà?»

¹¹Â é tòpi tàra pâ: «Wiàna ârailu ârabwée'gà, â gà naa jèpwi tà pwina ticè tée. Â wiàna pwa utimuru'gà, â gà naa tà pwina ticè tée.»

^{12o}Â pwa pàrà tèpa *tò mwani wâripû, na rà me mwara, ba na é

upwaarà wà loane. Â rà tawèerié pâ: «Pwi a pwa pupûra, dà cèna o pâri ma bà pwa?»

¹³Â é tòpi tàra pâ: «Na guwà tò mwani wâripû [ba kà tèpa Roma] â guwà cibwaa popa [ba kàwà] cè mwani cèna piwéna jii é âji wâripû.»

¹⁴Â wà mwara pàrà tèpa coda, âna rà tawèeri loane pâ: «Â wàibà, âna o dà cèna bà o pwa?»

Â é tòpi tàra pâ: «[Guwà naaco pai pwa kàwà na èpà tà tèpa âboro.] Guwà cibwaa pwa kûu tàra, â guwà cibwaa tacoo goorà, ba na rà naa mwani tàwà. Wâdé na guwà ip-wàdé co goro é wâriwà.»

É inapàpari pai tèepaa kà Iésu

¹⁵Édiri tèpa âboro, âna rà tapacîri naa na ipwàdé cè pwina o tèepaa, â rà pitawèerirà jècaa pâ: «Gona wà loane, âna pwiri nye wàé kaa pwi *Mesia [—wà *pwi a pa-udò na jè tapacîé gée na biu]?»

^{16p}Â wà loane, âna é inapàpari tàra diri pâ: «Wâgo, âna go up-waawà goro jawé. Éco na wà pwina ée mwa me pwicò kôo, âna dau pwa pàtamee jiio. Â càcaa pâriô, ma go tipì é otàpwe goro é du wàràâê [ba é Pwi Ukai]. Â wàé, âna ée mwa up-waawà goro é Nyuââê Pwicîri ma ânye†. ¹⁷Â é jèe nye tà pwabwàtié, ba na é [pitèi tèpa âboro. Â ée mwa naaitiri tàpé na rà wâdé jii tàpé na rà èpà, pwacèwii pai] pinaaitiri é pudòro upwàra jii é parawée. Â é tòimiri é pudòé, â é cîri parawée naa na ânye na ticè pwâadèrèe.»

¹⁸Wàru pai pwa kà loane na wàrapwiri, târa ma é patûra é Ba

†**3:16** Upwaawà goro...ânye—Pitèimuru kà Pwiduée, é, picèitiri é èpà jiiè. (Còo **note** goo Mataio 3.11.)

^k**3:6** Ésaïe 40.3-5 ^l**3:7** Mataio 12.34, 23.33 ^m**3:8** loane 8.33,39

ⁿ**3:9** Mataio 7.19 ^o**3:12** Luka 7.29 ^p**3:16** Apostolo 13.25

[kà tèpa *Juif] ma inapàpari tàrà é *Picémara Wâdé.

Càcaa wâdé tà Héroda

¹⁹Wà loane, âna é jèe ciburà ina tà kupénoo Héroda pâ, càcaa wâdé é tûâ kée. Ba ru ipàra ma Hérodade, tò wâdà pwi aéjii kée, â wâru mwara pàra muru na èpà na é pwa. ²⁰Â [gée goo é pwina é ina wà loane, â] é tòpòè naa na karapuu wà Héroda. Â, na wàrapwiri, â wà Héroda, âna é âjagò mwara goro é pâ tûâ kée na dau èpà.

É upwaa lésu wà loane

²¹Na pàara na é upwaa wà tèpa âboro na wà loane, â wà mwara lésu, âna upwaaé. Ûna é gère pwapwicîri, â nye tàpiri kaa é napwéretòtù, ²²râ é nye boome kaa naa gòé é Nyuâaê Pwicîri, pwacèwii é déamu. Â é tère é pwâratùra me gée napwéretòtù, na ina tée pâ: «Gà Pwina naîô [na caapwi co] na go dau meaarigà. Wâgà kaa âna go jèe nye pitòrigarigà, ba dau wânü-moo googà.»

Tèpa jojooro lésu Kériso

Mataio 1.1-17

²³Na é gère wâna 30 naja wà lésu, â é tapoo inapàpari é Picémara Wâdé. Naa na auniimiri kà tèpa âboro, âna nye pwina naî loséfa. [Wàilà-ni tèpa jojooroé]:

Wà loséfa,

âna é pwina naî Héli,

²⁴na é pwina naî Matat,

na é pwina naî Lévi,

na é pwina naî Melki,

na é pwina naî Jannaï,

na é pwina naî loséfa,

²⁵na é pwina naî Matatias,

na é pwina naî Amos,

na é pwina naî Nahoum,

na é pwina naî Esli,

na é pwina naî Nagaï,

²⁶na é pwina naî Mahath,

na é pwina naî Matatias,

na é pwina naî Séméin,

na é pwina naî Yosec,

na é pwina naî Yoda,

²⁷na é pwina naî Yoanan,

na é pwina naî Résa,

na é pwina naî Zorobabel,

na é pwina naî Chéaltiel,

na é pwina naî Néri,

²⁸na é pwina naî Melki,

na é pwina naî Adi,

na é pwina naî Kosam,

na é pwina naî Elmadam,

na é pwina naî Er,

²⁹na é pwina naî Yéchoua,

na é pwina naî Éliézer,

na é pwina naî Yorim,

na é pwina naî Matat,

na é pwina naî Lévi,

³⁰na é pwina naî Siméon,

na é pwina naî *Juda,

na é pwina naî loséfa,

na é pwina naî Yonam,

na é pwina naî Éliakim,

³¹na é pwina naî Méléa,

na é pwina naî Menna,

na é pwina naî Matata,

na é pwina naî Natan,

na é pwina naî *Davita,

³²na é pwina naî Jessé,

na é pwina naî Obed,

na é pwina naî Booz,

na é pwina naî Sala,

na é pwina naî Nachon,

³³na é pwina naî Aminadab,

na é pwina naî Admine,

na é pwina naî Arni,

^q3:19 Mataio 14.3-4; Maréko 6.17-18 ^r3:22 loane 1.32

^s3:23 Luka 4.22; loane 6.42 ^t3:32 Ruth 4.17-22

na é pwina naî Hesron,
 na é pwina naî Pérès,
 na é pwina naî Juda,
³⁴na é pwina naî Iakobo,
 na é pwina naî Isaaka,
 na é pwina naî Abéraama,
 na é pwina naî Téra,
 na é pwina naî Nahor,
³⁵na é pwina naî Seroug,
 na é pwina naî Réou,
 na é pwina naî Péleg,
 na é pwina naî Éber,
 na é pwina naî Chéla,
³⁶na é pwina naî Quénan,
 na é pwina naî Arpaxad,
 na é pwina naî Sem,
 na é pwina naî Noa,
 na é pwina naî Lémek,
³⁷na é pwina naî Matusalem,
 na é pwina naî Hénok,
 na é pwina naî Yéred,
 na é pwina naî Malaléel,
 na é pwina naî Quénan,
³⁸na é pwina naî Énos,
 na é pwina naî Seth,
 na é pwina naî *Adamu,
 na é pwi jooro âboro, na é tòpò wà
 Pwidueé naani gòropuu[¶].

É tacai lésu wà Caatana

Mataio 4.1-11; Maréko 1.12-13

4 É wâjué cōwâ wà lésu gée
 nairiwâ Ioridano. Â é Nyuââê
 Pwicîri, âna é tâa gòé, â é popaé
 pâ naa namaré. ²Â é tâa wê wà
 lésu naa na é 40 tòtù. Â é pwa ma
 tacaié naawê wà *Caatana, pwi a ci-
 carajè. Â, na pwi pàara-bà, âna câé
 caa ija wà lésu, â é dau copwa. ³Â

é pâdarié wà Caatana, â é ina tée
 pâ: «Wiàna gà *Pwina naî Pwidueé,
 â gà bii é pwi atũ bèeni, ma poloa!»

⁴WÂ é tòpi tée wà lésu pâ: «Jèè
 nye wii naa na *Tii Pwicîri, pâ: Câé
 caa wâro co goro poloa wà pwi
 âboro.» Deutéronome 8.3

⁵Â é popaé too kaamwara
 naanidò [gòrojaa] wà Caatana. Â
 é nye paari tée kaa, na ji pàara
 bèepwiri, diri é pâ napô ma mwaciri
 gòropuu. ⁶Â é ina tée pâ: «Go o
 mwa naa tâgà é muugère kâra diri
 pâ mwaciri bèeni, bau aupitûâri[§]
 naa goorà, ba jèè naa tôo. Â pâri
 ma go naa, wiàra câbawâdé kôo.
⁷Â go mwa cau naa tâgà diri,
 wiàna gà tùu jùrugà arao ma gà
 ipwamainà.»

⁸XÂ é tòpi tée wà lésu pâ: «Jèè nye
 wii naa na Tii Pwicîri, pâ: Gà ipwa-
 maina Pwi Ukai Pwidueé'gà, â nye
 wàé co, na gà ipwa âboro kîri kée.»
 Deutéronome 6.13

⁹Â é nye popa lésu, pâ naa
 *Iérusaléma. Â é popaé too naa
 goro pûru *Wâra pwapwicîri. Â é
 ina tée pâ: «Wiàna gà Pwina naî
 Pwidueé, â gà ègò géeni! ¹⁰YBa jèè
 wii naa na Tii Pwicîri pâ:

Ée mwa tûâri
 tà tèpa *angela kée,
 wà Pwi Ukai Pwidueé,
 ba na rà wéaarigà.

¹¹Rà mwa tapigà.

O càcaa tanoori âgà
 naa goro atũ.» Psaume 91.11-12

¹²ZÂ é tòpi tée wà lésu pâ: «Bwa.
 Ba jèè nye wii naa na Tii Pwicîri

[¶]3:38 Adamu... Grec: Adamu, na é pwina naî Pwidueé.

[§]4:6 Aupitûâri—Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Aupâdipopai.

^u3:36 Genèse 11.10-26 ^v3:38 Genèse 4.25-26

^w4:4 Deutéronome 8.3 ^x4:8 Deutéronome 6.13-14

^y4:10 Psaume 91.11-12 ^z4:12 Deutéronome 6.16; 1 Korénito 10.9

pâ: Gà cibwaa pigàdà**Pwi Ukai
Pwiduee'gà.» Deutéronome 6.16

^{13a}Una é jèe tacaié diri wà
Caatana, â é pâra jiié. Â é tapacîri
mwara cè jè tòotù.

É tapoo waké kée lésu

Mataio 4.12-17; Maréko 1.14-15

¹⁴Wà lésu, âna dipitirî é Nyuââé
Pwicîri, â é wâjué cōwâ naa napô
Galilée. Â rà jèe tapoo pwa jèkutâ
gooé naa na diri é pâ ére. ¹⁵É pacâ-
muri tèpa âboro naa na pâ *wâra
pitapitiri, â rà dau inaé ba wâdé††.

É wâjué me cōwâ naa na village kée

¹⁶É wâjué me cōwâ wà lésu naa
Nazareth, wâna ia é maina naawê.
Â naa [na tapoo] *tòotù pwicîri, âna
é tò naa na wâra pitapitiri, wâra na
mu nye câmaajé tée. Â é cimadò, ba
na é pûra é Tii Pwicîri. ^{17b}Â é ilari jii
pwi jè ênawéna†† é tii kà *péroféta
Isaia. Â é pwara, â é pitòrigari é pâ
popai, [na é pûra tàra]:

¹⁸É wâgò-o Nyuâa Pwi Ukai.

É pitòrigario††;

é panuâò pâ§§,

ma go pame Popai Wâdé

tà tàpé na ticé kâra.

Go inapàpari é tàrù*

tà tèpa pwa karapuu;

pai niâ kà tèpa bwi;

pai tipi tàpé na piirâ.

¹⁹Wàeni é pàara kée

na o inapàpari é pimeaari;

pai wâdé kà Pwi Ukai. Ésaïe 61.1-2

²⁰É pipîri i tii wà lésu, â é naa cōwâ
tà i pwi ênawéna, â é tâaboo. Â rà
gére po niârié diri é pâ âboro naa na
i wâra pitapitiri. ²¹Â é ina tàra pâ:
«Guwà jèe nye tère é auinapàpari
kâra é Tii Pwicîri. Â nabani, âna jèe
pacoo [na arawà diri].»

Tàutàra gooé

^{22cd}Rà picagòtù lésu ma pi-inaé
ba wâdé, ba rà po dau pò goro
é pâ pwâratùra kée na pwényuâa.
[Éco na, gée na càùé] â rà tapoo
pi-ina tàra pâ: «[Gorodà na wàrap-
wiri é pai tùra kée? Na nye pwi
âboro pwacèwiijè.] Ba nye pwina
naî loséfa!»

²³Â é tòpi tàra pâ: «Guwà jèe nye
tère é pâ namuru na go pwa na
Capernaüm. Â nūmawà na go pwa
mwara cèna ipaiwà, naani napô
kôo.

«Pwiri guwà o ina tōo é ucina
bèeni: “lco pwi dotée, gà pinama
tiâu é maagé'gà cōwâ.”

^{24e}«Éco na go ina tàwà pâ: “Wà
pwi péroféta, âna càcaa pitòpié
bwàti naa na napô kée.”

**4:12 Pigàdà—Provoquer.

††4:15 Pi-inaé ba wâdé—Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Pinabawâdée.

††4:17 Â é ilari jii pwi jè ênawéna—Grec: Â naa tée.

††4:18 Pitòrigari—Grec: Oint. (Oindre, âna wicèpwiri.) Rà wicèpwiri é
l'huile naa gò é pûru pwi ukai, tàra tòpò pwâra ukai kée, ba na é tòpi
é aupwényunyûâari ma nii kà Pwiduee târa waké kée.

§§4:18 É panuâò pâ—Pàra Tii Pwicîri naa na grec, âna rà naagée pâ popai
bèeni: Ma go nama wâdé cōwâ tàpé na tòina pwâranūmarà.

*4:18 Tàrù—Pai ina wèe naani pâ: Liberté (pai tipi).

^a4:13 Hébéru 2.18, 4.15 ^b4:17 Ésaïe 61.1-2 ^c4:22 Mataio 13.54-57;
Maréko 6.2-6 ^d4:22 Luka 3.23; loane 6.42 ^e4:24 loane 4.44

^{25f} «Âjupâra, [ba ipaiwà] na pàara kà péroféta *Élia. Ba ia càcaa coo boo cè popaa, â pwa copwa na maina, naa na diri ê napô, naa na âracié naja â gòobèrèè. Â po dau wâru ê pa dàpwà na napô *Isaraéla, [na rà copwa]. ^{26g} Êco na wà Pwiduée, âna câé caa panuâ Élia, ba na é pitu târa cè caapwi dàpwà, wâ Isaraéla, [napô kêe]. Â é nye panuâê pâ naa jaa tô jè dàpwà na village Sarepta, naa na jè ére goro Sidon.

^{27h} «Â guwà jèè niimiri cai mwara wà péroféta Élisée. Ba é pwa ma tiâu maga kà Naaman co, pwi âboro gée Syrie. Êco na dau wâru wà tèpa pwa maga na Isaraéla.»

²⁸ Ûna rà tère pwiri, wà tèpa âboro naa na i wâra pitapitiri, â rà po dau putàmu naa goo lésu. ²⁹ Â rà nye cimadò kaa, â rà dàtié too, naanidò gòro i jaa, na tâa wê i village kàra†. Â rà pwa na rà tûê tàbàtù niboo. ³⁰ Êco na é nye pâ nabibiu kàra, â [câé caa ipacé naa goorà. Â] é pâra jjiirà.

É pacâmuri tèpa âboro â é nama rà wâdé còwâ

Mataio 8.14-17; Maréko 1.21-39

³¹ É tèepaa wà lésu naa Capernaüm, village wâ Galilée. Â é tò naa na wâra pitapitiri, na jè tòotù pwiçiri. Â é pacâmuri tèpa âboro. ³²ⁱ Â rà pò goo ê pai tùra kêe wà tàpé na rà gére tèreè. Ba pwa pàtàmara é popai kêe na é pacâmurirà goo.

É tû târa duée

³³ [Na é gére tùra wà lésu] â é tò naa na wâra pitapitiri é pwi âboro na pwa duée gooé. Â é wiikau burà ina pâ: ³⁴ «Êe! lésu gée Nazareth, nye ticé cèna gà pwa jaabà! Gà me na tubaèpà tâbà? Go tàgére còoinagà, ba wâgà pwi âboro, na é pitòrigarigà wà Pwiduée, â é panuâgà me!»

³⁵ Â é nye kànari kaa i pé duée, wà lésu, ma ina tée pâ: «Gà târi pwâgà, â gà còobé gée goo pwi âboro bèeni!»

Â i pwi duée, âna é tûboo i pwi âboro, na ara diri tàpé na rà tâa wê. Â é còobé gée gooé, â câé caa tubaèpà tée.

³⁶ Â nye po dàpàgà târa diri ê pâ âboro, â rà pitawèerirà jècaa, ma ina pâ: «Gà còo, wà pwi âboro bèeni, âna pwa pàtàmara é pwina é ina. Â é pitûa târa mwara pâ duée, â rà pitère dèe, â rà còobé!»

³⁷ Â nye pâra kaa é jèkutà goo lésu, pitiri é napô bèepwiri.

É nama tiâu maagé kà tèpa âboro

³⁸ É còobé gée na wâra pitapitiri wà lésu, â é pâra naa jaa Simona Pétèru. Â rà ina tée wà tàpé na rà gére tâa wê, pâ, wà tô nyaa kà wâdà Simona, âna é dau maagé, ba é pitòoka, â rà ilari jjié pâ, na é pitu tée. ³⁹ Â é medarié wà lésu, â é cùué boo. Â é pacoo é maagé kêe. Â nye tiâu jjié kaa é pitòoka! Â é cimadò â é naa èrà.

†4:29 Naanidò gòro i jaa... Village na bari naa gòrojaa, goro jènere pé atù na dau catòpàgà.

^f4:25 1 Rois 17.1,7 ^g4:26 1 Rois 17.8-16 ^h4:27 2 Rois 5.1-14

ⁱ4:32 Mataio 7.28-29

⁴⁰Na capàto na bàrane[‡], âna rà popa medari Iésu diri tèpa maagé. Â é tòpò iê naa gòrà diri, â nye tiàù kaa ê pâ na jèpapara maagé kàrà. ⁴¹Â rà còobé mwara pâ duée gée goo tàpé na wâru. Â rà tomara too i pâ duée, ma ina pâ: «Wâgà Pwina naí Pwiduée.» Êco na é papwicîri jì-irà ba gòro na rà tùra. Ba rà jèè tâ-mogòori pâ wàé, âna é pwi *Mesia, [wà *pwi a pa-udò na é cùru me wà Pwiduée].

É inapàpari Picémara Wâdé

⁴²Na dàuru kée, â é còobé gée na village wà Iésu, â é pâra naa na jè ére na ticia wê. Êco na rà pâra nau mudèe wà tèpa âboro, ba na rà ilari jiié pâ, na é bwaa tàpo tâa jaarà.

⁴³Êco na é tòpi tàra pâ: «Bwa. Ba wâdé na go inapàpari ê *Picémara Wâdé goro ê Mwaciri kà Pwiduée, naa na pâra village. Ba wàépwiri majoroé ma go boome.»

⁴⁴^kÂ é pâpitiri wà *Judée[¶], â é picémara ê Picémara Wâdé, naa na pâ wâra pitapitiri.

É todà tèpa tapoo câmu kée

Mataio 4.18-22; Maréko 1.16-20

5¹Na jè tòtòtù, âna é tâa niboo bàrawià Galilée[§] wà Iésu. Â é picémara ê popai kà Pwiduée. Â wâru pâ âboro na rà cibèepié, ba na rà tèreê. ²Â é côo ê du wànga, na ru gére tâa niboo najawé mwünyabw-eri bàrawià. Ba rà gére boo gée gò i

tèpa pwa puà, â rà gére nuwa i puà kàrà.

³Â é too naa gò i jè wànga, wànga kà Simona Pétèru. Â é ina tà Simona [ma wà tèpa bée] pâ: «Guwà tàpo cètùu boopaé i wànga.»

Â é tâaboo, â é tapoo pacâmuri mwara tèpa âboro.

⁴Âna é gére tùra diri, â é ina tà Simona [ma wà tèpa bée] pâ: «Guwà toome, ba na jè tàpo dau boo naa na numwiri. Â guwà mwa bàra panuà i pâ puà kàwà.»

⁵^mÂ é tòpi tée wà Simona pâ: «Ico pwi a pwa pupûra, gà côo: Bà jèè nye wakè kaa, diri na pé ne bèeni, â nye ticè cèna bà taa. Êco na, gée goro pai ina'gà tâbà, â go o pwa.»

⁶Â [rà too naa gòro i wànga, â rà tàpo boopaé] â rà panuà i pâ puà. Â nye dau wâru kaa ê pâ ârawéà na rà coo na. Â pwa na tidàpa i pâ puà. ⁷Â rà piara dà tèpa béerà na rà tâa gòro i jè wànga, ba na rà pitu tàra. Â pwa na wâbé i du wànga goro ârawéà, â ru pwa na ru mwü.

⁸⁻¹⁰Â po dau wâgo tà wà Simona ma wà diri tèpa bée—wà Jacques ma wà loane, tupédu naí wà Zébédée, ma wà pâra tàpé. Â é tùu jùrué ma cigòboo na ara Iésu wà Simona, â é ina tée pâ: «Pwi Ukai, gà cibwaa coo jaaò! [Ba gà pwi âboro pwicîri] â wâgo, âna go pwi âboro na go èpà!»

Â é tòpi tée wà Iésu pâ: «Gà cibwaa nama wâgotâgà. Ba tapoo

[‡]4:40 Na bàrane—Grec: Gée na càuru ê pai duu kàrà ê tòtòtù. Jèè nabwé tòtòtù pwicîri kàrà na capàto na bàrane.

[¶]4:44 Judée—Pàra Tii Pwicîri naa na grec, âna rà ina pâ: Galilée.

[§]5:1 Galilée—Grec: Génésareth. Côo mwara Nawià Galilée naa na Neere-muru (Vocabulaire).

^j4:41 Mataio 8.29; Maréko 3.11-12

^l5:1 Mataio 13.1-2; Maréko 3.9-10

^k4:44 Mataio 4.23

^m5:5 loane 21.3-8

nabàni, âna gà o pwi a pwapuàri âboro.»

¹¹ⁿÂ rà [wâjué cōwâ naa bàrawià, â] rà dàti too naa gòromwari i du wànga. Â gée na càùé, â rà naaco diri, â rà pàra wiâ lésu.

É nama tiàu maagé kà du 2 âboro

Mataio 8.1-4, 9.1-8;
Maréko 1.40-2.12

Pwi a pwa maga

¹²Ūna é tâa na jè village wà lésu, â é tèepaa me wà pwi jè a pwa maga**. Ūna é cōo lésu, â é tùu jùrué ma cigòboo na araé, â é ilari jiié pâ: «Wiàna nye nūmagà, â gà o nama tiàu maagé kôo.»

¹³Â é tùu pâ îê, â é tu naa gooé, â é ina tée pâ: «Nūmoo! Wâdé na tiàu é maagé'gà!»

Â nye po tiàu jiié kaa é maagé kée, â é jèe wâdé.

^{14o}Â é ina tée wà lésu pâ: «Gà cibwaa pwa jèkutâri. Â gà pàra nau ipaarigà tà pwi a pwa ârapwaaillò, â gà naa [tà Pwidueé] i pwi *ârapwaaillò na ia é ina wà *Moosé naa na i *Naèà kée. Ba naa wàrapwiri, â rà o cōo diri wà tèpa âboro pâ gà jèe wâdé.»

¹⁵Êco na dau ipàra pâ é jèkutâ goo lésu. Â mu dau wàru tàpé na rà mu me mariê, nau tèreê, ma ilari jiié pâ, na é nama tiàu é pâ maagé kàra. ¹⁶Â é mu pàra acari, naa na pâ ére aupiticia, ba na é pwapwicîri.

Pwi a pitàbwamwa

¹⁷Na jè tòotù, âna é pacâmuri pâ âboro wà lésu. Â wà pàra tèpa *Farasaio ma *dotée goro é Naèà, âna rà gère tèreê. Ba rà medarié, gée na pâ village gée Galilée ma *Judée, ma gée *Iérusaléma. Â é pàtâma Pwi Ukai Pwidueé, âna é tâa gò lésu, ba na é nama tiàu maagé kà tèpa âboro.

¹⁸Â rà tèepaa me é pàra âboro, na rà pitûri me goro aupuu é pwi âboro na é pitàbwamwa. Ba nūmarà na rà popaé too naa na i wà, ma tòpòé na ara lésu. ¹⁹Êco na ticè pai pwa wèe, majoroé é pai wàru wàra é âboro. Â rà tàmee too naa gòrowâ††, â rà dàgòtù é jè ére gòrowâ. Â rà panuâê boo gòro é aupuu kée, na ara lésu, ma wà tèpa âboro na rà cibèepié.

^{20p}Â é pò goo é cèikî kà tèpa âboro bèepwiri, wà lésu, â é ina tà pwi a pitàbwamwa pâ: «Pwiini, jèe pwanauri é pâ èpà'gà.»

²¹Wà tèpa Farasaio ma tèpa dotée goro é Naèà, âna rà pi-ina tàra pâ: «Kaa! Wàilàapà pwi âboro bëeni, na é [nama ipaiwàilu ma wà Pwidueé ma] pinabaèpà‡‡ é nee! Wàilàapà na tâmogòori ma é pwanauri é pâ èpà? Na nye wàco Pwidueé!»

²²Êco na é nye tâmogòori wà lésu é pwina rà niimiri, â é ina tàra pâ: «Gorodà na wàrapwiri é pâ pwàranūmawà? ²³Piticècoé na go ina tée pâ: “Jèe pwanauri é pâ èpà'gà” jii na go ina tée pâ: “Gà

**5:12 Maga—Lèpre. Wà tèpa Juif, âna rà miiri tèpa pwa maga.

††5:19 Gòrowâ—Pwa goro puu, â po bàracaari bwàti, â pâri ma jè pàra gò. Cōo Mataio 24.17.

‡‡5:21 Pinabaèpà (é, pi-ina ba èpà)—Dire du mal de.

ⁿ5:11 Mataio 19.27 ^o5:14 Lévitique 14.1-32

^p5:20 Ésaïe 43.25; Luka 7.48

cimadò, â gà pâra^{¶11}!” ²⁴¶[Â wiàna pâri ma go nama é pâra, na arawà diri] â guwà mwa tâmogòori pâ, pwa tàrù kà *Pwina naîri âboro, ma é pwanauri é pâ èpà naani gòropuu.»

Â é ina tà pwi a pitàbwamwa pâ: «Go ina tàgà ni pâ: Gà cimadò, â gà popa é aupuu'gà, â gà pâra naa jaagà.»

²⁵Â é nye cimadò kaa, naa nabibiu kêra i pâ âboro. Â é popa é aupuu kêe, â é pâra naa pwârawâ kêe, â é pwamaina Pwidueé.

²⁶Â rà dau pò goo wà diri tàpé na rà côo pwiri. Â nye po dàpàgà tàra, â rà nye pi-ina cùuru pâ: «É! Nye dau ité kaa é pâ pwina jè côo nabà!»

Â rà pwamaina Pwidueé.

É todà Lévi (Mataio) wà lésu

Mataio 9.9-13; Maréko 2.13-17

²⁷Gée na càué, ûna é pâra wii naigé wà lésu, â é côo wà Lévi, pwi a *tò mwani wâripû, na é tâa na wâra wakè kêe. Â é ina tée wà lésu pâ: «Gà me wiâô!»

²⁸Â é pò ma cimadò wà Lévi, â é panuâ diri, â é pâra wiâé.

²⁹Gée na càué, â é pwa é pi-ija na maina wà Lévi, naa jaaé, ba na é pwamaina wà lésu. [Â é todà lésu ma wà tèpa *câmu kêe.] Â wâru pâ âboro na rà pi-ija naima ma wàilà—wà tèpa tò mwani, ma wà pàra tàpé mwara.

³⁰¶Â rà tâa wê mwara wà pàra tèpa Farasaio. Â wà pàra tàpé gée goorà, âna rà tèpa dotée goro é Naèà. Â rà cau pikûuri tèpa câmu kêe, â rà ina tàra pâ: «Kaa! Gorodà na guwà picaaija ma pibéewà ma

tàpé na èpà é wâro kàra, ma wà tèpa tò mwani?»

³¹Â é ina tàra wà lésu pâ: «Càra caa bu dotée wà tàpé na rà wâdé. Â nye wàco tàpé na rà maagé. ³²Càgo caa me, nau todà tàpé na rà niimiri pâ wâdé é wâro kàra. Bwa! Go me nau todà tàpé na rà tâmogòori pâ èpà é wâro kàra, ba na rà biirà, ma pitòotéri é wâro kàra.»

Popai goro ipwanya

Mataio 9.14-17; Maréko 2.18-22

³³Rà tapoo patùra lésu wà tèpa Farasaio, [goro é *ipwanya—pai panuâ ija na jè ji pàara, ba na jè pwapwicîri]. Â rà ina tée pâ: «Wà tèpa câmu kà *loane Pwi a piupwaa, âna rà tàgére ipwanya, ma pwapwicîri. Â ipaiwà naa goo tèpa câmu kâbà. Â wà tèpa câmu'gà, âna rà nye ija ma wâdo. [Gorodà na càra caa ipwanya?]

³⁴¶Â é tòpi tàra pâ: «Gona rà o ipwanya, wà tàpé na jè todàra naa goro é piéa, na é bwaa tâa jaarà wà pwi a piéa? Bwa! Na pàara na é bwaa tâa jaarà, â rà pi-ija ma wâdo.

³⁵Éco na o mwa me é tòotù na ée mwa pâra jirà wà pwi a piéa. Â géewé, na rà o mwa bàra ipwanya.»

³⁶Â é ina tàra mwara é ucina bèeni wà lésu, pâ: «Nye ticè jè âboro, cèna é dàdàpa é gòobàra é ârabwée na bwaa bwùu, ma é taiti naa goro é ârabwée na jèe dòroé. Ba o jèe dànoori i ârabwée na bwùu, â o càcaa ipaiwà i du noo kêra imwaano, naa goro i ârabwée na jèe dòroé.

³⁷«Guwà côo é *wâra jawé na pwa goro parawére macii^{§§}: Caje

^{¶11}5:23 Côo **note** goo Mataio 9.5.

^{§§}5:37 Wâra jawé... Côo é ânuuru i wâra jawé na Mataio naporomee 9.

caa popa é dipâa na bwaa âmuê, ma jè upwâwii é wâra jawé na jèe dôroé. Ba o taaò i wâra jawé, [ba pwacoé ma é tée]*. Â o tubatiàu i dipâa bau i wâra jawé. ³⁸Bwa! Wâdé na jè tòpò é dipâa na bwaa âmuê, naa na é wâra jawé na bwaa bwûu. ³⁹Êco na wà tàpé na rà mu wâdo é dipâa na jèe gòiri, âna tàutàra goro é dipâa na bwaa âmuê. Ba rà ina pâ: “Dau wâdé nûmara é dipâa na jèe gòiri†.”»

Pwi apooro tòotù pwiçîri

Mataio 12.1-14; Maréko 2.23-3.6

6^tNa jè *tòotù pwiçîri, âna rà pâra wii é naigé na tapàgà na aup-wanapô wà lésu ma wà tèpa *câmu kée. Â wii naigé, â rà tàpo pétâ pâ pwâra blé wà tèpa câmu. Â rà iitiri naa na îrà, â rà uti é pudôé.

²Wà pàra tèpa *Farasaio, âna rà [côorà, â rà] ina tàra pâ: «Tàpéebà, gona cina guwà pwa na wàrapwiri? Âna muru na papwicîri, na é tòotù pwiçîri!‡»

³Â é tòpi tàra wà lésu pâ: «Gona câguwà caa pûra naa na Tii Pwiçîri é pwina é pwa wà pwi ukai *Davita? Ba, na jè tòotù, â rà copwa, wàilà ma wà tèpa bée, â nye ticè cèna rà uti. ⁴Wâ é tò naa na wâra pwapwicîri pwa goro imwaano[¶]. Â é pa é poloa, na naa tà Pwidueé, â é ija. Â é pa, â é nama rà ija mwara wà tèpa bée.

Êco na é poloa-bà, âna nye wàco wà tèpa pwa *ârapwaailò, na pwa tàrù kàra ma rà ija.»

⁵Â é ina mwara wà lésu pâ: «Wà *Pwina naîri âboro, âna é pwi apooro é tòotù pwiçîri.»

É nama tiàu maagé na pwi tòotù-bà

⁶Na jè tòotù pwiçîri, â é tò naa na *wâra pitapitiri wà lésu. Â é pacâ-muri tèpa âboro. É tâa wê mwara wà pwi âboro na bà é îê.

⁷Â wà tèpa *dotée goro é Naèà ma wà tèpa Farasaio, âna rà côo bwàti wà lésu, pâ, pwiri é pwa ma é wâdé côwâ wà pwi âboro bèepwiri, na tòotù pwiçîri? Ba rà mudàra cè pai pwa wèe, ba na rà o mwa pitotié.

⁸É tâmogòori é auniimiri kàra, wà lésu â é ina tà pwina bà i îê pâ: «Gà cimadò, â gà me naani, na ara diri pâ âboro.»

Â é cimadò wà pwiibà, [â é me naa jaa lésu, na ara pâ âboro].

⁹Â é ina wà lésu tà tàpé na rà tâa wê pâ: «Wà nau? É *tàrù na tòotù pwiçîri, na jè pwa pwina wâdé, é na jè pwa pwina èpà? Wâdé na jè pawâro pwi âboro, é, wâdé na jè panuâe ma é bà[§]?»

¹⁰Â é po niàrirà diri wà lésu. Â é ina tà i pwi âboro pâ: «Gà patàrù é îgà.»

Â é patàrù i îê, â é nye wâdé kaa.

*5:37 Pwacoé ma é tée—Còo **note** goo Maréko 2.22.

†5:39 Munaa ucina goo wà tèpa pitûa kà tèpa Juif na tàutàra goo é ârapupûra kà lésu.

‡6:2 Muru na papwicîri... Dau pwiçîri tà tèpa Juif na rà wakè na tòotù pwiçîri, â rà niimiri pâ iitiri pwiri blé naa na îrà, âna ‘wakè’.

¶6:4 Wâra pwapwicîri pwa goro imwaano—Grec: Wà kà Pwidueé. Còo Neeremuru (Vocabulaire).

§6:9 Panuâe ma é bà—Grec: Tanooriê.

^t6:1 Deutéronome 23.26 ^u6:2 Ioane 5.10 ^v6:3 1 Samuel 21.1-6

^w6:4 Lévitique 24.5-9

¹¹ Â rà nye dau putàmu kaa wà tèpa Farasaio ma wà tèpa dotée goro é Naèà. Â rà pitùra goro cè pwina rà o pwa tà lésu.

É pitòrigari tèpa 12 apostolo kèe

Mataio 10.1-4; Maréko 3.13-19

¹² Na jè tòotù, âna é too wà lésu, naa gòrojaa. Â é pwapwiciri tà Pwidueé, tiagoro pwaa. ¹³ Ûna pwaa, â é todà diri tàpé na rà mu pâra wiâê. Â é mwa pitòrigari gée jaarà tèpa 12 âboro, na é nama neerà pâ *apostolo. ¹⁴ Wailà-ni: Simona—é pitunee tée wà lésu pâ

Pétérù;

André, wà pwi jiié;

Jacques;

loane;

Filipo;

Barthélemy;

¹⁵ Mataio;

Toma;

Jacques, pwina naî Alphée;

Simona, pwi Zélote**;

¹⁶ Jude, pwina naî pwi jè âboro na nee Jacques††;

Judas Iscariote, wà pwina ée mwa icuri‡‡ lésu.

Wàru âboro na rà medari lésu

Mataio 4.23-25

¹⁷ Rà wàjué boo còwà gée gòrojaa, wà lésu ma tèpa 12 apostolo kèe. Â rà coo na ére na tàbwàti. Â dau wàru pâ âboro na rà medarirà—

wà tàpé na rà mu pâra wiâ lésu, ma pâra tèpa âboro gée lérusaléma ma gée na diri napô *Judée; ma gée na ére bàrawià wâgoro jènere du ville Tyr ma Sidon. ¹⁸ Ba rà cau me, ba na rà tère lésu, â ba na é pwa ma tiàu maagé kàra. Â é tũ târa mwara pâ duée na wâru. ¹⁹ Â wâru tàpé na pwa na rà tu naa gooé. Ba pwa é pàtamee na tâa gooé, â nye cau tiàu maagé kàra.

Ipupûra kà lésu

Mataio 5.1-12, 43-48, 7.1-29

Cidòri nyuâa

²⁰ É tabiié wà lésu dà tèpa câmu kèe. Â é ina tàra pâ:

«Cidòri nyuâawà, wâguwà na ticé kàwà, ba o mwa kàwà é *Mwaciri kà Pwidueé!

²¹ Cidòri nyuâawà, wâguwà na guwà copwa ni, ba guwà o mwa pwàro!

Cidòri nyuâawà, wâguwà na guwà i ni, ba guwà o mwa ipwàdéé.

²² Cidòri nyuâawà wiàna rà pièpàriwà, ma tàutàra goowà, ma piècaariwà, ma tobapwâwà, gée goo [na guwà tèpa âboro kôo, wâgo] Pwina naîri âboro.

²³ Ba wà tèpa jooororà, âna rà nye wàrapwiri tà tèpa *péroféta. Â go ina tàwà pâ: Guwà ipwàdéé ma piégòtùru, ba o maina pumara wakè¶¶ kàwà naanidò *napwéretòotù!»

****6:15** Zélote—Pwi âji âboro Judée na nùmee na é paègò tèpa Roma gée napô kèe.

††**6:16** Jude... Nee mwara Thaddée. (Còo Mataio 10.3; Maréko 3.16-19.)

‡‡**6:16** Icuri—Trahir. Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Ipwa tũ tée.

¶¶**6:23** Pumara wakè—Récompense. Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Câmaê.

×**6:21** Psaume 126.5-6; Ésaïe 61.3; Auinapàpari 7.16-17

¥**6:22** loane 15.19, 16.2; 1 Pétérù 4.14

O pwa aré ma tòina kà pàra tàpé

²⁴ «[Wàéni popai kôo naa goowà] wâguwà na pwa kàwà:

O pwa aré ma tòina kàwà. Ba jèe nye ékaa é ipwàdéé kàwà é neemuruwà ni, â o jèe nye ékaa é jara ipwàdéé kàwà.

²⁵ O pwa aré ma tòina kàwà, wâguwà na guwà pwàro. Ba guwà o mwa copwa.

O pwa aré ma tòina kàwà, wâguwà na guwà ipwàdéé ni. Ba guwà o mwa i ma pijinünü.

²⁶ O pwa aré ma tòina kàwà, wâguwà na rà pi-inawà ba wâdé wà tèpa âboro. Ba [o dau maina é wârimuru kàwà jii] wà tèpa péroféta a pwâ, na ia rà nye dau pi-inarà ba maina wà tèpa âboro.»

Gà meaari tèpa èpàrigà!

²⁷ «Guwà tàpo tàmaariô, [wiàna nūmawà] na guwà tère: Gà meaari tàpé na rà èpàrigà, â gà pwa na wâdé tà tàpé na rà miirigà. ²⁸ Â gà *pwényunyuâari tàpé na rà pinaja-jaigà. Â gà pwapwicîri ba kà tàpé na rà pi-inabaèpàgà. ²⁹ Â wiàna é tam-agéri jè upwaégà wà pwi jè âboro, â gà panuâ tée mwara jèpwi. Â wiàna é popa cimiici'gà, â gà naa tée mwara é palito'gà. ³⁰ Wiàna é ilari jiigà cè jè muru, wà pwi jè âboro, â gà naa tée. Â wiàna é popa é jè neemurugà, â gà cibwaa ilari pâ, na é pitôowâri. ³¹ zÛu, go ina tàwà pâ:

Gà pwa tà pàra tàpé é pâ muru na nūmagà na rà pwa tâgà.»

³² Ba wiàna gà wâdéari co tàpé na rà wâdéarigà, â cina gà tapacîri cè câmagà [jii Pwiduée]? Ba wà tèpa âboro èpà, âna rà nye pwa mwara é pwiibà. ³³ Â wiàna gà pwa na wâdé tà tèpa béégà, â cina guwà tapacîri cè câmagà? Ba wà tèpa âboro èpà, âna rà nye pwa mwara é pwiibà!

³⁴ Â wiàna gà naa mwani co tà tàpé, na rà o mwa pitôowâri, â cina gà tapacîri cè câmagà? Ba wà tèpa âboro èpà, âna rà nye pwa mwara é pwiibà!

³⁵ «Guwà tère! Gà meaari tàpé na rà èpàrigà, â gà pwa na wâdé tàra, â gà naa tà tèpa âboro, naa goro piticèmururu naa goo^{ss}. Ba wiàna gà wàrapwiri, â o dau maina é câmagà na ée mwa naa tâgà wà Pwiduée, na é wâ napwéretòotù. Ba [gà paari goro é càragà bèepwiri pâ] gà pwi âji naîê. Ba wàé, âna é meaari tàpé na càra caa pwaolé tée, ma tàpé na rà pwa na èpà. ³⁶ Ékaa na wâdé na gà pimeaari, pwacèwii pwi Caa'gà na é pwi a pimeaari.»

Gà cibwaa pitèi pàra tàpé!

³⁷ a«Gà cibwaa pitèi [ma pitòti] pàra tàpé, â o câé caa pitèigà wà Pwiduée. Â gà pwanaurirà, â wàé, âna ée mwa pwanaurigà. ³⁸ bÂ gà naa, [naa goro piticèmururu naa goo] ba gà o tòpi. Ba o nye piâjagò tâgà còwâ. Â guwà o mwa tòpi pâ muru na pièdò ma piwéna. Ba o naa tâgà,

^{ss} **6:35** Naa...naa goro piticèmururu naa goo—Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Naa imudi.

^z **6:31** Mataio 7.12 ^a **6:37** Mataio 6.14 ^b **6:38** Maréko 4.24

pwacèwii ê pai naa kâgà tà pàra tápé*.»

³⁹c^É ina tàra ê ucina bèeni wà lésu, pâ: «Gona wà pwi a bwi, âna pâri ma é popa pwi jè a bwi? Bwa! Ba ru o cau tûu naa na pwêe! ⁴⁰d^À go ina tàwà pâ: Wà pwi a câmu, âna câe caa piwéna jii pwi a pacâmuriê. Êco na, wiàna é dau câmu bwàti, â ée pâ nau pwacèwii pwi a pacâmuriê.

⁴¹⁻⁴²ef[«]Gà dau côo bwàti é mapûpûru na wâna âraporomee pwi aéjii'gà. Â gà niâ jai é diopwaa kâra pàara upwâra na âraporomeegà! Â gà wânau pai ina tà pwi aéjii'gà pâ: “Nama go jèe patâjii i mapûpûru bèepwiri na âraporomeegà”?

«Gà pwi a-ipwacôwârimuru! Gà mara patâjii béaa é diopwaa kâra pàara upwâra bèepwiri na âraporomeegà! Â géewê, mwa bàra pwéelaa tâgà cè pai patâjii wàra é mapûpûru na âraporomee pwi aéjii'gà!»

Ê upwâra bau ê pwêe

⁴³g[«]Ê upwâra na wâdé, âna [é nye tòpò pwêe na wâdé târa uti, â] pwacoé ma é tòpò pwêe na èpà. Â é upwâra na èpà, âna [é nye tòpò pwêe na èpà, â] pwacoé ma é tòpò pwêe na wâdé. ⁴⁴Ba jè côoina i upwâra gée goro é pwêe. Ba câjè caa pétâ pwâra î gée goro cè upwâra aru! Â câjè caa pétâ pwâra dipâa gée goro é upwâra na pwa daaé! ⁴⁵Ê pâ muru na wâdé, âna me gée

goo pwi âboro na é wâdé, ba wâdé pwâranümee. Â é pâ muru na èpà, âna me gée goo wà pwi âboro na é èpà, ba èpà pwâranümee. Ba jè tûra, gée goo é pwina é tâa na pwâranümajè.»

Ucina goo du wâ

⁴⁶h[«]Gorodà na guwà po ciburà ina tôo pâ: “Pwi Ukai, Pwi Ukai!” â câguwà caa pitêre dòo? ⁴⁷[Guwà tère cai é ucina bèeni]:

«Wà pwi âboro na é tère diri pâ popai kôo, â é pitêre dâra, ⁴⁸âna é pwacèwii pwi âboro na é bari é wâ kêe. Â é îri boo tiagòro atü, ba na é tòpò naawê é pàara wâ. Ûna ca é jèpé, â é ti goro i wâ, â câe caa taura, ba bari naa gòro atü. ⁴⁹Â wà pwina é tère popai kôo, â câe caa pitêre dâra, âna é pwacèwii pwi âboro, na é pacima é wâ kêe, âna ticè pàaé. Â ca i jèpé, â é ti goro i wâ, â é nye tûu kaa i wâ, â nye tanoori diri kaa.»

Pai cèikî kà pwi coda roma

Mataio 8.5-13

7 Ûna é gére ina diri pwiri tà tèpa âboro wà lésu, â é wâjué me còwâ naa Capernaüm. ²⁻³Â wà pwi jè caa kâra coda roma, na é tâa wê, âna é tère jèkutâ goo lésu. Â é panuâ pâdari lésu pàra tèpa âboro imaina kà tèpa *Juif, ba na rà ilari jiié pâ, na é pwa ma tiâu maagé kà pwi ênawéna kêe. Ba é po dau maagé wà pwiibà, â é pwa na é

***6:38** Naa na grec, âna ucina goo é mai (maïs) na jè wâri gée na aupwa jèna. Pwacèwii é mai na wicèpwiri piticèmururu naa goo, naa na pé cio, â gée na càué, âna jèe ngarü é cio, ba naa pwaaié bwàti, tiagoro na jèe ni pwêe i cio.

^c**6:39** Mataio 15.14 ^d**6:40** Mataio 10.24-25 ^e**6:41-42** Mataio 7.3

^f**6:41-42** Mataio 7.4-5 ^g**6:43** Mataio 12.33-35 ^h**6:46** Mataio 7.21

bà. Â dau wânüma wà pwi caa kâra coda gooé.

⁴ Â rà pâdari lésu wà tàpéebà, â rà tacoo gooé pâ, na é pitu tà i pwi caa kâra coda. Â rà ina tée pâ: «Gà còo, co pwi ukai, wà pwiibà, âna é pwi âboro na é dau wâdé. Â wâdé ma gà pitu tée. ⁵ Ba é meaari é Ba kâjè [wàijè tèpa Juif] tiagoro na é bari é *wâra pitapitiri kâjè.»

⁶ Â é pâra wiârà wà lésu. Â ûna rà tèepaa mwünyabweri é pwârawâ kà i pwi caa kâra coda, â wà pwiibà, âna é panuâ pâdari lésu pàra tèpa bée, ba na rà pame tée é popai bèeni: «Ico pwi ukai, càcaa pâri naa goodò ma gà tèepaa naa pwârawâ kôo. ⁷ Â càcaa pâri naa goodò mwara na go pâdarigà. Wâdé na gà nye po tûra co, â o tiâu maagé kà pwi ênawéna kôo. ⁸ Ba wâgo, âna go pitère dâra pwi a pitûâ kôo, â go pitûâ kà tèpa coda. Â, na go ina tà pwi jèpwi pâ: “Gà pâra!” â é pâra. Â, na go ina tà pwi jèpwi pâ: “Gà me!” â é me. Â, na go ina tà tèpa ênawéna kôo pâ: “Guwà pwa ni!” â rà nye pwa.»

⁹ Â wà lésu, âna é [dau pò ma] picâdiri i pwi caa kâra coda. Â é tabèrèè, â é patûra tèpa âboro na wâru, na rà gére pâra wiâê. Â é ina tàra pâ: «Guwà tère bwàti: Câgo caa pâmari cè pwi âboro cèna maina cèikí kée, pwacèwii pwini, tia na [mwara é âji Ba kà Pwiduée] *Isaraéla.»

¹⁰ Ûna rà wâjué còwâ naa jaa i pwi coda wà tèpa bée, â rà pâmari i pwi ênawéna kée, âna é jèe nye wâdé còwâ.

É nama é wâro còwâ pwi âboro

¹¹ Gée na càùé, â é pâra wà lésu naa na village na ina goo wê pâ Naïn. Â rà pâra wiâê wà tèpa *câmu kée, ma pàra tèpa âboro na wâru.

¹² Ûna rà gére tèepaa pâ naa na goropwârawâ naa na i village, â rà pâmari tèpa âboro, na rà po cia pâ pwi jè a bà naa na auipwàni. Nye wâé co tà nyaa kée, â wâru âboro na pâra wiâ wà tòobà.

¹³ Ûna é còoê wà Pwi Ukai, â po dau maina é pai meaarié kée, â é ina tée pâ: «Tòoni, gà cibwaa i.» ¹⁴ Â é gée paé, â é tu naa goo i bòkòci†. Â wà i tèpa kâa wèe, âna rà coo. Â é ina tà i pwi a bà pâ: «Pwiibà, gà tàcî. Ba go ina tâgà.»

¹⁵ i Â é nye cimadò nau tâa kaa‡, â é tûra! Â é naaê boo wà lésu, ma naaê tà nyaa kée.

¹⁶ j Â dau wâgo tà diri tàpé na rà tâa wê, â rà picâdiri Pwiduée. Â rà pi-ina tàra pâ: «É boome na wakè jaajè wà Pwiduée! Ba é cùru me marijè wà pwi jè *péroféta kée na dau imaina.»

¹⁷ Â rà pijèkutâri é pwina é pwa wà lésu, naa na diri é pâ ére wà *Judée ma wâbèepi.

É pwi Mesia na rà tapacîê

Mataio 11.1-6

¹⁸ Wà tèpa câmu kà *loane [Pwi a piupwaa] âna rà piwiâ tée diri é pâ pwina é pwa wà lésu. Â é todà tupédu ârailu wà loane, ¹⁹ kâ é panuâru pâdari Pwi Ukai, ba na ru tawèerié pâ: «Pwiri nye wâgà kaa pwi *Mesia, [*pwi a pa-udò] na ée

†7:14 Bòkòci (é, bòoci)—Cercueil.

‡7:15 Ticè târa bòkòci.

i7:15 1 Rois 17.23; 2 Rois 4.36 j7:16 Luka 1.68

k7:19 Psaume 40.8; Malachie 3.1; Auinapàpari 1.8

mwa tèepaa? É, na bà bwaa nye tapacîri cè pwi jèpwi?»

²⁰⁻²¹ Â ru pâra, â na pwi pàara na ru pàdari lésu na, â ru còo pâ é pwa ma tiâu maagé kà tèpa âboro na wâru. Â é tũ târa pâ duée, â é pwa ma rà niâ còwâ, wà pàra tàpé na rà bwi. Â ru ina tée pâ: «É panuâbu medarigà wà loane, ba na bu tawèerigà pâ: Pwiri nye wâgà kaa pwi Mesia? É, na bà bwaa nye tapacîri cè pwi jèpwi?»

²² Â é tòpi tàru pâ: «Gàu wâjué còwâ nau piwiâ tà loane é pwina gàu còo, ma é pwina gàu tère. Ba wà tèpa bwi, âna rà jèe niâ; wà tàpé na rà bee, âna rà jèe pâra bwàti; wà tàpé na rà pwa maga, âna rà jèe wâdé; wà tèpa kee, âna rà jèe tèrejè; â wà tèpa bà, âna rà jèe wâro còwâ; â wà tàpé na ticè kàra, âna rà jèe tòpi é *Picémara Wâdé. ²³ Cidòri nyuâa pwina é còoinaô, ma cèikî naa good[¶]!»

É ina loane wà lésu

Mataio 11.7-19

²⁴ Ūna ru jèe wâjué còwâ wà tupédu a câmu kà loane, â é ina wà lésu târa pâ âboro na rà gére tâa wê, pâ: «Na ia guwà pâra naa namaré [nau tère loane] â dà cèna guwà pâra nau ucâri? [Pwi âboro na ipwaée kée na é pwacèwii] é bàra watü na pòbagù pwéretòotù? ²⁵ Bwa! Â gona dà na guwà pâra nau còo? Pwi jèe âboro na é coona

pâ ârabwée na po wâdé? Bwa! Wà tèpa âboro na wàrapwiri, âna rà tâa na é wâra ukai, â dau wâru neemu-rurà! ²⁶ ^mNye dà cèna guwà pâra nau còo? Pwi jèe péroféta? Ūu kaa, â go ina tàwà pâ: Wà pwiibà, âna é pwi péroféta maina! ²⁷ ⁿBa nye wà kaa loane, na é inaé wà Pwiduée, naa na *Tii Pwicîri, pâ:

Go mwa panuâ paé pwi a pa popai kôo.

Ée mwa pâbéaa'gà

ma pwabwàti naigé'gà. Malachie 3.1 ²⁸ «Guwà tère bwàti: Nye ticè pwi jèe âboro gòropuu, cèna é piwéna jii loane Pwi a piupwaa. Éco na go ina tàwà pâ: Wà pwina ée dau kiriwi naa na *Mwaciri kà Pwiduée, âna o [tâa tée é pwina] mwa piwéna jii wà loane.»

²⁹ ^oWà tèpa âboro na rà tère pwiri, ma tèpa *tò mwani wâripû[§], âna rà jèe cau còo pâ, é wâdé ma *tàrù wà Pwiduée. Â rà pâra dari loane, ba na é *upwaarà^{**}. ³⁰ ^pÉco na, napwa naa goo wà tèpa *Farasaio ma wà tèpa *dotée goro é Naèa, âna càra caa pitère dàra é câbawâdé kà Pwiduée, ba tàutàra na rà pâra dari wà loane ma é upwaarà.

Rà picocooribu ma loane

³¹ É ina mwara wà lésu pâ: «Go ipwacèwii naa goro dà é pâ âboro nabà? ³² Rà pwacèwii pâ nari èpo na rà gére ipuburirà naa na aupitapitiri, â [tàutàra dàra kòcò ma wà tèpa

[¶]**7:23** Grec: Cidòri nyuâa pwina càcaa tanoorié good, **é**, ...na câe caa tètâjiio.

[§]**7:29** Tò mwani wâripû—Pai ina wèe pâ, tàpé na èpà é wâro kàra. Còo Neeremuru (Vocabulaire).

^{**}**7:29** Nee tii 29 ma 30, âna munaa popai kà Luka, wà pwi awii tii bèeni. Éco na, pwiri gòobàra popai kà lésu.

^l**7:22** Ésaïe 35.5-6, 61.1; Luka 4.18 ^m**7:26** Luka 1.76

ⁿ**7:27** Malachie 3.1 ^o**7:29** Luka 3.12 ^p**7:30** Mataio 21.32

béerà na rà pitakàna] ma ina tàra pà:

“Bà tòjò^{††} tàwà,
â tàutàwà dàra cābu.
Bà nyabiri tàwà
nyabi târa ipwàni,
â tàutàwà dàra i!”

³³ «Ba é tèepaa me wà loane Pwi a piupwaa, â câé caa ija poloa, â câé caa wâdo dipâa, â guwà ina pà: “Pwa duée gooé!”

³⁴ «Ūna é jèe tèepaa me, wà *Pwina naîri âboro, â é ija ma wâdo [pwacèwii pàra tàpé]. Â guwà ina pà: “Wà pwini, âna é dau pwi a wâdo ma pwi a-ija! Â é pabée tèpa tò mwani, ma wà pàra tèpa âboro èpà.”

³⁵ «Éco na [âjupâra é pwina jè mu ina pà]: “Ê tà manga^{††}, âna jè côo taaci naa na pwâra wakè kée.”»

Tô ilàri na é wicèpwiri jawé ûrea naa gò lésu

³⁶ Na jè tòotù, âna é todà lésu wà pwi jè Farasaio, ba na rà picaaija. Â rà tâaboo naa goro i taapà^{††}, â rà tapoo ija. ³⁷ Â é tèepaa me wà tò jè ilàri gòronaigé^{§§}, ba é jèe tère pà é wée wà lésu. Â é pame é wàra jawé atù na dau wâdé, na wâbé goro é jawé ûrea. ³⁸ Â é tùu jùrué ma cigòboo na ara lésu, â é i. Â é pâ nùru i kée, âna rà tûuboo naa gò du â lésu. Â é cātūra goro wàrapûrué, ma

bwénūu é du âê, â é wicèpwiri i jawé ûrea naa gò du âê.

³⁹ Wà i pwi apooro pwârawâ, wà i pwi Farasaio, âna é côo pwiri, â dau èpà tée, â é niimiri pà, ‘Wiàna wà pwini, âna é pwi jè péroféta [na é cùrué me wà Pwiduée] â pwiri é tâmogòori pà wà tò ilàri bèeni, âna é tò ilàri gòronaigé. Êco na é nama é tu naa gooé wà tōoni.’

⁴⁰ [Êco na é nye tâmogòori kaa é auniimiri kée] wà lésu, â é ina tée pà: «Pwini Simona, gà tère, ba pwa pwina nūmoo na go ina tâgà.»

Â é tòpi tée wà pwini pà: «Îgà.»

⁴¹ Â é ina tée wà lésu [é ucina bèeni]:

«É mwa tâa pwi jè âboro. Â ârailu tupédu âboro na ru pwa kéredi tée—pwi jèpwi, âna 500 000, â wà pwi jèpwi 50 000*.

⁴² «Éco na càcaa pâri ma ru wâri wà tupéeni. Â é ina tàru pà: “Jèe wâdé! Guwà naaco i kéredi kàu.” Â é cau pwanauriru goo diri i mwani bèepwiri.»

[É tubanabwé i ucina kée wà lésu, â é tawèeri wà Simona, wà i pwi Farasaio, pà]: «Wàilàapà gée goo tupéebà, na dau côoina é pai wâdé kà i pwi apooro i mwani[†]? Gà niimiri pà wàilàapà?»

⁴³ Â é tòpi tée wà Simona pà: «Mu-naa wà i pwi a maina kéredi kée.»

Â é ina tée wà lésu pà: «Gà âjupâra.»

^{††}7:32 Tòjò—Grec: Upi kuruò.

^{††}7:35 Ê tà manga kà pwi âboro—é, Ê tà manga kà Pwiduée.

^{††}7:36 Tâaboo naa goro i taapà—Côo **note** goo Luka 14.15.

^{§§}7:37 Tô jè ilàri gòronaigé—Grec: Tô jè ilàri na èpà é wâro kée.

*7:41 500 000...50 000—Grec: 500 deniers...50 deniers. Caapwi denier, âna wâri pwi caapwi âboro naa na caapwi tòotù.

[†]7:42 Côoina é pai wâdé kà i pwi apooro... Grec: Meaari i pwi apooro i mwani.

^q7:34 Luka 15.2 ^r7:37 Mataio 26.7; Maréko 14.3; loane 12.3

⁴⁴⁻⁴⁶ Â é tabiié wà lésu dà i tô ilàri, â é ina tà Simona pâ: «Pwiini, na go tòme naani pwârawâ'gà, â câgà caa pwabwàti tîo, [wiâra é nyamanya kâjè]. Ba câgà caa naa tîo cè jawé, ba na go nuwa du âô. Â câgà caa naa tîo é l'huile târa é pûruô. Â gâ còo i tô ilàri bèeni, âna câé caa nao goro [pwa é pwina wâdé. Ba é] nuwa é du âô goro é nûru i kêé, â é câtûra goro wàrapûrué. Â é wicèp-wiri é jawé ûrea na dau maina wâri wêé, naa gòro é du âô. ⁴⁷ Ba dau maina é pimeaari kêé, ba dau wâru é pâ èpà kêé na jèé pwanauri. Â gâ tère, wà pwi âboro na càcaa pwanauri tée pâ èpà kêé na wâru, âna o càcaa maina é pimeaari kêé.»

⁴⁸ Â é ina tà i tô ilàri pâ: «Tôoni, jèé pwanauri é pâ èpà'gà.»

⁴⁹ Â wà tàpé na rà gére picaatâa ma wàé goro taapà, âna rà pi-ina tàra pâ: «Wàilàpà pwi âboro bèeni, na pâri ma é pwanauri é pâ èpà?»

⁵⁰ Â é ina tà i tô ilàri wà lésu pâ: «Cidòri nyuâagà co tîoni! Gà udò [ma tâa tâgà é *âji wâro] gée goo é cèikî'gà! Â gâ pâra, â éé mwa tâa jaagà é pinaanapô.»

É pacâmuri pa âboro na rà pâra wiâé

Mataio 12.46–13.23;

Maréko 3.31–4.25

8 ¹⁻² tGée na càué, â rà pâra wà lésu ma wà tèpa 12 a *câmu kêé, naa na pâ village. Â é picé-mara naawé é *Picémara Wâdé goo é *Mwaciri kà Pwiduée.

Pa ilàri na rà pâra wiâé

Pwa mwara pa ilàri na rà pâra wiârà—wà pa ilàri na ia é nama tiàù

maagé kàra, ma tû târa pâ duée gée goorà:

Wà Maria gée Magdala na ia é tû târa pâ 7 duée gée gooé;

³ Wà Jeanne, tô wâdà Chuza, pwi caa kà tèpa ênawéna kà ukai *Héroda;

Wà Suzanne;

Wâru mwara pâra ilàri na rà mu naa mwani ma neemururà, ba na rà pitu tà lésu ma tèpa câmu kêé.

Ucina goo pwi a picâmi

⁴ Dau wâru é pâ âboro na rà medari lésu, gée na pâ village. Â é ina tàra é ucina bèeni:

⁵ «É mwa tâa wà pwi jè âboro. Â é mwa còobé, na jè tòtòtù, ba na é uri é arapwüru. [Â é uri, â é uri, â é uri...] Â napwa é pâra arapwüru, âna rà tûu naa gòro nyi nari naigé [na aupwanapô] â rà còogai tèpa âboro. Â rà me pâ marü, â rà uti diri.

⁶ Â napwa é pâra pwi, âna rà tûu naa gòrotàrarà. Â rà pò ma cipu, éco na rà marü, ba ticé jawé wê. ⁷ Â napwa é pâra pwi, âna rà tûu naa nabibiu kâra pâ nari upwâra na pwa daarà. Â, na rà cipu i pâ nari upwâra bèep-wiri, â rà câtâmwara i arapwüru. ⁸ Â napwa é pâra pwi, âna rà tûu naa na napuu na wâdé. Â rà cipu, â rà imaina too, â rà tòpò pwâra na po dau wâru awé—tiagoro 100.»

[Â é tubanabwé é ucina bèepwiri wà lésu] â é tomara too pâ: «Wà pwina pwa pwâranyürué, âna wâdé na é tère!»

⁹7:50 Luka 8.48, 18.42

^t8:1-2 Mataio 27.55–56; Maréko 15.40–41; Luka 23.49

Tàpé na rà tère â càra
caa pitère dàra

⁹ Wà tèpa câmu kée, âna rà tawèeri lésu goo ê pai ina wàra ê ucina bèepwiri.

¹⁰ ^u Â é tòpi tàrà pâ: «Wà Pwidueé, âna é paari tàwà è âji pai pwa goo ê Mwaciri kée. Êco na, napwa naa goo diri è pàrà âboro, âna rà o nye po tère co è pâ ucina {ba na: Rà côo taaci, â càra caa côoina; rà tère taaci, â càra caa tèreina Ésaïe 6.9}.»

Êre i ucina goo pwi a picâmi

¹¹ É ina tàrà mwara wà lésu, pâ: «Wàéni é pai ina wàra ê ucina bèepwiri: Ê arapwüru, âna é Popai kà Pwidueé.

¹² «[Â è pàrà arapwüru, âna rà tûu naa gòro naigé.] Ê naigé, âna é ipwacèwii naa goo wà tèpa âboro, na rà tère è popai, êco na é tèepaa me còwâ wà *Caatana. Â è dàgòtù còwâ è popai, gée na è pwâranûmarà. Ba péa rà tà cèikî naa goo, â rà udò [ma tâa tàrà è *âji wâro].

¹³ «[Â è pàrà arapwüru, âna rà tûu naa gòrotàrarà.] Ê gòrotàrarà, âna wà tèpa âboro na rà tòpi è popai naa na ipwadée, â rà tàpo cèikî na jè pàara. Êco na càcaa wàawà naa goorà è popai na rà tère. Â ûna tèepaa me marirà è tacai, â rà nama panuâ cèikî.

¹⁴ «Â è pàrà arapwüru, âna rà tûu naa na è pâ na nari upwâra na pwa daarà. [Ê napuu bèepwiri] âna wà tèpa âboro na rà tère è popai, êco na, ûna rà pâra, â rà tapoo pidumapiê goro è pâ namuru na tèepaa naa na gòropuu bèeni. Â rà

itaa burà è pâ neemuru gòropuu, bau è pâ muru na rà wâdéari. Â câamwara è popai naa goorà, â o càra caa tòpò cè pwée na târa.

¹⁵ «Êco na, napwa naa goo pàrà arapwüru, âna rà tûu naa na è napuu na wâdé. [Â è pwi napuu bèepwiri] âna wà tèpa âboro na rà *tàrù ma âjupâra, ma wâdé è pwâranûmarà. Â ûna rà tère è popai, â rà tòpi, â rà pitère dàra. Â rà pidàp-wicâarirà, â pwa pwâra è popai naa goorà.»

Ucina goro wâra ânye

¹⁶ ^v [É ina tàrà mwara wà lésu pâ: «Câjè caa nuri è wâra ânye[†], ma jè cajipi goro è jè cio, é wâpà wiàna jè tòpò na aranara aupuu! Bwa! Jè nye tòpò dòiti, ba na rà o côo bwàti wà tàpé na rà tò naawê. ¹⁷ ^w Êdiri pâ muru na jèe naapwàniri, âna o mwa paari naa na pwéelaa. [Â o pâri ma jè côo bwàti.] ¹⁸ ^x Guwà pwacôoco bwàti è popai na guwà tère, [tàra ma pimaina too è pwina guwà tâmogòori]! Ba wà pwina jèe pwa tée, âna o jèu âjagò tée còwâ. Â wà pwina kîri è pwina tà tée, âna o dàgòtù jiié còwâ è ji dàramuru na tà tée.»

Âji tâa kà lésu

¹⁹ Gée na càué, â rà tèepaa me wà nyaa kà lésu, ma wà tèpa jiié, ba na rà côoê. Êco na càcaa pâri ma rà medarié, gée goro è pai wâru wàra pâ âboro na rà tâbèepié.

²⁰ Â é ina tà lésu wà pwi jè âboro, pâ: «Gà côo, rà wâboo gòroigé wà nyaa'gà ma wà tèpa aéjii'gà. Â rà mudàgà.»

[†]8:16 Wâra ânye—Lampe, lumière.

^u8:10 Ésaïe 6.9-10 ^v8:16 Mataio 5.15; Luka 11.33

^w8:17 Mataio 10.26; Luka 12.2 ^x8:18 Mataio 25.29; Luka 19.26

²¹ Â é tòpi tàrà pâ: «Guwà tère, wà tàpé na rà tère é popai kà Pwiduée, â rà wàrori, âna wàilà kaa pwiri tô nyaa kôo, ma wà tèpa aéjii kôo.»

É pacoo pòu lésu

Mataio 8.23-27; Maréko 4.35-41

²² Na jè tòtòtù, â rà tò naa gòro é jè wànga wà lésu ma wà tèpa câmu kée. Â é ina tàrà pâ: «Jè gée naanigée, na ére gée còwâ kâra nawià.» Â rà còpòo.

²³ Â, na rà pâra, â é puu wà lésu. Â é tapoo uu ba maina i pwéretòotù naa nawià. Â jèe pimaina too wià, â jèe pwii naa na i wànga.

²⁴ Â rà patàcî lésu, â rà ina tée pâ: «Pwi a pwa pupûra, jè o jèe mwü!»

Â é pwa i pwéretòotù bau i nawià. Â é nye coo kaa i pòu, â é nye po tànana kaa i napô. ²⁵ Â é ina tàrà pâ: «Gona câguwà caa cèikî?»

Éco na dau wâgotàrà. Â rà pò gooé, â rà pi-ina tàrà pâ: «É! Gona wàilàapà pwi âboro bèeni, na é pitûâ kâra é pwéretòotù ma é nawià, â ru pitère dèe?»

É tũ tàrà pâ duée gée goo 'Wâraduée'

Mataio 8.28-34; Maréko 5.1-20

²⁶ Rà tèepaa wà lésu ma wà tèpa câmu kée, naa Gadara[¶], wâna ére gée còwâ kâra napô Galilée. ²⁷⁻²⁹ Na napô bèepwiri, âna pwa pwi jè âboro na pwa pâ duée gooé. Jèe gòiri na é pitâa nacârû, â é cicápé. Â wâru pâ pàara, na rà ipa-imwûrué é pâ duée, ma é pwa-imudirimuru. Â wà tèpa âboro wê, âna rà pwa ma pii é du îê ma du âê ma tòoe goro

itùpaò. Éco na é nye taaci pòpàgà kée. Â rà cètùué pâ naa namaré i pâ duée.

Úna é boo gée gò i wànga wà lésu [naa napô kà pwi âboro-bà] â wà pwiibà, âna é nye tèepaa me caraé kaa. Â wà lésu, âna pwa na é tũ tàrà pâ duée gée gooé.

Éco na é tũ jùrué ma cigòboo na araé wà pwiibà, â é tomara too pâ: «Lésu, *Pwina naí Pwiduée nidò *napwéretòotù! Dà na nūmagà dàra pwa tōo? Go ilari jiigà pâ, gà cibwaa pwa tōo cè pwina èpà.»

³⁰ Â é tawèeré wà lésu pâ: «Gona dà neegà?»

Â é tòpi tée pâ: «Wâraduée[§].»

Ba rà dau wâru tèpa duée na wâgooé.

³¹ Â rà tacoo goo wà lésu, ma ina tée pâ: «Gà cibwaa tũbà naa na i Oolaa^{**}! ³² Éco na gà naabà pâ ma bà too naa na é pâ puàkà bèepwiri.» Ba pwa é pé pubu puàkà na dau maina, na rà tàgére ija géeni gopaére jaa.

³³ Â é naa tàrà é pwina rà ilari wà lésu. Â rà còobé gée goo i pwi âboro, â rà gée naa goo i pâ puàkà. Â rà nye itàa kaa i pâ puàkà, géenidò gòro i jaa, boo naaniboo najawé, â rà mwü naawé.

Pipâra i jèkutâ

³⁴ Wà tèpa wéaari wàrà i pâ puàkà, âna rà itàa pâ, nau wià é jèkutâ bèepwiri, naaniboo na vil-lage, ma pitiri é napô. ³⁵ Â rà me é pâ âboro, nau côo é pwina gére tèepaa. Úna rà tèepaa mwünyabw-eri lésu, â rà côo i pwi âboro na ia

[¶]8:26 Gadara—Nee mwara Gérasène.

[§]8:30 É tòpi tée pâ: «Wâraduée»—é, Rà tòpi tée tèpa duée pâ: «Aupò goro duée.»

^{**}8:31 Oolaa—Pwêe na dau wâgòro ('Abîme'). Karapuu kâra pâ duée. (Còo Auinapàpari naporomee 9.)

pwa duée gooé, na é tàgére tâaboo na ara lésu. Â é jèe coona é pâ ârabwée, âna jèe po wâdé é pai tâa kée. Â nye po dàpàgà tàrà, â dau maina é pai wâgotàrà. ³⁶ Â wà tàpé na rà po côo diri é pwina tèepaa, âna rà piwiâ tà pàrà tàpé, é jèkutâ goro i pai wâdé còwâ kée. ³⁷ Â wâgo tà tèpa âboro naa napô bèepwiri wà Gadara. Â rà ina tà lésu pâ, na é pâra jjià. Â é tò naa gò i wànga, ba na é wâjué còwâ naa na ére gée còwâ kâra nawia.

³⁸ [Pwa na é pâra] â i pwi âboro, âna é me nau ilari jjié pâ, na é pâra wiâê. Êco na é tòpi tée pâ: ³⁹ «Bwa. Gà wâjué naa pwârawâ'gà, â gà wiâ tàrà diri é pâ muru, na é pwa ba kâgà wà Pwidueé.»

Â é wâjué còwâ wà pwini. Â é wiâ pitiri naa na i village, é muru [na dau pwényuâa] na é pwa ba kée wà lésu.

Pai wâdé còwâ kà du ilàri

Mataio 9.18-26; Maréko 5.21-43

⁴⁰ É tèepaa me wà lésu naa na ére gée còwâ kâra nawia. Â rà tòpié [naa na ipwadée] wà tèpa âboro wê, ba rà tàgére tapaciê. ⁴¹ Â é tèepaa medarié pwi jè âboro na nee Jaïrus, pwi jè caa kâra *wâra pitapitiri. Â é tùu jùrué ma cigòboo na ara lésu. Â é tacoo gooé pâ, na é nama pâra wiâê, naa na pwârawâ kée. ⁴² Ba wà tô nari èpo kée, âna ée jèe pwa na é bà. Jèe 12 naja kée, â nye wàé co tà du nyaa ma caa kée. Â é pâra wiâê wà lésu.

Tô ilàri na 12 naja kée goro maagé

[Na é gére pâra wà lésu, â] wâru é pâ âboro na rà po cibèepié, â rà dau pi-igabiarà. ⁴³ Â é tâa nabibiu kà tèpa âboro bèepwiri, tô jè ilàri, na jèe po 12 naja kée goro maagé, ba mu tèepaa me é pàara na mu itàa domii gooé. Â é jèe po tubatiàu é mwani kée^{††} naa goro pâ dotée, êco na càcaa pâri na rà nama tiàu maagé kée. ⁴⁴ Â é mee ni càù lésu, â é tu naa goro é gòbàrà ârabwée kée. Â nye nama coo kaa é pai joro wàrà é domii gooé.

⁴⁵ É ina wà lésu pâ: «Wàilàapà na tu naa goo i ârabwée kô?»

Â rà cau tòpi tée pâ: «Càcaa wàibà!» Â é ina tée wà Pétèru pâ: «Pwi a pwa pupûra, gorodà na gà ina pwiri? Ba gà côo, po dau wâru pâ âboro ni, â rà cibèepijè, â rà cau igabiarà naa googà!»

⁴⁶ Êco na é ina mwara wà lésu pâ: «Bwa. Pwa pwi jè âboro na é tu naa goo i ârabwée kô. Ba go tère pâ é pâra gée gooé è jè jènere nii kô.»

⁴⁷ Napwa naa goo wà tô ilàri, âna é céca, goro pai wâgotée. Ba é côo pâ é tâmogòori é pwina tàgére tèepaa wà lésu. Â é tùu jùrué ma cigòboo na araé. Â é ina tée, na ara diri tèpa âboro, é majoroé ma é tu naa gooé, ma é pai nama tiàu é maagé kée.

⁴⁸ Â é ina tée wà lésu pâ: «Cidòri nyuâagà, co tâoni! Gà jèe wâdé còwâ goo é cèikî'gà! Â gà pâra, â ée mwa tâa jaagà é pinaanapô.»

^{††}8:43 Â é jèe po tubatiàu é mwani kée—Pâ popai bèepwiri, âna nye tiàu na pàrà Tii Pwicîri naa na grec.

Tô èpo kà Jaïrus

⁴⁹ Na é bwaa gére ina pwiri wà lésu, â é tèepaa me wà pwi jè âboro, gée jaa Jaïrus, i pwi apooro i wâra pitapitiri. Â é ina tà Jaïrus, pâ: «Au! É jèe bà i èpo'gà. Â gà cibwaa cèpo tà pi-iluuri wà pwi a pwa pupûra.»

⁵⁰ Â é tère ê pâ pwârâtùrà bèep-wiri wà lésu, â é ina tà Jaïrus, pâ: «Gà cibwaa pwa ma wâgotâgà! Â gà cèikî, ba ée mwa wâro!»

⁵¹ Ûna rà tèepaa pâ naa pwârawâ kà Jaïrus, â [pwa na é tò wà lésu, nau côo i tô nari èpo. Â] é pap-wicîri jii tèpa âboro na rà tò naa na i wâ; wâco Pétèru, ma wà loane, ma Jacques, bau du nyaa ma caa kâra i èpo. ⁵² Ba rà cau gére i ma pijinünü goo wà tò èpo.

Â é ina tàrà pâ: «Guwà cibwaa i, ba câé caa bà; â é nye po puu.»

⁵³ Â rà pitaurée gooé, ba rà tâ-mogòori bwàti pâ é jèe bà.

⁵⁴ [Â é tò naa na i wâ.] Â é tu pâ naa goro î tò èpo, â é ina too pâ: «Tòoni, gà cimadò!»

⁵⁵ Â é nye wâro còwâ kaa, â é cimadò! Â é ina wà lésu tà tèpa âboro pâ: «Guwà naa cè uti kée.»

⁵⁶ Â ru nye dau pò kaa wà du nyaa ma caa kée. Êco na é ina tàru wà lésu pâ, na ru cibwaa pwa jèkutâ goo é pwina tèepaa marirà.

É cùru pâ tèpa 12 apostolo kée

Mataio 10.5-15; Maréko 6.7-13

9¹⁻² Wà lésu, âna é todà tèpa 12 *apostolo kée me naa jaaé. Â é panuàrà pâ, ba na rà picémara târa

pâ âboro é *Mwaciri kà Pwiduée. Â é naa tàrà é tàrù ma pàtamee, ba na rà tũ târa é pâ duée, ma nama tiàu maagé kà tèpa âboro. ³ Â é ina tàrà pâ: «Guwà cibwaa pa cè muru wiàna guwà pâra—wiàna cè tâjò, ma cè atà, ma cè poloa, ma cè mwani. Â guwà nye coona co caapwi ârabwée.

⁴ «Â wiàna tòpiwà naa na cè jè pwârawâ, â wâdé na guwà tâa wê, tiagoro cè tòotù cèna guwà mwa pâra [gée na napô-bà]. ⁵ Â wiàna cà-caa nûma tèpa âboro na rà tòpiwà naa na cè jè ére, â guwà pâra géewê. Â guwà tauri é dàuru puu goro âwà, ba na guwà paari pâ, cà-caa wâdé é pwina rà pwa.»

⁶ Â rà pâra wà tèpa *câmu naa na pâ village, â rà picémara é *Picémara Wâdé, â rà nama tiàu maagé kà tèpa âboro.

É tère jèkutâ gooé wà Héroda

Mataio 14.1-12; Maréko 6.14-29

⁷⁻⁹ ab Wà pwi ukai *Héroda Antipas âna é tère é jèkutâ [goro pâ *câmu kâra pàtamee na é pwa wà lésu].

Â é ina pâ: «Go pwa ma tépàgà nya[†] loane Pwi a piupwaa. Â wàilàapà pwi âboro bëeni, na go tère pâ jèkutâ gooé?»

Â é tapoo dumapié, ba rà ina gooé wà pàrà tàpé pâ: «Wàé, âna wàé *loane Pwi a piupwaa na é wâro còwâ gée na aubà.» Â wà pàrà tàpé, âna rà ina pâ wà *pérofèta Élia^{¶¶}, é, pwi jè pérofèta na jè pàara napô, na é wâro còwâ.

[†]9:7-9 Nya (é, nyià)—Cou.

^{¶¶}9:7-9 Élia—Pwi pérofèta kà Pwiduée na é wâro 800 naja béaa kà lésu Kériso.

^z9:3 Luka 10.4-11 ^a9:7-9 Mataio 16.14; Maréko 8.28; Luka 9.19

^b9:7-9 Luka 23.8

Â wà Héroda, âna pwa na é côo mwara wà lésu.

É pa-ija 5 000 âboro lésu

Mataio 14.13-21; Maréko 6.30-44; loane 6.1-15

¹⁰ Rà wâjué cōwâ wà tèpa apostolo [gée na pâ village, â rà pitapitirirâ] naa jaa lésu. Â rà piwiâ tée diri é pâ namuru na rà pwa. Â é poparâ pâ naa na jè ére na wâmwünyabweri é village Bethsaïda, ba na rà tâa acari wê. ¹¹ Êco na wâru é pâ âboro, na rà tère pâ rà pâra naawê, â rà pâra wiârâ. Â é tòpirâ wà lésu, â é pacâmurirâ goro é Mwaciri kà Pwidueé, â é nama tiâu maagé kàra.

¹² Jèe pwa na é duu i tòotù, â rà medarié wà tèpa câmu kêe, â rà ina tée pâ: «Gà panuâ pâ é pâ âboro bèeni naa na pâ village ma pâ pwârawâ na tàmwünyabwe, ba na rà o pa cè uti kàra, ma puu wê. Ba aupiticia ni.»

¹³ Â é tòpi târa pâ: «Bwa, guwà naa cè uti kàra!»

Â rà ina tée pâ: «Auwa! Nye 5 poloa co, ma ârailu ârawéa na wâ-jaabâ! Gona nûmagâ na bà pâra nau wâri cè utimuru ba kàra diri? Ba o nye êco kaa pwiri cè pai naa cè uti kàra!»

¹⁴ (Ba é jêu tèpa paa maina na rà tâa wê, âna po 5 000 kaamwara.)

Â é ina târa wà lésu pâ: «Bwa. Guwà ina târa é pâ âboro bèeni pâ, rà pwa nari pubu goro 50 jècaa, â rà tâaboo.»

¹⁵ Â rà cau tâaboo tèpa âboro. ¹⁶ Â é popa i pâ 5 poloa ma i du ârawéa wà lésu. Â é tagòtué too *nap-

wéretòotù, â é pwaolé tà Pwidueé. Â é tubiti i poloa, â é naa tà tèpa câmu kêe, â rà ipâdi târa é pâ âboro. Â é wârapwiri târa mwara i du ârawéa. ¹⁷ Â rà cau ija diri, tiagoro na rà jèe po cau pwâro diri. Â rà panaimari cōwâ é dâra noo kâra poloa. Â é dèrèè, âna rà pwaai 12 nakébò goo.

É pwi Mesia wà lésu

Mataio 16.13-28; Maréko 8.27-9.1

¹⁸ Na jè tòotù, â é pwapwicîri acari wà lésu. [Ûna é nabwé] â é medari tèpa câmu kêe, â é tawèerirâ pâ: «Gona dà na rà ina good wà tèpa âboro? Rà ina pâ gona wâgo wàa?»

¹⁹ ^c Â rà tòpi tée pâ: «Rà ina wà pàra pwi pâ wâgà loane Pwi a piupwaa. Â rà ina wà pàra tàpé pâ wâgà péroféta *Élia. Â rà ina wà pàra tàpé mwara pâ gà pwi jè ârapàara tèpa péroféta biu, na é wâro cōwâ gée na aubâ.»

²⁰ ^d Â é tawèerirâ wà lésu pâ: «Â, na wâguwà na?»

Â é tòpi tée wà Pétéru pâ: «Wâgà, âna gà pwi *Mesia, [*pwi a pa-udò] na gà me gée jaa Pwidueé!»

²¹ Êco na é nye âji papwicîri jjiirâ kaa na rà inapàpari pwiri.

Ée mwa bà ma wâro cōwâ

²² ^e Ê ina târa pâ: «O tèepaa é pàara, na go mwa dau pwa é maagé côo na wâgo *Pwina naîri âboro. Ba wà tèpa pitûâ; ma wà tèpa caa kà tèpa pwa *ârapwaaillò; ma wà tèpa *dotée goro é Naèà, âna o nye tàutàra good. Â rà mwa pwa ma go bà. Êco na, naa na béâracié kâra tòotù gée na càué, âna go mwa wâro cōwâ.»

Pai pâra wiâê

^{23f}É ina tà diri tèpa âboro wà lésu pâ: «Wiàna nūma cè pwi jè âboro na é me wiâô, â é cibwaa mwa tà piniimiriê cōwâ. Â, diri na pâ tòotù, âna wâdé na é kâa è *kurucé kêe, â é me wiâô. ^{24g}Ba wà pwina nūmee na é ipwamuru è wâro kêe, âna ée mwa tubatiâu. Â wà pwina é panuâ è wâro kêe ba kôo, âna wà pwiibâ, âna ée udò [â o tâa têe è *âji wâro]. ²⁵Â târa dà kà pwi âboro na é tòpi diri è pâ neemuru gòropuu, wiàna é tubatiâu è nyuâaê?

^{26h}«Wà pàra tàpé, âna rà kamu good ma é popai kôo na ara pâ âboro. Â, na wàrapwiri, â wâgo, Pwina naîri âboro, âna go o mwa kamu goorà, wiàna go o mwa me, [naa na pwi tòotù kôo. Na pwi tòotù-bà] â o paari è pai maina ma muugère ma pai pwicîri kâbâ, ma Caa kôo ma wà tèpa *angela kêe^{ss}. ²⁷Â go ina tàwà è âjupâra pâ: Wà pàra tèpa gére wâni nabâ, âna rà bwaa cōo è pai tèepaa kâra i Mwaciri kà Pwiduee, béaa kâra cè pai bà kâra.»

Paari pai maina ma muugère kà lésu naa gòrojaa

Mataio 17.1-8; Maréko 9.2-8

²⁸Wâpâ na 8 tòotù gée na càuru è pai ina kà lésu pwiri, â é popa wà Pétèru, ma loane, ma Jacques. Â rà too, naa gòrojaa, ba na rà pwapwicîri wê. ²⁹Ūna é gére pwapwicîri

wà lésu, â pitòotéri pai cōo è na-poromee. Â pâra ma po dau pwaa è pâ ârabwée kêe, â é pwâra. ³⁰⁻³¹ⁱÂ ru nye tèepaa kaa wà *Moosé ma wà Élia, [tupédu péroféta béaa]. Â po dau maina awé è muugère kà Pwiduee naa goorà. Â rà pitùra ma wà lésu goro è pai o bà kêe na *lérusaléma. Ba o wàrapwiri è pai o pacoo [è auniimiri kà Pwiduee gée na biu].

^{32j}Ūna rà gére wàrapwiri, âna rà tàgère puu wà Pétèru ma wà tupédu a câmu bée, goro pai oratàra. Ūna rà tàcî, â rà cōo è pai muugère kà lésu, â rà cōo wà tupédu péroféta, ³³na pwa na ru pâra jjiirà.

Â é nye ina kaa wà Pétèru pâ: «Pwi a pwa pupûra, nye po dau wâdé tâbâ, na bà gére tâa ni jaagà. Â wâdé na bà pacima cè tèpa âracié nacapè—ba kâgà jèpwi, â kà Moosé jèpwi, â kà Élia jèpwi.»

É ina pwiri, ba cáe caa tâmogòori cèna é ina, [goo pai dàpàgà tée].

³⁴Na é bwaa gére tùra, â é nye tèepaa me kaa è jè nee, â é cajipirà. Â po dau wâgotàra ma wà tupédu a câmu bée. ^{35k}Â rà tère è pwâratùra gée na nee, na ina pâ: «Wà pwini, âna wâé co kaa pwiri, wà Pwina naîô [na caapwi co] na go pitòrigarié. Â guwà pitère dèe.»

³⁶Ūna é nabwé i pwâratùra, â jèe nye tà wàilà acari ma wà lésu. Â càra caa pwa jèkutâ goo, naa na pâ parui na wâru*.

^{ss}9:26 Angela kêe—Grec: Tèpa angela pwicîri.

*9:36 Naa na pâ parui na wâru—Grec: Na pâ tòotù-bà.

^f9:23 Mataio 10.38; Luka 14.27 ^g9:24 Mataio 10.39; Luka 17.33; loane 12.25 ^h9:26 Mataio 10.33; Luka 12.9 ⁱ9:30-31 Luka 9.22

^j9:32 2 Pétèru 1.16-18 ^k9:35 Luka 3.22

É nama wâdé cōwâ pwi jè èpo na pwa duée gooé

Mataio 17.14-18; Maréko 9.14-27

³⁷ Na dàuru kêe, â rà boome cōwâ gée gòrojaa wà lésu ma wà tèpa âracié a câmu kêe. Â rà medarirà pâ âboro na dau wâru.

³⁸ Â pwi jè ârapàararà, âna é tomara too, ma ina tà lésu pâ: «Pwi a pwa pupûra, go ilari jiigà pâ, gà pitu tà pwina naîô, na é caapwi co. ³⁹ Ba é mu popaé é duée, â é mu nama é uu, ma tûu ma pòtata pâ napuu, â é nama còobé é pâ oropwêe. Â é mu po dau pwatarié, ma tubaèpà tée, béaa kêra pai còobé kêe gée gooé. ⁴⁰ Â go ilari jii tèpa câmu'gà pâ, na rà tû târa i duée, êco na càcaa pâri naa goorà.»

⁴¹ Â é ina tàra wà lésu pâ: «Au, [go nyi meaariwà] wâguwà tèpa âboro nabà! Ba bwaa câguwà caa cèikî, â guwà tèpa imwûru! Tiagoro wiidà na go o bwaa nye tà tâa jaawà, ma pidàpwicâariô naa goowà? Popa me cai naani i pwi nari âboro èpo!»

⁴² Ûna rà gère popaé me, â i duée, âna é tûê boo naa napuu, â é nama é céca. Â é nye pwa kaa i duée wà lésu. Â é nye nama tiàu maagé kà pwini, â é naaé tà caa kêe. ⁴³ Â rà po dau pò wà diri tèpa âboro, na rà còo é câmu bèepwiri kêra é pàtama Pwiduée na dau maina.

Pàra popai kà lésu tà tèpa câmu kêe

Mataio 17.22-18.6; Maréko 9.30-41

Rà o pwa ma go bà

Wà tèpa âboro, âna rà picâdiri diri é pwina é pwa wà lésu. Â é

ina tà tèpa câmu kêe pâ: ⁴⁴l«Guwà tère bwàti, ma tà niimiri é pwina go ina tàwà: O mwa icurio tà tèpa âboro, wâgo Pwina naîri âboro. Â rà o tãjûruo, â rà o pwa ma go bà.»

⁴⁵mÊco na càra caa tâmogòori é pwina é ina. Ba cârû tàra é pai ina wêe. Â wâgotàra na rà tawèerié goo.

Wà pwina é imaina naa na Mwaciri

⁴⁶nGée na càué, â rà tapoo pitòocia wà tèpa câmu. Rà pitawèerirà pâ, o wàilàapà gée goorà cè pwina pwamuru naa gooé.

⁴⁷ Êco na é tâmogòori é pwâranûmarà wà lésu. Â é popa ji nari èpo, â é tòpòé boo naa goro jènereê. ⁴⁸oÂ é ina tàra pâ: «Wà pwina é tòpi naa na neeô pwi jè nari èpo pwacèwii pwini, âna é tòpio. Â wà pwina é tòpio, âna é tòpi mwara Pwina é cùruo me. Ba wà pwina é dau ipakîriê, naa nabibiu kàwà, âna wàé kaa pwiri, wà pwi âboro na é imaina.»

Naaco pwina câé caa cicarajè

⁴⁹ É ina wà loane tà lésu pâ: «Pwi a pwa pupûra, bà còo pwi jè âboro, na é tû târa é pâ duée, naa na neegà. Â pwa na bà ina tée pâ, na é cibwaa pwa, ba câé caa pwi béejè.»

⁵⁰pÂ é tòpi tàra pâ: «Guwà cibwaa pacooé! Ba wà pwina câé caa cicarajè, âna é pwi béejè.»

Tàutàra gooé naa Samaria

⁵¹ O jèe tèepaa é pàara na o mwa dàgòtù cōwâ wà lésu naa napwétòotù. Â é nye ipagòorié, ba na é pâra naa lérusaléma. ⁵² Â é cùru béaa tèpa ipa popai kêe pâ,

^l9:44 Luka 9.22 ^m9:45 Luka 18.34 ⁿ9:46 Luka 22.24

^o9:48 Mataio 10.40 ^p9:50 Mataio 12.30; Luka 11.23

na rà pâra naa na jè village na napô *Samaria, ba na rà o pwab-wàti é pai o tèepaa pâ kée. ⁵³ Éco na wà tèpa âboro wê, âna tàutàra gooé†. Ba [rà tère pâ] ée mwa caa pâra géewê naa Jérusaléma, [ville wâ napô *Judée].

⁵⁴ ^qUna ru tère é pwiibà wà tupédu a câmu kée, wà Jacques, ma wà loane, â ru ina tée pâ: «Kaa! Pwi Ukai, jè mwa ilari é ânye nap-wéretòtù, ba na cîri tàpéeni!»

⁵⁵ Â é tabiié lésu, â é nye pwaru kaa: {«Câgàu caa tâmogòori pâ po dau èpà pwâranümau! ⁵⁶ Ba wâgo Pwina naîri âboro, âna câgo caa me, ba na rà bà wà tèpa âboro. Â go me, ba na rà udò.}»

Â rà pâra naa na jè village.

Tàpé na nûmarà na rà pâra wiâ lésu

Mataio 8.19-22

⁵⁷ Na rà pâra wii naigé, â é medari lésu wà pwi jè âboro, â é ina tée pâ: «[Nûmoo na go pwi a câmu'gà] â go o pâra wiâgà, naa na diri cè ére cèna gâ o pâ wê.»

⁵⁸ Â é tòpi tée wà lésu pâ: «Ê pâ macii a piugà, âna pwa aucârû kàra, â pâ marû, âna pwa na wânaîrà. Â napwa naa goodè, Pwina naîri âboro, âna nye ticé aunao kôo.»

⁵⁹ Â ipaiwà naa goo pwi jè âboro. Ba é ina tée wà lésu pâ: «Gà me wiâô.» Éco na é ina tée wà pwini pâ:

«Tàpo coo. Ma go jèe mara pâra nau ipwàniri caa kôo.»

⁶⁰ Â é tòpi tée wà lésu pâ: «Bwa, gà naaco tèpa bà, ma rà nye ip-wànirirà còwâ! Â wâgà, âna gà pâra, â gà inapàpari é Mwaciri kà Pwidueé.»

⁶¹ ^rNapwa naa goo pwi jè âboro, âna é ina tà lésu pâ: «Üu, co Pwi Ukai, go o mwa pâra wiâgà. Éco na gà naaô ma go mara picijii é tâa kôo.»

⁶² Â é tòpi tée wà lésu pâ: «Wà pwina é tòpò îê naa goro é béû, â é ciburà niâ wâjué còwâ, âna wà pwi-ibà, âna o càcaa pâri ma é tò naa na Mwaciri kà Pwidueé.»

É cùru pâ tèpa 70 âboro lésu

Mataio 11.20-24, 13.16-17

10 ^sWà Pwi Ukai, âna é pitòri-gari 70[†] âboro, â é ipanuârà ba ârailu, béaa kée, naa na pâ vil-lage ma pâ ére na é niimiri pâ é pâra naawê. ² ^tÂ é ina tàra pâ: «Dau maina é ârapiûnya na o pwa[¶]. Éco na càcaa wâru a wakè. Guwà pwap-wicîri ma ilari cai jii pwi apooro aup-wanapô, ma é panuâ me mwara cè pàra tèpa wakè, ba na rà o pitu. ³ ^uGuwà pâra, [â guwà ipwacôoco]! Ba go cùruwà pwacèwii é pâ nari mutô naa nabibiu kàra macii a piuti. ⁴ ^vÂ, na guwà pâra, â guwà cibwaa pa cè mwani, ma cè atà. Â guwà popa co du wâraâwà. Â guwà cib-

[†]**9:53** Dau càra caa pitêrerà wà tèpa Samaria ma wà tèpa Judée.

[†]**10:1** 70—é, 72 na pàra Tii Pwicîri naa na grec.

[¶]**10:2** Dau maina é ârapiûnya na o pwa—Pai ina wèe pâ, dau wâru tàpé na càra caa tère é Picémara Wâdé.

^q**9:54** 2 Rois 1.9-16 ^r**9:61** 1 Rois 19.20 ^s**10:1** Maréko 6.7

^t**10:2** Mataio 9.37-38; loane 4.35 ^u**10:3** Mataio 10.16

^v**10:4** Mataio 10.7-14; Maréko 6.8-11; Luka 9.3-5

waa tà pwa jèkutâ⁵ ma cè jè âboro wii naigé.»

⁵«Â, na guwà tò naa na jè pwârawâ, â guwà ilari jii Pwiduee é [aupwényunyuâari ma] pinaanapô kée, naa gò tàpé na rà tâa wê. ⁶Â wiàna rà tèpa âboro na rà jèe tâa na é pinaanapô, â o mwa tâa târa é aupwényunyuâari. Â wiàna càcaa wârapwiri, â o nye wâjué còwâ naa gòwâ é aupwényunyuâari kàwà. ⁷WNa guwà tâa na cè jè village, â wâdé na guwà tâa na caapwi pwârawâ. Â guwà cibwaa piwâ na guwà tòpi jiià é utimuru, ba wà pwi a wakè, âna wâdé na é tòpi é uti kée.

⁸«Wiàna rà tòpiwà wà tèpa âboro naa na village, â guwà tòpi é utimuru na rà naa tàwà. ⁹Â guwà nama tiâu é maagé kà tèpa âboro wê. Â guwà ina tàra jècaa pâ: “É tàgére tòpò é Mwaciri kée wà Pwiduee, â gà jèe tàmwünyabwerié!”»

Tàpé na tàutàra goro popai

¹⁰«Wiàna càra caa tòpiwà naa na jè village, â guwà pâra naa na auptapitiri kà tèpa âboro, â guwà inapà-pari tàra pâ: ¹¹Y“Bà càtùra é dàuru puu kàra é napô kàwà, gée goo âbà, [ba naa câmu kàra é pitèimuru kà

Pwiduee]! Â guwà ipwacôoco, ba jèe tàmwünyabweri é Mwaciri kée!”

¹²«Â go ina tàwà é âjupâra pâ: Ée mwa pwa wârimuru tàra wà Pwiduee, na Tòotù na ée mwa pitèi pâ âboro. Â o dau maina é wârimuru kàra, jii tàpé gée *Sodoma.

¹³«Guwà ipwacôoco, wâguwà tèpa âboro wà Korazine ma Bethesda**! Ba o naa wârimuru tàwà! Ba go jèe pwa pâ muru na dau maina naa jaawà, â câguwà caa cèikí! Niimiri cai du ville Tyr ma Sidon biu, [âna dau èpà é tûâ kà tèpa âboro wê]. Éco na, wiàna rà còo é pwina go pwa naa jaawà, â pwiri jèe gòiri cè pai pitòotéri é wâro kàra. Â pwiri rà paari naa goro cè pai coona dodà kàra, ma pitâmirà goro dà††! ¹⁴Â o dau maina é wârimuru kàwà, jii tàpé Tyr ma Sidon.

¹⁵«Â ipaiwà naa goowà, wâguwà tèpa âboro naa na village Capernaüm. Ba guwà niimiri pâ pwa-muru naa goowà, â guwà pwacèwii Pwiduee‡‡. Bwa! [Nye piticèmuru naa goowà, â ée] mwa naawà boo dari tèpa bà!»

¹⁶aÂ é ina mwara wà Iésu tà tèpa âboro kée pâ: «Wiàna é pitère dàwà cè pwi jè âboro, âna wâgo na é pitère dòo. Â wiàna câé caa tòpiwà cè pwi jè âboro, âna wâgo na câé

⁵**10:4** Tà pwa jèkutâ—Grec: Ipwabwâcu. Ba péa o gòrirà, â càra caa pwa é wakè na é cùruwà goo.

****10:13** Korazine ma Bethesda—Du ville na wâmwünyabweri é nawià Galilée.

††**10:13** Coona dodà...pitâmirà—Pai pwa kà tèpa Juif na rà pinünüma, é, na rà pijinünü.

‡‡**10:15** 2e phrase—Grec: Gona guwà too naa napwéretòotù?

w**10:7** Lévitique 19.13; 1 Korénito 9.6–14; 1 Timotéo 5.18

x**10:8** 1 Korénito 10.27 y**10:11** Apostolo 13.51, 18.6

z**10:12** Genèse 19.24–25; Mataio 10.15, 11.24

a**10:16** Mataio 10.40; Luka 9.48; loane 5.23

caa tòpio. Â wiàna câé caa tòpio, âna câé caa tòpi Pwina é cùruo me.»

[Â rà pâra pâ wà tèpa 70^{¶¶}.]

Rà wâjué me cōwâ

¹⁷ Ūna rà wâjué me cōwâ, âna po dau maina pai ipwàdée kàra, â rà ina pâ: «Pwi Ukai, gà cōo, wà mwara tèpa duée, âna rà pitère dàbà, na bà tũ tàrà^{§§} naa na neegà!»

¹⁸ ^bÂ é tòpi tàrà wà lésu pâ: «Guwà tère! Go cōo wà *Caatana, na é tũuboo gée napwéretòotù pwacèwii é âra! ¹⁹ ^cÂ go jèe naa tàwà é tàrù ma pàtamee, naa gò Caatana. Â guwà o pâra gòro cè dòèa, ma cè keecii*, â o nye ticcè cèna cōwâriwà. ²⁰ ^dÈco na guwà cib-waa ipwàdée co, gée goro na rà pitère dàwà é pâ duée! Â wâdé na guwà dau ipwàdée, gée goro na é jèe wii é neewà wà Pwiduée, naa na Tii kée, naa *napwéretòotù.»

É pwaolé tà Pwiduée wà lésu

²¹ Ūna é ina pwiri wà lésu, â é nye dau ipwàdée kaa goro é Nyuâaé Pwicîri. Â é ina tà Pwiduée pâ: «Go ipwaolé tâgà, co Caa, wâgà na gà Pwi Ukai kàra napwéretòotù ma gòropuu! Ba gà naapwàniri pâ muru bèepwiri, jii tèpa tâmogòorimuru ma wà tèpa tà manga, â gà paari tà tàpé na càra caa câmu[†]. Ba nye wiâra é câbawâdé'gà.»

^{¶¶}10:16 70—é, 72 na pâra Tii Pwicîri naa na grec.

^{§§}10:17 Tũ tàrà—Grec: Patùrarà.

*10:19 Keecii—Scorpion. Gòowaa.

[†]10:21 Tàpé na càra caa câmu—Grec: Tèpa nari èpo.

^b10:18 loane 12.31; Auinapàpari 12.8-9

^c10:19 Psaume 91.13; Maréko 16.18

^d10:20 Filipi 4.3; Auinapàpari 3.5 ^e10:22 loane 3.35, 10.15

^f10:25 Mataio 22.35-40; Luka 18.18

^g10:27 Lévitique 19.18; Deutéronome 6.5

²² ^e[Â é ina tà tàpé na rà tèreé pâ]: «Édiri é pwina tâa tà Caa kôo, âna é jèe naa tōo. Nye wâé co na é tâmogòorio, wâgo Pwina naîê. Â nye wâgo co na go tâmogòorié. Â go paarié tà pâra tàpé, ba na rà tâmogòorié mwara.»

²³ Ūna rà tâa acari ma wà tèpa *câmu kée, â é ina tàrà wà lésu pâ: «Dau wâdé ba kàwà, ma cidòri nyuâawà, ba wâguwà na guwà cōo pâ muru [na dau pwényuâa]! ²⁴ Ba go ina tàwà pâ: Wâru tèpa *péroféta ma tèpa ukai na dau nūmarà na rà cōo é pwina guwà cōo, èco na càra caa cōo. Â nūmarà na rà tère é pâ popai na guwà tère, èco na càra caa tère.»

Ê pimeaari âna é Naèà na piwéna

²⁵ ^f[Na jè tòotù, âna] é tèepaa medari lésu wà pwi jè *dotée goro é Naèà. Ba nūmee na é tacaié. Â é tawèerié pâ: «Pwi a pwa pupûra, dà cèna go pwa, ma o tâa tōo é *wâro dàra gòiri jaa Pwiduée?»

²⁶ Â é tòpi tée wà lésu pâ: «Dà cèna wii naa na é *Naèà? Dà cè pai tâmogòori'gà?»

²⁷ ^gÂ é ina tée i pwi âboro pâ: «Wâdé na gà meaari Pwi Ukai Pwiduée'gà, gée na diri é pwâranū-magà, ma é wâro'gà, ma é nii'gà, ma é pai tâmogòori'gà. Deutéronome

6.5^h À gâ meari tēpa âboro[†]pwacēwii é pai pimearigà cōwâ.» Lévitique 19.18

^{28h} À é tòpi tēe wà lésu pâ: «Üu kaa. Gà po tòpi bwàti. À gâ wàrap-wiri cè pai pwa'gà, ba na o tâa tâgà è *âji wâro.»

²⁹ Êco na wà i pwi âboro, âna nūmee na é paari pâ é *târù. À é tawèirié mwara pâ: «Â gona wàilàapà pwi âboro, na wâdé na go mearié?»

³⁰ [À é pwa ucina wà lésu, ba na bétòpi tēe.]

Ucina goo pwi Samaria

É ina pâ: «É mwa tâa wà pwi jè âboro, [pwi jè jènerejè, tēpa *Juif. Â, na jè tòtù] â é mwa boo gée *lérusaléma naa lérìko. Â, na é pâra wii naigé, â rà èié ma pwatarié wà tēpa mura. Â rà popa diri pâ mwani kēe ma pâ ârabwée kēe. Â rà panuâe na pwa na é jèe bà.

³¹ «Â nabwé, â é me wii naigé [wà pwi jè jènerejè] wà pwi jè a pwa *ârapwaailò. Ûna é pâmari i pwi âboro, â é nye pàgà kaa gooé, â é nye pâra wii naigé kēe. ³² À é tèepaa me wà pwi jè ênawéna kâra *Wâra pwapwicîri[¶]. À é nye pwacēwii pwi a pâbéaa, â é nye wià naigé kēe.

³³ «Â nabwé, â é tèepaa me pwi jè ârapàara tàpé *Samaria—[wàilà na guwà pièpà ma wàilà]. À é cōo i pwi âboro, â nye dau maina kaa pai

mearié kēe. ³⁴ À é tuboo naa gooé, â é wicēpwiri è wâi[§], naa gòro pâ aurumuru kēe, â é târamiri. À é tàmee too naa gòro i buriko kēe. À é popaé pâ naa na wà kà tēpa pârame, â é wéarié naawé.

³⁵ «Na dàuru kēe, âna [é ipwa-bwàtié, ba na é wià cōwâ è naigé kēe. À] é naa mwani^{**} târa i pwi apooro i pwàrawâ ma ina tēe pâ: “Gà wéarié bwàti wà pwini. À wiàna càcaa pâri è mwani bèeni, â go mwa wâri cè dèrèè, wiàna go wâjué me cōwâ.”

«Â nabwé, â é pâra wii naigé kēe.»

³⁶ [À é tubanabwé è ucina bèep-wiri wà lésu, â é tawèiri pwi dotée goro è Naèà pâ]: «Wàilàapà, gée goo tēpa âracié âboro bèepwiri, [na é âji meari wà i pwi âboro na pwatarié? Wàilàapà] na é pwi âji jènereé? Dà cè auniimiri'gà?»

³⁷ À é tòpi i pwi dotée goro è Naèà pâ: «Wà pwi na ia é pwa na wâdé tēe ma pitu tēe.»

À é ina tēe lésu pâ: «Gà pâra, â gà ipwacēwiié!»

Ru tòpi lésu wà Marthe ma Maria

³⁸ Rà pâra wii naigé [dàra lérusaléma] wà lésu ma tēpa câmu kēe. À rà tèepaa naa na jè village, na é tâa wé tô ilàri na nee Marthe. À é tòpirà na pwàrawâ kēe. ³⁹ⁱ À pwa tô jiié, na nee Maria,

[†]10:27 Tēpa âboro—Grec: Pwi âboro na é tàmwünyabwerigà, é, pwi jèneregà.

[¶]10:32 Ênawéna kâra Wâra pwapwicîri—Grec: Lévit. Wakè kâra è wâao kà Lévi.

[§]10:34 Wâi—L'huile ma dipâa.

^{**}10:35 Mwani—Grec: Ârailu mwani pwaa (deniers), pwacēwii wâri pwi caapwi âboro naa na ârailu tòtù.

^h10:28 Lévitique 18.5 ⁱ10:39 Ioane 11.1, 12.2-3

na é tâaboo naa jaa lésu, ba na é tãmaari diri é popai kée.

⁴⁰ Â wà Marthe, âna é nye gére pâracùu goro pwaailò, â é putàmuru naa goo tó jiié, â é ina tà lésu pâ: «Pwi Ukai, wà tó jiio, âna é nye tà panuâò ma go waké acari! Â pwiri nye wâdé ba kâgà? Gà ina tée pâ é me, ma é pitu tó!»

⁴¹ Â é ina tée wà Pwi Ukai pâ: «Au, tóoni, gà po dau géaa nabà, goro pâ muru [na piticèmuru naa goo].

⁴² Â gà còo, nye caapwi co ji muru na pwamuru naa goo. Â wà Maria, âna é jée pâmarì. Â o câ mwa caa pa jiié.»

Popai goro pai pwapwicîri

Mataio 6.9-13, 7.7-11

11 Na jè tòtòtù, â é pwapwicîri na jè ére wà lésu. Â gée na càué, â wà pwi jè ârapàara tèpa *câmu kée, âna é ina tée pâ: «Pwi Ukai, gà pacâmuribà goro pwapwicîri, ba é wàrapwiri wà *Ioane Pwi a piupwaa tà tèpa câmu kée.»

Pwi Caa kâbà...

² É tòpi tée pâ: «Wàéni cè pai pwapwicîri kàwà:

“Pwi Caa kâbà,

Wâdé naa papwicîri é neegà.

Wâdé naa coo é Mwaciri'gà.

³ Gà naa tâbà cè utimuru cèna pâribà diri na pâ tòtòtù.

⁴ Gà pwanauri pâ èpà kâbà, pwacèwii na bà pwanauri tàrà é pâ èpà na rà pwa tâbà.

Gà cibwaa panuâbà naa na tacai.”»

Ucina goro pai pwapwicîri

⁵⁻⁶ Wà lésu, âna [é pacâmuri mwara tèpa câmu kée goro é pai

pwapwicîri] â é ina tàrà é ucina bèeni: «Guwà jée niimiri cai ni: É tèepaa me wà pwi jè âboro naa jaagà, na po nabibiu kâra ne. Â ticé utimuru wà pwârawâ'gà. Â gà itàa naa jaa pwi jè béegà, â gà ilari jiié é âracié poloa.

⁷ «Éco na é jée puu wà pwini, â câé caa còobé naa googà, â é po ina boo co pâ: “Naaô! Bà jée cau puu ma tèpa nari èpo kôo. Â jée kiiri i goropwârawâ, â tàutôo dàra còobé!”»

⁸ [Â é ina wà lésu pâ]: «Pwiri o câé caa pitu tâgà gée goo na é pwi béegà. Éco na ée mwa pitu tâgà, [wiàna gà tà cùu taaci. Â] gée goo pai pidàpwicâarigà ma wàra-kee'gà^{††}, â ée mwa naa tâgà é pwina nūmagà goo.

Guwà ilari jii Caa â o naa tàwà

⁹ «Ékaa na go ina tàwà pâ: Wâdé na guwà nye tà ilari taaci [jii wà Pwiduée] ba ée mwa naa tàwà. Â guwà nye tà mudàra taaci, ba guwà o mwa pâmarì. Â guwà nye tà cùu taaci é goropwârawâ, ba o mwa tàpiri tàwà. ¹⁰ Òu, ba wà pwina é ilari, âna o naa tée. Â wà pwina é mudàra, âna é pâmarì. Â wà pwina é cùu é goropwârawâ, âna o tàpiri tée.

¹¹ «{Â o wàilàapà nawà, na o naa cè atù târà cè èpo kée, wiàna é ilari jiié cè poloa?} O wàilàapà na o naa cè dòèa, târà cè èpo kée, wiàna é ilari cè ârawéà? ¹² Â o wàilàapà na o

^{††} **11:8** Wàrakee (é, wàrakeeke)—Insistance, obstination.

naa tée cè wàramiida[†] wiàna é ilari cè narija? ¹³ Ba wàguwà, tèpa âboro èpà, âna guwà tâmogòori naa é pwina wâdé tà tèpa nari èpo kàwà. Â wà Pwiduee Caa kàwà nidò nap-wéretòotù, na é wâdé, âna ée mwa naa, [naa goro piticèmuru naa goo] é Nyuââ Pwicîri, tà tàpé na rà ilari jiié.»

É cicara Caatana ma tèpa duée

Mataio 12.22–30,43–45;

Maréko 3.22–27

¹⁴ Na jè tòotù, â wà lésu, âna é tũ târa é duée gée goo pwi âboro na é kûukû. Ûna é còobé i duée, â é nye tũra kaa i pwi a kûukû. Â rà pò gooe diri pâ âboro na rà tâa wê.

¹⁵ ^kÉco na wà pàrà tàpé gée goorà, âna rà ina pâ: «É tũ târa é pâ duée goro é pàtama *Caatana^{¶¶}, pwi ukai kà tèpa duée!»

¹⁶ ^lWà pàrà tàpé, âna nūmarà na rà pitũ tâa tée. Â rà ina tée pâ: «Paari tâbà é *câmu kâra pàtama Pwiduee na wâgoogà.» [Ba nūmarà na rà paari pâ câé caa wakè goro pàtama Pwiduee.]

Go wakè goro pàtama Pwiduee

¹⁷ Â é tâmogòori auniimiri kàra wà lésu. Â é ina târa pâ: «Wiàna é ipaa dèe còwâ é jè mwaciri, â o tédidirié^{§§}. ¹⁸ Wiàna é ipaa dèe còwâ wà Caatana, â o wànau târa cè pai cimwũ wàra é mwaciri kée?! Guwà ina pâ, go tũ târa pâ duée goro é pàtama Caatana. ¹⁹ Éco na, wiàna

wàrapwiri, â wàilàapà, na naa tà tèpa béewà é pàtamee, ma rà tũ târa pâ duée? Bwa! Ê pwina rà pwa, âna paari tàwà pâ guwà tàgére pitanami naa goodò. ²⁰ Ba wâgo, âna go tũ târa pâ duée, goro é pàtama Pwiduee. Â wiàna wàrapwiri, â [jè cau còo bwàti pâ] é jèe mara tòpò é Mwaciri kée naa jaawà!

²¹ «Â guwà jèe niimiri cai ni: Wà pwi âboro na pwa nii kée, âna pwa gò ma da kée, â o pâri ma é wéaari é wà kée ma neemuruê. ²² ^mÂ cà-caa wâgotée, ba é pûra naa goo pâ neemuru paa kée. Éco na, wiàna é me nau ipaa dèe pwi jè âboro na dau pwa nii kée, â ée piétò jiié. Â ée mwa popa jiié diri pâ neemuru paa kée, bau diri pâ muru na tâa na wà kée.

²³ ⁿ«Guwà tère, wà pwina câé caa wâjaao, âna é cicarao. Â wà pwina câé caa pitu tôo ma bu panaimari, âna é tédidiri.»

Pai pâra ma wâjué kà tèpa duée

²⁴ «[Guwà tère cai ni]: Wiàna pwa duée, goo pwi jè âboro; â wiàna é còobé gée gooe, â gona é pâ naapà? É paé ma me, na pâ ére na aupiticia. Ba é mudàra cè ére cèna é tâa wê. Éco na câé caa pâmari. Â é niimiri pâ, ‘Go wâjué pâ còwâ, naa na i pwârawâ kôo.’

²⁵ «Â é wâjué, â é pâmari i wà, âna nye po baléri bwàti, ma pitòimiri bwàti. ²⁶ Â é wâjué nau mudàra tèpa 7 duée bée, na rà dau èpà jiié. Â

[†]11:12 Wàramiida—Grec: Keecii (scorpion).

^{¶¶}11:15 Caatana—Grec: Béelzébul. Còo mwara Caatana naa na Neere-muru (Vocabulaire) naa pwâadàra tii.

^{§§}11:17 Tédidiri—Casser en morceaux. Grec: Â o mwa tũu naa gòrà é pâ wà kée.

^k11:15 Mataio 9.34, 10.25 ^l11:16 Mataio 12.38

^m11:22 Kolosé 2.15 ⁿ11:23 Luka 9.50

rà tò nau pitâa na i wâ. Â wâ pwi âboro-bà, âna é mwa dau èpà kaa jii béaa!»

Pàra pai tòpi kà lésu târa pâ âboro

Mataio 12.38-42

²⁷Ôna é gère tûra wâ lésu, â é nye tomara too kaa tô jè ilàri—tô jè ârapàara tèpa âboro na rà tàmaari lésu. Â é ina pâ: «Cidòri nyuâa tô ilàri na é pitàmarigà, ma pa-digà!»

²⁸Â é tòpi wâ lésu pâ: «Cidòri nyuâa tàpé na rà tère é popai kà Pwiduee, ma pitère dàra!»

Cibwaa mudàra cè jè câmu kée

²⁹PWâru tèpa âboro na rà pâmari wâ lésu, [ba na rà tàmaarié] â rà tapoo igabiarà naa gooé.

Â é ina tàra mwara pâ: «Wâ tèpa âboro nabà, âna rà dau èpà, ba [càra caa pitère dà wâ Pwiduee. Â] rà ciburà ilari jiié cè câmu kâra patàmee. O nye ticè câmu na rà mwa caa côo mwara, jii i pwi ia é tèepaa tà *péroféta lona*. ³⁰Ba wâépwiiri é câmu kée tà tèpa âboro wâ Ninive [pâ, nye wâ Pwiduee na ia é cûrué pâdarirâ]. Â wârapwiiri [é pwina o tèepaa tôo] *Pwina naîri âboro, na o câmu tà tèpa âboro nabà.»

³¹⁻³²qr«Wâ tèpa âboro wâ Ninive, âna rà tère é pupûra kà péroféta lona, â rà nye pinünûma ma pitòotéri é càrarà. Â guwà côo, é wâni, pwi jè âboro na é dau piwéna

jii lona. Â o tèepaa é Tòotù na ée mwa pitèi tèpa âboro na wâ Pwiduee. Â, na tòotù-bà, âna wâ tàpé Ninive, âna rà o cimadò na arawà, wâguwà tèpa âboro nabàni, â rà o piciapwâ goowà. [Ba tàutàwà na guwà tère.]

«Â guwà jèe niimiri cai wâ tô ilàri ukai naa napô Saba† na pàara biu, âna ia é me gée napô kée na dau wâiti, ba na é tère pwâratùra kà ukai *Solomona na tâbawée goro autâ-mogòori kée. Â guwà côo, é tà wâni jaawà pwi jè âboro na é dau piwéna jii Solomona. Â, na Tòotù na ée mwa pitèi é pâ âboro na, wâ Pwiduee, â wâ tô ilàri ukai-bà, âna ée mwa cimadò na arawà, wâguwà tèpa âboro nabà, â ée mwa piciapwâ goowà. [Ba tàutàwà na guwà pinünûma ma guwà biwà!]]»

Guwà wâro na pwéelaa

Mataio 5.15, 6.22-23

³³s«Câjè caa nuri é wâra ânye, ma jè cajipi goro é jè cio, é wâpà wiàna jè naapwàniri naa na jè ére! Bwa! Jè nye tòpò dòiti, ba na rà o côo bwàti wâ tàpé na rà tò naa wâ. ³⁴Guwà tère, é âraporomeejè, âna é pwéelaa kâra naiijè. Â wiàna nye wâdé é âraporomeejè, â diri é naiijè, âna é tâa na pwéelaa. Â wiàna èpà é âraporomeejè, â diri é naiijè, âna é tâa na bàutè. ³⁵Guwà ipwacôoco, ba péa é pwéelaa naa wâgoowà, âna é péa pâra nau bàutè. ³⁶Wiàna é tâa googà é pwéelaa, â

***11:29** lona—Péroféta na pàara biu, âna ia âracié tòotù ma âracié ne kée, nanaara i ârawéa (Mataio 12.40). Ucina goo pai tâa na aubà kà lésu, béaa kâra pai wâro côwâ kée.

†**11:31-32** Naa napô Saba—Grec: Du sud.

°**11:27** Luka 1.28,42,48 °**11:29** Mataio 16.4

°**11:31-32** 1 Rois 10.1-10 °**11:31-32** Jonas 3.5-10

°**11:33** Maréko 4.21; Luka 8.16

o ticè jè ére gée googà cèna o tâa na bàutê. Ba é pwacèwii è ânye na é èurugà goro è pwéelaa kée.»

É patêre tèpa Farasaio wà lésu

Mataio 23.1–36; Maréko 12.38–40

³⁷ É tubanabwé è pupûra bèepwiri wà lésu. Â é me wà pwi jè *Farasaio, â é todà lésu, ba na rà pi-ija na pwârawâ kée [ma wà tèpa Farasaio bée]. Â rà tèepaa naa pwârawâ, â rà tâaboo naa goro taapà. ³⁸ Â wà lésu, âna câé caa nuwa é du îê béaa kêra é pai ija [wàra naa na nyamanya kà tèpa *Juif]. Â é pò wà pwi Farasaio [â càcaa wâdé tée].

³⁹ Â é ina tée wà Pwi Ukai lésu pâ: «Wâguwà tèpa Farasaio, âna guwà nuwa bwàti gòroigé kêra wârado ma ngapò. Êco na é pwâranûmawà, âna nye po wâbé kaa goro é pwina èpà, â guwà tèpa iau ma pwa kûu! ⁴⁰ Guwà tèpa imwûru! Ba gona câguwà caa tâmogòori pâ, wà Pwiduée na é pwa é gòrocàuru ngapò, âna nye wàé kaa mwara, na é pwa é nanaara ngapò? ⁴¹ Wâdé na guwà naa tà tàpé na ticè kêra é pwina tâa na pâ ngapò ma wârado kàwà. Ba na wàrapwiri, â o po pwéelaa bwàti é du îwà bau é pwâranûmawà!»

⁴² «Guwà naa tà Pwiduée ji caapwi gée goro 10, gée goro pâ jèpa arapwûru[†]. [Â nye wâdé.] Guwà ipwacôoco, làpé! Ba câguwà caa pâra wiâra [è pwina piâjimuru naa na é *Naèà]—è pai tòimiri tèpa âboro, ma pai meaarirà wiâra é câbawâdé kà Pwiduée[¶]. Wâdé na guwà pacoo

diri pâ pwiibà, na maina, bau diri é nyi nari naèà na kêri.

⁴³ «O dau maina wârimuru kàwà, wâguwà tèpa Farasaio! Ba guwà nye mudàra è pâ autâa na tâa béaa, na pâ *wâra pitapitiri. Â dau wâdé tàwà, na rà nye pwabwàcu tàwà, ma pwamainawà, na ara diri tèpa âboro.

⁴⁴ «Guwà pwacèwii è pâ bwàmu na càcaa tòimiri[§]. Ba, na jè pâra naa gò, â câjè caa tâmogòori pâ jè gère pâra gò cè bwàmu.»

⁴⁵ Wà pwi jè *dotée goro è Naèà, âna [é tère è popai kà lésu bèepwiri, goo wà tèpa Farasaio. Â] é ina tée pâ: «Pwi Ukai, na gà ina pwiri, â gà pi-inabà ba èpà mwara, wàibà tèpa dotée goro è Naèà!»

⁴⁶ Â é tòpi tée pâ: «Ipaiwà naa goowà mwara! Guwà ipwacôowà, co tèpa dotée goro è Naèà! Ba o dau maina mwara é wârimuru kàwà. Ba pâ pitûa kàwà, âna pwacèwii pâ nakake na dau tòina, na guwà nama rà kakeri wà tèpa âboro. Â tàutàwà na guwà tu naa goo, goro ji caapwi mangadaîwà!

^{47–48} «Ûu! O dau maina wârimuru kàwà. Ba wà tèpa jooorowà, âna rà pôtàmwara tèpa péroféta [kà Pwiduée]. Â nabàni, âna guwà bari é bwàmu kà tàpé na rà pôtàmwararà! Â, na wàrapwiri, â guwà paari pâ, guwà wâgoo é pwina rà pwa wà tèpa nyimuwà ma upàwà! ⁴⁹ Ba wàèni é pwina é ina goowà wà Pwiduée, wà Pwina é tâmogòori diri: “Go o mwa panuâ pâ tàwà tèpa péroféta kôo, ma tèpa *apostolo

[†]11:42 Gée goro pâ jèpa arapwûru—Napéaati naa na grec pâ: Menthe ma rue ma diri pâra doromuru.

[¶]11:42 É pai tòimiri...wiâra é câbawâdé kà Pwiduée—Grec: É tàrù ma pimeaaari kà Pwiduée. É tàrù (justice), âna, na jè pitòimiri jè ma pacoo é napàrajè tà pâra tàpé, ma naa tàra é pwina wâdé.

[§]11:44 Bwàmu na càcaa tòimiri—é, Bwàmu na câjè caa côoê.

kôo. Â guwà o tubaèpà tàrà, tiagoo na guwà o tètàmwarà pàrà tàpé.”

⁵⁰ «Â ée mwa pitèiwà wà Pwidueé, goro é pai pòtàmwarà diri tèpa péroféta kée, gée na autapoo goro gòropuu— ⁵¹tapoo naa goo Abéla, tiagoo Zakaria**, pwina naî Barakie. Ba wàè na ia rà pòtàmwereê, naa nabibiu kêra i aupwa *ârapwaailò, ma i ére na dau pwicîri! Â go ina tàwà pâ: O wâguwà, tèpa âboro nabà, na o pitèiwà goo††!

⁵² «Wâguwà tèpa dotée goro é Naèà, âna napârawà ma guwà tàpiri tà tèpa âboro é autàmogòorimuru naa na *Tii Pwicîri. Êco na guwà naapwàniri jirà‡‡! Tàutàwà na guwà tò naa na *Mwaciri kà Pwidueé. Â guwà pacoo pàrà tàpé, na nùmarà na rà tò naa na. Êkaa na go ina tàwà pâ: O dau maina wârimuru kàwà!»

⁵³ [É tubanabwé é pwina é ina wà Iésu, â] é còobé gée na wà [kà i pwi Farasaio]. Â rà nye dau putàmu kaa, wà tèpa Farasaio ma wà tèpa dotée goro é Naèà. Â tapoo gée goo é pwi pàara-bà, âna rà ciburà tacaié, ba na rà tère cè pwina é ina. ⁵⁴ Ba rà bu naigé ma rà pitòtié gée goro cè pai mwa tòpi kée.

Ê pagòo tèpa câmu kée wà Iésu

Mataio 10.19–33

12 Na pàara na é gére patùra tèpa *Farasaio wà Iésu, âna jèe pâra na dau piwâru too é pâ âboro, na rà me [nau tèreê]. Â rà tapoo pi-igabiarà.

Â béaa kêra é pai patùrarà kée, âna é pacâmuri tèpa *câmu kée.

Ê pwina cârû âna o inapàpari

É ina tàrà pâ: «Guwà ipwacôoco é ‘nyaa kêra poloa’ kà tèpa Farasaio— ba rà paari é pwina wâdé, â rà pwàniri é èpà kêra. ² Ba diri é pwina jèe naapwàniri nabà, âna o mwa paari naa na pwéelaa widàuru. Â o pâri ma jè còo bwàti! ³ Â é muru na guwà ina pwàniri naa na bàutê, âna o inapàpari naa na pwéelaa. Â é muru na guwà pitànunuuri, naa na naditàrawà, âna o mwa tomara too, naa na gomu kêra âboro.»

Dau pwamuru naa goowà

⁴ «Â guwà cibwaa nama wâ-gotàwà goro pâ âboro, co tèpa béeò. Ba wiàna rà pòtàmwarà nai-iwà, â o nye ticè jè muru, cèna o pi-wéna mwara jii pwiri. ⁵ Êco na guwà ipwacôowà. Wâdé na guwà nama wâgotàwà goo Pwidueé! Ba wàè na pâri ma é pòtàmwarà é naiiwà, ma tûwà naa na ére, na o maagé ma tòina naawé é nyuâwà.

⁶ «Guwà jèe còo cai pâ marû na kîri: Jè icuri 5 marû naa goro ârailu mwani. Êco na nye ticè gée goorà cèna é imwûru jiié wà Pwidueé. ⁷ Â wâguwà, âna é nye cau tâmogòoriwà bamwara, tiagoro mwara jéûru wàrapûruwà. Êkaa na go ina tàwà pâ: Guwà cibwaa nama wâgotàwà! Ba dau pwamuru naa

****11:51** Zakaria—Pwi bénabwé âboro gée goo tàpé na pòtàmwararà naa na Aamwari Béaa (l'Ancien Testament).

††**11:51** É ina wà Iésu pâ, ipaiwà naa goorà, ba rà o jèe pòtàmwereê, âna é pwi péroféta mwara.

‡‡**11:52** Napârawà ma guwà tàpiri... Grec: Guwà patâjii é kii târa autàmogòorimuru.

^t**12:2** Luka 8.17 ^u**12:7** Luka 12.24; Apostolo 27.34

goowà na ara Pwiduée, jii é pâ marü na dau wâru!»

Guwà gòo â guwà inapàpario

⁸«Go ina tàwà pâ: Wà pwi âboro na é ina pâ, é pwi âboro kôo, na ara pâ âboro, â wâgo mwara, âna go o ina pâ, é pwi âboro kôo, na ara tèpa angela kà Pwiduée. ⁹Â wà pwi âboro na é pitütôowâriô, na ara pâ âboro, â wâgo mwara, âna go o pitütôowârié, na ara tèpa angela kà Pwiduée. ¹⁰Â o pwanauri diri tàpé na rà tùra ba èpà naa goo *Pwina naîri âboro. Êco na wà pwi âboro na é tùra ba èpà naa goro é Nyuââ Pwicîri, âna o càcaa pâri ma pwanaurié.

Êe pitu tàwà Nyuââ Pwicîri

¹¹«Guwà tère, rà o mwa tâjûruwà, ba na rà pitèiwà naa na *wàra pitapitiri, ma na ara tèpa ukai, ma tèpa kupénoo. Â, na diri pâ pàara bèepwiri, â guwà cibwaa pidumapié goro cè pai tòpi kàwà tàra. ¹²Ba é Nyuââ Pwicîri, âna ée mwa paari tàwà, cè pwina guwà mwa ina na guwà coo ararà.»

Popai goro mwani ma neemurujè

Mataio 6.19-34

¹³É ina tà lésu wà pwi jè ârapàara tàpé na rà tà bèepié, pâ: «Pwi a pwa pupûra, é jèe bà wà pwi caa kôo jii é neemuruê. Â câe caa ipâdi naa goobu wà pwi ciòo. Gà ina tée pâ é naa tôo pwina kôo!»

¹⁴Â é tòpi tée wà lésu pâ: «Pwiini, wàilàapà na nama go pwi a pitèi ma ipâdi é neemuru-u?»

¹⁵Â é ina târa pâ âboro pâ: «Guwà ipwacôowà, ma guwà cibwaa ciburà mudàra ma wâru tàwà é pâ muru! Ba é *âji wâro kà pwi âboro, âna càcaa gée goro é pâ muru na tâa tée.»

Ucina goo neemurujè

¹⁶É piwiâ tàra é ucina bèeni:

«É mwa tâa wà pwi jè âboro na dau pwa neemuruê. Dau wâru tée é arapwûru na é piûnyari gée na na-puu kée. ¹⁷Â é mwa pitawèeri pâ: “O dà cèna go o pwa? Ba o càcaa pâri i napié kôo, ma go tòpò i ârawakè kôo.”

¹⁸«Â é pi-ina tée pâ: “Wâdé na go tédàpa i na autòpò arapwûru na wàdòiti, â go o tapoo còwà cè jèpwi cèna maina. Â go o tòpò naawé diri é pâ ârawakè kôo, ma édiri pâ neemuruô. ¹⁹Â gée na càué, â o mwa tâa tôo pâ utimuru ma neemuruô na wâru, târa pâ naja na wâru. Â go o mwa tàpo nao, ma ija, ma wâdo, ma ipwàdéé.”

²⁰«Êco na é ina tée wà Pwiduée pâ: “Gà piwârau[¶]! Naa ne nabà, âna go o pacôwâri jiigà é wâro'gà. Â diri é pâ neemurugà na gà iauri, âna o mwa kê?»

²¹Â é ina tà tèpa âboro wà lésu pâ: «Guwà ipwacôoco! Ba wàépwiiri é pwina o tèepaa mari diri tàpé na rà iauri pâ wâdé kàra naani gòropuu. Ba nye ticè âji wâdé kàra naa jaa Pwiduée!»

[¶]**12:20** Piwârau—Fou.

[¶]**12:10** Mataio 12.32; Maréko 3.28-29

^w**12:11** Maréko 13.11; Luka 21.12-15 ^x**12:15** 1 Timotéo 6.9-10

^y**12:21** Mataio 6.19-20

È pwina âjimuru jii neemurujè

²² È tabiiè wà lésu naa goo tèpa câmu kèe, â é ina tàrà pâ: «Wàép-wiri è majoroé ma go ina tàwà pâ: Guwà cibwaa géaa goro è wâro kàwà, ma è naiiwà. Guwà cibwaa pitawèeri pâ: “Jè o mwa ija dà?” ma “Jè o mwa coona dà?” ²³ Ba è wâro kàwà, âna é âjimuru jii è utimuru; â è naiiwà, âna é âjimuru jii ârabwée! ²⁴ Guwà jèe côo cai è pâ marü. Ba càra caa picâmi ma piûnya, ma càra caa tòpò cè bwà târà pâ tòtùtù. Êco na wà Pwiduée, âna é nye pa-ijarà. Â gona câguwà caa dau piwéna jii è pâ marü? Akaé! ²⁵ Càcaa géee goro pai géaa goro ija ma wâdo, ma picoona ârabwée, na guwà tàpo nama gòri è wâro kàwà! ²⁶ È pidumapiè kàwà, âna o pwacoé ma é tòotéri è ji caapwi muru. Êkaa na guwà cibwaa pidumapiè!

²⁷ «Guwà jèe côo cai pâ murubuké na-araé. Ba rà cipu, â càra caa pàti, ma càra caa ta ârabwée. Â go ina tàwà pâ: Wà pwi ukai *Solomona, naa na diri è muugèrè kèe, âna è pâ ârabwée kèe, âna càcaa dau wâdé jii è pwi caapwi murubuké. ²⁸ Â guwà jèe côo cai è aramwatò: É cipu nabà, â o cîri widàuru naa gòro ânye. Â wà Pwiduée, âna é naa ârabwée kàrà. Â gona o câé caa naa ârabwée kàwà na piwéna jii? Nye dau kîri kaa è cèikî kàwà!

²⁹ «Üu kaa, go ina tàwà pâ: Guwà cibwaa dumapiè ma géaa, goro cè pwina guwà o ija ma wâdo! ³⁰ Ba wà tàpé na càra caa tâmogòori Pwiduée, âna càra caa nao goro mudàrà è pâ pwiibà. Êco na wâguwà, âna wà Pwiduée Caa

kàwà, âna é nye tâmogòori è pwina nûmawà goo. ³¹ Guwà mudàrà béaa è Mwaciri kèe Â ée mwa âjagò tàwà mwara goro diri pâ pàrà muru bèepwiri.»

Âji wâdé naa napwéretòotù

³² «Guwà cibwaa nama wâgotàwà, co tèpa âji béèò, wâguwà na guwà pubu âboro kôo. Ba é jèe pacoo wà Caa kàwà pâ, na ée naa tàwà è Mwaciri kèe! ³³ ^zGuwà icuri pâ wâdé kàwà, â guwà naa tà tàpé na ticè kàrà. Â, na wàrapwiri, â guwà o wéaari è pâ âji wâdé na rà wà *napwéretòotù, na o tà tâa awé. Ba ticè a mura wè, na ée popa. Â ticè madé na uti, ma ticè waaca^{§§} na iri. Â o càcaa wai ma botére. ³⁴ Ba è pwâranûmagà, âna é wâna é wèe è wâdé'gà.»

Popai goro pai tà tàcî ma pitère dàrà

Mataio 24.45-51; Maréko 13.33-37

³⁵⁻³⁶ ^a [É ina mwara tà tèpa câmu kèe wà lésu pâ]: «Guwà tà tàcî, pwacèwii tèpa ênawéna, na rà tapacîri è pai wâjué côwà kà pwi ukai kàrà. Ba rà o ipwabwàtirà, â rà coona bwàti pâ ârabwée na wâdé, â rà popa è wâra ânye kàrà. Â wiàna ée wâjué côwà géee goro pwa-ija goro piéa, â ée mwa cùu gorop-wârawâ. Â rà o pò ma tàpiri tée. ³⁷ Â o dau wâdé ba kà tàpé na é pâ-marirà, wiàna rà tà tàcî ma tapacîè.

«Go ina tàwà è âjupâra pâ: Wà i pwi ukai, âna ée mwa coona è ârabwée kàrà ênawéna. Â ée mwa patâaboorigà naa goro taapà, â ée mwa naa èrà. ³⁸ Üu, [na pàara na rà tapacîè, âna càra caa tâmogòori wi-

^{§§} **12:33** Madé...waaca—Grec: Mite.

^z **12:33** Luka 18.22 ^a **12:35-36** Mataio 25.1-13

idà na ée mwa tèepaa me]—wiàna naa nabibiu kâra ne, é, wiàna too i tòotù. [Èco na] o cidòri nyuàarà, wiàna é tèepaa me, âna é pâmarirà na rà tà tàcî ma ipwabwàtirà!

^{39b} «Guwà jèe niimiri cai é pwini: Wà pwi apooro pwàrawâ, âna câé caa tâmogòori cè ineretòotù na ée mwa tò naa na wâ kêe, wà pwi a mura na é me naa ne. Ba wiàna é tâmogòori, â pwiri é pacooé. ⁴⁰ Wàé kaa pwiri na go ina tàwà pâ: Guwà tà tàcî. Ba go o mwa tèepaa me còwâ, wâgo Pwina naîri âboro. Èco na o câguwà caa tâmogòori cè pàara cèna go o mwa tèepaa na.»

Pwi ênawéna pwi a pitère dâra

⁴¹ É tawèeri Iésu wà Pétèru pâ: «Pwi Ukai, gona é ucina bèepwiri na gà ina, âna ba kâbà co [wàibà tèpa câmu'gà] é, kâra diri pâ âboro?»

⁴² Â é tòpi tée wà Pwi Ukai pâ: «[Kâra diri] tèpa ênawéna na rà pitère dâra ma pitòimirà. Â wàilàapà pwi ênawéna bèepwiri? Wàéni: I pwi ia é ina tée wà pwi ukai kée pâ: “Go panuâ tâgà é wakè bèeni: Gà pa-ija pàra tèpa ênawéna, naa na pàara na o pâri.”

⁴³ «Â o dau wâdé ba kà pwi ênawéna bèepwiri, wiàna é tèepaa me wà pwi ukai, âna é nye tagére wakè bwàti! ^{44c} Guwà cò, wà pwi ukai, âna ée naa tée é pitûâ naa goo é pâ wâdé kée. ⁴⁵ Èco na, wiàna wà i pwi ênawéna, âna [é pwi âboro

èpà, â] é piniimiri pâ, ‘O câé caa nama tèepaa me wà wà pwi ukai.’ Â é tapoo èi tèpa bée goro wakè. Â é dau ija ma wâdo ma ipwirié. ⁴⁶ Â, na jè tòotù na é tàpilée*, â é nye wâjué me còwâ kaa wà pwi ukai. Â ée mwa naa é wârimuru na dau gòò tà i pwi ênawéna bèepwiri, wàilà diri ma pàra tèpa ênawéna, na càra caa pitère dâra.

^{47d} «Ûu, o dau maina é wârimuru kée, gée goo na é tâmogòori é câbawâdé kà pwi ukai kée, â câé caa pacoo, â ticè na é pwabwàti ba kée. ⁴⁸ Èco na o càcaa dau maina é wârimuru kà tàpé na càra caa tâmogòori pâ èpà é pwina rà pwa. Ba wà pwina naa tée ba wâru, âna o ilari jiié na wâru. Â wà pwina jèu âjagò tée còwâ, âna o jèu ilari jiié mwara.»

Rà pitadàrùrà pâ âboro good

⁴⁹ «Guwà tère, go tèepaa me, ba na go pame é ânye naa gòropuu. Â po dau nùmoo na jèe tuban-abwé é wakè bèepwiri!† ^{50e} Ba o upwaa goro pwi *piupwaa [goro maagé cò na dau maina]. Â go bwaa nye tagére tapacîri naa na picâri. ^{51f} Guwà cibwaa niimiri pâ go tèepaa me naani gòropuu, ba na go pame pinaanapô. Èkâ! Ba rà mwa pitadàrùrà é pâ âboro good. ⁵² Tapoo nabà, âna rà o pitadàrùrà pâ pwàrawâ. Ba pwiri o ârailu âboro gée goorà na ru wâgood, â âracié

***12:46** Na jè tòotù na é tàpilée—Grec: Na tòotù na câé caa tapacîe na, ma na ineretòotù na câé caa tâmogòori.

†**12:49** Jèe tubanabwé é wakè bèepwiri—Grec: Jèe udàrù i ânye.

^b**12:39** Mataio 24.43-44; 1 Tésalonika 5.2 ^c**12:44** Mataio 25.21,23

^d**12:47** Jacques 4.17 ^e**12:50** Maréko 10.38-39

^f**12:51** Mataio 10.34-36

na rà o cicarao[‡], é, pwiri o âracié na rà wâgoòd, â o ârailu na ru cicarao.
⁵³g⁹Â o pitadàrù wà tupédu aénaî, ma du duanaî, ma du duatâa.»

Côoinari pwina tàrù, â guwà pwa!

⁵⁴h^É ina mwara wà lésu târa pâ âboro na wâru, pâ: «Wiàna guwà còo pâ nee na dau duu, na rà me gée nawià[¶], â guwà nye nama ina pâ, “O popaa” â nye popaa kaa. ⁵⁵Â wiàna é cima é dâré[§], â guwà ina pâ, “O wâdé napô” â nye wàra. ⁵⁶⁻⁵⁷Üu, guwà po dau tâmogòori ina naa wâdé napô, é, naa èpà napô. Â gorodà na câguwà caa côoinari é âjupâra, naa na pâ muru na gére tèepaa nabà? Guwà tèpa gòmawà! [Ba wiàna guwà gére côoinari, â pwiri guwà tâmogòori é pwina tàrù ma guwà pwa. Êco na tàutawà.

⁵⁸i[«]Wàéni é pwina tàrù]: Wiàna é piciapwà googà wà pwi jèpwi, â gàu mara pinaanapô ma wàé, wiàna gàu bwaa gére wâ naigé pâ naa na aupitéimuru. Ba é péa panuâgà tà pwi a pitèimuru, na ée mwa panuâgà târa pwàliici ma tòpògà naa na karapuu. ⁵⁹Â go ina tâgà é âjupâra pâ: O câgà caa còobé gée na karapuu, wiàna ina pâ, bwaa câgà caa pé wâri diri é wârimuru'gà!»

Guwà tòotéri wâro kàwà!

13 Na pàara bèepwiri, âna rà medari lésu wà pàra tèpa

âboro, â rà ina tée pâ: «Wà ukai *Pilato, âna é nama tètàmwara pàra tèpa âboro gée Galilée, na pàara na rà pwa *ârapwaaillò tà Pwiduée, naa na *Wàra pwapwicíri wà *Iérusaléma.»

²j^Â é tòpi tàra wà lésu pâ: «Gona guwà niimiri pâ, rà bà, ba rà dau tèpa pwa na èpà, jii pàra tàpé? ³Bwa! Â go ina tàwà pâ: Guwà ipwacòowà, â guwà biiwà ma pitòotéri é wâro kàwà. Ba câguwà caa tâmogòori cè pwi pàara na guwà o bà na**! ⁴Â guwà jèe niimiri cai wà tèpa 18 âboro, na ia tûu naa gòrà i auba na Siloé, â caagairà. Gona rà dau tèpa âboro èpà jii pàra tèpa âboro Iérusaléma? ⁵Bwa! Â go ina tàwà mwara pâ: Wâdé na guwà pinünüma ma guwà biiwà. Ba guwà péa tà cau bà wài, pwacèwiirà!»

Upwàra wâi na ticè pwée

⁶É ina tàra é ucina bèeni wà lésu: «É mwa tâa wà pwi jè âboro. Â é mwa [pwa wâru] pâra naa na aupwanapô kée, ba na é còo é *upwàra wâi kée, ma pwa ma mudàra cè pwée. Êco na mu nye ticè.

⁷k[«]Â é pwa ma ina tà pwi a wakè kée pâ: “Gà còo! Po âracié naja na go me nau mudàra cè pwée, â nye ticè. Tépàgàé tâjii! Ba càcaa wâdé na é cèpo tà pi cipu naa goro piticè-muru naa goo, naa ticè pwée!”

⁸l[«]Â é tòpi tée i pwi a wakè kée pâ: “Pwi ukai, tàpo naaê, ba na go bwaa pwabwàti goo. Go o mwa îri tabéaa

[‡]12:52 Na ru wâgoòd, â âracié na rà o cicarao—Grec: Na ru cicara âracié gée goorà.

[¶]12:54 Gée nawià—Grec: Gée na auduu kâra tòotù.

[§]12:55 Dàré—Grec: Vent du sud.

^{**}13:3 Dernière phrase—Grec: Ba guwà péa tà cau bà pwacèwiirà.

^g12:53 Michée 7.6 ^h12:54 Mataio 16.2-3 ⁱ12:58 Mataio 5.25-26

^j13:2 Ioane 9.2 ^k13:7 Luka 3.9 ^l13:8 2 Pétérù 3.9,15

gooé, ma naa wai kêra upwâra ma pwa puu naa goo. Â ju mwa côo na naja noowê^{††}. ⁹Â wiàna pwa pwêe, â nye wâdé. Â wiàna ticè, â gà o mwa bàra tépàgàe.”»

É nama tiâu maagé kà tô ilàri na tòotù pwicîri

¹⁰Na jè *tòotù pwicîri, âna é tâa na *wâra pitapitiri wà lésu. Â é gére pacâmuri tèpa âboro. ¹¹Â é tâa wê mwara tô jè ilàri, na é maagé naa na 18 naja. Ba tâa gooé é duée, â too é càué, â càcaa pâri ma é citàrù.

¹²Â é todèe wà lésu, â é ina tée pâ: «Tôoni, é jèe tiâu ni i maagé'gà!»

¹³Â é tòpò îê naa gòé. Â é nye citàrù kaa, â é dau ipwamaina Pwiduée!

¹⁴^mÉco na é po dau putàmu wà pwi a pitûâ kêra na wâra pitapitiri, géé goo na tòotù pwicîri. Â é pwa tèpa âboro, ma ina tàra pâ: «Kaa! Tàpéeni, 6 tòotù na jè wakè na. Wiàna nûmawà na tiâu maagé kàwà, â guwà me naa nadàpara pwapwicîri! Â guwà naaco é tòotù pwicîri!»

¹⁵ⁿÂ é tòpi tée wà Pwi Ukai pâ: «Wàéco! Gà ina, â gà tère còwâ! Gona câguwà caa tipi é macii kàwà ma pawâdoorà, na tòotù pwicîri? Â? ¹⁶Â wà tô ilàri bèeni, âna é tô gòobàra *Abéraama, pwi jojoorjè. Â é piié wà *Caatana naa na 18 naja. Â wànau, o nye ticè tàrù kôo ma go tipi é maagé kêe na tòotù pwicîri?»

¹⁷Â rà kamu diri tàpé na rà cicara lésu. Éco na é auwâru géé goo tèpa

âboro, âna rà dau ipwàdéé goro pâ muru na muugère na é pwa.

Du nari ucina goro Mwachiri

Mataio 13.31-33; Maréko 4.30-32

¹⁸É ina mwara wà lésu pâ: «Napwa é *Mwachiri kà Pwiduée, âna é pwacèwii dà? Wàéni é pwi ucina, tàra ma guwà tâmogòori:

Pudòro moutarde

¹⁹«Ê Mwachiri kà Pwiduée, âna é pwacèwii é jè pudòro moutarde [na dau kîri]. Wà pwi jè âboro, âna é câmi, â é cipu. Â é jèe pâ nau dau maina. Â pâri ma rà pwa wànàîrà, naa gò pâ ditèe, é pâ marü.»

Nyaa kêra poloa

²⁰«Ê Mwachiri, âna o pwacèwii mwara ni: ²¹Wà tô jè ilàri, âna é popa é nyaa kêra poloa, â é bi-inaimari bau 25 kilo goro dàuru poloa. Â é tû tiagoro na é tùu too^{‡‡} i poloa!»

Goropwârawâ na picu

Mataio 7.13-14, 21-23

²²É gére pâra dàra lérusaléma wà lésu. Â é pwa ma pacâmuri tèpa âboro naa na pâ village ma napô, wii naigé.

²³Â é tawèerié wà pwi jè âboro pâ: «Pwi Ukai, gona o dau pwâco wà tàpé na rà o udò [ba na tâa tàra é *âji wâro]?»

Â é ina tà tèpa âboro wà lésu pâ: ²⁴«Guwà côo, nye dau picu kaa é goropwârawâ, [pâ naa na é âji wâro]. Â guwà ipwadàrapwa cai ma guwà tò naa na. Ba wâru tàpé na nûmarà na rà tò, êco na o pwa-

^{††}**13:8** Noowê—Na wâwê.

^{‡‡}**13:21** Tùu too—Gonfler. Pâ nau maina.

coé tàra. ²⁵°Ba, na ée târi ma ki-iri é goropwârawâ, wâ pwi apooro pwârawâ, â o càcaa pâri ma guwà tò. Guwà o tà coo boo gòroigé, ma cùu taaci i goropwârawâ, ma ina tée pâ: “Pwi ukai, gà tàpiri tâbà!”

«Â ée mwa tòpi tàwà pâ: “Bwa. Guwà pâra, ba câgo caa tâmogòoriwà.”

²⁶ «Â guwà o mwa ina tée pâ: “Bwa. Nye wàibà kaa, na ia jè mu pi-ija ma wâdo ma wâgà. Â wàibà na ia gà mu pacâmuri pâ ni jaabà!”

²⁷°«Â ée mwa po ina tàwà géee pâ: “Bwa! Câgo caa tâmogòoriwà! [Guwà tèpa còobé géepà?] Guwà pâra jiio, ba guwà tèpa pwa é pâ tûâ na èpà! [Ba câguwà mu caa pwa é câbawâdé kôo.]”

²⁸°«Â o mwa tûwà naa gòroigé. Â guwà o mwa i ma tòngüru porop-wâwà, [goro pai tòina kàwà]. Ba guwà mwa côo [tèpa jooorowà]—wà *Abéraama, ma Isaaka, ma lakobo—ma wà diri tèpa *péroféta, na rà cau tâa diri na é Mwaciri kà Pwiduee. ²⁹°Â o mwa wâru diri cè tàpé cèna rà o mwa me, géee na diri é gòropuu[¶]. Â o pwa autâa kâra, na é pi-ija maina, naanidò na Mwaciri kà Pwiduee. ³⁰°Â guwà côo, wâru tàpé na rà pwicò nabà, na rà o mwa caa pâbéaa na pwi pàara-bà. Â wâru tàpé na rà pâbéaa nabà, na rà o mwa caa pwicò.»

Pimeari kà lésu goo tàpé lérusaléma

Mataio 23.37–39

³¹°Una é géee ina pwiri wà lésu, â rà nye tèepaa me kaa wà pàra

tèpa *Farasaio, â rà ina tée pâ: «Pwiini, bà tère pâ, ée pwa na é tètàmwaragà wà ukai *Héroda Antipas! Â wâdé na gà uru géeni!»

³² Â é tòpi tàra pâ: «Guwà ina tà pwi macii a piugà bèepwiri pâ, nabà ma widàuru, âna [go o bwaa mara pwa é wakè kôo ni—ba] go o bwaa tû târa pâ duée, â go o bwaa nama tiâu maagé kà tèpa âboro. Â naa na béaracié kâra tòotù géee na càué, âna go mwa tubanabwé diri. ³³°Èco na go o mwa coo gòobàra é naigé kôo [pâ naa lérusaléma]. Ba o càcaa wâdé wiàna o tètàmwara pwi jè péroféta [kà Pwiduee] wâgòroigé jii lérusaléma [é ville pwicîri kêe]!

³⁴°«Au! Nyi wâriwà co tàpé lérusaléma! Guwà catàmwara tèpa péroféta na é cùrurà medariwà wà Pwiduee, ba guwà èi pàra tàpé goro atü, â guwà pòtàmwarà pàra tàpé goro cè jè pai pwa wèe. Nye ciburà nûmoo na go panaimariwà, pwacèwii jè nyaa kâra ja, na é panaimari nyi naîê, na aranara itooé. Èco na tàutàwà. ³⁵°Â guwà côo, [go o mwa pâra jiiwà, â] o jèe ticia na é Wâra pwapwicîri kàwà! Â go ina tàwà pâ: O jèe câguwà caa côo, tiagoro é tòotù na guwà o ina pâ: Cidòri nyuâa pwi âboro na é me naa na nee Pwi Ukai!» Psaume 118.26

É patère tèpa Farasaio wà lésu

Mataio 22.1–14

14¹⁻² Na jè *tòotù pwicîri, âna rà pi-ija wà lésu, na pwârawâ kà pwi jè *Farasaio. Â é tâa wê mwara wà pwi jè âboro, na é maagé, ba tée naparawée. Â wà diri

[¶]**13:29** Géee na diri é gòropuu—Grec: De l'est, de l'ouest, du nord et du sud.

°**13:25** Mataio 25.10–12 °**13:27** Psaume 6.9

°**13:28** Mataio 8.11–12 °**13:29** Psaume 107.3 °**13:30** Mataio 19.30

tèpa âboro, âna rà tà wéaa goo lésu, [ba na rà còo pâ pwiri é nama tiàù maagé kêe].

^{3t}Â é tawèeri tèpa *dotée goro é Naèa ma wà tèpa Farasaio pâ: «Gona muru pwiçiri, é, nye pwa tàrù ma jè nama tiàù maagé kà pwi jè âboro, na tòotù pwiçiri?»

⁴Â càra caa tòpi tée. Â é tabiié pâ dàra i pwi a maagé, â é nama tiàù i maagé kêe, â é ina tée pâ, na é wâjué còwâ naa jaaé.

^{5u}Â é tawèeri diri pàra âboro pâ: «Wiàna é tûu naa na pwârajawé wà pwi naîgà, é wiàna macii'gà, na tòotù pwiçiri, â gà o pwa dà? Gona o câgà caa pò ma dàtié dò wài gée na pwêe?»

⁶Â càcaa pâri ma rà tòpi tée.

Gà cibwaa ipwamainagà

⁷Wà pàra tàpé na todàra naa na pi-ija, âna rà pwa na rà pitòri é autàa na tâa béaa. Ûna é còo pwiri wà lésu, â é ina tàra pâ: ^{8v}«Guwà ipwacòoco! Ba wiàna todàgà naa goro cè jè pi-ija goro piéa, â gà cibwaa pâra nau tâa gòro autàa kà tèpa âboro imaina. Ba é péa tà todà cè pwi âboro cèna é piwéna jiigà ⁹wà i pwi apooro pi-ija! Â é péa tà ina tâgà pâ: “[Gà cimadò, â] gà pâra gée na autàa bèepwiri.” Â o maina kamu'gà na gà pâra na mudàra cè autàa'gà.

¹⁰«Bwa! Wâdé na gà tâa boobà càuru tâa. Â ée mwa ina tâgà wà pwina é todàgà, pâ: “Pwi béeò, gà me, â gà tâa gò autàa kà tèpa âboro imaina.” Â rà o còo naawé é pai ip-

wamainagà kà pwi apooro pi-ija, na ara diri tèpa âboro! ^{11w}Ba wà pwina é ipwamainaé, âna o naaé boo. Â wà pwina é ipakîrié, âna o naaé too.»

Gà todà tàpé na ticè kàra

¹²Géewê, â é ina wà lésu tà pwina é todèe pâ: «Wiàna gà ipwabwàti cè jè pi-ija [na wàrani] â gà cibwaa todà co tàpé na rà o pitòowâri tâgà—wiàna wà tèpa béegà, ma tèpa jèneregà, ma wà tàpé na dau pwa neemururà.

¹³«Bwa! Wâdé na gà todà tàpé na ticè neemururà, ma wà tèpa maagé, ma wà tèpa bee, ma wà tèpa bwi. ^{14x}Â o cidòri nyuâagà, ba wàilà diri, âna càcaa pâri ma rà pitòowâri tâgà. Â wà Pwidueé, âna ée mwa naa tâgà é pumara wakè'gà, naa na é tòotù na ée mwa pawâro còwâ gée na aubà, wà tàpé na rà pwa na wâdé. Â o dau maina é aupwényunyuâari na ée mwa naa tâgà.»

Tàutàra goro pi-ija kà Pwi Ukai

^{15y}Pwa pwi jè âboro na ru tâa goro taapà^{ss} ma wà lésu, â Ûna é tère é pai pwa pupûra kêe, â é ina tée pâ: «Pwi Ukai, o po dau cidòri nyuâa tàpé na rà tâa na pwi pi-ija maina naa na *Mwaciri kà Pwidueé!»

¹⁶Â é pwa ucina wà lésu, târa ma é tòpi tée. Â é ina pâ:

«É mwa tâa pwi jè âboro. Â é mwa pwabwàti é jè pi-ija na dau maina. Â é mwa todà tàpé na dau wâru, ma rà ija. ¹⁷Â nabwé, â po coo i tòotù kêra pi-ija. Â é cùru pâ pwi ênawéna

^{ss}**14:15** Tâa goro taapà—Càra caa tâaboo naa goro taapà pwacèwiiijè. Rà tàpo puu gòro jènererà.

^t**14:3** Luka 6.9 ^u**14:5** Mataio 12.11; Luka 13.15

^v**14:8** Proverbs 25.6–7 ^w**14:11** Mataio 23.12; Luka 18.14

^x**14:14** Ioane 5.29 ^y**14:15** Luka 13.29

kêe, ma é todà me tàpé na rà o pi-ija ma wàé.

¹⁸ «Â é tèepaa naa goo pwi jè ârapàararà. Êco na é tòpi tée wà pwinì pà: “Au, gà ina tà pwi ukai pà, na é pwanaurio, ba càcaa pâri ma go me nau pi-ija. Ba go me gée auwâri è aupwanapô, â wâdé na go bwaa pâra nau cai.”

¹⁹ «Â nabwé, â é pâmarì pwi bêarailu kà tàpé na todàra. Â é tòpi tée wà pwinì pà: “Au! Gà ina tà pwi ukai pà, na é pwanaurio, ba càcaa pâriô ma go me. Ba go me gée auwâri è 10 paaci târa û, â wâdé na go nama tacairà jècaa.”

²⁰ «Â nabwé, â é pâmarì è pwi bêaracié kà tèpa âboro. Â é tòpi tée pà: “Go pwi a bwaa tàgére piéa, â càcaa pâri ma go me. [Au! Gà ina tà pwi ukai pà é pwanaurio.]”

«Cau tàutàra diri na rà me, ba rà cau ina pà, pwa wakè kàra*.»

É todà pâra tàpé

²¹ «Â é wâjué còwâ wà pwi ênawéna, â é wiâ tà pwi ukai kée è pai tòpi kà tèpa âboro bèepwiri.

«Â é nye dau putàmu kaa wà pwi ukai, â é ina tée pà: “Gà pâra wài, pitiri pà napô, â gà todà me tàpé na ticè kàra, ma wà tèpa bee, ma wà tèpa pitàbwamwa, ma wà tèpa bwi.”

²² «[Â é pâra i pwi ênawéna.] Ûna é wâjué me còwâ, â é ina tà pwi ukai kée pà: “Go jèè todàra diri, pwacèwii pai ina'gà tîo, êco na bwaa nye pwa dàra autâa.”

²³ «Â é tòpi tée pà: “Gà pâra naa na pà ére na tàpo wâiti jii ni, â gà todà tèpa âboro na gà pâmarirà, ba na o wâbé i wâra pi-ija! ²⁴ Â napwa

naa goo wà tàpé na ia go mara todàra, âna o càra mwa caa ija cè ji noo kâra utimuru, gée gòro taapà kôo.” [Nabwé naawé!]]»

Pai pâra wiâ lésu

Mataio 10.37–38

²⁵ Na pwi pâara bèepwiri, â wâru pà âboro na rà gère pâra wiâ lésu.

Â é tabiié naa goorà, â ina târa pà: ²⁶ «Wà pwina nûmee na é me wiâô, âna wâdé na é meaario, jii du nyaa ma caa kêe, ma wà wâdèe, ma pà èpo kêe, ma tèpa aéjii kêe, ma wà pa naigé kêe, tiagoro è wâro kêe, wàé còwâ. Ba, na càcaa wàrapwiri, â càcaa pâri ma é pwi a *câmu kôo.

²⁷ Wà pwina câé caa kâa è *kurucé kêe, ma é me wiâô, âna wà pwiibà, âna càcaa pâriè ma é pwi a câmu kôo.»

Guwà mara nûnûmari bwàti

²⁸ «[Â wâdé na é mara nûnûmari bwàti naa goo è pwina ée mwa pwa.] Ba wà pwi jè âboro na é ni-imiri na é pacima è wâ na maina, â é mara pwa kilo naa goo cè wâri wèe, wiâra è mwani na wâjaaé, pà, pwiri o pâri.

²⁹ «Ba é péa tòpò è pâara wâ, â càcaa pâri [è mwani kée] ma é tubanabwé.

«Â rà picocoorié, ³⁰ ma ina pà: “Gà còo wà pwiibà—nye wàé kaa, na é tapoo bari i wâ, â câé caa tubamwara!”

³¹ «Â jèpwi mwara, âna guwà jèè niimiri cai pwi jè ukai, na po 10 000 coda kêe, na ée pwa paa ma pwi jè ukai, na po 20 000 coda kêe. Ba wâdé na é mara nûnûmari bwàti béaa kâra cè pai paa kêe!

***14:20** Dernière phrase—Popai gée na nee tii 18.

^z**14:20** 1 Korénito 7.33 ^a**14:26** Luka 9.23

³² «Ba wiàna càcaa pâriê, â wâdé na é cùru pâ cè pwi a-ipa popai kêe, dari pwi jè ukai, na é bwaa wâiti, ba na é ilari jiié é pinaanapô.»

³³ Â é ina mwara wà lésu pâ: «Êkaa na go ina pâ: Wiàna nūmagà na gâ pwi a câmu kôo, â wâdé na gâ mara panuâ diri pâ muru ba kôo.

Còo na ticè nūmee

^{34b} «Guwà jèe niimiri cai é còt, âna muru na wâdé, [târa ma pwa nūmara é utimuru]. Êco na, wiàna tubatiâu é nūmee, â jè o wâ-nau târa ma jè o pwa ma tèepaa cōwâ é nūmee? Bwa, pwacoé!

³⁵ Â càcaa mwa caa wâdé târa utimuru, â càcaa wâdé târa tòpò naa na aupwanapô mwara. Â jè o tâjii naa gòroigé. Wà pwina pwa pwâranyüruê, âna wâdé na é tère!»

É meaari tèpa âboro na èpà

Mataio 18.12-14

15 Wâru tèpa âboro na èpà é wâro kàra—wà tèpa *tò mwani wâripû, ma wà pàra tàpé—na rà medari lésu, ba na rà tère é pai pwa pupûra kêe.

^{2c} Â dau càcaa wâdé tà tèpa *Fara-saio ma wà tèpa *dotée goro é Naèà. Â rà piccoorié, ma pi-ina târa pâ: «Kaa! Wà pwini, âna rà pi-caatâa ma tàpé na èpà é wâro kàra, tiagoro na rà picaaija ma wàé!»

Ucina goro mutô na tiàué

³ É ina târa wà lésu é ucina bèeni:

^{4d} «Guwà jèe tère cai é pwini: Wà pwi jè ârapàarawà, âna pwa

100 mutô kêe. Â wiàna tiâu naa namwatò é pwi caapwi gée goorà, â ée pwa dà? Ée naaco i 99 mutô, â é pâ nau mudàra i mutô kêe na ia tiàué. ⁵ Â wiàna é pâmariê, â ée dau ipwàdéé, â ée mwa kâaê [ma popaé me cōwâ, mari i pubu mutô].

⁶ «Â wiàna é tèepaa me naa pwârawà, â ée todà tèpa bée, â é ina târa pâ: “Tàpéebà, guwà me, ba na jè ipwàdéé naima! Ba go jèe pâ-mari i mutô na ia tiàué!”»

⁷ Â é tubanabwé é ucina bèepwiri wà lésu, â é ina pâ: «Â guwà cōo, o ipaiwà naanidò *napwéretòotù. Ba [wà Pwiduée ma wà tèpa âboro kêe, âna rà] o dau ipwàdéé, goo ji pwi caapwi âboro èpà, na é pitòotéri é wâro kêe, jii é pâ 99 na [rà niimiri pâ] wâdé é wâro kàra.»

Ucina goro mwani na pâmari cōwâ

⁸ [É pwa jè ucina wà lésu, â é ina târa pâ]:

«É mwa tâa wà tô ilàri, na pwa 10 mwani atü[†] kêe. Â, na jè tòotù, â é tubatiâu caapwi gée goo. Â é mwa nuri wâra ânye, â é dau baléri é wâ, â é mudàra bwàti i mwani kêe. [Â é mudàra, mudàra, mudàra...] tiagoro na é pâmari!

⁹ «Â é todà tèpa bée, â é ina târa pâ: “Guwà me, ma jè ipwàdéé ma wâgo! Ba go jèe pâmari cōwâ i mwani atü kôo!”

¹⁰ «Â go ina tàwà pâ: O po dau maina é ipwàdéé kà tèpa *angela kà Pwiduée, goo é pwi caapwi âboro na é èpà, na é pitòotéri é wâro kêe.»

[†]14:34 Còo—Còo **note** goo Mataio 5.13.

[†]15:8 10 mwani atü—Caapwi mwani atü (denier), âna wâri pwi caapwi âboro naa na caapwi tòotù.

^b14:34 Mataio 5.13; Maréko 9.50 ^c15:2 Luka 5.30

^d15:4 Ézékiel 34.11,16; Luka 19.10

Ucina goo pwi âboro èpo dopwa na é wâjué cōwâ naa jaa caa kêe

¹¹ É wiâ tàrà mwara é jè ucina wà lésu:

«Rà mwa tâa wà paénaî. ¹² Â wà pwi pwèedi, âna é ina tà caa kàru pâ: “Gà naa tôo è wâdé kôo, gée goro è neemurugà[¶].”

«Â wà pwi caa kàru, âna é nye naa tée.

¹³ «Nabwé, â wà pwini, âna é popa diri è wâdé kêe, â é icuri. Â é popa i mwani goo, â é pâra naa na jè napô na wâiti. Â é mudàra è wâro na wâdé tée, â é ipwa-imudiri i mwani kêe. ¹⁴ [Paé pâ parui, paé, paé, paé...] Â é pâra na po tubatiâu diri i mwani kêe. Â tèepaa è copwa na dau maina naa na i napô bèepwiri. Â é dau copwa. ¹⁵ Â é mudàra cè wakè kêe, ba na é ija. Â é pâ nau wéaari pâ puàkà[§] kà pwi jè âboro naa napô bèepwiri. ¹⁶ Êco na é jèe dau copwa tiagoro na dau nūmee na é ija gée goro i uti kêa i pâ puàkà. Ba nye ticè âboro wê, cèna é naa cè uti kêe.

É niimiri pâ ée mwa wâjué cōwâ

¹⁷ «Â tèepaa naa na jè pàara, â é pinūnūma, ma niimiri pâ, ‘Wâjaa caa, âna dau pwa utimuru, ba kà diri tèpa âboro, tiagoo tèpa ênawéna kêe na rà dau kîri. Â pwa ma nye wâru mwara jîirè! Â wâgo, naani, âna go bàtiri copwa! ¹⁸ ^e Jèe pâri! Go wâjué cōwâ dari caa, â go ina

tée pâ: Caa, gà pwanaurio, ba go pitanami, na ara Pwiduée ma na aragà. ¹⁹ Jèe càcaa pâri ma go pwi naîgà. Â gà pwa ma go pwacèwii pwi jè ênawéna'gà.' ²⁰ Â é cimadò, â é pâra.»

É dau meaarié caa kêe

«Ûna é gère me wii naigé, â é cōoinaê wà caa kêe, â é dau meaarié. Â é itàa caraé, â é ta-imwüè ma bwénüüè. ²¹ Â é ina tà caa kêe pâ: “Caa, gà pwanaurio, ba go pitanami, na ara Pwiduée ma na aragà. Jèe càcaa pâri ma gà ina goodò pâ go pwina naîgà...”

²² «Êco na [câé caa pâji tùra diri] â é jèe ina caa kêe tà tèpa ênawéna kêe pâ: “Guwà wàcî! Guwà pame jè ârabwée na dau wâdé, ma é coona wà pwina naîô. Â guwà naagée naa goro îè jè pwiâ, â é du wâraâ naa goro âê. ²³ Â guwà taa i nari paaci na ia jè gère pa-ijaé bwàti târa jè tòotù. Ba nabà, âna jè o pi-ija naima ma ipwàdée! ²⁴ ^f Ba guwà cōo, wà pwi naîô bëeni, âna pwacèwii na é jèe pwi a bà, â é jèe wâro cōwâ. Â jèe pwi a tiâué, â jè pâmarié cōwâ!”

«Â rà tapoo è pi-ija kàra.»

É putàmu pwi cièe

²⁵ «Na rà gère wàrapwiri, â wà pwi cièe, âna é tà wakè na aupwanapô. Ûna é wâjué me cōwâ naa pwârawâ, â é tère è pwâra nyabi ma airi câbu. ²⁶ Â é todà pwi jè ênawéna, â é ina

[¶]**15:12** Ilari è neemuru caa kêe, béaa kêa pai bà kêe, âna càcaa muru apwa, naa na nyamanya kà tèpa Juif. Paari pâ, é pwi acuâcâda ma iau wà pwi pwèedi.

[§]**15:15** Wéaari pâ puàkà—Wiâra è auniimiri kà tèpa Juif, âna é pa-ija puàkà, âna pwi wakè na dau miiri, ba rà niimiri pâ è puàkà, âna macii na dau miiri, â càra caa uti.

^e**15:18** Psaume 51.6 ^f**15:24** Éféso 2.1,5

têe pâ: “Wànaou? [Cina guwà po dau ipwàdée?”]

²⁷ «Â é tòpi tée pâ: “Gà côo, é jèe wàjué côwâ i pwi jiià. Â é nye dau ipwàdée kaa wà caa kàu na é piégòtùru. Â é nama bà taa i paaci, [ba na jè pi-ija ma ipwàdée!”]

²⁸ «Êco na é putàmù wà pwi cièe, â tàutèe na é tò naa pwàrawâ. Â é còobé wà caa kèe, â é tacoo gooe pâ, na é tò darirâ.

²⁹ «Êco na é tòpi tée pâ: “Gà tère, co caa, jèe wàru è pâ naja na go po dau wakè'gà. Â câgo caa pâji pwa ciritàu, ma tàutòo na go pitère dàgà. Â câgà caa pâji naa tô cè ji nari nani ma bà ipwa-ija ma tèpa béeò! ³⁰ Â wà pwi bèepwiri, âna é jèe tubatiàu è mwani'gà naa goro pa ilàri gòronaigé. Ûna é wàjué me côwâ, â gà nye nama taa è paaci na dau tèe, ba kèe!”»

Jè ipwàdée ba jè pàmariè côwâ

³¹ «Â é tòpi tée wà caa kèe pâ: “Gà tère, co pwina naîô, [nye dau wânü-moo mwara googà! Go ipwàdée na] gà nye tà ciburà tâa jaao, ba diri è pwina kôo, âna kâgà. ³² Êco na wâdé na jè pwa pi-ija nabà, ma ipwàdée. Ba wà pwi naîô bëeni, âna pwacèwii na é jèe pwi a bà, â é jèe wâro côwâ. Â jèe pwi a tiàué, â jè pàmariè côwâ.” [Nabwé naawê!]

Ucina goo pwi ênawéna na é pwi a-ipwacôôé

16 É pacâmuri tèpa *câmu kèe wà lésu, â é ina tàra è ucina bëeni:

«É mwa tâa wà pwi ênawéna kà pwi jè âboro na pwa neemuruê. Ba é pwi a piwéaari è mwani kèe ma neemuruê.

«Â na jè tòotù, âna wà pàra tèpa âboro, âna rà me na piciapwâ tà pwi ukai kèe, â rà ina tée pâ: “Wà pwi ênawéna'gà, âna é po pwa-imudiri è mwani'gà.”

² «Â é todèe wà pwi ukai, â é ina tée pâ: “Pwiini! Rà piciapwâ tôo googà! Nabàni, âna o câgà mwa caa pwi a wakè kôo. Êco na gà inapà-pari tôo cai cè pwina gà pwa goro i mwani ma neemuruô. Ba o câgà mwa caa tà wéaari!”

³ «Â é pi-ina tée côwâ wà i pwi ênawéna pâ: “[Go po nabwé diri!] Â go o pwa dà? Jèe ticè nii kôo ma go wakè napuu. Â go kamu na go ila.”

⁴ «Â é nye niimiri kaa è pwina ée pwa, ba na o wàru cè tèpa bée na rà o pitu tée**, wiàna ticè wakè kèe.

⁵ «Â é pitodà jècaa tàpé na pwa kéredi kàra, jaa pwi ukai kèe. Â é tawèeri pwi a pâbéaa pâ: “Âradipi kéredi'gà?”

⁶ «Â é tòpi tée pâ: “100 pwirijawé goro l'huile.”

«Â é ina tée i pwi ênawéna pâ: “Bwa. Gà pitôowâri co 50, co pwi béeò. Wàéni noo kàra tii bé-paâjupâra wèe. Â jèe nabwé awé è kéredi'gà.”

⁷ «Â nabwé, â é todà pwi jèpwi, â é tawèeriè pâ: “Â wâgà, co pwini, âna âradipi kéredi'gà?”

«Â é tòpi tée pâ: “Auwa! Po 100 baikè blé.”

«Â é ina tée i pwi ênawéna pâ: “Bwa. Wâdé. Wàéni noo kàra tii'gà, â gà tàpo wii co 80, [â jèe nabwé awé è kéredi'gà].”

⁸ «Â nabwé, â [ûna é tère pwiri] wà pwi ukai, â é pò, â é picàdiri i pwi âboro bëeni goo è pai ipwacôôé, wiàna nye âjupâra pâ, é pwi a pwa tûâ.»

**16:4 Pitu tée—Grec: Tòpi tée naa na pwàrawâ kàra.

[Â é tubanabwé ê ucina bèepwiri wà lésu, â é ina pâ]: «Guwà còu, wà tèpa âboro ni gòropuu, âna rà dau tâmogòori ipwacòorà, jii tèpa âboro kà Pwiduee na *tàrù ma âjupâra é pâ tûâ kàrà^{††}. ⁹Â go ina tàwà pâ: Ê mwani, âna pwi a-ipa-imwùrùjè! Â wâdé na gà popa mwani'gà^{‡‡}, ba na gà pitu tà pàrà tàpé goo, naani gòropuu, ba na o pwa béegà. Ba géé na càué, na gà jée pâra jii é mwani, â wà Pwiduee, âna é nye tòpigà bwàti naa na pwârawâ kée, [naa *napwéretòotù] dàra gòiri awé!»

Pàrà popai kà lésu naa goro mwani

^{10g}[É patùrarà mwara wà lésu goro mwani, â é ina pâ]: «Wiàna gà tâmogòori tòimiri ji muru na kîri, â gà o nye tâmogòori tòimiri é pâ muru na maina mwara. Â wiàna câgà caa tâmogòori tòimiri ji muru na kîri, â o câgà caa tâmogòori tòimiri é pâ muru na maina. ¹¹⁻¹²Ûu, wiàna câgà caa tâmogòori tòimiri é pâ muru imudi naani gòropuu, â gorodà na gà nimiri pâ [wà Pwiduee, âna ée] mwa naa tâgà, ba na gà wakèri é pâ wâdé na dau âjimuru [wà napwéretòotù]? Â gorodà na gà niimiri pâ, ée mwa naa tâgà é pwina é wéaari ba kâgà?

^{13h}«Nye ticé âboro cèna pâri ma é piênawéna bwàti kâra ârailu ukai. Ba ée mwa tà piênawéna bwàti kà pwi jèpwi, â ée pwa-imudiri tà pwi

jèpwi. Ûu, o càcaa pâri ma guwà cau piênawéna kà Pwiduee ma é mwani!»

¹⁴Wà pàrà tèpa Farasaio, âna rà tère é popai bèepwiri. Â rà ipwaêrea gooé, ba rà wâdéari mwani.

¹⁵ⁱÂ é ina tàrà pâ: «Guwà ipwacòoco, làpé! Guwà tèpa ipaariwà na ara tèpa âboro, éco na é tâmogòori pwâranümawà wà Pwiduee. Ê pwina rà pwamaina wà tèpa âboro, âna muru na miiri na ara Pwiduee.»

Pàrà popai goro Naèa ma Mwachiri

^{16j}[É pacâmuri tèpa âboro wà lésu goro pàrà popai. Â é ina tàrà pâ]: «Ê *Naèa kà Moosé, ma é pâ popai kà tèpa *péroféta, âna [rà pitûâ kâjè] tiagoo [na é tapoo pwa pupûra] wà *loane Pwi a piupwaa. Éco na nabàni, âna [go tàgére] picémara é *Picémara Wâdé goro é *Mwachiri kà Pwiduee. Â dau wâru tèpa âboro na rà dau ipwadàrà^{¶¶}, ma rà tò naa na, [ba na rà tèpa âboro kà Pwiduee]. ^{17k}Éco na, ûna bwaa tâa é napwéretòotù ma gòropuu, â o nye ticé cè ji caapwi âmu na o câtùra géé goro é Naèa.

¹⁸«Êkaa na go ina pâ: Wiàna gà tû tà tò wâdàgà, ma gà jèu éa còwà, â gà jée pâ nau toomura^{§§}, ba gà cîâa jii tò wâdàgà béaa. Â ipaiwà wiàna gàu piéa ma wà tò jè ilàri na ia é jèe tapàgà piéa béaa.»

^{††}**16:8** Tèpa âboro kà Pwiduee... Grec: Tèpa nari pwéelaa.

^{‡‡}**16:9** Mwani'gà—é, Mwani na gà tòpi goro ipwa tûâ.

^{¶¶}**16:16** Rà dau ipwadàrà—é, Rà mudàra ma rà tòpò é Mwachiri goro nii kàrà. Grec: Rà tò goro nii.

^{§§}**16:18** Toomura—Adultère.

^g**16:10** Luka 19.17-26 ^h**16:13** Mataio 6.24

ⁱ**16:15** Mataio 23.28; Luka 18.9-14 ^j**16:16** Mataio 11.12-13

^k**16:17** Mataio 5.18

Pwi a pwa neemuruê ma Lacaro

¹⁹ É ina wà lésu é ucina bèeni:

«[Ru mwa tâa wà tupédu ârailu âboro.] Wà pwi jèpwi, âna pwi âboro na dau pwa neemuruê. Â é mwa coona pâ ârabwée na dau wâdé ma dau too wâri wée. Diri tòotù, âna é pwa é pwina wâdé tée, â é pwa pâ pi-ija na dau maina.»

²⁰⁻²¹ «Â wà Lacaro, âna ticé neemuruê, â é pwi diibére*, ma pwi a-ila. Â dau wâru aurumuru kée, ba é pwa tonga, â rà dipi aurumuru kée é pâ akàna. É nye tà puu goropwârawâ goro i babé goro wâ kà pwi a pwa neemuruê. Â dau nümee na é ija é dàra utimuru, na é tâjii gée gòro taapà kée wà pwi a pwa neemuruê.

²² «Â nabwé, â ru jèe bà wà i tupédu âboro bèepwiri. Â rà me wà tèpa *angela, â rà popa wà Lacaro pàdari *Abéraama, [naa napwéretòotù]. Â napwa naa goo i pwi a pwa neemuruê, ²³ âna popaé boo naa jaa tèpa bà. Â é dau maagé ma picâri naawê.

«Â é tagòtùé too, â é côo wà Lacaro ma wà Abéraama na ru dau wâiti jiié. ²⁴ Â é tomara too tà Abéraama, pâ: “Au, caa wée, gà meaario! Gà panuâ boome Lacaro, ba na é pitu tóo. Wâdé na é tùu boo naa na jawé ji gòobàra mangadaîé co, ma é tòpò naa gòro ûmemeeô. Ba go po dau tòoka goro ânye.”

²⁵ «Â é tòpi tée wà Abéraama pâ: “Pwina naîô, gà nye niimiri na pàara na gà bwaa wâro [wâ gòropuu]. Âna nye ticé cèna tiâu tâgà, â gà wâro na ipwàdé. Â wà Lacaro, âna ia é

tâa na aré ma tòina. Â gà côo, nabà, âna é ipwàdé, â wâgà, âna gà tâa na aré ma tòina. ²⁶ Jèpwi mwara, âna pwa pé pwée na dau maina awé, na é wânabibiù kâjè. Â pwacoé ma bu boopaé géeni dariwà, â pwa-coé ma gà toome gée pwiri, daribà.”

²⁷ «Â wà i pwi a pwa neemuruê, âna é tòpi tée pâ: “Na wàrapwiri, co caa. Â go ilagà pâ, gà cùru pâ wà Lacaro naa pwârawâ kà caa kôo. ²⁸ Ba rà wée tèpa 5 aéjii kôo, â wâdé na é patùrarà goro é pwi ére bèeni, na go tâa na. Ba rà péa boome naani, naa na aré ma tòina.”

²⁹ «Â é tòpi tée wà Abéraama pâ: “Bwa! Ba jèe nye wâjaara é popai kà Moosé ma tèpa péroféta. Â wâdé co na rà nye pitère dàra!”

³⁰ «Â é ina tée wà pwiibà pâ: “Caa, bwa. Ba o dau wâdé na é wâjué côwâ gée na aubà wà pwi jè âboro, ma é patùrarà, ba na rà o pinünüma ma rà biirà.”

³¹ «Éco na é tòpi tée wà Abéraama pâ: “Na càra caa pitère dà Moosé ma wà tèpa péroféta, â o càra caa pitère dà pwi âboro na é wâjué côwâ gée na aubà!” [Nabwé naawé!]

Pàra popai kà lésu tà tèpa câmu kée

Mataio 18.6-7, 21-22; Maréko 9.42

17 [Na jè tòotù, â] é ina tà tèpa *câmu kée wà lésu pâ: «O nye ciburà wâru pâ naigé mara èpà na o paari tâjè [naa na gòropuu bèeni]. Éco na é tojii, âna é tatée pwi âboro na é popa pwi jè bée, naa na naigé bèepwiri!»

***16:20-21** Diibére—Indigent, mendiant. Pwi âboro na pwi a-ila, ba ticé neemuruê, â ticé tâa kée.

Gà cibwaa ténoori cèikî kêe!

² «Gà ipwacôoco. Gà cibwaa pwa ma gûmagù é cèikî† kà [pwi jè âboro kôo, na é pwacèwii] ji pwi nari èpo. Ba é wârimuru'gà, âna o dau maina jii na jè tòo naa goro nyagà cè pé atù cèna maina, ma jè tûgà naa najawé! ³ Â gà tère, wiàna é pwa cèna èpà [tâgà] wà pwi a cèikî béegà, â gàu mara pitùra bwàti, â gà paari tée é èpà kêe. Â wiàna é pinünüma ma é biié, â gà pwanaurié. ⁴ Â wiàna é tà ciburà pwa na èpà tâgà, na diri pâ tòotù‡, â wiàna é biié ma picigòboo tâgà taaci, â gà pwanaurié taaci.»

Pâri naa goo ji cèikî na dau kîri

⁵ [Na jè tòotù, â] rà ina tà lésu wà tèpa câmu kêe, pâ: «Gà naa tâbà cèikî na dau maina.»

⁶ ^mÂ é tòpi tàra pâ: «Wiàna é cèikî kàwà, âna dau kîri pwacèwii ji nari murunyabu[¶], â o pâri ma guwà ina tàra é upwàra bèeni pâ: “Càugà ma câmigà naa nawia!” â o nye wàra!»

Guwà wakè naa na ipakîri

⁷ [É pacâmurirà mwara wà lésu, â é ina tàra pâ]: «Guwà jèe còo cai pwi ênawéna na é ûmwari aupwanapô, é, é wéaari macii. Wiàna é wâjué còwâ géé na aupwanapô, âna câé caa tâaboo wà naa goro taapà, ba na é mara ija, béaa kà pwi ukai

kêe! ⁸ Bwa! É pitòotéri wà àrabwée kêe, ba na é mara piênawéna kà pwi ukai. Â é pwabwàti é utimuru kêe, â é tòpò tée naa goro taapà. ⁹ Â càcaa pâri ma é pwaolé tée wà pwi ukai, ba é pwina é pwa, âna nye wakè kêe.

¹⁰ «Ipaiwà naa goowà. Ba wiàna guwà pwa diri wakè na é naa tàwà wà Pwiduée, â wâdé na guwà ina tée pâ: “Bà tèpa ênawéna'gà na piticémuru naa goobà. Â bà nye pwa co é wakè na gà naa tâbà.”»

É nama tiàu maagé kà tèpa 10 a pwa maga

¹¹ É gére pâra géé napô Galilée dàra *lérusaléma wà lésu, â é tèepaa naa na ére na wâmwünyabweri é napô *Samaria. ¹² Â é pàgà naa na jè village.

Ûna é tèepaa pâ, â pwa na rà pime marié tèpa 10 âboro na rà pwa maga. ¹³ ⁿÛna rà bwaa wâiti jiié[§], â rà uu too ma ina pâ: «Pwi Ukai lésu, gà meaaribà [ma pwa ma tiàu maagé kâbà]!»

¹⁴ ^oÂ é ucârirà wà lésu, â é ina tàra pâ: «Guwà pâra nau ipaariwà tà tèpa pwa *ârapwaailò.»

Ûna rà bwaa gére pâra, â nye tiàu kaa i pai maga kàra. ¹⁵ Â é còo wà pwi jè ârapàararà pâ, jèe tiàu i maga kêe. Â é nye itàa wâjué me còwâ kaa, â é tomara naa na

†**17:2** Gûmagù é cèikî—**é**, Nama é pwa na èpà. Grec: Nama é tûu.

‡**17:4** Wiàna é tà ciburà pwa na èpà tâgà... Grec: Wiàna é pwa 7 pwa na èpà tâgà naa na caapwi tòotù.

¶**17:6** Murunyabu—Grec: Pudôro moutarde (é, sénevé). Muru na dau kîri awé, êco na, na é cipu, â é pâ nau maina. (Còo Luka 13.19.)

§**17:13** Ûna rà bwaa wâiti jiié—Wà tèpa pwa maga, âna pwicîri ma rà dau me burà pàra tèpa âboro.

^l**17:3** Mataio 18.15 ^m**17:6** Mataio 17.20, 21.21

ⁿ**17:13** Lévitique 13.45–46 ^o**17:14** Lévitique 14.2–3; loane 3.3, 18.36

pai ipwàdée kêe, pâ: «Pwamaina Pwiduée!»

¹⁶ Â é tùu jùrué ma cigòboo na ara lésu, ba na é pwaolé tée. Napwa naa goo wà pwi âboro bèepwiri, âna pwi âboro gée Samaria**.

¹⁷ Â é ina tée wà lésu pâ: «Ico pwini, wâpà tèpa 9 béégà? ¹⁸ Gorodà na câguwà caa capai wâjué còwâ ma guwà pwamaina Pwiduée? Â wàco wâgà, na gà pwi a pârame! ¹⁹ Gà cimadò, â gà pâra, ba gà jèe wâdé còwâ goo é cèikî'gà.»

Pai tèepaa kà Pwina naîri âboro ma Mwciri kêe

Mataio 24.23-28,37-41

²⁰ [Na jè tòotù] â wà pâra tèpa *Farasaio, âna rà tawèeri lésu pâ: «Wiidà cèna ée mwa tòpò è Mwciri kêe wà Pwiduée?»

Mwciri âna é jèe wâni

Â é tòpi tàra pâ: «Càcaa muru na guwà o còo goro âraporomeewà! Â o càcaa pâri ma [guwà tà tapacîri é câmu kêe, ²¹ ba na] guwà o pi-ina tàwà pâ: “É wâni” é, “É wâpwiri”. Ba é *Mwciri kà Pwiduée, âna é jèe wânabibiu kàwà††!»

Rà mwa cau còo pai wâjué kòo

²² Gée na càué, â [ûna rà tâa acari] wà lésu ma wà tèpa câmu

kêe, â é ina tàra mwara pâ: «O mwa tèepaa é pàara na o dau nû-mawà na guwà còo é pai wâjué còwâ kòo, ma jè o piwâro naima, wiàna na ji caapwi tòotù††. Éco na o càcaa pâri. ²³ PÂ [guwà ipwacòwà, ba pwiri] rà o ina tàwà pâ, go tâa ni, é, go tâa na jè ére. Â guwà cibwaa cèikî naa goorà, â guwà cibwaa pâra nau muddò wê. ²⁴ Ba wiàna go tèepaa boome còwà, wâgo *Pwina naîri âboro, â [o ticè âboro cèna é cîdaée! Ba] o pwacèwii é âra na ée pwéelaa, na jè o còo pitiri gòropuu. ²⁵ Éco na, béaa kêra é pwiibà, âna wâdé na go dau pwamaagé còo, â wâdé na rà tûtâjiio wà tèpa âboro nabà.

O tabapò tèpa âboro

²⁶⁻²⁷ q«Â go ina tàwà pâ: Rà o pò goro pai wâjué còwâ kòo wà tèpa âboro, pwacèwii tàpé na ia rà pò goro i jawé, na ia tùpwùturu gòropuu, na pàara kà Noa^{¶¶}. Ba rà nye tà pi-ija ma wâdo; â rà piéa, ma paéari é pa èpo kàra. Â ticè cèna rà tâmogòori, tèepaa naa goro i tòotù, na é tò naa na i wànga kêe wà Noa. Â é nye tèepaa me kaa i jawé, â cau tubatiàurà diri [wàco Noa ma é tâa kêe na rà wâro].

****17:16** Samaria—Wà tèpa Juif, âna rà miiri tèpa Samaria, ba càra caa niimiri pâ, rà tèpa âji âboro kà Pwiduée pwacèwiirà. Còo mwara Samaria naa na Neeremuru (Vocabulaire) naa pwàadàra tii.

††**17:21** É jèe wânabibiu kàwà—é, É jèe wâgoowà jècaa. Ba é tâa jaarà wà lésu, â wàe na é pame é Mwciri kà Pwiduée.

‡‡**17:22** Guwà còo é pai wâjué còwâ kòo... Grec: Guwà còo Pwina naîri âboro.

¶¶**17:26-27** Rà o pò goro pai wâjué còwâ kòo... Grec: Ê pwina ia tèepaa na pàara kà Noa, âna o tèepaa na tòotù kà Pwina naîri âboro.

p**17:23** Maréko 13.21; Luka 21.8 q**17:26-27** Hébéru 11.7

^{28r}«Â ipaiwà mwara bau i pwi ia tèepaa [naa *Sodoma] na pàara kà Lota^{§§}. Ba rà tà pi-ija ma wâdo, â rà pi-icu ma wâri, â rà pwa napô, ma ba wâ. ²⁹[Â ticè cèna rà tâmogòori, tèepaa naa goro] i tòotù, na é uru jii é ville kàra wà Lota. Â é nye tèepaa me kaa é ânye ma dà na tòò*, na é tûu naa gòrà gée napwéretòotù, [pwacèwii é popaa]. Â cau tubatiàurà diri[†]. ³⁰Â o nye ipaiwà mwara, naa goo é pai tèepaa me còwâ kôo, wâgo Pwina naîri âboro. [Ba o tabapò wà tèpa âboro.]»

O popa pwi jèpwi

^{31s}«Na pwi tòotù-bà, â wà pwina é nao gòroigé jii wâ[‡], âna o càcaa pâri ma é tò naa na wâ, nau popa cè jè muru. Â wà pwina é wakè na é na aupwanapô, âna o càcaa pâri ma é bwaa wâjué còwâ naa jaaé. ³²Â guwà niimiri é pwina é tèepaa naa goo wâdà Lota, [na ia é niâ wâjué còwâ. Ba ia tiàué ma wà tàpé Sodoma].

^{33t}«Ba wà pwina nūmee na é wéaari é wâro kée, âna ée mwa tubatiàu. Â wà pwina é panuà é wâro kée, âna wà pwiibà, âna ée udò [â o tâa tée é *âji wâro]. ³⁴Na go o mwa wâjué còwâ, [â go mwa popa tèpa âboro kôo]. Ba gée goo wà tupédu âboro cèna ru puu na caapwi na-

ditàrawâ, âna o popa pwi jèpwi, â o naaco pwi jèpwi. ³⁵Â gée goo du ilàri cèna ru tòbiti blé naima, âna o popa tô jèpwi, â é tà tâa tô jèpwi.

{ ³⁶«Â gée goo wà tupédu âboro cèna ru wakè na aupwanapô, âna o popa pwi jèpwi, â é tà tâa pwi jèpwi.}»

³⁷[Ùna rà tère é popai bèepwiri] wà tèpa câmu kée, â rà tawèerie pâ: «Gona wiidà na o mwa tèepaa pwiri, co Pwi Ukai?»

Â é tòpi tàra pâ: «[Guwà tàci, â guwà còo pâ câmu kée. Ba pwacèwii na jè mu ina pâ]: “Wâna é tâ tabéaa wê bwaooré[¶], âna é wée é macii bà.”»

Tô dàpwà na é tà ila taaci

18^uÉ ina é ucina bèeni wà lésu tà tèpa *câmu kée, ba na é paari tàra pâ, wâdé na jè ciburà pwapwicîri, â jè cibwaa nama oratâjè. ²⁻³Â é ina tàra pâ:

«É mwa tâa wà tô jè dàpwà^s [na ticè kée]. Â, na jè tòotù, â é pâra dari pwi jè a pitèimuru, [pwi âboro na dau imaina] nau ilari jiié pâ, na é tèi pwi jè âboro na ia é pwa na èpà tée. Â é ina tée wà ttoni pâ: “Pwi ukai, gà pitu tô!”

«Éco na wà pwi a pitèimuru, âna câé caa pwi a papwicîri wà Pwiduée, â câé caa papwicîri tèpa âboro mwara. ⁴⁻⁵Â tàutée, â é pawâjuépîri

^{§§}**17:28** Lota—Pwi niaa goo wà Abéraama na ia é pâra wiâé naa napô na ia é naa tà Abéraama wà Pwiduée. (Còo Genèse naporomee 18 ma 19.)

^{*}**17:29** Dà na tòo—Soufre.

[†]**17:29** Cau tubatiàurà diri—Wàco Lota ma du èpo ilàri kée, na rà wâro.

[‡]**17:31** Nao gòroigé jii wâ—Grec: Tâa gòrowâ. Còo Mataio 24.17.

[¶]**17:37** Bwaooré (é, bwaawàré)—Aigle pêcheur (ici pour aigle).

^s**18:2-3** É mwa tâa wà tô jè dàpwà... Grec: Pwa pwi jè apitèimuru...Pwa mwara tô jè dàpwà.

^r**17:28** Genèse 18.20, 19.25 ^s**17:31** Mataio 24.17–18

^t**17:33** Luka 9.24 ^u**18:1** Kolosé 4.2; 1 Tésalonika 5.17

wà tô dàpwà**. Êco na é ciburà medarié diri pâ tòotù wà tâoni, tiagoro na ée mwa têreê.

«Â nabwé, â é pi-ina tée wà pwi a pitèimuru pâ: “Auwa! Po dau oratôo goo wà tâoni! Ticè cèna go còo naa goo Pwidueé. Â ticè cèna go còo naa goo tèpa nari âboro na pwacèwii tâoni. Êco na go o jèe naa tée târù, ba na o câé cèna caa me nau ciburà iluurio.”»

⁶ Â é ina mwara wà Pwi Ukai lésu pâ: «Guwà jèe còo cai é pwina tèepaa! ⁷ É pitu tée wà pwi a pitèimuru bèepwiri na é èpà. Â gona wà Pwidueé, âna o câé caa tée tèpa âboro kêe, ma pitu târa, wiàna rà todèe ûna ne ma pwaa? ⁸ Akaé! É nye nama tée dàra wài. Êco na, ûna go o mwa wâjué còwâ [naani gòropuu] wâgo *Pwina naîri âboro, â gona go bwaa pâmari tèpa âboro na rà cèikî?»

Pwi Farasaio ma pwi a tò mwani wâripû

⁹ Pwa pàra tèpa âboro na rà nimiri pâ rà *târù na ara Pwidueé, â rà pitaurée goo wà pàra tàpé. É ina jè ucina wà lésu, ba kàra:

¹⁰ «Ru mwa tâa wà tupédu ârailu âboro. É pwi *Farasaio pwi jèpwi—[pwi a ciburà pwapwicîri tà Pwidueé]. Â é pwi a *tò mwani wâripû pwi jèpwi—[pwi a pwa tûa goro é mwani wâripû]. Â, na jè tòotù, â ru pâra nau pwapwicîri na *Wâra pwapwicîri.

¹¹ «Â é cimadò wà pwi Farasaio, â é ina naa na pwâranümee pâ: “Pwidueé kôo, go ipwaolé tâgà, ba

câgo caa wàra pàra tàpé, na èpà é wâro kàra. Ba càra caa *târù, â rà tèpa mura, â rà tèpa piwâmi pa wâdàra. Â câgo caa wàrapwiri! Â go ipwaolé tâgà, ba câgo caa wàra pwi a tò mwani wâripû bèeni. ¹² ^v Â [go pâra wiàra bwàti é naèà kâra pwapwicîri. Ba] go mu naaco é utimuru na jè ji pàara, ba na go pwapwicîri tâgà^{††}, naa na ârailu tòotù, naa na nadàpàra pwapwicîri. Â go tòpò tâgà caapwi ée gée goro 10, gée goro é ârawakè kôo.”

¹³ ^w «Â napwa naa goo wà i pwi a tò mwani wâripû, âna càcaa pâri ma é tagòtùé dò naa napwéretòotù, na é pwapwicîri. Â é cùu é nawâaè ba é ipakîriê, â é ina tà Pwidueé pâ: “Pwidueé wée, gà meaario! Ba go pwi âboro èpà.”»

¹⁴ ^x Â é ina wà lésu pâ: «Gona wàilàapà gée goo tupédu âboro bèepwiri, na é nama wâdé pwâranümee wà Pwidueé? Wàilàapà na é târù na araé? Nye wàco pwi a tò mwani wâripû, â càcaa wà pwi Farasaio. Ba wà pwina é ipwamainaè, âna o naaè boo. Â wà pwina é ipakîriê, âna o naaè too.»

É pwényunyuâari nyi nari èpo

Mataio 19.13-15; Maréko 10.13-16

¹⁵ [Na jè tòotù, âna] rà medari lésu wà pàra tèpa âboro. Â rà pame tée é nyi nari èpo kàra, ba na é tu naa goorà, [ma é *pwényunyuâarirà]. Êco na wà tèpa câmu kêe, âna rà pwa tèpa âboro, ma pacoorà.

** **18:4-5** 1re phrase—Grec: Jèe gòiri na tàutée.

†† **18:12** Go mu naaco é utimuru... Go ipwanya (jeûner).

^v **18:12** Ésaïe 58.2-3; Mataio 23.23

^w **18:13** Psaume 51.3

^x **18:14** Mataio 23.12

¹⁶ Êco na é ina tàrà wà lésu pâ: «Guwà naaco nyi tèpa nari èpo, ma rà medario! Guwà cibwaa pacoora! Ba é *Mwaciri kà Pwidueé, âna o kâra é pâ âboro na rà wàrà é nyi nari èpo. ¹⁷ Ûu, âjupâra é pwina go ina tàwà pâ: Wà pwi âboro na cãé caa tòpi é Mwaciri kà Pwidueé pwacèwii é nari èpo, âna wà pwiibà, âna o pwacoé tée ma é tò naa na.»

**Pwi âboro na po
dau pwa neemurué**

Mataio 19.16–30; Maréko 10.17–31

^{18z} Wà pwi jè a pitûâ [kâra é pwap-wicîri] kà tèpa *Juif, âna é tawèeri lésu pâ: «Pwi a pwa pupûra, gà nye dau pwi âboro wâdé kaa. O dà cèna go pwa, ma o tâa tôo é *wâro dàra gòiri jaa Pwidueé?»

¹⁹ Â é tòpi tée wà lésu pâ: «Gona cina gà ina gooð pâ, go pwi âboro wâdé? [Âjupâra pai ina'gà.] Ba nye ticè pwi âboro na wâdé; â nye caapwi co—wà Pwidueé. ^{20a} [Â napwa naa goo é pai tawèeri'gà, âna] gà tâmogòori bwàti é pâ *Naèa:

Gà cibwaa toomura (gà cibwaa cîâa jii tô wâdàgà, é, wà pwi éagà);

Gà cibwaa tètâmwara âboro;

Gà cibwaa mura;

Gà cibwaa ina cè popai na pwâ, naa goo cè pàrà âboro[‡];

Gà papwicîri du nyaa ma caa'gà.»

Exode 20.12–16

²¹ Â é tòpi tée wà pwi âboro-bà pâ: «Ûu kaa, go jèe pitère dàra kaa pâ pwiibà géé na aukîri kôo.»

²² Â é ina tée wà lésu pâ: «Gà tée, nye caapwi co jè muru, na bwaa tiâu jiiğà. Wàéni: Gà pâra, â gà nye icuri kaa diri é pâ neemurugà, â gà naa é mwani wâri wée tà tàpé na ticè kàrà. Ba na wàrapwiri, âna o pwa cè wâdé'gà naa jaa Pwidueé. Â gà me wiâô!»

²³ Êco na é po dau pikîri wà pwini, ba po dau pwa neemurué.

²⁴ Â é niâ wiâê wà lésu, [na é gére pâra]. Â é ina tà tèpa câmu kée pâ: «Guwà côo, wà tàpé na dau pwa neemururà, âna dau pwacoé tàrà, na rà tò naa na Mwaciri kà Pwidueé!

²⁵ «Gona é kaamela^{¶¶}, âna pâri ma é tò na é pwêe goro kaju? Bwa, pwacoé! Â go ina tàwà pâ: Wà pwi âboro na pwa neemurué, âna mwa nye dau pwacoé tée awé, ma é tò naa na Mwaciri kà Pwidueé.»

²⁶ Â rà mwa nye dau pò kaa, tàpé na rà tèreé, â rà nye ina pâ: «A? Â gona wàilàapà cè pwina o pârié ma é udò [ma tâa tée é *âji wâro]?»

²⁷ Â é tòpi tàrà pâ: «Ê pwina pwa-coé tà pwi âboro na é pwa, âna pâri wà Pwidueé.»

²⁸ Â é ina tée wà Pétèru pâ: «Gà côo, wàibà, âna bà jèe nye po panuà diri, ba na bà pâra wiâgà!»

²⁹ Â é ina tàrà wà lésu pâ: «Wàép-wiri. Â go ina tàwà é âjupâra pâ: Wâru tàpé na rà o mwa panuà

[‡]**18:20** Gà cibwaa ina cè popai na pwâ... Pai ina wée pâ, gà cibwaa wàrap-wiri naa na aupitèimuru.

^{¶¶}**18:25** Kaamela—Chameau. Pai ina wée ni pâ, é macii na po dau maina. (Còo Mataio 19.24.)

^y**18:17** Mataio 18.3 ^z**18:18** Luka 10.25

^a**18:20** Exode 20.12–16; Deutéronome 5.17–20

ê pwârawâ kàrà^{§§}, ba na rà piênawéna kàrà ê Mwaciri kà Pwiduée. Â rà o panuâ pâ wâdàra ma pâ èpo kàrà, ma du nyaa ma caa kàrà ma wà tèpa aéjii kàrà, [ba na rà pâra wiâô. Êco na go ina pâ: Wà tàpé na rà wàrapwiri]³⁰ âna rà mwa tòpi tapoo nabà, cè muru na piwéna, na dau maina ma dau wâru. Â géé na càué, â rà mwa tòpi ê wâro dâra gòiri jaa Pwiduée.»

É jèu ina pai bà ma wâro còwâ kêe

Mataio 20.17-19; Maréko 10.32-34

³¹ ^b Càcaa gòiri ê pai tèepaa dò naa *Iéruusaléma kà lésu ma wà tèpa câmu kêe. Â é poparà iti, ba na é patùrarà goro pâ muru na o jèe tèepaa tée. Â é ina tàra pâ: «Wà tèpa *péroféta biu, âna wâru pâ popai na rà wii naa goodò, wâgo Pwina naîri âboro. Â guwà côo, naa Iéruusaléma, âna o jèe cau coo diri.

³² ^c «Ba o jèe panuâô tà tàpé na càra caa tèpa Juif. Â rà o pitaurée goodò, ma tubaèpà tîo, ma èdurio, ³³ ma pâdio goro ubati. Â rà o nama go bà. Â, naa na béâracié kàrà tòtù géé na càué, âna go o mwa wâro còwâ géé na aubà.»

³⁴ ^d Êco na càra caa tâmogòori ê pwina é ina wà tèpa câmu kêe—wiàna ji caapwi popai. Ba naap-wàniri jiià è pai ina wèe ma autâ-mogòori goo.

É nama wâdé còwâ pwi a bwi

Mataio 20.29-34; Maréko 10.46-52

³⁵ [Rà bwaa nye gére pâra naa Iéruusaléma wà lésu ma wà tèpa câmu kêe.] Â rà tèepaa pâ naa

Iériko. Â [wâru mwara tèpa âboro na rà gére pâra wiâê. Â naa na autò goro ê pwi village-bà, âna] pwa pwi jè a bwi, na é tà tâa bàra naigé, âna é gére ila, ba pwi a ticè kêe.

³⁶ Âna é tère ê pwàratùra kàra diri pâ âboro na rà pâra wiâ lésu, â é ina tàra pâ: «Wànau, co tàpéebà?»

³⁷ Â rà tòpi tée pâ é gére paé wà lésu, pwi âboro géé Nazareth.

³⁸ Â é nye tà tomara too pâ: «Iésu, *Pwina naî Davita, gà meaario, â gà pitu tîo!»

³⁹ Wà tàpé na rà pâbéaa kà lésu, âna rà kànariê, ba na rà pacooé.

Êco na é mwa nye dau to too kaa burà ina pâ: «Pwina naî Davita, gà meaario, â gà pitu tîo!»

⁴⁰ Â é tàpo coo wà lésu, â é ina tàra pâ, na rà popaé medarié. Â é ina tée pâ: ⁴¹ «Dà cè pwina nûmagà goo? Dà cèna pâri ma go pwa ba kâgà?»

Â é tòpi tée pâ: «Gà pwa ma go niâ ma wàra béaa, co Pwi Ukai.»

⁴² Â é ina tée wà lésu pâ: «Gà niâ còwâ! Gà jèe wâdé còwâ, goo è cèikî'gà!»

⁴³ Â é jèe nye niâ kaa, wàra béaa. Â é pâra wiâ lésu, âna é gére pwa-maina Pwiduée. Â wà mwara diri tàpé na rà côo pwiri, âna rà cau pwamaina Pwiduée goo!

Iésu ma Zakaio

19 É tèepaa pâ naa Iériko wà lésu, â é gére tapàgà i village-bà. ² É tâa wê wà pwi âboro na nee Zakaio, na é pwi caa kà tèpa *tò mwani wâripû. É pwi âboro imaina, â dau pwa mwani kêe. ³ Â é imudàra cè pai côo kêe wà lésu, êco

^{§§} **18:29** Wâru tàpé na rà o mwa panuâ ê pwârawâ kàrà... Grec: Wiàna pwi jè âboro...

^b **18:31** Luka 24.44 ^c **18:32** Luka 9.22,44 ^d **18:34** Maréko 9.32

na càcaa pâri, ba ji pwi âboro ûgé. Â po dau wâru pâ âboro na rà cibéaa kêe, [ba na rà me nau côo wà lésu].⁴ Â é itàa béaa kêa é pâ âboro, â é too wii jè upwâra, ba na é côo lésu wiàna é me niboo aranaê.

Nabà âna ju pi-ija naima jaagà

⁵ Ûna é tèepaa pâ naa jaaé wà lésu, â é tagòtùé too, â é ina tée pâ: «Pwi ukai Zakaio, gà boo wà gée gò é upwâra bèepwiri. Â gà wàcî! Ba nabà, âna pâri ma ju pi-ija naima jaagà.»

⁶ Â é dau ipwàdée wà pwini Zakaio, â é nye tàbàtù boo kaa, â é popa lésu pâ naa jaaé.

⁷ Â wà tèpa âboro, âna rà putàmu, â rà ina pâ: «Kaa! Po èpà na é pâra naa jaa pwi âboro èpà* bèepwiri!»

⁸ Êco na é coo ara lésu wà Zakaio, â é ina tée pâ: «Tère co Pwi Ukai, go o mwa naa tà tèpa ticè kêa jè ére mwani kôo. Â wiàna go popa ba kôo cè mwani cèna piwéna [jii é âji wàripû] â go pitôowâri tà pwi âboro cè pwina go mura jiié. Â go o mwa naa tée cèna dau piwéna[†].»

⁹ Â é tòpi tée, na ara tèpa âboro, wà lésu pâ: «Wà Pwidueé, âna é pa-udògà[‡], bau é pwàrawâ'gà! Ba [gà paari pâ] gà pwi âji gòobàra *Abéraama! ¹⁰ Ba é cùruo me wà

Pwidueé, wâgo *Pwina naîri âboro, ba na go mudà tàpé na rà imwûru pwacèwiigà. Â go mwa pa-udòrà, [ma naa tàra é *âji wâro].»

Ucina goo tèpa âracié ênawéna

Mataio 25.14-30

¹¹ Wâru pâ âboro na rà gère tàmaari é pwàratùra kà lésu. Â é ina tàra é ucina, [ba na rà tâmogdori é âji pai pwa goo é pai tèepaa kêa *Mwaciri kà Pwidueé]. Ba é tàmwünyabweri *Lérusaléma, â rà niimiri pâ pwiri ée jèe tòpò é Mwaciri, ûna é tò naa na ville. ¹² Â é ina tàra pâ:

«É mwa tâa wà pwi jè âboro gée na jè wâao na imaina. [Â rà mwa todèe, ba na ée pwi ukai naa napô kêe.] Â é mwa pwabwàti pai pâra kêe, naa na jè napô na wàiti, ba na é [côo pwi ukai maina naawê, ma] tòpi pwâra ukai kêe. ¹³ Â é todà tèpa 10 ênawéna kêe. Â é jèpa ipâdi tàra jèpa mwani na wâru[¶], â é ina tàra pâ: “Guwà wakèri i mwani kàwà ba na o piwâru too—guwà wakèri tiagoro cè tòotù na go mwa wâjué me còwà!” ¹⁴ [Â nabwé, â é pâra, ba na é tòpi pwâra ukai kêe.]

«Êco na wâru tàpé naa napô kêe na rà èpàrié, â rà cùru tèpa âboro wiâé, naa na napô na é pâra naawê, ba na rà ina [tà pwi ukai maina]

***19:7** Pwi âboro èpà—Wà tèpa tò mwani, âna wâru pâ mwani na rà mura jii tèpa jènereré. Côo mwara Tò mwani naa na Neeremuru (Vocabulaire) naa pwàadàra tii.

[†]**19:8** Cèna dau piwéna—Grec: 4 fois.

[‡]**19:9** Pa-udògà—Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Pa-udòwà gée goo na rà wâru (wàé ma pwàrawâ kêe).

[¶]**19:13** Mwani na wâru—Grec: 10 mines. Pai ina wèe pâ, caapwi mine jècaa. Caapwi mine, âna wâri pwi caapwi âboro naa na 3-4 parui.

^e**19:7** Luka 15.2 ^f**19:8** Exode 21.37; Nombres 5.6-7

^g**19:9** Luka 13.16; Apostolo 16.31

^h**19:10** Luka 15.4; Ioane 3.17; 1 Timotéo 1.15

pâ: “Tàutâbà goo pwi âboro bèeni! Tàutâbà na é pwi ukai kâbà.”

Wâdé ba gà pwi a wakè bwàti!

¹⁵ «É jèe nye nama é pwi ukai. Â nabwé, â é jèe nye wâjué còwâ. Â é todà me tèpa ênawéna kée, na ia é pâdi tàrà i mwani kée, ba na é còo cè pwina piwéna gée goo. ¹⁶ Â wà pwi jèpwi gée goorà, âna é tòpi tée pâ: “Pwi ukai, wàèni i caapwi miliô mwani[§] na gà naa tôo. Â wàèni mwara 10 miliô na go naa dôme!”

¹⁷ «Â é ina tée i pwi ukai pâ: “Po dau wâdé, ba gà pwi a wakè bwàti. Ba gà pitère dàrà, naa na nyi muru na kîri, â [go mwa naa tâgà é pumara wakè'gà. Wàèni]: Gà mwa pwi kupénoo kôo, naa na pâ 10 ville!”

¹⁸ «Â é me wà pwi jè ênawéna, â é ina tà pwi ukai kée pâ: “Pwi ukai, wàèni i caapwi miliô na gà naa tôo. Â wàèni mwara 5 miliô na go naa dôme!”

¹⁹ «Â é ina tée i pwi ukai pâ: “Wâdé! [Wàèni é pumara wakè'gà]: Gà mwa pwi kupénoo kôo naa na pâ 5 ville!”»

Gà pwi ênawéna na èpà!

²⁰ «Â nabwé, â é me wà pwi jèpwi, â é ina tée pâ: “Au, pwi ukai, gà popa còwâ i mwani'gà. Â [nye ticè mwani na go naa dôme, ba] go nye tà naapwàniri, ²¹ ba wâgotôo [na go tubatiâu]. Ba [go nye tâmogòori pâ] gà pwi a putàmu [naa goo tàpé na càra caa wakè bwàti]. Ba gà pwi

a piûnyari é ârawakè na câgà caa câmi, â gà panaimari é pwina câgà caa wakèri.”

²² «Â é tòpi tée wà i pwi ukai kée pâ: “Ô! Pwiini! Gà pwi ênawéna èpà! Gà pitòtigà còwâ goro é pwina gà ina! Wàna, [gà ina pâ] gà tâmogòori pâ, go pwi a putàmu naa goo tàpé na càra caa wakè bwàti? Â gà tâmogòori pâ, go piûnyari é pwina câgo caa câmi, â go panaimari é pwina câgo caa wakèri? ²³ Â gorodà na câgà caa tòpò naa na cè wàrà mwani i mwani kôo?! Ba wiàna gà gére wàrapwiri, â pwiri go o mwa gére pa còwâ gée na wàrà mwani, bau cè naîê**!”

²⁴ «Â é ina tà tèpa pwàliici kée^{††}, wà i pwi ukai pâ: “Papa jiié i mwani bèepwiri, â guwà naa tà pwi ênawéna na ia wàru mwani kée!”

O jèu âjagò còwâ tà
pwi a wakè bwàti

²⁵ «Éco na rà tòpi tée pâ: “Jèe po dau pâra na wàru mwani kà pwiiabà!”

²⁶ «Â é ina tàrà wà pwi ukai pâ: “Guwà còo, [é wakèri bwàti i pwi ia naa tée, ba na pwa cè naîê.] Â wà pwina jèe pwa tée, âna o jèu âjagò tée còwâ. Â wà pwina kîri é pwina tà tée, âna o nye dàgòtù jiié còwâ é ji dàramuru na tà tée. ²⁷ Â ni, na wàpà tèpa âboro na rà cicarao, â tàutàrà na go pwi ukai kàrà? Guwà tâjùrurà, â guwà poparà me naani. Â guwà tètàmwararà na arao!” [Nabwé naawé!]

[§]**19:16** Caapwi miliô mwani—Grec: Caapwi mine. Ipaiwà naa na nee tii 18. (Còo **note** goo nee tii 13.)

****19:23** Mwani; Naîê—L'argent; Son intérêt. Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Mwani bèrèè.

††19:24 Tèpa pwàliici kée—Grec: Tàpé na rà tâa wê.

É tò naa lérusaléma wà lésu

Mataio 21.1-17; Maréko
11.1-19; Ioane 12.12-19

²⁸ Ûna é ina diri é ucina bèepwiri wà lésu, â é tabiié, â é coo gòobàra é naigé kée pâ naa lérusaléma. Â rà pwicò kée wà tèpa *câmu kée. ²⁹ Â rà tèepaa mwünyabweri Bétani, ma wà Bethfagé, du village na ru tâa goro jènere é gòrojaa Élaio[†].

Â é panuâ pâ é tupédu a câmu kée wà lésu, ³⁰ â é ina tàru pâ: «Gàu pâra naa na village bèepwiri, tâa béaa kâjè. Â gàu o pâmari naawê, é ji nari buriko, na tòoé goro otàpwe, na bwaa nye ticè âboro cèna mu caa tâa gòé. Â gàu tipié, â gàu popaé me naani. ³¹ Â wiàna rà tawèeriu pâ: “Gorodà na gàu tipié?” â gàu tòpi tàra pâ, “Bu popaé pâdari Pwi Ukai.”»

³² Â ru pâra, â ru pâmari i nari buriko, pwacèwii na ia é ina tàru.

³³ Ûna ru gére tipié, â wà tèpa apooé, âna rà ina tàru pâ: «Gorodà na gàu tipi é pwi nari buriko bèepwiri?»

³⁴ Â ru tòpi tàra pâ: «É ina tâbu pwi ukai pâ, na bu popaé pâdarié, ba pwa wakè kée.»

³⁵ Â ru popa me i nari buriko dari lésu. Â ru tòpò pâ ârabwée, naa gòro càùé, â rà nama é tâa gòé wà lésu.

Rà pwamainae tèpa âboro

³⁶ É tâa gò pâ i buriko, [naa lérusaléma] wà lésu. Â wâru é pâ âboro, na rà pòpwara béaa kée naa gòro naigé é pâ ârabwée kàra, [ba na rà pwamainae]. ³⁷ Â rà tèepaa

naa na pwi ére, na i naigé, âna é tapoo boo gée gò i gòrojaa Élaio, â é boo dàra lérusaléma. Â wà diri tèpa âboro na rà gére pâra wiâ lésu, âna rà tapoo uu too ma pwamaina Pwidueé. Â rà picàdirié gée goro diri é pâ câmu kàra pàtamee, na dau muugère, na ia rà jèe còo na é pwa. ³⁸ Â rà cau tomara too pâ:

«Cidòri nyuâa Pwi Ukai bèeni!

É me na nee Pwidueé,

nee Pwi Ukai maina!

Pinaanapô ma ipwamaina

wânidò napwéretòtù;

Cidòri ma tòbuari

naa na autâa kée!»

³⁹ Êco na wà pâra tèpa *Farasaio na rà tâa wê, âna rà pwa lésu, â rà ina tée pâ: «Pwiini, [dau càcaa wâdé é pwina rà ina wà tèpa béegà bèeni. Â] gà ina tàra pâ rà târi pwârà!»

⁴⁰ Â é tòpi tàra pâ: «Wiàna pâri ma târi pwârà, â rà o pwamaina Pwidueé é pâ atü bèeni!»

É imuru lérusaléma

⁴¹ É pâmwünyabweri lérusaléma wà lésu, â ûna é còo i ville na coo béaa kée, â é imurué. ⁴² Â é ina pâ: «Au! Wârico! Ico lérusaléma, dau nûmoo na wâgà mwara, âna gà pâmari é pinaanapô nabà. Êco na tàutâgà, â o càcaa mwa caa pâri ma tèepaa nabàni! ⁴³ Ba o càcaa gòiri, â rà o mwa tèepaa medarigà tèpa pièpàrigà. Â rà o cibèepigà ma cuwârigà, naa na diri é pâ ére. Rà o pwa bèepigà pâ auba wârugu[¶], â rà o ipaa dàgà. ⁴⁴ Â [rà o tédidiri é auba babé wâri'gà, â] o mwa ticè atü na o mwa pitâagòrà too wê. Â rà o còogaiwà, ma édiri tèpa âboro'gà.

[†]19:29 Gòrojaa Élaio—Mont des Oliviers.

[¶]19:43 Wârugu—Refuge.

^k19:38 Psaume 118.26; Luka 2.14

^l19:44 Luka 21.6

Wàrapwiri ba câgà caa côoinari é pwi pàara na é medarigà na, wà Pwiduée, ba na é pa-udògà.»

É pacòobé tèpa pi-icu

⁴⁵ [Rà tèepaa pâ naa lérusaléma, â] é tò wà lésu naa na *Wâra pwapwicîri. Â é pacòobé tèpa gére pwa jèna^{ss}, gére na [gòroigé kâra] Wâra pwapwicîri.

⁴⁶ Â é ina tàra pâ: «É ina wà Pwiduée naa na *Tii Pwicîri, pâ: O mwa ina goo é wâ kôo pâ, wâ târa pwapwicîri. Ésaïe 56.7 Êco na wâguwà, âna guwà gére pwa ma aucârû kà tèpa mura!»

⁴⁷ ^mGée na càué, â wà lésu, âna é pacâmuri tèpa âboro, naa na Wâra pwapwicîri, na diri pâ tòotù. Napwa naa goo wà tèpa caa kà tèpa pwa *ârapwaailò, ma wà tèpa *dotée goro é Naèà, ma wà tèpa pitûâ [kà tèpa Juif] âna rà tapoo mudàra cè pai pwa wèe, ba na rà tètâmwereè.

⁴⁸ Êco na càra caa pâmarî, ba po dau wârû tèpa âboro, na rà câdiri é pâ popai na é pacâmurirà goo.

Dà tàrù na é wakè goo wà lésu?

Mataio 21.23-27; Maréko 11.27-33

20 Wà lésu, âna é pacâmuri tèpa âboro naa na *Wâra pwapwicîri, â é picémara tàra é *Picémara Wâdé.

Na jè tòotù, ûna é gére wàrapwiri, â rà me burèe wà pàra tèpa caa kà tèpa pwa *ârapwaailò, ma wà tèpa *dotée goro é Naèà, ma wà tèpa pitûâ.

² Â rà tawèerié pâ: «Pwiini, wàilàapà na naa tàrù tâgà, ma gà pwa é pâ muru bèepwiri? Wàilàapà na cùrugà?»

³ Â é ina tàra pâ: «Go bwaa nama tawèeriwà, goro ji caapwi muru. Wàéni: ⁴ Wàilàapà na naa tàrù tà loane ma é *piupwaa? Wà Pwiduée, é, wà tèpa âboro?»

⁵ Â rà dau pitûra goo, â rà pi-ina tàra pâ: «Wiàna jè tòpi tée pâ: “Tàrù gére jaa wà Pwiduée” â ée mwa ina tâjè pâ: “Â gorodà na câguwà caa cèikî naa goo é pwina é ina tàwà wà loane?” ⁶ Â wiàna jè tòpi tée pâ: “Tàrù gére jaa tèpa âboro” â rà o péa èijè goro atû wà tèpa âboro. Ba rà cau cèikî ba gòo pâ wà loane âna é pwi *péroféta, [na é pame é popai gére jaa wà Pwiduée].»

⁷ Â êkaa, na rà tòpi tà lésu pâ: «Îi, câbà caa tâmogòori.»

⁸ Â é ina tàra pâ: «Â wâgo mwara, âna o câgo caa ina tàwà, wàilàapà na naa tàrù tôo ma go pwa é pwina go pwa.»

Ucina naa goo tèpa wéaari nadipâa

Mataio 21.33-46; Maréko 12.1-12

⁹ Wà lésu, âna é piwià tà tèpa âboro é ucina bèeni:

«É mwa tâa wà pwi jè âboro. É mwa câmi jè nadipâa. Â nabwé, â [é niimiri pâ é pâra nau ipokâa naa jè napô. Â] é wâri pàra tèpa âboro, ba na rà wéaari i na aupwanapò kée. Â é pâra, â tapo gòiri pai tâa kée naa napô bèepwiri. ¹⁰ [Paé pâ parui, paé, paé, paé...] tèepaa naa na pàara na jè pétâ pwâra dipâa na. Â é panuâ pâ pwi jè âboro kîri kée, ba na é tòpi jii tèpa wéaari nadipâa cè kée gére goro é piûnya. Êco na rà pâdié, â rà panuâê pâ còwâ, â nye ticè cèna rà naa tée.

^{ss} **19:45** Còo **note** goo Mataio 21.12.

^m **19:47** Luka 21.37 ⁿ **20:9** Ésaïe 5.1

¹¹ «Â géewê, â é panuâ me cowa pwi jè âboro kîri kêe. Â rà èiè mwara, â rà pé pidurié. Â rà panuâê pâ cowa, â nye ticè cèna rà naa tée.

¹² Â nabwé, â é panuâ pâ mwara é pwi béaracié kà tèpa âboro kîri kêe, â rà tanoorié, â rà tũ tée.

¹³ «Â nabwé, â é pi-ina tée wà pwi apooro nadipâa pâ: “Dà cèna go o mwa pwa? Go o mwa panuâ pâ pwi âji naiô, na dau wânũmoo gooé. Ba pwiri rà o mwa tòimirié.”

¹⁴ «Éco na, ûna rà cowa wà tèpa âboro èpà bèepwiri, â rà pitêrerà, â rà ina pâ: “Guwà cowa, wàé kaa ni wà pwi ia ée mwa pwi apooro i na aupwanapô, na cè jè tòotù. Wâdé na jè tètãmwereê cawi, ba na o mwa tà kâjè i na aupwanapô!”

¹⁵ «Â rà dàtié còobé jii i na aupwanapô. Â rà tètãmwereê.»

Â wà lésu, âna é tawèeri tàpé na rà gére tèreé, pâ: «Â o dà cèna ée pwa wà pwi apooro i nadipâa? ¹⁶ Ée mwa po me wàé, â ée mwa nama tètãmwara i tèpa wéaari wàra i na aupwanapô. Â ée mwa caa naa é nadipâa bèepwiri tà pàra tàpé, ba na rà wéaari. Nabwé!»

Éco na wà tàpé na rà gére tère é ucina bèepwiri, âna rà pò, â rà ina pâ: «Bwa! Pwacoé! O càcaa wàrapwiri!»

¹⁷ Â é niârirà wà lésu, â é tòpi tàra pâ: «Guwà jèe niimiri cai i pwi ia wii naa na Tii Pwicîri pâ:

I pwi atũ na rà tètãjii

wà tèpa ba wà,

âna nye wàé kaa pwiri,

i âji êkêe!

[Tàutàra goo

pwi ò kâra wâao!]]» Psaume 118.22

¹⁸ «Wiana é tũ cè pwi jè âboro naa goro pwi atũ-bà, â o tadidiri é naiié. Â wiana é tũ i pwi atũ-bà naa goro pwi jè âboro, â é câgagaié.»

Wâripû kà tèpa Roma

Mataio 22.15-22; Maréko 12.13-17

¹⁹⁻²⁰ Pwà tèpa dotée goro é Naèà, ma wà tèpa caa kà tèpa pwa ârapwaailò, âna rà tâmogòori pâ é tàgére pwa ucina wà lésu naa goorà. Â dau nũmarà na rà tâjũrué wài, ba na rà icurié tà pwi kupénoo kà tèpa *Roma. Éco na wãgotàra, géé goo na wãru tèpa âboro na rà wãdéarié, â rà naaé. Â rà gére pi-wéaa gooé.

Na jè tòotù, â rà panuâ pâdàrié tèpa âboro, ba na rà tawèerié goo pàra muru. Â wàilà, âna rà ina tée pâ, nũmarà na rà tâmogòori é âjupâra. Éco na rà mudàra cè pai pitòtié, naa na pai tòpi kée tàra.

²¹ Wàeni pwàra pitũra kàra ma wàé: «Pwi a pwa pupũra, bà nye tâmogòori pâ, gà ina é âjupâra, â câgà caa ipwaké goro âboro. Ba gà nye picémara ba tàrũ diri é pâ muru na nũma Pwidueé na bà pwa. ²² Â êkaa, na nũmabà na bà tawèerigà pâ: Pwiri wâdé* na jè wâripũ† tà pwi ukai kà tèpa Roma? É, o càcaa wâdé?»

²³ Éco na é tâmogòori ji ipwa tũâ kàra wà lésu. Â é ina tàra pâ:

²⁴ «Paari tũ é jè mwani atũ. Na-poromee î ma nee î, na wãgòro é mwani bèeni?»

Â rà tòpi tée pâ: «Kà pwi ukai kà tèpa Roma.»

*20:22 Pwiri wâdé... é, Pwiri pwa tàrũ kâjè. Pwiri rà ina é Naèà kâra Wàra pwapwicîri kà tèpa Juif.

†20:22 Wâripũ—Impôt.

²⁵ Â é ina tàra wà lésu pâ: «Â jèè wâdé, guwà pitôowâri tà pwi ukai é pwina kée; â guwà pitôowâri tà Pwiduée é pwina kà Pwiduée.»

²⁶ Â rà po dau pò goo é pai tòpi kée, ba càcaa pâri ma rà pwa tûâ tée na ara tèpa âboro. Â nye ticè cèna rà tòpi tée goo.

Pai o wâro còwâ kà tèpa bà

Mataio 22.23-33; Maréko 12.18-27

²⁷ Napwa naa goo wà tèpa *Sadukaio, [jè ditàra pwapwicîri kà tèpa *Juif] âna càra caa cèikî pâ, rà o wâro còwâ wà tèpa bà. Â wà pàra tàpé gée goorà, âna rà medari lésu. [Â târa ma rà paari pâ rà âjupâra] â rà tawèerié pâ: ²⁸ «Ico pwi a pwa pupûra, é jèè wii tâjè wà *Moosé naa na é *Naèà pâ: Wiàna é bà wà pwi âboro, na ticè èpo kée, â wâdé na é popa tô dàpwà kée wà pwi jiié, ma ru piéa. Deutéronome 25.5 Â, na wàrapwiri, â é naa cè goobàra pwi a bà.

²⁹ «Â wâdé. Êco na gà jèè niimiri cai ni: Pwa tèpa 7 aéjii. Â é piéa wà pwina ciàra, êco na é bà, â nye ticè èpo kée. ³⁰ Â pwi a pâ wê, âna ru piéa ma tô dàpwà, êco na é bà mwara wà pwini, â nye ticè èpo kàru. ³¹ Â wà pwi béaracié, âna ipaiwà. Â wàrapwiri naa goo wà tèpa 7 aéjii bèepwiri. Ba rà cau bà, â nye ticè èpo kàra. ³² Â gée na càurà diri, â é mwa bàra bà wà i tô ilàri. ³³ [Gà ina pâ] rà o mwa wâro còwâ wà tèpa bà, na jè tòotù. Â wiàna wàrapwiri, â wàilàpà narà, na o pwi éa tô ilàri-bà, na tòotù bèepwiri? Ba rà nye cau tèpa éaé diri! Â?! Gà tòpi cai!»

Pai tòpi kà lésu

³⁴ É tòpi tàra wà lésu pâ: «[Guwà pitanami.] Ba jè piéa co naa na pàara bèeni na jè bwaa wâro naa gòropuu. ³⁵⁻³⁶ Â o càcaa wàrapwiri naa na pàara noowê. Ba wà Pwiduée, âna ée mwa pitòrigari tèpa naîé—tàpé na é niimiri pâ pâri ma rà picaatâa ma wàé. Â nye wàilà kaa na ée mwa pawàrorà còwâ gée na aubà, â rà o pwacèwii tèpa *angela kée. Ba o càra mwa caa bà còwâ. Â o càra mwa caa piéa còwâ.

³⁷ «[Guwà tawèerio] naa goo é pai wâro còwâ gée na aubà. Â gona câguwà caa tâmogòori é pwina é ina wà Moosé? Ba é pwa jèkutâ [naa na é tii kée] goro i ji na nari upwâra, na ia tòò gò i ânye. Ba é ina goo Pwi Ukai Pwiduée pâ, é Pwiduée kà *Abérama, ma Isaaka, ma Iakobo. Exode 3.6 ³⁸ [Pai ina wèè pâ] rà nye cau tàgére *wâro jaa Pwiduée! Ba wà Pwiduée, âna câé caa Pwiduée kà tèpa bà, â é Pwiduée kà tàpé na rà wâro.»

Pai tòpi kée tà tèpa dotée goro Naèà

Mataio 22.41-23.12;
Maréko 12.35-40

³⁹ Wà pàra tèpa dotée goro é Naèà, âna rà tère é pwina é ina wà lésu tà tèpa Sadukaio, â rà ina tée pâ: «Aipaa! Nye dau wâdé kaa é pai tòpi'gà, co pwi a pwa pupûra!» ⁴⁰ Ba ipwacoé tàra, na rà tawèeri wà lésu goo cè pàra muru.

⁴¹ Â é ina tàra pâ: «Gorodà na rà ina wà tèpa âboro pâ, wà pwi *Mesia, [pwi ukai na guwà tapacîê] âna é pwi âboro kîri jii *Davita, gée goo na é pwi goobèrèè co†?»

†20:41 Grec: «Gorodà na rà ina pâ, wà pwi Mesia, âna é pwina naî Davita?»

Dau pwamuru naa goo pwi Mesia

⁴²⁻⁴³ «Bwa, càcaa wàrapwiri, ba nye wà Davita kaa, na é ina naa na tii Salamo, pâ:

Popai kà Pwi Ukai,

Pwi Ukai Pwidueé

na é patùra Pwi Ukai kôo:

“Gà me ma gà tâa ni.

Tâa ni gòro îô étò.

[Go naa tâgà é pitûâ.

O pwamainagà awé.]

Go nama gà còogai

tèpa ipaa dàgà.”Psaume 110.1

⁴⁴ «Ba ûna é ina pâ, Pwi Ukai kôo, âna é tàgére ina wà pwi Mesia. Â é paari pâ, wà pwi Mesia, âna pwi âboro na é piwéna jii diri pàrà tàpé!¹»

Cibwaa ipwacèwii tèpa dotée-bà!

⁴⁵ Wàru pâ âboro na rà gére tà-maari é pwina é ina wà lésu. Â, na ararà diri, â é ina tà tèpa *câmu kée pâ: ⁴⁶ «Guwà pwacôoco! Guwà cib-waa pwaduwa kà pàrà tèpa dotée goro é Naèà! Ba dau wâdé tàrà, na rà pâra na é pâ ârabwée gòri⁵. Â wâdé tàrà, na rà nye pwabwàcu tàrà, ma pwamainarà pâ âboro, naa na diri é pâ ére aupitapitiri. Â rà nye mudàra taaci é pâ autàa na tâa béaa, na *wâra pitapitiri, ma naa na pâ na aupi-ija maina. ⁴⁷ Â rà pwa é pâ nyakàra pwapwicîri [ba na jè o niimiri pâ rà tèpa âboro na rà wâdé]. Êco na, ûna rà gére wàrapwiri, â rà popa diri jii é pa dàpwà é pâ muru

na tà tàrà. Â géé goro kaa pwiri, âna o mwa pwa tàrà é wàrimuru na dau maina jii é wàrimuru kà pàrà tàpé.»

Iésu naa na Wâra pwapwicîri

Mataio 24.1-2; Maréko 12.41-13.2

Tò dàpwà na ticè neemuruê

21 É tâa na *Wâra pwapwicîri wà lésu. Â é gére côo tèpa âboro na dau pwa neemurà na rà tòpò mwani târa Wâra pwapwicîri. ² Â é tèepaa me tô jè dàpwà, na piticè neemuruê. Â é naa ji du ârailu nari mwani atü. ³ Â é ina wà lésu tà tèpa *câmu kée pâ: «Go ina tàwà é âjupâra pâ: Wà tô dàpwà bèeni na piticè neemuruê, âna po dau wéna awé é pwina é tòpò, jii pàrà tàpé. ⁴ Ba rà tòpò upûuê (ba ji ére mwani géé goro aumaina goo wàrirà). Â, na wàé, âna jèe nye piticè neemuruê kaa. Êco na é nye naa kaa diri é mwani na o pâri ma é wâro goo.»

O mwa tédidiri Wâra pwapwicîri

⁵ Géé na càué, â rà picâdiri i Wâra pwapwicîri wà pàrà tèpa âboro, pâ: «Nye dau wâdé kaa é pâ atü goro é auba, goo é pé wà bèeni! Po dau pwa kaamwa kée. Â dau muugère pâ cûuê^{**} na rà naa tèpa âboro, ba na uràpâra tà Pwidueé!»

⁶ ⁵ Â é ina tàrà wà lésu pâ: «Guwà côo diri pâ pwiibà? Âna go ina tàwà pâ: O mwa tèepaa é tòotù na o téura diri. Â o mwa ticè atü na o mwa pitâagòrà too wê.»

¹**20:44** Grec: Wà Davita kaa, na é ina gooé pâ ‘Ukai’, â gorodà na é pwina naîê?

⁵**20:46** Ârabwée gòri—Naa jaa tèpa Juif biu, âna câmu kà tèpa tà-manga ma tèpa pipapwicîrìrà.

^{**}**21:5** Cûuê—Décoration.

Ê pwina o tèepaa na pwâadèrèè

Mataio 24.3-35; Maréko 13.3-31

⁷ Rà tawèeri lésu wà tèpa câmu kée pâ: «Ico pwi a pwa pupûra, gà ina tâbà pâ o wiidà cèna o tèepaa é pwina gà gére ina. Â o dà cè câmu kée ma bà o tâmogòori pâ, o jèè tèepaa me é pwi pàara-bà?»

⁸ Â é ina tàra pâ: «Guwà ip-wacôwà, â guwà cibwaa pwa ma ipa-imwûruwà. Ba o wâru tàpé na rà o tèepaa me, â rà o pa é neeô. Â rà o ina tàwà pâ: “Wâgo pwi Mesia [na go me gée jaa Pwiduée, na guwà tapacîê]!” â “Jèè wâni é pàara kôo.” Êco na guwà cibwaa pâra wiârà! ⁹ Wiàna guwà tère jèkutâ goro pâ paa, ma pâ pai èpà wèè é gòropuu, â guwà cibwaa nama wâgotàwà! Ba o nye mara tèepaa é pâ pwiibà, êco na o càcaa pâji pwâadàra gòropuu.»

¹⁰ Â é ina mwara wà lésu pâ: «[Na pwi pàara-bà, â o wâru pâ ipaa pitiri gòropuu: Ba] é pwi jè Ba, âna ru ipaa ma pwi jè Ba. Â wà pwi jè ukai, âna ru pipaa ma cè pwi jè ukai. ¹¹ Â o gù napuu, na pâ para ére gòropuu, â o pâ nau tèepaa é pâ copwa na maina, ma pâ pwécapa^{††}. Â o wâru pâ muru na jè pwùkùru goo, â o wâru pâ câmu kée, naanidò napwéretòotù.»

O tubaèpà tà tèpa cèikí

¹² «Béaa kâra diri pâ pwiibà, âna o dau tubaèpà tàwà, wâguwà tèpa câmu kôo. Ba rà o tâjûruwà, â rà o mwa popawà pâ, naa na pâ *wâra pitapitiri, ma naa na pâ wâra kara-

puu. Â rà o dàtiwà na ara tèpa kupénoo, ma wà tèpa ukai, gée goro na guwà tèpa âboro kôo. ¹³ Â, na pwi pàara-bà, âna o naa tàwà, ba na guwà o tèpa *paâjupâraô, na ararà. ¹⁴ Â guwà cibwaa dau nûnûma ma pidumapiê goro pai tòpi kàwà tàra. ¹⁵ uBa go o mwa naa tàwà é pâ popai na guwà o ina, bau é autâ-mogòorimuru. Â o càcaa pâri ma rà tòpi tàwà wà tèpa pièpàriwà!

¹⁶ v«Rà o icuriwà wà du nyaa ma caa kàwà, ma wà tèpa aéjii kàwà, ma wà tèpa jènerewà, ma wà tèpa béewà, tiagoro na o tètâmwara para tàpé gée goowà. ¹⁷ Â rà o pièpàriwà goodò diri é pâ âboro. ¹⁸⁻¹⁹ Êco na wà pwina é cimwü, âna ée mwa udò, â o tà tée é *âji wâro. Â o nye ticè na rà pwa, na o tigée goro é wâro bèepwiri na wâgoowà^{††}.»

O dau pwaée kà tàpé lérusaléma

²⁰ «Na guwà còo pâ pwâra paa^{††} na rà cibèepi *lérusaléma, â wàè kaa pwiri na guwà o tâmogòori pâ o jèè tédidiri i auba. ²¹ Wà tàpé na rà wâgòroigé jii i ville, âna rà cibwaa tò naa na! Â wà tàpé na rà tâa na i ville, âna rà uru wài! Üu, wâdé na rà cau uru wài naa gò pâ jaa, wà diri tàpé na rà tâa napô *Judée! ²²⁻²³ wAu! Wârico! Ba, naa na pâ tòotù bèepwiri, âna po dau pwaée kâra pa ilàri na rà nyarana, ma pa ilàri na rà pa-di é èpo kâra. Ba wàèpwiri é pàara na wà Pwiduée, âna ée mwa naa wârimuru târa é Ba kée, [wà tèpa *Juif]. Êkaa na wàrap-

^{††}21:11 Pwécapa—Épidémie. Pâ maagé na pâpitiri napô.

^{‡‡}21:18-19 Â o nye ticè... Grec: Â o nye ticè ji caapwi wàrapûrué na o tiàu.

^{¶¶}21:20 Pwâra paa—Armée.

^t21:14 Luka 12.11-12 ^u21:15 Apostolo 6.10

^v21:16 Mataio 10.21-22 ^w21:22-23 Jérémie 5.29, 46.10; Osée 9.7

wiri cè pai pacoo diri pâ popai kà tèpa *péroféta wâna *Tii Pwicîri.

«Â o po dau maina ê pwâra putâmu kêe, â rà o dau pwamaagé còo tèpa âboro wê, na pwi pàara-bà. ²⁴Â o dau wâru tàpé na o tètâmwara goro ê tauwa. Â o wâru mwara tàpé na o piirâ ma poparâ pâ, naa na pâ napô na wâru, ba na rà tèpa *ênawéna kîri kà tèpa âboro wê. Ba ê pwi pàara bèepwiri, âna o pàara kà tàpé na càra caa tèpa Juif. Â rà o pwatari diri lérusaléma. Â rà o mwa còogai ê napuu kêe bau ê Ba kêe, tiagoro ê tòotù na ée mwa pacoo pwiri [wà Pwiduée].»

Pai wâjué me còwâ kà lésu

²⁵⁻²⁶y «[Gée na càuru pwiri] â o pwa pâ câmu na ité naa na i tòotù, ma ê parui, ma ê pâ îricò. Ba o gùmagù ê pàara napwéretòotù. Â [o nye ité mwara i nawià, â] o pwa pâ diopwaa kâra pàri wià^{§§}, â o dau maina airà. Â wà tèpa âboro gòropuu, âna rà o pò goo diri pwiri, â o dau wâgotàra, â rà o pwùkùru. Ba rà o còo pâ, o jèe tèepaa ê pàara na po dau èpà awé naa gòropuu. ²⁷zÂ nabwé, â rà o mwa bàra còô, wâgo *Pwina naîri âboro, wiàna go tèepaa me na nee, naa na ê pàtâmo, ma ê pai maina ma muugère kôo. ²⁸Êkaa na go ina tàwà pâ: Wiàna guwà còo pâ, jèe tapoo coo ê pâ muru bèepwiri, â guwà gòo ma ipwàdée! Ba o jèe càcaa gòiri ê tòotù, â ée mwa pa-udòwà wà Pwiduée!»

Câmu goro iri wâi

²⁹Wà lésu, âna [é patùrarà mwara goro ê pwina o tèepaa. Â] é ina tàra é ucina bèeni pâ: «Guwà còo ê *iri wâi, é, pwi jè upwâra. ³⁰Ba, na é tapoo ti, â guwà tâmogòori pâ, ée jèe tèepaa me ê pàara na ucuu i napô. ³¹Wàrapwiri na guwà còo pâ, gére tèepaa ê pâ pwi bèepwiri, na ia go ina, â guwà o tâmogòori pâ, ée jèe tapoo tòpò ê Mwaciri kêe wà Pwiduée. ³²Â go ina tàwà ê âjupâra pâ: [O càcaa gòiri.] Ba wà pàra tèpa âboro nabà, âna rà o bwaa nye còo pwiri, béaa kâra pai o bà kàra. ³³Ba o tiàu ê napwéretòotù ma ê gòropuu; â napwa ê popai kôo, âna o càcaa tiàu.»

Guwà tà tàcî!

³⁴«Guwà ipwacòoco! Guwà cibwaa wârori ê wâro imudi; guwà cibwaa dau wâdo ma ija! Â guwà cibwaa géaa goo ê pâ muru [na o tubatiàuwà naa goo] naani gòropuu. Ba wiàna guwà tà èrà goo pâ muru bèepwiri, â péa guwà mwa tà pò, ma piticé càrawà, na go tèepaa me còwâ, ³⁵pwacèwii diri pàra âboro gòropuu. Ba go o mwa cau papòrà diri, pwacèwii [pwi a pwa puà, na é tũ] puà kêe naa gòro ê pu ârawéa. ³⁶Êkaa na guwà tà tàcî! Â wâdé na guwà pwapwicîri tà Pwiduée, ma ilari jiié pâ, na é wéaariwà jii diri pâ muru na èpà na o mwa tèepaa. Â [go o mwa ipwàdée goowà] wâgo Pwina naîri âboro, na guwà cima arao. Nabwé!»

^{§§}**21:25-26** Pàri wià—Les grands brisants.

^x**21:24** Psaume 79.1; Auinapàpari 11.2

^y**21:25-26** Ésaïe 13.10; Ézékiel 32.7; Joël 3.4; Auinapàpari 6.12-13

^z**21:27** Daniel 7.13; Mataio 26.64; Auinapàpari 1.7

³⁷⁻³⁸[Na pàara na é tâa lérusaléma na wà lésu] â é tò naa na Wâra pwapwicîri na diri pâ tòotù, ba na é pacâmuri tèpa âboro. Ba mu ipitirirâ naawê, naa diri pâ dàuru, ba na rà tèreê. Â, na bàrane, â é mu wâjué còwâ naa gorojaa Élaio, â é tâa wê naa ne.

É icuri lésu wà Judas

Mataio 26.1-16; Maréko 14.1-2; loane 11.45-53

22 Jèe pâmwyabweri é *tòotù maina kà tèpa *Juif, na ina goo pâ tòotù Paséka—pwi tòotù na rà ija poloa na ticè nyaa kêe. ²Â wà tèpa caa kà tèpa pwa *ârapwaailò, ma wà tèpa *dotée goro é Naèà, âna rà imudàrà cè pai pwa wèe, ba na rà tètâmwara wà lésu. Êco na wâgotàrà goo wà tèpa âboro. [Ba dau wâru tàpé na rà wâgoo lésu.]

^{3a}Â, na pwi pàara bèepwiri, âna wà *Caatana, âna é nye too kaa naa goo wà Judas Iscariote, wà pwi jè ârapàara tèpa 12 *apostolo kà lésu. ⁴Â é pâra wà Judas, nau còo tèpa caa kà tèpa pwa ârapwaailò, ma wà tèpa caa kà tèpa wéaari é *Wâra pwapwicîri. Â é ina tàrà pâ, na ée mwa panuâ lésu tàrà. ⁵Â rà nye dau ipwádée kaa, â rà ina tée pâ, na rà o mwa naa cè mwani tée. ⁶Â géé na càùé, âna é imudàrà cè naigé, ba na é icuri pwàniri tàrà wà lésu.

Pi-ija kà Pwi Ukai

Mataio 26.17-30; Maréko 14.12-26; 1 Korénito 11.23-25

^{7b}É jèe tèepaa é bétapoo tòotù kâra 'pi-ija poloa na ticè nyaa kêe'—

tòotù na rà mu taa é nari mutô târa Paséka.

⁸Â wà lésu, âna é panuâ pâ naa *lérusaléma wà Pétéru ma loane, â é ina tàru pâ: «Gàu pâra béaa naa na ville, â gàu pwabwàti é utimuru kâjè, târa é tòotù Paséka.»

⁹Â ru tawèerié pâ: «Wàpà na nūmagà na jè pi-ija wê?»

¹⁰Â é tòpi tàru pâ: «Na gàu tò naa na ville, â o ipitiwà ma pwi âboro, na é popa é wâra jawé. Â gàu pâra wiâê. Â, na é tò naa na jè pwârawâ, ¹¹â gàu ina tà pwi apooro wê pâ: “É tawèeri me wà pwi a pwa pupûra kâbà pâ, o wâpà é naditârawâ, na bà o ija naima é utimuru târa Paséka?”

¹²«Â ée paari tàu é jè naditârawâ na wâdòiti—pwi naditârawâ maina na jèe ipwabwàti. Â gàu pwabwàti i uti kâjè naawê.»

¹³Â nabwé, â ru pâra wà loane ma Pétéru, â ru pâmari wàra na é ina tàru wà lésu. Â ru pwabwàti é utimuru târa Paséka.

I poloa ma i dipâa

¹⁴Na bàrane, ûna jèe tèepaa é pàara na rà pi-ija na, â rà tâa goro taapà wà lésu ma i tèpa 12 apostolo kêe. ¹⁵Â é ina tàrà pâ: «Jèe gòiri na go tapacîri é ji pwi pàara bèeni, na jè pi-ija naima é utimuru târa Paséka, béaa kâra pai picâri kôo. ¹⁶Ba go ina tàwà pâ: O câgo mwa caa ija é utimuru bèeni ma wâguwâ, [naani gòropuu]. Go o mwa ija còwâ na go o mwa bàra tubanabwé é wakè [kâra âji Paséka] na pàara na é tòpò Mwaciri kêe wà Pwidueé*.»

***22:16** Dernière phrase—Grec: Tiagoro na o pacoo, naa na Mwaciri kà Pwidueé.

^a**22:3** loane 13.2,27 ^b**22:7** Exode 12.1-27

¹⁷ Â é popa é wârado dipâa. Â é pwaolé tà Pwidueé, â é ina tàra pâ: «Guwà popa, â guwà cau wâdo jè-caa. ¹⁸ Ba go ina tàwà é âjupâra pâ: O câgo mwa caa wâdo cè dipâa [naani gòropuu]. Go o mwa wâdo é dipâa na bwaa âmuê, naa na pàara na é tòpò Mwaciri kêe wà Pwidueé.»

¹⁹ Â é popa é poloa, â é pwaolé tà Pwidueé. Â é tubiti, â é naa tàra, â é ina tàra pâ: «Êni, âna naiio, na go panuâ ba kàwà. Â, na wàrapwiri, â guwà o mwa nye tà pitaniimiri é pwina go pwa tàwà.»

²⁰ Gée na càùru é pi-ija, â é pa i wârado dipâa[†], â é ina tàra mwara pâ: «Êni, âna *câmu kêa *auip-wataâboro na bwaa âmuê, na é pwa wà Pwidueé goro é domii kôo na o jèe joro. [Ba o wàrapwiri pai tòpò pinaanapô naa nabibiu kàwà ma wàé.]]»

É patùrarà mwara na rà pi-ija

Mataio 26.20-35; Maréko 14.17-31; loane 13.21-38

²¹⁻²² c[É ina tàra mwara pâ]: «Wâdé na go bà, wâgo *Pwina naîri âboro, ba na pacoo é auniimiri kà Pwidueé gée na biu. Êco na, napwa naa goo wà pwi âboro na é pi-icurio, âna po dau pwaée kêe. Â guwà côo, co tèpa béeò, é tâa jaajè ni, wà i pwi âboro bèepwiri, ba jè gére ija ma wàé.»

²³ Â wà tèpa câmu kêe, âna [rà pò goo pâ popai bèepwiri, â] rà pitànunuu, â rà pitawèerirà pâ: «Wàilàapà na o pwa pwiri?»

Guwà ipakîriwà pwacèwiio

²⁴ dRà tapoo pitòocia wà tèpa câmu. Ba rà imudàra cè pwi âboro na é imaina naa jaarà.

²⁵ eÂ é ina tàra wà lésu pâ: «Guwà côo, naa jaa wà tàpé na càra caa tèpa âboro kà Pwidueé[‡], âna wà tèpa ukai ma wà tèpa pitûâ, âna rà còogai tèpa âboro. Â nûmarà na jè tà pwamainarà ma pwaolé tàra taaci[¶]. ²⁶ fÂ wâguwà, âna guwà cib-waa pwacèwiirà! Ba wà pwi âboro imaina nabibiu kàwà, âna wâdé na é pwacèwii pwi nari èpo. Â wà pwi a pitûâ, âna wâdé na é pwacèwii pwi ênawéna.

²⁷ g«Ba [naa jaa tèpa âboro gòropuu, âna] wà pwi ukai, âna é tâa goro taapà; â wà tèpa ênawéna kêe, âna rà naa èe. Â guwà côo, nye càcaa wàrapwiri naa nabibiu kâjè. Ba go jèe pâ nau pwi ênawéna kàwà.

²⁸ «Â wâguwà, na guwà tâa jaa na go tâa na aré ma tòina, ²⁹ âna go mwa naa tàwà [é autâa na] é Mwaciri, na é jèe naa tôo wà Caa kôo. ³⁰ hÂ jè o mwa pi-ija naima ma wâgo. Â guwà o mwa tâaboo naa

[†]22:20 É pa i wârado dipâa—Munaa é wàrapwiri na é naa tàra é wârado na caapwi (nee tii 17), é, munaa é wàrapwiri gée na càùé, ba wiâra é nyamanya kà tèpa Juif, âna rà wacié wâdo i wârado dipâa, na tòotù Paséka.

[‡]22:25 Naa jaa wà tàpé... Grec: Naa jaa pâ Ba.

[¶]22:25 Dernière phrase—Grec: Â rà nama jè ina goorà pâ 'Tèpa pwa na wâdé'.

^c22:21-22 Psaume 41.10; loane 13.21-22 ^d22:24 Luka 9.46

^e22:25 Mataio 20.25-27; Maréko 10.42-45

^f22:26 Mataio 23.11; Maréko 9.35 ^g22:27 loane 13.12-15

^h22:30 Mataio 19.28

gòro autâa kà tèpa ukai, ba guwà o pitûa kà tèpa 12 wâao *Isaraéla.»

Gà mwa pitûtôowâriô, co Pétéru

³¹ Wà lésu, âna é tabiié naa goo Simona Pétéru, â é ina pâ: «Tère! Wà Caatana, âna é ilari pâ, na é jèpa tacaiwà. Â ée mwa nama gù-magù é pwâranûmawà, naa na jè ji pâara⁵. ³² i[Â ée mwa dau tacaigà co Simona, pwi âji béeò! Au, meaarigà! Ba gà o mwa tûu.] Êco na go jèe pwapwicîri ba kâgà, ba na gà mwa cimadò còwâ. Â wiàna gà o mwa wâjué me còwâ dario, â [pâragà, na] gà pagòo tèpa aéjii'gà bèeni.»

³³ Â é tòpi tée wà Pétéru pâ: «Bwa! Bwa, co Pwi Ukai! Nye pâriô mwara ma go picâri pwacèwiigà, wiàna naa na karapuu, é ju capai bà!»

³⁴ Â é ina tée wà lésu pâ: «Bwa, go ina tâgà é âjupâra, co pwini, pâ: Naa na ne nabà, âna béaa kêra cè pai to kêra i ja, âna gà o wacié pitûtôowâri pâ, câgà caa tâmogòorio.»

Guwà ipwabwàtiwà târa ipaa!

³⁵ jÉ ina mwara wà lésu tà tèpa câmu kée pâ: «Na ia, âna go cùruwà [ba na guwà Picémara é *Picémara Wádé] âna ticè mwani, ma atà, ma wâraâwà na guwà popa wiâwà. Â wànau, gona nye tiâu jiiwà cè muru?»

Â rà tòpi tée pâ: «Bwa.»

³⁶ Â é ina târa pâ: «Êco na nabàni, âna go ina tàwà pâ, wâdé na guwà popa cè mwani ma atà kàwà! Â wiàna ticè tàuwa kàwà, â wâdé na guwà icuri ârabwée kàwà, ba na o

wâri wée. ³⁷ k[Ba rà o jèe tubaèpà tóo pwacèwii na go pwi âboro èpà.] Ba pwa jè popai good, na wii naa na *Tii Pwicîri, pâ: Rà naa wârimuru tée; ba rà ina pâ, é pwi a pwa na èpà.Ésaïe 53.12 Â o jèe nye coo é popai bèepwiri.»

³⁸ Â rà ina tée wà tèpa câmu kée pâ: «Wàeni é du ârailu tàuwa, co Pwi Ukai!»

Â é tòpi târa pâ: «Jèe pâri^{**}!»

É pwapwicîri wâ gòrojaa Élaio

Mataio 26.36-46; Maréko 14.32-42

³⁹ Rà còobé gée na wâ wà lésu ma wà tèpa câmu kée, â rà pâra naa gòrojaa Élaio. Ba mu nye câmaajé târa [na rà puu wê].

⁴⁰ Ūna rà tèepaa naawê, â é ina târa pâ: «Guwà pwapwicîri ba na o pwa cè nii ma gòo kàwà, wiàna tacaiwà.»

⁴¹ Â é tàpo paé jiià, â é tùu jùrué, â é pwapwicîri tà Pwiduée.

⁴² Â é ina pâ: «Caa, wiàna nûmagà, â gà patâjii jiiio é pâ aré ma tòina bèeni. Êco na gà cibwaa pwa é pwina nûmoo goo, â gà nye pwa câbawâdè'gà.»

⁴³ Â é nye tèepaa kaa pwi jè *angela, me gée *napwéretòtù, â é pagdoé. ⁴⁴ Â é nye pwapwicîri mwara wà lésu, â jèe po dau maina é aré ma tòina kée. Â é wétàu kée, âna jèe pâra nau domii, â joro naa napuu pwacèwii é pwâra jawé.

⁴⁵ Â nabwé, â é cimadò, â é wâjué me còwâ dari tèpa câmu kée. Êco na é còo pâ rà puu. Ba dau oratàra gée goo pai pikîri kêra. ⁴⁶ Â é ina târa pâ: «Cina guwà puu? Guwà

⁵ **22:31** Pwa ucina naa na grec goo é pai ura pwâra blé târa ma pinaaitiri é pudòro blé ma é parawée.

^{**} **22:38** Jèe pâri—Munaa pai ina wée pâ: Jèe nabwé na jè tùra.

tà tàcî, â guwà pwapwicîri ba na o pwa cè nii ma gòò kàwà, wiàna tacaiwà.»

Rà tâjùru lésu

Mataio 26.47-56; Maréko
14.43-52; loane 18.3-12

⁴⁷ Ûna é bwaa gére ina pwiri wà lésu, â é po tèepaa me wà Judas, wà i pwi jè ârapàara tèpa 12 apostolo kée. Â rà tèepaa me wiâê pâ âboro na wâru, [ba na rà tâjùru lésu]. Â é nye pâra dà lésu kaa wà Judas, â é pwabwàcu tée, ma bwénüüê.

⁴⁸ Â é ina tée wà lésu pâ: «Wànuu, co Judas? Gà wàrapwiri târa pai pi-icurio, wâgo Pwina naîri âboro, goro é pai bwénüüô'gà?»

⁴⁹ Wà tèpa câmu kà lésu, âna rà côo pâ rà o jèè tâjùrué wà tèpa âboro. Â rà pò ma ina tée pâ: «Wâdé co Pwi Ukai, na jè piokée! Wàéni tàuwa!»

⁵⁰ Â wà pwi jè ârapàararà, âna é nye tûboo kaa é tàuwa kée naa gòro pûru pwi âboro kîri kà pwi ukai kà tèpa pwa ârapwaaailò. [Êco na] é tépàgà co i doronyüruê.

⁵¹ Â é ina tàra wà lésu pâ: «Bwa! Jèè pâri! Guwà cibwaa cicararà!»

Â é tu naa goo i doronyüruê, â nye wâdé côwâ kaa.

⁵² Â é patùra tèpa pitûâ kà tàpé na rà me nau tâjùrué—tèpa caa kà tèpa pwa ârapwaaailò, ma wà tèpa caa kà tèpa wéaari é Wâra pwapwicîri. Â é ina tàra pâ: «Wà-nau? Guwà me nau popao, goro é pâ tàuwa, ma é bàra upwâra, pwacèwii na go pwi a pòtàmwarà âboro! ⁵³ Diri é pâ tòotù, âna go tâa nabibiu kàwà, naa na Wâra pwapwicîri, êco na câguwà caa tâjùruo! Bwa, wâdé na wàrapwiri. Ba ni, âna

jèè pàara kàwà—pàara na é pitûâ é pàtàmara é bàutê.»

⁵⁴ Â rà tâjùru lésu.

É pitütôowâri lésu wà Pétéru

Mataio 26.69-75; Maréko
14.66-72; loane 18.16-27

Rà popa pâ lésu naa pwârawâ kà pwi *ukai kà tèpa pwa ârapwaaailò. Napwa wà Pétéru, âna é picâwiâê gée iti. ⁵⁵ Â é pâmarì pàra tèpa wéaa, naa na gòroigé kâra pwârawâ. Ba rà pwa é pé na ânye, â rà pwacârau. Â é coo burà pwacârau jaarà wà Pétéru.

⁵⁶ Â wà tô jè ènawéna, âna é côoê naa na pwéelaa kâra ânye. Â é ciburà ucâriê, â é côoinaê, â é ina [tà tèpa âboro na rà tâa wê] pâ: «É! Wà pwini, âna é pwi jè bée lésu gée Nazareth!»

⁵⁷ Êco na é pitütôowâri wà Pétéru, â é ina tée pâ: «Bwa! Câgo caa tâ-mogòorié, co ttoni.»

⁵⁸ Â gée na càuru é ji pàara bèep-wiri, â wà pwi jè âboro, âna é côoinaê mwara, â é ina tée pâ: «Pwiini, gona câgà caa pwi jè bée lésu?»

Â é tòpi tée wà Pétéru, pâ: «Bwa!»

⁵⁹ Â wâna caapwi ineretòotù, â wà pwi jè âboro, âna é nye gòro goro ina tà tèpa bée pâ: «Akaé! Âjupâra pâ é pwi jè bée! Ba wàé mwara, âna é pwi a me gée Galilée!»

⁶⁰ Â é tòpi tée wà Pétéru pâ: «Kaa! Gà tère, co pwini! Câgo caa tâ-mogòori é pwina nûmagà na gà ina!»

Ûna é bwaa gére ina pwiri, â é to i ja. ⁶¹ Â wà Pwi Ukai lésu [na rà tàgére pitèié naa na jè ére gòroigé] âna é nye tabiié kaa, â é ucâri wà Pétéru. Â é nye niimiri kaa wà

Pétérù i pwi ia é ina tée wà lésu pâ: «Béaa kâra é pai to kâra i ja, âna gà o wacié pitûtôowâri pâ, câgà caa tâmogòorio.»

⁶² Â é còobé naa gòroigé wà Pétérù, â é dau i pijinünü.

Rà tubaèpà tà lésu ma pitèié

Mataio 26.63-27.2; Maréko 14.53-15.1; loane 18.13-14,19-24

⁶³ Wà tèpa âboro na rà wéaari lésu, âna rà pitaurée gooé, â rà èié.

⁶⁴ Â rà târamiri é naporomee, â ûna rà tòbitié, â rà ina tée pâ: «Wàilàapà na èigà? Gà pinadàra cai, [wiàna gà pwi *péroféta na gà tâmogòori diri é muru!]

⁶⁵ Â rà dau tànyiriê, ma ina tée pâ muru na po dau èpà.

Wàra pitèimuru kà tèpa Juif

⁶⁶ Ûna po dàuru moo, â rà pitapitirirà naima diri é wàra pitûâ kà tèpa Juif—wà tèpa caa kà tèpa pwa ârapwaailò, ma wà tèpa pitûâ, ma tèpa dotée goro é Naèà. Â rà ina [tà tèpa wéaa] pâ, na rà popa me lésu na ararà.

⁶⁷ mÂ rà ina tée pâ: «Wiàna wâgà wà pwi *Mesia, â gà ina tâbà!»

Â é tòpi tàra wà lésu pâ: «Wiàna go ina tàwà é âjupâra, â o câguwà caa cèikí naa good.

⁶⁸ «Â wiàna go tawèeriwà goro cè jè muru, â o câguwà caa tòpi tóo.

⁶⁹ nÈco na o jèe tèepaa é pàara, na wà Pwina naîri âboro, âna ée mwa tâa gòro ètò kà Pwiduee na dau pwa patàmee, [â ée mwa pitûâ].»

⁷⁰ [Ûna rà tère pwiri, â rà nye dau putàmù kaa] â rà ina pâ: «Ico pwini! Gona gà ina pâ wâgà, âna gà *Pwina naî Pwiduee?»

Â é tòpi tàra wà lésu pâ: «Guwà jèe nye tàgére ina!»

⁷¹ Â rà pi-ina pâ: «Jèe pâri! Guwà nye tère é pwina é ina. Naaco cè tèpa pitòtié, [ba é jèe ipitòtié còwâ!]

lésu na ara Pilato ma Héroda

Mataio 27.11-26; Maréko 15.2-15; loane 18.28-19.16

23 Rà cau cimadò diri tèpa *wâratûâ kà tèpa Juif, â rà cia lésu dari wà *Pilato, [pwi kupénoo kà tèpa Roma]. ² Â rà pitòti lésu, ma ina pâ: «Wà pwi âboro bèeni, âna é pitoo naa na pûru é Ba kâbà [tèpa Juif] ba na rà cicara César, pwi ukai. Ba é ticia jiirà, na rà wâri mwani wâripû tée, â é ina pâ wàé pwi *Mesia, pwi jè ukai maina.»

³ Â é tawèeri lésu wà Pilato pâ: «Gona nye wâgà kaa, na gà Pwi Ukai kà tèpa Juif?»

É tòpi tée wà lésu pâ: «Gà jèe nye tàgére ina.»

Ticé pwina é pwa na èpà!

⁴ É tabiié wà Pilato naa goo tèpa caa kà tèpa pwa *ârapwaailò, ma wà pàra tèpa âboro na rà tâa wê. Â é ina tàra pâ: «Câgo caa pâmari cè majoro wârimuru kée.»

⁵ Èco na rà ina ba gòo tée pâ: «Bwa! Gà côo, é nama gùmagù napô pitiri, goro é pai pwa pupûra kée—tapoo na Galilée, tia ni *lérusaléma!»

⁶ Â é ina tàra wà Pilato pâ: «Wà-nau? Guwà ina pâ, é pwi âboro gée Galilée?»

⁷ oÛna rà tòpi tée pâ «Ûu», â é panuâ pâ lésu naa jaa *Héroda Antipas. Ba wàé na é pwi kupénoo na

^m22:67 loane 3.12 ⁿ22:69 Psaume 110.1; Apostolo 7.56

^o23:7 Luka 3.1

Galilée. Â, na pwi pàara-bà, âna é tàgére tâa lérusaléma.

É coo ara Héroda Antipas

⁸É nye dau ipwàdée kaa wà Héroda na é côo lésu, ba jèe nye dau gòiri pai tère kée è jèkutâ gooé. Â nye dau nùmee na é côo cè jè *câmu kâra pàtamee cèna é pwa. ⁹Â é tawèerié mwara goro pâ muru na wâru. Êco na câe caa tòpi tée wà lésu. ¹⁰Â [naa na diri é pàara na ru gére wàrapwiri, â] wà tèpa caa kà tèpa pwa ârapwaailò ma wà tèpa *dotée goro è Naèa, âna rà tàgére tâa wê, â rà dau tùra too ma pitòtié. ¹¹[Jèe pâ nau ora tà Héroda gooé] â rà tànyirié ma piècaarié, wàe ma wà tèpa coda kée. Â rà pwa ma é coona é pé ârabwée kâra ukai. Â rà panuâe còwâ pàdari Pilato.

¹²Tapoo na pwi tòotù-bà, âna ru pitèreru wà Héroda ma Pilato. Ba béaa, âna nye tupédu a pièpà.

É coo còwâ ara Pilato

¹³Wà Pilato, âna é panaimari é napô, bau tèpa pitùâ kâra, ma tèpa caa kà tèpa pwa ârapwaailò. ¹⁴Â é ina tàra pâ: «Guwà pame pwi âboro bëeni, na guwà gére ina pâ: “É pitoo naa na pûru tèpa âboro, ba naa gùmagù è napô.” Â go tawèerié goo, na arawà. Êco na câgo caa pâmari cèna èpà na pâri ma pwa wârimuru tée goo.

¹⁵«Â wà ukai Héroda Antipas mwara, âna câe caa pâmari cè èpà cèna é pwa, â é panuâe còwâ me naani. Â nye ticè majoroé ma naa

wârimuru tée, ma é bà. ¹⁶Na wàrapwiri, â go o nye pwa ma pâdié co, â go o nye panuâe còwâ.» { ¹⁷Ba pâra Pilato na é pacòobé è pwi jè âboro gée na karapuu, na diri pâ naja, na tòotù *Paséka.}

Nümarà goo Barabbas

¹⁸[Ôna é ina pwiri wà Pilato] â rà nye cau wiikau too kaa é pâ âboro, ma ina pâ: «Nama é bà wà pwi âboro bèepwiri! Gà panuâ wà Barabbas!»

¹⁹(Wà pwini Barabbas, âna é tâa na karapuu, ba é pwi a tètàmwara âboro. Â é pwi jè ârapàara mwara tàpé na pwa na rà cicara tèpa *Roma, naa lérusaléma.)

Tanamirié naa goro kurucé!

²⁰Wà Pilato, âna nùmee na é panuâ lésu, â pwa na é patùra tèpa âboro, [ba na é pacoora]. ²¹Êco na rà mwa nye dau uu ma tomara too kaa pâ: «Tanamirié! Tanamirié naa goro *kurucé!»

²²É bwaa wacié tawèerirà wà Pilato pâ: «Dà cè èpà cèna é pwa pwi âboro bëeni? Na nye ticè majoroé ma é bà. Go o nye nama pâdié co, ma panuâe còwâ.»

²³Êco na rà mwa nye dau pwatàngürurà^{††} ma uu too ma ina pâ: «Tanamirié!»

²⁴Â é nye niimiri bamwara wà Pilato pâ, na é pwa é pwina nümarà goo. ²⁵Â é panuâ wà Barabbas, wà i pwi pòroca^{‡‡}, â é panuâ wà lésu tà tèpa coda kée, ba na rà tètàmwereé^{¶¶}.

^{††}23:23 Pwatàngürurà—Se révolter, se débattre.

^{‡‡}23:25 Pwi pòroca—Meurtrier.

^{¶¶}23:25 Ba na rà tètàmwereé—Grec: Ba na rà pwa tée è pwina nûma tèpa âboro goo.

Rà popa pâ lésu ma rà nama é bà

Mataio 27.32-34; Maréko
15.21-24; Ioane 19.17

²⁶ Wà tèpa coda roma, âna rà popa pâ lésu, [âna é kâa i kurucé kée]. Â ipitirà ma pwi jè âboro gée na ville Cyrène, na nee Simona, na é wâjué me gée na aupwanapô. Â rà tacoo gooé, ba na é kâa pwicò i kurucé kà lésu.

²⁷ Â dau wâru pâ âboro na rà pâra wiâ lésu. Â wà pa ilàri, âna rà imurué ma pijinünü.

²⁸ Â é tabiié lésu naa goorà, â é ina tàra pâ: «Pa èpo gée lérusaléma, guwà cibwaa imuruô! Guwà imuruwà còwâ, ma pâ èpo kàwà. ²⁹ P Ba o jèe tèepaa è pàara na [o dau gò. Ba] o mwa ina pâ: “Rà ipwàdée pa ilàri na càcaa pâri ma rà ipièrù, ma wàilà na càra caa pâji pitàmari èpo, ma wàilà na càra caa pâji pa-di èpo!”

³⁰ q «Â [o dau maina é pai picâri kà tèpa âboro, tiagoro na] o nūmarà na tūu naa gòrà è pâ jaa^{ss}, ba na naap-wànrirà [jii é pé tòina bèepwiri]!

³¹ «Ba “Wiàna rà cîri i upwâra na bwaa bwùu*, â rà o mwa wànau târa è upwâra na jèe mwari?” [Ba rà tubaèpà tōo nabà, â rà o mwa tubaèpà tàwà gée na càué.]»

³² Â wà tèpa coda, âna rà capai popa lésu ma wà tupédu a pwa na èpà, ma capai tanamirirà.

Rà tanamirié naa goro kurucé

Mataio 27.35-44; Maréko
15.25-32; Ioane 19.18-27

³³ Rà popa lésu pâ, tèepaa naa na ére na ina goo pâ ‘Napwiripûru âboro’. Â rà tanamirié naa goro *kurucé. Â rà tanamiri mwara i tupédu a pwa na èpà; pwi jèpwi naa gòro étò kée, â pwi jèpwi naa gòro aèmwü.

³⁴ r Â wà lésu, âna é ina tà Pwiduée pâ: «Caa, gà pwanaurirà, ba càra caa tâmogòori é pwina rà pwa.»

Â wà tèpa coda, âna rà picàù noo kâra tii, naa goro é ârabwée kée.

³⁵ s Wâru pâ âboro na rà coo wê, â rà gére ucâri diri é pwina tèepaa. Â wà tèpa pitûâ kà tèpa Juif, âna rà pitaurée goo lésu, â rà ina pâ: «É pi-ina gooé pâ é pwi Mesia, [*pwi a pa-udò na é cûrué me wà Pwiduée]! Â é tâmogòori ma é pa-udò pàra tàpé, éco na câé caa tâmogòori ma é ipa-uddé còwâ!»

³⁶⁻³⁷ t Wà tèpa coda, âna rà pitaurée mwara gooé. Ba rà nye tà pame darié dipâa na maga, â rà nye tà ina tée pâ: «É! Pwiini, wiàna gà pwi ukai kà tèpa Juif, â gà nye ipa-uddògà còwâ!»

³⁸ Â rà ténamiri dòiti kâra pûrué jè ére upwâra na wii naa goo é aupwa

^{ss} **23:30** O nūmarà na tūu naa gòrà è pâ jaa—Grec: Rà o ina tà tèpa jaa: Guwà câjipibà! Rà mwa ina târa nari jaa: Guwà tūu naa gòbà. (Còo Osée 10.8.)

***23:31** Wiàna rà cîri i upwâra... Pai ina wèe pâ, wiàna é picâri wà lésu, wàè, na câé mu caa pwa na èpà, â rà o mwa dau picâri kaa wà tèpa jèneréè, tèpa Juif, na rà pwa na èpà.

^p**23:29** Luka 21.23 ^q**23:30** Osée 10.8; Auinapàpari 6.16

^r**23:34** Psaume 22.19; Ésaïe 53.12 ^s**23:35** Psaume 22.8-9

^t**23:36-37** Psaume 69.22

tii na ina pâ: Iésu, pwi ukai kà tèpa juif.

³⁹ Â wà i pwi jè bâadi na ia tanamiriê naa goro jè jènere Iésu, âna é dau tanyiriê, â é ina tée pâ: «A! Wà nau co pwini? Gà ina pâ, wâgà pé pwi Mesia. Â gà upagà ni, â gà cau upajè naima!»

⁴⁰ Êco na é tòpi tée wà pwi bée, na ia é tâa goro jè jènere Iésu, ma ina tée pâ: «Pwiibà, gorodà na cà-caa wâgotàgà goo Pwiduee, wâgà na gà o jèe tàpo bà†, [â gà o mwa coo araé]? ⁴¹ Gà côo, nye *târù é pai pwa wârimuru kâju, ba ju dau tupédu a pwa na èpà. Â napwa wàè, âna nye ticè èpà na é pwa!»

⁴² Â é ina tà Iésu pâ: «Au, Iésu, gà nyi niimiriô, wiàna gà mwa tâa na é Mwaciri'gà.»

⁴³ Â é tòpi tée wà Iésu pâ: «Go ina tâgà é âjupâra pâ: Nabàni, âna gà o tâa jaao, naa napô kôo na tâa wê pinaanapô‡.»

Maagé bà kà Iésu

Mataio 27.45-56; Maréko 15.33-41; loane 19.28-30

⁴⁴⁻⁴⁵ ^uUna po gopaé bwàti, â câé mwa caa té i tòotù, â nye po bàutê pitiri é napô¶ tiagoro na âracié ineretòotù na càuru ija. Â é pé ciità maina, [na é târiwâri é ére na dau pwiçiri] naa na i *Wâra pwapwiciri, âna nye tidàpa kaa. ⁴⁶ Â é tomara ba maina wà Iésu pâ: Caa, go panuâ tâgà côwâ é nyuâaô! Psaume 31.6 Â nye êgò kaa ôomaa kêe.

⁴⁷ Ûna é côo pai bà kêe, wà pwi caa kâra coda roma, â é pwamaina

Pwiduee, â é ina pâ: «Nye âjupâra pâ, wà pwi âboro bèeni, âna nye ticè èpà na é pwa!»

⁴⁸ Â wà diri tèpa âboro na ia rà tâa wê, âna rà wâjué côwâ naa jaarà, â dau tòina pwâranûmarà. ⁴⁹ Napwa naa goo wà tèpa bée Iésu, ma wà mwara pa ilàri na ia rà pâra wiâé géé Galilée, âna rà tà coo iti ma côo pwiri.

Tòpòé naa na auipwàni

Mataio 27.57-61; Maréko 15.42-47; loane 19.38-42

⁵⁰⁻⁵¹ Pwa pwi jè âboro na nee loséfa, pwi âboro géé Arimathée wà napô *Judée. É pwi âboro na é pitòimiriê, ma é pwi âboro na é *târù na ara Pwiduee. Â é pwi a nye tà gòo goro tapaciri é pai tèepaa me kâra é *Mwaciri kà Pwiduee. Â é pwi jè a tâa na wâratûâ kà tèpa Juif, êco na dau càcaa wâdé tée é pwina rà pwa tà Iésu wà tèpa wâratûâ bée.

⁵² Â wà pwiibà, âna é pâra naa jaa ukai Pilato, â é ilari jiié i naii Iésu, [â é naa târù tée wà Pilato].

⁵³ Â é tapwùtù i naii Iésu géé gòro i *kurucé. Â é târamiri goro imwaano na gòri. Â é popaé, â é tòpòé naa na é auipwàni na bwaa âmuê, pé pwêe na îri naa na pé atù, na bwaa nye ticè âboro bà na tòpòé naa na. ⁵⁴ Diri é pâ namuru bèepwiri, âna pacoò na papwicì, tòotù béaa kâra é *tòotù pwiçiri kà tèpa Juif. (Na papwicì, âna rà pwabwàti é pi-ija târa tòotù pwiçiri.)

⁵⁵ [Ûna é gére popa i naii Iésu géé goro kurucé wà loséfa, â] wà i

†23:40 Wâgà na gà o jèe tàpo bà—Grec: Wâgà na ipaiwà é wârimuru kàu.

‡23:43 Napô kôo na tâa wê pinaanapô—Grec: Paradis. Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Paradaiso.

¶23:44-45 Pitiri é napô—é, Pitiri é gòropuu.

^u23:44-45 Luka 8.2-3

pa ilàri gée Galilée, âna rà côoê, â rà pâra wiâê. Â rà côo i auipwàni, na tòpò lésu naawê. ^{56v}Â nabwé, â rà wâjué còwâ naa pwârawâ, â rà pwabwàti é pâ wâi ma jawé ûrea, ba na rà wicèpwiri naa gòro é naii lésu. Êco na, [ûna bàrane, â] rà tàpo coo, ba jèe tapoo i tòtòtù pwicîri. Â pwicîri na rà wakè na pwi tòtòtù-bà.

É wâro còwâ gée na aubà

Mataio 28.1-10; Maréko 16.1-8; Ioane 20.1-10

24 Na pwapwicîri, [na dàuru kêra *tòtòtù pwicîri kêra] na bwaa gòropwaa, â rà pâra naa na auipwàni wà i pa ilàri. Â rà popa pâ i jawé ûrea na ia rà pwabwàti. ²Â rà côo i atü, bécamoori i pwêe, âna jèe pwûru tâjii. ³⁻⁴Â rà tò, â rà dau pò, ba càra caa pâmari i naii lésu. Na rà gère pitawèerirà goro é pwina gère tèepaa, â ru nye piâpàparirà kaa tupédu âboro, na ru coona é ârabwée na dau pwaa, ma pwâra⁵. ⁵Â rà cigòboo i pa ilàri, ba po dau wâgotàra.

Êco na ru ina tàra pâ: «Gorodà na guwà mudàra nacârû, pwi âboro na é jèe wâro [còwâ]? ^{6w}Jèe tiàù lésu ni! Ba é jèe wâro còwâ gée na aubà**! Gona câguwà caa niimiri i pwi ia é ina tàwà, na guwà bwaa tâa ma wàé na Galilée? ⁷Ba ia é ina pâ, o mwa panuâê tà tèpa âboro èpà, wàé *Pwina naîri âboro. Â rà o mwa tanamiriê naa goro *kurucé. Â, naa na béâracié kêra tòtòtù gée na càué, âna ée mwa wâro còwâ gée na aubà.»

⁸Â wà i pa ilàri, âna rà nye niimiri kaa pâ, ia é jèe nye ina pwiri tàra wà lésu. ⁹Â rà nye itàa kaa gée na auipwàni, ba na rà piwiâ tà tèpa *câmu kêe, ma édiri pàra tèpa âboro é pwina tèepaa marirà. ¹⁰Napwa naa goo wà pa ilàri bèepwiri, âna wà Maria gée Magdala, ma Jeanne, ma Maria tô nyaa kà Jacques, ma wà pàra ilàri mwara.

Â rà pwa jèkutâ tà tèpa *apostolo. ¹¹Êco na càra caa cèikî naa goorà, ba rà niimiri pâ rà piwâmirà. ¹²Êco na wà Pétérû, âna é cimadò, â é itàa naa na auipwàni, [ba na é côo. Â câe caa tò] â é nye po cùué boo co, â é niâ dò naadò wâ, â é pò na é côo é pâ imwaano co na gère tâa-boo naani napuu. Â é wâjué còwâ naa pwârawâ, â é dau pinünüma naa goro é pwina gère tèepaa.

É ipaarié naa gòro naigé Emmaüs

Maréko 16.12-13

¹³Na tòtòtù bèepwiri, âna ru pâra wà tupédu ârailu bée lésu, naa Emmaüs, pwi village, wâpà na 11 kilomètres gée *Iérusaléma.

¹⁴⁻¹⁵Â wii naigé, âna ru gère pwa jèkutâ goro é pâ pwina gère tèepaa. Â é pâmwünyabweriru wà pwi jè âboro, â rà picaapâra. Nye wà lésu kaa, ¹⁶êco na càru caa côoinaê.

¹⁷Â é tawèeriru pâ: «Dà é pwina gàu gère pwa jèkutâ goo, co tupéeni?»

Â ru coo, na ru nye dau pikîri. ¹⁸Â wà pwi jèpwi (na nee Cléopas), âna é tòpi tée pâ: «Wànau, co pwini?

⁵**24:3-4** Tupédu âboro... Pai ina wèe pâ, tupédu angela. Côo mwara Angela naa na Neeremuru (Voculaire) naa pwâadàra tii.

^{**}**24:6** Jèe tiàù lésu... Pâ popai bèepwiri, âna nye tiàù na pàra Tii Pwicîri naa na grec.

Gona câgà caa tâmogòori é pwina gére tèepaa na pâ tòotù bèeni? Diri é pâ âboro wâ lérusaléma, âna rà nye tâmogòori, â nye wâgà co?»

¹⁹ Â é tòpi tàru pâ: «Gona dà?»

Â ru ina tée pâ: «É pwina tèepaa dari lésu gée Nazareth, pwi *péroféta na é piwéna! Ba dau pwa pàtàmara é pwàratùrà kée, ma é pwina é pwa. Â é dau wâdé na ara Pwidueé, â wâru tèpa âboro mwara na rà picâdirié. ²⁰ Â wâ tèpa pitûâ kâjè, ma tèpa caa kà tèpa pwa *ârapwaailò, âna rà tâjûrué, ma panuâé [tà tèpa *Roma] ba na rà pwa wârimuru tée, ma é bà. Â rà nama tanamirié naa goro *kurucé. ²¹ xÂ [wàibà-ni, âna bà nye po dau pikîri kaa] ba bà nye tà wâari pâ, wàé kaa [pwi *Mesia, na é] *pwi a pa-udò é Ba kâjè *Isaraéla. Â ni, âna jèe âracié tòotù gée na càuru pai bà kée.

²² «Â èri, âna wâ pàra ilàri gée jaabà, âna rà dau papòbà kaa [goro jèkutâ kàra]. Ba, na bwaa po dàuru, âna rà pàra naa na auipwàni. ²³ Â càra caa pâmari i naiié, â rà ina pâ rà côo du *angela, na ru ina tàra pâ, é jèe wâro còwâ wâ lésu! ²⁴ yÂ wâ pàra tèpa paa gée goobà, âna rà itàa pâ naa na auipwàni, ba na rà côo, â nye âjupâra pâ, tiâu naii lésu! [Nye dau ité kaa!]]»

É tòpi tàru

²⁵ É ina tàru wâ pwini pâ: «Au, meariwà! Ba nye ticè cèna guwâ tâmogòori! Po dau ipwâ ma guwâ cèikî naa goro é pâ pwi ia rà wii wâ tèpa péroféta biu! ²⁶ zBa rà ina pâ:

Wâdé na é pwamaagé côo wâ pwi Mesia naa na pai pwa wèe bèepwiri, béaa kàra pai o paari é pai maina ma muugère kée.»

²⁷ aÂ, [na rà gére pàra wii naigé, â] é napéaati tàru wâ pwini, èdiri pâ jèkutâ gooé na wii naa na *Tii Pwicîri—tapoo naa goro pâ tii kà *Moosé, tèepaa naa goro pâ tii kà tèpa péroféta.

²⁸ Â nabwé, â rà tèepaa pâ naa na village na ru pàra naawé wâ tupédu âboro. Â wâ pwiibà, âna pwa na é pàra jiiru. ²⁹ Êco na ru tacoo gooé, â ru ina tée pâ: «Bwa, gà tàpo tâa jaabu^{††}, ba jèe bàrane.»

Â rà pàgà naa pwàrawâ, â rà tâa wê.

Ru côoinaé na é tubiti poloa

³⁰ Nabwé, ûna rà tâa goro taapà, â é popa é poloa wâ pwini, â é pwaolé tà Pwidueé, â é tubiti i poloa, â é ipâdi tàru. ³¹ Ûna wàrapwiri, â ru nye côoina kaa pâ wâ lésu, êco na, na ji pàara bèepwiri, âna é nye pò ma tiàué jiiru kaa. ³² Â ru pi-ina naa gooru pâ: «Nye dau ité kaa é pé ip-wàdé, na tâa na pwàranûmaju, na ia é tàgére patùraju me wii naigé, goro é Tii Pwicîri!»

³³ Ru cimadò, â ru wâjué còwâ wài naa lérusaléma, ba na ru ina tà tèpa 11 a câmu na rà gére caatâa wê, ma pàra tèpa bée lésu. ³⁴ bÊco na rà mara ina tàru pâ: «Nye âjupâra kaa pâ, é jèe wâro gée na aubà wâ Pwi Ukai! Ba é côoê wâ Simona Pétèru!»

³⁵ Â wâ i tupédu âboro, âna ru piwiâ é pwina tèepaa mariru wii

^{††}24:29 Gà tàpo tâa jaabu—Rà ina mwara wâ tèpa ijiao pâ: Jè jèe tâa ma wàibu.

x24:21 Luka 19.11; Apostolo 1.6 y24:24 Ioane 20.3-10 z24:26 Luka 9.22 a24:27 Psaume 22.2-22; Ésaïe 53 b24:34 1 Korénito 15.4-5

naigé. Â ru ina mwara pâ: «Bu nye côoinaê kaa, na é tubiti ê poloa.»

É ipaarié tà tèpa câmu kêe

Mataio 28.16-20; Maréko 16.14-18; Apostolo 1.6-8

³⁶ Wà tèpa câmu kà lésu ma wà tèpa béerâ, âna rà pwa jèkutâ [goro pai wâro cowa kée gée na aubâ]. Na rà bwaa gére pi-ina pwiri, â é nye coo kaa nabibiu kàra wà lésu, â é ina tàra pâ: «Bwâcu kàwâ! Cidòri nyuâwâ!»

³⁷ Â rà cau pò ma po dau wâ-gotàra, ba rà niimiri pâ pé duée. ³⁸ Êco na é ina tàra wà lésu pâ: «Cina wâgotàwâ ma gûmagû pwâranümawâ? Gorodà na câguwâ caa cèikî pâ wâgo?»

³⁹⁻⁴⁰ Â é paari tàra é du îê ma i du âê, â é ina tàra pâ: «Guwâ côo é du îô, ma é du âô. Nye wâgo kaa! Guwâ côo naiio, â guwâ tu naa goo! Ba é duée, âna nye ticè naiié!»

⁴¹ Â rà po dau pò wà tèpa câmu kée. Â rà ipwàdée, [ba nûmarâ na rà cèikî] êco na rà piwâ, ba càra caa pâji cèikî bwàti. Â é pwa ma tawèerirâ lésu pâ: «Nye pwa cè uti kâjè?»

⁴² Â rà naa tée jè noo kàra ârawéa na cîri, ⁴³ â é uti na ararâ.

É tàpiri pai côoina kàra é Tii Pwicîri

⁴⁴ dÉ pwa ma ina tàra pâ: «Guwâ niimiri, na jè bwaa tâa ma wâgo, â ia go ina tàwâ pâ: O mwa coo diri é pâ pwina rà wii naa good, wà Moosé,

ma wà tèpa péroféta, ma naa na tii *Salamo.»

⁴⁵ Â é tàpiri pai côoina kàra ma pai tâmogòori kàra é Tii Pwicîri. ⁴⁶ eBa é ina pâ: «Jèe wii naa na Tii Pwicîri pâ, wà pwi Mesia, âna wâdé na é pwamaagé côo, ma bà. Â naa na béaracié kàra tòotù[†], â ée mwa wâro cowa gée na aubâ.

⁴⁷ «Â [go panuâwâ, ba na guwâ] picémara târa diri é Ba, tapoo na lérusaléma, é popai goro pai pinünüma. [Â guwâ ina tàra] naa na neeô pâ: “Guwâ biiwâ ma pitòotéri é wâro kàwâ, â ée mwa pwanauri tàwâ é pâ èpâ kàwâ wà Pwiduée!”

⁴⁸ f«Ba nye wâguwâ, na guwâ tèpa *paâjupâra é pwiibâ! ⁴⁹ gÊco na guwâ bwaa tàpo tâa ni, na ville, tapacîri cè pai tòpi kàwâ é pàtâma Pwiduée. Ba go o mwa panuâ me tàwâ é [Nyuâaê Pwicîri] âraimeai na ia é ina béaa wà Caa.»

É too jiirâ naa napwéretòotù

Maréko 16.19-20; Apostolo 1.9-11

⁵⁰ Wà lésu, âna é popa tèpa câmu kée, naa na jè ére na wâmwünyabweri Bétani. Â é tòpò naa gòrà é du îê, â é *pwényunyuâarirâ. ⁵¹ Ûna é gére wàrapwiri, â dàgòtùé too jiirâ naa napwéretòotù. ⁵² Â rà dau pwa-mainaê. Â nabwé, â rà wâjué cowa naa lérusaléma, â nye dau maina kaa é ipwàdée kàra. ⁵³ Â rà gòo goro picâdiri Pwiduée taaci naa na *Wâra pwapwicîri.

[†]**24:46** Naa na béaracié kàra tòotù—É bà wà lésu na papwicî, â é wâro cowa na pwapwicîri. Nabà, âna jè ina pâ, ârailu tòotù gée na càué. Êco na wiâra é pai pûra tòotù kà tèpa Juif, âna papwicî, âna pwi pâbéaa kàra tòotù; â capàto, âna pwi béarailu kée; â pwapwicîri, âna pwi béaracié kée.

^c**24:37** Mataio 14.26 ^d**24:44** Luka 9.22 ^e**24:46** Psaume 16.10; Ésaïe 49.6, 53.10-11 ^f**24:48** Ioane 15.27; Apostolo 1.8

^g**24:49** Ioane 14.16, 15.26; Apostolo 1.4

Picémara Wâdé

na é wii wà

loane

Bétapoo popai

Wàilàapà na wii tii bèeni?

Wà loane, pwi *apostolo. Êco na câé caa ina é nee naa na é tii bèeni. Â nye po ina co pâ 'pwi jè a *câmu', ma 'wà pwi na ia dau wânüma lésu gooé'. (Còo 13.23; 19.26; 21.24.)

É wii wiidà?

Nabibiu kêra *naja 70 ma 100 (munaa 80-85), na pàara na wà loane, âna é tâa na province Asia (naa napô Turquie nabà). É wii gée na càù wà Mataio, ma Maréko ma Luka.

É wii tâi?

Tà diri tàpé na rà mudàra é naigé, ma é âjupâra, ma é wâro (14.6).

Cina é wii?

Nüma wà loane na é popa me tèpa âboro na rà tère é popai, ba na rà tâmogòori pâ wà lésu, âna é pwi *Mesia, wà *Pwina naî Pwiduée, na ia rà jèe inapàpàri biu wà tèpa *péroféta.

Dà ère é tii bèeni?

Câé caa ipaiwà pai wiâ kà loane bau é pai wiâ kà Mataio, ma Maréko, ma Luka. Ba câé caa wiâ diri é pâ popai ma wakè kà lésu. Â é inapàpàri co é pâ muru, na tâa na wâbinyiri, wâna é pâ popai ma wakè

kà lésu. Wàèni ère é tii: Wà lésu Kériso, âna é pwi Popai na é wà-jaa Pwiduée, béaa kêra pai tapoo diri pâ muru. Â é bié ma é âboro, â é wâro nabibiu kêjè naani gòropuu. Wàé, âna wàé é âji pwéelaa; wàé na é pwi naigé, ma é goropwârawâ târa é *âji wâro jaa Pwiduée. Â wàé mwara 'pwi a wéaari mutô', na é popajè tèpa âboro pàdari wà Caa.

7 câmu ma 7 pai ina wèe naa na Tii kà loane

Wà loane, âna é popa é nimaro 7 (na câmu kêe goo é pwina tâbawêe) ba na é paari pâ wà lésu, âna é Pwina naî Pwiduée:

7 câmu kêra pàtama lésu

É bii jawé ba na dipâa (2.1-12)

É nama tiâu maagé kà pwi âboro (4.43-54)

É pwa ma é wâdé pwi a pitàb-wamwa na tòotù pwicîri (5.1-18)

É pa-ija pâ âboro na wâru (6.1-15)

É pâra gòro parawére jawé (6.16-21)

É nama é niâ pwi a bwi (9.1-7)

É nama é wâro còwâ Lacaro (11.1-44)

7 ucina còwâ naa gooé na é ina wà lésu

É ina wà lésu pâ: *Wâgo, âna go:

Poloa târa wâro (6.35,51)

Pwéelaa kêra gòropuu (8.12)

Goropwârawâ kêra é pâ mutô (10.7,9)

A piwéaari é pâ mutô (10.11,14)

Pwina é naa é wâro, ma pawâro còwâ tèpa âboro gée na aubà (11.25)

Naigé, ma *âjupâra, ma Wâro (14.6)

Âji majoro vigne (15.1,5)

Jè wàrani târa pai wii wèe «Wâgo» ba târa paari pâ, wà lésu, âna é popa é nee Pwiduée, «Wâgo pwi a tâa napwiri, nabà, â dâra gòiri awé.» (Còo Ioane naporomee 8 ma 13, ma Exode 3.14.) É wàrapwiri ba na é paari tâjè pâ, câé caa pwi âboro co, ba é me gée goo Pwiduée Caa.

Pai pitàgoo tii kà loane

lésu, âna é pwi Popai na me gée goo Pwiduée (1.1-18)

Opaâjupâra ma ipwabwàti (1.19-51)

Wakè kée naa jaa tèpa âboro (2.1-12.50)

Wakè kée naa Judée ma Samaria (2.13-4.54)

Rà tapoo cicaraé wà tèpa pitûâ (5.1-6.71)

Wakè kée naa lérusaléma (7.1-12.50)

Ipicijii ma ipagòo kée tèpa câmu (13.1-17.26)

Bénabwé pi-ija (13.1-30)

Bénabwé ipagòo (13.31-16.33)

Bénabwé pwâra pwapwicîri (17.1-26)

Pai bà ma wâro còwâ kée (18.1-21.25)

Rà tâjùrué ma nama é bà (18.1-19.42)

É wâro còwâ gée na aubà (20.1-21.25)

Pwi Popai na é tâa jaa Pwiduée

1^hÉ jèe nye tâa é Popai naa na autapoo goo [é gòropuu].

É tâa jaa Pwiduée.

Ba nye tàgére wàé Pwiduée.

²É nye wâjaa Pwiduée naa na autapoo goo.

³É nama é pwa diri pâ namuru wà Pwiduée.

Diri é pâ muru,

âna wàé na pwa.

⁴É wâjaaé *âji wâro, na nama rà wâro

na pwéelaa pâ âboro.

⁵^kÉ pwéelaa, âna é èu naa nanaara é bàutê.

Â é bàutê, âna câé caa câtàmwereé^{¶¶}.

Pai paâjupâra pwéelaa

⁶Wà Pwiduée, âna é cùru me pwi jè âboro na nee loane. ⁷É pwi a *paâjupâra é pwéelaa, ba na é pwi naigé mara é cèikî kà tèpa âboro diri. ⁸Càcaa wàé é pwéelaa, â é tèepaa, ba na é *paâjupâra é pwéelaa. ⁹^mWàépwi é âji pwéelaa, na é tèepaa naa gòropuu, ba na é nama pwéelaa goo tèpa âboro diri.

¹⁰É jèe nye tâa gòropuu é Popai, â é tòpò é gòropuu wà Pwiduée goo é Popai. Êco na càra caa câmogòorié wà tèpa âboro gòropuu^{§§}.

¹¹É jèe tèepaa [naa napô kée] naa jaa tèpa bée; â càra caa tòpié wà

^{¶¶}**1:5** Câé caa câtàmwereé—**é**, Câé caa tâmogòorié, **é**, câé caa tòpié.

^{§§}**1:10** Tèpa âboro gòropuu—Grec: Gòropuu. Wà loane (pwi awii tii bèni), âna é ina diri tèpa âboro na tàutàra goo wà Pwiduée, â na rà cicara lésu ma wà tàpè na rà pâra wiâé.

^h**1:1** Ioane 17.5; 1 Ioane 1.1-2; Auinapàpari 19.13

ⁱ**1:3** 1 Korénito 8.6; Kolosé 1.16-17; Hébéru 1.2 ^j**1:4** Ioane 5.26

^k**1:5** Ioane 3.19 ^l**1:6** Mataio 3.1; Luka 1.13-17,76 ^m**1:9** Ioane 8.12

tèpa jènerèê. ¹² Êco na wà tàpé na rà tòpié ma cèikî naa gooé, âna é nama rà tèpa naî Pwidueé. ¹³ nWà tèpa naîê, âna càra caa tèepaa gée goro é câbawâdé kâra âboro. Ba rà nye tèepaa gée goro é câbawâdé kà Pwidueé.

É pa naiiri âboro é Popai

¹⁴ É pa naiiri âboro é Popai, â é wâro nabibiu kâjè. Po tâbawêe naa gooé é *pimeaaari imudi, ma é *âjupâra. Â bà jèe côo é pai maina ma muugère kà Pwina naîê, na é caapwi co, na é tòpi jii Caa.

¹⁵ É tomara too wà loane, ba na é pamogòorié tà tèpa âboro, â é ina pâ: «Wàé kaa pwiri i pwi âboro na ia go jèe picémaraê tàwà, na ia go ina pâ, é bwaa pwicò kôo wà pwi âboro na dau pwamuru naa gooé jiio, ba é jèe nye wâro béaario*.»

¹⁶ Jè pitòpi naa gò é pâ wâdé ma *aupwényunyuâari, gée goo pimeaaari imudi kée. ¹⁷ oBéaa, âna é pinaigé mara é *Naèà wà *Moosé. Â nabàni, âna é pinaigé mara é

pimeaaari imudi ma *âjupâra, wà lésu *Kériso. ¹⁸ pNye ticè pwi jè âboro cèna é mu jèe côo Pwidueé. Êco na wà Pwina naîê na caapwi co, âna wàé kaa na pamogòorié tâjè. Ba é nye tà tâa jaa Pwidueé, â nye tàgère wàé côwâ mwara Pwidueé.

Opaâjupâra kà loane Pwi a piupwaa

Mataio 3.1–12; Maréko
1.1–8; Luka 3.1–18

^{19–20} Wà tèpa caa kà tèpa *Juif[†] gée *Iérusaléma, âna rà panuâ pâ para tèpa ênawéna kâra Wâra pwapwicîrî[‡], ma para tèpa pwa *ârapwaaillò dari loane. Â rà tawèerié pâ: «Wâgà wàa?»

Â nye ticè na é naapwàniri goorà, ba é ina ba pwéelaa tàra pâ: «Càcaa wâgo pwi *Mesia, [na ée mwa pa-udò é Ba].»

²¹ qÂ rà tawèerié pâ: «Â gona wâgà wàa? Gona càcaa wâgà Élia, pwi *péroféta [na ée mwa pâbéaa kée]?»

«Bwa[¶].»

***1:15** Béaario—Béaa kôo.

†**1:19–20** Tèpa caa kà tèpa Juif—Wà loane, âna é pwa wâru wii pâ, tèpa Juif, naa na tii bèeni, âna pai ina wèe pâ, tèpa pitûâ kà tèpa Juif. É, na para pwi, âna pai ina wèe pâ, diri tèpa âboro na rà gére tàmaari lésu (par ex. naa na pâ nee tii 6.41, ma 8.22, ma 12.9). Â bà wii pâ, tèpa âboro naawê.

‡**1:19–20** Ênawéna kâra Wâra pwapwicîrî—Lévite. Pwi âboro gée na wâao kà Lévi na é pitu tà tèpa pwa ârapwaaillò.

¶**1:21** Câé caa pâji tâmogòori wà loane é pai maina kâra é wakè kée. Ba é ina wà lésu naa na Mataio 11.14 pâ, nye wà loane kaa, na é pwa é wakè kà Élia. Côo mwara Mesia ma Élia naa na Neeremuru (Vocabulaire) naa pwâadàra tii.

n**1:13** loane 2.11, 3.3–6; Filipi 2.7; 1 Pétéro 1.23

o**1:17** Exode 34.28; Roma 6.14

p**1:18** Exode 33.20; loane 6.46; 1 Timotéo 6.16

q**1:21** Deutéronome 18.15,18; Malachie 3.23; Mataio 11.14

«Â gona câgà caa i pwi Péroféta [na é inaê wà Moosé][§]?»

«Bwa.»

²² «Â gona wâgà wàa? Gà ina tâbà, ba na bà ina tà tàpé na rà panuâbà me.»

²³ ^rÂ é tòpi tàrà pà: «Wâgo wà pwi âboro na ia é inaô wà Isaia, pwi péroféta, na ia é wii pà:

Pwi âboro naa namaré

na é tomara too:

“Ée me Pwi Ukai!

Patàrù naigé kée!” Ésaïe 40.3

²⁴ Rà tâa nabibiu kà tèpa âboro bèepwiri cùrurà, pàrà tèpa *Fara-

saio. ²⁵ Â rà tawèerié mwara pà: «Wiàna càcaa wâgà pwi Mesia, é, Élia, é, pwi Péroféta, â gorodà na gà *piupwaa?»

²⁶ Â é tòpi tàrà wà loane pà: «Wâgo, âna go piupwaa goro jawé. Éco na é wânabibiu kàwà, é pwi âboro na câguwà caa câmogòorié.

²⁷ ^sWàé, âna ée mwa pwicò kô. Éco na po dau càcaa pâriô, ma go tipi é otâpwe goro du wâraâ^{**}, [ba é Pwi Ukai].»

²⁸ Ê pwâra pitùra kàrà bèepwiri, âna rà pwa na Bétani, pwi village na wâdò còwâ kàrà nairiwâ lori-dano, wâna na é piupwaa naawé wà loane.

É Pwina naî Pwiduée wà Iésu

²⁹ ^tNa dàuru kée, â é còo Iésu wà loane, na é me burée, â é ina pà: «Wàéni i *Pwi nari mutô kà Pwiduée! Wàé na é patâjii è èpà kàrà pà âboro gòropuu! ³⁰ ^uWà i pwi âboro, na ia go inaê tàwà napwiri pà: É bwaa pwicò kô wà pwi âboro, na dau pwamuru naa gooé jiio, ba é jée nye wâro béaario.

³¹ «Béaa, âna câgo caa câmogòori^{††} pà wàilàapà pwi âboro na ia go picémaraê tàwà. Â go me nau piupwaa goro jawé, ba na rà o câmogòorié wà tàpé *Isaraéla.»

³² ^vÂ é paâjupâra mwara wà loane pà: «Go còo è *Nyuâaê Pwicîri, na é boo gée napwéretòotù, wàrà déamu, â é boo naa gòé. ³³ Béaa, âna bwaa câgo caa pâji câmogòori pà pwiri wàilàapà. Éco na wà Pwiduée, na é cùruo me, nau piupwaa goro jawé, âna é jée ina tôo béaa pà: “Gà mwa còo è Nyuâaê Pwicîri, na boo naa gò pwi jè âboro, â é mwa tâa gooé. Âna wàé kaa, pwi âboro na ée mwa piupwaa goro Nyuâaê Pwicîri.”

³⁴ ^w«Â wàé kaa pwiri è pwina go còo, â go nye paâjupâra pà, wà pwi âboro bèepwiri, âna Pwina naî Pwiduée.»

§1:21 Pwi Péroféta na é inaê wà Moosé—Pwi Péroféta na dau imaina, na ée mwa pwi apa popai nabibiu kà Pwiduée ma tèpa âboro. Càra caa tâmogòori wà tèpa Juif pà, wà pwi âboro bèepwiri, âna wàé kaa pwi Mesia na rà tapaciê. À càra caa tâmogòori pà, tàgére wà Iésu Kériso. Còo Péroféta naa na Neeremuru (Vocabulaire) naa pwâadàra tii.

****1:27** Tipi é otâpwe goro du wâraâ—Ê wakè kà tèpa ênawéna na dau kîri.

††1:31 Câmogòori—Reconnaître (cf tâmogòori, còoina).

^r1:23 Ésaïe 40.3 **^s1:27** Ioane 1.15

^t1:29 Ésaïe 53.6-7; 1 Pétérù 1.18-19 **^u1:30** Ioane 1.15

^v1:32 Mataio 3.16 **^w1:34** Mataio 3.17

É tapoo todà tèpa câmu

³⁵ Na dàuru kée, âna rà tâa wê cowa wà loane ma tupédu âboro ârailu a *câmu kée. ³⁶ *Â é còo lésu na é paé, â é ina pâ: «Wàéni i Pwi nari mutò kà Pwidueé!»

³⁷ Â ru tèreê, â ru pâra wiâ lésu. ³⁸ Â é tabèreê wà lésu, â é còoru, na ru gére pâra wiâê, â é ina tàru pâ: «Gàu mudà î?»

Â ru tòpi tée pâ: «Gà pitâa pâ, co pwi Rabbi?» (Ê popai Rabbi, âna pai ina wèe pâ 'Pwi a pwa pupûra'.)

³⁹ Â é ina tàru pâ: «Gàu me, ba na gàu o còo.»

Jèe ârapapé ineretootù na càuru ija. Â rà pâra naima, nau còo na é pitâa wê, â rà jèe tà burà tâa wê.

⁴⁰ Wà pwi jèpwi gée gooru, âna wà André, pwi aéjii kà Simona Pétérù. ⁴¹ Â é pò ma pâmari pwi aéjii kée, â é ina tée pâ: «Bu jèe pâmari pwi Mesia!» (Ê popai 'Mesia', âna pai ina wèe pâ 'Kériso'.)

⁴² Â é popaé pâdari lésu. Â é còo wà Simona wà lésu, â é ina tée pâ: «Wàgà Simona, pwina naî lona[†]. O mwa pituneegà pâ Céphas^{††}, é, Pétérù.» (Ê pwi neere âboro bèeni, âna pai ina wèe pâ 'Atû'.)

É todà Filipino ma Natanaël

⁴³⁻⁴⁴ Na dàuru kée, â nûma lésu na é wâjué cowa naa napô Galilée. Ûna é pâra, â ipitiru ma Filipino, pwi âboro gée Bethsaïda, village kà An-

dré ma Pétérù. Â é ina tée wà lésu pâ: «Me wiâô!»

⁴⁵ ^a Â wà Filipino, âna ipitiru ma Natanaël^{§§}, â é ina tée pâ: «Gà còo, bà jèe còo pwi âboro, na ia é inaê wà Moosé naa na i Naèà kée—wà pwi âboro na ia rà picémaraê mwara wà pâra tèpa péroféta. Wà pwiibà, âna wà lésu, pwi âboro gée Nazareth, pwina naî loséfa.»

⁴⁶ Â é ina tée wà Natanaël pâ: «Gona nye pâri ma me gée Nazareth, cè jè muru cèna wâdé? Auwa!»

Â é tòpi tée wà Filipino pâ: «Me, ma gà còo!»

⁴⁷ Ûna é gére medari lésu wà Natanaël, â é còoê wà lésu, â é ina pâ: «Wàéni è pwi âji Isaraéla, ba é pwi âboro na é *tàrù ma âjupâra!»

⁴⁸ Â [é pò wà pwiibà, â] é ina tée pâ: «Gà tâmogòorio géepà?»

Â é ina tée wà lésu pâ: «Béaari é pai todàgà kà Filipino, âna go jèe tà còogà na aranara i *upwâra wâi.»

⁴⁹ ^b Â é ina tée wà Natanaël pâ: «Pwi a pwa pupûra, wàgà Pwina naî Pwidueé, â gà Pwi Ukai naa Isaraéla!»

⁵⁰ Â é tòpi tée wà lésu pâ: «Gona gà cèikí, gée goo na go ina tâgà pâ, go còogà na aranara i upwâra wâi? Tàpo coo, ba gà o mwa còo è pâ namuru na dau maina jii pwiri!»

⁵¹ ^c Â é ina [tàra diri] pâ: «Guwà tère bwàti, ba go ina tàwà è âjupâra pâ: Guwà o mwa còo è napwéretootù, wiàna tàpirié. Â guwà

[†] **1:42** lona—é, loane.

^{††} **1:42** Céphas—Nee naa na araméen, Pétérù naa na grec.

^{§§} **1:45** Natanaël—Nee Barthélemy naa na pâ tii kà Mataio, Maréko ma Luka.

^x **1:36** Ioane 1.29 ^y **1:40** Mataio 4.18-20 ^z **1:42** Mataio 16.18 ^a **1:45** Deutéronome 18.18; Ésaïe 7.14, 9.5; Jérémie 23.5; Ézékiel 34.23

^b **1:49** Mataio 14.33, 16.16; Maréko 3.11 ^c **1:51** Genèse 28.12

o mwa côo wà tèpa *angela kà Pwiduee, na rà too ma tàbàtù, wàgò-o *Pwina naîri âboro.»

É tâa goro piéa na Kana wà lésu

2 Gée na càuru ârailu tòotù, âna pwa jè piéa na Kana, jè village gée Galilée. Á é tâa goo wà nyaa kà lésu. ²Á rà todà mwara lésu ma tèpa *câmu kée, naa goro piéa.

³[Bwaa càcaa pâji pwâadàra i tòotù, â] jèe pâ nau ticè dipâa*. Á é todà lésu wà nyaa kée, â é ina tée pâ: «Au, meaarirà, ba jèe ticè dipâa kàra.»

⁴Á é ina tée wà lésu pâ: «Naa càcaa wàgà, na pitûâri tóo, cè pwina go o pwa[†]. Ba bwaa càcaa pâji tèepaa me é pàara kôo[‡].»

⁵Á é ina wà nyaa kée tà tèpa ênawéna pâ: «Guwà pwa diri é pwina ée mwa ina tàwà.»

⁶Á tâa wê é tèpa wâra jawé atù na po 6, na piwâpâ na 100 litres. Wà tèpa *Juif, âna rà mu pa é jawé gée na, târa é 'pwapwicîri târa pai *pinuwa', wiâra é nyamanya kàra.

⁷Á é ina tà tèpa ênawéna wà lésu pâ: «Pwaa ma wâbé tèpa wâra jawé bèepwiri, goro jawé.»

Á rà pwaa ma wâbé diri.

⁸Á é pwa ma ina tàra còwâ pâ: «Guwà cia còwâ, â guwà popa pâ-dari wà pwi apooro pi-ija.»

Á rà cia pâdarié. ⁹Nabwé, â é nacai i jawé wà pwini [â é pò, ba]

jèe pâra nau dipâa. Á câe caa tâ-mogòori wâna na me géewé, i dipâa bèepwiri. (Éco na wà tèpa ênawéna, âna rà nye tâmogòori.) Á é todà pwi a piéa, ¹⁰â é ina tée pâ: «Naa na é pai pwa kâjè, âna jè ipâdi béaa é dipâa na dau wâdé. Una rà jèe dau wâdo, â jè mwa pâdi é dipâa na câe caa po dau wâdé. Éco na wâgà, âna gà nye tàgére wéaari dipâa na wâdé, tiagoo ni!»

¹¹Wàé kaa pwiri tapoo pàtàmara wakè, na é tapoo wà lésu na Kana wà Galilée. Ba é câmu bèepwiri, âna é paari é pai maina ma muugère kée. Á rà cèikî naa gooé wà tèpa câmu kée.

¹²eGée na càué, â é boo naa Capernaüm wà lésu, wàilà ma wà nyaa kée, ma tèpa aéjii kée, ma wà tèpa câmu kée. Á càcaa wâru pâ tòotù na rà tâa wê na.

É tũ tà tèpa pi-icu gée na Wâra pwapwicîri

Mataio 21.12; Maréko

11.15; Luka 19.45

¹³fJèe tàpo wâmwünyabwe é tòotù *Paséka, tòotù maina kà tèpa Juif. Á é too naa *Iérusaléma wà lésu[¶]. ¹⁴Á ûna é tò naa na [gòroigé kâra] é *Wâra pwapwicîri, â é pâdari é pâ âboro, na rà gére pi-icu paaci ma mutô ma déa, â é côo mwara tèpa pitòotéri

***2:3** Ticè dipâa—Dau maina kamu kà tèpa apooro é tòotù.

†**2:4** Naa càcaa wàgà, na pitûâri tóo... **é**, Dà cèna pwina nūmagà goo? Grec: Târa dà'gà é pwina kôo?

‡**2:4** Pàara kôo—É pàara na o mwa paari é pai muugère ma maina kà lésu.

¶**2:13** Munaa wà lésu, âna é wailu pacòobé tèpa pi-icu gée na Wâra pwapwicîri—naa na pai tapoo tâa kée na Iérusaléma, na wii ni na Ioane 2.13-22; ma naa na béaracié kâra pai tâa kée wê, na wii na Mataio 21, ma Maréko 11, ma Luka 19.

^d**2:4** Ioane 7.30, 8.20 ^e**2:12** Mataio 4.13 ^f**2:13** Exode 12.1-27

mwani[§], na rà tâaboo naa goro taapà kàrà. ¹⁵À é bàpi é otàpwe, ba na ubati, â é cau tütürà** gée na Wàra pwapwicîri—cau wàilà mara pà mutô ma paaci kàrà. Â é tawicèpwiri tâjii é pà mwani atù kà tèpa pitòotéri mwani, ma pugòboori é pà taapà kàrà. ¹⁶Â é tûâri tà tèpa pi-icu marû, pà: «Guwà patâjii géeni é pà muru bèeni! Â guwà nabwé na guwà pwa ma wàra pi-icu é wà kà Caa kôo!»

¹⁷^gÂ wà tèpa câmu kée, âna rà mwa niimiri é jè auwii naa na *Tii Pwicîri, pà: Dau maina é pwâranümoo goo é Wàra pwapwicîri'gà. Psaume 69.10

Ucina goo pai wâro còwâ kée

¹⁸Rà ina tée wà tèpa pitûâ kà tèpa Juif pà: «Dà cè câmu kée, na gà pwa, târa paari tâbà pà é pwina gà pwa, âna muru me gée jaa Pwidueé?»

¹⁹^hÂ é ina tàra pà: «Téura tâjii é wàra pwapwicîri bèeni, â go mwa pacima còwâ naa na âracié tòotù!»

²⁰Â rà ina tée pà: «A?! Po 46 naja goro pai bari wàra é Wàra pwapwicîri bèeni! Â wànau? Wâgà, âna gà ina pà gà o pacima còwâ naa na âracié tòotù?!»

²¹ⁱÊco na é 'wàra pwapwicîri' na é ina wà lésu, âna é ina é naiié. ²²^jÛna ée mwa wâro còwâ gée na aubà, â rà mwa niimiri wà tèpa câmu kée, pà, é mu jèe nye [pwa wâru] ina tàra é pwi bèepwiri. Â rà cèikî naa goo é

Tii Pwicîri, ma pà pwina é jèe nabwé ina wà lésu.

É tâmogòori pwâranümara âboro

²³^kÛna é bwaa tâa lérusaléma wà lésu, na tòotù Paséka, â dau wâru âboro na rà cèikî naa gooé. Ba rà jèe còo pà câmu kàra pàtama Pwidueé na é pwa. ²⁴Êco na câe caa po cèikî naa goorà, ba é jèe nye cau câmogòorirà diri. ²⁵Ba cà-caa âjimuru tée, wiàna ina tée é pai pwa kàra âboro, ba é nye tâmogòori pwâranümarà.

Pitùra kà lésu ma Nicodème

3^lPwa pwi jè âboro na nee Nicodème, pwi jè ârapàara [tèpa pwapwicîri gée jaa] tèpa *Farasaio. Â é pwi âboro imaina kà tèpa *Juif. ²Â é pâra dari lésu na jè ne, â é ina tée pà: «Pwi ukai, bà jèe tâmogòori pà, gà pwi a pwa pupûra na gà me gée goo Pwidueé. Ba nye ticè pwi âboro, na pâri ma é pwa é pà *câmu kàra pàtama Pwidueé na gà pwa, wiàna câe caa wâjaaé wà Pwidueé.»

Wâdé na jèu pitèpawà còwâ

³^mÉ tòpi tée pà: «Gà tère bwàti, ba go ina tâgà é âjupàra pà: Wiàna càcaa jèu pitèpa còwâ^{††} wà pwi âboro, â o càcaa pâri ma é còo é *Mwaciri kà Pwidueé.»

⁴Â é ina tée wà Nicodème pà: «A? É wànau târa cè pai pitèpaé còwâ, wà pwi jè âboro na é jèe maina?

[§]**2:14** Pitòotéri mwani—Còo **note** goo Mataio 21.12.

^{**}**2:15** Tütürà—Tü tàra.

^{††}**3:3** Pitèpa còwâ—**é**, Pitèpa gée goo Pwidueé na é wânidò.

^g**2:17** Psaume 69.10 ^h**2:19** Mataio 26.61, 27.40

ⁱ**2:21** 1 Korénito 6.19 ^j**2:22** Luka 24.6–8; Ioane 12.16

^k**2:23** Ioane 7.31 ^l**3:1** Ioane 7.50, 19.39

^m**3:3** Mataio 18.3; 1 Pétérú 1.23

Gona nye pâri ma é tò cōwâ naa nanaa nyaa kēe, ma o mwa jèu pitè-paé cōwâ?»

⁵ⁿÂ é tòpi tēe wà lésu pâ: «Go ina tâgà é âjupâra pâ: Wiàna càcaa jèu pitèpa cōwâ wà pwi âboro, goro jawé ma é Nyuââê Pwicîri, â o cà-caa pâri ma é tò naa na Mwaciri kà Pwiduée. ^{6o}Wà pwina pitèpaé gée goro âboro, âna nye pwi âboro. Â wà pwina pitèpaé gée goo é Nyuââê Pwicîri, âna nye pwi âboro kà Pwiduée. ⁷Gà cibwaa pò, na go gére ina tâgà pâ, wâdé na jèu pitè-pawà cōwâ. ⁸Gà cōo, é pwéretòotù, âna é nye pâ naa, na nye nūmee na é pâ wê. Â gà tēe aié, â câgà caa tâmogòori na é me géewê, ma wâna é pâ naawê. É wàrapwiri mwara naa goo pwi âboro na pitèpaé naa na é Nyuââê Pwicîri.»

O cipa too wà Pwina naîri âboro

⁹É ina tēe wà Nicodème pâ: «[É 'pitèpa bèeni naa na é Nyuââê Pwicîri' na gà ina, âna] o wànau târa cè pai pwa wèe?»

¹⁰Â é tòpi tēe wà lésu pâ: «Gà pwi *dotée goro é Naèà, â gà pwi âboro imaina na *Isaraéla. Â gona câgà caa tâmogòori é pâ pwi bèep-wiri? ¹¹Go ina tâgà é âjupâra pâ: Bà[†] ina pâ pwina bà tâmogòori, â bà *paâjupâra é pwina bà cōo. Â câguwà caa tòpi é pwina bà paâjupâra. ¹²Na go ina tàwà pwina

tèepaa naa na gòropuu, â câguwà caa cèikî naa goo. Â guwà mwa wà-nau târa cè pai cèikî kàwà, wiàna go ina tàwà é pâ muru na wânidò *nap-wéretòotù? ¹³Nye ticè pwi jè âboro cèna é too naa napwéretòotù; â wâdé co wâgo *Pwina naîri âboro¹⁴, na go boome gée napwéretòotù.

^{14p}«[Gà pitaniimiri é pai pwa kà] *Moosé, naa namaré. Ba é cipa too naa goro é bàra upwâra, é dōèa na pwa goro paò. Â o wàrapwiri é pai cipa too wà *Pwina naîri âboro^{15s}, ^{15q}ba na wà pwina é cèikî naa gooé, âna o tà tēe é *wâro dâra gòiri jaa Pwiduée.

Dau wânüma Pwiduée gooje

^{16r}«Ba po dau wânüma Pwiduée goo é pâ âboro gòropuu, êkaa na é panuâ me wà Pwina naîe na é caapwi co, ba na wà pwina é cèikî naa gooé, âna câé caa bà, êco na o tà tēe é wâro dâra gòiri. ^{17s}Ba câé caa cùru me Pwina naîe, wà Pwiduée, ba na é pitèi tèpa âboro gòropuu. Â é cùrué me, ba na rà udò é pâ âboro gée gooé, [ma tâa tàra é *âji wâro jaaé]. ^{18t}Wà pwina é cèikî naa goo wà Pwina naîe, âna càcaa pitèié; â wà pwina câé caa cèikî naa gooé, âna jèe pitèié. Wàrapwiri, ba câé caa cèikî naa goro *Pwina naî Pwiduée, na é caapwi co.

^{19u}«Â é aupitèi bèepwiri, âna êni: É jèe tèepaa me é pwéelaa naa

[†]**3:11** Bà—Munaa wà loane, âna é popa é popai kà lésu, ba na popai kâra diri é wâra pwapwicîri.

^{††}**3:13** Pwina naîri âboro—Pwina naîri âboro na é wânidò napwéretòotù na pàra Tii Pwicîri naa na grec.

^{§§}**3:14** Pwiri popai kà lésu, é, pwiri popai kà loane.

ⁿ**3:5** Ézékiel 36.25-27 ^o**3:6** loane 1.13

^p**3:14** Nombres 21.9; loane 8.28, 12.32 ^q**3:15** loane 20.31

^r**3:16** loane 3.36, 10.28; Roma 5.8, 8.32; 1 loane 4.9-10

^s**3:17** Luka 19.10 ^t**3:18** loane 5.24 ^u**3:19** loane 1.5,9, 8.12

gòropuu, éco na wà tèpa âboro, âna wâdé tàra é bàutê jii é pwéelaa. Ba é pâ càrarà ma tùâ kàra, âna nye taaci èpà. ²⁰Ba wà pwina é pwa taaci na èpà, âna é èpàri é pwéelaa. Â câé caa me naa na pwéelaa. Ba péa o còo é pâ tùâ kêe na èpà. ²¹Â wà pwi âboro na é wakè na *âjupâra, âna é me naa na é pwéelaa, ba na inapàpari diri pâ wakè kêe, na me gée goo Pwidueé.»

É inapàpari Iésu wà loane

²²vGée na càùè, â rà pâra wà Iésu ma wà tèpa *câmu kêe, naa napô *Judée. Â rà tàpo tâa wê, â é *upwaa tèpa âboro. ²³Â wà loane mwara, âna é *piupwaa naa na ére wâ Énon, wâmwünyabweri Salim, gée goro na wâru najawé wê. Â rà pâra wiâê é pâ âboro, ba na é upwaarà naawê. ²⁴(Ba bwaa câé caa pâ pwa kara-puu, na pàara bèepwiri.)

²⁵Na jè tòotù, âna wà pwi jè Juif, âna é tapoo pitùra ma wà tèpa câmu kà loane. Â rà pâ nau pitòcia goro é 'pwapwicîri târa *pinuwa' wiâra é nyamanya kàra. ²⁶Â rà pâ-dari loane, â rà ina tée pâ: «Pwi ukai, gà niimiri i pwi âboro na ia gà paâjupâraê, na ia gàu caatâa na ére gée còwâ kàra Ioridano? Â gà còo, nabàni, âna é jèe gére piupwaa! Â jèe po dau wâru é pâ âboro na rà gére pâra darié!»

²⁷Â é tòpi tàra wà loane pâ: «Nye ticè jè muru cèna é tòpi wà pwi âboro, wiâna câé caa naa tée wà Pwidueé. ²⁸wBa wâguwà kaa, âna guwà jèe nye têreò, na go ina pâ,

càcaa wâgo *Mesia [na ée mwa pa-udò é Ba]. Ba wâgo, âna cùruo me, ba na go pâbéaa kêe.

²⁹«Guwà còo, wà pwina é tâa jaa wà tô a piéa, âna wà pwi a piéa. Â napwa naa goo wà pwi bée pwi a piéa; âna é tà coo goro jènereê, â é tàmariê. Â é dau ipwàdée goro é pwâratùra kêe. Â ipaiwà naa goodò, ba nye tâbawêe nabà é ipwàdée kôo. ³⁰Â wâdé na é pimaina too; â go pikîri boo.»

Wà Pwina é me géenidò napwéretòotù

³¹xWà pwi âboro gée gòropuu, âna é nye gée gòropuu. Â é nye tura pwacèwii pwi âboro gée gòropuu. Éco na wà pwina é me géenidò napwéretòotù, âna é nye wâjaijè diri. Üu, é wâjaijè diri kaa*. ³²yÂ é nye paâjupâra é pâ muru na é jèe còo ma tère. Â nye ticè âboro cèna é tòpi é pâ muru na é ina. ³³Â wà pwi âboro na é tòpi é pipaâjupâra kêe, âna é inapàpari pâ, wà Pwidueé, âna é ina é âjupâra. ³⁴Ba wà pwi âboro na é cùrué wà Pwidueé, âna é ina é popai kà Pwidueé. Â wà Pwidueé, âna é naa bamwara tée é Nyuâaê Pwicîri.

³⁵zWà Pwidueé Caa, âna wânümee goo Pwina naîê, â é naa tée pitûa naa gòro diri pâ muru. ³⁶aWà pwi âboro na é cèikî naa goo Pwina naîê, âna tà tée é wâro dâra gòiri jaa Pwidueé. Â wà pwi âboro na tàutêe na é cèikî, âna o câé caa wâro. Â é pwâra putàmù kà Pwidueé, âna o nye tà tâa gooé.

***3:31** Pwiri popai kà loane Pwi apiupwaa, é pwiri Iésu, é pwiri loane pwi awii é tii bèeni.

v**3:22** Ioane 4.1–2 w**3:28** Mataio 11.10; Ioane 1.20

x**3:31** Ioane 8.23 y**3:32** Ioane 3.11

z**3:35** Mataio 11.27; Ioane 5.20 a**3:36** Ioane 3.16–18; 1 Ioane 5.12

Pwâra pwa jèkutâ kà lésu ma tô jè ilàri gée Samaria

4¹⁻³ ^bRà tère wà tèpa *Farasaio pâ, wâru é pâ âboro na é todàra wà lésu, ma *upwaarà, jii wà loane. (Èco na càe caa *piupwaa wà lésu; â wà tèpa *câmu kée co na piupwaa.) Ûna é tère pwiri wà lésu, â é pâra gée napô *Judée, naa Galilée. ⁴Â é pitapàgà pâ napô *Samaria.

⁵Â é tèepaa naawê, â é pâra naa na pwi jè village, na nee Sikar, na é wâmwünyabweri é napuu, na ia é jèe naa wà lakobo[†] tà pwina naîê loséfa, [na pàara biu]. ⁶É tâa wê é pwârajawé kà lakobo[‡]. Â é tàpo tâa-boo naawê wà lésu, ba dau oratêe, goro é pai pâra kée, â jèe gopaé.

Pwârajawé târa wâro

⁷⁻⁸Wà tèpa câmu kée, âna rà pâra naa na village nau wâri cè èrà. É tèepaa naa goro pwârajawé wà tô jè ilàri gée Samaria, nau cia jawé. Â é ina tée wà lésu pâ: «Tôoni, go ilagà na gà naa cè wâdooò.»

⁹^dÂ é tòpi tée i tô ilàri pâ: «Ée! Cina gà ila jawé jiio, wàgà pwi *Juif? Ba wâgo, âna go tô Samaria.» (Ba càra caa piwâdé wà tèpa Juif ma tèpa Samaria[¶].)

¹⁰^eÂ é tòpi tée pâ: «Câgà caa câmogòorio, wâgo pwi a gère ila jawé jiigà. Â câgà caa câmogòori mwara é urâpâra kà Pwiduée. Ba wiàna gà côoinari, â pwiri gère wâgà na ila jawé jiio; â pwiri go gère naa tâgà cè jawé târa wâro!»

¹¹Â é ina tée wà tîobà pâ: «Gà o wànau târa cè pai pa wàra i jawé târa wâro, na gà gère ina? Ba nye ticè wâra cia, â é po dau tâgòro i pwârajawé. ¹²^fWànau? Gà piwéna jii lakobo, pwi caa kâbà[§]? Ba wàé na naa tâbà i pwârajawé bèeni. Â rà wâdo ni, ma tèpa naîê, ma é pâ macii kée diri.»

¹³Â é tòpi tée wà lésu pâ: «É pâ âboro na rà wâdo na pwârajawé bèeni, âna o bwaa nye tà nûmarà dâra wâdo còwâ. ¹⁴^gÈco na wà pwi âboro na é wâdo é jawé na go naa tée, âna o càcaa mwa caa nûmee dâra wâdo. Ba é jawé na go o mwa naa tée, âna ée mwa pâra nau pwârapò gooé—pwi pwârapò na ée mwa tà ciburà pò, tia naa na é wâro dâra gòiri jaa Pwiduée!»

¹⁵Â é ina tée wà tîoni pâ: «Naa tô é jawé bèepwiri! Naa tô, ba na o câ mwa caa nûmoo dâra wâdo còwâ! Â o câgo mwa caa me còwâ nau cia jawé wâni!»

[†]**4:5** lakobo—Pwi jojooro diri tèpa Juif. Còo mwara Abéraama, ma Isaaka, ma lakobo naa na Neeremuru (Vocabulaire) naa pwâadàra tii.

[‡]**4:6** Pwârajawé kà lakobo—É dau tâgòro, â jè panuâ boo é cio na tòo goro otâpwe, târa cia jawé.

[¶]**4:9** Ba càra caa piwâdé... ^é, Wà tèpa Juif, âna càra caa ija ma wâdo na é ngapò ma wârado na rà jèe ija na, tèpa Samaria.

[§]**4:12** Kâbà—^é, Kâjè. Ba wà lakobo, âna é pwi jojooro lésu ma diri tèpa Juif. Èco na wà i tô ilàri, âna nûmee na é pinadàrù é nyamanya kà tèpa Juif.

^b**4:1-3** Ioane 3.22 ^c**4:5** Genèse 33.19; Josué 24.32

^d**4:9** Esdras 4.1-5 ^e**4:10** Ioane 7.37-38; Auinapàpari 21.6

^f**4:12** Ioane 8.53 ^g**4:14** Ioane 6.35

Wâgo pwi Mesia na patùragà

¹⁶ É tòpi tée pâ: «Pâra nau todà pwi éagà; â gàu me naani.»

¹⁷ «Nye ticè éao.»

«Nye âjupâra é pai ina'gà pâ nye ticè éagà. ¹⁸ Ba jèe po 5 éagà. Â wà pwina gàu gére pitâa ma wàéni, âna càcaa pwi éagà mwara. Üu, nye âjupâra kaa é pai tòpi'gà!»

¹⁹ Â é ina tée wà tô ilàri pâ: «Go côo pâ gà pwi *péroféta, [na gà pame é popai me gée jaa wà Pwiduée]! ^{20h} Wà tèpa ijiao kâbà, âna rà pwamaina Pwiduée gòro é jaa bèeni. Â napwa naa goowà tèpa Juif, âna guwà ina pâ é ére na jè pwamainaê naawê, âna wà *lérusaléma.»

²¹ Â é ina tée wà lésu pâ: «Tòoni, gà cèikî naa good, na go ina pâ: O mwa tèepaa me é pwi pàara, na o jèe nabwé na pwamaina Caa, naa gò pwi jaa bèeni, ma wà lérusaléma mwara. ²²ⁱ Ba wâguwà tèpa Samaria, âna câguwà caa tâmogòori wà Pwina guwà pwamainaê. Wâdé wàibà tèpa Juif, ba bà nye tâmogòorié. Ba é pai udò kà tèpa âboro, âna me gée goo tèpa Juif. ²³ Éco na o mwa tèepaa é pwi pàara, â jèe wàé kaa ni, na rà o mwa pwamaina wà Caa wà tèpa âboro, naa na nyuâa** ma na *âjupâra. Ba wàé kaa pwiri é pai pwamaina, na é ilari wà Caa. ^{24j} Ba wà Pwiduée, âna é nyuâa. Â wâdé na wà tèpa âboro na rà pwamainaê, âna rà pwamainaê naa na nyuâa ma na *âjupâra.»

²⁵ Â é ina tée wà tô ilàri pâ: «Go tâmogòori pâ ée mwa tèepaa wà pwi *Mesia, jè nee mwara Kériso. Â wiàna ée mwa tèepaa, â ée mwa inapàpari tâjè diri é pâ muru.»

^{26k} Â é ina tée wà lésu pâ: «*Wâgo pwini na tàgére patùragà!»

É inaê tà pàra tàpé wà tô ilàri

²⁷ Òna ru bwaa gére pitùra, â rà tèepaa me côwâ wà tèpa câmu kée. Â rà dau pò, na rà côoê na ru ipwa jèkutâ ma tô jè ilàri. Éco na nye ticè gée goorà cèna tawèeri tô ilàri pâ: «Dà cè pwina na gà ina tà pwini?» Â ticè na tawèeri lésu pâ: «Cina gà pwa jèkutâ ma wà tòoni?»

²⁸ Â é panuâ naawê i wâra cia jawé kée wà tô ilàri. Â é pâra côwâ naa na village, â é ina târa é pâ âboro pâ: ²⁹ «Ée! Guwà me nau côo pwi âboro na é cau inapàpari tôo diri é pâ muru na go pwa! [Pwiri wàilâapà?] Pwiri wà Mesia?»

³⁰ Â rà cau pâra diri nau côo lésu.

Âji utimuru âna pai pitêre dà Caa

³¹ Na pwi pàara-bà, â rà tàgére tacoo goo wà lésu wà tèpa câmu kée pâ, na é pa cè uti kée: «Pwi Ukai, gà jèe tàpo ija!»

³² Éco na é ina târa pâ: «Wâgo, na pwa é uti kôo, na câguwà caa tâmogòori.»

³³ Â rà pitawèerirà pâ: «Pwiri jèe pwa cè âboro cèna pame cè uti kée?»

^{34l} Â é tòpi târa pâ: «Ê uti kôo, âna, na go pwa é câbawâdé kà Pwina é

** **4:23** Nyuâa—Pai ina wèe pâ, é Nyuâaê Pwicîri.

^h **4:20** Deutéronome 12.5-14; Psaume 122.1-5 ⁱ **4:22** 2 Rois 17.29-41; Ésaïe 2.3; Roma 9.4-5 ^j **4:24** Roma 12.1; 2 Korénito 3.17; Filipi 3.3

^k **4:26** Maréko 14.61-62 ^l **4:34** Ioane 6.38

cùruo me, â go tubanabwé diri é pâ wakè^{††} na é naa tîo.

^{35m}«Guwà [tâmogòori é auina na] ina pâ: “Bwaa dàra ârapàpé parui târa piûnya.” Êco na go ina tàwà pâ: Cîo bwàti é pâ aupwanapô, ba jèe pàara târa piûnya^{††}!

³⁶«É tàgére tòpi é wâriê wà pwina é piûnya, ba é piûnya dàra é *wâro dàra gòiri jaa Pwiduée. Êkaa na ru cau ipwadée, wà pwina é câmi, ma wà pwina é piûnya. ³⁷Â êna âjupâra é pai ina wèe pâ: “Jè âboro, âna é câmi, â jèpwi, âna é piûnya.”

³⁸«Wâgo na go cùruwà nau piûnya é pwina câguwà caa câmi. Ba wà pàra tàpé, âna rà wakèri, â wâguwà, âna guwà mwa caa piûnya.»

Wâru tàpé na rà cèikî naa gooé

³⁹Wâru tèpa Samaria gée na vil-lage Sikar, na rà cèikî naa goo lésu, gée goo jèkutà kà tô ilàri, na ia é ina tàra pâ: «É po cau ina tîo diri é pâ muru na go pwa.»

⁴⁰Â rà pâmari lésu, â rà tacoo gooé pâ, na é bwaa tàpo tâa jaarà. Â é tâa jaarà naa na ârailu tòtù.

⁴¹Mwa dau wâru âboro cîwâ, na rà cèikî naa goo lésu, gée goro é pai tùra kée. ⁴²ⁿÂ rà ina tà tô ilàri pâ: «Câbà caa cèikî gée goro é jèkutâ'gà co. Ba nabàni, âna bà jèe tèreê. Â bà tâmogòori pâ wàé kaa, âna é *pwi a pa-udò pâ âboro gòropuu!»

É nama tiâu maagé kà pwi naî pwi jè âboro imaina

⁴³Gée na càuru du tòtù bèep-wiri [na napô Samaria] â é wâjué cîwâ wà lésu naa Galilée. ^{44o}É nye tàmara ina béaa pâ: «Wà pwi péroféta, âna càra caa papwicîriê, naa na é âji napô kée.»

^{45p}Êco na, ûna é tèepaa naa Galilée, â rà tòpié bwàti. Ba rà jèe cîo é pâ muru na é pwa na lérusaléma, na rà tâa wê ma wàé naa goro i *Paséka.

^{46q}Â é wâjué cîwâ naa Kana, i pwi village gée Galilée, wà na ia é bii i jawé ma dipâa. É tâa wê é pwi jè âboro imaina kà ukai *Héroda, na é maagé é pwi naîê, naa na village Capernaüm. ^{47r}Â é tère pâ é jèe tèepaa wà lésu naa Galilée, me gée Judée. Â é pâdarié, â é tacoo gooé, ma é boo naa Capernaüm, nau pwa ma é wâdé pwina naîê. Ba jèe tòina maagé kée. ^{48s}Â é ina wà lésu [tà tàpé na rà tâa wê] pâ: «Wiàna câguwà caa cîo é pâ *câmu kâra pàtâma Pwiduée naa good na guwà pò goo, â o câguwà caa cèikî!»

⁴⁹Â é ina tée wà pwi âboro pâ: «Gà wàcî, co Pwi Ukai, â gà me naa jaa, ba ée jèe pwa na é bà wà pwi naîô!»

^{50t}Â é ina tée wà lésu pâ: «Gà wâjué cîwâ, ba é jèe wâdé i pwi naîgà.»

Â é cèikî wà pwiibà naa goro i popai kà lésu, â é pàra.

^{††}**4:34** Wakè—Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Pwâranyere.

^{††}**4:35** Aupwanapô; Piûnya—Pai ina wèe pâ, êdiri pâ âboro na jè naarà too naa na Mwaciri kà Pwiduée.

^m**4:35** Luka 10.2 ⁿ**4:42** 1 Ioane 4.14 ^o**4:44** Mataio 13.57

^p**4:45** Ioane 2.23 ^q**4:46** Ioane 2.1–11 ^r**4:47** Mataio 8.5–6

^s**4:48** Ioane 2.18; 1 Korénito 1.22 ^t**4:50** Mataio 8.13

É jèe wâdé cōwâ pwina naîê

⁵¹ Ûna é bwaa gére pâra, â ipitirà ma tèpa ênawéna kêe, â rà ina tée pâ, é jèe wâdé i pwi naîê.

⁵² Â é tawèerirà goro è ineretòotù na tiàu i maagé kêe na. Â rà ina tée pâ: «Tiàu è pai pitòoka kêe, géecaa na caapwi ineretòotù na càuru ija.»

⁵³ Â é cōo pâ, wàé kaa pwiri i pwi ineretòotù na ia é ina tée wà lésu pâ: «É jèe wâdé ni i pwi naîgà.» Â rà cèikî naa goo lésu, wàilà ma édiri pwârawâ kêe.

⁵⁴ ^uWàépwi è béârailu kâra câmu kâra pàtâma Pwiduée, na é pwa wà lésu naa napô Galilée, na é me gée Judée.

É nama é wâdé pwi a pitàbwamwa na tòotù pwicîri

5 Gée na càué, â rà pwa è pi-ija na *lérusaléma wà tèpa *Juif. Â é too naawê wà lésu.

² Â, naa lérusaléma, âna pwa è jè na auipitoo, na nee Béthesda[¶] naa na *hébéru. Â é wâmwünyabweri è pwi jè goropwârawâ goro è ville, na rà ina goo pâ Goropwârawâ kâra mutô. Â naa goo è pwi auipitoo-bà, âna pwa 5 goropwârawâ. Â naa na jèpa goropwârawâ, âna jè pâra nabibiu kâra du nee âra wâ. ³ Â po dau wâru tèpa maagé na rà tà puu wê na curuu—wà tèpa bwi, ma wà tèpa bee, ma tèpa pitàbwamwa. {Ba rà tà tapacîri è pai gù kâra i jawé. ⁴ Ba é boome na pàra pàara è jè *angela kà Pwi Ukai, nau gù na i jawé. Â wà pwi âboro maagé na é ègò boo béaa naa na auipitoo, gée

na càuru pai gù kâra jawé, âna jèe tiàu è maagé kêe.}

⁵ É tâa wê wà pwi jè âboro, na jèe po 38 naja kêe goro maagé. ⁶ Â é cōoè wà lésu, na é gére puu. Â é jèe tâmogòori pâ jèe po dau gòiri è pai maagé kêe. Â é ina tée pâ: «Nû-magà na tiàu è maagé'gà?»

⁷ Â é tòpi tée pâ: «Ûu kaa! Êco na ticè âboro cèna tûò boo naa najawé, na é bwaa gére gù! Ba ûna go pwa ma go ègò boo, â é jèe ègò béaario wà pwi jèpwi.»

⁸ ^v Â é ina tée wà lésu pâ: «Gà cimadò, â gà pa aupuu'gà, â gà pâra!»

⁹ É nye wâdé kaa. Â é pa è aupuu kêe, â é pâra.

Càcaa wâdé tà tèpa pitûa

Napwa tòotù bèepwiri, âna *tòotù pwicîri [kà tèpa Juif]. ¹⁰ ^w Â rà ina tée wà tèpa caa kà tèpa Juif pâ: «Ée! Tòotù pwicîri nabà, â [wiâra è *Naèà] âna pwicîri na gà pa aupuu'gà!»

¹¹ Â é tòpi tàra pâ: «Bwa, wà pwina é pwa ma go wâdé, âna é ina tōo pâ, na go popa aupuu kōo, ma go pâra.»

¹² Â rà ina pâ: «Kaa! Wàilàapà cè pwi a gére ina tâgà pwiri?»

¹³ Êco na câe caa tâmogòori pâ pwiri wàilàapà. Â càcaa pâri ma é paari tàra lésu, naa nabibiu kâra pâ âboro, ba rà po dau wâru^{§§}.

¹⁴ Mwa gée na càué, â wà lésu, âna é cōo wà pwi âboro-bà naa na *Wâra pwapwicîri, â é ina tée pâ: «Gà cōo, jèe tiàu è maagé'gà. Gà cibwaa pwa cōwâ è pwina èpà. Ba

[¶] 5:2 Béthesda—é, Bethzatha.

^{§§} 5:13 Rà po dau wâru—Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Rà dau wâru wàilà.

^u 4:54 Ioane 2.11 ^v 5:8 Mataio 9.6

^w 5:10 Néhémie 13.19; Jérémie 17.21

o péa tEEPaa darigà cè pwina o po dau èpà na dau maina.»

¹⁵ Â é wâjué cōwâ wà pwiibà dari tèpa caa kà tèpa Juif, â é ina tàrà pâ wà lésu na é pwa ma é wâdé. ¹⁶ Â géewê, â rà mudàrà ma rà tubaèpà tà lésu, gée goro é pai pwa ma tiàu é maagé, na tòotù pwiçiri.

¹⁷ Êco na é ina tàrà pâ: «Wà Caa kôo, âna é nye tà ciburà wakè. TEEPaa naa goro tòotù nabà, â o câé caa coo. Â go nye wàrapwiri mwara wâgo.»

¹⁸ Â gée goo é pai ina kêe pwiri, âna rà nye dau pibu naigé kaa ma rà pòtàmwereê. Càcaa gée goro co pai ègòjai é tòotù pwiçiri, â gée goo mwara é pai ina kêe pâ, wà Pwiduee, âna é pwi âji Caa kêe. Ba ûna é wàrapwiri pai ina kêe, â é nama ipaiwàilu ma Pwiduee.

É tòpi tà tèpa pitòtié wà lésu

Pwiduee na é naa tée tàrù

¹⁹ É ina tàrà wà lésu pâ: «Guwà tère bwàti, ba go ina tàwà é âjupâra pâ: Go cōo é pwina é pwa wà Caa kôo, â go pwa, ba càcaa pâri ma go pwa jè muru gée goodò. Ûu, é pâ muru na é pwa wà Caa, âna go pwa mwara wâgo, Pwina naîê. ²⁰ Ba wânüma Caa goodò, â é paari tōo diri pâ muru na é pwa*. Â ée mwa paari tōo mwara é pâ pàrà muru na dau maina, na go o mwa pwa. Â o dau dápàgà tàwà wiàna guwà mwa cōo. ²¹ Ba wà Caa, âna é pacimadò cōwâ wà tàpé na rà jèe bà, ma pawàrora cōwâ. Â go wàrapwiri mwara, wâgo

Pwina naîê, ba go naa é *âji wâro tà tàpé na nūmoo na go pawàrora.

²² «Napwa wà Caa, âna câé caa pitèi tèpa âboro. Â é nye naa tōo, Pwina naîê, diri é tàrù ma go pitèirà. ²³ Â, na wàrapwiri, â rà o cau pwamainàò diri é pâ âboro wàrà é pai pwamainà kâra wà Caa. Ba wà pwina câé caa ipwamainàò, Pwina naîê, âna câé caa ipwamainà mwara wà Caa na é cùruo me.

²⁴ «Guwà tère bwàti, ba go ina tàwà é âjupâra pâ: Wà pwi âboro na é pitère dàrà é popai kôo, â é cèikî naa goo wà Pwina é cùruo me, âna é jèe tòpi é *wâro dàrà gòiri jaa Pwiduee. Â o jèe càcaa pwa wârimuru tée, ba é jèe pâra gée na bà, naa na wâro.

Rà o pitère dòo wà tèpa bà

²⁵ «Go ina tàwà é âjupâra pâ: O mwa tEEPaa é jè tòotù, â jèe wàèni kaa, na rà tère é pwàratùrà kôo, wâgo *Pwina naî Pwiduee, wà tàpé na rà bwaa bà. Â wà tàpé na rà pitère dòo, âna o tâa tàrà é âji wâro. ²⁶ Ba wà Caa, âna tà tée é pàtama tàrà ma é naa wâro, â é naa tōo mwara, wâgo Pwina naîê. ²⁷ Â é naa tōo mwara é tàrù, ba na go pwi a pitèimuru, gée goo na go Pwina naîri âboro. ²⁸ Guwà cibwaa pò na go ina tàwà pâ: O mwa me é tòotù, na rà o tère é pwàratùrà kôo wà diri tàpé na rà jèe bà. ²⁹ Â rà o cau wâro cōwâ gée na aubà. Â wà tàpé na rà pwa na wâdé, âna rà o cimagò cōwâ naa na âji wâro. Â wà tàpé na rà pwa na èpà, âna rà o cimagò cōwâ nau pwa wârimuru.»

***5:20** Muru na é pwa—Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Pwàranyere.

^x**5:18** Mataio 26.4; Ioane 7.1, 10.30 ^y**5:19** Ioane 5.30

^z**5:22** Ioane 5.27; Apostolo 10.42 ^a**5:23** Filipi 2.10–11; 1 Ioane 2.23

^b**5:24** Ioane 3.15–18 ^c**5:29** Daniel 12.2; Mataio 16.27; Apostolo 24.15

**Tèpa paâjupâra
Pwina naîri âboro**

^{30 d} [É ina tàra mwara wà lésu pâ]: «Càcaa pâri ma go pwa cè jè muru gée goodò. Â go pitèi wiâra na é ina tîo wà Caa. Â napwa pitèimuru kôo, âna *târù. Ba câgo caa mudàra ma go pwa é câbawâdé kôo. Â go pwa é câbawâdé kà Pwina é cùruo me.

³¹ «Wiàna wâgo na go pipa-âjupâraô cîwâ, â o ticèmuru naa goo é pwina go ina. ³² Êco na nye pwa mwara Pwi jèpwi na é *paâjupâraô†. Â go tâmogòori pâ nye âjupâra é pwina é ina naa goodò.

Ioane

³³ «Guwà cùru pâ tèpa âboro dari *Ioane Pwi a piupwaa, â é jèkutâ goodò na é wiâ tàwà, âna âjupâra.

³⁴ «Wâgo, âna càcaa âjimuru tîo é pai paâjupâra kà pwi âboro. Êco na go ina tàwà é pâ muru bèepwiri, ba na guwà udò, [ma tâa tàwà é âji wâro]. ³⁵ Ba wà Ioane, âna é wàra é ânye na udârù, â pwa pwéelaa kée. Â guwà ipwadée naa na pwéelaa kâra é pâ popai kée, naa na jè ji pàara na càcaa gòiri.»

Wakè kà lésu

^{36 e} «Êco na pwa é bépaâjupâraô, na piwéna jii Ioane. Ba é pâ namuru na é nama go pwa wà Caa, âna rà paâjupâraô, â rà paari pâ é cùruo me.»

Pwiduée Caa

^{37 f} «Wà Caa, na é cùruo me, âna é jèe paâjupâraô diri. Â câguwà caa pâji tère é pwâratùra kée, ma cîo mwara é naporomee. ³⁸ Â câguwà caa tòpi é popai kée naa na pwâranûmawà. Ba câguwà caa cèikî naa goodò, wâgo na é cùruo me.

Tii Pwicîri

^{39 g} «Guwà mudàra na é *Tii Pwicîri, ba guwà niimiri pâ, guwà o pâmari é wâro dâra gòiri jaa Pwiduée. Â ékaa pâ popai bèepwiri, na rà paâjupâraô! ⁴⁰ Êco na tàutàwà na guwà me mariô, ma guwà tòpi é âji wâro!

⁴¹ «Câgo caa mudàra ma rà pwa-mainaô wà tèpa âboro. ⁴² Â go nye tâmogòori pâ, nye càcaa wânû-mawà goo Pwiduée. ⁴³ Go jèe me na nee Caa kôo, â câguwà caa tòpio. Êco na, wiàna é tèepaa cè pwi jè âboro na é nye me na nee, wàé pwi âboro, â guwà nye tòpié! ⁴⁴ Guwà ipwamainawà gée goowà cîwâ, wâguwà tèpa âboro. Â câguwà caa mudàra é âji ipwamaina, na me gée goo Pwiduée na é caapwi co. Guwà mwa wânau târa cè pai cèikî kàwà? ⁴⁵ Êco na guwà cibwaa niimiri pâ go o mwa pitòtiwà†, na ara wà Caa. Bwa, càcaa wâgo, â nye wà *Moosé, wà pwina guwà wâari pâ ée mwa pitu tàwà!

^{46 h} «Wiàna âjupâra pâ, guwà cèikî naa goodò, â pwiri guwà gére cèikî

†**5:32** Paâjupâra—Témoigner, attester. Cîo mwara Neeremuru (Vocabulaire) naa pwâadàra tii.

†**5:45** Pitòti (é, pitòtiri, tòti)—Accuser.

^d**5:30** Ioane 5.19, 6.38 ^e**5:36** Ioane 3.2, 14.11

^f**5:37** Mataio 3.17; Ioane 5.32, 8.18 ^g**5:39** Luka 24.27

^h**5:46** Apostolo 3.22

naa good mwara! Ba é wii é popai good naa na é pâ tii kêe. ⁴⁷ Â wàra na jèe câguwà caa cèikî naa goo é auwii kêe, â guwà o mwa wà nau târa pai cèikî kàwà, naa goo é pâ popai kôo?»

É pa-ija pâ âboro na wâru

Mataio 14.13-21; Maréko 6.30-44; Luka 9.10-17

6 Tàpo pwa ji pàara, â gée na càué, â rà tapàgà é *nawia Galilée, wà lésu [ma wà tèpa *câmu kêe]. (É nawia bèepwiri, âna jè nee mwara Tibériade.) ² Â rà nye tà pâra wiâé é pâ âboro na wâru, ba rà còo *câmu kâra pàtâma Pwiduée naa gooé na é nama tiâu maagé kà tèpa âboro. ³ Â rà too naa gòrojaa wà lésu ma wà tèpa câmu kêe, â rà tâaboo. ⁴⁻⁵ Â ûna é tagòtùé wà lésu, â é còo diri tèpa âboro bèepwiri na rà gére me burée. [É tâmogòori pâ] jèe tàpo wâmwünyabwe é *Paséka, tòotù kâra pi-ija kà tèpa *Juif. Â é ina tà Filipo pâ: «Jè o mwa wâri géepà cè poloa, târa ma jè pa-ijarà diri?»

⁶ (É ina pwiri, ba na é tère cè pwina é ina wà Filipo. Ba wà lésu, âna é jèe nye tà tâmogòori é pwina ée pwa.)

⁷ Â é tòpi tée wà Filipo pâ: «Wiàna pwa tâjè pâ miliô[¶], ma jè wâri poloa goo, â o càcaa pâri ma jè naa tàra diri cè nyi nari noo kâra poloa!»

⁸ Êco na é medari lésu wà pwi jè a câmu kêe, wà André, pwi aéjii kà Simona Pétéri. Â é ina tée pâ: ⁹ «É wâni pwi nari âboro èpo, na wâjaaé 5 poloa[§], ma ârailu ârawéà. Êco na

o târa dà, naa goro pé jéuru âboro bèeni?»

É patâaboorirà â é pa-ijarà

¹⁰ É ina wà lésu pâ: «Guwà patâaboorirà.»

Â rà tâaboo wà tèpa âboro naa gòro nuruga. Â é jéu tèpa paa maina na rà ija, âna wâmwünyabw-eri 5 000. ¹¹ Â é popa i pâ poloa wà lésu, â é pwaolé tà Pwiduée goo. Â é pwa ma rà ipâdi, târa diri é pâ âboro na rà tâaboo. Â é wàrapwiri naa goo i du ârawéà mwara. [Â é pâdi naa goorà diri, â rà nye ija] tiagoro na rà jèe po cau pwàro diri.

¹² Â nabwé, â é ina tà tèpa câmu kêe pâ: «Guwà panaimari é dâra utimuru, ba na o nye ticè cèna tà pwatèreri târa.»

¹³ Â rà panaimari é pâ dâra uti kâra. Â rà pwaai é 12 nakébò goro é dâra noo kâra i tèpa 5 poloa!

¹⁴ Ûna rà còo é pàtâma Pwiduée naa goo lésu, â rà ina pâ: «Âjupâra pâ wàé kaa i pwi Péroféta, na ia [ina pâ] ée mwa tèepaa me naani gòropuu!»

¹⁵ Â é jèe tà tâmogòori wà lésu pâ, rà o me nau popaé, ba na rà pacimaé ma é pwi ukai kâra. Êkaa na é pâra còwà acari naa gòrojaa.

É pâra gòro parawére jawé

Mataio 14.22-33; Maréko 6.45-52

¹⁶ Na bàrane, â rà boo naa bàrawia wà tèpa câmu kà lésu.

¹⁷ Â rà pa wànga, â rà tapàgà i nawia, â rà pâra cima Capernaüm, na ére gée còwà. Ûna ne, â bwaa câe caa tèepaa darirà wà lésu.

[¶]6:7 Pâ miliô—Grec: 200 mwani pwaa (deniers). Wâri pwi caapwi âboro naa na 8 parui.

[§]6:9 Poloa—Poloa na pwa goro orge. (Orge, âna pwacèwii é pwâra mai.)

¹⁸Â é uu ba maina é pwéretòotù, â maina wià. ¹⁹Una rà tapwauru naa na 5 é 6 kilomètres, â rà côo lésu, na é câwiàrà na é po pâra gòro parawére jawé. Â é pâmwünyabweri i wànga. Â po dau wâgotàrà.

²⁰Êco na é ina tàrà pâ: «Guwà cibwaa pwa ma wâgotàwà, ba *Wâgo!»

²¹Â pwa na rà nama é too darirà naa gòro wànga. Êco na rà jèe pò ma tèepaa gée, wâna na rà gée naawê.

Iésu âna poloa târa wâro

²²⁻²⁴Napwa naa goo wà tèpa âboro na ia é pa-ijarà wà lésu, âna rà nye tà tâa bàrawià, na ére gée côwâ kêra nawià. Na dàuru kêe, âna rà pò na tiàu lésu jaarà^{**}. Ba rà tâ-mogòori pâ, câe caa pâra wià tèpa câmu kêe gòro i pwi wànga. Â, [na rà gére mudée, â] rà tèepaa me pâra wànga na rà me gée na ville Tibériade, â rà tâdòo^{††} naawê. Â wà tèpa âboro, âna rà tò naa gò, ba na rà pâ naa Capernaüm, nau mudà lésu naawê.

Mudàrà poloa na tâa cawi

²⁵Rà pâmari lésu wà tèpa âboro, na ére nawià gée côwâ. Â rà ina tée pâ: «Pwi ukai, gà tèepaa naani wiidà?»

²⁶Â é tòpi tàrà pâ: «Guwà tère bwàti, ba go ina tàwà é âjupâra

pâ: Câguwà caa mudòo, gée goo i pwina go pwa [goro é pàtâma Pwidueé]. Bwa. Guwà medario ba ia go naa èwà na ia guwà copwa!

²⁷Êco na go ina tàwà pâ, guwà cibwaa wakè târa utimuru na o wai tiàu. Wâdé na guwà wakè dàrà é utimuru na tâa cawi—utimuru na é naa é *wâro dàrà gòiri jaa Pwidueé. Â nye wâgo, *Pwina naîri âboro, na go naa tàwà é utimuru bèepwiri. Ba é naa tôo é tàrù kêe ma pàtâmee wà Pwidueé Caa.»

²⁸Â rà ina tée pâ: «Dà cè pâ wakè na bà pwa, ba na bà pacoo é câbawâdé kà Pwidueé?»

²⁹kÂ é tòpi tàrà pâ: «Wàèni co é wakè na nùmee na guwà pwa: Na guwà cèikî naa goo pwina é cùrué me.»

Poloa târa wâro gée goo Caa

³⁰lRà tawèerié mwara pâ: «Dà cè câmu kêe, cèna gà o pwa, ma bà côo é pàtâma Pwidueé naa googà, â na bà o cèikî naa googà?

³¹mNapwa wà tèpa jojoorojè, âna rà ija manne^{††} naa namaré. Ba jèe wii naa na Tii Pwicîri pâ: É naa tàrà poloa me gée napwéretòotù, ba na rà ija.» Psaume 78.24

³²Â é tòpi tàrà pâ: «Go ina tàwà é âjupâra pâ: Càcaa wà *Moosé na é naa tàwà é poloa na me gée napwéretòotù. Â wà Caa kôo. ³³Ba é âji poloa kà Pwidueé, âna wà Pwina é boome gée *napwéretòotù. Â é

^{**}**6:22-24** Na dàuru kêe... Ina mwara naa na grec pâ: Rà côo pâ, nye caapwi co wànga.

^{††}**6:22-24** Tâdòo—Accoster (bateau).

^{††}**6:31** Manne—Utimuru na pwacèwii nyi nara mwünyaté, na é naa wà Pwidueé tà tèpa Juif naa namaré.

^j**6:27** Ioane 6.48-58 ^k**6:29** 1 Ioane 3.23

^l**6:30** Mataio 16.1; Ioane 2.18

^m**6:31** Exode 16.14-15; Nombres 11.7-9; Psaume 78.24

naa é *âji wâro tà diri tèpa âboro gòropuu.»

³⁴ Â rà ina tée pâ: «Pwi Ukai, gà ciburà naa tâbà è poloa bèepwiri!»

Wâgo âna go pwi poloa

³⁵ ⁿÉ tòpi tàrà wà lésu pâ: «*Wâgo âna go pwi poloa târà wâro! Wà pwi âboro na é medario ma cèikî naa good, âna o câ mwa caa nûmee dàrà ija ma wâdo. ³⁶ Êco na, ia go jèe nabwé ina tàwà pâ: Guwà jèe côô, êco na câguwà caa cèikî naa good. ³⁷ Â rà o medario diri é pâ âboro na é naa tôo wà Caa, â câgo caa naa còobé wà pwina é medario.

³⁸ «Ba go boome gée napwéretòtù, nau pwa é câbawâdé kà Pwina é cùruo me, â càcaa é câbawâdé kôo. ³⁹ ^oÂ wàéni é câbawâdé kée: Na go cibwaa caa tubatiâu cè pwi jèpwi, gée goo tàpé na é jèe naarà tôo; â na go mwa pawâroé côwâ gée na aubà na Tòotù pwicò^{¶¶}. ⁴⁰ Â wàéni é câbawâdé kà Caa kôo: Wà pwi âboro na é côô, wâgo *Pwina naî Pwiduee, ma cèikî naa good, âna ée mwa tòpi é wâro dàrà gòiri jaa Pwiduee. Â go mwa pawâroé gée na aubà na Tòotù pwicò.»

Càcaa wâdé tà tèpa pitûâ

⁴¹ Wà tèpa âboro, âna rà jèe tapoo picocoori lésu, gée goro é pai ina kée pâ: «Wâgo é pwi poloa na é boome gée napwéretòtù.» ⁴² ^pÂ rà bwaa nye tà pi-ina tàrà pâ: «Kaa! Gona câé caa wà lésu, pwina naî loséfa? Ba jèe tàgére tâmogòori du

nyaa ma caa kée! Â gorodà na é ina pâ é boome gée napwéretòtù?»

⁴³ Â é ina tàrà wà lésu pâ: «Tàpéeni, guwà cibwaa ipicocoo. ⁴⁴ ^qNye ticè pwi jèe âboro cèna é medario, wiàna câé caa todèe me wà Caa, wà pwi a cùruo me. Â go mwa pawâroé côwâ gée na aubà na Tòotù pwicò. ⁴⁵ ^rÂ jèe wii naa na tii kà pwi jèe *péroféta pâ: Rà o cau picòo jii Pwiduee. Ésaïe 54.13 Â êdiri pâ âboro na rà tòpi é pwina é ina tàrà wà Caa, âna rà cau medario. ⁴⁶ ^sNye ticè pwi âboro cèna é mu côo wà Caa; wàco wà Pwina é me gée jaa Pwiduee.»

Wà pwina é cèikî âna tà tée wâro

⁴⁷ ^t«Go ina tàwà è âjupâra pâ: Wà pwi âboro na é cèikî naa good, âna o mwa tà tée é wâro dàrà gòiri jaa Pwiduee. ⁴⁸ ^uWâgo é poloa târà wâro. ⁴⁹ Rà ija manne wà tèpa jo-joorowà, naa namaré. Êco na rà jèe bà. ⁵⁰ Â napwa é poloa na é boome gée napwéretòtù, âna wiàna é ija pwi jèe âboro, â o câé caa bà. ⁵¹ Wâgo é pwi poloa târà wâro, na go boome gée napwéretòtù. Wiàna é ija poloa bèepwiri wà pwi jèe âboro, â é wâro dàrà gòiri awé. Â é poloa na go mwa naa, âna é naiio, na go naa tà tèpa âboro gòropuu, ba na rà wâro.»

Naiio âna âji utimuru

⁵² Géewê, âna rà pitòocia wà tèpa pitûâ kà tèpa Juif, â rà pi-ina tàrà pâ: «Wà pwini, âna é wànau târà cè pai naa tâjè è naiié, ma jèe ija?»

¶¶6:39 Tòotù pwicò—Tòotù na ée mwa wâjué côwâ wà lésu Kériso. (Còo **note** goo 1 Pétérù 1.5.)

ⁿ6:35 Ioane 4.14 ^o6:39 Ioane 10.28–29, 17.12

^p6:42 Mataio 13.55 ^q6:44 Ioane 6.65 ^r6:45 Ésaïe 54.13

^s6:46 Ioane 1.18 ^t6:47 Ioane 3.15–16 ^u6:48 Ioane 6.32,58

⁵³ Â é ina tàra wà lésu pâ: «Guwà tère bwàti: Wiàna câguwà caa ija é naii Pwina naîri âboro, ma wâdo é domii kêe, â o nye ticè âji wâro wâ-goowà. ⁵⁴ Â wà pwina é ija é naiio, ma wâdo é domii kôo, âna o mwa tà tée é wâro dâra gòiri jaa Pwidueé. Â go mwa pawâroé còwâ gée na aubà na Tòotù pwicò. ⁵⁵ Ba é naiio, âna é âji utimuru; â é domii kôo, âna é âji jawé. ⁵⁶ Â wà pwi âboro na é ija é naiio, ma wâdo é domii kôo, âna é wâro good, â go wâro gooé.

⁵⁷ «Wà Caa na é cùruo me, âna é wâro, [â wàé, âna é Pwina é naa é wâro]. Â wâgo, âna go wâro gée gooé. Â wâra mwara pwina é ija naiio, âna é wâro gée good. ⁵⁸ Wàéni é pwi poloa na é boome gée napwéretòotù. Càcaa wâra é poloa na ia rà ija wà tèpa jooorowà—ba rà cau bà. Â wà pwi âboro na é ija é pwi poloa bèeni, âna é wâro dâra gòiri awé.»

⁵⁹ É ina é pâ popai bèepwiri wà lésu, na é pwa pupûra naa na *wâra pitapitiri wà Capernaüm.

Pàra tàpé âna rà pâra jii lésu

⁶⁰ Òna rà tère é pwina é ina wà lésu, â é auwâru gée goo tàpé na rà mu ciburà pâra wiâê, âna rà pi-ina pâ: «Auwa! Po dau gòo é popai bèepwiri! O wàilàpà cèna pârié ma é tòpi?»

⁶¹ Â é tère naa gooé pâ, rà tàgére picocoorié goo, â é ina tàra pâ: «Wànu? Po dau tanooriwà é popai bèepwiri? ⁶² Â wiàna guwà còoò, wâgo Pwina naîri âboro, na go too còwâ naa na autâa kôo béaa, â

o dà cè pwina guwà niimiri? ⁶³ Ba nye êkaa gée goo pâ popai kôo, na é me é Nyuâaê Pwicîri, wàé na é naa wâro. Ba napwa [pâ wakè kà] tèpa âboro, âna càcaa pâri [ma rà naa wâro]. ⁶⁴ ^wÊco na rà wânabibiu kàwà pàra tèpa âboro na càra caa cèikî naa goo é pâ popai kôo.»

Ba é nye tâmogòori wà lésu, gée na autapoo tàpé na càra caa cèikî, ma wà pwina é ipwa tùâ tée.

⁶⁵ ^xÂ é ina tàra mwara pâ: «Wàép-wiri é majoroé ma go jèe ina tàwà pâ: Nye ticè pwi jè âboro cèna é me wiâô, wiàna câe caa todèe medario wà Caa.»

⁶⁶ Â tapoo napwiri, âna wâru pàra tèpa âboro kêe âna rà coo jiié, â jèe càra caa pâra còwâ wiâê.

Rà tà cimwü wà tèpa apostolo

⁶⁷ É ina wà lésu tà tèpa 12 a câmu kêe, pâ: «Â wâguwà, âna nûmawà mwara na guwà wâjué còwâ?»

⁶⁸ ^yÂ é tòpi tée wà Simona Pétérus pâ: «Pwi Ukai, na bà pâra wiâ î? Ba nye wâjaagà é pâ popai târa wâro dâra gòiri jaa Pwidueé. ⁶⁹ Ba bà nye còoina pâ, wâgà Kériso, wà Pwina é jèe pitòrigarigà ma cùrugà me wà Pwidueé. Â bà jèe cèikî naa googà.»

⁷⁰ Â é ina tàra pâ: «Wâgo na ia pitòrigariwà, wâguwà tèpa 12 a câmu kôo. Êco na pwi jè ârapàarawà, âna pé pwi naî *Caatana^{§§}!»

⁷¹ É ina pwiri naa goo wà Judas, pwina naî Simona Iscariote. Ba wàé, gée goo tèpa 12 *apostolo, âna ée mwa ipwa tùâ tà lésu.

^{§§}**6:70** Pwi naî Caatana—Grec: Pé duée.

^y**6:57** 1 Ioane 3.24 ^w**6:64** Ioane 13.11 ^x**6:65** Ioane 6.44

^y**6:68** Mataio 16.16

É too naa goro tòotù maina naa lérusaléma

7²Gée na càué, â é pâpitiri napô Galilée wà lésu. Ba nye càcaa nūmee dàra pâpitiri wâ *Judée. Ba rà pibu naigé wà tèpa caa kà tèpa *Juif, ba na rà pòtàmwereê.

^{2a}Jée pâmwūnyabwe é *tòotù maina kà tèpa Juif. Â, na pâ tòotù bèepwiri, âna rà tâa nacapê*. ³Â wà tèpa aéjii kà lésu, âna rà ina tée pâ: «Gà pâra géeni naa Judée, [ba na gà too naa goro i tòotù maina]. Ba wâdé na rà côo mwara é pâ muru na gà pwa wà tèpa âboro'gà [na tâa Judée]. ⁴Ba nye ticé pwi âboro cèna é naapwàniri é pwina é pwa, wiàna nūmee na picagòtùé. Â wiàna gà pwa é pâ muru bèepwiri [goro é pàtama Pwidueé] â gà ipaarigà, ba na rà côogà wà tèpa âboro.»

^{5b}Ba wà tèpa aéjii kée, wàilà mwara, âna bwaa càra caa pâji cèikí naa gooé.

Càcaa pâji pàara kôo

⁶É tòpi tàra pâ: «Wâdé naa goowà, ba nye pâri ma guwà nye tà pâra imudi. Â napwa naa good, âna càcaa pâji pàara kôo. ⁷Ba tèpa âboro gòropuu, âna ticé pai pwa wée ma rà èpàriwà. Â napwa naa good, âna rà nye èpàrio, ba go inapàpari é pâ tûa kàra na èpà. ⁸Bwa, guwà too naa goro pi-ija, wâguwà. Â wâgo, âna câgo caa too, ba càcaa pâji tèepaa é pàara kôo.»

⁹Ūna é jée ina pwiri tàra, â é bwaa tàpo tâa Galilée.

¹⁰Éco na, ūna rà jée too naa goro tòotù maina, â ée mwa tà pwicò kàra, â câe caa pipaarié.

Rà mudée tèpa caa kà tèpa Juif

¹¹Napwa wà tèpa caa kà tèpa Juif, âna rà imudà lésu na aupwa-ija. Â rà pitawèeri pâ: «Wâpée?» ¹²Â rà dau pwa jèkutà gooé wà tèpa âboro. Ba rà ina pâra pwi pâ: «É pwi âboro wâdé.»

Â rà ina pâra tàpé pâ: «Bwa, é pwi a pwa ma rà imwūru tèpa âboro.»

¹³Éco na nye ticé âboro cèna inapàparié, ba wâgotàra goo tèpa pitûa kàra.

É ipaarié â é pwa pupûra

¹⁴Na po nabibiu kàra pwa-ija, â é too naa na *Wâra pwapwicîri wà lésu, â é tapoo ipupûra tà tèpa âboro wê.

^{15c}Â rà dau pò gooé wà tèpa Juif, â rà pi-ina tàra pâ: «É tâmogòori géepà é pâ *Naèà wà pwini, na nye ticé caa kàra câmu kée?»

É cùruo wà Pwidueé

^{16d}É ina tàra pâ: «É pwina go ina tàwà, âna càcaa muru me gée good, â gée goo Pwidueé na é cùruo me.

¹⁷Ba wiàna nūmawà na guwà pwa é câbawâdé kà Pwidueé, â guwà mwa tâmogòori pâ, wiàna é pwina go ina, âna me gée jaa Pwidueé, é, me gée good. ^{18e}Wà pwina é ina é pwina é nye niimiri wàé, âna é mudàra pai pwa wée ma picâdirié. Â wà pwina é imudàra ma é ipwamaina pwina é

***7:2** Rà tâa nacapê—Fête des huttes. Côo mwara Tòotù maina naa na Neeremuru (Vocabulaire).

^z7:1 Ioane 5.18 **^a7:2** Lévitique 23.34 **^b7:5** Apostolo 1.14

^c7:15 Mataio 13.54; Luka 2.47 **^d7:16** Ioane 12.49, 14.10

^e7:18 Ioane 8.50

cùrué me, âna é *tàrù, ba é nye ina co pwina âjupâra.

Wâdé na guwà tèi wiâra tàrù!

^{19f}«Gona câé caa naa tàwà é Naèà wà *Moosé? Â nye ticè pwi jè âboro cèna é pâra wiâra! Cina nū-mawà na guwà pòtàmwararô?»

^{20g}Â rà ina tée pâ: «Kaa! Pwa duée wâgoogà! Wailàapà na mudàra ma pòtàmwaragà?»

²¹Â é tòpi tàra pâ: «Nye caapwi co ji muru na go pwa [goro pàtama Pwiduée na *tòtù pwicîri] â guwà dau pò goo. ^{22h}Êco na wâguwà mwara, âna [guwà wakè] na tòtù pwicîri, na guwà pwa *kamaî tà pwi nari èpo. Ba [guwà ina pâ] é pwa kamaî, âna me gée goo wà Moosé. (Êco na càcaa me gée gooé, â wà tèpa jojoorjè béaa kée, na rà pwa.) ²³ⁱÛu, guwà pwa kamaî na tòtù pwicîri, ba na câguwà caa êgòjai é Naèà kà Moosé. Â wâgo, âna go pwa ma tiàu awé maagé kà pwi jè âboro, na tòtù pwicîri. Â cina guwà putàmu naa good? ²⁴Guwà cibwaa tèi wiâra é pai côo kàwà. Wâdé na guwà tèi wiâra tàrù!»

Pwiri é pwi Mesia wà lésu?

²⁵Rà ina pàra âboro gée *Iérusaléma pâ: «Gona càcaa wà i pwi ia rà mudàra ma rà

pòtàmwereê? ²⁶Guwà côo! Câé caa picârù, â rà nye tàgére pitùra ma pàra tàpé, â nye gére ticè na rà ina tée wà tèpa pitûâ! Gona pwiri rà côoinaê pâ wàé pwi *Mesia, [pwi ukai na jè tapacîê]? ^{27j}Êco na, wà pwi lésu bèeni, âna jè tâmogòori wàna na é me géewê. Â napwa wà pwi Mesia, âna nye ticè jè âboro cèna o tâmogòori wàna na ée me géewê[†].»

^{28k}Ûna é bwaa gére pwa pupûra wà lésu, naa na Wàra pwapwicîri, â é tomara too pâ: «Gona guwà nye niimiri kaa pâ guwà jèe tâmogòorio? Â guwà tâmogòori wàna na go me géewê? Bwa! Ba câgo caa me gée good. Â wà Pwi a cùruo me, âna pwina pâriê ma guwà tòpò naa gooé é cèikî kàwà. Êco na guwà nye âji càcaa tâmogòorié. ²⁹Â wâgo, âna go nye tâmogòorié, ba go me jiié, â wàé na é cùruo me.»

^{30l}Â wà tèpa âboro, âna rà imudàra cè naigé ma rà tâjùrué, êco na nye ticè pai pwa wèe. Ba bwaa càcaa pâji tèepaa é pàara.

³¹Êco na rà jèe dau wâru gée goo tàpé na rà tèreê, na rà cèikî naa gooé. Â rà ina pâ: «[Munaa wàé pwi Mesia. Ba] nye dau wâru kaa pâ câmu kâra pàtama Pwiduée na é pwa. Â wiàna càcaa wàé pwi Mesia, â pwiri càcaa wàrapwiri[‡].»

^{†7:27} Rà pitanami wà tèpa âboro-bà, ba ia é inapàpari wà Michée, pwi péroféta, pâ, wà pwi Mesia, âna ée mwa me gée na village Bétéléma. (Còo nee tii 42 ma Michée 5.1 ma Mataio 2.6.)

^{‡7:31} Dernière phrase—Grec: «Wiàna ée mwa tèepaa cè pwi Mesia, â pwiri ée mwa pwa cè pâ câmu kâra pàtamee na wâru, jii é pâ pwina é pwa wà pwini?»

^{f7:19} Apostolo 7.53; Roma 2.21–24 ^{g7:20} Ioane 8.48, 10.20

^{h7:22} Genèse 17.9–13; Lévitique 12.3 ^{i7:23} Ioane 5.8–10,16

^{j7:27} Ioane 7.41, 9.29 ^{k7:28} Mataio 11.27; Ioane 8.55

^{l7:30} Ioane 7.44

Rà bu naigé ba na rà tâjùrué

³² Wà pàrà tèpa *Farasaio, âna rà tère é pai picocoo naa goo lésu. Â rà pitèrerà ma wà tèpa caa kà tèpa pwa *ârapwaailò, ba na rà cùru wà tèpa wéaari Wàra pwapwicîri nau tâjùrué.

³³ Â é ina tàrà wà lésu pâ: «O cà-caa gòrio jaawà, â go o mwa pâra còwà naa jaa Pwina é cùruo me. ³⁴ mÂ guwà o mwa pimudò, â o câguwà caa pâdario, ba càcaa pâri ma guwà pâra naa na, na go pâ naawê.»

³⁵ Â rà pi-ina tàrà pâ: «Gona wâpa na, na é pâra naawê, ma o càcaa pâri ma jè o pâmariê? Wànau? Gona é còobé jii é napô kêjè, târa ma é pacâmuri tèpa jènerejè, na rà wâro naa nabibiu kà tàpé na càra caa tèpa Juif? ³⁶ Dà é pwina é pwa na é ina tâjè, na é gère ina pâ: “Guwà o mwa pimudò, â o câguwà caa pâdario, ba càcaa pâri ma guwà pâra naa, na go pâ naawê?”»

Go naa tàwà jawé târa wâro

³⁷ nJèe pwi Bénabwé tòotù kêra pi-ija kà tèpa Juif, pwi tòotù na dau pwamuru naa goo. Â é cimadò wà lésu, na ara diri é pâ âboro. Â é tomara too pâ: «Wiàna pwa cè pwi âboro na nùmee dàra wâdo, â wâdé na é medario ma é wâdo! ³⁸ oBa wà pwina é cèikî naa goodò, âna o mwa pò gée gooé é pwârajawé târa wâro, wàra é pai ina naa na *Tii Pwicîri.»

³⁹ PÉ ina pwiri goo é Nyuâaé Pwicîri, na rà o mwa tòpi é pâ âboro na rà o mwa cèikî naa gooé. Êco na, na pwi pàara-bà, âna càcaa pâji naa é Nyuâaé Pwicîri, ba bwaa câé caa pâ too naa na muugère kée wà lésu.

Càra caa pitèrerà gooé

⁴⁰ qÔna rà tère é pâ popai bèep-wiri, â wâru é pâ âboro na rà ina pâ: «Âjupâra pâ wà pwini, âna nye wàé kaa i Pwi Péroféta na jè tapacîê!»

⁴¹ rÂ rà ina wà pàrà tàpé pâ: «Wàé kaa wà pwi Mesia!»

Êco na rà ina wà pàrà tàpé pâ: «Gona ée mwa me gée Galilée wà pwi Mesia? Bwa! ⁴² sBa jèe wii naa na é Tii Pwicîri pâ, ée mwa tèepaa wà pwi Mesia gée na wâao kà pwi ukai *Davita. Â ée mwa me gée Bétéléma, village kà Davita¹.»

⁴³ Êkaa na rà pitadàrùrà goo lésu. ⁴⁴ Â nùma pàrà tàpé na rà tâjùrué, êco na nye ticé pai pwa wée.

Càra caa cèikî tèpa pitûâ

⁴⁵ Napwa wà tèpa wéaari Wàra pwapwicîri [na ia cùrurà pâ, ba na rà tâjùrué] âna rà wâjué còwâ. Â rà tèepaa dari tèpa caa kà tèpa pwa ârapwaailò ma tèpa Farasaio. Â wà tàpéebà, âna rà tawèerirà pâ: «Gorodà na câguwà caa popa me lésu?»

⁴⁶ tÂ rà tòpi tàrà pâ: «Nye ticé âboro cèna mu tùra bwàti pwacèwiié!»

⁴⁷ Â rà ina tàrà wà tèpa Farasaio pâ: «Wànau, é ipa-imwüruwà

¹7:42 Càra caa tâmogòori pâ, wà lésu, âna pitèpaé naa Bétéléma.

^m7:34 Ioane 8.21, 13.36

ⁿ7:37 Lévitique 23.36; Ésaïe 55.1; Ioane 4.14 ^o7:38 Ésaïe 58.11

^p7:39 Ioane 16.7, 20.22; Apostolo 2.4 ^q7:40 Ioane 6.14 ^r7:41 Ioane 1.46 ^s7:42 2 Samuel 7.12; Psaume 89.4-5; Michée 5.1-2

^t7:46 Maréko 1.22

mwara? ⁴⁸ Nye ticè pwi jè ârapaarajè, wàijè tèpa pitûâ ma tèpa Farasaio, na cèikî naa gooé. ⁴⁹ Â napwa diri é nyi tèpa âboro bëeni na rà cèikî naa gooé, âna càra caa tâmogòori é Naèà kà Moosé. Â jèè tojiirà!»

⁵⁰ Êco na wà Nicodème, pwi jè béerà—wà i pwi a pâmari lésu [na ne]—âna é ina tàra pâ: ⁵¹ «Pwicîri naa na é Naèà kâjè, na jè pwa wârimuru tà wà pwi âboro, béaari é pai [pitèié. Wâdé na jè mara] tàmaari é pwina é ina târa ipwamuruê.»

⁵² Wâ [rà tapàgà tée, â] rà ina pâ: «Kaa! Gà pwi âboro me gée Galilée, wâgà mwara? Mudàra cai na é Tii Pwicîri, â gà o pâ nau côo pâ, nye ticè *péroféta cèna me gée Galilée!»

{ ⁵³ Â nabwé, â rà jèpa ipiina naa na jèpa pwârawâ kàra. }

Naporomee 8.1–11, âna nye tiâu na pâ Tii Pwicîri naa na grec na muru béaa.

Tô a mura paao

8 Â é pâra wà lésu, naa gòro-jaa Élaio[§]. ² Â, na dàuru kée, na bwaa dau dàuru, â é wâjué còwâ naa na *Wâra pwapwicîri. Â rà medarié, é pâ âboro na wâru. Â é tâaboo^{**}, â é tapoo pacâmurirà. ³ Â wà pàra tèpa *dotée goro é Naèà, ma wà pàra tèpa *Farasaio, âna rà dàti medarié é tô jè ilàri. Ba rà pâ-mariê, na ru gére ipuu ma pwina cà-

caa pwi éaé. Â rà popaé me, na ara diri é pâ âboro. ⁴ Â rà ina tà lésu pâ: «Pwi a pwa pupûra, wà tòoni, âna tâjûrué na é bwaa gére mura paao. ⁵ Xjèè wii naa na é *Naèà kà Moosé, pâ, o caamwara goro atû é tô ilàri na é wàrapwiri. Â wâgà, âna dà cèna gà ina naa goo?»

⁶ Rà ina pwiri tée, ba na rà tacaïé. Ba nûmarà na rà pa é pai tòpi kée, ma bépiciapwâ gooé. Êco na é cùué boo wà lésu, â é pwa tii goro é man-gadaïê, naa napuu.

Wàilàapà pwina ticè èpà kée?

⁷ Yûna rà nye tà ciburà tawèerié, â é cimadò, â é ina tàra pâ: «Wâdé na wà pwi âboro, na mu nye ticè èpà na é pwa, âna é tapoo èié goro atû.»

⁸ Â é jèu cùué boo còwâ, ma pwa tii na napuu. ⁹ Â rà jèpa ipiina, tapoo gée goo tèpa ijiao, tèepaa naa goo tèpa âboro kîri. Â ru mwa tà tâa acari, wà lésu ma wà i tò ilàri.

¹⁰ Â é tagòtùé wà lésu, â é ina tée pâ: «Tòoni, rà wâpà, tàpé na ia rà pitòtigà? Gona nye ticè âboro cèna é tâa, ma é naa cè wârimuru tâgà?»

¹¹ ZÂ é tòpi tée pâ: «Nye ticè.» Â é ina tée wà lésu pâ: «Â wâgo mwara, âna câgo caa naa cè wârimuru tâgà. Gà pâra, â gà cibwaa pwa còwâ cè tûa cèna èpà!»

Iésu âna é pwi pwéelaa kâra gòropuu

¹² aÉ ina mwara tà tèpa âboro wà lésu pâ: «*Wâgo kaa é pwéelaa kâra

[§]8:1 Gòrojaa Élaio—Mont des Oliviers.

^{**}8:2 Â é tâaboo—Naa jaa wà tèpa Juif, âna rà tâaboo wà tèpa pwa pupûra na rà pacâmuri âboro.

^u7:48 Ioane 12.42 ^v7:50 Ioane 3.1–2 ^w7:52 Ioane 7.41–42

^x8:5 Lévitique 20.10; Deutéronome 22.22–24

^y8:7 Deutéronome 17.7 ^z8:11 Ioane 5.14

^a8:12 Ésaïe 49.6; Ioane 1.4–9, 9.5, 12.46

gòropuu. Â wà pwi âboro na é me wiào, âna o mwa pwa é pwéelaa na wâgoôé na naa tée é âji wâro. Â o câé mwa caa pâ naa é bàutê.»

¹³Â rà ina tée wà tèpa Fara-saio pâ: «Nye piticèmururu naa goo é pwina gà ina, ba gà nye pi-paâjupâragà còwâ^{††}!»

¹⁴^bÂ é tòpi tàra pâ: «Bwa. Wiàna go nye pipaâjupâraô còwâ, â nye âjupâra é pai pipaâjupâraô kôo. Ba go tâmogòori wâna na go me géewê, ma wâna na go pâra naawê. Â napwa wâguwà, âna câguwà caa tâmogòori wâna na go me géewê, ma wâna na go pâra naawê. ¹⁵^cBa guwà pitèi wiàra é tûâ kà tèpa âboro. Â wâgo, âna nye ticè pwina go tèié. ¹⁶^dÊco na, wiàna go nye tèi, â o nye âjupâra é pai tèi kôo. Ba càcaa wâgo co, â nye wàibu naima ma Pwiduee Caa, na é cùruo me. ¹⁷^eBa ia wii naa na é Naèà kàwà pâ, é aupaâjupâra kâra ârailu âboro, âna nye âjupâra kaa. ¹⁸^fÂ *Wâgo, âna go nye *paâjupâraô, â é nye paâjupâraô mwara wà Caa, Pwina é cùruo me.»

¹⁹Â rà tawèeri pâ: «Gona wâpà Caa'gà?»

Â é tòpi tàra pâ: «Câguwà caa tâmogòoribu ma Caa kôo. Ba wiàna guwà gére tâmogòorio, â pwiri guwà gére tâmogòori mwara wà Caa kôo.»

²⁰^gÊ ina é pâ popai bèepwiri wà Iésu, ûna é bwaa gére pwa pupûra

wâna Wâra pwapwicîri, wâna autòpò âraimeai tà Pwiduee. Â nye ticè jè âboro cèna é tâjûrué, ba bwaa càcaa tèepaa é pàara kée.

É inapàpari pai còpòo kée dari Caa

²¹^hÊ ina mwara wà Iésu pâ: «Go o jèe pâra, â guwà o mwa mudòo. Â guwà o bà naa na èpà kàwà. Ba wâna na go pâra naawê, âna o cà-caa pâri ma guwà pâra naawê.»

²²Â rà pi-ina tàra wà tèpa âboro pâ: «[Dà pai ina wèe ni?] Pwiri ée mwa pipòtàmwereê còwâ? Ba é ina pâ càcaa pâri ma jè pâra naa na é pâra naawê.»

²³ⁱÂ é tòpi tàra pâ: «Wâguwà âna guwà tèpa âboro géeniboo, â wâgo, âna go me géenidò. Ba guwà tèpa âboro gòropuu, â câgo caa pwi âboro géeni gòropuu. ²⁴Gée goro pwiri, na ia go ina tàwà pâ, guwà o bà naa na èpà kàwà, wiàna câguwà caa cèikî pâ, '*Wâgo [na go napwiri, nabà, â dâra gòiri awé]'.»

²⁵Â rà ina tée pâ: «Gona wâgà wàa?»

Â é tòpi pâ: «I pwi ia go jèe ina tàwà, gée na autapoo goo^{††}. ²⁶Â wâru pâ muru na pâri ma go ina naa goowà, ma pitèiwà goo. Êco na go inapàpari [tàwà co] é pwina go tère jii wà Pwina é cùruo me naa jaawà. Ba wàé na é ina é âjupâra.»

²⁷Êco na càra caa tèreina pâ é pwa jèkutâ goo [wà Pwiduee] Caa.

^{††}**8:13** Pipaâjupâragà còwâ—Rendre témoignage de toi-même. Còo mwara Paâjupâra naa na Neeremuru (Vocabulaire) naa pwâadàra tii.

^{††}**8:25** I pwi ia go jèe ina tàwà, gée na autapoo goo—é, Gorodà na go tòpi tàwà?

^b**8:14** Ioane 5.31–32, 7.28 ^c**8:15** Ioane 12.47

^d**8:16** Ioane 5.30, 8.29 ^e**8:17** Deutéronome 19.15

^f**8:18** 1 Ioane 5.9 ^g**8:20** Ioane 7.30 ^h**8:21** Ioane 7.34, 13.33

ⁱ**8:23** Ioane 3.31

²⁸Jâ é ina tàra pâ: «Wiàna guwà mwa naaô too naanidò^{¶1}, wâgo *Pwina naîri âboro, â guwà o mwa côoinari pâ, 'Wâgo [na go napwiri, nabà, â dàra gòiri awé]'. Â guwà o mwa côoina mwara pâ, câgo caa po pwa cè jè muru gée good. Ba go ina co é pwina é ina tôo wà Caa. ²⁹Â wà Pwina é panuâo me, âna é nye tà wâjaao, â càcaa mu nama tà wâgo acari. Ba go pwa taaci é pâ muru na wâdé tée.»

³⁰Ûna é wàrapwiri pai tùra kée tàra, â wâru tàpé na rà cèikî naa gooé.

âjupâra âna ée mwa tipiwà!

³¹É ina wà lésu tà tèpa Juif na rà cèikî naa gooé, pâ: «Guwà tèpa âji a *câmu kôo, wiàna guwà tà cimwü goo é popai kôo. ³²Â géewê, na guwà mwa tâmogòori é *âjupâra, â é âjupâra âna ée mwa tipiwà.»

³³^kÂ rà ina tée [wà pàra tàpé] pâ: «Cina gà ina pâ, o mwa tipibà? Ba wàibà, âna bà tèpa gòobàra *Abéraama, â nye ticè pwi âboro cèna é mu caa nama bà tèpa *ênawéna kîri kée!»

³⁴^lÂ é tòpi tàra pâ: «Guwà tère bwàti, ba go ina tàwà é âjupâra pâ: Wà pwi âboro na é pipanuâe târa èpà, âna é pwi ênawéna kîri kâra èpà. ³⁵Â wà pwi ênawéna kîri, âna càcaa pwàraé naa na tâa kà pwi a pitûa kée. Â wâdé co naa goo é pwi èpo naa pwàrawâ. ³⁶Â wiàna go tipiwà, wâgo Pwina naîri âboro, â o nye ticè kaa cèna câguwà mwa caa èrà goo. ³⁷Go tâmogòori pâ guwà tèpa gòobàra Abéraama.

Éco na guwà pimudàra ma guwà pòtàmwarâo, ba câguwà caa tòpi é popai kôo. ³⁸Go ina é pâ muru na go côo naa jaa wà Caa kôo. Â wâguwà, âna guwà nye pwa é pwina guwà tère jii pwi caa kàwà.»

³⁹^mÂ rà tòpi tée pâ: «Nye pwi âji caa kâbà, âna wà Abéraama!»

Â é ina pâ: «Wiàna guwà tèpa âji naîe, â pwiri guwà gére pwa pâ wakè na ia é pwa. ⁴⁰Â nabà, âna guwà pimudàra ba na guwà pòtàmwarâo, wâgo na go ina tàwà é âjupâra na go tère jii Pwidueé! Wà Abéraama âna câe caa mu pwa na wàrapwiri! ⁴¹ⁿBwa, guwà nye pwa é pâ wakè kà pwi caa kàwà.»

Â rà ina tée pâ: «Câbà caa tèpa èbwi! Ba nye caapwi co pwi caa kâbà, âna wà Pwidueé!»

Câguwà caa tèpa naî Pwidueé

⁴²É tòpi tàra pâ: «Wiàna é pwi caa kàwà wà Pwidueé, â pwiri gére wânümawà good. Ba go me gée jaa Pwidueé, â go wâni gée gooé. Ba câgo caa me imudi, â é cùruo me. ⁴³Gorodà na câguwà caa tâmogòori é pwina go ina tàwà? Ba nye tàutawà na guwà tòpi é popai kôo.

⁴⁴^o«Bwa, wà pwi caa kàwà, âna wà *Caatana, wà Pwi âboro èpà! Êkaa na nye nümawà na guwà pwa é câbawâdé kée. Wà pwiibà, âna é pwi a pòtàmwarâ âboro, gée na autapoo goo. Â câe caa tâa na âjupâra, ba nye ticè âjupâra gooé. Ba é nye tà pwâ, ba é nye pwi a wàrapwiri, ba é pwi caa kà tèpa pwâ.

¶18:28 Naaô too naanidò—É ina wà lésu goro é pai ténamiriê naa goro sa-tauro, â goro é pai wâjué còwâ kée naa jaa wà Pwidueé naa napwéretòotù.

j8:28 Ioane 3.14 **k8:33** Mataio 3.9 **l8:34** Roma 6.16,20

m8:39 Mataio 3.9 **n8:41** Ésaïe 63.16 **o8:44** 1 Ioane 3.8

⁴⁵ «Â wâgo, âna go ina é âjupâra, êkaa na câguwà caa cèikî naa goo.
⁴⁶ ^PWàilàapà gée goowà cèna ée paari pâ pwa cè èpà na go pwa? Â wiàna go ina tàwà é âjupâra, â cina câguwà caa cèikî naa gooð?
⁴⁷ ^qWà tèpa âboro na rà me gée goo Pwidueé, âna rà tère é popai kà Pwidueé. Êco na câguwà caa tère é popai kée, ba câguwà caa me gée goo Pwidueé.»

Iésu ma Abéraama

⁴⁸ ^rRà ina tà Iésu wà pàra tèpa Juif pâ: «Bà nye âjupâra pâ gà pé pwi *Samaria, â pé pwi a pwa duée googà!»

⁴⁹ Â é tòpi tàra pâ: «Bwa, cà-caa pwa duée gooð! Êco na go pitòimiri Caa kôo, â wâguwà, âna câguwà caa pitòimirið. ⁵⁰ Căgo caa pimudàra cè pai pwamainà. Êco na pwa Pwi a pitèimuru, na é pwi a-imudàra ba kôo. ⁵¹ ^sGo ina tàwà é âjupâra pâ: Wà pwi âboro na é pitère dàra é popai kôo, âna o cà-caa pâri ma é bà [dàra gòiri].»

⁵² Â rà ina tée pâ: «Bà jée tâ-mogòori ni, pâ, gà pé wàra duée! Ba é jée bà wà Abéraama, â rà jée bà mwara wà tèpa *péroféta. Â wâgà âna gà ina pâ: “Wà pwi âboro na é pitère dàra bwàti é popai kôo, âna o câe caa bà.”

⁵³ ^PPwiini, wâgà ilàapà?! Gona gà maina jii Abéraama, pwi caa kâbà? Wàé na é jée bà, â rà jée bà mwara wà tèpa péroféta!»

Go mara tâa béaa kà Abéraama

⁵⁴ É tòpi tàra wà Iésu pâ: «Wiàna go ipwamainà, â napwa é pâ popai kôo, âna piticèmuru naa goo. Êco na wà Caa kôo, âna é nye ipwamainà ma paari é pai muugère kôo. Wàé na guwà ina gooé pâ é Pwidueé kàwà! ⁵⁵ Êco na câguwà caa tâmogòorié, â wâgo, âna go tâ-mogòorié. Ba wiàna go ina tàwà pâ câgo caa tâmogòorié, â go pwi a pwà, pwacèwiiwà. Êco na go nye tâ-mogòorié, êkaa na go pâra wiàra é popai kée. ⁵⁶ Wà Abéraama, pwi caa kàwà, âna é jée tàmara côo é pwi pàara kôo, â é dau ipwàdée, goo pai mwa tèepaa me kôo.»

⁵⁷ Â rà ina pâ: «A? Bwaa cà-caa pâ 50 naja'gà, â gà jée côo Abéraama?!»

⁵⁸ ^tÂ é tòpi tàra wà Iésu pâ: «Guwà tère bwàti, ba go ina tàwà é âjupâra pâ: Na bwaa nye tiàu Abéraama, âna go jée tâa, ba ‘Wâgo [na go nap-wiri, nabà, â dàra gòiri awé]’.»

⁵⁹ Â ûna rà tère [pâ, é nama ipai-wàilu ma wà Pwidueé] â rà nye tòri kaa pâ atû, ba na rà èié goo. Êco na é picârû goorà, â é còobé gée na Wàra pwapwicîri.

É nama é nià pwi a bwi

9 Ûna é pâra wii naigé wà Iésu, â é côo pwi jè âboro, na é pwi a bwi gée na aukîri kée^{§§}.

² ^uÂ rà tawèirié wà tèpa *câmu kée pâ: «Pwi ukai, cina é bwi wà pwini? Pwiri gée goro cè èpà kée, é, gée goro cè èpà kà du nyaa ma caa kée?»

^{§§} **9:1** Aukîri kée—Sa naissance. Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Pai pitèpaé.

^P**8:46** 2 Korénito 5.21; 1 Péteru 2.22 ^q**8:47** 1 Ioane 4.6

^r**8:48** Maréko 3.21–22 ^s**8:51** Ioane 5.24 ^t**8:58** Ioane 1.1

^u**9:2** Ézékiel 18.20; Luka 13.2,4

^{3v}Â é tòpi tàra pâ: «Bwa, càcaa gée goro èpà kée, â càcaa gée goro cè èpà kà du nyaa ma caa kée. Ê pai bwi kée, âna pwa, ba na paari é pàtama Pwiduee naa gooé. ⁴Ba, na pàara naa bwaa pwaa, âna wâdé na jè pacoo é pâ wakè kà Pwina é cùruo me. Ba é wâmwünyabwe è bàutê, â o jèe nye ticè âboro na pâri ma é wakè na bàutê. ^{5w}Ba, na go bwaa wâni gòropuu, âna go pwéelaa kâra é gòropuu.»

^{6x}Â é èdu boo naa napuu, â é bi-inaimari è nûru èdu kée ma puu. Â é tâmi è du parawére âraporomee i pwi a bwi. ⁷Â é ina tée pâ: «Gà pâra nau nuwagà naa najawé Siloé.» (Siloé, âna pai ina wée pâ 'Cùrué'.)

Â é pwa wà pwini, â ûna é wâjué me còwâ [naa pwârawâ] â é jèe nye niâ!

Rà pò gooé tèpa âboro

⁸Wà tèpa âboro na rà wâro goro jènereê, ma wà tàpé na rà mu còô na é mu ila, âna rà pò ma pi-ina tàra pâ: «Gona càcaa wà i pwi âboro na ia é mu nye tà tâaboo burà ila?»

⁹Â rà ina wà pàra tàpé pâ: «Akaé.» Êco na rà ina wà pàra tàpé mwara pâ: «Bwa! Pwacèwii naa wàé.»

Â wà pwiibà, âna é tòpi tàra pâ: «Bwa, nye wâgo kaa.»

¹⁰Â rà tawèerié pâ: «Ico pwini, gà wànau tàra è pai pwa wée ma gà còjè?!»

¹¹Â é tòpi tàra pâ: «Wà pwi jè âboro na nee lésu, âna é pwa ma go còjè. Ba é bii è puu, â é tâmi è du parawére âraporomeeô goo. Â

é ina tôo pâ, na go nuwao naa najawé Siloé. Ûna go wàrapwiri, â go nye niâ kaa!»

¹²Â rà ina tée pâ: «Â é wàpà wà pwi âboro-bà?»

Â é tòpi pâ: «Îi, câgo caa tâmogòori.»

Rà tawèerié tèpa Farasaio

¹³Rà popa wà i pwi a bwi, pâ-dari tèpa *Farasaio. ¹⁴Ba napwa é tòtù bèepwiri ia é bii i puu na* wà lésu, ma é pwa ma é niâ, âna tòtù pwiçîri. ¹⁵Â rà tawèerié mwara wà tèpa Farasaio, goro è pai niâ kée.

Â é tòpi tàra pâ: «É tâmi i du parawére âraporomeeô goro dùuru, â go nuwa, êkaa na go niâ.»

¹⁶Â jèe pâra nau pitadàrù è pai tâa kàra. Ba rà ina wà pàra tàpé pâ: «Wà pwi âboro na é pwa pwiri, âna câé caa me gée goo Pwiduee! Ba câé caa papwiçîri è *tòtù pwiçîri!»

Â rà ina wà pàra tàpé pâ: «Bwa, wiàna é pwi âboro èpà, â pwiri cà-caa pâri ma é pwa è pâ *câmu kâra pàtama Pwiduee.»

^{17y}Â rà tawèeri mwara i pwi âboro a bwi pâ: «Dà cè pai niimirigà naa gooé, na é nama gà niâ?»

Â é tòpi tàra pâ: «É pwi *péroféta [na é me gée goo wà Pwiduee].»

Rà todà du nyaa ma caa kée

¹⁸Wà tèpa pitûâ kà tèpa *Juif, âna càcaa nûmarà na rà cèikî pâ, wà pwiibà, âna pwi a bwi béaa. Â rà bwaa nye pwa mwara ma ru me, wà du nyaa ma caa kée. ¹⁹Â rà tawèeriru pâ: «Pwi naîu wà pwini? Â

***9:14** Ê tòtù...ia é bii i puu na—Rà ina pâ, pai bii è puu, âna 'wakè', â pwiçîri na tòtù pwiçîri.

v9:3 Ioane 11.4 **w9:5** Mataio 5.14; Ioane 8.12 **x9:6** Maréko 8.23

y9:17 Ioane 4.19

âjupâra pâ é bwi géé na aupitèpaé? Â gorodà na é niâ nabà?»

²⁰ Â ru tòpi tàra pâ: «Ûu kaa, é pwi naîbu. Â é pwi a bwi géé na aupitèpaé. ²¹ Â é jèe niâ nabà, éco na câbu caa tâmogòori cè majoroé. Â câbu caa tâmogòori mwara cè pwi âboro, cèna é nama wâdé è du âraporomee. Wâdé na guwà nye tawèerié cai, ba jèe nye pwi âboro maina, â jèe nye pâri ma é ina tàwà!»

²² Ru ina pwiri, ba wâgotàru goo tèpa pitûâ kà tèpa Juif. Ba rà jèe pitèrerà pâ na rà o pacoo géé na *wâra pitapitiri kàra, êdiri pâ âboro na rà ina pâ wà lésu, âna é pwi *Mesia [na é me nau pa-udò è Ba]. ²³ Wâépwiiri è majoroé ma ru ina wà du nyaa ma caa kèe pâ: «Guwà jèe nye tawèerié cai, ba jèe nye pwi âboro maina.»

Rà jèu tawèeri pwi a bwi

²⁴ Rà jèu todà còwâ wà i pwi a bwi wà tèpa Farasaio. Â rà ina tée pâ: «Gà ina é âjupâra na ara Pwiduée! Ba bà tâmogòori pâ wà pwi âboro na é nama gà wâdé, âna é pwi âboro èpà.»

²⁵ Â é tòpi tàra pâ: «Câgo caa tâmogòori pâ, pwiri pwi âboro èpà. Â caapwi co è pwina go tâmogòori, âna, béaa, âna go pwi a bwi, â nabàni, âna go jèe niâ.»

²⁶ Â rà ina tée mwara pâ: «Gona dà na é pwa tâgà? É wànau târa é pai pwa wèe, ma gà niâ?»

²⁷ Â é tòpi tàra pâ: «Ia go jèe ina tàwà, â tàutàwà na guwà tère! Â gorodà na guwà bwaa jèu tawèeri mwara? Pwiri nūmawà na guwà tèpa âboro kèe mwara?»

²⁸ Â rà pwaé, ma ina tée pâ: «É! Pwiini! Nye wâgà na gà pwi âboro kèe! Ba wàibà, âna bà tèpa pâra naa goo wà *Moosé! ²⁹ Bà nye tâmogòori pâ é patùra Moosé wà Pwiduée. Â wà pwiibà, âna ji pwi a me géepà?!»

É paâjupâra tàra pàtama lésu

³⁰ É ina tàra wà pwiibà pâ: «Nye ité, ba é nama go niâ, éco na wâguwà, âna câguwà caa tâmogòori na é me géewê! ³¹ Â jè jèe cau tâmogòori pâ, câe caa tère tèpa âboro èpà wà Pwiduée. Â é tère tàpé na rà papwicîrié, â na rà pwa é câbawâdé kèe. ³² Mu nye ticè âboro na é nama é niâ cè pwi jè âboro, na é bwi géé na aupitèpaé! ³³ Â wiàna câe caa me jii Pwiduée wà pwi âboro bèepwiri, â pwiri càcaa pârié ma é pwa cèna wàrapwiri.»

³⁴ Â rà putàmurié wà tèpa Farsaio ma ina tée pâ: «Pwiini! Gà pwa na gà pacâmuribà, wâgà na gà pé pwi a pwa na èpà, géé na aupitèpagà?»

Â rà tū tée[†] géé na wâra pitapitiri.

É cèikî naa goo lésu

³⁵ É tère wà lésu pâ rà tū tà i pwi ia é bwi, â é pâmarié. Â é ina tée pâ: «Gà nye cèikî naa goo wà *Pwina naîri âboro?»

³⁶ «Pwi ukai, wàilàapà pwiri, ba na go cèikî naa gooé?»

³⁷ «Gà jèe tàgére còoê, ba wàé na é tàgére patùragà!»

³⁸ «Ûu, co Pwi Ukai, go cèikî naa googà!»

Â é cigòboo ma tūu jūrué na ara lésu.

[†]9:34 Tū tée—Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Tütûê.

^z9:31 Psaume 34.16 ^a9:34 Psaume 51.7

Tàpé na tàutàra na rà còo

³⁹ É ina wà lésu pâ: «Go tèepaa me naani gòropuu, na pinaaitiri tèpa âboro—ba na rà niâ tèpa âboro na rà bwi; â na rà bwi tèpa âboro na rà niâ.»

⁴⁰ ^bNa rà tère pwiri wà pàra tèpa Farasaio, na rà gére tâa wê, â rà ina tée pâ: «Wà nau? Wàibà mwara âna bà tèpa bwi?»

⁴¹ Â é tòpi tàra pâ: «Wiàna guwà gére tèpa bwi, â pwiri nye gére tice èpà kàwà. Éco na guwà ina pâ guwà niâ. Ékaa na guwà tà tâa na é èpà kàwà.»

Iésu âna é pwi âji a wéaari mutô

10 É ina tàra mwara wà lésu pâ: «Guwà tère bwàti, ba go ina tàwà é âjupâra: Wà pwi âboro na é too wii iti jii é goropwiinawâ goo nababé kâra mutô, âna é pé pwi a mura, ma pé pwi bâadi. Ba câé caa tò naa é goropwârawâ. ² Â napwa wà pwina é tò naa é goropwârawâ, âna wàé na é pwi âji a piwéaari mutô. ³ [Â, naa dàuru, âna] wà pwi âboro na é wéaari goropwârawâ [naa ne] âna é tàpiri tée. Â wà diri tèpa mutô kée, âna rà nye tèreina é pwâratùra kà pwi âji a piwéaari mutô[†]. Â é ina jèpa neerà, â é pacòobérà naa gòroigé. ⁴ Ûna é cau pacòobérà diri, â é pâbéaa kàra. Â rà nye cau pwicò kée, ba rà tèreina é pwâratùra kée. ⁵ Pwacoé ma rà pâra wiàra cè pwi jèpwi. Ba càra caa tèreina pwâratùra kée. Â rà o upié.»

[†]**10:3** Tèpa mutô kée, âna rà nye tèreina... Naa jaa tèpa Juif, âna pâ mutô kà tèpa âboro na wâru, âna rà pitànaïma naa na caapwi nababé naa ne.

[¶]**10:9** É pâra naa na nümee goo wê—Grec: É tà tò ma còobé.

^b**9:40** Mataio 15.14 ^c**10:8** Jérémie 23.1-2; Ézékiel 34.2-3

^d**10:11** Psaume 23.1; Auinapàpari 7.17 ^e**10:12** Apostolo 20.29

⁶ Éco na wà tàpé na rà tère é ucina bèepwiri kà lésu, âna càra caa tâmogòori é pai ina wée.

Go pwi goropwârawâ

⁷ É ina tàra mwara pâ: «Go ina tàwà é âjupâra pâ: *Wâgo pwi goropwârawâ kâra é pâ mutô.

⁸ ^cWâru tàpé na rà tèepaa me béaario, na rà tèpa mura, ma tèpa bâadi. Â wà tèpa mutô âna càra caa pitère dàra. ⁹ *Wâgo pwi goropwârawâ. Wà pwi âboro na é tème good, âna ée udò, [â o tâa tée é *âji wâro]. Â o pâri ma é pâra naa na nümee goo wê[¶], â ée mwa tà pâdari uti kée.

¹⁰ «Napwa wà pwi a mura, âna é nye tèepaa co, ba na é mura, ma pòtàmwarà, ma ténoori. Â wâgo, âna go me, ba na rà wâro wà tèpa âboro, wàilà tèpa mutô kôo. Â o tà tàra é âji wâro na tâbawée.»

Go pwi âji a wéaari mutô

¹¹ ^d«Wâgo, âna go pwi âji a piwéaari é pâ mutô. Â wà pwi âji a piwéaari é mutô, âna é panuâ é wâro kée ba kàra. ¹² ^eÂ wà pwi âboro na é nye po wakè co târa mwani, âna câé caa pwi âji a piwéaari mutô. Ba wiàna é còo é loup na é tèepaa me, â é panuâ i pâ mutô, â é uru, ba càcaa mutô kée. Â o utirà ma tadidirirà. ¹³ Â é uru wà pwi âboro bèepwiri, ba é pwi a wakè târa mwani co, â càcaa wânümee goo é pâ mutô.»

Go panuâ wâro kôo ba kàra

¹⁴ «Ûu, wâgo, âna go pwi âji a pi-wéaari mutô. Â go nye tâmogòori è pâ mutô kôo, â rà nye tâmogòorio mwara. ¹⁵ ^fIpaiwà naa goobu ma Caa. Ba wà Caa, âna é tâmogòorio, â wâgo, âna go tâmogòori wà Caa. Â go panuâ è wâro kôo, ba kâra è pâ mutô kôo. ¹⁶ ^gÂ bwaa pwa mwara è pàra mutô kôo⁵, na càra caa pâ toome naa na è nababé bèeni. Â wâdé na go mudàra mwara. Â rà o mwa tère è pwàratùra kôo. Â o mwa caapwi pubu goorà diri, ma caapwi cè pwi a piwéaarirà.

¹⁷ ^h«Dau wânüma Caa good, ba go panuâ è wâro kôo. Go panuâ, ba go o mwa nye tòpi còwâ. ¹⁸ Nye ticè pwi jè âboro cèna é popa jiio, â go nye naa, gée good. Ba pwa tàrù kôo ma go naa è wâro kôo, â nye pwa tàrù kôo ma go nye popa còwâ. Ba wàépwi è aupitûari kà Caa kôo.»

Rà pitadàrùrà mwara gooé

¹⁹ Rà pitadàrùrà mwara wà tèpa *Juif, gée goro è pâ popai bèep-wiri. ²⁰ Ba wâru gée goorà na rà ina pâ: «Pwa duée gooé, â é pigù! Cina guwà gére pitère dèe?!»

²¹ Êco na rà ina wà pàra tàpé pâ: «Bwa, ba càcaa wàrapwiri è pai tùra kà pwi âboro na pwa duée gooé! Ê duée, âna càcaa pâri ma é pwa ma rà niâ^{**} è pâ âboro na rà bwi!»

Tàutàra na rà cèikî naa goo lésu

²² Pwa è pwi *tòotù maina na *lérusaléma—pwi tòotù na pitanimiri è pai tàpiri còwâ è *Wàra pwapwicîri, na pàara aumoo. ²³ Â é tâa goo wà lésu, â é nye tàgére ipokâa na i Wàra pwapwicîri, naa na 'Wà kà *Solomona'^{††}, wà cikòmaa.

²⁴ Â rà tapitirirà naa gooé wà pàra tèpa Juif, â rà ina tée pâ: «Gà tà ciburà nama bà pibu âboro naa googà, tiagoro wiidà? Wiàna wâgà wà pwi *Mesia, [*pwi a pa-udò na bà tapacîê] â wâdé na gà inapàpari tâbà!»

²⁵ Â é tòpi tàra pâ: «Ia go jèe nye ina tàwà, â câguwà caa tòpi. Rà *paâjupâraô è pâ muru, na ia go pwa naa na nee Caa kôo. ²⁶ Êco na tàutàwà na guwà cèikî naa good, ba câguwà caa tèpa mutô kôo.

Rà côoinaô tèpa mutô kôo

²⁷ «Ba rà nye tère è pwàratùra kôo wà tèpa mutô kôo, â go nye côoinarà, â rà nye pâra wiâô. ²⁸ Â go naa tàra è *wâro dâra gòiri jaa Pwiduée. Â o càra caa tâmogòori ma rà o bà. Â o nye ticè pwi jè âboro cèna o pârié ma é poparà gée na-araraîô^{††}. ²⁹ Ba wà Caa kôo na é panuàrà tôo, âna é dau maina awé jii diri è pâ muru. Â nye ticè pwi jè âboro cèna o pârié ma é popa cè jè muru, gée na-araraî Caa. ³⁰ Â

⁵**10:16** Â bwaa pwa mwara è pàra mutô kôo—Tèpa cèikî na càra caa tèpa Juif.

^{**}**10:21** Pwa ma rà niâ—Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Paniâ.

^{††}**10:23** 'Wà kà Solomona'—Pé wà cikòmaa na dau maina è pâ âê. (Còo **note** goo Apostolo 3.11.)

^{††}**10:28** Na-araraî (é, na-araî)—Paume.

^f**10:15** Mataio 11.27; 1 Ioane 3.16 ^g**10:16** Ésaïe 56.8; Ézékiel 34.23

^h**10:17** Filipi 2.8–9 ⁱ**10:28** Ioane 3.16, 6.39

napwa wàibu ma Caa, âna bu nye caapwi.»

Pwa na rà èié

³¹[Ùna rà tère pwiri] wà tèpa âboro, â rà jèu tòri còwâ è pâ atü, ba na rà catàmwereê goo. ³²Â é ina tàra wà lésu pâ: «Dau wâru è pâ muru na wâdé, na go pwa na arawà—muru na me gée goo wà Caa. Â gona dà cè pwina gére nü-mawà dàra catàmwaraô goo?»

³³Â rà tòpi tée pâ: «Pwiini, càcaa goo cè wakè na wâdé na gà pwa. Nye gée goo co na gà inabaèpà wà Pwiduee. Ba gà nye pwi âboro, â nü-magà naa wâgà Pwiduee!»

Go wâgoo Caa â é wâgooò

³⁴É ina tàra pâ: «Jèe wii naa na *Naèà kà Pwiduee pâ: Guwà tèpa 'pwiduee'.¹¹ Psaume 82.6 ³⁵Â é ina pwiri [tà tèpa jooorowà] na rà tòpi è Naèà! Â jè tàmogòori diri pâ cà-caa pâri ma cètùra è pwina jèe wii naa na è Naèà. ³⁶Napwa wâgo, âna é pitòrigario wà Pwiduee Caa, â é cùruo me naa gòropuu, â go ina pâ, go Pwina naîê. [Â wiàna é ina wà Pwiduee Caa tà tèpa âboro pâ, rà tèpa 'pwiduee'] â cina guwà putàmu naa gooò⁵⁵, wiàna go ina pâ wâgo Pwina naîê?

³⁷«Wiàna câgo caa pwa è pâ wakè kà Caa kôo, â guwà cibwaa cèikî naa gooò! ³⁸Éco na go nye

tàgére pwa; â wâdé na guwà cèikî. Ba wiàna pwacoé tàwà ma guwà cèikî naa gooò; â guwà cèikî naa gooò gée goo è pâ muru na go pwa. Â, na wàrapwiri, â guwà tàmogòori bwàti pâ go wâgoo Caa, â é wâgooò.»

³⁹Gée goo pwiri, â rà pimudàra mwara cè naigé ba na rà tàjùrué. Éco na é nye uru taaci.

⁴⁰^mGéewê, â é jèu pâra còwâ wà lésu, naa na ére gée còwâ kâra nairiwâ loridano, wâna na ia é *pi-upwaa béaa naawê wà loane. Â é tàpo tâa wê.

⁴¹Â rà medarié pâ âboro na wâru, â rà pi-ina tàra pâ: «Wà loane, âna câé caa pwa cè jè *câmu kâra pàtàma Pwiduee, éco na po coo diri è pâ popai, na ia é ina naa goo pwi âboro bèeni!»

⁴²Â dau wâru è pâ âboro wê, na rà cèikî naa goo lésu.

Pai bà kà Lacaro

11¹⁻²^{no}Pwa pwi jè âboro, na nee Lacaro. Â rà tâa Bétani ma du naigé kée, wà Maria ma Marthe. (Wà Maria, âna wà i tô ilàri na ia é wicèpwiri è jawé ûrea naa gòro â wà Pwi Ukai lésu, â cètùra* goro wàrapûruê.)

É dau maagé wà Lacaro, ³â wà du duajii ilàri, âna ru panuâ pâ pwi jè âboro dà lésu, nau ina tée pâ: «Pwi

¹¹**10:34** Tèpa 'pwiduee'—Élohim naa na hébéru. Du ârailu pai ina wàra pwi popai bèepwiri: Pwiduee, é, pwi apitèimuru. Naa na tii Salamo, âna popai goo wà tèpa pitèimuru kà tèpa Juif.

⁵⁵**10:36** Cina guwà putàmu naa gooò—Grec: Cina guwà ina pâ, go inaê ba èpà?

***11:1-2** Cètùra (é, cètùra)—Essuyer.

^j**10:33** Lévitique 24.16 ^k**10:34** Psaume 82.6

^l**10:38** loane 14.10-11 ^m**10:40** loane 1.28

ⁿ**11:1-2** Luka 10.38-39 ^o**11:1-2** loane 12.3

Ukai, [gà me wài, ba] wà i pwi âji béégà, âna é maagé!»

Câé caa pò ma pâra

⁴⁻⁵ Pwà lésu, âna é dau wânümeé goo wà Marthe ma Maria, ma Lacaro. Éco na, ûna é tère é popai, [â câé caa pò ma pâra]. Â é ina pâ: «É maagé kà Lacaro, âna o câé caa bà goo. Gée goo pwiri, â o pwamaina Pwiduée, ma paari é pai muugère kée. Â o paari é pai muugère kô mwara, Pwina naîê.» ⁶ Â é bwaa nye tâa wê, naa na ârailu tòotù mwara.

⁷ Gée na càùé, â é ina tà tèpa *câmu kée pâ: «Wâdé na jè pâra còwâ naa *Judée.»

⁸ Â rà tòpi tée pâ: «Pwi Ukai, bwaa càcaa pé gòiri, na rà pibu naigé wà pâra tèpa *Juif naa Judée, ba na rà catàmwara. Â nūmagà dâra wâjué còwâ naawê?»

⁹ Â é ina tàra pâ: «Wànau, càcaa 12 ineretòotù na é té na tòotù? Wà pwi âboro na é pâra na bwaa pwaa, âna o câé caa cigòtù âê, ba bwaa pwéelaa. ¹⁰ Éco na, wiàna é pâra na ne, â o cigòtù âê, ba bàutê.»

É maagé bà Lacaro

¹¹ Gée na càùé, â é ina tàra pâ: «É jèe puu wà Lacaro, pwi béejè, â go o pâra nau patàcîé.»

¹² Â rà ina tée pâ: «Wâdé, co Pwi Ukai, ba wiàna é gére puu co, â ée nye wâdé!»

¹³ Ba càra caa tâmogòori pâ, é ina tàra pâ é bà wà Lacaro. Rà niimiri pâ é nye âji puu. ¹⁴ Â é inapàpari tàra pâ: «Bwa, é jèe maagé. ¹⁵ Éco na go ipwàdée goowà, na câgo caa tâa jaaé napwiri. Ba na wàrapwiri â

guwà o mwa [côo é pwina go pwa, â guwà mwa] cèikî naa goodò. Guwà me! Ma jè pâra darié!»

¹⁶ ^q Â é ina wà Toma (jè nee 'Bérepidu') tà tèpa câmu bée pâ: «Jè pâra mwara, ba na jè cau bà naima ma wà Pwi Ukai[†].»

Ru dau tòina du naigé kée

¹⁷ Ûna é pâmwünyabweri Bétani wà lésu, â é tère pâ jèe ârapàpé tòotù kà Lacaro na auipwàni. ¹⁸⁻¹⁹ Â ru imuru pwi bàraru wà Marthe ma Maria, â dau wâru tèpa âboro gée *lérusaléma, na rà medariru ba na rà patàmarù-ru. (Ba Bétani, village kàru, âna wâmwünyabweri lérusaléma, wâpâ na âracié kilomètres.)

²⁰ É tère wà Marthe pâ é jèe tèepaa wà lésu, â é cimadò, â é pâra caraé [naa gòro naigé]. Â wà Maria, âna é nye tà tâa wâ. ²¹ Â é ina tà lésu wà Marthe pâ: «Au! Pwi Ukai, wiàna gà nye gére tâa ni, â pwiri câé caa gére bà wà pwi bàrao! ²² Éco na go tâmogòori pâ é nye naa tâgà wà Pwiduée èdiri pâ muru na gà o mwa ilari jiié ni.»

Wâgo pwina é naa wâro

²³ É tòpi tée pâ: «Ée jèe wâro còwâ gée na aubà wà pwi bàragà.»

²⁴ ^r Â é ina tée wà Marthe pâ: «Ûu, go cèikî pâ ée mwa wâro còwâ gée na aubà, na rà wâro còwâ wà tèpa bà, na pwi Tòotù pwicò.»

²⁵ Â é ina tée wà lésu pâ: «*Wâgo [pwina é naa] é wâro, ma pawâro còwâ tèpa âboro. Wà pwi âboro na é cèikî naa goodò, âna wiàna é bà, â ée mwa nye wâro còwâ. ²⁶ Â wà pwi

[†]11:16 É tâmogòori wà Toma pâ, wiàna rà pâ naa lérusaléma, â péa rà catàmwara lésu wà tèpa Juif.

âboro na é wâro ma cèikî naa gooò, âna o câe mwa caa bà [dàra gòiri]. Gona gà nye cèikî naa goro é popai bèepwiri?»

²⁷ ^sÂ é tòpi tée pâ: «Üu kaa, co Pwi Ukai, go nye cèikî pâ, wâgà pwi *Mesia, wà *Pwina naî Pwiduee, na ée mwa tèepaa naani gòropuu.»

Ru pitùra ma Maria

²⁸ Nabwé, â wà Marthe, âna é pâra nau pitodà pwàniri Maria, tô jiié. Â é ina tée pâ: «É jèe tèepaa wà pwi a pwa pupûra, â é todàgà.»

²⁹ Â é nye cimadò kaa wà Maria, â é pâdari lésu. ³⁰ Ba bwaa câe caa pâ tèepaa me naa na village, â é bwaa tâa, wâna na ipitiru naawê ma Marthe. ³¹ Wà tèpa Juif na rà tâa wà, na rà patàmarù Maria, âna rà côoé na é piwacî còobé. Â rà pâra wiâê. Ba rà niimiri pâ é pâra nau i, nacârü.

³² Ûna é tèepaa medari lésu wà Maria, â é cigòboo ma tùu jùrué na araé, â é ina tée pâ: «Au! Pwi Ukai, wiàna gà nye gére tâa ni, â pwiri câe caa gére bà wà pwi bàrao!»

É imuru pwi bée

³³ É côoé wà lésu, na rà gére i ma tèpa Juif na rà pâra wiâê. Â dau gùmagù pwâranümee, â é watàu[†]. ³⁴ Â é tawèerirà pâ: «Guwà pwànirié naapà?»

Â rà ina tée pâ: «Pwi Ukai, me ma gà côo.»

³⁵ Â é i wà lésu. ³⁶ Â rà ina wà tèpa Juif pâ: «Au! Guwà côo, é po dau ni-imiri wà Lacaro!»

³⁷ ^tEco na rà picocoorié wà pàra tàpé ma pi-ina tàra pâ: «Wà pwiibà,

âna é pwi a nama é niâ wà pwi a bwi. Â gona càcaa pâriê ma é pwa ma câe caa bà wà Lacaro, pwi bée?»

É pawâroé còwâ gée na aubà

³⁸⁻³⁹ Dau gùmagù pwâra-nüma lésu. Â é pâra naa goo pé pwâramara-atü, wâna na ia ipwàniri wà Lacaro naawê. Â é ina tàra pâ: «Pwùru tâjii é atü.» Ba i pwâramara-atü, âna târi goro atü.

Éco na é ina wà Marthe, wà tô naigé kà pwi a bà, pâ: «Ai! É jèe gére wâbu, co pwi ukai, ba jèe ârapàpé tòotù kée wê!»

⁴⁰ Â é ina tée wà lésu pâ: «Gona câgo caa ina tâgà pâ, wiàna gà cèikî, â gà o côo é pai maina ma muugère kà Pwiduee?»

⁴¹ Â rà pwùru tâjii i atü. Â é niâ too naa napwéretòotù wà lésu, â é ina pâ: «Caa wée, go ipwaolé tâgà, ba gà tèreô! ⁴² Wâgo, âna go nye tâmogòori pâ gà nye tèreô taaci. Â go ina pwiri, goo tàpé na rà cibèe-pio, ba na rà o cèikî pâ, wâgà pwi a cùruo me.»

⁴³ Â é tomara too pâ: «Lacaro, còobé boome!»

⁴⁴ Â é còobé wà i pwi a bà! Â napwa é du îê ma du âê, âna pii târamiri goro noo kâra imwaano na gòri. Â é naporomee, âna târamiri goro pwi jè imwaano. Â wà lésu, âna é ina tà tèpa âboro wê pâ: «Guwà tipié ma panuâê, ma é pâra.»

Rà pitèrerà ma rà pòtàmwereê

⁴⁵ ^uWà tèpa Juif na rà tèepaa dari Maria, âna rà côo é pwina é pwa wà

[†]**11:33** Dau gùmagù pwâranümee, â é watàu—Grec: É putàmu. Pwiri é putàmu goo wà tèpa Juif na tàutàra na rà cèikî (nee tii 37), é, pwiri é putàmu goo é pwâra bà na tatée tèpa âboro.

lésu. Â wâru gée goorà na rà cèikí naa gooé.

⁴⁶Éco na wà pàrà tàpé, âna rà pàdari tèpa *Farasaio, â rà piwiâ tàrà é pwina é pwa. ⁴⁷Â wà tèpa caa kà tèpa pwa *ârapwaaillò ma wà tèpa Farasaio, âna rà panaimari é *wàratûâ maina, â rà pi-ina tàrà pà: «Jè o pwa dà? Gà còo, jèe po dau wâru é pà *câmu kêra pàtamee na é pwa wà pwini.

⁴⁸«Â wiàna jè nye tà panuâê, â rà jèe nye po cèikí diri naa gooé é pà âboro. Â rà o tèepaa wà tèpa coda *roma, â rà o ténoori é *Wàra pwapwicîri kâjè, ma é Ba kâjè!»

Wâdé na é bà pwi caapwi âboro

⁴⁹Â é tapoo tùra wà pwi jè âboro gée goorà, na nee Caïphe. Wàé na é pwi *ukai kà tèpa pwa ârapwaaillò na naja bèepwiri. Â é ina tàrà pà: «Tàpéeni! Po dau ticè na guwà tâmogòori! ⁵⁰Wà nau? Câguwà caa còoina é pwina é âjimuru ba kâjè? Wâdé na é bà pwi caapwi âboro, ba kêra é Ba, ba na o cibwaa ténoori diri é Ba kâjè!»

⁵¹(Una é ina pwiri, âna [câé caa tâmogòori pà] é nye tàmara ina béaa pà, ée mwa bà wà lésu ba kêra é Ba. Ba [nye wà Pwiduée kaa na é tùra gooé] gée goo na é pwi ukai kà tèpa pwa ârapwaaillò na naja bèepwiri. ⁵²Wâ jèpwi mwara, âna é pai bà kà lésu, âna càcaa ba kêra é Ba kà tèpa Juif co. É bà, ba na é dà-naimari ma rà caapwi, êdiri wà tèpa naî Pwiduée, na rà jèpa tâa pà.)

⁵³Gée na càuru é ipitiri kêra bèepwiri, âna rà tapoo pibu naigé

wà tèpa pitûâ kà tèpa Juif, ba na rà pòtâmwara lésu. ⁵⁴Â géewê, â é tàpo coo, goro pâra naa nabibiú kà tèpa âboro. Â é pâra naa Éfraïm, wâmwünyabweri namaré. Â rà caatâa wê ma tèpa câmu kée.

Rà tapacîê naa lérusaléma

⁵⁵Una jèe wâmwünyabwe é *Paséka, tòotù maina kà tèpa Juif, â dau wâru é pà âboro na rà me gée na pà jèpa ére, naa lérusaléma. Ba nûmarà na rà pwa é pà 'pwapwicîri târa pai *pinuwa', béaari i tòotù maina. ⁵⁶Una rà tâa na Wàra pwapwicîri, â rà mudà lésu, [éco na càra caa pâmariê] â rà pi-ina tàrà pà: «Dà cèna guwà niimiri? Gona ée mwa me naa goro i *tòotù maina, é...?»

⁵⁷Ba wà tèpa caa kà tèpa pwa ârapwaaillò ma wà tèpa Farasaio, âna rà ina ba gòo tà diri tèpa âboro pà: «Wiàna guwà còo na é wêe wà lésu, â guwà nama inapàpari tâbà, ba na bà tâjùrué.»

É nuwa du â lésu wà Maria

Mataio 26.6-13; Maréko 14.3-9

12^yBwaa 6 tòotù béaari é *Paséka, tòotù maina kà tèpa *Juif. Â é pâra wà lésu naa Bétani. Bétani, âna village kà Lacaro, wà pwi ia é pawâroé còwâ gée na aubà wà lésu. ²Â rà ija wê ma wà Lacaro, na é pwi bée tèpa tâa goro taapà. Â wà Marthe, âna é tô a picia èrà ma wâdoorà. ³Â napwa naa goo wà Maria, âna é popa jè wàra

¶11:48 Wà tèpa pitûâ kà tèpa Juif, âna wâgotàrà pà wà tèpa cèikí naa goo wà lésu, âna rà cicara tèpa Roma, wàilà na rà pitûâ naa napô kêra.

^y**11:46** Luka 16.31 ^w**11:52** loane 10.16 ^x**11:53** loane 5.18

^y**12:1** loane 11.1,43 ^z**12:2** Luka 10.40 ^a**12:3** Luka 7.37-38

jawé, na pwaai goro jawé ûrea[§]—pwi jawé na dau maina é wâri wée. Â é wicèpwiri naa gòro é du â lésu, â é cātūra goro wàrapûruê. Â po dipitiri i wâ i ûraaê.

⁴ Â càcaa wâdé tà Judas Iscariote, pwi jè ârapàara tèpa *câmu kà lésu—wà pwina ée mwa ipwa tûâ tà lésu. Â é ina pâ: ⁵ «Gorodà na càcaa icuri i jawé ûrea bèeni, ma o naa é wâri wée tà tàpé na ticè kàra? Ba wâri wée, âna pâ miliô**!»

⁶ Caa caa ina pwiri gée goro cè pai meaari kée tàpé na ticè kàra. Â é ina ba pé pwi a mura. Ba é pwi a tà pa wàra i wàra mwani kàra, â é mu nye tàpo pa gée goro é mwani na tòpò naa na.

⁷ Â é ina wà lésu pâ: «Naaê! Ba é jèe tàmara pwa é pwi bèepwiri, târa é pwi tòtòtù na o ipwàniriô na. ⁸ Guwà o nye tà ciburà tâa ma tàpé na ticè kàra, éco na wâgo, âna o câgo caa tà ciburà tâa jaawà.»

Nümarà na rà pòtàmwarà Lacaro

⁹ Dau wâru tèpa âboro na rà tère pâ é tâa Bétani wà lésu, â rà pâra naawê, ba nūmarà na rà cōoê. Â rà pâra mwara ba na rà cōo Lacaro, wà pwi ia é pawâroé cōwâ gée na aubà. ¹⁰ Â rà pitūra wà tèpa caa kà tèpa pwa *ârapwaailò, ba na rà

pwa ma pòtàmwarà mwara wà Lacaro. ¹¹ ^c Ba wàrapwiri gooé, â jèe dau wâru wà tèpa Juif, na rà pâra jirà, â rà cèikî naa goo lésu.

Rà pwamaina lésu na é tò naa lérusaléma

Mataio 21.4–9; Maréko 11.7–10; Luka 19.38–38

¹² Na dàuru kée, âna wà tèpa âboro na rà me naa *lérusaléma naa goro é pwapwicîri kâra Paséka, âna rà tère pâ wà lésu âna é géré toome mwara. ¹³ ^d Â rà còobé jii é ville, â rà dàciò é pâ îri upwâra^{††} [ba na rà pwamainaê] â rà pâra caraé. Â rà uu ma ina pâ:

«Hosana^{‡‡} ma cidòri!

Pwamaina Pwидуée!

Cidòri nyuâa pwi âboro, na é me na neePsaume 118.26

—wà Pwi Ukai naa *Isaraéla!»

¹⁴ ^e Â é popa é nari buriko wà lésu, â é tâa gòé. Wàra na jèe wii naa na é *Tii Pwicîri pâ:

¹⁵ Cibwaa nama wâgotâgà, co tò èpo *Siona, [ville lérusaléma]!

É tèepaa me wà Pwi Ukai'gà.

É tâa gò ji nari buriko. Zakarie 9.9

¹⁶ ^f Ba dirî é pâ muru-bà, na rà pacoo [wà tèpa âboro] ba kà lésu, âna jèe tàmara ina béaa naa na Tii Pwicîri. Êco na, na pwi tòtòtù-bà, âna càra

[§]12:3 Jawé ûrea—Nee nard.

**12:5 Pâ miliô—Grec: 300 mwani pwaai (deniers). Wâri pwi caapwi âboro naa na caapwi naja.

^{††}12:13 Îri upwâra—Îri upwâra na pwacèwii nu. Rà tòpò naa gòro naigé na ara lésu wiàra pai pwa kàra na rà pwamaina é jè ukai kàra. (Còo Mataio 21.9.)

^{‡‡}12:13 Hosana—Popai naa na hébéru, na rà ina wà tèpa Juif na rà pwapwicîri. Wâni, âna pai ina wée pâ: Jè pwamaina Pwидуée!

^b12:8 Deutéronome 15.11 ^c12:11 Ioane 11.45

^d12:13 Psaume 118.25–26; Ioane 1.49 ^e12:14 Zakarie 9.9

^f12:16 Ioane 2.22

caa tâmogòori wà tèpa câmu kêe. Â rà mwa nye tà tâmogòori gée na càùé—na pàara na é wâro còwâ wà lésu gée na aubà, ma paari é pai maina ma muugère kêe.

¹⁷⁻¹⁸ Dau wâru tèpa âboro na rà pâra mariê [na pwi tòotù-bà]. Ba wà tàpé na rà còoé na ia é pawâro còwâ wà Lacaro, âna rà nye dau pwa jèkutâ goo.

¹⁹ Napwa naa goo wà tèpa *Fara-saio, âna rà pi-ina tàra pâ: «Gà còo, o jèe nye ticè cè pwina pâri ma jè pwa. Ba rà jèe nye pâra wiâê diri é pâ âboro!»

Pwi âji ênawéna kà lésu

²⁰ Na lérusaléma, âna pwa pàra tàpé na càra caa tèpa Juif, na rà jèe tòpi é pwapwicîri kà tèpa Juif. Â rà me nau pwamaina wà Pwidueé na pwi tòotù Paséka. ²¹ Â rà me burà wà Filipo, pwi âboro gée Bethsaïda, wà Galilée. Â rà ina tée pâ: «Pwi ukai, nūmabà na bà còo lésu.»

²² Â é pâra wà Filipo, â é ina tà André, â ru pâra nau ina tà lésu. ²³ ^gÂ é ina tàra diri wà lésu pâ: «O jèe tèepaa é tòotù na ipwamaina *Pwina naîri âboro. ²⁴ ^hGuwà tère bwàti, ba go ina tàwà é âjupâra pâ: Ê pwi pwâra blé na é tûuboo naa na-puu, âna wâdé na é wai, ba na é naa cè pwâra blé na wâru. Ba wiàna cà-caa wai, â o nye tà wàè co.

²⁵ ⁱ«Wà pwi âboro na wânūmee târa é wâro kêe, âna é tubatiâu. Â wà pwi âboro na dau wânūmee goo Pwidueé, jii é wâro kêe naani gòropuu, âna wà pwiibà, âna câé caa tubatiâu é wâro kêe. Â o mwa

tâa tée é *wâro dâra gòiri jaa Pwidueé.

²⁶ «Wà pwi âboro na nūmee na é piênawéna kôo, âna wâdé na é me wiâô. Â wâna na go tâa wê, âna bu caatâa wê ma wàé. Â ée mwa nye tòpi é pumara wakè kêe jii Caa.»

É ina pai bà kêe wà lésu

²⁷ ^jÉ ina mwara wà lésu pâ: «É pikîri nabà é pwâranūmoo. Gona go mwa ina pâ: “Caa, upao jii é picâri kâra é tòotù bèeni”? Bwa, ba go jèe tèepaa naani gòropuu, ba na go pacoo é pwi tòotù bèeni. ²⁸⁻²⁹ Caa, paari pâ wâgà Pwidueé na gà maina!»

Wà tàpé na rà tâa wê, âna rà tère é pwâratùra gée napwéretòotù na ina pâ: «Go jèe paari pâ, wâgo Pwidueé naa na pai maina ma muugère kôo. Â go bwaa nye tà wàrapwiri mwara.» Â rà niimiri wà pàra pwi pâ, é kûu i tikakara. Êco na rà ina pàra tàpé pâ: «Bwa! É patùraé é jè *angela!»

³⁰ Â é ina tàra wà lésu pâ: «I pwâratùra bèepwiri, âna càcaa me ba kôo, â wàrapwiri goowà. ³¹ O jèe nabàni, na é pitèi pâ âboro gòropuu bèeni wà Pwidueé. Â é tû còobé naaboo gòroigé wà *Caatana, pwi ukai kâra gòropuu bèeni. ³² ^kÂ wiàna naaô too géeni gòropuu, â go mwa dàti medario é pâ âboro diri.»

³³ ^lUna é ina pwiri, â é jèe gére in-apàpari tàra é pai pwa kàra tée, ma rà o nama é bà.

Tòpi pwéelaa

³⁴ ^mRà ina tée é pâ âboro pâ: «Ina naa na pâ tii goro *Naèà pâ

^g**12:23** loane 13.31–32, 17.1 ^h**12:24** 1 Korénito 15.36 ⁱ**12:25** Mataio 16.25 ^j**12:27** Psaume 6.4, 42.6; Mataio 26.38 ^k**12:32** loane 3.14
^l**12:33** loane 19.6 ^m**12:34** Psaume 110.4; Ésaïe 9.6; Daniel 7.14

wà pwi *Mesia, âna é nye tà wâro dâra gòiri awé. Â cina gà ina pâ, o wâdé naa naatoo géeni gòropuu wà Pwina naîri âboro? Â gére wàilàapà é Pwina naîri âboro bèepwiri?»

³⁵ n Â é tòpi tàra pâ: «O jèe cà-caa tà gòiri, na bwaa tà tâa jaawà i pwéelaa. Â wâdé na guwà pâra, ûna é bwaa tâa jaawà, ba na o câé caa papòwà¹¹ é bàutê. Ba wà pwi âboro na é pâra na é bàutê, âna câé caa tâmogòori wâna na é pâ naawê. ³⁶ o Tòpi é pwéelaa, ûna é bwaa tâa jaawà, ba na guwà tèpa âboro kâra pwéelaa.»

Ûna é ina pwiri wà lésu, â é pâra jjiirà, â é picârü goorà.

Càra caa cèikî naa gooé tèpa Juif

³⁷ Wâru pâ *câmu kâra pàtâma Pwiduée na é pwa wà lésu, na ara tèpa Juif. Êco na càcaa wâru tàpé na rà cèikî naa gooé. ³⁸ p Â jèe coo é popai na é ina biu wà Isaia, pwi *péroféta, pâ:

Pwi Ukai, Pwiduée,
wàilàapà na cèikî
naa goo popai kâbà?

Gà paari tâi
pàtâma'gà ma nii'gà? Ésaïe 53.1

³⁹ Â o pwacoé mwara ma rà cèikî, ba é jèe nabwé ina wà Isaia, pâ:

⁴⁰ Âraporomeerà na bwi;
pwâranümarà na gòo.
Ba wakè kà Pwi Ukai
—Pwi Ukai Pwiduée
na nama rà wàrapwiri.
Ba péa rà biirà,
ma medarié còwâ.

Péa nama tiâu

pâ maagé kâra Ba.Ésaïe 6.10

⁴¹ q É ina pwiri wà Isaia goo lésu, ba é jèe tàmara còo é pai maina ma muugère kèe.

⁴² r Êco na pwa pàra tàpé na rà cèikî naa gooé, tiagoo pàra tèpa pitûà kà tèpa Juif mwara. Caapwi co na càra caa inapàparirà, ba wâ-gotàra goo tèpa Farasaio. Ba rà péa pacòobérà gée na *wâra pitapitiri. ⁴³ s Ba wâdé tàra, é pai pwamainarà kà tèpa âboro, jii é pai pwamainarà kà Pwiduée.

O pitèi tèpa âboro goro pâ popai kà lésu

⁴⁴ É tomara too wà lésu pâ: «Wà pwina é cèikî naa good, âna câé caa cèikî naa good co, â é cèikî mwara naa goo Pwina é cùruo me. ⁴⁵ t Â wà pwi âboro na é còoô, âna é còo mwara Pwina é cùruo me. ⁴⁶ Wâgo, âna go pwi pwéelaa, na go me naa na gòropuu, ba na câé caa tâa na bàutê cè pwi jèpwi cèna é cèikî naa good.

⁴⁷ u «O càcaa wâgo na go pwa wârimuru tà tàpé na rà tère é popai kôo, â càra caa pâra wiâra. Ba câgo caa me nau pwa wârimuru târa pâ âboro gòropuu. Â go me nau pa-udrà [ma naa tàra é *âji wâro].

⁴⁸ «Wà pwi âboro na tàutêe good, ma câé caa tòpi é pâ popai kôo, âna o pitèié na Bénabwé tòotù⁵⁵, gée goro é pâ popai na go ina. ⁴⁹ Ba câgo caa po ina gée good é pâ popai-bà. Â wà Caa na é cùruo

¹¹ 12:35 Papò (é, papòri)—Surprendre.

⁵⁵ 12:48 Bénabwé tòotù—Còo **note** goo 1 Pétèru 1.5.

ⁿ 12:35 Ioane 8.12 ^o 12:36 Éféso 5.8 ^p 12:38 Ésaïe 53.1

^q 12:41 Ésaïe 6.1 ^r 12:42 Ioane 9.22 ^s 12:43 Ioane 5.44

^t 12:45 Ioane 14.9 ^u 12:47 Ioane 3.17

me, âna é nye dàbacoo* tóo pâ na-muru, na go me nau ina ma picémara. ⁵⁰Â go nye tâmogòori pâ é auptûâri kêe, âna naa é wâro dâra gòiri jaaé. Ûu, é pâ popai na go ina, âna é pwina é ina tóo wà Caa.»

É nuwa â tèpa câmu kêe

13 ¹⁻² Jèe pwi Bénabwé tòotù béaari é tòotù *Paséka. Â rà ija na bàrane wà lésu ma wà tèpa *câmu kêe.

É jèe tâmogòori wà lésu pâ, é jèe tèepaa é pàara na na é pâra na, géeni gòropuu naa jaa [wà Pwiduée] Caa. Â mu nye dau wânümee goo pâ âboro kêe na rà tâa ni gòropuu. Ba nye tà wânümee goorà tia pwâadèrèe.

Napwa naa goo wà Judas Iscariote, pwina naî Simona, âna wà *Caatana, âna é jèe nabwé tòpò naa na pwâranümee jè auniimiri târa ma é pwa tûa tà lésu.

³Wà lésu, âna é jèe nye tâmogòori pâ é nye me gée jaa Caa, â ée mwa wâjué còwâ naa jaaé. Â é tâmogòori mwara pâ é jèe tòpi jii Pwiduée é pitûa naa goro diri é pâ muru. ⁴Na rà bwaa gére ija, â é cimadò, â é tòpwùtù é ârabwée kêe [na tâa géeme còwâ] â é pa é jè imwaano, â é piié goo. ⁵Â é wicèp-wiri é jawé naa na wâra jawé, â é pwa ma nuwa é â† tèpa câmu kêe. Â é câbaigé goro i imwaano na ia é piié goo.

Go nuwa â pwina pwa kêe jaa

⁶Ûna é tèepaa pâ naa jaa Simona Pétèru, â é ina tée wà Pétèru pâ: «Bwa, Pwi Ukai, càcaa pâri naa good na gà nuwa é du âô.»

⁷Â é tòpi tée pâ: «Câgà caa tâmogòori nabà é pwina go pwa tâgà, êco na gà o mwa nye tà tâmogòori.»

⁸«Bwa! O câgà mwa caa nuwa é du âô!»

«Wiàna câgo caa nuwa é du âgà, â o nye ticè kâgà jaa.»

⁹«Wiàna wàrapwiri, co Pwi Ukai, â càcaa êco é du âô na gà nuwa, â wâdé mwara na é du îô, ma pûruô mwara!»

¹⁰Â é tòpi tée wà lésu pâ: «Wà pwi âboro na é jèe ipitoo, âna é jèe pwéelaa diri, â càcaa pâri ma jè nuwaé diri. Jè po nuwa co é du âê†. Â wâguwà âna guwà jèe pwéelaa diri. Êco na càcaa wâguwà diri.»

¹¹Ba é jèe tâmogòori wà pwina ée mwa ipwa tûa tée. Êkaa na é ina pâ: «Câguwà caa cau pwéelaa diri.»

Guwà piênawéna kàwà

¹²Ûna é jèe cau nuwa diri é pâ ârà, â é coona còwâ é ârabwée kêe, â é tâaboo còwâ naa goro taapà, â é ina târa pâ: «Gona guwà nye câmogòori é pwina go pwa tàwà? ¹³Ba guwà ina tóo pâ 'pwi a pwa pupûra' ma 'Pwi Ukai', â guwà nye âjupâra, ba nye wâgo kaa. ¹⁴Â wiàna go nuwa é âwà, wâgo Pwi Ukai ma pwi a pwa pupûra, â wâdé mwara na guwà mwa tà pinuwa é âwà jècaa.

*12:49 Dàbacoo—Décider, définir.

†13:5 Nuwa é â—Wakè kâra ênawéna na dau kîri naa jaa wà tèpa Juif.

‡13:10 Jè po nuwa co é du âê—Pâ popai bèepwiri, âna nye tiâu na pàra Tii Pwicîri naa na grec.

⁴13:1-2 Luka 22.3; loane 13.27 ⁵13:3 loane 3.35, 16.28

⁶13:10 loane 6.64,70-71, 15.3 ⁷13:14 Mataio 20.28; Luka 22.27

^{15z}Ba go naa tàwà nabà é câmu, ba na guwà ipwacèwii é pwina go paari tàwà. ^{16a}Guwà tère bwàti: Wà pwi ênawéna âna câé caa piwéna jii pwi ukai kée. Â càcaa pwamuru naa goo wà pwi âboro na cùrué, jii wà pwi a cùrué.

¹⁷«Â nabà, âna guwà jèe tâmogòori é pâ pwi bèepwiri. Â wâdé na guwà wârori, â guwà o ipwàdéé.»

Càcaa cau wâguwà diri

^{18b}«Câgo caa ina pwiri naa goowà diri, ba go nye câmogòori tàpé na go nye càwairà[¶]. Êco na wâdé na é coo é auwii naa na é Tii Pwicîri, pâ: Wà pwina bu pi-ija naima ma wàé i poloa, âna wàé na é jèe cicarao[§]. Psaume 41.10

^{19c}«Nabàni, âna go ina pwiri tàwà, na bwaa càcaa pâji tèepaa. Ba wiàna coo, âna guwà o cèikî pâ, «*Wâgo [na go napwiri, nabà, â dâra gòiri awé]'. ^{20d}Go ina tàwà é âjupâra pâ: Wà pwina é tòpi pwi âboro na go cùrué, âna é tòpio mwara. Â wà pwina é tòpio, âna é tòpi mwara Pwina é cùruo me.»

É inapàpari pai icurié kà Judas

Mataio 26.20-25; Maréko

14.17-21; Luka 22.14-23

²¹Ûna é ina diri pwiri wà lésu, â dau gùmagù é pwâranümee. Â é ina tàra pâ: «Guwà tère bwàti: Wà pwi

jè ârapàarawà âna ée mwa pwa tûâ tûo.»

²²Â rà piucàrirà wà tèpa câmu kée, â rà pitawèerirà pâ wàilàapà na é inaé. ²³⁻²⁴Â wà Simona Pétèru, âna é pwa ineremuru tà pwi a câmu na wânüma lésu gooé^{**}, ba na é tawèeri lésu pâ, wàilàapà na é inaé. Ba wà pwiibà âna é tâa goro jènere lésu, naa goro taapà. ²⁵Â é tabiié pâ dà lésu, wà pwi a câmu bèepwiri, â é ina tée pâ: «Pwi Ukai, wàilàapà?»

²⁶Â é tòpi tée pâ: «Wà pwi âboro na go o naa tée é noo kâra poloa na go nuwa.»

Â é pa i noo kâra poloa, â é nuwa, â é naa tà Judas, pwi naî Simona Iscariote. ^{27e}Ûna é pa i noo kâra poloa wà Judas, â é nye tò kaa naa gooé wà Caatana.

Â é ina tée wà lésu pâ: «Ë pwina gà pwa, âna gà pwa wà!»

²⁸Â nye ticé ârapàararà, cèna é tâmogòori pâ cina é ina wàrapwiri tà Judas. ²⁹Ba rà niimiri wà pàra tàpé pâ é ina tée wà lésu pâ: «Gà wâri cè muru cèna pârijè târa i *tòtù maina» é, «Gà pa é mwani, â gà naa tà tàpé na ticé kàra.» Ba wà Judas, âna pwi a tà pa wàra é wàra mwani kàra. ³⁰Ûna é ija diri i noo kâra poloa na ia é naa tée wà lésu, â é nye còobé kaa wà Judas, na jèe bàutè.

[¶]**13:18** Càwai—Choisir. Pitòrigari.

[§]**13:18** Cicarao—Naa na hébéru ma grec, âna ina pâ: É pagòtù é waraaé târa cicarao.

^{**}**13:23-24** Tà pwi acâmu na wânüma lésu gooé—Munaa wà loane, pwi awii tii bëeni. (Còo mwara loane 19.26; 20.2; 21.7,20.)

^z**13:15** Filipi 2.5; Kolosé 3.13; 1 Pétèru 2.21 ^a**13:16** Mataio 10.24

^b**13:18** Psaume 41.10 ^c**13:19** loane 14.29, 16.4

^d**13:20** Mataio 10.40 ^e**13:27** loane 13.2

bénabwé ipagòò tèpa câmu kée

(Naporomee 14-16)

³¹⁻³²^{fg}Una é còobé wà Judas, â é ina tàra wà lésu pâ: «Nabàni, âna o jèe paari é pai maina ma muugère kôo, wâgo, *Pwina naîri âboro, â o côo naa good è pwényuâa^{††} kà Pwiduée. Â wiàna wàrapwiri, â nye wà Pwiduée kaa, na ée mwa paari é pwényuâa kôo. Â ée jèe nye tapoo paari.»

Guwà pimeaariwà

³³^h«Tèpa âji naîô, jèe càcaa gòiri ji pàara na go bwaa tâa jaawà. Â guwà o mudòo, êco na càcaa pâri ma guwà tèepaa pâ naa na go pâra naawê. Êkaa pwiri i pwi ia go jèe ina mwara tà tèpa *Juif. ³⁴ⁱGo naa tàwà é naèa na bwaa âmuê, pâ, guwà pimeaariwà, pwacèwii é pai mu meaariwà kôo. ³⁵Ba wiàna guwà pimeaariwà, â rà mwa tâmogòori diri é pâ âboro pâ, guwà tèpa câmu kôo.»

Gà mwa pitütôowâriô, co Pétèru

³⁶É ina tée wà Simona Pétèru pâ: «Pwi Ukai, gona gà pâ naapà?»

Â é tòpi tée wà lésu pâ: «Wâna go pâra naawê, âna càcaa pâ pâri nabà, ma ju capai pâra naawê. Êco na gà mwa nye tà me wiâô na cè jè pàara.»

³⁷Â é ina mwara wà Pétèru pâ: «Pwi Ukai, gorodà na càcaa pâri ma go pâra wiàgà nabàni? Ba o câgo

caa piwâ na go panuâ wâro kôo ba kâgà.»

³⁸Â é tòpi tée wà lésu pâ: «Gona gà o panuâ wâro'gà ba kôo? Go ina tâgà è âjupâra pâ: Wiàna bwaa câé caa to è ja, âna gà o jèe wacié pigòo pâ, câgà caa tâmogòorio.»

Go pwabwàti cè autâa kàwà

14 É ina mwara wà lésu tà tèpa *câmu kée pâ: «Guwà cibwaa nama gùmagù è pwâranû-mawà. Wâdé na guwà cèikî naa goo Pwiduée, â guwà cèikî naa good mwara. ²Ba dau wâru pâ wâ wânidò na pwârawâ kà Caa kôo. Â go pâ nau pwabwàti cè autâa kàwà. Ba wiàna càcaa gére âjupâra, â pwiri câgo caa gére ina tàwà.

³^j«Wiàna go jèe pwabwàti cè autâa kàwà, â go mwa me còwà. Â go mwa popawà, ba na guwà caatâa ma wâgo, wâna na go tâa wê. ⁴Â guwà jèe tâmogòori è naigé pâ naawê.»

Wâgo naigé, âjupâra ma wâro

⁵É ina wà Toma pâ: «Bwa, Pwi Ukai, câbà caa tâmogòori wâna, na gà pâra naawê. Â bà o wânau tãra cè pai tâmogòori è naigé pâ naawê?»

⁶^kÂ é tòpi tée wà lésu pâ: «*Wâgo è naigé, ma *âjupâra, ma wâro. Â nye ticè pai pwa kà pwi âboro ma é pâdari wà Caa, wiàna câé caa me jaao. ⁷^lÂ wiàna guwà jèe câmogòorio, â guwà jèe câmogòori mwara wà Caa kôo. Â tapoo nabàni, âna

^{††}**13:31-32** Pwényuâa—Gloire. Pai maina ma muugère.

^f**13:31-32** loane 12.23 ^g**13:31-32** loane 17.5

^h**13:33** loane 7.33-34

ⁱ**13:34** loane 15.12,17; 1 loane 3.23; 2 loane 1.5 ^j**14:3** loane 12.26

^k**14:6** loane 11.25; Roma 5.1-2 ^l**14:7** loane 8.19

guwà jèe tàmogòorié, â guwà jèe côôê.»

Wà pwina é côô âna é côo Caa

⁸É ina tée wà Filipino pâ: «Pwi Ukai, gâ paari tâbà wà Caa, â bà o ip-wàdéé[†]!»

⁹^mÂ é tòpi tée pâ: «Jèe nye gòrio kaa jaawà, â câgà caa pâji câ-mogòorio kaa, co Filipino? Â cina gâ bwaa ina pâ: “Nama bà côo wà Pwidueé Caa”? Ba wà pwi âboro na é côô, âna é côo mwara wà Caa.

¹⁰ⁿGona bwaa câgà caa cèikî pâ, go wâro goo Caa, â é wâro goodò? Napwa é pâ popai kôo, âna câgo caa ina gée goodò. Ba wà Caa na é wâgoodò, â wàé na é gère wakè.

¹¹^oCèikî naa goo é pwina go ina tàwà pâ go wâro wâni goo wà Caa, â é wâro wâni goodò wà Caa. Wiàna câguwà caa cèikî goo é pâ popai bèepwiri, â wâdé na guwà cèikî goo é pâ muru na go pwa.»

O dau maina pâ wakè kàwà

¹²^p«Guwà tère bwàti, ba go ina tàwà é âjupâra pâ: Wà pwi âboro na é cèikî naa goodò, âna ée mwa pwa é pâ wakè [goro é pàtama Pwidueé] na go pwa. Â jèpwi mwara, âna o mwa wâru[¶] é pwina ée pwa, jii é pwina go pwa. Ba wâgo, âna go pâra dari wà Caa. ¹³^qÂ diri é pâ muru cèna guwà ilari naa na neeô, âna go mwa pwa, ba na go paari é pai maina ma muugère kà Caa, wâgo Pwina naîê. ¹⁴Üu, wiàna guwà

ilari cè muru naa na neeô, â go o pwa.»

O naa tàwà Nyuââê Pwicîri

¹⁵^r«Wiàna wânümawà goodò, â guwà o pâra wiàra é pâ aupitûâri na go ina tàwà. ¹⁶^sÂ go o mwa ilari jii Caa cè pwi Bèpitu tàwà, ba na é tà tâa jaawà, diri na pâ tòotù, dàra gòiri kaamwara. ¹⁷^tÊ pwi bépitu-bà, âna é Nyuââê Pwicîri; wà pwi Nyuââê na é paari é âjupâra. Càra caa tàmogòori tòpié pâ âboro gòropuu, ba càra caa côoinaé ma tàmogòorié. Êco na wâguwà, âna guwà câmogòorié, ba é tâa jaawà, â é nye tà wâro awé wâgoowà.

É pitère dòo pwi âboro kôo

¹⁸«Â o câgo caa nama tà wâguwà acari. Ba go o mwa me mariwà côwâ. ¹⁹Càcaa gòiri, â o jèe càra mwa caa côô wà tèpa âboro gòropuu. Êco na wâguwà, âna guwà mwa côô na go mwa wâro [côwâ]. Â guwà o wâro mwara. ²⁰^uWiàna mwa tèepaa é pwi tòotù-bà, â guwà o mwa tàmogòori pâ go wâro goo wà Caa kôo. Â wâguwà âna guwà wâro goodò, â go wâro goowà mwara. ²¹Wà pwi âboro na é tòpi é pâ aupitûâri kôo, ma pâra wiàra, âna wàé kaa pwiri pwina wânümee goodò. Â wà pwina é wânümee goodò, âna o mwa wânüma Caa kôo goodò. Â o mwa wânümoo goodò, â go o mwa ipaario tée.»

[†]**14:8** Bà o ipwàdéé—é, O pâri.

[¶]**14:12** O mwa wâru—é, O mwa maina.

^m**14:9** loane 12.45; Kolosé 1.15; Hébéru 1.3 ⁿ**14:10** loane 12.49

^o**14:11** loane 10.38 ^p**14:12** Maréko 16.19–20

^q**14:13** Mataio 7.7; loane 15.16 ^r**14:15** loane 15.10; 1 loane 5.3

^s**14:16** loane 14.26, 15.26, 16.7 ^t**14:17** loane 16.13

^u**14:20** loane 17.21–23

²² Â é tawèerié wà Jude^{ss} (càcaa wà Judas Iscariote, â nye pwi jèpwi), â é ina pâ: «Pwi Ukai, wiàna gà o ipaarigà tâbà, â gorodà na càra caa cògà mwara, wà pàrà tèpa âboro*?»

²³ Â é tòpi tée pâ: «Wà pwi âboro na wânümee goodò, âna é pâra wiàra é pâ popai kôo. Â wânüma wà Caa gooé. Â bu mwa me mariê wàibu ma Caa. Â bu mwa pitâa jaaé. ²⁴ ^vÂ wà pwi âboro na càcaa wânümee goodò, âna câé caa pâra wiàra pâ popai kôo. Napwa é pwina na go ina tàwà, âna càcaa popai kôo; â popai me gée jaa Caa na é cùruo me.

Go naa tàwà pinaanapô

²⁵ «Go jée nye tàmara ina tàwà pwiri, na go bwaa tâa jaawà. ²⁶ Â ée mwa cùru me é Nyuâaê Pwicîri wà Caa, ba na é pwa é wakè kôo[†]. Â ée mwa pitu tàwà é Nyuâaê Pwicîri, â ée mwa pacâmuriwà goo diri pâ namuru. Â ée mwa taniimiri tàwà diri é pâ popai na ia go jée ina tàwà.

²⁷ «Go tòpò naa jaawà é pinaanapô; üu, go naa tàwà é pinaanapô kôo. Càngo caa naa pwacèwii é pai naa kà tèpa âboro gòropuu. Ékaa na guwà cibwaa pidumapiê ma wâgotàwà [goo cè pwina o tèepaa]. ²⁸ ^wBa guwà jée tère é pai ina kôo tàwà pâ: Go o jée pâra, â go o mwa me mariwà còwâ.

«Wiàna âji wânümawà goodò, â guwà o dau ipwàdée na go pâ-

dari Caa. Ba [wàé, na ia é cùruo medariwà, ba] é dau maina jiio. ²⁹ ^xNabàni, âna go ina pwiri tàwà, na bwaa càcaa pâji tèepaa, ba, wiàna coo, âna guwà o cèikî naa goo. ³⁰ O jée càcaa wâru é pwina go ina tàwà. Ba ée jée tèepaa me wà *Caatana, pwi ukai kâra gòropuu bèeni. Napwa wâgo, âna nye ticè pwina pâri ma é pwa tîo. ³¹ Êco na [é pwina tèepaa mariô, âna, naa] kâra pâ âboro gòropuu, ba na rà tâmogòori pâ, wânümoo goo Caa. Â é pwina go pwa, âna go pwa é pwina é tûâri tîo. Nabwé.

«Â ni, cimadò, ma jè pâra géeni!»

Wâgo âji majoro vigne

15 [Gée na càué, âna é ina tàra wà lésu pâ]: «*Wâgo é pwi âji majoro vigne, â wà pwina é pwabwàti é vigne, âna wà Caa kôo. ² ^yÉdiri pâ ditàra upwâra âna rà wâgoodò. Â wiàna câé caa pwâ é ditée, â é tapàgà tâjii wà Caa kôo. Â wiàna é pwâ, â é téditâ pàrà ditée wà Caa kôo, â é tòimiri pàrà pwi, ba na o dau wâru é pwêe.

³ «Wâguwà, âna guwà pwacèwii pâ ditàra vigne na tòimiri, [ba jée patâjii èpà gée na pwâranümawà] goro é pâ popai na go jée ina tàwà. ⁴ Wâdé na guwà tà tâa goodò, pwacèwii na go tà tâa goowà. Ba pwacoé ma é pwâ é ditàra upwâra, wiàna câé caa tâa goo é majoroé. Â wàrapwiri mwara naa goowà, âna o

^{ss}**14:22** Jude—Du nee Judas ma Jude, âna ipaiwà naa na grec. Pwi Jude bèeni, âna munaa nee mwara Thaddée. (Còo Luka 6.16.)

***14:22** O càra caa cògà mwara, wà pàrà tèpa âboro—Grec: Càcaa {ipaarigà} târa é gòropuu.

[†]**14:26** Ba na é pwa wakè kôo—é, Gée goo na guwà tèpa âboro kôo, é, Gée goo na go ilari jii Caa. Grec: Naa na neeô.

^v**14:24** Ioane 7.16

^w**14:28** Ioane 20.17

^x**14:29** Ioane 13.19

^y**15:2** Mataio 3.10

nye ticè pwâra wakè kàwà[‡], wiàna câguwà caa tà tâa gooò.

⁵«*Wâgo, âji majoro vigne, â guwà pâ ditèe. Â wà pwi âboro na é tà tâa gooò, â go tà tâa gooé, âna o dau wâru pwêe. Ba càcaa pâri ma guwà pwa cè jè muru, wiàna tiàuo jiiwà. ⁶Wâ pwina câé caa tâa gooò, âna o tûê còobé, pwacèwii pwi ditàra upwâra na tapàgà. Â é mwari, â jè tòri, â jè tûê naa na ânye, â tòo.»

Wâdé na guwà tâa gooò

⁷«Wiàna guwà tâa gooò, â wiàna é pâ popai kôo âna tâa goowà, â guwà ilari diri cè pwina nûmawà goo, â o naa tàwà. ⁸Wâdé na dau pwa pwâra wakè kàwà. Â wiàna wàrapwiri, â guwà paari pâ guwà tèpa *câmu kôo. Â guwà paari mwara é pai maina ma muugère kà Caa.

⁹«Wânûmoo goowà pwacèwii pai wânûma Caa gooò. Wâdé na guwà tà mwü naa na pimeari kôo. ¹⁰Â wiàna guwà pitère dâra é pâ aupitûâri kôo, âna guwà tà mwü na pimeari kôo. Guwà pwacèwii, ba go pitère dâra é pâ popai kà Caa kôo. Â go tà mwü naa na pimeari kêe.

¹¹«Go ina tàwà é pâ namuru bèepwiri, ba naa tâa goowà é ip-wàdée kôo, â na o tâbawée é ip-wàdée kàwà.»

Guwà mwa tà pimeariwà

¹²«Wàéni é aupitûâri kôo: Guwà mwa tà pimeariwà, pwacèwii é pai

jèe meaariwà kôo. ¹³Â wàéni é pimeari na dau imaina: Na é panuá é wâro kêe wà pwi jè âboro ba kà tèpa bée. ¹⁴Guwà tèpa béeò, wiàna guwà pitère dâra pâ muru na go ina tàwà. ¹⁵Â o câgo mwa caa ina goowà còwâ pâ guwà tèpa ênawéna kôo. Ba pwi ênawéna, âna câé caa tâmogòori é pwina é pwa wà pwi ukai kêe. Â go ina goowà nabà pâ, guwà tèpa béeò.

«Ba go jèe pwa ma guwà tâmogòori diri pâ muru na é ina tôo wà Caa kôo. ¹⁶Ba càcaa wâguwà na pitòrigario. Â wâgo na pitòrigariwà. Â go cùruwà, ba na o pwa pwâra wakè kàwà—é pwâra wakè na o tà tâa. Êkaa na ée mwa naa tàwà wà Caa êdiri pâ namuru na guwà ilari jiié, naa na neeò. ¹⁷Wàéni é aupitûâri kôo tàwà: Na guwà pimeariwà.»

Rà o mwa èpàriwà gée gooò

¹⁸«Wiàna rà èpàriwà tèpa âboro gòropuu, â wâdé na guwà mwa tà niimiri pâ, rà jèe mara èpàrio. ¹⁹Ba wiàna guwà bwaa tâa jaarà, â rà nye wâdéariwà. Êco na câguwà caa tâa jaarà, ba go jèe pitòrigariwà jii é gòropuu. Êkaa na rà èpàriwà. ²⁰Guwà pitaniimiri é popai na ia go jèe ina tàwà pâ: Wà pwi ênawéna âna càcaa piwéna jii pwi ukai kêe.

«Â wiàna rà tubaèpà tôo, â rà o nye tubaèpà tàwà mwara. Ba càra caa tòpi é popai kôo, â o càra caa tòpi mwara é popai kàwà.

²¹«Rà o pwa tàwà é pâ muru [na èpà] ba wàrapwiri gooò, â wàrap-

[‡]**15:4** Pwâra wakè kàwà—Résultat de votre travail, fruit de votre travail.

[‡]**15:6** Mataio 7.19, 13.42 [‡]**15:8** Mataio 5.16

^b**15:10** loane 14.15; 1 loane 2.5 ^c**15:12** loane 13.34

^d**15:13** loane 10.11; 1 loane 3.16 ^e**15:14** Mataio 12.50

^f**15:17** loane 13.34 ^g**15:19** loane 17.14 ^h**15:20** loane 13.16

wiri mwara ba càra caa tâmogòori wà Pwina é cùruo me. ²² Wiàna câgo caa gére ina tàrà é pâ namuru bèepwiri, â pwiri nye gére ticè èpà kàrà. Êco na go jèe me kaa, â go jèe ina tàrà. Â gée goo kaa pwiri, â o ticè pai tòpi kàrà, [na tòotù na o pitèirà] goro é muru na èpà na rà pwa.

²³i «Wà tèpa âboro na rà èpàrio, âna rà nye èpàri mwara wà Caa kôo. ²⁴ Go pwa naa naporomeerà é pâ muru, na câé caa pâji pwa cè pwi jèpwi. Ba wiàna câgo caa pwa é pâ muru bèepwiri, â pwiri nye gére ticè èpà kàrà. Êco na rà jèe côo, â rà èpàribu ma wà Caa kôo. ²⁵j Â rà wàrapwiri, ba na o coo é auwii naa na tii goro *Naèà kàrà, pâ: Rà èpàrio, âna nye ticè majoroé. Psaume 35.19

Go panuâ me pwi a pitu tàwà

²⁶k «Napwa naa goowà, âna go o mwa panuâ me pwi a pitu tàwà na é me gée jaa wà Caa—âna é Nyuââé Pwicîri, na é [paari è] Âjupâra. Ba, ûna é tèepaa medariwà, â ée mwa paâjupâraô. ²⁷ Â wâguwà mwara âna guwà o mwa paâjupâraô, ba guwà mu tèpa tâa jaaoo gée na autapoo.»

Go ina tàwà ba na guwà cimwü

16 «Go jèe ina tàwà é pâ muru bèepwiri, târa ma guwà cibwaa pwa ma tiâu cèikî kàwà. ²l Ba o pacoowà gée na pâ *wâra pitapitiri. Â o me cè pàara na rà o

pòtâmwara wà tèpa âboro. Ba rà niimiri pâ rà piênawéna tà Pwiduée. ³m Rà o wàrapwiri tàwà, ba càra caa câmogòoribu ma Caa. ⁴ Â go ina tàwà é pâ muru bèepwiri, ba wiàna o mwa tèepaa é pwiibà, â guwà mwa tà niimiri, ba go jèe tàmara ina tàwà.»

Wâdé na go pâra jiiwà

«Câgo caa inapàpàri tàwà é popai bèepwiri, na ia go tapoo todàwà, ba go bwaa tâa jaawà. ⁵ Â nabà, âna go o jèe pâra dari Pwina é cùruo me, â nye ticè pwi jè ârapàarawà cèna é [niimiriô na é] tawèerio pâ: “Gona gà pâ naapà?”

⁶ «Â po dau pikîri é pwâranûmawà, gée goro é pwina go gére ina tàwà. ⁷n Êco na go ina tàwà é âjupâra pâ: Wâdé ba kàwà na go pâra. Ba wiàna câgo caa pâra, â o câé caa tèepaa medariwà wà pwi a pitu tàwà. Ba go pâra, â go o mwa cùrué medariwà.

Wakè kâra Nyuââé Pwicîri

⁸ «Wiàna ée mwa tèepaa me, â ée mwa paari târa pâ âboro gòropuu pâ, rà pitanami [naa na pai tâmogòori kàrà. Ba càra caa tâmogòori é pai pwa] goo é èpà ma é *tàrù^l, bau é pitèimuru kà Pwiduée [na o mwa tèepaa]. ⁹ Rà pitanami naa goo é èpà; ba é èpà kàrà na dau maina, âna pai càcaa cèikî kàrà naa good[§]. ¹⁰ Â rà pitanami naa goo é tàrù; ba go o jèe pâra mari wà

^l16:8 Tàrù—Justice. Côo mwara Neeremuru (Vocabulaire) naa pwâadàra tii.

[§]16:9 Ê èpà kàrà na dau maina, âna pai càcaa cèikî kàrà naa good—Grec: Càra caa cèikî naa good.

ⁱ15:23 Luka 10.16 ^j15:25 Psaume 35.19, 69.5

^k15:26 Ioane 14.26 ^l16:2 Mataio 24.9; Luka 6.22; Ioane 9.22

^m16:3 Ioane 15.21 ⁿ16:7 Ioane 14.16

Caa, [wâgo é Tàrù]. Â o jèe câguwà mwa caa côô côwâ. ¹¹°Â rà pitanami mwara, naa goo é pitèimuru kà Pwiduee. Ba wà Pwiduee, âna ée jèe pitèi diri [wà *Caatana] pwi ukai kâra gòropuu bèeni.

¹²p«Bwaa nye dau wâru é pâ muru na nûmoo na go ina tàwà mwara. Êco na o bwaa dau tòina tàwâ** wiàna guwà tère ni. ¹³Wiàna ée mwa tèepaa wà Nyuâaê Pwicîri†† na é [paari é] *âjupâra, â ée mwa pwa ma guwà tâmogòori diri é âjupâra. Ba o câé caa po ina cè pâ muru cèna me gée gooé, êco na ée mwa ina tàwà diri é pâ pwina é tère [jiibu ma wà Caa]. Â ée mwa inapàpari tàwà é pâ muru na o mwa tèepaa. ¹⁴Â ée mwa paari é pai maina bau é muugère kôo. Ba ée mwa inapàpari tàwà é pâ pwina go ina tée. ¹⁵Ba diri é pâ pwina kà Caa âna kôo. Â wàé kaa pwiri na go ina pâ: Ê Nyuâaê Pwicîri âna ée mwa inapàpari tàwà diri é pâ pwina go ina tée††.»

Ê pikîri âna o pâra nau ipwàdée

¹⁶q«Càcaa tà gòiri, â o jèe câguwà caa côô. Â càcaa gòiri mwara gée na càué, â guwà o mwa côô côwâ††.»

¹⁷⁻¹⁸Â rà pi-ina tàra wà pàra tèpa *câmu kée pâ: «Gona cina é ina pwiri? Â cina é ina mwara pâ càcaa

tà gòiri â o câjè caa côôé, â o cà-caa gòiri côwâ gée na càué, â é pâra dari wà Caa kée? Gona dà é pwina nûmee na é ina tâjè, na é gère ina tâjè pâ: “Càcaa gòiri”?»

¹⁹⁻²⁰Ê jèe tâmogòori wà lésu pâ nûmarà na rà tawèerié, â é ina tàra pâ: «Tàpéebà, guwà gère pitawèeriwà goro é pwina go ina tàwà. [Guwà tère bwàti, ba] nye âjupâra pâ: Càcaa tà gòiri, â o jèe câguwà caa côô. Â càcaa gòiri mwara gée na càué, â guwà o mwa côô côwâ. Â guwà o i ma pijinünü, êco na pâ âboro gòropuu, âna rà mwa ipwàdée. Â guwà o pikîri, êco na é pikîri kàwà âna o mwa pâra nau ipwàdée.

²¹«Wàra é jè ilàri na ée jèe picôo èpo. Ba ûna é tapacîri é tòotù kée, â é dau maagé. Â wiàna é jèe picôo èpo, â jèe câé caa niimiri côwâ é pai maagé kée. Ba é jèe ipwàdée goro é pai tèepaa kâra pwi nari èpo, naa gòropuu. ²²Â wàrapwiri, na guwà o bwaa pikîri nabà. Êco na go o mwa tèepaa me mariwà côwâ, â o mwa ipwàdée é pwâranûmawà. Â o nye ticè pwi jè âboro cèna é popa jiiwà é ipwàdée kàwà.

Guwà ilari, ba guwà o tòpi

²³r«Na pwi tòotù bèepwiri, âna o jèe câguwà caa me nau tawèerio goo cè jè muru. [Ba é Nyuâaê

**16:12 O bwaa dau tòina tàwà—é, Ticè nii kàwà.

††16:13 Wà Nyuâaê Pwicîri—Wiàra é naèà goro é pai ina wèe naa na grec (la grammaire), âna wâdé na jè wii pâ é Nyuâaê Pwicîri. Êco na wà Ioane, âna é wii ni pâ, wà Nyuâaê Pwicîri, ba na é paari tâjè pâ é Nyuâaê Pwicîri, âna é pwacèwii Pwiduee, ma lésu, â pwa pwâranûmee.

††16:15 Ê pâ pwina go ina tée—é, Ê pâ pwina tâa tóo.

††16:16 Pàra Tii Pwicîri naa na grec, âna rà naagée pâ popai bèeni: Ba go wâjué côwâ naa jaa Caa.

°16:11 Ioane 12.31

°16:12 1 Korénito 3.1-2

°16:16 Ioane 14.19

†16:23 Mataio 7.7

Pwicîri, âna ée mwa pacâmuriwà]. Â go ina tàwà è âjupâra pâ: Diri è pâ muru na guwà o ilari naa na neeô, âna é naa tàwà wà Caa. ²⁴Tia-goo ni, âna bwaa nye ticè jè muru cèna guwà ilari naa na neeô. Wâdé na guwà ilari, ba guwà o tòpi, â o tâbawée è ipwàdée kàwà.»

Go o jèe pâra còwâ dari Caa

²⁵«Go mu pwa ucina tàwà na ia go patùrawà. Êco na o mwa tèepaa me è tòtòtù, na o câgo caa pwa ucina còwâ tàwà. Ba go o nye inapàpari tàwà è popai goo Caa. ²⁶Na tòtòtù bèepwiri, âna guwà o pwapwicîri tà Caa naa na neeô.

«Câgo caa ina tàwà pâ go o pwapwicîri tà Caa ba kàwà. ²⁷^sBa wà Caa âna dau wânümee goowà, gée goro è pai wânümawà goodò ma pai cèikî kàwà pâ go me jiié. ²⁸Go nye me jii Caa, â go tèepaa me naani gòropuu. Â nabàni, âna go o jèe pâra còwâ géeni gòropuu, dari wà Caa.»

Go jèe piétò jii gòropuu!

²⁹Rà ina tée wà tèpa câmu kée pâ: «Gà còo, gà jèe po inapàpari nabà, â jèe câgà caa pwa ucina. ³⁰Nabà, âna bà jèe còoinari pâ, gà tâmogòori diri pâ muru. Â câgà caa tapacîri ma bà tawèerigà goo cè jè muru, [ba gà mara tâmogòori è au-niimiri kâbà]. Êkaa na bà nye cèikî kaa pâ gà me jii wà Pwiduée.»

³¹Â é tòpi tàra pâ: «Gona guwà cèikî ni? ³²^tGuwà còo, o mwa tèepaa è pàara, â é jèe tàgére tèepaa, na o mwa nama guwà jèpa

ipiina jiio, â o mwa tà wâgo acari. Êco na càcaa wâgo acari, ba wàibu ma Caa. ³³^uGo ina tàwà pwiri, ba na tâa goowà è pinaanapô, wiàna guwà tà tâa goodò. Ba guwà mwa dau picâri naani gòropuu. Êco na guwà gòo, ba go jèe piétò jii è gòropuu.»

Pwâra pwapwicîri kà lésu

17 Ûna é nabwé ina pwiri wà lésu, â é niâ too naa nap-wéretòtù, â é ina pâ: «Caa wée, jèe wàéni i pwi pàara kôo. Paari è pai maina ma muugère kôo, Pwina naîgà, ba na go paari mwara è pai maina ma muugère'gà. ²Ba gà jèe naa tîo è pitûâ naa gò diri tèpa âboro. Êkaa na go naa è *wâro dâra gòiri, tà diri tàpé na gà panuârà tîo. ³^vÂ wàéni è wâro: Na rà câmogòorigà, wâgà Pwiduée, na gà nye caapwi co; â na rà câmogòorio, wâgo lésu Kériso, na gà cùruo me.

⁴^w«Go jèe paari è pai maina ma muugère'gà naani gòropuu. Ba go jèe tubamwara diri pâ wakè, na gà panuâ tîo ba na go pwa. ⁵^xÊni, co Caa, âna gà naa tîo còwâ è pai maina ma muugère kôo, pwacèwii na nye tà tîo béaa na go bwaa wâjaagà béaari è pai tòpò è gòropuu⁵⁵.»

É pwapwicîri ba kà tèpa câmu kée

⁶«Go jèe inapàparigà tà tèpa âboro—tà tàpé na ia gà pitòrigarirà gée na è gòropuu, â gà naarà tîo. Ba rà nye tèpa âboro'gà, â gà jèe panuârà tîo. Â rà jèe pâra wiâra

⁵⁵**17:5** Pai tòpò è gòropuu—Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Pai tòpò wàra è gòropuu.

^s**16:27** loane 14.21,23 ^t**16:32** Mataio 26.31,56

^u**16:33** loane 14.27; Roma 5.1; 1 loane 5.4 ^v**17:3** 1 loane 5.20

^w**17:4** loane 4.34 ^x**17:5** loane 1.1

ê pâ popai'gà. ⁷ Â rà jèe tâmogòori nabà pâ, êdiri pâ muru na tâa tîo, âna nye muru me gée jaagà. ⁸ Ba go naa târa ê pâ popai na gà naa tîo, â rà jèe cau tòpi. Â rà jèe nye câmogòorio bwàti pâ go nye me jiigà, ba rà cèikî pâ wâgà na gà cùruo me.

⁹ «Go pwapwicîri ni ba kàra, â càcaa ba kà tèpa âboro gòropuu. Ûu, go nye pwapwicîri ba kà tàpé na gà naarà tîo, ba rà nye tèpa âboro'gà. ¹⁰ Ba diri ê pwina kâgà, âna kôo mwara. Â ipaiwà mwara naa goo ê pwina kôo, âna kâgà. Â naa goorà, âna gére paari ê pai maina ma muugère kôo.

¹¹ «Nabà, âna jèe câgo caa tâa na ê gòropuu bèeni, ba go o jèe tòpaé darigà. Êco na wàilà, âna rà o tà tâa ni. Caa, wâgà na gà dau maina awé*, go ilari pâ gà wéaarirà, naa na ê pàtàmara neegà, i pwi neegà na gà naa tîo. Ûu, gà wéaarirà, ba na rà o caapwi pwacèwiiu na ju caapwi. ¹² Na go bwaa tâa jaarà, â go wéaarirà, naa na i neegà na gà naa tîo. Â go jèe nye wéaarirà, â càcaa pwa cè pwi jèpwi cèna tiàué jiià, êco, wà pwi âboro caapwi. Ba wàé, âna pitòrigarié†, ba na o tiàué [dàra gòiri awé] ba na o coo ê auwii naa na *Tii Pwicîri.»

Gà wéaarirà na rà tâa gòropuu

¹³ «Caa wée, go o jèe paé darigà. Â go ina ê pâ popai bèeni, na go bwaa tâa ni gòropuu. Go ina pwiri, ba na tâa goorà ê ipwàdée kôo, pwi ipwàdée na tâbawée. ¹⁴ Go jèe naa târa ê popai'gà.

«Wà tèpa âboro gòropuu, âna rà èpàrirà [ba càra caa pwacèwiià]. Ba ê gòropuu bèeni, âna càcaa âji napô kàra. Ba rà pwacèwiiu, ba câgo caa pwi âboro ni gòropuu. ¹⁵ Êco na câgo caa ilari jiigà pâ, na gà poparà géeni gòropuu. Go ilari jiiigà pâ, na gà piwéaarirà jii wà Pwi âboro èpà, wà *Caatana. ¹⁶ Ûu, ba càcaa tèpa âboro ni gòropuu, ba rà pwacèwiiu, na câgo caa pwi âboro ni.

¹⁷ «Pacâmurirà goro ê popai'gà, ba na rà wâgoogà bwàti. Ba ê popai'gà, âna é âjupâra†.

¹⁸ a«Go cùrurà pâ naa na gòropuu, pwacèwii na gà jèe cùruo me naa na gòropuu. ¹⁹ Â go nye ipanuâo tâgà bwàti, ba na rà tèpa âji âboro'gà mwara goro ê popai'gà na âjupâra.»

É ila ba kà diri tàpé na rà o cèikî

²⁰ «Câgo caa pwapwicîri ba kàra co, â ba kàra mwara ê pâ âboro na rà o mwa tà cèikî naa good, gée goro ê popai kàra. ²¹ Wâdé na rà caapwi. Ba ju caapwi, co Caa, ba gà wâro good, â go wâro googà. Â go pi-ila ba kàra diri, pâ, wâdé na rà caapwi naa gooju. Ékaa na rà mwa cèikî pâ âboro gòropuu pâ, gà cùruo me naa jaarà.

²² b«Go jèe naa tà tèpa âboro'gà ê pai maina ma muugère na gà naa tîo. Ékaa na rà o caapwi, wàra pai caapwi kâju— ²³ wâgo naa goorà, ma wâgà naa good—ba na rà o caapwi bwàti. Â wà tèpa âboro gòropuu, âna rà mwa tâmogòori pâ gà cùruo me, â wânümagà goo tèpa

***17:11** Caa, wâgà na gà dau maina awé—é, Caa na gà pwicîri.

†**17:12** Pitòrigarié—é, É pitòrigari naigé kée.

‡**17:17** Grec: Pwawicîrirà goro ê âjupâra; ê popai'gà, âna é âjupâra.

‖**17:12** Ioane 6.39, 13.18 ²**17:15** Mataio 6.13; 2 Tésalonika 3.3

^a**17:18** Ioane 20.21 ^b**17:22** Apostolo 4.32

âboro kôo, pwacèwii ê pai wânü-magà goodò.

²⁴«Caa, gà jèe naarà tîo. Â nû-moo na rà tâa na é pwi ére na go o tâa wê, ba na rà o cîo é pai maina ma muugère na gà naa tîo. Ba wânümagà goodò na bwaa càcaa tòpò é gòropuu. ²⁵Caa, wâgà na gà *tàrù, âna càa caa câmogòorigà é pâ âboro gòropuu. Êco na wâgo âna go câmogòorigà. Â wà tèpa *câmu kôo, âna rà tâmogòori pâ gà cùruo me. ²⁶Â go jèe inapàparigà tàra, â go bwaa inapàparigà tàra mwara. Wàépwiri, ba na o wâgoorà é pwi pimeaari na gà meaario goo, â go wâgoorà mwara.»

É popa tèpa coda wà Judas ba na rà tâjûru lésu

Mataio 26.47-56; Maréko 14.43-52; Luka 22.47-53

18 Ûna é pwapwicîri diri wà lésu, â rà tapàgà napwé Cé-dron, wàilà ma tèpa *câmu kêe. Â rà pâ naa na jè ére na câmi goro up-wâra, â rà tò naawê. ²Â wà Judas, wà pwina ée mwa pwa tûâ tà lésu, âna é nye tâmogòori bwâti é pwi ére-bà. Ba rà mu nye ciburà pâra naawê ma wà lésu. ³Â é popa me naawê é pâ coda na wâru, wàilà bau pâra tèpa wéaari *Wâra pwapwicîri. Ba rà cùrurà wà tèpa caa kà tèpa pwa *ârapwaailò, ma tèpa *Fara-saio. Â rà popa pâ é pâ wâra ânye, bau pâ uèù, bau pâ neemuru paa.

Wâgo lésu gée Nazareth

⁴Wà lésu, âna é jèe nye tâmogòori diri é pâ muru, na o tèepaa

mariê. Â é pâra cararà, â é ina tàra pâ: «Wàilàapà na guwà mudèe?»

⁵⁻⁶«Wà lésu, pwi âboro gée Nazareth.»

«*Wâgo kaa.»

Â rà ti cîwâ¹, ma tûuboo naa napuu. Napwa naa goo wà Judas, âna é bwaa tâa jaarà. ⁷Â é tawèerirà mwara wà lésu pâ:

«Wàilàapà na guwà mudèe?»

«Wà lésu gée Nazareth.»

⁸Â é tòpi tàra pâ: «Go jèe ina tàwà èri pâ wâgo kaa. Â wiàna nye wâgo kaa na guwà mudòo, â wâdé na guwà panuâ tàpéeni, ma rà pâra.»

⁹^cÉ ina pwiri, ba na pâ nau coo é popai, na ia é jèe tàmara ina pâ: «O càcaa tiâu cè pwi jè âboro gée goo tàpé na gà naarà tîo.»

¹⁰Â wà Simona Pétéru, âna pwa é tauwa kêe, â é càù dò gée na wêe. Â é pwa na é tûuboo kaa naa gòro pûru Malkus, pwi ênawéna kà pwi *ukai kà tèpa pwa ârapwaailò. [Êco na] é tépàgà co i doronyûruê étò.

¹¹^dÂ é ina tà Pétéru wà lésu pâ: «Gà tùu boo cîwâ i tauwa'gà naa na i wêe! Gona gà niimiri pâ, o tàutòo na go wâdo é na wârado kâra maagé cîo, na é pwabwâti ba kôo wà Caa?»

Naa jaa pwi ukai kà tèpa pwa ârapwaailò

Mataio 26.57-75; Maréko 14.55-72; Luka 22.54-71

¹²Rà tâjûru lésu wà tèpa coda—wà tèpa coda kà tèpa *Roma, ma wà pwi caa kâra; wàilà ma wà tèpa coda kà tèpa *Juif. Â rà piie goro é pâ utàpwe[§]. ¹³Â rà popaé béaa pâdari Hanne, pwi caa kà wâdà

¹**18:5-6** Ti cîwâ—Reculer.

[§]**18:12** Utàpwe—Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Otàpwe.

^c**18:9** loane 17.12 ^d**18:11** Mataio 26.39

Caïphe. (Wà Caïphe âna é pwi ukai kà tèpa pwa ârapwaaillò, na pwi naja-bà. ^{14e}À wàé kaa, na ia é ina tà tèpa Juif pâ: «Wâdé na é bà wà pwi caapwi âboro ba kâra é Ba.»)

Ru picâwiâê tupédu a câmu kêe

¹⁵Ru picâwiâ lésu wà Simona Pétérú, ma pwi jè a câmu mwara. Wà pwi ukai kà tèpa pwa ârapwaaillò, âna é tâmogòori bwàti wà pwi a câmu bèepwiri. Êkaa na, ûna é tò wà lésu, â é jèe nye tò mwara wà pwini naanidò gòroigé kà pwi ukai.

É pitütôowâriê Pétérú

¹⁶Wà Pétérú âna é jèe tà coo boo gòroigé, goro goropwârawâ. Â é còobé còwâ i pwi jèpwi. Â é patùra i tô ilàri na é piwéaari goropwârawâ, ba na é nama é tò mwara wà Pétérú.

¹⁷Â é ina tà Pétérú wà tòoni pâ: «É! Pwiini, gà pwi jè bée lésu?»

Â é ina pâ: «Bwa, bwa.»

¹⁸Rà tà tâa wê wà pàra tèpa ênawéna, ma wà tèpa wéaari Wàra pwapwicîri. Â rà pwa é pé na ânye, â rà pwacârau, ba dau maina kaa é moo. Â é tà coo burà pwacârau jaarà wà Pétérú.

É pitawîâ lésu wà Hanne

¹⁹Wà [lésu, âna é coo ara Hanne] pwi ukai kà tèpa pwa ârapwaaillò [béaa. Â wà Hanne] âna é pitawîâê naa goo tèpa câmu kêe ma pai pwa pupûra kêe.

²⁰Â é ina tée wà lésu pâ: «Go mu nye tûra na ara diri é pâ âboro. Â go mu ipupûra na é Wàra pwapwicîri, ma wâna é pâ *wâra pitapitiri. Â nye ticé jè popai cèna go pinaapwàniri.

²¹Â gorodà na gà bwaa pitawîâô? Wâdé na gà tawèeri é pâ âboro na

rà tère é popai kôo. Ba rà tâmogòori é pâ muru na go ina.»

²²Â é tamagérié wà pwi jè a wéaari Wàra pwapwicîri, na é cimwünyabwerié, â é ina tée pâ: «Kaa! Gà wàrapwiri târa pai tòpi'gà tà pwi ukai kà tèpa pwa ârapwaaillò?!»

²³Â é ina tà Hanne wà lésu pâ: «Wiàna èpà cè pai tòpi kôo, â gà paari tôo cai cè popai èpà na go ina. Â wiàna *tàrù, â cina gà nama tamagério?»

²⁴Â é panuâê pâ wà Hanne, dari wà Caïphe, gée goo na é pwi ukai kà tèpa pwa ârapwaaillò, na pwi pàara-bà. Â bwaa nye tàgére pii wà lésu.

É jèu pitütôowâriê Pétérú

²⁵Na bwaa gére wàrapwiri, â rà tàgére pwacârau wà Simona Pétérú ma wà pàra tàpé. Â rà jèu ina tée pâ: «Pwiini, gà pwi jè a câmu kà lésu mwara?»

Â é pitütôowâri wà Pétérú, â é ina pâ: «Bwa, [câgo caa tâmogòori pwiibà].»

²⁶Â é tâa jaarà mwara wà pwi jè ârapàara tèpa ênawéna kà pwi ukai kà tèpa pwa ârapwaaillò. Wà pwi ênawéna-bà, âna pijènereru ma wà i pwi ia é tépàgà i doronyûruê wà Pétérú. Â é ina tée pâ: «Pwiini, akaé! Wâgà kaa na go còogà naa jaa wà lésu, na i ére na câmi goro upwâra.»

^{27f}Â é pitütôowâri mwara wà Pétérú. Â é nye to kaa i ja.

lésu naa jaa Pilato

Mataio 27.11-31; Maréko
15.2-20; Luka 23.1-25

²⁸Bwaa nye dau dàuru kaa, â rà popa lésu wà tèpa coda, jii wà Caïphe. Â rà dàtié pâ naa na

pwârawâ kà *Pilato, pwi kupénoo roma. Â wà tèpa caa kà tèpa Juif, âna càra caa too naa na i pwârawâ; [wàrapwiri ba câé caa pwi Juif wà Pilato]. Ba péa rà tà piwâtàmurirâ**, [wiâra é naèà kâra pwapwicîri kâra] â o càcaa pâri ma rà ija é utimuru pwicîri na tòotù *Paséka.

²⁹ Êkaa na é còobé cararà wà pwi kupénoo Pilato. Â é ina tàra pà: «Gona dà cè pwina èpà cèna é pwa wà pwi âboro bèeni, na guwà me nau piciapwâ gooé?»

³⁰ Â rà ina tée pà: «Wiàna ticè cè pwina é pwa na èpà, â gona gà nimiri kaa pà bà o popaé medarigà?»

³¹ gÂ é tòpi tàra wà Pilato pà: «Guwà popaé còwâ, â guwà pitèié wiâra é naèà kàwâ.»

Â rà ina tée pà: «Nye ticè tàrù kâbà [wiâra é naèà kàwâ] ma bà pòtàmwarà cè pwi jè âboro.»

³² hTèepaa me é pà bèepwiri, târa ma coo é popai na é jèe ina wà lésu, na é inapàpari é pai o bà kée^{††}.

Càcaa wâni Mwachiri kôo

³³ É tò còwâ wà Pilato naa na i wâ. Â é todà lésu, â é tawèerié pà: «Gona gà pwi ukai kà tèpa Juif?»

³⁴ Â é tòpi tée pà: «Gà ina gée googà é popai bèepwiri, é, pwa cè jè âboro cèna é inaô tâgà?»

³⁵ iÂ é ina tée wà Pilato pà: «Gona go pwi Juif mwara, wâgo? Rà panuâgà tóo wà tèpa jèneregà, ma wà tèpa caa kà tèpa pwa ârap-waailò. Ba dà cèna gà pwa?»

³⁶ Â é tòpi tée wà lésu pà: «Cà-caa wâni gòropuu é Mwachiri kôo. Ba wiàna wâni gòropuu, â pwiri rà gére ipwamuruò wà tèpa énewéna kôo, ma càcaa panuâô tà tèpa pitûâ kà tèpa Juif. Bwa, càcaa wâni gòropuu é Mwachiri kôo.»

³⁷ Â é tawèerié mwara wà Pilato pà: «Gona gà pwi jè ukai?»

Â é tòpi tée wà lésu pà: «Âjupâra é pai ina'gà! Ba go Pwi Ukai. Â go tèepaa naani gòropuu, ba na go picémara é *âjupâra. Â wà diri tàpé na rà tâa na é âjupâra, âna rà tàmaari é pà popai kôo.»

³⁸ Â é ina wà Pilato pà: «Â gona dà 'âjupâra'?»

Nûmarà goo Barabbas

É còobé còwâ wà Pilato, â é ina tà tèpa Juif pà: «Câgo caa pâmari cè pwina pâri ma é pwa wârimuru goo, é pwi âboro bèeni. ³⁹ Nye câmaajé tâjè, na go panuâ còwâ tàwà é pwi jè a pwa wârimuru, na tòotù Paséka. Â wânau, nûmawà na go panuâ còwâ lésu, 'pwi ukai kà tèpa Juif'?»

⁴⁰ Â rà nye cau ina too kaa pà: «Bwa! Càcaa wàè! Gà panuâ Barabbas!» (Napwa wà pwini Barabbas, âna pwi a mura^{††}.)

Rà tubaèpà tée

19 Wà *Pilato âna é panuâ lésu ma pâdié goro ubati.

****18:28** Piwâtàmuri—Devenir impur.

††**18:32** Pai o bà kée—Ténamirié naa goro satauro (kurucé), wiâra pai pòtàmwarà âboro kà tèpa Roma.

‡**18:40** Pwi amura—Pwiri wà Barabbas, âna é pwi apaa dà tèpa Roma (tèpa pârame na rà pwa kúu tà tèpa apooro napô). Êkaa na wâdè tà tèpa âboro-bà wàè.

^{2j}Â wà tèpa coda, âna [rà piè-caarié]. Rà pàti é bwe goro é îri up-wâra na dau pwa daaé. Â rà tòpò naa gòro pûru lésu, wàra pé bwe korona [kà pwi jè ukai]. Â rà pwa ma é coona é pé ârabwée na dau mii^{¶¶}.
³Â rà pime burée, â rà pitaurée gooé ma ina tée pâ: «Wée! Cidòri nyuàagà, co pwi ukai kà tàpé Juif!» Â rà dau tamagérié.

Ténamirié naa goro satauro!

⁴É còobé còwà wà Pilato, â é ina tà tèpa âboro pâ: «Guwà còo, go jèe panuâê tàwà, ba na guwà tâmogòori pâ, nye ticè pwina é pwa na pâri ma é pwa wârimuru goo.»

⁵Â é pacòobé wà lésu, âna é bw-eri i bwe kée na pwa daaé, â jèe wâgooé i ârabwée mii. Â wà Pilato, âna é ina tàra pâ: «Wàépwiri i ji pwi âboro.»

⁶Úna rà còoé wà tèpa pitûâ kà tèpa Juif, â rà uu ma tomara too pâ: «Ténamirié naa goro *satauro! Ténamirié naa goro satauro!»

Â é ina tàra wà Pilato pâ: «Tàpéebà, [wiàna nūmawà na] guwà ténamirié, â guwà nye popaé còwà. Ba wâgo, âna nye ticè èpà kée cèna go còo.»

⁷Éco na rà tòpi tée pâ: «É ina pâ é *Pwina naî Pwidueé, muru na dau pwicîri wiàra é naèà kâbà. Â wâdé na é bà!»

É tawèerié mwara Pilato

⁸Na é tère bèepwiri wà Pilato, â dau wâgotée. ^{9k}Â é too còwà naa na i wâ, â é tawèeri lésu pâ: «Gà pwi a me géepà, co pwini?»

Éco na câé mwa caa tòpi tée wà lésu. ¹⁰Â é ina tée mwara wà Pilato pâ: «Pwini, câgà caa tòpi tóo? Gona câgà caa tâmogòori pâ, tà tóo pitûâ ma go panuâgà, é, ma go pwa ma ténamirigà naa goro satauro?»

^{11l}Â é tòpi tée wà lésu pâ: «O nye ticè tàrù'gà naa good, wiàna câé caa panuâ tâgà wà Pwidueé géenidò. Napwa naa goo wà pwi âboro na ia é icurio tâgà, âna é dau pwa na èpà jiigà.»

Nūmee na é panuâê còwà

^{12m}Wà Pilato, âna é tàgére bu naigé ba na é panuâ lésu còwà. Éco na wà [tèpa pitûâ kà] tèpa Juif, âna rà ina tée pâ: «Wiàna gà panuâ pwi âboro bèeni, â câgà caa pwi bée wà César, ukai'gà. Ba wà pwi âboro na é ina pâ é pwi ukai, âna é pwi a ci-cara César.»

¹³Â wà Pilato, âna é pacòobé wà lésu naa gòroigé. Â é tâaboo naa gòro é autâa kà pwi a pitèimuru, naa na ji ére na ina goo pâ Gab-batha naa na *hébéru (pai ina wèe pâ 'Naigé na pwa goro atü').

¹⁴Napwa é tòotù bèepwiri, âna tòotù na pibwéka târa tòotù *Paséka, â po gopaé. Â é ina wà Pilato tà tèpa âboro pâ: «Wàéni i pwi ukai kàwà!»

¹⁵Â rà tomara too pâ: «Caamw-ereê! Caamwereê! Ténamirié naa goro satauro!»

Â é ina tàra wà Pilato pâ: «Gona nūmawà na go pwa ma ténamiri wà pwi ukai kàwà?»

Â rà tòpi tée wà tèpa caa kà tèpa pwa *ârapwaailò pâ: «Nye caapwi

^{¶¶}**19:2** Ârabwée na dau mii—Na pàara bèepwiri, âna rà coona ârabwée mii wà tèpa ukai.

^j**19:2** Luka 23.11 ^k**19:9** Mataio 27.12 ^l**19:11** Ioane 10.18; Apostolo 2.23; Roma 13.1 ^m**19:12** Luka 23.2; Apostolo 17.7

co, wà César, pwi ukai kâbà! Nye ticè pwi jèpwi mwara!»

¹⁶ Â é panuâê tàrà ma ténamiriê naa goro satauro. Â rà popa lésu wà tèpa coda.

Rà ténamiriê naa goro satauro

Mataio 27.33-50; Maréko 15.22-37; Luka 23.33-46

¹⁷ Wà lésu, âna é nye kâa i satauro kêe, â é còobé jii i ville. Â é pâra dâra é pwi ti kâra jaa, na ina goo wê pâ Golgota naa na hébéru, âna pai ina wèe pâ 'Goro pwiripûru âboro'.
¹⁸ Â rà ténamiriê^{ss} naa goro satauro naawê. Â rà ténamiri mwara é tupédu ârailu âboro, naa goro du jènereê.

¹⁹ É nama rà wii é jè aupwa tii wà Pilato, â rà tòpò naa goro i satauro kà lésu. Â wàéni é pwina wii naa gò: iésu, pwi âboro gée nazareth, pwi ukai kà tèpa juif.

²⁰ Âna wii goro pwa hébéru, ma roma, ma grec. Wâru tèpa âboro na rà pûra, ba é ére na rà ténamiri lésu naawê, âna é tàmwünyabweri é ville.

²¹ Wà tèpa caa kà tèpa pwa ârap-waailò, âna rà pwa ma ina tà Pilato pâ: «Gà cibwaa wii pâ: "Pwi ukai kà tèpa Juif". Â gà wii pâ: "É ina pâ é pwi ukai kà tèpa Juif."»

²² Êco na é tòpi tàrà wà Pilato pâ: «Ê pwina go wii, âna o jèe càcaa tòotéri.»

Rà ipâdi ârabwée kêe

²³ Wà tèpa ârapàpé coda, na ia rà ténamiri lésu, âna rà popa é pâ

ârabwée kêe. Â rà ipâdi naa goorà ma ipâirà. Â rà popa mwara i ârabwée kêe na gòri, na nye ticè autaa* na. ²⁴ⁿ Â rà pi-ina tàrà pâ: «Jè cibwaa pidàdàrù. Wâdé na jè picàù noo kâra tii naa goo, ba na jè tàmogòori cè pwina kêe.»

Ékaa na jèe pâra nau coo é auina naa na *Tii Pwicîri, na ina pâ:

Rà ipâdi ârabwée kôo.

Rà picàù noo kâra tii naa goro ârabwée gòri. Psaume 22.19

Ba wàépwi é tûâ kà tèpa coda.

Rà côoé pa âboro kêe

^{25o} Pwa ârapàpé ilàri na rà cimwünyabweri i satauro—wà nyaa kà lésu, ma tô ilàri aéjii kà nyaa kêe, ma wà Maria, tô wâdà Cléopas, ma wà Maria gée Magdala. ^{26p} Â é tâa wê mwara wà pwi jè a *câmu na dau wânüma lésu gooé†. Âna é coo goro jènere nyaa kà lésu.

Úna é côoru wà lésu, â é ina tà nyaa kêe pâ: «Nyaa, wàépwi é pwina naîgà.»

²⁷ Â é ina mwara tà pwi a câmu kêe pâ: «Wàéni wà nyaa'gà.»

Â tapoo napwiri, â é popaé pâ naa na pwârawâ kêe wà pwi a câmu kêe bèeni.

^{ss} **19:18** Ténamiri (é, pònamiri, tanamiri)—Clouer.

* **19:23** Ticè autaa na—Sans couture.

† **19:26** Pwi jè acâmu na dau wânüma lésu gooé—Munaa wà loane. (Còo **note** goo loane 13.23.)

ⁿ **19:24** Psaume 22.19 ^o **19:25** Mataio 27.55-56 ^p **19:26** loane 13.23

É maagé bà lésu

²⁸qÉ tâmogòori wà lésu pâ é jèe tubamwara diri é wakè kèe, â é ina pâ: «Nümoo dàra wâdo.» Êkaa na pacoo é auina naa na Tii Pwicîri.

²⁹rÂ tâa wê jè wâra jawé, na pwa dipâa na maga na. Â wà tèpa coda, âna rà popa jè imwaano, â rà tòo naa goro pé bàra upwâra hysope. Â rà tùu boo naa na i dipâa, â rà cipa too na pwâ lésu. ³⁰Â é nacai.

Â nabwé, â é ina pâ: «Go jèe po cau pacoo diri.»

Â é cigòboo, â ègò ôomaa kèe.

É tòtée jènereê pwi jè coda

³¹sBwaa papwicî, tòtùtù béaa kêra é *tòtùtù pwicîri kà tèpa Juif. Â rà ilari jii wà Pilato wà tèpa pitûâ kàra pâ na rà təcìò é pâ duuru â tàpé na rà tâa goro i satauro [ba na o wàcì pai bà kàra]. Ba nūmarà na tapwùtùrà, ba na o càra caa tà utòtòro goro satauro†, na tòtùtù pwicîri. Ba wà pwi tòtùtù pwicîri-bà, âna pwi tòtùtù na dau ipwamuru naa goo.

³²Â [é cùru pâ pàra tèpa] coda, â rà təcìò du duuru â wà tupédu ârailu âboro na ru tâa goro jènere lésu. ³³Éco na, ûna rà tèepaa pâ naa goo wà lésu, â rà côo pâ é jèe bà, â càra caa burà təcìò âê. ³⁴Éco na wà pwi jè coda, âna é tòtée i jènereê¶, goro da, â nye joro kaa domii ma jawé. ³⁵t(Wâgo, [pwi a wii é tii bèeni] âna go wiâ é pwina go côo, â jèkutâ na âjupâra. Â go wiâ,

ba na guwà cèikî naa goo, wâguwà mwara.) ³⁶⁻³⁷uvjèe pâra nau tèepaa é pâ muru bèepwiri, ba na coo é du auina naa na Tii Pwicîri, pâ: O nye ticè duué na o təcìò.Exode 12.46 Â: Rà mwa côo wà pwina rà tòtée goro da.Zakarie 12.10

Tòpòe naa na auipwàni

Mataio 27.57-61; Maréko 15.42-47; Luka 23.50-56

³⁸Pwa pwi jè âboro na nee loséfa, pwi âboro gée Arimathée. Wà pwi-ibà âna é wâgoo wà lésu, èco na câe caa pâra wiâê pàpari, ba wâ-gotée goo tèpa pitûâ kà tèpa Juif. Â é ilari jii wà Pilato i naii wà lésu, â é naa tàrù tée wà Pilato. Â é pâra wà loséfa, ba na é popaé. ³⁹wÂ é pâra wiâê wà Nicodème, wà i pwi âboro na ia é pâra dari lésu na ne. Â é pwa ma pame é jawé ûrea, na pwa goro aloès ma myrrhe, na wâna 30 kilo.

⁴⁰Ru popa é naii lésu, â ru târamiri goro imwaano na gòri. Â ru *upwaaé goro i jawé ûrea, wiâra é nyamanya kà tèpa Juif, na rà ipwàni. ⁴¹⁻⁴²Â ru popaé pâ naa na jè ére na câmi goro upwâra, na wâmwûnyabweri i ére na ténamiri lésu naawê. Â ru tòpòe naa na pé pwi diopwaa kêra pwâramara-atû, na bwaa nye ticè âboro bà na tòpòe naa na. Ru pwàniriê naawê, gée goo na, o jèe tapoo tòtùtù pwicîri [naa bàrane, â pwicîri na rà pwàniri âboro bà, na pwi tòtùtù-bà].

†**19:31** Utòtòro goro satauro—Muru na miiri wiâra é naèà kà tèpa Juif. (Còo Deutéronome 21.22-23.) Utòtòro—Accrocher.

¶**19:34** Jènereê—Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Gòrowâaê.

q**19:28** Psaume 22.16 r**19:29** Psaume 69.22

s**19:31** Deutéronome 21.22-23 t**19:35** Ioane 21.24

u**19:36-37** Exode 12.46; Nombres 9.12; Psaume 34.21

v**19:36-37** Zakarie 12.10; Auinapàpari 1.7 w**19:39** Ioane 3.1-2

Jèe tiàu lésu na auipwàni

Mataio 28.1-7; Maréko
16.1-8; Luka 24.1-12

20 Na pwapwicîri, [na dàuru kâra *tòotù pwicîri[§] kâra] na bwaa gòropwaa, âna é pâra naa na auipwàni wà Maria géé Magdala. Â é côo i diopwaa kâra atû, bécamoori i pwêe, âna jèe pwùru tâjii. ² Â é itaa** wâjué còwâ, nau pâmari Simona Pétéru, ma wà pwi jè a *câmu na dau wânüma lésu gooé. Â é ina tàru pâ: «Rà jèe popa wà Pwi Ukai géé na auipwàni, â câbà caa tâmogòori cèna rà tòpòé naawê.»

³⁻⁴ Â ru pò ma pâra wà Pétéru ma pwi bée, â ru itaa naa na auipwàni. Â é dau awài wà pwini jii wà Pétéru, â é mara tèepaa pâ. ⁵ Â câé caa tò, â é nye po cùué boo, â é niâ dò naadò wâ, â é côo é pâ imwaano co na gére tâaboo naani napuu. ⁶ Ûna é tèepaa pâ wà Simona Pétéru, â é nye tò kaa naadò wâ na auipwàni. Â é côo pâ imwaano na tàgére tâaboo naani napuu. ⁷ Napwa naa goo é imwaano bépîi pûruê, âna càcaa pitànaima bau é pâ imwaano-bà. É nye pwa-itê tâa naa na jè ére, na nye cùu bwàti.

⁸ Â ée mwa caa pwicò kà Pétéru wà pwi bée. Â é côo, â é cèikî [pâ wà lésu, âna é jèe wâro còwâ géé na aubà]. ⁹ x(Éco na càru caa pâji po tâmogòori bwàti é pâ auina naa na *Tii Pwicîri, naa goro pai wâro còwâ kà lésu.) ¹⁰ Nabwé, â ru pâra còwâ wà tupéeni naa pwârawâ na ru pitâa na.

É ipaarié wà lésu tà tèpa âboro kêe

Mataio 28.9-10; Maréko
16.9-11; Luka 24.35-49

—Tà Maria géé Magdala

¹¹ Napwa naa goo wà Maria, âna é tà coo boo goo i pwâramara-atû, âna é nye tà i wê. Â é cùué boo, ba na é niâ dò naadò wâ. ¹² Â é nye côo kaa du *angela, na ru coona ârabwée pwaa. Wà pwi jèpwi, âna é tâa na na ia tâa wê i pûru wà lésu; â wà pwi jèpwi, âna é tâa na na ia tâa wê i du âê. ¹³ Â ru tawèerié pâ: «Tòoni, cina gà i?»

Â é ina tàru pâ: «Go imuru Pwi Ukai kôo, ba rà jèe popaé, â câgo caa tâmogòori cèna rà tòpòé naawê.»

¹⁴ yÉ ina pwiri, â é tabiié, â é côo wà lésu na é tàgére coo wê, êco na câé caa côoinaé. ¹⁵ Â é ina tée pâ: «Tòobà, cina gà i? Gà mudà î?»

Éco na é tà niimiri wà Maria pâ, wà pwiiibà âna wà pwi âboro na é tòimiri i na upwâra. Â é ina tée pâ: «Wiàna wâgà pwi a popa [nâii Pwi Ukai lésu] â gà paari tóo na gà tòpòé naawê, ba na go pâ nau popaé.»

¹⁶ Â é ina tée wà lésu pâ: «Maria!» Â é tabèrèè wà Maria, â é nye côoinaé kaa, â é ina tée naa na pwâratùra *hébéru, pâ: «Au, Rab-bouni!» (Pai ina wèe pâ 'Pwi a pwa pupûra'.) ¹⁷ zÂ é ina tée wà lésu pâ: «Gà cibwaa tu naa goodò, ba bwaa câgo caa too dari Caa. Â gà pâra naa jaa tèpa béeò. Â gà ina tàra pâ,

[§]**20:1** Tòotù pwicîri—Còo mwara Neeremuru (Vocabulaire) naa pwâadàra tii.

^{**}**20:2** Itàa—Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Itàtà.

^x**20:9** Apostolo 2.24-32; 1 Korénito 15.4

^y**20:14** Luka 24.16; Ioane 21.4 ^z**20:17** Roma 8.29; Hébéru 2.11-12

go o jèe too dari Caa kôo, wà pwi Caa kàwà mwara; wà Pwiduee kôo, ma wà pwi Pwiduee kàwà mwara.»

¹⁸ Â é pâra wà Maria, â é pâ-dari tèpa câmu. Â é ina tàra pâ: «Tàpéebà! Go jèe côo wà Pwi Ukai!» Â é piwiâ tàra é pwâra pitùra kàru.

—Tà tèpa câmu kêe

¹⁹ Na bàrane kâra pwi pwapwicîri-bà, âna rà pitànaima na jè pwârawâ wà tèpa câmu. Â rà kiiri é pâ gorop-wârawâ, ba wâgotàra goo tèpa pitûâ kà tèpa *Juif. Â é nye tèepaa kaa naa nabibiu kàra wà lésu. Â é ina tàra pâ: «Cidòri nyuâawà!»

^{20 a} Â é paari tàra du na-araraîê ma é jènereê. Â rà nye dau ipwàdée kaa na rà côo wà Pwi Ukai.

²¹ Â é jèu ina tàra pâ: «Cidòri nyuâawà! É cùruo me wà Caa naa na gòropuu; â nabàni, âna go cùruwà pwacèwii pai pwa kêe tîo.»

²² Â é upirà, ma ina tàra pâ: «Guwà tòpi é Nyuâaê Pwicîri! ^{23 b} Wiàna guwà pwanauri é pâ èpà kâra é pâ âboro, â é pwanaurirà wà Pwiduee. Â wiàna câguwà caa pwanaurirà, â é pâ èpà kàra âna o nye tà tâa.»

—Tà Toma

²⁴ Napwa naa goo wà Toma (pwi ârapàara tèpa 12 a câmu, jè nee mwara 'Bérepidu'), âna tà tiàué jaarà na é pwi tòtotù na é tèepaa marirà wà lésu. ²⁵ Â rà mwa tà ina tée wà para tèpa câmu pâ: «É cipà-paribà wà Pwi Ukai.»

Éco na é tòpi tàra pâ: «Auwa! Pwacoé na go cèikî [pâ é wâro

côwâ]! Wâdé co wiàna go côo é auru paò goro du na-araraîê. Â wiàna go tûu gée goo é mangadaîô naa na é auru paò, ma tòpò mwara é na-araraîô naa goo i jènereê!»

²⁶ Gée na càuru caapwi nadàpara pwapwicîri, â rà pitànaima mwara wà tèpa câmu naa na i wâ, â jèe wàilà ma Toma. Â rà kiiri é pâ gorop-wârawâ, êco na é tèepaa marirà wà lésu. Â é coo nabibiu kàra, â é ina tàra pâ: «Cidòri nyuâawà!»

²⁷ Â é ina tà Toma pâ: «Gà côo i du na-araraîô. Â gà tòpò i mangadaîgà naa na. Â gà pame i na-araraîgà, â gà tòpò naa goo i jènereê. Â gà cib-waa pidumapiê, â gà cèikî!»

²⁸ Â é tòpi tée wà Toma pâ: «Pwi Ukai kôo ma Pwiduee kôo!»

^{29 c} Â é ina tée wà lésu pâ: «Gà mwa cèikî ba gà côoô. Cidòri nyuâa tèpa âboro na rà cèikî, na càra caa côoô.»

Gorodà na wii pwi tii bèeni?

³⁰ Dau wâru é pâ *câmu kâra pàtâma Pwiduee na é pwa wà lésu, na ara tèpa câmu kêe. Càcaa wii diri naa na é tii bèeni. ^{31 d} Éco na é pâ popai bèeni gére wii, âna wii, ba na guwà cèikî pâ, wà lésu âna é pwi *Mesia, *Pwina naî Pwiduee. Â wiàna guwà cèikî naa gooé, â o tà tàwà é *âji wâro na wâgooé.

Na bàrawiâ Galilée

21 Gée na càuru para tòtotù, â é ipaarié mwara wà lésu, tà tèpa *câmu kêe, na bàrawiâ Galilée^{††}. Â wàéni é pai ipaarié tàra:

^{††} **21:1** Galilée—Grec: Tibériade. Côo mwara Nawiâ Galilée naa na Neeremuru (Vocabulaire).

^a **20:20** Ioane 16.22; 1 Ioane 1.1 ^b **20:23** Mataio 16.19

^c **20:29** 1 Pétérù 1.8 ^d **20:31** Ioane 3.15; Roma 1.17; 1 Ioane 5.13

² Rà picaatâa [wà pàra tèpa câmu kêe]—wà Simona Pétérú, ma Toma (jè nee mwara 'Bérepidu'), ma Natanaël[†] (pwi âboro gée Kana wâ Galilée), ma wà tupédu naî Zébédée, ma tupédu ârailu mwara.

^{3e} Â é ina tàra wà Simona Pétérú pâ: «Go bwaa pâra nau pwa puà.»

Â rà ina tée pâ: «O wàijè.»

Â rà pâra, â rà too naa na i wànga, â rà pâra nau pwa puà. Êco na, na pwi ne-bà, âna nye ticè ârapokâa kàra.

⁴ Na pâra nau pwaa dòme, âna wà lésu, âna é nye tà tâa nidò bàrawià. Êco na bwaa càra caa côoinaê. ⁵ Â é ina tàra pâ: «Ico tàpéeni, nye pwa cè ârawéa kàwà?»

Â rà tòpi tée pâ: «Auwa, nye âji ticè.»

Rà côoina lésu

⁶ É ina tàra pâ: «Guwà tòpò i puà naa gòro étò kàwà, ma o pwa cè ârawéa kàwà!»

Â rà tòpò, â jèe càcaa pâri ma rà dàgòtù, ba dau tòina goro é pai wâru wàra pâ ârawéa. ^{7f} Â wà i pwi a câmu na ia dau wânüma lésu gooé, âna é ina tà Pétérú, pâ: «Ée! Wà Pwi Ukai pwiri!»

Â wà Pétérú, âna é nye nama pòpii i ârabwée kée goro opiié, â é nye êgò kaa naa nawia, [â é éoo too dari lésu]. ⁸ Â rà gére me mariru wà pàra tèpa câmu bée gòro i wànga. Â rà jèe po tadàti i puà, goro é pai wâru wàra é ârawéa na. Ba rà jèe tà wâmwünyabweri é bàrawià^{††}. ⁹ Â rà

tâdòo, â rà boo gée na i wànga, [â rà tòpaé]. Â rà pâmari é poloa bau é pâ ârawéa na tâa na dàuru ânye.

¹⁰ Â é ina tàra wà lésu pâ: «Pame cè pâra ârawéa gée goro é pwina guwà bwaa taa.»

^{11g} Â wà Simona Pétérú, âna é wâjué còwâ naa na i wànga ba na é dàti dò naa gòromwari i puà. Â po 153 ârawéa maina na tâa na i puà, êco na càcaa madàpa i puà.

¹²⁻¹³ Â é ina tàra wà lésu pâ: «Jè ija.» Â é popa i poloa ma i ârawéa, â é jèpa naa tàra jècaa.

Â nye ticè pwi jèpwi gée goorà, cèna é tawèerié pâ «Gona wâgà wàa?» Ba rà jèe nye tâmogòori pâ wà Pwi Ukai.

^{14h} Wàépwiiri béâracié kàra pai ipaarié kée tà tèpa câmu kée, gée na càuru é pai wâro còwâ kée gée na aubà.

Ru pitùra lésu ma Pétérú

¹⁵ Gée na càuru é pai pi-ija kàra, â wà lésu, âna é tawèeri Simona Pétérú pâ: «Simona, pwina naî lona^{§§}, gona dau pimaina é pwâranümagà goodò, jii é pwâranüma wà tàpéeni goodò?»

Â é tòpi tée wà Pétérú pâ: «Üu kaa, co Pwi Ukai, gà jèe nye tâmogòori pâ go pwi gòrobéegà.»

Â é ina tée wà lésu pâ: «Gà mwa tà pa-ija i pâ nari mutô kôo.»

¹⁶ⁱ Â é wailu tawèerié pâ: «Simona, pwina naî lona, gona dau wânümagà goodò?»

^{††}21:2 Natanaël—Nee Barthélemy naa na pâ tii kà Mataio, Maréko ma Luka.

^{††}21:8 Wâmwünyabweri... Napéaati naa na grec pâ: Wâpâ na 100 mètres.

^{§§}21:15 lona—é, ioane.

^e21:3 Luka 5.4–7 ^f21:7 Mataio 14.29; Ioane 13.23

^g21:11 Luka 5.6 ^h21:14 Ioane 20.19,26 ⁱ21:16 Apostolo 20.28

Â é tòpi tée mwara pâ: «Ûu kaa, co Pwi Ukai, ba gà nye tâmogòori pâ go pwi gòrobéegà.»

Â é ina tée wà lésu pâ: «Gà mwa tà wéaari i pâ mutô kôo.»

¹⁷ Â é wacié tawèerié pâ: «Gona gà nye pwi gòrobéèò?»

Â é nye dau pikîri kaa wà Pétéru, géé goro na é jèe po wacié tawèerié.

Â é tòpi tée pâ: «Pwi Ukai, gà nye tâmogòori diri é pâ muru, â gà nye tâmogòori pâ go pwi gòrobéegà.»

Â é ina tée wà lésu pâ: «Gà mwa tà pa-ija i pâ mutô kôo. ¹⁸ Gà tère bwàti, ba go ina tâgà é âjupâra pâ: Na pàara na gà bwaa dopwa na, âna gà nye ipii acari é karapuu'gà. Â gà nye pâra naa na ére na gà câbawâdé. Êco na, wiàna gà mwa ijiao, â gà o mwa patàrù é du îgà, â ée mwa pii é karapuu'gà cè pwi jèpwi. Â ée mwa popagà pâ naa na ére na càcaa nūmagà na gà pâ naawê.»

¹⁹ (É ina pwiri, ba na é inapàpari é pai o bà kà Pétéru*, târa ma o pwa-maina wà Pwidueé.)

Una é jèe ina pwiri, â é ina tée wà lésu mwara pâ: «Gà me wiâô!»

Wà pwina wânūma lésu gooé

²⁰ k[Na gére wàrapwiri, â] wà pwi a câmu na ia dau wânūma lésu

gooé, âna é gére me wiâru. (Wà pwi-ibà, âna i pwi ia é tâa goro jènere wà lésu, na i pwi Bénabwé pi-ija kàra, na ia é ina tée pâ: «Pwi Ukai, wàilàapà na o ipwa tûâ tâgà?»)

Â é tabiié wà Pétéru ²¹ â é côoê, â é ina tà lésu pâ: «Pwi Ukai, âna wà pwini na?»

²² Â é tòpi tée wà lésu pâ: «Wiàna nūmoo na câé caa bà, tiagoro cè pai wâjué kôo cōwâ; â é pwiibà âna târa dà'gà? Wàeni é pwina go ina tâgà: Gà me wiâô!»

²³ Géé goo pwiri, na ipâra é jèkutâ wânabibiu kà tèpa pâra wiâ lésu, pâ, pwiri o câé caa bà wà pwi a câmu-bà. Caapwi co, na câé caa ina wà lésu pâ, o câé caa bà. Â é nye po ina co pâ: «Wiàna nūmoo na câé caa bà, tiagoro cè pai wâjué kôo cōwâ, â târa dà'gà?»

²⁴ l¹ Napwa naa goo wà pwi a câmu-bà, âna wàé na é *paâjupâra é pâ muru bèepwiri, ma wii naa na tii. Â bà jèe nye tâmogòori pâ âjupâra é pai ina kée.

²⁵ m¹ Nye dau wâru awé é pàra muru na é pwa wà lésu. Êco na, wiàna jè cau wii diri, â go niimiri pâ, é gòropuu âna é po dau kîri târa ma tâa na! Nabwé!

***21:19** Pai o bà kà Pétéru—Pai ina wèe pâ, rà o tètâmwara Pétéru wà tèpa cìcaraé.

^j**21:19** Mataio 16.24-25; 2 Pétéru 1.14 ^k**21:20** Ioane 13.23-25

^l**21:24** Ioane 19.35 ^m**21:25** Ioane 20.30

Wakè kà tèpa

Apostolo

Bétapoo popai

Wàilàapà na wii tii bèeni?

Nye wà Luka, wà pwina é wii é Tii kà Luka. É tapoo pâra wiâ *apostolo Paulo naa nabibiu kêra béârailu kêra pai pâra kà Paulo. Tapoo gée goro nee tii 16.10, âna é wii pâ «Bà pâra...»

É wii wiidà?

Nabibiu kêra *naja 61 ma 65, gée na càuru pai tapoo tâa kà Paulo na karapuu wâ *Roma. (Còo naporomee 27-28.)

É wii tâi?

Tà pwi jè âboro na nee Théophile, pwi jè âboro imaina naa jaa tèpa Roma. Còo naa na autapoo goo é Tii kà Luka.

Cina é wii?

É tòobàra bétapoo tii kée. Naa na Tii kà Luka, âna é piwiâ wâro kà lésu, ma pai bà ma wâro còwâ kée. Â naa na tii bèeni, tii Apostolo, âna é piwiâ pâ, é pibwiari pâ, é *Picémara Wâdé gée *Iérusaléma, tia diri napô Judée, ma Samaria, ma tia Roma, pwi ville na dau maina naa gòropuu na pwi pàara bèepwiri. Ba é tâa gò tèpa apostolo é pàtàmara Nyuââé Pwicîri, ba na rà pwa i pwi ia é pwa wà lésu.

Munaa nūma Luka na é paari mwara tà tèpa Roma (na rà tèpa pitûa na pâ napô na wâru) pâ, wà

tèpa cèikî naa goo lésu, âna rà tèpa âboro na pitòimiri wâro kêra, â cà-caa nūmarà na rà pagù é napô.

Dà ère é tii bèeni?

É tapoo goro pai boome kêra Nyuââé Pwicîri, naa gò tèpa apostolo (naporomee 2). Naa naporomee 3-12, âna é piwiâ wakè kà Pétèru ma pàra tèpa bée naa na ville Iérusaléma, ma napô *Judée, tiagoro napô na tàmwünyabwerié, wâ *Samaria.

Naa na autapoo goo, âna wà tèpa cèikî naa goo lésu, âna rà cau tèpa *Juif. Â càcaa nūmarà na rà piwiâ popai tà tàpé na càra caa tèpa Juif. Êco na wà Pwiduée, âna é paari tà Pétèru pâ, é Popai Wâdé, âna kêra diri pâ Ba wâ gòropuu (naporomee 10-11, ma 15).

Jè pûra naa naporomee 9 é pai todà Paulo, pwi âboro na ia dau tubaèpà tà tèpa cèikî béaa. Â é biié, â é pâra wiâ lésu. Naa naporomee 13-28, âna wà Luka, âna é piwiâ wakè kà Paulo, naa na âracié pai pâra kée na pâ napô na wâru. É picémara é Picémara Wâdé, ma tapoo pâ wâra pwapwicîri, ma pagò tèpa cèikî wê, tèepaa naa na ville Roma, naa naporomee 28, na é naja 62.

É pâ tii kà Paulo (Roma—Philémon), âna é wii tà tèpa cèikî na pâ ére-bà na ia é mara tâa wê. Êkaa na, é tii bèeni, Apostolo, âna târa pitòobàra diri pâ tii bèepwiri. Na é naja 51, é, 52, âna é tâa Korénito naa napô Grèce (Apostolo 18.1-18). Â gée na càué, na naja 53-55, âna é wii tii 1 Korénito tà tèpa cèikî wê, na pàara na é tâa na ville Éfésò. (Còo Apostolo 19.8-10.) Â gée na càué mwara,

na é tâa Roma (piwiâ na Apostolo naporomee 28), â é wii tà tàpé Éféso.

É piwiâ mwara wà Luka naa na tii bèeni é pâ pwi bèepwiri:

- É wâro na wâdé, ma é picaatâa ma pai pwapwicîri kà tèpa tapoo a cèikî;
- É pai tubaèpà tà tèpa cèikî naa lérusaléma. Gée goo pwiri na rà ipiina ma picémara pitiri é popai;
- É pâ ipwa pupûra kà Pétéru, ma Paulo, ma Étienne.

Pai pitàgoo tii Apostolo

É cùru tèpa cèikî wà lésu ba na rà paâjupâraê pitiri (1.1-2.13)

Ipwabwàtirà (1.1-26)

Rà tòpi Nyuâaê Pwicîri (2.1-13)

Paâjupâra lésu naa lérusaléma (2.14-7.59)

Pétéru (2.14-5.42)

Étienne (6.1-7.59)

Paâjupâra lésu naa Judée ma Samaria (8.1-9.43)

Todà Paulo (8.1-9.31)

Paâjupâra lésu tà tàpé na càra caa tèpa Juif (10.1-12.25)

Pétéru (10.1-11.18)

Tubaèpà tàra (12.1-25)

Pai pâra kà Paulo (13.1-21.26)

Paâjupâra lésu tiagoo tèpa Roma (21.27-28.31)

Tâjuru Paulo (21.27-23.35)

Paulo naa Césarée ma Roma (24.1-28.31)

Gée na càuru pai wâro còwâ kà lésu

1 ⁿThéophile[†], naa na é tapoo tii kôo, âna go piwiâ tâgà diri é pwina é pwa wà lésu, ma é pacâ-muri gée na autapoo goo, ² ^otiagoro é tòtù na dàgòtùé too naa *napwéretòtù. Béaa kêra é pai too kêe, âna é naa tà tèpa âboro é pâ naèa kêe, goro é pàtàmara é Nyuâaê Pwicîri. Wà tèpa âboro bèepwiri, âna é jèe pitòrigarirà, ba naa tèpa *apostolo kêe.

É ina pai me kêra Nyuâaê Pwicîri

³ ^pGée na càuru é pai bà kêe, â é piâpàparié tàra. Â wâru é pâ muru na é pwa, ba na é paari tàra pâ é jèe wâro còwâ. Â é pipaarié tàra na pàra pàara naa na 40 tòtù, â é picémara é *Mwaciri kà Pwiduée.

⁴ ^qUna é bwaa tâa jaarà, â é ina tàra pâ: «Guwà cibwaa pâra gée *lérusaléma, ba na guwà tapacîri i pwi, na ia é jèe ina béaa wà Caa, â ia go jèe ina tàwà mwara. ⁵ ^rBa wà loane, âna é *piupwaa goro jawé. Â napwa naa goowà, âna càcaa dàra wâru cè pâ tòtù, â o *upwaawà goro é Nyuâaê Pwicîri.»

É too naa napwéretòtù

⁶ ^sUna rà caatâa wà tèpa apostolo ma wà lésu, â rà tawèerié pâ: «Pwi Ukai, o napwiri na gà o tòpò còwâ é mwaciri wâ *Isaraéla?»

⁷ ^tÂ é tòpi tàra pâ: «Càcaa wâguwà na, na guwà tâmogòori

[†]**1:1** Théophile—É wii é tii bèeni wà Luka tà pwi jè âboro imaina na nee Théophile.

ⁿ**1:1** Luka 1.3 ^o**1:2** Maréko 16.19; Luka 24.49-51

^p**1:3** Luka 24.36-49; Apostolo 10.41

^q**1:4** Luka 24.49; loane 14.16-17; Apostolo 2.33 ^r**1:5** Mataio 3.11

^s**1:6** Luka 24.21 ^t**1:7** Maréko 13.32

ê pâ pàara ma tòotù na é tòpò wà Caa wiàra ê câbawâdé kêe.^{8u} Êco na guwà o tòpi é pàtàmara ê *Nyuâaê Pwicîri, na ée mwa me naa gòwà, ba na guwà o mwa tèpa *paâjupâraô na lérusaléma, ma naa na diri ê pâ ére wâ napô *Judée ma Samaria, ma tia pwâadàra ê gòropuu.»

⁹ Gée na càuru na é ina tàra pwiri, â càué too jirà naa napwéretòotù. Â tiàué naa na pé nee.

¹⁰ Òna rà bwaa nye tàgére niâ too wiâê, â rà pò goo tupédu âboro na ru coona ârabwée pwaa[†], ^{11v} â ru ina tàra pâ: «I tàpé Galilée, cina guwà tàgére coo awé? Cina guwà tàgére côo ê napwéretòotù? Guwà nye côo ê pai too kà lésu bèeni naa napwéretòotù, â na o mwa wàrap-wiri cè pai wâjué côwâ kêe[¶].»

Pai tòotéri Judas

^{12w} Wà tèpa apostolo, âna rà wâjué côwâ gée gòrojaa Élaio[§], pâ naa lérusaléma, tàpo wâna caapwi kilomètre. ^{13x} Òna rà tèepaa pâ, â rà too naa na é pwi naditàrawâ na tâdòiti wâna é pwârawâ na rà mu ciburà tâa wê. Wà tàpéebà, âna wà Pétéru, Ioane, Jacques ma André, Filipo ma Toma, Barthélemy ma Mataio, Jacques pwina naî Alphée,

Simona pwi Zélote^{**}, ma wà Jude pwina naî wà Jacques. ¹⁴ Â rà caa-jurirà, â rà nye tà pwapwicîri taaci, wàilà ma pa ilàri, ma wà Maria nyaa kà lésu, ma wà tèpa jii lésu.

É patùra tèpa cèikî wà Pétéru

¹⁵ Na pwi jè tòotù, âna po 120 wàilà tèpa cèikî na rà picaatâa, â é cimadò gée nabibiu kàra wà Pétéru, â é ina tàra pâ: ^{16-17y} «Tèpa aéjii kôo, wâdé na coo é auinapopai naa na Tii Pwicîri, na é pinaigé mee é Nyuâaê Pwicîri na ia é tura goo wà *Davita. Ba é jèe ina béaa pâ wà Judas—pwi jè apostolo béebâ—âna ée mwa pwi naigé mee, ma rà tâjuru wà lésu.»

^{18z} (Napwa naa goo wà Judas, âna é pa é napuu goo wâri wàra pai icuri kêe wà lésu, â é tûu, â tabòaa é naaê, â tabaêgò é pâ wâgooé. ¹⁹ Ê pwi jèkutâ bèepwiri, âna rà capai tâ-mogòori diri wà tèpa âboro na ville lérusaléma, â rà pwa ma neere é pwi ére-bà pâ Hakeldama, na pai ina wèe naa na pairà pâ 'napuu na pwa domii na'.)

^{20a} [Â é tòobàra pâ wà Pétéru, â é ina pâ]: «Ba jèe wii naa na tii Salamo pâ:

O ticia pwârawâ kêe.

[†]**1:10** Tupédu âboro... Pai ina wèe pâ, tupédu angela. Côo mwara Neeremuru (Vocabulaire).

[¶]**1:11** Pai wâjué côwâ kêe—Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Pai wâjué kêe côwâ.

[§]**1:12** Gòrojaa Élaio—Mont des Oliviers.

^{**}**1:13** Zélote—Pwi âji âboro Judée na nùmee na é paêgò tèpa Roma gée napô kêe. Côo mwara Judée, Roma naa na Neeremuru (Vocabulaire) naa pwâadàra tii.

^u**1:8** Mataio 28.19; Luka 24.48 ^v**1:11** Mataio 26.64; Luka 21.27

^w**1:12** Luka 24.50-53 ^x**1:13** Mataio 10.2-4

^y**1:16-17** Psaume 41.10 ^z**1:18** Mataio 27.3-8

^a**1:20** Psaume 69.26, 109.8

O ticè cèna ée mwa tâa wê. Psaume 69.26

«Â jèe wii mwara pâ:

É tòotérié pwi jèpwi.

É popa wakè kée.

Â wâdé na wàra. Psaume 109.8

21-22 ^b«Ékaa na wâdé na pwa cè pwi jè béebà, ba na pwi jè a *paâjupâra é pai wâro còwâ kà lésu. Wâdé na wà pwi âboro-bà, âna pwi jè ârapàara tàpé na rà mu nye ciburà pâra wiâjè, naa na pàara na é bwaa tâa jaajè wà Pwi Ukai kâjè—tapoo na é piupwaa wà loane; tiagoro é pai too kà lésu naa napwéretòotù.»

Rà pitòrigari Matthias

²³ Rà pitòrigari tupédu ârailu—wà loséfa na nee Barsabbas, jè nee mwara Justus, ma wà Matthias. ²⁴ Â rà capai pwapwicîri, â rà ina pâ: «Pwi Ukai, wâgà na gà tâmogòori é pwâranūmàra diri é pâ âboro; gà paari tâbà cè pwi âboro na gà jèe pitòrigarié naa na tupédu âboro bëeni, ²⁵ ma é pa wakè kà Judas ma pwi apostolo. Ba é jèe panuâ é wakè kée wà Judas, â é jèe pâra naa na é pwi ére kée. [Ba é jèe tòpi é pumara wakè kée na èpà.]»

²⁶ Â rà càù noo kâra tii^{††} naa gooru, â wâru noo kâra tii kà wà Matthias, â rà naaé gée, ma pwi bée wà tèpa 11 apostolo.

É me Nyuââé Pwicîri naa gò tèpa cèikî

2 ^cNa tòotù kâra Pentecôte, [^{*}tòotù maina kâra piunya] âna rà pitànaima na jè ére wà tèpa cèikî. ² Â rà nye tère kaa é pwina é boome gée napwéretòotù na pwa aié na pwacèwii é airi pwéretòotù na dau maina. Â é nye pwaai kaa é wâ na rà tâa na. ³ ^dÂ rà còo na tèepaa me é pâ pwina pwacèwii é doromara ânye, â jèpa ti gòrà jècaa. ⁴ ^eÂ é Nyuââé Pwicîri, âna é nye tûu kaa naa gòrà diri, â rà tûra na é na jèpapara pwâratûra, wiâra na é naa tàra é Nyuââé Pwicîri.

Wâru tàpé na tère na jèpa paira

⁵ Na pwi pàara bèepwiri, âna rà wâro wâ *lérusaléma wà tèpa *Juif na dau wânūmarà tàra é pwapwicîri, âna rà me gée na diri é gòropuu pitiri. ⁶ Â wà tàpéebà, âna rà cau itàa, ma caatâa naa, na rà tère pâ naawé i pwi airimuru. Â po tabaticè nūmarà, ba rà tère tèpa cèikî na rà tûra naa na jèpapara pwâratûra.

⁷ Po dàpàgà tàra, â rà pitawèerirà pâ: «Gona wà tèpa âboro bëeni na rà gére tûra, âna càcaa tèpa âboro diri gée Galilée? ⁸ Â gorodà na jè tēr-erà, na rà gére tûra na jèpa paijè jè-caa^{††?}»

⁹ Ba gée nabibiu kàra, âna pwa tèpa âboro na rà me gée napò *Judée. Â pwa pàra tàpé na rà me

^{††}**1:26** Noo kâra tii—Tirage au sort. Wâni Kalédoni, âna jè pwa goro noo kâra tii, éco na wà tèpa ijiao kà tèpa Juif, âna rà pwa goro atü.

^{††}**2:8** Nee tii 9-11 naa na grec, âna gòobàra popai na rà ina wà tèpa âboro naa na nee tii 7 ma 8.

^b**1:21-22** Mataio 16.19; Maréko 1.9; loane 15.27

^c**2:1** Lévitique 23.15-21; Deutéronome 16.9-11 ^d**2:3** Mataio 3.11

^e**2:4** Maréko 16.17; Apostolo 4.31, 10.44-46, 19.6

gée na pâ napô—gée Parthes, ma Médie, ma Élam ma Mésopotamie. Â pwa pàra tàpé na rà me gée na jè province kà tèpa *Roma—Cappadoce, ma Pont, ma Asia,¹⁰ â gée na ére mwara wâ Phrygie ma Pamphylie¹¹. Â wà pàra tàpé, âna rà me gée napô *Aigupito, â gée na nyi nari napô gée goo na ville Cyrène wâ Libye. Â wà pàra tàpé mwara, âna rà me gée Roma,¹¹ â gée gòropô wâ Crète; â gée napô Arabie. Â pwa pàra tàpé gée jaarà, âna rà nye tèpa âji Juif; ma wà tàpé na rà cèikí naa goro é pwapwicîri kà tèpa Juif.

Â rà pitawèerirà pâ: «Gona dà majoroé ma jè tère wà tèpa âboro Galilée bèepwiri na rà gére ina naa na é jèpa paijè é pâ muru na maina na é pwa wà Pwiduée?»

¹² Â rà dau pò diri, â càra caa tâ-mogòori cèna rà niimiri, â rà pi-ina tàra pâ: «Dà pai ina wèè ni?»

¹³ Éco na pwa pàra tàpé na rà piè-caari tèpa cèikí, â rà ina pâ: «Bwa! Rà nye dau ipwirié kaa goro dipâa!»

É patùra é Ba wà Pétéru

¹⁴ É cimadò wà Pétéru ma wà tèpa 11 *apostolo bée, â é mwa patùrarà, ba na rà tâmogòori bwàti. «Bwa; guwà tère, co tèpa jènereô^{§§}, ma wâguwà diri na guwà wâni lérusaléma. Guwà tàpo tàmaa ma go ina bwàti tàwà é pwina gére tèepaa. ¹⁵ Wà tèpa âboro bèeni, âna càra caa ipwirié pwacèwii é pai niimiri kàwà, ba mwa nye gére

9h* dàuru kaa. ¹⁶ Bwa! Wàéni kaa i popai kà [Pwiduée, na é naigé mee wà] *péroféta Joël:

^{17f} Go o mwa naa boopaé

é Nyuâaê kôo

naa gò tèpa Ba,

na tòotù pwicò.

Go o mwa naa popai kôo

tà pa èpo paa

ma èpo kàwà.

Rà mwa tomara too

târa inapàpari.

Go o mwa paari

pâ muru na nyuâa

tà pa èpo dopwa kàwà.

Go o mwa patùra

tèpa ijiao kàwà

naa na naurune.

¹⁸ Go o naaboo Nyuâaô,

na pwi pàara-bà,

naa goo pâ ênawéna kôo,

pa ilàri ma paa.

Rà mwa picémara popai kôo.

¹⁹⁻²⁰ Go o nama tèepaa

pâ muru na ité

na càcaa mu côo

naa gopaérenao

ma naa gòropuu.

Too ânye ma mu.

O câé caa té tòotù.

Ba é biie ma bàutê

O mii parui

pwacèwii domii.

O cau coo diri

béaa kâra pwi tòotù

—tòotù kà Pwi Ukai.

Nyamu ma pwényuâa

pwi tòotù kôo-bà.

²¹ Ée mwa udò awé

¹¹**2:10** Cappadoce, Pont, Asia...Phrygie ma Pamphylie—Rà tâa napô na ina goo pâ Turquie nabà.

^{§§}**2:14** Tèpa jènereô—Tèpa Juif.

***2:15** 9h—Wà tèpa Juif, âna rà mwa ija ma wâdo na 10h dàuru gée na càuru pwapwicîri.

^f**2:17** Joël 3.1-5

wà pwina ée mwa todòo
na pwi tòotù-bà!» Joël 3.1-5

É jèe wâro còwâ lésu

²²[É ina mwara wà Pétèru pâ]:
«Tèpa âboro *Isaraéla, tàpo tàmaari
é popai na go ina tàwà: Wà lésu
pwi âboro Nazareth, âna wà pwi
âboro na é jèe tàmara pitòrigarié
wà Pwidueé. Â wà Pwidueé, âna
é jèe paarié tàwà, ba é nama é
pwa é pâ *câmu kêra pàtamee naa
nabibiu kàwà, na guwà pò goo.

²³Wà pwiibà, âna pinaaé tàwà, â
guwà pwa ma é bà, ma guwà nama
rà tanamirié naa goro *kurucé wà
tèpa âboro èpà. Êco na é mara tâ-
mogòori diri pwiibà wà Pwidueé, â
nye câbawâdé kêe na wàrapwiri.

²⁴[Â gée na càuru é maagé còo kà
lésu] â é upaé jii é pwâra bà, â é
pawâroé còwâ. Ba nye ticé pàtâ-
mara é pwâra bà naa gooé. ²⁵⁹Ba
é jèe tàmara picémaraé wà *Davita
na é ina pâ:

Go nye tà còo taaci
wà Pwi Ukai béaa kòo.

É tâa gòro âji îò,
â cògo caa gùmagù.

²⁶Go ipwàdéé ma picagòtùé!

Ba wiàna go bà,
â o nye tà wâdé naa goòò.

²⁷[Go ina tée pâ]:

Gà jèe pitòrigario
ma go pwi ênawéna'gà.
O câgà caa panuâ nyuâaò
ma é tâa na aubà†.

O câgà caa panuâ naiio
ma o wai ma botére.

²⁸Gà jèe paari tòo

é naigé mara wâro.

Go o mwa ipwàdéé,

ba gà tà wâjaao!» Psaume 16.8-11
²⁹h[É tòobàra pâ wà Pétèru, â é

ina tàra pâ]: «Tèpa jènereò, cògo
caa piwâ† na go ina ba pwéelaa
tàwà pâ: Wà pwi jojoorjé Davita,
âna é bà, â pwànirié, ba jè bwaa tà
còo nabàni é bwamu kêe, naa jaajè.

³⁰iÊco na é nye pwi péroféta, [ba é
pame é popai gée jaa Pwidueé] â é
nye tâmogòori é *auipwataâboro kà
Pwidueé na é ina tée pâ:

Go o mwa pitòrigari

cè pwi âboro caapwi

gée goo wà tèpa gòobàragà.

Ée mwa tâa na autâa'gà.

Ba wâgo na go o mwa pwa.Psaume
132.11

³¹j«Ûna é ina pwiri wà Davita, â é
mara ina wà pwi *Mesia na ée mwa
me. Ûna é ina pâ, o câé caa panuâé
naa na aubà, â o càcaa wai ma
botére é naiié, â é inapàpari é pai
wâro còwâ kà pwi Mesia. ³²Â wà pwi
lésu na go gère ina tàwà, âna wàé
kaa pwiri, ba wà Pwidueé, âna é jèe
pawâroé còwâ gée na aubà. Â nye
wàibà kaa tèpa *paâjupâraé diri.

³³k«Â é naaé too wà Pwidueé
Caa naa gòro âji îê [ba na é pitûâ
kâra diri pâ muru] â é naa tée é
Nyuâaé Pwicîri, na é jèe nabwé ina
béaa. Êkaa na naa boome naa gòbà
é Nyuâaé Pwicîri, wàra na guwà
gère còo ma tère nabà. ³⁴⁻³⁵lBa wà
Davita, âna câé caa too naa nap-
wéretòotù, êco na é ina pâ:

Popai kà Pwi Ukai,

Pwi Ukai Pwidueé

†2:27 Aubà—é, Napô kà tèpa bà.

†2:29 Piwâ—Hésiter.

⁹2:25 Psaume 16.8-11 h2:29 1 Rois 2.10

i2:30 2 Samuel 7.12; Psaume 89.4-5, 132.11 j2:31 Psaume 16.10

k2:33 Apostolo 5.32, 7.55-56 l2:34-35 Psaume 110.1

na é patùra Pwi Ukai kôo:

“Gà me ma gà tâa ni.

Tâa ni gòro îô étò.

[Go naa tâgà é pitûâ.

O pwamainagà awé.]

Go nama gà còogai

tèpa ipaa dàgà.”Psaume 110.1

^{36m}«Wâdé na wâguwà é Ba Is-
araéla, âna guwà câbaâjupâra[†] pâ,
wà i pwi lésu na ia guwà tanamirié
naa goro kurucé, âna é nama é pwi
Mesia ma Pwi Ukai wà Pwiduée.»

Dau wâru tàpé na rà cèikî

³⁷Na rà tère é popai bèepwiri,
â cau tatée ma tabagéaa diri é
pwâranümarà, â rà ina tà Pétérü
ma tèpa apostolo bée pâ: «Tèpa
jènerèbà, na bà pwa dà?»

³⁸Â é ina tàra wà Pétérü pâ:
«Guwà pinünüma ma guwà biiwà.
Â guwà nama *upwaawà jècaa, naa
na nee wà lésu *Kériso, ba na o
pwanauri é pâ èpà kàwà, â na guwà
o tòpi é âraimeai, i Nyuââê Pwicîri.
³⁹ⁿBa é auinabéaa bèepwiri, âna
kàwà ma tèpa naîwà ma diri é pâ
âboro na rà wâiti awé^s na ée mwa
todàra wà Pwiduée, Pwi Ukai kâjè.»

⁴⁰Dau wâru mwara é pâ popai na
é paâjupâra tàra ma pagòorà goo
wà Pétérü. Â é ina tàra mwara pâ:
«Guwà upiri é pâ naneeâboro na

èpà tûâ kàra, [ba na o tâa tàwà é
*âji wâro].»

^{41o}Nye wâpâ na 3 000 âboro kaa,
na rà tòpi é popai kà Pétérü na pwi
tòotù bèepwiri. Â rà cèikî naa goo
wà lésu, â *upwaarà. Â mwa tèpa
bée tàpé na rà cèikî béaa.

Pai wâro kà tèpa cèikî

^{42p}Wà tèpa cèikî, âna rà nye tà
ciburà pitànaima ma tèpa apostolo,
ba na rà tère bwàti é pupûra kàra.
Â rà pitubiti naima é poloa^{**}, ma
pwapwicîri naima.

⁴³Wâru pâ câmu kàra pàtâma
Pwiduée na rà pwa wà tèpa apos-
tolo. Â wà tèpa âboro, âna rà pò
goo, â rà pitòimirà ma piaabòrirà.

^{44q}Wà diri tèpa cèikî âna caapwi
pwâranümarà, â rà pwa ma é jèpa
neemururà, âna capai kàra. ⁴⁵Rà
icuri é pâ napuu kàra ma é pâ
wâdé kàra, â rà ipâdi naa goorà
é wâri wèe, wiàra é pwina tiàu ji-
irà. ⁴⁶Na diri é pâ tòotù, âna rà ca-
pai pwapwicîri naima wâna *Wâra
pwapwicîri. Â rà pi-ija naima naa
na é pâ pwârawâ kàra, naa na ip-
wàdée ma ipakîri. ^{47r}Â rà pwamaina
wà Pwiduée, â rà ipwàdée goorà wà
tèpa âboro. Â wà Pwi Ukai, na diri
é pâ tòotù, âna é nama piwâru too
tàpé na rà udò.

[†]**2:36** Câbaâjupâra—Reconnaître la vérité, être convaincu (cèikî, tòpi, tâmogòori).

^s**2:39** Ê pâ âboro na rà wâiti awé—Wàijè diri tèpa âboro na câjè caa tèpa Juif.

^{**}**2:42** Pitubiti naima é poloa—Pi-ija kà Pwi Ukai. Jè ina mwara nabà pâ Caanilo, é, Pa-utimuru (Sainte-Cène, eucharistie). Pi-ija bépitanimiri i bèn-abwé pi-ija kà lésu ma wà tèpa 12 apostolo kée, béaa kàra é pai bà kée. (Còo Mataio 26.26-29.)

^m**2:36** Apostolo 5.30-31

ⁿ**2:39** Ésaïe 57.19

^o**2:41** Apostolo 2.47, 4.4

^p**2:42** Apostolo 20.7

^q**2:44** Apostolo 4.32-35

^r**2:47** Apostolo 6.7, 11.21

Pai wâdé kà pwi a pitàbwamwa

3 Na pàara kâra pwapwicîri na, na âracié ineretòotù na càuru ija, â ru too naa na *Wâra pwapwicîri wà Pétêru ma wà loane.

² Wâgoro é Wâra pwapwicîri bèep-wiri, âna pwa pwina é pitàbwamwa gée na é pai pitèpaé. Â popaé me, na diri é pâ tòotù, â tòpòé naa goro é goropwârawâ, na ina goo pâ Goropwârawâ Wâdé. Â é ila mwani jii tèpa âboro na rà tò naadò wâ.

³ Ûna é còo wà Pétêru ma loane na pwa na ru tò naa na Wâra pwapwicîri, â é ilaru.

⁴ Æ ru nye po ucâriê kaa, â é ina tée wà Pétêru pâ: «Niâribu!»

⁵ Â é nye po niâriru kaa, tapacîri cè pwina ru naa tée.

Gà cimadò naa na nee Iésu!

⁶ Êco na é ina tée còwâ wà Pétêru pâ: «Ticè mwani mii ma mwani pwaa^{††} kôo, êco na é pwina tà tòo, âna go o naa tâgà. Naa na nee wà Iésu Kériso gée Nazareth, gà cimadò, â gà pâra!»

⁷ Â é tuboo naa goro îê étò wà Pétêru, â é dàgòtué. Â nye wâdé kaa é du âê. ⁸ Â é too na coo, â é jèe pâra. Â rà tò ma wàé naa na Wâra pwapwicîri. Â é ipwàdéé, â é êgò ma pwamaina Pwiduée. ⁹ Diri é pâ âboro na rà còoé na é pâra, âna rà ipwamaina Pwiduée. ¹⁰ Ba rà còoina pâ, wà i pwi ia é mu nye tà tâaboo

goro Goropwârawâ Wâdé, ba na é ila mwani. Â cau dàpàgà tàra goo é pwina tèepaa marié.

Popai kà Pétêru tà tèpa Isaraéla

¹¹ Wà pwi âboro bèeni, âna é tàgére tâa goo wà Pétêru ma wà loane, â wà tèpa âboro na rà pò gooé, âna rà itàa medarirà naa na pwi wà cikòmaa na ina goo pâ 'Wà kà *Solomona'^{††}. ¹² Ûna é còo pwiri wà Pétêru, â é ina tàra pâ:

«I tàpé *Isaraéla, gorodà na guwà pò goo é pai wâdé kà pwini? Cina guwà gère còobu, pwacèwii na wàibu na pwa? Caa caa pâra wà pwi âboro bèeni, gée goo cè pàtàmabu, ma cè aupitòimiri kâbu!

¹³ ^u «Wà Pwiduée kà *Abéraama, ma Isaaka, ma Iakobo, wà Pwiduée kà tèpa jojooròjè, âna é paari pâ é dau maina, â é dau muugère wà pwi ênawéna^{††} kée, wà Iésu. Â wâguwà na guwà icurié tà tèpa ukai kàwà, â guwà pitùtòowârié na ara wà pwi kupénoo *Pilato. Wà Pilato, âna é jèe nye niimiri pâ, na é panuâé còwâ, ¹⁴ êco na tàutàwà na panuâ pwi âboro *tàrù na ia é pitòrigarié wà Pwiduée, â guwà mwa nye nama panuâ pwi a catàmwara âboro!

¹⁵ «Êkaa na guwà pwa ma é bà wà Pwi Ukai kâra wâro. Êco na wà Pwiduée, âna é pawâroé còwâ jii tàpé na rà jèe bà. Â wàibà kaa na *paâjupâra.

^{††} **3:6** Mwani mii ma mwani pwaa—Or ma argent.

^{††} **3:11** 'Wà kà Solomona'—Pé wà cikòmaa na dau maina é pâ âê, â pwa naigé na, târa ipokâa. Pwiri wà ukai Solomona na é nama bari é wà bèepwiri.

^{††} **3:13** Ênawéna (kà Pwiduée)—Wà pwi Mesia. Còo mwara Neeremuru (Vocabulaire) naa pwâadàra tii.

⁹ **3:4** Apostolo 14.9 ^t **3:6** Apostolo 4.10, 16.18

^u **3:13** Exode 3.6,15; Luka 23.13-25; Apostolo 2.23

¹⁶ «Â nabàni, âna guwà cau côo ê pwina tèepaa tà pwi a pitàb-wamwa bèeni, pwi âboro na guwà tâmogòorié. Ba é jèe wâdé na arawà diri, goro é nee wà lésu, ba bu cèikî naa gooé. [Ûu, go ina tàwà pâ]: Ê cèikî naa goo wà lésu na é nama é wâdé.

Guwà biiwà medari Pwidueé!

¹⁷ «Êco, co tèpa jènereô, na go tâmogòori pâ i pwi ia guwà pwa tà lésu, wâguwà ma tèpa ukai kàwà, âna guwà pwa na câguwà caa tâmogòori. ¹⁸ Êco na wà Pwidueé, âna é pacoo wàrapwiri é auinabéaa kà tèpa *péroféta kée pâ, wà Pwi *Mesia, âna ée mwa wâro na é picâri.

¹⁹ «Guwà pinünüma ma guwà bi-iwà medari Pwidueé, ba na o catura é pâ èpà kàwà. ²⁰ Ba ée mwa naa tàwà é pinaanapô kée, â ée mwa panuâ medariwà wà lésu, pwi Mesia kée, na é jèe pitòrigarié béaa, ba kàwà.

²¹ «Êco na, ni, âna é bwaa wà *napwéretòotù tiagoro é pàara na o tòpò còwâ diri é pâ namuru. Wà Pwidueé, âna é jèe cùru biu wà tèpa péroféta, ba na rà picémara pwiri. ²² *Ba é ina wà *Moosé pâ: Wà Pwidueé ma Pwi Ukai kàwà, âna ée mwa pacima gée nabibiu kàwà cè pwi péroféta na é pwacèwii. Wâdé na guwà mwa tà pitère dèe naa na diri é pâ pwina é ina tàwà^{§§}. Deutéronome 18.15 ²³ Wà pwina câé caa pitère dàra pwi péroféta bèepwiri,

âna o naaê còobé jii é Ba, â o catàmwereê. Deutéronome 18.19

²⁴ «Wà diri tèpa péroféta na tapoo gée goo wà Samuêla, âna rà pitòoté goro inapàpari é pwina tèepaa nabàni.

²⁵ «Guwà tèpa naî tèpa péroféta, â é pwi auina bèeni, âna kàwà mwara. Ba wà Pwidueé, âna é jèe pwa é *aupwataâboro kée tà tèpa caa kâjè, na é ina tà Abéraama pâ: Gée goo tèpa gòobàragà, âna go mwa *pwényunyûari diri é pâ wâao ma tâa, na wâna é gòropuu. Genèse 22.18

²⁶ «Ba nye mara kàwà béaa, na é panuâ me pwi ênawéna kée wà Pwidueé. Ba nümee na é naa tàwà é *aupwényunyûari, ma dàbiiwà jè-caa gée na é pâ èpà kàwà.»

Pétérü ma loane na ara wàratûâ kà tèpa Juif

4 Na ru gére patûra é pâ âboro bèepwiri wà Pétérü ma loane, â rà nye tèepaa me kaa wà pàra tèpa pwa *ârapwaailò, ma wà pwi caa kà tèpa wéaari *Wâra pwapwicîri, ma pàra tèpa *Sadukaio. ² Â rà po dau putàmu, ba ru gére pacâmuri é pâ âboro pâ, é wâro còwâ wà lésu. [Ba càra caa cèikî naa] goo é pai wâro còwâ.

³ Â rà nye tâjùruru kaa, â rà tòpòru naa na karapuu, tiagoro dàuru, ba jèe bàrane. ⁴ Êco na dau wâru gée goo tèpa tère é popai na rà cèikî, â é jéu tèpa cèikî, âna é pitoo wâmwünyabweri 5 000 âboro.

^{§§} **3:22** Naa na diri é pâ pwina é ina tàwà—é, Wiâra é pwina é ina tàra wà Pwidueé.

[¶] **3:17** Luka 23.34; 1 Timotéo 1.13 [¶] **3:19** Apostolo 2.38

[¶] **3:22** Deutéronome 18.15,18-19 [¶] **3:25** Genèse 22.18

[¶] **3:26** Apostolo 13.46 [¶] **4:4** Apostolo 2.41

⁵Na dàuru kêe, âna wà tèpa *wâratûâ kà tèpa *Juif—wà tèpa ukai, ma tèpa ijiao, ma tèpa *dotée goro è *Naèà—âna rà pitapitirirà na *Iérusaléma, ⁶wàilà ma Hanne*, pwi *ukai kà tèpa pwa ârapwaaillò, ma diri tèpa âboro naa è tâa kêe—wà Caïphe, Jean, ma Alexandre, ma pàrà tàpé mwara. ⁷Â rà tòpò Pétéru ma loane naa nabibiu kàrà, â rà tawèeriru pâ: «Gée goro pàtama î, ma naa na nee î, na gàu pwa ma é wâdé còwâ wà pwi ia maagé?»

⁸Â wà Pétéru, âna nye dipitirié kaa è Nyuâaê Pwicîri, â é ina tàrà pâ: «Tèpa ukai ma tèpa ijiao kâra Ba *Isaraéla, ⁹bu pwa na wâdé tà pwi âboro na é pitàbwamwa, â nabàni, âna guwà gére tawèeribu goro è majoro è pai tiàu wàrà è maagé kêe.

^{10b}«Wâdé na guwà cau tâmogòori, wâguwà è Ba Isaraéla, pâ: Wà pwi âboro bèeni na é jèe wâdé, âna é gére coo arawà gée goro è nee lésu Kériso gée Nazareth, i pwi na ia guwà tanamirié naa goro *kurucé, êco na é mwa pawâroé còwâ wà Pwидуée.

^{11c}É ina naa na Tii Pwicîri pâ:

I pwi atû na rà tètâjii
wà tèpa ba wâ,
âna nye wàé kaa pwiri
i âji êkêe!

[Tàutàrà goo

pwi ò kàrà wâao!]^bPsaume 118.22

«Wà pwi atû bèepwiri, âna wà lésu.

Â wâguwà tèpa ba wâ na tètâjiie.

^{12d}Êco na nye ticè cè pwi neere âboro wâni gòropuu, ma wânidò *napwéretòtù, cèna naa tâjè tèpa

âboro, ba na jè udò goo. Nye gée goo lésu co, [na naa tâjè è *âji wâro].»

Ticè pai tòpi kàrà

¹³Una rà còo wà tèpa wâratûâ è pai cimwû kà Pétéru ma loane, â rà dau pò, ba rà tâmogòori pâ wàilu, âna tupédu âboro gée na è Ba, â càru caa dau câmu. Â rà còoinari pâ mu tupédu bée wà lésu. ¹⁴Êco na, ûna rà còo naa jaaru i pwi âboro na ia é jèe wâdé, â jèe ticè pai tura kàrà.

¹⁵Â rà nye ina tàru kaa pâ, na ru còobé jii è wâra pitùra, ba na rà bwaa pitùra. ¹⁶Â rà pi-ina tàrà pâ: «Dà cèna jè pwa tà tupédu âboro bèeni? Ba jèe po dau tàpàpaa na ara tèpa âboro wà lérusaléma è pàtà-mara i pwi ia ru pwa. Â nye ticè pai pwa wèe ma jè ina pâ pwâ. ¹⁷Êco na càcaa wâdé na é dau ipâra pâ i jèkutâ gooru. Wâdé na jè papwicîri jiiru na ru pwa jèkutâ còwâ goo wà lésu Kériso.»

^{18e}Â rà todàru còwâ, â rà ina ba gòo tàru pâ, na ru cibwaa mwa caa tura goo è nee lésu, ma pacâmuri tèpa âboro gooé.

^{19f}Êco na ru tòpi tàrà pâ: «Guwà jèe pwadàrà pitèi cai na ara Pwидуée pâ, pwiri *tàrù na bu pitère dàwà, é, na bu pitère dèe?

²⁰Ba wàibu, âna càcaa pâri ma câbu caa ina è muru na bu còo, ma è muru na bu tète.»

²¹Â rà jèu pwaru còwâ, êco na rà panuâru, ba càra caa tâmogòori cè pai pwa ma ru pwa wârimuru,

***4:6** Hanne; Caïphe—Wà Caïphe, âna pwi ukai kà tèpa pwa ârapwaaillò na pàara bèepwiri. Wà Hanne, âna pwi caa kà wâdà Caïphe. Wà Hanne, âna é pwi ukai kà tèpa pwa ârapwaaillò béaa kêe.

^b**4:10** Apostolo 3.6,13-16 ^c**4:11** Psaume 118.22

^d**4:12** Mataio 1.21 ^e**4:18** Apostolo 5.28 ^f**4:19** Apostolo 5.29

wàrapwiri goo ê Ba, ba rà capai pwamaina Pwiduee goo ê pwina tèepaa. ²² Ba wà pwi âboro bèepwiri ia é wâdé, âna é jèe wâdò còwâ kâra 40 naja.

Wpawwicîri kà tèpa cèikî

²³ Panuâ Pétêru ma loane, â ru nama pâra dari tèpa béeru, â ru pi-wiâ târa diri é pâ pwina rà ina târu wà tèpa caa kà tèpa pwa ârapwaailò ma wà tèpa ijiao.

²⁴ ^gÂ wà tèpa cèikî, âna rà capai pwamaina Pwiduee naa na é caapwi pwâranüma. Â rà ina pâ: «Pwi Ukai, wâgà na tòpò é napwéretòtù ma gòropuu, ma nawià, ma diri é pâ pwina wâna. ²⁵ ^hWâgà na cùru me é Nyuâaê Pwicîri, ma é tûra goo pwi caa kâbà, pwi ênawéna'gà *Davita pâ:

Cina rà putàmù pâ Ba?
Gorodà na rà bu tûâ
na piticèmurù naa goo?

²⁶ Rà paa dà Pwiduee

tèpa ukai maina;

rà caajurirà

tèpa ukai kîri—

cicara Pwi Ukai

ma pwi *Mesia[†]kêe. Psaume 2.1-2

²⁷ ⁱ«Âjupâra, ba wà ukai *Héroda Antipas ma wà kupénoo Ponce *Pilato, âna rà picinaima ma tèpa âboro, ma é pâ wâao Isaraéla, na napô bèeni. Â rà cicara pwi ênawéna, wà Iésu, na gà pitòrigarié, ba na é pwi Mesia. ²⁸ ^jÊco

na, na wàrapwiri, â rà pacoo diri é pwina gà jèe tòpò béaa, wiâra é câbawâdé'gà ma pàtàmagà.

²⁹ ^k«Â êni co Pwi Ukai, âna gà còo é pai pwa kûu kâra, â bà ilari jiigà pâ, na gà nama bà gòo, wàibà tèpa ênawéna'gà, ba na o câbà caa piwâ na bà ina é popai'gà. ³⁰ Wâdé na gà naame é pàtàmagà, ba na rà wâdé tèpa maagé. Â gà pwa cè pâ *câmu kèe na rà o pò goo wà tèpa âboro; naa na nee Iésu, pwi ênawéna na gà pitòrigarié.»

³¹ Na rà wpawwicîri diri, â nye céca kaa é ére na rà tâa wê. Â é Nyuâaê Pwicîri, âna é nye tûu kaa naa gòrà, â jèe càra caa piwâ na rà picémara é popai kà Pwiduee.

Pimeaari kà tèpa cèikî

³² ^lNye êdiri kaa tèpa cèikî na caapwi pwâranümarà ma caapwi auniimiri kâra. Nye ticè pwi jè ârapàararà na é ina pâ, napwa é pâ wâdé kèe, âna nye kèe acari; â capai kâra diri. ³³ Rà picémara ba gòo wà tèpa *apostolo ma *paâjupâra é pai wâro còwâ kà Ukai Iésu. Â é panuâ boo naa gòrà diri é *aupwényunyuâari kèe wà Pwiduee. ³⁴ ^mNye ticè pwi jèpwi géé nabibiu kâra, na pwa cè pwina tiâu jiié. Ba wà diri tàpé na pwa na aupwanapô kâra, â pwa wâ kâra, âna rà icuri. Â rà pame mwani goo, ³⁵ â rà naa tà tèpa apostolo, â rà mwa jèpa pâdi târa, wiâra pwina tiâu jiià.

[†]**4:26** Mesia—Grec: Oint. Pwina é pitòrigarié wà Pwiduee. (Còo **note** goo Luka 4.18.)

^g**4:24** Exode 20.11; Néhémie 9.6; Psaume 146.6

^h**4:25** Psaume 2.1-2

ⁱ**4:27** Mataio 27.1-2; Luka 23.7-11; Apostolo 3.13

^j**4:28** Apostolo 2.23 ^k**4:29** Éféso 6.19 ^l**4:32** Apostolo 2.44

^m**4:34** Apostolo 2.45

³⁶Pwacèwii naa goo wà loséfa pwi Lévitè[‡] na pitèpaé naa gòropô Chypre. Wà pwi âboro-bà, âna rà pitunee tée wà tèpa apostolo pâ, Barnabas, na pai ina wèe pâ 'Pwi a pagòjè'. ³⁷Wà pwiibà, âna é icuri na aupwanapô kée, â é pame é mwani goo, â é naa tà tèpa apostolo.

Ru pwâ Ananias ma Saphira

5 Pwa du duadà na ru icuri é napuu kàru—wà pwi paaò âna nee Ananias, â wà wâdèe âna nee Saphira. ²ⁿÂ ru niimiri pâ, na ru naa é mwani tà tèpa *apostolo. Êco na ru pitèreru pâ, na ru cégòtù é jè jènere mwani gée goo, [â càru caa tà inapàpari tàrà].

³^oÂ é ina tée wà Pétèru pâ: «Ananias, cina gà pitère dà wà *Caatana ma gà pwâgàri é Nyuâaé Pwicîri? Cina gà cipa é jè ére gée goo é wâri wàra i napuu? ⁴Béaa kâra é pai icuri'gà i napuu, âna, nye kâgà! Â gée na càuru é pai icuri'gà, âna bwaa nye kâgà mwara é mwani goo! Cina gà wàrapwiri é pai niimiri'gà? Ba càcaa wà tèpa âboro na gà pwâgàrirà, â gà pwâgàri wà Pwiduée.»

⁵Ûna é tère pâ na popai bèepwiri wà Ananias, â ègò é ôomaa kée, â é tûuboo. Â nye dau maina kaa é pai wâgo tà tèpa tère wàra é pwi jèkutà-bà. ⁶Â rà me wà tèpa âboro èpo â rà târamirié, â rà pwa ma popaé còobé nau pwànirié.

Ipaiwà naa goo tô wâdèe

⁷Wâpâ na âracié ineretòotù gée na càué, â é tèepaa me wà wâdà

Ananias, â na nye ticè na é tâmogòori gée goo i pwi ia tàgére tèepaa.

⁸Â é tawèerié wà Pétèru pâ: «Nye ékaa ni wâri wèe i napuu na gàu icuri?»

Â é tòpi tée pâ: «Ûu, nye ékaa.»

⁹Â é ina tée wà Pétèru pâ: «Gàu wànau târa é pai pitèreu, ma gàu bumuru goo é Nyuâaé Pwicîri kà Pwi Ukai? Gà còo, wà tàpé na rà me gée aupwàniri pwi éagà, âna wàilàni goropwârawâ, â rà o popagà mwara.»

¹⁰Â nye ègò kaa é ôomaa kée, â é nye tûuboo kaa naa goro â Pétèru. Rà toome i tèpa âboro èpo, â rà pâ-marié na é jèe bà. Â rà popaé pâ nau pwànirié naa jaa wà pwi éaé.

¹¹Nye dau maina kaa é pai wâgo tà tèpa cèikî, ma wà diri pàrà tàpé na rà tère é jèkutà bèepwiri.

Maina pàtama Pwiduée naa goo tèpa apostolo

¹²^pWâru é pâ *câmu kâra pàtama Pwiduée na rà pwa wà tèpa apostolo naa nabibiu kà tèpa âboro. Â rà pò goo é pwina rà còo. Napwa naa goo wà tèpa cèikî, âna rà pitànaima na wà cikòmaa 'Wà kà Solomona'.

¹³Nye ticè gée jaa tàpé na càra caa cèikî, na nùmee na é pâdarirà. Êco na rà dau pwamainarà wà pàrà tèpa âboro. ¹⁴Â é nye tà pitoo pâ é jéú tèpa paaò ma ilàri na rà cèikî naa goo Pwi Ukai, â rà pâdari wà tàpé na rà jèe cèikî.

¹⁵Wà tèpa âboro [na Iérusaléma] âna rà popa me tèpa maagé naa gòro naigé, â tòpòrà naa gòro aupuu tâdòiti ma aupuu pipîri, ba

[‡]**4:36** Lévitè—Pwi âboro gée na wâao kà Lévi, na é pitu tà tèpa pwa ârapwaaillò.

ⁿ**5:2** Apostolo 4.34–35

^o**5:3** loane 13.2

^p**5:12** Apostolo 2.43, 14.3

wiàna é me wà Pétérù, â, na o tii goo cè pàararà é ânuuê. ¹⁶ Dau wârù mwara é pâ âboro na rà me gée pàrà village, naa *Iéruusaléma. Â rà popa me tàpé na rà maagé, ma pwa duée goorà. Â rà po capai wâdé diri.

Wà tèpa apostolo âna tâjùrurà

¹⁷ Na gére wàrapwiri, â wà pwi *ukai kà tèpa pwa ârapwaailò ma wà tèpa bée (é gére pâra kà tèpa *Sadukaio), âna rà nye dau piboo goo tèpa apostolo, â rà cau cimadò. ¹⁸ Â rà nye tâjùrurà kaa, â rà türà dò naa na karapuu na ara diri é pâ âboro¹.

¹⁹ ^qÉco na, na ne, âna wà pwi *angela kà Pwi Ukai, âna é tàpiri diri é pâ goropwârawâ kâra i na karapuu, â é pacòobérà. Â é ina tàrà pâ: ²⁰ «Guwà pâra nau tâa na *Wâra pwapwicîri, â guwà picémara édiri pâ na popai goo é pwi *âji wâro bèeni.»

²¹⁻²² Â rà pò ma too naa na Wâra pwapwicîri na bwaa po dàuru, â rà pacâmuri tèpa âboro.

Tiàurà naa na karapuu!

Na gére wàrapwiri, â wà pwi ukai kà tèpa pwa ârapwaailò ma tèpa bée, âna rà todà diri tèpa *wâratûâ, wà tèpa ijiao kâra Ba *Isaraéla, ba na rà ipitiri. Â rà panuâ pâ tèpa wéaa, ba na rà popa me tèpa apostolo, gée na karapuu.

Éco na, na rà tèepaa pâ naa na karapuu, â càra caa pâmarirà. Â rà wâjué còwâ, â rà ina târa wâratûâ pâ: ²³ «Bà pâmari i na karapuu, âna

nye po târi bwàti é pâ goropwârawâ goo, â wà tèpa wéaari wée, âna rà nye jèpa coo na é auwéaa kâra. Éco na, na bà tàpiri pâ goropwârawâ, âna jée ticé âboro na!»

²⁴ Una rà tère pwiri wà pwi caa kà tèpa wéaari Wâra pwapwicîri ma wà tèpa caa kà tèpa pwa *ârapwaailò, â càra caa tâmogòori cèna rà niimiri naa goo é pai tiàu tèpa apostolo, ma cè pwi cèna o tèepaa.

²⁵ Na bwaa gére wàrapwiri, â é tèepaa me pwi jè âboro na ina tàrà pâ: «Tàpéeni! Wà i tèpa âboro na ia guwà tòpòrà naa na karapuu, âna rà wâna Wâra pwapwicîri ni, â rà gére pacâmuri é pâ âboro!»

²⁶ Â rà nye pâra kaa naa na Wâra pwapwicîri wà tèpa wéaa ma wà pwi caa kâra, ba na rà tâjùru tèpa apostolo. Éco na rà nye poparà me bwàti, ba wâgotàra goo i Ba, ba é péa tà èirà goro atù.

Na ara wâratûâ kà tèpa Juif

²⁷ Rà popa me tèpa apostolo, â rà poparà pâdari é wâratûâ maina. Â é tawèerirà wà pwi ukai kà tèpa pwa ârapwaailò pâ: ²⁸ ^r«Tàpéeni! Gona ia câbà caa dau papwicîri jiiwà na guwà pacâmuri naa na pwi neere âboro bèepwiri? Â còo, nabàni, âna guwà nama pâra pitiri Iéruusaléma é câmu kàwà! Â guwà inapàpari pâ nye wàibà kaa na bà tèpa majoro é pai bà kée^s.»

Bà pitère dà Pwiduée co!

²⁹ ^sÉ tòpi tàrà wà Pétérù, na wàilà ma wà tèpa apostolo bée,

¹**5:18** Türà dò naa na karapuu na ara diri é pâ âboro—**é**, Türà dò naa na karapuu kâra napô.

⁵**5:28** Dernière phrase—Grec: «Nümawà na guwà nama tûu naa gòbà é domii kà pwi âboro-bà?»

^q**5:19** Apostolo 12.7-10 ^r**5:28** Mataio 27.25 ^s**5:29** Apostolo 4.19

pâ: «Bà pitêre dà wà Pwiduee, â cacaà tèpa âboro! ³⁰Wâguwà kaa na tètâmwara wà lésu, ba guwà nama é utòtòro goro *kurucé. Êco na é pawâroé** còwâ wà Pwiduee kà tèpa caa kâjè. ³¹Â é naatoo lésu naa gòro âji îê [ba na é pitûâ kâra diri pâ muru]. Â é tòpòé ma é Pwi Ukai, ma é *pwi a pa-uddò. É wàrap-wiri, ba na é tâmogdori é Ba Isaraéla pâ, pâri ma é pinünüma ma o pwanauri é èpà kêe. ³²Â wàibà kaa tèpa *paâjupâra wàra diri é pâ namuru bèepwiri, wàibà ma é Nyuââ Pwicîri, na é naa wà Pwiduee tà tàpé na rà pitêre dèe.»

³³Ûna rà tère pwiri wà tèpa wâratûâ, â rà dau putâmu, â rà pwa na rà tètâmwara wà tèpa apostolo.

É patêre tèpa bée wà Gamaliel

³⁴Êco na é cimadò gée nabibiu kàra é pwi *Farasaio na nee Gamaliel (na é pwi jè *dotée goro é Naèà mwara), na rà dau picâdirié diri é Ba. Â é ilari pâ, na rà tàpo pacòobé tèpa apostolo. ³⁵Â é ina tà tèpa wâratûâ bée pâ: «Ico tèpa béeò Isaraéla, guwà ipwacôowà bwàti goo cè pwina guwà niimiri pâ na guwà pwa tà tèpa âboro bèepwiri. ³⁶ÛCàcaa pâ gòiri é pàara na é tèepaa na wà Theudas, pwi âboro na é nye niimiri pâ dau pwamuru naa gooé. Â wâpâ goro 400 âboro na rà pâra wiâê. Êco na, ûna caamwereê, â rà jèe ipiina diri, â jèe ticè airà. ³⁷Gée na càùé,

na pàara na pûra jéûru âboro na, â é cimadò wà Judas^{††}, wà pwi âboro me gée Galilée. Â wâru tèpa âboro na rà pâra wiâê. Êco na, na é bà, wàé mwara, â wà tèpa âboro bèepwiri, âna rà jèpa ipiina mwara. ³⁸Â nabàni, âna go ina tàwà pâ, na guwà cibwaa kairi tàpé bèepwiri. Bwa, guwà nama rà pâra, ba wiàna é pwina rà pwa, âna me co gée jaa tèpa âboro, â o tiâu. ³⁹Êco na, naa muru me gée jaa wà Pwiduee, â o cacaà pâri ma guwà pacoo. Guwà cibwaa ipwaji ma guwà cicara Pwiduee!»

Â wà tèpa pitûâ, âna rà pâra naa goo é pai ina kà wà Gamaliel. ⁴⁰ÛÂ rà todà còwâ tèpa apostolo, â rà nama pâdirà. Â rà panuârà, â rà tûâri tàra pâ, na rà cibwaa mwa caa tûra na nee lésu.

⁴¹Wâ tèpa apostolo, âna rà còobé jii é wâratûâ, â rà dau ipwâdée, ba wà Pwiduee, âna é tèi pâ, pâri ma pâdirà goo é nee lésu. ⁴²Â édiri na tòotù, naa na Wâra pwapwicîri, ma é pâ pwârawâ, âna rà nye taaci pacâmuri tèpa âboro. Â rà picémara é *Picémara Wâdé goo lésu, pwi *Mesia, [pwi a pa-uddòjè].

Tèpa pitu tà tèpa apostolo

6^xNa pwi pàara-bà, âna jèe pitoo é jéú tèpa cèikî. Â wà tàpé na rà pwa grec^{††}, âna rà pikûuri wà tèpa âboro *Juif na rà pwa *hébéru. Ba wà pa dàpwà kàra, âna po dau cacaà wâdé pai pwa tàra, naa na

**5:30 Pawâro—Faire vivre.

††5:37 Judas—Càcaa wà Judas, pwi acâmu kà lésu, na ia é icurié (1.16–18).

††6:1 Tàpé na rà pwa grec—Tèpa cèikî na rà tèpa Juif, â na rà pitâa gòroigé jii napò Judée.

†5:31 Apostolo 2.33–34; Éféso 1.20; Hébéru 2.10, 12.2

u5:36 Apostolo 21.38 v5:40 Apostolo 4.18

w5:41 Mataio 5.10–12; 1 Pétérù 4.13 x6:1 Apostolo 4.35

ipâdimuru na rà pwa na diri ê pâ tòotù.

²Wà tèpa 12 *apostolo, âna rà todà diri tèpa cèikî, â rà ina tàra pâ: «Càcaa wâdé na bà coo jii ê picémara popai kà Pwiduée, ma bà pâdi ê utimuru. ³Êni co tèpa cèikî béeò, âna guwà pitòrigari cè tèpa 7 âboro gée jaawà, tèpa âboro na guwà còo pâ, nye wâdé kaa ê càrarà ma tûâ kàra, na dipitirirâ ê Nyuââê Pwicîri ma autâmogòrimuru kà Pwiduée. Â bà o nama wakè kàra pwiri. ⁴Ba wàibà, âna bà o jèe nye po tâa co kaa naa goo ê pwapwicîri, ma picémara ê popai.»

⁵Â wâdé târa diri tèpa cèikî, â rà pitòrigari tèpa âboro bèeni:

Étienne (na dau maina ê cèikî kèe,
â dau tâa gòé ê Nyuââê Pwicîri);

Filipo;

Procore;

Nicanor;

Timon;

Parménas;

Nicolas gée na ville Antioche. (Ia é biié naa goro pwapwicîri kà tèpa Juif.)

⁶Â rà poparà medari tèpa apostolo, â rà pwapwicîri kàra wà tèpa apostolo ma tòpò îrà naa gòrà.

⁷Â napwa ê popai kà Pwiduée, âna nye pâra ba maina kaa, â é jèe dau pitoo ê jéu tèpa cèikî na *Iéruusaléma. Â wâru tèpa pwa *ârapwaailò na rà cèikî.

Rà tâjùru Étienne

⁸Wà Étienne, âna pwi âboro na dau maina naa gòé ê *aupwényunyûari kà Pwiduée. Â é pwa ê pâ *câmu kàra pàtâma Pwiduée naa

nabibiu kàra pâ âboro—muru na maina, na rà pò goo. ⁹Êco na pwa pàra tèpa âboro na rà cicaraé—pàra tèpa Juif gée na du ville Cyrène ma Alexandrie na rà me gée na *wâra pitapitiri kà tèpa *ênawéna kîri na jèe tipirà còwâ. Â pwa mwara tèpa Juif gée na du province Cilicie ma Asia na rà cicara Étienne. Â rà pitùra ma wàé [ma pwaé]. ¹⁰Êco na ticè na rà wà tée[¶], ba é tûra na autâmogòrimuru na é naa tée ê Nyuââê Pwicîri.

¹¹Wà tàpéebà, âna rà wâri tèpa âboro, ba na rà piciapwâ gooé ma ina pâ: «Bà tère na é ina pâ popai na èpà naa goo wà *Moosé ma wà Pwiduée.» ¹²Â rà tubagùra nûma tèpa âboro ma wà tèpa pitûâ kàra. Â rà ègò gée paé, â rà tâjùru wà Étienne, â rà popaé pâ naa na *wâratûâ maina.

¹³Rà tòpò mwara tèpa âboro na rà pwâ, na rà ina pâ: «Wà pwi âboro bèeni, âna câé caa nao goro dàbaèpà ê *Wâra pwapwicîri ma é *Naèà. ¹⁴Â bà tère na é gère ina pâ, wà Iésu, é pé pwi Nazareth bèep-wiri, âna ée mwa ténoori ê Wâra pwapwicîri bèeni, â ée mwa tòotéri ê pâ nyamanya na é naa tâjè wà Moosé!»

¹⁵Wà diri tèpa wâratûâ, âna rà niâri pâ wà Étienne. Ba pé pwâra é naporomee, pwacèwii naporomara *angela.

Pai pupûra kà Étienne

7 É tawèeri wà Étienne wà pwi *ukai kà tèpa pwa ârapwaailò pâ: «Nye âjupâra kaa ê pwina rà gère ina naa googà?»

[¶]6:10 Ticè na rà wà tée—Ils ne pouvaient rien faire contre lui.

[¶]6:7 Apostolo 2.41, 16.5 ^z6:10 Luka 21.15

É piwiâ jèkutâ goo tèpa
Isaraéla —Abéraama

^{2a}«Â é tòpi tée pâ: «Tèpa jènereô ma tèpa caa, guwà tère, wà Pwiduee na é maina ma muugère, âna é pièpàparié tà pwi caa kâjè *Abéraama, na é bwaa tâa napô Mésopotamie, béaa kâra è pai pâra kêe nau tâa na ville Haran.

³«Â é ina tée wà Pwiduee pâ: Gà pâra jii è tâa'gà ma è napô'gà, â gà pâra naa na é pwi napô na go mwa tòcia tâgà. Genèse 12.1

^{4b}«Â é còobé wà Abéraama gée napô kà tèpa Kaldé, â é tâa Haran. Gée na càùé, â é bà wà caa kêe. Â wà Pwiduee, âna é popaé me, naa na é pwi napô bëeni, na jè gére tâa na nabà.

^{5c}«É tàmara ina tée wà Pwiduee pâ: Go o mwa naa tâgà, ma wà tèpa gòobàragà, è pwi napô bëeni. Genèse 17.8 Na pwi pàara bëepwiri, âna é bwaa càcaa pâ pipièrù wà Abéraama! Â ticè caapwi ére na pwacèwii auduu goro pwùrujè, na é naa tà Abéraama wà Pwiduee.

^{6d}«Â é ina tée mwara wà Pwiduee pâ: Wà tèpa gòobàragà, âna rà o mwa pwa pârame naa na pwi jè napô, â rà o mwa piâboro kîri, â o mwa tubaèpà tàra naa na 400 naja. ^{7e}«Éco na go o mwa pwa wârimuru târa è pwi Ba, na é pwa ma rà tèpa piâboro kîri kêe. Â gée na càùé, â rà mwa còobé wà tèpa gòobàragà,

â rà o mwa pwamainao, naa na pwi ére bëeni.» Genèse 15.13-14

Isaaka ma lakobo

^{8f}«Gée na càùé, â wà Pwiduee, âna é pacoò è *ipwataâboro kàru ma Abéraama. Â é nama câmu kêe—è pwa *kamaî. Â wà Abéraama, âna é pwa kamaî tà pwi naîê Isaaka, na caapwi nadàpara pwapwicîri kêe. Â wà Isaaka, âna é pwa kamaî tà pwi naîê lakobo, â wà lakobo, âna é pwa tà tèpa 12 naîê, wà tàpé na rà mwa pâra nau tèpa jojooro 12 wâao *Isaraéla.»

loséfa

^{9g}«Wà tèpa aéjii-bà, âna rà piboo goo wà loséfa, pwi jè aéjii kàra. Â rà icurié, â é pâra nau piâboro kîri wà napô *Aigupito. Éco na é nye tà wâjaaé wà Pwiduee, ^{10h}â é nye popaé jii è pâ aré ma tòina. Â é naa tée è autâmogòorimuru, â é nama é wâdéari wà loséfa wà Faraô, pwi ukai naa Aigupito. Wà Faraô, âna é pwa ma é pwi a pitûâ naa napô Aigupito, tèepaa naa goro è pwârawâ kêe.

¹¹ⁱ«Tèepaa me è copwa na maina, naa na diri è napô Aigupito ma *Kanana^{ss}. Â dau pwaée kà tèpa âboro. Â wà tèpa caa kâjè, âna jèe ticè uti kàra. ¹²«Una é tâmogòori pâ, pwa utimuru wà Aigupito wà lakobo, â é tapoo panuâ boo [tèpa naîê] wà tèpa caa kâjè.

^{ss}**7:11** Kanana—Napô na ia é naa tà Abéraama ma tèpa gòobèrèe wà Pwiduee. (Còo nee tii 4.) Còo mwara Neeremuru (Vocabulaire) naa pwâadàra tii.

^a**7:2** Genèse 11.31, 12.1 ^b**7:4** Genèse 11.31-12.5 ^c**7:5** Genèse 12.7, 15.18, 17.8 ^d**7:6** Genèse 15.13-14; Exode 12.40 ^e**7:7** Exode 3.12

^f**7:8** Genèse 17.9-14, 21.4 ^g**7:9** Genèse 37.11,28, 39.2,21-23

^h**7:10** Genèse 41.37-44 ⁱ**7:11** Genèse 41.54, 42.1-2

^{13j}«Naa na béwailu boo kàra, â wà loséfa, âna é nama rà còinaé wà tèpa cièe. Géewê, â wà Faraô, âna é mwa bàra tâmogòori é tâa kà loséfa. ^{14k}Â wà loséfa, âna é nama popa me wà caa kêe lakobo, ma diri é tâa kêe, na rà po 75 diri. ^{15l}Â é boo naa Aigupito wà lakobo, â é mwa bà naawê, wàilà ma tèpa caa kâjè. ^{16m}Â nye popa dò còwâ é napwùrudòrà naa na ville Sikem. Â tòpòrà naa na nacârû na é wâri goro mwani wà Abéraama târa é wâao kà Hamor.

¹⁷ⁿ«Â jèe pâmwünyabweri pwi pàara na o jèe coo i auinabéaa na é ina wà Pwiduee tà Abéraama. Ba wà tèpa Isaraéla, âna rà pimaina ma ipwénaî na Aigupito. ^{18o}Êco na é pâra nau cimadò é pwi jè ukai naa Aigupito, na é câbapiticémuru naa goo é wakè kà loséfa. ¹⁹Wà pwi ukai-bà, âna é ipwa tûâ târa i Ba kâjè, â é pwa ma tubaèpà tàra. Â é tacoo goorà ma rà pâra jii é tèpa nari èpo kàra, ma panuàrà, ba na rà bà.»

Moosé

^{20p}«Na pwi pàara-bà, âna pitèpa wà *Moosé, pwi nari èpo na dau wâdé pai còòè, â wâdé tà Pwiduee wàé. Â ipièrù gooé naa na âracié parui naa jaa du nyaa ma caa kêe. ^{21q}Â ûna ru panuâé [wiâra é autûâri] â é pâmarié wà tô na naî wà ukai Faraô. Â é popaé ma pwi naîé. ²²Â rà pacâmurié naa na diri é tà manga kà tèpa Aigupito, â pwi a tûra bwàti, ma pwi a wakè bwàti.

²³«Ûna 40 naja kêe, â me naa na pwâranümee pâ, na é cai wà tèpa aéjii kêe, é Ba Isaraéla. ^{24r}Â é pâ-mari pwi jè Aigupito na é gére èi pwi jè âboro Isaraéla. Â é pwamuruê jii pwi a èié, â é tètâmwara wà pwi Aigupito. ²⁵É tà niimiri pâ wà tèpa aéjii kêe, âna rà o tâmogòori pâ, wà kaa Pwiduee na é cùrué pâ, ba na pwi a pa-udòrà, êco na càra caa tâmogòori.

²⁶«Â, na pwi tòotù gée paé còwâ, âna é còo wà tupédu âboro Isaraéla na ru gére piokée. Â é pi-coo nadàparu, â é ina tàru pâ: “Du âboro èpo, gàu tàgére tupédu aéjii, cina gàu pipwa tàu na èpà?” ²⁷Êco na wà pwi âboro na é pwa na èpà tà pwi bée âna é cètùu wà Moosé. Â é ina tée pâ: Wàilàapà na pacimagà ma gà pwi ukai ma gà pwi a pitèimuru? ²⁸Wà nau? Pwa na gà tètâmwaraô pwacèwii pai tètâmwaragà, géecaa, wà pwi Aigupito?Exode 2.14 ^{29s}Ûna é tère pwiri wà Moosé, â é nye uru kaa. Â é pâra na pwa pârame naa na napô Madian. Â pitèpa naawê wà tupédu naîé.

^{30t}«Gée na càuru 40 naja, â é tâa wà Moosé naa namaré, wâmwünyabweri gòrojaa Sinaî. Â é còo é nari upwâra na tò. Â wà pwi jè *angela, âna é nye cipàparié kaa na doromara ânye. ³¹É nye dau pò kaa wà Moosé, â é me mwünyabweri, ba na é còo bwàti. Â é tère é pwâratùra kà Pwi Ukai, na é ina tée pâ: ³²Wàgo Pwiduee kà tèpa caa'gà, wà Pwiduee kà *Abéraama,

j7:13 Genèse 45.1–4,16 **k7:14** Genèse 45.9–11, 46.27 **l7:15** Genèse 46.1–7, 49.33 **m7:16** Genèse 23.2–20, 33.19; Josué 24.32

n7:17 Exode 1.7 **o7:18** Exode 1.8–22 **p7:20** Exode 2.2

q7:21 Exode 2.3–10 **r7:24** Exode 2.11–15

s7:29 Exode 2.21–22, 18.3–4 **t7:30** Exode 3.1–10

ma Isaaka, ma lakobo. Exode 3.6 Â é nye pwùkùrù* kaa wà Moosé goo é pai wàgôtée, â pwacoé tée ma é niári.

³³ «Â é ina tée wà Pwi Ukai pâ: Gà tòpwùtù du wàràâgà, ba napwa é pwi ére bèepwiri na gà gére coo wê, âna ére na pwicîri. ³⁴Go jée còo i aré ma tòina kâra i Ba kôo Isaraéla, na Aigupito, â go tère é pwâra càwé kée. Â go boome, ba na go pacòobée. Êni, âna gà pâra, ba go o mwa nama gà pâ naa Aigupito. Exode 3.5-10

³⁵ «[É naa tà Moosé é tàrù bèepwiri wà Pwiduée] êco na càra caa còoinaê wà tèpa jènereê, â rà ina pâ: Wàilàapà na pacimagà ma gà pwi ukai ma gà pwi a pitèimuru? Exode 2.14 Wàé kaa na é panuâê wà Pwiduée ma pwi a pitûâ, ma pwi a pipoparà†. Ba wàé na ia é pitòrigarié wà pwi angela kà Pwiduée na é cipàparié naa na i na nari upwâra.

³⁶ u«Â wà Moosé na é nama còobé é Ba kée gée Aigupito. Naa na 40 naja, âna é pwa é pâ *câmu kâra pàtâma Pwiduée naa napô Aigupito, naa nawià Mii, ma naa namaré. Â rà pò goo wà tèpa âboro. ³⁷Wà kaa pwi Moosé bèepwiri na é ina târa é Ba Isaraéla pâ: Wà Pwiduée, âna ée mwa pacimadò gée nabibiu kàwà cè pwi *péroféta na é pwacèwiio. Deutéronome 18.15 ³⁸vNye wà mwara wà Moosé na é tâa jaa tèpa caa kâjè, na rà caatâa namaré. Â nye wàé mwara na ia é

patùraé i pwi angela, naa gòrojaa Sinaï, â na ia é naa tée é pâ popai târa wâro, ba na ée mwa naa tâjè.»

Tàutàra goo Moosé

³⁹ «Êco napwa wà tèpa caa kâjè, âna tàutàra na rà pitère dèe, â tàutàra gooé, â nùmarà dâra wâjué còwâ naa Aigupito. ⁴⁰wÂ rà ina tà wà *Arona [pwi cièe] pâ: Gà pwa cè pâ ânuuru duée kâjè cèna rà pâbéaa kâjè. Ba pé pwi Moosé bèepwiri, wà pwi a pacòobéjè gée napô Aigupito, âna câjè caa tâmogdòri cèna gére tèepaa mariê. Exode 32.1 ⁴¹xNa tòotù-bà, âna rà pwa é pé nari paaci, ba na pé ânuuru duée kâra, â rà pwa ma pwa *ârapwaailò tée. Â rà dau ipwàdée kaa goo pwina rà pwa. ⁴²yNapwa naa goo Pwiduée, âna é panuârà ma rà pwapwicîri târa [é tòotù ma parui ma] é pâ îricò. Ba jée wii naa na é tii kà tèpa péroféta, pâ:

Tòpi tòo co, Isaraéla!

Guwà pwapwicîri tâi

na guwà tâa namaré?

Guwà pwa ârapwaailò tâi

naa na 40 naja?

⁴³Nye càcaa wâgo!

Guwà popa wâ imwaano

kâra duée Molok‡!

Guwà popa é îricò

kâra duée Réphan¶!

Guwà ipwamainaru

goro *ânuurumuru

na ia guwà pwa goro îwà.

Êkaa na guwà tée:

*7:32 Pwùkùrù—Avoir la chair de poule, trembler de peur.

†7:35 Apipoparà—Leur dirigeant (a-pi-popa-rà).

‡7:43 Molok—Pwi jè duée kà tèpa Kanana.

¶7:43 Réphan—Pwi jè duée kà tèpa Babulona.

u7:36 Exode 7.3, 14.21; Nombres 14.33 v7:38 Exode 19.3

w7:40 Exode 32.1 x7:41 Exode 32.2-6 y7:42 Amos 5.25-27

Go nama guwà còobé awé
jii napô kàwà.
Guwà o pwa karapuu
naa napô *Babulona.» Amos 5.25-
27

Wâra pwapwicîri goro imwaano

⁴⁴ «Wà tèpa caa kâjè, âna rà pwa
ê wâra pwapwicîri goro imwaano,
ba na é wâjaarà wà Pwidueé. Rà
pagòtù i wâ-bà wiâra é pai câmuri
kà Pwidueé, na ia é paari tà Moosé.
⁴⁵ ^zGée na càurà, â wà tèpa naîrà,
âna rà tòpi é pwi wâra pwapwicîri-
bà. Â rà popa wiâra na rà pâra wiâ
wà Iosua. Â rà pa goro paa é napô
[Kanana] â rà tâaboo naawê. Ba
wà Pwidueé, âna é pwâri tèpa Ba
na rà tâa wê béaa kàra. Â i wâra
pwapwicîri-bà, âna é tâa wê tiagoro
é pàara kà ukai *Davita. ⁴⁶ ^aÂ napwa
wà Davita, âna wâdé tà Pwidueé
wâé. Â é ilari jiié pâ, na é pacima cè
Wâra pwapwicîri kâra é Ba Isaraéla[§].
⁴⁷ ^bÂ wà *Solomona na é mwa bari
é wà kà Pwidueé.

⁴⁸ «Êco na wà Pwidueé na é tâ-
jaijè, âna câé caa tâa na é wà
na pwa goro na-araraîri âboro. Ba
wàèni é pwina é ina, na é naigé mee
wà pwi péroféta kêe:

⁴⁹ Ê napwéretòtù,
âna autâa kôo;
Ê gòropuu diri,
aucò kîri kôo.
Wâpà cè wà

na guwà bari,
na pâri ma go tâa na?
Wâpà cè wâao
cèna go tâa wê?
⁵⁰ Ba nye wâgo kaa,
na go tòpò diri,
goo du na-araîô.» Ésaïe 66.1-2

Guwà tèpa cicara Pwidueé!

⁵¹ ^cÉ ina mwara wà Étienne tà tèpa
pitûâ pâ: «Po dau gòo é pâ pûruwà!
Ba tàutàwà na guwà tère é popai
kà Pwidueé! Guwà nye ciburà ci-
cara é Nyuâaê Pwicîri, pwacèwii wà
tèpa caa kàwà. ⁵² ^dBa rà tubaèpà
ma pòtâmwara tèpa péroféta diri,
wàilà na rà tàmara^{**} inapàpari é pai
tèepaa kà Pwina é *tàrù.

«[Wà pwiibà, âna é pitòrigarié wà
Pwidueé] êco na guwà icurié, â
guwà tèpa pòtâmwereé. ⁵³ Wâguwà
tàpé na guwà tòpi é Naèà kà
Pwidueé na rà pinaigé mee tàwà
é pâ angela^{††}, â câguwà caa pâra
wiâra.»

Rà tètâmwara Étienne

⁵⁴ Na rà tère é popai-bà wà tèpa
pitûâ, â rà nye dau putâmu kaa, â rà
pitòngûru poropwàrà, naa goo wà
Étienne.

⁵⁵ ^eÊco na é boo naa gòé é Nyuâaê
Pwicîri, â é niâ too naanidò *nap-
wéretòtù wà Étienne, â é côo é
muugère kà Pwidueé, â é côo wà
lésu na é coo gòro ètò kà Pwidueé^{††}.

[§]**7:46** Ba Isaraéla—Grec: Pwârawà kà Iakobo.

^{**}**7:52** Tàmara—En avance. Tà-mara.

^{††}**7:53** Ê pâ angela—Rà ina wà pàra tèpa Juif pâ, é Naèà, âna rà pinaigé
mee wà tèpa angela.

^{††}**7:55** Gòro ètò kà Pwidueé—Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Gòro âji î wà
Pwidueé.

^z**7:45** Josué 3.14-17 ^a**7:46** Exode 25.40; 2 Samuel 7.1-16

^b**7:47** 1 Rois 6.1-38 ^c**7:51** Ésaïe 63.10 ^d**7:52** Mataio 23.31

^e**7:55** Psaume 110.1

^{56f} Â é ina pâ: «Guwà tère! Go côo è napwéretòotù na é tàpirié, â wà *Pwina naîri âboro na é coo gòro étò kà Pwiduée!»

⁵⁷ Â rà nye uu too kaa wà tèpa pitûâ, burà cémoori è pwâranyûrurà, â rà nye itàa me kaa naa gòé. ⁵⁸ Â rà bèerié boo naa gòroigé jii è ville, â rà tòpwùtù ârabwée kàra, ma tòpò naa goro majoro â è pwi âboro èpo, na nee Saulo. Â rà èi Étienne goro atü, ba na rà catàmwereê.

⁵⁹ Â è pwapwicîri burà ina pâ: «Pwi Ukai Iésu, gà tòpi è nyuâaô.»

^{60g} Â è tùu jûrué, â é tomara too pâ: «Pwi Ukai, gà cibwaa pitôowâri tàra è pwi èpà bèeni rà pwa tô!» Â é bà.

8 Wà Saulo, âna é wâgoo è pai tètàmwara wà Étienne.

É tubaèpà tà tèpa cèikî wà Saulo

Nye na kaa pwi tòotù-bà, na nye maina pâ kaa è pai tubaèpà tà tèpa cèikî wà *Iéruusaléma. Â rà jèpa ipi-ina pâ naa pâ ére gée goo *Judée ma Samaria. Â wàco tèpa *apostolo na rà nye tà tâa Iéruusaléma. ² Wà tèpa âboro na rà dau pitòimirà naa goro è pwapwicîri, âna rà pwàniri wà Étienne, â rà dau imurué ba maina.

^{3h} Êco napwa naa goo wà Saulo, âna é nye dau tubaèpà kaa tà tèpa cèikî, â é tédidirirà. Â é ipâra wii pâ pwârâwâ kàra, â é pwa ma dàti còobé è paaò ma ilàri, â naarà dò naa na karapuu.

Wakè kà Filipino na Samaria

⁴ Wà tèpa cèikî na ia rà ipiina, âna rà jèpa pâra naa è pâ napô, â rà picémara è *Picémara Wâdé. ⁵ É pâra wà Filipino¹¹ naa na pwi ville gée goo Samaria, â è picémara tà tèpa âboro naawé [pâ, wà Iésu, âna é] pwi *Mesia, [pwi a pa-uddòjè]. ⁶ Â rà nye po cau tàmaari bwàti è pwina é ina tàra, [na pâ tòotù] ba rà tère ma côo è pâ câmu na é pwa, goro è pàtâma Pwiduée. ⁷ Ba è pâ duée, âna rà uu too, na rà còobé gée goo tàpé na rà wâru. Â wâru mwara tèpa pitàbwamwa ma tàpé na rà bee na rà capai wâdé diri. ⁸ Â dau maina è ipwàdée na è pwi ville-bà.

Simona pwi a pwa tutê

⁹ É nye mara tâa na è pwi ville-bà è pwi âboro na ina gooé pâ Simona. É pwi a pwa tutê, â é nama dau pwa-muru naa gooé. Â wà tèpa âboro na napô Samaria, âna rà dau pò goo è pwina é pwa.

¹⁰ Wàilà diri, tapoo gée goo tèpa nari èpo tiagoo tèpa ijiao, âna rà mu nye po tàmaarié bwàti, â rà nye cau ina diri kaa pâ: «Wà pwini, âna nye tâa gooé kaa è pàtâma wà Pwiduée, na dau maina awé!» ¹¹ Rà nye dau tàmaarié bwàti kaa, ba jèe dau gòiri è pàara, na é pwa ma rà pò goro è pai pwa tutê kée.

¹² Êco na, [ûna é tèepaa me] wà Filipino, â rà cau tèreê, na é picémara tàra è Picémara Wâdé goo wà Iésu Kériso, ma è *Mwaciri kà Pwiduée. Â rà cèikî naa goo, â rà

¹¹ **8:5** Filipino—Pwi jè ârapàara tèpa 7 apitu tà tèpa apostolo. (Còo Apostolo 6.5.)

^f **7:56** Kolosé 3.1 ^g **7:60** Luka 23.34

^h **8:3** Apostolo 9.1,13, 22.4, 26.9-11

nama *upwaarà—wà tèpa paa ma pa ilàri mwara.

¹³ Napwa naa goo wà Simona, âna é cèikî mwara, â *upwaaé. Gée na càùé, â jèe câé caa pâra jii wà Filipino. Â é côo é pâ *câmu na maina kâra pàtâma Pwiduee na gére coo, â po dàpàgà tée, wàé mwara.

¹⁴ Wà tèpa apostolo, na rà tâa lérusaléma, âna rà tère pâ rà jèe tòpi é popai kà Pwiduee wà tèpa âboro Samaria. Â rà panuâ pâ wà Pétèru ma loane. ¹⁵ Ûna ru tèepaa pâ naa jaarà, â ru pwapwicîri kàra, ma rà tòpi é Nyuâaé Pwicîri. ¹⁶ Ba câé caa pâji boo naa gò cè pwi jè ârapàararà, ba bwaa nye po upwaarà co naa na nee Pwi Ukai lésu. ¹⁷⁻¹⁸ Â ru tòpò îru naa gòrà, â rà tòpi é Nyuâaé Pwicîri.

Ûna é côo pwiri wà Simona, [â é pò] ¹⁹ â é ina tà tupédu apostolo pâ: «Gàu naa tóo mwara é pwi pàtâma bèepwiri, ba na go tòpò é îo naa gò pâ âboro, ba na rà tòpi é Nyuâaé Pwicîri.»

Â pwa na é naa mwani tàru.

²⁰ Êco na é ina tée wà Pétèru pâ: «Pwiini! Wâdé na tiàugà bau é mwani'gà! Wànau? Gà tà niimiri pâ, é âraimeai kà Pwiduee, âna muru wâri goro mwani? ²¹ O nye ticé kâgà gée goo é wakè kâbu! Ba po dau èpà é pwârânümagà! ²² Biigà jii é pâ auniimiri'gà na èpà, â gà pwapwicîri tà Pwi Ukai, ba na é pwanauri tâgà é auniimiri'gà. ²³ Ba go côo pâ jèe dipitirigà é èpà, â gà dau pwi a piboo. Ba é èpà, âna é pii é pwârânümagà ma auniimiri'gà.»

²⁴ Â é tòpi tàru wà Simona pâ: «Tupéeni, gàu pwapwicîri ba kôo, ba na o càcaa tèepaa mariô é pâ namuru na gàu gére ina!»

²⁵ Ru picémara é popai kà Pwi Ukai wà Pétèru ma loane. Â gée na càùé, â ru wâjué còwâ naa lérusaléma. Â wii naigé, âna ru picémara é Picémara Wâdé naa na é pâ village na wâru, gée goo Samaria.

É cèikî pwi âboro gée Éthiopie

²⁶ Napwa naa goo wà Filipino, âna é patùraé é pwi *angela kà Pwi Ukai, â é ina tée pâ: «Gà cimdò, â gà pâra wii naigé na é boo gée lérusaléma naa Gaza, pwi naigé na càra caa ciburà wédò na.»

²⁷ Â é nye cimdò kaa wà Filipino, â é pâra. Ûna é pâra wii é naigé, â ipitiru ma pwi jè âboro gée napô Éthiopie^{§§}. Wà pwiibà, âna pwi âboro imaina* naa na pitûa goo é pâ mwani kà tò ilàri ukai naa Éthiopie. Ba é wâjué còwâ gée goro aupwamaina Pwiduee na lérusaléma. ²⁸ Â é gére pûra é tii na é wii wà *péroféta Isaia, na é na wàtio kée.

²⁹ É ina tà Filipino é Nyuâaé Pwicîri pâ: «Gà paé, ba na gà cimwûnyabweri é pwi na wàtio bèepwiri gére me.»

É patùraé goo lésu

³⁰ É itàa pâ wà Filipino, â é tère wà pwi Éthiopie na é gére pûra é tii kà péroféta Isaia. Â é tawèerié wà Filipino pâ: «Gà nye tâmogòori é pwina gà gére pûra?»

³¹ Â é tòpi tée pâ: «Na o wànau târa cè pai tâmogòori kôo, wiàna

§§8:27 Éthiopie—Napô wà Afrique, wâboo iti kâra Aigupito (Égypte).

*8:27 Pwi âboro imaina—Grec: Pwi eunuque, pwi âboro imaina. (Còo Mataio 19.12.)

nye ticè na paari tîo?» Â é ila wà
Filipo pâ, na é too ma é tâa jaaé.
32-33^j Napwa pwi ére na tii na é gére

pûra, âna wâéni:
Rà popaé pâ,
pwacèwii pwi mutô
na tapàgà na wàé.
É tà tâa, é tà cîô
na rà pwa tée na èpà.
Nye dau ticè *tàrù
kâra é pwina rà pwa.
Rà dâtîé pâ
dàra pwâra bà kée,
pwacèwii pwi mutô
naa na wâra taa macii.
Rà wâpà pâ naîê?
Â dà cè jèkutâ
na piwiâ goorâ?
Au, bwa, ba nye ticè!
Ba jèe patâjii
é wâro kée ni
na é tâa gòropuu. Ésaïe 53.7-8

34 Â é tawèeri Filipo wà pwi a
pitûâ, pâ: «Pâri ma gà ina tîo, pâ,
wàilàapà na é inaê naani wà pwi
péroféta? É nye pi-inaê còwâ, é, é
ina cè pwi jèpwi?»

35 Â, tapoo gée goo pwi
auinapopai-bà, â é inapàpari tée
wà Filipo é Picémara Wâdé goo wà
lésu.

É cèikî ma upwaaé

36^k Na ru pâra wii naigé, â ru pâ-
mari é najawé, â é ina tà Filipo pâ:
«Dà cè pwina o pacoo wiàna up-
waa na jèe wâéni i najawé.»

{ 37 Â é tòpi tée wà Filipo pâ:
«Wiàna gà cèikî gée na âji pwârânü-
magà, â pâri ma upwaagà.»

Â é tòpi tée pâ: «Go cèikî pâ,
wà lésu Kériso âna *Pwina naî
Pwidué.» }

38 Â é nama pacoo i na wâtio, â
ru boo ma wà Filipo naa najawé, â
é upwaaé. 39 Na ru tò còwâ gée na-
jawé, â é nye dàgòtù wà Filipo kaa é
Nyuâaê kà Pwi Ukai, â câé mwa caa
côô còwâ wà pwi a pitûâ. Éco na é
dau ipwàdée kaa, â é nye pâra wii
naigé kée.

40^l É mwa tòpò wà Filipo naa na
ville Azot é Nyuâaê kà Pwi Ukai. Â
géewé, â é pâra naa Césarée wà Fil-
ipo. Â wii naigé, â é picémara é Picé-
mara Wâdé naa na diri é pâ ére.

É todà Saulo Pwi Ukai lésu

9^m Na pwi pâara-bà, âna é dau
putàmù wà Saulo naa goo wà
tèpa cèikî naa goo wà lésu. Dau
nùmee na é pòtàmwararà, â é
mudàra cè pai pwa wèe. Â é pâra
nau còo wà pwi *ukai kà tèpa pwa
ârapwaaillò. 2 Â é ilari jiié pâ, na é wii
cè tii, tà tèpa pitûâ kâra pâ *wâra
pitapitiri na ville Damas. Ê tii-bà,
âna é naa é tàrù kée ma é tâjùru diri
tèpa cèikî na é pâdarirâ—wà tèpa
paa ma ilàri na rà wâgoo é pai
*pâra wiâ Pwi Ukai—ba na é poparâ
me naa *Iérusaléma.

3 Â, na é gére pâra wii naigé pâ
naa Damas, â ûna é pâmwyabw-
eri wè, â nye me kaa géénidò *nap-
wéretòtù é pwi pwéelaa, â é pwée-
laa bèepié. 4 É nye tûuboo kaa naa
napuu, â é tère pwi pwâratùra na
ina tée pâ: «Saulo, Saulo, cina gà
tubaèpà tîo?»

5 [Nye dau wâgo tà Saulo kaa] â é
tawèeri pâ: «É?! Wâgà wàa, co Pwi
Ukai?»

Â é tòpi tée wà Pwi Ukai pâ:
«Wâgo lésu, na gà gére tubaèpà

^j8:32-33 Ésaïe 53.7-8

^k8:36 Apostolo 10.47

^l8:40 Apostolo 21.8

^m9:1 Apostolo 8.3

tôo†. ⁶Gà cimadò, â gà tò naa Damas, ba o mwa ina tâgà naawê, cè pwina gà pwa.»

⁷Wà tèpa âboro na rà pâra wiâê, âna nye po dàpàgà tàrà, â càra caa tâmogòori cèna rà ina. Ba rà nye tère é pwàratùrà, éco na nye ticè âboro cèna rà còo.

⁸Ūna é cimadò gée napuu wà Saulo, â é niâ, éco na jèe câê caa còojè. Â rà mwa po tu naa goro îê, â rà popaé pâ naa Damas. ⁹Â âracié tòotù na é tâa, â câê caa còojè, â câê caa ija ma wâdo.

É cùru Ananias pàdari Saulo

¹⁰É tâa Damas pwi jè a cèikî na nee Ananias. Â é pièpàparié tée wà Pwi Ukai, â é ina tée pâ: «Ananias!»

Â é tòpi tée pâ: «Wànanu?»

¹¹Â é ina tée wà Pwi Ukai pâ: «Gà cimadò, â gà pâra naa na pwi naigé na nee 'Tàrù' â gà mudàra na pwàrawâ kà Judas, wà pwi âboro gée na ville Tarse, na nee Saulo. Ba é gère pwapwicîri, â go nama é còo naa na nyuâa ¹²é pwi âboro na nee Ananias na é gère tòme. Â é tòpò du îê naa gòé, ba na é còojè còwâ.»

¹³Â é tòpi tée wà Ananias pâ: «Au, Pwi Ukai, wà pwi âboro-bà, âna wâru tèpa âboro na rà inaê ba èpà tòo. Ba rà ina pâ: “Po dau wâru pâ muru na èpà, na é pwa tà tèpa âboro kà Pwiduée—tèpa cèikî naa goo wà Iésu—na Iérusaléma.” ¹⁴Â é gère wâni pa é tàrù, na rà naa tée wà tèpa caa kà tèpa pwa ârap-

waailò, ba na é tâjùru diri wà tèpa âboro na rà ipwamainagà.»

¹⁵Éco na é tòpi tée wà Pwi Ukai pâ: «Gà pâra, ba go jèe pitòrigari wà pwi âboro bèepwiri, ba na é pwi neemuru wakè kòo. Ba ée mwa pamogòori é neèò na ara é pâ Ba ma tèpa ukai kàra, ma na ara mwara é Ba *Isaraéla. ¹⁶Â go o mwa paari tée diri é pwina, na ée pwa naa na aré ma tòina, ba kòo.»

¹⁷Â é nye còobé kaa wà Ananias, â é pâra.

É pwapwicîri kée Ananias

É tò wà Ananias naa na pwàrawâ na é tâa wê wà Saulo. Â é tòpò du îê naa gòé, â é ina tée pâ: «Saulo, pwi a cèikî béeò, é cùruo wà Pwi Ukai Iésu—wà Pwi Ukai na ia é piàpà-parié tâgà na naigé Damas. Â é panuâo me, ba na gà còojè còwâ, â, ba na dipitirigà é Nyuâaê Pwicîri.»

¹⁸Â nye tûu kaa géeni na âraporomee Saulo é pâ pwina pwacèwii é upàra ârawéa, â é còojè còwâ. Â é cimadò, â pwa ma *upwaaé. ¹⁹Â é ija, â me còwâ é nii kée.

É tapoo inapàpari Iésu wà Saulo

Bwaa tàpo pwa tòotù kà Saulo na Damas jaa tèpa cèikî. ²⁰Â géewê, âna é nye picémara kaa é popai, pâ naa é pâ wâra pitapitiri. Â é inapà-pari tàrà pâ wà Iésu, âna nye wàè kaa *Pwina naî wà Pwiduée.

²¹PWà diri tàpé na rà gère tà-maariê, âna rà dau pò. Â rà ina pâ:

†9:5 Pàra Tii Pwicîri naa na grec, âna rà naagée pâ popai bèeni: «O dau gòo naa googà, na gà cicara Pwiduée.» Po dau dàpàgà tà Saulo, â é dau céca. Â é ina pâ: «Pwi ukai, dà na nūmagà na go pwa?» Â é tòpi tée wà Pwi Ukai pâ...

†9:15 Apostolo 25.13, 27.24; Roma 1.5 **†9:16** 2 Korénito 11.23-28

†9:21 Apostolo 8.3

«É! Gona càcaa wàé kaa, na ia é dau gòo goro tubaèpà tà tèpa cèikî naa goo lésu, na lérusaléma? Â é me mwara naani nau tâjùrurà ma poparà pàdari tèpa caa kà tèpa pwa àrapwaaailò!»

²²Éco na pimaina too é pàtama Pwiduee naa goo é pai tùra kà Saulo. Â é pamogòori tà wà tèpa *Juif géé Damas pâ, wà lésu, âna é Pwi *Mesia, [pwi a pa-udò na rà tapacîé géé na biu]. Â càra caa tâmogòori cè pwina rà tòpi tée.

É uru jii tèpa pièpàrié

²³Jèe tàpo pwa pàara kà Saulo wàjaarà, â rà ipitiri wà tèpa Juif, â rà pitèrerà, ba na rà tètàmwereé.

²⁴Â, na diri é pâ ne ma pwaa, âna rà wéaa dèe goo é pâ goropwàrawâ goro napô, ba na rà catàmwereé. Éco na é pâra nau tâmogòori pwiri Saulo. ²⁵Â, na jè ne, âna rà nama é uru wà tèpa bée. Ba rà tòpòé naa na pé na ai, â rà panuâé boo wii é pé goropwiinawâ babé wâri napô.

É pitu tée Barnabas

²⁶É pâra naa lérusaléma wà Saulo, â é mudàra cè pai pwa wèe, ba na é pâra mari tèpa cèikî. Éco na wâgotàra diri gooé, ba càra caa wâari pâ é jèe pwi jè a cèikî.

²⁷Éco na é pitu tée wà Barnabas†. Ba é popaé pàdari wà tèpa *apostolo, â é piwiâ tàra pâ: «Wà Pwi Ukai, âna é piâpàparié tà pwiibà naa gòro naigé, â é patùraé. Â ni, âna câé caa piwâ na é picémara naa na nee lésu na Damas.»

²⁸Tapoo géewê, âna é jèe tâa jaarà wà Saulo, â é pâra ma me naa lérusaléma, â é picémara ba gòo naawê, naa na nee Pwi Ukai.

²⁹Â é patùra mwara wà tèpa Juif na rà pwa grec. Éco na rà pwaé goro pwina é ina tàra, â wailà mwara, âna rà mudàra cè pai pwa wèe, ba na rà catàmwereé. ³⁰Ūna rà tâmogòori pwiri wà tèpa cèikî, â rà popaé pâ naa na ville Césarée. Â géewê, âna rà pwa ma é pâra naa Tarse.

³¹Na pwi pàara-bà, âna rà wâro na é tàbwàti wà tèpa cèikî wâna diri é pâ napô *Judée, Galilée ma *Samaria. Rà pipagòora, â rà pawicîri wà Pwiduee. Â dau pitoo é jéùrà ba é pitu tàra é Nyuâaé Pwicîri.

Wakè kà Pétèru na Lydda ma Joppé

É pâra còwâ wà Énée

³²Wà Pétèru, âna é cai pâ mwara tèpa âboro kà Pwiduee na diri é pâ napô, â é pwa ma boo tia jaa wà tàpé na rà tâa na village Lydda. ³³Â é pâmari naawê pwi jè âboro na nee Énée, na jèe 8 naja kèe goro puu gòro aupuu kèe, ba é pitàbwamwa.

³⁴Â é ina tée wà Pétèru pâ: «Énée, é pwa ma gà wâdé ni wà lésu Kériso! Cimadò, â gà pipîri é aupu-ugà!» Â é nye cimadò kaa.

³⁵Ūna rà còwê [na é pâra] â rà cèikî naa goo wà Pwi Ukai wà diri tèpa âboro Lydda, ma Saron[¶].

†9:27 Barnabas—Còo Apostolo 4.36–37.

¶9:35 Saron—Nacê na maina, 80 km pai gòri wèe, ma 15 km pai maina wèe.

¶9:22 Apostolo 18.28 ¶9:25 2 Korénito 11.32–33

¶9:26 Galatia 1.17–19 ¶9:27 1 Korénito 9.1

É pawâro cowa Tabitha

³⁶ Wajaa tēpa cèikî na ville Joppé, âna pwa é tô ilàri, na nee Tabitha [naa na *hébéru] ma Dorcas naa na grec. É tô a nye po wakè kée pwa pwina wadé. Ba é pitu tà tàpé na piticé neemurà. ³⁷ Éco na, na pàara-bà, âna é maagé, â é bà. Gée na càuru na rà papitooé, â rà popaé too naa na pwi narawâ na tâdòiti. ³⁸ Ūna rà tâmogdori wà tēpa cèikî wê pâ, wà Pétérú âna é tâa Lydda, â rà cùru pâ tupédu ârailu béerà nau ina tēe pâ, na é wacî medarirà. (Ba càcaa wàiti Lydda pâ naa Joppé.) ³⁹ Â é nye pâra kaa wiâru wà Pétérú. Ūna é tèepaa pâ, â rà popaé too naa na pwi narawâ na tâdòiti. Â wà diri é pa ilàri dàpwà, âna rà cibèepié burà i, â rà paari tēe na jèpapara ârabwée na é pwa wà Tabitha, na é bwaa wâro.

⁴⁰ Â é pacòobérà diri wà Pétérú, â é tùu jùrué, â é pwapwicîri; â é tabiié dâra i naiiri âboro bà, â é ina tēe pâ: «Tabitha, cimadò!»

Â é nye niâ kaa wà tōobà, â ūna é cōo wà Pétérú, â é nye too kaa nau tâa! ⁴¹ Â é tu pâ dèe wà Pétérú, â é pacimaddé. Â nabwé, â é todà pa ilàri dàpwà ma diri pàra âboro kà Pwiduée, â é paari tàra wà Tabitha, na é jèe wâro cowa!

⁴² Diri tēpa âboro wà Joppé, âna rà tēe é pwi jèkutâ-bà, â dau wâru tàpé na rà cèikî naa goo wà Pwi Ukai. ⁴³ Tàpo gòiri wà Pétérú wê, â é pitâa jaa pwi âboro na nee Simona, pwi a wakè goro parawére macii.

Pétérú ma Corneille

10 Pwa pwi âboro na é tâa Césarée na nee Corneille,

pwi *Roma. Wà pwiibà âna é pwi jè caa kâra 100 coda, gée nabibiu kâra wâra coda kà tēpa Italie. ² Wà pwi âboro-bà, âna wadé tēe é pwapwicîri kà tēpa *Juif, wàe mara é pwârawâ kée. É dau pwi a pimeai tēpa Juif na ticè kâra, â é pwi a nye tà pwapwicîri tà Pwiduée.

É patùra Corneille pwi angela

³ Na jè tòotù, na âracié inere-tòotù na càuru ija, â é pwapwicîri, â é nye po cōo bwàti kaa pwi *angela kà Pwiduée na é tò marié naa wâ, â é ina tēe pâ: «Corneille!»

⁴ Â é nye po cōo kaa wà Corneille, â dau wâgotêe, â é ina pâ: «Dà, co Pwi Ukai?»

Â é ina pwi angela pâ: «Napwa é pâ pwâra pwapwicîri'gà, âna é tēe wà Pwiduée, â é cōo é pai imeaigà, â câe caa imwûru jii. ⁵ Gà naa pâ ni naa Joppé cè tēpa âboro, ba na rà pâ nau todà me wà Simona, na ina gooé mwara pâ Pétérú. ⁶ É pitâa jaa wà Simona, pwi a wakè goro parawére macii. É pwârawâ kà pwiibà, âna tâa bàrawià.»

⁷ Na é pâra cowa i pwi angela, â wà Corneille, âna é todà tupédu ârailu âboro gée jaa tēpa ênawéna kée. Â é todà mwara pwi jè coda kée, gée nabibiu kà tēpa coda na é pitûa kâra—pwi coda na jèe dau gòrié jaaé, â pwi a pitòimirié naa goro pwapwicîri. ⁸ Gée na càuru na é wiâ tàra diri é pâ pwina tèepaa marié, â é cùrurà pâ naa Joppé.

É patùra Pétérú é Nyuâaê Pwicîri

⁹ Na tòotù gée paé cowa, na po gopaé bwàti, âna rà pâmwyabyaweri Joppé. Na pwi pàara-bà, âna é too wà Pétérú naanidò gòrowâ[§], nau

[§]10:9 Gòrowâ—Pwa goro puu, â po bàracaari bwàti, â pâri ma jè pâra gò.

pwapwicîri, ¹⁰ na rà pwabwàti é uti kée [wà tèpa âboro wâ pwârawâ]. Na é gére pwapwicîri, â me mariê pwâra copwa, â nūmee dàra ija. Â wà Pwiduée, âna é paari tée naa na nyuâa é pâ muru. ¹¹ É nye cōo kaa é napwéretòtù na é tàpirié, â é boome géewê é pwina pwacèwii é pwérela na dau maina na cipa pâ ârapàpé naûruê. Â é tàbàtù boome naa gòropuu. ¹² Â tâa na, diri é pâ na pwâra macii na ârapàpé ârà, ma êdiri pâ âgòri ma âûtòo ma dòèa, ma êdiri pâ marü mwara.

¹³ Â é ina tée pwi pwâratùra pâ: «Gà cimadò co Pétèru, â gà taa, â gà uti.»

¹⁴ ^uÉco na é ina wà Pétèru pâ: «Bwa! Tàutòo co Pwi Ukai, ba câgo caa mu uti é pwina papwicîri [é *Naèà kâbà].»

¹⁵ ^vÉ jèu tère mwara i pwâratùra, na é ina tée pâ: «Gà cibwaa câbaèpà é pwina é ina wà Pwiduée pâ muru na wâdé.»

¹⁶ É wacié tèepaa é pâ namuru bèepwiri, â gée na càué, â càù too cōwâ naa napwéretòtù.

¹⁷ Â, na gére wàrapwiri, â wà i tèpa âboro na ia é cùrurà wà Corneille, âna rà jèe pitawèeri cèna é wêe i pwârawâ kà Simona, â tòcia tàra i pwârawâ. Â rà tèepaa pâ naa goropwârawâ, na pàara na wà Pétèru na é bwaa gére pimudàra cè pai ina wàra i pwi na ia é paari tée wà Pwiduée. ¹⁸ Â rà to, â rà tawèeri pâ: «Gona nye wâni kaa na é pitâa wê wà Simona, pwina nee Pétèru?»

Rà pâmariê wà tèpa
âboro kà Corneille

¹⁹ Na é bwaa gére pinünüma wà Pétèru naa goo i pwi na ia é cōo, â é ina tée é Nyuâaê Pwicîri pâ: «Pwiini, rà wâni wà tèpa âracié âboro na rà mudàgà. ²⁰ Cimadò ma gà boo, â gà cibwaa piwâ na gà pâra wiàrà, ba wâgo na naarà me.»

²¹ Â é boo wà Pétèru, â é ina tà tèpa âboro bèeni pâ: «Wà pwi âboro na guwà gére mudèe, âna wâgo kaa. Dà cè majoroé ma guwà me?»

²² Â rà tòpi tée pâ: «É cùrubà me wà Corneille, pwi caa kêra coda, pwi âboro na é *tàrù, â wâdé tée é pwapwicîri kà tèpa Juif. Wà diri mwara tèpa Juif, âna rà pi-inaê ba wâdé. É piâpàparié wà pwi angela kà Pwiduée, â é ina tée pâ, na é pwa ma gà me naa pwârawâ kée, ba na é tère cè pwina gà ina tée.»

²³ Nabwé, â é ticiarà wà Pétèru ma rà bwaa puu.

É pâra wiàrà naa jaa Corneille

Na dàuru kée, âna é jèe pâra wià tèpa âracié âboro bèeni wà Pétèru. Â rà pâra wiàê mwara wà pâra tèpa cèikî na tâa Joppé. ²⁴ Na pwi tòtù gée paé cōwâ, â rà tèepaa pâ naa Césarée. Â é tà tapacîrà wê wà Corneille, ma wà tèpa âboro gée na tâa kée ma tèpa âji bée, na é nye todàra me. ²⁵ Na é tò wà Pétèru, â é pâra caraé wà Corneille, â é tùu jùrué burà cùué boo naa goro â wà Pétèru.

²⁶ ^wÉco na é dàgòtùé wà Pétèru, â é ina tée pâ: «Gà cimadò, ba go nye pwi âboro pwacèwiigà!»

^u**10:14** Lévitique 11.1-47; Ézékiel 4.14 ^v**10:15** Maréko 7.15,19

^w**10:26** Apostolo 14.13-15; Auinapàpari 19.10

²⁷ É nye gére tûra burà too naa na wâ wà Pétêru, â é pâmarî pâ âboro na wâru, na rà jèe tàgére tâa wê. ²⁸ Â é ina târa pâ: «Guwà jèe nye tâmogòori pâ muru pwicîri tà tèpa Juif, na rà pabée tàpé na càra caa tèpa Juif. Â papwicîri jiirà mwara na rà tò naa jaarà. Êco na é jèe paari tôte wà Pwiduée pâ, na go cibwaa càbaèpà pwi âboro ma go cibwaa miirié. ²⁹ Êkaa na, na guwà todò me, â nye ticè pwina na go bwaa èrà goo.»

«Â go tawèeriwà pâ: Dà cè ma-joroé ma guwà nama go me?»

³⁰ Â é ina tée wà Corneille pâ: «Jèe âracié tòotù nabà, gée na càuru pwi tòotù na go pwapwicîri ni, na âracié ineretòotù. Â pwi tòotù-bà, âna é piâpàpario pwi âboro na pwâra é ârabwée kêe**, â é ina tôte pâ: ³¹ «Corneille, wà Pwiduée, âna é jèe tòpi é pwâra pwapwicîri'gà. Â câé caa imwûru é pai imeaigà. ³² Â ni, âna gà cùru pâ naa Joppé cè tèpa âboro nau todà me wà Simona, pwina nee mwara Pétêru, na é pitâa na pwârawâ kà Simona, pwi a wakè goro parawére macii. Napwa pwârawâ kée, âna tâa bàrawià.» ³³ Êkaa na go panuà wài paé tèpa âboro, ba na rà todàgà, â nye dau wâdé kaa na gà me. Êni, âna bà jèe wâdiri ara Pwiduée, ba na bà tère diri é pâ namuru na é jèe naa tâgà wà Pwi Ukai, ba na gà ina tâbà.»

É patùra tàpé na càra caa tèpa Juif

³⁴ ^xÉ inapàpari târa wà Pétêru pâ: «Go mwa nye tàgére tâmogòori kaa pâ napwa wà Pwiduée, âna câé caa pwaké goro âboro. ³⁵ Ba, naa na diri é pâ napô, âna wà pwi âboro na é papwicîri wà Pwiduée ma pwa é pwina wâdé, ma imeai, âna é wâdéarié wà Pwiduée. ³⁶ É jèe panuà é popai târa é Ba *Isaraéla—é Picémara Wâdé târa é pinaanapô na é naigé mee wà Iésu Kériso, Pwi Ukai kâra diri é pâ âboro.

³⁷ ^y«Guwà jèe tâmogòori é pwina tèepaa béaa na Galilée, géewê, tia na diri é napô *Judée, gée na càuru é pai picémara é *piupwaa kà loane. ³⁸ ^zBa wà Pwiduée, âna é naaboo^{††} é pàtàmara é Nyuâaê Pwicîri naa gò wà Iésu, pwi âboro gée Nazareth. É pâra diri naa pâ ére, â é pwa na wâdé tà tèpa âboro, ba é wâjaaé wà Pwiduée. Â é nama rà wâdé còwâ wà [tàpé na rà maagé, ma] êdiri wà tàpé na wâgoorà é pàtâma wà *Caatana.

³⁹ «Wàibà kaa tèpa *paâjupâra wàra diri é pâ pwina é pwa, na *Iérusaléma, tia na pàra ére napô gée goro Judée^{††}. Êco na rà tanamirié naa goro *kurucé, â é bà.

⁴⁰ «Êco na wà Pwiduée, âna é nama é wâro còwâ, na pwi béâracié kâra tòotù gée na càué. Â é pwa ma é piâpàparié tâbà co. ⁴¹ ^aWàibà tàpé na pitòrigaribà béaa, ba na bà mwa tèpa paâjupâraê. Wàibà tàpé na bà

****10:30** Pwi âboro na pwâra é ârabwée kêe—Pai ina wèe pâ, pwi jèe angela. (Còo Apostolo 1.10.)

††**10:38** Naaboo... Grec: Oint. Còo **note** goo Luka 4.18.

‡**10:39** Pàra ére napô gée goro Judée—Grec: Napô kà tèpa Juif.

^x**10:34** Deutéronome 10.17; Roma 2.11 ^y**10:37** Mataio 4.12-17

^z**10:38** Mataio 3.16; Luka 4.17-20 ^a**10:41** Luka 24.42-43; Apostolo 1.8

picaaija ma wâdo ma wâé, gée na càuru na é wâro cōwâ jii tèpa bà. Ba câé caa pwa ma piâpàparié târa diri é pâ âboro. ^{42 b}Â nye wà lésu kaa na é jèe cùrubà pâ, ba na bà pâra nau picémara é *Picémara Wâdé târa é Ba, ma inapàpari pâ, jèe wâé kaa pwina é jèe tòpòé wà Pwiduée, ba na ée mwa pwi a pitèi tàpé na rà wâro ma tàpé na rà bà.

^{43 c}«Â wà diri tèpa *péroféta, âna rà jèe tàmara ina pâ, cè pwina é cèikî naa goo lésu, âna o pwanauri é èpà kèe, naa na nee.»

É boo Nyuââ Pwicîri naa gòrà

^{44 d}Una é bwaa gére tùra wà Pétérù, â é nye boome kaa é Nyuââ Pwicîri naa gò diri tàpé na rà tàmaari é popai kà Pwiduée.

⁴⁵ Wà tèpa Juif na rà cèikî, na ia rà me wiâ wà Pétérù¹¹, âna rà pò, na naa boome mwara é Nyuââ Pwicîri naa gò tàpé na càra caa tèpa Juif. ^{46 e}Ba rà térerà na rà tùra naa é pâ pwâratùra na ité, ma pwamaina Pwiduée. Â é ina wà Pétérù pâ: ⁴⁷ «Wànau, o nye pâri ma câjè caa *upwaa tàpé na rà jèe tòpi é Nyuââ Pwicîri, pwacèwiiè?»

^{48 f}Â é naa tàrù wà Pétérù, ba na upwaarà naa na nee Pwi Ukai lésu.

Gée na càué, â rà ilaé pâ, na é bwaa tàpo pwa cè pàrà tòotù wàjaarà.

É piwiâ tà tèpa apostolo wà Pétérù

11 Wà tèpa *apostolo ma tèpa cèikî, na rà tâa napô *Judée, âna rà tère pâ wà pàrà tàpé na càra caa tèpa *Juif, âna rà jèe cèikî mwara naa goro é popai kà Pwiduée.

²Una é too naa *lérusaléma wà Pétérù, â wà tèpa cèikî na rà tèpa Juif⁵, âna rà cagòtù tée é pwina é pwa, â rà ina tée pâ: ^{3 g}«Cina gà too naa jaa tàpé na càra caa tèpa Juif, ma guwà pi-ija naima ma wàilà?»

É patùrao Pwiduée

⁴Â wà Pétérù, âna é piwiâ tàra bwàti é pâ namuru na tèepaa marié, gée na autapoo goo é pwi jèkutâ-bà. Â é ina pâ: ^{5 h}«Go tâa Joppé, â na pàara na go bwaa gére pwapwicîri na, âna go cò jè muru, na é paari tòo naa na nyuâa wà Pwiduée—pé pwina pwacèwii é pwérela na dau maina, na cipa é pâ ârapapé naûrué. Â é boome gée napwéretòotù tia jaao. ⁶Una go ucâri é pé pwérela bèepwiri, â go cò naa na, pâ macii âraèrù, ma macii a piugà, ma pâ âgòri, ma pâ âûtòo, ma pâ dòa, ma pâ marù mwara. ⁷Â go tère é pwâratùra, na ina tòo pâ: “Gà cimadò co Pétérù, â gà taa, â gà uti.”

⁸«Êco na go ina pâ: “Bwa! Tàutòo co Pwi Ukai, ba muru pwicîri [naa na é *Naèà kâbà]. Â câgo caa mu uti gée goo!”

¹¹**10:45** Wà tèpa...cèikî na ia rà me wiâ wà Pétérù—Còo nee tii 23.

⁵**11:2** Tèpa Juif—Grec: Tàpé na pwa kamaî tàra. Ipaiwà naa na nee tii 3.

^b**10:42** Apostolo 17.31; 1 Pétérù 4.5

^c**10:43** Ésaïe 53.5–6; Jérémie 31.34 ^d**10:44** Apostolo 11.15, 15.8

^e**10:46** Apostolo 2.4, 19.6 ^f**10:48** Apostolo 2.38

^g**11:3** Apostolo 10.28; Galatia 2.12 ^h**11:5** Apostolo 10.9–48

⁹ «Â go jèu tère mwara i pwâra-tùra na me gée napwéretòtù, na ina pâ: “Gà cibwaa câbaèpà è pwina é ina wà Pwiduée pâ muru na wâdé.” ¹⁰ É wacié tèepaa è pâ namuru bèepwiri, â gée na càué, â càurà too còwâ naa napwéretòtù.

Go pâra wiârà naa Césarée

¹¹ «Â rà nye tèepaa medario kaa wà tèpa âracié âboro me gée Césarée naa na pwârawâ na bà tâa na. ¹² Â é ina tôo è Nyuâaê Pwicîri pâ: “Gà cibwaa piwâ na gà pâra wiârà*.” Â wà tèpa 6 béejè na wàilà-ni†, âna rà me wiâô naa Césarée, â bà capai too naa na è pwârawâ kà Corneille.

¹³ «Â é piwiâ tâbà wà Corneille è pai côo kée pwi *angela naa pwârawâ na é ipaarié tée, ma ina tée pâ: “Panuâ pâ cè âboro naa Joppé nau mudà Simona, pwina ina gooé mwara pâ Pétérù, ¹⁴ ba ée mwa ina tâgà pâ, na popai na gà o udò goo, wâgà ma diri è pwârawâ'gà, [ba na o tâa tàwà è *âji wâro.]”

É boome Nyuâaê Pwicîri

¹⁵ j«Una go tapoo tùra, â é boome naa gòrà è Nyuâaê Pwicîri, pwacèwii naa gòjè naa na autapoo goo. ¹⁶ kÂ go nye tà niimiri è pwi

popai kà Pwi Ukai, na é ina pâ: “Wà loane, âna é *piupwaa goro jawé, éco na wâguwà, âna o mwa *upwaawà goro è Nyuâaê Pwicîri.”

¹⁷ «Wà Pwiduée, âna é nye naa tàra mwara è âraimeai, i Nyuâaê Pwicîri, ma pwacèwii, na jè cèikî naa goo Pwi Ukai lésu Kériso. Â go pwi wàa, ma go cicara wà Pwiduée?»

¹⁸ lGée na càuru è pai tère kàra pwiri, â rà jèe nabwé na rà putàmu, â rà pwamaina Pwiduée, â rà ina pâ: «Üu kaa! Âjupâra pâ wà Pwiduée, âna é naa mwara è âji wâro tà tàpé na càra caa tèpa Juif, na rà pinünüma ma biirà dèe.»

Tèpa cèikî wà Antioche na Syrie

¹⁹ mGée na càuru è pai bà kà Éti-enne, â tapoo pwa-imudiri tà tèpa cèikî, â rà jèpa ipiina pâ naa è pâ napô, naa Phénicie, ma naa na ville Antioche ma gòropô Chypre. Â rà picémara è popai naawé; éco na rà nye picémara co tà tèpa Juif. ²⁰ Éco na wà pàra tàpé gée jaarà, tèpa âboro gée Chypre ma na ville Cyrène, âna rà me naa Antioche. Â rà picémara è *Picémara Wâdé kà Pwi Ukai lésu tà tàpé na càra caa tèpa Juif. ²¹ Nye tâa gòrà è nii kà Pwiduée, â wâru tèpa âboro, na rà biirà naa goo wà Pwi Ukai, â rà cèikî.

*11:12 Gà cibwaa piwâ na gà pâra wiârà—é, Pâra wiârà, â gà cibwaa pwaké goro âboro.

†11:12 Tèpa 6 béejè na wàilà-ni—Tàpé na rà me wiâ Pétérù gée Joppé. (Còo Apostolo 10.23,45.)

ⁱ11:14 Apostolo 16.31 ^j11:15 Apostolo 2.4 ^k11:16 Apostolo 1.5

^l11:18 Apostolo 13.48, 14.27 ^m11:19 Apostolo 8.1-4

²²n^oUna rà tère pwiri wà tèpa cèikî na wâra pwapwicîrî[†] lérusaléma, â rà panuâ pâ wà Barnabas naa Antioche. ²³Una é tèepaa pâ, â é côo é *aupwényunyuâari kà Pwiduée naa gò tèpa âboro, â é dau ipwadée. Â é pagòorà diri ma rà cimwü bwàti naa goo Pwi Ukai.

²⁴Ba wà Barnabas, âna pwi âboro na é dau wâdé, â maina é cèikî kée. Â dau tâa gòè é Nyuâaê Pwicîri. Â wâru mwara tàpé na rà cèikî naa goo Pwi Ukai.

²⁵oGéewé, â é pâra naa na ville Tarse, ba na é mudà wà Saulo.

²⁶Una é pâmariê, â é popaé me naa Antioche. Ru tâa wê naa na caapwi naja. Ru pâra taaci naa na pâ ipitiri kâra wâra pwapwicîri, â rà pacâmuri pâ âboro na wâru. Nye tapoo kaa na Antioche, na tapoo ina goo tèpa cèikî pâ chrétiens, [pai ina wèe pâ 'tèpa cèikî naa goo wà Kériso'].

Rà pitu tà tèpa cèikî naa Judée

²⁷Na pàara bèepwiri, âna rà boome gée lérusaléma naa Antioche pâ tèpa *péroféta [na rà pame é popai gée jaa wà Pwiduée]. ²⁸pPwi jè ârapàrarà, âna nee Agabus. Â wâgooe é pàtàmara Nyuâaê Pwicîri. Â é cimadò, â é ina tàra pâ: «O mwa pwa cè copwa na dau maina pitiri gòropuu.» (Â nye coo pwi auina-bà na pàara kà Claude, pwi ukai kà tèpa *Roma.)

²⁹Napwa naa goo wà tèpa cèikî, âna rà pitèrerà, ba na rà panuâ pâ

cè bépitu kàra tà tèpa cèikî na rà tâa Judée. Rà nye jèpa naa é pwina pâri ma rà naa [wiâra é pumara waké kàra]. ³⁰q^oÂ wà Barnabas ma Saulo, âna ru pa pâ i âraimeai dari tèpa pitûâ kâra wâra pwapwicîri.

Rà tòtàmwara Jacques ma tâjùru Pétérù

12 Na pàara-bà, âna é tubaèpà tà pàra tèpa cèikî wà ukai *Héroda Agrippa I. ²Â é naa tàrù, ba na tòtàmwara goro tauwa wà Jacques, pwi aéjii kà loane. ³Una é côo pâ wâdé tà tèpa *Juif, â é nama tâjùru mwara wà Pétérù, na pwi jè *tòotù maina kàra, pwi tòotù na pi-ija poloa na ticé nyaa kée. ⁴Â é pwa ma tüê naa na karapuu, â é nama wéaarié é ârapàpé gomû na piârapàpé coda naa na. Ba nùmee na pitèi Pétérù na ara diri é pâ âboro, gée na càùru tòotù *Paséka. ⁵Â rà wéaari wà Pétérù naa na karapuu. Â napwa wà tèpa cèikî, âna rà gòo goro pwapwicîri taaci ba kée.

É pacòobé Pétérù pwi angela

⁶Na pwi bàrane béaa kâra é pai pitèié, âna wà Pétérù, âna é puu nabibiu kâra ârailu coda. Â tòoe goro itùpadò, naa goo tupédu coda. Â pwa mwara tèpa coda, na rà wéaari é goropwârawâ goro karapuu.

⁷Êco na é nye pwairi tèepaa kaa pwi jè *angela kà Pwi Ukai, â nye po pwéelaa kaa na karapuu. Â wà pwi angela, âna é pitaci[¶] gòro jènere wà

[†]**11:22** Tapoo gée na nee tii bèeni, â tiagoro tii Auinapàpàri, âna é popai wâra pwapwicîri, âna pai ina wèe pâ, é picaatâa kà tàpé na rà cèikî naa goo lésu, â càcaa é auba maina na lérusaléma na é pwi Wâra pwapwicîri kà tèpa Juif. Côo mwara Wâra pwapwicîri naa na Neeremuru (Vocabulaire).

[¶]**12:7** Pitaci—Toucher sur le côté.

ⁿ**11:22** Apostolo 4.36 ^o**11:25** Apostolo 9.30

^p**11:28** Apostolo 21.10 ^q**11:30** Apostolo 12.25

Pétérù. Â é ina tée pâ: «Gà cimadò wài!» Â nye tûu kaa gée goro é du î wà Pétérù i pâ itùpaò.

⁸Â é jèu ina tée còwâ wà pwi angela pâ: «Gà piigà goro i kara-puu'gà, â gà coona i du wâraâgà.» Â é nye pitère dèe wà Pétérù.

Â é ina tée mwara wà pwi angela pâ: «Wâdé. Â gà coona i palito'gà, â gà me wiâò.»

⁹Â é pâra wiâê gée na karapuu wà Pétérù. Êco na câê caa tâmogòori pâ é pâ pwina é pwa tée wà pwi angela, âna nye tàgère âjupâra. Ba é niimiri pâ é pwa âcôwâ. ¹⁰Â ru wénari é tèpa coda na rà wéaa béaa, â ru wénari mwara wà tàpé na rà coo wê. Â ru tèepaa pâ naa goo é gorop-wârawâ paò na babé wâri é ville. Â é nye pitàpirié acari béaa kàru, â ru còobé, â ru pâ naa jè naigé. Gée pwiri, â nye tàpo tiâu kaa i pwi angela.

¹¹Â pitâmogòo nûma wà Pétérù, â é ina pâ: «Nye âjupâra kaa! Wà Pwi Ukai, âna é nye panuâ me pwi angela kée, ba na é upao gée nararaî wà Héroda! Â é upao jii é pâ pwina èpà na rà pwa na rà pwa tõe tèpa Juif [na rà cicarabà].»

É pâra naa jaa tèpa cèikî bée

¹²É pâra wà Pétérù naa na pwârawâ kà Maria, nyaa kà loane (na jè nee mwara Maréko). Rà tàgère tâa wê é jè auwâru goro tèpa cèikî, â rà nye tàgère pwapwicîri. ¹³Â é cùu é goropwârawâ na autò wà Pétérù, â é me wà Rhode nau tàpiri. (Wà tõe, âna tõe ênawéna na pwi pwârawâ-bà.) ¹⁴Â é tèreina

é pwâratùra kà Pétérù, â naa na pai wâdé tée, â é itàa pâ, na ina pâ: «É! Wà Pétérù na é wâboo gòroigé!» Â é imwûru na é tàpiri i goropwârawâ!

¹⁵Â rà ina tée pâ: «Gà ipwirié co tõe!» Êco na é nye gòo goro ina pâ: «Akaé! Go nye âjupâra.» Â rà ina mwara tée pâ: «Bwa! O gère nyuâaê⁵.»

¹⁶Na rà gère wàrapwiri pai tura kàra, âna wà Pétérù, âna é nye tàgère gòo goro cùu taaci i gorop-wârawâ! Â rà mwa tàpiri, â rà nye dau pò kaa.

¹⁷Â é pwa ineremuru tàra pâ, na rà cibwaa tura. Â é piwiâ tàra é pai pacòobée gée na karapuu. Â é ina tàra pâ: «Guwà mwa ina tà Jacques^{**} ma pàra tèpa cèikî béejè.» Â é còobé jiirà, â é pâra naa na jè ére.

¹⁸^sUna pwaa dème, â rà paé ma me wà tèpa coda. Â rà dau géaa, ba càra caa tâmogòori cèna é wée wà Pétérù, â dau wâgotàra. ¹⁹Â é nama rà mudée bwàti wà Héroda, èco na càra caa pâmarié. Â é pitawiâ wà tèpa wéaa, â é nama catàmmwarà.

Gée na càùé, â é boo wà Héroda gée napò *Judée naa Césarée, ba na é pitàa wê.

É bà ukai Héroda Agrippa I

²⁰É dau putàmu wà ukai Héroda naa goo wà tèpa âboro gée Tyr ma Sidon. Êco na rà me nau còoê, ba na rà ilari jiié é pinaanapò. (Ba é du ville kàra, âna ru wâro goo é napò kà Héroda.) Â rà nama é pwi naigé mee wà Blastus, pwi ênawéna kà

⁵**12:15** Nyuâaê—é, Pwi angela kée. Rà cèikî wà tèpa Juif pâ, rà wéaarijè jècaa é pâ angela.

^{**}**12:17** Jacques—Pwi jii wà Iésu. (Còo **note** goo Apostolo 15.13.)

pwi ukai, pwi a wéaari ê pwârawâ maina kêe.

²¹Na pwi tòotù na é jèe dàbacoo na wà Héroda, â é coona ê ârabwée kâra ukai kêe. Â é too naa gòro ê autâa kêe, â é patùra tèpa âboro.

²²Â rà nye dau picâdirié, ma ina pâ: «É! Càcaa pwi âboro na gére tûra! Â pwi jè pwiduée!»

²³Â wâdé tée na rà pwamainâê jii wà Pwiduée. Êkaa na é nye èié kaa é pwi angela kà Pwi Ukai, â rà iri é naparawée é pâ âgù, â é bà.

²⁴uNapwa naa goo é popai kà Pwi Ukai, âna jèe dau picémara ba maina pâ, â é pitoo é jéú tèpa cèikî. ²⁵vGée na càuru é pai wakè kà Barnabas ma Saulo, â rà wâjué còwâ gée†† *Iérusaléma, wàilà ma loane-Maréko.

bétapoo pai pâra kà paulo

(Naporomee 13.1-14.28)

Rà pitòrigari Barnabas ma Saulo

13 Naa na wâra pwapwicîri naa Antioche wâna province Syrie, âna pwa pâra tèpa *péroféta, ma tèpa ipacâmu—wà Barnabas, wà Siméon pwina ina gooé pâ ‘Pwi âboro duu’; Lucius gée na ville Cyrène; Manaën na ia ru pimaina naima ma pwi kupénoo *Héroda Antipas; ma wà Saulo.

²wPwa pwi pàara na rà gére ipwanya—ba rà panuâ é ija, ba na rà gére pwapwicîri tà Pwi Ukai.

Â é ina tàra é Nyuâaê Pwicîri pâ: «Guwà pitòpò naaiti wà Barnabas ma wà Saulo, tàra é wakè na go todàru naa goo.»

³xGée na càuru é ipwanya ma pwapwicîri kàra, â rà tòpò îrà naa gòru [ba na pwényunyuaariru] â rà panuâru pâ.

Ru pâra naa gòropô Chypre

⁴⁻⁵yÉ cùru pâ Barnabas ma Saulo é Nyuâaê Pwicîri. Â é pâra wiâru wà loane-Maréko, ba na é pitu tàru. Rà boo naa na ville Séleucie, â géewê, â rà pâ gòro wànga naa gòropô Chypre. Ûna rà tèepaa pâ naa na ville Salamine, â ru picémara é popai kà Pwiduée wà Barnabas ma Saulo, naa na pâ *wâra pitapitiri kà tèpa *Juif.

É cicararu Élymas

⁶Ûna ru jèe pâra pitiri é pô, tia na ville Paphos, â ru pâmari pwi jè Juif na nee Bar-Jésus (Élymas naa na grec)††. Wà pwi âboro-bà, âna pwi a pwa tutê, â é ina pâ wâé pwi péroféta kà Pwiduée [na é pame popai kêe]. ⁷Wà pwiibà, âna pwi bée Sergius Paulus, pwi kupénoo kàra pô-bà, na pwi a tà manga. Wà pwi kupénoo-bà, âna é todà wà Barnabas ma Saulo, ba dau nùmee na é tère é popai kà Pwiduée. ⁸Êco na wà Élymas, âna é mudàra, ba na é dàbii é aucèikî kà pwi kupénoo.

††**12:25** Gée Iérusaléma—Pàra Tii Pwicîri naa na grec, âna rà ina pâ: Naa Iérusaléma.

††**13:6** Élymas naa na grec—Popai gée na nee tii 8.

†**12:23** Daniel 5.20 u**12:24** Ésaïe 55.11

v**12:25** Apostolo 11.29-30, 15.37 w**13:2** Apostolo 9.15

x**13:3** Apostolo 6.6 y**13:4-5** Apostolo 12.12, 15.39

⁹ Wà Saulo (na ina gooé mwara pâ Paulo)[¶], âna dipitirî é Nyuââé Pwicîri, â é ucârî Élymas burà ina tée pâ: ¹⁰ «Pwina naî *Caatana! Gà pwi a cicara é pwina *târù! Dau pwi a maina kaa é pwa tûâ naa googà! Wàna? Bwaa caa pâ nabwé kaa é pai cicaragà é pâ naigé na târù kà Pwi Ukai? ¹¹ ^zÉé tatéegà wà Pwi Ukai, â gà o bwi ni, â o tàpo pwa pàara na o câgà caa côojè.»

Â nye me kaa é bàutê naa gò wà Élymas, â jèe câé caa côojè. Â é mudàra ma cèi dàra pâ âboro, ba na rà pipopaé.

¹² Napwa naa goo wà pwi kupénoo, âna é pò goro é pwina gére tèepaa, ma é pàtàmara é popai kà Pwidueé, â é nye cèikî kaa.

Na Antioche goro jènere Pisidie

¹³ ^aGée na càùé, â wà Paulo ma tèpa bée, âna rà pa wànga gée Paphos, pâ naa na ville Perge gée goo province Pamphylie. Â é pâra jiiru naawê wà loane-Maréko, â é wâjué còwâ naa *Iérusaléma. ¹⁴ Â gée Perge, âna ru pâra wà Paulo ma Barnabas, â ru pâra wii é naigé pâ naa Antioche goro jènere pwi ére napô Pisidie.

Úna ru tèepaa pâ naawê, â ru tò naa na wâra pitapitiri kà tèpa Juif, na *tòdotù pwicîri. ¹⁵ Wà tèpa âboro na rà pwapwicîri wê, âna rà

gére pûra i tii goro *Naèà kà Moosé, ma i tii kà tèpa péroféta. Â rà ina târu wà tèpa pitûâ pâ: «Tupédu jènerebà, wiàna pwa cè popai kàu, târa pagòojè, â gàu cimadò ma gàu tùra.»

É patùra tèpa jènereé Paulo

¹⁶ É cimadò wà Paulo, â é pwa ineremuru, ba na rà cibwaa tùra, â é ina pâ: «Bwa; guwà tère diri, i tàpé *Isaraéla, ma wâguwà mwara na guwà gére pwapwicîri naima. ¹⁷ ^bWà Pwidueé kâra é pwi Ba kâjè Isaraéla, âna é pitòrigari wà tèpa caa kâjè. Â é pwa ma é pimaina too é Ba, na pwi pàara na rà bwaa pwa pârame naa napô *Aigupito. Â é pwa ma rà còobé, goro é nii ma pàtamee. ¹⁸ ^cÂ é pa-ijarà^{§§} na wâpâ na 40 naja, naa namaré.

¹⁹ ^d«É pwa ma rà pwâri ma catâmwara é 7 mwaciri naa napô *Kanana, â é panuâ târa é napô, ba na tèpa âji apooé. ²⁰ ^eÉ pwi pàara-bà, âna wâmwünyabweri 450 naja [gée na càùru pai pitòrigarirâ kée na Aigupito]. Â é naa târa wà tèpa ukai juges, târa pipoparâ tiagoro é pàara kà péroféta Samuêla.

²¹ ^f«Nye, na pwi pàara-bà, na wà tèpa ijiao kâjè, âna rà ilari jii Pwidueé cè pwi ukai kàra. Â é naa târa wà Saül, pwina naî Kis gée na wâao kà *Benjamin. Â wà Saül âna é pwi ukai kàra naa na 40 naja.

[¶]**13:9** Saulo; Paulo—Nee naa na hébéru pâ: Saulo, nee naa na grec pâ: Paulo.

^{§§}**13:18** É pa-ijarà—é, É pidàpwicâariê naa goorà.

^z**13:11** Apostolo 9.8 ^a**13:13** Apostolo 15.38 ^b**13:17** Exode 1.7, 6.6, 12.51 ^c**13:18** Nombres 14.34; Deutéronome 1.31

^d**13:19** Deutéronome 7.1; Josué 14.1

^e**13:20** Juges 2.16; 1 Samuel 3.20 ^f**13:21** 1 Samuel 8.5, 19, 10.20–24

É pwi a pa-udòjè lésu

^{22g}«Gée na càué, â é tapwùtù Saül wà Pwidueé, â é naa târa é Ba wà pwi ukai *Davita. É ina wà Pwidueé gooé pâ: Go jèe pâmari wà Davita pwina naî Jessé, pwi âboro na wânûmoo gooé, na ée mwa pacoo diri câbawâdé kôo.¹ Samuel 13.14

^{23h}«Â é autûari kà Pwidueé, âna na ée mwa còobé gée na é tâa kà Davita, wà lésu pwi a-upa Isaraéla.

²⁴ⁱ«Béaa kêra é pai tèepaa kà wà lésu, âna é me wà *Ioane Pwi a piupwaa, â é picémara tà tèpa Isaraéla. Â é ina târa pâ: “Guwà pinünûma ma guwà biiwà ma *up-waawà.” ^{25j}Una é pwa na é tuban-abwé é wakè kêe, â é mu nye tà ciburà ina târa wà loane pâ: “Gona guwà gére niimiri pâ wâgo wâa? Ba càcaa wâgo pwi *Mesia, [pwi ukai na guwà tapacîé gée na biu]. Guwà còo, ée mwa pwicò kôo wà pwiibà, na po dau càcaa pâri ma go tipi é otàpwe goro du wâraâê.”»

Càra caa côoinaê tèpa pitûâ

²⁶[É ina mwara wà Paulo pâ]: «Tâpo tàmaariô, co tèpa jènereô, tèpa gòobàra *Abéraama, ma wâguwà mwara na papwicîri wà Pwidueé. Jèe panuâ medarijè diri é pwi popai bèeni, ba na jè udò, [ma tâa tâjè é *âji wâro]. ²⁷Éco na wà tèpa âboro lérusaléma ma tèpa ukai kêra, âna càra caa câmogòori pâ, wà lésu, âna é me, ba na jè

udò. Càra caa tâmogòori é popai na rà ina béaa wà tèpa péroféta; é popai na rà mu pûra diri na é pâ tòotù pwicîri! Éco na rà pacoo é popai-bà, na rà pwa ma é bà wà lésu.

^{28k}«Â rà nye tâmogòori pâ, nye tice na é pwa wà lésu na pâri ma tètâmwereê goo. Éco na rà nye ilari jii wà *Pilato pâ, wâdé na é bà [naa goro *kurucé]. ^{29l}Ba rà pacoo diri é pâ namuru na ina naa gooé. Â gée na càué, â rà naaê boo gée goro kurucé, â rà tòpòé naa na auipwàni.»

É pawâroé còwâ Pwidueé

³⁰«Éco na wà Pwidueé, âna é pawâroé còwâ, gée nabibiu kà tèpa bà. ^{31m}Â naa na pâ tòotù na dau wâru, â é ipaarié taaci wà lésu tà tèpa âboro na ia rà too ma wàé gée Galilée naa lérusaléma. Â nabàni, âna rà jèe tèpa *paâjupâraê naa nabibiu kêra é Ba Isaraéla.

³²«Â wàibà, âna bà picémara tàwà é pwi *Picémara Wâdé bèep-wiri. Ba é jèe mara ina béaa wà Pwidueé tà tèpa jooorojè pâ ée mwa pwa jè muru. ³³ⁿÂ nabàni, âna é pwa ba kêjè tèpa naîrà* [ma pàra tàpé mwara]. Ba é pwa ma é wâro còwâ wà lésu.

«Jèe wii gooé, naa na béarailu kêra salamo kà Davita pâ: [Wàéni popai kôo, na go ina] nabà: Gà pwina naîô,

***13:33** Kâjè tèpa naîrà—é, Kà tèpa naîrà.

^g**13:22** 1 Samuel 13.14, 16.12; Psaume 89.21

^h**13:23** 2 Samuel 7.12–16 ⁱ**13:24** Mataio 3.1–2

^j**13:25** Ioane 1.20,27 ^k**13:28** Mataio 27.22–23

^l**13:29** Mataio 27.59–60 ^m**13:31** Apostolo 1.3,8 ⁿ**13:33** Psaume 2.7

â go pwi caa'gà†.Psaume 2.7

³⁴o«Â wà Pwidueé, âna é pawâroé cōwâ, gée nabibiu kà tèpa bà, ba na é cibwaa wâjué cōwâ naa na auipwàni, â é cibwaa wai ma botére. Ba ée jèe mara ina wà Pwidueé pâ: Go mwa naa tàwà é *aupwényunyuâari na go jèe mara ina tà Davita.Ésaïe 55.3

³⁵p«Â âjupâra, ba é wii mwara wà Davita, naa na jè ére pâ: Gà jèe pitòrigario ma go pwi ênawéna'gà. O câgà caa panuâ nyuâaô ma é tâa na aubâ.

O câgà caa panuâ naiio ma o wai ma botére.Psaume 16.10

³⁶«Wà ukai Davita, âna é nye tà piê-nawéna kà Pwidueé, tiagoro é pai bà kêe, â é pacoo é câbawâdé kà Pwidueé. Êco na é bà, â pwâniriê pwacèwii diri tèpa caa kêe, â é jèe wai ma botére naa na auipwàni. ³⁷Êco na wà pwina é jèe pawâroé wà Pwidueé, âna câé caa wai ma botére.»

É pame pai pwanauri èpà kâjè

³⁸⁻³⁹q«Wâdé na guwà tâmogòori bwàti, co tèpa jènereô, pâ, bà picé-mara tàwà nabà é pai pwanauri èpà naa na nee Iésu. Â nye gée gooé kaa, na tòpò pinaanapô naa nabibiu kâjè ma wà Pwidueé†, ba na jè tèpa âboro na jè tàrù na araé. Ba càcaa pâri, é Naèà kà Moosé ma pwanauri é èpà, ma nama jè tàrù. ⁴⁰Â guwà

pwacôoco, ba péa tà tèepaa mariwà é pwina rà jèe ina tèpa péroféta:

⁴¹rGuwà pwacôowà, wâguwà tèpa ipwamainawà! Go mwa papòwà, â guwà jèpa ipiina! Go o mwa pwa wakè kôo na guwà bwaa wâro; wakè na muugère ma dau maina awé.

Â wiàna wià tàwà, â câguwà caa wâari.» Habakuk 1.5 ⁴²⁻⁴³[Â Ûna é ina diri pwiri wà Paulo, â] jèe nabwé é ipitiri, â ru còobé ma Barnabas gée na i wâra pitapitiri. Â rà ilari jiiru wà tèpa âboro pâ, na ru mwa tòpò cè gòobàra é popai kàru, na é tòotù pwicîri noowê. Â wâru tàpé na rà pâra wiâru—wà tèpa Juif, ma tàpé na rà biirà naa goro é pwapwicîri kà tèpa Juif. Â rà ipwa jèkutâ naima, â ru pagòorà ba na rà cimwü naa na *pimeaari imudi kà Pwidueé.

Ru pâdari tàpé na càra caa tèpa Juif

⁴⁴Na pwi tòotù pwicîri pâ cōwâ, âna ipiti êdiri tèpa âboro na ville Antioche wà Pisidie, ba na rà tère é popai kà Pwi Ukai. ⁴⁵Ûna rà cōo pwiri wà [tèpa pitûâ kà] tèpa Juif, â rà iboo goo wà Paulo, â rà to-bapwâé ma inaé ba èpà. ⁴⁶sÊco na ru ina ba gòò tàra wà Paulo ma Barnabas pâ: «Bu mara me mariwà ba wâguwà tàpé na, na guwà mara tère é popai kà Pwidueé. Ûna guwà

†**13:33** Wàéni popai kôo na go ina nabà... Grec: Nabà, âna gà jèe pwi naiô, â go jèe pwi caa'gà. Naa na tii Salamo (Psaumes), âna é ina wà Pwidueé é popai bèepwiri tà pwi Mesia kêe, ûna é pwa ma é Pwi Ukai kâra diri é pâ muru. (Wà Paulo, âna é paari pâ wà Iésu Kériso, âna pwi Mesia.)

‡**13:38-39** Tòpò pinaanapô naa nabibiu kâjè ma wà Pwidueé—Côo **note** goo Roma 1.17.

o**13:34** Ésaïe 55.3 p**13:35** Psaume 16.10 q**13:38-39** Roma 10.4

r**13:41** Habakuk 1.5 s**13:46** Apostolo 3.26, 18.6

tüma, êkaa na, bu o biibu dà tàpé na càra caa tèpa Juif. Ba munaa càcaa kàwà é *wâro dâra gòiri jaa Pwidueé?! ⁴⁷†Ba wàèni é pwina é jèe ina tâbà wà Pwi Ukai pâ: Go tòpògà mà cùrugà. Gà mwa pwéelaa kâra pâ Ba. Ina târa gòropuu: “É jèe me wà Pwi Ukai; me nau pa-udwà!”» Ésaïe 49.6

Dau wâru tàpé na rà cèikî

⁴⁸ Ûna rà tère pwiri wà tàpé na càra caa tèpa Juif, â rà dau ipwàdée. Â rà ina pâ: «Nye dau wâdé kaa é popai kà Pwi Ukai!» Â rà cèikî wà tàpé na é jèe pitòrigarirà wà Pwidueé, ba na tà tàra é wâro dâra gòiri jaaé.

⁴⁹ Â napwa naa goo é popai kà Pwi Ukai, âna é pâpitiri napô.

⁵⁰ Êco na wà tèpa cicara Paulo ma Barnabas, âna rà pinaa ârapûru wà tèpa âboro, ba na rà tubaèpà tàru ma pacòobéru. Wàilà âna tèpa ijiao kâra napô, mà pàra ilàri na wâdé tàra é pwapwicîri kà tèpa Juif, â na pi-inarà ba wâdé na pwi napô-bà. Â rà pacòobéru géé napô kâra. ⁵¹‡Â ru tauri é dàuru puu goro âru[¶], â ru pâra naa na ville Iconium.

⁵² Â wà tèpa cèikî na rà tâa Antioche, âna dipitirirà é Nyuâaê Pwicîri, â é nama rà dau ipwàdée.

Paulo ma Barnabas na Iconium

14 Ipaiwà é pwina tèepaa na Iconium mà wâ Antioche. Ba ru too wà Paulo ma Barnabas naa na *wâra pitapitiri kà tèpa *Juif; â

ru picémara é popai kà Pwidueé; â wâru tèpa âboro na rà cèikî—wà tèpa Juif, mà wà tàpé na càra caa tèpa Juif mwara. ² Napwa naa goo wà pàra tèpa Juif, âna tàutàra dâra cèikî naa goo é popai na ru ina; â rà pitoo naa na pûru wà pàra tèpa tâa wê, ba na rà putàmu naa goo wà Paulo ma Barnabas.

³ †Êco na càru caa pò mà pâra, â ru bwaa nye tàpo tâa wê. Â càru caa piwâ na ru picémara é *pimeaari imudi kà Pwi Ukai, ba tupédu a cèikî naa gooé. Â é *paâjupâra é pâ popai na ru ina wà Pwidueé, na é nama ru pwa é pâ *câmu kâra pàtamee na rà pò goo wà tèpa âboro. ⁴ Â rà pitadàrùrà wà tèpa âboro na napô bèepwiri. Ba é jè éré géé goorà, âna é pâra wiâ [tèpa caa kà] tèpa Juif; â jè éré, âna é pâra wiâ wà tupédu *apostolo.

⁵ ‡Pwa mwara pàra tàpé na càra caa tèpa Juif [na rà cicara Paulo ma Barnabas]. Â rà pitèrerà mà wà tèpa Juif, mà wà tèpa caa kâra[§], ba na rà catàmwàru goro atü. ⁶ Êco na, ûna ru tâmogòori pwiri, â ru uru pâ naa napô Lycaonie—naa na du ville Lystre, mà Derbe, mà é pâ na éré goro jènereru. ⁷ Â ru picémara naawé é *Picémara Wâdé.

Na Lystre mà Derbe

⁸ Na pàara bèepwiri, âna é tâa Lystre é pwi a pitàbwamwa. Géé na aukîri kêe, âna càcaa pâri mà é cimdò mà é pâra. ⁹ Â, na jè tòotù, âna é tàmaari wà Paulo na é gére picémara é popai. Â é nye po ucârié

¶**13:51** Tauri é dàuru puu goro âru—Pai ina wèe pâ, o càcaa pûra naa gooru cè pwina o tèepaa marirà.

§**14:5** Tèpa caa kâra—Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Tèpa naporomeerà.

†**13:47** Ésaïe 49.6 ‡**13:51** Mataio 10.14; Apostolo 18.6

¶**14:3** Maréko 16.20; Hébéru 2.4 †**14:5** Apostolo 14.19

kaa wà Paulo, ba é còo pâ é cèikî wà pwiibà pâ o mwa wâdé du âê.

¹⁰ Â é dau tûra too wà Paulo, â é ina tée pâ: «Gà cimadò, â gà citàrù!»

Â é nye ègò kaa, â é too na citàrù, â é pâra!

¹¹ ^xWàru è pâ âboro gée Lycaonie na rà còo pwiri, â rà uu burà ina naa na pwàratùrà kàrà pâ: «É! Wà tèpa duée kâjè, âna rà jèe pipwârürà** naa goo tèpa âboro, â rà boome darijè!»

¹² Â rà naa tàru è nee tèpa duée kàrà. Ba rà ina goo Barnabas pâ Zeus, nee pwi ukai kà tèpa duée; â wà Paulo pâ Hermès^{††} ba nye wàè na é pwi a pame è popai.

¹³ Pwa è wàra pwapwicîri kà Zeus, âna é wâni na jè tapoo tò naa na ville^{‡‡}. Â wà pwi a pwa ârapwailò kèe, âna é pame è pâ paaci bau pâ buké, â é tòpò boo naa goro è pâ goropwàrawâ. Ba nūmarà ma wà tèpa âboro na rà pwa *ârapwailò tà tupédu apostolo.

Caapwi co pwi âji Pwidueé!

¹⁴ Êco na, ûna ru tère pwiri, â dau càcaa wâdé tàru, â ru tidàpa è ârabwée kàru^{¶¶}. Â ru itàa pâ naa nabibiu kàrà pâ âboro, â ru tomara too pâ: ¹⁵ ^y«Bwa! Tèpa béebu, dà na guwà pwa? Wàibu, âna bu nye tupédu

âboro pwacèwiiwà! Â bu me nau picémara tàwà è Picémara Wâdé. Wâdé na guwà panuà è pâ duée kàwà na ticémuru naa goorà. Guwà biiwà naa goo wà Pwidueé na é wâro. Ba wàè na é pwa è napwéretòotù ma gòropuu ma nawià, ma diri è pâ namuru na wàna.

¹⁶ ^z«Â wà pwi Pwidueé-bà, naa na pâ pàara biu, âna é panuà è pâ Ba, ma rà pwa è pâ câbawâdé kàrà. ¹⁷ ^aÊco na é mu nye tà paari tâjè è pimeaari kèe, na é pwa è pâ muru na wâdé ba kâjè. Ba é naa tâjè è popaa me gée napwéretòotù, ma è pàara na piûnya na. Â wàè na é naa tâjè è pâ utimuru na dau wâru, â é naa mwara ma jè dau ipwàdé.»

¹⁸ Â ru jèe nye ina tàra è pâ popai bèepwiri wà Paulo ma Barnabas, êco na ru bwaa nye tàpo paa goro ticia jjiàrà pâ, na rà cibwaa pwa ârapwailò tàru.

Rà èi Paulo goro atü

¹⁹ ^bÊco na rà tèepaa me naawè wà tèpa Juif na ia rà cicara Paulo ma Barnabas naa Antioche ma Iconium. Â rà too naa na pûru wà pàra tèpa âboro, ba na rà catàmwara Paulo. Â rà dau èié goro atü, â rà bèeré còobé gée na napô, ba rà tà niimiri pâ é jèe bà. ²⁰ Êco na rà cibèepié wà

****14:11** Pipwârürà—Se transformer.

††**14:12** Zeus; Hermès—Biu, âna wà tèpa Grec bèeni, âna dau wâru tèpa duée kàrà.

‡‡**14:13** Wâni na jè tapoo tò naa na ville—À l'entrée. Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Wâna autò na ville.

¶¶**14:14** Tidàpa è ârabwée kàru—Rà tidàpa è ârabwée kàrà wà tèpa Juif na rà po dau pikîri. É, na po dau dàpàgà tàrà goo cè jè muru, pwacèwii na rà pwa cèna èpà tà Pwidueé.

^x**14:11** Apostolo 28.6 ^y**14:15** Psaume 146.6; Apostolo 10.26

^z**14:16** Apostolo 17.30 ^a**14:17** Jérémie 5.24

^b**14:19** Apostolo 17.13; 2 Korénito 11.25

tèpa cèikî, â é cimadò â é tò naa na ville.

Na pwi tòotù gée paé còwâ, â ru pâra ma Barnabas naa na ville Derbe.

Ru wâjué còwâ naa Antioche wâ Syrie

²¹ Géewê, âna ru picémara ê Picémara Wâdé na Derbe, wà Paulo ma Barnabas. Â wâru tèpa âboro na rà cèikî. Â ru wâjué me còwâ naa Lystre, ma Iconium, ma Antioche wâ Pisidie. ²² Ru pagò tèpa cèikî, ba na rà cimwü naa na cèikî kàra naa goo wà Pwi Ukai. Â ru ina tàra pâ: «Jè wâro na ê pâ picâri, na jè pâra wii ê naigé pâ naa na ê *Mwaciri kà Pwiduée.»

²³ Ru pitòrigari wà pàra tèpa âboro, ba na rà tèpa pitûâ naa na jèpa wâra pwapwicîri. Â ru ipwanya—ru panuâ ê ija na jè pàara, ba na ru pwapwicîri kàra bwàti. ²⁴ Â nabwé, [â ru picijiirâ] â ru tapàgà boo Pisidie, â ru tèepaa naa na province Pamphylie. ²⁵ Â ru picémara ê popai kà Pwiduée naa na du ville wê—naa Perge, ma Attalie.

²⁶ Géewê, â ru pa wànga ba na ru wâjué còwâ naa Antioche wâ Syrie. Ba nye wà tèpa cèikî na pwi érebà, na ia rà panuâru na aranara ê pimeaari imudi kà Pwiduée, târa pwi wakè na ru gére tubamwara.

²⁷ Una ru tèepaa pâ, â ru panaimari tèpa cèikî. Â ru piwiâ tàra diri ê pâ namuru na é nama ru pwa wà Pwiduée. Â ru piwiâ mwara ê pai tàpiri ê goropwârawâ tà tàpé na càra caa tèpa Juif, ma rà cèikî. ²⁸ Â bwaa tàpo gòiriru goro tâa wê.

Pwâra pitûra goro Naèà kà Moosé

15 ^f Pwa pàra tèpa âboro, na rà me gée napô *Judée, na rà pacâmuri tèpa cèikî pâ: «Wiàna câguwà caa pipwa *kamaî tàwà wiàra ê *Naèà kà Moosé, â o câguwà caa udò.»

² ^g Êco na wà Paulo ma Barnabas, âna ru dau pitakàna ma wàilà goro ê pwi auniimiri-bà. Â rà pâ nau pitêrerà pâ, wâdé na rà too naa *Iérusaléma, wàilu ma wà pàra tàpé gée goorà, ba na rà o pitûra wà tèpa *apostolo ma wà tèpa pitûâ kàra wâra pwapwicîri, goo ê pwi auinapopai bèepwiri.

³ Â êkaa, na é panuâra pâ ê wâra pwapwicîri. Â rà pâra wà tàpéeni, â rà tapàgà du ére napô Phénicie ma *Samaria. Â rà piwiâ tà tèpa cèikî wê ê pai cèikî kà tàpé na càra caa tèpa *Juif. Â rà dau ipwadée goo, wà tàpé na rà tère ê pwi jèkutâ-bà.

Ipitiri na Iérusaléma

⁴ ^h Una rà tèepaa pâ naa Iérusaléma wà Paulo ma Barnabas ma wà tèpa béeru, â é tòpirà ê wâra pwapwicîri—èdiri wà tèpa cèikî ma tèpa apostolo ma tèpa pitûâ kàra wâra pwapwicîri. Â rà piwiâ tàra diri ê pâ muru na é nama rà pwa wà Pwiduée.

⁵ Êco na rà wâjaarà wà pàra tèpa *Farasaio na rà jèe cèikî naa goo wà Iésu. Â rà cimadò, â rà ina tàra pâ: «Wâdé na rà pwa kamaî tà tèpa cèikî na càra caa tèpa Juif, â wâdé na rà pâra wiâ bwàti ê Naèà kà Moosé.»

^c14:22 Apostolo 15.32; 1 Tésalonika 3.3 ^d14:26 Apostolo 13.1–2

^e14:27 Apostolo 15.4,12 ^f15:1 Galatia 5.2 ^g15:2 Galatia 2.1

^h15:4 Apostolo 14.27

⁶Rà ipitiri wà tèpa apostolo ma tèpa pitûâ, ba na rà pitûra goo ê popai bèepwiri.

É patùrarà Pétérù

⁷ⁱRà dau pièi popai goo, â jè pàara, â é cimadò wà Pétérù â é ina tàra pâ: «Bwa; tèpa cèikî béeò, guwà tâmogòori pâ, jèe gòiri na é pitòrigario wà Pwiduee gée nabibiu kàwà, ba na go picémara é popai tà tàpé na càra caa tèpa Juif. Ba nümee na rà tère é popai goro wâro, â na rà o cèikî naa goo. ⁸^jWà Pwiduee, âna é tâmogòori é pwâranüma tèpa âboro. Â é naa tàra mwara é Nyuââê Pwicîri pwacèwii naa goojè. É nye tàgére paari tâjè pâ, é nye tòpirà mwara. ⁹Câe caa ipwaké goojè ma wàilà. É cèitiri^{ss} é èpà kàra, â é nama wâdé é pwâranümarà na araé, ba rà cèikî naa gooé.

¹⁰^k«Â nabàni, âna guwà bwaa gére bumuru goo Pwiduee? Gorodà na guwà tòpò naa gò tèpa cèikî é jè nakake, na càcaa pâri ma rà kakeri wà tèpa jooorojè, ma wàijè mwara? ¹¹^lBwa! Jè cèikî pâ, jè uddò gée goo é *pimeaari imudi kà Pwi Ukai Iésu, ipaiwàijè ma wàilà.»

¹²Â po tèepaa me é tànana naa na i ipitiri. Â rà tàmaari wà Barnabas ma wà Paulo, na ru piwiâ tàra é pâ *câmu kàra patàma Pwiduee, na é

nama ru pwa, naa nabibiu kà tàpé na càra caa tèpa Juif.

Aupitèi kà Jacques

¹³^mÛna ru jèe tura diri, â é tura wà Jacques*, â é ina pâ: «Bwa; tèpa cèikî béeò, guwà tàmaariô. ¹⁴É pi-wiâ wà Simona Pétérù é pai tapoo pitòrigari kà Pwiduee cè Ba kée, gée nabibiu kà tàpé na càra caa tèpa Juif, ba na é pwi Ba kée. ¹⁵Ba jèe pwacèwii é pwina é ina wà Pwiduee, na rà naigé mee wà tèpa *péroféta kée. Ba jèe wii pâ:

¹⁶ⁿGée na càuru pwiri, â go o mwa me còwâ.

Go o mwa bari còwâ pwârawâ kà *Davita†, pwâra ukai na jèe tûu. Go mwa pacimadò còwâ.

¹⁷Rà o mwa mudòo

tèpa âboro diri; pâmariô pâ Ba, tàpé na go todàra, ba na o pwi Ba kôo.

¹⁸Wàépwiri popai kôo, wâgo Pwi Ukai.

Go jèe tàmara ina; pacoo gée na biu.» Amos 9.11-12

¹⁹É ina mwara wà Jacques pâ: «Go niimiri pâ, na cibwaa naa mwara cè jè nakake kà tàpé na càra caa tèpa Juif na rà jèe cèikî naa goo wà Pwiduee. ²⁰°Wâdé na jè pwa tii pâ-darirà ma jè ina tàra pâ, na rà cib-waa uti é pâ macii na pwa *ârap-

^{ss}**15:9** Cèitiri—Patâjii, purifier de, éliminer.

***15:13** Jacques—Pwi jii wà Iésu. (Còo Maréko 6.3.) Câe caa pwi jè ârapàara tèpa 12 apostolo, êco na é pâ nau pwi apostolo ma pwi âboro imaina naa jaa tèpa cèikî wà Iérusaléma. (Còo Galatia 1.19; 2.9.)

†**15:16** Pwârawâ kà Davita—É Ba Isaraéla, wà tèpa Juif.

ⁱ**15:7** Apostolo 10.1-43 ^j**15:8** Apostolo 10.44, 11.15

^k**15:10** Mataio 11.30; Galatia 3.10 ^l**15:11** Galatia 2.16; Éféso 2.5-8

^m**15:13** Galatia 2.9 ⁿ**15:16** Amos 9.11-12

°**15:20** Exode 34.15-17; Lévitique 17.10-16

waailò goo târa pâ ânuuru duée. Â rà cibwaa ipuu imudi[‡]. Â rà cibwaa uti ê domii, ma uti ê pâ macii na dàûru nyarà[¶] (ba jèe càcaa còobé ê domii kàra). ²¹ [Diri ê pâ pwiibà, âna rà tâmogòori] ba jèe gòiri na picé-mara ê Naèà kà Moosé, naa na pâ napô. Â wà tèpa Juif, âna rà pûra i Naèà naa na ê pâ *wâra pitapitiri, diri ê pâ *tòotù pwicîri.»

Rà wii tii tà tèpa cèikî na Antioche

²² Wà tèpa apostolo, ma wà tèpa pitûâ, ma diri ê wâra pwapwicîri, âna rà pitêrerà ma rà wii tà tèpa cèikî naa Antioche. Â rà pitòrigari wà Silas, ma wà Jude, na ina gooé pâ Barsabbas—tupédu âboro na rà cèikî naa gooru—ba na ru pâra wiâ Paulo ma Barnabas ma popa pâ i tii.

²³ Wàéni ê pwina rà wii:

Bwàcu kàwà co tèpa cèikî wâ Antioche, ma Syrie, ma Cilicie! Wàibà—wà tèpa apostolo ma tèpa pitûâ—na wii ê tii bèeni. Câguwà caa tèpa Juif, êco na [guwà cèikî naa goo wà Kériso, ékaa na] guwà tèpa aéjii kâbà naa na nee.

²⁴ Bà tère pâ, pwa pàra tàpé na rà pâra gée jaabà, â rà paé nau tuba-imwûruwà goro ê pâ popai kàra, â rà jèe nama gù ê pwâranümawà. Êco na cà-caa wàibà na naa tàrù tàra.

²⁵ Ékaa na bà pitapitiri, â bà nimiri pâ, wâdé na bà pitòrigari cè tupédu âboro gée jaabà, ma bà panuâru paé dariwà. Â ru

paé wiâ tupédu a cèikî béebà, tupé na dau wânümabà gooru, wà Paulo ma Barnabas. ²⁶ Ba ru panuâ wâro kàru, naa na nee Pwi Ukai Iésu Kériso. ²⁷ Bà naa paé wà Jude ma Silas, ba na ru mwa po ina tàwà goro pwâru ma napéaati ê pwina wii naa na tii bèeni. ²⁸ Pwà bà pitêrebà, wàibà ma ê Nyuâaé Pwicîri, pâ, cà-caa wâdé na bà tòpò còwà naa gòwà cè nakake. Êco na wàéni ê pwina âjimuru:

²⁹ Guwà cibwaa uti ê pâ macii na pwa *ârapwaailò goo târa ê pâ ânuuru duée;

Guwà cibwaa uti ê domii, ma ê pâ macii na dàûru nyarà (ba jèe cà-caa còobé ê domii kàra);

Guwà cibwaa ipuu imudi.

Ê pâ namuru bèepwiri, âna wâdé na guwà nabwé jii.

Topai tàwà.

Dau pagòò tèpa cèikî

³⁰ Ékaa na rà pâra naa Antioche wà Paulo, Barnabas, Jude ma Silas. Â rà papitiri diri tèpa cèikî, ba na rà naa tàra i tii. ³¹ Una rà pûra i tii wà tèpa cèikî, â nye dau piwâdé nû-marà kaa.

³² Napwa naa goo wà Jude ma Silas, âna ru tupédu péroféta, â tàpo gòriru jaarà. Â ru pame ê popai kà Pwiduée tà tèpa cèikî, â ru dau pagòorà.

³³ Gée na càûru ê jè pàara, â rà picijiiru wà tèpa cèikî wâ Antioche, ba na ru wâjué còwà dari tàpé na rà

[‡]15:20 Rà cibwaa ipuu imudi—é, Rà cibwaa pwa ê wârogòronaigé (prostitution).

[¶]15:20 Dàûru nya (é, dàûru nye)—Étrangler.

naaru me. { ³⁴Êco na é niimiri wà Silas pâ wâdé na é bwaa tà tâa. }

³⁵Wà Paulo ma Barnabas, âna ru nye tà tâa Antioche. Â rà pacâmuri tèpa âboro ma inapàpari é popai kà Pwi Ukai, wàilu ma pâ âboro na wâru.

béarailu kêra pai pâra kà paulo

(Naporomee 15.36-18.22)

Ru ipiina Paulo ma Barnabas

³⁶Gée na càuru é jè pàara, â é ina wà Paulo tà Barnabas, pâ: «Ju wâjué còwâ naa na é pâ napô na ia ju picémara pâ wê é popai kà Pwi Ukai. Wâdé na ju cai tèpa cèikî na rà jèpa wâna, ba na ju còo pâ, pwiri rà gére wànau.»

³⁷^qNüma wà Barnabas na é popa mwara wà loane-Maréko. ³⁸^rÊco na tàu tà wà Paulo, ba é nye pwa-itépâra jiiru wà pwiibà, tapoo gée na province Pamphylie. Â câé caa pitu tàru tiagoro é pwâadàra wakè kàru. ³⁹Ru dau pitùra, â ru iputàmu, tiagoro na ru ipiina. Â é popa loane-Maréko wà Barnabas, â ru pâra gòro wànga naa gòropô Chypre.

⁴⁰Napwa naa goo wà Paulo, âna é popa Silas. Â wà tèpa cèikî, âna rà panuâru, na aranara é pimeaari imudi kà Pwi Ukai, â ru pâra. ⁴¹Â ru tapàgà é du province Syrie ma Cilicie, â ru pagòo pâ é pâ wâra wwapwicîri.

É pâra wiâ Paulo wà Timotéo

16 ^sÉ pâra wà Paulo géewê naa Derbe, ma naa Lystre (du ârailu ville). Naa Lystre, âna é pâ-mari pwi a cèikî na nee Timotéo, pwi naîri tô ilàri Juive, na tô a cèikî naa goo wà Iésu. Â napwa naa goo wà caa kêe, âna câé caa pwi ^tJuif. ²Wà tèpa cèikî gée na du ville Lystre ma Iconium, âna rà ina pâ, é dau pwi âboro wâdé wà Timotéo.

³Â é todèe wà Paulo, ba na é pâra wiâe. É mara pwa ^{*}kamaî tée, ba naa wâdé tà tèpa Juif na rà tâa na ére bèepwiri. Ba rà nye tâmogòori diri pâ, wà caa kêe, âna câé caa pwi Juif^s.

⁴^uNa pâ napô na rà pâ naa, âna ru ina tà tèpa cèikî, wà Paulo ma Silas, na rà pâra wiâra bwàti é pâ aupitûâri kà tèpa ^{*}apostolo ma tèpa pitûâ gée ^{*}Iérusaléma.

⁵Wà tèpa âboro kà Pwiduée, âna rà pimaina too naa na cèikî, â é pitoo mwara é jéûrà diri na pâ tòotù.

Todà Paulo naa Macédoine

⁶^vÉ Nyuâaê Pwicîri, âna é còwâri wà Paulo ma Silas, na ru pwa na ru picémara é popai kà Pwiduée naa na province Asia. Â rà tapàgà pwi ére naa nadàpàra Phrygie ma Galatia [ma wà tèpa béeru]. ⁷Una rà tèepaa pâ naa gòobàra napô Mysie, â rà pwa na rà too naa na province Bithynie, êco na câé caa tàpiri tàra é Nyuâaê Pwicîri kà Iésu. ⁸Êkaa na

^s**16:3** Nüma Paulo na é pa pâ é Picémara Wâdé dari tèpa Juif. Êco na o càra caa tòpié bwàti goo wà Timotéo, ba bwaa càcaa pâ pwa kamaî tée. Ba wà caa kà Timotéo, âna câé caa pwi Juif.

^q**15:37** Apostolo 12.12,25 ^r**15:38** Apostolo 13.13; Kolosé 4.10

^s**16:1** Apostolo 14.6; 2 Timotéo 1.5 ^t**16:2** Filipi 2.19-22

^u**16:4** Apostolo 15.23-29 ^v**16:6** Apostolo 18.23

rà tapàgà Mysie, â rà tèepaa boo naa Troas, pwi aucoo kâra wànga**.

⁹ Ûna ne, â wà Paulo, âna é còo naa na nyuâa, pwi âboro gée na province Macédoine, na é coo, â é gère tacoo gooé burà ina tée pâ: «Gà me naa Macédoine nau pitu tâbà.»

¹⁰ Gée na càuru pwina paari tée, â bà^{††} mudàra ma bà piwàcì pâ naa Macédoine, ba bà jée tâmogòori pâ, wà Pwi Ukai na é todàbà ba na bà picémara é *Picémara Wâdé naawê.

Na Filipi

¹¹ Bà tò naa gòro wànga na Troas, â bà itàa dàra é pô Samothrace. Â, na dàuru kée, â bà ègò boo naa Néapolis, pwi aucoo kâra wànga.

¹² Géewê, â bà pâra naa Filipi, pwi ville gée na province Macédoine^{‡‡} (pwi colonie kà tèpa *Roma). Bwaa tàpo pwa tòotù kâbà naa na pwi napô bèepwiri.

É cèikî Lydie

¹³ Na *tòotù pwicîri, â bà còobé jii é napô, â bà pâra naa bàra nairiwâ, ba bà niimiri pâ tâa wê, cè ére cèna rà mu pwapwicîri wê wà tèpa Juif. Bà tâaboo, â bà patùra pa ilàri na rà gère pitapitirà naawê. ¹⁴ Wà tò jèpwi, na nee Lydie, tò âboro gée na ville Thyatire, âna tò a pi-cu imwaano mii, na dau maina é wâri wèe. Caa caa tò Juive, èco na wâdé tée é pwapwicîri kà tèpa Juif. Â é tàmaari bwàti é popai kâbà. Â é tàpiri é pwâranümee wà Pwi Ukai.

¹⁵ Â *upwaaé bau é tèpa âboro na rà tâa pwârawâ kée.

Â gée na càué, â é ina tâbà pâ: «Wiàna guwà câbaâjupâra pâ, go âji cèikî naa goo Pwi Ukai, â guwà me wiâô naa pwârawâ kôo.» Â é tacoo goobà, ba na bà pâra wiâê.

É pacòobé duée gée goo tô ilàri

¹⁶ Na jè tòotù, na bà gère pâra naa na aupwapwicîri, â é me carabà tò jè ilàri na pwa duée gooé. Wà pwi duée-bà, âna é cètùué nau ina tà tèpa âboro é pâ namuru na o mwa tèepaa. Â dau wâru mwani na rà tòpi gée goo é pâ pwina é ina wà tàpé na é piwakè kàra.

¹⁷ WÂ é me wiâbà, na wàibà ma Paulo, â é tomara pâ: «Wà tèpa âboro bèeni, âna tèpa ênawéna kà Pwiduée na é tâjaijè, â rà picémara tàwà é pai udò kâjè [naa na *âji wâro].»

¹⁸ É nye tà wàrapwiri diri na pâ tòotù, â jée tubagùra nūma wà Paulo. Â é nye tabiié kaa, â é ina târa i duée pâ: «Gà còobé gée goo tô ilàri bèeni naa na nee Iésu Kériso!»

Â é nye còobé kaa gée gooé.

Tâjuru Paulo ma Silas

¹⁹ Ûna rà còo wà tèpa pitûâ kée pâ, jée tiàu é opamwani kàra, â rà nye tâjuru kaa wà Paulo ma wà Silas, â rà dàtiru boo naa na aupitèimuru, na ara tèpa pitûâ kâra napô. ²⁰ X Rà paariru tà tèpa pitèimuru kà tèpa Roma, â rà ina

****16:8** Aucoo kâra wànga—Port. Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Aucoo wànga.

††**16:10** Bà—Wà Luka, pwi awii é tii bèeni, âna é tapoo pâra wiâ wà Paulo géeni.

‡‡**16:12** Province Macédoine—é, Ê bécaapwi ére gée goo wâ Macédoine.

w**16:17** Maréko 1.24 x**16:20** Maréko 13.9

tàra pâ: «Wà tupédu âboro bèeni, âna ru tubagù è napô. ²¹ Ba tupédu Juif, â ru gére picémara è pâ tûâ na càcaa pâri ma jè tòpi ma wârori, wàijè tèpa Roma.»

^{22y} Â rà nye putàmù kaa naa gooru wà tèpa âboro. Â wà tèpa pitèimuru, âna rà nama dàdàpa è ârabwée kàru, â rà pwa ma pàdiru goro bàra upwàra. ²³ Â rà tòpòru naa na wàra pwa karapuu, â rà ina tà pwi a wéaa pâ, na é wéaariru bwàti. ²⁴ Êkaa na é tòpòru naa na pwi Bénabwé naditàrawâ na wàra pwa karapuu, â é pwa ma dàgabia è du âru naa na è pâ upwàra.

Gù napuu

²⁵ Naa nabibiu kêra ne, âna wà Paulo ma Silas, âna ru nye tà pwapwicîri ma nyabi, â ru tòbuari Pwiduée. Â rà tàgére tàmaariru wà pàra tèpa pwa karapuu béeru. ²⁶ Â nye tèepaa kaa è pé gù napuu na dau maina, â é tébagù è pâ pàara wà wâna wàra pwa karapuu. Â rà cau tàpirirà diri è pâ goropwârawâ, â tûu mwara è pâ itùpaò na tòò diri tèpa pwa karapuu goo. ^{27z} Una é pò tàcî wà pwi a wéaa, â nye dau dàpàgà tée kaa. Â é còo è pâ goropwârawâ maina kêra na karapuu na tàpirirà, â é nye càù kaa è tàuwa kée, ba na é pitaé còwâ, ba é nimiri pâ rà jée uru wà tèpa pwa karapuu^{¶¶}.

²⁸ Êco na é kànarié wà Paulo, â é ina tée pâ: «Pwiini, gà cibwaa pipwa tâgà cèna èpà, ba bà cau wâni diri!»

²⁹ Â é nye ilari kaa cè ânye wà pwi a wéaa, ma wàcî dò naa na wàra pwa karapuu, â é tûu jùrué burâ céca naa goro â wà Paulo ma Silas, goo è pai wâgotée.

É cèikî pwi a wéaa

^{30a} É pacòobéru, â é ina tàru pâ: «Tupédu ukai, dà cè pwina na go pwa ba na go o udò [ba na o tâa tóo è âji wâro].»

³¹ Â ru tòpi tée pâ: «Gà cèikî naa goo Pwi Ukai Iésu, â gà o udò, wâgà ma è pwârawâ'gà.»

³²⁻³⁴ Â é poparu wiâê, naa na pwârawâ kée, na bwaa ne, â é nuwa aurumuru kàru, â é naa uti kàru. Â ru picémara tàra ma tèpa âboro na è pwârawâ kée, è popai kà Pwi Ukai. Â rà cèikî naa goo, â ru *upwaarà. Â rà dau ipwàdée.

Rà panuâ Paulo ma Silas

³⁵ Una pwaa, â rà cùru tèpa pipa popai wà tèpa pitûâ kàra, ba na rà ina tà pwi a wéaa pâ, na é panuâru.

³⁶ Â é ina tà Paulo pwiibà pâ: «Wà tèpa pitûâ, âna rà panuâ popai me, pâ, o jée panuâ, â gàu pâra na è pitàbwàti.»

³⁷ Â é ina wà Paulo tà tèpa pipa popai pâ: «Tàpéeni, wàibu, âna bu tupédu Roma^{§§}. Êco na rà pitèibu wà tèpa pitûâ kàwà, â rà nama pàdibu,

^{¶¶} **16:27** Naa na è naèà kà tèpa Roma, âna wà pwi awéaari na karapuu, âna é nye tòpi è wârimuru kà pwi âboro na é pwa karapuu, wiâna é uru wà pwini. Nye ciburà pwàra bà è wârimuru.

^{§§} **16:37** Tupédu Roma—Wà Paulo ma Silas, âna ru me géé na pâ napô na rà popa wà tèpa Roma. Naa na naèà kà tèpa Roma, âna pwicîri na rà pàdi pwi âboro na tâa na tii kàra.

^y **16:22** 2 Korénito 11.25; 1 Tésalonika 2.2

^z **16:27** Apostolo 12.18-19 ^a **16:30** Apostolo 2.37

na ara ê pâ âboro diri, â rà tûbu naa na karapuu! Â gona pwa na rà pacòobébu ni pwànniri? Bwa! O cà-caa wàrapwiri! Wâdé na rà nye me wàilà ma rà panuâbu.»

³⁸ Rà pawâjué ê pai ina kà Paulo wà tèpa pipa popai, â dau wâgo tà tèpa pitèimuru na rà tère pâ ru tupédu Roma. ³⁹ Â rà me nau picigò-boò tàru. Â rà pacòobéru, â rà tacoo gooru pâ, na ru pâra gée na napô.

⁴⁰ Ru pâra wà Paulo ma Silas, â ru too dari Lydie. Gée na càuru ê pai còo tèpa cèikî, â ru pagòorà, â ru pâra.

Wà Paulo ma Silas na Tésalonika

17 Ru pâ naa du ville Amphipolis ma Apollonie wà Paulo ma Silas, â ru tèepaa naa Tésalonika, wâna tâa wê pwi jè *wâra pitapitiri kà tèpa *Juif. ² Â é tò naa na wâra pitapitiri wà Paulo, wiâra ê nye pai pwa kée. Â âracié tòotù pwiçîri na é pwa pupûra goo ê popai na é pa gée na *Tii Pwiçîri. ³ É paari tàra diri pâ auinapopai goo pwi *Mesia, [*pwi a pa-udò na rà tapaciê]. Ba wii pâ, ée mwa maagé còo, â [ée mwa bà. Éco na] ée mwa wâro còwâ gée na aubà. Â é ina tàra wà Paulo pâ: «Guwà còo, wà pwi Iésu na go picémaraê tàwà, âna wàé kaa pwi Mesia.»

⁴ Wà pâra tàpé gée goorà, âna rà cèikî, â rà pâra wiâ Paulo ma Silas. Dau wâru tàpé gée goo tèpa *Grec na rà pâra wiâru—tàpé na wâdé tàra ê pwapwiçîri kà tèpa Juif—wàrapwiri mwara gée jaa ê pa ilàri imaina.

⁵ Éco na rà dau iboo wà pâra tèpa Juif, â rà todà tèpa âboro na nye

ticé na wâdé naa goorà, ma rà pinaa ârapûru tèpa âboro na ville, ba na rà putàmu naa gooru. Â rà itàa pâ nau mudàru naa na pwàrawâ kà pwi âboro na nee Jason, ba na rà poparu pâ naaniboo gòro naigé, na ara diri ê pâ âboro, [ba na pitèiru].

⁶⁻⁷ ^bÉco na càra caa pâmariru, â rà dàti pâ wà Jason ma pâra tèpa cèikî naa jaa tèpa pitûâ kàra napô, â rà tomara pâ: «Wà pwini, âna é tòpi tupédu âboro èpà, wà Paulo ma Silas, na ru tubagù ê gòropuu diri, â nabàni, âna ru tèepaa naani! Wà tàpéeni ma wà tèpa béera, âna rà cicara ê naèà kà César, pwi ukai kà tèpa *Roma. Ba rà ina pâ, nye caapwi co é pwi ukai, â wà pwiibà, âna wà Iésu.»

⁸ Úna rà tère pwiri wà tèpa âboro ma wà tèpa pitûâ, â nye dau céep-wâa* tàra kaa. ⁹ Â rà mwa panuâ cawi wà Jason ma wà pâra tèpa bée, na rà wâri i wârimuru kàra.

Na Bérée

¹⁰ Úna ne, â wà tèpa cèikî, âna rà pitu tà Paulo ma Silas, ba na ru pâra pwànniri [gée Tésalonika. Â ru pâra] naa na ville Bérée.

Úna ru tèepaa pâ, â ru too naa na wâra pitapitiri kà tèpa Juif. ¹¹ Wà tèpa Juif na tâa Bérée, âna rà dau wâdé jii tèpa Juif na rà tâa Tésalonika. Ba rà tòpi é popai naa na ip-wàdé. Â diri na pâ tòotù, âna rà còo bwàti é Tii Pwiçîri kàra, ba na rà còo pâ pwiri nye âjupâra kaa ê pâ popai na é ina tàra wà Paulo. ¹² Wâru gée goorà na rà cèikî, â wâru mwara gée jaa tèpa Grec—pa ilàri imaina, ma tèpa paao.

***17:8** Céepwâa—Inquiet, être dans l'affliction.

^b**17:6-7** Luka 23.2; Ioane 19.12

¹³ Êco na rà tère wà tèpa Juif gée Tésalonika pâ, wà Paulo, âna é picémara é popai kà Pwidueé mwara na Bérée. Â rà me nau naa ârapûru tèpa âboro wê, ba na rà putâmu naa gooé. ¹⁴ Êco na rà nye êgò kaa mwara wà tèpa cèikî, â rà popa Paulo naa na aucoo kâra wànga. Â napwa naa goo wà Silas ma Timotéo, âna ru bwaa nye tà tâa Bérée.

¹⁵ Wà tàpé na rà picia wà Paulo, âna rà ciaé tia na ville Athènes. Â é cùrurà còwâ naa Bérée, ba na rà ina tà wà Silas ma wà Timotéo pâ, na ru piawài goro medarié.

Paulo na Athènes

¹⁶ Wà Paulo, âna é bwaa tàpo cipacî Silas ma Timotéo wà Athènes. Â é còo pâ wà tèpa âboro na pwi napô-bà, âna nye itémuru kaa é pâ ânuuru duée na rà pwamaina. Â nye dau tòina kaa é pwâranümee. ¹⁷ Â é pâra naa na wâra pitapitiri kà tèpa Juif, â é patûrarà, wàilà ma wà tàpé na wâdé tàrà é pwapwicîri kàra. Â diri na pâ tòotù, âna é patûra mwara wà tàpé na é pâdarirà naa na aupwa jèna.

¹⁸ Rà pitûra mwara ma wàé wà pàra tèpa pacâmuri âboro gée goo wà tàpé na ina goorà pâ, tèpa épiscorien ma tèpa stoïcien[†]. Wà pàra tàpé gée goorà, âna rà ina pâ:

«Gona dà na é gére tòri ma uti tâjé wà pwi bèepwiri?»

Â wà pàra tàpé mwara, âna rà ina pâ: «Wàra munaa é picémara cè pâ duée na nye ité[‡].» Ba rà tère wà Paulo na é picémara wà lésu ma é pai wâro còwâ.

¹⁹ Â rà ciaé naa jaa é wâratûâ kâra napô, na nee Aréopage, â rà ina tée pâ: «Nûmabà na bà tâmogòori bwàti é pâ namuru bèepwiri bwaa âmuê, na gà gére ina tâbà. ²⁰ Ba gà pwa ma bà tère é pâ muru na ité, â nûmabà na bà tâmogòori é pai ina wèe.» ²¹ (Ba wà diri tèpa âboro géeni Athènes, ma wà tàpé na tèpa pârame na rà wâro wâni, âna rà nye tà tâa goo é pâ jèkutâ na bwaa âmuê.)

²² Â é cimadò wà Paulo, â é ina pâ: «Bwa; tàpé Athènes, go còo pâ guwà tèpa dau tòimiri é pâ duée.

²³ Ba, na go gére tabéaa na é ville kàwà, â go còo é pâ auba na guwà pwamaina ma pwapwicîri naa goo. Â go pwa ma pâmari mwara é pwi aupwa *ârapwaaillò na wii naa goo pâ: Tà pwi jè duée na câjè caa tâmogòorié.

«Guwà còo, wà Pwina guwà pwa-mainaê na câguwà caa tâmogòorié, âna wàé kaa, na go me nau picémaraê tàwà. ²⁴ Wà Pwidueé na é pwa é gòropuu, ma diri é pâ namuru na tâa na, âna wàé Pwi Ukai

[†]**17:18** Tèpa épiscorien ma tèpa stoïcien—Wà tàpé na rà câwiâ wà Épicure, é Zénon, tupédu philosophe kà tèpa Grec biu. É ina wà Épicure pâ, é muru na dau piwéna tà tèpa âboro, âna é 'wâdé na maina'. É ina wà Zénon (pwi caa kà tèpa stoïcien) pâ, jè wâro wâna é 'wâdé na maina' wiàna jèe câjè caa tâmogòori é maagé, ma é ipwàdé, â wiàna jè jèe nye dàpàgàjè jii wà tèpa âboro.

[‡]**17:18** Cè pâ duée na nye ité—Wâru tèpa duée kà tàpé Athènes. Â rà niimiri pâ wà Paulo, âna é tûra goo tupédu duée na bwaa âmuê. Jèpwi, âna wà pwi duée paaò na nee lésu; â jèpwi, âna tò duée ilàri na nee Wâro Còwâ.

kâra napwéretòotù ma é gòropuu. Â câé caa tâa na é pâ wâra pwapwicîri na rà bari wà tèpa âboro. ^{25e}Â cà-caa pâri ma jè pitu tèe, wàijè tèpa âboro, pwacèwii na nūmee goo cè jè muru jiijè!

«Ba wàè na é naa tâjè diri é wâro ma ômaa, ma diri é pâ namuru. ²⁶Â é pwa ma wà tèpa âboro diri, âna rà còobé gée goo é pwi caapwi âboro, ba na rà wâro pitiri wâna é gòropuu. Â é jèe nabwé tòpò tàrà é jèpa pàara na naja, ma é pwâadàrà é jèpa napô.

^{27f}«É wàrapwiri é pai tòpò kée wà Pwiduée, ba na rà o mudèe wà tèpa âboro. Ba câé caa wàiti jiijè. Â wiàna rà mudèe imudi wà tèpa âboro, â péa rà nye tà pâmarié. ²⁸Ba jèe nabwé ina pâ: “Jè wâro gée gooé, â jè gù gée gooé, â jè tèpa âboro gée gooé.” Wàra na rà ina mwara pàrà tèpa pwa tii kàwà pâ: “Jè tèpa naîê mwara¹.”

^{29g}«Gée goro na jè tèpa naîê, â jè cibwaa niimiri pâ wà Pwiduée, âna é pwacèwii é duée na pwa goro atû, é, na pwa goro mwani mii ma mwani pwaa, wiàra é auniimiri kà tèpa âboro! ³⁰Rà wàrapwiri wà tèpa âboro na jè pàara, êco na wà Pwiduée, âna é dau pidàpwicàarié goorà, ba ticè na rà tâmogdori.

«Êco na nabàni, âna é tacoo goorà, ba na rà pinünüma, ba na o tòotéri é wâro kàrà. ^{31h}Ba é jèe nabwé tòpò é Tòotù na ée mwa pitèi diri é pâ âboro naa gòropuu, â é aupitèi kée, âna o *tàrù. Ée mwa

pinaigé mee é pwi âboro, na é jèe nabwé pitòrigarié târa pwi tòotù-bà. Â é pawâroé còwâ gée na aubà, ba na é paari tâjè diri pâ wàè kaa pwiri, é pwi a pitèimuru na ia é jèe pitòrigarié.»

Rà pitadàrùrà goo é popai

³²Ûna rà tèrèé na é gère tura goro é wâro còwâ gée na aubà, â [rà pitadàrùrà wà tèpa âboro-bà]. Wà pàrà tàpé, âna rà pitaurèe gooé; â wà pàrà pwi, âna rà ina pâ: «Bà o mwa tèregà còwâ goo pwiri, na cè jè tòotù.» ³³Â é còobé jiiirà wà Paulo. ³⁴Êco na, pwa pàrà tàpé mwara, na rà tâa gooé, â rà cèikî naa goo é popai kée. Wàrapwiri naa goo wà Denys, pwi jè a tâa na wàratûâ kà tàpé Athènes, ma tô jè ilàri na nee Damaris, ma pâ pàrà âboro mwara.

Na Korénito

18 É pâra wà Paulo gée Athènes, naa na ville Korénito. ²ⁱÂ é pâmari naawê pwi jè *Juif na nee Aquilas, pwi âboro gée na province Pont, na ru bwaa tàgère tèepaa me gée Italie, ma wà Priscille, tô wâdèe. Ba wà Claude, pwi ukai kà tèpa *Roma, âna é jèe nabwé ina tà diri tèpa Juif pâ, na rà còobé gée Roma.

Wà Paulo, âna é pâra nau cairu. ³ⁱÂ é pâra nau pitâa jaaru ma rà piwakè naima. Ba po caapwi bwàti é wakè kàrà—rà tèpa pwa wà imwaano⁵. ⁴Â, diri pâ tòotù pwicîri, â é picémara é popai wà Paulo, naa

¹**17:28** Jè tèpa naîê mwara—Wà Paulo, âna é ina é popai na ru wii tupédu poète grec.

⁵**18:3** Tèpa pwa wà imwaano—é, Tèpa wakè goro parawére macii.

^e**17:25** Psaume 50.12 ^f**17:27** Psaume 145.18; Jérémie 23.23

^g**17:29** Ésaïe 40.18-20, 44.10-17; Apostolo 19.26

^h**17:31** Psaume 96.13 ⁱ**18:2** Roma 16.3 ^j**18:3** Apostolo 20.34

na é pâ *wâra pitapitiri. Â é patûra tèpa Juif ma tèpa *Grec, â é mudâra ma rà cèikî naa goo é popai na é ina.

É biié dà tàpé na càra caa tèpa Juif

^{5k}Na ru mwa tèepaa me gée na province Macédoine wà Silas ma Timotéo, â wà Paulo, âna é nye po tâa goo kaa é picémara é popai. Â é ina tà tèpa Juif pâ: «Wà Iésu, âna nye wàé kaa pwi *Mesia, [*pwi a pa-udò na guwà tapacîé gée na biu].»

^{6l}Êco na rà cicaraé, â rà pi-inaé ba èpà. Â é tauri tètâjii é dàuru puu** gée goro ârabwée kée wà Paulo, â é ina tàra pâ: «Wiàna tiàuwà jii é wâro kà Pwiduée, âna mwa nye gée goowà, â câgo caa pwi majoroé. Nabàni, âna go pâra dari tàpé na càra caa tèpa Juif.»

⁷Â é còpòò jiià, â é pâra naa jaa pwi jèpwi na nee Titius Justus, pwi âboro na wâdé tée é pwapwicîri kà tèpa Juif. Ê pwârawâ kée, âna é tàpo wâmwünyabweri é wâra pitapitiri. ⁸Â wà Crispus, pwi ukai kâra wâra pitapitiri, âna é cèikî naa goo wà Pwi Ukai, cau wàilà diri mara é pwârawâ kée. Â wâru mwara tèpa Korénito na rà tère Paulo, â rà cèikî, â *upwaarà.

⁹Naa jè ne, â é pipaarié naa na nyuâa wà Pwi Ukai tà Paulo, â é ina tée pâ: «Gà cibwaa pwa ma wâ-gotâgà, â gà cibwaa pwacimarù††, â gà nye tà coo goo é picémara é popai kôo. ^{10m}Ba go nye tà wâ-jaagà, â o nye ticé pwi jè âboro cèna é tâjûrugà, ma o pwa tâgà cèna èpà. Gà nye tà ina é popai, ba wâru

é pâ âboro kôo na rà wâna é ville bèepwiri.»

¹¹Â é tâa wê wà Paulo naa na caapwi naja, â 6 parui. Â é pacâ-muri tàpé Korénito goro é popai kà Pwiduée.

Dàtié na ara pwi kupénoo roma

¹²Na pàara na wà Gallion, âna pwi kupénoo naa na province Akaïe‡‡, â rà cau cinaima wà tèpa Juif, â rà tâjûru wà Paulo, â rà popaé pâ naa na aupitèimuru [na ara pwi kupénoo]. ¹³Â rà ina tée pâ: «Wà pwi âboro bèeni, âna é tacoo goo tèpa âboro, ba na rà pwamaina wà Pwiduée, naa na pai pwa na pi-ité jii é *Naèà [kâra pwapwicîri kâbà].»

¹⁴Bwaa câé caa pâji tùra wà Paulo, â é tòpi tàra wà Gallion pâ: «Tàpéeni, wiàna wà pwi âboro bèeni, âna [é pòtâmwara âboro, é wiàna] é gére pwa cè pwina dau èpà, â pwiri go gére tàmaariwà. ¹⁵Êco na guwà pitòocia goro é pâ popai, ma é pâ neere âboro, ma é naèà kàwà. Â épwiri, âna nye pikàwà. Càcaa nûmoo na go pwi a pitèi é pâ namuru bèepwiri.»

¹⁶Â é pwa ma tû tàra gée na é aupitèimuru. ¹⁷Â rà ègò, cau wàilà diri, â rà tâjûru wà Sostène, pwi ukai kâra wâra pitapitiri, â rà pièié na ara é wâra pitèimuru. Êco na nye ticé na é còo naa goo wà Gallion.

Pai wâjué còwâ naa Antioche

¹⁸ⁿBwaa nye tàpo gòiri é pai tâa kà Paulo wà Korénito. Â géewê, â é

****18:6** Tauri tètâjii é dàuru puu—Pai ina wèe pâ, o càcaa pûra naa gooé cè pwina o tèepaa marirà.

††**18:9** Pwacimarù—Être silencieux.

‡‡**18:12** Akaïe—Napô Grèce nabà.

^k**18:5** Apostolo 17.14-15 ^l**18:6** Apostolo 13.46,51, 20.26

^m**18:10** Josué 1.9; Ésaïe 41.10 ⁿ**18:18** Nombres 6.18; Apostolo 21.24

picijii tèpa cèikî. Â é popa wiâê wà Priscille ma Aquilas, â rà pâra naa Cencrées. Rà tò naa gò jè wànga, pâ naa na province Syrie. Na é bwaa tâa Cencrées wà Paulo, â é pwa é jè *ipwataâboro. Â é pwa ma pwârû diri é pûruê, wiâra é naèà kà tèpa Juif.

¹⁹ Nabwé, â rà pâra géewê gòro wànga. Â rà tèepaa naa na ville Éfeso. Â é tò wà Paulo naa na wâra pitapitiri, â rà pitûra ma wà tèpa Juif. ²⁰ Â rà ilari jiié pâ, na é bwaa tàpo tâa jaarà.

²¹ Â é ina tàra pâ: «Bwa^{¶¶}, êco na, wiàna câbawâdé kà Pwiduée, â go o mwa wâjué còwâ medariwâ.» Â é pâra jiià.

Â é còpòo gòro wànga gée Éfeso, [â ru jèè tà tâa wê wà Priscille ma Aquilas].

²² Ûna é ti wâ Césarée wà Paulo, â é too [naa lérusaléma] nau pwab-wàcu tà tèpa cèikî. Â nabwé, â é wâjué còwâ naa Antioche wâ Syrie [na ia é tapoo i pâra kée géewê].

béârâcié kâra pai pâra kà paulo

(Naporomee 18.23-21.16)

²³ Bwaa nye tàpo gòri é pai tâa kà Paulo wâ Antioche. Gée na càué, â é pâra còwâ mwara. Â é pâra pitiri Galatia ma Phrygie, nau pagòo tèpa cèikî.

Wakè kà Apollos na Éfeso

²⁴ Na pàara bèepwiri, âna é me naa Éfeso wà pwi jè Juif na nee Apollos, pwi âboro gée na ville Alexan-

drie. Wà pwiibà, âna pwi âboro na é tûra bwàti ma tâmogòori bwàti é *Tii Pwicîri. ²⁵ Â jèè pacâmuriê naa goo é pai *pâra wiâ Pwi Ukai, â é pwi a tàcî. Â é picémara tà tèpa âboro é *Picémara Wâdé kà Kériso. Â é pacâmurirà ma napéaati bwàti é popai gooé. Êco na é nye tâmogòori co é *piupwaa kà loane.

²⁶ Â é tapoo tûra na é wâra pitapitiri, â nye ticé na wâgotée goo. Â ru tèreê wà Aquilas ma Priscille, â ru popaé naa jaaru, â ru ina tée bwàti é naigé kà Pwiduée.

²⁷ Ûna nûmee na é pâra naa Akaïe, â rà pagòoé wà tèpa cèikî, â rà pwa tii pàdari tèpa cèikî wê, ba na rà tòpié bwàti.

Ûna é tèepaa pâ naawê, â é pwi jè bépitu na maina, ba kà tàpé na rà jèè cèikî gée goro é *pimeaaari imudi kà Pwiduée. ²⁸ Â rà pitûra ma wà tèpa Juif na ara diri âboro, â po ticé na rà wà tée, ba é *paâjupâra tàra goro é Tii Pwicîri pâ, wà lésu âna wàé kaa pwi Mesia.

Paulo na Éfeso

19 [¶]Na é bwaa tàgére tâa Korénito wà Apollos, â wà Paulo, âna é tapàgà pâ é pâ ére na tâa gòrojaa^{§§}, â é tèepaa naa Éfeso.

Â é pâmarì naawê pàra tèpa cèikî, â é tawèerirà pâ: ² «Ûna na ia guwà cèikî, â é nye boome naa gòwà é Nyuâaê Pwicîri?»

«Câbà caa tâmogòori pâ pwa cè nyuâaê pwicîri!»

³ «Âna dà *piupwaa cèna *upwaawà goo?»

«Goo é piupwaa kà loane.»

^{¶¶} **18:21** Pàra Tii Pwicîri naa na grec, âna rà naagée pâ popai bèeni: Ba nûmoo na go tâa goo é tòotù maina na lérusaléma.

^{§§} **19:1** Ê pâ ére na tâa gòrojaa—Na Phrygie ma na province Asia.

[°]**18:28** Apostolo 9.22 [¶]**19:1** 1 Korénito 3.6 [°]**19:2** Apostolo 8.16

⁴rÂ é ina tàra wà Paulo pâ: «Wà loane, âna é upwaa tàpé na rà pinünüma ma rà biirà naa goo wà Pwiduee. Â é ina tà tèpa *Juif pâ, na rà cèikî naa goo wà pwi âboro na ée mwa pwicò kêe—wà Iésu.»

Rà tòpi Nyuâaê Pwicîri

⁵Wà tèpa cèikî, âna rà nama upwaarà naa na nee Pwi Ukai Iésu. ⁶sÜna é tòpò du îê naa gòrà wà Paulo, â é boome naa gòrà é Nyuâaê Pwicîri, â rà tùra na pâ pwâratùra na ité, â rà inapàpari é pâ popai na é naa tàra wà Pwiduee. ⁷Wà tèpa âboro-bà, âna rà jèe wâpâ na 12 ma.

É picémara popai naawê

⁸Géewê, â é ciburà too naa na *wâra pitapitiri wà Paulo naa na âracié parui. Â câe caa piwâ na é picémara é popai goo é *Mwaciri kà Pwiduee, â é dau mudàra ma rà cèikî wà tèpa âboro naa goo é pwina é ina tàra.

⁹Êco na wâru tàpé na rà pagòò pûrurà ma tàutàra na rà cèikî. Â rà pitaurée goo é pai *pâra wiâ Pwi Ukai, na ara diri é pâ âboro. Â é pâra jiiirà wà Paulo, â é popa tèpa cèikî, â é pacâmurirà diri na pâ tòotù, naa na é jè wâra ipitiri kà Tyrannus*. ¹⁰É piwàrapwiri é pai pwa kêe wà Paulo naa na ârailu naja, êkaa na rà tère é popai kà Pwi Ukai diri wà tàpé na rà tâa na province Asia—wà tèpa Juif ma wà tàpé na càra caa tèpa Juif mwara.

Tèpa naî Scéva

¹¹tWà Pwiduee, âna é pwa ma é pinaigé mee wà Paulo é pâ câmu kâra pàtamee na nye dau wâdé kaa, na rà pò goo wà tèpa âboro. ¹²uÂ wà tèpa âboro, âna rà popa é pâ ârabwée ma pâ noo kâra imwaanò, ba na é tigée goo wà Paulo. Â rà popa pàdari tèpa maagé, â rà jèe nye wâdé kaa! Â wà tèpa duée, âna rà còobé, â rà pâra.

¹³Pwa mwara pàra tèpa Juif, na rà nye tà pipâra wii napò, ba na rà tũ còobé é pâ duée gée goo é pâ âboro. Â rà pimudàra ma rà pwa naa na nee Pwi Ukai Iésu. Â rà ina tàra pâ: «Naa na nee wà Pwi Ukai Iésu na é picémaraê wà Paulo, â guwà còobé!»

¹⁴Wà tàpéebà, âna wà tèpa 7 naî Scéva, pwi jè caa kà tèpa pwa *ârapwaailò.

Go tâmogòori Iésu. Wâguwà wàa?

¹⁵Êco na é tòpi tàra i pé duée pâ: «Go tâmogòori wà Iésu, â go tâmogòori mwara wà Paulo. Â gona wâguwà, âna guwà tèpa wàa?»

¹⁶Â wà pwi âboro bèepwiri na tâa gooé i duée, âna é ègò gée paé, â é tâjùrurà†, â é dau èirà. Â rà mwa uru pa é aurumuru kàra gée pwârawà kêe, âna rà jèe cicàpé!

¹⁷vÜna rà tâmogòori é jèkutà bèepwiri wà tàpé Éfeso—wà tèpa Juif ma wà tàpé na càra caa tèpa Juif mwara—â nye dau maina kaa é pai wâgotàra, â rà cau papwicîri é nee

***19:9** Wâra ipitiri kà Tyrannus—Pwiri é mu pacâmuri tèpa âboro naawê wà pwina nee Tyrannus.

†**19:16** Tâjùrurà—Pàra Tii Pwicîri naa na latin, âna rà ina pâ: Tâjùru tupédu ârailu gée goorà.

†**19:4** Mataio 3.11 ^s**19:6** Apostolo 8.17; 10.44,46

†**19:11** Apostolo 14.3 ^u**19:12** Apostolo 5.15 ^v**19:17** Apostolo 5.11

Pwi Ukai lésu. ¹⁸ Wâru gée goo tàpé na rà jèè cèikî, na rà me nau inapà-pari na ara diri é âboro é pâ muru na rà pwa pwàniri. ¹⁹ Ê jè auwâru goo tàpé na rà tèpa patùra pâ duée, âna rà pame é pâ tii kàrà, â rà cîri na ara é pâ âboro. Â é jéûru wâri wàrà diri é pâ tii bèepwiri, âna dau maina awé. Ba é tèepaa naa goro 50 000 mwani atù kàrà[‡]. ²⁰ Êkaa na é jèè pipâra pâ é popai kà Pwi Ukai, â é pwa ma pmaina mwara é pàtamee.

Rà cicara Paulo tèpa wakè wâ Éféso

²¹ W Gée na càuru é pâ muru bèepwiri, â é niimiri wà Paulo pâ, na é tapàgà pâ é du province Macédoine ma Akaïe, ba na é pâra naa *Iéruusaléma. Â é ina mwara pâ: «Wiàna go tèepaa pâ, â wâdé mwara na go pâ naa *Roma.»

²² Â é panuâ pâ béaa kée naa Macédoine wà Timotéo ma Éraste, tupédu ârailu âboro gée goo tèpa pitu tée. Â wàé, âna é bwaa tà tâa na province Asia na jè pàara.

É ina ba èpà Paulo wà Démétrius

²³ x Na pàara bèepwiri, âna gùmagù ba maina é napô [gée goro é popai kà Paulo] goo é pai pâra wiâ Pwi Ukai. ²⁴ Ba pwa pwi jè âboro na nee Démétrius na pwi a wakè goo é pâ paò pwaa. Â é pwa é pâ nari wâra pwapwicîri kà Artémis[¶], tô jè duée.

Â dau maina é mwani na rà tòpi ma wà tèpa bée.

²⁵ Â é cau panaimarirà diri, â é ina tàra pâ: «I tàpé wée, guwà tâmogòori pâ é wâdé kâjè, âna é me gée goro é pwâra wakè kâjè bèeni. ²⁶⁻²⁷ Ba po dau wâru tèpa âboro ni na province Asia, ma pitiri gòropuu, na rà pwamaina Artémis. Êco na guwà jèè tàgére còo ma tère é pwina é pwa é ji pwi Paulo bèepwiri. Ba é gére inapàpari pâ, ticèmuru naa goo ânuuru duée, ba muru na pwa goro na-araraîri âboro. Â rà pâ nau wâru wà tàpé na rà cèikî é pwi-ibà, càcaa wâco wâni Éféso, â jèè wâpitiri Asia.

«Po dau èpà, ba o péa o ina ba èpà é wakè kâjè, bau imara[§] i wâra pwapwicîri kà Artémis, â péa o nabwé na jè pwamainaê!»

Gùmagù napô

²⁸ Rà nye dau putàmu kaa tèpa wakè goro paò, â rà tomara too pâ: «Wà Artémis kâjè tàpé Éféso, âna é tâjaijè diri!»

²⁹ y Â pâ nau gùmagù é pé napô diri, ba cau tèpa âboro diri, âna rà piwacî pâ naa na aupitapitiri. Â rà dàti wiârà wà Gaïus ma Aristarque, tupédu âboro gée na province Macédoine, tupédu bée wà Paulo goro picémara é popai. ³⁰ Numa wà Paulo na é pâra mari é pâ âboro, ba na rà pitùra, êco na rà pacooé wà tèpa cèikî. ³¹ Â wà pàra tèpa bée

[‡]19:19 50 000 mwani atù kàrà—Po dau maina awé wâri wée. Wâri pwi caapwi âboro naa na wâro kée.

[¶]19:24 Artémis—Tò duée kà tèpa Grec, târa pwaapàì ma ipwénaî. Nee naa na latin pâ Diana.

[§]19:26-27 Imara (imee)—Sentiment de respect, de crainte, qui se dégage de splendeur.

^w19:21 Apostolo 23.11; Roma 1.13 ^x19:23 2 Korénito 1.8

^y19:29 Apostolo 20.4, 27.2; Kolosé 4.10; Philémon 1.24

mwara, tèpa âboro imaina me gée Asia, âna rà panuâ popai tée pâ, na é cibwaa cipàpari é pâ âboro naa na wâra ipitiri.

³² Napwa naa goo wà tèpa âboro, âna jée càra caa pitàmaarirà, ba wà pàrà tàpé, âna rà tomara pâ, wàrani. À wà pàrà pwi, âna rà tomara é jè pai ina wèe. À wâru tàpé na càra caa gére tâmogòori pâ gée goro dà na rà gére ipitirà.

³³ Wà pàrà tèpa Juif, âna rà popa pwi jè âboro na nee Alexandre, â rà piwiâ tée é majoro é pitapitiri kà tèpa âboro bèepwiri. À rà cètùué, ba na é pwi a pitùrà kàra na ara pâ âboro. À é cimadò, â é pagòtù é îê, ba na é ilari jii tèpa âboro pâ, na é tura.

³⁴ Êco na, na rà tâmogòori pâ é pwi Juif [na é cèikî naa goo wà Pwiduée] â rà cau tomara too diri pâ: «Wà Artémis kâjè tàpé Éfeso, âna é tâjaijè diri!» À po ârailu ineretòotù kàra goro tomara pwiri.

É pacoora pwi jè a pitûâ

³⁵ É mwa bàrà pàrà nau pacoora wà pwi a pwa tii kàra wàratûâ kàra napô. À é ina tàrà pâ: «Bwa; i tàpé gée Éfeso! Jè tâmogòori diri pâ é napô bèeni, âna é pwi a piwéaari é wâra pwapwicîri kà Artémis, ma é ânuuê pwicîri—é ânuuê na pwa goro atü, â na tûu boome gée napwéretòotù! Wàilàapà pwina cae caa tâmogòori pwiri? ³⁶ Nye ticè pwi jèpwi cèna é tobapwâ. Wâdé na guwà moo, â guwà cibwaa ûri imudi. ³⁷ Ba guwà pame naani wà tèpa âboro bèeni. Êco na nye ticè na rà mura gée na é wâra pwapwicîri, ma ticè na èpà na rà ina naa goo Artémis, tô duée ilàri kâjè.

³⁸ «Wà Démétrius ma tèpa bére wakè kée, âna munaa nûmarà na rà

bu èpà, naa goo cè pwi jèpwi. Wâdé, êco na nye pwa tèpa pitèimuru, â nye pwa mwara é pâ tòotù kàra pitèimuru. Wàépwi wâna na, na rà pàrà nau piciapwâ naawê. ³⁹ Wiàna bwaa pwa cè muru cèna nûmawà na guwà tawèeri, â jè mwa pitùrà goo naima, na pai pwa wèe na wâdé, na cè tòotù kàra wàratûâ. ⁴⁰ Ba péa rà niimiri wà tèpa Roma pâ, jè nama gûmagù napô, gée goo é pwina tèepaa nabà. À wiàna rà tawèerijè goro majoro é pitapitirijè, â o ticè na jè tòpi tàrà goo.»

À gée na càuru é pai tura kée, â é ina tàrà pâ, na rà ipiina.

Paulo na Macédoine ma na Grèce

20 Ūna jée nabwé é pai pipwa kàra, â é papitiri tèpa cèikî wà Paulo, â é pagòrà.

Gée na càuru é jè pàara, â é picijirà, â é pàrà naa na province Macédoine. ² À é tapàgà é pâ napô Macédoine, â é dau pagò tèpa cèikî na rà taa wè goro é pâ popai na wâru. À géewê, â é pàrà naa Grèce. ³ À é bwaa tà taa wè, naa na âracié parui. À gée na càué, â é pwa na é tò naa gòro wànga pâ naa na province Syrie. Êco na é tère pâ, pwa na rà pwa tûâ tée wà tèpa *Juif. À é niimiri pâ, na é wâjué, ma é pâ naa Macédoine.

⁴ Wâru tèpa âboro na rà pàrà wiâé gée na pâ jèpa ville—wà Sopater gée Bérée, pwina naî wà Pyrus; wà Aristarque ma Secundus gée Tésalonika; wà Gaïus gée Derbe; â âracié âboro mwara gée na province Asia—wà Timotéo, ma Tychique, ma Trophime. ⁵ Rà pàrà

béaa kâbâ**, â rà mwa tà tapacîbà wâna ville Troas. ⁶Â napwa naa goobà, âna bà pa wànga gée na ville Filipi, gée na càuru ê pâ *tòotù maina kâra 'pi-ija poloa na ticè nyaa kêe'. Â gée na càuru ê 5 tòotù, â bà mwa pâdarirâ naa Troas. Â bà bwaa tà tâa wê naa na caapwi nadàpara pwapwicîri.

Paulo na Troas

⁷Na bàrane kâra *tòotù pwicîri, â bà caatâa naima târa pa utimuru, ma tubiti ê poloa††. Â é patùra tèpa cèikî wà Paulo, tiagoro nabibiu kâra ne, ba ée jèe pâra jiià, na dàuru. ⁸Bà picaatâa na ê pwi naditàrawâ na tâdòiti. Â dau wâru ê pâ ânye na tâa wê.

É pawâro còwâ Eutyque

⁹Pwa pwi âboro èpo, na nee Eutyque, âna é tâa na goropwârawâ kîri††. Â, na é gére pwa nyakâra tùra wà Paulo, â é puuia wà pwini, â é tûu gée na âracié narawâ tâdòiti. Â, na rà pipagòtùé, âna é jèe bà.

¹⁰Â é boo wà Paulo, â é cùué boo, â é tòtòopié, â é ina pâ: «Guwà cib-waa nama wâgotàwà, ba é bwaa nye wâro.»

¹¹Ūna é too còwâ wà Paulo, â é tubiti ê poloa, â rà ija. Â é bwaa tùra ba gòiri mwara tiagoro pwârapwaa. Â gée na càuru pwiri, â é pâra jiià. ¹²Â wà tèpa cèikî, âna rà pâra wiâ i pwi âboro èpo [naa jaaé]. Â rà nye dau ipwàdéé diri kaa.

É tapoo pai wâjué còwâ kêe

¹³Bà pâra béaa kà Paulo gòro wànga, ba nùmee na é pâ napô tia na ville Assos, â na bà mwa popaé géewê. ¹⁴Â é tòme daribà naa gòro wànga naa Assos, â bà pâra naa na ville Mytilène. ¹⁵Géewê, na tòotù gée paé còwâ, âna bà pâ goro jènere gòropô Kio. Â, na dàuru kêe, â bà coo na gòropô Samos. Â, na tòotù gée paé còwâ, â bà tèepaa naa na ville Milet. ¹⁶Ba é jèe nye tûari wà Paulo pâ, o câé caa coo na Éféso, târa na o câé caa tà èrà wâna province Asia. Ba é wàcî, târa na é tèepaa naa *Iérusaléma, wiàna pâri, na tòotù kâra Pentecôte, [*tòotù maina kâra piûnya].

É picijii tèpa cèikî na Éféso

¹⁷Ūna bà tèepaa naa Milet, â é panuâ popai wà Paulo pâ naa Éféso, jaa tèpa pitûa kâra wâra pwapwicîri, ba na rà me mariê naa Milet.

¹⁸aŪna rà pitànaima, â é ina tàra pâ: «Guwà jèe nye còo é pai wâro kôo naa nabibiu kàwà, tapoo na tòotù na go tèepaa medariwà naa na province Asia. ¹⁹Â go piênawéna kà Pwiduée, na é ipakîri. Â, na pâra tòotù, âna go mu i, â go mu dau pidàpwicâariô goo é pâ tûa na èpà, na rà pwa tôo wà tèpa Juif. ²⁰Guwà tâmogòori pâ go jèe ina tàwà diri é pâ pwina wâdé ba kàwà, â nye ticè na go naapwàniri goowà. Ba go picémara ma pacâmuriwà, béaa kâra diri é pâ âboro, ma naa na mwara é pâ pwârawâ kàwà. ²¹Go

**20:5 Kâbâ—Wà Luka, pwi awii i tii bèeni, âna é bwaa tà tâa jaa wà Paulo.

††20:7 Tubiti ê poloa—Sainte-Cène, eucharistie. Còo **note** goo Apostolo 2.42.

‡‡20:9 Tâa na goropwârawâ kîri—Càcaa muru pwicîri naa na pai pwa kàra.

ina ba gòò tà tèpa Juif, ma tàpé na càra caa tèpa Juif mwara pâ, na rà pinünüma ma rà biirà naa goo Pwiduée, â na rà cèikî naa goo Pwi Ukai kâjè Iésu Kériso.»

O câjè mwa caa picôojè còwâ

²² «Â êni, âna é tacoo goodè é Nyuââ Pwicîri, ba na go pâra naa lérusaléma, â câgo caa tâmogòori cè pwina o tèepaa mariô. ²³ ^bÉ mu nye tà patêrêo naa na é pâ napô é Nyuââ Pwicîri pâ, é karapuu, ma é maagé còo, âna rà nye tàgére tapacîô. ²⁴ ^cÊco na pé piticèmuru naa goo, na go bà, é, na go wâro. Ba wàeni é pwina dau pwamuru naa goo: Na go tubamwara[¶] é wakè na é naa tôo wà Pwi Ukai Iésu, na go picémara é *Picémara Wâdé, goo é *pimeaaari imudi kà Pwiduée.

²⁵ «Ia go picémara pâ jaawà é *Mwaciri kà Pwiduée. Â nabàni, âna go tâmogòori pâ o câjè mwa caa picôojè còwâ. ²⁶ Êkaa pwiri, na go ina ba gòò tàwà nabàni, pâ: Wiàna cè pwi jè ârapàarawà, âna o tiàué jaa Pwiduée, â câgo caa pwi majoroé. ²⁷ Ba go jèe picémara tàwà, diri é pâ pwina, na guwà tâmogòori, naa goo é auniimiri kà Pwiduée. Â nye ticè cèna go pwàniri goowà.»

Tòimiri bwàti tèpa cèikî

²⁸ ^d«Guwà ipwacòowà, â guwà tòimiri bwàti mwara é wâra pwapwicîri kèe, ba tèpa âboro kà

Pwiduée. Ba é Nyuââ Pwicîri, âna é naarà tàwà, ba na guwà wéaarirà, wàilà na é jèe wàrirà wà Pwiduée, goro é pai bà kà Pwina naîê Iésu^{§§}. ²⁹ ^eBa go nye tâmogòori pâ gée na càuru é pai pâra kòo, â rà o tèepaa me wà tèpa âboro na tèpa pwâ. Â rà pwacèwii tèpa macii a piuti na rà o tòdidiri é na gomu goowà. ³⁰ Â nye gée nabibiu kàwà mwara, na rà o cimadò géewè wà tàpé na rà pwâ, ba na rà dàti tèpa cèikî wiàrà.»

Guwà ipwacèwii

³¹ ^f«Guwà tà tàcî, â guwà tà niimiri pâ po âracié naja na go tâa jaawà. Â pwa é pâra pâara na, mu tûu é pwâra jawé kòo na go mu pagòowà jècaa, naa ne ma pwaa. ³² Â nabàni, âna go naawà tà Pwiduée, ma é popai goro é pimeaaari imudi kèe. Ba wàé na tà tée é patàmee, târa ma é pagòowà, ma naa tàwà é pâ *aupwényunyuâari na é jèe nabwé ipwabwàti, ba kà tèpa âboro kèe.

³³ ^g«Üna go bwaa tâa jaawà, â cà-caa nümoo goo cè mwani pwaa, ma cè mwani mii, ma cè ârabwée kàra cè pwi jèpwi. ³⁴ ^hBa guwà nye tâmogòori pâ go nye wakè goro é du na-araraîô bèeni, ba târa é pwina nümabà goo, ma wà tèpa béeò. ³⁵ Â go jèe paari tàwà mwara pâ, na jè wakè, târa ma jè pitu tà tàpé na rà maagé ma piticè kàra. Na jè wàrapwiri, â jè niimiri é popai kà Pwi Ukai

[¶]**20:24** Na go tubamwara—Pàra Tii Pwicîri naa na grec, âna rà naagée pâ popai bèeni: Naa na ipwàdé.

^{§§}**20:28** Goro é pai bà kà Pwina naîê Iésu—**é**, Goro é pai bà kèe {Pwiduée}. Grec: Goro é pai joro domii kèe.

^b**20:23** Apostolo 9.16, 21.11 ^c**20:24** Apostolo 21.13; 2 Timotéo 4.7

^d**20:28** 1 Timotéo 4.16; 1 Péteru 5.2-4

^e**20:29** Mataio 7.15; Ioane 10.12 ^f**20:31** 1 Tésalonika 2.11

^g**20:33** 1 Korénito 9.11-12 ^h**20:34** Apostolo 18.3; 1 Tésalonika 2.9

lésu na é ina pâ: “Dau maina ip-wadée kà pwina é naa, jii pwina é tòpi.”»

³⁶Â gée na càuru é pai tùra kée bèepwiri, â é tùu jùrué wà Paulo, â rà capai pwapwicîri naima. ³⁷Â rà ibwénũu, ba na rà picijiié, â rà nye po cau i diri. ³⁸Ba po dau pikîri é pwàranũmarà, gée goro na é ina tàra pâ, o càra mwa caa picòrà còwà. Â géewê, â rà ciaé boo tiagoro é wànga.

Gòobàra pâra kà Paulo naa lérusaléma

21 Bà ipicijii ma tèpa pitûâ kâra wâra pwapwicîri na Éfeso, â bà tò naa gòro wànga. Â bà itàa ba tàrù naa gòropô Cos*. Ûna dàuru, â bà too naa gòropô Rhodes, â géewê, â bà pâra naa na ville Patara. ²Naawê, âna bà pâmarì pwi wànga pâ naa na ére napô Phénicie, â bà tò naa gò, â bà pâra. ³Â bà pâra, â ùna bà niâ pâ, â bà còo é pò Chypre, â bà tòpòé naa gòro aèmwũ. Â bà itàa dàra province Syrie, â bà ti wàna pwi jè ville wê, na nee Tyr, wàna na na kai naawê é wànga.

⁴Ûna bà pâmarì tèpa cèikî wê, â bà tà tâa jaarà naa na caapwi nadàpara pwapwicîri. Â é Nyuâaê Pwicîri, âna é naa tàra é popai goo Paulo. Â rà ina tée pâ, na é cibwaa too naa *lérusaléma†. ⁵Èco na, gée na càuru caapwi nadàpara

pwapwicîri, â bà coo gòobàra pâra kâbà. Â rà piciabà wà tèpa tâa wê, wàilà mara wàdàra, ma èpo kàra. Rà ciabà tia bàrawià, â na bà tèepaa boo, â bà tùu jùrubà, â bà pwapwicîri. ⁶Nabwé, â bà tò naa gòro wànga, â rà wàjué còwà naa jaarà wà tèpa cèikî.

Patère Paulo pâ o tâjùrué

⁷Bà còpòo gée Tyr, â bà pâra naa Ptolémaïs, pwi aucoo kâra wànga. Â bà tubanabwé naawê é pâra kâbà gòro wànga. Géewê, â bà pâra nau pwabwàcu tà tèpa cèikî, â bà bwaa tàpo tâa caapwi tòtù wàjaarà.

⁸Bà còpòo pâ naa Césarée na dàuru. Ûna bà tèepaa naawê, â bà pitâa jaa wà Filipino, pwi a picémara é *Picémara Wâdé, wà pwi jè ârapàara tèpa 7 dikona na ia pitòrigarirà na lérusaléma. ⁹Wà pwiibà, âna ârapàpé é pa èpo dopwa kée, na rà pa *péroféta. [Ba rà inapàpari é pâ popai na cùrurà goo Pwiduée.] ¹⁰kÂ jèe dau wâru é tòtù kâbà naa na pwi ére-bà.

Â, na pàara-bà, âna é tèepaa boome gée napô *Judée wà pwi jè péroféta, na nee Agabus. ¹¹!Â ùna é pâmaribà, â é pa karapuu kà Paulo, â é ipii còwà é du âê ma du îê goo, â é ina pâ: «Wàéni é pwina é ina é Nyuâaê Pwicîri: “Wà pwi âboro na kée é karapuu bèeni, âna rà wàrani târa cè pai piie wà tèpa *Juif na

***21:1** Cos; Rhodes—Ârailu pô na nawià Méditerranée naa goro jènere napô Turquie. (Wà Turquie, âna é province Asia naa na pàara kà Paulo.)

†**21:4** Munaa é ina é Nyuâaê Pwicîri pâ, o tubaèpà tà Paulo, wiàna é pâra naa lérusaléma. Pwiri wàilà tèpa âboro na rà pame popai-bà, âna rà niimiri pâ, pai ina wèe pâ, na é cibwaa pâra naawê.

ⁱ**21:4** Apostolo 20.23 ^j**21:8** Apostolo 6.5, 8.40

^k**21:10** Apostolo 11.28 ^l**21:11** Apostolo 20.23, 21.33

lérusaléma. Â rà o mwa naaê tà tàpé na càra caa tèpa Juif[†].”»

¹² Ûna bà tère pwiri, wàibà ma tèpa tâa wê, â bà tacoo goo wà Paulo pâ, na é cibwaa too naa lérusaléma.

¹³ ^mÊco na é tòpi tâbà pâ: «Cina guwà gère i, ma pwa ma pikîri é pwâranümo? Wiàna tò-o ma pòtàmwarâo naa goo nee lésu na lérusaléma, âna go jèe pipwabwàtio.»

¹⁴ Ûna càcaa pâri ma bà tubatûu é pwâranümee, â bà nabwé na bà tacoo gooé, â bà ina pâ: «Wâdé na coo é câbawâdé kà Pwi Ukai.»

¹⁵ Gée na càuru é pâ tòotù-bà, â bà too naa lérusaléma. ¹⁶ Â rà me wiâbà wà pàra tèpa cèikî gée Césarée, â rà popabà pâdari pwi âboro na nee Mnason, ba na bà pitâa jaaé. Wà pwiibà, âna pwi âboro gée gòropô Chypre, â pwina jèe gòrié na é cèikî.

Paulo ma tèpa pitûa gée lérusaléma

¹⁷ Ûna bà tèepaa naa lérusaléma, â rà tòpibà naa na ipwadée wà tèpa cèikî. ¹⁸ Na tòotù gée paé còwâ, âna bà pâra wiâ Paulo naa jaa wà Jacques[¶]. Â rà cau ipitiri naawê wà tèpa pitûa kàra wâra pwapwicîri. ¹⁹ ⁿÛna é pwabwacu tàra diri wà Paulo, â é piwiâ tàra diri é pâ na-

muru na é pwa wà Pwiduee, naa nabibiu kà tàpé na càra caa tèpa Juif, na pàara na é picémara tàra é popai. ²⁰ ^oÛna rà tère pwiri, â rà dau pwamaina Pwiduee.

Tèpa cèikî na rà tèpa Juif

Â rà ina tée pâ: «Gà côo, co pwi béebà, jèe po dau wâru tèpa Juif na rà cèikî [naa goo lésu] âna rà bwaa dau déi goo é *Naèà kà Moosé. ²¹ Â rà tère pâ wâgà, na picòo tà pàra tèpa Juif—wàilà na rà piwâro naima ma pàra tèpa âboro ité—pâ, na rà biirà jii é Naèà kà Moosé. Â rà tère mwara pâ gà ina tàra pâ, na rà cibwaa pwa *kamaî tà tèpa nari èpo kàra, â na rà cibwaa pâra wiâra é nyamanya kà tèpa Juif. ²² O mwa wànau? Ba rà mwa tère pâ gà wâni.

²³ ^p«Gée goro pwiri, â wâdé na gà pwa pwina bà ina tâgà. Ba rà wâni nabibiu kâbà ârapapé âboro na rà pwa é *ipwataâboro tà Pwiduee. ²⁴ Wâdé na gà poparà wiâgà, ba na guwà pwa ma wàilà é 'pwapwicîri târa pai pinuwa'[§]. Â gà wâri é pwina tiâu jiià goro é wakè bèepwiri, ba na rà o pwârû é pûrurà. Â rà o tâmogòori wà tèpa âboro pâ, é pwina rà tère naa googà, âna pwâ. Â nye wâgà mwara, âna gà o paari pâ gà pwi a pitòimirigà mwara, naa goro é Naèà.

[†]21:11 Tàpé na càra caa tèpa Juif—Wà tèpa coda roma na rà tanamiri lésu naa goro kurucé.

[¶]21:18 Jacques—Còo **note** goo Apostolo 15.13.

[§]21:24 Pai pinuwa; Pwârû é pûrurà—Còo mwara lpwataâboro naa na Neeremuru (Vocabulaire) naa pwâadàra tii. Pwiri wà tàpé na rà pwa é auipwataâboro bèepwiri, âna rà tà pitanami, â wâdé na rà pwa é 'pwapwicîri târa pai pinuwa' ba na rà wâdé mwara na ara Pwiduee.

^m21:13 Apostolo 20.24

ⁿ21:19 Apostolo 15.12

^o21:20 Apostolo 15.1,5

^p21:23 Nombres 6.1–20; Apostolo 18.18

Tii tà tàpé na càra caa tèpa Juif

²⁵q«Â napwa naa goo wà tàpé na càra caa tèpa Juif, na rà jèe cèikî, âna bà jèe pwa tii darirà. Â bà ina tàrà é aupitûâri kâbâ: “Guwà cibwaa uti é pâ macii na pwa *ârapwaaailò goo târa pâ ânuuru duée. Guwà cibwaa uti é domii, ma é pâ macii na dàûru nyarà (ba jèe càcaa còobé é domii kàra). Â guwà cibwaa ipuu imudi.”»

²⁶rÂ é wâgoo é auniimiri kàra wà Paulo, â é popa tèpa ârapàpé âboro bèepwiri. Â, na tòotù géeme còwâ, â rà tapoo ma wàé é ‘pwapwicîri târa pai pinuwa’ wiâra é naèà kà tèpa Juif. Â gée na càùé, â é too naa na *Wâra pwapwicîri wà Paulo, â é inapàpari é tòotù na rà o mwa jèpa pwa ârapwaaailò na; ba na rà paari pâ, rà jèe tubanabwé é *aupwataâboro kàra.

Rà tâjûru Paulo pàra tèpa Juif

²⁷Naa pwâadàra é caapwi nadàpara pwapwicîri, âna wà tèpa Juif gée na province Asia, âna rà còo wà Paulo naa na Wâra pwapwicîri, â rà pinaa ârapûru wà tèpa âboro, ba na rà tâjûrué. ²⁸Â rà ina pâ: «Tèpa *Isaraéla, guwà me nau pitu tâbà! Wàéni é pwi âboro na é picémara pitiri pâ, naa cicara é Ba kâjè, ma é Naèà kà Moosé, ma é Wâra pwapwicîri bèeni! Â nabà, âna é jèe còbèedari** mwara é pwi

ére pwicîri bèeni, ba é jèe pwa ma naadò naawé wà tàpé na càra caa tèpa Juif!» ²⁹s(Rà ina pwiri, ba rà còoru naima ma Trophime, pwi âboro gée Éféso, naawé na lérusaléma, â rà niimiri pâ é popaé dò naa na Wâra pwapwicîri wà Paulo.)

³⁰Â diri é ville, âna é pikòì, â rà itàa me diri é pâ âboro, â rà tâjûru wà Paulo. Â rà dàtié còobé gée na Wâra pwapwicîri, â rà nye pò ma târi kaa é pâ goropwârawâ††. ³¹Â rà jèe pimudàra, ba na rà tètàmwereé.

Rà pacoora tèpa coda roma

Éco na é pâ nau tère wà pwi caa kâra coda *roma pâ, rà gùmagù diri tàpé lérusaléma. ³²Â é nye pò ma popa kaa tèpa coda ma tèpa caa kàra, â rà itàa pâ dâra. Ûna rà còorà wà tèpa âboro, â rà nye nabwé kaa na rà èi wà Paulo.

³³É nye pâra kaa wà pwi caa kâra coda, â é tâjûru Paulo, â é pwa ma piié goro ârailu itùpaò. Â é tawèeri tèpa âboro pâ: «Wàilàapà pwini, â dà cè pwina é pwa?»

³⁴Â rà ina wà pàra tàpé pâ wàrani, â rà ina pàra tàpé pâ wàrana. Â câé caa tâmogòori wà pwiibà pâ, wàilàapà cèna âjupâra ba rà po dau pikòì. Â é ina pâ, na popa Paulo too naa na wâra coda. ³⁵Â rà popaé wà tèpa coda. Ûna rà tèepaa naa gòro aucò too, â rà jèe po tàmee, ba rà po dau putàmù wà tèpa âboro, â nye

****21:28** Còbèedari—Profaner. Pwicîri na popa too é pwi âboro na câé caa pwi Juif naa na Wâra pwapwicîri kà tèpa Juif. É wârimuru kée, âna pwàra bà.

††**21:30** Rà...târi kaa é pâ goropwârawâ—Rà pwa pwiri, ba pwicîri na jè pwa é pwina èpà naa na, â pwi ére na pâri ma jè cârù wâwè. Â càcaa nùmarà na wà Paulo, âna é uru too naawè.

nūmarà na rà èié. ³⁶tBa rà cau pâra diri wiâê burà tomara pâ: «Naaê, ba na bà pôtàmwereê!»

É patùra tèpa Juif Paulo

³⁷Wà tèpa coda, âna pwa na rà naadò wà Paulo naa na wâra coda, â é ina tà pwi caa kàra [naa na pwâratùra grec] pâ: «Pwiri o nye pâri ma go ina tâgà cè jè muru?»

Â é pò wà pwini, â é tòpi tée pâ: «Gona gà pwa grec? ³⁸uGona càcaa wâgà pwi *Aigupito#, pwi a pwa ma gùmagù é napô?—wà pwi a pa pâ naanigée namaré é 4 000 âboro târa tū paa dâra é pwâra ukai kâbà?»

³⁹Â é tòpi tée wà Paulo pâ: «Bwa! Wâgo, âna go pwi Juif, â go pwi a tèpa naa Tarse, napô gée na province Cilicie, pwi napô na dau maina. Â go ilari jiigà pâ, càcaa pâri ma go patùra é pâ âboro bèeni?»

⁴⁰Â é ina wà pwiibà pâ: «Ígà!»

Â é coo gò i aucò wà Paulo, â é pwa ineremuru târa é pâ âboro goro iê. Ûna nye po ticè pwâratùra kaa, â é patùrarà, goro *hébéru, pwâratùra kà tèpa Juif.

22 Â é ina pâ: «Bwa; tèpa jènereò ma tèpa caa, guwà tère pwina go ina tàwà ni, ba târa béipwamuruò.»

²Ûna rà tère na é patùrarà naa na é pwâratùra kàra, â mwa dau ticè airà kaa.

Go pwi âji Juif

É ina tàra wà Paulo pâ: ^{3v}«Go pwi *Juif, pitèpao naa Tarse wâna

province Cilicie, êco na èrùo naani *lérusaléma. Â wà Gamaliel¹¹ na é pacâmuriò, pwi âboro imaina naa jaa wà tèpa caa kâra câmu. Â é còo tòo bwàti é *Naèà kà tèpa jojooorjè. Go pwi a tàcì ba kà Pwiduée pwacèwiiwà diri nabà. ^{4w}Go tubaèpà tà tàpè na rà *pâra wiâ Pwi Ukai lésu. Ba go pwa ma tâjùrurà ma piirà—tèpa paaò ma ilàri mwara—â go tûrà naa na kara-puu. Â go pwa ma tètàmwara pàra tàpé gée goorà.

⁵«Wà pwi *ukai kà tèpa pwa ârap-waailò ma é *wâratûâ kà tèpa ijiao, âna rà o *paâjupâraò. Ba go tòpi jjiirà é pâ tii, ba na go naa tà tèpa jènerejè, tèpa Juif na rà tâa Damas. Ê pâ tii-bà, âna rà naa é tàrù kôo, ma go pâra naawê, nau tâjùru tèpa cèikî naa goo lésu, ma poparà me naa lérusaléma, ba na pwa wârimuru târa. Â go pwa diri é pâ muru bèepwiri.»

É piwiâ pwâra to kà Pwi Ukai

⁶«Êco na, ùna go gère pàra wii naigé, ùna po gopaé bwàti, na go pàra mwünyabweri Damas, â é nye me kaa géenidò napwéretòotù é pwi pwéelaa na dau maina, â é èùruo. ⁷Go nye tûuboo kaa naa napuu, â go tère é pwâratùra na ina pâ: “Saulo, Saulo, cina gà tubaèpà tòo?”

⁸«Â go tòpi tée pâ: “Wâgà wâa, co pwi ukai?”

«Â é tòpi tòo pâ: “Wâgo lésu gée Nazareth, na gà gère tubaèpà tòo.”

#**21:38** Pwi Aigupito na é pwi Juif, na nūmee na rà paègò tèpa Roma gée napò Judée. (Còo é popai goro Zélote na 1.13.)

¹¹**22:3** Gamaliel—Còo Apostolo 5.34.

^t**21:36** Luka 23.18 ^u**21:38** Apostolo 5.36–37

^v**22:3** Apostolo 5.34 ^w**22:4** Apostolo 8.3

⁹ «Wà tàpé na rà pâra wiâô, âna rà côo é pwéelaa, êco na càra caa tère é pwàratùra kà pwina é patùrao.

¹⁰ «Â go ina pâ: “O dà cèna go pwa, co Pwi Ukai?”

«Â é tòpi tõe wà Pwi Ukai pâ: “Gà cimdò, â gà pâra naa Damas, ba o mwa ina tâgà naawê, cè pwina gà o pwa.”

¹¹ «Ûna go niâ, â jèe câgo caa côojè. Â rà mwa po tu naa goro îo wà tèpa béeò, â rà popao pâ naa Damas.

¹² «Pwa pwi jè âboro wê, na nee Ananias. Wà pwiibà, âna pwi âboro na é dau pwi a pitòimiriê, ma pâra wiâra é Naèà kà *Moosé. Â rà dau inaê ba wâdé wà diri tèpa Juif na rà tâa Damas. ¹³ Â é me mariô wà pwiibà, â é ina tõe pâ: “Saulo, pwi a cèikî béeò, gà niâ cowa!”

«Â go nye niâ cowa kaa, â go côoe. ¹⁴ Â é ina tõe pâ: “É jèe pitòrigarigà wà Pwiduée kà tèpa jojoorjè, ba na gà tâmogòori é câbawâdé kée, ba na gà côo wà pwina é *târù, wà lésu; ba na gà tère é pâ popai na é ina tâgà. ¹⁵ Ba gà mwa pwi a paâjupâraê, naa jaa tèpa âboro diri, goo é pâ na-muru na gà côo ma tère. ¹⁶ Â êni, âna dà na gà cipacîri? Gà cimdò ma *upwaagà. Â gà pwapwicîri tà Pwi Ukai^{§§}, ba na o pwanauri é pâ èpà'gà.”

Pâdari tàpé na càra caa tèpa Juif

¹⁷ «Gée na càué, â go jèe wâjué cowa naa lérusaléma. Â, na jè tòtòtù,

na go bwaa gére pwapwicîri wâna *Wâra pwapwicîri, â é pipaarié tõe naa na nyuâa wà Pwi Ukai. ¹⁸ xÂ é ina tõe pâ: “Gà piwàcî, â gà còobé wài gée lérusaléma, ba wà tèpa âboro wâni, âna o càra caa tòpi é pai paâjupâraô kâgà.”

¹⁹ y«Â go tòpi tõe pâ: “Pwi Ukai, rà nye tâmogòori pâ béaa, âna go pâra naa na *wâra pitapitiri, â go pwa ma tâjùru wà tàpé na rà cèikî naa googà. Â go nama pâdirà, ma naarà dò naa na karapuu. ²⁰ zÛna nama catàmwara wà Étienne, pwi ênawéna'gà, âna go tâa wê mwara. Ba go pwi jè a wâgoo é auniimiri kà tàpé na rà catàmwereê, â go wéaari mwara é ârabwée kàra.”

²¹ a«Êco na é ina tõe wà Pwi Ukai pâ: “Gà còobé [gée lérusaléma] ba go mwa nama gà pâ naa na, na wâiti wê, dari tàpé na càra caa tèpa Juif.”»

Pwa na rà pâdié tèpa coda

²² Rà tâmaari wà Paulo tia wê wà tèpa Juif. Êco na, ûna é ina pâ, na é pâra dari tàpé na càra caa tèpa Juif, [â rà nye putàmu kaa] â rà tomara too pâ: «Kaa! Jè gére wéaari târa dà, é pwâra âboro na wàrani?! Catàmwereê! Ba càcaa pâri ma é wâro!» ²³ Â rà nye wiikau kaa, â rà tòpwùtù ma tâjii é pâ ârabwée kàra, â rà tũ too é dàuru puu*.

²⁴ Wà pwi a pitûâ kàra coda *roma, âna é ina tà tèpa coda kée pâ, na rà popa dò wà Paulo naa na wâra coda. Â pwa na rà pâdié goro

§§**22:16** Â gà pwapwicîri tà Pwi Ukai—Grec: Naa na nee.

***22:23** Tòpwùtù ma tâjii é pâ ârabwée... Rà wàrapwiri na rà miiri é jè muru, é, na rà putàmu. Rà niimiri pâ, é ina wà Paulo pâ: «É tûtâjii tèpa Juif wà Pwiduée, â é pitòrigari tèpa Ba.»

x**22:18** Apostolo 9.29-30 y**22:19** Apostolo 8.3, 26.9-11

z**22:20** Apostolo 8.1 a**22:21** Apostolo 9.15

ubati†, ba na é ina tàra ê majoroé ma rà uu [ma putàmu naa gooé] wà tèpa Juif.

Neeô âna tâa na tii kàwà

^{25b} Êco na, ûna rà tòoé, ba na rà pâdié, â é ina wà Paulo tà pwi jè caa kâra coda na é tâa wê, pâ: «Gona nye pwa tàrù kàwà ma guwà pâdi pwina é tâa na tii kàwà, tèpa Roma, na bwaa càcaa pâji pitèié?»

²⁶ Â [é pò] wà pwi caa kâra coda, na é tère pwiri, â é pâra nau patêre pwi a pitûâ maina kàra pâ: «O dà cèna gà pwa tà pwi âboro bèeni? Ba é pwi Roma!»

²⁷ Â é me wà pwi a pitûâ dari wà Paulo, â é tawèerié pâ: «Ico pwini, gà pwi a tâa na tii kâjè tèpa Roma?» «Ûu.»

²⁸ «Gà côo, wâgo, âna po dau wâru mwani na go tòpò târa ma go pwi Roma!»
«Wâgo âna na pitèpao, âna go jèpwi Roma.»

^{29c} Ûna é tère pwiri wà pwi a pitûâ, â nye dau wâgotêe kaa. [Ba pwicîri] na rà pii wà pwi a tâa na tii kàra. Â napwa naa goo wà tèpa coda na ia rà pwa na rà pâdié, âna rà panuâê kaa!

Paulo na ara wâratûâ maina

³⁰ Wà pwi a pitûâ kà tèpa coda, âna nûmee na é tâmogòori bwàti cè majoroé ma rà pitòti† Paulo wà tèpa Juif. Â, na dàuru, âna é tûâri tà tèpa pwa *ârapwaaillò, ma diri é wâratûâ maina kà tèpa Juif pâ, na rà ipitiri.

†**22:24** Ubatì—Dau èpà, ba pwa noo kâra duuru macii, târa ma dàpàgà é naparawére âboro.

‡**22:30** Pitòti (é, pitòtiri, tòti)—Accuser.

^b**22:25** Apostolo 16.37 ^c**22:29** Apostolo 16.38

^d**23:2** Ioane 18.22-23 ^e**23:3** Mataio 23.27 ^f**23:5** Exode 22.27

^g**23:6** Apostolo 26.5

Â é nama tapwùtù é pâ itùpaò gée goo Paulo, â popaé me, ma tòpòè naa nabibiu kàra.

23 É nye po niâri tèpa wâratûâ wà Paulo, â é ina tàra pâ: «Tèpa jènereô, càcaa gûmagù é pwâranûmoo na ara Pwidueé, goo é wâro kôo tiagoro nabàni.»

^{2d} Â ûna é tère pwiri wà Ananias, pwi *ukai kà tèpa pwa ârapwaaillò, â [é putàmu. Â] é cùru tàpé na rà cimwûnyabweri wà Paulo pâ, na rà tamoori pwêe.

^{3e} Â é ina tée wà Paulo pâ: «Ée mwa wâri tâgà wà Pwidueé! Ba nûmagà na gà tèio goro é *Naèà, êco na gà gére còbèedari é Naèà, ba gà pwa ma rà èio! Wâgà na po dau wâdé pwâgà, êco na, napwa naa goo é pwâranûmagà, âna po dau bàutê na!»

⁴ Â wà tàpé na rà tâa goro jènere wà Paulo, âna rà ina tée pâ: «É! Gà tàgére ina ba èpà wà pwi ukai kà tèpa pwa *ârapwaaillò kà Pwidueé!»

^{5f} Â é tòpi tàra wà Paulo pâ: «[Pwanaurio] co tèpa jènereô, ba câgo caa tâmogòori, pâ, é pwi ukai kà tèpa pwa ârapwaaillò! Âjupâra pâ é ina é *Tii Pwicîri pâ: Gà cibwaa tûra ba èpà naa goo pwi a pitûâ kâra é Ba'gà.» Exode 22.27

Rà pitadârùrà tèpa wâratûâ

^{6g} É nye tà tâmogòori wà Paulo pâ wà tèpa tâa na é wâratûâ, âna [tèpa tâa na, du ârailu ére goro pwapwicîri]—wà tèpa *Farasaio ma wà tèpa *Sadukaio. Â é ina tàra pâ:

«Tèpa jènereô! Go pwi Farasaio, â wà caa kôo, âna pwi Farasaio, â go cèikî naa goo ê pai o wâro còwâ kà tèpa bà. Êkaa na rà tèio!»

⁷ Ûna é ina pwiri, â wà tèpa Farasaio ma tèpa Sadukaio, âna [rà nye iputamu kaa] â rà pitadàrùrà. ^{8h} (Ba rà ina wà tèpa Sadukaio pâ, nye ticè wâro còwâ kà tèpa bà, â nye ticè *angela, â nye ticè duée. Â napwa naa goo wà tèpa Farasaio, âna rà cèikî naa goo diri ê pâ pwi bèepwiri.)

⁹ Ûna rà jèe gére dau pitùra too, â rà nye cimadò kaa wà pàra tèpa *dotée goro ê *Naèa, gée nabibiu kà tèpa Farasaio. Â rà ina pâ: «Nye ticè cèna bà còo cèna èpà cèna é pwa wà pwi âboro bèeni. Pwiri é patùraé cè angela?»

¹⁰ Ûna jèe pâra nau pimaina too ê pai iputamu kàra, â é niimiri wà pwi a pitùâ kà tèpa coda pâ, péa rà tà ténoori wà Paulo, â é ina tà tèpa coda kée pâ, na rà popaé dò còwâ, naa na wâra coda.

¹¹ Na ne, âna é pièpàparié tà Paulo wà Pwi Ukai, â é ina tée pâ: «Gà gòo, ba gà jèe *paâjupâraô naani *Iérusaléma, â o wâdé mwara na gà paâjupâraô na *Roma.»

Rà ipwa tûâ ba na rà catàmwereê

¹² Na dàuru kée, âna rà pitòpò tûâ wà pàra tèpa *Juif, â rà *ipwataâboro pâ o càra caa ija ma wâdo béaa kâra cè pai caamwara wà Paulo. ¹³ Wà tàpéebà, âna rà wâdò còwâ kâra 40 âboro.

¹⁴ Â rà pâdari tèpa caa kà tèpa pwa *ârapwaailò ma tèpa ijiao, â rà ina tàra pâ: «Bà jèe ipwataâboro pâ o câbà caa ija, tiagoro na bà mwa

tètàmwara wà Paulo. ^{15j} Êkaa na, wâdé na guwà nama ilari jii wà pwi a pitùâ kâra coda pâ, na é popa me wà Paulo dariwà, wâguwà ma diri é *wâratùâ maina. Â guwà ina tée pâ nûmawà na guwà jèu còo bwàti còwâ é pai gére pwa wârimuru kée. Â wàibà, âna bà o caamwereê béaa kâra cè pai tèepaa me kée naani.»

É patère Paulo pwi niaa gooé

¹⁶ Êco na wà pwina niaa goo Paulo, âna é tère pâ pwa na rà ipwa tûâ tà Paulo. Â é too nau patèrèe naa na wâra coda.

¹⁷ Â wà Paulo, âna é todà pwi jè caa kâra coda, â é ina tée pâ: «Gà popa pâ pwi âboro èpo bèeni dari pwi a pitùâ kàwà, ba pwa jè muru na nûmee na é ina tée.»

¹⁸ Â é popa wà pwini, â é ciaé pâ-dari pwi a pitùâ kée, â é ina tée pâ: «É todòo wà Paulo, pwi a pwa karapuu, â é cùruo pâ, na go cia medarigà wà pwi âboro èpo bèeni, ba pwa jè muru na nûmee na é ina tâgà.»

¹⁹ Â é dàti i pwi nari âboro èpo wà pwi a pitùâ, â ru tàpo géé paé nau coo, â é tawèerié pâ: «Dà cèna nûmagà na gà ina tòo?»

²⁰ Â é tòpi tée pâ: «Rà pitèrerà wà tèpa Juif, ba na rà ilari jiigà pâ, na gà nama é me widàuru wà Paulo, naa na wâratùâ maina kàra. Ba rà o ina pâ nûmarà na rà tâmogòori bwàti cè pwina é pwa. ²¹ Êco na gà cibwaa pitère dàra! Ba rà o ipwa tûâ tée. Ba rà wâdò còwâ kâra 40 wà tàpé na rà jèe ipwataâboro pâ o càra caa ija ma wâdo, tiagoro cèna rà o pòtàmwereê. Â èni, na rà jèe

^h23:8 Mataio 22.23 ⁱ23:11 Apostolo 27.24, 28.16,23

^j23:15 Apostolo 25.3

nabwé ipwabwàtirà, â rà tapacîri co cèna gà ina.»

²² Â é tòpi tée wà pwi a pitûâ pâ: «Gà cibwaa wiâ è pwâra pitûra kâju!» Â é panuâê.

Rà popa Paulo pâdari pwi kupénoo

²³ Wà pwi a pitûâ, âna é todà tupédu caa kâra coda kêe, â é ina tàru pâ: «Gàu ipwabwàti 200 coda [na rà pa tauwa] ma 70 coda na tâa gòro òoci, â 200 coda na rà tèpa tò da, ba na rà pâ naa Césarée na 9h bàrane. ²⁴ Guwà pwabwàti mwara cè tèpa òoci, ba na cia pâ wà Paulo naa jaa wà pwi kupénoo Félix. Â guwà wéaarié bwàti, ba na càcaa tèepaa tée cè pwina èpà.»

²⁵ Â nabwé, â é wii é tii bèeni:

²⁶ Tii kà Claude Lysias tà kupénoo Félix. Bwàcu'gà.

²⁷ ^kGo panuâ paé darigà wà pwi âboro bèepwiri. Ba wà tèpa Juif, âna rà popaé, ba na rà tètàmwereê. Êco na, ûna go tère pâ pwi âratii kâjè tèpa Roma, â bà pâra ma tèpa coda kôo nau upaé jirà. ²⁸ Â nûmoo na go tâmogòori cè majoroé ma rà pitòtié goo, â go popaé pâ, naa na wàratûâ kàra. ²⁹ Â go pâdari pâ nye ticé èpà cèna é pwa na pâri ma pòtàmwereê goo, é, ma é pwa karapuu goo. Ba è pâ pwina rà pitòtié goo, âna nye êco, pâ popai goro naèà kàra.

³⁰ ^mUna patêreô pâ rà pitû tûâ tée wà pâra tèpa Juif, â go nye pò ma panuâê paé darigà. Â go ina mwara tà tàpé na rà pitòtié

pâ, na rà mwa nye ina tâgà, cèna rà ina naa gooé.

Topai tâgà.

³¹ Â wà tèpa coda, âna rà pwa é pwina é ina tàra wà pwi a pitûâ kàra. Ba, na ne, âna rà popa pâ wà Paulo, naa na ville Antipatris. ³² Na dàuru kêe, âna rà wàjué còwâ [wà tèpa po pâra] naa na wàra coda. Â wà tàpé na rà tâa gòro òoci, âna rà tà pâra co ma wà Paulo. ³³ Â rà tèepaa pâ naa Césarée, â rà naa i tii tà pwi kupénoo, â rà panuâ Paulo tée.

³⁴ Gée na càuru è pai pûra kêe i tii, â é tawèeri wà Paulo pâ: «Gona gà pwi âboro gée na dà province?»

Â é tòpi tée pâ: «Gée Cilicie.»

³⁵ Â é ina tée wà pwi kupénoo pâ: «Go mwa tawiâgà, wiàna rà tèepaa me wà tèpa pitòtigà.» Â é tûâri tàra pâ, na wéaari wà Paulo naa na pwàrawâ maina na é nama bari wà ukai *Héroda Maina.

Paulo na ara pwi kupénoo Félix

24 Po 5 tòotù gée na càué, âna rà tèepaa boo naa Césarée wà Ananias, pwi *ukai kà tèpa pwa ârapwaailò, ma wà pâra tèpa ijiao kà tèpa *Juif, ma wà pwi apoka[¶] na nee Tertullus. Â rà pâdari wà pwi kupénoo Félix, ba na rà piciapwâ tée goo wà Paulo. ² Â é todà me wà Paulo i pwi kupénoo [ba na é coo araé].

É pitòti Paulo wà Tertullus

É pitòti Paulo wà Tertullus [na ara pwi kupénoo] â é ina pâ: «Bwa; Kupénoo Félix, wiàna bà wâro na è tàbwàti ma è pinaanapò, â na

[¶]24:1 Pwi apoka—Avocat. Pwi a-ipamurujè naa na wâra pitèimuru.

^k23:27 Apostolo 21.30-33, 22.25-27 ^l23:28 Apostolo 22.30

^m23:30 Apostolo 24.5-8

wàrapwiri gée googà, â gée goro é pai tûârìgà, ma é pai pa'gà bwàti é napô kâbà. ³Bà pwaolé tâgà, gée na âji pwâranûmabà, goo é pâ namuru bèepwiri. ⁴Càcaa nûmoo dâra popa jiigà cè pàara cèna gòri, êkaa na go ilari jiigà pâ, gà pidàpwicâarigà na ji pàara, ba na gà tère cè pwina go o ina tâgà.

⁵ⁿ«Bà côo pâ wà pwi âboro bèeni, âna é nye dau pwi âboro èpà kaa, ba é tò dii ma bara, naa nabibiu kà tèpa Juif, wà gòropuu pitiri, â é pwi caa kà tèpa Nazaréen (neere pé pwi jè pwapwicîri). ⁶Wàé mwara na é mudàra ba na é còbèedari é *Wâra pwapwicîri, êkaa na bà tâjûrué {ba nûmabà na bà tèié wiâra é *Naèà kâbà.

⁷«Éco na wà pwi a pitûâ kâra wâra coda, Lysias, âna é me, â é nye pò ma popaé imudi jiiibà. ⁸Â é ina tà tèpa pitòti Paulo pâ, na rà medarigà, ma rà ina tâgà é pâ namuru na bà pitòtié goo.} Â wiàna nûmagà, â gà tawèeri Paulo, ba wâdé na é nye ina tâgà é pwina bà pitòtié goo. Nabwé.»

⁹Â wà tèpa Juif, âna rà ina pâ é pwina é ina wà pwini apoka Tertulus, âna âjupâra.

É ipwamurué Paulo

¹⁰Wà pwi kupénoo, âna é pwa ineremuru tà Paulo pâ, na é tùra.

É cimadò wà Paulo, â é ina pâ: «Bwa; go tâmogòori pâ gà pwi a [pitûâ ma] tèi é napô kâbà tèpa Juif, naa na pâ naja na jèe wâru, â câgo caa dumapié na go ipwamuruô naa naporomeegà.

¹¹«Gà pitawèeri paé, ba càcaa pâji wénari ¹²tòotù na go

tèepaa me naa *lérusaléma, nau pwamaina Pwidueé. ¹²Â câgo caa pitaèkâa ma cètùu tèpa âboro, naa na Wâra pwapwicîri, ma na wâra ipitiri, ma na ville. Nye ticè âboro cèna é ina pâ é côoô na go pwa é pâ pwiibà. ¹³Â wà tèpa âboro bèeni, âna càcaa pâri ma rà *paâjupâra tâgà, é pwina rà pitòtio goo.

¹⁴«Âjupâra pâ go pwi a *pâra wiâ Pwi Ukai, [wiâra é naigé na bwaa âmuê] ba na go piênawéna kà Pwidueé kà tèpa jojoorjè. Â âjupâra pâ, wà tèpa pitòtio bèeni, âna rà ina pâ, i naigé-bà, âna pwâ. Éco na go cèikî naa goo diri é Naèà kà *Moosé, ma diri é pâ tii kà wà tèpa *péroféta. ¹⁵^pBa bà capai cèikî ma tèpa âboro bèeni pâ, wà tèpa bà, naa na wâdé ma èpà, âna rà o mwa wâro còwâ. ¹⁶Êkaa na go nye pimudàra taaci, ba na é nye tànana é pwâranûmoo, na ara Pwidueé, ma tèpa âboro, â nye ticè cèna pâri ma pitòtio goo.

Ticè èpà na rà côo naa good!

¹⁷«Gée na càuru é pâ naja na wâru, na tiàuo gée lérusaléma, â go wâjué pâ còwâ naawê, ba na go pa pâ é mwani, bépitu târa é Ba kôo, â târa mwara ma go ipwa *ârapwaailò tà Pwidueé. ¹⁸^qÊkaa pwiri na go tà tâa goo, naa na Wâra pwapwicîri, ûna rà pâmariô, ba go gére tuban-abwé é 'pwapwicîri târa pai *pin-uwa'. Nye ticè cè jè âboro na go pame naawê, â nye ticè pwâra pikòii wê.

¹⁹«Éco na rà tâa wê wà pâra tèpa Juif gée na province Asia. Â wiàna go pwa cèna èpà na tòotù-bà, â

ⁿ24:5 Apostolo 17.6 ^o24:6 Apostolo 21.28-30

^p24:15 loane 5.28-29 ^q24:18 Apostolo 21.12-28

gorodà na càra caa tâa ni nabà wà tàpéebà, ba na rà pitòti? ²⁰ Â wà mwara tèpa âboro bèeni, âna nye ticè epà na ia rà còo naa goodò, na ia rà popao na ara é wàratûa maina. ²¹ É, pwiri nûmarà na tèio, goo i ji popai na ia go ina, naa nabibiu kàra pâ: “Go cèikí pâ, rà o wâro còwâ wà tèpa bà”? Êkaa na go gére tâa ni, nabà na arawà. Nabwé.»

Picàù too còwâ pai pitèi Paulo

²² Napwa naa goo wà kupénoo Félix, âna é dau tère é pâ popai goro é pai pâra wiâ Pwi Ukai. É picàù too còwâ é pai tèi wà Paulo, â é ina tà tèpa Juif pâ: «O mwa tèi cawi wà Paulo, wiàna é tèepaa me wà Lysias, wà pwi a pitûa kàra wâra coda.»

²³ Â é ina tà pwi jè caa kàra coda pâ, na é wéaari Paulo naa na karapuu, â na é cibwaa tòoe ma pwa-imudiri tée, â na nye panuâ tà tèpa bée mwara, ma rà me nau caié. [Â é pâra wà Félix.]

²⁴ Pàra tòotù gée na càué, â ru tèepaa me còwâ wà Félix, ma Drusille[§] tò wâdèe, tò ilàri Juive. Â ru pwa ma é me wà Paulo, â ru tèreé, na é tûra goo é cèikí naa goo Iésu Kériso.

²⁵ Êco na, ûna é tûra goro é wâro na *tàrù na ara Pwi Ukai, ma é pai pidàpwiàarijè naa na diri é muru, ma é pitèimuru kà Pwiduee na o mwa me, â wâgo tà wà Félix. Â é ina tà Paulo pâ: «Êni, jè o bwaa tàpo pacoo i ipitiri kâjè. Wâdé na gà pâra jiio ni, êco na, wiàna mwa pwa cè pàara kôo, â go mwa todàgà còwâ.»

²⁶ Ba é nye tà wâari mwara pâ, é

péa tà naa cè mwani kée wà Paulo. Â é pwa ma rà nye tà ciburà popa me wà Paulo darié, ba na ru pitûra.

Paulo na ara kupénoo Festus

²⁷ Paé ârailu naja, â é tòotéri wà pwi kupénoo Félix wà Porcius Festus. Êco na wà Félix, âna câé caa panuâ Paulo, â é pwa ma é nye tà tâa na karapuu, ba na o wâdé tà tèpa Juif wâé.

25 Wà Festus, âna é tèepaa naa na province *Judée, â âracié tòotù gée na càué, â é too gée Césarée naa *Iérusaléma.

Rà jèu pitòti Paulo

² Wà tèpa caa kà tèpa pwa *ârap-waailò, ma tèpa âboro imaina gée jaa tèpa *Juif, âna rà piciapwâ tée goo wà Paulo. ³ Rà tacoo gooé, ma ilari jiié pâ, na é pwa ma é me naa Iérusaléma wà Paulo. Ba wà tàpéeni, âna rà tà pwa é jè tûa, ba na rà o mwa caamwereé naa naigé.

⁴ Â é tòpi wà Festus pâ: «Bwa, ba wà Paulo, âna wéaarié na Césarée, â wâgo, âna càcaa gòirio wà Iérusaléma, ba go o pâra còwâ. ⁵ Â wà tèpa pitûa kàwà, âna wâdé na rà boome wiâo naa Césarée. Â wiàna pwa cè muru cèna epà cèna é pwa pwi âboro-bà, â rà mwa ina naawé.»

Paulo naa na wâra pitèimuru

⁶ Wà Festus, âna é tâa jaarà co naa na 8, é, na 10 tòotù, â é boo còwâ naa Césarée. Â, na dàuru kée, âna é pwi a pitèimuru, â é tûâri tàra pâ, na rà popa me wà Paulo.

[§]24:24 Drusille—Tò naigé kà ukai Agrippa II, â tò cià Bérenice. (Còo Apostolo 25.13.)

^r24:21 Apostolo 23.6 ^s24:22 Apostolo 23.26

^t25:2 Apostolo 24.1 ^u25:3 Apostolo 23.15

⁷ ˆUna é tèepaa me wà Paulo, â rà cibèepié wà tèpa Juif na rà boome gée lérusaléma. Â wâru é pâ pwina dau èpà na rà ina naa gooé, ma rà pitòtié goo. Êco na càcaa pâri ma rà *paâjupâra.

⁸ Â é tòpi wà Paulo ma é ipwamuruê, â é ina pâ: «Nye ticè èpà na go pwa naa goo é *Naèà kâbà tèpa Juif, ma naa goo é *Wâra pwapwicîri, ma naa goo wà César, [pwi ukai kà tèpa *Roma].»

⁹ Wà Festus, âna nūmee na rà wâdéarié wà tèpa Juif, â é tòpi tà Paulo pâ: «Nūmagà na gà too naa lérusaléma, ba na go pitèigà goo pwiri, naawê?»

Go to pâdari César!

¹⁰ É ina tée wà Paulo pâ: «Bwa. Go coo ara é wâra pitèimuru kà César, â o mwa nye pitèio naawê. Ba gà nye tàgére tâmogòori bwàti pâ, nye ticè èpà na go pwa tà tèpa Juif. ¹¹ Â wiàna go pwa cèna càcaa tàrù, cèna pâri ma caamwaraô goo, â wâdé na caamwaraô. Êco na, wiàna é pwina rà ina naa good, âna pwâ, â nye ticè pwi âboro cèna pwa *tàrù kée, ma é popao darirà. Bwa! Go to pâdari wà César**!»

¹² Â rà tàpo pitùra wà Festus ma tèpa pwa ipitiri, â nabwé, â é ina tà Paulo pâ: «Wâdé. ˆUna gà to pâdari wà César, â gà o nye pâdarié!»

Piwiâ jèkutâ goo Paulo tà Agrippa

¹³ Gée na càuru é pâ tòotù na wâru, âna wà pwi ukai *Agrippa ma wà Bérenice, tô naigé kée, âna ru

tèepaa naa Césarée nau pwabwàcu tà Festus.

¹⁴ ˆBwaa wâru tòotù na rà bwaa tâa wê na, â wà Festus, âna é pi-wiâ tà Agrippa, é pai pwa goo wà Paulo, â é ina tée pâ: «Wà Félix na é nama é pwa karapuu wà Paulo.

¹⁵ Na pàara na go tâa lérusaléma, âna wà tèpa caa kà tèpa pwa ârap-waailò, ma tèpa ijiao kà tèpa Juif, âna rà piciapwâ, ma ilari pâ, na é pwa wârimuru.

¹⁶ «Â go tòpi tàra pâ: “Wâjaabà tèpa Roma, âna càcaa wàrapwiri é pai pwa kâbà. Ba câbà caa pwa wârimuru tà pwi âboro, béaa kêra é pai pitèié. Ba wâdé na bà nye pitùra ma wà tèpa pitòtié, ba na é nye ina cè popai târa pipwamuruê.”

¹⁷ Êkaa na rà capai tèepaa me naani dario. Â câgo caa bwaa tapacîri, â na dàuru, â go tâa na aupitèimuru, â go ina pâ, na popa me wà pwi âboro bèepwiri.»

Pitaèkâa goo pwapwicîri kàra

¹⁸ «Go gére niimiri pâ, pwiri o dau maina é èpà na é pwa. Êco na é pwina rà pitòtié goo, âna ticèmurua naa goo. ¹⁹ Ba rà nye pitaèkâa goo é pwina wâna é pwapwicîri kàra, naa goo cè pwi lésu cèna é bà, â na wà Paulo, âna é ina pâ é wâro còwâ.

²⁰ «Â câgo caa tâmogòori cè pwina go pwa, naa na pai pitùra kàra. Â go tawèeri wà Paulo pâ, pwiri nūmee dàra pâ naa lérusaléma, ma o pitèié naawê goo é pâ namuru bèepwiri. ²¹ Êco na é to pâdari wà César, ba na é pitèié.

****25:11** Go to pâdari wà César—Wà pwi atâa na tii kà tèpa Roma, âna pâri ma é to pâdari wà César, pwi ukai kà tèpa Roma, ba na é pitèié, wàra Cour d'Appel.

Â go naa tàrù ma wéaarié tiagoro é pai panuâê kôo dari wà César.»

²² Â é ina wà Agrippa tà Festus pâ: «Wâgo mwara, âna nûmoo na go tère pwi âboro-bà.»

Â é tòpi tée wà Festus pâ: «Widàuru, âna gà o mwa tèreê.»

Rà too naa na wâra pitèimuru

²³ Na dàuru kêe, â wà Agrippa ma Bérenice, âna ru tèepaa naa na wâra pitèimuru, wàilà ma tèpa pitûâ kâra coda, ma tèpa âboro imaina na napô. [Â rà dau pwamainaru wà tèpa âboro wiâra é pai pwa kâra.] Â é naa tàrù wà Festus ma popa me wà Paulo.

²⁴ Â é coo wà Festus, â é ina pâ: «Bwa; Ukai Agrippa ma cau wâguwà diri na guwà wâni jaabà, guwà côo pwi âboro bèeni. É pwi majoro tûra kà diri tèpa Juif, na lérusaléma ma wâni, â rà jèe me nau côô gooé. Â rà capai ina too diri pâ, wâdé na caamwereê.

²⁵ «Naa goodò, âna câgo caa pâ-mari cè èpà cèna o pâri ma caamwereê goo, êco na nye wâé còwâ na é ilari pâ, na é pâra dari wà pwi ukai César. Â go niimiri pâ, na go panuâê pâ.

²⁶ «Êco na câgo caa tâmogòori cèna go wii pâdari wà ukai naa gooé. Â êkaa majoroé ma go pwa ma é coo aragà, co Ukai Agrippa, ma arawà diri. Guwà pitawiâê diri, ma ina tôo, cèna go o wii tà pwi ukai. ²⁷ Ba càcaa tàrù tôo na go panuâ pâ tée cè pwi a pwa wârimuru, wiàna càcaa po pwéelaa bwàti cè majoroé.»

É ipwamurué

Paulo na ara Agrippa

26 É mwa ina wà ukai *Agrippa tà Paulo pâ: «Pwiibà, go panuâ tàgà ma gà tûra, ma gà ipwamurugà.»

Â é naatoo é îê wà Paulo, â é ina pâ: ² «Bwa; go nye dau ipwàdé kaa, co Ukai Agrippa, na go tûra na aragà nabà, ma go tobapwâ é pwina rà pitòtio goo wà tèpa *Juif. ³ Ba gà dau tâmogòori bwàti é nyamanya kâjè tèpa Juif^{††}, ma é pâ namuru na jè mu pitûra goo, â go ilagà pâ gà jèe tàpo pidàpwicâarigà, ma gà tèreô.»

Rà cau tâmogòori pai wâro kôo

⁴ «Wà diri tèpa Juif, âna rà tâmogòori é wâro kôo, gée na autapoo goo, na go bwaa pwi âboro èpo, naa nabibiu kâra é Ba kôo [na province Cilicie] tia *lérusaléma. ⁵ Jèe gòiri é pai tâmogòori kàra pâ go pwi a wâro wâna *Farasaio, pwi jè ére kâra pwapwicîri na nye dau tâa goo diri pâ naèà. O pâri ma rà *paâjupâra wiàna nûmarà.

⁶ «Â nabàni, âna jèe pitèio, ba go cèikî pâ o coo é auinabéaa kà Pwidueé tà tèpa caa kâjè. ⁷ Êco na, nye muru na rà cau cèikî naa goo, wà diri tèpa 12 wâao kâjè, na rà piênawéna kà Pwidueé, naa ne ma pwaa.

«Êkaa na rà tèio, co Ukai Agrippa, wà tèpa Juif bèepwiri. ⁸ Â wâguwà tèpa Juif nabàni, âna gona dau pwa-coé tà Pwidueé, ma é pawâro còwâ

^{††} **26:3** Nyamanya kâjè tèpa Juif—Ê wâao kà tèpa Héroda, âna càra caa tèpa âji Juif. Jèe gòiri na rà biirà dàra pwapwicîri kà tèpa Juif. Êco na càra caa dau tâa goo é pai pwa kâra pwapwicîri.

^x **26:5** Filipi 3.5–6 ^y **26:6** Apostolo 23.6, 28.20

tèpa bà? Â gorodà na câguwà caa cèikî naa goo?»

Béaa âna go cicara lésu

^{9z}«Béaa, âna go niimiri pâ, napâraô âna na go cicara ba gòo è nee lésu gée Nazareth. ¹⁰Â go tòpi jii tèpa caa kà tèpa pwa *ârapwaaillò è tàrù, ba na go naa wârîmuru tà tèpa âboro kée. Dau wârû tàpé na go nama tòpòrà naa na karapuu naa lérusaléma. Â go pwi a wâgoo mwara è pai catâmwara. ¹¹Go nye taaci kaa èirà naa na è pâ *wâra pitapitiri, â pwa na go nama rà ina ba èpà è nee lésu. Üu kaa, ba ia go dau pwi a putâmu naa goorà, â go dau pwa tàrà na èpà, tia na è pâ napô na wâiti.»

É jèu piwiâ pai todèe kà Pwi Ukai

¹²«Êkaa pwiri è majoroé ma go pâ naa Damas, wiâra è tàrù, na rà naa tôo wà tèpa caa kà tèpa pwa ârapwaaillò. ¹³Bà pâra wii naigé, co pwi Ukai Agrippa, â, na po gopaé bwâti, â go nye côo kaa è pwi pwéelaa na é me gée napwéretòotù, naa gòbà ma wà tèpa béeò. Â é dau pwéelaa jii è tòotù. ¹⁴Bà capai tûu diri naa napuu, â go tère è pwâratûra na é ina tôo naa na *hébéru pâ: “Saulo, Saulo, gorodà na gà pwa tôo na èpà? O dau gòo naa googà, na gà cicara Pwiduée[†].”

¹⁵«Â go tawèeri pâ: “Wâgà wâa, co Pwi Ukai?”

«Â é tòpi tôo pâ: “Wâgo lésu na gà gére pwa tôo na èpà.

¹⁶Cimadò, ba go âpâparigà, ba na gà pwi ênawéna kôo. Â gà o pwi a paâjupâraô, â gà mwa piwiâ è pwina gà côo nabà, bau è pâ pwina go o mwa paari tâgà. ¹⁷Go panuâgà pâdari è Ba'gà, tèpa Juif, bau è pâra Ba mwara, â go o mwa pwi a wéaarigà. ^{18a}Go cùrugà, ba na gà tàpiri è du âraporomeerà, ba na rà o còobé gée na è bàutê, pâ naa na è pwéelaa—gée na pàtâma *Caatana, naa jaa Pwiduée. Ba wiâna rà cèikî naa goodò, â o pwanauri è pâ èpà kàra, â o pwa autâa kàra ma wà diri tàpé na rà cèikî naa goo Pwiduée.”»

Ni, âna go inapàpari lésu pitiri

¹⁹«Wàrapwiri co Ukai Agrippa, â po dau pwacoé tôo ma câgo caa pitère dàra è pwina go côo, ba è muru na me gée jaa wà Pwiduée. ²⁰Â go picémara è popai—tapoo na Damas, ma wâ lérusaléma, ma wâdiri na è pâ napô kà tèpa Juif, ma wâjaa mwara tàpé na càra caa tèpa Juif. Â go ina tàrà diri pâ: “Guwà pinünûma ma guwà biiwà naa goo wà Pwiduée. Â guwà paari naa na è càrawà pâ guwà jèe pinünûma.”

²¹«Wàépwiiri kaa è majoroé ma rà tâjûruo wà tèpa Juif naa na *Wâra pwapwicîri, â rà pwa na rà pòtâmwaraô. ²²Êco na wà Pwiduée, âna é wéaarîo tiagoo ni. Êkaa na go nye tà paâjupâraê na ara tèpa âboro kîri ma maina.

«Â napwa è pwina go ina, âna cà-caa pi-itê jii i pwi ia rà mara ina wà tèpa *péroféta ma wà *Moosé, pâ: ^{23b}[Wà Pwiduée, âna é cùru medar-ijè] wà Pwi *Mesia. Â wâdé na é

[†]**26:14** Na gà cicara Pwiduée—Ucina naa na grec goo è òoci na tàutêe na é pitère dà pwi atâa gòe.

^z**26:9** Apostolo 8.3 ^a**26:18** Ésaïe 42.16; Éféso 2.2; Kolosé 1.13

^b**26:23** Luka 24.44-47; 1 Korénito 15.20

pwamaagé còo, â na é pâbéaa nau wâro còwâ gée nabibiu kà tèpa bà, ba na o picémara é pwéelaa târa é Ba kôo, wà tèpa Juif, ma wà tàpé mwara na càra caa tèpa Juif.»

Wâdé na gà cèikî, co pwi ukai!

²⁴ Na é wàrapwiri pai ipwamuruê kée wà Paulo, â é ina too wà Festus pâ: «Pigù é pûrugà co pwini! Gà po dau câmu, â gà jée pimwüru goro é tàmanga'gà!»

²⁵ Â é tòpi tée wà Paulo, pâ: «Bwa, càcaa wàrapwiri, co Kupénoo, ba nye êkaa popai na âjupâra ma pitâmogòo na go ina. ²⁶ Wà ukai Agrippa, âna é jée nye tâmogòori é pâ namuru bèepwiri, ba càcaa é cè muru cèna ipwa pwàniri, â câgo caa piwâ na go piwiâ tée.»

²⁷ [Â é tabiié wà Paulo dà ukai Agrippa, â é tawèerié pâ]: «Ico pwi ukai, gona gà nye cèikî naa goo tèpa péroféta? Go tâmogòori pâ gà nye cèikî naa goorà...»

²⁸ Â é tapàgà tée wà Agrippa: «Ico pwini, gà nye niimiri kaa pâ, na go pò ma cèikî naa goo Iésu Kériso ni?!»

²⁹ Â é tòpi tée wà Paulo pâ: «Naa pò ma ni, é, naa mwa tàpo pwiri, wiâra é câbawâdé kà Pwiduée! Ba nūmoo na guwà pwacèwii, co Ukai Agrippa, ma wâguwà diri tàpé na guwà gére tàmariô ni. Êco na, na càcaa piiwà goro itùpaò pwacèwii.»

Ticè èpà na é pwa wà Paulo

³⁰ Nabwé, â rà cau cimdòo diri wà pwi ukai, ma wà pwi kupénoo, ma wà Bérenice, ma wà diri tàpé na rà

gére tâa wê. ³¹ Â rà còobé, â rà pi-ina tàra pâ: «Wà pwi âboro bèeni, âna nye ticè cèna èpà cèna é pwa, na pâri ma é pwa karapuu goo, ma o mwa pòtàmwereê goo.»

³² Â é ina wà ukai Agrippa tà wà Festus pâ: «Ûu kaa. Â wiàna câé caa gére to pâdari César, â jée tà pâri ma panuê còwâ.»

Panuâ Paulo naa Roma

27 Pidàbacoo tòtòtù na é pâra naa Roma[¶] [wà Paulo]. Â bà pâra wiâê. [Wà tèpa coda, âna] rà naa Paulo ma wà pâra tèpa pwa wârimuru, tà Julius, wà pwi jè caa kêra coda gée na é pâ coda na rà wéaari wà pwi ukai César. ² Â [wà Julius, âna é nama] bà tò naa gòro é wànga gée na ville Adramytte, na é pâra dâra pâ aucoo kêra wànga wâ province Asia. Â bà picaapâra ma wà Aristarque, pwi âboro gée na ville Tésalonika, wâna province Macédoine.

³ Na dàuru kée, âna bà tèepaa pâ naa na ville Sidon. Â wà Julius, âna é wâdé naa goo wà Paulo, â é nye panuê ma é pâra dari wà tèpa bée naawê, nau pa jirà é pwina tiâu jiié.

⁴ Bà pâra géewê, â bà itàa mwünyabweri é pô Chypre, â bà po pi-itàa na ânuuê, ba é uu carabà é pwéretòtù. ⁵ Gée na càuru é pai tapàgà kâbà é nawiâ Cilicie ma Pamphylie, â bà tèepaa naa na ville Myra wâna province Lycie. ⁶ Â naawê, âna wà pwi caa kêra coda, âna é pâmari é pwi wànga gée na ville Alexandrie, na é pâra naa Italie, â é nama bà tò naa gò.

[¶]**27:1** Roma—Grec: Italie. Roma, âna ville na maina naawê. Còo naa na Neeremuru (Vocabulaire) naa pwâadàra tii.

⁷Jèe nye tàpo wâru tòotù kâbà goro nye tà pi-itàa ba cîâa, â nye dau gòo târa kaa ma bà tèepaa mwûnyabweri. Cnide, pwi aucoo kâra wànga. Â càcaa pâri ma bà ti wê goro ê pwéretòotù, â bà itàa na ânuuru i pô Crète, pâ goro i goromee Salmoné.⁸ Bà tàpo itàa wii i pô, â po dau gòo ê pai tapàgà kâbà wê, â bà tèepaa naa Bons Ports, pwi aucoo kâra wànga, na wâmwûnyabweri ê ville Lasée.

Jèe pàara kâra èpà napô

⁹Jèe dau wâru ê pàara na bà tubatiàu, â càcaa wâdé târa tòobàra i pâra kâbà, ba jèe pàara kâra èpà napô, ba jèe paé ê *tòotù maina kâra parui septembre^{ss}.¹⁰ Êkaa na é patêrerà wà Paulo, â é ina tàra pâ: «Guwà còo, co tèpa béeò, go tâmogòori pâ wiàna jè pâra, â jèe pâ-mari cèna èpà. O tanoori i wànga bau é èreé, â péa jè tà mwû mwara.»

¹¹⁻¹² Êco na wà tèpa tâa gòro i wànga, âna càcaa wâdé târa na rà tòpò wànga naawê, na pwi pàara kâra èpà napô. Â nûmarà na rà tàpo paé naa na aucoo kâra wànga Phénix wâ Crète, ba cîimiri wê*. Â wà pwi caa kâra coda, âna nye dau piâjimuru tée ê pwina ru ina tée wà pwi a pa wànga, ma wà pwi apooé, jii ê popai kà Paulo.¹³ Ê tàpo uu ba kîri ê pwéretòotù, na toome niboo nawià, â rà niimiri pâ wâdé, â rà càù jinu, â bà itàa wii ê gòropô Crète [pâ naa Phénix].

Pòu na nawià

¹⁴Bwaa càcaa gòiri é pai pâra kâbà, â nye uu kaa ba maina é pé dàré gòro jaa, pé dàré na ina goo pâ Euraquilon. Â pâ nau pòu, ¹⁵â jèe càcaa pâri ma bà itàa caraé, ba é jèe pòtò i wànga, â bà po ipanuàbà ma é popabà.¹⁶ Bà pâ naa ânuuru Cauda, ji pwi nari pô. Â dau gòo târa ma bà naatoo medaribà i nari wànga na bà tadàti.¹⁷ Êco na bà mwa bàra càùé dòme.

Wà tèpa wakè gòro wànga, âna rà pa é pâ otàpwe, â rà dàgabiaé bwàti naa goo i wànga maina. Ba dau wâgotàra na citàwé naa pâ namarawâ wâ Libye. Â rà naaboo i noo, â rà panuà ma é pòtòbà i pwéretòotù.

¹⁸Na dàuru kée, ûna jèe dau maina é pai uu kâra i pwéretòotù, â rà tütâjii é pâ ère i wànga naa nawià.¹⁹ Â, na béaracié kâra tòotù, â rà tâjii mwara é pâ neemuru wànga.

²⁰Jèe wâru tòotù na é nye uu taaci i pwéretòotù, â câbà caa còo é tòotù ma îricò†. Â bà jèe pâra nau càcaa wâari pâ bà o uddò.²¹ Â jèe wâru tòotù mwara na câbà caa ija na.

É pagòo tèpa bée wà Paulo

É cimadò wà Paulo naa nabibiu kâbà, â é ina pâ: «Tèpa béeò, wiàna guwà gére pitère dàra i pwi ia go ina pâ na jè cibwaa pâra gée Crète, â pwiri cáé caa gére tèepaa marijè cè pwina èpà wàrani.²² Êco na go ina tàwà pâ: Guwà gòo! Ba o nye ticé

^{ss}**27:9** Tòotù maina kâra parui septembre—Grec: Tòotù kâra ipwanya. Còo mwara Tòotù maina naa na Neeremuru (Vocabulaire) naa pwâadàra tii.

***27:11-12** Ba cîimiri wê—Ba é ti co wâna sud-ouest ma nord-ouest i pwéretòotù.

†**27:20** Câbà caa còo é tòotù ma îricò—Ticé pai pwa wée ma rà pa cè câmu kâra naa goro îricò.

cè pwi jè ârapàarajè cèna é bà, êco i wànga na o tiàu.

²³ «Go pwi ênawéna kà Pwidueé, â èruune, âna é cùru me pwi jè *angela kée, ²⁴ d^ana é ina tòo pâ: “Gà cibwaa pwa ma wâgotâgà co Paulo, ba gà o nye tèepaa pâdari wà César, [pwi ukai kà tèpa *Roma]. Ba wà Pwidueé na pwi a pimeaari, âna é nama rà wâro diri wà tàpé na rà pâra wiâgà. É wàrapwiri googà.”

²⁵ «Gée goro pwiri co tèpa béeò, â guwà gòò, ba go nye cèikí naa goo Pwidueé pâ, o wàrà ê pwina é ina tòo. ²⁶ e^eÊco na jè o citàwé gò cè jè pò.»

Rà pâmwünyabweri napô

²⁷ Gée na càuru é pâ tòotù na wâru, na bé 14 kêra ne, â é nye popabà taaci i pòu naa nawià Méditerranée[†]. Â nabibiu kêra ne, â wà tèpa wakè gòro wànga, âna rà pitère naa goorà pâ, bà pâra mwünyabweri cè napô. ²⁸ Â rà tòcai é najawé goro otàpwe, ba na rà côo é pai numwiri wée, â rà timari pâ 37 mètres. Nabwé, â bà tàpo paé, â rà jèu tòcai mwara, â rà timari co 28 mètres. ²⁹ Wâgotàrà pâ bà o tatée cè gòoràwé, â rà tūboo é ârapàpé pàiri jinu gée pwàragòro wànga. Â géewé, âna bà tâa, â jèe dau nūmarà na awài gòropwaa.

³⁰ Nabwé, â wà tèpa wakè gòro wànga, âna rà pwa na rà uru. Ba rà naaboo é nari wànga naa najawé, â rà gòma-ina pâ na rà pâra nau tūboo cè pàra pàiri jinu naadòbà naporomara wànga.

³¹ Êco na é ina wà Paulo tà tèpa coda ma pwi caa kàra pâ: «Wiàna rà pâra gée gòro wànga wà tèpa âboro bèepwiri, â o capai tiàuwà diri.»

³² Â rà nye êgò kaa wà tèpa coda, â rà tapàgà é pâ otàpwe na cipa i nari wànga, â rà panuâe naa nawià ma é wâri.

É pagòorà mwara Paulo

³³ Na bwaa pwa dàra ne, â é ina tâbà[¶] diri wà Paulo pâ: «Wâdé na jè pa cè uti kâjè. Ba jèe ârailu nadàpàra pwapwicîri na jè po tâa, â câjè caa ija. ³⁴ Â êni, âna go âji ilawà pâ, na guwà pa cè èwà, ba na o pwa nii kàwà târa ma guwà udò. Ba o nye ticè jè ârapàarawà cèna o tiàu cè ji caapwi wàrapûruê.»

³⁵ Â é pa é poloa, â é pwaolé tà Pwidueé béaa kàra, â é tubiti, â é ija. ³⁶ Â bà po capai piégòtùru diri, â bà ija. ³⁷ (Po 276 kaamwara wàibà naa gòro i wànga.) ³⁸ Ūna bà jèe pwàro, â rà tètâjii pâ baikè blé naa nawià, ba na puràra i wànga.

Rà citàwé naa na namarawâ

³⁹ Na pwaa, â wà tèpa wakè gòro wànga, âna càra caa côoina é napô, êco na rà côo too é namarawâ naa bàrawià, wâna pwi jè nanarawé. Â rà niimiri pâ na rà naadò wé i wànga, wiàna pâri. ⁴⁰ Â rà tipi tâjii é pâ pàiri jinu naa nawià, â rà tipi mwara é pâ otàpwe na cipa pâ ârawànga[§] goo. Â rà càù too é pwi noo na tâa naporomara wànga, â pipòtòbà too dàra bàrawià. ⁴¹ Êco na, na bà too, â bà citàwé naa na

[†]27:27 Méditerranée—Grec: Adriatique.

[¶]27:33 Tâbà—Grec: Tàra. Ipaiwà naa na pâ nee tii 36 ma 38. É wâjaara wà Luka, pwi awii tii bèeni.

[§]27:40 Ârawànga—Gouvernail. Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Poé, é, pòè.

^d27:24 Apostolo 23.11 ^e27:26 Apostolo 28.1

namarawâ, ba é kàrù i naporomara wànga, â câé mwa caa gù. Â napwa naa goo é pwâragòro wànga, âna tabòaa goro é pai maina wàra é wià.

Rà cau udò diri

⁴² Rà niimiri wà tèpa coda pâ, na catàmwara diri tèpa pwa wârimuru, ba wâgotàra pâ rà péa tà uru géé gòro wànga. ⁴³ Êco na wà pwi caa kàra, âna nùmee na é wâro wà Paulo, â é pacoora, â é ina tà tèpa tâmogòori éoo pâ, na rà êgò béaa ma rà mara éoo too naa gòropô. ⁴⁴ Â é ina tà pàra tàpé pâ, na rà pa cè ére upwâra, é cè noo kàra wànga, ma rà éoo gò. Â [bà éoo diri, â] nabwé, â bà capai tâdòo diri napô, â bà capai udò diri.

Paulo naa gòropô Malte

28 Bà pâra na tâmogòori pâ é pwi pô bèepwiri, âna nee Malte. ^{2f} Â wà tèpa âboro wê, âna rà dau tòpibà ma pitu tâbà bwàti. Ûna dau maina é popaa ma moo, â rà pwa é na ânye na dau maina, â rà nama bà pwacârau. ³ É pa na ùdòro upwâra wà Paulo ma é tũ dò naa gòro ânye, â pwa é dòèa na é còobé géé na, goro tòoka, â é uti î wà Paulo.

⁴ Ûna rà côo pwiri wà tèpa âboro naa napô bèepwiri, â rà pi-ina tàra pâ: «É! Guwà côo, é pwi a pòtàmwara âboro wà pwini, ba é udò jii nawià, êco na é pwa wârimuru tée i pwiduée kâjè, â é nama é bà.»

^{5g} Êco na é ura i îê wà Paulo, â é tũu naa na ânye i dòèa, â câé caa tà pimaagé goo wà Paulo.

^{6h} Â rà ucârié wà tèpa âboro, ba rà niimiri pâ é tée, é, pwiri é tàpo tũuboo ma é bà. Â jèe gòiri é pai ucârié kàra, â ùna rà côo pâ câé caa maagé, â pitòotéri i auniimiri kàra, â rà ina pâ: «Bwa! Pé duée!»

É nama tiâu maagé kà tèpa âboro

⁷ Wâna pwi ére-bà, âna pwa é na-puu kà Publius, pwi âboro pimaina naa gò pô-bà. Wà pwini, âna é tòpibà bwàti, â bà pitâa jaaé naa na âracié tòotù. ⁸ Napwa wà caa kêe, âna é dau maagé, ba é pitòoka ma coori domii. Â é tàgére puu gòro aupuu. Â é pâra wà Paulo nau côoê, â é tòpò è îê naa gòé, â é pwapwicîri kêe, â tiâu i maagé kêe.

⁹ Géé na càùé, â rà mwa tà me mwara wà pàra tèpa maagé géé na napô bèepwiri, â é pwa ma tiâu é maagé kàra. ¹⁰ Â rà dau pwabwàti tâbà, â rà naa tâbà é pwina tiâu jibà târa pâra.

É coo gòobàra pâra kêe naa Roma

¹¹ Po âracié parui é pai tâa kâbà [na gòropô wà Malte]. Â nabwé, â bà tò naa gò é pwi wànga géé na ville Alexandrie, na nee Castor ma Pollux**, pwi wànga na é tà tâa wê na pàara na èpà napô. ¹² Â [bà pâra, â] bà tâdòo wâna ville Syracuse, â bà tà tâa wê naa na âracié tòotù.

¹³ Géewê, â bà itâa wii i napô, tèepaa naa na ville Reggio. Na dàuru kêe, âna é uu i pwéretòotù, â ârailu tòotù kâbà pâ naa Pouzzoles, pwi aucoo kâra wànga. ¹⁴ Â bà pâ-mari tèpa cèikî naawê, â rà ilari jibà pâ, na bà tàpo tâa jaarà, naa na caapwi nadàpara pwapwicîri, â bà

****28:11** Castor ma Pollux—Neere tupédu duée najawé bérepidu kà tèpa Grec. Nee mwara pâ les Dioscures.

^f**28:2** 2 Korénito 11.27 ^g**28:5** Maréko 16.18 ^h**28:6** Apostolo 14.11

bwaa tàpo tâa jaarà. Â bà mwa bàra pâra naa *Roma.

¹⁵Na rà tère é jèkutâ goobà wà tèpa cèikî na rà tâa Roma, â rà me carabà naa na Aupwa jèna kà Ap-pius ma naa na é pâ Âracié Wâra ija. Â, na é côorà wà Paulo, â nye dau piwâdé nūmee kaa, â é ipwaolé tà Pwiduée.

Paulo âna é patùra tèpa Juif na Roma

¹⁶Na bà tèepaa pâ naa Roma, â rà naa tàrù tà Paulo ma é tâa na jè pwârawâ, â caapwi pwi coda na é wéaarié.

¹⁷Gée na càuru é âracié tòotù, â wà Paulo, âna é papitiri wà tèpa pitùâ kà tèpa *Juif na tâa Roma. Â é ina tàra pâ: «Bwa; tèpa jènereô, nye ticè na go pwa na èpà târa é Ba kêjè, ma é pâ nyamanya kà tèpa ijiao kêjè. Êco na rà tâjùruo ma tòpò-o naa na karapuu, na *Iérusaléma. Â rà popao, â rà naaô tà tèpa Roma. ¹⁸Â rà pitawiâô wà tèpa Roma, â nūmarà na rà panuâô cōwâ, ba nye ticè na rà pâmari naa good cèna pâri ma rà catàmwaraô goo.

¹⁹«Êco na wà tèpa Juif, âna tàutàra. Êkaa na go jèe po ilari pâ, na go to pâ naa jaa wà César, pwi ukai. Êco na càcaa nūmoo na go pinatòti é Ba kôo. ²⁰Êkaa na go todàwà ba na jè pitùra. Ba wàijè tèpa Juif, âna jè cèikî naa goo pwi [*Mesia, *pwi a pa-udòjè] na é me [gée goo Pwiduée]. Êkaa na gére pwa jinu good nabà.»

²¹Â rà tòpi tée pâ: «Bwa. Câbà caa tòpi cè tii googà gée napô *Judée, â nye ticè cè pwi jènerejè

mwara cèna é me nau pipwa jèkutâ googà tâbà, é wâpà na é inagà ba èpà. ²²Êco na wâdé na gà napéaati tâbà bwàti é pwi ditàra pwapwicîri bèepwiri, ba bà tère pâ, dau pi-inawà ba èpà pitiri.»

É picémara lésu tàra

²³Rà càù tée é jè tòotù, â wâru tàpé na rà medarié, naa na i wâ na é pitâa na. Â é pinapéaati tàra bwàti [é pwina é cèikî naa goo] â é picémara tàra é *Mwaciri kà Pwiduée. É *paâjupâra lésu tàra goro é *Naèà kà Moosé, ma é pâ auina kà tèpa *péroféta. Â rà pitùra, tapoo na dàuru tiagoro bàrane. Ba é imudàra na é tàpiri é pwâranūmarà naa goo lésu.

²⁴Wà pàra tàpé, âna rà tèreina é pwina é ina, â wà pàra pwi, âna tàutàra dàra cèikî naa goo. ²⁵Jèe pwa na rà ipiina, â càra caa pitêr-erà, â é ina tàra wà Paulo pâ: «É nye âjupâra é Nyuââé Pwicîri na ia é ina tà tèpa jojoorowà na é naigé mee wà péroféta Isaia, na é ina pâ:

²⁶Gà pàra co pwini

ma ina tà pwi Ba:

“Guwà tère taaci,

â câguwà caa tèreina.

Ucàri taaci,

â câguwà caa cōo.”

²⁷[Go ina naa goorà—

goo pwi Ba kôo bèeni]:

Pwâranūmarà na gò,

pwâranūmàrà na kee,

[âraporomeerà na bwi].

Ba péa rà cōo

ma cōoina bwàti

Â péa rà tère

ma tèreina diri.

Â péa rà biiri

ⁱ28:18 Apostolo 26.31 ^j28:19 Apostolo 25.11

^k28:20 Apostolo 26.6-7 ^l28:22 Apostolo 24.14

ma medario cowa.

Péa nama tiâu

pâ maagé kâra Ba.» Ésaïe 6.9-10

²⁸Â é tubanabwé wà Paulo, â é ina tãra pâ: «Wâdé na guwà tâmogòori pâ, wà Pwidueé âna é jèe panuâ é *Picémara Wâdé kèe pâdari tàpé na càra caa tèpa Juif, â rà o tère, â rà o udò, [â o tãa tãra é *âji wãro].»

{ ²⁹Â nabwé, â rà pâra wà tèpa Juif, â rà dau pitaèkãa goo é pwina é ina tãra. }

É pacâmuri diri tàpé na rà medarié

³⁰Napwa wà Paulo, âna é tãa na é wã na é pa, naa na du ârãilu naja^{††}. Â é tòpi diri é pâ âboro na rà me nau còoê. ³¹Â câé caa piwã na é picémara tãra é Mwaciri kà Pwidueé, ma pipacâmurirà goo diri é pâ namuru goo wà Pwi Ukai Iésu Kérìso. Â nye ticè jè muru, cèna pipaèràé naa na é pai tura kèe.

^{††}**28:30** Munaa rà panuâ Paulo wà tèpa Roma, gée na càuru ârãilu naja. Â é mwa pwa béarapapé kâra pai pâra kèe, na càcaa piwã naa na Tii Pwicîri. Munaa é cai tèpa cèikí wà Akaïe (Grèce). Â pwiri é pâra tia Espagne mwara. (Còo Roma 15.24 ma 28.) É wii bétapoo kâra tii kée tà Timotéo ma tii tà Tito na pàara bèepwiri. Â gée na càué, â wà Néron, pwi ukai kà tèpa Roma, âna é nama jèu tãjùrué mwara. Â rà tètãmwereé wãpã na naja 67 naa Roma.

Tii kà Paulo

tà tàpé

Roma

Bétapoo popai

Wàilàapà na wii tii bèeni?

Wà Paulo, pwi *apostolo. Wâru tèpa cèikî na rà tâa jaaé, na rà panuâ pâ bwàcu kàrà tà tèpa béera naa *Roma (naporomee 16).

É wii wiidà?

Na é *naja 57. Wà Paulo, âna é wii gée na ville Korénito, naa na béaracié kâra pai pâra kée, béaa kâra pai wâjué kée cowa naa *Iérusaléma. (Còo Apostolo 15.25-31.)

É wii tâî?

Tà tèpa âboro naa na ville wà Roma, na ia rà tère é *Picémara Wâdé, â ia rà cèikî naa goo. (Càcaa wà Paulo na é picémara târa.) Wâru gée goorà, âna càra caa tèpa *Juif. (Còo 1.13; 11.13,30,31.) Éco na pwa pàrà tàpé na rà tèpa Juif. (Còo 2.17; 7.1.) Rà ipitiri wà tèpa cèikî, naa na pâ pwârawâ. (Còo naporomee 16.)

Cina é wii?

Wà Paulo, âna é napéaati é ère cèikî kâjè, naa goo lésu Kériso, ma pai pwa goo, na é pa-udòjè wà Pwidueé, ma naa tâjè é *wâro dâra gòiri jaaé.

Pwiri pwa pitaèkâa nabibiu kà tèpa cèikî na rà tèpa Juif, ma

wà tàpé na càra caa tèpa Juif. É paari wà Paulo pâ, tâa tà tèpa Juif é *aamwari na pwicîri gée goo Pwidueé, éco na nabà, âna é tòpi diri tèpa âboro na medarié, â câé caa pwaké goro âboro.

É pwa pupûra tà tèpa cèikî, ba na rà wârori é wâro na *tàrù ma âjupâra.

Jèpwi mwara, âna é patère tèpa cèikî naa Roma pâ, ée mwa tâa jaarà wiàna é pâra naa Espagne (1.10-13; 15.22-28).

Dà ère é tii bèeni?

É tii bèeni, âna tii na é napéaati bwàti é pai pa-udòjè kà Pwidueé:

Béaa, âna jè cau tèpa pwa na èpà, â jè tapacîri é wârimuru na dau gòo jii Pwidueé (naporomee 2-3). Éco na dau maina *pimeaari imudi kée ba kâjè, â é pa-udòjè tèpa âboro jii pâ èpà kâjè, wiàna jè cèikî naa gooé. Wàépwiiri auniimiri kée gée na biu. É pacoo nabà pwi auniimiri kée-bà. Â é nama é pinaigé mee wà lésu Kériso, na é pipanuâê, ba na é wâri é wârimuru kâjè, na é bà naa goro *satauro (3.23). Gée goo kaa pwiri, â wà Pwidueé, âna é nama jè tèpa âboro na jè *tàrù na araé, â é nama pwacèwii na câjè mu caa pwa na èpà. Wàrapwiri co gée goo é pwina é pwa wà Kériso, â jè tòpi wiàna jè cèikî naa gooé. Càcaa gée goo cè pwina wâdé na jè pwa, é, pai pitère dâra kâjè cè jè naèà.

Wà *Abéraama, pwi âboro imaina kà tèpa Juif, âna é câmu tâjè. É wâro kée, âna *paâjupâra é pwina é ina wà Paulo. Ba wà Abéraama, âna é cèikî naa goo wà Pwidueé, â wà Pwidueé, âna é nama é pwi âboro na tàrù na araé (naporomee 4).

Gée goo é pwina é pwa wà Kériso, â wà Pwidueé, âna é tapàgà é pàtà-mara èpà naa na wâro kâjè, â é jèe tipijè, ba na jè wârori é wâro na tàrù. O càcaa mwa caa pitèijè. Ba wà Pwidueé, âna é jèe inapàpari pâ, jè tèpa âboro kèe na jè wâdé na araé (8.1). Â ticè muru na pâri ma pinaaitirijè jii é pimeaaari kèe (8.38).

Gée goo kaa pwiri, â wâdé na jè pipanuâjè bamwara tée, ba na jè pwacèwii é *ârapwaaailò na wâro, na dau wâdé tée. Ba wàé kaa pwiri é âji pwapwicîri, na pâri ma jè naa tée (12.1).

Jè wârori pâ wâro na pitòimiri—jè pitère dà tàpé na tâa gòrà é pitûâ naa na napô (13.1); jè cibwaa pitèi ma pi-ina tèpa cèikî béejè (14.4). Jè pidàpwcicârijè goo pàrà tàpé na cà-caa mwü é cèikî kàrà. Â jè ipwadàra ma jè pwa cè muru na wâdé tàrà, â jè pitu tàrà, ma pagòò cèikî kàrà (15.1).

Pai pitàgoo tii tà tàpé Roma

Ipwabwàcu ma pwâranüma Paulo (1.1-17)

Jè cau tèpa pwa na èpà (1.18-3.20)

Pai nama jè tàrù na ara Pwidueé goro cèikî kâjè (3.21-5.21)

Pai wâro kâjè na bwaa âmué (6.1-8.39)

Ba Isaraéla ma pàrà Ba (9.1-11.36)

Câmu goro pai wâro kâjè (12.1-15.13)

Bénabwé popai ma ipwabwàcu (15.14-16.27)

Ipwabwàcu

1^mWâgo Paulo, pwi ênawéna kà *Kériso lésu, âna go pwa tii [tàwà, tèpa cèikî naa *Roma]. É todòò wà Pwidueé, ba na go pwi *apostolo. Â é pitòrigario, ba na go inapàpari é *Picémara Wâdé kèe, ²na é jèe mara inapàpari béaa—ba é nama rà pinaigé mara é pwiibà wà tèpa *péroféta kèe, na rà wii naa na Tii Pwicîri—³Picémara Wâdé goo Pwina naîê, wà lésu Kériso, Pwi Ukai kâjè. Wàé, âna pwi gòobàra pwi ukai *Davita[†]. ⁴Â wà Pwidueé, âna é paari pâ, é Pwina naîê, na é nama é wâro còwâ gée na aubà, goro pàtà-mara é *Nyuâaé Pwicîri. ⁵É paci-maô wà Pwidueé, ba na go[¶] pwi apostolo kà Kériso. Â é wakè kôo, âna, na go inapàparié târà diri é pâ Ba, ba na rà cèikî naa gooé, ma pitère dèe.

⁶⁻⁷^pWâguwà mwara tàpé Roma, âna guwà tèpa bée tàpéebà. Ba dau wânüma wà Pwidueé tàwà. Â é todàwà, ba na guwà tèpa âboro kà lésu Kériso, ma guwà tèpa âji Ba kà Pwidueé. Wâdé na tà tàwà é pimeaaari imudi ma pinaanapô na me gée goo Pwidueé kâjè ma Pwi Ukai lésu Kériso. Cidòri nyuâawà!

[†]**1:3 É**, ...Pwi gòobàra pwi ukai Davita naa na naiiri âboro... ⁴Â napwa naa goo âji éreé na pwcîri, âna wà Pwidueé, âna é paari goro pàtamee pâ, é Pwina naîê, na é nama é wâro còwâ gée na aubà. **É**, ...âna é paari pâ, é Pwina naîê na dau pwa pàtamee...

[¶]**1:5** Go—Grec: Bà. Còo **note** goo 2 Korénito 1.6.

^m**1:1** Apostolo 9.15 ⁿ**1:2** Roma 16.25-26

^o**1:5** Apostolo 26.16-18; Galatia 2.7-9 ^p**1:6-7** Nombres 6.25-26

Nüma Paulo na é cairà

⁸Go tapoo goro pwaolé tà Pwiduée kôo goowà diri, naa na nee lésu Kériso, ba jée po jèkutàri pitiri gòropuu é cèikî kàwà. ⁹Â go nye tà niimiriwà naa na pwâra pwapwicîri kôo—üu, pâri ma é *paâjupâra é pwiibà wà Pwiduée. Wàé na go piênawéna kée gée na diri é pwâranümoo, na go inapàpari é Picémara Wâdé goo Pwina nafé.

¹⁰Go nye ciburà ilari jiié pâ, na go caiwà, wiàna câbawâdé kée. ¹¹Ba nye dau nümoo na go pagòowà, ma jè ipâdi ma wâguwà é *aupwényunyuâari me gée goo é Nyuâaê Pwicîri. ¹²Â jè mwa pi-pagòojè goro cèikî kâjè naa goo Kériso.

¹³Tèepaa naa goro nabà, âna cà-caa pâri ma go paé dariwà. Êco na wâdé na guwà tâmogòori, co tèpa béeò naa na nee Kériso, pâ, jée dau wâru pai niimiri kôo pâ, na go pwa. Ba wâdé tóo na go còo é pwâra wakè kôo naa jaawà, pwacèwii é pai còo kôo, naa [jaa tàpé na càra caa tèpa *Juif] na pàra napô.

¹⁴Ba go dau niimiri [diri tèpa âboro]—tàpé na rà pwacèwii, ma wà pàra tàpé na pi-itè é nyamanya

kâjè ma wàilà^{ss}; â wà tèpa âboro na rà câmu, ma wà tàpé na bwaa càra caa câmu. ¹⁵Êkaa na dau nümoo na go caiwà na Roma, ba na go picémara é Picémara Wâdé naa jaawà.

Ère Picémara Wâdé

¹⁶Go cèikî ba mwü* naa goro é Picémara Wâdé. Ba wàèpwiri pwi neemuru wakè kà Pwiduée na dau pwa nii kée^t târa ma é pa-udò tàpé na rà cèikî naa goo Kériso [ma naa târa é *âji wâro jaaé]—tapoo gée goo wà tèpa Juif béaa, ma tuban-abwé naa goo pàra tàpé.

¹⁷Ba é Picémara Wâdé, âna é paari tâjè tèpa âboro pâ, wà Pwiduée âna é tòpò pinaanapô naa nabibiu kâjè ma wàé[‡], â é nama jè tèpa âboro na jè tàrù na araé[¶]. É wàrapwiri tâjè goro é cèikî kâjè. Ba é ina [wà Pwiduée] naa na Tii Pwicîri, pâ, Wà pwina é cèikî, âna é tàrù na arao. Â o tâa tée é wâro. Habakuk 2.4

jè cau tèpa pwa na èpà

(Naporomee 1.18–3.20)

¹⁸Wà Pwiduée, âna é paari, géenidò *napwéretòotù, é pwâra putàmu kée tà tèpa âboro na èpà. [Â ée mwa tèirà ma naa wârimuru

^{ss}**1:14** Tàpé na rà pwacèwii, ma wà pàra tàpé... Grec: Tèpa Grec ma tèpa Barbare.

***1:16** Go cèikî ba mwü—Grec: Câgo caa kamu.

^t**1:16** Neemuru wakè kà Pwiduée, na dau pwa nii kée—Grec: Ê jè pàtama Pwiduée.

[‡]**1:17** Tòpò pinaanapô naa nabibiu kâjè ma wàé—Il nous a réconciliés. Ê popai bèèpwiri, âna pâra wiâra é auina pâ: É nama jè tèpa âboro na jè tàrù na araé (justifiés), êkaa na napéaati naa na tii bèeni. Còo mwara Tàrù naa na Neeremuru (Vocabulaire) naa pwâadàra tii.

[¶]**1:17** 1re phrase—Grec: Ba é tàrù kà Pwiduée, âna naa {tà pwi âboro} goro é cèikî kée, ba kà {tàpé na} rà cèikî.

^q**1:10** Apostolo 19.21; Roma 15.23 ^r**1:13** Apostolo 19.21

^s**1:16** Maréko 8.38; Apostolo 13.46; 1 Korénito 1.18–24

^t**1:17** Habakuk 2.4; Roma 3.21–22

tàra] wiâra pwâranûmarà ma é pâ tûâ kàra na èpà. Ba rà pâiti jii é âjupâra, â rà pwa ma càra caa côo Pwiduée wà pàra tàpé.

¹⁹Éco na nye pâri ma rà tâmogòori Pwiduée, wiàna nûmarà. Ba é jèe nye tòpò [naa na pwâranûmajè, wàijè tèpa âboro] é pai pwa wèe ma jè tâmogòorié. ²⁰Ba wiàna câjè caa côô goro du âraporomeejè, â é pipaarié bwàti naa na é pâ pwina é pwa gée na autapoo goo. Ba é tòpò é gòropuu, ma napwéretòtù, ma diri é pâ namuru na tâa na. Â pâri ma jè côo pâ, é tâjajijè awé, â pwa pàtamee dàra gòiri. ²¹Wékaa na, rà o mwa wànau târa pai ipwamururà wà tàpé na rà naa càurà naa gooé?

Wà tàpéebà, âna rà nye tâmogòori pâ, nye pwa cè Pwiduée, éco na càra caa pwamainae ma pwaolé tée, wàra na nûmee goo. Ba rà imwûru naa na é bàutê, â piticèmururu naa goo é auniimiri kàra. ²²Rà niimiri pâ rà tà manga, éco na rà piwârau. ²³Ba rà naa càurà naa goo Pwiduée na é tâa dàra gòiri na muugère kée, ba na rà ipwamaina é pâ ânuurumuru na o tiàurà—ânuuru âboro, ma marû, ma macii, ma dòèa.

É panuàrà wà Pwiduée

²⁴Gée goo kaa pwiri, na é panuà tèpa âboro wà Pwiduée, ma rà pwa pâ tûâ na èpà na nûmarà goo. Â rà tubaèpà é naiirà, â rà pitubakamurà còwâ. ²⁵Rà pâ na naaco Pwiduée na é âjupâra, â rà itàari é nyi duée

imudi^s. Â rà ipwamaina é pwina é tòpò jii na rà ipwamaina wà Pwina é tòpò diri! (Éco na [wàijè, âna] wâdé na jè ipwamaina Pwiduée na é âjupâra dàra gòiri! Wâdé na wàra!)

²⁶Wâé kaa pwiri, na wà Pwiduée, âna é panuà tèpa âboro, ba na rà pwa é tûâ na jè kamu goo. Ba wà pa ilàri kàra, âna jèe càra caa puu ma tèpa paa, â rà puu ma pàra ilàri. Â jèe càcaa wàra é pai pwa goo! ²⁷Ipaìwà naa goo tèpa paa, ba jèe càra caa ipuu ma wà pa ilàri; ba rà nama dàtirà é pâ câbawâdé kàra na miiri, â rà ipuu ma pàra paa! Â ékaa pwiri, na rà tòpi naa na naiirà é wârimuru kàra jèpa èpà na rà pwa.

²⁸Una rà naa càurà naa goo wà Pwiduée, â é panuàrà wiâra é pâ auniimiri kàra na èpà, â rà pwa é pâ namuru na càcaa muru a pwa na jè miiri goo. ²⁹⁻³¹Rà pâ nau po dau èpà naa na diri pai pwa wèe, â jèe piaraégò é tûâ kàra:

Rà tèpa iau;
Rà tèpa iputàmu;
Rà tèpa ipwamainarà;
Rà tèpa ipwa tûâ;
Rà tèpa ipwagoo;
Rà tèpa ipawâmi;
Rà tèpa pi-ina kàra;
Rà tèpa picocoo;
Rà tèpa pièpà;
Rà tèpa pitànyiri;
Rà tèpa piokée, tiagoo na;
Rà pâ nau tèpa pipòtâmwara âboro.
Càra caa pinünûma naa goo é èpà na rà pwa, ba gòo pûrurà.
Càra caa pitu tà pàra tàpé, ba ticè imeaari goorà.

^s**1:25** Duée imudi—Grec: Ê pwina pwâ.

^u**1:19** Apostolo 14.15-17, 17.24-28 ^v**1:20** Job 12.7-9; Psalme 19.2

^w**1:21** Éfeso 4.17-18 ^x**1:22** Jérémie 10.14; 1 Korénito 1.20

^y**1:23** Deutéronome 4.15-19; Psalme 106.20

^z**1:27** Lévitique 18.22, 20.13; 1 Korénito 6.9

Càra caa paco ipwataâboro kàra, ba rà tèpa pwâ.

Càra caa pitère dàra pa nyaa ma caa kàra.

Càra caa papwicîri Pwiduee, â rà pâ nau tèpa cicaraé.

Rà ciburà pâmari é pâ na jèpapara tûâ târa pwa pwina èpà.

³² Wàépwiri kaa! Rà dau tâmogòori bwàti é pitûâ kà Pwiduee, â càra caa ipacé naa goo. Jèpwi mwara, âna rà pagòo mwara tàpé na rà pwaduwa kàra. Wâdé na rà bà wà tèpa âboro na wàrapwiri càrarà!

Pitèimuru kà Pwiduee

2 ^a[Pwiri gà gére pi-ina tâgà pâ: «Rà nye dau èpà kaa wà tèpa âboro bèeni!»] Wàéco, na gà nye tàgére pwa mwara é càrarà! Â o po dau pwacoé tâgà na gà ipwamurugà còwâ. Ba wiàna gà pitèirà, â gà pipwa wârimuru còwâ tâgà. ² Ba jè nye tâmogòori bwàti pâ, é *târù wà Pwiduee na é pitèi wà tàpé na rà wàrapwiri.

³ Â wâgà, pwi a gére pwacèwiirà, âna gà gére tèirà. Â wànu? Gà gére niimiri pâ, gà uru jii é pitèimuru kà Pwiduee? ^{4b} Càngà caa gére còo pâ, é dau pidàpwicàarié naa googà wà Pwiduee, â é nye dau wâdé naa googà? Gà nye gére pa ma piticè-muru naa goo pwiri? É wàrapwiri wà Pwiduee, ba nùmee na gà pitòotéri é wâro'gà.

⁵ Êco na tàutâgà goo, ba po dau gòo pûrugà! Â gà nye tà piâjagò é wârimuru'gà. Ba o tèepaa pwi Tòotù na ée mwa paari é pwâra putàmù

kêe wà Pwiduee tà tàpé na rà pwa na èpà. Â ée mwa paari é pai tàrù kàra é pitèimuru kêe. ^{6c} «Ba wà tèpa âboro, âna rà jèpa tòpi é jèpa câmarà**, wiàra jèpa wakè kàra.»

⁷ Wà pàra tàpé, âna rà ipwadàra ma rà pwa é pwina wâdé, ba na é wâdéarirà wà Pwiduee^{††}. Â rà mudàra é aupwényunyûari kêe, ma é wâro na ticé pwâadèrèè na wâjaaé. Â wà Pwiduee, âna ée mwa nama rà wâro awé jaaé.

^{8d} Êco na wà pàra tàpé, âna rà cicaraé, â càra caa pitère dàra é âjupâra, â rà nye tà ciburà pwa é tûâ na èpà. Â wà Pwiduee, âna ée mwa putàmurirà, â ée mwa naa wârimuru tàra.

⁹ Wà diri tàpé na rà pwa na èpà—wà tèpa *Juif ma pàra tàpé na càra caa tèpa Juif—âna o pwaée kàra, â rà o mwa tâa na aré ma tòina.

¹⁰ Â wà diri tàpé na rà pwa pwina wâdé—wà tèpa Juif ma wà mwara pàra tàpé na càra caa tèpa Juif—âna rà mwa tòpi jii wà Pwiduee é pwényuâa ma muugère, ma ipwa-maina ma pinaanapô. ¹¹ Ba câé caa ipwaké goro âboro.

Ipaiwà wiàna pwa Naèà, é ticé Naèà

¹² Wà tèpa Juif, âna tâa tàra é *Naèà kà Moosé, â wà pàra tàpé, âna tiàu jaarà é Naèà. [Êco na ipaiwà wàilà. Ba] na rà pwa na èpà, â ée mwa tèirà ma pwa wârimuru tàra wà Pwiduee. Â é pitèimuru kêe tà tèpa Juif, âna o pàra wiàra é Naèà.

****2:6** Câma—Récompense. Pumara wakè.

^{††}**2:7** Ba na é wâdéarirà wà Pwiduee—Grec: Rà mudàra é muugère.

^a**2:1** Mataio 7.1-2; Ioane 8.7 ^b**2:4** Éfésò 1.7; 2 Pétèru 3.15

^c**2:6** Psaume 62.13; Proverbes 24.12; Mataio 16.27; 2 Korénito 5.10

^d**2:8** 2 Tésalonika 1.8

¹³ Wiàna tâa tâjè é Naèà, â wiàna câjè caa pitêre dâra, â o [coo é wârimuru kâjè]. Êco na, wiàna jè pitêre dâra, â wâ Pwiduée, âna [é tòpò pinaanapô naa nabibiu kâjè ma wâé, â] é nama jè tèpa âboro na jè *tàrù na araé.

¹⁴ ^eWâ tàpé na càra caa tèpa Juif, âna càra caa tâmogòori é Naèà. Êco na, ûna rà wâro wiàra *pwâratûra-nigée-goorà, âna, pwacèwii na rà wâro wiàra é Naèà[†]. ¹⁵ Â rà nye tà paari pâ, é nye tâa na pwâranû-marà é Naèà. Â é pwâratûra-nigée-goorà, âna é *paâjupâra pwiri. Ba, na pàra pàara, âna rà pitòtirà còwâ, â na pàra pàara, âna rà ipwamururà còwâ.

¹⁶ Jè o mwa côo bwàti na Tòotù kâra Pitèimuru. Ba wâ Pwiduée, âna é nama é pitèi é pwina cârû na pwâranûma diri tèpa âboro wâ Kériso Iésu. Â wâépwiiri pwi *Picé-mara Wâdé na go inapàpari.

Ba Isaraéla ma Naèà

¹⁷ Wâgà, pwina gà pwi Juif, gà nama pàagà é Naèà, â gà pi-ina kâgà, ba gà pwi âboro kà Pwiduée. ¹⁸ Â gà ina pâ gà tâmogòori é câbawâdé kêe; â é pitu tâgà é Naèà, ma gà tâmogòori cè pai pâra'gà na wâdé. ¹⁹ Â gà niimiri pâ gà pwi a pipopa tèpa bwi, â gà pwi pwéelaa kà tàpé na rà tâa na bàutê. ²⁰⁻²¹ ^{fg} Â gà pwi a picòo tàpé na càra caa tâ-

mogòori pwa pwina wâdé. Â gà pwi a pacâmuri tàpé na bwaa càra caa gòo[¶]. Ba gà niimiri pâ, tâa tâgà é autâmogòorimuru ma é âjupâra, me gée goro é Naèà.

Pwiini! Gorodà na câgà caa picòogà còwâ? Ba gà ina tà pàra tàpé pâ, na rà cibwaa mura, â wâgà, âna gà pwi a mura! ²² Â gà papwicîri é toomura, â wâgà, na gà pwi a toomura! Â gà èpàri é pâ duée imudi, êco na gà mura [pâ ânuurà] gée na pâ wâra pwapwicîri kàrà^{§§}. ²³ Gà pi-ina kâgà, ba tâa jaagà i Naèà, êco na câgà caa pitêre dâra! Â gà gére tubaèpà tà Pwiduée goro é tûâ'gà.

²⁴ ^h Ba jèe nye wii naa na *Tii Pwicîri pâ: Â gà pwi majoroé ma wâ tàpé na càra caa tèpa Juif, âna rà pi-ina ba èpà é nee Pwiduée. Ésaïe 52.5

Âji kamaî

²⁵ [Wâgà na gà pwi Juif, âna pwa *kamaî tâgà.] Â wiàna gà pacoo é Naèà, â é pai pwa kamaî'gà, âna piâjimuru. Êco na, wiàna câgà caa pitêre dâra é Naèà, â o piticèmururu naa goo é pai pwa kamaî'gà.

²⁶ ⁱ Wâ tàpé na càra caa tèpa Juif, âna càcaa pwa kamaî târa. Êco na, wiàna rà pitêre dâra é Naèà kà Pwiduée, â wâ Pwiduée, âna é còorà ma rà pwacèwii tàpé na pwa kamaî târa. ²⁷ O wailà na rà pitèigà, wâgà, pwi Juif, na pwa kamaî tâgà. Â gà

[†]**2:14** ^{2e} phrase—Grec: Ûna rà pwa, gée goorà, é pwina é ina é Naèà, â rà pâ nau {tèpa} naèà kàrà, wailà còwâ.

[¶]**2:20-21** Tàpé na bwaa càra caa gòo—Grec: Tèpa nari èpo.

^{§§}**2:22** Gà mura...gée na pâ wâra pwapwicîri kàrà—**é**, Câgà caa tòimiri é neemuru na pwicîri. Pwiri wâ pàra tèpa Juif, âna rà icuri pâ ânuuru duée, na me gée na pâ wâra pwapwicîri kà tàpé na càra caa cèikî naa goo Pwiduée. Muru na pwicîri naa na Naèà. (Còo Deutéronome 7.25.)

^e**2:14** Apostolo 10.35 ^f**2:20-21** 2 Timotéo 3.5

^g**2:20-21** Mataio 23.3-4 ^h**2:24** Ésaïe 52.5 ⁱ**2:26** Galatia 5.6

o tòpi é wârimuru na dau maina. Ba gà tàgére tâmogòori é Naèà, èco na tàutàgà na gà pitère dàra.

²⁸Gona wàilàapà tèpa âji Juif? Caje caa tèpa Juif, gée goro é pâ muru na jè côo goro âraporomeejè. Â é âji kamaî, âna càcaa é câmu kée na pwa naa na naijè tèpa âboro. ²⁹Jè tèpa âji naî Pwidueé*, gée goro é waké kâra Nyuââé Pwicîri naa na pwâranûmajè. Â càcaa é naèà na pwa pwiri. Â wiàna wàrapwiri, â dau pwacoé naa goojè tèpa âboro ma jè ipwamainajè mwara. Â nye wàco wà Pwidueé na pâri ma é ipwamainajè.

Dau tàrù pwina é pwa wà Pwidueé

3 Wiàna wà pwi jè âboro, âna é pwi *Juif, â gona muru na wâdé, é, muru na càcaa wâdé? Â é pwa *kamaî, âna pwamuru naa goo pwiri? ²Ûu, nye dau wâdé ba kée naa na pâ muru na wâru. Ba wà Pwidueé, âna é naa tà tèpa Juif é popai kée, ba na rà wéaari.

³Wiàna wà pàra tàpé gée goorà, âna càra caa wéaari é pâ auinabéaa kâra tée, â gona wà Pwidueé, âna o câé caa wéaari é pâ auinabéaa kée tàra? ⁴kAkaé! Ba wiàna rà pwâ wà tèpa âboro, â wà Pwidueé, âna wàé Pwidueé na é *tàrù, â é nye waké na âjupâra. Ba jèe nye wii naa na *Tii Pwicîri pâ:

Na gà tùra, co Pwidueé,

â gà tàrù ma âjupâra.

Tèpa âboro diri,

âna rà côoina popai'gà.

Â gà nye ciburà piétò,

jii tàpé na rà pitòtigà. Psaume 51.6

⁵Napwa naa goo pâ tûâ kâjè na èpà, âna rà paari pâ, nye ticè èpà goo Pwidueé. Â gée goo kaa pwiri, â rà ina pàra tàpé† pâ: «Càcaa wâdé wiàna é pwa wârimuru tâjè wà Pwidueé, [ba pâ tûâ kâjè na èpà, âna paari pai wâdé kée!]*» ⁶Akaé! Ba wiàna wàrapwiri, â pwiri càcaa tàrù é pai pwa kà Pwidueé, â pwiri o wànau târa cè pai tèi kée tèpa âboro ni gòropuu?

⁷[Â wâgà, pwiri gà pwacèwii tàpéebà, â gà gére niimiri pâ] 'É pâ tûâ kôo na èpà, âna paari pâ, piwéna jijjè é pwina é pwa wà Pwidueé. Â jè côoinari pai muugère kée goo. Êkaa na càcaa tàrù na é pwa wârimuru tôo goo wà Pwidueé.'

⁸[Bwa. Gà cibwaa ina pwiri. Ba nye ipaiwà] na jè ina pâ: «Wâdé na jè pwa na èpà, ba na o tèepaa é pwina wâdé!» (Â pwa pàra tèpa pwâ na rà ina pâ, go ina pwiri. Â wà tàpéebà, âna pâri ma pwa wârimuru tàra.)

Ticè âboro na é tàrù na ara Pwidueé

⁹Jè ina pâ wànau naa goobà, wàibà tèpa Juif? Gona bà piwéna jii wà pàra tàpé na ara Pwidueé? Bwa! Càcaa wàrapwiri! Ba go jèe nye ina pâ: Êdiri pâ âboro, âna rà jèe cau piênawéna kâra é [aunimiri kâra na] èpà—wà tèpa Juif ma wà mwara tàpé na càra caa tèpa Juif.

¹⁰mBa jèe wii naa na Tii Pwicîri pâ:

Nye ticè pwi jè âboro

cèna é tàrù na ara Pwidueé.

Nye ticè ji pwina caapwi wàé!

¹¹Nye ticè jè âboro

*2:29 Tèpa âji naî Pwidueé—Grec: Tèpa Juif, tàpé na pwa kamaî tàra.

†3:5 Rà ina pàra tàpé—Grec: Go tùra pwacèwii tèpa âboro.

j2:29 Deutéronome 30.6; Kolosé 2.11 k3:4 Psaume 51.6

l3:9 Roma 1.18-2.24, 3.23 m3:10 Psaume 14.1-3, 53.2-4

cèna é wâro naa âjupâra.

Nye ticè pwina é mudà Pwiduée!

¹²Rà nye cau naa càurà
naa goo Pwiduée.

Rà cau tèpa âboro na rà èpà.

Nye ticè na pwa na wâdé.

Nye ticè ji pwina caapwi
wàé!Psaume 14.1-3

¹³Na rà tùra, âna pimo;
piârailu ûmemeerà.

Ba rà pigdè ma tubé.Psaume 5.10

Popai kàra, âna pwacèwii aru.

Rà utijè pwacèwii dòèa.Psaume
140.4

¹⁴Ma maina tojii na pwârà.

Jè maagé goo pwâratùra
kàra.Psaume 10.7

¹⁵PRà nye itàa co, nau ipòtàmwarà.

¹⁶Wâna rà pâ wê, na rà tòdidiri.

Rà câmi é aré ma tojii.

¹⁷Càra caa tâmogòori

é naigé mara pinaanapô.Ésaïe
59.7-8

¹⁸Ba càra caa papwicîri
Pwiduée.Psaume 36.2

¹⁹Napwa naa goro é *Naèà, ma é
pâ popai na wâna, âna mara tatée
wà tàpé na é naa ba kàra é Naèà
[wà tèpa Juif]. É paari diri pâ tûâ kà
tèpa âboro na càcaa *târù na ara
Pwiduée, â na ée mwa pitèirà goo.
Â nye ticè jè âboro naa gòropuu diri
cèna pâri ma é ipwamurué. ²⁰RBa
nye ticè jè âboro cèna é ina pâ é
pwi âboro na é târù na ara Pwiduée
goro cè pai pitère dàra kée é Naèà.
Ba é wakè kàra é Naèà, âna, na rà
tâmogòori tèpa âboro pâ, rà tèpa
âboro na rà èpà.

pai nama jè târù na ara pwiduée goro cèikî kâjè

(Naporomee 3.21-5.21)

²¹Nabàni, âna é jèe paari wà
Pwiduée é pai pwa goo, ma jè o tèpa
âboro na jè târù na araé. Â, na é nye
pwa, âna nye ticè Naèà. Ba é Naèà
kà *Moosé ma é pâ popai kà tèpa
*péroféta, âna rà nye po *paâjupâra
co é pwina é pwa wà Pwiduée. ²²Ba
wà Pwiduée, âna [é tòpò pinaanapô
naa nabibiu kâjè ma wàé, â] é nama
jè târù na araé, wiàra é cèikî kâjè. Â
é pwa tà diri tèpa âboro na rà cèikî
naa goo Kériso, â nye ticè ipwaké
goo.

²³Ba jè cau pwa na èpà diri, â jè
wâiti jii é pwényuâa ma muugère
kà Pwiduée. ²⁴Â wà Pwiduée, gée
goro é *pimeaari imudi kée, âna é
naa tâjè é âraimeai na wàrapwiri—
[é pinaanapô, na é tòpò naa nabibiu
kâjè ma wàé. Â é nama pwacèwii
na câjè mu caa pwa na èpà] ba na
jè tèpa âboro na jè târù na araé. É
pwiibà, âna âraimeai kée tâjè, na é
naigé mee wà Kériso Iésu, na é tipijè
jii é pâ na èpà.

²⁵⁻²⁶Wà Pwiduée, âna é naa wà
Kériso, ba na é pwi *ârapwaailò ba
kâjè. Gée goo é domii kée, â wà
Pwiduée, âna é pwanauri é pâ èpà
kâjè tèpa cèikî naa gooé. Â wàépwiri
na é paari pâ, târù é pai pwa kée.
Ba béaa, âna é pidàpwicâarié naa
goojè, â câe caa pwa wârimuru tâjè
goro èpà kâjè. Â nabà, âna é nama
jè tèpa âboro na jè târù na araé, na
jè cèikî naa goo Iésu.

ⁿ**3:13** Psaume 5.10, 140.4 ^o**3:14** Psaume 10.7

^p**3:15** Ésaïe 59.7-8 ^q**3:18** Psaume 36.2 ^r**3:20** Psaume 143.2; Roma
7.7; Galatia 2.16 ^s**3:22** Galatia 2.16 ^t**3:24** Roma 5.1

É paâjupâra Naèà é cèikî kâjè

²⁷ Géewê, âna o ticè majoroé ma jè pi-ina kâjè. Â piticèmuru naa goro é pai pitère dâra é Naèà. Ba é pwina é âjimuru, âna cèikî. ²⁸ Ba go ina tàwà pâ: Wà Pwidueé, âna [é jèè tòpò pinaanapô naa nabibiu kâjè ma wàé, â] é nama jè tèpa âboro na jè tàrù na araé, wiâra cèikî kâjè. Â càcaa gée goo é pai pacoò kâjè é Naèà.

²⁹ Wànau, gà niimiri pâ, wà Pwidueé, âna é nye Pwidueé kà tèpa Juif co? Â gona câé caa Pwidueé kà pàra tàpé mwara? Akaé, ba é Pwidueé kâra gòropuu diri! ³⁰ Ba é nye caapwi co wà Pwidueé. Ba wàé na ée mwa nama rà tèpa âboro na rà tàrù na araé wà tèpa Juif, wiâra cèikî kâra. Â wàé mwara na ée mwa nama rà tàrù na araé pàra Ba, wiâra cèikî kâra.

³¹ Êco na jè cibwaa niimiri pâ, piticèmuru naa goo é Naèà, wàrapwiri goro é cèikî kâjè. Bwa! Càcaa wàrapwiri! Ba é cèikî kâjè, âna é paâjupâra é Naèà.

É pwi a cèikî wà Abéraama

4 Jè o ina pâ wànau naa goo wà *Abéraama, pwi jojoorjè¹? Dà cè câmaê gée goro é wakè na é pwa? ² [Nye ticè.] Càcaa gée goo é pwina é pwa, na é jèè pwi âboro na é *tàrù na ara Pwidueé. Â càcaa pâri ma é pi-ina kêe. ³ Ba jèè

nye wii naa na *Tii Pwicîri pâ: Wà Abéraama, âna é cèikî naa goo Pwidueé, â gée goro é cèikî kêe, âna wà Pwidueé, âna é nama é pwi âboro na é tàrù na araé. Genèse 15.6

⁴ Napwa naa goo wà pwi jè âboro na é pwi a wakè, âna é mwani na é tòpi, âna wâriê goro wakè kêe, â càcaa po mwani naa wàrapwiri. ⁵⁻⁶ Êco na càcaa ipaiwà naa goo wà pwi âboro na nùmee na é wâdé na ara Pwidueé, ba ticè wakè na pâri ma é pwa. Â wâdé co é cèikî kêe naa goo Pwidueé. Gée goo é cèikî kêe, âna wà Pwidueé, âna [é tòpò pinaanapô naa nabibiu kàru ma wàé, â] é nama é pwi âboro na é tàrù na araé.

Wà ukai *Davita, âna é nyabiri é ipwàdée kà pwi âboro na wàrapwiri, na é ina pâ:

⁷⁻⁸ Rà nye ipwàdée kaa

wà tàpé na nuwarà.

É pa jiià tojii

wà Pwidueé Caa.

Rà puràra wàilà,

ba pwanauri awé

diri pâ èpà.

Câé mwa caa côo

é pwina rà pwa! Psaume 32.1-2

Càcaa kamaî na nama jè wâdé

⁹ Ê ipwàdée [na é ina wà Davita] âna gona nye kà tèpa *Juif co? Bwa. Nye kâra diri é pâ Ba. Ba ia go jèè nye mara ina pâ: Wà Abéraama, âna é cèikî naa goo Pwidueé, â gée goro

^{†3:29} Gòropuu diri—Grec: Pàra tèpa Ba (les païens).

^{¶4:1} Abéraama, pwi jojoorjè—Grec: Abéraama, pwi jojoorjè wiâra é naiiri âboro. Wà Abéraama, âna é pwi jojooro tèpa Juif. Êco na é pâ nau pwi jojooro mwara, diri tàpé na rà cèikî naa goo Pwidueé. (Còo du nee tii 11 ma 12.)

^{u3:29} Roma 10.12 ^{v3:30} Deutéronome 6.4; Galatia 3.20

^{w3:31} Mataio 5.17 ^{x4:3} Genèse 15.6; Galatia 3.6

^{y4:7-8} Psaume 32.1-2

ê cèikî kêe, âna wà Pwiduée, âna é nama é pwi âboro na é tàrù na araé. Genèse 15.6

¹⁰ Ba wiidà na wà Pwiduée, âna é nama tàrù wà Abéraama na araé? Pwiri gée na càuru é *kamaî kêe? Bwa, càcaa gée na càué, â nye béaa. ¹¹ ^z Ba wà Pwiduée, âna é nye nama é tàrù na araé, na bwaa càcaa pwa kamaî tée, gée goro é cèikî kêe naa goo Pwiduée. Â gée na càué, â é tòpi é câmu wà Abéraama goro é kamaî kêe, na paari pâ, ée mwa bàra tàrù na ara Pwiduée gée goro é cèikî kêe.

Â, na wàrapwiri, â wà Abéraama, âna é jèe pâ nau caa kà diri tèpa cèikî naa goo Pwiduée na càcaa pwa kamaî tàra. Â wà diri tàpéebà, âna wà Pwiduée, âna é nye nama rà tèpa âboro na rà tàrù na araé. ¹² Wà Abéraama, âna é nye pwi caa kà tàpé na pwa kamaî tàra, [âna wà tèpa Juif] wiàna rà pâra na cèikî, wiàra naigé na ia é pwa. Ba wàé, âna é cèikî naa goo Pwiduée, béaa kêa é pai pwa kamaî tée.

Auinabéaa kà Pwiduée tà tèpa cèikî

¹³ ^a Wà Pwiduée, âna é ina tà Abéraama ma wà tèpa gòobèrèè, pâ, ée mwa naa tàra é gòropuu diri. Càcaa gée goro na é pitère dâra é *Naèà wà Abéraama. É wàrapwiri tée wà Pwiduée, ba é jèe nama é pwi âboro na é tàrù goro cèikî kêe. ¹⁴ ^b Ba wiàna pwi aupwényunyûari bèepwiri, âna kà tàpé na rà pitère dâra é Naèà kà *Moosé, â

pwiri piticèmuru naa goo é cèikî bau i pwi ia é ina wà Pwiduée.

¹⁵ ^c Bwa! É Naèà, âna é pame co é wârimuru [tà tàpé na pwa na rà wârori é Naèà. Ba pwacoé na rà pâra wiàra diri]. Â wiàna nye ticé naèà, â pwiri [nye ticé napârajè na jè wârori. Â] nye ticé pai pitanami kâjè.

¹⁶ ^d É aupwényunyûari [na é ina wà Pwiduée] âna me gée goro é *pimeaari imudi kêe, â gée goro mwara é cèikî kà Abéraama. Â rà pâra na tâa na tèpa gòobèrèè. Â càcaa kà tàpé co na rà pâra wiàra é naèà; â kà pâra tàpé mwara na rà cèikî naa goo Pwiduée, pwacèwii Abéraama, pwi caa kâjè diri.

¹⁷ ^e Ba jèe nye wii naa na Tii Pwicîri pâ: Go pwa ma gà pwi caa kêa é pâ Ba na wâru. Genèse 17.5 Êkaa na é pwi caa kâjè wà Abéraama, ba é cèikî naa goo wà Pwiduée. [Ba é tâmogòori pâ wà Pwiduée, âna pâri ma é pacoo é auinabéaa kêe.] Ba wà Pwiduée, âna wàé na é pawâro còwâ tèpa bà. Â wàé mwara na é tòpò é pwina bwaa âmué, na câjè caa pâji pâmari naani gòropuu.

¹⁸⁻¹⁹ ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^{aa} ^{ab} ^{ac} ^{ad} ^{ae} ^{af} ^{ag} ^{ah} ^{ai} ^{aj} ^{ak} ^{al} ^{am} ^{an} ^{ao} ^{ap} ^{aq} ^{ar} ^{as} ^{at} ^{au} ^{av} ^{aw} ^{ax} ^{ay} ^{az} ^{ba} ^{bb} ^{bc} ^{bd} ^{be} ^{bf} ^{bg} ^{bh} ^{bi} ^{bj} ^{bk} ^{bl} ^{bm} ^{bn} ^{bo} ^{bp} ^{bq} ^{br} ^{bs} ^{bt} ^{bu} ^{bv} ^{bw} ^{bx} ^{by} ^{bz} ^{ca} ^{cb} ^{cc} ^{cd} ^{ce} ^{cf} ^{cg} ^{ch} ^{ci} ^{cj} ^{ck} ^{cl} ^{cm} ^{cn} ^{co} ^{cp} ^{cq} ^{cr} ^{cs} ^{ct} ^{cu} ^{cv} ^{cw} ^{cx} ^{cy} ^{cz} ^{da} ^{db} ^{dc} ^{dd} ^{de} ^{df} ^{dg} ^{dh} ^{di} ^{dj} ^{dk} ^{dl} ^{dm} ^{dn} ^{do} ^{dp} ^{dq} ^{dr} ^{ds} ^{dt} ^{du} ^{dv} ^{dw} ^{dx} ^{dy} ^{dz} ^{ea} ^{eb} ^{ec} ^{ed} ^{ee} ^{ef} ^{eg} ^{eh} ^{ei} ^{ej} ^{ek} ^{el} ^{em} ^{en} ^{eo} ^{ep} ^{eq} ^{er} ^{es} ^{et} ^{eu} ^{ev} ^{ew} ^{ex} ^{ey} ^{ez} ^{fa} ^{fb} ^{fc} ^{fd} ^{fe} ^{ff} ^{fg} ^{fh} ^{fi} ^{fj} ^{fk} ^{fl} ^{fm} ^{fn} ^{fo} ^{fp} ^{fq} ^{fr} ^{fs} ^{ft} ^{fu} ^{fv} ^{fw} ^{fx} ^{fy} ^{fz} ^{ga} ^{gb} ^{gc} ^{gd} ^{ge} ^{gf} ^{gg} ^{gh} ^{gi} ^{gj} ^{gk} ^{gl} ^{gm} ^{gn} ^{go} ^{gp} ^{gq} ^{gr} ^{gs} ^{gt} ^{gu} ^{gv} ^{gw} ^{gx} ^{gy} ^{gz} ^{ha} ^{hb} ^{hc} ^{hd} ^{he} ^{hf} ^{hg} ^{hh} ^{hi} ^{hj} ^{hk} ^{hl} ^{hm} ^{hn} ^{ho} ^{hp} ^{hq} ^{hr} ^{hs} ^{ht} ^{hu} ^{hv} ^{hw} ^{hx} ^{hy} ^{hz} ^{ia} ^{ib} ^{ic} ^{id} ^{ie} ^{if} ^{ig} ^{ih} ⁱⁱ ^{ij} ^{ik} ^{il} ^{im} ⁱⁿ ^{io} ^{ip} ^{iq} ^{ir} ^{is} ^{it} ^{iu} ^{iv} ^{iw} ^{ix} ^{iy} ^{iz} ^{ja} ^{jb} ^{jc} ^{jd} ^{je} ^{jf} ^{jj} ^{jk} ^{jl} ^{jm} ^{jn} ^{jo} ^{jp} ^{jq} ^{jr} ^{js} ^{jt} ^{ju} ^{jv} ^{jw} ^{jx} ^{ja} ^{jb} ^{jc} ^{jd} ^{je} ^{jf} ^{jj} ^{jk} ^{jl} ^{jm} ^{jn} ^{jo} ^{jp} ^{jq} ^{jr} ^{js} ^{jt} ^{ju} ^{jv} ^{jw} ^{jx} ^{ka} ^{kb} ^{kc} ^{kd} ^{ke} ^{kf} ^{kg} ^{kh} ^{ki} ^{kj} ^{kl} ^{km} ^{kn} ^{ko} ^{kp} ^{kq} ^{kr} ^{ks} ^{kt} ^{ku} ^{kv} ^{kx} ^{ky} ^{kz} ^{la} ^{lb} ^{lc} ^{ld} ^{le} ^{lf} ^{lg} ^{lh} ^{li} ^{lj} ^{lk} ^{ll} ^{lm} ^{ln} ^{lo} ^{lp} ^{lq} ^{lr} ^{ls} ^{lt} ^{lu} ^{lv} ^{lw} ^{lx} ^{ly} ^{lz} ^{ma} ^{mb} ^{mc} ^{md} ^{me} ^{mf} ^{mg} ^{mh} ^{mi} ^{mj} ^{mk} ^{ml} ^{mm} ^{mn} ^{mo} ^{mp} ^{mq} ^{mr} ^{ms} ^{mt} ^{mu} ^{mv} ^{mw} ^{mx} ^{my} ^{mz} ^{na} ^{nb} ^{nc} nd ^{ne} ^{nf} ^{ng} ^{nh} ⁿⁱ ^{nj} ^{nk} ^{nl} ^{nm} ⁿⁿ ^{no} ^{np} ^{nq} ^{nr} ^{ns} ^{nt} ^{nu} ^{nv} ^{nw} ^{nx} ^{ny} ^{nz} ^{oa} ^{ob} ^{oc} ^{od} ^{oe} ^{of} ^{og} ^{oh} ^{oi} ^{oj} ^{ok} ^{ol} ^{om} ^{on} ^{oo} ^{op} ^{oq} ^{or} ^{os} ^{ot} ^{ou} ^{ov} ^{ow} ^{ox} ^{oy} ^{oz} ^{pa} ^{pb} ^{pc} ^{pd} ^{pe} ^{pf} ^{pg} ^{ph} ^{pi} ^{pj} ^{pk} ^{pl} ^{pm} ^{pn} ^{po} ^{pp} ^{pq} ^{pr} ^{ps} ^{pt} ^{pu} ^{pv} ^{pw} ^{px} ^{py} ^{pz} ^{qa} ^{qb} ^{qc} ^{qd} ^{qe} ^{qf} ^{qg} ^{qh} ^{qi} ^{qj} ^{qk} ^{ql} ^{qm} ^{qn} ^{qo} ^{qp} ^{qq} ^{qr} ^{qs} ^{qt} ^{qu} ^{qv} ^{qw} ^{qx} ^{qy} ^{qz} ^{ra} ^{rb} ^{rc} rd ^{re} ^{rf} ^{rg} ^{rh} ^{ri} ^{rj} ^{rk} ^{rl} ^{rm} ^{rn} ^{ro} ^{rp} ^{rq} ^{rr} ^{rs} ^{rt} ^{ru} ^{rv} ^{rw} ^{rx} ^{ry} ^{rz} ^{sa} ^{sb} ^{sc} ^{sd} ^{se} ^{sf} ^{sg} ^{sh} ^{si} ^{sj} ^{sk} ^{sl} sm ^{sn} ^{so} ^{sp} ^{sq} ^{sr} ^{ss} st ^{su} ^{sv} ^{sw} ^{sx} ^{sy} ^{sz} ^{ta} ^{tb} ^{tc} ^{td} ^{te} ^{tf} ^{tg} th ^{ti} ^{tj} ^{tk} ^{tl} tm ^{tn} ^{to} ^{tp} ^{tq} ^{tr} ^{ts} ^{tt} ^{tu} ^{tv} ^{tw} ^{tx} ^{ty} ^{tz} ^{ua} ^{ub} ^{uc} ^{ud} ^{ue} ^{uf} ^{ug} ^{uh} ^{ui} ^{uj} ^{uk} ^{ul} ^{um} ^{un} ^{uo} ^{up} ^{uq} ^{ur} ^{us} ^{ut} ^{uu} ^{uv} ^{uw} ^{ux} ^{uy} ^{uz} ^{va} ^{vb} ^{vc} ^{vd} ^{ve} ^{vf} ^{vg} ^{vh} ^{vi} ^{vj} ^{vk} ^{vl} ^{vm} ^{vn} ^{vo} ^{vp} ^{vq} ^{vr} ^{vs} ^{vt} ^{vu} ^{vv} ^{vw} ^{vx} ^{vy} ^{vz} ^{wa} ^{wb} ^{wc} ^{wd} ^{we} ^{wf} ^{wg} ^{wh} ^{wi} ^{wj} ^{wk} ^{wl} ^{wm} ^{wn} ^{wo} ^{wp} ^{wq} ^{wr} ^{ws} ^{wt} ^{wu} ^{wv} ^{ww} ^{wx} ^{wy} ^{wz} ^{xa} ^{xb} ^{xc} ^{xd} ^{xe} ^{xf} ^{xg} ^{xh} ^{xi} ^{xj} ^{xk} ^{xl} ^{xm} ^{xn} ^{xo} ^{xp} ^{xq} ^{xr} ^{xs} ^{xt} ^{xu} ^{xv} ^{xw} ^{xa} ^{xb} ^{xc} ^{xd} ^{xe} ^{xf} ^{xg} ^{xh} ^{xi} ^{xj} ^{xk} ^{xl} ^{xm} ^{xn} ^{xo} ^{xp} ^{xq} ^{xr} ^{xs} ^{xt} ^{xu} ^{xv} ^{xw} ^{ya} ^{yb} ^{yc} ^{yd} ^{ye} ^{yf} ^{yg} ^{yh} ^{yi} ^{yj} ^{yk} ^{yl} ^{ym} ^{yn} ^{yo} ^{yp} ^{yq} ^{yr} ^{ys} ^{yt} ^{yu} ^{yv} ^{yw} ^{ya} ^{yb} ^{yc} ^{yd} ^{ye} ^{yf} ^{yg} ^{yh} ^{yi} ^{yj} ^{yk} ^{yl} ^{ym} ^{yn} ^{yo} ^{yp} ^{yq} ^{yr} ^{ys} ^{yt} ^{yu} ^{yv} ^{yw} ^{za} ^{zb} ^{zc} ^{zd} ^{ze} ^{zf} ^{zg} ^{zh} ^{zi} ^{zj} ^{zk} ^{zl} ^{zm} ^{zn} ^{zo} ^{zp} ^{zq} ^{zr} ^{zs} ^{zt} ^{zu} ^{zv} ^{zw} ^{zx} ^{zy} ^{zz}

É cèikî kà Abéraama, âna é cimwü. Éco na jè muru na pwacoé, ba jèe po 100 naja kà Abéraama,

^z**4:11** Genèse 17.10-11

^a**4:13** Genèse 17.4-6, 22.17-18; Galatia 3.29 ^b**4:14** Galatia 3.18

^c**4:15** Roma 3.20, 5.13 ^d**4:16** Galatia 3.7 ^e**4:17** Genèse 17.5

^f**4:18-19** Genèse 15.5 ^g**4:18-19** Genèse 17.17

â é jèe pâmwünyabweri na é bà. Â wà Sara, tô wâdèe, âna jèe cà-caa pâri ma é ipièrù. ²⁰ Êco na cêe caa pidumapiê, â é nye cèikî naa goro é auinabéaa kà Pwiduée. Â é cèikî kèe, âna é pagdoé, â é nye ipwamaina Pwiduée. ²¹ Ba é tâmogòori pâ, wà Pwiduée, âna dau pwa pàtamee, ma é pacoo i pwi ia é mara ina têe. ²² ^hÂ wàé kaa pwiri, na wà Pwiduée, âna é nama é pwi âboro na é tàrù Abéraama na araé. Genèse 15.6

Popai ba kâjè mwara

²³ Ê pâ popai bèepwiri, âna càcaa kà wà Abéraama co, ²⁴⁻²⁵ ⁱâ popai ba kâjè mwara. Ba é jèpa còo é cèikî kâjè wà Pwiduée, â ée mwa tòpijè. Wàé na é naa lésu, Pwi Ukai kâjè, ba na é pwa wârimuru goro é pâ èpà kâjè, [tiagoro é pai bà kèe]. Â wà Pwiduée, âna é pawâroé còwâ gée na aubà, ba na [é tòpò pinaanapô naa nabibiu kâjè ma wàé, â] é nama jè tèpa âboro na jè tàrù na araé.

Pinaanapô naa nabibiu kâjè ma Pwiduée

5 Wà Pwiduée, âna é nama jè tèpa âboro na jè *tàrù gée goro é cèikî kâjè. Â nabàni, âna jè tâa na é pinaanapô ma wà Pwiduée na é naigé mee wà Pwi Ukai kâjè, lésu Kériso. ² Gée goro é cèikî kâjè naa gooé, â jèe pâri ma jè pàdari Pwiduée, ba é naigé kâjè wà lésu. Â jè jèe tòpi é *pimeaaari imudi kèe, â

jè wârori nabà. Â jè jèe ipwàdée, ba jè cimwü naa na é cèikî kâjè, pâ, jè o tòpi é câmajè—pai tâa kâjè na é pai maina ma muugère kà Pwiduée⁵.

³ jèpwi mwara, âna jè ipwàdée na pâ aré kâjè, ba jè tâmogòori pâ, è aré, âna é nama jè pidàpwicàarijè.

⁴ Â, na jè pidàpwicàarijè, â jè cimwü naa na pâ tacai. Â, na jè cimwü, â o pimaina too é cèikî kâjè, na jè tapacîri [é auinabéaa kà Pwiduée].

⁵ Â é cimwü é cèikî kâjè naa gooé, ba o cêe mwa caa panuâjè wà Pwiduée. Ba jèe dipitiri pwâranûmajè é pimeaaari kèe na dau maina awé, na é pinaigé mee é Nyuââé Pwicîri, na jèe naa tâjè.

É bà ba kâjè na jè bwaa èpà

⁶ Ba, na bwaa nye càcaa pâri [ma jè ipa-udòjè] â wà Kériso, âna é jèe bà ba kâjè, wàijè tèpa âboro na jè èpà, na pwi pàara, na é jèe nye dàbacoo wà Pwiduée.

⁷ [Â jè pinünüma cai naa goo ni]: Po dau pwacoé ma jè bà ba kà pwi âboro na *tàrù é wâro kèe. Â matâra pâ, pwa nii ma gòo kâjè ma jè bà ba kà pwi âboro na é dau meaari pàra tàpé^{**}. ⁸ Êco na wà Kériso, âna é bà ba kâjè na jè bwaa tèpa âboro èpà. Wàé kaa pwiri, na wà Pwiduée, âna é paari é pimeaaari kèe ba kâjè.

⁹ Â nabàni, âna é jèe nama jè tàrù na araé goro é pai pwa *ârapwaaailò kèe—[é pai bà kà Kériso]. Â wiàna é pwa é muru na maina na wàrapwiri, â wà Kériso, âna ée mwa pa-udòjè

^{5:2} Grec: Ba gée gooé na tàpiri tâjè é pimeaaari imudi bèepwiri, â jè cimwü naa na, â jè ipwàdée, naa na auwâari, goro é pai maina ma muugère kà Pwiduée.

^{**5:7} Na é dau meaari pàra tàpé—Grec: Na é wâdèe.

^h4:22 Genèse 15.6 ⁱ4:24-25 Ésaïe 53.4-5

^j5:3 Jacques 1.2-3; 1 Péteru 1.5-7 ^k5:8 Ioane 3.16; 1 Ioane 4.10

^l5:9 Roma 1.18, 2.5

jii é wârimuru [na Tòotù na ée mwa pitèi tèpa âboro na wà Pwidueé].

¹⁰Ba, na pàara na jè bwaa tèpa cicara wà Pwidueé, â é tòpò pinaanapô naa nabibiu kâjè ma wàé goro pai bà kà Pwina naîê. Â wiàna é wàrapwiri tà tèpa cicaraé, â ée mwa upajè goro pai wâro [côwâ] kà Pwina naîê, nabàni na jè jèe tèpa bée. ¹¹Â jè ipwàdée ma ipwamainae, gée goo Pwi Ukai kâjè lésu Kériso, na é jèe tòpò é pinaanapô bèepwiri.

Adamu ma lésu Kériso

¹²m[Waéni é pwina tèepaa]: Ê Èpà^{††}, âna jèe tèepaa me naa gòropuu, é majoroé pwi caapwi âboro, wà *Adamu. Â é Èpà, âna é pwa ma jè bà, wàijè diri tèpa âboro. Ba jè cau pwa na èpà, â jè o cau bà.

¹³nBa jèe wâni gòropuu é Èpà, béaa kâra é pai naa é Naèà kà Pwidueé tà *Moosé. (Êco na, na bwaa ticè naèà, â câjè caa naa nûmajè naa goro é pâ èpà na jè pwa.) ¹⁴Êkaa na, tapoo na pàara kà Adamu, tèepaa naa goo wà Moosé, â pwa nii kâra é pwâra bà naa goro tèpa âboro. [Ba rà cau bà.] Ipaiwà wiàna càra caa pwa é pwi èpà na ia é pwa wà Adamu. (Ba wàé, âna é pwa é pwina é papwicîri jiié wà Pwidueé.)

Napwa naa goo wà Adamu, âna é pwi ânuuru Pwina ée mwa tèepaa. ¹⁵⁻¹⁶Êco na càru caa ipaiwà. Ba é èpà na é pwa wà pwi caapwi âboro, wà Adamu, âna po dau pi-itè jii é

âraimeai na é naa naa goro piticè-muru naa goo^{††} wà Pwidueé na é naigé mee pwi caapwi âboro, lésu Kériso. Gée goo é èpà kà Adamu, âna rà cau bà diri é pâ âboro. Â gée goro é pwina é pwa wà Kériso, âna rà cau tòpi é pâ aupwényun-yuâari na é naa wà Pwidueé naa na pimeaaari imudi kée.

Ba é èpà kà Adamu, âna é pame é pitèimuru ma wârimuru. Â é âraimeai na é nye naa naa goro piticè-muru naa goo wà Pwidueé, âna é pame pai tipijè, wàijè pâ âboro na jè wâru. Â ipaiwà, wiàna dau wâru pâ èpà kâjè. Ba dau pwa pàtàmara é pimeaaari imudi kà Pwidueé jii i èpà kà Adamu.

¹⁷Ba gée goro é èpà kà pwi caapwi âboro, wà Adamu, â é pwâra bà, âna é piétò jii diri pâ âboro. Êco na wà Pwidueé, âna é naa tâjè naa goro piticè-muru naa goo é aupwényunyuâari kée na é naigé mee pwi caapwi âboro, wà lésu Kériso. Â é nama [pwacèwii na câjè mu caa pwa na èpà, ba na] jè tèpa âboro na jè tàrù na araé. Â é nama jè piétò naa na *âji wâro.

¹⁸o[Go ina mwara pâ]: Gée goro é tûâ na èpà kà pwi caapwi âboro, â êdiri pâ âboro, âna cau tèirà ma pwa wârimuru tàra. Â gée goro é tûâ na wâdé kà pwi caapwi âboro, â wà Pwidueé, âna é tipi diri tèpa âboro, ma rà wâro. Â é nama rà tèpa âboro na rà tàrù na araé.

¹⁹pBa wà pwi âboro na é caapwi, wà Adamu, âna câé caa pitêre dà

^{††}**5:12** Ê Èpà—Le péché, le mal. Ê câbawâdé na tâa na pwâranûma diri tèpa âboro, âna cètùujè, ba na jè pwa é pâ na jèpapara muru na èpà.

^{††}**5:15-16** Naa, naa goro piticè-muru naa goo—Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Naa imudi.

^m**5:12** Genèse 3.6; Roma 6.23 ⁿ**5:13** Roma 4.15

^o**5:18** 1 Korénito 15.22 ^p**5:19** Ésaïe 53.11

Pwiduée. Â gée goo kaa pwiri, âna êdiri pâ âboro, âna rà jèe pâ nau tèpa pwa na èpà. Â wà pwi âboro na é caapwi, wà lésu Kériso, âna é nye pitère dà Pwiduée. Â gée goo pwiri, na wà Pwiduée, âna [ée mwa tòpò pinaanapô naa nabibiu kêra diri pâ âboro ma wàé, â] é nama rà tèpa âboro na rà tàrù na araé.

É piétò é pimeaari kà Pwiduée

²⁰ Òna é tèepaa me é Naèà, â rà pâ nau dau pimaina too é èpà. Êco na é aupwényunyuâari kà Pwiduée, âna o nye dau pimaina too awé.

²¹ q[Â go tubanabwé naawé é au-niimiri bèeni]: Na pàara béaa, âna é piétò é Èpà. Ba é pame é pwâra bà [naa goo diri pâ âboro gòropuu]. Â nabàni, âna piétò é pimeaari imudi kà Pwiduée. Ba é pame tâjè é pinaanapô ma tàrù na é naigé mee lésu Kériso, Pwi Ukai kêjè. Â é naa tâjè é *wâro dâra gòiri jaa Pwiduée.

pai wâro kêjè na bwaa âmué

(Naporomee 6-9)

Na upwaajà é jè bà â jè wâro còwâ ma Kériso

6 O dà cèna jè ina? Gona jè o bwaa ciburà pwa na èpà, ba na wà Pwiduée, âna ée mwa paari tâjè é *pimeaari imudi kêe na maina awé? ² Bwa. Jè cibwaa pwa na wàrapwiri! Ba jèe nye ticè pàtàmara pwâra bà naa goojè. Â gorodà na jè bwaa nye tà ciburà pwa na èpà?

³⁻⁴ rsBa guwà tâmogòori bwàti pâ, gée goo é pai *upwaajà naa na-jawé, â jè caapwi ma wà Kériso lésu. Pai ina wèe pâ, na ia upwaajà, â pwacèwii na jè bà, [â pwànririjè ma wàé]. Êco na wà Pwiduée Caa na é maina ma muugère ma pwa pàtàmee, âna é pawâro wà Kériso gée na aubà, ba na o wàijè mwara, âna jè o wârori é wâro na bwaa âmué.

Wâro kêjè ba kà Pwiduée

⁵ Ba jè jèe caapwi ma wàé, gée goro é pai bà kêjè. Â jè o caapwi ma wàé naa na pai o wâro còwâ kêjè gée na aubà. ⁶ tWâdé na guwà tâmogòori bwàti ni, pâ: Ê wâro kêjè béaa, âna é jèe bà naa goro *sa-tauro ma wà Kériso. Â jèe tubatiâu é pàtàmara Èpà na tâa na pwâranü-majè. Â jèe câjè caa tèpa *ênawéna kîri kêra Èpà[¶]. ⁷ Ba wà pwina é bà, âna jèe dàgòtùé jii é pàtàmara é Èpà.

⁸ Â wiàna jè bà ma wà Kériso, â jè cèikî mwara pâ, jè o wâro còwâ ma wàé. ⁹ Ba jè tâmogòori pâ, na tòotù na é wâro còwâ gée na aubà wà Kériso, â o jèe câé mwa caa bà còwâ. Ba é Maagé Bà, âna jèe ticè nii kêe naa goojè. ¹⁰ Ba òna é bà wà Kériso, â é jèe dàgòtù é pàtàmara é Èpà dâra gòiri awé. Â nabàni, âna é wârori é wâro kêe ba kà Pwiduée.

¹¹ uÂ wâguwà mwara, âna wâdé na guwà tâmogòori pâ, pwacèwii na guwà jèe bà, â jèe ticè pàtàmara Èpà naa goowà. Â guwà wâro, ba guwà caapwi ma Kériso lésu. Â é wâro kàwà, âna guwà wârori ba kà Pwiduée.

[¶]6:6 Èpà—Péché. Còo **note** goo Roma 5.12.

^q5:21 Roma 6.23 ^r6:3-4 Galatia 3.27 ^s6:3-4 Kolosé 2.12

^t6:6 Galatia 5.24 ^u6:11 2 Korénito 5.15; Galatia 2.19

¹² v^À wâdé na guwà wâro pwacèwii na ticè pàtàmara ê Èpà naa na naiiwà na ée mwa bà na cè jè tòotù. Êkaa na guwà cibwaa pitère dâra ê aunünüma na èpà kâra naiiwà. ¹³ w^{Guwà cibwaa naa cè ére gée goro naiiwà, ma é piênawéna kâra Èpà, wàra pà neemuru wakè târa pwa na èpà. Bwa. Guwà ipanuâwà tà Pwiduée, ba na guwà tèpa ênawéna kée. Ba guwà pwacèwii tèpa âboro na wâro còwâ gée na aubà. ¹⁴ x^{Ba jèe càcaa ê *Naèà na é pitûâ kàwà, â jèe nye é pimeaaari imudi kà Pwiduée. Â êkaa pwiri, na guwà cibwaa pwa ma é pitûâ kàwà ê Èpà.}}

Jè tèpa ênawéna kà Pwiduée

¹⁵ Guwà cibwaa ina pâ: «Wâdé na jè pwa na èpà, ba é pimeaaari imudi kà Pwiduée, na é pitûâ kâjè, â cà-caa é Naèà.» ¹⁶ y^{Bwa! Gona câguwà caa tâmogòori pâ, wiàna guwà pipanuâwà tà pwi jè âboro, ba na guwà tèpa ênawéna kîri kée, â guwà pitère dèe. Wâpà wiàna guwà tèpa ênawéna kâra èpà, é, wâpà wiàna guwà tèpa ênawéna kà Pwiduée. Wiàna guwà pitère dâra ê èpà, â guwà o bà. Â wiàna guwà pitère dà wà Pwiduée, [â é tòpò pinaanapò naa nabibiu kàwà ma wàé] â é nama guwà tèpa âboro na guwà *tàrù na araé.}

¹⁷ Jè capai pwaolé tà Pwiduée kâjè. Ba béaa, âna guwà tèpa ênawéna kâra èpà. Â nabàni, âna guwà pitère dâra ê pâ popai na guwà tòpi, gée na diri pwâranü-mawà. ¹⁸ Â nabàni, âna jèe tipiwà jii ê Èpà. Â guwà tèpa ênawéna kà

[Pwiduée, ba na guwà pwa] ê pwina *tàrù ma wâdé.

¹⁹ Go tâmogòori pâ, po dau pwa-coé tàwà, ma guwà tâmogòori bwàtj^{ss}. Â go napéaati, na go pwa ucina goro é wâro kâjè na diri pâ tòotù. Béaa, âna pwacèwii na guwà tèpa ênawéna kîri kâra Èpà. Â guwà panuâ bamwara é naiiwà, ba na guwà wârori é wâro na èpà ma miiri. Â nabàni, âna guwà tèpa ênawéna kîri [kà Pwiduée]. Â wâdé na guwà panuâ bamwara é naiiwà, ba na guwà piênawéna tà [Pwiduée, â guwà pwa] ê pwina wâdé. Êkaa na, guwà piaabòriwà, ba na o wâdé tà Pwiduée wâguwà.

²⁰ Na pàara na guwà pwa âboro kîri kâra Èpà, â câguwà caa pita-coo goowà, ma guwà pâra wiâra é autûâri kà Pwiduée. ²¹ Â dà é pwâra wakè kàwà? Guwà kamu, na guwà niimiri nabàni! Ba é pâ muru bèep-wiri, âna pame é pwâra bà.

²² Nabàni, âna tipiwà jii ê Èpà, â guwà jèe pâ nau pwa âboro kîri kà Pwiduée. Â é pwâra wakè kàwà, âna, na guwà piaabòriwà, ba na wâdé tà Pwiduée wâguwà. Â gée goo pwiri, â tâa tàwà é wâro dâra gòiri jaa Pwiduée. ²³ z^{Ba é wâri wàra é èpà, âna é pwâra bà. Â wà Pwiduée, âna é nye po naa tâjè wàrapwiri é *wâro dâra gòiri, na é naigé mee Kériso Iésu, Pwi Ukai kâjè.}

Tipijè jii ê Naèà

7 Tèpa béeò naa na nee Kériso, go niimiri pâ guwà tàpo tâmogòori pai pwa goro é pâ naèà. Ê *Naèà, âna é pitûâ kâjè tèpa âboro, na

^{ss} **6:19** 1re phrase—Grec: Gée goo é pai ticè nii kàwà.

v^{6:12} Genèse 4.7 w^{6:13} Roma 12.1 x^{6:14} 1 Ioane 3.6

y^{6:16} Ioane 8.34; 2 Pétèru 2.19 z^{6:23} Roma 5.12,15

pàara na jè bwaa wâro. ²Pwacèwii wà tô ilàri na é jèe piéa, âna pié naa goo pwi éaé goo é Naèè na pàara co na é bwaa wâro na wà pwiibà. Â wiàna é bà wà pwi éaé, â jèe pâri, ma é pwa còwâ é câbawâdé kée*.

³Â wiàna é tâa wà tōoni ma wà pwi jè âboro, na pàara na é bwaa wâro na wà pwi éaé, â jè ina pâ é toomura (é cîâa jiié), [ba câé caa pitère dâra é Naèè]. Êco na, wiàna é tâa ma wà pwi jè pao, gée na càuru pai bà kà pwi éaé, â jèe câé caa toomura, ba câé caa êgòjai é Naèè.

⁴Alco tèpa béeò, jèe ipaiwà naa goojè, tèpa cèikî. Ba é Naèè, âna jèe câé caa piijè còwâ†. Â jè tèpa âboro kà pwi jèpwi, wà Kériso, na é bà ba kâjè‡, â é wâro còwâ gée na aubà. Â gée goo pwiri, âna wâdé na é wâro kâjè, âna naa cè pwâra wakè na wâdé ba kà Pwiduee.

⁵Ba béaa, âna jè wâro wiâra é pâ câbawâdé kâjè. Â é Naèè, âna é pwa ma pimaina too é auniimiri na èpà na naiijè. Â gée goro pwiri, âna jè o bà. ⁶Êco na nabà, âna wà Pwiduee, âna é tipijè jii é Naèè, na pwa wârimuru tâjè¶. Â jè piênawéna kà Pwiduee goro pai pwa na bwaa

âmuê. Ba jè pitère dâra é Nyuâaê Pwicîri, â càcaa é Naèè kà *Moosé.

Jè cicara èpà na wâgoojè

⁷⁷Gona jè ina pâ, é naèè âna é èpà? Bwa! Ba nye gée goro co é naèè, na go còoina é pwina èpà. Ba wiàna ticè naèè, â càcaa pâri, ma go tâmogòori pâ, é auniimiri kôo, âna èpà⁸. ⁸[Go o tura goo é Èpà, pwacèwii na é pwi jè âboro]: Ê Èpà**, âna é mudàra naa good è pai pwa wèe goro é Naèè, ba na é pawâro diri é pâ na jèpapara auniimirimuru na èpà na wâgoò. Â é tòpò naa na pwâranümoo pâ câbawâdé na èpà. Ba wiàna ticè Naèè, â pwacèwii na nye ticè pàtà-mara é Èpà.

⁹Béaa, âna câgo caa tâmogòori é pâ naèè, na rà papwicîri jiio na go pwa é pàra muru. Â go nye wâro. Êco na, ûna go tâmogòori pâ pwa é autûâri, â é nye wâro good kaa, é Èpà, â é pitûâ kâra pwâranümoo††. ¹⁰[Â pitèio ma go pwa wârimuru tiagoro pwâra bà.] Guwà còo pâ, é naa é autûâri [kée wà Pwiduee] ba na go wâro goo. Êco na é autûâri, âna é pwa ma go bà. ¹¹⁹Ba é Èpà, âna é pa é autûâri, ba na é pa-imwûrô, â é nama go bà.

***7:2** Jèe pâri, ma é pwa còwâ é câbawâdé kée—Grec: jèe tipié jii é naèè na é pié naa goo pwi éaé.

†**7:4** Ba é Naèè, âna câé caa piijè còwâ—Grec: jè bà naa goro é Naèè.

‡**7:4** Na é bà ba kâjè—é, Ba é jèe caajurijè naa na é naiié, âna é wâra pwapwicîri.

¶**7:6** Na pwa wârimuru tâjè—Grec: Ba jè bà naa goo i pwi ia tâjûrùjè.

⁸**7:7** Dernière phrase—Grec: Wiàna ticè naèè na ina pâ: «Gà cibwaa iari muru», â pwiri o câgo caa tâmogòori iari muru.

****7:8** Ê Èpà—Péché. Còo **note** goo Roma 5.12.

††**7:9** Grec: Béaa, na ticè naèè, âna go wâro; êco na, na é tèepaa me é aupitûâri, â é nye wâro {good} kaa é Èpà, â go jèe bà.

⁹**7:4** Roma 6.2,11 ⁷**7:6** Roma 8.2, 6.4

⁸**7:7** Exode 20.17; Deutéronome 5.21 ⁹**7:11** Genèse 3.13

¹²e Napwa naa goo ê Naèè, âna muru na pwicîri, ba é me gée goo Pwidueé. Â é jèpa autûâri, na tâa na é Naèè, âna muru na pwicîri, ma *târù, â wâdé ba kâjè. ¹³Gona é muru na wâdé, âna é pwa ma go bà? Bwa, càcaa wàrapwiri. Ba nye é Èpà, na é pa é pwina wâdé, ba na é pwa ma go bà. Â, na é pwa pwiri, â é paari pâ, é po dau èpà. [Napwa naa goo é autûâri, âna é papwicîri jiji jè na jè pwa na èpà.] Â é Èpà, âna é pa é autûâri, ma jè dau pwa na èpà jii béaa^{††}!

Ipaa na dau gòo

¹⁴Jè nye tâmogòori bwàti pâ, é naèè âna é me gée goo Pwidueé. Êco na wâgo, âna go pwi âboro na ticè nii kôo. Â go pâ nau pwi *ênawéna kîri kâra é Èpà. ¹⁵⁻¹⁶f Â câgo caa tâmogòori awé cè pwina go pwa. Ba câgo caa pwa é pwina nûmoo goo, â go pwa é pwina tàutôo goo. Â èpwiri na go mwa tâmogòori pâ, é naèè, âna muru na wâdé. ¹⁷Ba càcaa wâgo na pwa pwibà, â é Èpà, na é wâna pwâranûmoo. ¹⁸Go tâmogòori bwàti pâ, càcaa tâa goò è wâdé, gée goro na go pwi âboro na ticè nii kôo. Â wiàna nûmoo na go pwa é pwina wâdé, â pwacoé.

¹⁹⁻²⁰Üu, câgo caa pwa é pwina wâdé, na nûmoo goo. Â go pwa

pwina èpà, na càcaa nûmoo goo. Â wiàna wàrapwiri, â [pwacèwii na] càcaa wâgo, na go pwa pwiri, â é Èpà, na wâna pwâranûmoo.

O wàilàpà na upao?

²¹Êkaa na go tâmogòori pâ, pwa pé 'naèè' [na wâgoò] âna, na nûmoo na go pwa na wâdé, â càcaa pâri. Â go nye ciburà pwa co é pwina èpà. ²²Guwà côo pâ wâna âji pwâranûmoo, âna wâdé tóo é naèè kà Pwidueé. ²³g Êco na pwa é jè 'naèè' na é wâna naiio—naèè kâra Èpà. Â ru nye ipaa ma é naèè kà Pwidueé. Â é pwi naèè bèepwiri na é wâgoò, âna pwacèwii na é popao, ma tòpò-o naa na karapuu. ²⁴Au, wârico! O wàilàpà na upao jii, é pwâranûmoo na èpà^{††}, na é popao dâra é pwâra bà? ²⁵h Wàco Pwidueé, na é naigé mee wà Pwi Ukai Iésu Kériso^{§§}! Wâdé na jè picagòtùé!

[Wàéni é ère pwina go ina]: Nûmoo na go pitère dâra, é naèè kà Pwidueé, êco na ticè nii kôo, â go nye pitère dâra, é naèè kâra Èpà.

É tipijè jii èpà é Nyuâaê Pwicîri

8 Wà tàpé na rà tâa goo Kériso Iésu, âna nye ticè pitèimuru ma wârimuru kâra*. ²Ba, na go wâgo wà Kériso Iésu, â é Nyuâaê Pwicîri, âna é naa tôo é wâro naa wâjaaé. Â é pâ nau pwi naèè kôo na bwaa

^{††}**7:13** Dernière phrase—Grec: Goo é aupidûâri, âna é Èpà âna é pipaarié, pâ po dau èpà awé.

^{††}**7:24** Pwâranûmoo na èpà—Grec: Naiiri âboro.

^{§§}**7:25** ^{1re} phrase—Grec: Êco na {jè} pwaolé tà Pwidueé goo Iésu Kériso, Pwi Ukai kâjè.

***8:1** Pàra Tii Pwicîri naa na grec, âna rà naagée pâ popai bèeni: Ba rà wâro wiâra é Nyuâaê Pwicîri, â càcaa wiâra é pâ câbawâdé kâra na èpà.

^e**7:12** 1 Timotéo 1.8 ^f**7:15-16** Galatia 5.17

^g**7:23** Galatia 5.17; 1 Pétèru 2.11 ^h**7:25** 1 Korénito 15.57

âmuê. Â é tipio jii é pwi naèà na é popao naa na Èpà[†] ma é pwâra bà[‡].

³Napwa naa goo é *Naèà kà Moosé, âna pwacoé ma é tipijè gée goro é pai ora kâra pwâranûmajè. [Ba ticé nii kée, ma pitòotéri é pwâranûmajè na èpà.] Êco na wà Pwiduée, âna é jèè tipijè. Ba é jèè panuâ me Pwina naîê, na é pa naiiri âboro pwacèwii—wàijè tèpa pwa na èpà—ba na é tipijè jii é Èpà. Â é jèè tubatiù é pwi Èpà bèepwiri, na pitûa naa na naiiri âboro, ⁴iba na jè wâro wiâra é naèà na é *tàrù. Ba câjè caa wâro wiâra é auniimiri kâra naiiri âboro. Â jè wâro wiâra é Nyuââê Pwicîri.

⁵⁻⁶Ba wà tàpé na rà pâra wiâra auniimiri kâra naiiri âboro, âna rà nye pitère dâra é câbawâdé kâra. Â rà pâra dâra pwâra bà. Êco na wà tàpé na rà wâro wiâra é Nyuââê Pwicîri, âna rà nye pitère dâra é câbawâdé kée. Â, â tâa tàra é *âji wâro ma pinaanapô.

⁷Wiàna jè pâra wiâra é pâ câbawâdé kâra naiiri âboro, â o nye pwacoé ma jè pitère dâra, é naèà kà Pwiduée. Â jè pâ nau tèpa cicara Pwiduée, ma tèpa pièpàrié. ⁸Êkaa na wà tàpé na rà pâra wiâra é pâ câbawâdé-bà, âna pwacoé ma rà wâdé na ara Pwiduée.

Jè pâra wiâra Nyuââê Pwicîri

⁹Êco na wâguwà, âna jèè câguwà caa pâra wiâra é pâ câbawâdé kàwà

bèepwiri. Ba guwà pitère dâra é Nyuââê Pwicîri kà Pwiduée, na é tâa goowà. Wà pwi âboro na câé caa tâa gooé é Nyuââê Pwicîri kà Kériso, âna câé caa pwi âboro kà Kériso.

¹⁰^kÊco na wâguwà, âna é wâ-goowà wà Kériso. Â wiàna ée mwa bà é naiiwà majoroé é Èpà, â âjupâra mwara pâ wà Pwiduée, âna é nama pwacèwii na câguwà mu caa pwa na èpà, ba na guwà tèpa âboro na guwà *tàrù na araé. Â é jèè tòpò pinaanapô naa nabibiu kàwà ma wàé. Â é Nyuââê Pwicîri kée, âna é nama guwà wâro^l. ¹¹Ûu, ée mwa bà é naiiwà, êco na, wiàna é wâ-goowà é Nyuââê Pwicîri, â ée mwa pawârowà wà Pwiduée, pwacèwii é pai pawâro kée wà Kériso Iésu, gée na aubâ.

É nama jè tèpa naî Pwiduée

¹²Êkaa pwiri, co tèpa béeò naa na nee Kériso, âna pwacèwii na pwa kéredi kâjè. Ba napârajè [na jè wâro na é Nyuââê Pwicîri] na jè cibwaa wâro wiâra é câbawâdé kâra naiiri âboro. ¹³Ba wiàna guwà wâro wiâra é pâ câbawâdé bèepwiri, â guwà o bà [dâra gòiri awé]. Êco na, wiàna guwà nama bà é pâ câbawâdé bèepwiri, gée goo é Nyuââê Pwicîri, â o tâa tàwà é âji wâro. ¹⁴Ba wà tàpé na rà wâro wiâra é câbawâdé kâra é Nyuââê Pwicîri kà Pwiduée, âna tèpa naî Pwiduée.

[†]8:2 Èpà—Péché. Còo **note** goo Roma 5.12.

[‡]8:2 Grec: Ba é naèà kâra Nyuââê {Pwicîri na é naa} wâro naa goo Iésu Kériso, âna é jèè tipio jii é naèà kâra Èpà ma é Pwâra bà.

^l8:10 Grec: Â, wiàna é wâgoowà wà Kériso, â âjupâra pâ, é bà é naiiri âboro gée goo é Èpà; êco na é Nyuââê, âna {é naa} é wâro, gée goo é pai tàrù {kà Pwiduée}.

ⁱ8:4 Galatia 5.16,25 ^j8:9 1 Korénito 3.16, 12.3

^k8:10 Galatia 2.20 ^l8:13 Galatia 6.8; Kolosé 3.5

¹⁵mn Â, na jè tòpi é Nyuââê Pwicîri, âna câé caa piijè ma nama wâ-gotâjè. Â é nama jè tèpa naî Pwiduée. Â é pitu tâjè ma jè tomara too tâ Pwiduée, ma ina tée pâ: «Pwi Caa kôo!»

¹⁶o Â é Nyuââê Pwicîri, âna é *paâjupâra târa nyuâajè pâ, jè tèpa naî Pwiduée[§]. ¹⁷ Â wiâna jè tèpa naî Pwiduée, â jè o tòpi é aupwényun-yuâari na é jèe ina béaa, pâ, ée mwa naa târa é Ba kêe. Â jè o mwa cau tòpi ma wà Kériso. Ba wiâna jè tâa na é aré ma tòina pwacèwiié, â jè tòpi mwara pwényuâa ma muugère pwacèwiié.

Aupwényunyuâari kâjè noowé

¹⁸ Guwà tère, é pâ aré kâjè nabà, âna po dau kîri awé, jii é muugère na maina na ée mwa naa tâjè wà Pwiduée! ¹⁹ Ba diri é pâ na-muru na é jèe tapoo [wà Pwiduée—é gòropuu bau diri pâ muru na wâna, ma diri é napwéretòtù ma pâ îricò]—âna rà tapacîri naa pidàp-wicâari, ba na rà còo é pàara na ée mwa paari é pai maina ma muugère kà tèpa naîe wà Pwiduée.

²⁰p Ba diri é pwina é tapoo wà Pwiduée, âna jèe càcaa pâri ma rà tâbawêe, ba rà jèe tanami. Â wàrapwiri, wiâra é auniimiri béaa kà Pwiduée**, ²¹ tapacîri é tòtù na [ia

é jèe pacoo gée na biu. Na tòtù bèepwiri] âna ée mwa cau tipi tèpa naîe, gée na wai ma botére. Â o muru na dau wâdé ma pwényuâa awé††.

²² Â jè cau tâmogòori pâ, diri é pâ muru bèepwiri na é tapoo wà Pwiduée, âna rà càwé goro pai maagé còo kàra, pwacèwii tò ilàri na ée pitàmari èpo. ²³q Â wàijè mwara, tèpa naî Pwiduée, âna jè gère càwé wâna pwâranümajè, na jè pitapacîri i pàara na ée mwa tip-i-jè wà Pwiduée, â na jè mwa bàra pi-caatâa ma wàè dàra gòiri awé††. Êco na é jèe naa tâjè é Nyuââê Pwicîri kêe, na é pâbéaa kâra âraimeai, na é jèe ina béaa wà Pwiduée pâ, na ée mwa naa tâjè.

²⁴ Ba é jèe pa-udòjè, gée goro pai cèikî kâjè naa gooé, [â é naa tâjè é âji wâro jaaé]. Â jè tapacîri [ma jè mwa bàra tòpi diri é wâro kâjè ma wàè]. Â guwà còo, wiâna jè jèe còo é pwina jè wâari naa goo, â é cèikî kâjè, âna càcaa âji cèikî. Ba câjè caa tapacîri é muru na jèe tâa tâjè. ²⁵ Â wiâna jè cèikî naa goo é pwina câjè caa còo, â jè o mwa dau pidàp-wicâarijè goro tapacîri.

É pitu tâjè Nyuââê Pwicîri

²⁶ Jèpwi mwara, âna é Nyuââê Pwicîri, âna é me nau pitu tâjè, wàijè

[§]**8:16 É**, Ê Nyuââê Pwicîri, âna ru paâjupâra, naima ma nyuâajè pâ, jè tèpa naî Pwiduée.

^{**}**8:20** Grec: Ba é pwina é tòpò {naa gòropuu, wà Pwiduée}, âna tâa arana é pitûâ kâra pàra muru na piticèmuru naa goo.

^{††}**8:21** O muru na dau wâdé... **é**, O pwa câmarà—pai tâa kàra na é pai maina ma muugère kêe.

^{††}**8:23** Na jè mwa bàra picaatâa ma wàè, dàra gòiri awé—Grec: Na jè o tèpa naîe (l'adoption).

^m**8:15** Maréko 14.36; 2 Timotéo 1.7

ⁿ**8:15** Galatia 4.5–7; Auinapàpàri 21.7 ^o**8:16** 2 Korénito 1.22

^p**8:20** Genèse 3.17–19 ^q**8:23** 2 Korénito 5.2–4

na piticè nii kâjè, [ma kîri cèikî kâjè]. Ba câjè caa tâmogòori pai pwapwicîri bwâti. Â é Nyuââ Pwicîri, âna é cawé ma pwapwicîri tà Pwiduée ba kâjè. Â é pwâra pwapwicîri kée, âna piwéna jii é pâ pwâratûra. ^{27r}Â wà Pwiduée, âna é còo é pwina wâna pwâranûma pwi âboro, â é tâmogòori é pwina nûma é Nyuââ Pwicîri goo. Ba é Nyuââ Pwicîri, âna é pwapwicîri wiâra é câbawâdé kà Pwiduée, ba kà tèpa âboro kée.

^{28s}Ba jè tâmogòori mwara é pwini, pâ: Êdiri pâ muru, âna tèepaa, ba na béwâdé kâjè[¶], wàijè na wânûmajè goo wà Pwiduée. Ba é todàjè wiâra câbawâdé kée, nau pacoo é pwina wâdé ba kâjè. ^{29t}Ba é jèe mara pitòrigarijè béaa. Â é jèe nye mara tûâri béaa, pâ, na jè o pwacèwii Pwina naîê, na ée pwi ciàra tèpa aéjii kée na dau wârû.

³⁰Â wàilà na é tàmara pitòrigarirà béaa wà Pwiduée, â na é jèe nye todàra mwara. Â wàilà na é jèe todàra [â é tòpò pinaanapò naa nabibiu kàra ma wàé] â é nama rà tèpa âboro na rà tàrû na araé. Â ée mwa nye naa tàra mwara é câmarà—pai tâa kàra na é pai maina ma muugère kée.

Nye ticè na ipapiinarijè jii pimeaaari kà Pwiduée

^{31u}O dà cèna jè ina cèna piwéna? Wiàna wàijè naima ma Pwiduée, â wàilàapà na cicarajè [ma piwéna jii-jè]? Nye ticè! ³²Ba é nye panuâ pwi âji Naîê [ma é pwi *ârapwaaailò] ba kâjè diri, â câé caa upaé jii é maagé

còo. Ûna wàrapwiri, â gona wàilu ma wà Pwina naîê, âna gona càru caa naa tâjè imudi diri é pâ muru? Akaé!

^{33v}Â o wàilàapà na o pitòti tàpé na é pitòrigarirà wà Pwiduée? Nye ticè! Ba wà Pwiduée, âna é tòpò pinaanapò naa nabibiu kàra ma wàé. ³⁴Â o wàilàapà na pitèirà ma pwa wârimuru tàra? Nye ticè! Ba wà Kériso Iésu, âna é jèe bà ba kàra.

Â jèpwi mwara, âna é nye wâro còwâ géé na aubà. Â é jèe wâgòro étò kà Pwiduée [â jèe tâa tée diri é pitûâ]. Â é pwapwicîri ba kâjè.

³⁵Â o dà mwara cèna ipapiinarijè jii é pimeaaari kà Kériso? Nye ticè! Càcaa pâ aré ma tòina, ma pai pidumapié kâjè, ma pâ maagé, ma pai tubaèpà tâjè, ma copwa, ma pai ticè neemurujè, ma pâ pwécapa, ma diri na jèpapara muru na èpà na papòjè. Â càcaa mwara é pwâra bà na pâri ma é ipapiinarijè jii é pimeaaari kà Kériso. ^{36w}Âna jèe nye wii naa na *Tii Pwicîri pâ:

Wàrapwiri googà,
â rà pwa kûu tâbà,
rà tètâmwarabà,
na diri pâ tòotù.

Â rà pwa-imudi tâbà,
pwacèwii pâ mutò,
na gére poparà pâ,

naa na autaa macii. Psalme 44.23

³⁷Êco na, na diri é pâ pwina tèepaa maribà, âna bà dau piétò awé, majoroé wà Pwina é jèe meaaribà.

³⁸⁻³⁹Ba go nye cèikî ba mwü, pâ:

Tâbawêe é pimeaaari
kà Pwiduée ba kâjè!

[¶]**8:28** Êdiri pâ muru... é, Na diri pâ namuru, âna wà Pwiduée, âna jè picaawakè ma wàé.

^r**8:27** Psalme 139.1 ^s**8:28** Éféso 1.11

^t**8:29** Kolosé 1.18; Hébéru 1.6 ^u**8:31** Psalme 118.6

^v**8:33** Ésaïe 50.8-9 ^w**8:36** Psalme 44.23

Ticè cèna pâri
 ma ipapiinarijè jii.
 Càcaa é pwâra bà.
 Càcaa é wâro.
 Càcaa pâ *angela.
 Càcaa pâ duée.
 Càcaa pâ pàtâma na èpà.
 Ticè cè muru—
 muru na gére nabà,
 muru na o widàuru,
 muru nidò,
 muru niboo,
 muru naa gòropuu diri.
 Ticè muru na pâri
 ma pinaaitirijè
 jii pimeaaari kêe
 naa goo Kériso lésu,
 Pwi Ukai kâjè!

ba isaraéla ma pàra ba

(Napomree 9-12)

É imuru tèpa jènereê Paulo

9 Go patùrawà ni gée na âji
 pwâranümoo, â é pwina go ina,
 âna nye âjupâra, â câgo caa pwâ.
 Ba bu nye caapwi ma wà Kériso.
 Â é Nyuâaê Pwicîri, âna é pitûâ
 kêa é pwâranümoo. Â wàè na é
 *paâjupâra é pwina go ina tàwà.
²⁻³xÊni: Go po dau pikîri, â tòina
 é pwâranümoo, goo tèpa jènereô,
 é Ba *Isaraéla. Ba wiàna pâri ma
 go pitu tàra [ma rà udò] â pwiri go
 panuâô, ma é tojiio wà Pwidueé, ma
 ipapiinariò jii Kériso.

⁴yBa é nye pitòrigari é Ba kôo wà
 Pwidueé, ba na Ba kêe, ma tèpa
 naîê. Â é jèe nye paari tàra é pai
 maina ma muugère kêe. Â é pwa
 *ipwataâboro tàra, â é naa tàra é
 *Naèà. Â é naa tàra mwara é tàrù,
 ba na rà pwapwicîri tée, [na pai pwa
 wèe na âjupâra]. Â wailà, na rà jèe
 nye tòpi é pâ aupwényunyûari kêe,
 na é jèe mara ina tàra béaa.

⁵Ba wà tèpa jojoororà, âna rà tèpa
 âboro, na tèpa pwamuru naa goorà,
 na araé. Â é té gée goorà wà Kériso,
 naa na naiiri âboro. Wâdé na jè cau
 ipwamaina dàra gòiri wà Pwidueé,
 na é wâjai diri pâ muru^{ss}!

Tèpa âji naî Pwidueé

⁶Wiàna wàrapwiri, â gona jè o
 niimiri pâ, câé caa pacoo é auin-
 abéaa kêe wà Pwidueé? Akaé! É jèe
 nye pacoo, ba, é âji Ba kà Pwidueé,
 âna é dau maina jii è Ba Isaraéla*.
⁷zJèpwi mwara, âna câé caa [niimiri
 wà Pwidueé pâ] wà tèpa cau té gée
 goo *Abéraama, âna rà jèe tèpa âji
 naîê. Ba é ina tà Abéraama, pâ:
 Wà tèpa gòobàragà na ia go inarà,
 âna o mwa pitèparà gée goo Isaaka,
 pwina naîgà.Genèse 21.12

⁸a[Wà Abéraama, âna nye pwa
 mwara pàra tèpa naîê.] Pai ina wèe
 pâ, càcaa tàpé na rà tèepaa, gée
 goro é câbawâdé kêa âboro, na rà
 o tèpa naî Pwidueé. Ba wà tèpa âji
 naîê, âna wà tàpé na tèepaa, gée
 goro é auinabéaa kà Pwidueé. ⁹bÂ
 wàèni é pwina é ina wà Pwidueé, tà

^{ss}**9:5** Wâdé na jè cau ipwamaina dàra gòiri, wà Pwidueé, na é wâjai diri
 pâ muru—é, {Wà Kériso}, na é wâjai diri pâ muru, ba é Pwidueé na, naa
 pwamainaê dàra gòiri awé.

^{*}**9:6** Grec: Êco na câé caa pitanami é popai kà Pwidueé. Ba {è Ba} Isaraéla,
 âna càcaa wà diri tàpé na rà té gée goo Isaraéla.

^x**9:2-3** Exode 32.32 ^y**9:4** Exode 9.4 ^z**9:7** Genèse 21.12

^a**9:8** Galatia 4.23 ^b**9:9** Genèse 18.14

Abéraama, [na é ipwataâboro tée]: Na go o mwa wâjué cōwâ, naa na caapwi naja, â wà Sara, tô wâdàgà, âna ée mwa pitàmari pwi nari èpo pao. Genèse 18.10

¹⁰ Â nye coo pwacèwii pai ina kée. Â napwa naa goo wà pwi âboro èpo bèepwiri, âna wà kaa, Isaaka, pwi jojoro tèpa *Juif. Â géé na càué, â ru piéa ma Rébéka. Â Rébéka, âna é pitàmari du bérepidu[†].

^{11-13 cd} Â é ina tée wà Pwidueé pâ, wà pwi ciàra èpo, wà Ésaü, âna ée mwa piâboro kîri kà pwi jiié, lakobo. Ba jèe nye wii naa na *Tii Pwicîri pâ: Go wâdéari wà lakobo, jii wà Ésaü. Malachie 1.2-3 Â é tàmara ina pwiri, na bwaa càru caa tèepaa, wà tupédu bérepidu. Â bwaa nye ticè èpà ma wâdé, na ru pwa. Â é wàrapwiri pai pitòrigari kée wà Pwidueé, ba naa coo ma wàra é auniimiri kée. Ba é nye pitòrigari wà tèpa âboro, wiàra é câbawâdé kée, â càcaa goro é pâ wakè kàra.

Pwidueé co na é pitòrigari

¹⁴ Gona jè ina pâ, câé caa *tàrù wà Pwidueé? Bwa! ^{15 e} Ba é jèe ina tà *Moosé, pâ: Wiàna wâdé tōo, â go meaari pwi jèpwi. Â wiàna wâdé tōo, â go pwa na wâdé, ba kà pwi jèpwi. Exode 33.19 ^{16 f} Ba nye wà Pwidueé na é niimiri pâ, é pwa na wâdé ba kâjè. Â càcaa géé goro cè câbawâdé kâjè, ma wakè kâjè. ^{17 g} Jèe wii naa na Tii Pwicîri pâ, é

ina wà Pwidueé, tà Faraô, pwi ukai naa *Aigupito, pâ: Wâgo na go pwa ma gà pwi ukai, ba na paari é pàtàmoo naa googà, ma rà o tàmogòori é neeô, diri é gòropuu. Exode 9.16

¹⁸ Ba wiàna nūma wà Pwidueé, â é meaari wà pàra tàpé. Â wiàna nūmee, â é nama gòo pūru pàra tàpé.

É pwa pwina nūmee goo

¹⁹ Pwiri gà o ina tōo, pâ: «Wiàna wà Pwidueé, na é nama jè pwa diri é pâ tûâ kâjè, â cina é pa-icòjè? Ba càcaa pârijè, ma jè pagòo pūrujè tée!»

[Â go tòpi tâgà, pâ]: Gona wâgà wàa, na gà cicaraé? ^{20 h} Ba gona é muru na pwa[†], âna é ina tà pwina é tòpòé, pâ: «Gorodà na gà tòpò-o, ma go wàrani?»

Bwa! ^{21 i} Ba wà pwi a pwa é ilò puu, âna é pwa é pwina nūmee goro i puu kée. Â wiàna nūmee, â é nye pwa goro i puu bèepwiri, é ngapò târa diri pâ tòotù, bau jè ngapò na dau wâdé.

²² Wàrapwiri mwara naa goo Pwidueé. Ba wiàna nūmee, â pâri, ma é paari é pwàra putàmu kée, ma é pàtamee, ma é ténoori tèpa âboro èpà[†]. Éco na é dau dàpwicâarié ba kàra, [ba wàé na é pitûâ]. ²³ Â wàé na é pitòrigari, na é meaari pàra tàpé, ba wâdé tée na rà tòpi é câmarà—pai tâa kàra na é pai maina ma muugère kée.

^{†9:10} Grec: Jèpwi mwara, wà Rébéka, ba é pitàmari {du} naî Isaaka, pwi caa kâjè.

^{†9:20} Muru na pwa—Grec: Pala na pwa {goro puu}.

^{†9:22} Tèpa âboro èpà—Grec: Tàpé na wâdé na ténoorirà.

^{c9:11-13} Genèse 25.23 ^{d9:11-13} Malachie 1.2-3

^{e9:15} Exode 33.19 ^{f9:16} Éféso 2.8 ^{g9:17} Exode 9.16

^{h9:20} Ésaïe 29.16, 45.9 ^{i9:21} Jérémie 18.6

Câe caa todà tèpa Juif co

²⁴ Wà tèpa âboro-bà, âna wàijè. Câe caa todàjè co, gée nabibiu kà tèpa Juif, ba nye gée nabibiu kà mwara tàpé na càra caa tèpa Juif. ²⁵ Ba wà Pwiduee, âna é ina naa goorà, naa na tii kà *péroféta Osée, pâ: Ê Ba, na càcaa pwi Ba kôo, âna go jèe ina goorà nabàni pâ "Ba kôo". Â é Ba, na câgo caa meaarié, âna go o jèe meaarié. Osée 2.25 ²⁶ Béaa, âna go ina tàra pâ: "Câguwà caa pwi Ba kôo." Â go ina goorà nabàni pâ: "Guwà tèpa naî Pwiduee na é wâro." Osée 2.1

²⁷ Napwa naa goo wà tèpa Juif, âna é tomara too wà péroféta Isaia, â é ina pâ: Wà tèpa Isaraéla, âna rà o mwa wâru, pwacèwii é marawâ ni-boo bàrawià. Êco na o pwâco gée goorà, cèna rà o udò, [ma rà wâro awé]. ²⁸ Ba wà Pwi Ukai, âna ée awài, goro tèi é gòropuu diri. Ésaïe 10.22-23

²⁹ Â é nye tàmara ina béaa mwara, wà Isaia, pâ: Wà Pwiduee, na dau pwa pàtamee awé naa goro diri pâ muru, âna é nye panuâ pàra tèpa gòobàrajè, ba na rà wâro. Ba wiàna càcaa wàrapwiri, â o cau tiàujè, pwacèwii du ville *Sodoma ma Gomora. Ésaïe 1.9

Càra caa cèikî tèpa Juif

³⁰ Dà pai ina wèe diri é pâ pwi bèepwiri? Ba jè còo pâ, wà tàpé na càra caa tèpa Juif, âna càra caa mudà wà Pwiduee. Êco na, na rà jèe pâ nau cèikî naa gooé [â é tòpò pinaanapô naa nabibiu kàra

ma wàé] â é nama rà tèpa âboro na rà *tàrù na araé.

³¹ Napwa naa goo tèpa âboro kâra é Ba Isaraéla, âna rà mudàra é naèà, ba na é nama rà tàrù na ara Pwiduee. Êco na càra caa pâmari.

³² Â gorodà? Ba rà imudàra ma rà tàrù, gée goro é pâ na wakè kàra, â càcaa gée goo é cèikî kàra [naa goo Pwiduee]. Â cigòtù àrà, naa goro i atü, pwi a nama jè tûu. ³³ Ba jèe wii naa na Tii Pwicîri é popai bèeni kà Pwiduee:

Gà còo ma gà têre!
Go tòpò naa *Siona,
[naa napô pwicîri]
pwi Atü na wâdé,
pwi Atü na mwü.
O cigòtù â
tèpa cicarao.
Rà tûuboo awé
gée goo Atü kôo-bà!
Rà piétò awé^s
tàpé na cèikî;
na pûra naa goo
pwi Atü kôo-bà. Ésaïe 8.14; 28.16

10 Tèpa béeò naa goo Kériso, dau nûmoo na rà udò wà tèpa *Juif, é Ba kôo, [ma tâa tàra é *âji wâro]. Â wàé kaa pwiri é pwâra pwapwicîri kôo tà Pwiduee. ²⁻³ Ba go tâmogòori bwàti pâ, nûmarà na rà pâra wiâ Pwiduee. Êco na càra caa tâmogòori é naigé kà Pwiduee, târa ma é tòpò pinaanapô naa nabibiu kà tèpa âboro ma wàé. Â tàutàra goro é naigé kèe, â rà nye pâra wiàra, é naigé kàra. Â rà ipwadàra [ba na rà pitêre dàra é *Naèà kà Moosé.]

⁴ Êco na nabàni, âna jèe piticè-muru naa goo é Naèà. Wàrapwiri,

§9:33 Rà piétò awé—é, O câgo caa panuàrà. Grec: O càra caa kamu.

§9:25 Osée 2.25

§9:26 Osée 2.1

§9:27 Ésaïe 10.22-23

§9:29 Ésaïe 1.9

§9:32 Ésaïe 8.14

§9:33 Ésaïe 28.16; 1 Pétèru 2.6

gée goo wà Kériso. Ba wà tàpé na rà cèikî naa gooé, âna [é tòpò pinaanapô wà Pwiduée, naa nabibiu kàra ma wàé, â] é cau nama rà tèpa âboro na rà *tàrù na araé.

Rà udò diri tàpé na rà todà Pwi Ukai

⁵PBéaa, âna é naigé ma jè tàrù na ara Pwiduée, âna, na jè pâra wiàra é Naèè. Â é ina wà Moosé, pâ: Ê Naèè, âna é naa wâro, tà pwina é pitère dâra diri é pâ na autûâri, na wâna. Lévitique 18.5

⁶Êco na nabàni, âna jè *tàrù na ara Pwiduée gée goro é cèikî kâjè [naa goo wà Kériso]. Â o cà-caa mwa caa pâri ma jè pitawèerijè pâ: «Wàilàapà, na o too naa *nap-wéretòtù?» ba na é naa boome darijè [*pwi a pa-udòjè. Ba é jèe nye boome] wà Kériso. ⁷Â o câjè caa pitawèerijè mwara pâ, «O wàilàapà, na boo naa na aubà*?» ba na pawâro còwâ wà Kériso. Ba é jèe nye too. ⁸[Â é pame darijè é pai udò kâjè.] Â wâdé co na jè cèikî naa gooé.

Wàé kaa é popai na bà picémara. Ba é jèe nye ina Moosé mwara, naa na *Tii Pwicîri pâ: Napwa é popai, âna é tàmwünyabwerigà. É tâa pwâgà, â é wâna pwâranü-magà. Deutéronome 30.14

⁹Ba wiàna gà inapàpari goro pwâgà, pâ, wà lésu Kériso, âna é Pwi Ukai, â wiàna gà cèikî, gée na âji pwâranümagà, pâ, é pawâroé còwâ wà Pwiduée gée na aubà, â gà o udò. [Â o tâa tâgà é *wâro dâra gòiri

jaaé.] ¹⁰Ba wiàna gà âji cèikî naa gooé, ma inapàparié, â wà Pwiduée, âna [é tòpò pinaanapô naa nabibiu kàu ma wàé, â] é nama gà pwi âboro na gà tàrù na araé, â é pa-udògà.

¹¹rBa jèe wii naa na Tii Pwicîri pâ: Rà mwa piétò^{††}wà tèpa âboro na rà cèikî naa gooé. Ésaïe 28.16 ¹²sÂ [wâna é popai bèepwiri, âna] nye ticè nadàpà wà tèpa Juif, ma tàpé na càra caa tèpa Juif. Ba nye caapwi co Pwi Ukai kâjè diri, â é naa, naa goro piticèmururu naa goo, é aupwényun-yuâari kèe, ba kà diri tàpé na rà todèe. ¹³tBa wàra na jèe wii mwara naa na Tii Pwicîri pâ: Wà diri tàpé na rà todà Pwi Ukai, âna rà o udò. Joël 3.5

Picémara é Picémara Wâdé

¹⁴O wànau târa cè pai todà wà Pwi Ukai, wiàna câjè caa cèikî naa gooé? Â o wànau târa cè pai cèikî naa gooé, wiàna câjè caa tère cè popai gooé? Â o wànau târa cè pai tère, wiàna ticè na inapàparié? ¹⁵uÂ o wànau târa cè pai inapà-parié, wiàna ticè cèna cùrué ma é ina? Ba jèe nye wii naa na Tii Pwicîri pâ: Pwényuâa é pai tèepaa kà tàpé na rà inapàpari é pinaanapô, wàilà na rà picémara é picémara na wâdé. Ésaïe 52.7

¹⁶vÂ càcaa po wàilà diri [tèpa Juif] na rà pitère dâra é *Picémara Wâdé. Ba é ina wà *péroféta Isaia, pâ: Pwi Ukai, Pwiduée, wàilàapà na cèikî naa goo popai kâbà? Ésaïe 53.1

¹⁷Üu, jè cèikî, naa goo pai tère kâjè é Picémara Wâdé goo wà

****10:7** Aubà—Grec: Oolaa ('Abîme'). Còo Auinapàpari naporomee 9.

††10:11 Rà mwa piétò—é, O câgo caa panuârà. Grec: O càra caa kamu.

P10:5 Lévitique 18.5 **q10:6** Deutéronome 30.12-14

r10:11 Ésaïe 28.16 **s10:12** Apostolo 15.9 **t10:13** Joël 3.5

u10:15 Ésaïe 52.7 **v10:16** Ésaïe 53.1

Kériso. Â jè cèikî naa goo, ûna rà picémara.

^{18w}Â napwa mwara naa goo tèpa Juif, âna gona càra caa tère é popai bèepwiri? Akaé. Ba jèe nye wii naa na Tii Pwicîri pâ:

Jèe nye picémara pitiri é popai bèepwiri.

Rà tère pitiri gòropuu diri. Psaume 19.5

^{19x}É, gona càra caa tâmogòori i popai? Akaé! Ba wà Pwiduée, âna jèe tàmara ina béaa, na é naigé mee wà Moosé, pâ:

Go nama guwà piboo, goo pàrà tàpé.

[Go paari wâdé kôo tà pàrà tèpa Ba.]

Càra caa Ba kôo.

Â càra tâmogòorio.

Guwà o putàm

naa goo tàpéebà. Deutéronome 32.21

^{20y}Â wà Isaia, âna câé caa piwâ, na é ina é popai bëeni, me gée jaa Pwiduée, pâ:

Càra caa muddò,

â rà jèe pâmarîô.

Càra caa todò,

â go jèe ipaario tàrà. Ésaïe 65.1

^{21z}Â wà Pwiduée, âna é ina mwara goo tèpa *Isaraéla, pâ:

Go tu pâ goro du îô,

dàra é Ba bèepwiri,

diri pâ tòotù.

[Go paari pwâranümo.

Â càra caa medario.]

Ba dau gòo pûrurà.

Càra caa pitère dòo. Ésaïe 65.2

Câé caa naa càuè tà tèpa Juif

11 ^aPwiri na jè ina pâ wànau? Gona wà Pwiduée, âna é nye naa càuè târa é Ba kêe, wà tèpa *Juif? Bwa! Ba wâgo, âna go pwi Juif, pwi gòobàra *Abéraama, gée na wâao kà *Benjamin. ²Bwa, câé caa naa càuè târa é Ba kêe, wà Pwiduée, na é jèe nye mara pitòrigari béaa.

Ba guwà nye tâmogòori bwàti, é pwina é ina wà *péroféta Élia, naa goo pwiibà. Ba jè pûra naa na *Tii Pwicîri pâ, é piciapwâ tà Pwiduée, goro é Ba *Isaraéla. ^{3b}Â é ina pâ: Au, Pwi Ukai! Rà jèe tètâmwara tèpa péroféta'gà. Â rà ténoori é pâ aupwa *ârapwailò tâgà. Â wâgo co, [na go pwi dàra péroféta] na go tà tâa. Â nûmarà mwara, na rà pòtâmwaraô. 1 Rois 19.10

^{4c}Â dà na é tòpi tée goo, wà Pwiduée? É ina tée pâ: Akaé, rà bwaa nye tà tâa 7 000 tèpa âboro kôo, na càra caa tùu jûrurà, na ara pwi nari duée, Baal[#]. 1 Rois 19.18

⁵Â nye tà ipaiwà nabàni. Ba pwa jè dàra é Ba Isaraéla, na é pitòrigarié wà Pwiduée, ba na kêe, wiàra é *pimeaari imudi kêe. ^{6d}Â câé caa pitòrigarirà, gée goro é pâ tûâ kàra. Ba wiàna wàrapwiri, â é pimeaari kà Pwiduée, âna o càcaa é pimeaari,

[#]**11:4** Baal—Pwi jè duée kà tèpa âboro na rà tâa napô Kanana, napô na rà popa wà tèpa Isaraéla. Â wà pàrà tèpa Isaraéla, âna rà naa càurà naa goo wà Pwiduée, â rà pwapwicîri tà Baal.

^w**10:18** Psaume 19.5 ^x**10:19** Deutéronome 32.21

^y**10:20** Ésaïe 65.1 ^z**10:21** Ésaïe 65.2

^a**11:1** 1 Samuel 12.22; Psaume 94.14; Filipi 3.5

^b**11:3** 2 Rois 19.10,14 ^c**11:4** 1 Rois 19.18 ^d**11:6** Galatia 3.18

na é naa naa goro piticèmururu naa goo^{¶¶}.

⁷Pai ina wèe pâ wànau, é pwi bèepwiri? Wà tèpa Juif, âna rà mudàra [é pinaanapô kàra ma wà Pwiduée] éco na [é aumaina goorà] âna càra caa pâmarîê, ba gòo pûrurà; â éco tàpé na é pitòrigarirà wà Pwiduée. ^{8e}Ba jèe nye wii naa na é Tii Pwicîri pâ:

É papuurà wà Pwiduée,

ba na ticè na rà tâmogòori.

Â é nama rà bwi, ma rà kee.

Â rà nye tà ciburà wàrapwiri. Deutéronome 29.3; Ésaïe 29.10

^{9f}É ina mwara wà ukai *Davita, tà Pwiduée, pâ:

Gà naa wârimuru

tà tàpé na rà èpà.

Rà pi-ija ma wâdo.

[Rà iauri pâ wâdé.]

O wâdé naa bii

diri pâ pwiibà,

ba na o pwèe

naa na naigé,

ba na rà tûu naa na.

¹⁰Gà nama rà bwi

ba na ticè na rà côo!

[Gà naa tàra diri

pâ aré ma tòina.]

O càcaa pa jirà.

Rà o tòcùurà^{§§}goo

pai kakeri wèe! Psaume 69.23-24

Tàpiri tà pàra Ba

^{11g}Una jè tère pwiri*, â jè péa ni-imirì pâ, pwiri wà tèpa Juif, âna rà

tûu dâra gòiri awé? Bwa; nye tàpo wàrapwiri naa na jè ji pàara co, ba na rà udò é pàra Ba, [ma tâa tàra é *âji wâro jaa Pwiduée]. Â é pâ nau piboo é Ba Isaraéla. ¹²Ba, na càra caa pitère dà wà Pwiduée, â [càra caa tòpi diri é pâ aupwényunyûari kêe. Â] gée goo pwiri, â é dau *pwényunyûari tàpé na càra caa tèpa Juif. Éco na, na rà mwa cau cimaddò còwâ wà tèpa Juif. Â, na pwi tòotù-bà, âna o dau maina awé é aupwényunyûari [ba kâjè diri].

¹³Napwa naa goowà, wâguwà na câguwà caa tèpa Juif, âna [wà Pwiduée, âna é cùruo me, ba na] go pwi *apostolo ba kàwà. Â é wakè bèepwiri, âna dau wâdé tîo. ¹⁴Â, na go gére wàrapwiri, â o wâdé, ba rà o piboo tèpa jènereô, tèpa Juif, ba na rà o udò wà pàra tàpé gée goorà. ¹⁵Ba ûna é naa càùé tàra wà Pwiduée, â é tòpò pinaanapô naa nabibiu kâra pàra Ba, naani gòropuu, ma wàé. Â wiàna ée mwa tòpi còwâ tèpa Juif, â rà o pwacèwii tèpa bà, na rà wâro còwâ.

Naagà gée naa goro Ba kêe

¹⁶[Wiàna wà tèpa jojooro tèpa Juif, âna rà tèpa âboro kà Pwiduée, â nye ipaiwà mwara naa goo tèpa gòobàrarà. Ba pwacèwii é poloa.] Ba wiàna pwi jè ére na pâbéaa gée goo i poloa, âna naa tà Pwiduée, â diri é poloa, âna nye kêe. Â nye pwacèwii mwara é upwâra. Ba

^{¶¶}**11:6** Pàra Tii Pwicîri naa na grec, âna rà naagée pâ popai bèeni: Â wiàna gée goo pâ wakè, â càcaa muru na naa wàrapwiri. Ba du ârailu muru na nye pi-itè.

^{§§}**11:10** Tòcùu—Dos courbé.

***11:11** Una jè tère pwiri... Grec: Go tawèeri pâ...

^e**11:8** Deutéronome 29.3; Ésaïe 29.10 ^f**11:9** Psaume 69.23-24

^g**11:11** Apostolo 13.46

wiàna é wàé, âna kà Pwidueé, â é ditèe, âna kée mwara.

^{17h}Ba é Ba Isaraéla, âna pwacèwii jè upwâra, na tòimiri goo, naa na aupwanapô kà Pwidueé. Â é jèe tépàgà pàra ditèe. Â wâgà, na câgà caa pwi Juif, âna gâ pwacèwii ditàra upwâra còpaaci. Â é naagà gée, naa goro upwâra na tòimiri goo. Ûna wàrapwiri, â wâgà mwara, âna gâ wâdo, é nûru é pwi upwâra bèepwiri. Â pwa câmagà, gée na aupwényunyûari kà Pwidueé, na é ina béaa, na é *ipwataâboro tà Abéraama†.

¹⁸Êkaa na gâ cibwaa pi-ina kâgà! Gà cibwaa niimiri pâ, gâ wâdé jii é ditèe na tapàgà. Ba càcaa wâgà, na pa i pâ wàé, â é pâ wàé na rà popagà!

¹⁹⁻²¹Âjupâra pâ, é tépàgà pàra tàpé, ba càra caa cèikî. Â wâgà, âna, é naagà gée, naa goro i upwâra, gée goro na gâ cèikî. Â pwiri gâ mwa ina pâ: «É jèe tépàgà i ditèe, ba na wâgo, âna naaô gée, naa goro i upwâra.» Êco na gâ ipwacôoco! Ba wiàna é tépàgà é âji ditèe, â é péa pwacèwii mwara, naa googà. Êkaa na go ina pâ, gâ cibwaa pi-ina kâgà!

²²ⁱGâ còo, wà Pwidueé, âna é nye wâdé ba kâjè. Êco na é pitèi ba gòo tàpé na càra caa pitère dèe. Â é wâdé naa googà, wiàna gâ nye ciburà pâra wiâra é pai wâdé kée. Â wiàna càcaa wàrapwiri, â é péa tépàgàgà, gée goo i upwâra.

²³Pwiri wà tèpa Juif, âna rà o mwa wâjué còwâ, â rà cèikî naa goo Pwidueé. Â wiàna wàrapwiri, â pwa pàtamee, ma é naarà gée còwâ naa goro i upwâra. ²⁴Ba ùna é naagà gée, naa goro i upwâra na tòimiri goo, âna càcaa muru a pwa. Ba wâgà, âna gâ pwi ditàra upwâra còpaaci. Â napwa naa goo wà tèpa Juif, âna rà tèpa âji ditàra, é upwâra, na nye tòimiri goo. Â dau ticècoé tà Pwidueé, ma é naarà gée còwâ naa goro i upwâra.

Ée mwa udò é Ba Isaraéla

²⁵Ûu, co tèpa béeò naa na nee Kériso, guwà cibwaa pi-ina kàwà! Ba dau wâru pâ namuru, na câguwà caa tâmogòori. Â nûmoo na guwà tâmogòori, é âji pai pwa goo wà tèpa Juif, é muru na ia tàbinyiri† béaa.

Wàèni: Wiàna pàra tàpé, âna tàutàra na rà cèikî, êco na o càra caa ciburà wàrapwiri. Ba wiâra é câbawâdé kà Pwidueé, â wà pàra tàpé na càra caa tèpa Juif, âna rà o medarié. Â, na rà cau me còwâ wà tàpéebà, â wà mwara tèpa âji Juif, âna rà o tapoo cèikî còwâ[¶]. ^{26j}Â, na pàara-bà, âna é Ba Isaraéla, âna ée mwa udò. Ba jèe wii naa na Tii Pwiciri é popai bèeni kà Pwidueé, pâ:

Ée mwa me gée *Siona

wà pwi a pa-udòjè.

Ée me ba na é tipi

†**11:17** Dernière phrase—Grec: Pwa kâgà gée goo é wàé.

‡**11:25** Tàbinyiri—Secret.

¶**11:25** Grec: Càcaa nûmoo na guwà niimiri pâ guwà tèpa tâmogòorimuru. Wâdé na guwà tâmogòori é auniimiri na tàbinyiri bèeni: O gòo pûru é auwâru gée goo tèpa Isaraéla, tiagoo na rà tème diri tàpé na càra caa tèpa Juif.

^h**11:17** Éféso 2.11-19 ⁱ**11:22** Ioane 15.2,4 ^j**11:26** Ésaïe 59.20-21

tèpa gòobàra lakobò[§].

²⁷kGo pacoo ma wàilà
auipwataâboro.

Go pwanauri pâ èpà,

pâ tûa na rà pwa.Ésaïe 59.20; 27.9

²⁸Âjupâra pâ, wâru tèpa Juif na
tàutàra goo é *Picémara Wâdé. Â rà
jèe pâ nau tèpa cicara wà Pwiduee.

Â é pwiibà, âna pâ nau wâdé ba
kàwà, wâguwà na câguwà caa tèpa
Juif. Êco na wà Pwiduee, âna é jèe
pitòrigari tèpa Juif, ba na rà pwi Ba
kêe. Â é ipwataâboro tà tèpa jo-
joororà. Â dau wânümee tàra. ²⁹Ba
câe caa pa còwà é pwina é naa. Â
câe caa naa càué tà tàpé na é jèe
todàra.

³⁰⁻³¹Béaa, âna wâguwà, [na
câguwà caa tèpa Juif] âna càcaa
nümawà goo Pwiduee. Ûna tàu
tà tèpa Juif, na rà tòpi é pâ wâdé
kêe*, â é naa tàwà. Êco na, [na jè
tòotù, âna] ée mwa nye naa tàra
còwà, é pâ wâdé kêe. ³²Â é jèe
nama wàrapwiri, ba na é paari tâjè
diri é pimeari kêe.

Dau maina pimeari kà Pwiduee

³³lWà Pwiduee, âna é dau maina
ma pwényuâa awé! Â po dau maina
é pimeari kêe, ma é pâ wâdé na
é pwa! Dau wâgòro ma wâdòiti ji-
ijè, é autâmogòorimuru, ma auni-
imiri kêe! Wàilàapà, na tâmogòori é
pâ autûari kêe? Â wàilàapà, na tâ-
mogòori é pai pwa goro pai waké
kêe? ³⁴mBa jèe wii naa na Tii Pwicîri
pâ:

Wàilàapà na tâmogòori

auniimiri kà Pwi Ukai?

Wàilàapà na ina tée

cè pwina é pwa?Ésaïe 40.13

³⁵nWàilàapà na naa tée cè muru,

ba na é pitòowâri tée

wà Pwiduee Caa?Job 41.3

³⁶oBa diri é pâ namuru, âna nye me

gée gooé. Â nye wâé, na é pwa diri

é pâ muru, ba kêe. Wâjaaé é pai

maina ma muugère, dàra gòiri awé!

Amen!

câmu goro pai wâro kâjè

(Naporomee 12.1-15.13)

Ârapwaailò na wâro

12 ^pTèpa béeò naa na nee
Kériso, é dau meaarijè wà
Pwiduee, â é pwa pâ pwina wâdé
ba kâjè. Gée goo pwiri, â go ilari
jiiwà, gée na âji pwâranümoo, pâ,
guwà pipanuâwà bamwara tée, ba
na guwà pwacèwii é *ârapwaailò na
wâro, na dau wâdé tée. Â wâé kaa
pwiri é âji pwapwicîri, na pâri ma
guwà naa tée.

²Guwà cibwaa ipwacèwii tèpa
âboro gòropuu. Â guwà panuâwà tà
Pwiduee, ba na é tòotéri é pwâranü-
mawà, [ma é auniimiri kàwà, ma
é càrawà]. Êpwiri, âna guwà o tâ-
mogòori é câbawâdé kêe, na pâri
ma guwà pwa—na âjupâra, ma
wâdé, ma tâbawée.

[§]**11:26** lakobò—Pwi jojooro diri tèpa Juif. Còo mwara Abéraama, ma
Isaaka, ma lakobò naa na Neeremuru (Vocabulaire) naa pwâadàra tii.

^{**}**11:30-31** Tàu tà tèpa Juif, na rà tòpi é pâ wâdé kêe—Grec: Càra caa
pitère dèe.

^k**11:27** Jérémie 31.33-34 ^l**11:33** Ésaïe 55.8-9

^m**11:34** Ésaïe 40.13; 1 Korénito 2.16 ⁿ**11:35** Job 41.3

^o**11:36** 1 Korénito 8.6 ^p**12:1** Roma 6.11,13; 1 Pétèru 2.5

Jèpa naa tâjè jèpa âraimeai

^{3q}Napwa naa gooò, âna é naa tîo, naa goro piticèmuru naa goo, é pâ wâdé kêe, wà Pwiduee, [ûna é pitòrigario, ba na go pwi *apostolo kêe. Êkaa na, o pâri ma] go jèpa ina tàwà jècaa, pâ: Gà cibwaa nimiri pâ pwamuru naa googà. Bwa, gà ipakîrigà, â gà pinünüma bwàti. Â gà pitèigà bwàti, wiâra é pai cèikî, na é naa tâgà wà Pwiduee.

^{4r}Gà côo, wâna naijè, âna wâru é pâ na ére. Â é jèpa ére bèepwiri, âna nye jèpa pi-itè wakè kàra. ⁵Â wàrapwiri naa gooje, wàijè na jè wâru. Ba caapwi naijè, na jèe caapwi ma wà Kériso. Â jèpa pwa é jèpa wakè kâjè. ^{6s}Ba wà Pwiduee, âna é jèpa naa tâjè é jèpa âraimeai, [ba na jè piè-nawéna kêe].

Êkaa na wiàna é naa tâgà é wakè goro *péroféta, â wâdé na gà pwi a pa popai kêe, wiâra é câmu goo cèikî'gà. ⁷Â wiàna é naa tâgà, ma gà pwi a pitu tà pàra tàpé^{††}, â wâdé na gà pitu tàra. Â wiàna é naa tâgà, ma gà pwi a pacâmuri, â gà pacâmuri.

⁸Â wiàna gà pwi a pagòo pàra tàpé, â gà pagòorà. Â wiàna gà pwi a-imeai, â gà naa, â gà cibwaa câmuri. Â wiàna gà pwi a-ipopa ba, â gà pwa, gée na âji pwâranümagà. Â wiàna gà pwi a pwa na wâdé ba kà pàra tàpé ma pitu tàra, â gà pwa naa na ipwàdé.

Câmu kâra wâro kà pwi a cèikî

⁹Napwa é pimeari kàwà, âna wâdé na âji pimeari. Guwà cibwaa gòmapwa. Â wâdé na guwà èpàri ma miiri diri é pwina èpà, â guwà ciburà tâa goo é pwina wâdé. ^{10t}Â guwà pimeariwà, goro é âji pwâranüma, ba guwà tèpa aèjii, naa na nee Kériso. Â guwà pipa-pwicîriwà. ¹¹Guwà cibwaa pwaora, na guwà piè-nawéna kà Pwi Ukai. Â guwà tà tàcî, â guwà wakè ba kêe, gée na diri é nii kàwà ma pwâranüma.

^{12u}Guwà ipwàdé, gée goo cèikî kàwà, naa goo é pwina é pwa, ba kàwà, wà Pwiduee. Â wiàna é tèepaa mariwà é aré, â guwà pidàp-wicâriwà, â guwà ciburà pwap-wicîri. ^{13v}Â wiàna wà tèpa cèikî béewà, âna ticè tàra cè jè muru, â guwà naa tàra. Â guwà tòpi bwàti, tàpé na rà me mariwà.

^{14w}Napwa naa goo wà tàpé na rà pwa tàwà na èpà, â guwà ilari jii Pwiduee pâ, na é *pwényun-yuâarirà. Ûu, guwà ilari é aup-wényunyuâari kêe, â guwà cibwaa tojiirà.

¹⁵Guwà ipwàdé, ma wà tàpé na rà ipwàdé, â guwà i, ma tàpé na rà i. ^{16x}Guwà cibwaa pinadàrù tèpa âboro. Â guwà pwa ma caapwi, é pai meaarirà kàwà, pwacèwii na, cau tèpa âboro na pwamuru naa goorà. Â guwà cibwaa ipwamainawà. Â

^{††}**12:7** Gà pwi apitu tà pàra tàpé—Wàèpwiri pai ina wàra Dikona.

^q**12:3** 1 Korénito 12.11; Éfeso 4.7 ^r**12:4** 1 Korénito 12.12,27

^s**12:6** 1 Korénito 12.4-11; 1 Péteru 4.10-11 ^t**12:10** 1 Péteru 1.22

^u**12:12** 1 Tésalonika 5.16-18 ^v**12:13** Héberu 13.2

^w**12:14** Mataio 5.44; 1 Korénito 4.12 ^x**12:16** Proverbes 3.7

guwà cibwaa niimiri pâ, guwà tèpa dau tâmogòrimuru[‡].

Tûa kâjè naa jaa pâ âboro diri

¹⁷⁻¹⁹^{yz}Wiàna pâri, â guwà mudàra, ma guwà wâro na pinaanapô, ma wailà diri. Â guwà mudàra, ma guwà pwa é pwina wâdé, na ara diri pâ âboro. Tèpa âji béeò, guwà cibwaa pitôowâri tà pàra tàpé. Wiàna rà pwa tàwà na èpà, â guwà cibwaa pawâjuépiri tàra còwà é èpà na rà pwa tàwà. Â guwà panuâ tà Pwidueé é pwiibà, ba wàé, na ée mwa tèi, ma pwa wârimuru tàra. Ba é ina wà Pwi Ukai, naa na *Tii Pwicîri pâ:

Nye wâgo co,

na go o mwa pitôowâri,

[tà tàpé na rà pwa na èpà].

Â wâgo co,

na go nye jèpa naa tàra

pumara é tûa kàra. Deutéronome 32.35

²⁰^aÂ jèe wii mwara naa na é jè ére na Tii Pwicîri pâ:

Wiàna é copwa

wà pwi a pièpàrigà,

â gà naa cè èe.

Na nùmee na é wâdo,

â gà naa cè wâdooé.

[Â é pai kamu kêe]

âna o dàuru ânye tòo,

na tâa gòro pûruê. Proverbes 25.21-22

[Â wâguwà, âna wâdé na guwà pwa é pwiibà.] ²¹Â guwà cibwaa nama

pièdò é èpà. Â wâdé na guwà pièdò jii é èpà, goro é pwina wâdé.

Pitêre dà tèpa pitûâ kâra napô

13^bGuwà pitêre dà tàpé na tâa gòrà é pitûâ naa na napô. Ba wiàna rà pitûâ, âna wà Pwidueé, na é tòpòrà. Ba nye ticè na é pitûâ, wiàna câé caa naa tàrù tée, wà Pwidueé. ²Wà pwina tàutée dàra pitêre dàra é pâ naèà, âna é cicara é pwina é tòpò wà Pwidueé. Â wà pwiibà, âna ée mwa tòpi é wârimuru kêe.

³^cWiàna jè pwa é pwina wâdé, â o càcaa wâgotâjè, goo tàpé na rà pitûâ kâjè. Êco na, wiàna jè pwa na èpà, â o nye wâgotâjè goorà. Êkaa na, gà pwa na wâdé, ba na o wâdé tàra wâgà.

⁴Ba wà tèpa pitûâ, âna rà pwacèwii tèpa ênawéna kà Pwidueé. Â é wakè kàra, âna, na rà pitu tâgà ma gà pwa na wâdé. Â pwa tàrù kàra, ma rà pwa wârimuru tâgà. Ba wàépwiri mwara pwi wakè na é naa tàra wà Pwidueé. ⁵Êkaa na, wâdé na gà pitêre dàra, ba na o câé caa putàmu naa googà, wà Pwidueé. Â jèpwi mwara: Gà tâmogòori, naa na *pwâratùra-nigée-googà, pâ, é pitêre dàra, âna wâdé ma *tàrù.

⁶^dWâdé mwara, na gà naa é mwani wâripû. Ba wà tàpé na rà tòri é mwani, âna wà Pwidueé, na é naa tàra é wakè bèepwiri. ⁷Â gà

[‡]**12:16 É**, Â wâdé na guwà caapwi. Guwà ipakîriwà. Guwà pwa é pâ wakè, na càcaa nùma wà pàra tàpé, na rà pwa. Guwà cibwaa ipwamainawà, â guwà cibwaa niimiri pâ guwà tèpa dau tâmogòrimuru.

^y**12:17-19** 1 Tésalonika 5.15

^z**12:17-19** Deutéronome 32.35; Mataio 5.39

^a**12:20** Proverbes 25.21-22; Mataio 5.44

^b**13:1** Proverbes 8.15; Tito 3.1 ^c**13:3** 1 Pétèru 2.13-14

^d**13:6** Mataio 22.21

naa tà pàrà tàpé é pwina gà nye pitôowâri tàrà. Wiàna é wâripû, â gà wâri. Â wiàna é pitêre dâra, â gà pitêre dâra. Â wiàna é ipakîri, â gà ipakîrigà.

Pimeaari âna Naèà kâjè

^{8e}Wiàna pwa kéredi'gà, â wâdé na gà wâri wâi. Êco na nye pwa jè caapwi muru na càcaa pâri ma gà wâri diri—âna é pimeaari! Ba wâdé na gà ciburà meaari pàrà tàpé. Â wiàna gà wàrapwiri, â gà nye pitêre dâra bwàti, é *Naèà. ^{9f}Wâru é pâ autûâri, wâna é Naèà. [Wàilà-ni pàrà pwi]:

Gà cibwaa toomura (gà cibwaa cîaa jii tô wâdàgà, é, wà pwi éagà);

Gà cibwaa tètâmwara âboro;

Gà cibwaa mura^{¶¶};

Gà cibwaa iari é neemuru pàrà tàpé. Exode 20.13-17

Ê ère diri é pâ autûâri bèeni, bau diri é pàrà pwi, âna caatâa, naa na é caapwi popai bèeni, pâ:

Gà meaari tèpa âboro^{§§}, pwacèwii é pai pimeaarigà còwâ. Lévitique 19.18

^{10g}Ba wiàna jè meaari cè pwi jèpwi, â jèe nye po dau pwacoé ma jè pwa tée é pwina èpà! Êkaa na, wiàna jè meaarirà, â jè pitêre dâra bwàti é Naèà.

Wârori wâro na é pwéelaa

^{11h}Guwà tàcî, [â guwà wârori bwàti é pwina go tàgére ina tàwà].

Guwà tâmogòori bwàti é pàara na jè gére wâro na. Ba ée jèe pâmwünyabwerijè é tòotù, na ée mwa bàra pa-uddòjè na wà Pwiduée, [â é naa tâjè é *âji wâro jaaé].

Béaa, na jè mara cèikî naa goo Kériso, â é tòotù bèepwiri, âna é bwaa wâiti. Â nabâni, diri na pâ tòotù, âna ée jèe dau pime mwünyabwerijè. ¹²ⁱBa é ne, âna ée jèe nabwé, â ée jèe ègòdò i tòotù.

Êkaa na, wâdé na jè patâjii é pâ tûa na èpà, na jè pwa naa ne. Â jè popa é neemuru paa, târa wakè na pwaa. ^{13j}Wâdé na guwà wârori é wâro na tàrù ma wâdé, naa na pwéelaa. Guwà cibwaa dau wâdo ma ija; â guwà cibwaa ipuu imudi ma pàrà tàpé; â guwà cibwaa pièbà, ma iputâmu.

^{14k}Â wâdé na guwà caapwi ma wà Pwi Ukai Iésu Kériso, ma é pwacèwii é ârabwée na é wâgoowà. [Guwà ciburà pitêre dèe] â guwà cibwaa nama popawà é pâ câbawâdé kàwà, ba na guwà pwa pâ tûa na èpà.

Jè meaari tèpa béejè na càcaa mwü cèikî kàra

Cibwaa pitèirà

14 ^lGà tòpi diri tàpé na rà *pâra wiâ Pwi Ukai. Ipaiwà mwara naa goo wà tàpé na càcaa mwü bwàti é cèikî kàra. Â gà

^{¶¶}**13:9** Gà cibwaa mura—Pàrà Tii Pwicîri naa na grec, âna rà naagée pâ popai bèeni: Â gà cibwaa ina cè popai na pwâ, naa goo cè pàrà âboro.

^{§§}**13:9** Tèpa âboro—Grec: Pwi âboro na é tâmwünyabwerigà, é, pwi jèneregà.

^e**13:8** Mataio 22.39-40; Jacques 2.8

^f**13:9** Exode 20.13-15,17; Deutéronome 5.17-19,21 ^g**13:10** 1 Korénito 13.4-7 ^h**13:11** Éféso 5.14; 1 Tésalonika 5.6-7 ⁱ**13:12** 1 Ioane 2.8

^j**13:13** Luka 21.34; Éféso 5.18 ^k**13:14** Éféso 5.11 ^l**14:1** Roma 15.7

cibwaa pitèirà ma pi-inarà. ^{2m}Pwiri wâgà, âna péa wâdé tâgà diri è pâ utimuru. Êco na wà pwina cà-caa mwü è cèikî kêe, âna pwiri câé caa uti è noo kêra macii*. ³ⁿÂ gâ cibwaa pi-inaê ba èpà. Â wà pwi-ibà, âna é cibwaa pitèigà mwara. Ba wà Pwiduee, âna é nye cau tòpiwà diri. ^{4o}Wâgà wàa, ma gâ pitèi è pwi ênawéna kà pwi jèpwi? Ba nye wâco pwi ukai kêe, na ée mwa pitèié, wiàna é wâdé, é, wiàna é èpà†. Â ée mwa nye pitu tée, ba na é pwa pwina wâdé.

^{5p}Wàrapwiri naa goo tàpé na rà niimiri pâ, nye pwa jè tòotù na pwicîri. Â wà pàra tàpé mwara, na rà niimiri pâ, êdiri pâ tòotù, âna ipaiwà. Ba wâdé na rà nye jèpa pi-wéaari, è jèpa auniimiri kêra; â na rà jèpa cimwü naa goo.

⁶Wà tàpé na rà picâdàrù⁺ è tòotù, âna rà wàrapwiri, ba na rà papwicîri Pwi Ukai Pwiduee. Â wà tàpé na rà ija diri è pâ utimuru, âna rà nye wàrapwiri mwara, ba na rà papwicîriê. Â rà ipwaolé tée diri goo. Â wà tàpé na càra caa uti è noo kêra macii, âna rà pwa mwara bèepwiri, ba na rà papwicîri wà Pwiduee. Â wailà mwara, âna rà pwaolé tée.

Jè wâro ba kà Pwi Ukai

⁷Câjè caa piwâro ba kêjè co, â câjè caa bà ba kêjè co. ^{8q}Ba wiàna jè wâro, â wâdé na jè wâro ba kà Pwi Ukai: Â wiàna jè bà, â jè bà ba kêe. Ba naa na wâro, ma naa na è bà, âna jè tèpa ênawéna kà Pwi Ukai. ⁹Ba wà Kériso, âna é bà, â é wâro còwâ gée na aubà, ba na é pwi ukai kà tèpa bà, ma tèpa wâro.

^{10r}Êkaa na, wà tàpé gée goowà, na rà pitèi tèpa cèikî béerà, â wâdé na rà coo! Â ipaiwà naa goo tàpé na rà niimiri pâ mwü è cèikî kêra—na rà cibwaa ipwatétéri tà pàra tàpé. Ûu, guwà nabwé! Ba jè mwa cau cima diri, ara Pwiduee, naa na è aupitèimuru kêe^l. ^{11s}Ba jèe wii naa na *Tii Pwicîri pâ:

Wàeni popai kôo,
wâgo Pwi Ukai
na go naa wâro.
Go ina ba gòo:
Rà o cau me dòo
tùu jùrurà arao,
pwamaina needô,
wâgo Pwiduee. Ésaïe 45.23

¹²Ba [o mwa pwa è tòotù, na] ée mwa todajè wà Pwiduee, ba na jè jèpa ina tée jècaa è âjupàra kêra è pâ tûa kâjè jècaa.

***14:2** Câé caa uti noo kêra macii—Grec: É ija doromuru co. (Còo nee tii 21.) Wâru pâ naèà kà tèpa Juif naa goro è utimuru. Êco na é tipijè wà Kériso gée goo diri è pâ pwiibà.

†**14:4** Wiàna é wâdé, é, wiàna é èpà—Grec: Wiàna é coo, é wiàna é tûu.

‡**14:6** Picâdàrù—Faire une distinction.

^l**14:10** Grec: Â wâgà, âna gorodà na gâ pitèi tèpa aéjii'gà? É, wâgà, âna gorodà na gâ ipwatétéri tà tèpa aéjii'gà? Ba jè mwa cau coo naa na aupitèimuru kà Pwiduee.

^m**14:2** Genèse 9.3–4 ⁿ**14:3** Kolosé 2.16

^o**14:4** Matalo 7.1; Jacques 4.11–12 ^p**14:5** Galatia 4.10–11

^q**14:8** Galatia 2.20 ^r**14:10** 2 Korénito 5.10

^s**14:11** Ésaïe 45.23; Filipi 2.10–11

Cibwaa nama rà pwa na èpà

¹³Jè cibwaa tà ciburà pitèi ma pi-ina pwi jèpwi. Wâdé na gà tâa goo pai niimiri bèepwiri, pâ, ticè jè muru cèna gà pwa, cèna ténoori è cèikî kà pwi béégà, ma nama é pwa na èpà.

¹⁴^tNapwa naa goodò, âna é jèe nye inapàpari tōo wà Pwi Ukai Iésu, pâ, nye ticè utimuru na pwiçiri tâjè. Êco na wà pwi jèpwi, âna wiàna é niimiri pâ, pwiçiri é jè utimuru, â nye pwiçiri ba kée. ¹⁵^uÂ wiàna gà tubaèpà tà pwi a cèikî béégà, goro é utimuru na gà ija, â jèe câgà caa wâro wiâra é pimeaari; â é pai ija'gà, âna càcaa wâdé. Ba wà Kériso, âna é bà ba kée mwara. ¹⁶Pwiri gà tâmogòori pâ, é pwina gà pwa, âna muru na càcaa pwiçiri. Êco, na càcaa wâdé na pinabaèpà [è nee Kériso]^s, gée goo é pâ tûâ'gà.

¹⁷Ê ija ma wâdo, âna càcaa âjimuru, [ba kâjè tèpa ênawéna] naa na *Mwaciri kà Pwidueé. Ê pwina âjimuru, âna é wâro na *târù [na ara Pwidueé] bau é pinaanapô ma ipwadée, na é naa tâjè é Nyuâaê Pwiçiri. ¹⁸Wiàna gà wàrapwiri, pai piênawéna'gà, ba kà Kériso, â o wâdé tà Pwidueé wâgà. Â o wâdé tà tèpa âboro mwara wâgà.

É pame pinaanapô

¹⁹^vGà pwa é pâ muru na o pame é pinaanapô, bau é pâ muru na o pagòo é cèikî kà tèpa béégà. ²⁰^wÂ gà cibwaa tubaèpà é wakè kà Pwidueé, goro é utimuru'gà!

Âjupâra pâ, go tàgére ina pâ, diri é pâ utimuru, âna wâdé ba kâjè. Êco na càcaa wâdé, wiàna diri é pâ utimuru na gà ija, âna ténoori é cèikî kà pàra tàpé, ma nama rà pwa na èpà.

²¹Êkaa na, wâdé na gà câmuri, cè pai ija ma wâdo'gà. Gà cibwaa ténoori é cèikî kà pwi béégà goo cè pwina gà ija ma wâdo—wiàna noo kâra macii, é wiàna dipâa. ²²Â gà cibwaa inapàpari imudi, é auniimiri'gà naa goo pwiri. Gà pwàniri pwiri, ba na o nye wàco Pwidueé na cōo.

Napwa naa googà, â o cidòri nyuâagà, wiàna ticè na piigà^{**}, naa na pâ tûâ'gà ma auniimiri'gà. ²³Êco na, wiàna gà piwâ naa goo pai ija'gà é jè muru, â [wâdé na câgà caa ija. Ba] wiàna gà ija, â gà jèe còobé jii é aucèikî'gà. Â gà pwa na èpà, â ée mwa tèigà wà Pwidueé.

Jè ipwacèwii Kériso

15¹⁻²^xJè cibwaa wâro ba kâjè co. Wàijè na mwü é cèikî kâjè, âna wâdé na jè pidàpwiçiar-ijè goo pàra tàpé na càcaa mwü é cèikî kàra. Â jè ipwadàra ma jè pwa cè muru na wâdé tàra, â jè pitu tàra, ma pagòo cèikî kàra. ³^yBa [jè pâra wiâ] Kériso, na câé caa wâro ba kée co. Ba jèe wii naa na *Tii Pwiçiri pâ: Na rà tànyirigà, âna rà tànyiriô. Psaume 69.10

⁴^zÊdiri pâ popai naa na Tii Pwiçiri, âna jèe tàmara wii, ba na pacâ-murijè. Ba rà pagòojè, ba na maina

^s**14:16** Pinabaèpà é nee Kériso—é, Pinabaèpàgà.

^{**}**14:22** Ticè na piigà—é, Ticè na pitòtigà goo, é pwâratùra-nigée-googà.

^t**14:14** Apostolo 10.15; Tito 1.15 ^u**14:15** 1 Korénito 8.11-13

^v**14:19** Roma 12.18, 15.2 ^w**14:20** 1 Korénito 8.13

^x**15:1-2** 1 Korénito 10.24,33 ^y**15:3** Psaume 69.10

^z**15:4** 2 Timotéo 3.16

cèikî kâjè, na pàara na jè bwaa pita-pacîri, naa na pidàpwicâarijè, i pâ auinabéaa kà Pwiduee. ⁵ Ba é pidàp-wicâari bau é ipagò, âna me gée goo Pwiduee. Â wâdé na é nama guwà caapwi, naa na pwâranūma ma auniimiri kàwà, pwacèwii é tûâ kà Kériso Iésu. ⁶ Â gée goo kaa pwiri, â guwà o capai pwamaina Pwiduee, wà pwi caa kà Pwi Ukai kâjè, Iésu Kériso.

⁷ aGuwà pitòpiwà bwàti, wàra pai tòpiwà kà Kériso. Â wàrapwiri, â [wà tèpa âboro, âna rà] o pwamaina wà Pwiduee.

É me wà Kériso ba kà diri tèpa Ba

⁸ bGo ina tàwà pâ: Wà Kériso, âna é me naani gòropuu, ba na é pwi ênawéna kà tèpa *Juif. Â é paari pâ, wà Pwiduee, âna é pacoo é pâ auinabéaa kée tà tèpa jooorojè. ⁹ cÂ wà tàpé na càra caa tèpa Juif, âna rà pwamaina Pwiduee mwara, gée goro é pai wâdé kée ba kàra. Ba jèe nye wii naa na Tii Pwicîri pâ:

Go o nyabiri dò;
pwamaina neegà
naa nabibiu kàra pâ Ba.Psaume
18.50

¹⁰ dÂ jèe wii mwara naa na jè ére, pâ:

Guwà cau ipwàdé,
wâguwà pâ Ba.
Guwà cau nyabiri
mara Ba kée,
pwi Ba kà Pwiduee.Deutéronome
32.43

¹¹ eÂ jèpwi mwara, âna:

Pwamaina Pwi Ukai,
tèpa âboro diri.

Guwà nyabiri dò
é pwényuâa kée,
wâguwà pâ Ba!Psaume 117.1

¹² fÂ é ina mwara wà *péroféta Isaia,
pâ:

Ée mwa cimadò
pwi gòobàra Jessé^{††}.

É mwa pitûâ wâé
kàra diri pâ Ba.
[Nye gée gooé kaa,
pâ aupwényunyuâari,
na me gée goo Pwi Ukai.]

Nye majoroé wâé
na rà cèikî naa goo.Ésaïe 11.10

¹³ Ba wà Pwiduee na é naa tâjè é cèikî, na jè bwaa tapacîri diri pâ wâdé na ée mwa naa tâjè. Wâdé na é nama guwà tâbawée, naa na pinaanapô ma ipwàdé, gée goro é cèikî kàwà naa gooé. Â, na wàrap-wiri, â o maina too é cèikî kàwà, naa na pai tapacîri kàwà, gée goro é pàtàmara é Nyuâaé Pwicîri.

É piênawéna kà Kériso wà Paulo

¹⁴ Ico tèpa béeò naa goo Kériso, âna go tâmogòori pâ, guwà tèpa âboro na guwà wâdé. Â guwà tâmogòori bwàti [é pai wàrori é wàro na *tàrù]. Â pâriwà ma guwà pi-pacâmuriwà naa na. ¹⁵ Êco na, naa na é tii bèeni, âna câgo caa piwà, na go taniimiri tàwà é pâ pwina guwà jèe picò. Ba wà Pwiduee, gée goro é *pimeaaari imudi kée, ¹⁶ gâna é pwa ma go pwi ênawéna kà Kériso Iésu, ba kàwà, wâguwà na câguwà caa tèpa Juif. Go jèe

^{††} **15:12** Jessé—Caa kà ukai Davita, pwi joooro Iésu Kériso. (Còo Mataio 1.1-6 ma Apostolo 13.22.)

^a **15:7** Roma 14.1 ^b **15:8** Mataio 15.24 ^c **15:9** Psaume 18.50; Apostolo 3.25 ^d **15:10** Deutéronome 32.43 ^e **15:11** Psaume 117.1

^f **15:12** Ésaïe 11.10; Auinapàpari 5.5 ^g **15:16** Roma 1.5, 11.13

pame tàwà è *Picémara Wâdé, ba na guwà tèpa uràpàra tà Pwiduée, na wâdé ba kée. Â é pitòrigariwà, ba na guwà tèpa âboro kée, goro è Nyuâaè Pwicîri[‡].

¹⁷⁻¹⁸ Â go nye dau ipwàdé kaa, gée goo è wakè kôo ba kà Pwiduée. Â câgo caa pi-ina kôo goro cè pàra muru, â go nye ina co è pwina é nama go pwa wà Kériso, ba bu caapwi ma wàé. Â é nama rà pitère dà Pwiduée, wà tàpé na càra caa tèpa Juif, gée goro è pwàratùra ma tûâ kôo. ¹⁹ [É pwa ma tèepaa gooð] è pà câmu kée, naa na è pàtàmara è Nyuâaè Pwicîri—è pà muru na rà pò goo wà tèpa âboro. Â tapoo gée *Iérusaléma, tèepaa naa na ére Il-lyrie, âna go jèe picémara pitiri è Picémara Wâdé goo Kériso.

^{20h} Êpwiri è wakè kôo na dau wâdé tôo—è pai picémara kôo è Picémara Wâdé, naa na pà ére napô, na càra caa mu tère è popai goo Kériso. Ba câgo caa bari naa gòro è pàaé na é jèe tòpò pwi jèpwi[¶]. ²¹ⁱ Ba go pâra wiâra è pwina wii naa na Tii Pwicîri pà:

Jèe càra caa tère

cè popai gooé;

Jèe càcaa piwiâ tàra

[Picémara Wâdé].

Rà mwa cau côè,

ma tâmogòori [Pwi Ukai].Ésaïe

52.15

Gére pâra kà Paulo

²²⁻²³ⁱ Wâru pà pàara na nūmoo na go pà na caiwà, éco na é ciburà paèràò è wakè bèepwiri. Â nabàni, âna go jèe tubanabwé è wakè kôo naa na napô bèeni. ²⁴ Â go jèe nimiri pà, wiàna go o jèe pâra naa Espagne, â go bwaa tàpo coo jaawà [na *Roma]. Ba o wâdé tôo na wàrapwiri. Â gée na càué, â guwà o mwa pitu tôo, naa na gére pâra kôo.

^{25-26kl} Nabàni, âna go pâra naa Iérusaléma, ba go pame è âraimeai, na rà naa wà tèpa cèikî wà Macédoine ma Akaïe, na càra caa tèpa Juif. Ba [rà ilari jiio pà, na go pame è] âraimeai kàra tà tèpa Juif na rà cèikî naa goo lésu, na rà wà Iérusaléma. Ba wâjaa tàpéebà, âna bwaa wâru na ticè neemururà. ^{27m} Rà nye dau ipwàdé kaa wà tèpa Macédoine ma Akaïe, na rà pitu tàra goro pà neemururà. Ba rà jèe dau tòpi è pà aupwényunyûari, naa na pwàranûmarà, gée goorà.

²⁸ Wiàna go naa diri tàra [i mwani] â go mwa pà jaawà, na go pâra naa Espagne. ²⁹ⁿ Â go jèe tâmogòori pà, go o papaé tàwà, è aupwényunyûari na tâbawée, gée goo Kériso.

Guwà pwapwicîri kôo

^{30o} Tèpa béeò naa goo Kériso, go pi-ilawà, pà, na guwà ciburà gòo

[‡]**15:16** Dernière phrase—é, Â è Nyuâaè Pwicîri, âna é nama é pwicîri ma wâdé tà Pwiduée, è pwi ârapwaailò-bà.

[¶]**15:20** 2e phrase—Ba càcaa nūma Paulo, na é pa ba kée, è wakè kà pwi jèpwi.

^h**15:20** 2 Korénito 10.15-16 ⁱ**15:21** Ésaïe 52.15

^j**15:22-23** Roma 1.13 ^k**15:25-26** 1 Korénito 16.1-4

^l**15:25-26** Apostolo 24.17; 1 Korénito 16.1; 2 Korénito 8.1, 9.2,12

^m**15:27** 1 Korénito 9.11 ⁿ**15:29** Roma 1.11

^o**15:30** 2 Korénito 1.11; Kolosé 4.3; 2 Tésalonika 3.1

goro pwapwicîri tà Pwiduee ba kôo. Ba jè pitànaima naa na cèikî, naa goo Pwi Ukai Iésu Kériso, â naa na è pimeaari, na é naa tâjè è Nyuââé Pwicîri.

³¹ Guwà pwapwicîri, ba na rà o cibwaa tubaèpà tóo wà tàpé *Judée na tautàra dàra cèikî naa goo Kériso. Â guwà pwapwicîri mwara ba kà tèpa cèikî naa Iérusaléma, ba na rà o tòpi bwàti è bépitu na go pa pâdarirà. ³² Â géé na càué, â wiàna nūma Pwiduee, â go o medariwà naa na ipwadée. Â o pâri ma go tàpo nao jaawà.

³³ Wâdé na wà Pwiduee, wàé na é naa pinaanapô, âna é tâa jaawà diri! Amen!

Ipwabwàcu kà Paulo

16 [Guwà tòpi bwàti] wà Fébé^{ss}, tô aéjii kâjè naa na nee Kériso. É tô dikona kâra wâra pwapwicîri wà Cencrées*, â é tô ilàri na wâdé. ² Â, guwà tòpié bwàti, naa na nee Pwi Ukai, wàra pai pwa kâjè, wàijè tèpa cèikî. Â guwà pitu tée, naa na diri pâ muru, ba, wàé, âna po dau wâru tàpé na é pitu tàra, tiagood mwara.

³ ^p[Wâru tàpé naa jaawà, na nū-moo na] guwà ina tàra mwara è bwàcu kôo:

Tà [du duadà] Priscille ma Aquilas, na bà wakè naima ma wâgo ba kà Kériso Iésu. ⁴ Wà du è-bà, âna càru caa piwâ, na ru naa diri, tiagoro na ru naa è wâro kàru, ma ru pitu tôo, â dau wânūmoo tàru. Â rà nye côoinaru mwara diri pâ wâra

pwapwicîri, kà tàpé na càra caa tèpa *Juif;

⁵ Tàra diri tèpa cèikî na rà gére ipitiri naa na pwârawâ kàru;

Tà pwi béeò, Épénète, na é pwi a mara cèikî naa goo Kériso, na province Asia;

⁶ Tà Maria, na é po dau wakè ba maina, ba kàwà;

⁷ Tà Andronicus ma Junias, tupédu jènereò, na bà tâa na karapuu naima. Ru tupédu *apostolo na dau pwamuru naa gooru, â ru tupédu a mara cèikî jiio;

⁸ Tà Ampliatius, pwi âji béeò, naa na nee Pwi Ukai;

⁹ Tà Urbain, na bu piwakè naima ba kà Kériso;

Tà pwi âji béeò Stakis;

¹⁰ Tà Apellès, na é paari bwàti pâ, pwi âboro *tàrù, kà Kériso;

Tà tàpé na pwârawâ kà Aristobule;

¹¹ Tà pwi jènereò, wà Hérodione;

Tà tàpé na pwârawâ kà Narcisse, na rà cèikî naa goo Pwi Ukai;

¹² Tà du ilàri Trifène ma Trifose, na ru dau wakè ba maina ba kà Pwi Ukai;

Tà tô âji béeò Perside, ba wà tôobà mwara, âna é po dau wakè ba maina, ba kà Pwi Ukai;

¹³ ^qTà Rufus, pwi ênawéna kà Pwiduee na pwamuru naa gooé, ma tà tô nyaa kêe, na é pwacèwii na é tôo nyaa kôo;

¹⁴ Tà Asincrite, ma Flégon, ma Hermès, ma Patrobas, ma Hermas, ma wà pàra tèpa béejè naa goo Kériso, na rà wâjaarà;

¹⁵ Tà Filologue ma Julius;

^{ss}**16:1** Fébé—Pwiri wàé na é popa pâ è tii bèeni kà Paulo tà tèpa cèikî wà Roma.

***16:1** Cencrées—Ê ville na é pwi aucoo wànga kâra ville Korénito.

^p**16:3** Apostolo 18.2 ^q**16:13** Maréko 15.21

Tà Néré ma tô naigé kêe, Olimpás,
ma wàilà diri tèpa cèikî, na
wâjaaru.

^{16r}Wâguwà diri, âna wâdé na guwà
pipwabwàcu tàwà, wàra pai pwa kà
tèpa aèjii naa na nee Kériso. Â wàilà
diri tèpa wàra pwapwicîri kà Kériso,
âna rà panuâ paé mwara é bwàcu
kàrà tàwà.

Bénabwé popai

^{17s}Tèpa béeò naa na nee Kériso,
[pwa jè muru na nümoo na go bwaa
ina tàwà]: Guwà ipwacôoco wà tàpé
na rà tadàrù é picaatâa kàwà, â na
rà cicara é popai na guwà jèe tòpi.
Â rà pwa ma ténoori é cèikî kà pàra
tàpé. Guwà cibwaa picaatâa ma
wàilà. ^{18t}Ba wà tàpéebà, âna càra
caa piênawéna kà Kériso, Pwi Ukai
kâjè. Ba rà pàra wiâra é câbawâdé
kàrà[†], ma pâ naèà kàrà. Â rà pwa
cuka tà tèpa âboro, ba na rà ipa-
imwûru tàpé na càra caa gòo naa
na cèikî, tàpé na rà bwaa càcaa pâri
ma rà côoina bwàti é pai pwa goro
é èpà.

^{19u}Napwa naa goowà, âna go ip-
wàdé, ba rà còo diri pâ âboro, pâ,
guwà pitère dà wà Pwi Ukai. Â wâdé
na guwà picôoina bwàti, ba na guwà
pwa é pwina wâdé, â guwà upiri é
èpà. ^{20v}Â wà Pwiduée, pwi a naa
pinaanapô, âna ée nama guwà còo-
gai *Caatana.

Wâdé na wà Pwi Ukai Iésu Kériso,
âna é *pwényunyuâariwà goro
é *pimeaari imudi kêe. Cidòri
nyuâawà!

Ipwabwàcu kà pàra tàpé

^{21w}Rà ina bwàcu kàwà mwara wà
Timotéo, pwi béeò goro wakè, wàilà
ma tèpa jènereò, Lucius, ma Jason
ma Sosipater.

²²(Â wâgo mwara, wà Tertius, na
go wii é tii bèeni, naa na nee wà
Paulo, âna go pwabwàcu tàwà naa
na nee Pwi Ukai, na é caajurijè.)

^{23x}Â wà Gàius mwara, na go pitâa
jaaé, âna é pwabwàcu tàwà. Â wâ-
jaaé kaa, na rà pitapitirirà na diri
é wàra pwapwicîri ni. Wàilu mwara,
âna ru pwabwàcu tàwà, wà Éraсте,
pwi a wéaari mwani kàra ville, ma
wà Quartus, pwi béejè naa na nee
Kériso. { ²⁴Wâdé na é pwényun-
yuâariwà diri wà Pwi Ukai Iésu
Kériso, goro é pimeaari imudi kêe
na dau maina. Amen. }

Ipwamaina Pwiduée

^{25-26y}Jè pwamaina Pwiduée, na é
tâa napwiri, nabàni, ma dàra gòiri
awé. Wàé na mwa nama cimwû
é cèikî kàwà, naa goro é *Picé-
mara Wâdé goo Iésu Kériso. Ba ékaa
pwiri, é câbawâdé kêe, na tàbinyiri
gée na autapoo goo. Â nabàni, âna
é tûâri pâ, é pwi popai bèepwiri, âna
inapàpari, târa diri é pâ Ba, na càra
caa tèpa Juif. Ékaa na rà o cèikî naa
gooé, ma pitère dèe. Â wàépwiri na
o coo, é pwina rà jèe tàmara ina
béaa wà tèpa *péroféta.

²⁷Üu, jè pwamaina Pwiduée na é
caapwi co, wàé na tâbawée é autâ-
mogòrimuru kêe. Wâdé na jè pwa-

[†]**16:18** Câbawâdé kàrà—Grec: Nanaarà.

^r**16:16** 1 Korénito 16.20; 1 Pétérù 5.14

^s**16:17** Mataio 7.15; Tito 3.10 ^t**16:18** Filipi 3.19; 2 Pétérù 2.3

^u**16:19** Roma 1.8; 1 Korénito 14.20 ^v**16:20** Genèse 3.15

^w**16:21** Apostolo 16.1-2, 19.22, 20.4 ^x**16:23** Apostolo 19.9; 1 Korénito
1.14 ^y**16:25-26** Roma 1.5; Éfésò 1.9, 3.5,9; Kolosé 1.26

maina ê muugèrè kêe, na jè côo gée
goo lésu Kériso, dàra gòiri awé!

Wâdé na wàra! Amen!

Pâbéaa kâra tii kà Paulo

tà tàpé

Korénito

Bétapoo popai

Wailàapà na wii tii bèeni?

Wà Paulo, pwi *apostolo. Â é tâa jaaé wà Sostène.

É wii wiidà?

Nabibiu kâra *naja 53 ma 55, na pàara na é tâa Éféso wà Paulo. (Cò Apostolo 19.8-10.)

É wii tâi?

Târa é wâra pwapwicîri wâ Korénito, ville wâ napô Grèce. Wà Paulo, âna é tapoo é wâra pwapwicîri wê, na ia é picémara târa é *Picémara Wâdé goo lésu, na naja 51, é, 52. (Cò Apostolo 1.1-18.) É wii ârapapé tii tà tàpé Korénito wà Paulo, êco na ârailu co na tâa na *Tii Pwicîri. Pwi tii bèeni, 1 Korénito, âna béârailu kâra tii kée târa. (Cò 1 Korénito 5.9.)

Cina é wii?

Korénito, âna ville na maina na é wâmwünyabweri é bàrawià, â wâru pâ âboro na rà mu tèepaa naawê, gée na pâ napô na wâiti. Â rà popa me wiàrà pâ nyamanya kâra, gée na pâ pwapwicîri kàra béaa, na ité jii é âji cèikî naa goo lésu Kériso. Ba wà pàra tàpé, âna rà ina pâ, nye êco é nyuâajè na piâjimuru, â càcaa naiijè; êkaa na wâdé na jè wâro imudi goro naiijè.

Wâru tèpa cèikî na rà tapoo pâra wiàra pâ nyamanya bèepwiri. Â rà niimiri pâ, tâa târa é autâmogòorimuru na wâgòro, jii pàra tàpé, â rà ipwamainarà goo. Â càra caa pitèrèrà, â pitadàrù é wâra pwapwicîri. Â wà Paulo, âna é wii, ba na é ina târa pâ, na rà cibwaa wàrapwiri pai pwa kâra. É wii mwara, ba na é ina târa pâ muru na rà tawèerié goo (7.1,25; 8.1; 12.1; 16.1,12).

Dà ère é tii bèeni?

É ina wà Paulo pâ, wâdé na caapwi pwâranüma tèpa cèikî (1.10-17). Càcaa wâdé na jè piputàmu, ma popa tèpa cèikî béejè naa na aupitèimuru (naporomee 6). Jè cibwaa ipuu imudi, ma wârori é wâro imudi (naporomee 5).

Jè cibwaa ipwamainajè goro é autâmogòorimuru kâjè. Ba âji autâmogòorimuru, âna me gée goo Pwidueé, â càra caa còoina wà tèpa âboro gòropuu. É pai bà kà lésu, ma pai wâro còwâ kée gée na aubà, âna muru na dau pwamuru naa goo, naa na cèikî kâjè (1.18-2.14; ma naporomee 5).

É pacâmurijè wà Paulo goro é pai wâro na pwicîri kà pwi âji a cèikî naa goo wà lésu, naa nabibiu kà tèpa âboro na ité é pwapwicîri ma nyamanya kâra. É jèe tipijè wà Kériso, â ticè na papwicîri jiiijè. Êco na jè ipwacòoco, ba càcaa diri pâ muru na wâdé ba kâjè, â wà Paulo, âna é tacoo goojè, ba na jè cibwaa pwa cè muru na tanoori é cèikî kà pwi jè béejè (naporomee 8-10).

É ina pai pwa wàra picaatâa. É napéaati pâ âraimeai na é naa tâjè wà Pwidueé, ba na jè ipagòjè

naa na wâra pwapwicîri. Jè cibwaa pwa-imudirimuru goro pâ âraimeai. Wâdé naa pitòimiri è pai pwa kâjè na jè pwapwicîri (naporomee 11-12).

Pwi muru na âjimuru jii diri pàra muru, âna è pimeaaari. Wâdé na èdiri è pwina jè pwa, âna me gée goo pimeaaari (naporomee 13).

É ina wà Paulo pai pwa goo è pai wâro còwâ kâjè gée na aubà (naporomee 15). É pai wâro còwâ kà lésu, âna é pwacèwii pwi autapoo kâra piûnya. Â ée mwa cau pawârojè wà Pwiduée.

Pai pitàgoo tii 1 Korénito

Ipwabwàcu ma ipwaolé (1.1-9)

Càra caa pitèrerà tèpa cèikî wà Korénito (1.10-4.21)

Autâmogòorimuru kà Pwiduée, âna ité jii auniimiri kà tèpa âboro (1.18-2.16)

Jè pâra wiâ Kériso, càcaa pwi jè âboro (3.1-23)

Tèpa apostolo âna rà tèpa ênawéna kà Kériso (4.1-21)

Tûâ na èpà naa na wâra pwapwicîri (5.1-6.20)

Pai tòpi kà Paulo tà tàpé Korénito (7.1-11.1)

Popai goro piéa (7.1-24)

Pa âboro dopwa (7.25-40)

Noo kâra macii na pwa ârapwaaîlò goo, târa ânuurumuru (8.1-11.1)

Tûâ kâjè na jè pwapwicîri naima (11.2-14.40)

Pai târamiri pûrujè (11.2-16)

Caanilo—Pa-utimuru (11.17-34)

Âraimeai gée goo Nyuâaê Pwicîri ma pimeaaari (12.1-14.40)

Pai wâro còwâ gée na aubà (15.1-58)

Pàra aupitûâri kà Paulo ma ipicijii (16.1-24)

Ipwabwàcu

1¹⁻² Wâgo[†] Paulo na pwa tii tàwà, wâguwà è wâra pwapwicîri kà Pwiduée, wâna ville Korénito. Tagére wàibu ma wà Sostène, pwi béejè, pwi jè a cèikî naa goo wà *Kériso lésu. [Â é naa bwàcu kàwà mwara.] É todò wà Pwiduée, ba na go pwi *apostolo kà Kériso lésu, [â é cùruo pâ, ba na go picémara è popai kée]. Â wâguwà, âna é pitòrigariwà wà Pwiduée, ba na guwà tèpa âboro kée, ba guwà tâa goo wà Kériso. Â é todàwà, ba na guwà wâro ba kée. Ba é wàrapwiri tà diri tèpa âboro, na diri pâ ére, na rà cèikî naa goo lésu Kériso, ma ipwamainâ[¶]. Ba wàé na é Pwi Ukai kâjè.

³Wâdé naa tà tàwà è *pimeaaari imudi ma pinaanapô, na me gée goo Pwiduée kâjè ma Pwi Ukai lésu Kériso. Cidòri nyuâawà!

É pwényunyuâarijè Pwiduée na é naigé mee lésu Kériso

⁴Go ciburà pipwaolé tà Pwiduée, goro pâ *aupwényunyuâari na dau wâru, na é jèe naa tàwà, na é naigé mee wà Kériso lésu. ⁵Ba gée goo pai tâa kàwà gooé, âna tâa tàwà diri pâ na jèpapara wâdé. Ba wà Pwiduée, âna é nama guwà tèpa tâmogòori ina popai, ma naa tàwà è autâmogòorimuru na dau maina.

[†]**1:1-2** Wâgo—Grec: Wàibu. Wà Paulo na é pwa tii, êco na é paari pâ, caapwi pwâranûmaru ma wà Sostène na é tâa jaaé.

[¶]**1:1-2** Na rà cèikî naa goo lésu Kériso, ma ipwamainâ—Grec: Na rà todà nee lésu Kériso.

⁶Ba go^s jèe *paâjupâra tàwà é popai goo Kériso, â guwà jèe cèikî naa goo. Â é popai bèepwiri, âna é jèe wàawà goowà.

⁷Â gée goo kaa pwiri, âna tâa tàwà diri é pâ âraimeai kà Pwiduée, na pàara bèeni, na guwà tà tapacîri, é pai wâjué me còwâ kà Pwi Ukai lésu Kériso. ⁸zBa nye wàé kaa, na é nama cimwü é cèikî kàwà tia pwâadèrèe. Â, na wàrapwiri, â nye ticè na o pitèiwà goo, na Tòtù na ée wâjué còwâ.

⁹aÂ jè tàmogòori ba mwü pâ, ée mwa pacoo diri é pâ pwiibà wà Pwiduée, pwacèwii auinabéaa kèe*. Ba nye wàé na é todàwà, ba na guwà piwâro naima ma wà Pwi Naîê, wà lésu Kériso, Pwi Ukai kâjè.

càra caa pitêrerà tèpa cèikî (Naporomee 1-4)

¹⁰bTèpa cèikî béeò, go ilari ba gòo jiiwà, naa na nee Pwi Ukai lésu Kériso, pâ, guwà pitêrewà, naa na caapwi pwâranüma, ma caapwi aunünüma. Wâdé naa ticè muru nabibiu kàwà, na guwà pitadàrùwà goo!

¹¹Ba rà ina tòo wà pàra tèpa béejè na rà tâa pwârawâ kà Cloé, pâ, guwà pitòocia. ¹²cBa pwa pàra tàpé gée jaawà, âna rà ina pâ: «Wàibà, âna bà pâra wiâ Paulo.» Â napwa pàra tàpé, âna rà ina pâ, rà pâra wiâ Apollos. Â wà pàra tàpé, âna rà

ina pâ, rà pâra wiâ Pétèru. Â napwa pàra tàpé, âna rà [pi-ina kàra ma] ina pâ: «Wàibà, âna bà pâra wiâ Kériso.»

¹³Wà nau? Wà Kériso, âna pitadàrùé? Gona wâgo Paulo, âna tanamiriô naa goro *satauro ba kàwà? Â gona guwà *piupwaa naa na needó? Bwa!

¹⁴dGo pwaolé tà Pwiduée, ba câgo caa upwaa pwi jèpwi gée goowà, wàco Crispus ma wà Gàius. ¹⁵Â, na wàrapwiri, â nye ticè pwi jè âboro, cèna é ina pâ é piupwaa naa na needó. ¹⁶e(Akaé, ba go mwa tà niimiri pâ, go piupwaa mwara wà Stéphanas ma diri é pwârawâ kèe. Êco na go niimiri pâ, nye ticè pàra tàpé na go *upwaarà.)

¹⁷Ba wà Kériso, âna câé caa cùruo, ba na go piupwaa. Â é nye cùruo pâ co, ba na go inapàpari é *Picémara Wâdé. Â câgo caa wàrapwiri, goro pâ popai na me gée goro é tàmanga kà tèpa âboro. Bwa, go paari bwàti é pàtàmara é pai bà kà Kériso naa goro satauro.

Autàmogòorimuru kà Pwiduée

¹⁸fÊ popai goro [é pai bà kà lésu naa goro] é satauro, âna piwârau^{††} tà tàpé na rà o tubatiàu é wâro kàra dàra gòiri awé. Êco napwa naa goo, âna popai na jèe pa-udòjè, ba é wâna é pàtàmà Pwiduée. ¹⁹gBa jèe wii naa na Tii Pwicîri pâ: Go o mwa nama tiàu

^s**1:6** Go—Grec: Bà. É pi-inaê còwâ wà Paulo. (Còo **note** goo 2 Korénito 1.6.)

^{**}**1:9** 1re phrase—Grec: É tàrù wà Pwiduée.

^{††}**1:18** Piwârau—Folie.

^z**1:8** 1 Tésalonika 3.13, 5.23 ^a**1:9** 1 Tésalonika 5.24; 1 Ioane 1.3

^b**1:10** Filipi 2.2 ^c**1:12** Apostolo 18.24-28; 1 Korénito 3.4

^d**1:14** Apostolo 18.8; Roma 16.23 ^e**1:16** 1 Korénito 16.15

^f**1:18** Roma 1.16 ^g**1:19** Ésaie 29.14

autâmogòorimuru
kà tèpa tâmogòorimuru.
Go o mwa patâjii
tàmanga ma nii
kà tèpa tàmanga.Ésaïe 29.14

^{20h}Â rà mwa ina pâ wànau, wà tàpé na rà tàmanga, ma wà tàpé na rà câmu, ma wà tàpé na rà tùra bwàti? Ba wà Pwiduée, âna é jèe paari pâ, é autâmogòorimuru kâra é gòropuu bèeni, âna piwârau.

Kériso âna autâmogòorimuru kée

²¹ⁱCàra caa tâmogòori Pwiduée wà tèpa âboro gòropuu, goro é pwi autâmogòorimuru kâra bèepwiri. Êco na é popa é pwâratùra kâbà—popai na rà ina goo pâ ‘piwârau’—ba na é pa-udò diri tàpé na rà cèikî naa gooé, [ma naa tàra é *âji wâro jaaé]. Â wàépwiri na é paari é âji autâmogòorimuru kée^{††}!

²²[Ê popai kâbà, âna piwârau tà] tèpa *Juif, ba rà ciburà mudàra cè pâ *câmu kâra pàtâma Pwiduée, na rà o pò goo. Â [piwârau tà] tàpé na càra caa tèpa Juif, ba rà ciburà mudàra é ‘tàmanga’ ma ‘autâmogòorimuru’ [na me gée goo é auniimiri kà tèpa âboro].

^{23j}Êco na wâgo, âna go inapà-pari pâ, wà Kériso, [wà pwi *Mesia na ia é cùrué me wà Pwiduée] âna é bà naa goro satauro. Ê popai-bà, âna tanoori tèpa Juif; â popai na pimwüru, ma ticè éreé, tà pàra tàpé.

^{24k}Êco na wà Kériso, âna wàé kaa na é paari é pàtâma, ma autâmogòorimuru kà Pwiduée, tà tàpé na é todàra—wiàna rà tèpa Juif, ma wiàna càra caa tèpa Juif.

^{25l}[Wà pàra tèpa âboro, âna rà niimiri pâ, pimwüru] é pwina é pwa wà Pwiduée. Êco na muru na dau pièdò jii é tàmanga kà tèpa âboro. [Â rà niimiri mwara pâ, ticè nii kâra é pwina é pwa.] Êco na muru na dau pièdò jii é nii kà tèpa âboro.

É pitòrigari pwina ticè nii kée

^{26m}Tèpa béeò, guwà jèe côo cai pâ, wâguwà wàa, béaa kâra pai todàwà kà Pwiduée. Ba càcaa wâru gée goowà, cè tèpa tàmanga, naa na pai côo kà tèpa âboro. Â càcaa wâru tàpé cèna pwa pàtâmarà. Â càcaa wâru tàpé cèna pwamuru naa goorà.

²⁷Êco na wà Pwiduée, âna é pitòrigari é pwina rà niimiri wà tèpa âboro pâ piwârau, târa ma é tubakamu tèpa ‘tàmanga’. Â é pitòrigari é pwina ticè nii kée naani gòropuu, târa ma é tubakamu tàpé na pwa nii kâra. ²⁸Â é pitòrigari é pwina kîri tàra, bau é pwina rà niimiri pâ piticèmuru naa goo, bau é pwina rà miiri, târa ma é tanoori é pwina pwamuru naa goo tàra. ²⁹ⁿÉ wàrapwiri wà Pwiduée, ba na o nye ticè âboro cèna é pi-ina kée, na araé.

^{30o}Â napwa naa goowà, âna nye wà Pwiduée, na é dànaimariwà naa

^{††}**1:21** Grec: Ê gòropuu, âna cæé caa tâmogòori Pwiduée, naa na autâmogòorimuru kée. Â wâdé tée, na é pa-udò tàpé na rà cèikî, gée goo é popai na piwârau.

^h**1:20** Job 12.17; Ésaïe 19.12, 33.18, 44.25 ⁱ**1:21** Mataio 11.25

^j**1:23** Roma 9.32; 1 Korénito 2.14 ^k**1:24** Kolosé 2.3

^l**1:25** 2 Korénito 13.4 ^m**1:26** Mataio 11.25; Jacques 2.5

ⁿ**1:29** Éféso 2.9 ^o**1:30** Jérémie 23.5-6

goo wà Kériso Iésu. Gée goo wà Kériso, âna é nama jè tèpa tâmogòrimuru; â é nama jè *tàrù na araé; â é nama jè pwi Ba kée; â é dàgòtùjè jii è pàtàmara èpà.

³¹ PÊkaa na, wà pwina nùmee na é pi-ina kée, âna wâdé na é ina co nee Pwi UkaiJérémie 9.23 pwacèwii auwii naa na Tii Pwicîri.

Popai kôo âna pai bà kà Iésu

2 Na ia go tèepaa medariwà, co tèpa béeò, â go inapàpari tàwà è auniimiri kà Pwiduée, na pwàniri béaa^{¶¶}. Â câgo caa ina é pâ popai na maina ma wâgòro, ba na go paari è tàmanga ma autâmogòrimuru kôo. ² Ba câgo caa pame tàwà cè jè pai tâmogòori wèe, â êco è popai goo Iésu Kériso, na é bà naa goro *satauro.

³ Â, na go medariwà, âna tice nii kôo, â wâgotôo, â go pwùkùru. ⁴ Â câgo caa picémara tàwà goro è 'autâmogòrimuru' kâra âboro. Ba è *Nyuâaè Pwicîri, âna é *paâjupâra tàwà è popai kôo goro pàtamee. ⁵ Â êkaa pwiri, na é cèikî kàwà [naa goo Kériso] âna é pâra goro è pàtama Pwiduée, â càcaa goo cè autâmogòrimuru kâra âboro.

Càra caa tâmogòori tèpa âboro

⁶ Na go^{§§} tâa jaa tàpé na jèe mwü è cèikî kàra naa goo wà Kériso, â

go tùra na autâmogòrimuru [kà Pwiduée, ba na go napéaati tàra è popai gooé]. Â càcaa è pé autâmogòrimuru kâra è gòropuu bèeni, ma wà tèpa pitûâ*, ba o cau tubatiàurà. ⁷ Ba è pwina go napéaati, âna è auniimiri kà Pwiduée, ma autâmogòori kée.

Ba béaa kâra è pai tapoo wàra è gòropuu, âna é niimiri pâ, ée mwa nama jè tâa jaaé, naa na è pai maina ma muugère kée. Êco na tàbinyiri è auniimiri kée bèepwiri tiagoro nabani, â bwaa nye tàbinyiri tà pàra tàpé†.

⁸ Ba càra caa tâmogòori è autâmogòrimuru kée, wà tèpa pitûâ kâra gòropuu. Ba wiàna ina pâ, rà tâmogòori, â pwiri càra caa gére tanamiri naa goro satauro, wà Pwi Ukai na é po dau maina ma muugère. ⁹ Êkaa pwiri è ère è auwii naa na *Tii Pwicîri, na ina pâ:

Câ mu caa côo

muu na wàrani.

Câ mu caa tère

[pwényuâa bèepwiri];

Câ mu caa niimiri

pai wâdé na maina

jii pwina é pwa

wà Pwiduée Pwi Ukai;

pâ wâdé na é pwabwàti

ba kâjè diri,

wàijè na jè mearié.Ésaie 64.3

^{¶¶}2:1 Auniimiri kà Pwiduée na pwàniri béaa—é, Ê popai goo wà Pwiduée.

^{§§}2:6 Go—Grec: Bà. É pi-inaè còwà wà Paulo naa na pâ nee tii 6 ma 7 ma 13.

*2:6 Pitûâ—Pwiri tèpa âboro, é, pwiri pâ duée na rà poparà.

†2:7 Grec: Bà ina è autâmogòrimuru kà Pwiduée, na tàbinyiri ma naapwàniri, êna é pwabwàti béaa kâra autapoo wàra è gòropuu, ba na jè o maina ma muugère.

¶1:31 Jérémie 9.23 ¶2:3 Apostolo 18.9; 2 Korénito 10.1

†2:4 1 Tésalonika 1.5 §2:9 Ésaie 64.3

Pwéelaa tâjè aunünüma kà Kériso

¹⁰ Wàijè, âna jè tâmogòori é pwi bèepwiri nabà. Ba é jèe paari tâjè wà Pwiduée, goo é Nyuââé Pwicîri. Ba é Nyuââé Pwicîri, âna é nye côo diri é pâ muru, tiagoo pwina tâa na aubinyiri na pwâranüma Pwiduée.

¹¹ Càcaa pâri ma jè tâmogòori é auniimiri kà pwi jè âboro. Ba jè tâmogòori co é pwina wâgoojè. Â nye wàrapwiri mwara naa goo wà Pwiduée. Ba nye ticè na tâmogòori auniimiri kée, êco é Nyuââé Pwicîri kêe[†].

¹² Â é jèe naa tâjè é Nyuââé Pwicîri wà Pwiduée, â o câjè mwa caa niimiri pwacèwii tèpa âboro gòropuu[¶].

Pâri ma jè tâmogòori é pâ âraimeai [na dau wâdé] na ia é jèe naa tâjè, goro é *pimeaaari imudi kée. ¹³ Â, na go patûrawà goro pâ âraimeai bèepwiri, â câgo caa wàrapwiri, gée na é autâmogòori kâra âboro. Bwa, go ina é pwina é picòo tôo é Nyuââé Pwicîri. Ba nye wàrapwiri é pai pacâmuri tàpé na é tâa goorà é Nyuââé Pwicîri[§].

¹⁴ Wà pàra tàpé^{**}, âna càra caa tâmogòori é pwina me gée goo é Nyuââé kà Pwiduée. Â rà niimiri pâ muru na imwûru. Ba nye êco

é Nyuââé Pwicîri, na é pwa ma jè côoinari é pâ namuru bèepwiri. ¹⁵ Â wà pwina é tâa gooé é Nyuââé Pwicîri, âna pâriè, ma é tèi é ère diri pâ muru. Napwa naa goo wà pàra tàpé, âna càcaa pâri ma rà côoina é pwina tâa na pwâranümee^{††}. ¹⁶ Ba jèe wii naa na Tii Pwicîri, pâ:

Wàilàapà na tâmogòori auniimiri kà Pwi Ukai?

Wàilàapà na ina tèe

cè pwina é pwa? Ésaïe 40.13

Â wàijè, âna jèe pwéelaa tâjè é aunünüma kà Kériso.

Jè pâra wiâ Kériso, càcaa pwi jè âboro

3 Tèpa béeò naa na nee Kériso, guwà gére pwaduwa kà tèpa âboro gòropuu [na càra caa tâmogòori Kériso]! Êkaa na, na ia go tâa jaawà, â go patûrawà, pwacèwii pâ nari èpo. Ba càcaa cimwû é cèikî kàwà naa gooé.

² ^u [Na ia go pacâmuriwà, â] câgo caa naa tàwà é utimuru cèna gòo, ba pwacoé na guwà ija. Go naa tàwà dilé, ba na guwà wâdo. Â bwaa nye ipaiwà tiagoro nabàni, ³ ^v ba guwà nama dàtiwà é pâ auniimiri kàwà na èpà. Â guwà piboo goowà, â guwà iputàmuriwà. Êkaa na go ina pâ, guwà ipwacèwii tèpa âboro

[†]**2:11** Grec: Napwa naa goo pwi jè âboro, â pwiri é tâmogòori é aunünüma kà pwi jèpwi, gée goo na ru cau tupédu âboro, â tâa târu é nyuâa kâra âboro. Êco na nye ticè na tâmogòori é aunünüma kà Pwiduée, êco é Nyuââé Pwicîri kée.

[¶]**2:12** Câjè...âboro gòropuu—Grec: Â càcaa é nyuâara gòropuu.

[§]**2:13** Wàrapwiri é pai pacâmuri... **é**, Ba wiàna jè pacâmuri tèpa âboro goro pâ muru goo é Nyuââé Pwicîri, â jè wàrapwiri goro pâ popai na é naa tâjè é Nyuââé Pwicîri.

^{**}**2:14** Pàra tàpé—Grec: Tàpé na rà nünüma goro é pai nünüma kâra âboro co ('l'homme naturel').

^{††}**2:15** 2e phrase—Grec: Â ticè âboro na pâri ma é pitèié.

[†]**2:16** Ésaïe 40.13 ^u**3:2** Hébéru 5.12-13; 1 Pétéru 2.2

^v**3:3** 1 Korénito 1.10-11

gòropuu, [na càra caa tâmogòori Kériso]. ^{4w}Ba wiàna guwà ina pâ: «Wâgo, âna go pâra wiâ Paulo» é, «Wâgo, âna go pâra wiâ Apollos», â guwà paari pâ, ipaiwàguwà ma tèpa âboro gòropuu.

Bu tupédu ênawéna co

^{5x}Wàilàpà Apollos? Â wàilàpà Paulo? Bu nye po tupédu ênawéna co kà Pwidueé. Â é wakè goobu, ba na guwà cèikî [naa goo wà Pwi Ukai lésu Kériso]. Â wàibu jècaa, âna bu jèpa pwa é wakè, na é naa tâbu. ⁶Wâgo, âna go câmi [é popai] â wà Apollos, âna é *upwaa. Êco na nye wà Pwidueé na é pwa ma cipu.

⁷Wà pwina é picâmi, ma wà pwina é upwaa, âna càcaa pwamuru naa gooru. Wà pwina é dau piâjimuru, âna wà Pwidueé, ba é pwa ma cipu.

^{8y}Â câé caa pwaké goo wà pwina é câmi, ma wà pwina é upwaa. Ba é tòpò tàru jècaa é pumara wakè kàru, wiàra é jèpa wakè kàru. ⁹Ba wàibu ma Apollos, âna bu piwakè naima ba kà Pwidueé[†]. Â wàguwà, âna guwà pwacèwii é aupwanapô kée.

Guwà wà kà Pwidueé

Guwà pwacèwii mwara é wà kée [na gère bari]. ¹⁰Â go pwacèwii pwi

a ba wà na é pwabwàti é pàaé, wiàra é âraimeai^{††}, na é naa tôo wà Pwidueé. Â mwa wà pàra tàpé na rà mwa bari naa gò. Â wàilà jècaa, âna wâdé na rà pwacôoco bwàti, cè pai bari kàra naa gò. ^{11z}Ba é pàaé na jèe tòpò, âna wà lésu Kériso. Â o nye ticè pwi jè âboro cèna ée mwa caa tòpò cè jè pàaé.

¹²[O wàru na rà bari, naa gòro é pàaé bèepwiri.] Wà pàra tàpé, âna rà o tòpò mwani mii, ma mwani pwaa, ma atü na dau maina wâri wèe^{§§}. Â wà pàra pwi, âna rà o tòpò pâ upwàra ma jò, ma murumwatò*.

^{13a}Êco na, na cè jè tòotù, âna o nye paari bwàti wiàna wâdé, é, wiàna èpà é jèpa wakè kàra jècaa. Ba jè tapacîri é Tòotù na ée mwa [tèepaa me na wà Kériso, ba na é] tèi tèpa âboro. [Â é pitèimuru kée, âna o] pwacèwii é ânye. ¹⁴Â wiàna é wakè kà pwi jè âboro, âna càcaa tòo é ânye, â wà pwi bèepwiri, âna ée mwa tòpi é pumara wakè kée. ¹⁵Â wiàna é wakè kée, âna tòo, â é tubatiàu diri[†]. Â wà pwiibà, âna pwacèwii pwi âboro, na càué gée gòro ânye, ba na é udò.

^{††}**3:9** Bu piwakè naima ba kà Pwidueé—é, Bà piwakè naima ma wà Pwidueé.

^{†††}**3:10** Âraimeai—Nii bau é autâmogòorimuru târa wakè kà Pwidueé. (Còo **note** goo 1 Korénito 12.4.)

^{§§}**3:12** Mwani mii... Ucina goo pâ muru na pâri târa é wakè kà Pwidueé, ba muru na o tâa awé.

***3:12** Pâ upwàra...ma murumwatò—Popai na càcaa pwéelaa naa na grec. Ucina goo muru na càcaa pâri, ba o tòo naa na ânye.

[†]**3:15** Tubatiàu diri—é, Tubatiàu é pumara wakè kée.

^w**3:4** 1 Korénito 1.12 ^x**3:5** Apostolo 18.4,11

^y**3:8** Mataio 13.3-9; Éfésó 2.20-22

^z**3:11** Ésaïe 28.16; 1 Pétérú 2.4-6 ^a**3:13** 1 Korénito 4.5

É tâa goowà é Nyuâaê Pwicîri

^{16b}Wâguwà, co tèpa béeò, âna guwà pwi wâ kà Pwidueé, â é Nyuâaê Pwicîri kêe, âna é tâa goowà. Â gona câguwà caa tâmogòori pwiri? ¹⁷Â wiàna é nama tòri[†] é wâ kà Pwidueé wâ pwi jè âboro, â ée mwa nama tiàué wâ Pwidueé. Ba é wâra pwapwicîri kà Pwidueé, âna é pwicîri, â é wâ bèepwiri, âna wâguwà [tèpa cèikî].

Guwà wâgoo Kériso

¹⁸Guwà ipwacôoco, ba guwà péa ipa-imwüruwà! Ba gona guwà niimiri pâ, tâa tàwà é autâmogòorimuru na wâgòro wiàra é autâmogòori kâra pâ âboro gòropuu? Guwà naaco pâ autâmogòorimuru bèepwiri[¶], ba na o tâa tàwà é âji autâmogòorimuru! ^{19c}Ba napwa é autâmogòori kâra pâ âboro gòropuu, âna pâra ma imwüru na ara Pwidueé. Â jèe wii naa na *Tii Pwicîri pâ: Wâ Pwidueé, âna ée mwa nama rà coo goropwiinawâ[§], tèpa tà manga, goro é tà manga kàra. Job 5.13

^{20d}Â jèe wii mwara pâ: Napwa wâ Pwi Ukai, âna é tâmogòori, é pâ aunünüma kà tèpa tà manga. Ba nye ticèmururu naa goo. Psalme 94.11 ²¹⁻²²Êkaa na guwà cibwaa pi-ina kàwà pâ, guwà tèpa âboro kà Paulo, é, wâ Apollos, é, wâ Pétérü. Ba guwà còo, wâ diri tàpéebà, âna rà [me

na wakè ba] kàwà—wâgo Paulo, ma Apollos, ma wâ Pétérü. Â cau kàwà diri pâ muru [na é tòpò wâ Pwidueé]—é gòropuu, ma é wâro, ma é pwâra bà, ma é tòtòtù nabà, ma é pâ tòtòtù na o bwaa wâ naigé! ²³Â wâguwà, âna guwà wâgoo wâ Kériso, âna é wâgoo wâ Pwidueé.

Tèpa apostolo âna rà tèpa ênawéna kà Kériso

4 Wâdé na guwà còoinari pâ, wàibu [ma wâ Apollos]^{**}, âna bu tupédu ênawéna kà Kériso. Â cùrubu, ba na bu inapàpari é auniimiri na dau pwényuâa kà Pwidueé, na é gére pacoo—muru na ia tàbinyiri jii tèpa âboro. ^{2e}Â napàra pwi jè ênawéna kêe, âna, na é wakè bwàti ba kêe, ma pitère dèe.

³⁻⁴Â câgo caa ipacè naa goo é pai pitèio kà tèpa âboro co—wiàna wâguwà, é, wiàna é jè wâra pitèimuru. Â piticèmururu mwara, naa goo é pai pitèio còwâ. Go niimiri pâ, nye ticè èpà na go pwa, èco na o càcaa wâgo na go ina pâ, go *tàrù na ara Pwi Ukai. Nye wàé co na ée mwa tèio.

^{5f}Êkaa na guwà tère co tèpa béeò! Guwà cibwaa mara pitèi pwi jè âboro, béaa kâra cè pai mwa wâjué còwâ kà Pwi Ukai! Ba wàé co, na ée mwa papwéelaari é pâ muru na tà cârù na bàutê. Â ée mwa paari pâ aunünüma na rà pwàniri

[†]**3:17** Nama tòri—Grec: Nama tiàü (détruire).

[¶]**3:18** Naaco pâ autâmogòorimuru bèepwiri—Grec: Wâdé na guwà pâ nau pimwüruwà.

[§]**3:19** Ée mwa nama rà coo goropwiinawâ—Grec: É tâjùru.

^{**}**4:1** Wàibu ma wâ Apollos—é, Wàibà. Pwiri é niimiri wâ Apollos ma Pétérü ma wâ pâra tàpé. (Còo 1 Korénito 3.22.)

^b**3:16** 1 Korénito 6.19; 2 Korénito 6.16 ^c**3:19** Job 5.13

^d**3:20** Psalme 94.11 ^e**4:2** Luka 12.42 ^f**4:5** 1 Korénito 3.8

wà tèpa âboro. Â, na wàrapwiri, â wà Pwiduée, âna ée mwa naa tà tèpa âboro, é pumara wakè kàrà^{††}.

Cina guwà pi-ina kàwà?

⁶^gTèpa béeò, [go wàjué còwà] naa goobu ma wà Apollos. Diri é pà pwina go gére ina naa goobu, âna wâdé na câmu ba kàwà, ba na guwà còo. [Ba jè mu ina é auina bèeni pâ]: «Jè cibwaa pâiti jii é pwina wii.» Â wiàna guwà pitère dàra co é pwina wii [naa na *Tii Pwicîri] pwacèwiibu, â o câguwà mwa caa pi-ina kàwà pâ, guwà pâra wiâ pwi jè a pitûâ. Â o câguwà mwa caa pinabaèpà pàra tèpa pitûâ.

⁷^hBa gona wàilàapà cèna é pwa ma guwà piétò jii cè pàra tàpé? Ba diri é pwina tâa tàwà, âna nye wà Pwiduée na é naa tàwà. Â wiàna wàrapwiri, â gorodà na guwà pi-ina kàwà, pwacèwii na muru na me gée goowà?

⁸Ba pwiri guwà niimiri pâ guwà jèe tòpi diri é aupwényunyuaari kà Pwiduée, â guwà ina pâ guwà jèe wâbé goo! Â guwà pâ nau tèpa ukai naa na cèikî! Auwa! Ba wàibà, tèpa *apostolo kà Kériso, âna câbà caa tèpa wàrapwiri! Ba wiàna gére âjupâra, â wàibà, âna pwiri bà tèpa ukai mwara^{††}!

⁹[Éco na, na guwà còo é wâro kâbà, â càcaa wàrapwiri.] Ba pwacèwii na wà Pwiduée, âna é nama bà dau kîri jii diri tèpa âboro. Â bà pwacèwii [tèpa tubatiàu i paa]

na poparà na ara diri tèpa âboro, béaa kâra pai o tètâmwara. Â é gòropuu diri, âna é còo [pwâra kamu kâbà]—wà tèpa âboro, ma wà mwara tèpa *angela.

¹⁰[Naa na auniimiri kà tèpa âboro, âna] bà piwârau, majoroé é cèikî kâbà naa goo Kériso. Éco na wâguwà, [âna guwà pi-ina kàwà pâ] tâa tàwà é autâmogòrimuru, majoroé é cèikî kàwà! Wàibà, âna ticè nii kâbà; â wâguwà, âna pwa nii kàwà. Â wàibà, âna càra caa papwicîribà; â wâguwà, âna ipwamainawà.

¹¹⁻¹²^{ij}Ûu, tiagoro nabàni mwara, âna bà bwaa ciburà copwa, â bwaa ciburà nûmabà dàra wâdo. Â ticè ârabwée kâbà. Â bà piwâro itâa. Â jèe oratâbà goro wakè goro du îbà. Â wà tèpa âboro, âna rà tànyiribà ma tamagéribà. Éco na, ûna rà wàrapwiri tâbà, â bà *pwényun-yuâarirà. Ûna rà tubaèpà tâbà, â bà pidâpwicâaribà.

¹³Â, na rà pi-inabà ba èpà, â bà tòpi naa na pidâpwicâari, â bà pimudàra, ba na bà pinaanapô ma wàilà. Tiagoro ni, âna rà bwaa nye tàgére pwa tâbà, pwacèwii na bà tèpa teepà na rà tètâjii, ma é pâ muru na tòri, na rà miiri goo.

Tèpa naiô naa na cèikî

¹⁴Câgo caa ina pwiri tàwà, ba na guwà kamu. Ba guwà pwacèwii tèpa èpo kôo [naa na cèikî] â po dau wânûmoo tàwà. Â nûmoo na

^{††}4:5 Pumara wakè kàrà—Grec: Ê pai picâdirirà.

^{††}4:8 Grec: Guwà jèe pwàro; jèe tà tàwà diri pâ muru; â guwà jèe tèpa ukai, {â càcaa wàibà}. Wâdé tôo wiàna wàrapwiri, ba na o wàijèe diri, âna jè o capai tèpa ukai ma wâguwà.

^g4:6 Roma 12.3 ^h4:7 Roma 12.6 ⁱ4:11-12 2 Korénito 11.23-27

^j4:11-12 Mataio 5.44; Apostolo 18.3; 2 Tésalonika 3.8

go pwa pupûra tàwà bwàti. ¹⁵^kBa wiàna pwa cè 10 000 âboro cèna pacâmuriwà goro è cèikî nabà, â nye caapwi co pwi caa kàwà. Ba nye wâgo kaa, na ia go mara picémara tàwà è *Picémara Wâdé, ma pame tàwà è *âji wâro naa goo wà Kériso. ¹⁶^lGée goo kaa pwiri, â go ilari jiiwà ba gòo, pâ, guwà ipwacèwii.

¹⁷^mWàépwiri è majoroé ma go panuâ paé tàwà wà Timotéo, na é pwacèwii wà pwi âji naîô. É wakè kôo bwàti![¶] naa na nee Pwi Ukai, â dau wânümoo tée. Â ée mwa tani-miri tàwà è pwina go pacâmuri na diri tèpa wâra pwapwicîri, goro è pai wâro kâjè naa goo wà Kériso.

Ipwacôoco!

¹⁸⁻¹⁹[Go tère pâ] wà pàra tàpé gée goowà, âna rà pâ nau tèpa pwa-mainarà. Â rà pi-ina kàra [goro diri pâ muru na wâdé na rà pwa]. Â rà tà niimiri pâ, o câgo mwa caa tà wâjué medariwà. [Wâdé na rà ipwacôoco!] Ba go mwa tèepaa paé, wiàna è câbawâdé kà Pwi Ukai. Â go o mwa côo wiàna pwa cè âji pàtàmara diri pâ pwâratùra kàra, é, wiàna nye po popai co. ²⁰ⁿBa è *Mwaciri kà Pwiduée, âna càcaa muru goro pwâratùra co, â goro nii kée ma pàtamee. ²¹Dà cèna nū-mawà goo? Na go tèepaa medariwà pa pimeaari, é, pa cè ubati?

tûa na èpà naa na wâra pwapwicîri

(Naporomee 5-6)

Rà puu imudi pàra tèpa cèikî

5 ^oTàpéeni, go tère è jè jèkutâ na dau èpà naa goowà. Ba go tère pâ, pwi jè ârapàarawà, âna ru ipuu mara tô béârailu wâdà wà caa kée. Guwà côo, dau pwicîri naa jaa tàpé na càra caa papwicîri Pwiduée! Â naa jaa jè tèpa cèikî, âna mwa nye dau pwicîri awé.

²Â gorodà na guwà gére pi-ina kàwà [na gére wàrapwiri na wà-jaawà]? Bwa, wâdé na guwà kamu ma pikîri goo. Â guwà tû tà pwi âboro-bà, gée na picaatâa kàwà!

³^pWâgo na go jèe nye mara tèié, naa na nee Pwi Ukai lésu. Â wiàna go nye wâiti jiiwà, â go nye tà wà-jaawà naa na nyuâaô. ⁴⁻⁵^qWâdé na guwà pitànaima naa na nee Pwi Ukai lésu—â o wâijè naima naa na aunünūma—â guwà panuâ pwi âboro bèepwiri tà *Caatana^{§§}, [na jè ju pàara]. Â o tubatiâu è pâ câbawâdé na èpà kàra âboro, â ée mwa udò, na Tòotù na ée mwa wâjué me còwà wà Pwi Ukai. [Â o tâa tée è *âji wâro jaaé].

⁶^rÜu, càcaa wâdé è pai pi-ina kàwà! Ba gona câguwà caa tâ-mogdori pâ, [ji caapwi âboro na é pwa na èpà, âna é nama tòdidiri è picaatâa? Ba pwacèwii è ucina

[¶]**4:17** É wakè kôo bwàti—É pitère dàra.

^{§§}**5:4-5** Guwà panuâ pwi âboro bèepwiri tà Caatana—Munaa rà pacòbée gée na è wâra pwapwicîri, tapacîri è pàara na é pitòotéri è wâro kée. (Còo 1 Timotéo 1.20.)

^k**4:15** Galatia 4.19 ^l**4:16** Filipi 3.17 ^m**4:17** Apostolo 19.22

ⁿ**4:20** 1 Korénito 2.4 ^o**5:1** Lévitique 18.7-8; Deutéronome 23.1

^p**5:3** Kolosé 2.5 ^q**5:4-5** 1 Timotéo 1.20 ^r**5:6** Galatia 5.9

kâjè, na ina pâ]: «Ê ji nari nyaa kêra poloa, âna é pwa ma é tùu too é poloa.»

^{7s}Guwà cèitiri wài é pwina tòri gée goowà. Â guwà o pwacèwii é poloa na bwaa âmuê, na ticè nyaa kêe, târa tòotù *Paséka. Ba nye é pai bà kà Kériso, na é nama guwà wàrapwiri. Ba nye wàé kaa, é *ârapwaailò, na é nama dàgòtù é èpà kâjè, pwacèwii é nari mutò na tètàmwereé târa tòotù Paséka*.

^{8t}Ba [na bà] pwamaina é tòotù Paséka, [wàibà tèpa *Juif†, â bà] pa é poloa na bwaa âmuê na ticè nyaa kêe, â bà naaco é poloa béaa na èpà. [Wàépwi é câmu ba kâjè diri]: Jè naaco é pâ tûa na èpà, â jè pâra na é âjupâra.

Cibwaa pabéerà!

⁹Go jèe inapàpari tàwà naa na jè tii, ba na guwà cibwaa pità-naima ma tàpé na rà ipuu imudi. ^{10-11u}[Wiàna go ina pwiri, â] câgo caa ina diri tèpa âboro, na càra caa papwicîri Pwiduee. [Ba rà wân-abibiu kâjè] wà tèpa âboro na rà ipuu imudi. Â ipaiwà mwara naa goo wà tèpa mura, ma tèpa iau, ma tèpa pwamaina pâ duée imudi, ma tèpa pitànyiri, ma wà tèpa ipwirié. Â o nye pwacoé ma guwà pâiti jirà, na guwà nye tàgére piwâro naima ma

wàilà†! Bwa. Go ina ni pwi âboro, na é ina pâ é pwi jè a cèikî béejè. Ba wiàna é pwaduwa kà tèpa âboro gòropuu, goro pwa pâ tûa bèepwiri na èpà, â guwà cibwaa pabée, ma pi-ija naima ma wàé.

^{12-13v}Napwa naa goo wà tàpé na càra caa tèpa cèikî, âna cà-caa wâgo na go pitèirà, â nye wà Pwiduee. Â wâguwà, âna pârawà na guwà pitèi é picaatâa kàwà. Ba jèe wii naa na *Tii Pwicîri, pâ: Guwà pacòobée gée jaawà wà pwi âboro na é èpà. Deutéronome 17.7

Rà pitòocia pàra tèpa cèikî naa na wâra pitèimuru

6 [Go tère pâ] câguwà caa pitèrewà, â guwà pâra naa na wâra pitèimuru kà tàpé na càra caa tâmogòori Pwiduee. Càcaa pâri ma guwà wàrapwiri! Wàdé na guwà nama pitùra goo, na ara [tèpa cèikî béewà, ba wàépwi] é Ba kà Pwiduee. ^{2w}Gona câguwà caa tâmogòori pâ, jè o mwa pitèi é gòropuu diri, wàijè tèpa naî Pwiduee? Â wiàna wàrapwiri, â gorodà na càcaa pâriwà ma guwà pitèi é nyi nari muru, na càcaa pwamuru naa goo?

³Â gona câguwà caa tâmogòori pâ wàijè kaa, âna jè mwa tèi tèpa

***5:7** Grec: Guwà cèitiri gée goowà é nyaa kêra poloa béaa; ba na guwà pwi jè poloa na bwaa âmuê. Ba wà Kériso, pwi Paséka kâjè, âna panuâé, ba na é pwi ârapwaailò. Ê nyaa kêra poloa (levain), âna ucina goro é èpà na pwâniri naa goojè. (Còo Luka 12.1.)

†**5:8** Wàibà tèpa Juif—(Wà Paulo, âna é pwi Juif na é pâra wiâ Iésu. Êco na wâru tàpé Korénito na càra caa tèpa Juif.

***5:10-11** 4e phrase—Grec: Ba wiàna wàrapwiri, â pwiri guwà gère pâra, gée na gòropuu bèeni.

^s**5:7** Ésaïe 53.7; 1 Péteru 1.19 ^t**5:8** Deutéronome 16.3

^u**5:10-11** 2 Tésalonika 3.6; Tito 3.10

^v**5:12-13** Deutéronome 13.6, 17.7 ^w**6:2** Auinapàpari 3.21

*angela¹? Â wiàna wàrapwiri, â o nye pârijè mwara ma jè tèi é pâ nari muru na wâro kâjè ni gòropuu.

⁴[Êkaa na guwà nabwé na] guwà pa pâ é pâ pitòocia kàwà bèepwiri, naa na wâra pitèimuru. Ba wà tàpé na rà pitèiwà, âna piticèmururu naa goorà naa na é wâra pwapwicîri.

⁵Gona nye ticè jè ârapàarawà cèna é tàpo tàmanga, ma é pinapéaati bwàti tà tèpa cèikî béewà? Â po dau kamu ba kàwà! ⁶Ba [wiàna càcaa wâdé na] ru pitòocia tupédu a cèikî, â [nye dau èpà kaa, na] rà wàrapwiri, na ara tàpé na càra caa cèikî!

Guwà cibwaa wàrapwiri!

⁷Jèpwi mwara, wiàna guwà pitòocia naa na wâra pitèimuru, â paari pâ guwà tàgére pitanami [naa goo é pai wârori kàwà é wâro na wâdé tà Kériso. Â go ina tàwà pâ]: Wiàna rà pwa tàwà cèna èpà, â wâdé na guwà pidàpwicâariwà! Â wiàna rà mura jiiwà é jè muru, â guwà cibwaa putàmù! ⁸Ê pwina dau èpà, âna nye piwâguwà còwà, na pwa na èpà tà tèpa cèikî béewà, ba guwà murarà! ⁹⁻¹⁰xGuwà ipwacòoco! Wà tàpé na èpà é wâro kàra, âna o ticè kàra naa na *Mwaciri kà Pwiduee:

Wà tèpa ipwirié;

Wà tèpa pitànyiri;

Wà tèpa iau;

Wà tèpa mura;

Wà tàpé na rà pwamaina pâ duée imudi;

Wà tàpé na rà pwa-imudiri muru goro pâ naiirà (tèpa ipuu imudi ma wà pàra tàpé, ma wà tèpa toomura, ma wà tèpa paa na rà ipuu ma tèpa paa, naa na pai pwa na càcaa wâdé).

Diri tàpé na wàrapwiri é wâro kàra, âna o ticè autâa kàra na Mwaciri kà Pwiduee. ¹¹yBéaa, âna rà wàrapwiri wà pàra tàpé gée goowà. Êco na wà Pwiduee kâjè, âna é jèe pitòrigariwà, ba na guwà tèpa âboro pwicîri kèe. Â é jèe nuwa tâjii é èpà kàwà, [â é jèe tòpò pinaanapô naa nabibiu kàwà ma wâé] â é jèe nama guwà *tàrù na araé. Â é cau wàrapwiri diri, naa na nee Pwi Ukai Iésu Kériso, â na é naigé mee é Nyuâaé Pwicîri.

Jè papwicîri naiijè

¹²zPwiri guwà mwa tòpi pâ: «Nye ticè na papwicîri jiio.» Â nye âjupâra. Êco na càcaa édiri pâ muru na wâdé ba kâjè. Â jè cibwaa nama jè tèpa *ênawéna kîri kàra muru [na jè pwa]. ¹³aGuwà ina mwara pâ: «Ê utimuru, âna târa nanaajè, â é nanaajè, âna târa é utimuru. Â é du pwiibà, âna wà Pwiduee, âna ée mwa nama tiâu^s.» Êco na [go ina tàwà pâ]: Jè cibwaa pwa-imudiri é naiijè. Ba é naiijè, âna kà Pwi Ukai, â wà Pwi Ukai,

¹6:3 Jè mwa tèi tèpa angela—é, jè mwa pitûâ naa goo wà tèpa angela, é, jè mwa pitûâ naa goo pâ duée, ma pitèirà. Ê popai angela naa na grec, âna pwiri tèpa angela kà Pwiduee, é, tèpa duée.

⁵6:13 Ê utimuru, âna târa nanaajè... Paj ina wèe pâ, rà niimiri pâ, ticèmururu naa goo é pwina rà pwa goro é naiirà. Êco na, pwiri é popai bèepwiri, âna popai kà Paulo.

x6:9-10 Galatia 5.19-21; Éféso 5.5; Auinapàpari 22.15

y6:11 Tito 3.3-7 z6:12 1 Korénito 10.23 a6:13 1 Tésalonika 4.3-5

âna [é pitûâ] kêra ê naiijê. ^{14b}Â wà Pwiduée, âna ée mwa nama é wâro cowa ê naiijê géé na aubà, goro ê pàtamee, pwacèwii na ia é pwa tà Pwi Ukai kâjê.

^{15c}Gona câguwà caa tâmogòori pâ, ê naiijê, âna ére géé goo ê naii Kériso? Â câjê caa tòpò ê naii Kériso naima ma ê naiiri ê ilàri gòronaigé. Bwa! Nye po dau pwa-coé na wàrapwiri. ^{16d}Wâdé na guwà tâmogòori pâ, wà pwi âboro na ru pitâa ma tô jè ilàri gòronaigé, âna jèe pâ nau caapwi ê naiiru. Ba jèe wii [naa goro ê du duadà] naa na ê *Tii Pwicîri pâ: Wàilu, âna ru pâra nau caapwi. Genèse 2.24 ^{17e}Â wà pwi âboro na é wâgoo wà Pwi Ukai, âna ru pâ nau caapwi ma wâé.

¹⁸Wiàna gà pwa-imudiri naiigà, ma pipuu ma cè âboro imudi, â gà tubamiiri ê naiigà cowa. Â nye ticè cè jè èpà, cèna wàrapwiri*. Â wâdé na gà upiri! ¹⁹Gona gà jèe ipwanauri pâ, wà Pwiduée, âna é jèe naa tâgà ê Nyuâaê Pwicîri, na é wâro googà^{††}? Â câgà caa pwi âboro'gà cowa, ba ê naiigà, âna wà kêra ê Nyuâaê Pwicîri. ^{20f}Ba [é jèe pipanuâe wà Kériso, ba na gà pwi

âboro kêe—ba] dau maina wârigà. Êkaa na gà pwapwicîri ê naiigà, ba na gà pwamaina wà Kériso^{††}!

pai tòpi kà paulo tà tàpé korénito

(Naporomee 7-14)

Popai goro piéa

7 Go tòpi tàwà ni, goro pâ muru na ia guwà pwa tii tô. [Ia, guwà mara tawèerio pâ] pwiri wâdé na wà pwi paa, âna ticè wâdèe^{¶¶}? [Â go ina pâ]: Ûu, nye wâdé. ²Êco na, târa ma câe caa ipuu imudi, â wâdé na é pa cè wâdèe. Â ipaiwà naa goo wà tô ilàri^{§§}.

³Wà pwi paa, âna wâdé na cibwaa tàutêe, na ru ipuu ma wâdèe. Â wàrapwiri mwara naa goo tô ilàri.

⁴Â wàilu jècaa, âna nye ticè tàrù kàru, naa goro naiiru. Ba ê naii pwi paa, âna kà tô wâdèe; â ê naii tô ilàri, âna kà pwi éaé.

⁵⁻⁶Gàu cibwaa piwà na gàu ipuu du duadà. Êco na, pâri ma gàu tàpo naaco naa na jè ji pàara, wiàna gàu pitèreu, ba na gàu pwapwicîri. Nye wâgàu naawê*. Â géé na càué, â

^{**6:18} 2e phrase—Grec: Pàra èpà na jè pwa, âna wâgòroigé jii ê naiijê.

^{††6:19} 1re phrase—Grec: Gona câguwà caa tâmogòori pâ, ê naiiwà, âna é wàra pwapwicîri kêra Nyuâaê Pwicîri?

^{††6:20} 2e phrase—é, Gà pwamainaê goro ê naiigà. Pàra Tii Pwicîri naa na grec, âna rà ina pâ: Gà pwamainaê goro ê naiigà bau é pwàranûmagà, ba du muru na kà Pwiduée.

^{¶¶7:1} Ticè wâdèe—é, Càru caa ipuu ma wà tô jè ilàri.

^{§§7:2} Na pàra nee tii naa naporomee 7, âna bà naanaimari popai kà Paulo tà pwi paa, ma popai na ipaiwà tà tô ilàri, ba naa wâdé pai ina wèe naa na cî.

^{*7:5-6} Nye wâgàu naawê—Grec: Go ina pwiri, ba na go naa tàrù tàù; â càcaa autûari kôo tàù.

^{b6:14} Roma 8.11; 1 Korénito 15.20; 2 Korénito 4.14

^{c6:15} Éfeso 5.30 ^{d6:16} Mataio 19.5

^{e6:17} Ioane 17.21-23; Roma 8.9-11

^{f6:20} 1 Korénito 7.23; 1 Pétèru 1.18-19

wâdé na gàu wâjué cōwâ, ba péa câgàu caa piaabòriu, â péa é tà tacaiu wà *Caatana.

⁷ Napwa naa goodò, âna nye ticè wâdò. Â wâdé tōo wiàna pâri ma guwà cau wàrapwiri diri. Êco na [cà-caa ipaiwàijè. Â] wà Pwidueé, âna é jèpa naa tâjè jècaa é bépitu kée.

Jèpa aupitûâri tà jèpa âboro

⁸ Wiàna câgà caa piéa[†], é wiàna gà tō dâpwà, â wâdé na gà pwacèwiiio, â câgà mwa caa piéa cōwâ. ⁹ Êco na, wiàna pwacoé ma gà pitòimirigà, â wâdé na gà piéa, ba na o càcaa dau maina naa googà, é pâ câbawâdé kâra naiiri âboro.

¹⁰⁻¹¹ ^h Tà tàpé na guwà jèe piéa—wiàna gà pwi paao, é, tō ilàri—â go ina tàwà pâ: Guwà cibwaa tapàgà piéa. Â càcaa wâgo, âna wà Pwi Ukai na é pitûâ. Â wiàna gà tō ilàri, na gà jèe pâra jii pwi éagà, â wâdé na gà tâa acari. É, wâdé na gà wâjué cōwâ, ba na gàu pinaanapô ma wâé.

¹² Wiàna câé caa tō a cèikî wà tō wâdàgà, â wàéni é popai kôo tâgà (â càcaa Pwi Ukai na é ina pwiri, â nye wâgo): Wiàna nūmee na gàu pità-naima wà tōoni, â gà cibwaa tapàgà piéa kàu. ¹³ Â ipaiwà wiàna gà tō

ilàri, â câé caa pwi a cèikî wà pwi éagà. Ba wiàna nūmee na gàu piéa, â gà cibwaa tapàgà piéa kàu.

¹⁴ Ba nye gée googà kaa, na é pwi âboro kà Pwidueé[‡]. Â ipaiwà naa goo tō wâdà pwi a cèikî. Ba wiàna càcaa wàrapwiri, â pwiri wà tèpa èpo kàu, âna rà gére wâgòroigé jii é tâa kà Pwidueé[¶], êco na jè tàmogòori pâ, é jèe tòpirà naa na tâa kée.

¹⁵ ⁱ Wiàna nūmee na é pâra jiigà wà pwi éagà, na câé caa pwi a cèikî, â gà naaê ma é pâra. Â o jèe ticè na piigà naa gooé. Â wàrapwiri naa goo tō wâdàgà na câé caa tō a cèikî. Ba wâdé tà Pwidueé na ru pitêreru wà du duadà[§]. ¹⁶ ^j Â gona gà tàmogòori pâ, pâri ma é udò, [ma tâa tée é *âji wâro, wiàna câgàu caa pitâiti]**?

Jè tâa na pai tâa kâjè na é naa tâjè Pwi Ukai

¹⁷ Wàéni é jè autûâri kôo, târa diri pâ wâra pwapwicîri: Wâdé na gà tà tâa na é pai tâa'gà, na ia é naa tâgà wà Pwi Ukai lésu, béaa kâra é pai todàgà kà Pwidueé. ¹⁸ Wiàna [gà pwi *Juif, na] pwa *kamaî tâgà béaa, â gà nye tâa na é pai pwa-bà. Â wiàna câgà caa pwi Juif, â gà cibwaa nama gà pwa kamaî tâgà.

[†]7:8 Wiàna câgà caa piéa—é, Wiàna gà pwi dâpwà.

[‡]7:14 É pwi âboro kà Pwidueé; É jèe tòpirà naa na tâa kée—Grec: Papwicîriê; Papwicîrirà.

[¶]7:14 Wâgòroigé jii é tâa kà Pwidueé—Grec: Tòri.

[§]7:15 Ba wâdé tà Pwidueé na ru pitêreru... é, Êco na, wiàna pâriu, âna gàu pitànaima. Ba wà Pwidueé, âna é todàu, ba na gàu pitêreu.

^{**}7:16 Pwiri pai ina wèè pâ, wâdé na gàu pitànaima, ba na ée mwa udò gée googà, pwi béégà. É, pwiri wâdé na gàu pitâiti, ba o câé mwa caa udò, wiàna gàu ciburà iputàmù.

⁹7:9 1 Timotéo 5.14 ^h7:10-11 Mataio 5.32, 19.9

ⁱ7:15 Roma 14.19 ^j7:16 1 Pétérù 3.1

¹⁹kBa é pai pwa kamaî, ma é pai câ pwa kamaî, âna piticèmururu naa goo. Ê pwina âjimuru âna, na gà pitère dâra pâ aupitûâri kâ Pwiduee. ²⁰Ûu, [go ina mwara pâ]: Gà tâa na é pai tâa'gà, béaa kêra pai todàgà kâ Pwiduee.

²¹Wiàna gà pwi *ênawéna kîri kâ pwi jè âboro, â gà cibwaa géaa goo é pwiibâ. Ba nye piticèmururu naa goo. (Êco na, wiàna ina pâ, tèepaa marigà cè pai tòpi é tàrù'gà, â gà popa.) ²²lBa ûna é todàgà wâ Pwi Ukai, âna é jèe tipigà, ba na gà pwi âboro kêe.

Â wiàna câgà caa pwi ênawéna kîri kâ pwi jè âboro béaa, â gà jèe pâ nau pwi ênawéna kîri kâ Kériso. ²³Ba [é jèe pipanuâê, ba na] é wârìgà, goro é wâri wèe na dau maina. Â gà cibwaa nama gà pwi ênawéna kîri kêra pâ âboro.

²⁴[Go tubanabwé é auniimiri kôo bèepwiri, â go ina mwara pâ: Guwâ wârori é wâro kâwâ na ara Pwiduee. Â] guwâ jèpa tâa na é pai tâa kâwâ jècaa, béaa kêra é pai todâwâ kâ Pwiduee.

Pa âboro dopwa

²⁵Jèpwi mwara [na ia guwâ tawèerio goo] âna wâ pa âboro dopwa. [Â wâeni é pai tòpi kôo tàwâ.] Nye auniimiri kôo co, ba nye

ticè popai cèna é ina tôo wâ Pwi Ukai naa goo pwiri. Êco na, pâri ma guwâ cèikî naa goo, ba é nama go pwi a pitûâ††, gée goo é pai wâdè kêe.

²⁶⁻²⁷Wiàna gà pwi dopwa, â go niimiri pâ, wâdè na o câgà caa piéa, gée goo pâ maagé còo, na gère tèepaa marijè na pwi pàara bèeni. Êco na, wiàna pwa cè wâdàgà, â câgo caa ina pâ, na gà mudàra ba na gà tapàgà piéa. ²⁸Êco na, wiàna nûmagà na gà piéa, â càcaa muru na èpâ. Â ipaiwâ naa goo wâ tô èpo dopwa na nûmee na é piéa. Go ina co pâ, o wâru pâ géaa ma tacai†† na wâro kâ du duadâ^{¶¶}, â wâdè tôo na guwâ udò jii.

²⁹Ê pwina go ina tàwâ, co tèpa gòrobéeò, âna: Càcaa gòiri é pàara na tâa tâjè [ma jè wakè ba kâ Pwi Ukai]. Â tapoo nabàni, âna wâdè na jè cau wâro [ba kêe] pwacèwii tàpè na càra caa piéa.

³⁰Ipaiwâ wiàna jè ipwâdée, é, wiàna jè pikîri; â wiàna pwa neemurujè, é wiàna ticè. Ba, naa na diri pâ muru, âna wâdè na jè wâro ma wakè, ba kâ Pwi Ukai co^{§§}. ³¹mBa wiàna jè wârori é wâro-bà naani gòropuu, ma diri pâ muru na tâa na, â jè cibwaa nama rà piâjimuru tâjè. Ba o cau tiàurâ diri.

††**7:25** Pwi apitûâ—Grec: Pwi âboro na go pitère dâra.

††**7:28** Géaa ma tacai—Difficulté, problème. Rà ina mwara wâ tèpa ijiao pâ: Pipaèrà.

¶¶**7:28** O wâru pâ géaa ma tacai na wâro kâ du duadâ—é, O dau gòò tà du duadâ, naa na pâ aré na o jèe tèepaa.

§§**7:30** Grec: Â wâ tàpè na rà i, âna wâdè na pwacèwii tàpè na càra caa i. Â wâ tàpè na rà ipwâdée, âna wâdè na rà pwacèwii tàpè na càra caa ipwâdée. Â wâ tàpè na rà wâri pâ neemururâ, âna wâdè na rà pwacèwii wiàna ticè neemururâ.

^k**7:19** Roma 2.25; Galatia 5.6, 6.15

^l**7:22** Philémon 1.16; 1 Pétérù 2.17 ^m**7:31** 1 Ioane 2.17

Tâa coo naa goo wakè kà Iésu

³² Nye tàutôo na guwà ipacè naa goro pâ pwi bèepwiri. Wà pwi a cèikî na ticè wâdèe, âna é naa nūmee naa goro é wakè kà Pwi Ukai. Â é mudàra é pwina wâdé tà Pwi Ukai. ³³ Êco na, wiàna pwa wâdàgà, â gà o dau naa nūmagà naa goo é wâro ni gòropuu. Ba gà o pwa é pwina o wâdé tà tò wâdàgà, ³⁴ â o pitadàrù é pwâranūmagà.

Â ipaiwà naa goo wà tò a cèikî na é tò dopwa*, ba é naa nūmee co naa goro é wakè kà Pwi Ukai. É pa-pwicîriê, â é ipanuâê bamwara tée. Êco na wà tò a cèikî na é pwa éaé, âna ée mwa naa nūmee naa goro é wâro ni gòropuu. Ba ée mudàra cè pai wâdéarié kà pwi éaé.

³⁵ Go ina tàwà diri pâ pwiibà, ba na go pitu tàwà, â càcaa na go naa tàwà cè jè naèa. Ba nūmoo na guwà wârori é wâro na wâdé, â na guwà nye po tâa goo co kaa, é wakè kà Pwi Ukai.

Tàpé na rà tapacîri na rà piéa

³⁶ Jèpwi, âna [wàéni é popai kôo] goo tèpa âboro èpo ma pa èpo ilàri, na rà tapacîri na rà piéa†: Wiàna é

dau câbawâdé tò èpo ilàri wà pwi dopwa, â é niimiri pâ, péa ru ipuu ma wà tòobà‡, â wâdé na ru piéa. Êkaa na o càru caa pwa na èpà. ³⁷ Êco na, wiàna é niimiri ba gòo naa na pwâranūmee, pâ, wâdé na càru caa piéa, â [gona ée mwa pwa dà? Go ina pâ]: Nye wâdé na wàrapwiri, wiàna nye ticè pitacoo goo é pwina nūmee goo, â wiàna càru caa ipuu. ³⁸ Êkaa na, wiàna ru piéa ma i tò èpo, â tàpo wâdé. Â wiàna càru caa piéa, â nye dau wâdé awé.

Pa dàpwà

³⁹ n[Târa tubanabwé, âna wàéni é popai kôo naa goo pa dàpwà]: Wà tò ilàri na pwa éaé, âna wâdé na ru pitâa, na pàara na é bwaa wâro na wà pwiibà. Â wiàna é bà, â pwa tàrù kà tōoni, ma é piéa cōwâ, ma wà pwi jèpwi. Êco na wâdé na é pwi a cèikî naa goo Pwi Ukai. ⁴⁰ Êco na go niimiri pâ, pwiri o wâdé ba kée, wiàna é tà tâa acari. Nye auniimiri kôo pwiri, èco na é wâgòò mwara é Nyuâaê Pwicîri.

Ârapwaailò târa ânuurumuru

8 ^oWàéni popai kôo goro é pâ noo kâra macii na pwa *ârap-

***7:34** Tô dopwa—Grec: Tô èpo dopwa, é, tò dopwa na é jèe jiiitamu, **é**, Tô dopwa, é, tò dàpwà.

†**7:36** 1re phrase—**é**, Jèpwi, napwa naa goo pwi caa kà tò ilàri dopwa, na é jèe tàpo jiiitamu. Wiàna wàrapwiri, â o wàrani nee tii 36-38: ³⁶Wiàna é niimiri pâ, càcaa wâdé na é bwaa wéaarié naa pwârawâ, â wâdé na é naaé, ba na é piéa, â càcaa muru na èpà. ³⁷Êco na, wiàna é niimiri ba gòo naa na pwâranūmee, pâ, o câe caa nama é piéa wà tōoni, â nye wâdé, wiàna nye ticè pitacoo goo é pwina nūmee goo. ³⁸Êkaa na, wiàna é naa tò èpo kée, ba na é piéa, â tàpo wâdé. Â wiàna câe caa nama é piéa, â nye dau wâdé kaa.

‡**7:36** Péa ru ipuu ma wà tòobà—Grec: O pwa kamu kà tòobà.

waailò goo, târa pâ ânuurumuru[¶]. Pwiri guwà niimiri pâ, guwà cau tâmogòori bwàti pwiibà[§]. [Guwà ipwacôoco, ba] é autâmogòorimuru na wàrapwiri, âna é péa nama maina nûmawà! Êco na é pimeaari, âna é pagò tèpa béejè. ²PBa wà tàpé na rà ina pâ rà tâmogòori diri é muru, âna nye âji ticè na rà tâmogòori. ³Â wà tàpé na rà meaari Pwidueé, âna é tâmogòorirà wà Pwidueé.

⁴⁻⁶¶Napwa naa goo é noo kêra macii na naa târa pâ *ânuurumuru: Âjupâra pâ, naa na pai côo kà pàra tèpa âboro, âna wâru pâ muru ni gòropuu ma naa napwéretòtù, na ina goorà pâ 'pwidueé' ma 'pwiukai'. [Â rà pwamururà ma pwamainarà, â rà pwa ârapwaailò târa.]

Êco na jè tâmogòori pâ, nye caapwi co Pwidueé, pwi Caa. Nye gée gooé co, na tapoo diri pâ namuru. Â wiàna jè wâro, â jè wâro ba kée. Â nye caapwi co Pwi Ukai kâjè, âna wà Iésu Kériso. Â nye gée gooé co, na cau tèepaa diri pâ muru. Â nye gée gooé co, na jè tòpi é *âji wâro.

Niimiri tàpé na càcaa gòo cèikî kàra

Âjupâra pâ, nye dau piticèmuru naa goo pàra 'pwidueé' Â gée goo

kaa pwiri, na [guwà niimiri pâ]** pwa tàrù kâjè ma jè uti é noo kêra macii na pwa ârapwaailò goo târa.

[Â go tòpi tàwà pâ]: Âjupâra pâ ticèmuru naa goorà, [â càcaa pwiçiri tâjè. Êco na jè ipwacôoco.] ⁷Ba pwa pàra tèpa [cèikî béejè] na càra caa tâmogòori bwàti pwiri. Ba béaa, âna rà mu pwapwiciçi târa pâ ânuuru duée. Â nabàni, â wiàna rà uti é noo kêra macii na pwa ârapwaailò goo, â o càra caa pitêre dâra é *pwâratùra-nigée-goorà, â rà tubaèpà târa pwâranûmarà.

Ba rà niimiri pâ rà gère pwamaina pâ muru bèepwiri, gée goo na càcaa pâji gòo é aunünûma kêra. ⁸Êco na càcaa gée goo é utimuru, na é tòpijè wà Pwidueé. Wiàna jè uti, é, wiàna câjè caa uti, â nye ticèmuru naa goo.

⁹Êkaa na pwa tàrù'gà [ma gà uti, é, câgà caa uti]. Êco na gà niimiri wà pwi jè a cèikî béegà, na càcaa gòo é cèikî kée. Ba gà péa nama tûu é cèikî kée, ma nama é pwa na èpà. ¹⁰Ba wiàna é côogà na gà gère ija naa na ére pwiçiri kêra, na ara é ânuuru pâ 'pwidueé' â é niimiri pâ, wâdé na é pwaduwa'gà. Â wâgà, âna gà tâmogòori pâ, càcaa pwiçiri tâgà. Êco na wàé, âna càcaa gòo é aunünûma kée. Â wiàna

[¶]**8:1** Ânuurumuru—Idole. Côo mwara Neeremuru (Vocabulaire) naa pwâadàra tii. Rà icuri é noo kêra macii wà tèpa âboro naa na aupwa jèna. Â càra caa pwaké goro é noo kêra macii na pwa ârapwaailò goo, ma jè noo kêra macii. Pwacoé ma é tâmogòori wà pwi âboro na é wâri.

[§]**8:1** Guwà niimiri pâ, guwà cau tâmogòori... Grec: Âjupâra pâ, cau tà tâjè diri é autâmogòorimuru. Rà pi-ina kêra wà tàpé Korénito pâ, rà tâmogòori diri. Â rà niimiri pâ, rà mwü naa na cèikî kàra.

^{**}**8:4-6** Guwà niimiri pâ—Nye wà tàpé Korénito na rà mara ina pâ, pwa tàrù kêra ma rà uti é noo kêra macii bèepwiri, gée goo na ticè pàra 'pwidueé'. Â wà Paulo, âna é üuri é pwina rà ina, êco na é pa-icôorà mwara goro é pwina rà pwa ma é pwina rà niimiri. (Côo 1 Korénito 10.19-20.)

[¶]**8:2** Galatia 6.3 [¶]**8:4-6** Deutéronome 4.39, 6.4; Galatia 4.8

[¶]**8:4-6** Éféso 4.5,6 [§]**8:9** Roma 14.13-15; Galatia 5.13

é uti, â o câé caa pitêre dâra bwàti è pwâratûra-nigée-gooé.

¹¹⁻¹²†Â gà côo, nye gée goro è autâmogòori'gà, na gà tubaèpà†† tà pwi béégà, na kîri è cèikî kée. Â wiàna gà wàrapwiri, â gà pwa mwara tà Kériso, na ia é jée bà ba kà pwi béégà. ¹³⁴Êkaa na, wiàna è pai uti kôo è noo kâra macii, âna o nama é pwa na èpà wà pwi jè a cèikî bééò, â wâdé na câo caa uti.

É ipwamurué wà Paulo

9 ^vNapwa wâgo, âna pwa tàrù kôo [ma go ilari jiiwà cè bépitu]. Ba go pwi *apostolo, â go jée côo wà Iésu Kériso, Pwi Ukai kâjè, goo du âraporomeeò. Â go jée wakè goro nii kée. Â wâguwà, âna guwà tèpa pwâra wakè kôo. ²⁵Â wiàna rà ina wà pàra tàpé pâ, càcaa wàrapwiri, êco na wâguwà, âna guwà tâmogòori pâ nye âjupâra. Ba è wâro kàwà, âna *paâjupâra pâ, go pwi apostolo kà Pwi Ukai††.

Pwa tàrù kôo ba go pwi a wakè

³Wàéni béipwamuruò ma otòpi tà tàpé na rà inaô ba èpà: ⁴⁶Gona nye wàibu co [ma wà Barnabas] na ticè tàrù kâbu, ma bu tòpi è utimuru gée goro è wakè kâbu? ⁵Gona ticè tàrù kâbu, ma bu piéa ma du ilàri a cèikî,

ma poparu wiâbu, na bu wakè? Ba rà nye cau wàrapwiri wà Pétérù†† ma wà tèpa jii Pwi Ukai Iésu, ma diri pàra tèpa apostolo. ⁶⁷Â gona nye wàibu co, na bu wakè dâra mwani, târa ma bu wâro?

⁷Ba wà pwi coda, âna câé caa wâri [è neemuru paa kée. Bwa, wàé, âna wâriè naa goro è wakè kée.] Â wà pwina é câmi jè upwâra, âna é nye uti è pwée. Â wà pwina é wéaari macii, âna é wâdo è dilé gée goo.

⁸⁻⁹⁸Â jè côo pâ wàrapwiri naa na wâro kâjè na diri pâ tòotù. Êco na câgo caa ina gée good co. Ba jée nye wii naa na è *Naèà kà Moosé pâ: Gà cibwaa pacoo è paaci, ma é uti è pwâra blé, na pàara na é còogai, ba kâgà, è u mwatò goro blé. Deutéronome 25.4

Wiàna é ina pwiri wà Pwiduée, â gona é ina co è macii? ¹⁰⁹Bwa! É ina ba kâjè mwara, tèpa âboro. Ba wiàna jè û, ma pétâ, â jè tapacîri è jè ére na kâjè, gée goro ârapiûnya.

¹¹⁹^a[Naa goobu ma wà Barnabas^{ss}, na ia bu jée picémara tàwà è popai] â bu nye câmi è arapwûru naa na pwâranûmawà, târa *napwéretòotù. Â gona muru na dau maina tàwà, ma bu tòpi è pwina pâri, târa pai wâro kâbu, gée goo

††8:11-12 Tubaèpà—Grec: Tanoori è cèikî kée.

††9:2 Ba è wâro kàwà, âna paâjupâra pâ... é, Ba è wâro kàwà naa goo Pwi Ukai, âna paâjupâra pâ, go pwi apostolo.

††9:5 Pétérù—Grec: Céphas.

ss9:11 Naa goobu ma wà Barnabas—é, Naa goobà ma wà pàra tèpa apostolo. Popai Nous naa na grec.

⁴8:11-12 Roma 14.15,20 ⁴8:13 Roma 14.21

⁵9:1 Apostolo 22.17-18, 26.16; 1 Korénito 15.8-9

⁶9:2 2 Korénito 3.2-3 ⁶9:4 Luka 10.8

⁷9:8-9 Deutéronome 25.4; 1 Timotéo 5.18 ⁷9:10 2 Timotéo 2.6

⁸9:11 Roma 15.27

ê pâ neemuruwà naani gòropuu*?
^{12b}À wiàna pwa tàrù kà pàrà tàpé
 ma rà tòpi jiiwà, â o nye dau wâdé,
 wiàna guwà naa tâbu mwara!

Bu jèe caa tacoo goowà

Êco na jèe nye câbu mu caa tacoo
 goowà pâ, na guwà wàrapwiri, â bu
 naaco, ba na o ticè na rà èrà goo
 [wà tèpa âboro, na rà tòpi] è *Picé-
 mara Wâdé goo wà Kériso.

^{13c}Guwà tâmogòori bwàti pâ, wà
 tèpa pwa ârapwailò, âna rà nye
 tòpi è ére gée goro ârapwailò
 naa na wâra pwapwicîri. Â wà tèpa
 ênawéna kàra, âna rà tòpi è ére gée
 goo pâ âraimeai. ^{14d}Â nye ipaiwà
 naa goo wà tàpé na rà picémara
 è Picémara Wâdé. Ba é ina wà Pwi
 Ukai pâ, wâdé na rà wâro gée goo è
 popai kàra.

¹⁵Êco na wâgo, âna nye câgo caa
 tòpi gée goo, â càcaa majoroé ma
 go wii tàwà tii bèeni. Bwa, o wâdé
 na go bà, jii na wàrapwiri! Ba go ip-
 wâdé na càcaa pâri ma ina, wà pwi
 jè âboro pâ, go tòpi mwani jii tàpé
 na go picémara tàrà è Picémara
 Wâdé†. ^{16e}Câgo caa pi-ina kôo, naa
 goro pai picémara kôo è Picémara
 Wâdé. Ba nye wakè na é naa tôo
 [wà Pwiduée] ma go pwa. Â ée mwa
 pitèio ba gòo‡ wiàna câgo caa pwa.

¹⁷Wiàna wâgo na pitòrigari i wakè
 bèepwiri, â o wâdé na go tòpi
 è mwani goo. Êco na [nye wà

Pwiduée, na é] pitòrigario, â é cùruo
 pâ. Â câgo caa tapacîri naa wâriô
 goro mwani. ¹⁸O dà cè câmaô?
 Wàéni: Na go picémara è Picémara
 Wâdé, wiàna nye ticè wâriô naa
 goo. Â go ipwâdé, ba nye pwa tàrù
 kôo, ma go ilari cè wâriô, êco na
 câgo caa ilari.

Go piênawéna kâra âboro diri

¹⁹Gée goo kaa pwiri, â nye ticè
 âboro na pitûâ kôo. Êco na go piên-
 awéna kâra diri tèpa âboro, ba na
 o dau wâru gée goorà, na go poparà
 dari Kériso. ^{20f}Wiàna go tâa jaa tèpa
 *Juif, â go nye pwacèwiirà, ba na
 go poparà dari Kériso. Jèe tipio jii
 è Naèà kà Moosé, êco na go nye
 pitère dàra, goorà, ba wàilà, âna rà
 pitère dàra.

²¹À wiàna go tâa jaa tàpé [na càra
 caa tèpa Juif] na càra caa tâmogòori
 è Naèà kà Moosé, â go pwacèwi-
 irà, â câgo caa po tâa co naa goo
 è Naèà. Â go nye wàrapwiri, ba na
 go poparà dari Kériso. (Êco na é tâa
 good è naèà kà Pwiduée, ba go nye
 ciburà wârori è naèà kà Kériso.)

^{22g}À wiàna go tâa jaa tàpé na
 càcaa gòo è cèikî kàra, â go wâro
 pwacèwiirà, ma go pagòorà, ba na
 rà wâro wià Kériso¶. Ûu, go nye wâro
 pwacèwii tàpé na go tâa jaarà, na
 diri pai pwa wèe, ba na o pwa tèpa
 âboro gée goorà, na rà o medari

***9:11** Naa na pwâranūmawà, târa napwéretòotù; Pâ neemuruwà, naani
 gòropuu—Spirituel; Matériel.

†**9:15** Dernière phrase—Grec: O nye ticè âboro cèna é patâjii jiio è ipwâdé
 kôo bèepwiri.

‡**9:16** Ée mwa pitèio ba gòo—Grec: O dau pwaée kôo.

¶**9:22** Ma go pagòorà... Grec: Ma go poparà dari Kériso.

^b**9:12** Apostolo 20.34; 2 Korénito 11.9 ^c**9:13** Deutéronome 18.1–3

^d**9:14** Mataio 10.10; Luka 10.7; Galatia 6.6 ^e**9:16** Jérémie 20.9

^f**9:20** Apostolo 21.20–26 ^g**9:22** 2 Korénito 11.29

Kériso[§]. ²³ Diri é pwiibà, âna go pwa, ba na é pâra pâ** è Picémara Wâdé. Â, naa wàrapwiri, â o tà tòo é pâ aupwényunyuaari kée.

Go tà itàa ba na go piétò

²⁴ Guwà tâmogòori pâ, wà pwina é piétò, naa na é pi-itàa, âna é tòpi é câmaê. Â càcaa wà diri tèpa itàa na rà tòpi. Êkaa na wâdé na guwà itàa, ba na guwà tòpi é câmawà! ²⁵ ^hWà tèpa itàa ma tèpa ipaa, âna rà dau ipwabwàtirà, ma piaabòrirà, ba na rà o piétò. Napwa naa goo é câmarà, âna o càcaa tâa dâra gòiri.

Êco na é câmajè, [wàijè tèpa cèikî] âna ée mwa tâa dâra gòiri awé. ²⁶ Êkaa pwiri na go itàa bwàti, ba na go tèepaa naa na é pwâadèrèè. Â, na go piokée, â go tò bwàti îô, târa ma coogée. ²⁷ ⁱÂ go piaabòrio, â go wakè, ba na go ipwabwàti é naiio, târa ma é pacoo é câbawâdé kôo. Ba o càcaa wâdé, wiàna câe caa tòpio wà Pwiduée^{††}, gée na càuru é pai picémara kôo é popai kée tà pàra tàpé.

Cibwaa ipwamaina duée imudi

10 ^jTèpa cèikî béeò, go taniimiri tàwà, è pwina tèepaa mari

tèpa jooorojè^{‡‡}, wà tèpa *Isaraéla biu. [Ba wà Pwiduée, âna é tòcia tàra é naigé naa namaré.] Ba é nama é pâra béaa kàra è jè nee, ba na é wéaarirà. Â rà cau jépàgà diri è nawià Mii. ² ^À [pwacèwii na] cau *upwaarà, naa na i nee, ma nawià, ba na rà o caapwi ma wà *Moosé [pwi a pitûâ kàra].

³ ^kÂ rà cau ija diri é utimuru me géenidò napwéretòotù^{¶¶}, na é naa tàra wà Pwiduée. ⁴ ^lÂ rà cau wâdo mwara é jawé na é naa tàra. Ba nye goro kaa é pàtamee, na é nama joro i jawé, gée goro pwi atü na pâra wiârà. Â é pwi atü bèepwiri, âna wà Kériso.

⁵ ^mÊco na, [gée na càuru diri pâ pwi bèepwiri, âna] wâru gée goorà, na càcaa wâdé tûâ kàra tà Pwiduée, â é nama rà bà, â é tòdidirirà naa namaré.

Cibwaa ipwacèwii Ba Isaraéla biu

⁶ ⁿDiri é pâ pwi bèepwiri, âna târa câmu tâjè, ba na jè cibwaa pwaduwa kàra. Â jè cibwaa niimiri pâ, jè pwa na èpà, pwacèwiirà:

⁷ ^oJè cibwaa pwamaina tèpa duée imudi, pwacèwii pai pwa kà pàra tàpé gée goorà. Ba jèe wii naa na

[§]9:22 Na rà o medari Kériso—Grec: Na go pa-udòrà.

**9:23 Pâra pâ—Se répandre. Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Bwiari pâ.

††9:27 Câe caa tòpio wà Pwiduée—Grec: Tòpò-o naa goro jènereê (disqualifié). Papwicîri jiié na é itàa naa na pi-itàa.

‡‡10:1 Jooorojè—Wâru tèpa cèikî naa Korénito na càra caa tèpa Juif (tèpa Isaraéla). Êco na é ina wà Paulo pâ, jooorojè, ba, é ina wà Pwiduée pâ, na wàijè diri tèpa cèikî naa goo wà Kériso, âna jè pwacèwii tèpa gòobàra Abéaama, pwi joooro tèpa Isaraéla. (Còo Galatia 3.29.)

¶¶10:3 Me géenidò napwéretòotù—Grec: Spirituel. Ipaiwà mwara naa goo pâ popai nye gée goro kaa é pàtamee na nee tii 4.

^h9:25 Filipi 3.14; 2 Timotéo 2.4–5, 4.7–8 ⁱ9:27 Roma 8.13, 13.14

^j10:1 Exode 13.21–22, 14.22–29 ^k10:3 Exode 16.35

^l10:4 Exode 17.6; Nombres 20.11 ^m10:5 Nombres 14.29–30

ⁿ10:6 Nombres 11.4,34; 1 Korénito 10.11 ^o10:7 Exode 32.6

*Tii Pwicîri pâ: Rà tâaboo naa na pi-ija. Â rà câbu imudi. [Â rà pwa-maina é pâ duée imudi.]Exode 32.6

^{8p}Jè cibwaa ipuu imudi, pwacèwii pàrà tàpé. Ba gée goo kaa pwiri, â rà po 23 000 tàpé na rà bà, naa na caapwi tòotù.

^{9q}Jè cibwaa gàdà Pwi Ukai^{ss}, pwacèwii pàrà tàpé, na utirà dòèa, â rà bà.

^{10r}Jè cibwaa pikûu, pwacèwii pàrà tàpé. Ba wà Pwiduée, âna é cùru pâ pwi jè *angela kée na pòtàmwararà.

¹¹Diri é pâ aré-bà, âna tèepaa mari wà tèpa Isaraéla biu, ba na câmu tâjè. Â jèe wii diri, ba na jè ipwacôoco. Ba o tàpo tèepaa é pwâadàrà é pàara bèeni. ¹²Wàép-wiri, wà pwina é niimiri pâ gòo é cèikî kée, âna é ipwacôoco, ba é péa tà tûu!

¹³[Êco na wâdé na guwà tâ-mogòori pâ]: Diri é pâ tacai na tèepaa mariwà, âna pwacèwii pâ tacai kà pàrà tàpé. Â wà Pwiduée, âna ée pwi a pacoo é auinabéaa kée, â o câé caa nama é wénari é nii kàwà i tacai. Â ée mwa paari tàwà é pai udò jii, ba na guwà o nye tà cimwû naa na tacai.

¹⁴Êkaa, co tèpa âji béeò, wâdé na guwà upiri é ipwamaina duée imudi.

Jè caapwi ma Kériso

¹⁵Guwà pi-ina kàwà pâ, guwà tèpa tà manga*, ma guwà tàmogòori

pitèi bwàti pâ muru. Wiàna wàrap-wiri, â guwà pitèi cai é pwina go ina tàwà ni: ^{16s}[Na jè ija é utimuru kà Pwi Ukai] â jè pwaolé tà Pwiduée goo é wârado goro dipâa—pai ina wèe pâ, domii kà Kériso, [na joro, na ia é bà ba kâjè]. Â é poloa na jè ipâdi, âna é naii Kériso. Ûna jè wâdo, ma ija, â jè caapwi ma wà Kériso. ^{17t}Â cau wàijè diri na jè ija i poloa, â jè tàgére caapwi naiiri âboro. Ba jè cau ija gée goro é poloa na caapwi.

Cibwaa pitànaima ma pâ duée!

^{18u}Guwà niimiri cai [é pai pwap-wicîri kà] tèpa Isaraéla. Wà tàpé na rà uti é *ârapwaaillò na naa tà Pwiduée, âna rà pâ nau caapwi ma wàé. ^{19v}Â càcaa ipaiwà naa goo wà tàpé na rà pwa ârapwaaillò târa pâ ânuuru [muru na rà ina goorà pâ] 'pwiduée'! Ba piticèmuru naa goo pâ pàrà 'pwiduée', â piticèmuru naa goo pâ ârapwaaillò na naa tàra.

^{20w}Êco na guwà ipwacôoco. Ba pwa pâ duée [na rà cicara wà Pwiduée]. Â nye wàilà kaa na rà tòpi é pâ ârapwaaillò bèepwiri. Â é utimuru na naa târa pâ duée, âna càcaa naa tà Pwiduée, na é caapwi co. Â càcaa wâdé tòo, na guwà

^{ss}**10:9** Pwi Ukai—Pàrà Tii Pwicîri naa na grec, âna rà ina pâ: Wà Kériso.

***10:15** Guwà pi-ina...guwà tèpa tà manga—Grec: Go patùrawà, pwacèwii wiàna guwà tèpa tà manga.

^p**10:8** Nombres 25.1-9 ^q**10:9** Nombres 21.5-6

^r**10:10** Nombres 16.41-49 ^s**10:16** Mataio 26.26-28

^t**10:17** Roma 12.5 ^u**10:18** Lévitique 7.6 ^v**10:19** 1 Korénito 8.4

^w**10:20** Deutéronome 32.17; Auinapàri 9.20

pitànaima ma é pâ duée†. ²¹xGuwà tère, làpé! Càcaa pâri ma guwà picapai wâdo é wârado kà Pwi Ukai, bau é wârado kâra pâ duée imudi! Â càcaa pâri ma guwà picapai ija é utimuru kà Pwi Ukai, bau é utimuru kâra pâ duée imudi! ²²yWânau, nū-mawà na guwà nama é putàmu wà Pwидуée? É, pwiri guwà niimiri pâ dau pwa nii kàwà jiié?

Jè pwa diri ba na o ipwamaina Pwидуée

²³z[Jè wàjué còwâ] naa goo auina kàwà, pâ «Nye ticè muru na papwicîri jiio.» Â go ina mwara pâ, cà-caa êdiri pâ muru na wâdé. Nye âjupâra pâ, nye ticè na papwicîri jii-jè, [tèpa naî Pwiduée] êco na cà-caa êdiri pâ muru na pagòo tèpa béejè. ²⁴aWâdé wiàna jè cibwaa po mudàra co é pwina wâdé ba kâjè; jè mudàra mwara pwina wâdé ba kà pàra tàpé.

²⁵[Wàéni é pwina gà mwa pwa]: Wiàna gà wâri é noo kâra macii naa na aupwa jèna, â gà cibwaa pitawèerigà [pâ, pwiri utimuru târa pwa ârapwaaillò]. Â, na wàrapwiri, â o càcaa tubagù é *pwàratùra-nigée-googà. [Ba napwa naa goo é utimuru, âna nye ticè na pwicîri tâjè.] ²⁶bBa: Ê gòropuu diri, bau diri é pwina tâa na, âna kà Pwi Ukai. Psaume 24.1

²⁷Ipaiwà na rà todàgà wà tàpé na càra caa tèpa cèikî. Â gà pâra, â gà cibwaa piwà na gà ija. Â gà cibwaa tawèerirà goro é utimuru, ba na o càcaa tubagù é pwàratùra-nigée-googà. ²⁸⁻²⁹cÈco na, wiàna é ina tâgà wà pwi âboro pâ: «Wàéni utimuru na naa târa duée», â gà cibwaa ija. Â càcaa wàrapwiri googà, â wàrapwiri gooé, ba na gà cibwaa tubagù é pwàratùra-nigée-gooé.

[Pwiri guwà o tòpi tóo pâ]: «Gorodà na go pitère dàra é aunünüma kà pwi jèpwi? ³⁰dBa wiàna go pwaolé tà Pwiduée goro é utimuru, â gorodà na o pitèio goro pai uti kôo?»

³¹e[Â go ina pâ]: Na gà ija, â na gà wâdo, â gà cau pwa, ba na béipwamaina Pwiduée. Â ipaiwà naa goro diri pâ muru na gà pwa. ³²fÂ gà ipwacôoco goro pâ tûâ'gà, ba gà péa tanoori é pwàratùra-nigée-goo pwi jè âboro—wiàna ina pâ, pwi jè *Juif, é, wà pwi âboro na câé caa pwi Juif, é, wiàna pwi jè âboro géé na wàra pwapwicîri kà Pwiduée.

³³gÂ napwa naa gooò, âna go wàrapwiri†. Ba câgo caa imudàra cè wâdé kôo acari. Â go o imudàra cèna wâdé ba kà diri tèpa âboro, ba na o wâru géé goorà, na rà o udò, [ma tâa târa é *âji wâro].

11 ^hÛu, guwà ipwacèwiio, ba go ipwacèwii Kériso.

†**10:20** Pwa tàrù kâjè ma jè uti é noo kâra macii na pwa ârapwaaillò goo, êco na jè ipwacôoco, na jè cibwaa pwapwicîri târa pâ duée.

†**10:33** 1re phrase—é, Guwà ipwacèwiio. (Còo 1 Korénito 11.1.)

×**10:21** 2 Korénito 6.15-16 y**10:22** Deutéronome 32.21

z**10:23** 1 Korénito 6.12 a**10:24** Roma 15.1-2

b**10:26** Psaume 24.1 c**10:28-29** 1 Korénito 8.7

d**10:30** 1 Timotéo 4.4 e**10:31** Kolosé 3.17 f**10:32** Roma 14.13

g**10:33** 1 Korénito 9.20-22 h**11:1** 1 Korénito 4.16

tûâ kâjè na jè pwapwicîri naima

(Naporomee 11-14)

Pai târamiri pôrujè

²Go jèe naa tàwà pâ nyamanya ma pâ ârapupûra [na ia go jèe tòpi]. Â go ipwàdée goowà, â go picâdiriwà, ba guwà nye tà niimiri, â guwà wâro wiâra[¶]. ³Â pwa mwara jè muru na nûmoo na guwà tâmogòori. Wàèni: Wà Kériso, âna é pwi a pitûâ[§] kà pwi paa; â wà pwi paa, âna é pwi a pitûâ kà tô wâdèe. Â wà Pwiduee, âna é pwi a pitûâ kà Kériso, [pwacèwii na é pôrujè, âna pwi a pitûâ kâra naiiri âboro kâjè].

⁴Wà pwi âboro na é târamiri é pôrué na é pwapwicîri, é, na é ipa popai naa na nee Pwiduee, âna câe caa papwicîri wà Kériso, na é pwi a pitûâ kée.

⁵⁻⁶Êco na, napwa naa goo wà tô ilàri, âna wâdé na é târamiri é pôrué, na é pwapwicîri, é, na é ipa popai naa na nee Pwiduee. É wàrapwiri, ba na é paari pai pitòimiri kée wà pwi éaé, na é pwi a pitûâ kée. Wiàna câe caa wàrapwiri, âna pwacèwii na tàpi pôrué, muru na kamu^{**} ba kà tô ilàri^{††} [naa jaajè].

⁷Napwa naa goo wà pwi paa, âna é cibwaa târamiri é pôrué^{‡‡} [na é pwapwicîri]. Ba wà pwi paa, âna é pwacèwii é ânuuru muugère kà Pwiduee^{¶¶}. Êco na wà tô ilàri, âna é pwényuâa ma muugère kà pwi paa. ⁸kBa wà Pwiduee, âna câe caa tapoo é paa gée goro é naii tô ilàri. Â é tapoo é ilàri gée goro é naii pwi paa. ⁹Â câe caa tapoo é paa ba kà tô ilàri, â é nye tapoo é ilàri ba kà pwi paa.

¹⁰Wàépwiri é majoroé ma é târamiri é pôrué wà tô ilàri. Ba wàrapwiri goo wà tèpa *angela^{§§}.

[¶]**11:2** Jèpa pi-itè pâ jèpa nyamanya, naa na pâ jèpa napô ma jèpa pàara. Na pàara kà Paulo, âna càcaa wâdé, na gòri wàrapûru pwi paa; â càcaa wâdé na pwârû pôru tô ilàri. Wâdé na tòimiri pai pwa kâjè, wiâra nyamanya kâra Ba kâjè, â na càcaa tanoori wà tèpa jènerejè.

[§]**11:3** Pwi apitûâ—Grec: Pwi pôru.

^{**}**11:5-6** Kamu—Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Pitubaârakaée.

^{††}**11:5-6** Muru na kamu ba kà tô ilàri—Wà tèpa Juif béaa, âna rà tàpi pôru tô ilàri na é pwa pâ tûâ na èpà. Tâpi pôru pa ilàri gòronaigé mwara. Grec: Â wiàna tàutèe na é târamiri é pôrué, â wâdé naa tàpi!

^{‡‡}**11:7** É cibwaa târamiri é pôrué—É, Ticè pitacoo gooé na é târamiri é pôrué.

^{¶¶}**11:7** Pwacèwii...Pwiduee—É jèe tòpò pwi âboro wà Pwiduee, ba na é pwacèwiié, wàé Pwiduee.

^{§§}**11:10** Ba wàrapwiri goo wà tèpa angela—Càcaa pwéelaa pai ina wèe. Wàèni pàra auniimiri kà pàra tèpa dotée goro é Tii Pwicîri: • Wà tô ilàri, âna é paari tà tèpa angela pâ, pwa tàrû kée, ba na é pwapwicîri ma ipa popai naa na nee Pwiduee. Â é tàrû bèepwiri, âna é me gée goo wà Pwiduee. É, • É paari tà tèpa angela pâ, é papwicîri pwi éaé. É, • É pipwamurué jii wà tèpa angela kà Caatana (tèpa duée), ûna é gére pwapwicîri. É, • O pwa patàmee jii pâ duée, ba na é piétò jiià.

ⁱ**11:3** Genèse 3.16; Éféso 5.23 ^j**11:7** Genèse 1.26-27

^k**11:8** Genèse 2.18-23

¹¹ Êco na, naa na pai tòpò kà Pwi Ukai*, âna, wiàna ticè ilàri, â o nye ticè paaò. Â wiàna ticè paaò, â o ticè ilàri. ¹² Ba wiàna é tapoo ilàri gée goro naii pwi paaò wà Pwiduée, â âjupâra mwara pâ, wà pwi paaò, âna pitèpaé gée goo tô ilàri. Â wàilu, âna ru cau me gée goo wà Pwiduée, ba wà Pwiduée na é tapoo diri pâ muru.

¹³ Gona guwà niimiri pâ, wâdé wiàna câé caa târamiri é pûrué wà tô ilàri, na é pwapwicîri tà Pwiduée? Wâdé na guwà pinünüma cai bwàti naa goo, ma pitèi cai. ¹⁴ Wà pwi paaò na dau gòri é wàrapûrué, âna po dau kamu ba kâjè. Ba nye càcaa wàrapwiri wiàra é càra na naa tâjè†. ¹⁵ Â wà tô ilàri, âna nye naa tée, ba na gòri wàrapûrué, bétâramiri é pûrué, ba pwényuâa ma muugère kée. ¹⁶ Â wiàna pwi càra âboro-bà, âna câé caa wâdé tà wà pwi jèpwi, â go ina co pâ nye câmaajé tâbà‡. Â ipaiwà pai pwa bèepwiri naa na pàra wàra pwapwicîri.

Caanilo—Pa-utimuru

¹⁷ Go patùrawà ni, goro pâ tûâ kàwà na càcaa wâdé tòò. Ba, na guwà mu picaatâa [nau pwapwicîri] â guwà dau pitubaèpà tàwà [gée goro é pâ càrawà na èpà].

¹⁸ Ba jèpwi, âna go tère pâ, na guwà ipitiri, â guwà pitadàrùwà. Â go niimiri pâ, âjupâra é pwâratùra bèepwiri. ¹⁹ (Êco na péa wâdé wiàna pwa cè pitadàrù wânabibiu kàwà, ba na jè tâmogòori tàpé na rà âjupâra.)

²⁰ Jèpwi: Na guwà pitànaima, â guwà niimiri pâ, na guwà pi-ija é utimuru kà Pwi Ukai¶. ²¹ Êco na guwà pitòri, ba wà pàra tàpé, âna rà copwa, â wà pàra tàpé, âna rà ip-wirié. ²² Wà nau? Nye ticè pwârawà kàwà ma guwà ija ma wâdo wé? Gona càcaa âjimuru tàwà é wàra pwapwicîri kà Pwiduée? Â nûmawà na guwà tubakamu tàpé na ticè kàra? Go mwa inaanau§ tàwà? Pwiri guwà niimiri pâ go mwa picâdiriwà? Bwa!

Êre Caanilo—Pa-utimuru

²³ Guwà tère! Wàéni mwara é nyamany, na ia go tòpi jii wà Pwi Ukai, âna go pacâmuriwà goo: Na bàrane, na icuri wà Pwi Ukai Iésu na, âna é popa é poloa.

²⁴ mÂ é pwaolé tà Pwiduée goo, â é tubiti ma ipâdi, â é ina pâ: «Êni, âna naiio, na go panuâ ba kàwà. Wiàna guwà ija, â guwà pitaniimiri é pwina go pwa tàwà.»

²⁵ nGée na càuru é pi-ija, â wà Pwi Ukai, âna é popa mwara é

***11:11** Naa na pai tòpò kà Pwi Ukai—é, Naa na wâro kâjè naa goo Pwi Ukai.

†**11:14** Ê càra na naa tâjè—Grec: La nature. Munaa pai ina wèè ni pâ, tèpa nyamany kà tèpa âboro.

‡**11:16** Câmaajé tâbà—é, Câmaajé tòò.

¶**11:20** Utimuru kà Pwi Ukai—Naa na bétapoo wàra pwapwicîri, âna nye ticè Caanilo, é, Pa-utimuru (Sainte-Cène, eucharistie) pwapcèwiiè. Rà nye ija pwacèwii pai ija kâjè diri tòotù.

§**11:22** Inaanau—Ina pâ wà nau.

^l**11:18** 1 Korénito 1.10–12 ^m**11:24** Mataio 26.26–28; Maréko 14.22–24; Luka 22.19–20 ⁿ**11:25** Exode 24.6–8; Hébéru 8.8–13

wârado dipâa, â é ina pâ: «Êni, âna câmu kêa *aupwataâboro na bwaa âmué—aupwataâboro na é pwa wâ Pwiduée goro é domii kôo [na joro, ba na é tòpò pinaanapô naa nabibiu kàwâ ma wâé]. Wiàna guwâ wâdo, â guwâ pitaniimiri é pwina go pwa tàwâ.»

[Wâépwiri é popai kà Pwi Ukai lésu.] ²⁶Êkaa na, wiàna jè ija ma wâdo, â târa inapàpari é pai bà kà Pwi Ukai ba kâjè, tèepaa naa goro cè pai wâjué me còwâ kêe.

Jè pwapwicîri Caanilo—Pa-utimuru

²⁷Wiàna gà tòpi imudi é poloa ma é wârado dipâa kà Pwi Ukai, â gà còbèedari é naiié bau é domii kêe. ²⁸Êkaa na, gà nye mara pinünüma bwàti, béaa kêa é pai ija ma wâdo'gâ. ²⁹Ba wiàna gà ija ma wâdo, âna câgâ caa còoina é naii Pwi Ukai**, â ée mwa pitèigâ wâ Pwiduée, â ée mwa naa wârimuru'gâ.

³⁰Wâépwiri kaa, na wâru gée goowâ, na rà tâa na aré ma maagé, tiagoro na rà bà. ³¹Wiàna jè mara pitèi bwàti é càrajè, â pwiri o câé caa pitèijè wâ Pwi Ukai [ma naa wârimuru kâjè]. ³²P(Êco na, wiàna é tèijè ma patàrùjè, âna târa ma o câjè caa dau pwa wârimuru, ma tèpa âboro gòropuu.)

³³Êpwiri co tèpa cèikî béedò, wiàna guwâ picaatâa goro é pi-ija kà

Pwi Ukai, â guwâ pitapacîwâ. ³⁴Ba wiàna guwâ po dau copwa, â wâdé na guwâ mara ija béaa naa pwârawâ kàwâ. Ba na wârapwiri, â wiàna guwâ ipitiri, â o câé caa naa wârimuru kàwâ wâ Pwiduée. [Nabwé naawê.] Napwa naa goo pàra pwina guwâ ilari jilio, âna go o mwa ina tàwâ, wiàna go mwa wâjué me còwâ dariwâ.

Âraimeai gée goo Nyuâaê Pwicîri

12 Tèpa cèikî béedò, go patùrawâ ni, goro pâ âraimeai, na me gée goo é Nyuâaê Pwicîri. Ba wâdé na guwâ tâmogòori bwàti é pai pwa goo.

²Béaa, na bwaa câguwâ caa pâji tâmogòori wâ Pwiduée, âna guwâ pwamaina pâ *ânuurumuru na guwâ ina pâ 'pwiduée', na ticé wâro goorà. Â, na guwâ wârapwiri, â rà pa-imwûruwâ pâ duée imudi. Â càcaa pâri ma guwâ cicararâ^{††}.

³[Êco na nabà, âna é popawâ é Nyuâaê Pwicîri kà Pwiduée]. Â nûmoo na guwâ câmogòori é pwina me gée gooé. Ba wiàna é tûra gée goo é Nyuâaê Pwicîri, wâ pwi jè âboro, â o càcaa pâri ma é pinajajai lésu. Â wiàna é inapàpari pâ, wâ lésu, âna é Pwi Ukai, â nye gée goo kaa é Nyuâaê Pwicîri.

****11:29** Câgâ caa còoina é naii Pwi Ukai—Ârailu pai ina wèe: Jèpwi âna, Câgâ caa còoina pâ, guwâ caapwi ma wâ tèpa cèikî béegâ na rà ija ma wâdo, ba guwâ cau caapwi naiiri âboro, é naii Kériso. Jèpwi âna, Câgâ caa còoina pâ é pwina gà wâdo ma ija, âna {câmu kêa} é naii Kériso ma domii kêe, na é bà ba kâgâ; âna muru na dau pwicîri.

^{††}**12:2** Grec: Guwâ tâmogòori pâ, na pàara na guwâ bwaa tèpa paiens (tàpé na càra caa tâmogòori Pwiduée), âna ipa-imwûruwâ goro pâ idoles (ânuuru pâ 'pwiduée') na càcaa pâri ma rà tûra. Êco na rà pitûa kàwâ.

^o**11:27** Hébéru 10.29 ^p**11:32** Hébéru 12.5–6

^q**12:2** Habakuk 2.18–19 ^r**12:3** 1 Ioane 4.2–3

Caapwi co Nyuâaê Pwîcîri na é naa

⁴⁻⁵É Nyuâaê Pwîcîri, âna é jèpa naa tâjè jècaa pâ âraimeai[†] na pi-ité. Â wiàna wâru pâ jèpa pai piênawéna kâjè, êco na jè piênawéna kâ Pwi Ukai na é caapwi co. ⁶Â wâru pâ jèpa wakè kâjè, êco na caapwi co Pwîduée na é wakè gooje diri. ⁷Â é Nyuâaê Pwîcîri, âna é paari é pai tâa gooje kêe, ûna é naa tâjè jècaa é jèpa âraimeai, ba na o pagòo diri [é wâra pwapwicîri].

⁸⁻¹⁰É naa tà pwi jèpwi, jè âraimeai, â é naa tà pwi jèpwi, jè âraimeai. Âna nye pwi caapwi Nyuâaê Pwîcîri na é naa. [Wàéni pàra pwi]^{¶¶}:

É pai tâmogòori tèi bwàti pâ muru;
É popai goro autâmogòorimuru;
É cèikî na maina;
É pai nama tiâu maagé;
É pai wakè goro pàtamee;
É pai ipa popai naa na nee Pwîduée (*péroféta);
É pai nadàrù é pwina me gée goo wà Pwîduée, ma é pwina càcaa me gée gooé;
É pai tùra na pâ pwàratùra na ité^{§§};
É pai bii é pâ pwàratùra bèepwiri.
¹¹Édiri pâ pwiibà, âna nye é Nyuâaê Pwîcîri na é ipâdi tâjè jècaa wiàra câbawâdé kêe.

Wâguwà naima âna guwà naii Kériso

¹²^uGuwà jèe côo cai é naiijè [wàijè tèpa âboro]: Nye caapwi naiiri âboro, êco na nye dau wâru é nyi ére gée goo. Â ipaiwà naa goo é naii Kériso, [pai ina wèe pâ, é wâra pwapwicîri kêe]. ¹³^vBa jèe cau *up-waajè naa goo é Nyuâaê Pwîcîri na é caapwi, ba na jè o caapwi naiiri âboro. [Âjupâra naa gooje diri tèpa cèikî] wiàna jè tèpa *Juif, é, câjè caa tèpa Juif; â wiàna jè tèpa *ênawéna kîri kâra pâ âboro, é, wiàna pwa tàrù kâjè. Ba jè cau tòpi é Nyuâaê Pwîcîri naa na é pwâranümajè.

¹⁴Â napwa naa goo é naiiri âboro, âna wâru pâ ére gée goo. ¹⁵Â câe caa ina é âjè pâ: «Gée goo na câgo caa îjè, â câgo caa tâa na naiiri âboro.» ¹⁶Â câe caa ina é pwâranyürujè pâ: «Gée goo na câgo caa âraporomeejè, â câgo caa tâa na naiiri âboro.» ¹⁷Ba wiàna ina pâ, nye po êco é âraporomeejè naa na naiijè, â jè o mwa wànau târa cè pai tère kâjè? Â wiàna ina pâ, nye po êco pwâranyürujè naa na naiijè, â jè o mwa wànau târa pai tère ûraara muru?

Wà Pwîduée na é jèpa tòpòjè

¹⁸Ba wà Pwîduée, âna é jèpa tòpò jèpa ére, naa na naiiri âboro, wiàra

[†]**12:4-5** Âraimeai—Pai ina wèe ni pâ, é nii bau é autâmogòorimuru na naa tâjè, ba na jè wakè kâ Pwîduée, ma ipagòo é wâra pwapwicîri kêe (talent, aptitude, capacité).

^{¶¶}**12:8-10** Na pàra nee tii na é naporomee bèeni, âna wâru pâ popai na caapwi pai ina wèe, naa na paicî. Â câbà caa ciburà ina côwâ é pwina caapwi.

^{§§}**12:8-10** Pwàratùra na ité—É pwàratùra na câjè caa câmu goo, na jè pwamaina Pwîduée goo. Pwiri é âji pai tèpa âboro, pwiri é pai tèpa angela (côo 1 Korénito 13.1), pwiri càcaa âji paijè.

[§]**12:4-5** Roma 12.6 [†]**12:11** 1 Korénito 7.7

^u**12:12** 1 Korénito 10.17 ^v**12:13** Galatia 3.28

ê nye pai niimiri kêe. ¹⁹ Â wiàna ina pâ, nye po éco caapwi ére, â o cà-caa naiiri âboro na tâbawêe.

²⁰ Ûu, ba wâru diri ê pâ jèpa ére gée goro ê naiiri âboro. ²¹ Wàép-wiri na, càcaa pâri ma é ina ê âraporomeeje târa îjè pâ: «Càcaa pwamuru naa googa.» Â càcaa pâri ma é ina ê pûrùjè târa du âjè pâ: «Càcaa pwamuru naa goou.»

²² Jèpwi mwara, âna pwa pàra ére gée goro ê naiijè, na jè niimiri pâ, ticè nii kàra. Êco na nye wàilà kaa na dau pwamuru naa goorà. ²³ Â ê pâ ére na jè pinaapwànniri, âna jè nye dau pipapwicîrîrâ. Â ê pâ ére na câjè caa côo, âna jè dau piwéaarîrâ, ²⁴ jii ê pàra ére. Ba nye wàrapwiri, pai tòpò kà Pwiduee ê naiijè.

²⁵ Â êkaa, na càcaa pâri ma pitadàrù ê naiijè. Â êdiri pâ ére bèepwiri, âna rà nye pitòimirîrâ côwâ. ²⁶ Ba wiàna é tâa na aré pwi jè ére, â êdiri pàra ére, âna rà cau tâa na aré ma wàé. Â wiàna ipwamaina jè ére, â wàilà diri, âna rà cau ipwàdée ma wàé.

Pàra wakè naa na wâra pwapwicîri

²⁷ Wâguwà naima, âna guwà naii Kérîso, ê wâra pwapwicîri kêe. Â wâguwà jècaa, âna guwà jèpa ére gée gooe. ²⁸ Â wàèni [pàra tèpa wakè] na é jèe tòpò wà Pwiduee naa na wâra pwapwicîri:

Tèpa apostolo, na rà tèpa pâbéaa;

Tèpa ipa popai (péroféta);

Tèpa picémara popai;

Â wàèni pàra tàpé mwara:

Tèpa wakè goro pàtamee;

Tèpa nama tiâu maagé;

Tèpa pitu tà pàra tàpé;

Tèpa pitûâ;

Tèpa pwa pâ pwàratùra na ité.

²⁹ Gona [guwà niimiri pâ] jè cau tèpa *apostolo diri? Bwa! Â câjè caa capai tèpa péroféta diri, ma tèpa picémara popai, ma tèpa wakè goro pàtamee. ³⁰ Â gona jè cau tèpa nama tiâu maagé, ma tèpa pwa pâ pwàratùra na ité, ma tèpa bii pâ pwàratùra bèepwiri? Bwa. [Ba jèe naa tâjè jècaa ê jèpa âraimeai.] ³¹ Â wâguwà, âna wâdé na guwà iari ê pâ âraimeai na pwamuru naa goo.

Êco na go o mwa paari tàwà é naigé na dau piwéna ma wâdé awé.

Pimeaari

13 Wiàna go pwa pâ pairi pâ âboro diri, ma pâ pai tèpa *angela, â wiàna ticè pimeaari good, â nye po pwa aio co, pwacèwii kilo, é, târa ilò na é tûu*.

² Wiàna go pame popai kà Pwiduee; wiàna go tâmogòori diri pâ muru ni gòropuu, pâ muru na tâa na wàbinyiri; â wiàna ticè pimeaari good, â nye piticémuru naa good. Wiàna dau maina cèikí kôo, ma go pagù pâ jaa, â wiàna ticè pimeaari good, â nye piticémuru naa good.

³ Wiàna go naa diri pâ neemuruò tà tàpé na ticè kàra; â wiàna go panuâ naiio

***13:1** Tàra ilò na é tûu—Grec: Sinebalo (cymbale) na pwa aié.

^w**12:27** Roma 12.5 ^x**12:28** Éféso 4.11-12

^y**12:31** 1 Korénito 14.1 ^z**13:2** Mataio 17.20

ba na go pi-ina kô†,
â wiàna ticè pimeaaari goodò,
â nye piticèmuru naa goodò.

Wàéni pai pwa wàra pimeaaari

⁴ Wàéni è pai pwa
wàra è pimeaaari:
Jè pidàpwicàarijè.
Jè pitu tà pàra tàpé.
Câjè caa tèpa piboo.
Câjè caa pi-ina kâjè.
Câjè caa tèpa maina nūma.
⁵ Câjè caa pwa-imudiri muru.
Câjè caa piniimirijè co.
Câjè caa tèpa putàmu.
Câjè caa tèpa tà niimiri na èpà
naa na pwâranūmajè.
⁶ ^aWàéni è pimeaaari:
Na jè ipwàdéé
goro è âjupâra;
â jè pikîri goro
è pwina càcaa *târù.
⁷ ^bJè nye ciburà cèikî.
Jè nye ciburà tapacîri.
Jè nye ciburà kakeri.
Â càcaa oratâjè goo.

Ée mwa tâa dâra gòiri awé

⁸ Dâ na ée mwa tâa
dâra gòiri awé?
Nye è pimeaaari!
[O nye cau tiâu
pâ âraimeai]:
O nye tiâu
tèpa *péroféta.
O nye tiâu
pai pipa popai
naa pwâratùra na ité.
O nye tiâu
pai tâmogòorimuru.

⁹ Càcaa tâbawêe
è autâmogòorimuru
na naa tâjè.
Càcaa tâbawêe
è popai kâjè
naa na nee Pwiduée.
¹⁰ O tiâu diri
è pwina càcaa tâbawêe,
ba ée mwa tèepaa me
pwina tâbawêe!
¹¹ Na go bwaa èpo,
â go tûra pwacèwii nari èpo,
â go niimiri pwacèwii nari èpo.
Ûna go jèe maina,
â go naaco diri
pai pwa kêra nari èpo.

¹² Bwaa câjè pâji còo bwàti;
jè niâ naa na garaaci [na tòri].
Éco na, na jè tòotù,
âna jè o mwa bàra còoê
naa na pai tâa kêe.
Bwaa câjè caa tâmogòori diri.
Éco na, na jè tòotù,
â jè mwa bàra tâmogòori bwàti†,
pwacèwii Pwiduée,
na é tâmogòorijè bwàti.
¹³ ^cTâa tâjè pâ muru na âracié:
È cèikî, è pitapacîri,
bau è pimeaaari.
Â wà pimeaaari,
na dau maina naa nadàpara.

Nabwé!

Pai pwa goo du âraimeai

14 ^dGuwà imudàra béaa è
pimeaaari, naa na diri è
pwina guwà pwa. Â wâdé na
guwà iari è pâ âraimeai gée goo è
Nyuâaê Pwicîri.

†**13:3** Ba na go pi-ina kô—é, Ba na o cîri. Càcaa pwéelaa naa na grec.

‡**13:12** Jè mwa bàra tâmogòori bwàti—Jè mwa bàra còo Pwiduée ma tâmogòorié bwàti. Grec: Jè mwa còo{ê} naa na naporomee.

^a**13:6** Roma 12.9 ^b**13:7** 1 Pétèru 4.8 ^c**13:13** 1 Tésalonika 1.3

^d**14:1** 1 Korénito 12.31, 14.39

Dau wâdé wà pwini ipa popai naa na nee Pwidueé. ²Ba wiàna gà tura na é pwâratùra na ité goo é Nyuââê Pwicîri, â gà nye patùra co wà Pwidueé. Ba wà pàrà tàpé, âna càra caa tâmogòori é pwina gà ina. Ba gà ina pâ muru na tàbinyiri tàra.

³Éco na, wiàna gà ipa popai naa na nee Pwidueé, â gà patùra pâ âboro. Â gà pagòorà, ma patà-marùrà. Â gà pitu târa diri é wâra pwapwicîri. ⁴Ba wà pwina é tura na pâ pwâratùra na ité, âna é nye ipagòoé còwâ. Â wà pwina é ipa popai naa na nee Pwidueé, âna é pagòò diri é wâra pwapwicîri.

⁵Wâdé tóo na guwà cau tura na pâ pwâratùra na ité. Éco na nye dau wâdé tóo jii pwiri, wiàna guwà pame é popai naa na nee Pwidueé, [naa na pwâratùra na jè cau tâmogòori diri]. Ba wàépwiri é muru na pi-wéna. Éco na, wiàna gà tura na é pwâratùra na ité, â wiàna wà pwi jèpwi, âna é bii popai na gà ina, â nye wâdé mwara. Ba wiàna wàrapwiri, â [é popai'gà, âna éé] pagòò diri é wâra pwapwicîri.

Pwa na gà pagòò tèpa cèikî

⁶Wiàna ina pâ, go tèepaa mariwà, co tèpa cèikî béeò, â go patùrawà co naa na é pwâratùra na ité, â o mwa wà nau târa ma pagòowà? Bwa, wâdé na go pame é popai na guwà tâmogòori—naa na pai pupûra kôo, é, naa na popai goro autâmogòorimuru, é, naa na popai na go pame tàwà naa na nee Pwidueé, é, naa na popai goro é pwina é paari tóo wà Pwidueé naa na nyuâa. Ba êdiri pâ pwi bèepwiri, âna târa pitu tàwà.

⁷⁻⁸[Guwà jèe niimiri cai pâ neemuru nyabi] pwacèwii é kuruò, ma kitara. Wiàna càcaa pwéelaa é aie, â jè o mwa wà nau târa cè pai tâmogòori é wéegére nyabi[¶]? Â wiàna càcaa pwéelaa cè airi é tutu, â o wàilàapà na o pitapitirirà ma pwabwàtirà târa ipaa? [Â wiàna wàrapwiri naa goo] pâ muru bèepwiri, na ticè wàro goorà, ⁹â o nye ipaiwà naa goowà! Ba wiàna càcaa pwéelaa tâjè é pwina gà ina, â o wà nau târa ma jè tâmogòori é éreé? Ba gà tura pwacèwii pâ marü.

¹⁰Dau wâru pâ pwâratùra kà tèpa âboro gòropuu. Â rà nye jèpa tâmogòori é jèpa pwâratùra kàrà jè-caa. ¹¹Éco na wâgo, âna câgo caa tâmogòori é pairà. [Â wàilà, âna càra caa tâmogòori é paio.] Â go pwi pârame ba kàra, â rà tèpa pârame ba kôo. ¹²Â ipaiwà naa goowà [wiàna guwà tura co na pwâratùra na ité]. Ékaa na wâdé na guwà mudàra pâ âraimeai, târa pagòò é wâra pwapwicîri, [â càcaa muru na kàwà co].

Bii popai ba na rà tâmogòori

¹³Wàépwiri, wiàna gà tura na é pwâratùra na ité, â wâdé na gà pwapwicîri, ma o naa tâgà é âraimeai târa bii popai. [Â, na wàrapwiri, â jè o cau tâmogòori é popai na gà pame.] ¹⁴Ba, na go pwapwicîri na é pwâratùra na ité, â nye ticè na go tâmogòori naa na é pâ pwina go gére ina. Ba nye é Nyuââê Pwicîri[§] na é gére pwapwicîri wâgoò. ¹⁵Â dà cèna go pwa? Wâdé na go pwapwicîri ma nyabi naa na nyuâa; â wâdé mwara na

[¶]14:7-8 Cè pai tâmogòori é wéegére nyabi—é, Cè pai picàdàrù-ru wèe.

[§]14:14 Ê Nyuââê Pwicîri—é, Ê nyuâaô.

go pwapwicîri ma nyabi goro autâ-mogòrimuru kôo.

¹⁶ Wiàna guwà picaatâa târa ma guwà pwapwicîri, â wâdé na guwà niimiri tàpé na càra caa tâmogòori è pai pwa goo è pâ âraimeai gée goo è Nyuâaê Pwicîri. Ba wiàna gà pwaolé tà Pwiduée, co, naa na è pwâratùra na ité, na é naa tâgà è Nyuâaê Pwicîri, â rà mwa o wànau târa ma rà pâra wiâgà, naa na pwâra pwapwicîri'gà? Ba o càra caa tâmogòori è pâ pwina gà ina^{**}. ¹⁷ Péa po dau wâdé pai pwapwicîri'gà. Êco na càcaa pitu ma pagòo tàpé na rà géré tère.

¹⁸ Napwa naa gooð, âna go pwi a tura na pâ pwâratùra na ité—â go dau pwa awé jiiwà. Â go pwaolé tà Pwiduée goo. ¹⁹ Êco na wâna è ipi-tiri kà tèpa cèikî, âna nûmoo na go ina co 5 popai na pwéelaa, ba na go pacâmurirà, jii è pâ 10 000 popai, na ina naa na jè pwâratùra na càra caa tâmogòori.

Pwâratùra na ité âna câmu kée

²⁰ ^eTèpa cèikî béeð, napwa naa goo è pâ tûâ na èpà, âna wâdé na guwà pwacèwii nyi nari èpo, na ticè na rà tâmogòori. Êco na, naa na diri pàra muru, âna wâdé

na guwà pinünüma pwacèwii tèpa âboro maina. ²¹ fJèe wii naa na *Tii Pwicîri pâ é ina wà Pwi Ukai pâ:

Go o mwa patùra è Ba kôo, naa na jè pwâratùra na ité.

Go o mwa pacâmurirà, naa na pai tèpa pârame.

Â o càra caa pitère ddo. Ésaïe 28.11–12

²²⁻²³ ^gÊkaa na, wiàna jè tura na pwâratùra na ité, âna càcaa muru na wâdé^{††} ba kà tàpé na càra caa cèikî. Ba wiàna rà tèepaa naa na wâra pwapwicîri wiàna guwà géré jèpa tura na jèpa pwâratùra na ité, â rà mwa ina pâ, gù pûruwà!

Êco na, wiàna jè ipa popai naa na nee Pwiduée, â o muru na wâdé ba kà tàpé na bwaa càra caa pâji cèikî^{††}, [ba o tàpiri pwâranümarà]. ²⁴ ^hBa wiàna rà tèepaa, na guwà géré jèpa pame è popai naa na nee Pwiduée, naa na pwâratùra na rà tâmogòori, â rà o mwa côoina pâ tûâ kàra na èpà, â rà o pinünüma ma rà biirà^{¶¶}. ²⁵ Ba o papwéelaari è pâ muru na tâa na wâbinyiri na pwâranümarà. Â rà o mwa tùu jûrurà, ma pwamaina Pwiduée. Â rà o mwa ina pâ: «Âjupâra pâ wà Pwiduée, âna é wâjaawà!»

^{**} **14:16** Grec: Wiàna gà pwaolé goro è nyuâa, â wà pwina é tâa wê wà pwi âboro na é tâmaari...âna ée mwa wànau târa ma é tòpi pâ «Amen» târa pwâra pipwaolé kâgà? Ba câe caa tâmogòori è pwina gà ina.

^{††} **14:22-23** Càcaa muru na wâdé—Grec: Câmu kée; na pai ina wée pâ, è aupitèi kà Pwiduée—wiàna pwâra putâmu kée naa goo tàpé na tàutàra na rà cèikî, é, ipwàdé kée goo tàpé na tàpiri pwâranümarà.

^{‡‡} **14:22-23** Muru na wâdé, ba kà tàpé na bwaa càra caa pâji cèikî—Grec: Câmu ba kà tèpa cèikî.

^{¶¶} **14:24** Rà o pinünüma ma rà biirà—Grec: O pitèirà, é, rà pitèirà.

^e **14:20** Éféso 4.14 ^f **14:21** Ésaïe 28.11-12

^g **14:22-23** Apostolo 2.13 ^h **14:24** Ioane 16.8

Càrajè na pitòimiri naa na wâra pwapwicîri

²⁶ⁱTèpa cèikî béeò, jè o wànau, târa pai pwa kâjè na jè ipitiri? Wàeni:

Wà pwi jèpwi, âna é nyabi târa ma pwamaina Pwiduee.

Wà pwi jèpwi, âna é ipacâmuri^{ss}.

Wà pwi jèpwi, âna é pame é popai goro é pwina é paari tée wà Pwiduee naa na nyuâa;

Wà pwi jèpwi, âna é tùra na é pwâratùra na ité;

Wà pwi jèpwi, âna é bii é popai bèepwiri.

Â diri é pâ pwiibà, âna târa ma pagò è wâra pwapwicîri diri.

²⁷Wâdé na ârailu, é, âracié âboro co, na tùra na pâ pwâratùra na ité; â rà pitapacîrà. Â wâdé na pwa pwi a bii pwâratùra kàra. ²⁸Ba wiàna ticè, â rà cibwaa tùra. Â rà nye jèpa patùra co wà Pwiduee.

²⁹^jNapwa naa goo wà tàpé na rà ipa popai naa na nee Pwiduee, âna wâdé na ârailu, é âracié. Â wà pàrà tàpé, âna rà o tère é popai na rà pame, ma pitèi é pwina o pwa*. ³⁰Â wiàna é naa é popai kée wà Pwiduee tà pwi jèpwi, â wà pwina é gére tùra, âna wâdé na é coo.

³¹Â, na wàrapwiri, â wà diri tàpé na rà tòpi é popai gée goo wà Pwiduee, âna o pâri ma rà jèpa pame tàwà. Â o pacâmuriwà ma pagòowà. ³²Ba wâdé na rà tâmogòori pai pitòimirià. ³³⁻³⁴^kBa càcaa wâdé tà Pwiduee na jè pwa-imudiri muru naa na wâra pwapwicîri; â wâdé tée na jè pitòimiriè, ma wakè na tàbwàti.

Càra pa ilàri

Napwa naa goo wà pa ilàri, âna rà cibwaa tùra imudi[†], naa na ipitiri kàwà. Ba ticè tàrù kàra ma rà wàrapwiri. Ipaiwà naa na diri pàrà wâra pwapwicîri[‡]. Â wâdé na rà pwapwicîri [tèpa pitûâ] wàra na jée wii naa na é Naèà kà *Moosé. ³⁵Wiàna nūmarà na rà tâmogòori bwàti, â wâdé na rà tawèeri tèpa éarà naa pwârawà kàra. Ba càcaa wâdé na rà tùra [imudi] naa na picaatâa.

³⁶⁻³⁷^lÊdiri pâ pwiibà, âna autûâri kà Pwi Ukai, [â tacoo goowà pâ, na guwà pitère dàra]. É, gona guwà tà niimiri pâ é popai kà Pwiduee, âna é me gée jaawà? É, pwiri nye wâguwà co na guwà tòpi? Wiàna dau tâa gòwà é Nyuâaê Pwicîri, [pwacèwii na guwà ina] â wâdé na guwà còina pâ, go patùrawà naa na nee Pwi Ukai. Ipaiwà mwara

^{ss}**14:26** Ipacâmuri—Pwiri pai ina wée pâ, ipa popai naa na nee Pwiduee goro é pàtâma Nyuâaê Pwicîri (prophétiser). Ba jè wàrapwiri na jè pwa pupûra, wiàna é popajè é Nyuâaê Pwicîri.

***14:29** Pitèi é pwina o pwa—Pai ina wée pâ, pitùra goo cè pai wârori wée. **É**, Pitèié.

[†]**14:33-34** Tùra imudi—Grec: Tùra. Naa na nee tii 11.5, âna é ina wà Paulo pâ, pwa tàrù kà pa ilàri ma rà ipa popai naa na nee Pwiduee. Càcaa wâdé tà Paulo na rà pacoo é pwapwicîri na rà tawèeri ère pai pwa pupûra, é, na rà pwa jèkutâ co. (Còo mwara **note** goo 1 Timotéo 2.11-12.)

[‡]**14:33-34** Ipaiwà naa na... Pwiri pâ popai bèepwiri, âna rà tâa goro pâ popai naa na nee tii 32.

ⁱ**14:26** 1 Korénito 12.8-10 ^j**14:29** 1 Tésalonika 5.21

^k**14:33-34** 1 Korénito 11.3; 1 Timotéo 2.12 ^l**14:36-37** 1 Ioane 4.6

wiàna guwà ina pâ guwà tèpa pame popai kée. ³⁸ Ba wà tàpé na tàutàra na rà còina pwiri, âna o càcaa còoinarà[¶].

³⁹ [Go tubanabwé goro é auniimiri bëeni] co tèpa cèikî béeò: Wâdé na guwà iari na guwà ipa popai naa na nee Pwidueé. Â guwà cibwaa pacoo tàpé na rà tûra na é pwâratûra na ité. ⁴⁰ Êco na wâdé na guwà pwa diri naa na pitòimiri ma tàbwàti.

pai wâro còwâ gée na aubà
(Naporomee 15)

É jèe wâro còwâ wà Kériso

15 Tèpa cèikî béeò, go taniimiri tàwà é *Picémara Wâdé na ia go jèe inapàpari tàwà. Ba guwà jèe tòpi, â nabàni mwara, âna guwà bwaa nye tà tâa goo. ² Ê picémara bëepwiri, âna ée mwa pa-udòwà, [ma naa tàwà é *âji wâro] wiàna guwà tà cimwû naa goo, wàra pai ina kôo tàwà. Êco na, wiàna càcaa wàrapwiri, â o piticèmuru naa goro é cèikî kàwà!

³ ^mGo jèe naa tàwà é ârapupûra na ia go jèe tòpi. Wàéni é pwina dau pwamuru naa goo: Wà Kériso, âna é bà, ba na o tipijè jii é pâ èpà kâjè, wàra pai jèe ina

naa na Tii Pwicîri.

⁴ ⁿTòpòé naa na auipwàni.

Pawâroé còwâ gée na aubà, naa na béaracié kâra tòotù,

wàra pai jèe ina

naa na Tii Pwicîri.

⁵ ^oÂ é ipaarié [tà tèpa âboro kée]:

tà Pétérus^s pwi a pâbéaa;

tà tèpa 12 *apostolo;

⁶⁻⁷ ^ptà tèpa cèikî na rà wâna 500;

tà Jacques;

tà diri pàra tèpa apostolo.

Wà pàra tàpé gée goo tèpa 500 âboro-bà, âna rà jèe bà. Êco na dau wâru tàpé na rà bwaa tàgére wâro nabàni.

É ipaarié tà Paulo

⁸ ^qGée na càùru diri pâ pwi bëepwiri, â é ipaarié tôo, wâgo, pwi 'pwèedi'^{**}. ⁹ ^rBa po dau piticèmuru naa good jii diri tèpa apostolo béeò. Â càcaa pâriô ma rà ina good pâ, na go pwi apostolo, gée goo é pai tubaèpà kôo târa é wâra pwapwicîri kà Pwidueé béaa. ¹⁰ ^sÊco na, gée goro é *pimeaari imudi kà Pwidueé, â gére wâgo ni. Ba é pimeaari imudi bëepwiri, âna é jèe tòpò é pwâra wakè kée naa good. Ba go jèe dau wakè jii pàra tèpa apostolo. Â nye càcaa wâgo na wakè, â nye wà Pwidueé, goro é pimeaari imudi kée.

[¶]**14:38** O càcaa còoinarà—O câé caa còoinarà wà Pwidueé, **é**, Â câguwà caa ipacé naa goorà.

[§]**15:5** Pétérus—Grec: Céphas. (Âna jèe nee Pétérus. Còo loane 1.42.)

^{**}**15:8** Wâgo, pwi 'pwèedi'—Grec: Pwacèwii na pitèpao béaa kâra parui kôo. Pwiri rà pitunee tà Paulo, gée goo é pai tubaèpà kée tà tèpa cèikî, béaa kâra pai cèikî naa goo wà Kériso.

^m**15:3** Ésaïe 53.5–12 ⁿ**15:4** Mataio 12.40; Apostolo 2.24–32

^o**15:5** Mataio 28.16–17; Luka 24.34 ^p**15:6-7** Luka 24.50

^q**15:8** Apostolo 9.3–6 ^r**15:9** Éféso 3.8; 1 Timotéo 1.15

^s**15:10** 2 Korénito 11.23

¹¹ Â wiàna nye wâgo [na go picémara é popai tàwà] é, wiàna wà tèpa apostolo béedò, â wàé kaa pwiri é Picémara Wâdé, na ia bà picémara tàwà, â na ia guwà cèikí naa goo.

Êe mwa pawârojè Pwidueé

¹² Wà Kériso, âna é jèe wâro còwâ géé na aubà—wàépwiri é popai na bà picémara. Â gorodà na rà ina pàra pàarawà^{††} pâ, o càra caa wâro còwâ wà tèpa bà? ¹³ Ba wiàna wàrapwiri, â wà mwara Kériso, âna pwiri câé caa wâro còwâ géé na aubà! ¹⁴ Â pwiri piticèmururu naa goo é Picémara Wâdé kâbà, â ipaiwà mwara naa goro é cèikí kàwà. ¹⁵ Â pwiri bà tèpa pwâ, ba bà jèe picémara tàwà pâ, wà Pwidueé, âna é pawâroé còwâ.

¹⁶ [Go ina mwara pâ]: Wiàna âjupâra pâ, càra caa wâro còwâ wà tèpa bà, â wà Kériso, âna pwiri câé caa wâro còwâ. ¹⁷ Â napwa é cèikí kàwà, âna pwiri piticèmururu naa goo. Â pwiri é bwaa piiwà é pàtàmara é pwina èpà, â pwiri càcaa pwanauri é pâ tùâ kàwà na èpà^{‡‡}. ¹⁸ Â pwiri wà tèpa cèikí, na rà jèe bà, âna rà wàiti jii Pwidueé. ¹⁹ Ba wiàna é cèikí kâjè naa goo Kériso, âna nye târa co é pwi wâro ni gòropuu, â pwiri nye wàijè kaa tàpé na dau ipwaée kâjè naa na diri tèpa âboro!

‘Pwi autapoo kâra piûnya’

²⁰ Êco na càcaa wàrapwiri! Ba é jèe nye wâro còwâ wà Kériso, â é pwacèwii pwi autapoo kâra piûnya. Â o wâru wàijè na jè o mwa pwicò kée. ²¹ ^tBa jè cau bà diri, goo pwi caapwi âboro, wà *Adamu, na ia me gooé é pwâra bà. Â jè o mwa wâro còwâ géé na aubà, goo pwi âboro, wà Kériso. ²² Êdiri pâ âboro, âna rà cau bà, ba rà caapwi ma Adamu. Â wàijè diri^{¶¶}, âna jè o mwa wâro còwâ géé na aubà, géé goo na jè caapwi ma wà Kériso.

²³ ^uWà Pwidueé, âna é jèe mara pawâro wà Kériso, ba é pwi a pâbéaa. Â ée mwa caa pawârojè mwara, na tòotù na ée mwa wâjué me còwâ naani gòropuu wà Kériso^{§§}. ²⁴ Â géé na càuru pwiri, âna o pwâadàra pâ muru. Â wà Kériso, âna ée mwa tédidiri awé é pàtàmara diri pâ duée, ma pâ u, ma pâ pitûâ na èpà. Â nabwé, â ée mwa panuâ còwâ tà Pwidueé Caa, é pitûâ kée ma pwâra ukai kée.

²⁵ ^vBa [é jèe tàmara pacoo wà Pwidueé pâ] na ée mwa pitûâ wà Kériso, tiagoro na ée mwa còogai diri tàpé na rà ipaa dèe. ²⁶ ^wÂ wà pwi bénabwé, âna é pwâra bà. Â ée mwa pwa ma tiàué awé wà Kériso.

²⁷ ^xBa jèe wii naa na *Tii Pwiciri pâ, wà Pwidueé, âna é jèe nye nama é pitûâ naa gòro diri é pâ

^{††} **15:12** Pàra pàarawà—Pwa tèpa pacâmu na rà ina pâ, wà lésu, âna câé caa wâro còwâ géé na aubà.

^{‡‡} **15:17** 2e phrase—Grec: Â pwiri guwà bwaa tâa na pâ èpà kàwà.

^{¶¶} **15:22** Wàijè diri—Grec: Wà diri tèpa âboro. Pai ina wée pâ, wàijè tèpa cèikí naa goo wà Kériso.

^{§§} **15:23** Napéaati naa na grec pâ: O mwa jèpa pwa tà diri tèpa âboro, naa na jèpa autâa kâra jècaa.

^t **15:21** Roma 5.12 ^u **15:23** 1 Tésalonika 4.16; Auinapàpari 20.5

^v **15:25** Mataio 22.44 ^w **15:26** Auinapàpari 20.14 ^x **15:27** Psaume 8.7

muru. Psaume 8.7 ²⁸ Â, na ée piétò, wà Pwina naîê, naa goro diri pâ muru, â ée mwa ipakiriê na ara Pwiduée. Â wà Pwiduée, âna ée mwa pitûâ bamwara, kêra diri pâ muru, ma wà diri tèpa âboro.

Êkaa na guwà tàcî!

²⁹ [Go wâjué còwâ naa goo è pai wâro còwâ gée na aubà.] Ba pwa jèpwi mwara: Gorodà na rà *piupwaa wà pàrà tàpé ba kà tèpa bà kàrà, wiàna o càra mwa caa wâro còwâ wà tèpa bà*?

³⁰ y Â jèpwi mwara, âna wàibà [ma wà tèpa apostolo béeò] âna cina bà nye tà ciburà pipanuâbà, [ba na bà picémara è pâ popai-bà, wiàna ticè wâro còwâ gée na aubà]? Ba dau wâru pâ muru na èpà na tèepaa maribà, na diri pâ tòotù.

³¹ [Gona câguwà caa tâmogòori] co tèpa cèikî béeò, pâ go còo è pwâra bà na arao na diri pâ tòotù? Go nye *ipwataâboro pâ, nye âjupâra pwiri, pwacèwii na nye âjupâra pâ, go dau inawà ba wâdé tà pàrà tàpé, goo [è pwina é pwa tàwà] wà Pwi Ukai kâjè Kériso Iésu†.

³² z Ba dau gòo è ipaa kòo dà tàpé [na rà cicarao] naa na ville Éféso, ba rà pwacèwii pâ macii a piugà. Â wiàna ticè wâro còwâ gée na aubà, â pwiri piticèmuru naa goo ipaa kòo. Â pwiri wâdé na jè [pwa è pwina rà ina wà pàrà tàpé, pâ]: Ija ma wâdo, ba widàuru, âna jè o bà. Ésaïe 22.13

³³ [Bwa! Càcaa wàrapwiri.] Â guwà cibwaa nama rà ipa-imwûruwà wà pàrà tàpé. Ba [âjupâra mwara è auina bëeni, pâ]: «Wà tèpa béejè na èpà, âna rà o mwa tubaèpà è càrajè na wâdé.»

³⁴ Êkaa na guwà tà tàcî! Guwà niimiri bwàti. Â guwà pitòotéri è càrawà na èpà ba na o wâdé†! Ba go ina tàwà pâ: Pwa pàrà tàpé gée goowà, na càra caa tâmogòori Pwiduée! Â wâdé na guwà kamu goo.

Naiiri âboro na bwaa âmué

³⁵ Gà péa tawèerio pâ: «O wànanu cè pai pwa goo è pai wâro còwâ kà tèpa bà? Ê pâ naiirà, âna o pwacèwii dà?» ³⁶ a Gà pinünüma cai! Na jè câmi pudòro upwâra, â é mara wai naa napuu, béaa kêra cè pai cipu kèe. Â wâdé na wàrapwiri. ³⁷ Â câjè caa câmi è upwâra na jèe maina, â jè câmi co pudòé, wiàna pwâra blé, é, wiàna jèpwi. ³⁸ Â, na é cipu, â pwa è naiié, na é naa wà Pwiduée. Ba é nye jèpa ipâdi târa jèpa pudòro upwâra è jèpa naiirà, wiàra câbawâdé kèe.

³⁹ Â nye pi-itè mwara è naiiri âboro, ma è naiiri macii, ma è naiiri marü, ma è naiiri ârawéa.

⁴⁰ Nye ipaiwà naa goo pâ muru gòropuu, ma è pâ muru nidò napwéretòotù. Po dau pwényuâa è pai còorà diri, êco na nye jèpa pi-itè è pwényuâa kàrà. ⁴¹ Jèpwi mwara, âna jèpa pi-itè è pwéelaa kàrà

***15:29** Piupwaa...ba kà tèpa bà—Pwiri rà wàrapwiri wà pàrà tèpa cèikî, na pàara kà Paulo. Êco na ticè popai goro è pai pwa wèe bëepwiri naa na jè ére na Tii Pwicîri.

†**15:31** Goo...Kériso Iésu—é, Naa na nee Pwi Ukai kâjè Kériso Iésu.

‡**15:34** Guwà pitòotéri è càrawà na èpà, ba na o wâdé—é, Nabwé na guwà pwa na èpà.

y**15:30** Roma 8.36 z**15:32** Ésaïe 22.13 a**15:36** Ioane 12.24

tòotù, ma é pwéelaa kâra parui, ma é pwéelaa kâra pâ ìricò. Â é pâ jèpa ìricò mwara, âna nye jèpa pi-ité é pwéelaa kâra.

Èjipi naiijè ma o pwa pwi jèpwi

⁴² Nye wàrapwiri naa goo pai wâro còwâ kâjè gée na aubà. Ba é naiiri âboro na jè èjipi naa napuu, âna pwacèwii è pudòro upwâra. Ba ée mwa wai ma botére naawè. Êco na é naiijè na é wâro còwâ gée na aubà, âna câé caa mwa caa wai ma botére. Ba ée jèe *wâro dâra gòiri awé.

⁴³ ^bÊ naiiri âboro na jè èjipi naa napuu, âna càcaa wâdé pai còo wèe. Êco na, na é wâro còwâ gée na aubà, â é nye dau pwényuâa kaa. Na jè èjipié, â piticè nii kèe. Êco na, na é wâro còwâ, âna nye dau pwa nii kèe kaa. ⁴⁴ Jè nye èjipi co é naiiri âboro. Â gée na càué, âna o naiiri âboro na bwaa âmué, na é nama é wâro còwâ é Nyuââé Pwicîri. Ba wiâna pwa naiiri âboro naani gòropuu, â âjupâra pâ, pwa é âji naiiri âboro na bwaa âmué, na ée mwa naa tâjè é Nyuââé Pwicîri.

Du naiiri âboro na pi-ité

⁴⁵ ^cBa jèe wii naa na Tii Pwicîri pâ: Wà Pwiduée, âna é naa wâro, tà Adamu, pwi jojoro diri tèpa âboro. Genèse 2.7 Â pwa pwi jèpwi na jè tuneé tée pâ 'Wà Pwi bénabwé Adamu', [âna wà Kériso]. Â tâa gooé é Nyuââé Pwicîri, â wàé, Kériso, na

é naa é âji wâro. ⁴⁶ Ê pwina mara tèepaa, âna muru gée goro é naiiri âboro [naani gòropuu]. Â é pwina é pwicò, âna muru gée goo é Nyuââé Pwicîri.

⁴⁷ Wà Pwiduée, âna é tapoo pwi jojoro âboro, wà Adamu, gée goro puu. Â wà Kériso, 'wà Pwi bénabwé Adamu', âna é me gée *napwéretòotù.

⁴⁸ Ê naiijè naani gòropuu, âna pwacèwii naii wà Adamu, na ia pwa goro puu. Â é naiijè naanidò napwéretòotù, âna o pwacèwii naii wà Kériso, na é me géenidò napwéretòotù. ⁴⁹ Ûu, nabàni, âna jè pwacèwii Adamu, â na tòotù na bwaa wà naigé, âna jè o pwacèwii Kériso^f.

Piétò jii pwâra bà

⁵⁰ Tèpa cèikî béeò, go nye ina tàwà pâ: Nye ticè autâa wâna *Mwaciri kà Pwiduée, kâra naiijè nabà, na pwa goro pièe ma domii. Ba é pwina o wai ma botére, âna o càcaa tâa tée cè wâro dâra gòiri awé.

⁵¹ ^{de}Guwà tère bwàti, ba go ina tàwà é pwina dau pwényuâa kaa—é pwina tàbinyiri béaa, êna é jèe paari tâjè wà Pwiduée. Â wàéni: O câjè caa capai bà, êco na o capai pitòotérìjè[§]. ⁵² Â o nye piawài kaa. Ba o upi é tutu, â wà diri tèpa [cèikî na rà jèe] bà, âna rà o wâro còwâ dâra gòiri awé. Â wàijè, âna o nye pitòotéri kaa é naiijè [â o câ mwa

^f**15:49** Adamu; Kériso—Grec: Wà pwina é me gée gòropuu; Wà pwina é me gée napwéretòotù.

[§]**15:51** Pwiri é niimiri wà Paulo pâ, ée mwa wâjué me còwâ wài wà Kériso, na rà bwaa tà wâro wà pàra tèpa cèikî bée. (Còo 1 Tésalonika 4.15–17.)

^b**15:43** Filipi 3.20–21 ^c**15:45** Genèse 2.7

^d**15:51** 1 Tésalonika 4.15–17 ^e**15:51** Mataio 24.31

caa wai ma botére]. ⁵³⁻⁵⁴fgÜu kaa, é naiijè naani gòropuu, âna é muru na câé caa gòiri, ba é pâ nau bà, ma wai^{**}. Â o wâdé na pitòdotérié, ma é naiiri âboro na é wâro dâra gòiri awé. Ûna wàrapwiri, â o coo é auwii naa na Tii Pwiciîri, na ina pâ:

É piétò bamwara

jii é pwâra bà.

É tubatiàué awé!Ésaïe 25.8

⁵⁵hWâpà piétò'gà, co pwâra bà?

Wâpà é nii ma gòo'gà?

Gà o mwa wànau

târa cè pai tubaèpà tâbà còwâ^{††}?Osée 13.14

⁵⁶i(Ba é pàtàmara é pwâra bà naa gooje, âna é me gée goo pâ èpà [na jè pwa]. Â é pàtàmara é pâ èpà, âna é me gée goo [pai càcaa wârori kâjè bwàti] é Naèà kà *Moosé.) ⁵⁷Êco na nabà, âna jè pwaolé tà Pwiduée, ba é nama jè piétò awé, gée goo Pwi Ukai kâjè Iésu Kériso!

⁵⁸Êpwiri co tèpa âji béeò, wâdé na guwà gòo, ma cimwü! Â guwà tà tâa taaci goo é wakè kà Pwi Ukai. Ba diri é pwina guwà pwa, goro é nii kàwà na é naa, âna o pwamuru naa goo.

Pâra aupitûâri kà Paulo

Bépitù ba kà tàpé lérusaléma

16^j[Wàéni é autûâri kôo] naa goo é mwani na guwà o mwa tòri, ba kà tèpa cèikî wâ

*lérusaléma: Wâdé na guwà pâra wiâra é pwina go ina tà tèpa wâra pwapwicîri wâ Galatia. ²Wàéni: Diri pâ pwapwicîri, âna guwà jèpa tòpò naa jaawà, jè ére gée goro é mwani kàwà. Ba na wàrapwiri, â guwà naanaimari diri é mwani, béaa kâra pai tèepaa kôo dariwà. ³Â guwà pitòrigari pâra tàpé, ba na rà pa pâ é bépitu kàwà bèepwiri naa lérusaléma. Â wiàna go o mwa tèepaa paé dariwà, â go^{††} o mwa wii cè tii, cèna rà o pa pâdari tèpa wâra pwapwicîri naawê, ba na o *paâjupâra tàra pâ, nye wàijè kaa, na jè panuâra. ⁴Â wiàna go mwa còo pâ pâri ma go pâra wiâra, â go o mwa picirà.

É pwabwàti pai pâra kée

⁵k[Napwa é pé pâra kôo, âna] go o jè tapàgà é province Macédoine, â géewê, âna go o mwa me mariwà còwâ. ⁶⁻⁷lDau nûmoo na tàpo gòiri é pai tâa kôo jaawà, wiàna é câbawâdé wâ Pwi Ukai. Â pwiri go o mwa tâa jaawà, naa na diri é pàara na pièpà napô na. Â wiàna wàrapwiri, â guwà o mwa pitu tôo, ma go pâra naa na cè jè ére.

⁸Â ni, âna go nye tà tâa ni Éféso, tèepaa naa goro tòotù Pentecôte^{¶¶}.

⁹mBa jèè pàara, na go pwa cè wakè na maina naani. [Ba nye dau wâru kaa, tàpé na rà tòpi é Picémara

^{**}**15:53-54** 1re phrase—Grec: Wâdé na, é pwina é wai, âna é coona é pwina câé caa wai; â wâdé na, é pwina é bà, âna é coona é pwina câé caa bà.

^{††}**15:55** Gà o mwa wànau... Grec: Wâpà da'gà?

^{††}**16:3** Go—é, Guwà.

^{¶¶}**16:8** Tòotù Pentecôte—Tòotù kâra piûnya. Còo mwara Tòotù maina naa na Neeremuru (Vocabulaire).

^f**15:53-54** 2 Korénito 5.4 ^g**15:53-54** Ésaïe 25.8

^h**15:55** Osée 13.14 ⁱ**15:56** Roma 7.13

^j**16:1** Roma 15.25-26; 2 Korénito 8.1-9 ^k**16:5** Apostolo 19.21

^l**16:6-7** Roma 15.24 ^m**16:9** Apostolo 19.8-10; 2 Korénito 2.12

Wâdé.] Éco na dau wâru mwara tàpé na rà cicarao.

¹⁰ⁿWiàna é medariwà wà Timotéo, â guwà ipwabwàti tée. Ba é piénawéna kà Pwi Ukai, pwacèwiio. ^{11o}Â guwà cibwaa ipwatétéri tée. Â [wiàna jée nabwé pai tâa kée jaawà] â guwà pacidòri nyuâaê, ma pitu tée, ba na é wâjué me mariô. Ba go tà tapacîrà ni, wàilà ma cè pàrà tèpa bée.

^{12p}Napwa naa goo pwi aéjii kâjè, wà Apollos, âna go dau tacoo gooé, ma é pâra wiâ pàrà tèpa cèikî béejè na rà paé dariwà. Éco na tàutée na é nama pâra^{§§}. Â ée mwa nye tà pâ-dariwà wiàna pâri.

Bénabwé popai

¹³Wâdé na guwà tà tàcî, â guwà cimwü naa na é cèikî kàwà! Â guwà gòo, â guwà piégòtùru! ¹⁴Â guwà wârori é wâro kàwà naa na pimeaari.

^{15-16q}Jèpwi, co tèpa béeò: Go tacoo goowà pâ, na guwà pitère dà tèpa pitûâ kàwà naa na cèikî, na rà wakè ba gòo, ba na rà piénawéna kàwà. Â go niimiri tàpé na rà pwacèwii Stéphanas. Ba guwà tâmogòori pâ, wàilà ma é tâa kée, âna rà tèpa mara cèikî naa na province Akaïe. Â rà dau ipanuârà, ma rà pitu tà tèpa cèikî.

¹⁷⁻¹⁸Go dau ipwàdée na rà jée me naani, wà Stéphanas, ma Fortunatus ma Akaïcus. Ba rà dau pagò-o, na pwi pàara bèeni, na guwà wâiti jiiio. (Â go niimiri pâ, o pagòowà mwara, na guwà tère pâ nye wàrap-wiri.) Wâdé na guwà papwicîri tàpé na rà wàrapwiri, ma pwamainarà.

Ipicijii

^{19r}Tèpa wâra pwapwicîri na province ni Asia, âna rà naa paé bwàcu kàwà. Â wà Aquilas ma Priscille, ma wà pàrà tàpé na rà ipitiri jaaru, âna rà naa paé bwàcu kàwà mwara, naa na nee Pwi Ukai. ²⁰Â wà mwara diri tèpa cèikî na rà wâni, âna rà naa bwàcu kàwà.

Â wâguwà, na guwà ipitiri, âna wâdé na guwà tà ipwabwàcu tàwà, wàra pai pwa kà tèpa naî Pwi Ukai.

²¹Wâgo, Paulo, âna go popa i opwa tii, ba na go tubanabwé é tii bèeni.

^{22s}Wiàna cáe caa meaari Pwi Ukai, wà pwi jè [ârapàarawà] â guwà naaé iti jii é picaatâa kàwà*.

Maranatha—Wâdé na gà me, co Pwi Ukai kâjè!

²³Wâdé na é *pwényunyuaâriwà wà Pwi Ukai Iésu, goro é *pimeaari imudi kée! Amen! Wâdé na wàra!

²⁴Dau wânümoo tàwà naa na nee Kériso Iésu!

^{§§}**16:12** Tàutée na é nama pâra—Pwiri pai ina wèe pâ, càcaa câbawâdé kà Pwiduée na é pò ma pâra.

***16:22** Guwà naaé iti jii é picaatâa kàwà—Grec: O tojiie, o pinajajaie (maudit).

ⁿ**16:10** 1 Korénito 4.17 ^o**16:11** 1 Timotéo 4.12

^p**16:12** 1 Korénito 3.6 ^q**16:15-16** 1 Korénito 1.16

^r**16:19** Apostolo 18.2,18,26 ^s**16:22** Galatia 1.8-9

Béârailu kâra tii kà Paulo

tà tàpé

Korénito

Bétapoo popai

Wàilàpà na wii tii bèeni?

Wà Paulo, pwi *apostolo. Â é tâa jaaé wà Timotéo.

É wii wiidà?

Nabibiu kâra *naja 55 ma 57, é tâa Macédoine wà Paulo. (Còo Apostolo 16.6-17.15.) É wii tii bèeni caapwi naja gée na càuru na é wii 1 Korénito.

É wii tâi?

Târa é wâra pwapwicîri wâ Korénito. Còo 1 Korénito Bétapoo popai. É wii ârapàpé tii tà tàpé Korénito wà Paulo, êco na ârailu co na tâa na *Tii Pwicîri. Pwi tii bèeni, 2 Korénito, âna béârapàpé kâra tii kêe târa.

Cina é wii?

Wâna jè tii na ia é wii târa béaa (na pitubatiâu), âna é pwa tàpé Korénito wà Paulo. É patêrèrâ goro pai pwa kâra na èpà (2.3). Wâru tàpé gée goorà, na rà biirà (7.8-13). Êco na pwa pàra tèpa maina nûma na rà ina pâ, ticè tàrù kêe ma é patûrarà. Ba rà tòpi pàra tèpa pwa pupûra na rà tèpa pwâ. Wà tàpéebà, âna rà ina pâ wàilà co na rà tèpa âji apostolo, â rà inabaèpà wà Paulo (naporomee 10-11). É wii tii bèeni wà Paulo, ba na é ipwamuruê, ma

paari é pimeaari kêe ba kà tèpa cèikî wâ Korénito (2.4; 6.11), ma é pimeaari kà Pwiduée ba kàra (5.14-15). Nûmee naa é naa târa cè jè pàara, ba na rà pinünûma béaa kâra pai wâjué còwâ kêe (13.10).

É wii mwara, ba na é pwa pupûra târa, ba na rà pacoo é auinabéaa kàra pâ, na rà tòri mwani ba kà tèpa cèikî wâ *Iérusaléma, na pàara na pwa copwa wê (naporomee 8).

Dà ère é tii bèeni?

Rà ina tèpa pitòti Paulo pâ, câé caa pwi âji apostolo, â càcaa tâa gòè é pàtàmarâ Nyuâaê Pwicîri, gée goo na é pwi âboro na é picâri ma ticè nii kêe.

Êco na é paari wà Paulo pâ, wiàna jè âji ênawéna kà Kériso, â jè o mwa tâa na aré ma tòina pwacèwii Kériso, â wâdé na jè tòpi naa na ipakîri ma pidàpwicâarijè. Wiàna jè tâa na aré nabà, âna târa ipwab-wàtijè, ba na o tâa tâjè é muugère, na o dau maina awé, dàra gòiri awé (4.17).

Wiàna ticè nii kâjè, â pâri é pàtàma Pwiduée ma é wakè gooje, ma biijè, ba na jè pwacèwii Iésu. Â jè o paari naa gooje tà tèpa âboro gòropuu, é pàtàma Pwiduée ma pai maina ma muugère kêe.

É paari wà Paulo pâ, wà tàpé na rà pitòtié, âna càra caa tèpa âji ênawéna kà Kériso, ba rà tèpa maina nûma, â tàutàra na rà picâri ba kêe.

É ina mwara pâ, wiàna jè pwa na èpà, â wâdé na jè pinünûma ma jè biijè, ma tòotéri é pwina jè pwa na càcaa wâdé. Wiàna wàrapwiri, â jè o mwa tèpa pitère dà Pwiduée, ma tèpa meaari âboro, â o pwicîri

ma *tàrù wâro kâjè. Êco na càcaa wàrapwiri è wâro kà tàpé na rà pitòti Paulo.

Naa na tii bèeni, âna wà Paulo, âna é dau paari è pwâranümee tà tàpé Korénito. É dau meaarirà, â é putàmurirà mwara gée goo è èpà na rà ina naa gooé. Â é po dau putàmu goo tèpa âboro na rà ipa-imwûrurà.

Pai pitàgoo tii 2 Korénito

Ipwabwàcu ma bétapoo popai (1.1-11)

Pai tâa kà Paulo ma tàpé Korénito (1.12-7.16)

Tàrù pâ tûâ kêe tàra (1.12-2.17)

É pame auipwataâboro târa wâro (3.1-18)

Picémara Wâdé, âna é pagòoé na é tâa na aré goo wà Kériso (4.1-6.13)

Autûâri kêe tàra (6.14-7.16)

Bépitù ba kà tèpa cèikî wà lérusaléma (8.1-9.15)

Ipwamuruê kà Paulo jii tèpa pitòtié (10.1-13.10)

Paulo ma tèpa apostolo a pwâ (11.1-15)

É tâa na aré goo wà Kériso (11.16-33)

É pwina é côo Paulo naa na nyuâa (12.1-10)

É pidumapiê goo tàpé Korénito (12.11-21)

Bénabwé popai (13.1-10)

Ipicijii (13.11-14)

Ipwabwàcu

1 Wâgo[†] Paulo, na pwa tii, wâgo pwi *apostolo kà Iésu *Kériso, wiâra è câbawâdé kà Pwiduée. [Ba é cûruo pâ, ba na go picémara è popai kêe.] Go wii tàwà, wâguwà è wâra pwapwicîri kêe, na tâa na ville Korénito, â târa mwara pâ âboro kêe, na province Akaïe. Tàgére wàibu ma wà Timotéo, pwi a cèikî béejè. [Â é naa bwàcu kàwà mwara.]

²Wâdé na tà tàwà è *pimeaari imudi ma pinaanapô, na me gée goo Pwiduée kâjè ma Pwi Ukai Iésu Kériso. Cidòri nyuâawà!

É pagòojè Pwiduée na jè tâa na aré

³Jè ipwamaina Pwiduée, wà pwi Caa kà Pwi Ukai kâjè Iésu Kériso[‡]. Ba é pwi caa kâjè mwara, na dau wânümee tâjè. Â é nye tà ciburà pwa na wâdé tâjè. Â wàé na é pwi Pwiduée, na é ciburà patàmarù è pwâranümajè ma pagòojè.

⁴⁻⁵U[‡] è wàrapwiri, na jè[¶] tâa na é aré, ba jè wâro na pâ aré kà Kériso. Â wiàna dau wâru pâ aré kâjè, â o dau maina awé è pai patàmarù pwâranümajè kêe, goo Kériso. Â é wàrapwiri tâjè, ba na jè mwa caa patàmarù pwâranüma pàra tàpé na rà tâa na aré.

[†]**1:1** Wâgo—Grec: Wàibu. Wà Paulo na é pwa tii, êco na é paari pâ, caapwi pwâranümaru ma wà Timotéo na é tâa jaaé.

[‡]**1:3** Pwi Caa kà Pwi Ukai kâjè... **é**, Wà Pwiduée ma Caa kà Pwi Ukai kâjè Iésu Kériso.

[¶]**1:4-5** Jè—**é**, Go. Munaa Paulo co, é, pwiri wàé ma Timotéo. Grec: Nous.

[†]**1:3** Roma 15.5 [‡]**1:4-5** Psaume 34.20

⁶Êkaa na, wiàna go⁵ tâa na aré, wâgo, â târa ma patàmarù pwâranümawà, â târa ma guwà udò, [ma tâa tàwà é *âji wâro]. Ba é pagò-o wà Pwiduée, ba na go pagòowà, na pàara na guwà tâa na pà aré, pwacèwiio. ⁷Â go tâmogòori pâ, guwà o tà cimwü [naa na é cèikî kàwà]. Ba, na guwà tâa na aré pwacèwiio, â ée patàmarù pwâranümawà [wà Pwiduée] pwacèwiio.

Dau tubaèpà tà Paulo na Asia

⁸Wâdé na guwà tâmogòori, co tèpa béeò, pâ, jèe dau tubaèpà tôo naa na province Asia. Â jèe pwa na câgo caa udò gée na. Ji pwiina ma é pa-urao ma é popao, â jèe pwa na go bà.

⁹Pwacèwii na jèe pitèio, ma pwa wârimuru tôo, tiagoro bà. Â wiàna wàrapwiri, â na târa na câgo caa tà cèikî naa goòò còwà; â ba na go pipanuâò tà Pwiduée, na é pawâro còwà tèpa bà. ¹⁰Wâ é jèe nye upao jii é pwâra bà, â é bwaa nye tà upao mwara ni. Â go cèikî ba gòò pâ, ée bwaa nye tà ciburà upao mwara, na pâ tòotù na bwaa wà naigé. ¹¹Â wâguwà, âna guwà pitu tôo, goro é pwâra pwapwicîri kàwà. Ba é tère wà Pwiduée, â é [upao ma] *pwényunyuâariô. Â o wâru tèpa âboro, na rà o pwaolé tée goo pwiri.

pai tâa kà paulo ma tàpé korénito

(Naporomee 1-7)

Tàrù pâ tùâ kée tàra

¹²[Wâdé na guwà tâmogòori pâ] diri é pwina go pwa naani gòropuu, âna go pwa naa na âjupâra, â gée na âji pwâranümoo^{**}. Â ipaiwà naa goo é pâ tùâ kòò tàwà [ba nye ticè èpà na]. Â é *pwâratùra-nigée-gooò, âna é *paâjupâraô, na go ina pwiri. Ba go pâra wiâ Pwiduée, cà-caa wiâra é tà manga kà tèpa âboro.

¹³⁻¹⁴xBa, na go mu wii tàwà, âna [nye ticè na go pinaapwàniri goowà. Ba] é pwina guwà pûra, âna âji pai pwa goo. Êkaa na [o câguwà caa kamu goòò] na cè tòotù na ée mwa wâjué me còwà na wà Pwi Ukai kâjè lésu. Bwa, guwà o ipwàdée goòò, wàra pai ipwàdée kòò goowà. Guwà jèe tàpo tâmogòori pwiri, co tèpa béeò. Â nümoo na guwà tâmogòori bamwara.

Dau nümee na é cairà

¹⁵Béaa, âna go niimiri pâ, guwà tâmogòori bwàti [é pwâranümoo]. Â êkaa pwiri, na ia go niimiri pâ, [na go wailu caiwà] ba na é wailu pwényunyuâariwà wà Pwiduée goòò— ¹⁶yjèpwi, na pai pâra kòò naa na province Macédoine; â

⁵**1:6** Go—Grec: Bà, **é**, Bu (nous). Na diri é tii bèeni, âna wà Paulo, âna é ina pâ, bà (nous), ba na é pi-inaé còwà. Na paicî, âna jè wii pâ **go** ba na dau pwéelaa. (Naa na pâ **note**, âna bà wii pâ: Grec: +Gó...) Na pàra pàara, âna pwiri é inaru ma wà Timotéo mwara; â na pàra pàara, âna pwiri é inarà ma wà pàra tàpé mwara.

^{**}**1:12** Pwiri wà pàra tàpé na Korénito, âna rà pitòti wà Paulo pâ, càcaa âjupâra na ia é ina tàra pâ ée mwa wailu cairà. Â é wii, ba na é ipwamurué.

^v**1:8** Apostolo 19.23; 1 Korénito 15.32 ^w**1:10** 2 Timotéo 4.18

^x**1:13-14** 2 Korénito 5.12; Filipi 2.16 ^y**1:16** 1 Korénito 16.5-6

jèpwi, na pai wâjué kôo cômâ naa *Judée. Â ia go niimiri pâ, pwiri guwà o pitu tîo, goro pai wâjué kôo cômâ naawê.

¹⁷ Wâépwiiri auniimiri kôo béaa. [Â gorodà na câgo caa wâjué me cômâ dariwà]^{††}? Pwiri guwà gére niimiri pâ câgo caa nûnûma bwàti? Pwiri go pwaduwa kâ tâpé na rà ina pâ «üu» naa nûmarà na rà ina pâ «bwa»? ¹⁸ Bwa. Câgo caa wàrapwiri. Â é nye paâjupâraô wà Pwiduée. Ba wiàna é tà mwü, â wâgo mwara, âna go tà mwü. Â wiàna go ina tàwà pâ «üu», âna pai ina wèe pâ «üu»^{††}!

¹⁹ ^zGuwà tère, wà pwi Kériso Iésu, na bà picémara tàwà ma wà Silas ma wà Timotéo, âna wàé kaa *Pwina naî Pwiduée [na é âjupâra. Ba wàé, âna é popai gée jaa Pwiduée] na é ina tâjè pâ «Üu, wâdé na wàra!» Â câé caa pwi a-ina pâ «Matâra...»^{¶¶}. ²⁰ ^aÂ é ina pâ «üu» ba na jè tòpi diri é pâ aupwényunyuâari kâ Pwiduée, na é jèe nye mara ina. Â nye gée goo Kériso, na jè cau pwamaina Pwiduée ma ina diri pâ: «Üu! Amen! Wâdé na wàra!»

²¹ Â nye wà Pwiduée, na é nama jè cimwü [wâgo ma wâguwà] naa goo Kériso. Ba wàé na é pitòrigarijè^{§§} ba kée. ²² ^bÂ é jèe nye naa tâjè é *Nyuâaê Pwicîri, naa na pwâranûmajè, ba na câmu kée [pâ, jè tèpa âboro kée]. Wâépwiiri é bétapoo *aupwényunyuâari, na naa tâjè.

Majoroé ma câé caa me

²³ Go nye âjupâra*, â é paâjupâraô mwara wà Pwiduée, na go ina pâ: Wàéni é majoroé ma câgo caa wâjué cômâ medariwà naa Korénito. Ba càcaa nûmoo na guwà tòina [goro pâ popai kôo tàwà na gò].

²⁴ ^cBa càcaa nûmoo na go pitûâ jaiwà. Ba guwà jèe nye cimwü naa na é cèikî kàwà. Â nûmoo na jè piwakè naima, ba na jè cau ipwadée.

2 ¹⁻³ ^dWiàna go ipwadée, â wâguwà mwara, âna guwà ipwadée. Â mu nye tà wâguwà, na mu dau pagò-o; â wâdé na wàrapwiri. Êco na, wiàna guwà tòina, â o wàilàapà na o mwa nama go ipwadée? Êkaa na jèe càcaa nûmoo na go patûrawà ba gòo mwara goo cè pwina go

^{††} **1:17** 2e phrase—Wà tèpa èpàri Paulo, âna rà ina pâ, é pwi apwâ, ba câé caa cairà wiàra auinabéaa kée. É ipwamuruê ni wà Paulo, ma ina pwi majoro pwina é pwa: Dau nûmee na é cairà, êco na, gée na càuru pai tère kée pâ, bwaa càcaa wâdé pâ tûâ kàra, â é pitòotéri auniimiri kée. Ba wiàna é cairà wà, â péa tà tòina pai pitâa kàra ma wàé, â o càcaa wâdé tée. Êkaa na é pwa tii tàra, ba na é pwarà ma patêrerà. (Còo 2 Korénito 2.3.) Â é niimiri pâ, ée mwa cairà, gée na càué, naa na ipwadée. (Còo 2 Korénito 13.10.)

^{¶¶} **1:18** Grec: Wà Pwiduée, âna é tâa na pai tâa kée, ba na é popai +kôo tàwà, âna càcaa «üu» ma «bwa».

^{¶¶} **1:19** Matâra... Grec: «Üu» ma «bwa».

^{§§} **1:21** Pitòrigarijè—Grec: Oint. Còo **note** goo Luka 4.18.

* **1:23** Go nye âjupâra—Grec: {Go ipwataâboro} naa goro é wâro kôo.

^z **1:19** Apostolo 18.5 ^a **1:20** Auinapàpari 3.14

^b **1:22** 2 Korénito 5.5; Éféso 1.13-14 ^c **1:24** 1 Pétèru 5.3

^d **2:1-3** 1 Korénito 4.21

pâmari naa jaawà†. Wàé kaa pwiri é majoroé ma go pitòotéri auniimiri kôo, ^{4e}â go po pwa tii paé dariwà‡. Êco na po dau tòina ma pikîri é pwâranûmoo, â go dau i, ba go tâmogòori pâ guwà o tòina goro é pwina go ina¶. Dau wâdé tîo co, na go paari tàwà é pimeaari kôo, na dau maina ba kàwà.

Pwanauri pwi âboro na é pwa na èpà tàwà

⁵Wà pwi âboro na é wâjaawà, na ia é tubaèpà tîo[§], âna dau maina é èpà na é pwa tàwà, jiio. Wàép-wiri é majoroé ma jè cau tòina. Êco na câgo caa dâbamaina**, ba càcaa muru na dau maina. ⁶Ba guwà jèe nye pitèié††, â guwà nye paari tîe é èpà kée. Â jèe nye pâri.

⁷Â nabàni, âna wâdé na guwà pwanaurié, ma pagòoé mwara. Ba é péa panuâ [é cèikî kée] gée goro é pai tòina kée, na dau maina. ⁸Â go tacoo goowà pâ, na [guwà nama caapwi pwâranûmawà, ma] guwà paari tîe cîwâ é pimeaari kàwà‡‡.

⁹Â, na ia go wii, âna târa ma cîo [é pwâranûmawà] pâ, pwiri guwà

pitêre dòo, naa na diri pâ ére. ¹⁰Â wiàna guwà pwanauri wà pwi âboro bèepwiri, â wâgo mwara, âna go o pwanaurié. Â nye âjupâra pâ, go jèe pwanaurié, ba kàwà, naa na nee Kériso. Â go niimiri pâ, é èpà na é pwa tîo, âna càcaa dau maina¶¶. ¹¹¶Wiàna jè wàrapwiri, â o ticé naigé kà *Caatana, ma é piwâmijè. Ba jè tâmogòori bwàti é pâ tûa kée.

Jè piétò gée goo lésu Kériso

¹²^gGo jèe pâra naa Troas, ba na go picémara é *Picémara Wâdé kà Kériso. Â, na ia go tèepaa pâ, â go pâmari pâ, é jèe nye pwabwàti é naigé kôo wà Pwiduée. ¹³hÊco na go po dau pidumapié goo pwi béeò Tito. Ba go tapacîé, â câé caa tèepaa. Â go jèe picijii tàpé Troas, â go wâjué me cîwâ naani, Macédoine, [ba na go mudée].

¹⁴Êco na jè ipwaolé tà Pwiduée! Ba é jèe piétò wà Kériso. Â é popajè^{§§}, na ara tèpa âboro diri, pwacèwii é pwâra paa kée na é piétò. Â jè paarié naa na diri pâ ére, pwacèwii jè ûraara muru na wâdé, na é pâra pitiri pâ ére.

†**2:1-3** 4e phrase—Grec: Êkaa na go niimiri pâ, o câgo caa wâjué cîwâ naa jaawà, ma go nama guwà pikîri.

‡**2:4** Go po pwa tii paé dariwà—Ê tii bèepwiri, âna pitubatiâu. (Câé caa ina é bétapoo tii tà tàpé Korénito, na tâa na Tii Pwicîri.)

¶**2:4** Ba go tâmogòori pâ, guwà o tòina goro é pwina go ina—Grec: Càcaa târa ma guwà pikîri.

§**2:5** Wà pwi âboro na é wâjaawà, na ia é tubaèpà tîo—Grec: Wiàna é nama {jè} pikîri wà pwi jè âboro.

****2:5** Dâbamaina—Exagérer.

††**2:6** Guwà jèe nye pitèié—Grec: Ê auwâru gée goowà, âna rà jèe pitèié. Pwiri é pai pitèi kà tèpa cèikî na rà ipitiri.

‡‡**2:8** Paari tîe cîwâ é pimeaari kàwà—Pwiri pai ina wèe pâ, rà tòpié cîwâ naa na picaatâa kàra.

¶¶**2:10** Dernière phrase—Grec: Wiàna go pwanaurié goo cè jè muru.

§§**2:14** Popajè—é, Popabà. Pwiri é inaé ma pâra tèpa apostolo.

^e**2:4** Apostolo 20.31 ^f**2:11** Luka 22.31

^g**2:12** Apostolo 14.27; 1 Korénito 16.9 ^h**2:13** Apostolo 20.1

¹⁵⁻¹⁶iÜu, jè pwacèwii é jawé ûrea, é pwi âraimeai, na é naa tà Pwiduée, wà Kériso. Â wà pàrà tàpé na é gére pa-udòrà mwara, âna rà tère pwi jawé ûrea-bà na dau wâdé awé, â é naa tàrà é *âji wâro [dàra gòiri jaaé]. Â napwa naa goo wà tàpé na rà gére tubatiàu é wâro kàra, wâiti jiié, âna rà tère co é ûraara muru na bà, na wâbu, na pame tàrà é pwàra bà.

O wàilàapà na pâri ma é pwa é wakè bèepwiri, [wakè kàra *apos-tolo? O nye ticè, êco pwi âboro na é pitu tée wà Pwiduée]. ¹⁷Po dau wâru tàpé na rà pa popai kà Pwiduée, ba na rà bu mwani ma bu neemururà goo. Â câgo caa pwacèwiirà. Ba wâgo, âna go pwi ênawéna kà Kériso, na go ina é âjupâra, na ara Pwiduée. Ba wàé pwi a cùruo.

Go picémara auipwataâboro târa wâro

3^jGona [guwà niimiri pâ] go tapoo pi-ina kôo mwara? Bwa. Ba câgo caa pwaduwa kà tèpa pwa pupûra, na rà nama guwà wii é pâ popai na wâdé naa goorà, ba na rà paari târa pàrà wâra pwapwicîri. Bwa; câgo caa wàrapwiri! ²kBa é tii kôo, âna wâguwà, na jèe nye wii naa na pwâranûmoo. Â pâri ma rà pûra diri tèpa âboro, [na rà côoina é wakè kôo naa jaawà].

³lBa wà Kériso, âna wàé na é jèe nye wii é tii bèepwiri. Â wâgo, âna go nye po pwi a-ipa popai—popai naa na tii na càcaa wii goro bépwa tii, â wii goro é Nyuâaê Pwicîri kà Pwiduée, na é wâro*. Tii na càcaa wii mwara, naa gòro atû[†], â wii naa na pwâranûmara âboro.

⁴Go cimwû [na go ina pwiri] gée goo na go cèikî ba gòo naa goo Pwiduée, ba go tâa goo Kériso. ⁵Â câgo caa niimiri pâ go ipwa acari, é wakè na é naa tîo. Â nye wà Pwiduée, na é nama pâriô ma go pwa. ⁶mÂ wàé na é nama go pwi a pame é *auipwataâboro kée na bwaa âmuê, [na é pwa ba kâjè, wàijè é Ba kée].

É auipwataâboro bèepwiri, âna càcaa me gée goro é naèà na wii; ba muru me goro é Nyuâaê Pwicîri. É naèà na wii, âna é nama jè bà. Êco na é Nyuâaê Pwicîri, âna é nama jè wâro.

Dau maina awé muugère

⁷nWà *Moosé, âna ia é pame é naèà, na wii naa gòro atû. Â é naèà bèepwiri, âna é pame co é pwàra bà. Âjupâra pâ, na ia é tèepaa, â é tèepaa naa na muugère kà Pwiduée. Ba é naporomee wà Moosé, âna dau pwàra goo, â càcaa pâri ma rà ucâri wà tèpa *Isaraéla. Êco na é muugère bèepwiri âna cà-caa gòiri.

***3:3** Pwiduée, na é wâro—é, Pwiduée, na é naa é wâro.

[†]**3:3** Wii...naa gòro atû—É ina wà Paulo é Naèà kà Moosé. (Còo Exode 24.12.) Â é mara inapàpari béaa wà i péroféta léremia pâ, é naèà na bwaa âmuê, âna o wii naa na pwâranûma tèpa âboro (Còo Jérémie 31.33; Ézékiel 11.19; 36.26–27.)

^j**2:15-16** Luka 2.34; 2 Korénito 3.5–6

^j**3:1** Apostolo 18.27; 2 Korénito 5.12 ^k**3:2** 1 Korénito 9.2

^l**3:3** Exode 24.12; Jérémie 31.33; Ézékiel 36.26–27

^m**3:6** Jérémie 31.31; loane 6.63; 1 Korénito 11.25 ⁿ**3:7** Exode 34.29

⁸Â napwa naa goo ê auipwata-âboro[‡] na é pawârojè, na é pame ê Nyuâaê Pwicîri, âna dau maina awé ê muugère kêe. ⁹Â wiàna ê naèà na é naa wârimuru tâjè, âna muugère, â o mwa wânau cè pai maina awé ê muugère kâra auipwata-âboro, na é nama jè *târù [na ara Pwidueé]? ¹⁰Ûu, ê muugère [kâra ê naèà] âna muru na dau kîri, naa goro jènere ê muugère [kâra auipwataâboro na bwaa âmuê]. ¹¹Ba wiàna jèe pwa muugère kâra ê pwina càcaa gòiri, â o mwa wânau cè pai dau muugère kâra ê pwina tâa dàra gòiri?

Jè côo muugère kà Pwi Ukai

¹²É nama jè gòo ê auipwataâboro bèepwiri, na é pwa ba kâjè wà Pwidueé[¶]. Â câjè caa piwâ, [na jè piênawéna kêe]. ¹³PÂ câjè mu caa pwaduwa kà Moosé, na ia é cajipi ê naporomee, na ia é coo ara ê Ba kêe, tèpa Isaraéla. Ba tàutée na rà côo ê muugère na tâa gòé, na é gére pitiâu boo.

¹⁴Â napwa naa goo wà tèpa Isaraéla, âna nye dau câmoori kaa ê pwâranûmarà, tèepaa naa goro nabà. Ba, naa rà pûra ma tère ê pâ tii goro ê naèà[§]—tii goro ê auipwataâboro béaa—[â càra caa côoina ê âjupâra na tâa na. Ba pwacèwii na] târamiri ê naporomeerà goro cè imwaano. Â càcaa [pâri ma rà] dàgòtù ê imwaano

bèepwiri, êco wiàna rà tâa goo Kériso.

¹⁵Ûu, âjupâra pâ, tiagoo nabàni, âna pwacèwii naa târamiri aunûnûma kà tèpa Isaraéla, na rà mu pûra ê tii kà Moosé. ¹⁶Êco na, wiàna é biié dà Pwi Ukai wà pwi jè âboro, â o tûu é ocajipi naporomee. ¹⁷Ba wà Pwi Ukai, âna wàè é Nyuâaê. Â é Nyuâaê kà Pwi Ukai, âna é tipijè géé goo ê pâ pwina tòojè, â jèe nye ticè na cipajè. ¹⁸Â jèe cau dàgòtù géé naporomeejè é ocajipi wèe, ba na jè pwacèwii é garaaci na pwâra, goro é muugère kà Pwidueé. Ba é Nyuâaê kà Pwi Ukai, âna é gére pitòotérijè, ba na jè pwacèwiié, â ba na jè tâa na é muugère, na pimaina too.

Picémara Wâdé âna pwéelaa naa na bàutê

4 Wà Pwidueé, âna é panuâ tôo é wakè bèepwiri, naa na pai wâdé kêe. Wàépwiri é majoroé ma câgo caa pidumapiê, â càcaa oratóo [goo ê pâ aré ma tòina na go tâa na].

²Â go jèe mara niimiri pâ, [wiàna go picémara târa pâ âboro] â o câgo caa ina cè jì caapwi popai na pwâ. Â câgo caa naapwâniri cè jì caapwi muru, [ba na go nama puràra é wakè kôo]. Bwa! Tàutôo goo é pwâra càra âboro, na jè kamu goo. Ba go wakè na âjupâra. Â câgo caa ébii é Popai kà Pwidueé; â go paari bwàti é âjupâra naa

[‡]3:8 Auipwataâboro—Grec: Wakè (ministère). Ipaiwà naa na pâ nee tii 9 ma 10.

[¶]3:12 Ê auipwataâboro bèepwiri, na é pwa ba kâjè wà Pwidueé—Grec: Espérance.

[§]3:14 Ê pâ tii goro ê naèà—Aamwari Béaa (l'Ancien Testament).

[¶]3:9 Deutéronome 27.26; Roma 1.17 [¶]3:13 Exode 34.33

[¶]3:16 Exode 34.34 [¶]3:17 Ioane 8.36; Roma 8.2

[§]4:2 2 Korénito 2.17; 1 Tésalonika 2.5

naporomee Pwiduée. Â wà tèpa âboro, âna rà o tâmogòori naa na *pwàratùra-nigée-goorà [pâ, go pwi âboro na câgo caa piwâmirà]. ³Ba é Picémara Wâdé na go inapàpari, âna pwéelaa. Â pâri ma rà tâmogòori é èrèè.

Éco naa goo tàpé na rà tubatiâu é wâro kàra, wâiti jii Pwiduée, ba cârû tàrà^{**}. ^{4t}Ba wà *Caatana, pwi ukai kâra é gòropuu bëeni, âna é nama rà bwi, ba na o càra caa tâmogòori, ma càra caa cèikî. Êkaa na càra caa côo é pwéelaa—ba càra caa tâmogòori é *Picémara Wâdé, goo é pai muugère kà Kériso. Ba wà Kériso, âna wàé kaa, na é paari tâjè wà Pwiduée, ba na jè tâmogòorié bwàti^{††}.

⁵Ba, na go pwa pupûra, â câgo caa pi-inapàpario còwâ tàwà. Â go inapàpari co wà Kériso lésu, Pwi Ukai. Â gée gooé, âna go pwi ênawéna kàwà.

^{6u}Biu, âna é ina wà Pwiduée pâ: Wâdé na é tèepaa é pwéelaa naa nabibiu kâra é bàutê. Genèse 1.3 Â wà pwi Pwiduée-bà, âna wàé kaa, na é nama tèepaa é pwéelaa kée, naa na pwâranûmoo, ba na go o tâmogòori pâ, é muugère kée, âna é tâa goo Kériso^{††}.

Cimwü cèikî kà Paulo naa na aré

^{7v}[Ê pwi pwéelaa bèepwiri na é wâgoojè, âna é pwacèwii] é pâ wâdé, na dau maina é wâri wèè. Éco na jè pwacèwii é wâra jawé puu [na càcaa gòò]. Â êkaa pwiri, na rà nye tâmogòori pâ âboro, pâ, càcaa me gée goojè, é pàtamee na dau maina awé na tâa goojè; â nye me gée goo wà Pwiduée.

^{8w}Ûu, go^{¶¶} nye dau tâa na aré ma tòina na diri pâ ére, éco na càcaa còogaio. Â nye ciburà pwa na go pidumapié, éco na go nye tà cimwü. ⁹Rà nye ciburà pwa é pwina èpà tòo, éco na wà Pwiduée, âna câé caa panuâô. Â rà nye téurao naa napuu, éco na go nye cimadò còwâ. ^{10-11xy}Êdiri pâ tòotù, âna go nye pipwabwàtio târa bà, ba kà lésu. Ba pwacèwii na go tàgére pa naa na naiio pai bà kée—é naiio na ée mwa bà. Éco na go nye popa mwara naa good è pai wâro kée còwâ. Â wà tèpa âboro, âna rà o côo pwiri.

¹²Â wiàna go pibwéka târa ma go bà, â târa ma tâa tàwà é *âji wâro^{§§}. ^{13z}Ba jèe nye wii naa na *Tii Pwicîri, pâ: Go cèikî naa goo Pwiduée. Êkaa na go tùra. Psaume 116.10 Â é cèikî

^{**}**4:3** Grec: Nye târamiri é Picémara Wâdé +kôo, tà tàpé na rà gére bà.

^{††}**4:4** Dernière phrase—Grec: Ba é pwi ânuuru Pwiduée.

^{††}**4:6** Ê muugère kée, âna é tâa goo Kériso—Grec: Ê muugère kà Pwiduée, naa goro naporomee Kériso.

^{¶¶}**4:8** Go—Grec: Nous (pwacèwii bu, bà, é, jè naa na paicî). Éco na wà Paulo, âna é ina pâ muru na tèepaa tée, pwi apostolo. Ipaiwà naa na pâ nee tii 8–15. (Còo mwara **note** goo 2 Korénito 1.6.)

^{§§}**4:12** Grec: Êkaa na é wakè pwâra bà, naa +good; â é wâro, âna é {tâa} goowà.

^t**4:4** Éféso 2.2; Kolosé 1.15; Hébéru 1.3

^u**4:6** Genèse 1.3; Ésaïe 9.1; 2 Korénito 3.18 ^v**4:7** 2 Korénito 5.1

^w**4:8** 2 Korénito 1.8, 7.5 ^x**4:10-11** 1 Korénito 15.31

^y**4:10-11** Roma 8.36 ^z**4:13** Psaume 116.10

bèepwiri, âna é cèikî kôo. Â êkaa pwiri na go picémara é popai kêe.

É pawâròò còwâ ba go tâa gooé

^{14a}Ba go tâmogòori pâ wà Pwiduée, âna é pawârò còwâ Pwi Ukai lésu gée na aubà. Â ée mwa pawâròò còwâ, ba go tâa goo lésu. Â ée mwa popajè naima ma wâguwà, ma jè cima araé. ¹⁵Êkaa na *pwényunyuaariwà, na go tâa na aré. Â, na wàrapwiri, â é pâ wâdé kà Pwiduée, âna pibwiari* pâ. Â o wâru cè tèpa âboro, na rà o tâmogòori é pâ aupwényunyuaari kêe, na me gée goo é *pimeaari imudi kêe. Â rà o ipwaolé ma ipwamainâé. Â o pimaina pâ é muugère kêe, ma é pai maina kêe†.

Càcaa gòiri aré kâjè nabà

^{16b}Gée goro diri [pâ aupwényunyuaari-bà] â o càcaa oratâjè. Ba wiàna jèe pitàbàtù† boo còwâ é naiijè [ma ée pâra dâra é pwâra bà]; â napwa naa goo é âji wâro na wâgoojè, âna é pimaina too. ^{17c}Â wiàna jè tâa na aré na pâ tòotù bëeni, âna càcaa maina, â o càcaa târa gòiri. Ba é pâ pwiibà, âna târa ipwabwâtijè, ba na o tâa tâjè é muugère. Â é muugère-bà, âna o dau maina awé, jii é pai tâa na aré kâjè nabà. Â é tà tâa jaajè dâra gòiri awé.

^{18d}Êkaa na, jè cibwaa nama piâjimuru tâjè é pâ pwina jè còo goro du âraporomeejè. Ba o càra caa tà tâa awé. Â jè dau naa nūmajè naa goro pâ muru na câjè caa còo goro du âraporomeejè. Ba pâ muru na rà o tâa dâra gòiri awé.

Naiiri âboro na bwaa âmué

5^eUna jè gère wâro ni gòropuu, â é naiijè, âna pwacèwii é wà imwaano, na o mwa ténoori na jè tòotù. Êco na jè tâmogòori pâ, pwa é pwi wâ kâjè, na é wânidò *napwéretòotù. Ê pwi wâ-bà, âna é nye tà tâa awé, ba wâ bari kà Pwiduée, â càcaa muru bari kâra âboro. [Ê pwi wâ bèepwiri, âna é naiijè na bwaa âmué].

^{2f}Nabàni, âna jè maagé còo, â jè càwé. Ba jèe dau gòò tâjè, ma jè tapacîri é naiijè¹ na o mwa naa tâjè, naanidò napwéretòotù. ³[Ê naiiri âboro bèepwiri, âna é pwacèwii é jè ârabwée, na o mwa naa tâjè.] Â wiàna jè coona, â o câjè caa cicàpé na ara Pwiduée. Ba o naa târa é nyuâajè é naiié na bwaa âmué.

⁴Ûu kaa. Ba ûna jè wâro ni gòropuu, â jè nye dau càwé kaa, goro pai maagé kâjè. Â wiàna càcaa nūmajè naa tiâu ârabwée kâjè, êco na o mwa dau wâdé tâjè, na jè o tòpwùtù é dòro ârabwée, ma jè

***4:15** Pibwiari—Se répandre, s'élargir. Pipâra pâ.

†**4:15** Grec: Ba diri pâ pwi bèepwiri, âna tèepaa gée goowà, ba na é pipâra pâ é pimeaari imudi. Â o wâru tàpé na rà o pwamaina Pwiduée, naa na pwényuâa kêe.

‡**4:16** Pitàbàtù—Descendre, diminuer. Boo.

¹**5:2** Jè tapacîri é naiijè—Grec: Nūmajè na jè coona é wâ bèepwiri. Naa na pâ nee tii 2-5, âna wà Paulo, âna é naanaimari du ucina goo é naiijè—ucina goo wâ imwaano, ma ucina goo ârabwée kâjè.

^a**4:14** 1 Korénito 6.14 ^b**4:16** Éféso 3.16 ^c**4:17** Roma 8.17-18

^d**4:18** Kolosé 1.16 ^e**5:1** 2 Korénito 4.7 ^f**5:2** Roma 8.23

coona jè ârabwée na bwaa jajau—[naiiri âboro] na o câ mwa caa bà!

⁵Â nye wà Pwiduee, na é jèe pwabwàtijè, târa é wâro bèepwiri. Â é naa tâjè é Nyuâaê Pwicîri, ba na é pwi pâbéaa kêra é pâ aupwényunyûari na é naa, â târa ma é *paâjupâra mwara pâ, jè o mwa cau tòpi diri é pâra pwi[§]. ^{6g}Êkaa na wâdé na jè tà ciburà piêgòtùru ma ipwàdéé!

Jè wâro na cèikî

Âjupâra pâ, na pâara na jè gére wâro na naiijè, naani gòropuu, â bwaa câjè caa pâji pitànaima ma Pwi Ukai. ⁷Êco na jè wâro na é cèikî, â câjè caa wâro wiâra é pwina jè côo goro é du âraporomeejè. ^{8h}Â wàépwiiri é majoroé ma jè tà ciburà piêgòtùru ma ipwàdéé. Ba wâdé tâjè na jè pâra gée na é pwi naiiri âboro bèeni, ba na jè pitànaima ma wà Pwi Ukai.

⁹ⁱÂ é pwina piâjimuru tâjè, âna, na jè mudàra ma wâdé tà wà Pwiduee wàijè—wiàna jè bwaa wâro [ni gòropuu] na naiiri âboro bèeni, é, wiàna jè pâra gée na. ^{10j}Ba jè o cau coo ara lésu Kériso, ba na é pitèijè. Â ée mwa ipâdi tâjè, wiâra é pwina jè pwa naani gòropuu, wiàna wâdé, é, wiàna èpà.

Go pame popai goro pinaanapô

¹¹Pârajè na jè piaabòrijè na ara Pwi Ukai, ma dau papwicîriê. Napwa

naa good^{**}, âna go tà ciburà niimiri é pwiibà. Â wàé kaa pwiri, na go dau patùra pâ âboro, ba na rà pibiirà dèe. Â é tâmogòori é pwâranûmoo wà Pwiduee. Â go wâari pâ, wâguwà mwara, âna guwà tâmogòorio bwàti. ¹²Guwà cibwaa niimiri pâ go ciburà pi-ina kôo. Nûmoo co, na guwà ipwàdéé good. Â go naa tàwà mwara, é bétòpi tà tèpa ipwamainarà—wàilà na rà pi-ina kàra, goro pâ muru na jè côo goro du âraporomeejè, â càcaa gée goo pâ muru na wâna pwâranûmajè.

¹³Pwiri [rà o ina pâ] go pigù, na go ina pwiri. Â wiàna wàrapwiri, â go pigù ba kà Pwiduee. Â wiàna go pwa goro tà manga ma goro autâmogòorimuru, â go wàrapwiri, ba na guwà tòpi é popai kôo^{††}!

¹⁴[Napwa naa goo é pwina go pwa, âna] go nye pitèrè dàra é pimeaari kà Kériso, [naa na diri pâ ére]. Ba go tâmogòori pâ, caapwi pwi âboro, [wà Kériso] âna é bà ba kêjè diri. Êkaa na wàijè, âna jè jèe bà [naa goro é wâro kêjè béaa]. ^{15k}Â jè cibwaa tà wâro ba kêjè co. Ba wiàna é bà wà Kériso ma pawâroé côwà, â wiàna é pawârojè, â wâdé na jè wâro ba kée.

Pinaanapô na é naigé mee Kériso

¹⁶Êkaa na jèe câgo caa côo wà tèpa âboro, goro pai côo kà tàpé na càra caa tâmogòori wà Pwiduee^{††}

[§]5:5 2e phrase—Ê popai grec, âna pai ina wèe pâ, prémices ma garantie.

^{**}5:11 Good—Grec: Goobà. Êco na munaa é pi-inaê côwà wà Paulo, naa na pâ nee tii 10 tiagoro nee tii 15. (Côo mwara **note** goo 2 Korénito 1.6.)

^{††}5:13 Ba na guwà tòpi é popai kôo—Grec: Ba kàwà.

[‡]5:16 Goro pai côo... Grec: Wiâra é naiiri âboro.

Béaa, âna go^{¶1} mu wàrapwiri târa pai côo kôo wà Kériso, êco na nabàni, âna jèe câgo mwa caa wàrapwiri. ¹⁷Ba wiàna é tâa goo Kériso wà pwi jè âboro, â [wà Pwiduee, âna é] tòpò naa gooé é wâro na bwaa âmuê. Â jèe tiâu diri pâ muru béaa. Êdiri pâ muru na wâni, âna bwaa po âmuê diri.

^{18-19 mn}Ba wà Pwiduee, âna é jèe tòpò pinaanapô naa nabibiu kâjè ma wâé, na é naigé mee Kériso. Â é pwanauri é pâ èpà kâjè. Ba wàèpwiri kaa é aunünüma kée gée na biu, na é gére naame goo Kériso, naa jaajè tèpa âboro^{ss}. Â wâé kaa pwiri é wakè kôo, ba na go pame târa pâ âboro é popai goro é pinaanapô bèepwiri, ²⁰naa na nee Kériso. Â wâguwà, âna guwà tère é popai, ba é todàwà wà Pwiduee, ba na o tâa tàwà é pinaanapô bèepwiri, naa nabibiu kàwà ma wâé.

Â go tacoo goowà, naa na nee Kériso, ba na guwà tòpi é popai*. ^{21 o}Ba wâdé tà Pwiduee na jè *tàrù na araé. Â é jèe pwa ma jè tàrù, gée goo Kériso. Guwà tère é pwina é pwa ba kâjè wà Kériso. Ba pwi a ticè èpà kée, êco na wà Pwiduee, âna é

tòpò naa gòé, diri é pâ èpà kâjè, ba na é tòpò naa gooé diri é *tàrù ma pai wâdé kà Kériso[†].

Tòpi pimeaaari kée nabàni!

6 Wâgo, âna bu wakè naima ma wà Pwiduee[‡]. Êkaa na go tacoo goowà pâ, na guwà cibwaa ipwa-imudiri é pwina é naa tàwà wà Pwiduee, naa na *pimeaaari imudi kée. ^{2 p}Ba é jèe nye ina pâ:

Na pwi pàara,
na go o pitòrigari,
âna go o tètregà.
Â go o pitu tâgà,
na tòtòtù na go pacoo.

Â go o pa-udògà
na pwi tòtòtù
na go o mwa pitapwâina[¶]. Ésaïe
49.8

Â guwà tère, jèe tèepaa pwi tòtòtù-bà! Jèe nabà, na é upajè wà Pwiduee, [â é naa tâjè é *âji wâro jaaé]!

Aré kà Paulo goo wà Kériso

³Càcaa nümoo na go nama tanoori é pâ âboro goro cè càrao, ba na rà cibwaa ina ba èpà é wakè kôo.

^{¶1}**5:16** Go—é, jè, é, Bà. Côo **note** goo 2 Korénito 1.6.

^{ss}**5:18-19** 3e phrase—Grec: Wà Pwiduee âna é tâa goo Kériso, ba na é wàrapwiri tà tèpa âboro.

***5:20** Grec: +Go pwi a-ipa popai naa na nee Kériso, ba pwacèwii na wà Pwiduee, na é patèrewà gooò. Êkaa na go tacoo goowà naa na nee Kériso, pâ, na guwà pinaanapô ma wà Pwiduee.

[†]**5:21** Grec: Wà pwina câé caa tâmogòori é èpà, âna é pâ nau pwi èpà, ba na jè pâ nau tàrù na ara Pwiduee.

[‡]**6:1** 1re phrase—Grec: Wàibà, âna bà wakè naima ma wà Pwiduee. Mu-naa é pi-inaé còwà wà Paulo. Êco na matâra pâ, é pi-inarà ma wà pàra tèpa apostolo bée. Ipaiwà naa na pâ nee tii 1-13. (Côo mwara **note** goo 2 Korénito 1.6.)

[¶]**6:2** Pitapwâina—Choisir, déterminer.

^l**5:17** Roma 8.1; Galatia 6.15 ^m**5:18-19** Roma 5.10

ⁿ**5:18-19** Roma 3.23-25 ^o**5:21** Hébéru 4.15 ^p**6:2** Ésaïe 49.8

⁴⁻⁵qBwa. Go nye paari, na diri pâ ére, pâ, go pwi âji ênawéna kà Pwidueé. Â wàépwiiri na go dau gòo naa na pidàpwicâari, naa na pâ muru na èpà na wâru, na tèepaa mariô—ê aré, ma ora, ma copwa, ma pai wâgôtôo. Ba rà padio tèpa âboro, â rà tũô naa na karapuu. Â go mu uru gée nabibiu kâra pâ pubu âboro, na rà putâmu naa gooô. Â go nye tà ciburà wakè ba gòo, tiagoo na ticè nii kôo.

É pidàpwicâariê, â é tà wakè

⁶⁻⁷rNaa na diri ê pâ pwiibà, âna go nye tà ciburà paari pâ, go pwi âji ênawéna kà Pwidueé, goro pai pitòimiriô, ma pai tâmogòorimuru kôo, ma pai pidàpwicâariô. Â go nye tà ciburà pitu târa pâ âboro, ma meaarirà, gée na âji pwâranü-moo. Â go nye tà wakè goro ê pàtâ-mara ê Nyuâaê Pwicîri. Â nye tàrù na go picémara pâ ê Popai kée. Ûu, ê càrao bèepwiiri na *tàrù, âna pwacèwii ê neemuru paa kôo, târa ipwamuruô, â târa nama pipâra pâ ê *Picémara Wâdé.

⁸[Na go wakè ba kà Pwi Ukai, â câgo caa ipacè naa goo ê pwina rà niimiri wà tèpa âboro.] Ba wà pàra tàpé, âna rà inaô ba wâdé; â wà pàra tàpé mwara, âna rà inaô ba èpà. Â wà pàra tàpé, âna rà picagòtùo; â wà pàra tàpé, âna rà piècaario. Â wà pàra tàpé mwara, âna rà ina pâ, go pwi a pwâ; êco na go nye ina ê âjupâra.

⁹sÂ rà ina pàra tàpé pâ, càra caa tâmogòorio. Êco na dau wâru tàpé na rà tâmogòorio bwàti^s. Â pwa wârimuru tôo ba gòo, â pwa na go bà^{**}. Êco na bwaa nye wâgo-ni, tàgére wâro.

¹⁰Ûu, go nye dau tâa na aré, êco na go nye tà ipwàdé. Â wiàna ticè wâdé kôo ni gòropuu, â dau wâru pâ wâdé, na go tòpò naa na pâ pwâranümara âboro. Ba wiàna nye ticè kôo, â âjupâra pâ, kôo diri ê pâ muru.

¹¹Ico tèpa béeò Korénito, go tàpîri tàwà ni ê pwâranü-moo. Â nye ticè na go naapwàniri goowà, naa na diri ê pwina go ina tàwà. ¹²Ba dau wânü-moo tàwà. Â [wiàna pwa cè pwina pitâa nabibiu kâjè, â munaa] câguwà caa wâdéario gée na âji pwâranü-mawà? ¹³tGo patùrawà ni, pwacèwii na guwà tèpa âji naiô. Â wâguwà, âna wâdé na guwà ipwacèwii, ma tòpio bwàti naa na âji pwâranüma!

Pàra jii tàpé na rà pwa na èpà

¹⁴uGuwà cibwaa ipiivà, naa goo tàpé na càra caa cèikî naa goo Pwidueé. Ba càcaa pàri ma guwà wârori ê wâro kàra. Wàna? Pàri ma ru picaatâa ê wâdé ma èpà? Pàri ma ru picaatâa ê pwéelaa ma bàutê? ¹⁵Pàri ma ru picaatâa wà Kériso ma wà Bélical [*Caatana]? Pàri ma caapwi pai côo kà pwi a cèikî naa goo Pwidueé, ma wà pwina câé caa cèikî? ¹⁶vDà cè pwina ipaiwà

^s6:9 2e phrase—é, Wà Pwidueé, âna é tâmogòorio bwàti.

^{**}6:9 3e phrase—Grec: {Rà niimiri pâ go} gére bà.

^q6:4-5 2 Korénito 11.23-27 ^r6:6-7 1 Timotéo 4.12

^s6:9 2 Korénito 4.10 ^t6:13 1 Korénito 4.14 ^u6:14 Éféso 5.11

^v6:16 Lévitique 26.12; 1 Korénito 3.16

naa goo é pâ ânuuru duée^{††}, ma é wâra pwapwicîri kà Pwiduee? Bwa! Ba wàijè, âna jè wâra pwapwicîri kà Pwiduee, na é wâro. Ba é jèè ina pâ: Go tâa jaa pwi Ba bèeni.

Â bu picaapâra.

Go o mwa pwi Pwiduee kêe.

Â ée mwa pwi Ba kôo. Lévitique 26.12; Ézékiel 37.27

^{17w}Â é ina mwara wà Pwi Ukai Pwiduee pâ:

Guwà pâra jiiirâ.

Guwà pwa-itê tâa.

Naaco pâ tûâ kàra, tûâ na dau miiri.

Â go o mwa tòpiwà. Ésaïe 52.11

^{18x}Go o mwa pwi caa kàwà,

â guwà o mwa tèpa naîô^{††}, pao ma ilàri.

Wâgo Pwiduee

na dau pwa nii kôo,

naa gòro diri pâ muru. Nabwé! 2 Samuel 7.8,14

7 [Wà Pwiduee, âna é] ina pâ muru bèepwiri, co tèpa gòrobéèd, ba kâjè [wàijè tèpa naîê]. Ékaa na, wâdé na jè pitâiti jii é pâ muru, na tubaèpà é naiijè ma pwâranümajè. Wâdé na jè cèitiri é èpà gée na wâro kâjè, ma jè dau papwicîriê.

Ipwàdée kà Paulo goo tàpé Korénito

²Guwà naa cè autâa kôo, naa na pwâranümawà. Ba câgo mu caa pi-

wâmi cè jè ârapàarawà. Â câgo mu caa ipa-imwûru cè jè âboro jii é cèikî kêe. Â câgo mu caa pwâgariwà, ba na go popa cè muru jiiwà.

³Wiàna go ina pwiri, âna càcaa târa pitòtiwà. Ba âjupâra na go jèè nye ina pâ, guwà tâa na pwâranümoo. Â o nye ciburà wàrapwiri, wiàna jè bwaa wâro, é wiàna jè jèè bà. ⁴Dau maina é cèikî kôo, naa goowà. Ba dau wâdé tòo é wâro kàwà, â go pwamainawà [goo é cèikî kàwà]. Â guwà dau pagòo-o naa na diri pâ aré kôo, ékaa na go dau ipwàdée.

^{5y}[Go wâjué còwâ naa goo i pwi ia go ina]: Na ia go tèepaa naa na province Macédoine, â nye ticè nao kôo. Ba wâru pâ wià ma pwéretòtù béaa kôo. Ba wâgòroigé, âna go pâmari tàpé na rà cicarao. Â wâna pwâranümoo, âna maina pai wâgotòo.

⁶Êco na wà Pwiduee, âna é pwi a dau pagòo wà pwi âboro na ticè nii kêe. Â é nye pagòo-o, ba é panuâ medario wà Tito. ⁷Go ipwàdée goro pai tèepaa kêe medario, â go dau ipwàdée goro é jèkutâ kêe goowà. Ba é piwiâ tòo pâ, guwà dau pagòoé. Â é ina mwara pâ, dau nûmawà na guwà còo còwâ, â guwà tà tapacîô. Â guwà po dau tòina [goro é pâ muru na tèepaa tòo naa

^{††}**6:16** Ânuuru duée—Idole. Còo Ânuurumuru naa na Neeremuru (Vocabulaire) naa pwâadàra tii.

^{††}**6:18** Guwà o mwa tèpa naîô—Popai na é mara ina wà Pwiduee goo pwi Mesia co. (Còo 2 Samuel 7.14.) Êco na wà Paulo, âna é naanaimari é popai bèepwiri, bau é popai na me gée na Ésaïe 43.6–7 tèpa naîô, pao ma ilàri, ba na é paari pâ, wàijè diri na jè cèikî naa goo lésu, pwi Mesia, âna jè cau tèpa naî Pwiduee, â tâa tâjè diri pâ aupwényunyuâari kà tèpa âji naîê.

^w**6:17** Ésaïe 52.11; Auinapàpari 18.4

^x**6:18** 2 Samuel 7.14; Jérémie 31.9 ^y**7:5** 2 Korénito 2.13

jaawà]¹¹. Â é pwa jèkutâ tôo goro é pimeari kàwà ba kôo, â dau nū-mawà na guwà pitu tôo ma pwamuruô. Â dau imaina pâ é ipwàdéé kôo.

Go ipwàdéé ba guwà biiwà

^{8z}Tèpa béeò wée, go tâmogòori pâ, guwà tàpo tòina, goo i tii kôo^{ss}, naa na jè ji pàara. Â wâgo mwara, âna go tàpo pinünüma còwâ, na jè ji pàara. Êco na nabàni, âna câgo mwa caa niimiri còwâ. ⁹Bwa, go ipwàdéé. Â càcaa gée goo pai tòina kàwà, â nye gée goo na guwà jèe pinünüma ma guwà biiwà còwâ. Ba muru na dau wâdé tà Pwiduée. Â go còo pâ, i pwi ia go wii, âna càcaa èpà tàwà.

^{10a}Ba [câjè caa tà niimiri còwâ] é tòina na wàrapwiri, na é naa tâjè wà Pwiduée. Ba é naa, ba na jè pinünüma ma pitòotéri é wâro kâjè. Â é tòina bèepwiri, âna é pame pai udò kâjè [naa na *âji wâro]. Êco na, wiàna jè tòina, â câjè caa biijè, âna muru na èpà*. Ba jè tà ciburà pâra dâra bà, dâra gòiri, iti jii Pwiduée.

¹¹Tèpa béeò wée, guwà jèe còo cai é pwina é pwa wà Pwiduée ba kàwà, goro pai tòina kàwà. Wàéni: Guwà ègò, ba na guwà coo iti jii wà pwina é inaô ba èpà[†]! Jèpwi: Guwà putàmu naa gooé! Jèpwi: Nūmawà na guwà pwa wârimuru tée! Jèpwi: Wâgotàwà, ba guwà

péa pwa jè muru na càcaa wâdé! Jèpwi: Dau nūmawà na guwà còo [ba na guwà patàmarù pwâranū-moo]. Jèpwi: Guwà paari pâ, càcaa wâguwà na guwà pwa na èpà, na pwi pàara-bà.

¹²Na ia go wii tàwà i tii bèepwiri, âna càcaa târa ma go pitòti wà pwina é pwa na èpà, é, târa ma go pwamuru pwi jè âboro[‡]. Â nye nūmoo na é nye paari tàwà wà Pwiduée, pâ, go âji tâa na pwâranū-mawà. Ba guwà nye pò ma ipwamuruô kaa. ¹³Â wàé kaa pwiri é pwina pagò-o.

Go ipwàdéé gée goo Tito

Jèpwi mwara, co tèpa béeò: Go dau ipwàdéé, ba guwà nama é ipwàdéé wà Tito. Ba guwà [cau tòpié bwàti, â guwà] pagòoé ma patàmarù é pwâranūmee. ¹⁴Ia go pinawà ba wâdé tée. Â câguwà caa pwa ma go pitòotéri auniimiri kôo, naa goowà. Êkaa na i pwi ia go ina tée, âna popai na âjupâra, pwacèwii na go nye ciburà ina tàwà é âjupâra.

¹⁵Napwa naa goo wà Tito, âna dau wânūmee tée wâguwà. Ba é ina pâ, guwà tòpié, naa na tòimiri ma ipakiri, â guwà dau pitère dèe. Wàé kaa pwiri é majoroé ma dau maina too é pimeari kèe ba kàwà.

¹⁶Üu, go nye dau ipwàdéé kaa, co

¹¹7:7 Ê pâ muru na tèepaa tôo naa jaawà—Wà pwi jè ârapàara tàpé Korénito, âna é dau picocoori wà Paulo. (Còo 2 Korénito 10.7.)

^{ss}7:8 I tii kôo—Tii na ia é pwa, ba na é patùrarà ba gòo. Câé caa ina bétapoo tii tà tàpé Korénito, na tâa na Tii Pwicîri. (Còo 2 Korénito 2.1–3.)

*7:10 4e phrase—Grec: Ê pikîri na me gée goo {pâ géaa kâjè naani} gòropuu.

[†]7:11 Guwà ègò, ba na guwà coo iti jii wà pwina é inaô ba èpà—Grec: Guwà ipamuruwà.

[‡]7:12 Pwi jè âboro—Pai ina wèe pâ wàé, Paulo.

tèpa béeò, ba pâri ma go pûra naa goowà, naa na diri pâ muru.

bépitu ba kà tèpa cèikî wâ iérusaléma

(Naporomee 8-9)

Rà dau naa tèpa Macédoine

8^bTèpa béeò naa goo Kériso, wâdé na guwà tàmogòori é waké na é pwa wà Pwiduée gée goro é *pimeaari imudi kée, naa na pâ wâra pwapwicîri, wâna province Macédoine¹. ²Ba rà po dau tâa na aré wà tèpa cèikî wê, â po dau ticè kàra. Êco na rà tà tâa na é ipwàdé, â rà nye tà naa, naa goro piticèmururu naa goo [é wâdé kàra]. ³Â wâgo âna go *paâjupâra pâ, rà naa é pwina tà tàra. Â rà naa piwéna jii. Âna nye ticè âboro cèna é tacoo goorà pâ, na rà naa.

⁴Pwa jèpwi mwara: Nye wàilà na rà tacoo good, ba na pwa cè kàra gée goo é bépitu na jè naa, ba kà tèpa cèikî wâ *Iérusaléma. ⁵Â é pwina rà naa, âna o dau wénari é pwina go cipacîri gée goorà. Ba rà nye pipanuâra diri tà Pwi Ukai. Â gée na càué, â rà pipanuâra còwâ tóo, ba rà pitère dâra é câbawâdé kà Pwiduée.

⁶[Napwa naa goo é bépitu ba kà tàpé Iérusaléma, âna] nye wà Tito, na é tapoo é waké bèepwiri. [Â wàé na é pagòowà mwara, na guwà pa cè nakake kàwà gée goo.] Êkaa na,

go ina tée pâ, wâdé na é pagòowà mwara, ba na guwà tubanabwé é auniimiri kàwà. ⁷^cBa [wà Pwiduée, âna é] dau imeaiwà, goro pâ wâdé na wâru, naa diri pâ ére—é cèikî, ma é pwâratùra, ma é aupicòoina, ma é nii, ma é pimeaari. Â guwà tà tàcî; â dau maina é pimeaari kàwà ba kôo⁸. Â wâdé mwara na guwà dau imeai pàra tàpé, ma naa, naa goro piticèmururu naa goo.

⁸Wiàna go ina pwiri, â câgo caa tacoo goowà. Â go nye ina tàwà co pâ: Ê pàra wâra pwapwicîri, âna nye bura tàra na rà pitu naa na ipwàdé. Â go naa tàwà é pai pwa wèe bèepwiri târa ma paari pâ, é pimeaari kàwà, âna âjupâra. ⁹^dBa guwà mwa tàmogòori pâ, wà Pwi Ukai kâjè Iésu Kériso, âna é nye ipanuâé imudi tàwà. Ba dau wâru pâ wâdé kée [naa *napwéretòotù]. Â é panuâ diri, ba na tâa tàwà é pâ wâdé na wâru [na ara Pwiduée].

Naa wiâra pwina tâa tàwà

¹⁰⁻¹¹Naja géeilu, âna wâguwà na guwà tèpa mara niimiri pâ, na guwà pitu tà tàpé Iérusaléma. Ba caapwi pwâranümawà naa goo. Üu, guwà jèe niimiri, â guwà pò ma pwa. Â wàéni é auniimiri kôo: Wâdé na guwà awàì, ma guwà tubanabwé é pwina guwà jèe tapoo, wiâra é pwina tâa tàwà. ¹²^eBa wiàna jè naa, gée na âji pwâranümajè, â é pwina jè naa, âna wâdé tà Pwiduée. [Ipaiwà wiàna maina, é, wiàna kîri.]

¹**8:1** Pâ wâra pwapwicîri... Pâ wâra pwapwicîri na é tòpò wà Paulo naa na du ville Filipi ma Tésalonika, ma pwiri wà Bérée mwara. (Còo Apostolo 16-17.)

⁸**8:7** Dau maina é pimeaari kàwà ba kôo—Pàra Tii Pwicîri naa na grec, âna rà ina pâ: Dau maina é pimeaari kôo ba kàwà.

^b**8:1** Roma 15.26; 2 Korénito 9.1-2 ^c**8:7** 1 Korénito 16.1-2

^d**8:9** Mataio 8.20; Filipi 2.6-7 ^e**8:12** Maréko 12.43-44

Ba câé caa ina tâjè pâ, jè naa é pwina tiâu jaajè.

¹³ Căgo caa ina pâ, guwà nama gòo ma tòina é wâro kàwà târa ma ticècoé é pai wâro kà pàra tàpé. Wâdé co, na pwa cè kàwà, â pwa kàra mwara. ¹⁴ Ba nabàni, âna wâru tàwà pâ muru; â wàilà, âna nye ticè. Â wâdé na guwà pitu târa, ba, na jè tòotù, âna o ticè kàwà, â o wàilà na rà o mwa pitu tàwà. [Â, na tòotù bèepwiri, â o cai pwa kàwà.] ^{15f} Ba jèe wii naa na *Tii Pwicîri pâ: Wà pwina é dau piûnya, âna o ticè up-ûuê*; â wà pwina é tapo piûnya ba kîri, â o câé caa copwa. Exode 16.18

É tà pa i âraimeai wà Tito

¹⁶ Go pwaolé tà Pwiduée [goro é pimeai imudi kêe]. Ba é tòpò naa na pwâranüma wà Tito, é pimeai ba kàwà, na é pwacèwii é pimeai kôo ba kàwà. Ba dau nümee na é pitu tàwà. ¹⁷ Ûna go ilari jiié pâ, na é pâ nau caiwà, â é tòpi naa na ip-wàdé, ba dau wâdé tée.

¹⁸ Â go mwa panuâé paé, ma pwi jè a cèikî bée. Wà pwiibà, âna pwi âboro na rà inaé ba wâdé diri tèpa wâra pwapwicîri, gée goo é wakè kêe, na é picémara é *Picémara Wâdé. ¹⁹ Â rà jèe pitòrigarié, ba na ée mwa pâra wiâo naa lérusaléma, na go popa paé é âraimeai. Â wàépwiri é pai piénawéna kôo, tà Pwi Ukai, târa ma o pwamainâé. Â wàépwiri mwara, na go paari é âji pwâranümo.

²⁰ Dau wâru é mwani bèepwiri [gée goo na rà jèe naa, naa goro piticèmuru naa goo]. Â go o ip-wacôoco, ba o péa pitòtio goo, é

mwani-bà. ²¹ Ba go mudàra é pwina wâdé tà Pwiduée, ma tèpa âboro mwara.

²² Napwa naa goo pwi jè béeò na go panuâé paé ma tupéeni, âna dau pwi a pitu tâjè [â é pwi a pitère dâra]. Â go dau cèikî naa gooé. Â wâé, âna é cèikî naa goowà, â po dau wâdé tée, na é pitu tâjè diri.

²³ Napwa naa goo wà Tito, âna é pwi bére wakè kôo ba kàwà. Â wà tupédu ârailu, âna wà tèpa wâra pwapwicîri na rà panuâru paé. Â rà cau wakè târa ma o pwamaina wà Kériso.

^{24g} Â [guwà tòpirà bwàti, â] guwà paari târa é pimeai kàwà. Ba go jèe pi-inawà ba maina târa pâ wâra pwapwicîri. Â wâdé na rà tâmogòori é âjupâra goo pwiibà.

Go dau inawà ba wâdé târa

9 ^h Âjupâra pâ, càcaa pâri ma go wii tàwà goro é âraimeai ba kà tèpa cèikî wà *lérusaléma.

² Ba go tâmogòori pwâranümawà. Â go jèe pi-inawà ba wâdé tà tàpé Macédoine. Ba go ina târa pâ, wâguwà, tèpa cèikî gée na province Akaïe, âna guwà mara ip-wabwàtiwà, â guwà jèe tapoo naa bépitu kàwà, naa naja géeilu. Â wâru gée goorà, na dau pagdòrà, târa ma rà ipwacèwiiwà.

³ Êco na go panuâ paé tàwà i tèpa âracié béeò, ba na rà pitu tàwà, ba na guwà dau pibwéka. Ba go jèe nye ina tà pàra tàpé [pâ, guwà jèe ip-wabwàtiwà]. Â càcaa wâdé wiàna piticèmuru naa goo é pai pi-inawà kôo ba wâdé! ⁴ Ba gée na càùé, â rà o pâra wiâo naa jaawà, wà pàra

****8:15** Upûuê—Surplus. Bwà, dèrèè, utimuru na maina jii é pwina pâri ma é ija.

f8:15 Exode 16.18 **g8:24** 2 Korénito 7.13–14 **h9:1** 2 Korénito 8.1–7

tèpa Macédoine. Â wiàna rà pâmari pâ, câguwà caa pibwéka, â go o kamu, â o dau maina pwâra kamu kàwà mwara.

⁵Wàé kaa pwiri, na go mara panuâ paé tàwà i tèpa âracié bére wakè kôo. Â rà o mwa pa é pâ âraimeai kàwà, na guwà jèe mara ipwabwàti. Â [wiàna bà me ma wà tèpa Macédoine, â] rà o côo pâ, é âraimeai kàwà âna me gée na âji pwâranümawà, â càcaa gée goo cè pai tacoo goowà kôo.

Naa, naa na ipwàdée

⁶Wàépwiri é pwina go tàgére ina tàwà: Wà pwina é picâmi ba kîri, â é nye piûnya ba kîri. Â wà pwina é picâmi ba maina, â é nye piûnya ba maina.

⁷Wâdé na jè naa, gée na âji pwâranümajè, ba na o nye ticè pita-coo goojè, â ticè iau. Ba wâdé tà Pwiduée, wà pwina é naa, naa na ipwàdée. ⁸Ba wàé, âna ée mwa naa tàwà é pâ na jèpapara wâdé kée. Â é naa, naa goro piticèmururu naa goo. Â o ciburà tâa tàwà, diri pâ muru na pâri târa é wâro kàwà. Â o dau wâru tàwà jii pwiri, ba na o âraimeai kàwà, ba kà pàrà tàpé^{††}. ⁹Ba jèe wii naa na *Tii Pwicîri [goo pwi âboro, na é papwicîri wà Pwiduée] pâ:

É naa imudi

tà tàpé na ticè kàra.

É dau uri arapwûru.

É pai wâdé kée,

âna dâra gòiri. Psaume 112.9

O mwa pwényunyuaariwà

¹⁰^kÉ arapwûru kà pwi a picâmi, âna me gée goo Pwiduée. Â nye wàé, na é naa tâjè é utimuru kâjè. Â ée mwa naa tàwà cè arapwûru, â ée mwa pacipu. Êpwiri na o dau nama wâru cè pwâra wakè na wâdé.

¹¹Üu, ée mwa naa tàwà, naa goro piticèmururu naa goo^{††}, é pâ na jèpapara wâdé. Â guwà o mwa caa naa cè kà pàrà tàpé. Â o wâru cè tèpa cèikî [gée lérusaléma] na rà o ipwaolé tà Pwiduée, goro é pâ âraimeai kàwà, na bà pa pâ tàra. ¹²Wàé kaa pwiri é pai pwa wèe, ma guwà piênawéna kàra. Ba guwà naa tàra é pwina tiàu jiià.

Muru na piwéna pwiri, â guwà o pagòorà, ba na rà dau ipwaolé tà Pwiduée. ¹³Â guwà paari é pai pitère dâra kàwà é *Picémara Wâdé kà Kériso. Ba guwà ipâdi imudi é pwina tâa tàwà, tà tèpa cèikî wà lérusaléma, ma wà diri pàrà tàpé mwara.

Üu, rà o côo mwara pâ dau pwa-muru naa goo é pai piênawéna kàwà, ba kàra. Â rà o pwamaina Pwiduée goo, ¹⁴ma pwaolé tée, gée goro é wâdé kée na dau maina, na é jèe naa tàwà, naa goro piticèmururu naa goo. Â rà o dau pwapwicîri tée, ba kàwà, ba dau wânümarà tàwà.

^{††}9:8 Ba na o âraimeai kàwà, ba kà pàrà tàpé—Grec: Târa pâ wakè na wâdé.

^{††}9:11 Naa...naa goro piticèmururu naa goo—Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Naa imudi.

ⁱ9:6 Proverbes 11.24–25

^j9:9 Psaume 112.9

^k9:10 Ésaïe 55.10

^l9:11 2 Korénito 1.11, 4.15

¹⁵ Wâdé na jè pwamaina Pwiduée, goro Pwi âraimeai kêe^{¶¶}, na piêdò ma wéna, na pwacoé na jè ina!

ipwamuruê kà paulo jii tèpa pitòtié

(Naporomee 10-12)

10^m Pwa pàra tàpé [gée goowà] na rà ina pà, po dau gòò è pwina go tûâri tàwà, na pàara na jè piwàiti na; â go po dau pwi a piwà, â ticè nii kôo, na go tâa jaawà! Â ni, âna wâgo Paulo, âna go popa è pai pipakîri, ma pai moo kà Kériso, ba na go tacoo goowà [pâ, na guwà tàpo tàmaariô].

²ⁿ Tápéebà! Guwà tère, ba go péa tà dau tûra ba gòò, ûna go tèepaa mariwà! Wà pàra tàpé gée jaawà, âna rà niimiri pâ è wâro kôo, âna câé caa pi-ité^{§§} jii tèpa âboro gòropuu na càra caa tâmogòori Pwiduée. [Rà ipwacôoco, ba rà o mwa tâmogòori bwàti pâ] go po dau pwi âboro gòò!

³ Wiàna go nye pwi âboro gòropuu, âna câgo caa pwaduwa kà pàra tàpé. ^{4o} [Ba go wakè ba kà Pwiduée, â è wakè kôo, âna pwacèwii è paa.] Â è pâ neemuru paa na go cipa, âna càcaa neemuru

paa kâra âboro. Ba è nii kâra, âna me gée goo wà Pwiduée, ba naa ténoori è wâragu [kà Caatana]. Â, naa tédidiri è pâ auniimirimuru na pwâ ⁵ kà tàpé na maina nûmarà—auniimiri na câmoorirà, ba na càra caa tâmogòori Pwiduée. Â go ipaa, târa ma o tòotéri è pwâranûmara âboro, ba na rà o pitère dà Kériso.

⁶ Wâru tàpé jaawà, na rà jèe pitère dà Kériso. Êco na nye wâru mwara, tàpé na tàutàra na rà pitère dèe. Â wà tàpé bèepwiri, âna go o jèe tàpo pwa wârimuru tàra*.

Jèe naa tîo pitûa naa gòwà

⁷ Wâdé na guwà còo bwàti pâ muru[†]! Pwa pwi jè âboro[‡] jaawà, na [é picocoorio, â é dau pi-ina kêe, â] é ina pâ é pwi âboro kà Kériso. Â jèe wâdé. Êco na wâdé na é niimiri pâ wâgo mwara, âna go pwi âboro kà Kériso. ^{8p} Â wâgo, âna tâa tîo è pitûa naa gòwà, na me gée goo wà Pwi Ukai.

Pwiri [guwà niimiri pâ] go po dau pi-ina kôo goo pwiri? Êco na câgo caa kamu goo. Ba è pitûa bèepwiri, âna târa ma go pitu tàwà ma pagòowà, â càcaa târa ma go tubaèpà tàwà. ⁹ Â guwà cibwaa ni-

¶¶9:15 Pwi âraimeai kêe—Wà Iésu Kériso, é, è pai caajuri tèpa Juif ma wà tàpé na càra caa tèpa Juif. Wàéni êreé: Wà Pwiduée, âna é pwi anaa, ma pwi apimeai, â wiàna rà pimeai ma naa, naa goro piticèmururu naa goo, wà tèpa âboro, â na wàrapwiri goo Pwiduée.

§§10:2 Ê wâro kôo, âna câé caa pi-ité... Grec: Go pâra wiàra è naiiri âboro.

***10:6** Grec: +Go pipwabwàtio, ba na go naa wârimuru tà tàpé na càra caa pitère dàra.

†10:7 Wâdé na guwà còo bwàti pâ muru—é, Guwà pitèi wiàra è pwina guwà còo goo du âraporomeewà.

‡10:7 Pwi jè âboro—é, Pàra tàpé. Pwiri pâ nee tii 7-11 âna rà ina pwi caapwi âboro, na é pwi apacâmuri pwina apwâ, é pwiri rà ina pàra tèpa âboro.

^m**10:1** 1 Korénito 2.3 ⁿ**10:2** 1 Korénito 4.21 ^o**10:4** Éfésó 6.13-17

^p**10:8** 2 Korénito 13.10

imiri pâ, wâdé tîo na wâgotàwà, na go wii tàwà.

¹⁰Napwa naa goo wà pwi âboro-bà, âna é ina pâ: «Ê pâ tii kà Paulo, âna nye dau gòo kaa, êco na, na é wânabibiu kâjê, âna é pwaduwa kâra mimi, ba câe caa tâmogòori ina popai.» ¹¹Ipwacòoco, co pwiini! Ba wiàna go mwa wâjaawà, âna go o dau gòo, pwacèwii é tii kôo!

Go pi-ina co wakè kà Pwidueé

¹²Wà tèpa âboro na wàrapwiri, âna rà niimiri pâ po dau pwamuru naa goorà. Â gona rà niimiri pâ ticè-muru naa gooè[¶]? Â wâdé. Ba rà tèpa pigù, ba rà picâmurirà còwâ. [Â càra caa ucâri é wâro kà tàpé na pwamuru naa goorà.] ¹³¶Rà pi-ina kàra[§], naa na pâ ére na wâru, na ticè tàrù kàra naawê.

Â wâgo, âna go pi-ina kôo co, goro é wakè na é naa tîo wà Pwidueé^{**}. Â wâé na é jêe naawà tîo, ba na go wakè nabibiu kàwà. ¹⁴Nye pwa tàrù kôo, ma go pi-ina kôo^{††}. Ba wâgo, na go mara pame tàwà é *Picémara Wâdé goo Kériso. ¹⁵Â wâguwà na guwà aupwanapô kôo, â câgo caa pi-ina kôo, gée goo é aupwanapô na é wakèri wà pwi jèpwi. Â go wâari pâ, guwà o inaô too^{‡‡}, wiàna é pi-maina too é cèikí kàwà. ¹⁶Â gée pwiri, â go o picémara pâ, é Picé-

mara Wâdé, naa na pâ pàra ére na wâiti jiiwà. Â o ticè pai pwa wèe, ma o pitòtio pâ, go wakè co, naa na aupwanapô kà pwi jèpwi.

¹⁷¶Wà pwina nùmee na é pi-ina kêe, â wâdé na é ina co nee Pwi Ukai. Jérémie 9.23 ¹⁸¶Wàilàapà wà pwina pwamuru naa gooé? Càcaa pwina é po pi-ina kêe co! Â nye wà pwina é ina wà Pwi Ukai pâ, pwamuru naa gooé.

Paulo ma tèpa apostolo a pwà

11 Pwiri [guwà tà niimiri pâ] go tura pwacèwii pwi a pigù? Â wâdé, â guwà pidàpwicâariwà naa gooè!

²¶[Â pwiri guwà niimiri pâ] go piboo goo cè pàra tàpé, goowà? Â wiàna wàrapwiri, â go pwacèwii Pwidueé. Ba guwà pwacèwii tîo èpo ilàri dopwa, ma dau jajau. Â go jêe mara ina tà Kériso pâ, go mwa panuâwà tèe, ba na guwà piéa ma wâé. Êni, âna guwà piiwà naa gooé [ba guwà tèpa âboro kêe] â câguwà caa tèpa âboro kà pwi jèpwi.

³¶[Tiagoro nabà, âna *tàrù ma âjupâra é pai pâra kàwà wiâ Kériso.] Guwà ipwawaiwà! Ba o péa ipa-imwüwà, ma wâiti jii Kériso é pwâranümawà. Ba [wà *Caatana] i Dòèa biu, âna é pwâgàri wà Éva^{¶¶}, â é ipa-imwüwê.

[¶]10:12 2e phrase—Grec: +Câgo caa picâmuribà ma wàilà.

[§]10:13 Rà pi-ina kàra—Grec: +Â câgo caa pi-ina kôo...

^{**}10:13 2e phrase—Grec: +Go popa, ba na câmu kôo, é picée na ia é tòpò wà Pwidueé {naa goro wakè kôo}.

^{††}10:14 1re phrase—Grec: Â câgo caa pâiti jii é picée, pwacèwii naa +câgo caa tèepaa me dariwà.

^{‡‡}10:15 Guwà o inaô too—é, O pimaina too é wakè kôo jaawà.

^{¶¶}11:3 Éva—Tô wâdà Adamu, pwi apâbéaa kà tèpa âboro naani gòropuu. (Còo 1 Timotéo 2.13-15.)

[¶]10:13 Roma 12.3 [†]10:17 1 Korénito 1.31 [§]10:18 1 Korénito 4.4

[‡]11:2 Éfésò 5.26-27 [¶]11:3 Genèse 3.4,13

^{4v}Na ia, go picémara tàwà lésu [Kériso, â guwà tòpi popai kôo]. Êco na nabà, âna guwà dau awàì, goro tòpi pwi jè 'lésu', na rà picémara wà pàra tàpé. Â guwà itàa, ba na guwà tòpi cè jè 'nyuâa' na é pi-ité jii é âji Nyuââé Pwicîri, na ia guwà jée mara tòpi jiio. Â pwacèwii é pai tòpi kàwà é pwi 'picémara wâdé', na câé caa âji *Picémara Wâdé.

^{5w}Wà tàpé na rà inapàpari é pâ pwiibà, âna rà ina pâ rà tèpa *Apostolo maina'. Â gona wâgo wàa^{ss}? ^{6x}Pwiri âjupâra pâ, câgo caa pwi a tura bwàti. Êco na go pwi a tâmogòori wà Pwiduée [bau é pâ wâdé kée]. Â go ciburà paari ba pwéelaa é pâ pwiibà, naa na diri pâ muru na go pwa.

Câgo caa iluuriwà

^{7-8 yz}Ûna go picémara tàwà é Picémara Wâdé me gée jaa Pwiduée, â câgo caa ilari jiiwà pâ, na guwà pitu tôo goro cè mwani. Ba nye pàra wâra pwapwicîri na rà naa mwani kôo. Â, na go wakè jaawà, âna pwacèwii na go popa jiià, ba na go naa tàwà. Go wàrapwiri târa ma ipakîriô na arawà, ba na o ipwamainawà. Â wànau? Pwiri guwà niimiri pâ èpà é pai pwa kôo tàwà?

⁹Nye pwa pàra pàara na ticè mwani kôo, â câgo caa iluuriwà goo. Â nye wà tèpa cèikî béejè wâ Macédoine, na rà pame bépitu tôo. Ûu, câgo caa mu ilari jiiwà cè muru. Â o câgo mwa caa ilari còwâ. ¹⁰Â câgo caa piwâ na go pi-ina kôo, goo é

pwiibà, na diri é ére gée goo Akaïe. Ûna go ina pwiri, â é *paâjupâraô wà Kériso. ¹¹Â gona guwà niimiri pâ, câgo caa meaariwà, [gée goo cè pai càcaa ilari cè jè muru jiiwà]? Guwà cibwaa niimiri pwiri! Ba wà Pwiduée, âna é nye tâmogòori pâ, go po dau meaariwà.

Rà tèpa ênawéna kà Caatana

¹²Wàèpwiri é majoroé ma o câgo caa tòpi cè jè muru jiiwà*. Ba câgo caa panuâ tà tèpa pwâ, cè pai pwa wée, ma rà ina pâ, go ipwacèwirà. ¹³Ba wà tàpéebà, âna rà ina pâ, wà Kériso, âna é panuàrà pâ, ba na rà tèpa apostolo kée, ma tèpa ênawéna kée. Êco na rà tèpa ipawâmi ma tèpa pwâ. Â rà nye po gòmapwa co.

¹⁴Guwà cibwaa pò goo pwiibà! Ba wà pwini Caatana, wà pwi a pwâ, âna é gòmapwa ma é pwi *angela na é pwéelaa. ¹⁵Â wà tèpa ênawéna kée, âna rà gòmapwa mwara, ma rà pwa é pwina wâdé. Êco na, [na jè tòotù, âna] rà o tòpi é wârimuru, wiâra é pâ tûâ kàra [na èpà].

É tâa na aré goo wà Kériso

¹⁶⁻¹⁹Go ina tàwà mwara pâ: Guwà cibwaa niimiri pâ go pigù, na go patùrawà. Êco na, wiàna wàrapwiri é auniimiri kàwà, â wâdé, ba guwà naa tôo é pai pwa wée, ma go tàpo pi-ina kôo, pwacèwii pwi jè a pigù. Ba wâru tàpé na rà wàrapwiri, â ni, âna go pwacèwiirà mwara. Êco na, wiàna go pwa, â é popai kôo

^{ss}**11:5** Â gona wâgo wàa?—Grec: Â go niimiri pâ, pwamuru naa goò wâgo mwara.

^{*}**11:12** 1re phrase—Grec: Ê pwina go pwa, âna go o mwa tà coo gòbèrèe.

^v**11:4** Galatia 1.8–9 ^w**11:5** 1 Korénito 15.10; 2 Korénito 12.11

^x**11:6** 1 Korénito 2.1,13 ^y**11:7-8** 1 Korénito 9.18

^z**11:7-8** 2 Korénito 12.13; Filipi 4.15–16

ni, âna popai kà pwi a pigù, â cà-caa popai na me gée goo Pwi Ukai. Â wâdé na guwà pidàpwiçàariwà good, ma tòpi é pwina go ina, wâguwà na [guwà niimiri pâ] guwà tèpa tàmogòrimuru—wâguwà, na ia guwà po dau wàcî goro tòpi [é popai] kà tèpa âji a pigù.

²⁰ [Ba wà pwi jè ârapàararà, âna é piwâmiwà goro é pâ popai na é pame dariwà.] Â guwà panuâé ma é pitûâ kàwà, â é piwà, ba na guwà tèpa *ênawéna kîri kêe. Â é pa mwani kàwà, â é uti é pwâra wakè kàwà. Â, [na é wàrapwiri tàwà, âna] é tàgére piècaariwà, ba maina nümee. Â é [dau pwawà, pwacèwii na é] tamagéri upwaéwà goro popai kêe. Êco na guwà nye ipwàdée goo wà pwiibà!

²¹ ^a Â wâgo, âna câgo caa wàrapwiri. Pwiri wâdé na go kamu goo? Ba guwà ina good pâ, ticè nii kôo. Â nye wâdé. Guwà jèe niimiri cai[†].

Wà pwiibà ma wà tèpa bée, âna rà gòo goro pi-ina kàrà[‡]. Â, na wàrapwiri, wâdé na go gòo, ma go tàpo pi-ina kôo. [Â wiàna go pwa, â go tàmogòori pâ, go] pwacèwii pwi a pigù.

Go dau piênawéna kêe jiià

²² Gona [rà pi-ina kàrà pâ] rà tèpa âboro gée goo é Ba kà tèpa *Hébéru? Wâgo mwara. Â [tâa tàrà é pwapwicîri kà] tèpa *Isaraéla?

Wâgo mwara. Rà tèpa gòobàra *Abéraama? Wâgo mwara. ²³ ^b Rà [ina pâ rà] tèpa ênawéna kà Kériso? Wâgo mwara, ba dau maina é pai piênawéna kôo jiià. (Na go ina pwiri, âna go tûra pwacèwii pwi a pi-wârau.) Ûu, go jèe dau wakè jiià, ba kà Kériso. Jèe ciburà tòpò-o naa na karapuu. Jèe ciburà dau pâdio jiià. Wâru mwara pâ pàara na pwa na go bà na, [gée goo pai piênawéna kôo ba kà Kériso].

²⁴ ^c [Napwa naa goo é âji Ba kôo] wà tèpa *Juif, âna rà naa tôo 5 [pwa wârimuru na nye dau gòo kaa—rà] pwa 39 pâdio goro ubati[¶], naa na caapwi pwa wârimuru. ²⁵ ^d Â naa goo tèpa *Roma, âna rà wacié pâdio goro bàra upwâra. Ba, naa jèpwi, âna rà èio goro atü, ba na rà catâmwaraô. Â jèpwi mwara, âna go wacié tâa gòo wànga, na é mwü. Â, na jè pàara, âna caapwi tòotù ma caapwi ne, na go tâa nawià.

²⁶ ^e Wâru pâ aupâra kôo, naa na pâ napô na pi-ité. Â go pâmarî é pâ na jèpapara muru ma tacai—pâ jèpé; ma wà tàpé na rà mura gòo gòori; ma [wà tàpé na rà cicarao]—tàpé gée goo tèpa jènereô, tèpa Juif, ma tàpé gée goo pàra Ba; tiagoro mwara tàpé na rà ina pâ rà tèpa cèikî naa goo lésu! Â go dau tâa na aré, naa na pâ ville, ma naa namaré, ma naa nawià—[naa na diri pâ ére].

[†]**11:21** Â wâgo...guwà jè niimiri cai—Grec: Go kamu, gée goo na ticè nii +kôo.

[‡]**11:21** Wà pwiibà ma wà tèpa bée... Grec: Wiàna pâri {ma é pi-ina kêe} wà pwi jè âboro...

[¶]**11:24** 39 pâdio goro ubati—Wârimuru na maina ba pwicîri, naa na naèà kàrà, na wénari é 40 pai pâdi âboro. (Còo Deutéronome 25.3.)

^a**11:21** Filipi 3.5 ^b**11:23** Apostolo 16.23

^c**11:24** Deutéronome 25.3 ^d**11:25** Apostolo 16.22, 14.19

^e**11:26** Apostolo 9.23, 14.5

²⁷ Â po dau gòo é pai wakè kôo. Â, na pàra pwi, âna ticè nao kôo, â dau oratóo. Na pàra pwi, âna ticè utimuru ma wâdoòò, â go copwa. Â, na pàra pwi, âna ticè palito ma kupétuu kôo, â go dau moo.

²⁸ Â jèpwi mwara: Wâna pwâra-nūmoo, âna go mu pidumapiê goro diri tèpa wâra pwapwicîri, â go nye tà niimirà, taaci. Â jèe pâ nau pwacèwii è nakake, na po dau tòina tòo. ²⁹ Ba wiàna ticè nii kà pwi jè a cèikî béed, â wâgo mwara, âna go tère mwara. Â wiàna [wà pwi jèpwi, âna é] ipa-imwüruê, ba na é pwa cè jè èpà[§], â go tòina gooé, [â go putàmu naa goo pwina é ipa-imwüruê].

Go pi-ina kôo co goo pai ticè nii kôo

³⁰ Wiàna go pi-ina kôo, â go nye pi-ina kôo co, goro pai ticè nii kôo.

³¹ Â câgo caa pwâ na go ina pwiri. Ba wà Pwidueé, wà pwi Caa kà Pwi Ukai Iésu, âna é paâjupâraô—Wà Pwina jè pwamainâê dâra gòiri awé.

³² ^fNa ia go tâa na ville Damas, â rà ipwadàrapwa ma rà tâjûruo. Ba wà pwi kupénoo wê, na é pwi a wakè kà ukai Arétas, âna é nama rà wéaa goo è pâ goropwârawâ goo è ville, wà tèpa coda kée. ³³ Â [wà tèpa béed goro wakè, âna] rà tòpò-o naa na pé na ai, â rà panuâô boo, naa goropwârawâ kîri, wii è pé goropwi-inawâ babé wâri napô. Â wàépwiiri, è pai udò kôo.

Ê pwina é còo Paulo naa na nyuâa

12 Âjupâra pâ, dau piticè-muru naa goo, na go tà ciburà pi-ina kôo mwara. Êco na go nye ina tàwà, è pâ pwina é paari tòo wà Pwi Ukai, naa na nyuâa. ² [Tàpo tère cai jèkutâ kôo]:

Pwa pwi jè âboro na é pwi a cèikî naa goo Kériso. Na jè tòotù, na jèe po 14 naja nabà, âna é dàgòtùé wà Pwidueé, naa na ére na é dau wâdòiti wà *napwéretòotù. Â pwiri é nye gére naaco é naiié. É, pwiri é tàgére tâa na é naiié. Â câgo caa tâmogòori, wâgo, â nye wàco Pwidueé na tâmogòori.

³⁻⁴ Â wà Pwidueé, âna é popaé too naa napwéretòotù, pwi ére na dau wâdé awé. Naa na napô bèepwiri, âna wà tèpa bée Pwidueé, âna rà nye nao na pinaanapô^{**}. Pwiri wà pwi âboro-bà, âna pwiri é tàgére naaco naiié. É, pwiri é tàgére tâa na é naiié. Â câgo caa tâmogòori, wâgo, â nye wàco Pwidueé na tâmogòori. Â wâna è ére bèepwiri, âna é tère pâ popai na po dau wâdé awé, na pwacoé na jè ina naa na popai kà tèpa âboro. Nabwé.

⁵⁻⁶ [Guwà còo, pwi âboro-bà, âna wâgo.]^{††} Â câgo caa pwi a piwârau, ba nye âjupâra. [Pwiri guwà niimiri pâ] pâri ma go pi-ina kôo goo è pwi-ibà, êco na go nye ina co pâ: Go pwi âboro na dau ticè nii kôo. Ba càcaa wâdé na guwà niimiri pâ, pwamuru naa good, gée goo pwiri. Wâdé na

[§]**11:29** Ba na é pwa cè jè èpà—é, Ba na é panuâ è cèikî kée.

^{**}**12:3-4** Naa na napô bèepwiri...âna rà nye nao na pinaanapô—Paradis. Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Paradaiso.

^{††}**12:5-6** Guwà còo, pwi âboro-bà, âna wâgo—Còo nee tii 7.

^f**11:32** Apostolo 9.23-25

guwà pitèio co, wiàra é pâ tûâ kôo, ma é popai na go inapàpari tàwà.

‘Dara upwâra’ naa na naiié

⁷^gPo dau wâdé é pwina go còo naa na nyuâa, na tòotù-bà. Êco na gée na càué, âna naa tîo é aré, na é tubaèpà tîo[†], ba na o câgo caa ipwamainao, â na o câgo caa pi-ina kôo, goo é pwina go còo. Â é pwi aré bèepwiri, âna pwacèwii é jè dara upwâra naa na naiio, â pwacèwii mwara pwi jè a picia popai, me gée jaa *Caatana. ⁸Â go wacié pwapwicîri tà Pwiduée, ba na é popa jiio. ⁹^hÊco na é ina tîo pâ: «Jara kâgà é *pimeaari imudi kôo. Â wiàna piticè nii'gà, â o tâbawêe é pàtàmoo naa googà.»

Êkaa na, go pi-ina kôo co, na piticè nii kôo, ba na o tâa good é pàtâma Kériso. ¹⁰Gée goo kaa pwiri, â wâdé na piticè nii kôo, ma go tâa na aré ma tîina, gée goo pai tâa kôo goo Kériso. Â wâdé mwara na rà pinabaèpào wà pàra tàpé, ma tubaèpà tîo. Â go cau tòpi é pwiibà naa na ipwàdé. Ba, na pàara na ticè nii kôo na, â wàé kaa pwiri é pàara na go dau gòo na.

É pidumapié goo tàpé Korénito

¹¹ⁱPwiri go tàgère tûra pwacèwii pwi a pigù, na go ina pwiri. Êco na, wiàna wàrapwiri, â gée goo na wâguwà, âna câguwà caa inaô ba wâdé! Â wiàna [guwà niimiri pâ] piticèmuru naa good, wâgo, â wàilà mwara, wà tàpé na rà ina pâ rà tèpa

‘*Apostolo maina’, âna wà tàpéebà, âna piticèmuru naa goorà mwara!

¹²^jNa ia go tâa jaawà, â guwà còo pai pidàpwicâariô. Â guwà pò goo é pâ câmu kâra pàtâma Pwiduée na ia go pwa—câmu kêe, na paari pâ go pwi âji apostolo [na é cùruo me wà Pwiduée].

¹³^kÂ guwà tòpi diri é pwina go naa tà pàra wâra pwapwicîri. Caapwi co ji muru. Ba câgo caa ilari jiiwà cè bépitu tîo. Âna wànau? Gona guwà niimiri[¶] pâ, èpà é pwina go pwa? Gona guwà niimiri pâ, wâdé na go picigòboo tàwà goo pwiibà?

Ticè na go ilari jiiwà

¹⁴Guwà tère, co tèpa béeò. Ba go o jèe tàpo wacié pàdariwà. Â o câgo mwa caa ilari jiiwà. Ba càcaa é mwani [ma cè pàra muru] na nū-moo goo jiiwà—â nye êco pwâranū-mawà! Ba [guwà pwacèwii tèpa âji naîô, â] càcaa tèpa nari èpo na rà wakè, ba na rà picigòtù pa nyaa ma caa kàra. Â nye wà pa nyaa ma caa, na rà picigòtù tèpa èpo kàra. ¹⁵Êkaa pwiri na go ipwàdé, na go naa tàwà é pwina tâa good—èdiri pâ neemuruô, ma diri pwâranūmoo mwara. Â gona é pimeaari kàwà ba kôo, âna o pikîri pâ, wiàna é pimaina pâ é pimeaari kôo ba kàwà?

¹⁶[Go niimiri pâ, go jèe dau paari bwàti tàwà, â] câgo caa mu tòpò naa gòwà cè nakake. Êco na wà pàra tàpé, âna rà picocoorio pâ, go pwi a piwâmi. Ba rà ina pâ, wiàna câgo caa ilari cè jè muru, na

[†]**12:7** Ê aré na é tubaèpà tîo—Pwiri é maagé naa na naiié; pwiri pai tubaèpà tîe kà tàpé na rà cicaraé.

[¶]**12:13** Âna wànau? Gona guwà niimiri... Grec: Guwà ipwanaurio goro é pwina càcaa tarù.

^g**12:7** Job 2.6 ^h**12:9** Filipi 4.11–13 ⁱ**12:11** 2 Korénito 11.5

^j**12:12** Roma 15.19 ^k**12:13** 2 Korénito 11.9

pàara na go tâa jaawà na, âna go gòmapwa, ba go jèe tà pâmari cè pai pwa wèe, na go o mwa pwa tàwà^{§§}.

¹⁷Éco na guwà jèe tàpo niimiri bwàti cai, wà tàpé na go panuàrà pàdariwà. Gona go cùru pwi caapwi gée goorà, ba na go popa jiiwà cè jè muru? Bwa! ¹⁸À [guwà jèe niimiri cai] wà Tito, na go cùrué paé dariwà, ma wà pwi jè béeò. Â gona é piwâmiwà wà Tito? Bwa, ba wàibu, âna caapwi pwâranümabu, ma pai pâra kâbu.

Go patùrawà târa pagòowà

¹⁹Gona guwà niimiri, [co tèpa gòrobéeò] pâ, go tàgére ipwamuruò, na go ina pwiri? Bwa. Go patùrawà, na ara Pwiduee, gée goo na jè cau tâa goo Kériso. Â diri é pwina go ina tàwà, ma pwa tàwà, âna târa ma pagòowà.

²⁰Ba wâgotôo wiàna go tèepaa paé dariwà, â péa go tà pâmari cè muru naa jaawà, na càcaa wâdé tîo. Â o péa càcaa wâdé tàwà cè pai tòpi kôo tàwà mwara. Péa go tà pâmari naa jaawà cè pitòcia, ma ipwagoo, ma iputâmu, ma piècaa, ma picocoo, ma pâ ipwamaina? Péa go tà pâmari cè tûa na èpà, naa na picatâa kàwà?

²¹^mBa ûna ia go tâa jaawà béaa, â wâru gée goowà, na rà tàgére ipuu imudi ma pâra tàpé, ma pwa pâ tûa na miiri, goro naiiri âboro.

Â wâgotôo ni, ba péa go tà tèepaa paé, â bwaa câguwà caa pâji pinünüma ma guwà biiwà. Â ée péa

nama go kamu goowà, wà Pwiduee, â go péa imuruwà.

Bénabwé popai

13¹⁻²ⁿWâna béwailu caiwà kôo, âna ia go nye ina tàwà pâ, guwà ipwacôoco. Ba wà pâra ârapàarawà, âna rà pwa pwina càcaa wâdé. Â nabàni, na go bwaa wâiti jiiwà na, âna go ina tàwà mwara pâ, guwà ipwacôoco. Ba go o jèe wacié tèepaa dariwà. Â jèe wii pâ: Wiàna pitòti pwi jèpwi goro é èpà, â o càcaa pâri ma caapwi co pwi a *paâjupâra wèe. Â nye wâdé wiàna ârailu ma âracié. Deutéronome 19.15 Â go o péa tà dau gòo naa goowà, na go tèepaa dariwà.

³Guwà mudàra na go paari tàwà pâ, go tùra naa na nee Kériso? [Go o mwa paari tàwà bwàti pâ] é dau pwi a pwa nii kée, â dau pwi a pwa pàtamee târa ma é wakè gooò naa jaawà. ⁴^oNa ia é bà naa goro *sa-tauro, naa na naiiri âboro, â ticé nii kée. Éco na é nye wâro còwà gée na aubà, goro é pàtâma Pwiduee.

Â wâgo mwara, âna ticé nii kôo naa naiiri âboro, éco na go tâa goo Kériso, â go piwâro naima ma wàé. Â tâa gooò é pàtâma Pwiduee gée gooé. Â guwà o mwa còo é pwiibà.

⁵^pGuwà jèe pinünüma cai, wiàna é wâro kàwà, âna *âji wâro kà tèpa cèikî [naa goo Kériso]. Â wiàna guwà pâmari pâ, câe caa tâa jaawà wà Kériso, â guwà jèe nye pitanami! ⁶Â go wâari pâ, guwà tâmogòori pâ, wâgo, âna é jèe pitèio [Pwiduee, â dau wâdé tée wâgo] â câgo caa pitanami.

^{§§}**12:16** Dernière phrase—Grec: Â go tâjùruwà.

^l**12:18** 2 Korénito 8.6,16–18, 17.11 ^m**12:21** 2 Korénito 13.2

ⁿ**13:1-2** Mataio 18.16; 1 Timotéo 5.19 ^o**13:4** Filipi 2.7–8

^p**13:5** 1 Korénito 11.28

⁷ Â go pwapwicîri tà Pwiduée ba kàwà, ba na guwà nabwé na guwà pwa na èpà. Â càcaa târa ma go paari pâ, câgo caa pitanami [goro é wakè kôo naa jaawà]. Ba wâdé tôo co, na guwà pwa na wâdé.

Â ticèmuru naa goo, wiàna rà pitèi [pàra tàpé] pâ, èpà wakè kôo. ⁸ Ba go pwi ênawéna kêra é popai na âjupâra. Â go nye wakè co, ba na é imaina pâ é wakè. Â càcaa pâri ma go pacoové. ⁹ Â go ipwàdéé, goro pai ticè nii kôo, wiàna guwà gòo. Â go pwapwicîri, ba na o wâdé còwâ é pwâranümawà na ara Pwiduée*.

¹⁰ ^qWàépwi è majorové ma go wii é tii bèeni, na go bwaa wâiti. Ba tàutôo na go tùra ba gòo, wiàna go tâa jaawà. Ba wà Pwi Ukai, âna é jèe naa pitûa tôo, ba na go pagòowà, â nye càcaa târa ma go tubaèpà tàwà.

Ipicijii

¹¹ Go tubanabwé naani, co tèpa cèikî béeò, â go ina tàwà pâ: Guwà ipwàdéé†! Guwà biiwà gée na pâ èpà kàwà. Â guwà ipagòowà naima. Â wâdé na caapwi é pwâranümawà. Wâro na pinaanapô, â ée mwa wâ-jaawà, wà Pwiduée, pwi a meaarijè, ma pwi a naa pinaanapô.

¹² Guwà pipwabwàcu, wàra pai pwa kà diri tèpa âji a cèikî béejè.

Wà diri tèpa cèikî ni, âna rà naa bwàcu kàwà.

¹³ Wâdé na é *pwényunyuâariwà wà Pwi Ukai Iésu Kériso, goro é *pimeaari imudi kêe. Wâdé na tâa tàwà diri é pimeaari kà Pwiduée. Wâdé na é caajuriwà é Nyuâaê Pwicîri!

Cidòri nyuâawà!

***13:9** Ba na o wâdé còwâ é pwâranümawà, na ara Pwiduée—Grec: Ba na guwà tâbawée.

†**13:11** Guwà ipwàdéé...guwà ipagòowà naima—é, Topai tàwà...guwà pitère dòo.

^q**13:10** 2 Korénito 10.8

Tii kà Paulo

tà tàpé

Galatia

Bétapoo popai

Wàilàapà na wii tii bèeni?

Wà Paulo, pwi *apostolo.

É wii wiidà?

Munaa nabibiu kâra *naja 48 ma 49, na é tâa Antioche wà Paulo, béaa kâra é ipitiri maina kà tèpa pitûâ kâra wâra pwapwicîri kà Kériso wâ *Iérusaléma na naja 50. (Còo Apostolo naporomee 15.) Munaa pwi pábéaa kâra tii na é wii wà Paulo.

É wii tâi?

Târa pâ wâra pwapwicîri na ére Galatia, naa nakakò kâra napô Turquie nabà. Munaa é province Galatia, wâna tâa wê pâ ville Iconium, ma Lystre, ma Derbe. Â wà Paulo ma wà Barnabas, âna ru picémara é *Picémara Wâdé naawê na naja 46-47 (còo Apostolo naporomee 14), po ârailu naja béaa kâra na é wii tii târa.

Cina é wii?

Wâru tàpé Galatia na càra caa tèpa *Juif. Â gée na càuru pai cèikî kàra naa goo wà lésu, â rà me wà pàra tèpa ipacâmuri âboro, na rà tacoo goorà pâ, na rà pâra wiâra diri pâ naèà kâra pwapwicîri kà tèpa Juif, pwacèwii é pai pwa *kamaî, ma é pâ papwicîri pàra tòotù. É

dau putàmu wà Paulo naa goo wà tàpé na rà ina pwiri. Â é putàmu naa goo tèpa Galatia mwara, ba rà nama ipa-imwürurà jii é âji cèikî (1.6-9; 3.1-3). É dau meaarirà, ba rà pwacèwii tèpa âji naîê, naa na nee lésu Kériso (4.19).

Dà ére é tii bèeni?

Wà Kériso, âna é jèe tipijè, ba na ticè na pijè (6.1). Piticémuru naa goo diri pâ naèà kâra pwapwicîri béaa. Ba pwacéé ma jè *târù na ara Pwidueé, gée goro pai pitère dàra kâjè é pâ naèà. Â nye éco gée goo é cèikî kâjè naa goo wà lésu Kériso (2.16). Â wà Pwidueé, âna é pwa ma jè tèpa âboro na bwaa âmué (6.15). Â câ mwa caa wàijè na jè wârori é wâro kâjè, â nye wà Kériso, na é wâro gooje (2.20).

**Pai pitàgoo tii
tà tàpé Galatia**

Ipwabwàcu (1.1-5)

Caapwi co âji Picémara Wâdé (1.6-21)

Todà Paulo ba na é picémara (1.11-24)

Rà tòpié pàra tèpa apostolo (2.1-14)

Ére Picémara Wâdé (2.15-21)

É tipijè jii Naèà é Picémara Wâdé (3.1-6.18)

Càcaa pâri é Naèà (3.10-25)

Tèpa naî Pwidueé gée goro é cèikî (3.26-29)

Cibwaa nama piiwà còwâ (4.8-20)

Du ârailu auipwataâboro (4.21-31)

É jèe tipijè Kériso (5.1-12)

Pitère dàra Nyuâaé Pwicîri (5.13-26)

Bénabwé popai ma ipicijii (6.1-18)

Ipwabwàcu

1 Wâgo[‡] Paulo, na pwa tii. Go pwi *apostolo, ba ru pitòrigario wà lésu *Kériso, ma wà Pwiduee Caa—wà Pwina é pawâro còwà wà lésu gée na aubà. [Â ru cùruo pâ, ba na go picémara é popai kàru.] Â câgo caa wàrapwiri gée goo é auina kà tèpa âboro, ba càcaa tèpa âboro na rà nama go pwi apostolo!

² Go wii tàwà, wâguwà diri tèpa wâra pwapwicîri wâna province Galatia. Â [rà naa bwàcu kàwà mwara wà] diri tèpa cèikî naa goo wà lésu Kériso na rà wâni.

³ Wâdé na tà tàwà é *pimeaari imudi ma pinaanapô, na me gée goo Pwiduee kâjè ma Pwi Ukai lésu Kériso. Cidòri nyuâawà! ⁴ Wà Pwi Ukai lésu, âna é panuâ wâro kêe, â é bà, ba na é tipijè jii é pâ èpà kâjè, ma upajè jii é [pai wâro na] èpà kâra pwi gòropuu bèeni. Ba wàép-wiri é câbawâdé kà Pwiduee Caa kâjè. ⁵ É pwényuâa ma muugère, âna kà Pwiduee co, dâra gòiri awé! Wâdé na wàra! Amen!

caapwi co âji picémara wâdé!

(Naporomee 1-2)

⁶ Wà Pwiduee, âna é jèe todàjè, gée goro é pimeaari imudi kêe {na é pinaigé mee wà lésu Kériso}[¶]. Â go pò goowà, na guwà bujèjai wài, ba na guwà pâ nau tère pwi jè *Picémara Wâdé' [na rà pame dariwà wà pàra tàpé]. ⁷ Éco na càcaa wàrap-wiri! Ba nye caapwi co é Picémara Wâdé kà Kériso. Â wà tèpa pwâ na rà picémara jè popai, âna rà ébii é âji Picémara Wâdé. Â rà tubagù é pwâranümawà, ma ipa-imwüruwà.

⁸ Wâdé naa pinajajairi wà pwi âboro na é picémara cè jè popai, na pi-itè jii é âji popai na ia bà jèe mara inapàpari tàwà! Â nye ipaiwà mwara wiàna wàibà[§], é, wiàna pwi jè *angela gée napwéretòotù! ⁹ Go^{**} jèe ina tàwà kaa, [na ia go tâa jaawà] â go ina mwara ni, pâ: Wà tàpé na rà picémara é popai na pi-itè jii é Picémara Wâdé na ia guwà jèe tòpi, âna wâdé na é tètâjiirà wà Pwiduee!

¹⁰ ^u [Rà ina wà tàpéebà pâ, na] bà mudàra ma bà pitèrebà ma wà tèpa âboro. Bwa! Go piênawéna kà Kériso co. Câgo mu caa mudàra ma rà wâdéario wà tèpa âboro; â go nye mudàra co ma é wâdéario wà Pwiduee!

[‡]**1:1** Wâgo—Grec: Wàibà. Wà Paulo na é pwa tii, éco na é paari pâ, caapwi pwâranümarà ma wà tèpa cèikî bée na rà tâa jaaé.

[¶]**1:6** Gée goro é pimeaari imudi kêe... **é**, Naigé mee é pimeaari imudi kà Kériso.

[§]**1:8** Wàibà—**é**, Wâgo. Munaa é pi-inaê còwà wà Paulo.

^{**}**1:9** Go—Grec: Bà. É pi-inaê còwà wà Paulo. (Còo **note** goo 2 Korénito 1.6.)

[†]**1:4** Galatia 2.20 [§]**1:7** Apostolo 15.1,24 [†]**1:8** 1 Korénito 16.22

^u**1:10** 1 Tésalonika 2.4

Todà Paulo ba na é picémara

¹¹ ^vTèpa cèikî béeò, wâdé na guwà tâmogòori pâ, é Picémara Wâdé na go gére picémara, âna càcaa muru me gée goo tèpa âboro. ¹² Ba câgo caa tòpi jii pwi jè âboro, â nye ticè âboro na é pacâmuriô goo. Ba nye jè muru na é paari tîo [wà Pwidueé] goo wà lésu Kériso^{††}.

¹³ ^wBa guwà tâmogòori bwàti é càrao béaa, na ia go bwaa tâa na é pwapwicîri kà [tèpa jènereô, wà] tèpa *Juif. Ba go dau pwi a putàmu naa goo wà tèpa cèikî naa goo wà lésu. Â go nama rà picâri, ma dau tubaèpà tàra. Â go pwa na go tédidiri é wàra pwapwicîri kà Pwidueé. ¹⁴ ^xNa pàara-bà, âna go dau pitoo paé naa na pwapwicîri kà tèpa Juif, jii tèpa jènereô na pinee kâbà ma wàilà. Â go wénarirà, ba go dau pâra wiâra bwàti diri pâ tûâ ma nyananya kà tèpa jooorobà.

Go côo Pwina naî Pwidueé

¹⁵ ^yÊco na wà Pwidueé, âna ia é jèe mara pitòrigario, na ia go bwaa tâa nanaa nyaa kôo, â é todòo gée goro é pimeaari imudi kée. ¹⁶ Â, na tòotù na wâdé tée, â é paari tîo wà Pwina naîê, ba na go tâmogòorié. [Â é cùruo pâ] ba na go inapàparié tà tàpé na càra caa tèpa Juif. Â, na wàrapwiri, â câgo caa ilari autâmogòorimuru jii pwi jèpwi. ¹⁷ Ba câgo caa too naa *lérusaléma, ma bà pipâmaribà ma tèpa mara apostolo béaa kôo. Ba go pâra wà

naa napô Arabie. Â géewê, â go wâjué côwâ naa na ville Damas.

¹⁸ ^zGée na càuru âracié naja, â go too naa lérusaléma, ba na bu pitâmogòoribu ma Pétér^{††}. Êco na bu tâa wê naa na ârailu nadàpàra pwapwicîri co. ¹⁹ Â câgo caa côo pâra tèpa apostolo, wàco wà Jacques, pwi aèjii kà Pwi Ukai.

²⁰ Ê pwina go ina tàwà ni, âna go inapàpari tàwà na ara wà Pwidueé, â câgo caa pwâgàriwà.

²¹ ^aGéewê, â [câgo caa tâa napô *Judée, â] go pâra naa na du ére wà Syrie ma wà Cilicie. ²² Êkaa na, [na diri é pwi pàara-bà, âna] càra caa tâmogòorio wà tèpa cèikî wà Judée, ba càra mu caa côo. ²³ Â rà nye po tère é jèkutâ good. Ba rà ina wà pâra tàpé pâ: «Wà pwi âboro bèepwiri, âna wàé kaa pwi a dau tubaèpà tâbà béaa. [Â é pacoo wà tèpa âboro, ba na rà cibwaa cèikî naa goo wà lésu.] Â nabàni, âna é jèe picémara é cèikî na ia é mu ténoori béaa!»

²⁴ Â gée goo kaa pwiri, â rà cau pwamaina wà Pwidueé.

Rà tòpié pâra tèpa apostolo

2 ^bJèe 14 naja gée na càuru [é pai pipaarié tîo kà Pwi Ukai lésu] na bà mwa wâjué côwâ naa *lérusaléma, wàibà ma wà Barnabas ma wà Tito. ² Ba wà Pwidueé, âna é paari tîo pâ, wâdé na go wâjué côwâ naawê. Â bà ipitiri ma wà tèpa pitûâ kâra wàra pwapwicîri, â go piwiâ tàra é *Picémara Wâdé,

^{††} **1:12** Jè muru na é paari tîo...goo wà lésu—é, Wà lésu Kériso na é pwa ma go tâmogòori, é, Wà lésu Kériso na ia é pipaarié tîo.

^{††} **1:18** Pétér^{††}—Grec: Céphas. (Còo loane 1.42, ma **note**.)

^v**1:11** Mataio 16.17 ^w**1:13** Apostolo 8.3 ^x**1:14** Apostolo 22.3

^y**1:15** Ésaie 49.1; Galatia 2.7 ^z**1:18** Apostolo 9.26

^a**1:21** Apostolo 9.30 ^b**2:1** Apostolo 15.2

na go gére picémara tà tàpé na càra caa tèpa *Juif. Ba o wâdé naa gooò, wiàna rà o wâgoo é pwina go pwa. Ba wiàna càcaa wàrapwiri, â pwiri ticèmuru naa goo diri é wakè kôo^{¶¶}.

³[Éco na nye wâdé tàrà. Â wâdé tàrà mwara é pai wakè kâbu naima ma] Tito, pwi âboro na câé caa pwi Juif. Â càra caa tacoo gooé pâ, na pwa *kamaî tée, [wiàra nyamanya kà tèpa Juif]. ⁴°Ba wà *Kériso Iésu, âna é jèè tipijè, ba na o nye ticè na o mwa caa pijjè cowa^{§§}.

Éco na pwa pàra tèpa âboro, na rà cîâa me naa jaajè [naa na wâra pwapwicîri]. Rà ina pâ, rà tèpa cèikî béejè, éco na rà tèpa ipwa tûâ. Ba rà pwacèwii tèpa coda na rà mara cîâari é napô, ba na rà côo bwàti é pai wâro kà tèpa âboro wê*. [Â dau èpà tàrà] é tarù na é naa tâjè wà Iésu. Â pwa na rà naa, ma bà tèpa *ênawéna kîri cowa [kâra pâ naèa ma nyamanya kàra]. ⁵Éco na câbà mu caa ipacè naa goorà, â câbà mu caa pitère dâra, naa na nyi nari muru. Â bà pwamuru ba kàwà é Picémara Wâdé, na é âjupâra diri[†].

Rà côo pâ Pwidueé na é cùruo

⁶Napwa naa goo wà tèpa pitûâ—tèpa âboro imaina naa na cèikî, âna ticè na rà nama go pitòotéri naa na popai na go mu picémara. (Éco na càcaa âjimuru tôo, wiàna rà tèpa âboro imaina naa na pai côo kâra

pâ âboro. Ba wà Pwidueé, âna câé caa pwaké goro âboro.)

⁷°Éco na rà còoina pâ ipaiwàibu ma wà Pétéru. Ba wà Pwidueé, âna é cùrué pâ, ba na é picémara é Picémara Wâdé tà tèpa Juif. Â wâgo, âna é cùruo pâ, ba na go picémara tà tàpé na càra caa tèpa Juif. ⁸Pai ina wée pâ, é wakè wà Pwidueé goo wà Pétéru, ba na é pwi *apostolo kée naa jaa tèpa Juif; â é wakè gooò, ba na go pwi apostolo kée, naa jaa pàra tàpé.

⁹Â napwa naa goo wà tèpa âracié a pitûâ imaina wâna wâra pwapwicîri—wà Jacques, ma wà Pétéru, ma wà loane, wàilà na ina goorà pâ ‘tèpa ò kâra wâao kà Pwidueé’—âna [rà côo pâ nye wàrapwiri. Â] rà tòpibu ma wà Barnabas goro îrà étò, â rà inapàpari pâ, na bà tèpa pibéebà [naa goro wakè kà Pwidueé]. Ba napârabu na bu pâra dà tàpé na càra caa tèpa Juif; â wàilà, âna rà pâ dâra wà tàpé na rà tèpa Juif.

¹⁰°Â rà nye ilari jiibu co pâ, na bu niimiri tàpé na piticè neemururà, naa na wâra pwapwicîri kàra, wà Iérusaléma. Â go nye pwa diri kaa gée na âji pwâranūmoo.

Go patûra Pétéru

¹¹⁻¹²°Gée na càué, â wà Pétéru, âna é caibà na Antioche gée Syrie. Ûna é tapoo tâa jaabà, â é mu ija naima ma wà tèpa cèikî na càra caa

^{¶¶}2:2 Dernière phrase—Grec: Péa piticèmuru naa goo pai itàa kôo béaa ma nabàni.

^{§§}2:4 1re phrase—Grec: Tâa tâjè é liberté naa goo wà (Kériso Iésu).

*2:4 4e phrase—Bà napéaati naani é pai ina wàra é popai espions.

†2:5 Ba na o càcaa pitòotéri cè ji nari muru gée goo é Picémara Wâdé, ma jè o cau tòpi diri pâ aupwényunyuaari kée.

°2:4 Galatia 1.7, 5.1,13 °2:7 Apostolo 22.21

°2:10 Apostolo 11.29-30 °2:11-12 Apostolo 11.3

tèpa Juif. Êco na wà Jacques, âna é cùru medaribà gée Iérusaléma wà pàra tàpé [na rà dau pwamuru é nyamanya kà tèpa Juif]. Â wâgo tà wà Pétèru [goro é pwina rà ina naa gooé] â é tapoo piadié jii tàpé na càra caa tèpa Juif.

Una wàrapwiri, â câgo caa piwâ na go patùraé, na ara diri tèpa cèikí, ba na go paari tée pâ, càcaa wâdé é tûâ kée bèepwiri.

¹³ Â càcaa wâé co, ba wà diri tèpa cèikí na rà tèpa Juif, âna rà cau pwaduwa kée, tiagoo wà Barnabas mwara! Ba rà piwâ na rà paari é âji auniimiri kàra. Êco na rà tâmogòori bwàti pâ, é pwina rà pwa, âna èpà.

¹⁴ Una go côo pâ, càcaa *tàrù pai pâra kàra, wiàra é Picémara Wâdé, â go ina tà Pétèru na ara diri é pi-caatâa, pâ: «Gà pwi Juif, êco na, na gà tàpo naaco pai pâra kâjè wiàra é naèà kà tèpa Juif, ba na gà wâro naima ma wà tàpé na càra caa tèpa Juif. Â gorodà na gà tacoo goo tàpé na càra caa tèpa Juif pâ, na rà ip-wacèwii tèpa Juif?»

Êre Picémara Wâdé

¹⁵ Napwa naa goobà[†], âna bà tèpa Juif gée na pai pitèpabà. Â béaa, âna bà mu ina goo tàpé na càra caa tèpa Juif pâ, rà 'tèpa pwa na èpà',

ba càra caa pâra wiàra é *Naèà kà Moosé[¶].

¹⁶ ⁹ Êco na nabàni, âna bà jèe tâ-mogòori pâ, câé caa *tàrù na ara Pwidueé wà pwi jè âboro, gée goro é pai pitère dàra kée é naèà kà Moosé; â nye êco gée goo é pai cèikí kée, naa goo wà Kériso Iésu. Â wàibà, âna bà nye cèikí naa gooé, [ba na o tâa pinaanapô naa nabibiu kâbà ma wà Pwidueé] ma bà tèpa âboro na bà tàrù na araé[§]. Ê pwi pinaanapô ma tàrù bèepwiri, âna me gée goo é cèikí kâbà naa goo wà Kériso, â càcaa gée goo pai pitère dàra kâbà é Naèà. Üu, [go ina mwara pâ]: Nye ticè âboro na ée mwa tàrù na ara Pwidueé, gée goro pai pitère dàra kée é Naèà!

¹⁷ Êkaa na, wàibà tèpa Juif, âna ia bà mudàra cè pai pwa wèe, ba na bà mwa tàrù na ara Pwidueé. Â bà pâmari, naa goo wà Kériso. Â wà pàra tàpé, âna rà pitòtibà pâ, na bà 'tèpa pwa na èpà', ba câbà mwa caa pitère dàra diri é Naèà. Üu, rà ina pâ, wà Kériso, âna é popabà, ba na bà tèpa pwa na èpà! Bwa! Càcaa âjupâra^{**}! ¹⁸ Wàéni é pwina èpà—wiàna go wâjué còwâ naa goro é Naèà na ia go jèe tètâjii^{††}! ¹⁹ Na go wâro wiàra é Naèà, â dau pwa-coé ma wâdé tà Pwidueé wâgo. Êco

^{†2:15} Napwa naa goobà—é, Napwa naa gooju. Pwiri pâ popai naa na nee tii 15 ma 16 (pwiri tiagoro nee tii 21), âna gòobàra é popai kà Paulo tà Pétèru.

^{¶2:15} Grec: Wàibà, âna bà tèpa Juif gée na pai pitèpabà, â câbà caa tèpa pwa na èpà gée na pàra Ba.

^{§2:16} O tâa pinaanapô...bà tàrù na araé—Grec: Justifiés. Côo **note** goo Roma 1.17.

^{**2:17} Grec: Wiàna bà côoina pâ, bà tèpa pwa na èpà, gée goo pai côoina kâbà é pai tàrù gée goo Kériso, â gona wà Kériso, âna é pwi ênawéna kâra é èpà? Bwa! Càcaa wàrapwiri.

^{††2:18} Grec: Ba wiàna go bari còwâ i pwi ia go jèe tubatiàu, â go paari pâ go pwa na èpà.

^{92:16} Apostolo 15.10–11; Roma 3.20–28; Galatia 3.11

na nye gée goo é Naèà kaa, na go còoina pwiri! Â ni, âna go jèe panuà é Naèà, ba na go wâro ba kà Pwidueé. Â câé mwa caa piio còwà, ba jèe pwacèwii na go bà naa goo é Naèà.

Ba wiàna é bà naa goro *satauro wà Kériso, âna wàibu ma wàé[†].^{20h} Â wiàna go wâro, â càcaa wâgo, â wà Kériso na wârori é wâro kée wâgood. Â é wâro kôo nabàni naa na naiiri âboro, âna go wârori naa na cèikî, naa goo wà *Pwina naí Pwidueé na é meaario, â é bà ba kôo.

²¹ Wàépwiri é âraimeai, na é naa tâjè wà Pwidueé, gée goro é *pimeaari imudi kée, ba na jè tårù na araé. Â wànu? Gona go o mwa tètâjii pwiri, ba na go tâa goro é Naèà? Bwa! Ba wiàna pâri ma pwa pinaanapô naa nabibiu kâjè ma wà Pwidueé, ma jè tèpa âboro na jè tårù na araé, gée goro pai pitère dâra kâjè é Naèà, â pwiri gére piticèmuru naa goo é pai bà kà Kériso^{¶¶}.

é tipijè jii naèà é picémara wâdé

(Naporomee 3-4)

3 [Go pò goowà] co tàpé Galatia, ba pwacèwii na pigù é pûruwà! Dà na é ipa-imwûruwà [ma guwà pagà jii é âjupâra]? Go wadipi ina tàwà pâ, wà Kériso, âna é jèe bà

naa goro *satauro [ba na wâdé tà Pwidueé wâguwà]?

² Wàéni co é pwina nûmoo na go tâmogòori jiiwà: Gona guwà niimiri pâ, guwà jèe tòpi é *Nyuâaé Pwicîri, gée goo é pai wâro kàwà wiàra é *Naèà? Bwa! Nye gée goo é pai cèikî kàwà, naa goo é *Picémara Wâdé goro wà Kériso! [Â guwà tâmogòori bwàti é pwiibà!] ³ Gorodà na guwà nama ipa-imwûruwà jii?

Nye é Nyuâaé Pwicîri, na é tapoo é wakè naa goowà. Â gona guwà niimiri pâ, guwà mwa tubanabwé goro naiiri âboro? Guwà tèpa pigù! ⁴ Gona guwà nama piticèmuru naa goo diri é pai tâa na aré kàwà tiagoo ni^{§§}? Guwà tètâjii diri pâ pwiibà?

⁵ Wà Pwidueé, âna é jèe naa é Nyuâaé Pwicîri, â é nama guwà pwa pâ *câmu kâra pàtàmee, na rà pò goo wà tèpa âboro. Â gona guwà niimiri pâ, nye gée goo é pai pitère dâra kàwà é Naèà? Bwa! [Go ina mwara pâ]: Nye gée goo co é pai cèikî kàwà, naa goo é Picémara Wâdé goo wà Kériso!

Abéraama âna é pwi câmu

⁶ⁱ [Jè pûra naa na *Tii Pwicîri pâ] Wà *Abéraama, âna é cèikî naa goo wà Pwidueé, â gée goro é cèikî kée, âna wà Pwidueé, âna é nama é pwi âboro na é *tårù na araé. Genèse 15.6 ⁷ Ékaa na wâdé na guwà tâmogòori pâ, wà diri tàpé na rà cèikî [naa goo wà Pwidueé] âna nye wàilà kaa

[†]**2:19** Grec: Ba nye gée goro é naèà na go bà naa goo é naèà, ba na go wâro ba kà Pwidueé. Tanamiribu naa goro satauro, wâgo ma wà Kériso.

^{¶¶}**2:21** Grec: Câgo caa tètâjii é pimeaari imudi kà Pwidueé. Ba wiàna jè tårù gée goro é Naèà, â pwiri piticèmuru naa goo wà Kériso.

^{§§}**3:4** Diri é pai tâa na aré kàwà—**é**, Diri é pwina guwà jèe wârori. Pwiri pâ aré ma tòina kâra, majoroé é pai cèikî naa goo wà Kériso, é, aupwényunyuâari na rà tòpi.

^h**2:20** Galatia 1.4 ⁱ**3:6** Genèse 12.3; Roma 4.3,16

pwiri tèpa gòobàra Abéraama. ⁸ Ba jè pûra mwara naa na Tii Pwicîri pâ, wà Pwidueé, âna é mara ina tée é popai wâdé bèeni, pâ: Go o mwa *pwényunyuâari diri tèpa Ba wâ gòropuu, gée googà! Genèse 12.3

Wàépwiri, na é mara inapàpari pâ, ée mwa tòpi tàpé na càra caa tèpa Juif, [ma tòpò pinaanapô naa nabibiu kàra ma wàé] ma nama rà tàrù na araé. Â nye gée goo kaa é cèikî kàra na é wàrapwiri.

⁹ Wàrapwiri naa goo diri tàpé na rà cèikî [naa goo wà Pwidueé] ba rà o tòpi jiié i aupwényunyuâari na ia é naa tà Abéraama, gée goro é cèikî kée.

Càcaa pâri é Naèà

^{10j} Êco na rà tojii wà tàpé na rà ni-miri pâ, o wâdé [tà Pwidueé] wàilà, gée goo é pai pitère dàra kàra é Naèà. Ba jèe wii mwara naa na Tii Pwicîri pâ: É tojii wà pwina câé caa pitère dàra taaci é pâ naèà, na wii naa na Tii goro é Naèà! Deutéronome 27.26 [Â nye dau pwacoé kaa na jè pitère dàra diri!]

^{11k} Jè còo pâ, o nye ticè âboro na o tàrù na ara Pwidueé, gée goro pai pitère dàra é Naèà. Bwa! [Ba, ina naa na Tii Pwicîri pâ] wà pwi âboro na é tàrù na ara Pwidueé, âna wà pwina é cèikî naa gooé. Â nye gée goro co é cèikî kée, na tâa tée é wâro jaa Pwidueé*.

¹² Jè còo pâ, é Naèà, âna câé caa pâra goro é cèikî, [â nye goro é waké kâjè]. Ba wàèni é pwina jèe wii naa na é Naèà: É naa wâro, tà pwina é pitère dàra diri é pâ na autûâri, na wâna. Lévitique 18.5 [Â wiàna wàrapwiri, â jè cau tojii, ba càcaa pâri!]

^{13l} Êco na wà Kériso, âna é pi-panuâé, â é jèe tipijè jii é tojii kàra Naèà, ba é popa naa gòé é tojii kâjè, [na tanamirié naa goro satauro]. Ba jèe wii pâ: Tojii wà pwina é utòtòro goro upwâra. Deutéronome 21.23

¹⁴ É wàrapwiri wà Kériso, ba na o tâa tâjè tèpa cèikî naa gooé é aupwényunyuâari na ia é naa tà Abéraama wà Pwidueé. Â âjupâra mwara naa goo tàpé na càra caa tèpa Juif. Â gée goro é cèikî kâjè naa gooé, âna jè tòpi é Nyuââé Pwicîri, na é mara ina béaa wà Pwidueé pâ, na ée mwa naa tâjè.

Naèà âna é me co gée na càué

^{15-16m} Biu, âna é ina tà Abéraama wà Pwidueé pâ, na ée mwa pwényunyuâarié. Na jè còo bwàti é popai kà Pwidueé naa na Tii Pwicîri [naa na *hébéru] â jè pûra pâ é ina pâ, na ée mwa pwényunyuâari wà Abéraama bau é pwêe. Pai ina wèe pâ âboro na té gée gooé. Càcaa wii pâ, **pâ**pwêe, â nye wii co pâ, **ê**pwêe. Â go popa pwiri, ba na

***3:11** Wà pwi âboro na é tàrù... Grec: Wà pwina é tàrù gée goro é cèikî, âna o tâa tée é wâro.

j3:10 Deutéronome 27.26 **k3:11** Galatia 2.16

l3:13 Deutéronome 21.23; Roma 8.3 **m3:15-16** Genèse 12.7, 13.15

ucina goo wà Kériso, na é caapwi co[†].

Wà Pwiduée, âna é *ipwataâboro tà Abéraama, ba na é *paâjupâra é auina kêe bëepwiri. Â guwà còo, co tèpa béeò, pâ, napwa naa gooje, tèpa âboro, âna wiàna jè ipwataâboro goo cè jè muru na jè ina, â càcaa pâri ma jè pitòotéri, é, tubatiàu é popai na jè jèe ina. [Â wiàna wàrapwiri naa jaajè tèpa âboro] ¹⁷nâ jè tâmogòori pâ, wà Pwiduée, âna o câé mwa caa pitòotéri é auina kêe, na ia é jèe ipwataâboro goo.

Wàeni é pwina nümoo na go ina: Napwa naa goo é Naèà, âna muru na é naa wà Pwiduée, po 430 naja gée na càuru é auinabéaa kêe tà Abéraama. Â é Naèà, âna càcaa pâri ma é pitòotéri é ji nari auwii naa na é auinabéaa kêe[‡].

¹⁸oÂ wiàna é aupwényunyuâari, âna o naa tâjè, gée goro [è pai pitère dâra kâjè] é Naèà, â pwiri câé caa me gée goro é auinabéaa kà Pwiduée. Êco na càcaa wàrapwiri, ba wà Pwiduée, âna ia é naa tà Abéraama é aupwényunyuâari kêe, gée goo é auinabéaa kêe tée. Â é naa tée piticèmururu naa goo.

¹⁹pWiàna wàrapwiri, â târa dà é Naèà? Nye é muru na ia é naa tâjè wà Pwiduée gée na càué, ba na paari tâjè é pâ na èpà na jè pwa. Â é coo tiagoro pai tèepaa me kà Pwi gòobàra Abéraama, na é caapwi co—wà Pwina ée mwa pinaigé mara diri é aupwényunyuâari[¶].

[Jèpwi mwara, âna ru pì-itè é Naèà bau é *aupwataâboro[§]. Ba jè ina pâ wà Pwiduée, âna é naa] é Naèà [târa é Ba] na rà pinaigé mee wà tèpa *angela. Â wà [*Moosé] âna é pwi a-ipa popai kêe. ²⁰Êco na, na ia é ipwataâboro wà Pwiduée [tà wà Abéraama] â nye ticè pwi a-ipa popai naa nabibiu kàru. Ba muru na é pwa gée gooé co wà Pwiduée, [â nye ticè popai kà Abéraama naa na].

Naèà âna é wakè co béaa kà Kériso

²¹qWiàna wàrapwiri, â gona é Naèà, âna é cicara é auipwataâboro kà Pwiduée? Bwa! Ba nye êco auipwataâboro, na é pame tâjè é *âji wâro. Â [é tòpò pinaanapô naa nabibiu kâjè ma wàé, â] é nama jè tèpa âboro na jè tàrù na araé. Â ticè jè naèà cèna pâri ma é wàrapwiri. ²²Êco na é Tii Pwicìri, âna é inapàpari pâ, na diri pâ muru ma

[†]3:15-16 Wà Kériso, âna wàé co na é pinaigé mara diri é aupwényunyuâari ba kâjè na jè wâru. Â ina gooje pâ, jè gòobàra Abéraama, gée goro é cèikí kâjè naa goo wà Kériso. Grec: ¹⁵Go tùra goo pai pwa kà tèpa âboro: Wiàna é ipwataâboro wà pwi âboro, â paâjupâraé...â o nye ticè âboro na o pâri ma é tubatiàu, é, naa cè gòobèrèè. ¹⁶Napwa naa goo pâ auinabéaa, âna muru na ina tà Abéraama, bau é pwêe, â càcaa pâ pwêe na wâru. Caapwi co pwi pwêe, âna wà Kériso.

[‡]3:17 Dernière phrase—Grec: Â é Naèà, âna càcaa pâri ma é pitòotéri, nama tiàu é auipwataâboro.

[¶]3:19 Wà Pwina... Grec: Wà Pwina pwa é auinabéaa ba kêe.

[§]3:19 Auipwataâboro—Auinabéaa (promesse). Ipaiwà naa na pâ nee tii 20-22.

ⁿ3:17 Exode 12.40 ^o3:18 Roma 4.14

^p3:19 Apostolo 7.38; Roma 5.20 ^q3:21 Roma 8.2-4

wà diri tèpa âboro, âna rà cau tâa aranara é pàtàmara èpà. Â ticé pai pwa wée, ma jè tòpi é aupwényunyûâri kâra auipwataâboro, éco gée goro pai cèikî kâjè, naa goo wà lésu Kériso**.

²³rBéaa, âna pwacèwii na jè tèpa pwa karapuu. Â é Naèà, âna é pwi a wéaarijè na diri pâ tòtù, tapacîri pwi pàara na o paari tâjè é naigé mara é pai cèikî naa goo wà Kériso. ²⁴⁻²⁵s[Wàéni jè ucina goro é Naèà]: Béaa, âna é pwacèwii pwi caa kâra câmu kâjè, na é pacâmurijè, ma mara tòcia tâjè wà Kériso, tapacîri é pai tèepaa kêe. Â nabàni, âna é jèe nye tèepaa me kaa wà Kériso, â jè jèe cèikî naa gooé. Â é jèe nama jè tàrù na ara Pwiduée. Â o càcaa pâri ma é pacâmurijè còwâ é Naèà.

Tèpa naî Pwiduée gée goro é cèikî

²⁶tUna jè^{††} cèikî naa goo wà Kériso lésu, â jè jèe cau tèpa naî wà Pwiduée diri. ²⁷uNa ia *upwaaajè naa na nee wà Kériso, â jè jèe coona é ârabwée na bwaa âmuè—ba na jè wàra na é wà^{††}.

²⁸v[Na jè jèe tâa goo wà Kériso, âna] jèe nye ticé na pi-ité naa nabibiu kà tèpa Juif ma tàpé na càra caa tèpa Juif; â naa nabibiu kà tèpa

*ênawéna kîri kà tèpa âboro, ma wà tàpé na pwa tàrù kàra; â naa nabibiu kà tèpa paa ma pa ilàri. Ba jè jèe caapwi, gée goo na jè caapwi ma wà Kériso lésu.

²⁹wÂ wiàna jè jèe tâa gooé, âna jè tèpa gòobàra Abéraama. Â tâa tâjè diri é pâ aupwényunyûâri, na ia é mara ina wà Pwiduée tà Abéraama.

Jè tèpa naîé â càcaa
tèpa ênawéna co

4 Guwà jèe niimiri cai é pwini, pâ: Wà pwi âboro, âna ée mwa tòpi diri pâ neemuru wà caa kêe, [na ée mwa pwi âboro maina]. Éco na, na é bwaa nari èpo, â câe caa piwéna jii tèpa *ênawéna kîri kà pwi caa kêe. ²Â é nye ciburà pitère dà tàpé na rà wéaarié, tèepaa naa na tòtù na é jèe câmuri wà pwi caa kêe.

³xIpaiwà naa gooè. Ba béaa, âna jè pwacèwii tèpa èpo, â jè tèpa ênawéna kîri kâra pâ naèà ma duée imudi^{¶¶}. ⁴yÉco na, na pàara na é jèe tàmara câmuri wà Pwiduée, â é panuâ me Pwina naîé darijè naa gòropuu^{§§}. Â é wâro aranara é pitûâ kâra é *Naèà kà Moosé. ⁵É pi-panuâê, ba na é tipijè jii é Naèà na piijè, â é nama jè tèpa âji naî Pwiduée.

**3:22 Grec: Éco na, é Tii Pwicîri, âna é tòpò diri pâ muru na aranara é èpà, ba na é auinabéaa, âna o naa tà tàpé na rà cèikî naa goo wà lésu Kériso.

††3:26 Jè—Grec: Guwà (Ipaiwà naa na pâ nee tii 26–29.)

‡‡3:27 Grec: Wà diri tàpé na upwaaà naa goo wà Kériso, âna rà coona wà Kériso. Ucina goo pai naaco é tâa kâjè na èpà, ba na jè wârori é wâro na bwaa âmuè ma wà Kériso.

¶¶4:3 Pâ naèà ma duée imudi—é, Pâ pàara é gòropuu.

§§4:4 Darijè naa gòropuu—Grec: É pwina naî tô jè ilàri.

r3:23 Galatia 4.3 s3:24-25 Roma 10.4 t3:26 Ioane 1.12

u3:27 Roma 6.3 v3:28 Roma 10.12 w3:29 Roma 4.13

x4:3 Kolosé 2.20 y4:4 Ioane 1.14; Roma 1.3

⁶Â târa ma jè tâmogòori pâ jè tèpa naîê, âna wà Pwiduée, âna é tòpò naa na pwâranûmajè è Nyuâaê Pwicîri kà Pwina naîê. Â è Nyuâaê Pwicîri, âna é cètùujè, ma jè ina tà Pwiduée [naa na ipwàdée] pâ: «Au! Pwiduée, Caa kôo!» ⁷Êkaa na jèe ticè na piijè, ba jè jèe tèpa naî Pwiduée. Â ée mwa naa tâjè diri é pâ aupwényunyuâari kà tèpa naîê, na é tâmara ina béaa.

Cibwaa nama piiwà còwâ!

⁸Napwiri, âna câguwà caa tâmogòori Pwiduée, â guwà tèpa ênawéna kîri kêra pâ nari duée, jii wà Pwiduée na é caapwi co. ⁹Êco na nabàni, âna guwà jèe pâmari. (Â nye âjupâra pâ, nye wà Pwiduée kaa na é jèe pâmariwà.) Â, na araé, âna ticè nii kêra pâ duée imudi, ma pâ naèà; â ticè câmu kêra.

Wànu? Cina guwà tabiiwà wâjué còwâ, ma guwà pitère dâra còwâ pâ muru bèepwiri?! Nûmawà na guwà jèu tèpa ênawéna kîri kêra còwâ? ¹⁰aGorodà na guwà papwicîri pâra tòotù, ma pâra parui, ma é pâra pâara, ma é pâra naja? ¹¹Auwa! Wàra munaa piticèmururu naa goo diri é wakè kôo jaawà!

¹²Go tacoo goowà, co tèpa béeò, naa na nee Kériso, pâ, na guwà ipwacèwii, [â guwà nama tipiwà jii diri pâ pwi bèepwiri]! Ba wâgo, [pwi *Juif, âna jèe tipio jii é Naèà, ba]

na go pwacèwiiwà [na câguwà caa tèpa Juif].

Béaa, âna dau wâdé pâ tûâ kàwà tîo, â wâdé na guwà ciburà wàrapwiri*. ¹³Na ia go mara picémara tàwà é *Picémara Wâdé, âna go jèe tèepaa mariwà, gée goo pai maagé kôo. ¹⁴Â [go tâmogòori pâ] guwà géaa goo pwiri, êco na câguwà caa pwatétéri tîo, ma tétâjii. Bwa, guwà nye tòpio pwacèwii na go pwi *angela kà Pwiduée, ma pwacèwii na wâgo Kériso Iésu. ¹⁵Â guwà nye dau ipwàdée kaa, ma piègòtùru, ba na guwà pitu tîo. Ba guwà ipanuâwà diri bau é pâ wâdé kàwà ba kôo†!

Â nabàni, âna é wâpà é pimeaari ma ipwàdée kàwà bèepwiri? ¹⁶Gona guwà niimiri pâ, go pwi a cicarawà, gée goo na go ina tàwà é âjupâra?!

Cibwaa tère tèpa ipa-imwüruwà

¹⁷[Go tâmogòori pâ, wà tèpa pacâmu na rà medariwà]†, âna rà dau kairiwà. Êco na càra caa wàrapwiri, gée na âji pwâranûmarà. Ba nûmarà na rà pa-ipiinariwà jiio, ba na guwà pâra wiàrà co.

¹⁸Na ia go tâa jaawà, â guwà gòo, ba na guwà pwa na wâdé, [â guwà pâra wiâô]. Â wâdé na guwà nye tà wàrapwiri, wiàna tiàuo jaawà†.

¹⁹Au, [go meaariwà] co tèpa âji naîô! Â go po dau maagé còo, na go niimiriwà—pwacèwii é maagé kêra

*4:12 Dernière phrase—Grec: Jèe câguwà caa pwa tîo cèna èpà.

†4:15 2e phrase—Grec: Wâpà é ipwàdée kàwà? Go ina tàwà pâ, béaa, âna pwiri guwà èrù du âraporomeewà ma guwà naa tîo, wiàna pâri.

‡4:17 Wà tèpa pacâmu na rà medariwà—Còo Galatia 1.7.

¶4:18 Ê, Wâdé na rà imudàra ma rà pwa na wâdé na pâara na tiàuo, pwacèwii na pâara na go tâa jaawà. Pwiri popai goo wà tàpé na rà kairi tàpé Galatia, é, pwiri popai goo wà tàpé Galatia.

ilàri na é pitàmari èpo. Â o cà-caa tipio jii pwiri, na bwaa càcaa pâji tâbawée è wâro kà Kériso naa goowà, â bwaa câguwà caa pâji pwacèwiié. ²⁰ Êco na jèe câgo caa tâmogòori è pwina go pwa [ba na go pitu] tàwà. Â po dau nûmoo na go tâa jaawà, ba na go tàpo ina ba kîri tàwà, [èco na càcaa pâri].

Du ârailu auipwataâboro

²¹ Gona wà pàra tàpé gée goowà, âna nûmarà na rà pitère dàra é Naèà kà Moosé? Â wâdé, èco na wâdé na rà tère bwàti è pwina é ina i Naèà. ²² ^b Ba jèe wii [naa na *Tii Pwicîri] pâ, wà *Abéraama, âna ârailu tupédu naîê. Pwi jèpwi, [wà Ismaël] âna wà pwina naî Agar, wà tô ênawéna kîri kée; â wà pwi jèpwi, [âna wà Isaaka] âna wà pwina naî Sara, tô âji wâdèe. Ba wà Sara, âna câé mu caa tô ênawéna kîri kà pwi jè âboro.

²³ ^c Wà pwina naî tô ênawéna kîri kée, âna pitèpaé, gée goro co è pwina é pwa wà pwi âboro, wà Abéraama. Êco na wà pwina naî tô wâdèe Sara—wà tô na pwa tàrù kée—âna pitèpaé, ba nye wà Pwiduee kaa, na é pacoo è auinabéaa, na pàara kée^s.

²⁴⁻²⁵ Wà du ilàri bèepwiri, âna du ucina ba kâjè, goro è du *auipwataâboro [na é pwa wà Pwiduee ba kâra è Ba kée]. Wà Agar, tô ênawéna kîri kà Abéraama, âna é

ucina [goro è Naèà, na ia é naa wà Pwiduee târa è Ba kée, tèpa Juif]. Ba rà jèe pâ nau tèpa ênawéna kîri [kâra è Naèà] pwacèwii Agar ma wà tèpa gòobèrèe. Â è ville [kà tèpa Juif] *Iérusaléma, âna é pwacèwii è gòrojaa Sinaï wà napô Arabie, [na ia rà mara tòpi è Naèà naawê]. Ba du ére-bà, âna câmu kâra pai pii tèpa âboro.

²⁶⁻²⁸ ^{def} Napwa naa goo wà Sara, âna é ucina goo è auinabéaa kà Pwiduee, na tipi tèpa âboro jii è pwina piirà goo. Â pwa pwi jè Iérusaléma, na wânidò *napwéretòotù, âna pwi napô kà diri tàpé na tipirà. Â dau wâru wàilà. Ba jèe nye wii naa na Tii Pwicîri pâ:

Gà ipwàdée wâgà,
napô Iérusaléma
na ticé èpo'gà!
Nyabi ma ipwàdée,
wâgà na câgà caa pitàmari èpo!
Rà jèe tètâjiigà,
èco na gà mwa piétò!

O dau wâru èpo'gà
jii tô na pwa éaé! Ésaïe 54.1
Guwà còo, co tèpa béeò naa goo Kériso, wà tèpa èpo kée, âna nye wàijè kaa! Ûu, jè tèpa âji naîê, â câjè caa tèpa ênawéna kîri kà pwi jèpwi. Ba jè pwacèwii Isaaka, pwina naî Abéraama ma wà Sara^{**}.

²⁹ ^g Napwiri, âna [wà Ismaël, pwina naî tô ênawéna kîri, âna é tubaèpà tà wà Isaaka]. Guwà còo, wà pwina naîê na pitèpaé gée

^s**4:23** Grec: Wà pwina naî tô ênawéna kîri kée, âna pitèpaé, wiâra è naiiri âboro; â wà pwi naî tô na pwa tàrù kée, âna é pitèpa gée goro è auinabéaa.

^{**}**4:26-28** Grec: ²⁶ Êco na tô Iérusaléma na wânidò, na é tô nyaa kâjè, âna pwa tàrù kée... ²⁸ Êco na wâguwà, âna guwà tèpa aéjii kà Isaaka, tèpa naîê wiâra è auinabéaa.

^b**4:22** Genèse 16.15, 21.2 ^c**4:23** Roma 9.7-9

^d**4:26-28** Hébéru 12.22; Auinapàpari 21.2,10 ^e**4:26-28** Ésaïe 54.1

^f**4:26-28** Roma 9.7 ^g**4:29** Genèse 21.9-10; Ioane 8.35

goro ê auniimiri kêra âboro, âna é tubaèpà tà pwi naîê [na pitèpaé gée goro ê auinabéaa kà Pwiduée]. Â nabàni, âna nye tàgére ipaiwà tâjè, na pitèpajè gée goo ê Nyuâaê Pwicîri.

³⁰ É ina pâ wànau i Tii Pwicîri naa goo pwi bëepwiri? Wàèni: Guwà tũ tà tò ênawéna kîri, ma wà pwina naîê. Ba wà pwiibà, âna o cáé caa tòpi pâ wâdé jii caa kêe. Wàco pwina naî tò ilàri na pwa tàrũ kêe, âna ée mwa tòpi diri. Genèse 21.10

³¹ Guwà côo, co tèpa béeò naa goo Kériso, câjè caa tèpa ênawéna kîri kêra ê Naèà. Jè tèpa âji naî Pwiduée na pwa tàrũ kêjè††!

É jèe tipijè Kériso

5 É tipijè wà Kériso, ba na o ticè na o mwa caa pijè côwâ. Â wâdé na guwà cipa ba mwũ pai tipiwà. Â guwà cibwaa nama guwà tèpa *ênawéna kîri côwâ kêra jè naèà.

²⁻³ Guwà tère, làpé! Ba wâgo, Paulo [pwi *apostolo] âna go ina tàwà ba gòo pâ: Wiàna guwà [mudàra é pinaanapô ma wà Pwiduée goro é pai] pwa *kamaî wiàra é *Naèà, â wâdé na guwà pitère dàra diri pàra ére mwara gée goro é Naèà. Â wiàna wàrapwiri, â piticèmururu naa goo é pwina é pwa ba kêjè wà Kériso!

⁴ Wà pàra tàpé gée goowà, âna rà o mudàra, ma rà *tàrũ na ara Pwiduée, gée goro pai pitère dàra kêra é *Naèà. [Rà ipwacôoco!] Ba

péa pa-ipiinarirà jii wà Kériso, ma é *pimeaaari imudi kà Pwiduée.

⁵ Êco na wàijè, âna jè cèikî co, â jè tapacîri naa na ipwàdé, é tòotù, na ée mwa bàra tòpijè na araé wà Pwiduée, â o wâdé tée wàijè. Â é pitu tâjè é Nyuâaê Pwicîri, na pàara na jè bwaa tapacîri é pwi tòotù-bà††.

^{6h} Wiàna pwa kamaî tâjè, é, wiàna càcaa pwa kamaî tâjè, â nye piticèmururu naa goo, ba jè tâa goo wà Kériso Iésu. Â é pwina âjimuru, âna êco é cèikî kêjè [naa gooé]. Â é cèikî kêjè, âna é âpàpaa^{¶¶}, wiàna jè meaari [pàra tàpé].

Wàilàpà na nama guwà pàgà?

⁷ Ico tèpa béeò, guwà jèe nye pâra bwàti [naa goo wà Kériso]. Â wàilàpà na nama guwà pàgà jii é naigé-bà? ⁸ Càcaa wà Pwiduée, ba nye wàé na é todàwà! ⁹ⁱ [Ipwacôoco, ba wà pwi caapwi âboro na é pwâ, âna pâri ma é nama guwà cau imwũru diri.] Pwacèwii na jè mu ina pâ: «Ê ji nari nyaa kêra poloa, âna pwa ma é too é poloa.» ^{10j} Êco na go cèikî ba mwũ pâ, guwà o mwa tâa goo é auniimiri kôo, gée goo pai caapwi kêjè naa goo Pwi Ukai.

Napwa naa goo wà pwi âboro na é pwa ma gùmagù é pwàranümawà, â wà Pwiduée, âna ée mwa nye pitèié ma pwa wàrimuru tée. Nye ipaiwà, wiàna wà pwiibà, na é pwi âboro imaina naa jaawà.

††4:31 Grec: Câjè caa tèpa naî tò ênawéna kîri kà pwi jèpwi. Â jè tèpa naî tò ilàri na pwa tàrũ kêe.

¶¶5:5 Grec: Wàijè, âna jè tapacîri, gée goro é cèikî, é pai tàrũ kêjè goro é Nyuâaê.

¶¶5:6 Âpàpaa—Manifester, montrer.

^h5:6 1 Korénito 7.19; Galatia 6.15 ⁱ5:9 1 Korénito 5.6

^j5:10 2 Korénito 11.15; Galatia 1.7

¹¹Ico tèpa béeò naa na nee wà Kériso, câgo mu caa picémara é pai pwa kamaî, wiâra é nyamanya kà tèpa *Juif. Ba wiàna go gére wàrap-wiri, â pwiri càra caa pi-inaô ba èpà? Bwa! Wàéni é pwina go picémara: [É bà wà pwi *Mesia, naa goro] é *satauro. Â wàépwiri muru na tanoori tèpa Juif^{ss}.

¹²Napwa naa goo wà tèpa piliuuriwà, âna [jèe oratôo goorà]. Wiàna nūmarà na rà pwa kamaî tàwà, â wâdé wiàna rà pitapàgà tâjii é jè ére paa goorà!

Pitère dâra Nyuâaê Pwicîri

¹³^kJèe nye todàwà, co tèpa béeò naa goo Kériso, ba na tâa tàrù kàwà, â tipiwà jii diri pâ muru na piiwà. Éco na guwà cibwaa popa pai tàrù kàwà bèepwiri, ma guwà pwa-imudirimuru, wiâra é câbawâdé kàwà na èpà. Bwa. Guwà piênawéna kàwà jècaa naa na pimeaaari. ¹⁴^lDiri é ère Naèà kà *Moosé, âna é tâa na é aupitûari na caapwi. Wàéni: Gà meaari tèpa âboro*, pwacèwii é pai pimeaarigà còwâ. Lévitique 19.18

¹⁵Wiàna guwà ciburà pidàdàrùwà pwacèwii é pâ macii a piugà, â guwà pwacôoco, ba péa tà tiàuwà. ¹⁶Wàépwiri na go ina tàwà: Guwà pitère dâra é Nyuâaê Pwicîri. Ba wiàna wàrapwiri, â o câguwà caa pâra wiâra é pâ câbawâdé kàwà na èpà. ¹⁷^mBa é pâ câbawâdé kâjè bèepwiri, âna rà cicara é Nyuâaê

Pwicîri; â é Nyuâaê Pwicîri, âna é cicara pâ câbawâdé kâjè na èpà. Â ru ipaa naa goo. Ékaa na pitadàrù é pwâranūmajè. ¹⁸Â wiàna é pitûâ kàwà é Nyuâaê Pwicîri, â o jèe câguwà caa tâa aranara é Naèà. [Â wàépwiri é ère i pwi ia go ina tàwà.]

Pwâra wakè kâra câbawâdé na èpà

¹⁹ⁿJèe còo bwàti é pâ tûâ kà tàpé na rà pipanuârà, ba na rà pâra wiâra é pâ câbawâdé kàra:

Rà naa nūmarà naa goo pâ muru na jè kamu goo;

Rà ipuu imudi ma pâra tàpé;

Rà pwa pâ tûâ na miiri goro é pâ naiirè;

²⁰Rà pwamaina pâ *ânuurumuru, â rà pwa wâi, â rà pitère dâra pâ duée;

Rà piébà, â rà piboo;

Rà pièpàri, â rà iputàmu;

Rà pipwamainarà còwâ, â rà còogai pâra tàpé;

Rà pitadàrùrà, â rà niimiri pâ, nye âjupâra co é pwina rà ina naa na jèpa puco kàra;

²¹Rà iari pâ neemuru pâra tàpé;

Rà ipwirié, â rà pi-ija ma pi-wâdo pwacèwii pâ puàkà na rà picaatâa.

Â wâru mwara pâ muru na èpà na rà pwa. Â go ina tàwà mwara é pwina go jèe ina pâ: Wà tàpé na rà pwa é pâ muru bèepwiri, âna o càra caa tòpi é pâ aupwényunyuaari kâra é *Mwaciri kà Pwiduée.

^{ss}**5:11** Tanoorirà ba wà pwi Mesia, âna pwi ukai me gée goo Pwiduée, na ia rà tapacîe gée na biu. Càra caa còoina pâ wà lésu, âna é pwi Mesia.

***5:14** Tèpa âboro—Grec: Pwi âboro na é tàmwünyabwerigà, **é**, pwi jèneregà.

^k**5:13** 1 Pétèru 2.16 ^l**5:14** Roma 13.9 ^m**5:17** Roma 7.15-23

ⁿ**5:19** 1 Korénito 6.9-10

Pwâra wakè kâra Nyuâaê Pwicîri
²² Êco na wàeni é pwêe na é tòpò é
 Nyuâaê Pwicîri naa na wâro kâjè:
 Pimeaari;
 Pipwâdée;
 Pinaanapô;
 Pidàpwcicâari;
 Piwâdéari;
 Piênawéna;
 Pitêre dâra;
²³ Pitâa na tànana;
 Pitòimiri.

Â é Naèa, âna nye âji ticè na é ina
 naa goo pâ pwi bèepwiri. ²⁴ Wàijè
 na jè tèpa âboro kà Kériso Iésu,
 âna jè jèe tanamiri naa goro sa-
 tauro é pâ câbawâdé kâjè na èpà.
²⁵ Â wiàna é pawârojè é Nyuâaê
 Pwicîri, â wâdé na jè nama é pitûâ
 kâjè. ²⁶ Pjè cibwaa pipwamainajè,
 ma pipaarijè! Jè cibwaa pigàdàra
 ma piputàm! Â jè cibwaa pièbà ma
 piboo!

Bénabwé popai

6 ¹ Tèpa âji béeò naa goo wà
 Kériso, wiàna guwà pâmarì pâ,
 wà pwi jè béewà, âna é gére pwa
 na èpà, â wâdé na guwà popaé
 me còwâ naa na naigé na wâdé.
 Wàépwiri é napârawà, wiàna guwà
 [ina pâ guwà] cimwü[†] naa na pai
 wâro kàwà wiàra é Nyuâaê Pwicîri.
 Â guwà ina ba kîri tée. Â guwà
 ipwacôoco, wâguwà diri, ba péa
 dàtiwà mwara, ma guwà pwa é
 pwina èpà. ² Guwà pitu tàwà jè-

caa, ma pitûri é nakake kàwà. Â,
 naa wàrapwiri, â guwà pitêre dâra
 é aupitûâri kà Kériso [pâ, na jè
 pimeaarìjè, ba wàépwiri é âji *Naèa
 kâjè].

³ Wiàna é niimiri wà pwi jèpwi
 pâ, pwamuru naa gooé, â wà pwi-
 ibà, âna é pitanami, ba nye piticè-
 muru naa gooé! ⁴ Êkaa na, gà cib-
 waa ciburà còo pwi jèpwi, ba na gà
 ipwamainagà jiié. Gà nye pitèi còwà
 é pâ tûâ'gà. Â wiàna wâdé, â pâri
 ma gà ipwâdée goo. ⁵ Ba wâdé na
 jè nye còo jècaa é pâ jèpa tûâ kâjè.

⁶ Jèpwi mwara: Wâdé na guwà
 ipâdi é pâ wâdé kàwà ma wà pwina
 é pacâmuriwà goo é Popai.

Jè piûnyari pwina jè câmi

⁷ Gà ipwacôogà naa goro é
 càragà! Gà cibwaa niimiri pâ gà o
 cârû na ara wà Pwiduée[†]! Ba gà o
 nye piûnyari é pwina gà câmi. ⁸ Ba
 wiàna jè câmi, wiàra pâ câbawâdé
 kâjè na èpà, â jè o mwa piûnyari
 é pwâra bà, ma pai tubatiàujè.
 Êco na, wiàna jè câmi wiàra pwina
 nûma é Nyuâaê Pwicîri goo, â jè
 mwa piûnyari é *wâro dâra gòiri jaa
 Pwiduée. ⁹ Êkaa na jè cibwaa nama
 oratâjè, ma jè pwa é pwina wâdé!
 Â jè cibwaa pipanuâjè! Ba o mwa
 tèepaa é tòotù, na jè mwa piûnyari
 [é aupwényunyuâari]. ¹⁰ Gée goo
 kaa diri pwiri, â jè popa é pàara na
 tâa tâjè, ba na jè pwa na wâdé tà
 diri tèpa âboro. Â jè dau wàrapwiri
 tà tèpa cèikî béejè!

[†]6:1 Wiàna guwà ina pâ guwà cimwü—Grec: Wà tàpé gée goowà na rà
 cimwü. É ina pwiri wà Paulo, ba na é tatéerà, ba rà pi-ina kàra.

[†]6:7 2e phrase—Grec: O câjè caa gada wà Pwiduée.

^o5:24 Roma 6.6; Kolosé 3.5 ^p5:26 Filipi 2.3 ^q6:1 Mataio 18.15

^r6:2 Roma 15.1 ^s6:5 Roma 14.12 ^t6:6 1 Korénito 9.11,14

^u6:7 Roma 8.13

Ipicijii

¹¹ Wâgo Paulo, na go cipa i bépwa tii[¶], ba na go tubanabwé i tii. Guwà côo pâ aupwa âmu maina na go pwa! ¹² [Wàéni é pwina go ina tàwà]: Guwà ipwacôowà goo wà tàpé na nûmarà na rà pwa *kamaî tàwà!

Rà wàrapwiri, ba na rà wâdéarirà tèpa âboro. Ba wâgotàrà [goo wà tèpa *Juif]. Ba [wiàna rà picémara é popai goro é pai bà kà Kériso] naa goro *satauro, â o péa tubaèpà tàrà. ¹³ Pwiri gére pwa kamaî tàrà, êco na càcaa âji nûmarà na rà pitêre dàrà é Naèà kà *Moosé. Nûmarà co na rà pi-ina kàrà, na ara tèpa Juif. Wâdé tàrà na rà ina pâ, nye wàilà kaa, na rà nama guwà tòpi é nyamanya bèepwiri kà tèpa Juif[§].

¹⁴ Auwa! Wâgo, âna câgo caa pi-ina kôo goro é muru na wàrapwiri. Go inapàpari co é pai bà kà wà Pwi Ukai kâjè lésu Kériso, naa goro satauro. Â géé goo kaa pwiri, â câ mwa caa âjimuru tóo diri pâ tûâ, na dau pwamuru naa goo naa na pé gòropuu bèeni. Pwacèwii na rà jèe bà diri pâ pwi bèepwiri naa good. Â

wâgo, âna pwacèwii na go jèe bà, naa na càra gòropuu^{**}.

¹⁵ ^vWiàna pwa kamaî tâjè, é, wiàna càcaa pwa kamaî tâjè, â nye piticémuru naa goo. É pwina pwamuru naa goo, âna, naa tòotéri é pai wâro kâjè. Ba wà Pwiduée, âna é nama jè tèpa âboro na jèe bwaa âmuê.

¹⁶ Wâguwà na guwà wâro wiàra é aupitûârî kôo bèepwiri, âna nye wâguwà kaa é âji Ba kà Pwiduée^{††}—é Ba *Isaraéla [na bwaa âmuê]! Wâdé na é cau *pwényunyuâariwà diri wà Pwiduée ma naa tàwà é pinaanapô kêe!

¹⁷ ^w[Go tubanabwé naa goo pai ina wèe pâ]: Wà tàpé na rà cicarao^{‡‡}, âna wâdé na rà coo! Ba [nye wà lésu kaa na é naa tàrù kôo. Â] go jèe dau pwamaagé côo na go wakè ba kêe. Â pâ aurumuru na wà naiio, âna nye câmu kêe.

¹⁸ Tèpa cèikî béeò, wâdé na é pwényunyuâariwà wà Pwi Ukai kâjè lésu Kériso, géé goo é *pimeari imudi kêe!

Cidòri nyuâawà! Amen!

[¶]**6:11** Wâgo Paulo, na go cipa i bépwa tii—Na ia é pwa tii, â é tûra, â wà pwi jè âboro (secrétaire), âna é wii é pwina é ina. Êco na é popa é bépwa tii wà Paulo, ba na é pwabwàcu tàrà.

[§]**6:13** Grec: Ba wà tàpé na pwa kamaî tàrà, âna càra caa pâra wiàra é Naèà. Êco na wâdé tàrà na pwa kamaî tàwà, ba na rà pi-ina kàrà goo é naiiwà.

^{**}**6:14** Grec: Êco na wâgo, âna câgo caa pi-ina kôo, â go pi-ina kôo co, goro é satauro kà Pwi Ukai kâjè lésu Kériso. Géé gooé, âna jèe tanamiri naa goro satauro é gòropuu ba kôo, â wâgo mwara ba kàra gòropuu.

^{††}**6:16** ...Âna nye wâguwà kaa e âji Ba kà Pwiduée—é, ...Bau é âji Ba kà Pwiduée.

^{‡‡}**6:17** Cicarao—Grec: Pi-iluurio. Pwiri popai goo wà tèpa pwa pupûra na rà tèpa pwâ, na rà ina pâ, câe caa pwi âji apostolo wà Paulo. É, pwiri ora tà Paulo goo wà tàpé Galatia na rà ciburà pi-iluurié goro pai nûmarà dàrà pâra wiâ é Naèà kà Moosé.

^v**6:15** 2 Korénito 5.17; Galatia 5.6 ^w**6:17** 2 Korénito 4.10

Tii kà Paulo

tà tàpé

Éféso

Bétapoo popai

Wailàapà na wii tii bèeni?

Wà Paulo, pwi *apostolo.

É wii wiidà?

Nabibiu kâra *naja 60 ma 62, na pai tapoo tâa kà Paulo na kara-puu wâ *Roma (Apostolo 28.30-31). Na pwi pàara bèepwiri, âna é wii mwara tii tà Philémon, ma tii tà tàpé Filipi ma tàpé Kolosé.

É wii tâi?

Tà tèpa cèikî na càra caa tèpa *Juif, wâna province Asia (Turquie nabà). Rà tâa na ville Éféso ma pàra ére na wâmwünyabweri wê. Munaa é wii, ba na o pûra paé, naa na pâ wâra pwapwicîri. Caa caa tâ-mogòori diri tèpa âboro na é wii tàra (côo 1.15; 3.2), ba é wii 4, é, 5 naja géé na càuru pai tâa kêe wâ Éféso (Apostolo 19.10), â jèe pipâra pâ é *Picémara Wâdé.

Cina é wii?

É wii, ba na é paari tâjè tèpa cèikî pâ, po dau maina awé *aupwényunyûari na é pinaigé mee wâ lésu Kériso. Â é pwa pupûra tâjè ma jè wârori é wâro na wâdé tà Pwiduée.

Dà ère é tii bèeni?

Dau pwényuâa wâ Pwiduée, ba é niimiri, géé na biu, pâ, na ée mwa naa tâjè diri pâ wâdé kêe. Géé goro é *pimeaari imudi kêe, â é upajè jii pâ èpà kâjè, â é naa tâjè é *âji wâro jaaé. Â é naa tâjè é autâa wâ *napwéretòtù ma wâ Kériso, ma diri aupwényunyûari kêe—aupwényunyûari nabà, ma aupwényunyûari na o mwa me. É wàrapwiri, géé goro é pai tâa kâjè, goo wâ Kériso (2.6).

Géé goo kaa pwiri, â caajurijè ma wâ diri tèpa cèikî naa goo Kériso, ma jè caapwi wâra pwapwicîri. Wâru pâ ucina goo é wâra pwapwicîri na é ina wâ Paulo. Ba jè pwacèwii é naii Kériso (1.22-23); â jè pwacèwii é wâ kà Pwiduée (2.19-22); â jè pwacèwii tô wâdà Kériso (5.23-32).

Wiàna wàrapwiri, â wâdé na jè wârori é wâro na wâdé tà Pwiduée:

- Jè wakèri é âraimeai na é naa tâjè é Nyuâaé Pwicîri, ba na jè pagòò é wâra pwapwicîri (4.1-16);
- Jè tètâjii diri é pâ tûa ma càra na miiri, â jè wâro na pwéelaa (4.17-5.20);
- Jè wâro na é pimeaari ma ipakîrijè naa na tâa kâjè (5.21-6.9).

É taniimiri tâjè wâ Paulo pâ, jè tèpa coda kà Kériso na ipaa dà *Caatana ma é pàtàmara èpà. Êkaa na wâdé na jè popa diri é neemuru paa, na é naa tâjè wâ Pwiduée (6.10-20).

Wâru pâ popai na pwényuâa na pwi tii bèeni goo pâ pwi bèepwiri:

- Pimeaari kà Pwiduée (1.5, 2.4 ma pàra nee tii)
- Nyuâaé Pwicîri kà Pwiduée (1.13-14 ma pàra nee tii)
- Popai kà Pwiduée (1.13; 5.26; 6.17)

Pai pitàgoo tii tà tàpé Éfeso

Ipwabwàcu (1.1-2)

Aupwényunyuâari na é naigé mee Iésu Kériso (1.3-3.21)

É pwapwicîri ba kâ tēpa cèikî wà Paulo (1.15-23)

Béaa, âna jè bà; nabà, âna jè wâro (2.1-10)

Jè caapwi naa goo Kériso (2.11-22)

Auniimiri kâ Pwiduée gée na biu (3.1-13)

Dau maina pimeaari kâ Kériso ba kâjè (3.14-21)

Pai wâro kâjè naa na picaatâa na bwaa âmuê (4.1-6.24)

Wâro kâjè na bwaa âmuê (4.17-32)

Wâdé na jè wârori wâro kâ tēpa âji naî Pwiduée (5.1-20)

Pai wâro kâ tēpa pwârawâ na rà cèikî (5.21-6.9)

Neemuru paa kâjè (6.10-20)

Ipicijii (6.21-24)

Ipwabwàcu

1 ^xWâgo, Paulo, na pwa tii tàwà, wâgo pwi ^{*}apostolo kâ ^{*}Kériso Iésu, wiâra é câbawâdé kâ Pwiduée. [Ba é cùruo pâ, ba na go picémara é popai kêe.] Go wii tàwà, wâguwà tēpa âboro kêe, na Éfeso[¶] [ma naa na pàra ére mwara]—wâguwà, na guwà cimwü naa na cèikî, naa goo Kériso Iésu, â guwà caapwi ma wàé.

²Wâdé na tà tàwà é ^{*}pimeaari imudi ma pinaanapô, na me gée

goo Pwiduée kâjè ma Pwi Ukai Iésu Kériso. Cidòri nyuâawà!

aupwényunyuâari naigé mee Iésu Kériso

(Naporomee 1-3)

^{3y}Wâdé na jè pwamaina Pwiduée! Wàé, na é Pwiduée ma Caa kâ Pwi Ukai kâjè Iésu Kériso. Ba é naa tâjè, gée napwéretòotù, êdiri pâ ^{*}aupwényunyuâari kêe. Ba é nama cidòri é nyuâajè, gée goro na jè caapwi ma wà Kériso.

^{4z}Béaa kâra na é tapoo é gòropuu wà Pwiduée, âna é jèe mara pitòrigarijè, ba na jè tēpa âboro kêe, na é naigé mee Kériso. Â nùmee na jè tâbawêe, ma ticè èpà goojè, na araé. Ba dau wânùmee tâjè, ^{5a}â gée goo é pimeaari kêe, âna é niimiri gée na biu pâ, na ée mwa nama jè tēpa naîê, goo wà Iésu Kériso. Nye câbawâdé kêe, êkaa na é pacoo.

⁶Wâdé na jè pwamainaê, ma picagòtùé. Ba dau maina ma muugère é pimeaari imudi kêe ba kâjè! Ba é naa piticémuru naa goo tâjè é pâ aupwényunyuâari kêe, na é naigé mee Pwina naîê, na dau wânùmee tée. ^{7b}Â jè jèe caapwi ma wàé. Â é jèe tipijè [wà Pwiduée] â é jèe pwanauri é pâ èpà kâjè, gée goro é domii kâ Kériso [na joro na ia é bà ba kâjè]. Nye dau maina kaa, é pimeaari imudi kêe, ⁸na é naa tâjè, na ticè câmu goo. Â é naa tâjè diri é tà manga, ma autâmogòrimuru^{ss}.

[¶]**1:1** Na Éfeso—Pâ popai bèepwiri, âna nye tiâu na pàra Tii Pwicîri naa na grec.

^{ss}**1:8 É**, É pwa pwiri gée na tà manga ma autâmogòrimuru kêe.

^x**1:1** Apostolo 18.19-21, 19.1 ^y**1:3** Éfeso 2.6 ^z**1:4** Ioane 15.16

^a**1:5** Ioane 1.12 ^b**1:7** Éfeso 2.7; Kolosé 1.14

^{9c}É paari tâjè é auniimiri kée ma câbawâdé kée, na ia tàbinyiri béaa. Â ée mwa pacoo tâjè, goo wà Kériso, ^{10d}na pàara, na é jèe mara pacoo béaa. Ée mwa panaimari diri é pwina [é tapoo] na wânidò napwéretòotù, ma naaniboo gòropuu. Â ée mwa cau tòpòrà diri, na aranara pitûà kà Kériso.

É pitòrigarijè gée na biu Pwiduée

^{11-12e}Wàibà, âna é pitòrigaribà wà Pwiduée—wàibà na bà mara cèikî naa goo Kériso, ma tapacîê. Â é niimiri, gée na biu, na é pwa ma bà tèpa âboro kée, gée goro na bà caapwi ma wà Kériso. Â é pwa ma wàrapwiri, ba na é pacoo é auniimiri kée. Â é câbawâdé kée âna, na bà inapàpari é pai maina ma muugère kée.

¹³Wâguwà mwara, âna guwà tèrè é popai na âjupâra. Â é popai bëeni, âna é *Picémara Wâdé, pwi Picémara Wâdé na [é pame wà Pwiduée, ba na é] pa-udòwà goo, [ma naa tàwà é *âji wâro jaaé]. Guwà jèe tèrèê, â guwà jèe cèikî naa goo wà Iésu Kériso. Â [é inapàpari wà Pwiduée, pâ, guwà jèe tèpa âboro kée. Ba] é naagée naa goowà é câmu kée—é *Nyuâaê Pwicîri, pwacèwii auinabéaa kée.

^{14f}Â é Nyuâaê Pwicîri bèepwiri, âna é pâbéaa kâra é pâ wâdé kée, na naa tâjè, tèpa âboro kée. Â gée goo pwiri, âna jèe tâmogòori pâ, jèe o mwa tòpi diri é pâ wâdé kée. Â o tipijè bamwara, jii é èpà. Wâdé na jèe

cagòtù wà Pwiduée, na é maina ma muugère!

É pwapwicîri ba kà tèpa cèikî Paulo

¹⁵⁻¹⁶Gée goro diri é pâ pwi bèepwiri [na é pwa wà Pwiduée, ba kàwà] âna go ciburà niimiriwà, naa na pwâra pwapwicîri kôo. Â go ciburà pwaolè tée goowà. Ba go tèrè é jèkutà goowà, pâ, guwà dau cèikî naa goo Pwi Ukai Iésu, â guwà meaari diri tèpa âboro kée.

^{17g}[Na go pwapwicîri ba kàwà] â go ilari jii Pwiduée pâ, na é pitu tàwà ma guwà tâmogòorié bwàti, goro é Nyuâaê Pwicîri kée. Ba é Nyuâaê Pwicîri, âna ée mwa paari tàwà é âji pai pwa goo wà Pwiduée*—wà Pwiduée kà Pwi Ukai kâjè Iésu Kériso, ma Pwi Caa, na é dau maina ma muugère awé. ¹⁸Go ilari jiié pâ, naa pwéelaa tàwà bwàti, naa na pwâranümawà [é pâ popai bëeni]: É câmawà, na guwà tapacîri goro cèikî, gée na càuru é pai todàwà kée;

É pâ wâdé kée, na dau maina ma muugère, na ée mwa naa târa diri tèpa âboro kée;

^{19h}É pàtama Pwiduée, na dau maina awé, ba kâjè, wàijè tèpa cèikî naa goové.

Nama Kériso na é pitûà kâra diri

Wà Pwiduée, âna é paari é nii ma pàtamee, ²⁰ⁱna é pawâro còwà wà Kériso, gée na aubà, â é nama é tâa

***1:17** É âji pai pwa goo wà Pwiduée—é, ...goro pâ muru. Révélation. É paari tâjè é Nyuâaê Pwicîri, naa na nyuâa, é pâ namuru na câjè caa tâmogòori, goro é tâmanga kà tèpa âboro.

^c**1:9** Roma 16.25 ^d**1:10** Kolosé 1.16,20 ^e**1:11-12** Roma 8.28-29

^f**1:14** 2 Korénito 1.22 ^g**1:17** Kolosé 1.9 ^h**1:19** Kolosé 1.11

ⁱ**1:20** Psaume 110.1; 2 Korénito 13.4; Kolosé 2.12

gòro îê étò, naa napwéretòtù. ^{21j}Â é nama é pitûâ kâra diri—pâ pitûâ, ma duée[†], ma pàtâmee—[naa gopaérenao, ma wâni gòropuu]; na pàara napô bëeni, ma na pàara napô na o mwa me. ^{22k}Ûu, é cau tòpò diri wà Pwiduée, na aranara é pitûâ kà Kériso.

Â é nama é pwi ukai kâra é wâra pwapwicîri kêe, ^{23l}na pwacèwii é âji naiiè. Â [wà Kériso, âna pwi pûruê; â] ru tâbawêe. Â êdiri pâ namuru, na é tòpò wà Pwiduée, âna rà tâbawêe[†], naa goo Kériso.

Béaa âna jè bà; nabà âna jè wâro

2^mBéaa, âna guwà tèpa âboro bà, [ba càcaa tâa tàwà é *âji wâro] gée goro pâ tâa kàwà na èpà, ma pai càcaa pitêre dà Pwiduée kàwà. ²ⁿBa ia guwà wâro pwacèwii tèpa âboro gòropuu na rà pwa na èpà. Â guwà pitêre dà *Caatana, pwi caa kà tèpa duée, na rà pitûâ naa na ére gopaérenao ma wâni gòropuu. Wàe na é pitûâ kà diri tàpé na tàutàra na rà pitêre dà Pwiduée. ^{3o}Â béaa, âna wàijè, âna jè cau pwacèwiirà. Ba jè pâra wiâra é au-niimiri ma câbawâdé kâjè, na èpà. Â jè pwa diri é pwina nûmajè na jè pwa goro é naiijè. Â jè tapacîri é wârimuru gée jaa wà Pwiduée. Ba é putàmu naa goo diri tèpa âboro gòropuu, na rà tèpa pwa na èpà.

Jè wâro gée goo pimeaaari kêe

^{4-5p}Béaa, âna jè tèpa âboro bà [na ara Pwiduée] gée goro é pâ èpà kâjè. Êco na dau wânûmee tâjè, ba dau maina é pimeaaari kêe. Â é naa tâjè é âji wâro, gée goro é pai tâa kâjè goo Kériso. Ûu, guwà udò, gée goro co é *pimeaaari imudi kà Pwiduée. ^{6q}É dàgòtùjè, gée na aubà, ma wà Kériso Iésu, â é naa tâjè é autâa *napwéretòtù, ma wà Kériso. Â é wàrapwiri, gée goro é pai tâa kâjè, goo wà Kériso. ⁷Ba nûma wà Pwiduée, na é paari dâra gòiri, pâ, dau maina awé é pimeaaari imudi kêe, ma dau wâru awé é pâ aup-wényunyûaari ma é pâ wâdé kêe, na é naa tâjè naa goro piticèmururu naa goo, na é pinaigé mee Kériso Iésu.

⁸Ba guwà jèe udò, gée goro é pimeaaari imudi kà Pwiduée, na naigé mee é cèikî kàwà. Ê pai jèe udò kàwà, âna càcaa gée goowà. Ba é âraimeai, na é naa tâjè [piticèmururu naa goo] wà Pwiduée. ^{9r}Â càcaa wàrapwiri goo é pâ tâa kàwà, ba naa càcaa pâri, ma guwà pi-ina kàwà goo! ^{10s}Ba wàijè âna jè pwâra wakè kà Pwiduée, na ia é jèe nama bwaa âmué é wâro kâjè. Ê pwa na wàrapwiri, ba na jè tèpa ciburà pwa pâ tâa na wâdé. Â é pâ tâa bèepwiri, âna é tòpò béaa, naa na câbawâdé kêe ba na jè mwa pwa.

[†]**1:21** Duée—Còo Éfeso 2.2.

[†]**1:23** Rà tâbawêe, naa goo Kériso... Pai ina wèe pâ, diri pâ muru na é tòpò wà Pwiduée, âna kà Kériso, â wàe, Kériso, âna é tâa goorà, â é naa tàrà é wâro. **Ê**, Wà Kériso, âna é tâbawêe goo diri pâ muru na é tapoo Pwiduée.

^j**1:21** Kolosé 1.16, 2.10 ^k**1:22** Psaume 8.7

^l**1:23** Roma 12.5; Éfeso 4.10,15; Kolosé 1.18 ^m**2:1** Kolosé 1.21, 2.13

ⁿ**2:2** Kolosé 3.7; Tito 3.3 ^o**2:3** Kolosé 3.6 ^p**2:4-5** Roma 6.13 ^q**2:6** Kolosé 2.12 ^r**2:9** 1 Korénito 1.29-31; 2 Timotéo 1.9 ^s**2:10** Tito 2.14

Jè caapwi naa goo Kériso

¹¹ Wà tèpa *Juif, âna rà ina goorà pâ 'tèpa pwa *kamaî tàrà'. Â rà pi-ina kàra goo[¶]. Â wâguwà, na câguwà caa tèpa Juif, âna rà ina goowà pâ 'tàpé na càcaa pwa kamaî tàrà'.

Napwa naa goo ê pwa kamaî, âna, ê pwina po pwa na naiiri âboro co. Êco na wâdé na guwà niimiri pâ, béaa, âna câguwà caa tèpa âboro na Ba kà Pwiduée.

¹² Na pwi pàara bèepwiri, âna câguwà caa tâmogòori pâ, wàilàapà Kériso[§], [wà pwi *Mesia, na é pa-udò ê Ba kà Pwiduée]. Ba câguwà caa tèpa âboro, na é Ba *Isaraéla, na é pitòrigari wà Pwiduée. Â ticè kàwà, gée goro ê pâ *aupwataâboro, ma auinabéaa kà Pwiduée. Â, na guwà wâro na é gòropuu bèeni, â o nye ticè aupwényunyuâari jii Pwiduée, na guwà o wâari. Ba câguwà caa tâmogòorié, ¹³ uâ guwà tâiti jiié.

Êco na, nabàni, âna guwà jèe medarié, ba guwà tâa goo Kériso lésu, gée goro ê domii kée [na joro na ia é bà ba kàwà].

¹⁴ Wà Kériso, âna jèe wàé, pwi pinaanapô kâjè. Â é dànaimarijè, ma jè caapwi Ba, wàibà tèpa Juif, ma wâguwà^{**} mwara, na câguwà caa tèpa Juif. Ba ûna é bà naa

goro *satauro, â é ténoori ê auba wânabibiu kâjè, na bari goro ê pai pièpàrijè.

¹⁵ w[Wàibà tèpa Juif, âna bà pâra wiâra] é Naèà kà *Moosé, â dau wâru pâ pitûâ, ma nyi nari naèà goo. [Êco na nabàni] âna ticèmuru naa goo diri é Naèà, gée goro ê pwina é pwa wà Kériso. Ba é tòpò ê pinaanapô, naa nabibiu kâbà ma wâguwà, na câguwà caa tèpa Juif. Â é naanaimarijè, ba na jè caapwi Ba, na jè tâa gooé.

¹⁶ xJèpwi mwara: É tòpò pinaanapô mwara, naa nabibiu kâjè diri, ma wà Pwiduée, gée goro ê pai bà kée, naa goro satauro. Â é nama tiàu é pai pièpàrijè.

¹⁷ yÛu, wà Kériso, âna é tèepaa me, nau inapàpari é *Picémara Wâdé na pame é pinaanapô. Â é picémara tàwà [wâguwà na câguwà caa tèpa Juif] na guwà tâiti jii Pwiduée. Â é picémara tâbà [wàibà tèpa Juif] na bà tàpo tàmwünyabw-eri Pwiduée.

¹⁸ Gée goo kaa é pwina é pwa wà Kériso, âna wàijè diri—tèpa Juif ma tàpé na càra caa tèpa Juif—âna jèe pâri ma jè pâra mari wà Pwiduée Caa kâjè. Â jè cau pâra naa jaaé, gée goro é Nyuââé Pwicîri kée, na é caapwi co.

[¶]2:11 Rà pi-ina kàra goo—Ba é kamaî, âna câmu kâra pai pitòrigarirà kà Pwiduée, ba na rà pwi Ba kée.

[§]2:12 Câguwà caa tâmogòori pâ, wàilàapà Kériso—Grec: Tiàu Kériso goowà.

^{**}2:14 Wàibà...wâguwà—É pwi Juif wà Paulo; â càra caa tèpa wàrapwiri wà tàpé Éfeso.

^t2:12 Roma 9.4; Kolosé 1.21 ^u2:13 Kolosé 1.20

^v2:14 1 Korénito 12.13 ^w2:15 Kolosé 2.14

^x2:16 Zakarie 9.10; Kolosé 1.20,22 ^y2:17 Ésaïe 57.19

Jè tèpa âboro pwârawâ kêe

^{19z}Êkaa na, wâguwâ tàpé na câguwâ caa tèpa Juif, âna câguwâ caa tèpa pârame, â câguwâ caa pwi Ba na ité. Guwâ jèe tèpa âboro kà Pwiduee, â guwâ tò naa na tâa kêe, pwacèwii diri pàra tèpa âboro kà Pwiduee.

^{20a}Jè pwacèwii è wâ, na bari naa goro è pàaé [na cimwû]. È pàara wâ, âna wâ tèpa *apostolo, ma wâ tèpa *péroféta^{††}. Â è atü pàara wâ na âji êkêe, âna wâ Kériso. ^{21b}Â wàé na é pwa ma é pimaina too è wâ—[wàijè na jè cèikî naa gooé]—ma pâ nau wâra pwapwicîri kà Pwiduee.

^{22c}Wâguwâ [na câguwâ caa tèpa Juif] âna guwâ tèpa atü mwara naa goro è wâ bèepwiri, gée goo è pai tâa kàwâ goo Kériso. Â ipaiwâ mwara naa goobâ, tèpa Juif. Â é wâro, na é wâ bèeni, è Nyuâaê Pwicîri kà Pwiduee^{‡‡}.

Auniimiri kà Pwiduee gée na biu

3^{1-2 de}[Wâ Pwiduee, âna é caajurijè—wàibâ tèpa *Juif, ma wâguwâ na câguwâ caa tèpa Juif.] Â gée goo kaa pwiri, na wâgo, Paulo, âna go piênawéna kà Kériso Iésu, na go wakè ba kàwâ. Â nabàni, âna go tâa na karapuu gée goro è wakè bèepwiri ba kàwâ. Gona câguwâ caa tâmogòdori pwiri? Ba wâ Pwiduee, naa na pai wâdé kêe, âna é naa tôo è wakè

bèepwiri, ba na é pacoo è auniimiri kêe.

^{3f}Câé caa inapàpari è auniimiri kêe bèepwiri, gée na autapoo goo. Êco na nabàni, âna é paari tôo. Â go mwa gére tapoo ina tàwâ, naa na tii bèeni. ⁴Â, na guwâ pûra, â guwâ o tâmogòdori, è pwina go tâmogòdori, wâgo, naa goro è auniimiri kêe bèepwiri [na é pacoo] goo wâ Kériso.

⁵Béaa, âna ticè âboro na tâmogòdori bwàti pwiri. Êco na é jèe nama pwéelaa wâ Pwiduee, goro è Nyuâaê Pwicîri kêe, tà tèpa âboro na é pitòrigarirâ—tà tèpa apostolo ma *péroféta kêe.

^{6g}Wàéni è auniimiri kêe: Wiàna rà tâa goo Kériso Iésu wâ tàpé na càra caa tèpa Juif, âna rà jèe pâra nau pwacèwii tèpa Juif, ba jèe pâra nau caapwi Ba^{¶¶}. Â rà cau tòpi è pâ wâdé ma aupwényunyuâari kà Pwiduee. Â è auinabéaa kà Pwiduee, âna kàra diri. Wàépwi kaa è *Picémara Wâdé!

Cùru Paulo ba na é picémara

^{7-8 hi}Wâgo, âna piticèmuru naa good, jii diri tèpa âboro kà Pwiduee. Êco na [é dau pwabwàti tôo, â] é pitòrigario, ba na go pwi ênawéna kêe, goro è *pimeaaari imudi kêe. Â è wakè good goro pàtamee, ba na go inapàpari è Picémara Wâdé kêe, tà tàpé na càra caa tèpa Juif. Â go ina tàra diri pâ aupwényunyuâari kêe,

^{††}**2:20** Apostolo...péroféta—Còo Éfeso 4.11.

^{‡‡}**2:22** Dernière phrase—é, É wâro na é wâ bèepwiri wâ Pwiduee, goo è Nyuâaê Pwicîri.

^{¶¶}**3:6** Caapwi Ba—Grec: Caapwi naiiri âboro.

^z**2:19** Éfeso 3.6 ^a**2:20** 1 Korénito 3.11 ^b**2:21** 1 Korénito 3.16

^c**2:22** 1 Pétérú 2.5 ^d**3:1-2** Filipi 1.7,13 ^e**3:1-2** Kolosé 1.25

^f**3:3** Éfeso 1.9-10; Kolosé 1.26 ^g**3:6** Éfeso 2.13,16-19

^h**3:7-8** Kolosé 1.25 ⁱ**3:7-8** 1 Korénito 15.9-10

na piédò ma wéna awé na é naa tâjè na jè tâa goo Kériso.

⁹É cùruo pâ, ba na go paari târa diri pâ âboro é pai pwa kée na é paco é auniimiri kée, na ia tàbinyiri gée na autapoo goo, na ia é tòpò diri pâ muru. ¹⁰Â [paari mwara] tà diri tèpa pitûâ ma pàtamee, naa gopaérenao ma nidò *napwéretòtù, pâ, po dau maina é autâmogòrimuru kée, wàé Pwiduée, na wâru pai pwa goo. Ba rà o còo [pai caapwi kà tèpa Juif, ma wà pàra tàpé, naa na] é wâra pwapwicîri kée^{§§}.

¹¹Diri pâ pwiibà, âna é jèe nye niimiri, gée na autapoo goo, pâ na ée mwa pwa. Â é paco, goo wà Kériso lésu, Pwi Ukai kâjè.

¹²Wàijè, âna jè tâa goo Kériso, â jè cèikî naa gooé. Â gée goo kaa pwiri, âna pwa tàrù kâjè, ma jè medari Pwiduée, ma jè tâa jaaé. Â câjè caa piwâ [â càcaa wâgotâjè].

¹³Â êkaa, na go ina tàwà pâ, na guwà cibwaa pidumapié, goro é pai tâa na aré kòo, ba kàwà. Ba gée goo kaa é pai tâa na aré kòo, [âna pima maina too é cèikî kàwà]. Â o naa tàwà ma guwà tâa jaa Pwiduée na é pai maina ma muugère kée*!

Dau maina pimeaari kà Kériso ba kâjè

¹⁴Go tùu jùruo ara Pwiduée Caa, [na go pinünüma naa] goo pwiri.

¹⁵Ba wàé pwi Caa kà diri tàpé na rà wânidò napwéretòtù, ma wâni gòropuu. Â é nama jè cau tèpa âboro na jè caapwi Ba[†]. ¹⁶É dau maina ma muugère, â dau wâru pâ wâdé ma aupwényunyuaari kée. Â go ilari jiié, pâ, ée mwa dau pagòowà, goro é Nyuâaé Pwicîri kée, ba na cimwü é pwâranümawà.

¹⁷Wâdé na é tâa na pwâranümawà wà Kériso, gée goro é cèikî kàwà! Wâdé na [guwà pwacèwii é upwâra na gòo, na] é wàé, âna wâgòro, naa na pimeaari kée.

¹⁸Â, na wàrapwiri, na wâguwà, ma diri pàra tèpa âboro kà Pwiduée, âna guwà tâmogòori bwàti pâ, é pimeaari kà Kériso, âna po dau maina awé[‡]. ¹⁹Ba é piwéna jii é autâmogòori kâjè tèpa âboro. Â wâdé na é dipitiri é wâro kàwà wà Pwiduée, goro é pai tâbawée kée.

²⁰É wakè gooje wà Pwiduée, goro é pàtamee na dau maina. Â pâri ma é pwa é pâ muru naa gooje, na dau maina awé, jii é pwina jè niimiri pâ, jè ilari jiié.

²¹Wàijè é wâra pwapwicîri kée, na jè tâa goo Kériso lésu, âna wâdé na jè pwamainae taaci dâra gòiri awé! Amen! Wâdé na wàrapwiri!

^{§§}**3:10** Ba rà o còo...é wâra pwapwicîri kée—é, Rà o mwa tâmogòori pwiri, gée goro é pai picémara é Picémara Wâdé kâra wâra pwapwicîri. Grec: Gée goro é wâra pwapwicîri.

***3:13** Dernière phrase—Grec: Ba wàrapwiri é pai maina ma muugère kàwà.

[†]**3:15** Â é nama jè cau tèpa âboro na jè caapwi Ba—Grec: É pitunee târa pâ jèpa wâao.

[‡]**3:18** Po dau maina awé—Grec: Large, long, haut et profond.

3:12 Ioane 14.6; Roma 5.2 **3:17** Ioane 14.23; Kolosé 1.23, 2.7

pai wâro kâjè naa na picaatâa na bwaa âmuê

(Naporomee 4-6)

4¹Go tâa na karapuu, ba go piênawéna kà Pwi Ukai. Â go tacoo goowà, ma [guwà niimiri diri é pwina é pwa ba kàwà wà Pwiduee, â] guwà wârori é wâro na wâdé tée. Ba é todàwà, ba na guwà tèpa âboro kée. ²^mWâdé na guwà ciburà ipakîriwà, ma moo, ma pidàpwicâariwà. Wâdé na guwà ciburà pimeariwà, â guwà picâri naa goowà. ³ⁿBa é caajuriwà é Nyuâaê Pwicîri. Â wâdé na guwà ciburà wâro na é pinaanapô, ba na guwà tà caapwi.

Jè caapwi naijè ma Kériso

⁴Nye caapwi co naiiri âboro. Nye caapwi co é Nyuâaê Pwicîri. Â nye caapwi co câmajè na jè tapacîri[¶], géé na càuru pai todàjè. ⁵Nye caapwi co Pwi Ukai kâjè, nye caapwi co é cèikî, ma caapwi co *piupwaa[§]. ⁶^oNye caapwi co Pwiduee, Pwi Caa kâjè diri^{**}. Wàé na é pitûâ kâra diri,

wàé na é wakè na diri, â é wâna diri. ⁷^pÂjupâra pâ wà Kériso, âna é jèpa naa tâjè, naa goro piticèmuru naa goo, pâ jèpa âraimeai na pi-ité. ⁸^qBa jèè wii naa na *Tii Pwicîri pâ:

É too naa na ére na wâdòiti.

Â é popa pâ wiâê tàpé na ia rà cicaraé, tàpé na ia é piétò jirà.

Â é naa âraimeai tà tèpa âboro. Psaume 68.19

⁹^rDà pai ina wèè pâ: É too naa na ére na wâdòiti? Pai ina wèè pâ, béaa kâra é pai too kée, âna é boo naa na ére na dau wâgòro kâra gòropuu^{††} wà Kériso. ¹⁰Â wà Pwina é boo, âna wàé kaa wà Pwina é too naa na ére na wâdòiti naa *napwéretòotù, ba na é pwi ukai kâra diri pâ muru. Â pimaina pâ é pitûâ kée^{‡‡} naa gò diri pâ muru, na ia é tapoo wà Pwiduee.

¹¹^s[Dà pai ina wèè pâ: É naa âraimeai tà tèpa âboro?] Wà Kériso, âna é jèpa pâdi tà tèpa âboro kée é jèpa wakè na rà pwa^{¶¶}. [Wàèni pàra pwi]:

Tèpa apostolo (tàpé na rà jèè côoê, ma picémara popai kée);

[¶]**4:4** Dernière phrase—Grec: Nye caapwi co é auwâari (espérance). Espérance, âna é pwina dau wâdé na jè tapacîri naa na pidàpwicâari, géé goo é cèikî kâjè naa goo wà Iésu Kériso.

[§]**4:5** Caapwi co piupwaa—Wiâna wâru pâ pai pwa goo piupwaa, â nye caapwi co pai ina wèè, âna câmu kée, ba na jè inapàpari pâ, jè tèpa âboro kà Kériso co.

^{**}**4:6** Caa kâjè diri—é, Caa kâra diri pâ muru.

^{††}**4:9** É boo... é, É boo naaniboo gòropuu. Rà niimiri wà tèpa Juif pâ, wà tèpa bà, âna rà tâa na pé pwêe na dau wâgòro, na nee pâ: Oolaa ('Abîme'). Coo Auinapàpari naporomee 9.

^{‡‡}**4:10** Pimaina pâ é pitûâ kée... é, É dipitiri diri pâ muru, é, É nama tâbawêe diri pâ muru.

^{¶¶}**4:11** Ê jèpa wakè na rà pwa—é, Ê jèpa âraimeai.

¹**4:1** Kolosé 1.10 ^m**4:2** Kolosé 3.12-13 ⁿ**4:3** Kolosé 3.14-15

^o**4:6** 1 Korénito 12.6 ^p**4:7** Roma 12.3,6 ^q**4:8** Psaume 68.19

^r**4:9** Ioane 3.13 ^s**4:11** 1 Korénito 12.28

Tèpa péroféta (tàpé na rà tòpi, naa na nyuâa, è popai kà Pwidueé, â rà mwa pame tâjè);

Tèpa évangéliste (tàpé na rà picémara pâ è Picémara Wâdé);

Tàpé na rà wéaari ma pacâmuri tèpa cèikî.

¹² É naa tàrà è pâ âraimeai^{ss} bèep-wiri, ba na rà o mwa caa pagòo diri tèpa âboro kà Pwidueé, ma piè-nawéna kàrà còwâ. Â, na wàrapwiri, â o pimaina dò è wâra pwapwicîri, è naii Kériso. ¹³ Â jè o caajurijè, naa na cèikî, â o caapwi è pai tâmogòori kâjè wà *Pwina naî Pwidueé. Â jè o cau cimwü, pwacèwii Kériso, â jè o cau tâbawêe, pwacèwiié.

Wâdé na jè cimwü naa goo Kériso

¹⁴ Na o wàrapwiri, â o câjè mwa caa pwacèwii pâ nari èpo [naa na cèikî. Ba nabàni, âna càra caa pâji cimwü wà pàrà tàpé gée goojè. Rà] pwacèwii è wànga na ticè poé*, na pòtò gòro è wià ma pwéretòtù. Ba rà dau tère è pâ popai kà tàpé na rà me, nau picàù dàra, ba na rà pa-imwürrà.

¹⁵ ^uBwa, jè cibwaa wàrapwiri. Wâdé na jè ciburà wâro na è âjupâra[†] goro è pimeaari. Â jè o pâ nau pwacèwii Kériso, naa na diri è pwina jè pwa.

Wàé na é pwi ukai [kâra è wâra pwapwicîri kée] pwacèwii è pûru

âboro. ¹⁶ Wàé na é pitûâ ma wéaari diri pâ ére gée goro naiié, ba na rà caapwi. É pa-ijarà, ma pitu tàrà, ba na rà pimeaarirà[‡]. Â rà jèpa wakè bwàti. Êkaa na é pimaina too è naiié, â é cimwü naa na è pimeaari.

Wâro kâjè na bwaa âmué

¹⁷ ^vGo tacoo goowà, naa na nee Pwi Ukai, pâ, na guwà nabwé na guwà wâro pwacèwii tàpé na càra caa tâmogòori Pwidueé, tàpé na ticè nûmarà. ¹⁸ Bàutè è aunünüma kàrà, ba gòo pûrurà, â tàutàrà na rà pitère dà Pwidueé. Êkaa na [rà pitanami] â tiàù goorà è *âji wâro na é naa wà Pwidueé. ¹⁹ Càra mu caa picàdàrù è pwina wâdé jii è pwina èpà. Â rà pipanuârà, ba na rà wâro imudi. Â, na rà pwa pâ na jèpapara tûa na miiri, â càra caa kamu goo.

²⁰ Càcaa wàrapwiri è wâro kâjè wià Kériso na guwà picòo. ²¹ Ba guwà tère è popai goo Kériso, â guwà tâmogòori pâ tâa gooé è âjupâra. Ba guwà tèpa âboro kée.

²² ^wÊkaa na wàrapwiri, na guwà cibwaa wârori è wâro na èpà, na ia guwà wârori béaa. Guwà tètâjii diri è pâ tûa ma càra na miiri.

Ba béaa, âna guwà pipanuâwà tàrà è auniimiri ma câbawâdé kàwà na èpà, na rà pa-imwürrà ma tanooriwà. ²³ ^xGuwà tòotéri è pwâranümawà, ma è auniimiri

^{ss}**4:12** Âraimeai—Nii bau autâmogòorimuru tàrà wakè kà Pwidueé. (Còo **note** goo 1 Korénito 12.4.)

***4:14** Poé (é, pòé)—Gouvernail. Ârawànga.

[†]**4:15** Wâro na è âjupâra—é, Ina è âjupâra.

[‡]**4:16** 2e phrase—Grec: Caajurirà goro pâ aupitòobàra (jointures) na naa tàrà.

[†]**4:13** Kolosé 1.28 ^u**4:15** Kolosé 1.18, 2.19

^v**4:17** Roma 1.21; 1 Pétérù 1.14 ^w**4:22** Roma 8.13; Kolosé 3.9

^x**4:23** Roma 12.2

kàwà, ma é càrawà[¶], ²⁴yba na guwà tèpa âboro na bwaa âmué é wâro kàwà. Â guwà o pwacèwii tèpa âboro na rà tòpwùtù é ârabwée na tòri, â rà coona é ârabwée na bwaa âmué.

Ba ûna é tòpòwà wà Pwiduée[§], â câbawâdé kée na guwà pwacèwiié, ba na guwà wâro naa âjupâra. Êkaa na wâdé na pâ tâû kàwà, âna *tàrù ma pitòimiri.

Jè tòotéri càrajè na èpà

²⁵zGuwà nabwé na guwà pwâ. Â guwà ina é pwina âjupâra tà tèpa [cèikî] béewà. Ba wàijè diri, âna jè caapwi [wâra pwapwicîri] pwacèwii pâ ére gée goro caapwi naiiri âboro.

²⁶aWiàna guwà iputàmu ma pwi jèpwi, â guwà cibwaa pipwa tàwà na èpà. Guwà naaco é pwâra putàmu goowà, béaa kêra é pai duu kêra é tòotù. ²⁷Ba guwà cibwaa panuâ *Caatana [ma é tacaiwà ba na guwà pwa na èpà].

²⁸Wiàna guwà tèpa mura, â wâdé na guwà coo. Â guwà wakè ba gòo, ba na pwa mwani kàwà, ba na guwà wâri é pwina tiàù jiiwà, ma naa tà tàpé na ticè tàra.

²⁹bGuwà nabwé na guwà ina pâ popai na miiri, [ma pwa na èpà tà pàra tàpé]. Â guwà ina pâ popai na wâdé, ba na pitu tàra ma pagdòrà.

³⁰cGuwà nabwé na guwà nama é pikîri é Nyuâaê Pwicîri [goo é pwina

guwà pwa]. Ba é Nyuâaê Pwicîri, âna pwi câmu na é naagée naa goowà wà Pwiduée, ba na paari pâ, [guwà tèpa âboro kée. Â pwi câmu pâ, wà Pwiduée, âna] ée mwa tipiwà bamwara jii é pâ èpà kàwà, na Tòotù kée.

³¹dGuwà cibwaa tubaèpà tà pàra tàpé, ma pi-inarà ba èpà. Guwà cibwaa wéaari naa na pwâranümawà é pâ èpà na rà pwa tàwà. Guwà cibwaa iputàmu, ma piokée. Â guwà cibwaa pitànyiriwà.

³²eWâdé na guwà pwa na wâdé tà pàra tàpé. Â guwà paari tàra é pimeaari na wâna pwâranümawà. Â guwà pipwanauriwà, pwacèwii na é jèe pwanauriwà wà Pwiduée, gée goo Kériso.

Wâdé na jè wârori wâro kà tèpa âji naî Pwiduée

5^fGuwà tèpa naî Pwiduée, na dau wânümee tàwà. Â wâdé na guwà pwacèwiié. ²gWâdé na guwà tèpa meaari pàra tàpé. Ba é mearijè wà Kériso, â é panuâ é wâro kée, ba na *ârapwaailò ba kâjè, na dau wâdé tà Pwiduée**.

³Guwà cibwaa [niimiri còwâ pâ, na guwà] ipuu imudi ma pàra pwi. Â guwà cibwaa pwa é pâ muru na po miiri goro naiiwà. Guwà cibwaa imudàra ma wâru tàwà é pâ muru ni gòropuu. Ba guwà tèpa âboro kà Pwiduée. Â càcaa nümoo na go

¶4:23 É, Guwà nama tòotéri é auniimiri kàwà goro é Nyuâaê Pwicîri.

§4:24 Ba ûna é tòpòwà wà Pwiduée—é, Ba ûna é tòpò {é âmu wâro kàwà} bèepwiri.

****5:2** Na dau wâdé tà Pwiduée—Grec: Na pwacèwii é ûrea na dau wâdé.

y4:24 Genèse 1.26; Kolosé 3.10 **z4:25** Zakarie 8.16; Kolosé 3.8-9

a4:26 Psaume 4.4; Jacques 1.19-20 **b4:29** Kolosé 4.6

c4:30 Ésaïe 63.10; Éfeso 1.13-14; 1 Tésalonika 5.19

d4:31 Kolosé 3.8 **e4:32** Mataio 6.14, 18.22-35; Kolosé 3.12-13

f5:1 Mataio 5.48 **g5:2** Exode 29.18; Hébéru 10.10

têre pâ, rà ina tèpa âboro pâ guwà wàrapwiri.

⁴Guwà cibwaa ina pâ popai na èpà ma miiri, na càcaa pâri ma guwà ina. Guwà cibwaa ina imudi pâ muru na jè papwicîri. Â guwà cibwaa èauri è pâ jèkutà èpà, pwacèwii tàpé na ticè nūmarà. Bwa, wâdé na guwà ipwaolè tà Pwiduee.

^{5h}Wâdé na guwà tâmogòori pâ: O nye ticè autâa na *Mwaciri kà Pwiduee ma Kériso, kà tàpé na rà ipuu imudi, ma tàpé na rà pwa è pâ muru na miiri goro naiirà, ma tàpé na rà ciburà imudàra è pâ muru ni gòropuu. Ba è pwiibà, âna é pwacèwii na rà ipwamaina è pâ duée imudi.

Jè wâro na pwéelaa

⁶ⁱRà ina wà pàra tàpé pâ, nye ticè èpà goo è pâ tûâ bèepwiri. Êco na rà pwâ, â guwà cibwaa nama rà pa-imwūruwà. Ba é putàmu wà Pwiduee goo tàpé na càra caa pitère dèe, â ée mwa pitèirà ma naa wârimuru tàrà^{††}. ⁷Â guwà cibwaa pwadéi tèpa âboro na rà wàrapwiri!

^{8j}Béaa, âna guwà tàpé na guwà tâa na è bàutè. Â nabà, âna guwà tâa na pwéelaa, ba guwà tâa goo Pwi Ukai. Êkaa na wâdé na è càrawà, âna càra tàpé na rà tâa na è pwéelaa— ⁹wâna è wâro na

é pwényuâa, ma *tàrù, ma âjupâra.

¹⁰Wâdé na guwà ciburà imudàra è pâ pwina wâdé tà Pwi Ukai.

¹¹⁻¹²Guwà cibwaa pwaduwa kà tàpé na rà wakè na bàutè, ba ticè pwâra wakè kàra, na wâdé. Na jè po niimiri co è tûâ kàra, â jè jèe miirirà. Guwà cicara diri pâ pwi bèepwiri. Â guwà pa pâ, naa na pwéelaa, diri è pwina èpà. ^{13-14 kl}Ba è pwéelaa, âna é paari è âji pai pwa goo diri pâ muru, wiàna wâdé, é wiàna èpà^{††}. Êkaa na jè ina pâ:

«Gà tàcî, co pwi a puu!

Cimadò gée na aubà.

Wà Kériso na é pame

naa googà è pwéelaa.»

Jè wakèri bwàti pàara na naa tâjè

^{15 m}Guwà ipwacôoco è pai wâro kàwà. Guwà ipwacèwii tàpé na pitòimiri è wâro kàra, â càcaa tàpé na ticè nūmarà. ¹⁶Â guwà wakèri bwàti è pâ pàara na naa tàwà, [ba na guwà pwa na wâdé]. Ba wâru pâ èpà na pàara napô nabà. ¹⁷Êkaa na guwà cibwaa wâro imudi, â guwà imudàra è pwina wâdé tà Pwi Ukai^{††}.

Jè wâro wiâ Nyuâaè Pwicîri

^{18 n}Guwà cibwaa ipwirié goro dipâa, ba o péa tubaèpà tàwà. Wâdé na é nye dipitiriwà taaci

^{††}**5:6** Grec: Guwà cibwaa nama é ipa-imwūruwà wà pwi jè âboro, goro pâ popai na ticè éreé. Ba nye gée goo kaa pwiri, na é pwâra putàmu kà Pwiduee, âna é tâa gò tàpé na rà cicaraé.

^{††}**5:13-14** ^{1re} phrase—Grec: Ê pwina jè còo naa na è pwéelaa, âna pâ nau pwéelaa.

^{††}**5:17** Grec: Êkaa na guwà cibwaa nama ticè nūmawà; â wâdé na guwà tâmogòori è câbawâdé kà Pwiduee.

^h**5:5** 1 Korénito 6.9-10; Kolosé 3.5 ⁱ**5:6** Roma 1.18; Kolosé 2.4,8

^j**5:8** Ioane 12.36; Éfeso 2.13; Kolosé 1.13; 1 Péteru 2.9

^k**5:13-14** Ioane 3.20-21 ^l**5:13-14** Ésaïe 26.19, 60.1; Roma 13.11

^m**5:15** Kolosé 4.5 ⁿ**5:18** Luka 21.34

ê Nyuâaê Pwicîri. ¹⁹oÂ guwà pipagòowà goro pâ nyabi—pâ *salamo, ma pâ cantique, ma pâ nyabi na é naa tàwà ê Nyuâaê Pwicîri. Â, na guwà nyabi, â guwà pwamaina Pwi Ukai gée na âji pwâranûmawà. ²⁰pWâdé na guwà ciburà pwaolé tà Pwiduée Caa, naa na nee Iésu Kériso Pwi Ukai kâjè, na é pitûa naa gòro diri pâ muru.

Tèpa pwârawà na rà cèikî

²¹qGuwà papwicîri wà Kériso, â guwà ipakîriwà naa goo wà tèpa cèikî béewà.

Du duadà —Tô ilàri

²²rWà tô ilàri, âna wâdé na é ipakîriê naa goo pwi éaé, pwacèwii pai ipakîriê naa goo wà Pwi Ukai. ²³sBa wà pwi paao, âna é pwi a pitûa kà tô wâdèe, pwacèwii na wà Kériso, âna é pwi a pitûa kâra é wâra pwapwicîri, na é pwacèwii é naiié. Â wâé na é *pwi a pa-uddé.

²⁴Ê wâra pwapwicîri, âna é ipakîriê naa goo wà Kériso, êkaa na wâdé na wà tô ilàri, âna é ipakîriê naa goo wà pwi éaé naa na diri pâ muru.

Du duadà —Pwi paao

²⁵tNapwa naa goo pwi paao, âna wâdé na é meaari tô wâdèe, pwacèwii na wà Kériso, âna é meaari é wâra pwapwicîri kêe. Ba é panuâ wâro kêe ba kêe, ²⁶uâ é naaé

tà Pwiduée, ba naa kêe. Â é nuwaé goro jawé, ma é popai^{ss}, ²⁷vba na é dau pwényuâa ma tâbawêe, ma ticè tòpwiçâ ma èpâra ma ipwatari, ma ticè èpà wâgooé, [pwacèwii tô ilàri dopwa na ru mwa piéa ma wâé].

²⁸Ipaiwà naa goo pwi paao. Ba wâdé na é meaari tô wâdèe, pwacèwii pai meaari kêe é naiié. Ba wà pwina é meaari tô wâdèe, âna é pimeaaarié còwâ. ²⁹Ba nye ticè âboro na é pièpàri còwâ é naiié. Bwa, é pa-ijaé, ma wéaaarié bwàti, pwacèwii pai pwa kà Kériso, ba kâra [é naiié] é wâra pwapwicîri kêe.

³⁰[Jè tâmogòori pwiri] ba wàijè, âna jè naiié. ³¹wJèe wii naa na *Tii Pwicîri pâ: É panuâ é du nyaa ma caa kêe wà pwi paao, ba na ru pitâa ma wà tô wâdèe. Â, na wàrapwiri, â wàilu, âna ru pâ nau caapwi. Genèse 2.24

³²xÊ popai bèepwiri, âna tâgòro, ba go niimiri pâ, ucina goro [pai pitànaima kà] Kériso ma é wâra pwapwicîri kêe.

³³Târa tubanabwé, [â go ina mwara pâ]: Wà pwi paao, âna wâdé na é meaari é tô wâdèe, pwacèwii pai pimeaaarié còwâ kêe. Â wà tô ilàri, âna wâdé na é papwicîri pwi éaé.

Pâ èpo ma du nyaa ma caa kâra

6 ^yWâguwà tèpa èpo, âna wâdé na guwà pitêre dà du nyaa ma

^{ss}**5:26** Â é nuwaé goro jawé, ma é popai—Piupwaa. Ê popai bèepwiri, âna pwiri é Picémara Wâdé. Ê, pwiri pâ popai na ina na rà piupwaa wà tèpa cèikî, é, pâ popai kà pwi apiéa tà tô wâdèe.

^o**5:19** Kolosé 3.16 ^p**5:20** Kolosé 3.17 ^q**5:21** 1 Pétérú 5.5

^r**5:22** Kolosé 3.18; 1 Pétérú 3.1 ^s**5:23** 1 Korénito 11.3; Éfeso 1.22

^t**5:25** Kolosé 3.19; 1 Pétérú 3.7 ^u**5:26** Tito 3.5

^v**5:27** 2 Korénito 11.2; Kolosé 1.22 ^w**5:31** Mataio 19.5

^x**5:32** Auinapàpari 19.7 ^y**6:1** Kolosé 3.20

caa kàwà. Wàépwi napârawà, {ba guwà tèpa âboro kà Pwi Ukai}. ² Ba [jèe wii naa na *Tii Pwicîri pâ]: Gà papwicîri du nyaa ma caa'gà. Exode 20.12 Êpwiri, âna pitûâ kà Pwiduee na pâbéaa. Â wàéni é aupwényunyûari na é ina pâ ée mwa naa [tà tàpé na rà pitère dàra é naèà bèepwiri]: ³ Â é wâro'gà naani gòropuu, âna o gòri ma wâdé. Exode 20.12

⁴ aWâguwà tèpa caa kâra èpo*, guwà cibwaa nama rà putàmù tèpa èpo kàwà. Â wâdé na guwà pipièrù bwàti goorà, â guwà patùrarà ma pacâmurirà. [Ba wàépwi napâra pwi a cèikî] naa goo Pwi Ukai.

Tèpa ênawéna ma tèpa pitûâ kàra

⁵ bWâguwà tàpé na guwà tèpa *ênawéna kîri kà pàra tàpé, âna wâdé na guwà pitère dà tèpa pitûâ kàwà naani gòropuu. Â guwà dau papwicîrirà, â guwà piênawéna kàra bwàti, géé na âji pwâranümawà, pwacèwii pai piênawéna kàwà tà Kériso.

⁶⁻⁷ [Guwà wakè bwàti, ba na rà ipwàdéé goowà, naa na diri pâ pàara.] Â càcaa na pâ pàara co, na rà côowà na. Â guwà niimiri pâ, guwà wakè ba kà Pwi Ukai, â càcaa ba kà tèpa âboro. Ba guwà tèpa ênawéna kà Kériso, â napârawà na guwà pwa é câbawâdé kà Pwiduee, géé na diri pwâranümawà.

⁸ cBa wâdé na guwà tâmogòori pâ, wà Pwi Ukai, âna ée mwa jèpa naa tâjè câmajè, goro é pwina wâdé na jè jèpa pwa. Ipaiwà wiàna jè tèpa ênawéna kîri kà pàra tàpé, é, wiàna jè tèpa âboro na pwa tàrù kâjè[†].

⁹ dWàrapwiri naa goowà mwara, co tèpa pitûâ. Wâdé na guwà papwicîri tèpa ênawéna kîri kàwà, ma pwa na wâdé tàra. Â guwà cibwaa pwa kûu tàra. Ba caapwi pwi a pitûâ kàwà diri, naa *napwéretòotù, â câé caa pwi a pwaké goro âboro.

Neemuru paa kâjè

¹⁰ Go tubanabwé naa goo pai ina wèe pâ: Wâdé na guwà gòo goro é pàtâma Pwi Ukai, ma nii kèe na dau maina. ¹¹ eGuwà popa diri é neemuru paa, na é naa tàwà wà Pwiduee. Â o pâri ma guwà cicara é pâ tûâ na èpà kà Pwi âboro èpà, wà *Caatana.

¹² fBa câjè caa pipaa dà tèpa âboro. Jè pipaa dà tèpa pitûâ kà tèpa duée ma u, [na câjè caa côorà goro du âraporomeejè]. Ûu, jè pipaa dà tèpa ukai gopaérenao, na maina pàtamarà, na rà pitûâ naa gò é gòropuu bëeni, na é tâa na bàutê.

¹³⁻¹⁴ gÊkaa na go ina tàwà pâ: Guwà popa diri é neemuru paa na é naa tàwà wà Pwiduee. Ba na, o pâri ma guwà cimwü, na pâ pàara na tèepaa mariwà é èpà. Ûna jèe

* **6:4** Tèpa caa kâra èpo—é, Pa nyaa ma caa kâra èpo.

† **6:8** 2e phrase—Esclave ou libre.

² **6:2** Exode 20.12 ^a **6:4** Psaume 78.4; Proverbes 22.6; Kolosé 3.21

^b **6:5** Kolosé 3.22-23; Tito 2.9-10; 1 Pétérù 2.18

^c **6:8** 2 Korénito 5.10; Kolosé 3.24-25 ^d **6:9** Roma 2.11; Kolosé 4.1

^e **6:11** Roma 13.12; 2 Korénito 10.4 ^f **6:12** 1 Pétérù 5.8-9

^g **6:13-14** Ésaïe 11.5, 59.17; 1 Tésalonika 5.8

nabwé ê pipaa, â guwà o piétò. Wàéni[†] ê neemuru paa kâjè: Karapuu kâjè—ê âjupâra kà Pwiduee;

Ârabwée paò târa nawâajè—ê wâro na *târù na araé;

¹⁵^hDu wâraâjè—ê pai ciburà picémara kâjè ê *Picémara Wâdé na é pame ê pinaanapô;

¹⁶Upwâra bécâgòtù kâjè[¶]—ê cèikî kâjè naa goo Pwiduee, na diri pâ ére. (Â jè pa, ba na jè câtâmwara ê doromara ânye, goro ê da, na é tò wà Pwi âboro èpà);

¹⁷ⁱBwe bépamuru pûrujè—ê wâro na é naa tâjè wà Pwiduee, ûna é pa-udòjè[§];

Tâuwa kâjè na é naa tâjè ê Nyuââ Pwicîri—ê popai kà Pwiduee.

¹⁸^jGuwà ciburà pwapwicîri [na diri pâ ére] ma na diri pâ pàara, wiâra ê pitûâ na é naa tàwà ê Nyuââ Pwicîri. Â guwà ciburà tàcî, â guwà ciburà pidàpwicâariwà, naa goro ê pwâra pwapwicîri kàwà, ba kà diri tèpa âboro kà Pwiduee.

¹⁹⁻²⁰^{kl}Guwà pwapwicîri ba kôo, ba na é naa tôo ê popai wà Pwiduee.

Ba é cùruo, ba na go inapàpari târa diri pâ âboro ê Picémara Wâdé, na ia càra caa tâmogòori béaa. Â nye gée goo kaa ê pai inapàpari kôo ê Picémara Wâdé bèepwiri na tò-o goro itùpaò naani na karapuu. Êkaa na guwà pwapwicîri, ba na o câgo caa piwâ na go tà ciburà patùra tèpa âboro [goo wà Kériso].

Ipwabwàcu kà Paulo

²¹⁻²²^mGo cùru paé dariwà wà Ty-chique, ba na é piwiâ tàwà ê jèkutâ good, ma pagòowà. Wà pwiibà, âna é pwi âji béeejè, ma pwi ênawéna na é dau pitère dà Pwi Ukai, na bu piwakè naima ma wàé.

²³Wâdé na wà Pwiduee Caa kâjè, ma wà Pwi Ukai Iésu Kériso, âna ru naa tàwà, diri tèpa cèikî béebu, ê pinaanapô, ma pimeaari. Ma ru pitu tàwà, ma guwà cèikî ba gòo naa gooru. ²⁴Go ilari jii Pwiduee pâ, na é *pwényunyuâari goro ê *pimeaari imudi kée, wà diri tàpé na rà cimwû naa na pimeaari kàra, ba kà Pwi Ukai Iésu Kériso.

[†]**6:13-14** Wàéni... Grec: Guwà popa... Ipaiwà naa goo diri pâ na jèpapara neemuru paa, naa na nee tii 13-17.

[¶]**6:16** Upwâra bécâgòtù—Bouclier.

[§]**6:17** Ê wâro na é naa tâjè wà Pwiduee, ûna é pa-udòjè—Grec: Ê pai pa-udòjè.

^h**6:15** Roma 10.15 ⁱ**6:17** Hébéru 4.12 ^j**6:18** Luka 18.1; Kolosé 4.2; 1 Tésalonika 5.17 ^k**6:19-20** Kolosé 4.3-4; 2 Tésalonika 3.1

^l**6:19-20** 2 Korénito 5.20; Philémon 1.9

^m**6:21-22** Apostolo 20.4; Kolosé 4.7-8; 2 Timotéo 4.12

Tii kà Paulo

tà tàpé

Filipi

Bétapoo popai

Wàilàapà na wii tii bèeni?

Wà Paulo, pwi *apostolo. Â é tâa jaaé wà Timotéo.

É wii wiidà?

Nabibiu kâra *naja 60 ma 62, na pai tapoo tâa kà Paulo na kara-puu wâ *Roma (Apostolo 28.30-31). Na pwi pàara bèepwiri, âna é wii mwara tii tà Philémon, ma tii tà tàpé Éféso ma tàpé Kolosé.

É wii tâi?

Tà tèpa cèikî wâna ville Filipi, ma wà tèpa pitûâ kàra. É wii tàra wà Paulo 12 naja gée na càuru na é mara picémara tàra é *Picémara Wâdé.

Cina é wii?

Dau wânüma Paulo goo tàpé Filipi (1.8), â é wii, ba na é ina pimeaari kée ba kàra, ma naa tàra jèkutâ gooé. É pwaolé tàra goro é âraimeai na rà naa tée (4.10-15). É pagòorà ba na rà cimwü naa na é cèikî kàra, â na rà piwakè naima naa na caapwi pwâranüma (1.27). Â é ina tàra pâ, na rà nye tà ipwàdée taaci, na rà tà tâa goo wà Pwi Ukai (4.4).

Dà ère é tii bèeni?

É tii bèeni, âna ina gooé pâ 'Tii goro ipwàdée', ba wà Paulo, âna é pwa wâru wii ipwàdée. É âji ipwàdée, âna càcaa me gée goo pâ muru na wâgòroigé jiijè na tèepaa darijè. É me gée goo é pinaanapô kà Pwiduée na tâa na pwâranü-majè, gée goro pai tâa kâjè goo lésu Kériso.

Ba jè côo naa na wâro kà Paulo pâ, é pwi a dau tâa na aré ma tòina goo wà Kériso. É wii gée na karapuu wâ Roma, â câé caa pâji tâmogòori cè tûâ gooé, ba pwiri o pwâra bà (1.7; 2.17,23). Wâru tàpé na rà èpàrié ma cicaraé (3.2), â rà pwâco tèpa cèikî na rà pitu tée (2.20,21).

Éco na é nye tà ipwàdée taaci wà Paulo, â é tòpi é pwina tèepaa mariê, na diri pâ ére, ma na diri é pâ pàara. É ina pâ «Cau pâriô diri pâ pwi bèepwiri, gée goo Kériso, na é pagòo-o.» (4.13)

É wii mwara wà Paulo pâ, é pwina é dau âjimuru, âna pai tâmogòori kâjè lésu Kériso, Pwi Ukai kâjè. Diri é pàra muru, âna nye piticémuru naa goo, jii pwiri (3.8).

Wâdé na jè ipwacèwii lésu na diri pâ muru. Wà lésu, âna é ipakîriê, â é ipanuâê, ba na é bà ba kâjè naa goro *satauro. Â wâdé na jè ipanuâjè ma piênawéna kâjè jècaa naa na ipakîri, pwacèwiié.

Pai pitàgoo tii tà tàpé Filipi

Ipwabwàcu ma ipwaolé (1.1-11)

É pipâra pâ é Picémara Wâdé (1.12-18)

Wâro kà Paulo ba kà Kériso (1.19-26)

Aupitûâri kà Paulo tà tàpé Filipi (1.27-2.18)

Popai goo Timotéo ma Épafrodite (2.19-30)

Âjimuru âna, na jè tâmogòori Kériso (3.1-21)

Pàra autûâri kà Paulo ma ipicijii (4.1-23)

Ipwabwàcu

1ⁿWâgo** Paulo, na pwa tii. Tàgère wàibu, ma wà Timotéo, ba bu tupédu ênawéna kà *Kériso lésu. Go wii tàwà, wâguwà tèpa âboro kà Pwidueé, na guwà tâa Filipi, ma wà tèpa pitûâ ma tèpa dikona. Guwà tèpa âboro kà Pwidueé, ba guwà tâa goo wà Kériso lésu.

²Wâdé na tà tàwà è *pimeaari imudi ma pinaanapô, na me gée goo Pwidueé kâjè ma Pwi Ukai lésu Kériso. Cidòri nyuâawà!

É pwaolé tà Pwidueé wà Paulo

³Na diri è pàara na go niimiriwà na, âna go pwaolé tà Pwidueé goowà. ⁴Â go nye taaci ipwàdéé, naa na pai pwapwicîri kôo ba kàwà. ⁵Ba guwà pitu tôo, naa goo è pai inapàpari è *Picémara Wâdé, tapoo na guwà cèikî, tiagoro nabà.

⁶Wà Pwidueé, âna é tapoo è wakè na dau wâdé, naa na è pwâranümawà. Â go cèikî ba gòo pâ, ée mwa ciburà wakè goowà, tèepaa naa goro è tòotù, na ée mwa wâjué me còwà wà Kériso lésu.

⁷Dau wânümoo tàwà! Â wàrapwiri è pwâranümoo goowà diri. Ba guwà dau pitu tôo, naa goro wakè, na é naa tôo wà Pwidueé. Â jè jèe cau tòpi naima è *aupwényun-

yuâari kêe, nabàni, na go tâa na karapuu, pwacèwii béaa, [na càcaa pâji piio].

Na pwi pàara-bà, âna go ipwamuru è Picémara Wâdé. Â go picémara târa pâ âboro, ba na rà dau cèikî naa goo. ⁸Ûu, é nye tâmogòori wà Pwidueé pâ, go ina è âjupâra. Ba go cau meaariwà, pwacèwii pai meaariwà kà Kériso lésu.

⁹Wàéni è pwâra pwapwicîri kôo, ma pwâranümoo ba kàwà—na é pìmaina too è pimeaari kàwà. Wâdé na guwà tâmogòori bwàti [è pwi cèikî bèeni] na tâa goojè. Â wâdé na guwà còo bwàti è pai wâro kàwà.

¹⁰PNa wàrapwiri, â guwà o tâmogòori còo ma wârori è pwina âjimuru. Â è tòotù, na é mwa wâjué còwà na, wà Kériso, âna o nye ticè èpà wâgoowà. Â o nye ticè, na pâri ma pitèiwà goo. ¹¹Â è pwâra wakè kàwà, âna o dau wâdé ma tâbawêe, gée goro na é wâro goowà, wà lésu Kériso. [Â wà tèpa âboro, âna rà] o mwa còo è pai maina ma muugère kà Pwidueé, â rà o ipwamainae.

É pipâra pâ è Picémara Wâdé

¹²Tèpa cèikî béeò, nümoo na guwà tâmogòori pâ, è pai tâa kôo na karapuu, âna [pwa muru na wâdé na. Ba] gée goo kaa pwiri, na é dau pipâra pâ è Picémara Wâdé!

¹³⁻¹⁴qBa wà tèpa coda, na rà wà pwârawà kà pwi kupénoo, ma wà diri pàra tèpa âboro ni, âna rà jèe tâmogòori pâ, go wâna karapuu, gée goo pai piênawéna kôo, ba kà Kériso. Â wâru tèpa cèikî, na é dau pagòorà wà Kériso, ma rà picémara

****1:1** Wâgo—Grec: Wàibu. Wà Paulo na é pwa tii, êco na é paari pâ, caapwi pwâranümaru ma wà Timotéo na é tâa jaaé.

ⁿ**1:1** Apostolo 16.12-40

^o**1:6** 1 Korénito 1.8

^p**1:10** 1 Tésalonika 5.23

^q**1:13-14** Apostolo 28.30

ê popai kêe, â jèe càra mwa caa piwâ ma wâgotàra goo.

¹⁵⁻¹⁷ Ba wâru tàpé na rà picémara wà Kériso, gée na pwâranümarà na wâdé. Ba rà tâmogòori pâ, go tâa na karapuu, gée goo ê pai *paâjupâra kôo ê Picémara Wâdé. Â rà tâmogòori pâ, [wà Pwiduee, na é] naa tîo ê wakè bèeni.

Êco na wà pàra tàpé, âna rà picémara ê popai, gée goro ê pai piboo kàra. Ba nûmarà na rà wénariô. Â pwa na rà nama go tâa na aré, na pàara na go bwaa tâa na karapuu na.

¹⁸ Wiàna rà piênawéna kà Kériso, gée na âji pwâranümarà, é, wiàna rà nye piniimirà co, â piticémuru naa goo. Ba ê nee Kériso, âna nye tà picémara, goo pâ pwina rà pwa. Â go ipwàdéé nabàni, goo pwiri; üu, go nye tà ciburà ipwàdéé!

Wâro kà Paulo ba kà Kériso

^{19r} Go ipwàdéé, ba go tâmogòori pâ, guwà pwapwicîri kôo, [na go tâa ni na karapuu]. Â é dau pitu tîo ê *Nyuâaê Pwicîri kà Kériso, [â é wéaari ê nyuâaô]. Êkaa na, go cèikî pâ, o mwa tipio [gée na karapuu].

²⁰ Dau nûmoo na go [piênawéna bwàti kà Kériso] â na go cibwaa kamu goo ê wakè kôo. Â go wâari pâ, o câgo caa piwâ, na go paari pâ, wà Kériso, âna é dau maina ma muugère—wiàna go wâro, é wiàna go bà. ^{21s} Ba wiàna go wâro, â go wâro co, ba kà Kériso. Â wiàna go bà ba kêe, â nye dau wâdé mwara. ^{22-23t} Ba jèe dau nûmoo na go wâjaa Kériso dàra gòiri awé.

Êco na piwâru pwâranümo. Ba wiàna go nye tà wâro, â pwiri go

nye tà pwa ê wakè na wâdé, ba kêe. ²⁴⁻²⁵ Â o wâdé ba kàwà, na go tâa ni gòropuu, ba o pâri ma go pitu tàwà, ba na o pimaina pâ ê cèikî ma ipwàdéé kàwà. ²⁶ Wàrapwiri, wiàna go medariwà, â guwà o ipwàdéé ma pwamaina Kériso lésu, gée goo ê pwina é pwa ba kôo.

Aupitûari kà Paulo tà tàpé Filipi

Guwà tà cimwü

^{27u} Ê pwina piâjimuru ba kàwà, âna, na guwà wâro wiàra ê Picémara Wâdé kà Kériso. Â wiàna go me nau caiwà, é, wiàna câgo caa me, â go o mwa tère cè jèkutâ goowà na wâdé. Nûmoo na go tère pâ, guwà cimwü naa na é cèikî kàwà, â na guwà piwakè naima naa na caapwi pwâranüma. Ba guwà pwacèwii tèpa ipaa. Wâdé na guwà wakè ba gòo, ba na é imaina pâ ê cèikî kàwà, na é me goro ê Picémara Wâdé.

²⁸ Guwà cibwaa nama wâgotàwà goo tàpé na rà cicarawà. Ba [wiàna guwà gòo, â] rà o côo pâ, o tubatiàurà diri, dàra gòiri awé. Â guwà o tâmogòori pâ, guwà o piétò, â ée mwa pa-udòwà wà Pwiduee, [ma naa tàwà ê *âji wâro jaaé].

^{29v} Ba wàé, na é naa tàwà ê cèikî, naa goo Kériso. Â wàé mwara na é nama guwà tâa na aré, goo wà Kériso, na guwà piênawéna kêe.

³⁰ Ba wâgo mwara, âna go dau tâa na aré ba kêe, nabàni, pwacèwii biu na go tâa jaawà. Â guwà côo pai wakè kôo ba gòo, na go pwamuru [ê Picémara Wâdé]. Â ê wakè bèepwiri, âna cau wakè kâjè diri.

^r1:19 2 Korénito 1.11 ^s1:21 Galatia 2.20 ^t1:22-23 2 Korénito 5.8

^u1:27 Éféso 4.1; 1 Tésalonika 2.12 ^v1:29 Apostolo 16.19-40

Guwà pitêrewà

2 Ê wâro kàwà naa goo Kériso, âna é pagòowà. Â é pimeaari kêe, âna é patâmarù é pwâranû-mawà. Â é Nyuâaê Pwicîri, âna é naanaimariwà ma wàé. Â guwà pimeaariwà, géé na âji pwâranû-mawà. ² Â wiàna wàrapwiri, â go tacoo goowà pâ, na guwà pitêrewà. Wâdé na caapwi pimeaari kàwà, ma caapwi pwâranûmawà, ma caapwi auniimiri kàwà. Â, na guwà wàrapwiri, â o dau maina ipwàdéé kôo.

³ WGuwà cibwaa wakè ma guwà pipaariwà. Â guwà ipakîriwà, ma ipwamaina pàra tàpé. Â guwà cibwaa niimiri pâ, dau pwamuru naa goowà jjiirà. ⁴ XGuwà cibwaa piniimiriwà co, â guwà mudàra cè pwina wâdé, ba kà pàra tàpé.

Guwà ipwacèwii Iésu na é ipakîriê

⁵ Wâdé na guwà ipwacèwii wà Kériso Iésu, naa na aunünûma kàwà, ma càrawà. Ba:

⁶ YRu caapwi wàilu ma Pwiduée, naa na diri é pâ ére.

Â câé caa picipa ma wéaari pai maina kêe.

⁷ ZÉ panuà autâa kêe.

É panuà diri kaa.

É pâ nau pwi âboro kîri.

É pa naiiri âboro.

⁸ aÉ ipakîriê.

É pitêre dà Pwiduée,

tiagoro pai bà,
pai bà naa goro *satauro,
[pwacèwii teepâ,
kà tèpa âboro diri].

⁹ bÂ wà Pwiduée,
âna é pinaaê too.

É naa tée neere âboro,
na dau maina awé.

¹⁰ cBa na, naa na nee Iésu,
âna rà tùu jùrurà, na araé
diri pâ pwina
wânidò *napwéretòotù,
ma wâni gòropuu,
tianiboo na autâa kà tèpa bà^{††}.

¹¹ dÂ rà o cau tomara too pâ:

Wà Iésu Kériso,

âna é Pwi Ukai!

Ba na, pai pwamaina

Pwiduée Caa.

Nabwé!

Guwà îricò naa na bàutê

¹² Ûna go bwaa tâa jaawà, co tèpa âji béeò, â guwà pitêre dòo. Â wâdé na guwà nye tà ciburà pitêre dòo, nabàni na tiàuo jaawà. Guwà dau papwicîri Pwiduée, â guwà piè-nawéna kêe na diri pâ muru, na guwà piwakè naima, ba na tâbawée é wâro kàwà^{††} naa gooé. ¹³ Ba wà Pwiduée, âna é tagéere wakè goowà, â ée mwa pwa ma wâdé tàwà, é câbawâdé kêe. Â ée mwa naa cè nii kàwà, ma guwà pitêre dèe.

^{††} **2:10** Autâa kà tèpa bà—Rà niimiri, wà tèpa Juif pâ, pwa autâa kà tèpa bà, na aranara é gòropuu.

^{††} **2:12** Wâro kàwà—Grec: Pai pa-udòwà. Pai ina wèe ni pâ, é wâro naima kà tèpa cèikî naa na picaatâa.

^w **2:3** Galatia 5.26 ^x **2:4** 1 Korénito 10.24 ^y **2:6** Ioane 1.1–2, 17.5

^z **2:7** Ioane 1.14; 2 Korénito 8.9 ^a **2:8** Hébéru 5.8, 12.2

^b **2:9** Ésaïe 45.23; Apostolo 2.33; Éfeso 1.20–21; Hébéru 1.3–4

^c **2:10** Roma 14.11 ^d **2:11** Roma 10.9

¹⁴[Na, é wâro ma wakè kàwà, âna] guwà cibwaa nama oratàwà^{¶¶}. Â guwà cibwaa pikûuriwà, ¹⁵e^aba na o ticè èpà jaawà, â na o ticè na pâri ma pitèiwà goo. Â guwà o tèpa naî Pwiduée, na guwà tâbawée, na nabibiu kâra pâ âboro gòropuu, na rà tèpa pwà, ma tèpa âboro èpà. Ba guwà o pwacèwii pâ îricò, na té na bàutê^{§§}, ¹⁶na guwà pa pàdarirà é popai târa *âji wâro*.

Wiàna guwà wàrapwiri, â go dau ipwàdée goowà, na tòotù na é mwa wâjué còwà na wà Kériso. Ba go jèe po dau pipanuâô, ba kàwà, pwacèwii pwi a-itàa, wàna pi-itàa. Â go o dau ipwàdée, wiàna é wakè kôo, ba kàwà, âna pwa pwêe. ¹⁷Â wiàna pâri ma go bà, ba kàwà, â go o naa é wâro kôo, pwacèwii é *ârap-waailò tà Pwiduée. Â jèe o mwa tòpò naa jaa i ârapwaailò na guwà naa tée, gée goro é cèikî kàwà naa gooé. Â go dau ipwàdée, goo pwiri. ¹⁸f^Uu, â jèe o ipwàdée naima.

Wà Paulo âna é cùru pâ Timotéo ma Épafrodite

¹⁹Go niimiri pâ, wiàna wâdé tà Pwi Ukai Iésu, â go cùru paé dariwà wà Timotéo, ba na go tère cè popai goowà, târa ma pagò-o. ²⁰Nye wàco wà Timotéo, na ipaiwà pwina tâa na pwâranümabu. Â nye ticè pwi jèpwi, cèna é niimiriwà, â nye wàè co.

²¹g^aBa wà pàra tàpé, âna rà nye jèpa mudàra jèpa wâdé kàra. Â càra caa mudàra, ma rà pwa é pwina wâdé tà Kériso Iésu.

²²Éco na guwà tâmogòori pâ, é dau pitu tóo wà Timotéo. Ba bu pwacèwii tupédu aénaî, na bu wakè naima, goro é picémara é Picémara Wâdé. ²³Â ékaa, na go niimiri pâ, go o mwa panuâé paé dariwà, wiàna go tâmogòori cè tûâ good, naani. ²⁴Â napwa naa good, âna go tâmogòori pâ, go o jèe tàpo paé mariwà. Ba go dau cèikî naa goo Pwi Ukai.

Tòpi bwàti Épafrodite

²⁵h^aNabàni, âna go jèe niimiri pâ, na go panuâ paé còwà, wà pwi a cèikî béejè, wà pwini Épafrodite—wà pwi ia guwà panuâé medario, ba na é pitu tóo. Â bu dau wakè naima ba gòo, pwacèwii tupédu a-ipaa, [na bu inapàpari é *Picémara Wâdé]. ²⁶Dau nūmee na é còowà diri. Â dau tòina pwâranūmee, ba guwà tère é pai maagé kée. ²⁷Âjupâra pâ, é po dau maagé béaa, [â é jèe pwa na é bà]. Éco na é meaarié wà Pwiduée, â é jèe piégòtùru còwà. Ûna wàrapwiri, â wâgo mwara, âna upao, jii é tòina na maina.

²⁸Â, na go panuâé paé dariwà, â guwà o ipwàdée. Â cago mwa caa dau pidumapié goowà. ²⁹Guwà tòpié bwàti naa na ipwàdée, wàra pai tòpi kâjè é pwi a cèikî béejè, naa na nee Kériso. Â wâdé na guwà ipwamaina tèpa âboro na pwacèwiié. ³⁰Ba pwa na é bà, na é wakè ba kà Kériso. Â é wàrapwiri, ba na é pitu tóo, na pàara na càcaa pâri naa goowà, gée goro é pai pitàiti kâjè.

¶¶2:14 Nama oratàwà—Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Tamaki.

§§2:15 Îricò, na té na bàutê—Grec: Uèu.

***2:16** 1re phrase—é, Guwà tà mwü goro é popai târa wâro.

e2:15 Daniel 12.3; Filipi 1.10; 1 Tésalonika 2.19 **f2:18** Filipi 3.1, 4.4

g2:21 2 Timotéo 4.10 **h2:25** Filipi 4.18

Âjimuru âna na jè tâmogòori Kériso

3¹⁻² Go tubanabwé è auniimiri kôo bëeni, co tèpa cèikî béeò: Wâdé na guwà ipwâdéé, goo pai tâa kâwà, ma wà Pwi Ukai.

Ipwacôoco tèpa wakè ba èpà

Guwà ipwacôoco tèpa wakè ba èpà. Câgo caa piwâ, na go ciburà ina tàwà pwiri, ba na guwà tàcî, ma pipwabwàtiwà. Ba rà ina pàrà tàpé pâ, wâdé na pwa *kamaî tâjè diri, [wàijè na jè cèikî naa goo lésu]. Rà tèpa akàna! [Nümarà na tapàgà jè ére gée goo naiijè, êco na] è pwiibà, âna piticèmuru naa goo!

³ⁱBa è âji pwa kamaî, âna [wâna pwâranümajè. Â] wàijè, [âna jè âji Ba kà Pwiduée]. Ba jè piênawéna kée, goro è Nyuâaê Pwicîri. Â câjè caa pi-ina kâjè, goro è pwina jè pwa, naa na naiijè! Jè ina è pwina é pwa wà Kériso lésu, ba kâjè.

^{4j}Wiàna pwa pwi jèpwi, na pâri ma é pi-ina kée, âna o wâgo. Â wiàna rà niimiri wà pàrà tàpé pâ, pwamuru naa goo è pâ tûâ kàra, â wâgo, âna go dau wénarirà awé. ^{5k}Ba wâgo, âna go pwi âji *Juif, pwi *Isaraéla gée na wâao kà *Benjamin. Â pwa kamaî tôo, na bé 8 kàra tòotù gée na càuru è pai pitèpao, [wiâra nyananya kà tèpa Juif]. Â go pwi jè bée tèpa *Farasaio [pwi ditàra pwapwicîri kâbà tèpa Juif] na bà nye dau tâa goo è *Naèà kà Moosé. Â go nye

dau pwi a pitère dâra kaa è Naèà, ^{6l}tiagoo na, câgo mu caa tâjii[†] è ji autûâri na kîri naa na.

Â go nye panuâô bamwara [târa pwapwicîri kôo] tiagoro pai tubaèpà kôo tà tèpa cèikî naa goo lésu. [Ba go nye tà niimiri pâ, go pwa è câbawâdé kà Pwiduée].

Ticèmuru naa goo wakè kôo béaa

^{7m}Na pàara bèepwiri, âna nye dau âjimuru tôo diri è pwiibà. Â ni, âna go jèe tâmogòori pâ, po dau ticèmuru naa goo, majoroé [é pwina é pwa wà] Kériso. ⁸⁻⁹ⁿÈ pwina é dau âjimuru, âna pai tâmogòori kôo Kériso lésu, Pwi Ukai kôo. Diri è pàra muru, âna nye piticèmuru naa goo, jii pwiri. Üu, êdiri pâ pwiibà, âna nye pwacèwii è pâ teepâ. Â go jèe cau naaco diri, ba na go wâro goo Kériso. Â wà Pwiduée, âna [é tòpò pinaanapô naa nabibiu kâbu ma wâé, â] é nama go pwi âboro na go *tàrù na araé, majoroé è cèikî kôo, naa goo Kériso. Â càcaa gée goro è pai pitère dâra kôo, è Naèà, [ba po dau piticèmuru naa goo pwiri].

^{10o}Nye nümoo na go dau tâmogòori wà Kériso, bau è pàtamee, na é nama é wâro còwâ, gée na aubà. Â go pa cè napâraô gée goo pai tâa na aré ma tòina, ma pai bà kée. ¹¹Ba wiàna wàrapwiri, â go cèikî pâ, [wà Pwiduée, âna ée] mwa pawâroô còwâ, gée na aubà, pwacèwii Kériso.

[†]**3:6** Tiagoo na, câgo mu caa tâjii... Grec: Â jèe nye ticè cè jè muru cèna pitòtio goo (irréprochable).

ⁱ**3:3** Roma 2.29 ^j**3:4** 2 Korénito 11.18 ^k**3:5** Luka 1.59; Apostolo 23.6; 2 Korénito 11.22 ^l**3:6** Apostolo 8.3 ^m**3:7** Mataio 13.44,46

ⁿ**3:8-9** Roma 3.21-22 ^o**3:10** Roma 6.3-5, 8.17

Jè tà paé na pai itàtà kâjè!

¹²⁻¹³ ^pWà Kériso Iésu, âna é jèe pwa ma go udò, ba na go pwi âboro, na go pâra nau tâbawêe, ma wâdé tà Pwiduée, ma mwü é pai cèikî kôo. Câgo caa ina tàwà pâ, go jèe tâbawêe kaa, é, na go jèe tèepaa naa gòro otápwe kâra pi-itâa. Ba bwaa dau gòri é naigé, co tèpa cèikî béeò. Â go tà côo co é naigé, na wâbéaa kôo, â câgo caa niâri còwâ é naigé, na wâcàùo[†]. ¹⁴ ^qGo itâa, goro diri é nii kôo, ba na go tòpi é pwina é todòo naa goo[¶] wà Pwiduée, gée goo é pwina é pwa wà Kériso Iésu ba kâjè[§].

¹⁵ ^rWàijè diri, na jèe mwü é cèikî kâjè, âna wâdé na wàrapwiri, cè pai niimiri kâjè. Â wiâna pi-itè é au-niimiri kà pàrà tàpé, naa goro cè jè muru, â ée mwa paari tàra wà Pwiduée é âjupâra, goro é pwiibà. ¹⁶ Â wâdé na jè nye tà picaapâra, wiâra é pitûâ, na jè jèe pâra wiâra, tiagoro nabani.

Guwà ipwacèwii

¹⁷ ^sTèpa cèikî béeò, wâdé na guwà ipwacèwii. Â guwà ipwacèwii mwara, tàpé na rà ipwacèwii bà.

¹⁸ [Ipwacôowà goro pâ tûâ kàwà.] Go jèe ina tàwà béaa pâ, dau wâru

[tèpa cèikî] na rà pâ nau tèpa cicara é *satauro, goro pâ tûâ kàra. Â go po dau pikîri, goro é pwiibà, â go i goo.

¹⁹ ^tWàilà, âna rà ipanuâra bamwara, târa câbawâdé kâra naiiri âboro. Â rà pi-ina kâra, goro é pwina rà pwa, na jè miiri goo. Â guwà pwacôoco, ba rà pâra dâra pai tiàurà [wâiti jii Pwiduée, dâra gòri awé].

²⁰ ^uÂ napwa naa gooje, âna jè tèpa âboro *napwéretòotù, wâna é tâa wê, wà Pwi Ukai Iésu Kériso. Â jè pidàpwicâarijè, ma tapacîri, é pai wâjué me còwâ kêe, ba na ée mwa bàra pa-udòjè. ²¹ ^vÂ ée mwa pitòotéri é naiijè na ticè nii kêe, goro é pàtamee, ba na o pwacèwii é naiié na pwényuâa. Â goro é pàtamee bèepwiri, âna ée mwa piétò jii diri é pâ muru, â ée mwa pitûâ kàra.

Pàra autûâri kà Paulo

4 ^wTèpa âji pwâranümo, po dau nümüo na go côowà còwâ. Ba go ipwâdéee goowà, ba guwà tèpa pwâra wakè kôo. Â go ilari jiiwà pâ, guwà tà mwü naa goo Pwi Ukai.

² Wâgàu, co du èpo, Évodie ma Syntique, go ilari jiiu ba gòo, pâ, gàu pitèreu, ma gàu caapwi naa goo Pwi Ukai!

[†]**3:12-13** Grec: ¹²Câgo caa pâji tâbawêe. Â go pipwadàrapwa, ba na o tâa tóo é câmaò, ba wâgo, âna go tâa goo Kériso. ¹³Câgo caa niimiri, co tèpa aéjii, pâ, jèe tâa tóo pwi bèepwiri. Â go naaco pâ muru na càùo, â go itâa dâra é pwina wâbéaa kôo.

[¶]**3:14** É pwina é todòo naa goo—é, Ê wâro na bwaa âmué naanidò.

[§]**3:14** Gée goo é pwina é pwa wà Kériso... é, Na é todàjè na é naigé mee Kériso Iésu.

^p**3:12-13** 1 Timotéo 6.12,19 ^q**3:14** 1 Korénito 9.24

^r**3:15** 1 Korénito 2.6 ^s**3:17** 1 Korénito 4.16 ^t**3:19** Roma 16.18

^u**3:20** Éfésó 2.6,19 ^v**3:21** 1 Korénito 15.28,43-53

^w**4:1** 1 Tésalonika 2.19-20

³×Â wâdé na gà pitu tàru, co pwi âji bére waké kôo^{**}. Ba dau gòo é pai waké kâbà ma wàilu, ba na é bwiari pâ é *Picémara Wâdé—waké na bà pwa, ma wà Clément, ma wà pàra tàpé. É neerà, âna nye wii, naa na Tii goro wâro, kà Pwidueé^{††}.

Guwà nye tà taaci ipwàdéé

⁴Guwà nye tà taaci ipwàdéé, ma guwà nye tà tâa goo wà Pwi Ukai. Ûu, go nye ina mwara pâ: Wâdé na guwà nye tà taaci ipwàdéé!

⁵×Â guwà moo, naa goro diri pâ âboro. Ba ée jèe wâjué cowa wà Pwi Ukai. ⁶zGuwà cibwaa géaa naa goro pâ muru, â guwà pwapwicîri tà Pwidueé, ma ilari jiié cè muru na tiâu jiiwà. Â guwà ciburà pwaolé tée. ⁷aÂ é pinaanapô, me gée jaa Pwidueé, âna ée mwa wéaari é pwâranümawà ma auniimiri kàwà, na tâa goo Kériso Iésu. Â é pinaanapô bèepwiri, âna é dau wénari awé é pai tâmogòori kâjè, tèpa âboro.

Tâa goo pâ pwina wâdé

⁸Go tubanabwé é auniimiri kôo naani, co tèpa cèikî béeò: Wâdé na guwà tà tâa goo é pâ pwini:

Pâ pwina wâdé;
Pâ pwina âjupâra;
Pâ pwina pwényuâa;
Pâ pwina muugère;
Pâ pwina tâbawêe;
Pâ pwina jè ipapwicîri ma câdiri;

Pâ pwina pwéelaa, ma *tàrù na ara Pwidueé.

⁹bÂ guwà pwacèwiiio, naa goro diri é pâ muru. Ûu, guwà pwa é muru, na guwà picòo jiio; na guwà tòpi jiio; na guwà tère jiio; na guwà còo na go pwa. Â wà Pwidueé, na é naa é pinaanapô, âna ée mwa wâjaawà.

É pitu tâjè Kériso na diri pâ muru

¹⁰Dau maina pwâranümawà good. Éco na, tiagoo nabàni, âna càcaa wâru pâ pàara, na guwà paari é pimeaari kàwà, ba kôo. Â nabàni, âna go dau ipwàdéé, naa goo Pwi Ukai. Ba pâri ma guwà naa tôo [é âraimeai, gée na âji pwâranümawà].

¹¹Câgo caa ina tàwà pâ, nye tiâu jiio cè jè muru. Ba go jèe nye tâmogòori wâro, goro pwina tâa tôo.

¹²Ba go nye tòpi é pwina tèepaa mariô, na diri pâ ére, ma na diri é pâ pàara. Â go tâmogòori wâro—wiàna wâru tôo, é, wiàna ticè tôo; â wiàna go pwàro, é, wiàna go copwa.

¹³cCau pâriô diri pâ pwi bèepwiri, gée goo Kériso, na é pagòo-o.

Olé tàwà goro bépitu

¹⁴⁻¹⁵dÉco na nye dau wâdé tôo, é pwina guwà pwa, goro pimeaari kàwà, co tèpa âji béeò, tàpé Filipi. Ba guwà pitu tôo, naa na pai tâa na aré kôo.

Guwà niimiri é pai wâro kôo, na ia go pâra, gée na province Macé-

^{**}**4:3** Pwi âji bére waké kôo—Wà Paulo, âna é patùra pwi jè bée goro waké, éco na câe caa ina nee.

^{††}**4:3** Tii goro wâro, kà Pwidueé—Còo **note** goo Auinapàpari 3.5.

^x**4:3** Luka 10.20 ^y**4:5** Hébéru 10.25; Jacques 5.8-9

^z**4:6** Mataio 6.25-34; Kolosé 4.2

^a**4:7** Ésaïe 26.3; Ioane 14.27; Kolosé 3.15 ^b**4:9** Roma 16.20

^c**4:13** 2 Korénito 12.10 ^d**4:14-15** 2 Korénito 11.9

doine, ba na go inapàpari ê Picémara Wâdé, naa jaawà. Na pwi pàara-bà, âna nye ticè, gée goo tèpa pàra wàra pwapwicîri, na rà nimiri pâ, na rà pitu tîo, goro mwani. Nye wâguwà co. ¹⁶ Â na ia [go pâra jiiwà] â go tâa na ville Tésalonika, â wâru ê pai panuâ me tîo ê pâ âraimeai kàwà.

¹⁷ Wiàna go ina tàwà diri pâ pwiibà, âna câgo caa imudàra cîwâ ê pimeaari kàwà. Êco na go nye tâmogòori pâ, wiàna guwà naa, â guwà o nye tòpi ê pumee. Â nūmoo na é *pwényunyuâariwà wà Pwiduée. ¹⁸ Ba é âraimeai kàwà tîo, âna pwacèwii é ârapwaailò tà Pwiduée, na nye dau wâdé tîe.

Napwa naa goo ê pwina guwà naa tîo, na é naigé mee Épafrodite, âna go nye tòpi naa na ipwàdé. [Â go pwaolé tàwà ni.] Ba nye cau tâa tîo ê pwina nūmoo goo. Üu, jèe dau wâru tîo, â jèe dau wéna!

Êe mwa naa tàwà pwina tiâu

¹⁹ Wâguwà, âna ée mwa pwényunyuâariwà wà Pwiduée goo

pâ wâdé kîe, na dau wâru, ma muugère. Â ée mwa naa tàwà diri cè pwina tiâu jiiwà, na é pinaigé mee Kériso Iésu. ²⁰ Wâdé na jè pwamaina Pwiduée Caa, dàra gòiri awé! Amen! Wâdé na wàra!

Ipicijii

²¹ Guwà cau pwabwàcu, târa diri tèpa cèikî [na rà wâjaawà]—wà diri tèpa âboro kà Pwiduée, gée goo wà Kériso Iésu. Â wà mwara tèpa cèikî béeò, na rà gère wâni, âna rà pwabwàcu tàwà. ²² Rà ina mwara bwàcu kàwà wà tèpa cèikî, na rà wakè na pwârawâ kà pwi ukai kà tèpa *Roma, ma wà mwara pàra tèpa cèikî.

²³ Wâdé na é pwényunyuâariwà diri, wà Pwi Ukai Iésu Kériso, goro é *pimeaari imudi kîe.

Cidòri nyuâawà!

Tii kà Paulo

tà tàpé

Kolosé

Bétapoo popai

Wàilàpà na wii tii bèeni?

Wà Paulo, pwi *apostolo. Â é tâa jaaé wà Timotéo.

É wii wiidà?

Nabibiu kêra *naja 60 ma 62, na pai tapoo tâa kà Paulo na kara-puu wâ *Roma (Apostolo 28.30-31). Na pwi pàara bèepwiri, âna é wii mwara tii tà Philémon, ma tii tà tàpé Filipi ma tàpé Éfeso. Wâru pâ popai na é Tii tà tàpé Kolosé, na ipaiwâ bau é pâ popai na é Tii tà tàpé Éfeso.

É wii tâi?

Târa é wâra pwapwicîri wâ Kolosé, ville naa province na nee pâ Asia (napô Turquie nabà) na pàara na rà pitûâ naawê wà tèpa Roma. Wà pwi jè âboro na nee Épafras, âna é picémara tàrà é *Picémara Wâdé goo Iésu na naja 52-55, béaa kêra pai tâa kàru na karapuu naima ma Paulo.

Cina é wii?

Wâru tàpé gée goo tèpa cèikî wâ Kolosé, na càra caa tèpa *Juif, â càra caa tâmogòori é pâ naèà kà Pwiduee. Pwa pàra tèpa âboro, na rà ipa-imwürurà goro pâ pupûra na pwâ. Ba rà ina tàrà pâ, é naijè, âna muru na èpà, â wâdé na jè wâro

wiâra pâ naèà na gòo, ba na jè dau piaabòrijè. Â rà ina mwara pâ, wâdé na jè pwamaina tèpa *angela. Êdiri pâ pwi bèepwiri, âna muru na pwâ, ba muru na pâiti jii é âji Picémara Wâdé goo wà Iésu.

Dà ère é tii bèeni?

É ipwàdéé wà Paulo, ba é cèikî kà tàpé Kolosé, âna gòo. Â é pagòorà na rà tà tâa na âji pupûra goo Kériso, â na rà cibwaa pâiti jii. Wâdé na jè pwamaina co wà Pwiduee ma wà Kériso, ba wàilu na ru pitûâ kêra diri é pâ muru naa gòropuu ma naa napwéretòotù. Â é ina mwara wà Paulo pâ, na jè cèikî naa goo wà Kériso, â o câ mwa caa pâ naèà kêra pâ âboro na o nama wâdé tà Pwiduee wàijè. Ê âji naèà kêjè, âna tâa na pwâranümajè, â ticè na pi-ijè còwâ, wàijè na jè tâa goo Kériso, ba pwacèwii na jè jèè bà, ma wâro còwâ ma wàé.

**Pai pitàgoo tii
tà tàpé Kolosé**

Ipwabwàcu ma pwâra pwapwicîri (1.1-14)

Kériso na é âjimuru jii diri pâ muru (1.15-23)

Wakè kà Paulo ba kêra wâra pwapwicîri (1.24-2.5)

Tâa goo Kériso (2.6-15)

Cibwaa ipacè naa goro naèà na pwâ (2.16-23)

Wârori âmu wâro naa goo Kériso (3.1-17)

Popai târa pwârawâ na rà cèikî (3.18-4.1)

Bénabwé popai ma ipicijii (4.2-18)

Ipwabwàcu

1¹⁻² Wâgo^{††} Paulo, na pwa tii tàwà, wâguwà tèpa âboro kà Pwiduée na ville Kolosé. Tàgére wàibu ma Timotéo, wà pwi a cèikî béejè. [Â é naa bwàcu kàwà mwara.] Go pwi *apostolo kà *Kériso Iésu, wiâra é câbawâdé kà Pwiduée. [Ba é cùruo pâ, ba na go picémara é popai kée.] Â wâguwà, âna é pitòrigariwà, ba na guwà tèpa âboro kée, na guwà pitère dèe, ba guwà tâa goo Kériso.

Wâdé na tà tàwà é *pimeaari imudi ma pinaanapô, na me gée goo Pwiduée kâjè. Cidòri nyuâawà!

Pwâra pwapwicîri kà Paulo

^{3e}Bà nye ciburà pwapwicîri ba kàwà, â bà nye ciburà ipwaolé tà Pwiduée, wà Caa kà Pwi Ukai Iésu Kériso. ⁴Ba bà tère é jèkutâ goro é cèikî kàwà naa goo wà Kériso Iésu ma é pimeaari kàwà, ba kà diri tèpa âboro kà Pwiduée. ^{5f}Â guwà wàrapwiri, ba guwà tapacîri goro cèikî é pâ *aupwényunyuâari na é pwabwàti ba kàwà naa *napwéretòtù wà Pwiduée. Â guwà jèe tâmogòori pwiri, na ia guwà mara tère é *Picémara Wâdé, pwi popai na é âjupâra.

⁶É Picémara Wâdé, âna é tàgére bwari, ma maina pâ, naa gòropuu diri. Â é tàgére tòotéri é wâro kà tèpa âboro na diri pâ ére, ma pame é pâ aupwényunyuâari naa goorà^{¶¶}. Â é jèe nye wàrapwiri naa jaawà,

tapoo na pàara na guwà tapoo tère. Na pwi pàara-bà, âna guwà mara tâmogòori é âjupâra, goro é pimeaari imudi kà Pwiduée ba kâjè tèpa âboro.

^{7g}Ba wà Épafras, pwi béebà goro wakè, na é mara pame tàwà i popai bèepwiri. É pwi ênawéna na é dau pitère dà Kériso, â é wakè ba kàwà^{§§}. ⁸Â é piwiâ tâbà mwara é pimeaari na é tòpò naa goowà é *Nyuâaê Pwicîri.

Bà pwapwicîri ba kàwà

^{9h}Tapoo na tòotù na bà tère é jèkutâ goowà, â câbà caa nao goro pwapwicîri ba kàwà. Â bà ilari jii Pwiduée pâ, na é naa tàwà é autâmogòorimuru, na é naigé mee Nyuâaê Pwicîri kée, ba na guwà tâmogòori bwàti é câbawâdé kée. ¹⁰⁻¹¹ⁱÂ, naa wàrapwiri, â guwà o wârori é wâro na o pwamaina Pwi Ukai. Â o wâru pâ tûâ na wâdé na guwà o pwa, na o nama é ipwâdée. Â o dau pimaina too é pai tâmogòori kàwà wà Pwiduée, na é maina ma muugère. Â é pagòowà goro é pàtamee na dau maina, ba na guwà o tà mwü ma pidàp-wicâariwà, ma ipwâdée, naa na diri pâ muru na o tèepaa mariwà.

^{12j}Â guwà o mwa ipwaolé tà Caa. Ba é naa tàwà é tàrù ma o tâa tàwà é mwato kàwà, gée goro é pâ wâdé kée na é pwabwàti, ba kà tèpa âboro kée, na rà wâro na pwéelaa.

^{††}**1:1-2** Wâgo—Grec: Wàibu. Wà Paulo na é pwa tii, êco na é paari pâ, caapwi pwâranūmaru ma wà Timotéo na é tâa jaaé.

^{¶¶}**1:6** 2e phrase—Grec: É tòpò pwêe.

^{§§}**1:7** Ba kàwà—é, Ba kôo naa jaawà.

^e**1:3** Éféso 1.15,16 ^f**1:5** Éféso 1.13; 1 Pétérú 1.4

^g**1:7** Kolosé 4.12; Philémon 1.23 ^h**1:9** Éféso 1.16,17

ⁱ**1:10-11** Éféso 1.19, 3.16 ^j**1:12** Éféso 1.11,18

¹³kBa é upajè jii é pitûâ naa mwaciri kêra bàutê. Â é popajè pâ naa na Mwaciri kà Pwina naîê, na dau wânümee tée. ¹⁴lWà Pwina naîê, âna é ipanuâê còwâ, ba na é tipijè jii é èpà, ba na é pame tâjè è pai pwanauri wàra è pâ èpà kâjè.

Kériso na é âjimuru jii diri pâ muru

¹⁵mCàcaa pâri ma jè cò Pwiduee. Êco na wà Kériso, âna é pwi ânuu Pwiduee, na jè còê. Ba é pwacèwii wà Pwiduee, naa na diri pai pwa wèe. É Pwina naîê na é pâbéaa kêra diri pâ muru. É piwéna jii diri pâ muru na é tòpò wà Pwiduee*. ¹⁶Cau tòpòrà diri gooé: Diri pâ muru naa napwéretòtù ma wâni gòropuu; diri é pwina jè cò, ma é pwina câjè caa cò; diri pâ nyuâa, ma é pâ pàtâma; diri pâ pitûâ, ma ukai, ma mwaciri. Wàè na tòpò diri pâ muru ba kèe. Ba pwina nûma Pwiduee goo, âna wà Kériso na pacoo†. ¹⁷nÉ nye tâa, béaa kêra diri é pâ muru.

Â é pwi pàara diri pâ muru; é tòimirà na caajurà. ¹⁸oÉ pwi pûru é naiié— [ukai kêra] wàra pwapwicîri kèe. Wàè na é nama é wâro‡. Wàè pwi âboro, na é mara wâro còwâ gée na aubà ba na é tâdòiti jiià diri. ¹⁹pÂ wâdé tà Pwiduee, na ipaiwàilu ma wà Pwina naîê naa na diri pâ ére¶. ²⁰qGée goo wà Pwina naîê, âna é tòpò pinaanapò wà Pwiduee, naa nabibiu kèe ma wà diri tèpa âboro, ma diri pâ muru, wâni gòropuu ma wânidò napwéretòtù. É wàrapwiri goo è domii kà Kériso [na joro na ia é bà] naa goro satauro.

Nabwé!

É jèe pinaanapò ma wâguwà ²¹r[É pâ popai bèepwiri, âna ina] ba kàwà mwara, ba béaa, âna guwà pitâiti jii Pwiduee. Ia guwà tèpa èpàrié, â guwà cicaraé goro pâ au-niimiri ma tâa kàwà na èpà. ²²sÂ nabàni, âna wà Pwiduee, âna é jèe

***1:15** Grec: É ânuu Pwiduee na câjè caa còê. É Pwina naîê, pwi apâbéaa kêra diri pâ muru na jèe tòpòrà.

†**1:16** Wàè na tòpò diri pâ muru...wà Kériso na pacoo—Grec: Tòpò diri gooé, ma ba kèe.

‡**1:18** Wàè na é nama é wâro—Grec: Wàè, âna è autapoo.

¶**1:19** Ipaiwàilu ma wà Pwina naîê... Grec: É tâa bamwara goo wà Pwina naîê.

^k**1:13** Luka 22.53; Éféso 2.2 ^l**1:14** Éféso 1.7

^m**1:15** Ioane 1.18; 2 Korénito 4.4 ⁿ**1:17** Ioane 1.1, 8.58

^o**1:18** Apostolo 26.23; Éféso 1.22–23; Auinapàpari 1.5

^p**1:19** Kolosé 2.9 ^q**1:20** Éféso 1.10, 2.16

^r**1:21** Roma 5.10; Éféso 2.12 ^s**1:22** Éféso 2.14–16, 5.27

tòpò pinaanapô naa nabibiu kàwà ma wàé. Ba wà Pwina naîê, âna é pa naiiri âboro, â é bà [naa goro *satauro] ba na é popawà na ara Pwidueé, ma guwà pwicîri ma tâbawêe na araé. Â jèe nye ticè èpà goowà, cèna ée mwa pitèiwà goo.

²³ Wâdé na guwà tà cimwù naa na cèikî kàwà. Â guwà cibwaa pâiti jii é Picémara Wâdé na guwà jèe tòpi, ba wàépwiri é pàara cèikî kàwà. Gée goo pwiri, na guwà tapacîri na cèikî, diri pâ aupwényunyuâari kà Pwidueé. Ê pwi Picémara Wâdé bèepwiri, âna jèe picémara pitiri naa gòropuu. Â wâgo Paulo, âna go pwi ênawéna kèe.

Wakè kà Paulo ba kâra wâra pwapwicîri

²⁴ Napwa naa goodò, âna go ip-wadée na go pwamaagé còo ba kàwà. Ba êkaa na go pa é nakake kôo, gée goro pâ maagé còo kà Kériso ba kâra é naiié, é wâra pwapwicîri kèe. ²⁵ Ba wà Pwidueé, âna é cùruo, ba na go pwi ênawéna kâra diri é wâra pwapwicîri kèe, ba na go inapàpari tàwà bwàti édiri popai kèe, ²⁶ popai goro é auniimiri kèe na é pacoo, ba kâjè. Béaa, âna i pwi auniimiri kèe bèepwiri, âna ia tàbinyiri. Â tiagoro nabàni, âna nye ticè âboro na tâmogòori. Â nabàni, âna ée jèe nye inapàpari tâjè, wàijè pwi Ba kèe.

²⁷ Ba nùmee na jè tâmogòori pâ, dau maina ma pwényuâa awé é pwina é pwa ba kâjè. Â muru na

maina ba kâra diri na jèpapara âboro, â càcaa kà tèpa *Juif co. Â wàèni é èrèè: É wâro gooje wà Kériso! Â gée goo kaa pwiri, â jè tâmogòori pâ, jè mwa tâa na é pai maina ma muugère kèe⁵.

²⁸ Â wàépwiri majoroé ma bà inapàpari wà Kériso tâa diri pâ âboro. Â bà patùrarà, ma pacâmurirà, goo diri é autâmogòorimuru na tâa goobà. Bà wàrapwiri, [ba na bà poparà pâ, naa goo Pwidueé] ba na rà cimwù ma tâbawêe [naa na cèikî kàra] naa goo Kériso. ²⁹ Wâé kaa pwiri, na go wakè ba gòo, goro é pàtâma Kériso na dau maina, na é wakè goodò.

2 Nùmoo na guwà tâmogòori pâ, go wakè ba gòo ba kàwà, ma tèpa cèikî wà Laodicée, ma mwara tàpé na càra caa pâji ipitibà. ² Ba nùmoo naa pagòowà diri, ma guwà o caapwi naa na pimeaa kàwà. Â guwà o cèikî ba mwù naa goo é pwina é pwa wà Pwidueé, gée goo na guwà tâmogòori bwàti é auniimiri kèe ba kâjè, na ia tàbinyiri béaa. Â é ère pwi auniimiri kèe bèepwiri, âna wà Kériso.

³ Wà Kériso, âna wàé é *aamwari kà Pwidueé, ba tâa gooé diri é autâmogòorimuru ma é tà manga kèe na tàbinyiri, [â wàé co na é paari tâjè].

⁴ Go ina tàwà é pâ pwiibà, ba na ticè jè âboro cèna ipa-imwüruwà, goro é pâ pwâratùra na po nea. ⁵ Ba wiâna go jèe wàiti jiiwà, â go ciburà niimiriwà. Â go nye dau ip-wadée kaa, na go tère pâ wâdé

⁵**1:27** Grec: Nùmee na rà tâmogòori é pwényuâa kâra é pwina cârû, ba kà tèpa Ba. Wàèni: Wà Kériso, âna é tâa goowà, â wàépwiri é majoroé, ma guwà tapacîri é muugère.

^t**1:25** Éfésó 3.2,7-8 ^u**1:26** Roma 16.25-26; Éfésó 3.5,9

^v**1:29** Éfésó 3.7,20; Filipi 4.13 ^w**2:3** 1 Korénito 1.24,30

^x**2:4** Roma 16.18 ^y**2:5** 1 Korénito 5.3

wâro kàwà, â guwà pitòimiriwà, â é tà mwü é cèikî kàwà naa goo wà Kériso.

Tâa goo Kériso

⁶Guwà jèe tòpi wà Kériso Iésu, ba na é Pwi Ukai kàwà. Â wâdé na guwà ciburà tâa gooé, ⁷zba na guwà wâro gée gooé, [pwacèwii é upwàra] na wàawà, naa napuu na wâdé. Â guwà tà mwü na cèikî, na bà jèe pacâ-muriwà goo, [pwacèwii é wà, na bari] naa gòro é pàaé na mwü. Â guwà ipwaoilé tà Pwiduée, gée na diri é pwâranümawà.

⁸Guwà cibwaa nama rà ipa-imwüruwà, wà pàra tàpé, goro pâ picòo na pwâ. Ê popai kàra, âna [wàra muru na po dau] tà manga, êco na nye piticèmuru naa goo. Ba nye auniimiri ma nyamanya kàra âboro co, na me gée goro é pâ duée gopaérenao^{**}. Â càcaa popai me gée goo Kériso.

⁹aWiàna é pa naiiri âboro wà Kériso, êco na ipaiwàilu ma wà Pwiduée Caa, naa na diri pàra ére^{††}. ¹⁰bÂ guwà jèe tòpi é wâro kàwà na tâbawée, gée goo na guwà tâa gooé. Wàé na tâa tée diri é tàrù ma pàtamee, naa goro diri pâ pitûâ, [ma duée] ma pàtama.

É jèe naa tàwà âji wâro

¹¹cJèpwi mwara: Ûna guwà jèe medari Kériso, â [jèe pwacèwii na]

pwa *kamaî tàwà. Càcaa é pai pwa kamaî naa na naiiri âboro, [â nye kamaî tâa pwâranümajè]. Ba wà Kériso na é tapàgà tâjii é pàtàmara pâ câbawâdé kàwà na èpà, na rà ciburà dàtiwà pâ, ma guwà pwa na èpà.

¹²dBa, na ia jèe *upwaawà, âna pwacèwii na ipwàniriwà, ma wà Kériso. Â guwà jèe wâro còwà gée na aubà ma wàé, ba guwà cèikî naa goro é pàtama Pwiduée na é nama é wâro còwà. ¹³eBa béaa, âna guwà tèpa âboro bà, [ba càcaa tâa tàwà é *âji wâro] gée goro é pâ èpà kàwà. Â, na pwi pàara-bà, âna càcaa pâji tapàgà tâjii é pâ câbawâdé kàwà na èpà^{††}.

Nabàni, âna wà Pwiduée, âna é nama jèe wâro naima ma wà Kériso. Â é cau pwanauri diri é pâ èpà kâjè.

¹⁴fÂ é jèe cātūra é ‘kéredi’ kâjè— [pai ina wèe pâ, èdiri pâ muru èpà na jèe pwa] na o mwa pitèijèe goo. Â é nama tiàù é pàtàmara é pâ pwiibà, ba jèe tanamiri naa goro i *satauro, na ia é bà wà Kériso. ¹⁵Â gée goro é satauro, âna wà Pwiduée^{¶¶}, âna é piétò naa na paa kàra, ma pâ duée ma pitûâ na rà cicaraé. Â é jèe popa jiirà diri é pitûâ kàra ma pàtamarà.

^{**}2:8 Na me gée goro é pâ duée... é, Auniimiri, goro é pai pwa goo é gòropuu ma napwéretòotù.

^{††}2:9 Ipaiwàilu ma wà Pwiduée Caa... Grec: Wà Pwiduée, âna é tâa bamwara goo wà Kériso.

^{¶¶}2:13 2e phrase—Grec: Â gée goo na càcaa pwa kamaî tàwà.

^{¶¶}2:15 Pwiduée—é, Kériso.

^z2:7 Éféso 3.17 ^a2:9 Ioane 1.14,16 ^b2:10 Éféso 1.21-22

^c2:11 Roma 2.29 ^d2:12 Roma 6.4 ^e2:13 Éféso 2.1,4-5

^f2:14 Éféso 2.14-16; 1 Pétérù 2.24

Â é piirà, â é dàtirà pâ, [naa na pai kamu kàrà] na ara pâ âboro diri^{§§}.

Jè cibwaa ipacè naa goro naèà na pwâ

^{16g}Guwà cibwaa nama rà naa cè naèà tàwà wà tèpa âboro. Guwà cibwaa nama rà pitèiwà, goro è utimuru, ma è pwina guwà wàdo, é, géepà, [na câguwà caa papwicîri] è pâ tòotù [na rà ina pâ, pwicîri]—pwacèwii tòotù goro pai èbé parui, ma pwi jè tòotù naa na nadàpàrà pwapwicîri. ^{17h}Èdiri pâ pwiibà, âna po ânuuru co è pwina o mwa tèepaa. Ê âjimuru, âna wà Kériso.

¹⁸Üu, guwà cibwaa nama rà pa-coowà jii è ipwàdée kàwà, [goro è pâ naèà kàrà]. Ba rà tacoo goojàè pâ, wàdé na jè dau piaabòrijè, [naa na naiiri âboro, ba na jè paari è pidàp-wicàari. Â rà ina mwara pâ, wàdé] na jè ipwamaina tèpa *angela. Wà tèpa âboro-bà, âna rà niimiri pâ, rà piwéna jii, géé goo [na rà tòpi è 'autâmogòorimuru' géé na] âcôwà. Êco na è auniimiri kàrà, âna auniimiri kàrà âboro co!

¹⁹ⁱTautàrà na rà tâa goo Kériso, na è pwi [ukai kàrà è wàrà pwapwicîri kèe, pwacèwii è] pûru âboro [na é pitûâ kàrà è naiié]. Ba wà Kériso

na é pitûâ ma wéaari diri pâ éré géé goro naiié, ba na caapwi naiiri âboro*. Â é pa-ija è naiié, â wà Pwidueé, âna é nama é maina too.

Tipiwà jii pâ pitûâ na èpà

^{20j}Wâguwà, âna guwà jèè bà ma Kériso, â é jèè tipiwà jii è pâ pitûâ ma duée gopaérenao[†]. Â wiàna wàrapwiri, â gorodà na guwà nye ciburà pâra wiàrà pâ naèà [goro è pwapwicîri] na rà me géé goo è auniimiri kàrà pâ âboro? ²¹Ba rà ina pâ: «Guwà cibwaa popa è pwini!» â «Guwà cibwaa ija è pwi bèepwiri!» â «Guwà cibwaa tu naa goo!»

^{22k}Ê pâ naèà bèepwiri, âna târa pâ muru, na o tiàu na pàara na jè wakè goo. Munaa, naa na auniimiri kà tèpa âboro, ²³âna nye è naèà na po dau tà manga. Ba rà niimiri pâ, wiàna jè pâra wiàrà, â jè o wàrori è wàro na wàdé tà Pwidueé[‡]. Pwa na rà pitûâri tâjè pâ, na jè pwa-maina tèpa angela[¶], ma ipakîrijè, ma pitòimiri bwàti è pâ naiijè goro cè pai pwa wèe cèna gòo. Bwa! Piticèmururu naa goo diri è pwiibà! Ba [go jèè nye ina pâ] nye naèà me géé goo auniimiri kàrà âboro co! Â nye ticè nii kàrà, naa goro è pâ câbawâdé na èpà[§], na tâa na

^{§§}**2:15** Wà tèpa Roma (tàpé na rà pitûâ kàrà è gòropuu na pwi pàara-bà), âna rà mu popa diri tèpa coda na rà piétò jiià goro paa, â rà paarirà na ara tèpa âboro diri naa na pai kamu kàrà. Wàèpwiri ucina goo wà Kériso na é piétò awé jii diri tèpa duée ma pitûâ na rà cicaraé.

***2:19** 2e phrase—Grec: Ba, géé gooé, na caajuri diri è naiié, goro pâ aupitòobàrà ma otàpwe (jointures et ligaments) na naa tàrà.

[†]**2:20** Duée gopaérenao—é, Pâ auniimiri kàrà âboro gòropuu.

[‡]**2:23** 2e phrase—Grec: Ê pai pwapwicîri na dau gòo.

[¶]**2:23** Na jè pwamaina tèpa angela—é, Na jè pwamainaè {Pwidueé}.

[§]**2:23** Nye ticè nii kàrà... é, Rà nama pimaina too è pâ câbawâdé na èpà.

^g**2:16** Roma 14.1–12 ^h**2:17** Hébéru 8.5 ⁱ**2:19** Éféso 2.21, 4.16

^j**2:20** Galatia 4.3,9; 1 Timotéo 4.3 ^k**2:22** Mataio 15.9

pwâranûmajè, na rà cètùujè ma jè pwa na èpà.

Wârori âmu wâro naa goo Kériso

3¹[Wà Pwiduée, âna é nama] guwà wâro còwâ gée na aubà ma wà Kériso. Â é tâa *nap-wéretòotù wà Kériso, gòro étò kà Pwiduée, [ba na é pitûâ kâra diri pâ muru]. Êkaa na, wâdé na guwà imudàra é pâ muru na wânidò nap-wéretòotù. ²^mÂ guwà naa nûnû-mawà naa goo pâ pwi bèepwiri, â càcaa naa goo pâ muru ni gòropuu.

³Ba guwà jèè bà^{**}, pwacèwii Kériso. Â tâa tàwà é wâro [na bwaa âmuê] na é bwaa nye wéaari ba kàwà wà Pwiduée, pwacèwii pai wéaari kée é wâro kà Kériso. Â é wâro kàwà bèepwiri, âna bwaa càcaa pâji èpàpaa bwàti^{††}. ⁴Ba é tâa goo wà Kériso. Â, na ée mwa cipàpaa [naani gòropuu] â guwà o mwa pitànaima ma wàé. Â guwà o tâa na é pai maina ma muugère kée.

Tétâjii pâ càrawà na èpà

⁵ⁿWàèpwiri kaa majoroé ma guwà nama tiàù é pâ aunûnûma na èpà, na bwaa tâa goowà^{‡‡}. Guwà cibwaa niimiri còwâ pâ, guwà ipuu imudi ma pàra pwi, â guwà cibwaa pwa pâ muru na po miiri naiiwà goo. Â guwà tétâjii é pâ auniimiri na jè kamu goo. Guwà cibwaa imudàra ma o wâru

tâgà é pâ muru ni gòropuu. Ba é pwiibà, âna é pwacèwii na guwà ipwamaina é pâ duée imudi. ⁶Â wà Pwiduée, âna é putàmù goo tàpé na rà wàrapwiri^{¶¶}, [â ée mwa pitèira ma naa wârimuru tàra].

⁷Béaa, âna guwà wàrapwiri, na guwà wâro wiàra é pâ [câbawâdé kàwà na] èpà. ⁸^oÂ nabàni, âna go ina tàwà pâ, na guwà tétâjii é pâ pwiibà! Guwà tétâjii mwara é pwâra putàmù, ma é piokée. Guwà cibwaa tubaèpà tà pàra tàpé. Guwà cibwaa tànyirirà, â guwà cibwaa pwâ, ba na guwà pitòtirà. Guwà cibwaa ina pâ pwâratùra na miiri, na càcaa pâri ma jè ina. ⁹^pÂ guwà cibwaa pwâgàri [tèpa cèikî béewà].

Guwà jèè tòpwùtù ârabwée tòri

[Diri é pwiibà, âna pwacèwii cè ârabwée tòri, na] guwà jèè tòpwùtù. [Ba guwà jèè nye naaco] é pai wâro kàwà béaa, ma diri é pâ càrawà na èpà. ¹⁰^qÂ guwà jèè coona [jè ârabwée] na bwaa âmuê.

Wà Pwiduée, wà Pwina é tòpòwà, âna é ciburà wakè goowà, ba na guwà o ciburà ipwacèwiié, ma tâmogòorié bwàti. ¹¹^r[Wâna é pwi wâro na bwaa âmuê na é naa tàwà, âna] jèè nye ticè na pi-ité jii tèpa *Juif, ma wà tàpé na càra caa tèpa Juif; tàpé na pwa *kamaî tàra, ma wà tàpé na càcaa pwa kamaî tàra. Jèè nye ticè tèpa pârame, ma

^{**3:3} Guwà jèè bà—Jèè nabwé é wâro béaa, wiàra é pâ câbawâdé na èpà.

^{††3:3} Grec: Ba guwà jèè bà, â é wâro kàwà, âna pacârûri naa goo Kériso, na é wâgoo Pwiduée.

^{‡‡3:5} É pâ aunûnûma na èpà... Grec: É pâ muru gée na gòropuu.

^{¶¶3:6} Tàpé na rà wàrapwiri—Pàra Tii Pwicîri naa na grec, âna rà ina pâ: Tàpé na rà cicaraé.

^{13:1} Maréko 12.36, 16.19; Éféso 1.20 ^{m3:2} Mataio 6.33

^{n3:5} Roma 6.6,11; Éféso 4.19, 5.3-6 ^{o3:8} Éféso 4.25-29, 5.4

^{p3:9} Éféso 4.22,25 ^{q3:10} Éféso 4.24 ^{r3:11} Galatia 3.28

tèpa kàpuno. Jèe nye ticè 'tèpa tà-manga', ma wà 'tèpa âboro biu'^{§§}. Jèe nye ticè *ênawéna kîri, ma tàpé na pwa tàrù kàra. Ê pwina é âjimuru, âna wà Kériso, â nye wàé co. Â é cau wâgoojè diri.

^{12s}Wà Pwiduée, âna é meaariwà, â é pitòrigariwà, ba na guwà pwi Ba kée na pwicîri. Â wàèpwiri na wâdé na guwà tèpa pimeari, â guwà tàpé na guwà ciburà pwa na wâdé tà tèpa âboro. Â wâdé na guwà moo, ma ipakîriwà ma pidàpwiçariwà. ^{13t}Guwà tâa bwàti ma wà tèpa cèikî béewà. Â guwà pwanaurirà wiàna rà pwa cè muru na càcaa wâdé tàwà. Ba wà Pwi Ukai, âna é jèe pwanauriwa!

^{14u}Ûu, é pwina é dau piâjimuru, âna nye pimeari. Êkaa é utàpwe, na é dànaimarijè ma é piibamwùjè.

^{15v}Wà Pwiduée, âna é todàwà, ba na guwà pwacèwii caapwi naiiri âboro, ba na tâa tàwà é pinaanapô na me gée jaa wà Kériso. Wâdé na guwà nama é pinaanapô kée bèep-wiri, âna é popa é pâ pwâranümawà [ma auniimiri kàwà]. Â guwà ciburà pwaolé tée. ^{16w}Wâdé na é wâro goowà é popai kà Kériso, bau diri pâ aupwényunyuaari na é pame tàwà.

Guwà ipacâmuriwà ma pipwa pupûra tàwà jècaa, goro diri é autâmogòrimuru [na é naa tàwà]. Guwà pwaolé tà Pwiduée gée na diri é pwâranümawà. Â guwà nyabiri tée pâ *salamo, ma pâ cantique, ma cè pâ nyabi na é naa tàwà é Nyuâaè Pwicîri.

^{17x}Êdiri pâ pwina guwà pwa ma ina, âna guwà pwa naa na nee Pwi Ukai lésu Kériso. Â, [naa na diri pâ muru, âna] guwà pwaolé tà Pwiduée Caa, gée goro é pwina é pwa wà Kériso ba kàwà*.

Popai târa pwârawà na rà cèikî

^{18y}Wâguwà co ipâê, âna guwà ipakîriwà na ara pâ éawà jècaa. Ba nye wàrapwiri é napàra tò a cèikî naa goo wà Pwi Ukai.

^{19z}Wâguwà tèpa paa, âna guwà meaari pa wâdàwà jècaa [naa na tàbwàti]. Guwà cibwaa pwa kûu tàra.

^{20a}Wâguwà tèpa èpo, âna guwà pitère dà du nyaa ma caa kàwà, naa goro diri pâ muru. Ba wâdé tà Pwi Ukai é pwiibà.

^{21b}Wâguwà tèpa caa, âna guwà cibwaa ciburà ta-iluuri pâ èpo kàwà. Ba péa guwà tà tanoorirà, â oratàra.

Tèpa ênawéna ma tèpa pitûa kàra

^{22-23c}Wâguwà tèpa ênawéna kîri kà pàra tàpé, âna guwà pitère dà bwàti tèpa pitûa kàwà naani gòropuu, gée na âji pwâranümawà. Â guwà wakè bwàti, naa na pâ pàara na rà wéariwà na, é, naa tiàurà jaawà. Ba câguwà caa wakè, ba na é wâdéariwà wà pwi jè âboro co, â guwà wakè mwara ba kà Pwi Ukai—pwi a pitûa kàwà, na guwà papwicîrié. ²⁴Ba nye wàé kaa na guwà piênawéna kée. Â guwà tâmogòori pâ, ée mwa naa tàwà é

§§**3:11** 'Tèpa âboro biu'—é, Tàpé na ticè tàmanga kàra.

***3:17** Gée goro é pwina é pwa wà Kériso... é, Naa na nee Kériso.

§**3:12** 1 Pétèru 2.9 ^t**3:13** Éféso 4.2,32 ^u**3:14** Roma 13.8-10

^v**3:15** 1 Korénito 12.27; Éféso 4.4; Filipi 4.7 ^w**3:16** Éféso 5.19 ^x**3:17**

1 Korénito 10.31; Éféso 5.20 ^y**3:18** Éféso 5.22 ^z**3:19** Éféso 5.25

^a**3:20** Éféso 6.1 ^b**3:21** Éféso 6.4 ^c**3:22-23** Éféso 6.5-8

pumara wakè kàwà, gée na pâ wâdé na é wéaari ba kâra é Ba kée.

^{25d}Â [guwà ipwacôoco, ba] wiàna càcaa wâdé é wakè kàwà, â guwà o tòpi é pumee na èpà. Ba caé caa ipwaké goro âboro wà Pwi Ukai, [ba nye pwa pumara é wakè na wâdé, bau é wakè na èpà].

4^eWâguwà tèpa pitûâ, âna guwà piwéaari bwàti tàpé na rà tèpa *ênawéna kîri kàwà, naa na é pai pwa wèe na wâdé ma *tàrù. Ba guwà cibwaa ipwanauri pâ, nye wâguwà mwara, âna pwa pwi a pitûâ kàwà, na é wânidò *napwéretòtù.

Bénabwé popai

^{2f}Guwà ciburà pwapwicîri. Â guwà ciburà tàcî, naa goro é pwâra pwapwicîri kàwà, â guwà pwaolé tà Pwiduée. ^{3g}Â guwà pwapwicîri mwara ba kâbà, ba na ée mwa naa tâbà cè pai pwa wèe, ma bà picémara é popai kée—popai goro é au-niimiri kée, na tàbinyiri béaa, [â na é pacoo nabà naa] goo Kériso. [Guwà pwapwicîri kôo mwara, ba] go tâa ni na karapuu goro pai picémara kôo é pwi popai-bà. ⁴Â guwà ilari pâ, na o pâri ma go napéaati bwàti é pai pwa goo pwi popai-bà tà tèpa âboro. Ba wàèpwiri é wakè kôo.

^{5h}Napwa naa goowà, âna wâdé na guwà wakèri bwàti é pwi pàara na guwà pitànaima ma tàpé na càra caa tèpa cèikî. Â guwà wârori é wâro na pitòimiri naa jaarà. ⁶ⁱGuwà patûrarà bwàti, ba na o nûmarà na rà ciburà tèrewà[†]. Â wâdé na guwà tâmogòori tòpi bwàti târa diri pâ âboro, goro é pwina rà tawèeriwà goo.

Ipwabwàcu

^{7-9jkl}Go cùru paé dariwà wà Ty-chique, pwi bére wakè kôo, ma wà Onésime, wà pwi âboro gée jaawà. Ru tupédu âji béejè, ma tupédu ênawéna na ru dau pitère dà Pwi Ukai. Â ru mwa pwa jèkutà tàwà goobà, ma pagòowà.

^{10-11m}Rà naa bwàcu kàwà mwara wà Maréko[‡], pwi bòru wà Barnabas; ma wà Iésu[¶] na pi-ina mwara gooé pâ Justus; ma wà Aristarque, na bu pwa karapuu naima.

Wâru tèpa *Juif nabàni na rà jèe cèikî naa goo Kériso. Êco na wàco tàpéebà, gée goorà diri, na rà pitu tîo ma pagò-o, naa na wakè târa é *Mwaciri kà Pwiduée.

Napwa naa goo wà Maréko, âna pwiri ée mwa tèepaa mariwà. Â wiàna wàrapwiri, â wâdé na guwà

[†]**4:6** 1re phrase—Wà Paulo, âna é pwa ucina naa na grec, ba é ina pâ, é pai tûra kâjè na wâdé, âna pwacèwii é utimuru na pwa còo na, â wâdé nûmee.

[‡]**4:10-11** Maréko—Jè nee mwara loane, **é**, loane-Maréko. (Còo Apostolo 12.12.) Wà pwiibà, âna wàè pwi awii tii kà Maréko. Còo mwara 2 Timotéo 4.11; Philémon 1.24; 1 Pétèru 5.13.

[¶]**4:10-11** Iésu—Càcaa wà Pwi Ukai Iésu Kériso. Wâru tèpa âboro na neerà Iésu naa jaa tèpa Juif, pwacèwii du neere âboro Bwàè ma Téa naa jaajè.

^d**3:25** Roma 2.11 ^e**4:1** Éfésò 6.9 ^f**4:2** Éfésò 6.18; Filipi 4.6

^g**4:3** Roma 15.30; Éfésò 6.19 ^h**4:5** Éfésò 5.15-16 ⁱ**4:6** Éfésò 4.29; 1

Pétèru 3.15 ^j**4:7-9** Éfésò 6.21 ^k**4:7-9** Éfésò 6.22

^l**4:7-9** Philémon 1.10-12 ^m**4:10-11** Apostolo 12.12, 13.13, 15.37-39

tòpié bwàti, pwacèwii pai ina kâbà tàwà béaa.

¹² ⁿÉ naa bwàcu kàwà mwara wà Épafras, pwi a me gée jaawà, na é pwi ênawéna kà Kériso Iésu. Ba é ipaa ba kàwà, naa na pâ pwâra pwapwicîri kêe. Â é ciburà ilari jii Pwiduée mwara pâ, na o mwü ma tâbawêe é cèikî kàwà, â na guwà o tâmogòori é câbawâdé kà Pwiduée, ma guwà pitêre dèe. ¹³ É wakè ba gòo ba kàwà, ma tèpa cèikî mwara naa du ville Laodicée ma Hiérapolis.

¹⁴ Ru naa bwàcu kàwà mwara wà Luka, pwi gòrobéejè na pwi dotée, ma wà Démas.

¹⁵ Guwà naa bwàcu kâbà tà diri tèpa cèikî béejè wà Laodicée. Naa bwàcu tà Nimfa, ma wà tèpa cèikî na rà ipitiri na pwârawâ kêe.

¹⁶ Na guwà jèe pûra diri i tii bèeni naa jaawà, â guwà naa târa é wâra pwapwicîri wà Laodicée, ba na rà o pûra mwara. Â guwà pûra mwara é tii kôo, na rà o naa paé tàwà.

¹⁷ ^oGuwà taniimiri tà Arkippe pâ, wâdé na é tubanabwé bwàti é wakè na é naa tée wà Pwi Ukai.

Ipicijii

¹⁸ ^pWâgo Paulo, âna go pa i bépwa tii, ba na go tubanabwé é tii bèeni. Â guwà cibwaa ipwanaurio, na go tâa ni na karapuu!

Wâdé na é *pwényunyuâariwà wà Pwiduée goro é *pimeaari imudi kêe!

Cidòri nyuâawà!

ⁿ**4:12** Kolosé 1.7; 2 Timotéo 4.10–11; Philémon 1.23–24

^o**4:17** Philémon 1.2 ^p**4:18** 1 Korénito 16.21

Pâbéaa kêra tii kà Paulo

tà tàpé

Tésalonika

Bétapoo popai

Wàilàapà na wii tii bèeni?

Wà Paulo, pwi *apostolo. Ru tâa jaaé wà Timotéo, ma Silas.

É wii wiidà?

Nabibiu kêra *naja 49 ma 52 naa na béarailu kêra pai pâra kà Paulo, na rà tâa na ville Korénito ma wà Timotéo ma wà Silas. (Còo Apostolo 18.1 ma 18.5.)

É wii tâi?

Târa é wâra pwapwicîri wâ Tésalonika, ville naa napô Grèce, ére gée goo na province Macédoine na pàara na rà pitûâ naawê wà tèpa *Roma. É picémara naawê é *Picémara Wâdé wà Paulo, naa na âracié nadàpara pwapwicîri, béaa kêra pai uru kêe jii tàpé na rà cicaraé (Apostolo 17.1-10). Êco na wâru tàpé na rà cèikî gée goo popai kêe, â é wii tii bèeni, pwiri caapwi naja gée na càué, ba na é pagòò é cèikî kêra na bwaa âmuê.

Cina é wii?

Ûna é tapoo é wâra pwapwicîri naa Tésalonika wà Paulo, â càcaa

wâdé tà pàra tèpa *Juif é popai na é picémara, â rà pacòobée gée na ville. (Còo Apostolo 17.1-9.) É wii tà tèpa cèikî wê, ba na é pagòòrà ma pacâmurirà.

Dà ère é tii bèeni?

É ipwàdée wà Paulo goo diri pâ muru na wâdé, naa na wâro kêra é wâra pwapwicîri. Â é pagòòrà, ba na rà piétò jii pâ géaa ma tacai. Â é pacâmurirà goro é pai wâro kêra, na rà tapacîri é pai wâjué me còwâ kà Pwi Ukai lésu. Ba wà pàra tàpé gée goorà, âna rà tapoo dumapiê goro é pwina o tèepaa tà tèpa cèikî, na rà bà béaa kêra pai wâjué me còwâ kà lésu. Â gée goo na ée mwa wâjué me còwâ wà Pwi Ukai, â wà pàra tàpé mwara, âna rà niimiri pâ wâdé na rà wâro imudi, ma rà pwa ciritàu.

Pai pitàgoo tii 1 Tésalonika

Ipwabwàcu (1.1)

Wâro na wâdé kà tàpé Tésalonika (1.2-10)

Wakè kà Paulo naa Tésalonika (2.1-3.13)

Wâro na wâdé tà Pwiduée (4.1-12)

Pai wâjué còwâ kà Pwi Ukai (4.13-18)

Bénabwé popai ma ipicijii (5.12-28)

Ipwabwàcu

1^qWâgo^s Paulo na pwa tii. Tàgére wàibà ma wà Silas^{**}, ma wà Timotéo. [À ru naa bwàcu kàwà mwara.] Go wii tàwà, wâguwà é wàra pwapwicîri wâ Tésalonika, na guwà tâa goo wà Pwiduee Caa kâjè, ma wà Pwi Ukai *Kériso.

Wâdé na tà tàwà é *pimeaari imudi ma pinaanapô. Cidòri nyuâawà!

Wâro na wâdé kà tàpé Tésalonika

²⁻³^rBà ciburà ipwaolé tà Pwiduee Caa, na bà pwapwicîri ba kàwà. Bà pwaolé tée goro diri pâ wakè na guwà pwa, gée goro é cèikî ma pimeaari kàwà. Â bà ipwaolé mwara tée, goro pai cimwû kàwà, ba guwà pitapacîri goro cèikî, [é pai wâjué me còwà kà] wà Pwi Ukai Iésu Kériso. ⁴Tèpa béebà naa goo Kériso, bà tâmogòori pâ, é meaariwà wà Pwiduee, â é pitòrigariwà, ba na guwà tèpa âboro kée.

Guwà ipwacèwiibà

⁵^sNa ia bà inapàpari tàwà é *Picé-mara Wâdé, â câbà caa po ina tàwà, goro pwâratùra co; â bà picémara tàwà goro é pàtàmara é *Nyuâaê Pwicîri, bau é cèikî pâ, é popai kâbà, âna âjupâra. Â guwà tâmogòori bwàti é pai wâro kâbà naa jaawà, ma pai pitu tàwà kâbà. ⁶^tÂ wâguwà, âna guwà pâra wiâra é pai wâro

kâbà, ma é pai wâro kà Pwi Ukai. Ba guwà jèe tòpi é popai, naa na pâ aré na maina. Êco na é Nyuâaê Pwicîri, âna é naa tàwà é ipwàdée na dau maina. ⁷Â guwà pâ nau tèpa câmu, tà diri tèpa cèikî wâna du province Macédoine, ma Akaïe, ma na diri pâ ére mwara.

⁸Ba é popai kà Pwi Ukai, âna é pâra jiiwà, â é aié, âna jèe tèreé pitiri wâ Macédoine ma wà Akaïe, [pwacèwii é tikakara]. Â wà diri tèpa âboro wê, âna rà tâmogòori pâ guwà cèikî naa goo Pwiduee.

Nye ticè popai na pâri ma bà ina tàwà. ⁹Ba ûna rà pwa jèkutâ goobà, â rà piwiâ mwara é pai tòpibà kàwà naa jaawà. Â rà ina pâ, guwà jèe biiwà dà Pwiduee. Â guwà naaco é pâ ânuuru duée, ba na guwà pwa-maina ma pitère dà i Pwiduee na é wâro ma âjupâra.

¹⁰Â rà piwiâ pâ, guwà tapacîri goro cèikî, wà Pwina naîê, Iésu Kériso, na ée mwa wâjué me còwà gée *napwéretòotù. Ba é jèe wâro còwà gée na aubà, â é upajè gée na é wârimuru goro é pâ èpà—wârimuru na ée mwa naa tà tèpa âboro wà Pwiduee, naa na pwâra putàmu kée.

Wakè kà Paulo naa Tésalonika

2 Tèpa cèikî béedò, guwà tâmogòori bwàti pâ, é pai tâa jaawà kâbà, âna càcaa piticémuru naa goo. ²^uÂ guwà tâmogòori pâ, béaa kêra na bà caiwà, âna bà

^s**1:1** Wâgo—Grec: Wàibà. Wà Paulo na é pwa tii, êco na é paari pâ, caapwi pwâranûmarà ma wà Timotéo ma Silas na ru tâa jaaé.

^{**}**1:1** Silas—Nee, âna Silvain naa na latin ma Silas naa na grec. (Còo Apostolo 17.1.)

^q**1:1** Apostolo 17.1-9 ^r**1:2-3** 1 Korénito 13.13; Kolosé 1.4-6

^s**1:5** 1 Korénito 2.4-5 ^t**1:6** Apostolo 17.5-9

^u**2:2** Apostolo 16.19-24, 17.1-9

tâa na ville Filipi. Â rà pwa-imudiri tâbà, ma tànyiribà naawê. Â wâjaawà mwara, âna wâru tàpé na rà cicarabà. Êco na wà Pwiduee, âna é pagòobà, ba na câbà caa piwà goro pai picémara tàwà é *Picémara Wâdé.

³ Â na ia bà picémara é popai, â nye ticè auniimiri kâbà na tàbinyiri. Â nye ticè âboro cèna bà pwâgarié ma pa-imwûrû. ⁴ Ba é nye cèikî naa goobà wà Pwiduee, na é naa tâbà é Picémara Wâdé kée. Â câbà caa tùra, ba na rà wâdéaribà wà tèpa âboro; wàco wà Pwiduee, na é còo é pâ auniimiri na tàbinyiri wâna pwâranûmabà.

⁵ [Â ipaiwà na ia bà wakè jaawà.] Ba guwà nye tâmogòori pâ, câbà caa ipwawâdé pwârâtùra tàwà. Â wà Pwiduee na é *paâjupâra pâ, câbà caa bu mwani. ⁶ Â câbà caa mudàra na guwà ipwamainabà, é, na rà ipwamainabà mwara wà pàrà tàpé.

⁷ Êco na, wiàna nûmabà, â pwa tàrù kâbà ma bà pitûâ kàwà, gée goo na bà tèpa apostolo kà Kériso, [ba wàé na é cùrubà]. Â êco na, na ia bà tâa jaawà, â bà po dau moo, pwacèwii tò jè ilàri na é còo bwàti é nari èpo kée. ⁸⁻⁹ Wà tèpa béeò, guwà wànau târa pai ipwanauri é wakè kâbà? Ba bà po dau meaariwà, â câbà caa naa tàwà co é Picémara Wâdé kà Pwiduee, â bà naa tàwà mwara é wâro kâbà. Â, na pàara na ia bà picémara tàwà é Popai, â bà wakè mwara naa ne ma pwaa, ba na bà wâro. Ba càcaa nûmabà na bà tòpò tàwà cè nakake.

Tàrù càrabà naa jaawà

¹⁰ Guwà tâmogòori bwàti, â wà Pwiduee mwara, pâ, é càrabà naa jaawà, tèpa cèikî, âna é *tàrù ma âjupâra. Â ticè na caa pitèibà goo cèna bà pwa na èpà. ¹¹ XÀ guwà tâmogòori mwara pâ, ba kàwà jè-caa, âna bà ipwacèwii pwi caa kâra èpo na é meaari tèpa naîê. ¹² Â bà pagòowà, ma tacoo goowà, ma pitûâ kàwà pâ, guwà wârori é wâro na wâdé tà Pwiduee. Ba é todàwà, ba na guwà tò naa na Mwaciri kée, ba na guwà o tâa jaaé naa na pai maina ma muugère kée.

Guwà jèe tòpi bwàti Popai

¹³ YBà ciburà pwaolé tà Pwiduee mwara, ba, na ia bà pame tàwà é popai, â guwà tère ma tòpi bwàti, pwacèwii popai na é me gée jaa Pwiduee, â càcaa me gée goobà co, tèpa âboro. Â nye âjupâra, ba nye ékaa é Popai kà Pwiduee, popai na é nye tà wakè goowà.

¹⁴ ZUu, [ia guwà tòpi bwàti. Êco na] gée na càué, âna rà tubaèpà tàwà wà tèpa jènerewà. Â, na wàrapwiri, â guwà ipwacèwii tèpa cèikî béewà^{††} naa napô *Judée. Ba na ia rà tòpi é Popai, â pàrà tèpa jènererà juif, â rà tubaèpà tàra. ¹⁵ aBa nye wà pàrà tèpa *Juif mwara, na ia rà pòtâmwara tèpa *pérofèta biu, tiagoo Pwi Ukai Iésu. Â nabàni, âna rà tubaèpà tâbà mwara.

Dau càcaa wâdé tà Pwiduee wàilà, â rà cicara mwara diri pâ âboro! ¹⁶ Wàibà, âna bà inapàpari

^{††} **2:14** Tèpa cèikî béewà—Grec: Pâ wâra pwapwicîri naa goo Kériso Iésu.

^Y**2:4** Galatia 1.10 ^W**2:8-9** Apostolo 20.34 ^X**2:11** Apostolo 20.31

^Y**2:13** 2 Tésalonika 2.13 ^Z**2:14** Apostolo 17.5

^a**2:15** Apostolo 9.23,29, 13.45,50, 14.2,5,19

pâ, é pa-udò diri tèpa âboro wà Pwiduée, [â é naa tàrà é *âji wâro jaaé]. Êco na pwa na rà pacoobà wà tàpéebà, na bà pame é popai-bà tà tàpé na càra caa tèpa Juif. Â ép-wiri, âna pwi Bénabwé kâra é pâ èpà kâra na wâru. Â wà Pwiduée, âna ée jèe pitèirà ma pwa wârimuru tàrà^{††}.

Nūmee na é cōorà mwara

¹⁷⁻¹⁸ Tèpa béeò naa goo Kériso, jè pitàiti na ji pàara bèeni^{††}. Êco na bà nye tà ciburà niimiriwà. Â bà dau ipwadàra, ba na bà caiwà cōwà, ba dau wânūmabà tàwà. Â wâru pâ pàara na pwa na go pâra dariwà, wâgo Paulo, êco na é pacoobà wà *Caatana. ¹⁹⁻²⁰ ^bDau wâdé tâbà wâguwà, â bà ipwàdéé goowà. Â gée goowà, na bà tapacîri é tòotù na ée mwa wâjué me cōwà na, wà Pwi Ukai kâjè lésu Kériso. Ba, na pwi tòotù-bà, âna o wâguwà na guwà o pumara wakè kâbà, pwacèwii é bwe korona, na naa tà tàpé na rà piétò.

Bà cùru paé dariwà Timotéo

3 ¹⁻² ^{cd}[Dau gòò tâbà é pai pitàiti kâjè ma wâguwà.] Â jèe càcaa pâri ma bà tà ciburà tapacîri ba gòiri. Â wàép-wiri na bà pitèrebà, ba na bà cùru paé dariwà wà Timotéo, na bà bwaa tà tâa wâna ville Athènes. Wàé, âna pwi béebà goro wakè kà Pwiduée, goro picémara é *Picémara Wâdé goo lésu Kériso. Â bà niimiri pâ, dau wâdé wiàna é pagòò é cèikî kàwà, ^{3e}ba na guwà

cibwaa dumapié, na pàara na géré tubaèpà tàwà.

Ba jè cau tâmogòori bwàti pâ, o mwa tèepaa tâjè tèpa cèikî, pâ pàara na jè tâa na aré na. Â nye wà Pwiduée na é panuâ pâ, naa wàrap-wiri. ⁴ Ba wàép-wiri i pwi ia bà jèe tà-mara ina tàwà, na ia bà tâa jaawà, âna, jè o mwa dau tâa na aré; â jèe wàèni nabà.

É inawà ba wâdé tâbà

⁵ Ûu, wàép-wiri é majoroé, co tèpa béeò, ma go panuâ paé wà Timotéo. Ba càcaa pâri ma go tà bàra tapacîri, â nūmoo na é cōo pai pâra kàwà naa na é cèikî. Ba wâgotòò pâ, pwiri é jèe tacaiwà wà *Caatana, ma ténoori é wakè kâbà, naa goowà.

^{6f} Â ni, âna é jèe wâjué me cōwà, gée jaawà, â é piwiâ tâbà é jèkutâ na wâdé, goro cèikî ma pimeaari kàwà. Â é ina pâ, guwà po dau niimiriwà naa na ipwàdéé, â nūmawà na guwà cōobà, pwacèwiibà. ^{7g} Wàép-wiri, co tèpa béeò naa goo Kériso, guwà dau pagòobà goro é pai mwü wàra é cèikî kàwà, naa nabibiu kâra diri pâ aré ma tòina kâbà. ⁸ Ba bà piègòtùru, na bà tère pâ, guwà gòò naa goo wà Pwi Ukai. ⁹ O wànau târa cè pai pwaolé tà Pwiduée goro é ipwàdéé kâbà gée goowà? ¹⁰ Â naa ne ma pwaa, âna bà ciburà pwapwicîri tée, gée na diri é pwâranūmabà, ba na jè picòojè. Ba nūmabà na bà naa tàwà é pwina tiàù jii é cèikî kàwà, ba na o tâbawée.

^{††}**2:16** Dernière phrase—Grec: Êco na o jèe tâa gòrà é pwâra putàmu.

^{††}**2:17-18** Ru pâra gée Tésalonika wà Paulo ma Silas, ba na ru upiri tàpé na rà cicararu. (Cōo Apostolo 17.10.)

^b**2:19-20** Filipi 2.15-16, 4.1; 2 Tésalonika 1.4

^c**3:1-2** Apostolo 17.15 ^d**3:1-2** Apostolo 16.1-3

^e**3:3** 2 Timotéo 3.12 ^f**3:6** Apostolo 18.5 ^g**3:7** 2 Tésalonika 1.4

Pwâra pwapwicîri ba kàra

^{11h}Ūu, [wàépwiri è pwâra pwapwicîri kâbà, pâ] wà Pwiduee Caa kâjè, ma wà Pwi Ukai kâjè lésu Kériso, âna ru tàpiri è naigé, ba na bà tèepaa mariwà. ¹²Â [bà pwapwicîri mwara pâ] naa wà Pwiduee, âna é nama pimaina pâ, è pimeaari kàwà. Ma guwà pimeaariwà còwà, â guwà meaari pàra tàpé, pwacèwii pai meaariwà kâbà. ¹³[Bà ilari jiié pâ] na ée pagòowà, ba na guwà pi-aabòriwà na araé, â guwà cimwü. Â o ticè èpà kàwà na o pitòtiwà goo, na guwà coo ara Pwiduee Caa, na pwi tòotù na ée mwa tèepaa me còwà wà Pwi Ukai lésu Kériso, ma wà diri tèpa âboro kêe.

Wâro na wâdé tà Pwiduee

4 Tèpa béeò naa goo Kériso, bà tubanabwé [goro è auniimiri bëeni]: Bà jèe pacâmuriwà goo è pai wâro na wâdé tà Pwiduee, â guwà jèe wârori. Â nabàni, âna bà tacoo goowà, naa na nee Pwi Ukai lésu, pâ, na guwà pwa cèna piwéna. ²Ba guwà nye tâmogòori è pâ aupitûâri, na ia bà jèe naa tàwà, naa na nee. ³Wà Pwiduee, âna nùmee na guwà wârori è wâro na wâdé tée, naa na diri pâ ére.

Gà cibwaa ipuu mara pâ âboro imudi;

^{4j}Gà piwéaari bwàti è naiigà^{§§}, ba na gà o pwicîri ma wâdé na ara Pwiduee;

⁵Gà cibwaa nama dàtigà è pâ câbawâdé kâra naiiri âboro, na

^{§§}**4:4** Gà piwéaari bwàti è naiigà—é, Gà wéaari ma papwicîri tô wâdàgà.

^{*}**4:12** 2e phrase—é, Ba na ticè cè jè muru cèna tiàu jiiwà.

^h**3:11** 2 Tésalonika 2.16 ⁱ**4:3** 1 Tésalonika 5.23; 1 Pétèru 1.16

^j**4:4** 1 Korénito 6.13 ^k**4:7** 1 Pétèru 1.15–16

^l**4:8** Luka 10.16; 2 Korénito 1.22 ^m**4:9** Ioane 13.34 ⁿ**4:11** Éfésò 4.28

èpà, pwacèwii tàpé na càra caa tâmogòori Pwiduee;

⁶Gà cibwaa ipwa tûa tà pwi a cèikî béegà, ma ipuu ma è wâdèe.

Wà Pwiduee, âna ée pwa wârimuru tà tàpé na rà wàrapwiri, wàra pai jèe ina kâbà tàwà. ⁷kBa câe caa todàjè, ba na jè wâro imudi; â é todàjè, ba na jè wâro ba kèe. ⁸lÂ wà pwina é tètâjii è popai bèepwiri, âna câe caa tètâjii aupitûâri kâra âboro, â é nye tètâjii wà Pwiduee, na é naa tàwà è Nyuâaê Pwicîri kêe.

Nama pimaina too pimeaari kàwà

⁹mNapwa naa goo è pai pimeaari kàwà, âna, ticè muru na go ina tàwà naa goo. Ba guwà jèe nye tâmogòori, gée goo Pwiduee, è pai meaari tèpa béewà naa goo Kériso. ¹⁰Â [bà tâmogòori pâ] guwà dau meaari ba maina tèpa cèikî wà Macédoine. Â bà ina tàwà pâ, wâdé na guwà dau pwa cèna piwéna.

¹¹nGuwà imudàra ma guwà pi-wâro na tàbwàti ma wà pàra tàpé. Â guwà cibwaa pwa ma âranûmawà è wâro kà pwi jèpwi. Â guwà wakè bwàti, wàra pai jèe ilari kâbà ji-iwà. ¹²Â, na wàrapwiri, â wà tàpé na càra caa tèpa cèikî, âna rà o câbawâdé è pai wâro kàwà. Ba o câguwà caa tèpa ija wii pwârawâ*.

Pai wâjué còwà kà Pwi Ukai

Rà mwa wâro còwà tèpa bà

¹³Tèpa béeò naa goo Kériso, nùmabà na guwà tâmogòori è pwina tapacîri wà tèpa [cèikî na ia

rà jèe] bà. Ba na, o câguwà caa pikîri, pwacèwii tàpé na càra caa tèpa cèikî. ¹⁴°Ba jè cèikî pâ, é bà wà lésu, â é wâro còwâ gée na aubà. Êkaa na bà tâmogòori pâ, wiàna é bà wà pwi a cèikî naa gooé, â wà Pwidueé, âna é nama é wâro còwâ† pwacèwii lésu.

¹⁵°Pûu, wàéni é popai kà Pwi Ukai na bà ina tàwà: Na tòotù na ée mwa wâjué me còwâ wà Pwi Ukai, âna wà tèpa âboro kée na rà jèe bà, âna [rà o mwa wâro còwâ gée na aubà, â rà o pâmarié. Â] o càra caa tapacîri wà tàpé na rà bwaa wâro. [Ba jè mwa capai pitànaima ma wàé.] ¹⁶°Na pwi tòotù-bà, âna jè o mwa tère cè pwâra uu cèna maina—pwâratùra kà pwi ukai kà tèpa *angela, ma é airi tutu kà Pwidueé. Â wà Pwi Ukai, âna ée mwa tàbàtù boome gée napwéretòotù. Â wà tèpa cèikî naa gooé, na rà jèe bà, âna rà mara cimadò gée na aubà.

¹⁷°Â gée na càué, â wàijè tàpé na jè bwaa wâro, âna o cau dàgòtùjè too, naima ma wàilà, too naa na pâ nee, dari wà Pwi Ukai, â o ipitijè ma wàé. Â jè o mwa pitànaima ma wà Pwi Ukai dâra gòiri awé. ¹⁸°Guwà ipagòowà, goro é popai bèepwiri!

O papòri tèpa âboro

5 Câbà caa wii tàwà goro cè pàara ma cè tòotù, cèna ée mwa tèepaa wà Pwi Ukai. ²°Ba guwà jèe nye tâmogòori bwàti pâ, ée wâjué me còwâ, pwacèwii pwi a mura, na é me naa ne. [Ba o càra caa tapacîri wà tèpa âboro.] ³°Ba rà o

gére tà niimiri pâ, rà jèe wâro na é pinaanapô, ma o wâdé diri naa goorà. Êco na o papòrà pwi tòotù bèepwiri, pwacèwii é pai maagé kà tô ilàri na é pitàmari èpo; â o tu-batiàurà. Â o jèe càcaa pâri ma rà uru.

⁴°Napwa naa goowà, tèpa cèikî béeò naa goo Kériso, âna câguwà caa tèpa wâro na bàutè. Â o câguwà caa pò goo é tòotù bèepwiri, na é tèepaa, pwacèwii pwi a mura. ⁵°Ba guwà tèpa âboro naa pwéelaa, â guwà tèpa wakè na pwaa. Â câjè caa tèpa tâa na bàutè.

Jè tà tàcî!

⁶°Êkaa na wâdé na jè tà tàcî, ma jè pitòimiri-jè! Jè cibwaa puu wàra pàra tàpé! ⁷°Ba é ne, âna kà tàpé na rà puu, ma wà tàpé na rà ipwirié. ⁸°[Go ina mwara pâ]: Wàijè, âna jè tèpa âboro na pwéelaa. Êpwiri na wâdé na jè piaabòrijè, ma coona [é ârab-wée târa paa. Jè popa] i cèikî ma i pimeaaari, târa ma wéaaari nawâajè. Â jè pa é cèikî kâjè goro é pai o pa-udòjè, ba na bwe, târa wéaaari é pûrujè.

⁹°Ba câé caa todàjè, ba na é pwa wârimuru tàjè, goro pwâra putàmu kée. Â é jèe nye pitòrigarijè, ba na é upajè [ma naa tàjè é *âji wâro jaaé] na é naigé mee wà Pwi Ukai lésu Kériso. ¹⁰°Ba wà Kériso, âna é jèe bà ba kâjè, ba na jè o wâro naima ma wàé, [wiàna jè jèe bà, é, wiàna jè bwaa wâro; â] wiàna jè tàgére puu, é, wiàna jè tà tàcî; na pwi tòotù na ée mwa wâjué me còwâ na.

†**4:14** É nama é wâro còwâ—Grec: É popaé me.

°**4:14** Roma 14.9; 1 Korénito 15.3-4,12 °**4:15** 1 Korénito 15.51-52

°**5:2** Mataio 24.42-43; 2 Péteru 3.10; Auinapàpari 3.3

°**5:3** Mataio 24.39; Luka 21.34-35 °**5:5** Roma 13.12

°**5:8** Ésaïe 59.17; Éféso 6.14,17 °**5:10** Roma 14.8-9; 1 Tésalonika 4.14

¹¹ Êkaa na, wâdé na guwà ciburà ip-itu tàwà ma ipagòowà, pwacèwii na guwà nye tàgére pwa.

Bénabwé popai

¹² Tèpa béebà naa goo Kériso, bà ilari jiiwà pâ, guwà tòimiri tèpa pitûâ kàwà naa goo Pwi Ukai, ba rà nye dau wakè ba gòo goowà, na rà pwa pupûra tàwà, ma pacâmuriwà. ¹³ Guwà papwicîrîrà ma meaarîrà, gée goro diri pâ muru na rà pwa ba kàwà. Â [guwà pitu târa, â] guwà tâa na pinaanapô ma wà tèpa béewà.

^{14v} Guwà patûra wà tèpa pwa cir-itau[‡], â guwà pagòo tàpé na rà piwâ [na rà wakè kà Pwiduée] â guwà pitu tà tàpé na ticè nii kàra. Â guwà pidàpwicâariwà naa goorà diri.

^{15w} Guwà cibwaa pitôowâri tà tàpé na rà tubaèpà tàwà. Â guwà imudàra ma guwà ciburà ipwa tàwà é pwina wâdé. Â guwà wàrapwiri tà diri tèpa âboro.

^{16x} Guwà ciburà ipwàdé, ¹⁷ â guwà ciburà pwapwicîri. ^{18y} Â guwà ciburà pwaolé tà Pwiduée, wiàna wâdé, é wiàna èpà naa goowà. Wàé kaa pwiri é pwina nûmee na guwà pwa, wâguwà na guwà caapwi ma Kériso Iésu.

^{19z} Guwà cibwaa pacoo é Nyuâaé Pwicîri na é wakè, ²⁰ â guwà cibwaa

câbapiticèmururu naa goo wà tàpé na rà ipa popai naa na nee Pwiduée. ^{21a} Guwà pitèi ma naaitiri bwàti é pwina wâdé ma èpà. Â guwà cipa ba gòo é pwina wâdé, ²² â guwà pâiti jii é èpà.

Ipicijii

^{23b} Bà ilari jii Pwiduée, wà Pwina é naa é pinaanapô, pâ, na é nama guwà pwicîri, ma guwà wâro ba kêe co. Ma é wéaari bamwara diri é wâro kàwà—é nyuâawà, ma pwâranûmawà, ma auniimiri kàwà, ma naiiwà. Â, na tòotù na ée mwa wâjué me còwà na, wà Pwi Ukai kâjè Iésu Kériso, âna o nye ticè èpà goowà, na o mwa pitèiwà goo. ²⁴ Ba wà Pwiduée na ée jèe todàwà, âna é coo goo é auina kêe, â ée mwa nye pacoo diri é pâ pwiibà.

^{25c} Â guwà pwapwicîri ba kâbà mwara, co tèpa béebà naa goo Kériso.

²⁶ Guwà pwabwàcu târa diri tèpa cèikî béejè, wàra pai pwa kâjè, tèpa cèikî naa goo Kériso.

²⁷ Â go ilari jiiwà, naa na nee Pwi Ukai, pâ, guwà mwa pûra é tii bèeni tà diri tèpa cèikî.

²⁸ Wâdé na tâa jaawà é *pimeaari imudi kà Pwi Ukai kâjè Iésu Kériso!

Cidòri nyuâawà!

[‡]5:14 Tèpa pwa ciritau—é, Tàpé na càra caa pitòimirà.

^v5:14 2 Tésalonika 3.6,11 ^w5:15 Roma 12.17; 1 Pétèru 3.9

^x5:16 Filipi 4.4 ^y5:18 Éfésò 5.20 ^z5:19 Éfésò 4.30 ^a5:21 1 Ioane 4.1 ^b5:23 2 Tésalonika 3.3 ^c5:25 Kolosé 4.3; 2 Tésalonika 3.1

Bêarailu kêra tii

tà tàpé

Tésalonika

Bétapoo popai

Wàilàapà na wii tii bèeni?

Wà Paulo, pwi *apostolo, na rà tâa na ville Korénito ma wà Timotéo ma wà Silas.

É wii wiidà?

Nabibiu kêra *naja 49 ma 52, pàra parui gée na càuru pâbéaa kêra tii kêe tà tàpé Tésalonika.

É wii tâi?

Târa é wâra pwapwicîri wâ Tésalonika. Cò 1 Tésalonika Bétapoo popai.

Cina é wii?

Gée na càuru na é wii pâbéaa kêra tii tà tàpé Tésalonika, â é tère wà Paulo pâ, tàgère pimaina pâ é cèikî bau é pimeaari kêra (1.3). Â é ip-wàdé, â é wii, ba na é pagòorà.

Â é wii mwara ba na é pacâmurirà mwara goo é pai wâjué còwâ kà Pwi Ukai Iésu, ma é wâro na wâdé na pàara na jè tapacîê. Ba wâru tàpé gée goorà, na càra caa tâmogòori bwàti é pupûra na pâbéaa kêra tii kêe, â rà niimiri pâ, jèe tèepaa pâ Bénabwé tòotù, gée goo na pimaina pâ pai tubaèpà tàra. Ba wà pàra tàpé, âna rà ina pâ, pwiri é jèe

wâjué còwâ wà Iésu (2.1-2). Â wà pàra tàpé, âna rà naaco wakè (3.6-13). Â é pò ma wii tii bèeni wà Paulo, ba na é patêrerà ma pacoorà.

Dà ère é tii bèeni?

É napéaati bwàti wà Paulo é pwina o tèepaa béaa kêra pai wâjué còwâ kà Pwi Ukai, ba câé caa pâji tèepaa. Wâru tèpa âboro na rà o cicara Pwiduee. Â ée mwa cipàpaa wà pwi âboro na dau èpà, na ina gooé pâ A cicara (2.3). Ée mwa too na tâa na é wâra pwapwicîri kà Pwiduee, ma in-apàpari pâ, wàe Pwiduee (2.4). Â ée mwa pwa pâ *câmu kêra pàtâmee, na rà pò goo tèpa âboro, â o wâru tàpé na ée mwa ipa-imwürurà (2.9-10). Â ée mwa tubaèpà tèpa âji âboro kà Pwiduee.

Éco na é pagòojè wà Paulo, ba na jè cimwû naa na cèikî kâjè naa tubaèpà tâjè. Jè cibwaa pò ma cèikî naa goo tàpé na rà pame jèkutà na ité goro é pai wâjué còwâ kà Pwi Ukai (2.1-3). Wâdé na jè tâa goro é popai kà Pwiduee na jè tòpi (2.15). Jè cibwaa pwa cir-itau. Wâdé na jè wârori é wâro na pitòimiri ma wâdé tà Pwiduee tiagoro pwâadèrèe (1.12).

Pai pitàgoo tii 2 Tésalonika

Ipwabwàcu ma pwâra pwapwicîri (1.1-12)

Béaa kêra pai wâjué me còwâ kà Pwi Ukai (2.1-17)

Bénabwé popai ma ipicijii (2.13-3.18)

Ipwabwàcu

1 Wâgo¹ Paulo, na pwa tii. Tàgére wàibà ma wà Silas ma wà Timotéo. [À ru naa bwàcu kàwà mwara.] Go wii tàwà, wâguwà è wâra pwawicîri wà Tésalonika, na guwà tâa goo wà Pwiduée Caa kâjè, ma Pwi Ukai Iésu *Kériso.

^{2d}Wâdé na tà tàwà è *pimeaari imudi ma pinaanapô, na me gée goo Pwiduée kâjè ma Pwi Ukai Iésu Kériso. Cidòri nyuâawà!

Ipwaolé kà Paulo

³Tèpa béebà naa goo Kériso, bà ciburà pwaolé tà Pwiduée ba kàwà. Ba pimaina pâ è cèikî kàwà, bau è pimeaari kàwà jècaa ba kà pàra tàpé. ^{4e}Êkaa pwiri na bà ina târa pàra wâra pwawicîri kà Pwiduée, pâ, bà nye dau ipwàdée kaa goowà. Ba guwà piwéaari ba mwü è cèikî kàwà wâna pidàpwicâari naa na pâ aré ma tòina na wâru.

Ée mwa pitèi gòropuu wà Pwi Ukai

^{5-6f}Wiàna guwà tâa na aré, âna gée goo na [guwà tèpa naîri *Mwaciri kà Pwiduée. Â] é pwabwàtiwà wà Pwiduée, ba na o pâri ma guwà o tò naa na Mwaciri kée. Â é paari pâ, é *tàrù ma âjupâra, ba ée mwa pipaa dà wà tàpé na rà pipaa dàwà—[ée mwa pitèirà ma naa wârimuru tàra] gée goro pai tubaèpà tàwà kàra. ^{7g}Â ée mwa naa tâjè nao, wâguwà ma

wàibà, na tòotù na ée mwa wâjué me còwà wà Pwi Ukai Iésu Kériso.

Ba rà mwa boome gée *nap-wéretòotù bau tèpa *angela kée na dau pwa pàtamarà. ^{8h}Â é pa è ânye na dau maina, ba na é pwa wârimuru tà tàpé na rà naa càurà naa goo Pwiduée, ma càra caa pitère dàra è *Picémara Wâdé goo Pwi Ukai kâjè Iésu. ⁹ⁱWàèni wârimuru kàra: É pai tubatiàurà dàra gòiri awé. Ba ée mwa nama tiàurà jiié, ma tiàurà jii pai maina ma muugère kà Pwi Ukai ma pàtamee, dàra gòiri awé.

^{10j}Ê pwi bèepwiri, âna o tèepaa na tòotù na ée mwa wâjué me còwà na. Â wà diri tèpa âboro na rà cèikî naa gooé, âna rà càdirié ma ipwamainae. Â wâguwà ma wàilà, ba guwà jèe cèikî naa gooé, na ia bà paâjupâraè tàwà.

É pwawicîri ba kàra Paulo

^{11k}Êkaa pwiri na bà ciburà pwawicîri tà Pwiduée kâjè pâ, na é pitu tàwà, ba na guwà wârori è wâro na wâdé tée. Ba é todàwà [ma guwà wâro ba kée co]. Â bà ilari jiié pâ, na é pitu tàwà goro è pàtamee, ba na guwà tubanabwé diri pâ muru na wâdé na nûmawà na guwà pwa, gée goro è cèikî kàwà. ¹²Una wàrapwiri, â o pwamaina nee Iésu, Pwi Ukai kâjè, gée goowà. Â wâguwà mwara, âna o ipwamainawà ma wàé, gée goro è pimeaari imudi kà Pwiduée kâjè, ma Pwi Ukai Iésu Kériso.

¹**1:1** Wâgo—Grec: Wàibà. Wà Paulo na é pwa tii, êco na é paari pâ, caapwi pwàranûmarà ma wà Timotéo ma Silas na ru tâa jaaé.

^d**1:2** Roma 1.7 ^e**1:4** 2 Korénito 7.4; 1 Tésalonika 2.19

^f**1:5-6** Roma 12.19 ^g**1:7** 1 Tésalonika 3.13 ^h**1:8** Ésaïe 66.15

ⁱ**1:9** Ésaïe 2.10 ^j**1:10** Kolosé 3.4 ^k**1:11** Kolosé 1.9; 1 Tésalonika 1.2-3

Béaa kêra pai wâjué me côwâ kà Pwi Ukai

2 Tèpa cèikî béebà, [nūmabà na bà pacāmuriwà] goro é pai o wâjué côwâ kà Pwi Ukai kâjè lésu Kériso, bau é pai o naanaimarijè kèe, ba na jè tâa ma wàé. ²Guwà cibwaa nama gūmagù é pwâranū-mawà, wiàna rà ina pàra tàpé pâ, é jèe wâjué côwâ[§], [ba jèkutà na pwâ]. Â pwiri rà o ina pâ, nye é *Nyuâaê Pwicîri na é nye paari tàra pwiri, wâna âcôwâ^{**}, é, rà o ina pâ, wàibà na wii tàra pwiri. ³Bwa! Guwà cibwaa nama rà ipa-imwüruwà!

Ée mwa tèepaa me 'A cicara'

O càcaa pâji tèepaa i tòotù-bà, béaa kêra pai tèepaa kêra [pàra muru. Ba o mwa mara coo] é pàara, na rà o cicara Pwidueé tèpa âboro na rà dau wâru. Â ée mwa cipàpaa wà pwina ina gooé pâ A cicara^{††}. Â wà pwiiibà, âna o mwa tubatiâué.

^{4m}Ée mwa piècaari diri é pâ na-muru na pwicîri, ma diri é pwina rà ipwamaina ma papwicîri wà tèpa âboro. Â ée mwa ipwamainaê côwâ, ma ina mwara pâ, é tâdòiti jii diri pâ muru. É mwa pâra na too, na tâa na é wâra pwapwicîri kà Pwidueé,

ma inapàpari pâ, wàé Pwidueé! ⁵Go jèe nye ina tàwà diri pâ pwiiibà, na pàara na ia go bwaa tâa jaawà. É, gona guwà ipwanauri pwiri?

⁶Wà A cicara, âna o càcaa pâri ma é ipaarié, béaa kêra é tòotù kèe. Ba pwa pwina é pacooé tiagoro pwi tòotù bèepwiri. Â guwà nye tâmogòori bwàti wà pwiiibà^{††}.

⁷Âjupâra pâ, é jèe tàgére wakè ni gòropuu, é pàtamee na é cicara Pwidueé. Êco na, tiagoro nabà, âna wàijè co tèpa naî Pwidueé na jè còoinaê. Â wiàna é càùé côwâ wà pwina é pacooé, ⁸ⁿà wà A cicara, âna ée mwa cipàpaa. [Wàéni é pwina o tèepaa tée na pwâadèrèè]: Ée mwa tèepaa

Pwi Ukai lésu, na pwényuâa kèe. Ée mwa nama é bà, wiàna é upié goro pwêe. Ée mwa nama tiâué awé, goro pai tèepaa me, naa muugère kèe!

^{9o}[Êco na, béaa kêra pwiiibà, âna] wà A cicara, âna ée mwa pwa pâ câmu na wâru, goro é pàtama *Caatana—é pâ muru na rà o pò goo wà tèpa âboro, â o ipa-imwüruwà goo. ¹⁰Â o wâru mwara pâ muru na èpà, na ée mwa pwa, ba na é pwâgàri tèpa âboro. Wà tàpéebà,

^{§2:2} É jèe wâjué côwâ—Grec: É jèe tèepaa i Tòotù kà Pwi Ukai.

^{**2:2} É Nyuâaê Pwicîri, na é nye paari tàra pwiri, wâna âcôwâ—Grec: Gée goro é nyuâaê. Pai ina wée pâ, vision, é, prophétie (popai naa na nee Pwidueé).

^{††2:3} Acicara—Pwi ukai kà tàpé na rà cicara Pwidueé, ma ègòjai pâ naèà kèe.

^{††2:6} Dernière phrase—Càcaa pwéelaa tâjè nabà é pwina é pacoo Acicara. Pwiri é naèà kêra mwaciri kà tèpa Roma, é, é Nyuâaê Pwicîri, é, wakè kêra wâra pwapwicîri, é wà Mikaéla, wà pwi ukai kà tèpa angela. Còo mwara Angela naa na Neeremuru (Vocabulaire), ma Daniel 10.13,20–21.

^{l2:3} 1 Timotéo 4.1; 1 Ioane 2.18, 4.3

^{m2:4} Ézékiel 28.2; Daniel 11.36 ^{n2:8} Ésaïe 11.4; Auinapàpari 19.15

^{o2:9} Auinapàpari 13.11–13

âna o tiàurà awé, ba tàutàra goo é âjupâra. Ba wiàna rà gére tòpi, â pwiri rà o udò, [â o tâa tàra é *âji wâro].

¹¹Nye wà Pwidueé, na [é panuâ ma o wàrapwiri, ba] é panuâ é pwi pàtamee-bà na èpà, ma é ipa-imwùrurà. À rà o cèikî naa goo é pwina pwâ. ¹²À ée mwa tèirà ma naa wàrimuru tàra, gée goo na wâdé tàra na rà pwa na èpà, jii na rà cèikî naa goro é âjupâra.

Bénabwé popai

¹³PTèpa cèikî béebà, dau wânüma Pwi Ukai tàwà, â wâdé na bà ciburà pwaolé tée goowà! Ba é jèe tàmara pitòrigariwà napwiri^{¶¶}, ba na é pa-udòwà [ma o tâa tàwà é âji wâro]. À é wàrapwiri goro é Nyuâaê Pwicîri kée, na é nama guwà tèpa âboro pwicîri kà Pwidueé, â gée goro pai cèikî kàwà naa goro é âjupâra. ¹⁴À é todàwà, na ia bà picémara tàwà é *Picémara Wâdé, ba na guwà tâa na pai maina ma muugère kà Pwi Ukai kâjè lésu Kériso. ¹⁵Ékaa na wàrapwiri, co tèpa béebà, na wâdé na guwà tà mwü [naa na cèikî kàwà]. À guwà cimwü naa goo é popai na ia bà naa tàwà, naa na pwâratùra, é, na bà wii tàwà naa na pâ tii.

¹⁶Wà Pwidueé Caa kâjè, âna dau wânümee tâjè. À gée goro é *pimeaari imudi kée, â é nye ciburà pagòojè dàra gòiri. À é jèe naa tâjè é cèikî na maina, na pàara na jè bwaa tapacîri diri pâ wâdé na ée mwa naa tâjè. À bà ilari jiiru ma wà Pwi Ukai lésu Kériso pâ, ¹⁷na ru pagòowà, ba

na [o câguwà caa piwâ na] guwà ciburà pwa ma ina é pwina wâdé!

Guwà pwapwicîri ba kâbà

3 Bà tubanabwé [é pâ auniimiri kâbà bèepwiri] co tèpa béebà naa goo Kériso, na bà ilari jiiwà pâ, guwà pwapwicîri ba kâbà. Guwà ilari jii Pwi Ukai pâ, na é ipàra pâ wà i popai kée, â na rà papwicîri é popai wà tèpa âboro, na diri pâ ére, pwacèwii na guwà pwa. ²À guwà ilari mwara, ba na é wéaaribà jii tàpé na èpà pwâranümarà. Ba wâru tàpé na rà cicara é popai kâjè.

³Êco na wà Pwi Ukai, âna é tâa na pai tâa kée, â ée mwa nama guwà gòo, â ée mwa piwéaariwà jii wà *Caatana, Pwi âboro èpà. ⁴¶À é nye pagòobà mwara wà Pwi Ukai, ba na bà tâmogòori pâ, guwà tàgére pâra wiàra é pâ pitûâ kâbà, â guwà o wàrapwiri dàra gòiri.

⁵Go pwapwicîri tà Pwi Ukai pâ, na é popa pwâranümawà naa na pimeaari kà Pwidueé [na é wâgòro]. À, na é nama pimaina too naa goowà é pai pidàpwicâari, na me gée goo Kériso.

Wakè ba gòo pwacèwiibà!

⁶⁻⁷rsTèpa cèikî béebà, bà pitûâri tàwà, naa na nee Pwi Ukai lésu Kériso, pâ, guwà cibwaa tâa jaa wà tèpa cèikî na rà pwaora—wà tàpé na càra caa pâra wiàra é aupamogòori kâbà, pâ, napàrajè na jè wakè bwàti. À guwà pwacèwiibà. Ba câbà caa tèpa pwaora naa jaawà, ⁸tâ câbà caa po tâa, ba na guwà mwa po géaa goobà^{§§}. Bà nye wakè

¶¶2:13 Napwiri—é, Béaa kâra diri tèpa âboro.

§§3:8 1re phrase—Grec: Câbà mu caa ija é poloa kà pwi jèpwi.

¶2:13 Éfésò 1.4; 2 Tésalonika 1.3 ¶3:4 2 Korénito 7.16; Galatia 5.10

†3:6-7 Roma 16.17 §3:6-7 Filipi 3.17 †3:8 1 Tésalonika 2.9

ba gòo, naa ne ma pwaa, ba na câbà caa nakake kàwà.

⁹u Âjupâra pâ, pwa tàrù kâbà, ma bà ilari jiiwà pâ, na guwà pitu tâbà. Êco na nûmabà na guwà picòo gée goobà. ¹⁰ Ba, na ia bà tâa jaawà, âna bà naa tàwà è popai bèeni, pâ: Wà pwina câé caa wakè, âna wâdé na câé caa ija!

¹¹v Bà wii tàwà pwiri, ba bà tère pâ, pwa pàarawà na rà pwa ciritàu, â tàutàra dàra wakè! Â rà nye tà géaa ma tura goo è wâro kà pàra tàpé. ¹²w Â bà tacoo goorà, naa na nee Pwi Ukai Iésu Kériso pâ, na rà wârori è wâro na pitòimiri ma moo, â na rà wakè dàra cè uti kàra.

Pwa taaci pwina wâdé

¹³x Tèpa béebà naa goo Kériso, â guwà cibwaa nama oratàwà goro pwa è pwina wâdé. ¹⁴ Guwà còo bwàti tàpé na tàutàra na rà pitère dàra è pwina bà ina tàwà naa na tii

bèeni. Â guwà cibwaa pagòorà naa goro è pwina rà pwa*. Ba wâdé na rà kamu goo. ¹⁵y Êco na guwà cibwaa còorà pwacèwii na guwà pièpàriwà. Â guwà nye ciburà pwa pupûra tàra. Ba wâdé na wàrapwiri naa jaajè tèpa cèikî.

Ipiciiji

¹⁶ Wà Pwi Ukai, âna é pwi a naa pinaanapô, â go ilari jiié pâ, na é ciburà naa tàwà è pinaanapô, na diri pâ pai pwa wèe. Wâdé na é tâa jaawà diri!

¹⁷ Wâgo Paulo, na go popa i bépwa tii, ba na go tubanabwé i tii. Ba go nye wàrapwiri târa diri pâ tii kôo, ba [na paari pâ, nye âjupâra pâ] wâgo na go wii.

¹⁸ Wâdé na tâa jaawà diri è *pimeaari imudi kà Pwi Ukai kâjè Iésu Kériso!

Cidòri nyuâawà!

*3:14 2e phrase—Grec: Guwà cibwaa pabéera.

^u3:9 1 Korénito 9.4; 1 Tésalonika 1.6 ^v3:11 1 Timotéo 5.13

^w3:12 1 Tésalonika 4.11 ^x3:13 Galatia 6.9 ^y3:15 1 Tésalonika 5.14

Pâbéaa kâra tii kà Paulo
tà

Timotéo

Bétapoo popai

Wailàapà na wii tii bèeni?

Wà Paulo, pwi *apostolo.

É wii wiidà?

Nabibiu kâra *naja 62 ma 66, gée na càuru pai tapoo tâa kà Paulo na karapuu wâ *Roma, na wii naa na Apostolo naporomee 28. Munaa mwa gée na càué, na é mwa pâra pitiri pâra napô (pwiri tiagoo napô Espagne) ba na é picémara mwara è *Picémara Wâdé. Pwiri é wii gée Macédoine é tii bèeni. Â gée na càué, âna rà tâjûrué cōwâ wà tèpa Roma, â rà tètàmwereè naa napô kàra.

É wii tâi?

Tà Timotéo. Wà pwi caa kêe, âna pwi *Grec; â wà nyaa kêe, âna tô Juive, tô a cèikî naa goo lésu Kériso. Wà Paulo, âna é pâmarî Timotéo, naa na béarailu kâra pai pâra kêe, na é tâa Lystre, na é naja 49. Â wà Timotéo, âna é pâ nau pwi a *câmu jaaé (Apostolo 16.1-3). Gée na càué, â wà Paulo, âna é cùrué pâ, naa Tésalonika, ma Korénito (1 Korénito 4.14-17), ma naa Éféso, ba na é wéaari é wâra pwapwicîri wê (1 Timotéo 1.3).

Cina é wii?

É tère wà Paulo pâ, wà pâra tàpé, âna rà tapoo pacâmuri tèpa âboro

goro pâ muru na pwâ, naa na pâ wâra pwapwicîri wâ Éféso. Êkaa na é wii tà Timotéo, ba na ée mwa pwa pupûra tà tèpa cèikî, ma wà tèpa pitûâ kàra.

Dà ère é tii bèeni?

Wàeni é pâra pupûra, na é naa tà Timotéo, wà Paulo, naa na é tii bèeni:

- Gà cimwü, naa na é pai pâra'gà, wiâra é Tii Pwicîri.
- Gà wakè ba gò, goro é Picémara Wâdé.
- Gà ina tà tèpa cèikî pâ, wâdé na rà ciburà pwapwicîri naima.
- Gà tòimiri é pâ wâra pwapwicîri.
- Gà pitòrigari cè tèpa wéaari wèe.

Pai pitàgoo tii 1 Timotéo

Ipwabwàcu (1.1-2)

Tèpa pwa pupûra na rà tèpa pwâ (1.3-20)

Popai goro pai pwapwicîri (2.1-3.13)

Càrajè na jè pwapwicîri naima (2.8-15)

Tèpa pitûâ ma tèpa dikona (3.1-13)

Aupitûâri kà Paulo tà Timotéo (3.14-4.16)

Càrajè naa na wâ kà Pwiduée (3.14-16)

Câmu na ipa-imwûru (4.1-5)

Pwi a wakè bwàti ba kà Kériso (4.6-11)

Ipwacôoco pai wâro'gà (4.12-16)

Pai pacâmuri na jèpapara tèpa cèikî (5.1-6.2)

Bénabwé popai ma ipicijii (6.2-21)

Ipwabwàcu

1¹⁻² Wâgo Paulo na pwa tii tâgà co Timotéo. Go pwi *apostolo kà *Kériso Iésu, wà pwi majoro é cèikî kâjè. Ba ru cùruo pâ, wàilu ma wà Pwiduée, *pwi a pa-udòjè, [ba na go picémara é popai kà Kériso]. Gà pwi âji naîô naa na cèikî naa goo Kériso. Wâdé na tà tâgà é *pimeaari imudi ma pinaanapô, na me gée goo Pwiduée kâjè ma Pwi Ukai Kériso Iésu. Â [wâdé na gà tâmogòori] pai moo kàru naa googà. Cidòri nyuâagà!

Gà pwacôoco tèpa pwa pupûra na rà tèpa pwâ

³ Ico pwi béeò, go taniimiri tâgà i pwi ia go ina tâgà, na ia go pâra ji-gà naa na province Macédoine. Ba go tacoo googà pâ, na gà tà tâa na ville Éféso, ba na gà pacoo tèpa pwa pupûra na rà tèpa pwâ. ^{4a} Rà nye ciburà tûra taaci, goro pâ jèmaa na pwâ, ma pâ jèkutâ gòri, goo pâ nee tèpa jooorojè†. Â gà ina tàra pâ, na rà panuâ diri é pwiibà. Ba épwiri, âna tagòtù kaa é pitaèkâa. Â càcaa pitu târa é wakè kà Pwiduée, pwi wakè na jè pwa naa na é cèikî‡.

⁵ Go ina tâgà pâ, gà pwa pwiri, co Timotéo, ba na [gà pacâmuri tèpa cèikî pâ, na] rà pimeaarirà, gée na âji pwâranûmarà. Ê pimeaari, âna me gée goro é pai pitêre dâra kâjè, é *pwârâtûra-nigée-goojè. Â é me

gée goro mwara, é pai pâra kâjè, wiâra é cèikî kâjè, na âjupâra.

⁶ Êco na wà tèpa âboro bèepwiri na rà tèpa pwâ¶, âna rà pàgà jii é naigé bèepwiri na wâdé. Â rà jèe imwûru, ba rà tâa goro pâ popai na ticè èrèè. ⁷ Ba nûmarà na rà tèpa pacâmuri âboro goro é *Naèà kà Moosé. Êco na càra caa tâmogòori bamwara, é pâ pwina rà gère gòo goro pacâmuri!

Naèà âna wâdé wiàna jè wârori

^{8b} Jè nye tâmogòori pâ, i Naèà âna nye wâdé, wiàna jè wârori bwàti.

⁹ Ba wà Pwiduée, âna câé caa naa é Naèà, ba kà tàpé na wâdé é wâro kàra. Â é naa i Naèà [tà Moosé] ba kà tàpé na rà ciburà pwa na èpà. Wà tàpéebà, âna tàutàra na rà pitêre dâra, â rà ègòjai é pâ pitûa kée:

Rà naa càurà tà Pwiduée, â tàutàra na rà pwamainâé;

Rà pitauree goo é pâ muru pwicîri;

Rà tèpa pitétâmwara âboro, tiagoo na rà tètâmwara du nyaa ma caa kàra;

¹⁰ Rà tèpa toomura, ba rà cíâa jii wâdàra;

Rà ipuu imudi ma wà pàra tàpé—tiagoo na wà tèpa paaò, âna rà pipuu còwâ;

Rà tèpa pwa âraicu goro âboro[§];

Rà tèpa pwâ;

Rà pitòti pàra tàpé, ma *ipwataâboro pwâ, naa na wâra pitèimuru.

†**1:4** 1re phrase—Còo **note** goo Tito 3.9.

‡**1:4** Wakè na jè pwa naa na é cèikî—**é**, Ê wakè kée, âna pai udò kà tèpa âboro. Â jè tâmogòorié goro co é cèikî.

¶**1:6** Wà tèpa âboro bèepwiri, na rà tèpa pwâ—Grec: Wà pàra tàpé.

§**1:10** Tèpa pwa âraicu goro âboro—Trafiquants d'esclaves. Rà tâjûru pâ âboro, ma icurirà ba na rà tèpa ênawéna kîri kà pàra tàpé.

^z**1:1-2** Apostolo 16.1-3; Tito 1.4 ^a**1:4** 1 Timotéo 4.7; Tito 1.14

^b**1:8** Roma 7.12,16

[Ê Naèà, âna naa, ba kà tàpé na rà wàrapwiri] ma wà diri tàpé na rà pwa pâ na jèpapara tûa na èpà. Wàilà na càra caa pitère dàra è ârapupûra na *tàrù, na ia jè tòpi. ¹¹ Ê pwi bèepwiri, âna é me gée goo è *Picémara Wâdé, na é naa tîo wà Pwiduee, [ba na go wéaari ma inapàpari]. Dau maina ma muugère wà Pwiduee! Wâdé na jè pwa-mainaè**!

Ipwaolé tà Kériso na é pa-udòjè

^{12c} Go pwaolé tà Kériso Iésu, Pwi Ukai kâjè. Ba é niimiri pâ, pâriô ma é pûra naa goodò, ma naa tîo é wakè kée. Â é naa tîo é nii kée, ba na go wakè. ^{13d} [Câé caa côo pâ] béaa, âna go pwi a pitaurée gooé, ma pi-inaé ba èpà^{††}. Â ia go po dau tubaèpà tée, [na go tubaèpà tà tèpa âboro kée]. Êco na é meaario, â é wâdéario, [â câé caa naa wârimuru tîo]. Ba é côo pâ, go wàrapwiri, gée goro é pai càcaa tâmogòori kôo. Ba ia câgo caa pâji cèikî naa gooé.

¹⁴ Po dau maina é pimeaari imudi kà Pwi Ukai [Pwiduee] kâjè; pimeaari na é pièdò ba kôo. Â é pwa ma go cèikî, naa goo Kériso, â é pwa ma go meaari tèpa âboro kée, goro é pimeaari kà Kériso Iésu. ^{15e} Ba [jè mu ina pâ]: «Wà Kériso Iésu, âna é me naa gòropuu, ba na é pa-udò tàpé na rà pwa na èpà, [ma naa tàra é *âji wâro jaaé].» Â wàèpwiri é popai na âjupâra, na pâri ma jè cèikî naa goo.

Wâgo, âna nye wâgo kaa, pwina go nye dau pwa na èpà kaa. ¹⁶ Êco na wà Pwiduee, âna é meaario, [â câé caa naa wârimuru tîo]. Â é wàrapwiri, ba na é paari pâ, é dau pidàpwicâarié wà Iésu Kériso naa goodò. [Ba wiàna é wàrapwiri naa goodò]—pwi âboro na go dau èpà jii pàra tàpé—â o câmu, ba kà pàra tèpa âboro. Â rà o cèikî naa gooé, ma tòpi jiié é *wâro dàra gòiri jaa Pwiduee.

¹⁷ Pwamaina ma picagòtù Pwiduee! Wàé na é Pwi Ukai na muugère; wà Pwina ticé pwâadèrèè; wà Pwina câjè caa côoè; wà Pwina é caapwi co! Pwamainaé dàra gòiri awé! Wâdé na wàra! Amen!

Gà tà cimwü naa na cèikî

¹⁸ Ê pwina go ina tâgà, co Timotéo, pwina naîô, âna pitatée bau i pwi ia rà ina naa googà wà tèpa *péroféta, [na ia rà pame é popai kà Pwiduee]. Ê pwiibà, âna o naa cè nii'gà, ba na gà o pipaa, [târa pwa-muru é Picémara Wâdé]. ¹⁹ Wâdé na gà cimwü naa na cèikî'gà [naa goo Kériso]. Â gà ipwacòoco, â gà wâro bwàti, wiàra é *pwâratùra-nigée-googà.

Ba wà pàra tàpé, âna tàutàra na rà pitère dàra é pwâratùra-nigée-goora. Â rà jèè tubatiàu é cèikî kàra. ^{20f} Ru wâjaara, wà Himéné ma wà Alexandre. Go jèè panuâru tà *Caatana^{††}, ba naa wàrapwiri, â ru

**1:11 Wâdé na jè pwamainaé—é, Ê naa tâjè pinaanapô ma ipwàdée.

††1:13 Pi-inaé ba èpà—Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Pinabaèpàé.

††1:20 Go jèè panuâru tà Caatana—Munaa é pacòobéru wà Paulo gée na é wàra pwapwicîri, tapacîri é pàara na rà pitòotéri é wâro kàra.

^c1:12 Apostolo 9.15; 1 Korénito 15.9-10; Galatia 1.15-16

^d1:13 Apostolo 8.3, 9.1-5 ^e1:15 Luka 19.10

^f1:20 1 Korénito 5.5; 2 Timotéo 4.14-15

mwa bàra tàmogòori pâ, ru cibwaa ina pâ, ru tùra naa na nee Pwiduée.

Popai goro pai pwapwicîri

2 Gée goo kaa diri pwiri, â go cau tacoo goowà [ma diri é wâra pwapwicîri] pâ, na guwà pwapwicîri tà Pwiduée, ba kà [tèpa cèikî béewà, ma wà] diri tèpa âboro, [gée na âji pwâranüma]. Guwà ilari jiié pâ, na é pwa pâ muru na wâdé ba kàra; â guwà pwaolé tée goo. Wàép-wiri é pwina dau âjimuru.

² Guwà pwapwicîri, ba kà tèpa ukai, ma tèpa pitûâ, ma tèpa âboro imaina, ma diri tàpé na rà pipopa é napô kâjè. Â, naa wàrapwiri, â jè wârori é wâro, na moo ma awé. Â jè o papwicîri Pwiduée, â jè o pâra bwàti, naa na diri pâ ére. ³ Wàé kaa pwiri [é pwâra pwapwicîri] na wâdé na jè pwa, éna é ipwàdéé goo wà Pwiduée, *pwi a pa-udòjè. ⁴ Ba nùmee na rà cau udò diri tèpa âboro, [ma tâa tàra é *âji wâro jaaé]. Â wâdé tée na rà cau tòpi ma tàmogòori é âjupâra [goo lésu].

⁵ Ba nye caapwi co, wà Pwiduée [kà diri tèpa âboro]. Â é nye caapwi co wà pwi a-ipa popai nabibiu kâjè tèpa âboro ma wà Pwiduée—âna wà Kériso lésu. Ba é jèe pa é nai-iri âboro, pwacèwiijè, ⁶ â é panuâ é wâro kée, ba na o tipi diri é pâ âboro [jii é èpà, ma é pwâra bà]. Wàép-wiri na é jèe paari wà Pwiduée, na tòtotù

na é jèe tàmara tòpò, [pâ, nùmee na rà udò, wà diri tèpa âboro].

⁷ ^h Â gée goo kaa pwiri, na é cùruo, ba na go pwi *apostolo kée, tà tàpé na càra caa tèpa *Juif. É panuâô pâ, ba na go pwa pupûra tàra, ma pacâ-murirà goro é popai na âjupâra [goo lésu] na jè cèikî naa gooé. Na go ina pwiri, â go nye âjupâra, â câgo caa pwâ!

Càrajè na jè pwapwicîri naima

⁸ Wàép-wiri é aupitûâri kôo: Na diri pâ pàara, na guwà ipitiri naa na nee Pwi Ukai, âna wâdé na guwà pwapwicîri tée. Â guwà naaco é piputâmu, ma é pâ pitòocia. Na guwà pagòtù too îwà dà Pwiduée, â wâdé na guwà pwa, naa na pwâranüma na pwéelaa na araé.

⁹ ⁱ Â go pitûâri tà pa ilàri¹¹ pâ: [Na guwà ipitiri naa na nee Pwi Ukai, â] wâdé na pitòimiri é pai pwa ârab-wée kàwà, ma pai pwa wèe pûruwà. Guwà cibwaa coona ârabwée na po dau maina wâri wèe, â guwà cibwaa po dau tòpò mwani mii ma perle. ¹⁰ ^j Ba é âji pwényuâa kà tô a cèikî, âna paari goro pâ wakè kée, na wâdé.

¹¹⁻¹² ^k Â, na pàara na gére pwa pupûra na, âna wâdé na wà pa ilàri, âna rà tàmaari naa na ipakîri ma tànana^{ss}. Â câgo caa naa tàrù tàra, ma rà pacâmuri tèpa paao, ma pitûâ jairà ma pwa kûu tàra naa na

¹¹ **2:9** Pa ilàri—Pai ina kà tèpa ijiao, bépitòimiri pa ilàri. Wà pàra tàpé, âna rà ina pâ: Tèpa ilàri.

^{ss} **2:11-12** Tànana—Munaa na pàara kà Paulo, âna wâru pa ilàri na rà ni-imiri pâ, pwa tàrù kàra ma rà tùra imudi naa na wâra pwapwicîri. Â nùmee na é paccoo é pai pwa bèepwiri. Ékaa na é papwicîri jiià na rà tùra, naa na pâ wâra pwapwicîri na é pwi apitûâ naa na.

^g **2:6** Roma 3.29–30; Galatia 1.4

^h **2:7** Apostolo 9.15; Galatia 2.7–8; 2 Timotéo 1.11

ⁱ **2:9** 1 Pétèru 3.3–5 ^j **2:10** 1 Timotéo 5.10 ^k **2:11-12** 1 Korénito 14.34

pwina rà pwa*. ¹³ Ba wà Pwidueé, âna é tòpò béaa wà pwi paa, wà *Adamu; â gée na càùé, â é mwa tòpò wà tô ilàri, wà Éva. ¹⁴ mÂ càcaa wà Adamu, na ia é piwâmié [i Dòèa, *Caatana]. Â wà tô ilàri, na ia pi-wâmié, â câé caa pitère dàra é naèà kà Pwidueé. ¹⁵ Éco na pa-udòrà, naa na pai pitàmari èpo kàrà†, wiàna rà tà wâro, naa na cèikî, ma pimeaari, ma ipapwicî, ma ipakîri.

Popai tà tèpa pitûâ naa na cèikî

3 ⁿ Wàèni è jè pwâratùra [na jè mu ina, pâ]: «Wà pwina nūmee na é pwi caa kà tèpa pitûâ kâra é wâra pwapwicîri, âna wâdé, ba pwi wakè na âjimuru.» Nye popai na âjupâra. ²⁻³ oÂ wà pwi âboro bèepwiri, âna wâdé na, è wâro kêe, âna pitòimiri [na ara tèpa âboro diri]. Â wâdé na ticè na pitòtié goo. [Wàèni pâ pwina pâri ma ina naa gooé]: É tâa bwàti goo tô wâdèè‡; Câé caa pwi a wâdo ma dau ija; Câé caa pwi a putâmu, ma pwi a tòocia; Câé caa pwi a wâdé tée mwani. É pwi a piaabòrié; É pwi a tûra ba moo; É pwi a tòpi bwàti tèpa âboro na rà tèepaa marié;

É tâmogòori ma é pacâmuri tèpa cèikî;

⁴ Â é pwi a pitòimiri bwàti é pwârawâ kêe, ba na rà pitère dèe pâ èpo kêe naa na ipakîri.

⁵ Ba wiàna câé caa tâmogòori popa é pwârawâ kêe, â é wânau târa, cè pai popa kêe, è wâra pwapwicîri kà Pwidueé? ⁶ Wà pwi a pitûâ kâra é wâra pwapwicîri, âna càcaa wâdé na é bwaa pwi a tapoo a cèikî. Ba é péa tà pwamainâé, â péa é tà ipa-imwûrué wà *Caatana, wà Pwi âboro èpà[¶]. ⁷ PÂ jèpwi mwara: Wâdé na wâro kêe, âna wâdé tà tàpé na càra caa tèpa cèikî. Ba na, o nye ticè âboro, cèna pi-inaé ba èpà. Â o câé caa tûu, naa na é jé, na é pwabwàti ba kêe, wà Pwi âboro èpà.

Tèpa dikona

⁸ Ipaiwà naa goo wà tèpa dikona[§]. Ba wâdé na rà tèpa âboro na rà wàrani; Rà tèpa pitòimirà; Rà tèpa âboro *tàrù, na càcaa wâru ûmemeerà; Càra caa tèpa ipwirié; Càra caa tèpa ciburà bu mwani. ⁹ Â wâdé na rà pâra wiâra é cèikî na jè pacâmurà goo. Ba nye pwi âjupâra na é jèe paari tâjè [wà

***2:11-12** Ma pitûâ jairà...naa na pwina rà pwa—é, Â rà cibwaa tapàgà popai na é tûra wà pwi paa.

†**2:15** Naa na pai pitàmari èpo kàrà—é, Wiàna rà tòpi bwàti é wakè kàra, na rà ipièrù goo pâ èpo kàrà; é, gée goro pai pitèpa i Pwi èpo {lésu}.

‡**3:2-3** É tâa bwàti goo tô wâdèè—Grec: Nye caapwi co wâdèe.

¶**3:6** Â péa é tà ipa-imwûrué wà Caatana... é, Â é péa pâra nau tòpi wârimuru kêe, pwacèwii Caatana, wà Pwi âboro èpà.

§**3:8** Dikona—Naa na grec, è popai bèeni, âna pai ina wèe pâ: Pwi ênawéna. Naa na pâbéaa kâra wâra pwapwicîri, âna wà tèpa dikona, âna rà tàpé na rà pitu tà tèpa pitûâ.

^l**2:13** Genèse 2.7,21-22; 1 Korénito 11.8-9

^m**2:14** 2 Korénito 11.3; Galatia 3.1-6 ⁿ**3:1** Apostolo 20.28

^o**3:2-3** Tito 1.6-9 ^p**3:7** 2 Korénito 8.21

Pwiduée]. Â wâdé na rà pitère dâra bwàti è *pwâratûra-nigée-goorà. ¹⁰ Béaa kêra na jè pitòrigari pwi jè âboro, ba na é pwi dikona, âna wâdé na jè jèe mara còo bwàti è wakè kêe, ba na o ticè cèna pâri ma o pitòtié goo.

¹¹ ^q Napwa naa goo wà pa wâdàra dikona**, âna wâdé na rà wàrani:

Rà pitòimirà;

Càra caa picocoo;

Càra caa ija ma wâdo imudi;

Rà tàrù, ma âjupâra, naa na diri pâ ére.

¹² Wà tèpa dikona, âna wâdé na rà papwicîri pa wâdàra^{††}. Â wâdé na rà pitòimiri bwàti è èpo kêra, ma è pwârawâ kêra. ¹³ Â wiàna rà pwa bwàti è wakè kêra, âna jè o pipapwicîrirà. Â rà o cimwü, naa na cèikî kêra^{††}, naa goo wà Kériso lésu.

Aupitûâri kà Paulo tà Timotéo

¹⁴ Nûmoo na go jèe tàpo paé marigà. Êco na go jèe tàmara wii tâgà pwiri, ¹⁵ ba péa go tà ipwâ. Ba wâdé tîo na gà tâmogòori, cè càrajè na wâdé, naa na é wâao kà Pwiduée. É wâao bèepwiri, âna êkaa è wâra pwapwicîri kà Pwiduée, na é wâro. Â è wâra pwapwicîri, âna é cipa ma ipwamuru è âji ârapupûra

[goo wà Kériso]. Ba é pwacèwii pwi a cipa wàra i wâ^{¶¶}.

É dau pwényuâa Kériso!

¹⁶ ^r Gà còo, nye dau maina ma pwényuâa kaa, è cèikî na é wâ-goojè! Ba:

É pa naiiri âboro

wà lésu Kériso.

É *paâjupâraé è Nyuâaé Pwicîri.

Rà còoê pâ *angela.

Jè inapàparié

târa pâ Ba.

Cèikî naa gooe

pitiri gòropuu.

Dàgòtùé

naa *napwéretòotù,

naa na muugère

kà Pwiduée Caa.

O mwa ipa-imwûru pàra tàpé

4 É *Nyuâaé Pwicîri, âna é inapà-pari pâ, rà o panuâ è âji cèikî wà pàra tèpa âboro, nabàni, naa na pâ Bénabwé tòotù. Â rà o pâra wiâra è pâ autâmogòori na imwûru, na me gée goo è pâ duée. ² Wà tèpa âboro bèepwiri, âna rà tèpa pwâ, ba jèe tubatiâu è *pwâratûra-nigée-goorà, gée goo pai càcaa mu pitère dèe kêra^{§§}. ³ ^s Wà tàpéebà, âna rà tûâri [tà tèpa cèikî] pâ, na rà cibwaa piéa,

****3:11** Pa wâdàra dikona—é, Pa ilàri na rà dikona.

††**3:12** Rà papwicîri pa wâdàra—Grec: Pwa caapwi piéa.

††**3:13** Naa na cèikî kêra—é, Na rà inapàpari è cèikî kêra.

¶¶**3:15** Pwi acipa wàra i wâ—Pwi ò kêra wâao naa jaajè na Kalédoni. Popai ni goo è wâra pwapwicîri, êco na, na pàra tii, âna popai mwara goo wà Kériso. (Còo 1 Korénito 3.11; 1 Pétèru 2.4-8.)

§§**4:2** Grec: É pwâratûra-nigée-goorà, âna jèe cîri goro paò mii (marqués au fer rouge dans leur conscience). Napwiri, âna wà tèpa pwa karapuu na pwa na rà uru, âna tòdàpa è jè ére gée goo naparawéera, goro paò mii, ba na câmu kêra èpà kêra.

^q**3:11** Tito 2.3 ^r**3:16** loane 1.14; 2 Pétèru 3.3; 1 loane 2.18

^s**4:3** Genèse 9.3; Roma 14.6; 1 Korénito 10.30-31

ma rà cibwaa ija é pâ pàra utimuru. Êco na é pâ utimuru bèepwiri, âna muru na é tòpò wà Pwiduée, ba na jè ija.

Â wàijè tèpa cèikî naa goo Kériso na jè tâmogòori é âjupâra, âna wâdé na jè ija, ma pwaolé tà Pwiduée goo. ⁴Ûu, diri é pâ muru, na é pwa wà Pwiduée, âna nye wâdé! Â nye ticé na jè o papwicîri! Â jè nye tòpi diri [naa na ipwàdé] â jè ipwaolé tà Pwiduée. ⁵Ba é pâ muru bèepwiri, âna pâ nau muru na wâdé tà Pwiduée, gée goro é popai kêe* ma é pwâra pwaolé tée.

Pwi a wakè bwàti ba kà Kériso

⁶Wâdé na gà ciburà picòo é pâ muru bèepwiri, tà tèpa cèikî béégà. Â, naa wàrapwiri, â gà o pwi âji ênawéna kà Kériso lésu. Â gà ciburà tòpi [naa na pwâranümagà] é ârapupûra na âjupâra, goro é cèikî kâjè [naa goo lésu]. Ba gà jèe nye pâra wiâra, â wâdé mwara na o pwacèwii utimuru'gà, na diri pâ tòtùt.

⁷Gà cibwaa ipacè naa goo é pâ jèmaa na pwâ, ba ticèmuru naa goo, tà pwi âboro na é papwicîri Pwiduée. Wâdé na gà wakè taaci ba gòo, ba na gà pwi a pitòimiri, ma pwi a papwicîri Pwiduée. ⁸Ba [jè mu ina pâ]: «Ê wakè târa ma pwabwàti é naiijè, âna muru na tàpo wâdé. Êco na é muru na dau wâdé awé, âna é wakè goo é wâro kâjè, ba na o wâdé tà Pwiduée. Gée goo kaa

pwiri, na jè tòpi é *âji wâro tapoo nabà, ma dâra gòiri.»

⁹Ê popai bèepwiri, âna âjupâra, â wâdé na rà tòpi diri é pâ âboro. ¹⁰U Gée goo kaa pwiri, â jè wakè ba gòo. Ba jè jèe cèikî naa goo Pwiduée na é wâro, [â na é naa wâro]. Ba wâé na é *pwi a pa-udò diri tèpa âboro; âjupâra, tà tàpé na rà cèikî naa gooé. ¹¹Â wâé kaa pwiri, é majoroé ma gà nye tà ciburà pacâmurirà goo.

Ipwacôoco pai wâro'gà

¹²Wâdé na gà paari é càra âboro na wâdé tà tèpa cèikî, naa na é pwâratùra'gà, ma é tûâ'gà, ma é pimeaa'gà, ma é cèikî'gà, ma é pai pitòimirigà. Â, naa wàrapwiri, â o ticé pai pwa wèe, tà pwi jè âboro, ma é piècaarigà gée goro na gà bwaa pwi dopwa.

¹³Na gà bwaa tapacîri é pai tèepaa kôo, â wâdé na gà po tâa coo, goo pûra *Tii Pwicîri [tà tèpa pwapwicîri][†]. Â gà pagòora taaci, ma pacâmurirà taaci. ¹⁴Wà cibwaa ipwanauri é âraimeai na é naa tâgà é Nyuââ Pwicîri, na ia rà tòpò îrà naa gògà wà tèpa pitûâ[‡], â na ia rà pame é popai naa googà naa na nee Pwiduée. ¹⁵Â wâdé na gà po tâa coo, goo pâ wakè, na ia go jèe ina tâgà. Â gà ipanuâgà bwàti târa é wakè bèepwiri, ba na rà o côo wà tèpa âboro, pâ, dau pimaina too é pwâra wakè'gà. ¹⁶Gà ipwacôoco é pai wâro'gà, ma é pai pacâmuri'gà.

***4:5** Ê popai kêe—Pwiri Genèse naporomee 1, na é ina wà Pwiduée pâ, diri pâ muru, âna wâdé tée.

[†]**4:13** Pûra...tà tèpa pwapwicîri—Rà pwâco tàpé na rà tâmogòori pûra tii.

[‡]**4:14** Rà tòpò îrà naa gògà wà tèpa pitûâ—Rà wàrapwiri gée na càùru na rà pitòrigari Timotéo, ba na rà pwényunyuâarié ma pagooé târa wakè.

[†]**4:7** 1 Timotéo 1.4 ^u**4:10** 1 Timotéo 2.3–4 ^v**4:12** Tito 2.15

^w**4:14** 2 Timotéo 1.6

Â gà tà tâa taaci goo. Â ée mwa pa-udòwà wà Pwiduée—wâgà, ma wà tàpé na rà o tòpi é popai'gà, [â ée mwa naa tàwà é âji wâro jaaé].

Pai pacâmuri na jèpapara tèpa cèikî

5 Gà cibwaa tùra ba gòo, tà pwi ijiao. Wiàna gà naa cè pupûra tée, â gà papwicîrié, pwacèwii na é pwi caa'gà. Â gà pwa pupûra tà tèpa âboro èpo dopwa, pwacèwii na rà tèpa jiigà; ²ma wà pa ilàri pwanû-marà, pwacèwii na rà pa nyaa'gà; ma pa èpo ilàri dopwa, pwacèwii na rà pa naigé'gà.

Pa dàpwà

³Guwà tòimiri bwàti wà pa dàpwà na ticé âboro na pitu tàra. ⁴Â wiàna pwa èpo kàra, ma èrùrà, â wâdé na wà tàpéebà, âna rà pitu ma pwab-wàti târa tâa kàra béaa. Ba wàép-wiri é âji wakè kà pwi a cèikî. Â, naa wàrapwiri, â rà o pawâjuépiri còwâ, tà wà du nyaa ma caa kàra, ma gèe ma ao kàra, é pâ muru na rà tòpi jiià. Â o dau wâdé tà Pwiduée.

⁵Napwa naa goo wà pa dàpwà na ticé âboro na pitu tàra, âna wàilà kaa pwiri, pa ilàri na rà cèikî bwàti, naa goo Pwiduée. Ba rà pwapwicîri tée, naa ne ma pwaa. Â rà tà ciburà ilari jiié pâ, na é pitu tàra. ⁶Napwa naa goo pa dàpwà na rà

nye mudàra co é pipwàdé kàra, âna rà jèe bà, wiàna rà bwaa tàgére wâro.

⁷Wàé kaa pwiri, é pitûâ, na gà ina tà pa dàpwà ma tâa kàra¹, ba na o nye ticé cèna jè o mwa caa tèirà goo. ⁸Ba wà pwina câé caa pwabwàti târa é tâa kée—â pâbéaa é pwàrawâ kée—âna é jèe tètâjii é cèikî. Â é jèe po dau èpà awé, jii pwina câé caa pwi a cèikî.

Pa dàpwà na naa mwani kàra

⁹Napwa naa goo pa dàpwà na é wàrirà é wâra pwapwicîri[§], âna wâdé na rà jèe wâdò còwâ kàra 60 naja; âna rà nye tâa bwàti goo éarà béaa^{**}. ¹⁰Â rà pa ilàri na dau tâ-mogòorirà, goo pâ muru na wâdé, na ia rà pwa:

Rà ipièrù bwàti, goo pâ èpo kàra;
Rà tòpi bwàti é pâ âboro;
Rà piénawéna bwàti kà tèpa cèikî, naa na ipakîri^{††};
Rà pitu tà tèpa piticé neemururà;
Rà pwa diri pâ na jèpapara muru na wâdé.

¹¹Guwà cibwaa naa bépitu târa pa dàpwà na rà bwaa dopwa. Ba o péa cètùurà pâ câbawâdé kàra nai-iri âboro, ba na rà piéa còwâ. Â o dàtirà jii [é wakè, na rà mara ina pâ, na rà pwa ba kà] Kériso. ¹²Â wiàna wàrapwiri, â càra caa pacoo é *ipwataâboro kàra tée, ¹³â rà péa

¹**5:7** Gà ina tà pa dàpwà ma tâa kàra—Grec: Gà ina tàra. Munaa pa dàpwà, é, pwiri diri tèpa cèikî.

[§]**5:9** (ma 5.11) Pa dàpwà... Grec: Pa dàpwà na wii neerà naa na tii. Wà pa dàpwà bèepwiri, âna rà pipanuârà, ba na rà wakè ba kà Pwiduée, â rà tòpi mwani bépitu, jii é wâra pwapwicîri.

^{**}**5:9** Rà nye tâa bwàti goo éarà béaa—Grec: Nye caapwi co éarà.

^{††}**5:10** Piénawéna...naa na ipakîri—Grec: Nuwa é â tèpa pwapwicîri. (Pai pitòpi âboro kà tèpa Juif ma tèpa tapoo cèikî naa goo lésu na pàara kà Paulo.)

pwa ciritàu. Â muru na èpà jii pwiri—rà péa tà ciburà pâra wii pwârawâ, ma picocoo. Â rà gée naa na pâ muru, na ticè ûraarà goo, ma ina imudi è pâ muru.

^{14y}Â gée goo kaa pwiri, na go ina tà pa ilàri dâpwà, na rà bwaa dopwa, pâ, wâdé na rà piéa cōwâ. Â wâdé na rà pièrù goo pâ èpo kàra, ma wéaari bwàti è pwârawâ kàra. Â, na wàrapwiri, â o càra caa naa cè naigè tà tàpé na rà pièpàrijè[#], ma rà pinabaèpàjè. ¹⁵Ba napwa naa goo pàra dâpwà, âna rà jèe nye pàgà, ba na rà pâra wiâ *Caatana, â rà jèe imwüru.

¹⁶Gà ina tà pa ilàri na rà cèikî pâ, wiàna pwa cè dâpwà naa tâa kàra, â wâdé na wàilà, na rà pitu tàra. Â, naa wàrapwiri, â o càcaa nakake kàra è wâra pwapwicîri. Ba é mwa pitu târa co wà pa dâpwà na ticè âboro na pitu tàra.

Tèpa pitûâ

¹⁷Wâdé na jè papwicîri, ma wâri bwàti tèpa pitûâ na rà pipopa è wâra pwapwicîri. Â mwa nye dau pâri kaa ma jè wârirà, wiàna rà wakè ba gòo, goro è pai pwa pupûra ma picémara kàra. ^{18z}Ba jè pûra naa na *Tii Pwicîri pâ: Gà cibwaa pacoo è paaci na é uti è pwâra blé, na pàara na é còogai, ba kâgà è u mwatò

goro blé. Deutéronome 25.4 Â jèe wii mwara pâ: «Wà pwi a wakè, âna wâdé na é tòpi è wâriê¹¹.»

^{19a}Wiàna pwa pwi jè âboro, na é pitòti pwi jè a pitûâ, â gà cibwaa ipacè naa goo, wiàna wâé acari. Wâdé wiàna ârailu ma âracié, cè tàpé na rà paâjupâra.

^{20b}Wà tàpé na rà pwa è [pwina dau] èpà, âna gà patûrarà, na ara diri è âboro. Â, naa wàrapwiri, â wà pàra tàpé, âna o wâgotàra, na rà pwa è pwina èpà.

²¹Wâèpwiri è pâ pwina go pitûâri tâgà ba gòo, na ara Pwiduée ma Kériso Iésu ma tèpa *angela na pitòrigarirà^{ss}. Â gà pitêre dàra bwàti, â gà cibwaa ipwaké goro âboro.

²²Gà cōo bwàti è wâro kà pwi jè âboro, béaa kàra na gà pitòrigarié ba na é pwi a pitûâ*. Ba gà péa paari pâ, gà wâdéari è pâ èpà kée. Gà ipwacôoco, â gà pitòimirigà [naa na diri pâ ére].

²³Napwa naa googà, co Timotéo, na gà pwi a ciburà maagé, âna go ina tâgà pâ: Gà cibwaa wâdo co è jawé moo; â gà tàpo wâdo mwara, ji dipâa, ba o wâdé târa è nanaagà.

²⁴Napwa naa goo tàpé na rà ciburà pwa na èpà, âna, pâbéaa kàra, è jèkutâ goorà, na rà pâra naa goro pitèimuru. Â pwa pàra

[#]**5:14** Tàpé na rà pièpàrijè—é, Pwi apièpàrijè, wà Caatana.

¹¹**5:18** ...Wâdé na é tòpi è wâriê—Popai kà Iésu naa na Tii kà Luka (Luka 10.7). Paari tâjè pâ, wà Paulo, âna é pwamuru è pwina wii naa na Âmu Aamwari (le Nouveau Testament), âna ipaiwà bau è popai naa na Aamwari Béaa (l'Ancien Testament), ba cau popai kà Pwiduée.

^{ss}**5:21** Angela na pitòrigarirà—Pwiri tèpa angela na rà piênawéna kà Pwiduée, na ara autâa kée, naa napwéretòotù. (Cōo Auinapàpari 5.11.)

^{*}**5:22** Gà cōo bwàti... Grec: Gà cibwaa piûri, na gà tòpò îgà, naa gò cè pwi jè âboro, ba na é pwi apitûâ.

^y**5:14** 1 Korénito 7.9 ^z**5:18** Mataio 10.10; 1 Korénito 9.9

^a**5:19** 2 Korénito 13.1 ^b**5:20** Éfésó 5.11

càrarà, âna mwa tà pwicò me kàra.
²⁵Pwacèwii mwara, è pâ wakè na wâdé. Ba pwa pàra wakè kàra, na jè nye mara còo wài. Â pwa pàra pwi, na jè mwa nye tà còo pwicò.

Tèpa ênawéna kîri

6^c[Wàéni è popai, ba kà tèpa cèikî, na rà] tèpa *ênawéna kîri kà pàra tàpé: Guwà papwicîri tèpa caa kàwà, ma pitère dàra bwàti. Â, naa wàrapwiri, â o càra caa pitaurèe goo Pwiduée, wà tèpa âboro; â o càra caa pwaêrea, goro è cèikî kâjè.
^{2d}Â wiàna wà pwi caa'gà, âna é pwi a cèikî béegà, â càcaa pai ina wèe pâ, na câgà caa papwicîriê, naa na diri pâ ére. Bwa, wâdé na gà dau wakè bwàti ba kèe, ba na gà pitu tà pwi a cèikî béegà, na é meaarié wà Pwiduée.

Bénabwé popai

Wâdé na gà pacâmuri tèpa cèikî goo diri pâ pwiibà, co Timotéo. Â gà tacoo goorà pâ, na rà pitère dàra bwàti.

Picòo na pwâ

^{3e}Pwa pàra âboro, na rà pacâmuri tèpa cèikî goro è pâ muru na ité jii è pwina go ina tâgà. Â càra caa pâra wiàra è pwâratùra kà Pwi Ukai kâjè, lésu Kériso. Ê pwâratùra bèepwiri, âna âjupâra ma tâbawêe, â é pacâmurijè goro pai wârori è wâro na wâdé tà Pwiduée[†]. ⁴Wà tèpa âboro-

bà, âna maina nûmarà, â ticè na rà tâmogòori. Jè maagé kàra, âna rà nye tà tûra, ma pitòocia, goro pâ neeremuru. Â diri pâ popai kàra bèepwiri, âna tagòtù è piboo, ma è pai pitadàrù, ma pâ pinabaèpà, ma pâ aunünûma na èpà. ^{5f}[Dau wâdé tàra] pâ pitapopai na ticè urèe, ba rà pâra wiàra è pâ aunünûma kàra na càcaa *tàrù. Ba jèe càra caa còo è âjupâra. Â rà niimiri pâ, è cèikî naa goo Pwiduée, âna naigé, ma o pwa neemururà.

Âji wâdé kâjè

^{6g}Nye âjupâra pâ, è cèikî kâjè naa goo Pwiduée, âna jèe pé wâdé kâjè na maina, wiàna jè ipwàdéee goo è pwina jèe wâjaajè. ^{7h}Ba nye ticè na jè pame naani gòropuu, â o nye ticè cèna jè pawâjuépiri còwâ. ⁸Â wiàna pwa cèna jè ija ma jè coona, â jèe nye pârijè kaa pwiri.

⁹Â napwa tàpé na rà ciburà mudàra cè neemururà, âna rà naa [pai pwa wèe, tà *Caatana] ma é pi-wâmirà, â rà pâ nau pwa pâ muru na èpà. Ba càra caa còo pâ, rà pitubaèpà tàra còwâ, na rà pâra wiàra pâ câbawâdé kàra na piticè-muru naa goo. Pwacèwii na piirà goro itùpaò, ma tûrà naa nawia, ba na rà mwü, ba na o tiàurà bamwara[†].

¹⁰ⁱBa è majoro diri è pâ na jèpa-para èpà, âna è pai wâdéari kâjè è mwani. Wâru tàpé, na rà po dau

^{†6:3} Â é pacâmurijè, goro pai wârori è wâro na wâdé tà Pwiduée—é, É pâra naa goo è cèikî kâjè.

^{†6:9} Dernière phrase—Wàépwiri ucina naa na grec. Bamwara (é, baamwara)—Pour de bon.

^{c6:1} Éféso 6.5 ^{d6:2} Philémon 1.16 ^{e6:3} Galatia 1.6–9

^{f6:5} 2 Timotéo 3.8, 4.4; Tito 1.14

^{g6:6} Filipi 4.11–12; 1 Timotéo 4.8; Hébéru 13.5 ^{h6:7} Job 1.21

^{i6:10} Éféso 5.5

mudàra é mwani, â rà imwûru jii é cèikî. Â rà pâra, na po dau maagé goo.

Pàra auptûâri tà Timotéo

¹¹Jà uru jii é pâ muru bèep-wiri na èpà, co Timotéo, ba gà pwi âboro kà Pwidueé. Gà mudàra ma gà pitòimirigà, ma wâdé tà Pwidueé wâgà. Gà wâro na cèikî, ma pimeaari, ma pidàpwicâari, ma moo. ¹²kGà cimwû naa na pwi paa na wâdé, wiâra é cèikî kâjè[¶]. Â gà cipa ba gòo é *wâro dâra gòiri jaa Pwidueé [â gà wârori bwàti nabàni]. Ba nye târa kaa, é wâro bèepwiri, na é todàgà, na tòotù na gà napàpari é cèikî'gà, na ara é pâ âboro na wâru.

¹³⁻¹⁴Go tûâri tâgà ni pâ, na gà pitère dâra bwàti diri pâ naèà, na gà jèè tòpi. Go ina tâgà pwiri, na ara Pwidueé, na é naa é wâro kâra diri é pâ muru. Â go ina, na ara Kériso lésu, wà pwina é ina co é âjupâra, na ia é coo ara wà kupénoo Ponce Pilato. Ûu, gà wéaari bwàti é pâ naèà bèepwiri, ba na o ticè tòri ma ûra googà; â o ticè na o mwa pitèigà goo, tèepaa naa na é tòotù na ée mwa wâjué me còwâ na wà Pwi Ukai kâjè lésu Kériso. ¹⁵mBa:

Wà Pwidueé kâjè,
Ukai kà tèpa ukai,
Pwi a pitûâ kà tèpa pitûâ.
É pitûâ naa gò diri.
É jèè pacoo i tòotù.
Ée mwa paari Kériso.
[Ée nama é wâjué me còwâ]
na pwi tòotù-bà.
¹⁶Nye wàé co kaa

na é wâro dâra gòiri awé.
Pwâra é pwéelaa kèe,
pwacoé ma niârié.
Càcaa pâri ma còoé,
goro âraporomeejè.
O mwa pwamainâé,
na diri pâ tòotù.
Tâa tée pàtamee,
dâra gòiri awé!
Wâdé na wâra! Amen!

Tèpa cèikî na pwa neemururà

¹⁷nGà ina bwàti, tà tàpé na pwa neemururà naani gòropuu, pâ, rà ip-wacôoco. Ba rà péa pipwamainarà. Â rà cibwaa cèikî naa goo é pâ neemururà, ba o càcaa tà tâa awé. Bwa, wâdé na rà cèikî naa goo Pwidueé, wà Pwina é naa tâjè, naa goro piticèmururu naa goo, diri é pâ muru, ba na jè o ipwàdéé goo. ¹⁸Gà ina tàra pâ, na rà pwa cèna wâdé [goro pâ wâdé kàra]. Rà nama wâru pâ tûâ kàra na wâdé, â rà naa ma ipâdi naa goro piticèmururu naa goo ma pàra tàpé. ¹⁹°Â, naa wàrap-wiri, â rà o pwawéaa, târa é jè pàara noowé é âji neaapiâ na dau pwényuâa, na o càcaa wai—âna é *âji wâro.

Ipicijii

²⁰Gà wéaari bwàti, co Timotéo, é pwina é naa tâgà wà Pwidueé. Gà cibwaa tère pâ pwâratùra na ticè na, ma pipâiti jii é cèikî. Ba wà tàpé na rà pitòocia goo pâ muru bèep-wiri, âna rà ina pâ, tâa târa pâ 'autâ-mogòrimuru na wâgòro'. Éco na càcaa âjupâra. ²¹°Pâ wâru tàpé na

[¶]6:12 Wiâra é cèikî kâjè—é, Ba na gà pwamuru é cèikî kâjè.

j6:11 2 Timotéo 2.22 k6:12 1 Korénito 9.25-26; 2 Timotéo 4.7

l6:13-14 Ioane 18.36-37 m6:15 Auinapàpari 17.14

n6:17 Luka 12.20 °6:19 Mataio 6.20

°6:21 1 Timotéo 1.6; 2 Timotéo 2.18

rà pâiti jii ê âji cèikî, gée goro ê
pai pâra wiâra kàra ê aunünüma Cidòri nyuâawà!
bèepwiri.

Wâdé na cau tâa jaawà diri ê
*pimeaari imudi kà Pwiduée!

Béarailu kêra tii kà Paulo
tà

Timotéo

Bétapoo popai

Wàilàapà na wii tii bèeni?

Wà Paulo, pwi *apostolo.

É wii wiidà?

Nabibiu kêra *naja 66 ma 67, na béarailu kêra pai tâa kà Paulo na karapuu wâ *Roma. Còu 1 Timotéo Bétapoo popai. Bénabwé kêra tii na é wii, ba càcaa gòiri gée na càùé, âna é nama tètàmwereé wà Néron, pwi ukai kà tèpa Roma. Ba é pwi a èpàri tèpa cèikî naa goo lésu.

É wii tâi?

Tà Timotéo. Còu 1 Timotéo Bétapoo popai.

Cina é wii?

É tâmogòori wà Paulo pâ, o jèè cà-caa gòiri wâro kée, â é wii tà Timotéo, ba dau wânùmee tée, ba é pwacèwii pwina naîé (1.3). É wii, ba na é paari pimeaari kée tée, ma pagòé naa na cèikî kée. Â é ina tée cè càraé naa goo tèpa pwa pupûra na rà tèpa pwâ.

Dà ère é tii bèeni?

Wà Paulo, âna é pwi âboro na dau imaina naa na cèikî. Naa na tii bèeni, âna é wii bénabwé auni-miri kée, â jèè còu pwâranùmee ma

pwina âjimuru tée. Wàéni é pupûra, na é naa tà Timotéo, naa na tii bèeni:

- Gà tà còu lésu, ma pâra wiâé taaci, tiagoro pwâadèrèè, pwacèwii (2.8-13; 4.6-8).
- Gà papwicîri é wâro'gà (2.21-22).
- Gà cibwaa piwâ na gà pwa é wakè na é naa tâgà wà Pwi Ukai, ba é naa tâgà pàtamee (1.6-8).
- Gà pidàpwicâarigà, naa na aré ma tòina na tèepaa medarigà gée goo na gà pwi âboro kà lésu (2.3-7; 4.5).
- Gà ciburà pitère dàra é pâ popai na âjupâra, na tâa na Tii Pwicîri (1.13; 4.14-17), â gà ciburà picémara ma pacâmuri tèpa âboro goo (2.15; 4.5).
- Gà tètâjii é pâ ârapupûra na pwâ (2.21), â gà ipwacôoco tàpé na rà me nau ipawâmi tèpa âboro kà Pwiduée (3.1-9).
- Gà pitòrigari tèpa âboro na rà *tàrù, ba na rà tèpa pacâmuri pàra tàpé (2.1-2).

Pai pitàgoo tii 2 Timotéo

Ipwabwàcu (1.1-2)

Jèè tà cimwû na cèikî kâjè (1.3-2.13)

É pagòu Timotéo wà Paulo (1.3-18)

Pwi coda na é pitère dà pwi ukai (2.1-7)

lésu Kériso, âna é pwi câmu kâjè (2.8-13)

Ipwacôoco tàpé na rà pâiti jii âjupâra (2.14-3.9)

Câmu tà Timotéo (3.10-4.8)

Bénabwé popai ma ipicijii (4.9-22)

Ipwabwàcu

1 Wâgo Paulo [na pwa tii] tâgà, co Timotéo, wâgo pwi *apostolo kà *Kériso Iésu, wiàra é câbawâdé kà Pwiduée. Ba é cùruo pâ, ba na go inapàpari é *âji wâro. Ba é jèe mara ina béaa pâ, na ée mwa naa tâjè é wâro bèepwiri, na é naigé mee Kériso Iésu.

² Gâ pwi âji naîô naa na cèikî, co Timotéo, â dau wânümoò tâgà. Wâdé na tà tâgà é *pimeaari imudi ma pinaanapô, na me gée goo Pwiduée kâjè ma Pwi Ukai Kériso Iésu. Â [wâdé na gà tâmogòori] pai moo kàru naa googà. Cidòri nyuâgà!

É pagòo Timotéo wà Paulo

³ Naa ne ma pwaa, ûna go pwap-wicîri, â go ciburà ina é neegà. Â go pwaolé tà Pwiduée, na ia rà piênawéna kée wà tèpa nyimuô ma upò, â na go piênawéna kée mwara gée na âji pwâranümoò. ⁴ Go tà niimiri é pai dau i'gà [na ia go pâra jiigà]. Â po dau nümoò na go còogà còwâ. Â go o dau ipwàdé, wiàna ju ipâmariju còwâ.

Tòcidàra còwâ ânye na wâgoogà

⁵ Go tâmogòori pâ, gà pwi a cèikî naa goo Pwi Ukai, gée na âji pwâranümagà. Ba gà pwacèwii wà gèe'gà Loïs, na ia é mara cèikî, â wà mwara nyaa'gà, Eunice. ⁶ Êkaa na go pagòogà, ba na gà wéaari

bwàti é âraimeai kà Pwiduée, na é wâgoogà—na ia gà tòpi, gée goro pai tòpò é du îô naa gògà. Ba é jèe pwacèwii é ânye na jèe pwa na é bà, â wâdé na gà tòcidàra còwâ⁵.

⁷ ^u Ba é Nyuâaê Pwicîri, na é naa tâjè wà Pwiduée, âna câe caa nama jè piwâ ma wâgotâjè. Ba é pame tâjè é pàtamee, ma é pimeaari ma é pai pitòimirijè! ⁸ Êkaa na gà cib-waa piwâ na gà inapàpari Pwi Ukai kâjè. Â gà cibwaa nama wâgotâgà^{**}, goro pai wâni na karapuu kôo ba kée. Wâdé na ju kakeri ma picâri naima, ba kâra é *Picémara Wâdé. [Â gà cimwü naa goo Pwiduée] ba é naa tâgà é pàtamee [na go jèe ina tâgà].

Nyabi tà Pwiduée na é pa-udòjè

⁹ ^v É jèe pa-udòjè wà Pwiduée Caa. É todàjè diri, ba na jè Ba kée. Càcaa wàijè, na pwa pwiri; Ba nye câbawâdé kée, na é pacoo gée na biu, na bwaa tiâu gòropuu. É paari tâjè, pimeaari kée, na é naigé mee Kériso. ¹⁰ ^w É tèepaa me Kériso, *pwi a pa-udòjè. É nama tiâu pàtàmara é pwâra bà. É naa tâjè wâro dàra gòiri awé!

⁵ **1:6** Ânye na jèe pwa na é bà...tòcidàra còwâ—é, Ânye, na wâdé na gà nama dau udàrù.

^{**} **1:8** Gà cibwaa nama wâgotâgà—Ê popai kamu naa na grec, âna pai ina wèe pâ: Wâgotâjè naani, ma na nee tii 12 ma 16.

^q **1:2** Apostolo 16.11; 1 Timotéo 1.2 ^r **1:3** Apostolo 23.1

^s **1:5** Apostolo 16.1 ^t **1:6** 1 Timotéo 4.14 ^u **1:7** Roma 8.15

^v **1:9** Éféso 2.8–9; Tito 3.5 ^w **1:10** Hébéru 2.14

Wàépwiri kaa
Picémara Wâdé kêe^{††}!

Câjè caa piwâ na jè picémaraê

¹¹xWâ Pwiduée, âna é pwa ma go pwi apostolo kêe, ma pwi a-inapàpari é *Picémara Wâdé kêe bèepwiri, ma pwi a pacâmuri tèpa âboro. ¹²Wâé kaa pwiri, na go gére picâri goo, nabà. Éco na càcaa wâgotôo goo. Ba go nye tâmogòori wà Pwina go cèikî naa gooé. Â go nye niimiri ba mwü pâ, é tâmogòori wéaari é wâro kôo na ia go naa tée^{††}, tiagoro é Tòotù pwicò^{††}.

¹³Gà pâra wiâra é pâ popai na âjupâra, na gà jèe tòpi jiio, â gà pitère dàra. Â gà wârori pwiibà, naa na é cèikî ma é pimeaari, na é naa tâjè wà Kériso Iésu. ¹⁴yÂ gà wéaari bwàti é Picémara Wâdé na naa tâgà. Â ée mwa pitu tâgà é *Nyuâaê Pwicîri, na é wâro goojè.

É cimwü pwi béejè Onésifor

¹⁵Napwa tèpa cèikî géé na province Asia, âna gà nye tâmogòori pâ, rà naa càùrà tôo—wàrapwiri mwara naa goo wà tupédu aéjii wà Figèle, ma Hermogène. ¹⁶Caapwi co, wà pwini Onésifor. Wâdé na wà Pwi Ukai, âna é naa é pimeaari kêe târa é wâao kêe. Ba é nye ciburà pitu tôo, â càcaa wâgotêe na é pwa

karapuu, pwacèwiio^{§§}. ¹⁷Ba ûna é tèepaa me naani na ville *Roma, â câé caa nao goro mudòo pitiri é pâ ére, â é nye pâmarîô.

¹⁸Â gà nye tâmogòori bwàti diri pâ na wakè na wâdé, na ia é pwa tôo, naa na ville kêe, Éfeso. Â go ilari jii Pwi Ukai pâ, na é paari tée é pimeaari kêe*, na Tòotù na ée mwa pitèi é gòropuu wà Pwiduée!

Pwi coda na é pitère dà pwi ukai

2 Géé goo kaa [diri pâ muru bèep-wiri] co pwina naîô, â wâdé na gà cimwü, naa goro é pàtamee ma *pimeaari imudi kà Kériso Iésu. ²Gà jèe tère é ârapupûra na âjupâra, na go inapàpari, na ara pâ âboro na dau wâru. Wâdé na gà naa diri é pâ pwiibà, tà tèpa âboro na rà *tàrù—tà tàpé na pârirà ma rà pacâmuri pàra tàpé.

³^zGà kakeri ma picâri, pwacèwii pwi jè coda kà Kériso Iésu. ⁴Ba wà pwi coda, âna nūmee na é wâdéarié wà pwi caa kêe. Â câé caa tà niimiri é pâ wakè na wâgòroigé jii wâra coda. ⁵aÂ wà pwi a pwa kòcò mwara, âna o câé caa piétò, wiàna câé caa pâra wiâra é pâ naèà goro kòcò.

⁶b[Pwacèwii na jè mu ina pâ]: Wà pwi a dau wakè na aupwanapô, âna o nye wâé, na ée mwa mara tòpi béaa pwâra wakè kêe. ⁷Gà nūnūma

^{††}**1:10** Wàépwiri kaa Picémara Wâdé kêe—é, Géé goro é Picémara Wâdé.

^{††}**1:12** É wâro kôo na ia go naa tée—é, I pwi ia é naa tôo, pai ina wèe pâ, é Picémara Wâdé.

^{††}**1:12** Tòotù pwicò—Tòotù na ée mwa wâjué còwâ wà Iésu na, é, tiagoro é pwâadèrèe.

^{§§}**1:16** Càcaa wâgotêe na é pwa karapuu, pwacèwiio—Grec: Câé caa kamu goo pâ itùpaò kôo.

***1:18** É pimeaari kêe—é, É pimeaari kà Pwiduée.

x**1:11** 1 Timotéo 2.7 y**1:14** 1 Timotéo 6.20 z**2:3** 2 Timotéo 1.8

a**2:5** 2 Timotéo 4.8 b**2:6** 1 Korénito 9.7

bwàti naa goo é pwina go ina tâgà ni, â wà Pwi Ukai, âna ée mwa pwa ma gâ po tâmogòori diri.

Iésu Kériso âna é pwi câmu kâjè

^{8c}Gà mwa tà niimiri pâ, wà Iésu Kériso, pwi gòobàra pwi ukai *Davita, âna é jèe wâro còwâ gée na aubà. Wàé kaa pwiri é *Picémara Wâdé, na go picémara.

^{9d}Â majoré kaa é Picémara Wâdé bèepwiri, na go gére tòina, â tòoo goro é pâ itùpadò, naani na karapuu, pwacèwii pwi jè a pòtàmwarâ âboro. Êco na ticè âboro cèna pâri ma é tòò é Popai kà Pwiduée! ¹⁰Go pidàpwiçâariô naa goo diri é pwiibà, ba kà tàpé na é pitòrigarirâ wà Pwiduée. Ba nümoo na rà udò, ma tâa târa, dàra gòiri, é wâro ma é muugère jaa Kériso Iésu. ^{11e}Ba âjupâra é popai na [jè mu ina] pâ:

Wiàna jè jèe bà
naima ma Kériso,
â jè o wâro còwâ
naima ma wàé.

^{12f}Wiàna jè cimwü,
â jè o pitûâ
naima ma wàé.
Wiàna jè tètâjiié,
â ée mwa tètâjijjè.

^{13g}Wiàna câjè caa tàrù,
éco na wàé, âna
é nye tà tâa taaci
na é tàrù.
Ba é tâa na pai tâa kée.

Ipwacôoco tàpé na rà pâiti jii âjupâra

^{14h}Gà taniimiri é pâ popai bèepwiri tà diri [tèpa cèikí]. Â gà ina ba gòò târa, na ara Pwiduée, pâ, na rà cibwaa pitòocia goro popai. Ba piticèmuru naa goo é pâ pwâratùra bèepwiri, â nye po târa na tòdidiri tàpé na rà tère.

¹⁵ⁱWâgà, âna gà gòò naa na wakè'gà, â gà ina ba tàrù é popai na âjupâra. Â wà Pwiduée, âna ée mwa ipwàdéé goo é wakè'gà, â o câgà caa kamu goo.

^{16-17jk}Gà cibwaa tâa jaa tèpa âboro, na rà pwacèwii Himéné ma wà Filétos, ba ru pwa pâ jèkutâ na piticèmuru naa goo. Ba wà tàpé na rà wàrapwiri, âna càra caa papwicîri wà Pwiduée. Ê pâ popai bèepwiri, âna pwacèwii é aurumuru naiiwà, na é imaina pâ. Â wà tàpé na rà pacâmuri tèpa âboro goro pwiri, âna rà o tâiti jii Pwiduée.

¹⁸Napwa naa goo wà tupéebà, âna ru jèe pâiti jii é âjupâra, ba ru ina pâ, wà tèpa bà, âna rà jèe wâro còwâ gée na aubà, [â o ticè cè jè wâro còwâ na jè tapacîri.] Â, na wàrapwiri, â ru ténoori é cèikí kâra pàra âboro. ^{19l}Êco na é pàaé na é tòpò wà Pwiduée, âna nye gòò ma cimwü. Â wii naa gò, pâ: Wà Pwi Ukai, âna é nye tâmogòori tàpé na rà tèpa âboro kée, Nahoum 1.7 ma «Wà pwina é ina pâ é pwi âboro kà Pwi Ukai, âna wâdé na é pâiti jii é èpà.»

^c2:8 Roma 1.3; 1 Korénito 15.4 ^d2:9 Éféso 3.1,13; Filipi 1.12-14

^e2:11 2 Korénito 4.11 ^f2:12 Mataio 10.33

^g2:13 Roma 3.3-4; Tito 1.2 ^h2:14 1 Timotéo 6.4; Tito 3.9

ⁱ2:15 1 Timotéo 4.6 ^j2:16-17 1 Timotéo 4.7

^k2:16-17 1 Timotéo 1.20

^l2:19 Ésaïe 52.11; Ioane 10.14; 1 Korénito 8.3

²⁰[Gà niimiri cai] ê wâ na dau wâdé, âna càcaa tâa na co ê pâ ngapò, na pwa goro mwani mii ma mwani pwaa. Â pwa mwara, ê pâ ngapò, na pwa goro upwâra ma goro puu, ba nye târa diri ê pâ tòotù. Â ê ngapò na dau wâdé, âna târa pâ tòotù na jè pi-ija naima na. ²¹Â wiàna gâ cèitiri ê èpà'gâ gée na pwâranümagà, [ma tètâjii ê pâ ârapupûra bèepwiri na pwâ] âna gâ o pwacèwii ê ngapò na dau wâdé, ba kâ Pwi Ukai. Â ée mwa popagà, ba na gâ pwi neemuru wakè kée. Â o wâru pâ na jèpapara wakè na wâdé na ée mwa pwa googà.

Gà uru jii pwina èpà ma pwina pwâ

²²^mGà uru jii ê pâ câbawâdé kâ tèpa âboro dopwa, co Timotéo. Â gà mudàra ma gà wârori ê wâro na tàrù. Â gà mudàra ma gà wâro na cèikî, ma pimeaaari ma pinaanapò. Ba wàépwwiri pai pwa kâ diri tàpé na rà papwicîri wâ Pwi Ukai, gée na pwâranümarà na wâdé na araé.

²³ⁿGà cibwaa ipacè naa goo ê pâ jèkutâ na ticè èreê, ma ticè-muru naa goo. Ba tèepaa me gée goo pwiri ê pâ pitòocia. ²⁴Â wâ pwi ênawéna kâ Pwi Ukai, âna càcaa wâdé na é pwi a tòocia. Wâdé na é pwi a moo ma ipakîriê naa goo diri tèpa âboro, ma pwi a tâmogòori pacâmuri, ma pwi a pidàpwicâarié.

²⁵Ba wâdé na é tâmogòori tûra ba moo tà tàpé na rà cicaraé. Â géewê, â wâ Pwiduée, âna ée mwa pitu tàra, ma rà pinünûma, ba na rà tâmogòori ê âjupâra. ²⁶Â wiàna pitâmogòo nûmarà, â rà o udò jii ê pwârajé kâ *Caatana, wâ Pwi âboro

èpà, na é tâjûrurà, ba na rà pwa ê câbawâdé kée.

O dau wâru tèpa ipa-imwûru

3^oWâdé na gà tâmogòori pâ, na pâ Bénabwé tòotù, âna o jèe tèepaa me pâ pàara na gòo ma pwacoé. ²Ba wâ tèpa âboro, âna [rà o dau èpà]:

Rà o piniimirà co;

Rà o wâdéari mwani;

Rà o pi-ina ba èpà wâ Pwiduée;

O càra caa papwicîri ê pwina pwicîri;

O maina nûmarà, â rà o pi-ina kàra;

O càra caa pitère dà du nyaa ma caa kàra, â rà o jèe tèpa cuâcâda;

³O gòo pwâranümarà, ma ticè pimeaaari goorà;

Rà o pi-ina ba èpà pàra tàpé;

Rà o wârori ê wâro imudi;

Rà o tèpa putàmu;

Rà o tèpa cicara ê pwina wâdé;

⁴Rà o tèpa icuri tèpa béera;

Rà o tèpa pwaduwa kâ tèpa pigù, â rà o ipwa-imudirimuru;

Rà o tèpa ipwamainarà;

O wâdé tàra ê ipwâdéé imudi, jii wâ Pwiduée.

⁵^pRà o gòmapwa ma rà tèpa âboro kâ Pwiduée, ma pàra wiàra ê nyamanyà kàra wàra pwapwicîri. Éco na o nye ticè pàtàmara cèikî [naa na wâro kàra]. Â gà upi tèpa âboro na rà wàrapwiri.

⁶[Â gére wàrapwiri ni.] Ba wâ pàra tàpé gée goorà, âna rà cai pâ pwârawâ. Â rà ipiwâmi pa ilàri, na càcaa mwü ê cèikî kàra. Ba wâ pa ilàri-bà, âna rà nye tà niimiri pâ, dau maina èpà kàra, ba nye tà càù pwâranümarà diri kaa ê pâ na jèpapara èpà. ⁷Â dau wâdé tàra na rà tàmaari diri kaa tèpa picémara

^m2:22 1 Timotéo 6.11 ⁿ2:23 1 Timotéo 4.7 ^o3:1 1 Timotéo 4.1

^p3:5 Mataio 7.15,21; Tito 1.16

popai, êco na po dau pwacoé ma rà còoinari é âjupâra, ⁸gée goo na wà tèpa ipa-imwûrurà, âna rà cicara é âjupâra.

Wà tèpa pwa pupûra-bà, âna rà pwacèwii wà Jannès ma wà Jambrès[†], tupédu a cicara wà *Moosé [na *Aigupito biu]. Càcaa wâdé aunünüma kàra, ba ticè pàara é cèikî kàra. ⁹Êco na o càra caa pâra tia-iti. Ba wà diri tèpa âboro, âna rà mwa bàra còoina é pai imwûru kàra, pwacèwii na ia rà còo é càra Jannès ma Jambrès.

Câmu na é naa Paulo tà Timotéo

¹⁰Êco na wâgà, co Timotéo, âna gà tâmogòorio bwàti, â gà pâra wiâô naa na diri pâ muru—ê ârapupûra kôo, ma é càrao, ma é aunünüma kôo; â é cèikî kôo, ma é pidàpwicâariô; â é pimeaari kôo, ma é pai cimwû kôo, ¹¹ma é pai tubaèpà tîo ma pâ aré kôo. Ba gà tâmogòori pâ, rà po dau tubaèpà tîo, naa na pâ ville Antioche gée Pisidie, ma Iconium ma Lystre. Â go dau pwamaagé còo goo. Êco na wà Pwi Ukai, âna é nye upao jii diri é pâ pwi bèepwiri. ¹²Â jèe wâdé, ba wiàna nūmajè na jè pâra wiâ Kériso lésu, â o tubaèpà tâjè.

¹³Napwa naa goo wà tèpa piwâmi, âna rà o mwa nye ciburà dau pwa na èpà jii béaa. Â rà o ipa-imwûru pàra tàpé. Êco na rà nye ipa-imwûrurà còwâ.

¹⁴Â wâgà, âna wâdé na gà tà pâra wiâra bwàti é âjupâra na gà jèe picòo, â na gà jèe cèikî naa goo. Ba gà nye tâmogòori pâ, wàilàapà tàpé na rà pacâmurigà.

¹⁵Ba é pacâmurigà é *Tii Pwicîri, gée na aukîri'gà, â tâa tâgà é autâmogòorimuru, târa ma gà udò, [ba na tâa tâgà é *âji wâro] gée goo é cèikî'gà naa goo Kériso lésu.

¹⁶^tBa diri é Tii Pwicîri, âna é me gée jaa Pwiduée, târa ma picòo tâjè, ma èurujè, ma patàrùjè, ma pinadàrù é pwina wâdé jii é pwina èpà[†]. ¹⁷Nye gée goro é Tii Pwicîri, na [é wakè gooje wà Pwiduée, ba na] jè tèpa ênawéna kée na tâbawée. Â é pwabwàtijè, ba na jè pwa diri pâ muru na wâdé.

Gà inapàpari popai kà Pwiduée

4 Wà Kériso lésu, âna ée mwa me nau pitûa kàra diri tèpa âboro, â ée mwa pitèira diri—tèpa wâro ma tèpa bà. Êkaa na go tûâri tâgà, na araé, ma na ara Pwiduée, pâ: ²Gà picémara é popai kà Pwiduée, na diri na pàara, wiàna wâdé, ma wiàna èpà. Gà pacâbweri[¶] tèpa âboro; â gà patàrù tàpé na rà pwa na èpà; â gà pacâmurirà bwàti. Â gà pagòorà. Gà pwa diri pwiri, naa na pidàpwicâari.

³^uBa o jèe tèepaa me é jè pàara, na o wà tèpa âboro, âna o jèe tàutàra na rà tère é Popai kà Pwiduée. Â rà o nye tà pâra wiâra

[†]**3:8** Jannès ma wà Jambrès—Pwiri tupédu âboro gée goo tèpa pwa tuté na rà cicara Moosé.

[†]**3:16** Pinadàrù é pwina wâdé jii é pwina èpà—é, Pacâmurijè goro pai wârori é wâro na wâdé ma tàrù.

[¶]**4:2** Pacâbweri—Convaincre, réitérer.

^q**3:8** Exode 7.11 [†]**3:11** Apostolo 13.14-52, 14.5,8-20

^s**3:12** Mataio 16.24; Ioane 15.20; Apostolo 14.22 ^t**3:16** Roma 15.4

^u**4:3** 1 Timotéo 4.1

ê pâ câbawâdé kàra na èpà. Â rà o nye ciburà mudàra tèpa picòo na wâru wàilà, na rà ina co ê pwina wâdé tàra na rà tère. ⁴Ba rà o kee naa goo ê âjupâra, ba na rà o tère ê pâ jèmaa na pwâ.

⁵Éco na wâgà, âna wâdé na gà pwi a pitòimirigà na diri pâ pàara, â gà pidàpwicàarigà, naa na aré ma tòina. Â gà inapàpari ê *Picémara Wâdé. Â gà tubanabwé diri pâ wakè na é panuâ tâgà wà Pwiduée, ba gà pwi ênawéna kêe.

Go jèe pwa pipaa na wâdé

⁶vNapwa naa goodò, âna go jèe panuâ ê wâro kôo, ba na go pwa *ârapwaaailò goo tà Pwiduée. Ba o jèe tèepaa ê pàara na go bà na. ⁷wGo pwa pwi ipaa na wâdé. Â go jèe tubanabwé ê itàa kôo. Â go nye cipa ba mwü ê cèikî^s. ⁸xGo jèe piétò, ba go jèe wârori ê wâro na *târù ma wâdé tà Pwi Ukai**, pwi a pitèi na é târù. Â tapoo nabàni, âna go tapacîri ê bwe korona—ê pumara wakè kôo—na ée mwa naa tîo, naa na pwi Tòotù, na ée mwa pitèi tèpa âboro na. Â ée mwa nye naa tà mwara, diri tàpé na wânūmarà gooé, ma tapacîri ê pai o tèepaa kêe.

Bénabwé popai

⁹Wâdé na gà piwâcî me mariô. ¹⁰yBa wà Démas, âna é jèe panuâô, ba é po dau wâdéari ê pâ neemuru ê pé gòropuu bèeni. Â é pâra naa na ville Tésalonika. Â wà Crescens, âna é pâra naa Galatia; â wà Tito, âna é pâra naa Dalmatie. ¹¹Tà wàco Luka, na é tà wâjao. Â wâdé na gà mudà Maréko, â gà popaé wiàgà. Ba ia é po dau pitu tîo naa goo ê wakè na go pwa.

¹²Napwa naa goo Tychique, âna go o jèe panuâê pâ naa na ville Éfeso. ¹³zNa gà mwa me, â gà tàpo coo jaa Carpus naa na ville Troas, ba na gà popa é palito, na ia go tà ujii naa jaaé. Â gà pame mwara ê pâ tii kôo—â gà cibwaa imwüru jii i pâ tii, naa wii naa gòro parawére mutô^{††}.

¹⁴aWà Alexandre, wà pwi a caa-gai paò, âna é po dau pwa tîo ê pâ muru na èpà. Éco na wà Pwi Ukai, âna ée mwa nye naa tîe cè pumara ê pâ wakè kêe [na èpà]. ¹⁵Gà ip-wacôogà gooé mwara, ba é nye dau gòo goro cicara ê popai kôo.

Rà capai panuâô

¹⁶Na tòotù na tapoo pitèio naa na wâra pitèimuru, â nye ticè âboro cèna pitu tîo. Ba wàilà diri, âna rà capai panuâô. Wâdé na é pwanau-

^s**4:7** Â go nye cipa ba mwü ê cèikî—**é**, Â go jè pitère dâra, tiagoro é pwâadèrèè.

^{**}**4:8** Go jèe piétò, ba go jèe wârori ê wâro na târù ma wâdé tà Pwi Ukai—**é**, Go mwa tòpi é pumara wakè kôo—wâro dâra gòiri—jii wà Pwi Ukai. **É**, Â o wâdé ma târù na go tòpi é pumara wakè jii wà Pwi Ukai. Grec: La couronne de justice.

^{††}**4:13** Tii na wii naa gòro parawére mutô—Parchemins. Ê pâ tii na wii naa gòro parawére mutô, âna maina wâri wèe jii pâ pwàpié (papyrus), ba dau gòo.

v**4:6** Filipi 2.17 w**4:7** 1 Timotéo 6.12 x**4:8** 1 Korénito 9.24-25

y**4:10** Apostolo 15.37-39; 2 Korénito 8.23; Kolosé 4.14

z**4:13** Apostolo 20.6 a**4:14** Psaume 62.13; Roma 2.6; 1 Timotéo 1.20

rirà wà Pwidueé. ¹⁷ Êco na wà Pwi Ukai, âna é pitu tîo, ma pagò-o. Â é naa tîo é nii kêe, ba na go inapà-pari diri é popai kêe, tà tàpé na càra caa tèpa *Juif, na rà tâa ni. Â é upao [jii é pwâra bà na dau èpà, pwacèwii na upao] gée na pwâra liô[#]. ¹⁸ [Â go tâmogòori pâ] ée mwa pa-udò-o jii diri é pâ pàra èpà, ma popao, naa na é Mwaciri kêe, na wânidò *nap-wéretòtù. Picagòtùé ma pwényunyûariê dâra gòiri awé! Wâdé na wàra. Amen!

Ipicijii

^{19b} Bwàcu kà du duadà Priscille ma Aquilas, ma diri é pwârawâ kà Onésifor.

^{20c} Wà Éraste, âna é tà tâa na ville Korénito. Â go ujii Trophime naa na ville Milet, ba é maagé.

²¹ Timotéo, gà piwàcî me, béaa kêra é pàara aumoo.

Wà Eubule, ma Pudens, ma Linus, ma Claudia, âna rà naa paé bwàcu'gà, wàilà ma wà diri tèpa cèikî béejè naa goo Kériso, na rà wâni.

²² Wâdé na é tà jaagà wà Pwi Ukai. Wâdé na é pwényunyûariwà diri goro é *pimeaari imudi kêe!

Cidòri nyuâawà!

[#]**4:17** Liô—Lion.

^b**4:19** Apostolo 18.2; 2 Timotéo 1.16-17

^c**4:20** Apostolo 19.22, 20.4; Roma 16.23

Tii kà Paulo
tà

Tito

Bétapoo popai

Wàilàapà na wii tii bèeni?

Wà Paulo, pwi *apostolo.

É wii wiidà?

Nabibiu kêra *naja 62 ma 66, béaa kêra Bénabwé pai tâa kà Paulo na karapuu wâ *Roma, ma pai bà kêe naawê. Munaa é tâa Macédoine wà Paulo. Còu 1 Timotéo Bétapoo popai. É wii na pàara na é wii é pâbéaa kêra tii kêe tà Timotéo.

É wii tâi?

Tà Tito, pwi naî pwi jè *Grec, na é tâa gòropô Crète. É cèikî naa goo lésu géé goo wà Paulo (1.4). Na naja 46, âna é pâra wiâê naa *Iérousaléma (còu Galatia na-poromee 2). Duîjè naja géé na càùé, âna é pâra wiâ Paulo naa na béaracié kêra pai pâra kêe, â ru pi-wakè naima, ba na ru inapàpari é *Picémara Wâdé (còu 2 Korénito na-poromee 2, 7, 8, ma 12). Géé na càùé, â wà Paulo, âna é panuâê naa Crète, ba na é pitûa naa na wâra pwapwicîri (1.3).

Cina é wii?

Nûma Paulo na é naa cè câmu tà Tito, ba na é tòimiri é picaatâa kà tèpa cèikî na Crète.

Dà ère é tii bèeni?

Wà Paulo, âna é taniimiri tà Tito, â é ina tée é pai wâro kà pwina nûmee na é pwi a pitûa kêra wâra pwapwicîri. Â é naa mwara é pupûra tà tèpa cèikî—tà tèpa ijiao, tà pa ilàri dopwa, tà tèpa âboro èpo dopwa, ma tà tèpa cèikî na rà tèpa ênawéna kîri (esclaves) kà tèpa âboro na pwa neemururà. Â é picòo tàra cè pai wâro na o wâdé tà Pwiduée.

Pai pitàgoo tii tà Tito

Ipwabwàcu (1.1-4)

Popa bwàti wâra pwapwicîri â ci-cara tèpa pwa pupûra na rà tèpa pwâ (1.5-16)

Pai wârori wâro na wâdé (2.1-3.11)

Pai pacâmuri na jèpapara tèpa cèikî (2.1-10)

Âmu wâro kà tèpa cèikî (2.11-3.11)

Bénabwé popai ma ipicijii (3.12-15)

Ipwabwàcu

1 Wâgo, Paulo, [na pwa tii tâgà, co Tito]. Go pwi ênawéna kà Pwiduée, ma pwi *apostolo kà lésu Kériso.

[É cùruo pâ wà Pwiduée] ba na go nama pimaina too é cèikî kà tàpé na é jèe pitòrigarirà. Â é cùruo, ba na go picòo tàra é âjupâra goo lésu, ba na rà wârori é wâro na papwicîri wà Pwiduée. ^{2d}Â, na wàrapwiri, â rà o cèikî ba gòo pâ, o tâa tâa é *wâro dàra gòiri jaa Pwiduée. Ba béaa [kêra é pai tòpò kêe é gòropuu] âna

é jèe mara ina pâ, na ée mwa naa tâjè é wâro bèepwiri, â câé caa pwâ.

³Â, na pàara na é jèe tàmarà pa-coo wâ Pwidueé, *pwi a pa-udòjè, âna é jèe pamogòori^{¶¶} é popai kèe bèepwiri. Â é cùruo, ba na go inapàari.

⁴eWâgà, co Tito, âna gà pwacèwii pwi âji naîô, gée goo é cèikî na é dânamariju. Wâdé na tà tâgà é *pimeaari imudi ma pinaanapô, na me gée goo Pwidueé kâjè ma *Kériso lésu, pwi a pa-udòjè. Cidòri nyuâgà!

Popa bwàti wâra pwapwicîri

⁵Na ia go picijiigà na gòropô Crète, â go ina tâgà pâ, na gà mwa tubanabwé é wakè kâju naawê. Ba wâdé na gà tòpò cè tèpa pitûâ kâra wâra pwapwicîri, naa na pâ jèpa village.

Pitòrigari bwàti tèpa pitûâ

⁶⁻⁷fNapwa naa goo pwi a pitûâ kâra wâra pwapwicîri, âna cùrué, ba na é piwéaari é wakè kâ Pwidueé. Â wâdé na é wâro kèe, âna pitòimiri na ara tèpa âboro diri. Â nye ticè cèna pâri ma pitòtié goo:

É tâa bwàti goo tô wâdèe^{§§};

Câé caa pwi a-ipwamainâé;

Câé caa pwi a wâdo;

Câé caa pwi a putàmu, ma pwi a piokée;

Câé caa pwi a bu mwani goro é pwina é ina na pwâ.

Â wâ tèpa naîê, âna rà tèpa cèikî naa goo lésu, na rà pitêre dâra, â càra caa tèpa wâro imudi;

⁸Wâdé na:

É pwi a tòpi bwàti tèpa âboro na rà tèepaa marié;

É pwi a meaari é muru na wâdé;

É pwi a nûnûma bwàti;

É pwi a *tàrù ma pitòimirié;

É pwi a piaabòrié.

⁹Â wâdé na é pâra wiâra é popai na tàrù, na picémara [naa na wâra pwapwicîri]. Â, na wàrapwiri, â o tàrù é pupûra na é naa tà tèpa âboro, â ée pagdòrà goo. Â o pâri ma é patùra tàpé na rà cicara é popai.

Gà târi pwâ tèpa ipawâmi!

¹⁰gPo dau wâru é pâ âboro na càra caa pitêre dâra. Â rà ipawâmi é pâ âboro goro é pâ popai kâra na piticèmurù naa goo. Rà dau wâ-jaa tèpa *Juif na rà jèe cèikî, [ba rà tacoo goo pàra tàpé pâ, na rà pwa *kamaî]. ¹¹hWâdé na gà târi é pwârà. Ba rà pacâmuri tèpa âboro goro é pâ muru na càcaa âjupâra, â rà nama gù é cèikî kâra diri kaa pâ wâao. Â jèpwi mwara, âna rà bu mwani goro pâ pwina rà ina na pwâ.

¹²Ba nye pwi jè âboro tàmanga gée jaa tèpa âboro wâ Crète, na é ina goo é âji Ba kèe, pâ:

«Pwi âboro gée Crète,

pwi âboro a pwâ;

pwi a pwa ciritàu;

ma pwi a dau ija.

Câé caa pitêre dâjè;

é pwi macii a piuti.»

¹³iÉ popai bèepwiri, âna âjupâra. Â gée goo kaa pwiri, âna wâdé na gà pacoora ma pwarà, ba na o tàrù é

^{¶¶}1:3 Pamogòori—Faire connaître.

^{§§}1:6-7 É tâa bwàti goo tô wâdèe—Grec: Nye caapwi co wâdèe.

^e1:4 Roma 1.7; 2 Korénito 8.23; Galatia 2.3; 2 Timotéo 4.10

^f1:6-7 1 Timotéo 3.2-7; 2 Timotéo 2.24-26 ^g1:10 1 Timotéo 4.7

^h1:11 2 Timotéo 3.5-6; 1 Péteru 5.2 ⁱ1:13 2 Timotéo 4.2

pai cèikî kàra. ¹⁴Jâ gà ina tàra pâ, na rà nabwé na rà ciburà tère é pâ jè-maa ma autûari kà pàra tèpa Juif, na pwâ. Ba rà naa càurà târa âjupâra.

¹⁵[Pwa na rà papwicîri na jè uti pàra utimuru. Êco na jè tâmogòori pâ]: Êdiri pâ muru, âna wâdé ba kà tàpé na wâdé pwâranümarà. Ticé na wâdé

tà tàpé na tòri pwâranümarà, tà tàpé na tàutàra na rà cèikî.

Wàrapwiri, ba tòri é autâ-mogòorimuru kàra bau *pwâratùra-nigée-goorà. [Ba càra mu caa tâmogòori na rà picâdàrù é pwina wâdé jii pwina èpà.] ¹⁶kRà inapàpari pâ, rà tâmogòori wà Pwiduée, êco na càrarà, âna pâiti jiié. Càra caa pitère dèe, â é miiri é pwina rà pwa. Tapidau diri é pâ wakè kàra, â jèe nye dau pwacoé ma rà pwa cè ji caapwi muru na wâdé.

Pai pacâmuri na jèpapara tèpa cèikî

Pa âboro na pwanümarà

2 Wâgà, co Tito, âna wâdé na gà pacâmuri tèpa âboro, wiàra é picòo na *tàrù. ²Gà pacâmuri tèpa ijiao, ba na rà pitòimirà, ma piaabòrirà. Â wâdé na rà wâro na cèikî, ma pimeaari, ma pidàp-wicâari. ³Â gà ina tà pa jiiàmu, pâ, wâdé na rà wârori é wâro na pwicîri, ma wâdé na ara Pwiduée. Â rà cib-waa picocoo, ma dau wâdo dipâa. Wâdé na rà paari naa na càrarà ma tûâ kàra é pwina wâdé na jè pwa. ⁴Â wâdé na rà pacâmuri pa ilàri na pwa éarà, ba na:

Rà meaari tèpa éarà, ma èpo kàra; ⁵mRà pitòimirà;

Rà wakè bwàti naa na pwârawà kàra;

Rà ipakîrirà naa goo tèpa éarà.

Â, na wàrapwiri, â wà tèpa âboro, âna o càra caa pitauree goo é popai kà Pwiduée.

Pa âboro dopwa

⁶Gà pagòo tèpa âboro dopwa, ba na rà pitòimirà. ⁷nÂ wâgà mwara, naa na diri pâ ére, âna wâdé na gà paari tàra é âji càrajè. Â gà pacâ-murirà, naa na âji pwâranüma, ma ipapwicîri.

⁸Wâdé na é pwâratùra'gà, âna tàrù ma wâdé, ba na o càcaa pâri ma rà pitòtigà. Â wà tèpa pièpàrigà âna rà o kamu, ba ticé na rà pâinari ma rà pi-inajè ba èpà goo.

Tèpa ênawéna kîri

⁹PWà [tèpa cèikî na rà] tèpa ênawéna kîri kà tèpa âboro, âna wâdé na rà ipakîrirà naa goo tèpa caa kàra, naa na diri pâ ére. Wâdé na rà mudàra cè pai wâdéarirà kàra. Â rà cibwaa tòpi tàra goro putàmu. ¹⁰Â rà cibwaa murarà. Wâdé na rà paari tàra pâ, rà âjupâra ma tàrù, naa na diri pâ muru na rà pwa. Êkaa na, naa wàrapwiri, â rà o còo wà tèpa âboro pâ, é popai kà Pwiduée, *pwi a pa-udòjè, âna muru na dau wâdé ma pwényuâa.

Âmu wâro kà tèpa cèikî

¹¹Wà Pwiduée, âna é jèe paari é *pimeaari imudi kêe, ba é me nau pa-udò diri tèpa âboro [ma naa tàra é *âji wâro jaaé]. ¹²qÂ é pacâmurijè

1:14 1 Timotéo 4.7 **k1:16** 1 Ioane 1.6, 2.4 **l2:3** 1 Timotéo 3.11

m2:5 Éfeso 5.22 **n2:7** 1 Timotéo 4.12 **o2:8** 1 Pétérù 2.15

p2:9 1 Timotéo 6.1 **q2:12** 1 Ioane 2.16

goro ê pimeaari kêe bèepwiri, ba na jè naaco diri pâ tûâ na câjè caa papwicîri wà Pwiduee goo, ma é pâ câbawâdé kâra é gòropuu bèeni na èpà. Â, na wàrapwiri, â jè wârori na pwi pàara nabà, é wâro na pitòimiri, ma tàrù, na papwicîri wà Pwiduee.

¹³ Â jè tapacîri goro cèikî é tòotù na dau pwényuâa. Na pwi tòotù bèepwiri, â ée mwa wâjué còwâ wà Kériso Iésu, naa na é pai maina ma muugère kêe. Ba wâé na é Pwiduee kâjè ma pwi a pa-udòjè. ¹⁴ É jèe panuâ é wâro kêe, ba na é tipijè jii diri é pâ càrajè na èpà. Â é pwa ma jè pwi Ba kêe, na jèe ticè èpà kêe, â na ciburà dau nùmee na é pwa na wâdé.

¹⁵ Êkaa na wâdé na gà pacâmuri tèpa âboro goo diri é pâ pwiibà. Â gà pagòorà, ma patùrarà. Ba tà tâgà é tàrù ma gà wàrapwiri. Â gà cibwaa panuâ ma é pwatétéri tâgà cè jè âboro.

Mudàra ma guwà pwa na wâdé

3 ^tGà taniimiri [tà tèpa cèikî naa jaagà na Crète] pâ, na rà ipakîrìrà diri tà tèpa ukai, ma tèpa pitûâ, ma tèpa kupénoo, â na rà pitère dâra. Â wâdé na rà ciburà mudàra ma rà pwa é pâ na jèpa-para muru na wâdé. ² Rà cibwaa pinabaèpà cè jè âboro. Â rà cibwaa pitòocia. Wâdé na rà pitòimirià ma moo ma ipakîrìrà na ara diri é pâ âboro.

³ Âjupâra pâ, napwiri, âna wàijè mwara, âna nye ticè na jè tâmogòori [naa goo Pwiduee]. Â

tàutâjè na jè pitère dèe. Â jè ipanuâjè, ba na ipa-imwùrujè. Â jè pâ nau tèpa piênawéna kâra pâ câbawâdé imudi, ma é pâ na jèpa-para ipwâdée imudi. Jè pwa é wâro na èpà. Jè tèpa piboo. Â jè tèpa pièpàrijè. ⁴ Êco na:

É paari pai wâdé kêe wà Pwiduee Caa,
*pwi a pa-udòjè.
Ba é meaarijè.

⁵ É nye pa-udòjè co,
goro *pimeaari imudi kêe.

Càcaa wàijè,
na jè piupajè còwâ,
goro pâ wakè kâjè.
É nama upwaaajè
goro é Nyuâaê Pwicîri;
[É cèitiri èpà
gée na pwâranümajè.]
É nama pitèpajè còwâ,
[ma naa tâjè wâro;
wâro na bwaa âmuè].

⁶ É naaboo naa gòjè
é Nyuâaê Pwicîri;
me goo Iésu Kériso,
pwi a pa-udòjè.

⁷ É nama jè *tàrù na araé,
goro é pimeaari kêe.
O tâa tâjè *wâro dâra gòiri.
Ba é jèe mara ina.

Â jè cèikî ba gòo naa goo.

⁸ Wàèpwiri é pwàratùra na âjupâra.

Naaco pitòocia goo pwapwicîri

Nùmoo na gà gòo, co Tito, goro ina é pâ pwi bèepwiri, tà diri tàpè na rà cèikî naa goo Pwiduee. Ba na wàrapwiri, â rà o ciburà pwa wakè na wâdé. Â é pwina rà pwa,

^r2:14 Exode 19.5; Deutéronome 4.20, 7.6; Ézékiel 37.23; Galatia 1.4; 1 Péteru 2.9 ^s2:15 1 Timotéo 4.12

^t3:1 Roma 13.1-7; 1 Péteru 2.13-14

^u3:3 1 Korénito 6.11; Éféso 2.2, 5.8

^v3:5 Éféso 5.26; 2 Timotéo 1.9

^w3:6 Apostolo 2.17-18

âna o wâdé ma âjimuru, ba kâra diri é âboro. ⁹xGà cibwaa ipacè naa goo é pâ jèkutâ imudi, naa goo pâ nee tèpa jooorojè*—[tèpa pi-ina kâra goro pwapwicîri]. Â gà uru jii é pâ pitòcia goro é *Naèà kà Moosé. Ba diri é pâ pwi bèepwiri, âna piticè-muru naa goo, â càcaa muru na pitu tâjè.

¹⁰yWiàna pwa cè jè âboro na é tò dii ma bara naa na wâra pwapwicîri, â gà wailu patêrêê. [Â wiàna câe caa pitêre dàgà] â gà panuâê, â gà cibwaa ipacè naa gooé. ¹¹Ba wà pwi âboro na é wàrapwiri, âna é jèè pàgà jii é âjupâra. Â é tàgére pwa na èpà, â é pitòtié còwâ.

Bénabwé popai

¹²zGo o panuâ paé tâgà wà Artémas, é, wà Tychique. Â wiàna é tèepaa paé, â gà piwàcî me, nau

pâmariô naa na ville Nicopolis. Ba go jèè niimiri pâ, na go tâa wê, na pàara aumoo. ¹³aÂ gà pitu tà Zénas, pwi apoka†, ma wà Apollos, â guwà pwabwàti é pai pâra kàru ji-iwà, ba na o nye ticè cè pwina tiàu tàru. ¹⁴bÂ, na wàrapwiri, â wà tèpa cèikî béejè wà Crète, âna rà picòo é pai pwa cèna wâdé, ba na rà pitu tà tàpé na tiàu tàra. Ba wâdé na pwa pwâra cè wakè kàra.

Ipicijii

¹⁵Wà diri tèpa cèikî na rà wâjaa, âna rà naa bwàcu'gà. Â gà pwabwàcu mwara tà tèpa âji béejè naa na cèikî, na rà wêe.

Wâdé na é cau *pwényun-yuâariwà diri wà Pwiduée, goro é pimeaaari imudi kèe.

Cidòri nyuâawà!

***3:9** 1re phrase—Muru na wâdé na jè niimiri tèpa jooorojè. Êco na càcaa wâdé na jè ipwamainajè goo, ma pitòcia ma wà pàra tàpé. Wà tàpé na é ina wà Paulo, âna munaa rà niimiri pâ, rà tòpi jii Pwiduée é autâmogòorimuru na wâgòro, gée goo pâ jèkutâ kàra goo pâ nee tèpa jooororà.

†**3:13** Pwi apoka—Avocat. Pwi a-ipamurujè naa na wâra pitèimuru.

x**3:9** 2 Timotéo 2.14,16 y**3:10** Mataio 18.15–17

z**3:12** Éfésó 6.21–22; Kolosé 4.7–8

a**3:13** Apostolo 18.24; 1 Korénito 3.5–6, 16.12 b**3:14** Éfésó 4.28

Tii kà Paulo
tà

Philémon

Bétapoo popai

Wàilàapà na wii tii bèèni?

Wà Paulo, pwi *apostolo. Â é tâa jaaé wà Timotéo.

É wii wiidà?

Nabibiu kâra *naja 60 ma 62, na pai tapoo tâa kà Paulo na kara-puu wâ *Roma (Apostolo 28.30-31). Na pwi pàara bèepwiri, âna é wii mwara tà tàpé Filipi ma tàpé Éféso, ma tàpé Kolosé.

É wii tâi?

Tà pwi jè a cèikî na nee Philémon naa na ville Kolosé. É pwi bérewaké kà Paulo (1.1), â é pwi âboro na wâru neemuruê, ba pwa ênawéna kîri kée.

Cina é wii?

Wà Onésime, pwi ênawéna kîri (esclave) kà Philémon, âna é mura mwani kée, â é uru. Â é tèepaa naa na ville Roma, â ipitiru ma wà Paulo naawê. Â géé goro è popai kà Paulo, â é cèikî naa goo wà Iésu wà Onésime. Â wà Paulo, âna é gére panuê pâ cowa naa jaa wà Philémon. Â é wii tii tée, ba na é tòpi cowa Onésime, pwacèwii pwi a cèikî bée naa goo wà Iésu.

Dà ère é tii bèèni?

Naa na pàara na rà pitûâ na wà tèpa Roma, âna wâru tèpa âboro na pwa ênawéna kîri (esclaves) kàra. Naa na auniimiri kà tèpa âboro na wâru, âna piticèmuru naa goo tèpa ênawéna kîri kàra. Éco na é paari wà Paulo pâ, jè cibwaa niimiri pwiri, wàijè tèpa cèikî naa goo Iésu. Ba é ina tà Philémon pâ, wà Onésime, âna jèe câé caa pwi ênawéna kîri kée co. É jèe pwi aèjii kée mwara, naa na nee Kériso. Â wâdé na é tòpié wà Philémon naa na pimeaari (1.16), ma pwanauri è èpà na ia é pwa.

É tâmogòori wà Paulo pâ, é putàmu wà Philémon, géé goo è èpà na é pwa tée wà Onésime, êkaa na jè còo pâ, é patùraé ba moo, naa na pimeaari.

Naa na tii bèèni, âna jè còo mwara ucina naa goo pai pwa kà Kériso, tâjè tèpa âboro na jè pwa na èpà. Ba é pwanaurijè, â é tòpijè. É ina pâ, jè tèpa aèjii kée. Â pwacèwii è pwina é pwa ba kà Onésime wà Paulo (1.18-19), âna wà Kériso, âna é wâri diri é kéredi kâjè goro pai bà kée ba kâjè.

Pai pitàgoo tii tà Philémon

Ipwabwàcu (1.1-3)

Pimeaari ma cèikî kà Philémon (1.4-7)

Gà tòpi cowa Onésime (1.8-21)

Ipicijii (1.22-25)

Ipwabwàcu

1 Wâgo[†] Paulo na pwa tii tâgà, co Philémon, pwi béeò goro

[†]1:1 Wâgo—Grec: Wàibu. Wà Paulo na é pwa tii, èco na é paari pâ, caapwi pwàranūmaru ma wà Timotéo na é tâa jaaé.

wakè, na dau wânümoo tâgà. Go tâa na karapuu ni, goro ê wakè kôo ba kà *Kériso lésu. Â [é naa bwàcu'gà mwara] wà Timotéo, wà pwi a cèikî béeju. ²Â [gà naa bwàcu kâbu] tà Appia, tô a cèikî béejè; ma Arkippe, pwi béejè goro paa ba kà Ukai kâjè lésu. Â [gà pwabwàcu mwara] tà tèpa cèikî, na rà ipitiri na pwârawà'gà. ³Wâdé na tà tâgà ê *pimeaari imudi ma pinaanapô, na me gée goo Pwiduée kâjè ma Pwi Ukai kâjè lésu Kériso. Cidòri nyuâagà!

Pimeaari ma cèikî kà Philémon

⁴Nye diri kaa na pàara na go mu pwapwicîri na, co Philémon, âna go pi-ila ba kâgà, â go pwaolé tà Pwiduée googà. ⁵Ba go tère ê jèkutâ, goro ê cèikî'gà, naa goo wà Pwi Ukai lésu, bau ê pimeaari'gà, naa goo diri tèpa cèikî. ⁶Go ilari jii Pwiduée pâ, wâdé na dau pimaina too ê pimeaari'gà, tà tèpa cèikî béégà[¶]. Êkaa na, wà tèpa âboro[§], âna rà o côoina bwàti, diri pâ na jèpapara muru na wâdé, na tâa tâjè gée goo Kériso^{**}. ⁷Nye dau ip-wâdée kaa ê pwâranümoo, co pwi gòrobéeò, goo ê pimeaari'gà. Ba gà patâmarù ê pwâranüma tèpa âboro kà Pwiduée, â êkaa pwiri pwina dau pagò-o.

Gà tòpi còwâ Onésime

⁸Gée goo ê pimeaari'gà, âna câgo caa piwâ, na go ilari jiigà [pâ, na gà tòpi bwàti pwi jè béeò]^{††}. Nye pâri tôo, ma go tûâri tâgà pwiri, naa na nee Kériso. ⁹Êco na go ilari jiigà co, ba dau wânümoo tâgà. Wâgo Paulo, na go jèe pwi âboro pwanümoo^{‡‡}, â go gère tâa na karapuu, gée goro ê wakè kôo, ba kà Kériso lésu.

¹⁰Wàeni ê pwina go ilari jiigà: Na gà tòpi còwâ pwi *ênawéna kîri'gà [na ia é uru jiigà]—wà pwini Onésime. Ba é jèe pâ nau pwi a cèikî, na pàara na go tâa ni, na karapuu. Â é jèe pwacèwii na é pwina naiô.

¹¹[Gà tâmogòori pâ, Onésime, âna pai ina wèe pâ 'Pwi a pitu tâjè'.] Â wiàna câé caa pwi a pitu tâgà béaa; â nabàni, âna é jèe dau pitu tâju.

Go naaê paé còwâ darigà

¹²⁻¹³Ba é pwi âboro na é té gée good. Â dau nümoo dàra tà cipaé naani jaao, na pàara bëeni, ba na é bwaa tàpo pitu tôo, na bwaa tiàugà. Ba go bwaa tâa na karapuu, gée goo [ê pai picémara kôo] ê *Picémara Wâdé kà lésu Kériso. Êco na go o mwa naaê paé còwâ darigà, ¹⁴wiàna wâdé tâgà. Êco na câgo caa panuâê paé darigà, wiàna câgà caa üuri. Ba wâdé na gà tòpié, gée

[¶]**1:6** Ê pimeaari'gà, tà tèpa cèikî béégà—Grec: Ê picaatâa naa na cèikî, é, é pai picémara é cèikî.

[§]**1:6** Tèpa âboro—é, Gà.

^{**}**1:6** Ê, Go ilari jii Pwiduée pâ, wâdé na gà tâmogòori diri ê pâ aupwényun-yuâari na é naa tâjè, gée goo ê cèikî kâjè naa goo Kériso.

^{††}**1:8** Na gà tòpi bwàti pwi jè béeò—Popai me gée nee tii 17.

^{‡‡}**1:9** Pwi âboro pwanümoo—é, Pwi âboro na é cùruo pâ wà Kériso.

^c**1:2** Kolosé 4.17; 2 Timotéo 2.3 ^d**1:7** 2 Korénito 7.4

^e**1:10** 1 Korénito 4.15; Kolosé 4.9

na âji pwâranümagà, â càcaa gée goo é pai tûâri kôo tâgà.

¹⁵ Âjupâra pâ, pwa cè ji pàara, cèna câgàu caa pitànaima na. Â matâra pâ wàrapwiri, ba na gàu o mwa nye pitànaima còwâ, dâra gòiri awé. ^{16f} Ba nabàni, âna jèe câe caa pwi ênawéna'gà co. É jèe pwi aéjii kâju mwara, naa na nee Kériso. Üu, é jèe pwi gòrobéeò, â wâgà, âna wâdé na gà dau meaarié. Ba é pwi ênawéna'gà, â jèpwi mwara, âna é pwi a cèikî béégà, naa goo Pwi Ukai.

Tòpié pwacèwii naa wâgo

¹⁷ Wiàna câbaâjupâra^{¶¶} pâ, bu tupédu bére wakè [ba kà Kériso] â gà tòpié còwâ, pwacèwii naa wâgo na gà tòpio. ¹⁸ Â wiàna é mura cè muru jiigà [na ia é uru] é wiàna é pwa tâgà cè jè muru cèna càcaa wâdé, â gà tòpò diri naa goro neeò. ¹⁹ Tii muru wii kôo ni: Wâgo, Paulo, na go mwa wâri tâgà. (Êco na wâgà mwara, co pwi béeò, âna wâdé na gà niimiri pâ, gée gooò, na ia gà tòpi é *âji wâro!) ²⁰ Gà pwa é pwina

go ilari jiigà, naa na nee Pwi Ukai, co Philémon, ba na o patàmarù é pwâranümoò, ba ju tupédu a cèikî, naa goo Kériso.

²¹ Go jèe cèikî naa goo é pai pitère dâra'gà, ékaa na go pwa tii paé. Â go tâmogòori pâ, gà o pwa cè pwina piwéna jii é pwina go ina paé.

Ipicijii

^{22g} Go niimiri pâ, wà Pwiduée, âna ée jèe nama go caiwà diri; wàrapwiri goo é pwâra pwapwicîri kàwà. Ékaa na gà pwabwàti cè na-ditàrawâ, cèna go tâa na.

^{23h} É naa paé é bwàcu'gà wà Épafras, pwi béeò goro tâa na kara-puu, gée goro pai picémara kèe Kériso lésu. ²⁴ⁱ Â rà naa paé é bwàcu'gà mwara, wà Maréko, ma Aristarque, ma Démas, ma Luka, wà tèpa béeò goro wakè.

²⁵ Wâdé na é cau wâjaawà diri é pimeaaari imudi kà Pwi Ukai kâjè, lésu Kériso!

Cidòri nyuâawà!

^{¶¶} **1:17** Câbaâjupâra—Reconnaître la vérité, être convaincu (cèikî, tòpi, tâmogòori).

^f **1:16** 1 Timotéo 6.2 ^g **1:22** Filipi 1.25, 2.24 ^h **1:23** Kolosé 1.7

ⁱ **1:24** Kolosé 4.10-12,14; 1 Timotéo 4.10-11

Tii tà tèpa

Hébéru

Bétapoo popai

Wàilàapà na wii tii bèeni?

Câjè caa tâmogòori é nee pwi a wii é pwi tii bèeni. Êco na jè tâmogòori pâ, nye pwi jè *Juif, na é cèikî naa goo wà lésu. É pwi a tâmogòori bwàti é pwapwicîri kà tèpa Juif, ma é *Aamwari Béaa. Â é pwi âboro na é tâmogòori bwàti pai pwa tii naa na grec, ba é pai wii kêe, âna dau wâdé.

É wii wiidà?

Béaa kêra *naja 70. Ba, na pwi naja bèepwiri, âna wà tèpa coda roma, âna rà tanoori é *Wâra pwapwicîri kà tèpa Juif wâ *Iérusaléma, â rà pacoo diri pâ *ârapwaailò kà tèpa Juif na é ina wà pwi a wii tii bèeni. (Còo naporomee 9 ma 10.)

É wii tâi?

Tà tèpa Juif—tèpa ‘*Hébéru’—na rà jèe cèikî naa goo lésu. Pwiri rà naanaimari pâ popai kêe na wâru, naa na caapwi tii, ba na rà naa târa jè wâra pwapwicîri.

Cina é wii?

É wii, ba na rà tâmogòori bwàti é wakè na é pwa wà lésu ba kàra. Â é pagòorà, ba na rà cimwü ma pidàp-wicâarirà, ba rà gére wâro na pàara na pitubaèpà târa.

Dà ère é tii bèeni?

Diri pâ naèa ma pâ ârapwaailò kà tèpa Juif naa na é *Aamwari Béaa, âna rà tâbawêe nabàni naa goo lésu Kériso. Ba wà Pwiduée, âna é pwa tà tèpa âboro é *aupwataâboro na bwaa âmuê. Â é nama é pwi âji a pwa ârapwaailò kêe na caapwi co, wà lésu Kériso. Wàé na é pwi a pame é pâ *aupwényunyuâari kêra aupwataâboro, â wàé pwi a-ipa popai naa nabibiu kêjè tèpa âboro ma wà Pwiduée. Ba é pwi âji âboro, â é pwi âji naî Pwiduée mwara, na é caapwi co. Ba é tâa jaa Pwiduée Caa, géé na biu, â dàra gòiri awé. Êco na é boome naani gòropuu, â é pa naiiri âboro. Â é pwa é ârapwaailò na tâbawêe, na é pipanuâê târa pwâra bà. Â joro é domii kêe na é bà naa goro *satauro, târa pwanauri diri pâ èpà kêjè. Â géé goo Kériso, â pâri ma jè medari Pwiduée naa na ipwàdée. Â câ mwa caa pâri ma jè pwa cè jè ârapwaailò.

Pai pitàgoo tii Hébéru

lésu Kériso, âna é piwéna jii diri (1.1-4.13)

É piwéna jii tèpa angela (1.4-14)

É pame pai udò na dau pwényuâa (2.1-18)

É piwéna jii Moosé wà lésu (3.1-6)

Âji pinaanapô jaa Pwiduée na é pame lésu (3.7-4.14)

É pwi a-ipa popai nabibiu kêjè ma Pwiduée (4.14-10.18)

É pa naîri âboro â é pitêre dà Pwiduée (4.14-5.10)

Pai patêre tèpa cèikî (5.11-6.12)

É pacoo auinabéaa wà Pwiduée (6.13-20)

Melkisédek, âna é ânuu lésu Kériso (7.1-28)

É pwi a pwa ârapwaailò maina kêjè wà lésu Kériso (8.1-13)

Càcaa pâri pâ ârapwaaïlò béaa târa ma pwanauri pâ èpà (9.1-10)

Tâbawêe ârapwaaïlò kà lésu (9.11-28)

É wacaapwi pwa ârapwaaïlò Kériso (10.1-18)

Câmu tâ tèpa cèikî (10.19-13.25)

Jè ipwacèwii cèikî kà tèpa Isaraéla biu (11.1-40)

Jè ipwacèwii lésu, â jè cimwû (12.1-29)

Bénabwé popai (13.1-25)

iésu kérésu âna é piwéna jii diri

(Naporomee 1.1-4.13)

1 Na pàara biu, âna é pipatùrari^{§§} wà tèpa jooorojè* wà Pwiduée, na rà naigé mee tèpa *péroféta kée goro pàra pai pwa wèe na wâru.

²Jâ, na pàara nabà—naa na pâ bénabwé tòotù—âna é patùrajè, goo wà Pwina naîê. Ba gée gooé, âna wà Pwiduée, âna é tapoo é napwéretòotù ma é gòropuu, bau diri pâ muru na tâa na. Â nye wàé kaa na é pitòrigarié wà Pwiduée, ba na ée mwa panuâ tée diri pâ pwi-ibà. ³kNa jè còo Pwina naîê, â jè còo é pai muugère ma pai maina kà Pwiduée Caa. Ba ipaiwà wàilu naa na diri pai pwa wèe. Diri pâ muru, âna rà cau tèepaa ma wâro,

gée goro é popai kée, na dau pwa pàtamee.

Nye wàé kaa, Pwina naîê, na ia é cèitiri é pâ èpà kâjè. Â gée na càué, â é wâjué còwâ naa jaa Pwiduée, na é wânidò *napwéretòotù. Â wà Pwiduée—wà Pwina dau pwa pàtamee—âna é nama é tâaboo naa gòro âji îê [ba na é pitûâ kâra diri pâ muru].

É piwéna jii tèpa angela

⁴Wà Pwiduée, âna é nama é piwéna[†] jii diri tèpa *angela, wà Pwina naîê. Â é naa tée pwi neere âboro, na dau pwamuru naa goo, jii diri pâ neere âboro. ⁵mBa câé mu caa ina tà pwi jè angela wà Pwiduée pâ:

Wàeni popai kôo,

na go ina nabà:

Gà pwina naîô,

â go pwi caa'gà. Psaume 2.7

é,

Go o pwi Caa kée,

â ée mwa pwi naîô. 2 Samuel 7.14

⁶nUna é paari Pwina naîê, tà tàpé na rà tâa jaaé, â é naa tée é tàrù kà pwi ciàra èpo[‡], â é pitûâri pâ:

Wâdé na wà diri tèpa angela kôo,

âna rà o cau ipwamainâé diri. Psaume 97.7

⁷oNapwa naa goo tèpa angela kée, âna é ina wà Pwiduée:

Go nama rà pwacèwii é pwéretòotù;

^{§§}**1:1** Pipatùrari—Patùra.

***1:1** Jooorojè—Wà pwi awii é tii bèeni, âna é pwi jè Juif, â é wii tà pàra tàpé na rà tèpa Juif mwara. Â rà jèe cau cèikî naa goo wà Kériso.

[†]**1:4** É piwéna—é, É jèe piwéna, é, É pâ nau piwéna.

[‡]**1:6** Una é paari Pwina naîê... Grec: Una é popa Pwi ciàra èpo naa na gòropuu {monde}. Munaa é pai pitèpa Kériso, é, pai wâjué còwâ kée na jè tòotù. É popai monde ni, âna pai ina wèe pâ: Autâa, é, napô, é, mwaciri. Pwiri naani gòropuu, é wâpà wiàna wânidò napwéretòotù.

j1:2 Ioane 1.3 **k1:3** Apostolo 2.33-34; Kolosé 1.20; Hébéru 8.1 **l1:4**

Filipi 2.9 **m1:5** 2 Samuel 7.14; 1 Chroniques 17.13; Apostolo 13.33

n1:6 Roma 8.29 **o1:7** Psaume 104.4

Rà o pwacèwii ê doromara
 ânye. Psaume 104.4
^{8p}Êco na wàéni ê pwina é ina naa
 goo wà Pwina naîê:
 Wâgà co [Pwina naîê]
 âna wâgà Pwiduée![¶]
 O ticè pwâadàra
 ê Mwaciri'gà.
 Gà mwa Pwi Ukai
 dàra gòiri awé.
 O *tàrù ê pai pitûâ'gà.
⁹Gà wâdéari ê tårù,
 â gà miiri ê èpà.
 Â wâgo, Pwiduée Caa'gà,
 âna go jèe pitòrigarigà[§]
 jii diri tèpa béegà.
 Go wicèpwiri ê jawé ûrea
 naa gòro pûrugà.
 Go nama rà pipwamainagà;
 go naa tâgà ê pipwàdé,
 na dau maina awé. Psaume 45.7-8
^{10q}É ina mwara wà Pwiduée, naa
 goo Pwina naîê pâ:
 Naa na autapoo goo,
 âna nye wâgà, Pwi Ukai^{**},
 na gà pwi a tòpò
 ê pàara gòropuu.
 Gà pwi a bari
 iri napwéretòtù.
¹¹O mwa tiàu

ê gòropuu diri,
 ma napwéretòtù,
 ma diri pwina tâa na.
 Êco na nye wâgà co
 na o mwa tâa awé.
¹²Gà o cùurà
 pwacèwii ârabwée;
 Gà o pipirirà
 pwacèwii dòro aupuu.
 Â nye wâgà co,
 na gà nye tà tâa awé;
 Gà nye tà wâro
 dàra gòiri! Psaume 102.26-28
^{13r}Â wàéni jèe muru na ia é ina wà
 Pwiduée:
 "Gà me ma gà tâa ni.
 Tâa ni gòro îô étò.
 [Go naa tâgà ê pitûâ.
 O pwamainagà awé.]
 Go nama gà còogai
 tèpa ipaa dàgà." Psaume 110.1
 Gona guwà niimiri pâ, é ina pwiri tà
 pwi jèe angela kée? [Bwa! É ina pwiri
 tà Pwina naîê!]
^{14s}Ba napwa naa goo wà tèpa an-
 gela, âna rà tèpa ênawéna co. Ba
 é cùurà wà Pwiduée, ba na rà pitu
 tâjè, wàijè na ée mwa pa-udòjè, [ma
 naa tâjè ê *âji wâro jaaé].

[¶]**1:8** Wâgà Pwiduée—Ê pâ popai bèepwiri gée na Psaume 45, âna popai
 kà pwi jèe apwanyabi, goo é pai piéa kà pwi jèe ukai. Naani, âna é ina wà
 pwina é wii é tii tà tèpa Hébéru, pâ, wà Pwiduée Caa, âna é ina pwiri tà
 lésu Kériso, Pwina naîê. É wàrapwiri wà Pwiduée, ba na é paari tà tèpa
 âboro pâ, wà lésu, âna é pwi ukai kâra gòropuu diri.

[§]**1:9** Pitòrigarigà—Grec: Oint. Còo **note** goo Luka 4.18.

^{**}**1:10** Nye wâgà, Pwi Ukai—Ê pâ popai bèepwiri gée na Psaume 102, âna
 popai kà pwi jèe âboro tà Pwiduée. Naani, âna é ina wà pwina é wii é tii
 tà tèpa Hébéru pâ, wà Pwiduée Caa, âna é ina pwiri tà Pwina naîê, lésu
 Kériso.

^p**1:8** Psaume 45.7-8 ^q**1:10** Psaume 102.26-28

^r**1:13** Psaume 110.1 ^s**1:14** Psaume 34.8, 91.11

É pame pai udò na dau pwényuâa

Jè cibwaa nama piticèmuru naa goo

2 Gée goo pwiri^{††}, â wâdé na jè pâra bwàti wiâra é popai na jè tère. Ba péa jè tà pâiti jii. ^{2t}Ba napwa naa goo é *Naèà kà Moosé^{‡‡}, âna é nama rà pwa wârimuru wà diri tàpé, na càra caa pâra wiâra bwàti.

^{3u}Éco na [wà Pwidueé, âna] é jèè naa tâjè é naigé, ba na jè udò; pwi naigé na dau maina ma pwényuâa [jii é naèà]! Â jè o wànau târa cè pai uru kâjè jii é wârimuru, wiâna câjè caa câbaâjupâraê?! Ba nye wà Pwi Ukai lésu kaa, na ia é mara inapà-pari tâjè é naigé bèepwiri. Â wà tàpé na rà tèreê, âna rà jèè *paâjupâraê tâjè.

^{4v}Â wà mwara Pwidueé, âna é paâjupâraê, goro pâ *câmu kâra pàtamee—muru na rà pò goo wà tèpa âboro. Â é jèpa naa pâ âraimeai, na é naigé mee é *Nyuâaê Pwicîri, wiâra câbawâdé kèe.

É ipakîriê boo ba kâjè

⁵Go gére patùrawà goro é Mwaciri^{¶¶} na o mwa tèepaa. Â o

^{††}**2:1** Pwiri—Ê pai maina ma muugère kà Pwina naî Pwidueé, na napéaati naa naporomee 1.

^{‡‡}**2:2** Naèà kà Moosé—Grec: Popai na rà pame, wà tèpa angela, âna é coo. Rà ina wà tèpa Juif pâ, rà tòpi é Naèà kà Moosé naigé mee wà tèpa angela. (Còo Apostolo 7.53.)

^{¶¶}**2:5** Mwaciri—Grec: Gòropuu.

^{§§}**2:6** Wà Pwina naîri âboro—Popai me gée Psalme 8.4–6, na popai gooje tèpa âboro. Éco na wà pwina é wii é tii tà tèpa Hébéru, âna é ina wà lésu, na pitunee tée pâ Pwina naîri âboro.

^{*}**2:8** Pitûa kèe—é, Pitûa kâjè. Pwiri é inajè tèpa âboro, é, pwiri lésu Kériso, Pwina naîri âboro.

^t**2:2** Galatia 3.19 ^u**2:3** Hébéru 10.29, 12.25

^v**2:4** Maréko 16.20; 1 Korénito 12.4,11 ^w**2:6** Psalme 8.5–7

^x**2:9** Filipi 2.8–9

càcaa tèpa *angela, na ée mwa nama rà pitûa naawé, wà Pwidueé. ^{6w}Ba é ina tée wà pwi jè âboro, na jè ére gée goo é *Tii Pwicîri pâ:

Wàilàapà wà pwi âboro,

na gà o niimiriê,

[co Pwidueé]?

Gorodà na piâranümagà wàé,

wà *Pwina naîri âboro^{§§}?

⁷Gà pakîriê boo

jii tèpa angela

na ji pàara,

na càcaa gòiri.

Gà naa tée korona—

bwe kâra ukai.

Gà nama pwamainaê.

⁸Gà nama é pitûa

naa gòro diri pâ muru!Psalme 8.5–

7

Ba nye ticè jè muru, cèna o tâa gòroigé jii é pitûa kèe*. Éco na nabàni, âna jè còo bwàti pâ, cà-caa pâji coo diri é popai bèepwiri.

^{9x}Â jè còo mwara pâ, jèè pakîri wà lésu, na ji pàara, na arana tèpa angela. Ba é pwamaagé còo, â é bà ba kâjè diri tèpa âboro, gée goro é *pimeaari imudi kà Pwidueé. Â gée goo é pwina é pwa wà lésu, â jèè naa tée korona—bwe kâra ukai. Â jè còo pâ ipwamainaê, [pwacèwii é popai bèepwiri naa na Tii Pwicîri].

É pwi cià diri tèpa naî Pwidueé

¹⁰ Wà Pwidueé, âna é tòpò ba kêe diri pâ muru, â é tàgére wéaa goorà. Pwa pàra tèpa naî Pwidueé mwara, na rà dau wâru, [âna wàijè kaa][†]. Â wâdé tée, na é nama jè cau tâa na é pai maina ma muugère kêe. Pinaigé mara é pwiibà, é pai maagé còo kà lésu ma pai bà kêe. Â gée goo kaa pwiri, â wà Pwidueé, âna é naa tà lésu é autâa na tâbawêe, na pâriê. Ba wà lésu, âna é pwi ukai, na é pa-udò diri tèpa naî Pwidueé, ma pwi a poparà pâ, [naa na *âji wâro][‡].

¹¹ yÛu, nye wà lésu kaa, na é pwina é popajè tèpa âboro kêe, pâ-dari wà Pwidueé[¶], [pwi caa kêe] ba na o caapwi caa kâjè diri, wàijè ma wàé. Â gée goo kaa pwiri, âna câé caa kamu, na é ina gooje pâ jè tèpa aéjii kêe. ¹² zBa wàé na ia é jèe ina tà Pwidueé pâ:
Go mwa pwamaina neegà
tà tèpa aéjii kôo.
Go mwa câdirigà

na rà pitapitirirà[§]. Psaume 22.23

¹³ aÂ é ina tée mwara pâ: Wàgo mwara, âna go mwa cèikî naa googà. Ésaïe 8.17

Â jèpwi mwara:

Wàgo ni, ma wà tàpé
na é naarà tóo wà Pwidueé,
wàibà diri tèpa naîê^{**}. Ésaïe 8.18

É pâ nau pwi âboro pwacèwiiè

¹⁴ bWàijè tèpa naî Pwidueé, âna jè cau tâa tâjè diri, é naiiri âboro na o mwa bà. Â é pa naiiri âboro wà lésu, ba na é pwacèwiiè. Â é jèe bà ba kâjè, ba na tapàgà è pàtama *Caatana, wà pwina é nama jè bà. ¹⁵ Â, na wàrapwiri, â é tipijè jii é pai wâgotâjè goro é pwâra bà, na ia pi-ijè béaa, diri tòotù.

¹⁶ cJè tâmogòori bwàti pâ, câé caa me wà lésu, ba na é pitu tà tèpa angela. É nye me nau pitu tà tèpa gòobàra *Abéraama. ¹⁷ Â é ipwacèwiiè, tèpa aéjii kêe, naa na diri pai pwa goo. Ba [wiàna cà-caa wàrapwiri, â pwiri càcaa pâri

[†]2:10 Âna wàijè kaa—Bà jèe wii **wàijè** tèpa naîê naa na pâ nee tii 10–18, ba jè tèpa naî Pwidueé, wàijè na jè cèikî naa goo wà lésu. (Còo Hébéru 3.6.)

[‡]2:10 É, Diri pâ muru, âna kêe {kà Pwidueé}, â rà me gée gooé, â rà tâa gée gooé. Â é popa tèpa naîê na rà wâru naa na pai maina ma muugère. Â wâdé tée na é nama é tâbawêe {wà lésu} naigé mee é pai maagé còo kêe, wàé {wà lésu} na é pwina é tapoo é pai udò kàra. É pâ popai é nama é tâbawêe {wà lésu}, âna pwiri pai tòpi kêe é autâa kêe napwéretòotù, é, pwiri pai ina wèe pâ, na o tâbawêe é pai pa-udòjè kêe.

[¶]2:11 É popajè...pâdari wà Pwidueé—é, É tipì tèpa âboro jii é pâ èpà kàra. Grec: É nama rà pwiçîri.

[§]2:12 Popai me gée Psaume 22.23, muru wii kà ukai Davita. Wà pwi awii é tii bèeni tà tèpa Hébéru, âna é ina pâ, nye wà lésu na é mara ina pâ popai bèepwiri tà Pwidueé, na ia ru tâa napwéretòotù, béaa kàra pai tòpò wàra é gòropuu.

^{**}2:13 Wàibà diri tèpa naîê—Grec: Ba rà cau tèpa naîô naa na Tii kà Isaia. Êo na naani, âna é popa pâ popai bèepwiri wà pwi awii é tii bèeni, ba naa popai goo wà lésu, bau diri tèpa âboro kêe, na rà cau tèpa naî Pwidueé ma wàé.

^y2:11 Mataio 25.40 ^z2:12 Psaume 22.23 ^a2:13 Ésaïe 8.17,18

^b2:14 1 Ioane 3.8; Auinapàpari 12.10 ^c2:16 Ésaïe 41.8–9

ma] é pwi a-ipa popai nabibiu kâjè ma wà Pwiduée^{††}. Â é jèe pwi a pwa ârapwaailò maina kâjè, na é pitère dà Pwiduée, naa na pai piênawéna kèe tée. Â é pwi a mearijè, [wàijè na ticè nii kâjè]. Â é tòpò è *ârapwaailò, târa pwanauri é pâ èpà kâjè. ¹⁸Â nye pâri ma é pitu tâjè, wiàna tèepaa marijè é tacai. Ba é tâmogòori é tacai, ma é maagè còo.

É piwéna jii Moosé wà lésu

3 ^dTèpa cèikî béeò, wà Pwiduée âna é jèe todàwà, ba na guwà tèpa âboro kèe. Êkaa na guwà naa nûmawà naa goo wà lésu, ba é pwi majoro é cèikî kâjè. Ba é cùrué medarijè wà Pwiduée, â é paci-maê, ba na é pwi a pwa *ârapwaailò maina kâjè^{††}. ²Â é pitère dà Pwiduée, â é piênawéna kèe bwàti, pwacèwii *Moosé napwiri, na ia é piênawéna kâra diri é pwârawâ kà Pwiduée.

³Éco na dau pwamuru naa goo wà lésu jii wà Moosé, â wâdé na dau ipwamainâe jiié. Ba wà pwi apooro é wâ, âna é piwéna jii é pwi ênawéna^{††}. ⁴Ba jèpa wâ, âna nye pwa pwi apooé, â nye wà Pwiduée na é tòpò diri pâ muru.

⁵Napwa naa goo wà Moosé, âna é dau pwi a wakè bwàti naa na pwârawâ kà Pwiduée, â é dau pwi a pitère dàra. Éco na é nye pwi ênawéna co. Ba é pwi ânuuru^{§§} diri é pwina ée mwa inapàpàri wà Pwiduée, gée na càué. ⁶Â wà *Kériso, âna é pwina nari èpo na pwârawâ, na naa tée pitûâ. Â é pwârawâ bèepwiri, âna wàijè kaa, wiàna jè tà cimwû naa na pai pita-pacîri kâjè, ma cipa ba mwû é cèikî kâjè.

Âji pinaanapô jaa Pwiduée na é pame lésu

Cibwaa ipwacèwii tèpa Isaraéla

⁷^fGée goo é pâ pwi bèepwiri, â [wâdé na jè pitère dàra é pwina] é ina é Nyuâaé Pwicîri, pâ:

Wiàna guwà tère
pwâra to kà Pwiduée,
na tòotù bèeni,

⁸^gâ guwà pitère dèe*!

Tàu tà wà tèpa Isaraéla
goo Pwiduée kàra,
napwiri, naa namaré.

Rà naa càurà naa gooé

Rà nye pigàdèe,

goro pâ càrarà! Psaume 95.7-8

⁹[Â ipaiwà é pwina é ina naa goorà wà Pwiduée]:

^{††}**2:17** Pwi a-ipa popai... Wàépwiri wakè kà pwi apwa ârapwaailò. Còo **note** goo Hébéru 6.19-20.

^{††}**3:1** Grec: Â ékaa, co tèpa aéjii pwicîri, wâguwà tèpa béejè na todàjè gée napwéretòotù, âna wâdé na guwà naa nûmawà naa goo wà lésu, wâé pwi apostolo ma pwi apwa ârapwaailò goro é cèikî kâjè.

^{††}**3:3** (2e phrase) & **3.4** Grec: ...Ipaiwà naa goo pwi aba wâ, na é piwéna jii é wâ na é bari. ⁴Ba édiri pâ wâ, âna o pwa pwi abari, â nye wà Pwiduée na é bari diri pâ muru.

^{§§}**3:5** Pwi ânuuru—Grec: Pwi apaâjupâra.

***3:8** Â guwà pitère dèe... Grec: Guwà cibwaa nama gòo pwâranûmawà, pwacèwii na biu, na tàutàwà gooé.

^d**3:1** Nombres 12.7; Hébéru 4.14, 7.26 ^e**3:5** Nombres 12.7

^f**3:7** Psaume 95.7-11 ^g**3:8** Exode 17.7; Nombres 20.2-5

Rà tacaio naa namaré,
 wà tèpa caa kàwà.
 Gée goo pwiri,
 â rà côo é pwina go pwa,
¹⁰ naa na 40 naja.
 Oratôo goorà.
 Go inapàpari:
 “Rà naa càurà naa goodè!
 Càra caa pitère dòo†!
^{11h}Go putàmu naa goorà.
 Go ipwataâboro pâ:
 O càra mwa caa me
 naa na ére aunao,
 [ére kàra pinaanapô]
 na go jèe ipwabwàti!”Psaume 95.9-11

Jè cibwaa nama gòo pûrùjè

¹²Êkaa na guwà ipwacôowà, co tèpa béeò! Ba wiàna guwà wéaari pâ aunünüma na èpà, â wiàna tàutàwà na guwà cèikî, â guwà péa tà pâiti jii wà Pwiduée, pwi a pawârojè†. ¹³Ba é èpà na jè pwa, âna é ipa-imwûrùjè, ma nama gòo pûrùjè, [â é pwa ma jè naa càùjè naa goo wà Pwiduée]. Êkaa na guwà ciburà ipagôowà naima, ba na o càcaa tèepaa mariwà é pwi-ibà! Â guwà wàrapwiri diri pâ tòotù. Ba é pwi tòotù bèepwiri na é ina é Tii Pwicîri, âna nabà, [â càcaa wiàùuru]!

¹⁴Jè jèe tèpa bée Kériso, gée na autapoo goo, na jè cèikî naa gooé. Â wâdé na jè cipa ba mwü é cèikî bèepwiri, tèepaa naa na é

pwâadèrèè [ba na o pwa cè kâjè gée goo é pwina tâa tée].

¹⁵ⁱÂ [jè cibwaa ipwanauri é pwina jè tàgère] pûra naa na *Tii Pwicîri pâ:

Wiàna guwà tère
 pwâra to kà Pwiduée,
 na tòotù bëeni,
 â guwà pitère dèe!
 Guwà cibwaa
 naa càùwà naa gooé!Psaume 95.7-8

Càra caa tèepaa naa na aunao

^{16j}Wàilàpà tàpé na ia rà tère é pwâra to kà Pwiduée, â na ia rà naa càurà naa gooé? Nye wà tèpa jo-joorjè kaa, na ia é poparà còobé wà Moosé gée napô *Aigupito! ^{17k}Â nye naa goorà kaa, na ia é putàmu wà Pwiduée, naa na 40 naja. Nye wàilà kaa na ia rà pwa na èpà naa namaré, â rà cau bà imudi naawê. ¹⁸Â nye wàilà kaa, na ia é *ipwataâboro tàra wà Pwiduée, pâ, o càra caa tèepaa naa na é napô, na ia é jèe pwabwàti ba kàra. ¹⁹Â jèe càra caa tèepaa, naa na aunao [ma pinaanapô] kà Pwiduée, gée goro na tàutàra na rà cèikî naa gooé.

4 Wà Pwiduée, âna é mara ina [tà tèpa jojoorjè] pâ, ée mwa poparà pâ naa na aunao [ma pinaanapô] na é jèe mara ipwabwàti ba kàra. Â é auina kée bèepwiri, âna é jèe nye coo ba kâjè nabàni. Êkaa na jè ipwacôoco, ba

†3:10 Grec: Naa na 40 naja. Go putàmu naa goo pwi naneeâboro bèepwiri. Â go ina pâ: É ipa-imwûrurà taaci é pwâranûmarà. Càra caa tâmogôori é pâ naigé kôo. Ipaiwà naa na nee tii 15.

†3:12 Pwi apawârojè—é, Na é wâro.

^h3:11 Nombres 14.21-23 ⁱ3:15 Hébéru 3.7-8

^j3:16 Nombres 14.1-35 ^k3:17 1 Korénito 10.10

é péa pitèi pàrà tàpé gée gooje wà Pwiduée, ma ina pâ, rà jèe ipâiti¹.

² Ba jèe nye picémara tâjè é popai na wâdé [goro é aunao bèepwiri] pwacèwiirà. Êco na wàilà, âna ticè pumara é popai na rà tère, gée goro na càra caa tòpi goro cèikî⁵. ³ [À wàépwiirè é majoré ma] é ina wà Pwiduée pâ:

Go putàmu naa goorà.

Go ipwataâboro pâ:

O càra mwa caa me
naa na ére aunao,

[ére kâra pinaanapô]

na go jèe pwabwàti!Psaume 95.11

Tàpiri tâjè pwi aunao bèepwiri

Êco na wàijè na jè cèikî, âna jè o tòpi é âji nao ma pinaanapô kà Pwiduée*, [na é jèe nabwé pwabwàti wà Pwiduée, gée na biu]. Ba êdiri auniimiri kèe goro pâ wakè na ée mwa pacoo, âna tâbawèe, béaa kâra pai tòpò kèe é gòropuu.

⁴ Jè pûra mwara naa na jè ére gée goro é *Tii Pwicîri [i pwi ia é pwa wà Pwiduée naa na autapoo goo]. Ba jèe wii pâ: É nao wà Pwiduée na bé 7 kâra tòotù, gée na càùru é pâ wakè na é pwa.Genèse 2.2 Wàépwiirè pwi bé 7 kâra tòotù kâra nadàpara wpawwicîri.

⁵ Jè wâjué còwâ naa goo i pwi nee tii, na ina pâ:

O càra mwa caa me

naa na i ére aunao,

[ére kâra pinaanapô]

na go jèe pwabwàti!Psaume 95.11

⁶ [Na jè pûra pwiri, â jè nye tâmogòori pâ] nye pwa é aunao [ma pinaanapô] na ia é pwabwàti wà Pwiduée. Jèpwi, âna jè jèe còo pâ, wà tàpé na rà mara tòpi é popai goo, âna càra caa tò naa na, ba càra caa pitère dèe. ⁷ Â wàépwiirè na é câmuri jè tòotù wà Pwiduée, [ba na rà o tòpi é âji pinaanapô kèe^{††}, wà pàrà tèpa âboro]. Â é pwi tòotù bèepwiri, âna i pwi tòotù na ia ina naa na i pwi nee tii wâna é Tii Pwicîri. Ba é ina pâ:

Wiàna guwà tère

pwâra to kà Pwiduée,

na tòotù bèeni,

â guwà pitère dèe^{††}!Psaume 95.7-8

Â é popai bèepwiri, âna wà ukai *Davita, na é pinaigé mee, jèe dau wâme còwâ [kâra é pai pâra kà tèpa jojoorjè naa namaré].

⁸ PÉkaa na jè còo pâ é aunao [ma pinaanapô bèepwiri] âna càcaa é napô na ia é poparà pâ naawé wà

¹4:1 É péa...ina pâ, rà jèe ipâiti—é, Ba rà péa niimiri wà pàrà tàpé gée gooje pâ, na rà jèe ipwâ.

⁵4:2 Càra caa tòpi goro cèikî—é, Càcaa tâa goorà é cèikî kà tàpé na rà pitère dèe. Pwiri pai ina wèe pâ, wà Kaléba ma losua na ru cèikî naa goo wà Pwiduée. (Còo Nombres naporomee 13 ma 14.)

^{**}4:3 Jè o tòpi é âji nao... Grec: Jè o nye too naa na aunao. Jè tòpi i âji pinaanapô bèepwiri na jè tâa goo lésu Kériso.

^{††}4:7 Tòpi é âji pinaanapô—Còo **note** goo nee tii 3.

^{††}4:7 Â guwà pitère dèe—Grec: Guwà cibwaa nama gòo pwâranümawà.

^l4:3 Psaume 95.11; Hébéru 3.11 ^m4:4 Genèse 2.2

ⁿ4:5 Psaume 95.11 ^o4:7 Psaume 95.7-8

^p4:8 Deutéronome 31.7; Josué 22.4

Iosua^{¶¶}. Ba wiàna wàrapwiri, â pwiri câé mwa caa ina còwâ cè jè tòotù wà Pwiduée. ⁹⁻¹⁰qÂ gée goo pwiri, â pwa é aunao [ma pinaanapô] ba kâjè tèpa âboro kà Pwiduée. Â, na jè o too naa na, â jè o mwa bàra nao jii é wakè kâjè. Â jè o ipwacèwii wà Pwiduée, na ia é nao naa na bé 7 tòotù, [gée na càuru pai tòpò kée é gòropuu].

¹¹Wiàna wàrapwiri, â wâdé na jè ipwadàrapwa ma jè tòpi é âji pinaanapô kà Pwiduée. Â jè cibwaa pwaduwa kà tèpa joorojè, [tèpa *Isaraéla] na ia rà ipwataù. Ba wà pwina câé caa pitère dà Pwiduée, âna é pâiti^{§§}.

Popai kà Pwiduée âna tauwa

¹²rÊ popai kà Pwiduée*, âna dau pwa pàtamee, ba na é wakè gooje. Ba é pwacèwii é tauwa na nye dau éa kaa é du piére, ba é tapàgà tiagoro pâ aupitòobàra ma tiagoro pâ âraduujè. Ba é gée tiagoro pâ câbawâdé ma auniimiri na tàbinyiri nigée na pwàranümajè. Â é [pwa ma pwéelaa goorà[†] ma] tèirà.

¹³Ba nye ticè jè muru, ma âboro, cèna pâri ma é cârũ goo wà Pwiduée. Ba wàé na é tòpòrà diri, â é tâmogòori é âji pai pwa goorà[‡]. Â nye wàé kaa na jè o mwa coo araé ma paari tée diri é pwina jè pwa.

iesu âna é pwi a-ipa popai nabibiu kâjè ma pwiduée

(Naporomee 4.14-10.18)

É tâmogòori pai ticè nii kâjè

¹⁴s[Go gère ina tàwà pâ] wà Iésu, *Pwina naî Pwiduée, âna é pwi a pwa ârapwaailò maina kâjè, na é jèe too naa *napwéretòotù, [ba na é pwi a-ipa popai nabibiu kâjè ma wà Pwiduée]. Êkaa na wâdé na jè tà tàjùru ba mwü é cèikî kâjè naa gooé.

¹⁵Câé caa pwi a pwa ârapwaailò na é wâiti jiije. Ba é tâmogòori bwàti é pai ticè nii kâjè, â jèe tacaié, naa goro diri é pwina tacaije goo. (Êco na wàé, âna câé mu caa pipanuê, â câé mu caa pwa na èpà.)

¹⁶tGée goo kaa pwiri, â o câjè caa piwâ, na jè me na ara Pwiduée, Pwi Ukai[¶], [na é naigé mee wà Iésu]. Ba jè o mwa tòpi gée gooé é *pimeaari imudi kée. Â ée mwa pitu tâjè, [wàijè na piticè nii kâjè] â ée mwa dau pwa na wâdé tâjè, na pàara kée.

Pwiduée na é naa tée wakè kée

5 Napwa naa goo wà pwi a pwa ârapwaailò maina, âna é pwi âboro na pitòrigarié, ba na é pwi a-

^{¶¶}4:8 1re phrase—Grec: Ba wiàna é naa tàra aunao wà Iosua... (Iosua—Còo Apostolo 7.45.)

^{§§}4:11 Dernière phrase—Grec: Ba na o câé caa tûu wà pwi jèpwi.

*4:12 É popai kà Pwiduée—Càcaa aupwa tii cò. Ba é patùrajè wà Pwiduée, na rà naigé mee wà tèpa âboro kée, â na naigé mee é Tii Pwicîri mwara.

[†]4:12 Pwa ma pwéelaa—Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Papwéelaari.

[‡]4:13 É tâmogòori é âji pai pwa goorà—Grec: Â rà nye cau cipàpaa na ara é du âraporomee.

[¶]4:16 Na ara Pwiduée, Pwi Ukai—Grec: Naa goo é autâa (trône).

^q4:9-10 Hébéru 4.4 ^r4:12 Éfésò 6.17; Auinapàpari 1.16, 19.13-15

^s4:14 Hébéru 3.1, 10.23 ^t4:16 Hébéru 10.19

ipa popai nabibiu kà tèpa âboro, ma wà Pwiduée. Ba é naa tà Pwiduée é pâ âraimeai ma *ârapwaaailò, ba na o pwanauri é pâ èpà kà tèpa âboro. ²Â é [nye ji pwi âboro] pwacèwi-irà, â é tâmogòori pai ticè nii kâra pâ âboro. Â é moo naa goorà, ma meaarirà na rà imwûru, gée goro pai càcaa tâmogòori kàra. ³Â, na pàara na é pwa ârapwaaailò târa pwanauri pâ èpà kâra é Ba, âna é pwa ârapwaaailò ba kée mwara, gée goo na é pwi âboro na ticè nii kée, pwacèwiirà.

⁴Nye ticè cè jè âboro, cèna é tàpo cimadò gée gooé ma é pwi a pwa ârapwaaailò. Ba pwi wakè na dau pwamuru naa goo. Â nye wàco wà Pwiduée na pârié ma é pitòrigari cè pwi âboro, pwacèwii pai pwa kée naa goo wà *Arona, [wà pwi a pâbéaa kà tèpa pwa ârapwaaailò kàjè biu].

⁵Ipaiwà naa goo wà Kériso. Ba câé caa ipwamainâê còwâ. Â nye wà Pwiduée, na é nama é pwi a pwa ârapwaaailò maina. Ba é ina tée pâ: Wàéni popai kôo, na go ina nabà: Gà pwina naîò, â go pwi caa'gà. Psaume 2.7

⁶Â jè pûra mwara [na jè nee *Tii Pwicîri] na é ina wà Pwiduée pâ: Gà pwi a pwa ârapwaaailò dâra gòiri awé. Ipaiwà wâgàu ma Melkisédek⁵. Psaume 110.4

É pitêre dèe Kériso â é picâri

⁷Na é bwaa wâro ni gòropuu wà lésu, â pwa jè pàara na é i ma tomara too tà Pwiduée, na é upaé [jii é pai bà kée]**. Â é tère é pwâra pwapwicîri kée wà Pwiduée. Ba wà lésu, âna é dau pwi a papwicîrié ma pitêre dèe.

⁸É nye Pwina naîê kaa, êco na, pâri ma é picòo é pai pitêre dâra, goro pai picâri kée. ⁹Â [é pitêre dâra tiagoro é pwâadèrèè, â] é jèe tubanabwé diri é wakè kée^{††}. Â gée goo kaa pwiri, na ée jèe caa *pwi a pa-udò diri tàpé na rà pitêre dèe. [Â é naa tàra é *âji wâro jaaé.] ¹⁰Â é pacimaé wà Pwiduée, ma é pwi a pwa ârapwaaailò maina pwacèwii wà Melkisédek.

Pai patêre tèpa cèikî

¹¹Wâru pâ muru na nûmoo na go[‡] ina tàwà goo [pai ipaiwà lésu, ma Melkisédek]. Êco na o câguwà

§5:6 Melkisédek—Wà pwi ukai, ma pwi jè apwa ârapwaaailò kâra jè Ba, naa na pàara kà Abéraama, pwi caa kâra é Ba Isaraéla. (Còo naporomee 7, ma Genèse 14.17-24.)

**5:7 1re phrase—é, Pwa pàara na é i ma tomara too tà Pwiduée, ba na é upaé. Ba pwa pàtâma Pwiduée na é pa-udòjè jii é pwâra bà. Wà pwi awii tii bèeni, âna é niimiri é pwâra pwapwicîri kà lésu na Gethsémané. (Còo Mataio 26.36-46.) Pwiri é niimiri mwara pàra pàara na é i na wà lésu, pwacèwii gée na càuru pai bà kà wà Lacaro. (Còo loane 11.35.)

††5:9 Â...é jèe tubanabwé diri é wakè kée—é, É tòpòè wà Pwiduée, ba na é pwi apwa ârapwaaailò maina kée. Grec: Ûna jèe nama é tâbawée.

‡‡5:11 Go—Pai pwa kà tèpa âboro béaa, na rà wii pâ: Wàibà; â pai ina wèè pâ: Wâgo. Còo **note** goo 2 Korénito 1.6.

^u5:3 Lévitique 9.7, 16.6 ^v5:4 Exode 28.1

^w5:6 Psaume 110.4; Hébéru 6.20, 7.1

^x5:7 Mataio 26.36-46; Filipi 2.6-8

caa tâmogòori, ba guwà tèpa pwa ciritàu, â câguwà caa nünüma bwàti^{¶¶} [naa goo ê cèikî kâjè].

¹²Yjèe gòiri [na guwà cèikî, êco na bwaa dau kîri ê autâmogòori kàwà, naa goo ê popai kà Pwiduée. Wiàna guwà jèe cimwü] â pwiri guwà jèe tèpa pacâmuri pàra tàpé. Êco na guwà bwaa tèpa câmu, â câguwà caa pâ dau paé.

Guwà pwacèwii pâ nari èpo na rà bwaa di. Ba bwaa càra caa pâji ija é utimuru cèna gòo. ¹³⁻¹⁴Â wà pwi [a cèikî] na é wàrapwiri, âna bwaa càcaa pâri ma é pinadàrù ê pwina *tàrù ma é pwina èpà^{§§}. Êco na wà pwina é cimwü [naa na cèikî] âna é tâmogòori pwiri, ba é jèe wàrori, â é jèe picòo. Â pâri ma é tòpi é utimuru na gòo.

Jè tòpaé jii pâ pâbéaa
kàra ârapupûra

6¹⁻²Wâdé na jè tèpa âboro na jè cimwü naa na cèikî naa goo Kériso. Jè tòpaé jii pâ pâbéaa kàra ârapupûra, na ia jè tòpi na jè mara cèikî:

Ê pai pinünüma ma pai biijè jii pâ tûâ na èpà, na rà popajè dàra é pwàra bà;

Ê pai cèikî naa goo wà Pwiduée;

Ê *piupwaa;

Ê pai tòpò du îjè [naa gò pwi jè a bwaa âmu cèikî târa *pwényunyuâariê];

Ê pai o wàro còwà gée na aubà kàra diri tèpa âboro;

Ê pitèimuru kà Pwiduée, [târa naa târa é pumara wakè kàra]. (Â napwa naa goo é aupitèi kée, âna o coo awé.)

Ba diri pâ pwiibà, âna muru na jè jèe mara picòo béaa. Â càcaa pâri ma jè picòo còwà. ³Ba wâdé na jè pitòpaé, wiàra é câbawâdé kà Pwiduée*.

⁴Dà cèna jè ina naa goo wà tàpé na rà panuâ bamwara é cèikî[†]? [O dau pwacoé ma rà o mwa jèu bi-irâ.] Ba ia é nama pwéelaa târa [é âjupâra gooé]. Â rà jèe tòpi pâ *aup-wényunyuâari kée, na me gée *nap-wéretòotù. Â jèe tâa jaarà é Nyuâaé Pwicîri, ⁵â rà jèe nari gée goo é pai wâdé kàra é popai kà Pwiduée. Â rà jèe còo mwara é pàtàmara é *Mwaciri kà Pwiduée, na ée mwa bàra paari, wiàna ée mwa tòpò é Mwaciri kée[‡].

¶¶5:11 Ba guwà tèpa pwa ciritàu, â câguwà caa nünüma bwàti—Grec: Ba guwà jèe kee.

§§5:13-14 Pinadàrù ê pwina tàrù ma é pwina èpà—é, Tâmogòori é popai na tàrù.

***6:3** Pai ina wèe pâ, wâdé na jè pinünüma naa goo pâ muru na wâgòro, goo é cèikî kâjè—muru na tâa na Tii Pwicîri, na câjè caa pâji tâmogòori. Â pinapéaati pàra muru bèepwiri naa na tii bèeni. Ba wâru pâ ucina goo wà lésu Kériso, na rà tâa na Aamwari Béaa.

†6:4 Tàpé na rà panuâ bamwara é cèikî—Nee tii 4-8, âna pwiri popai goo wà tàpé na rà tèpa acèikî béaa, êco na rà naaco é cèikî kàra. Ê, pwiri popai goo wà tàpé na rà tâa jaa wà tèpa cèikî, â rà tâmogòori é âjupâra, â rà còo pâ muru na wâdé na é pwa wà Pwiduée, êco na rà tètâjii.

‡6:5 Ê pàtàmara é Mwaciri kà Pwiduée... Grec: Ê pàtàmara é pàara na o mwa me.

^{6z}Â wiàna rà tètâjii diri pâ pwiibà, â rà nye dau pitubaèpà tàrà còwâ[¶]. Â o dau pwacoé ma o nūmarà na rà pinūnūma ma wājué còwâ. Ba pwacèwii na rà gére tanamiri còwâ wà *Pwina naî Pwiduée naa goro *satauro, ma tubakamuê, na ara tèpa âboro diri.

⁷[Wà tàpé na wàrapwiri, âna rà pwacèwii è napuu na èpà.] Napwa naa goo è napuu na wâdé, âna é tòpi bwàti è popaa, â é nama cipu è utimuru kà tèpa wakè wèe. Â é pwényunyuâari è napuu bèepwiri wà Pwiduée. ^{8a}Èco na è napuu na é nama cipu co pâ upwâra na pwa daaé, ma murumwatò na èpà, âna ticèmuru naa goo. Â é péa tojii è napuu bèepwiri wà Pwiduée, ma cîri tâtii.

Guwà tà cimwü tia pwâadèrèe

⁹Napwa wâguwà, co tèpa âji béeò, âna go dau cèikî naa goowà. Ba go niimiri pâ, guwà tàgére tâa na è âji naigé, â guwà tàgére pâra dâra è pai udò kàwà[§] [naa na *âji wâro]. ^{10b}Ba wà Pwiduée, âna é *târù, â câe caa imwûru è pimeaaari kàwà ba kée, ma tèpa âboro kée. Ba guwà nye dau pitu tàrà, â guwà bwaa nye tàgére ci naa goo nabà.

¹¹Â o dau wâdé tòò, na guwà tà bura ma gòò, [naa na è pimeaaari

kàwà bèepwiri] tiagoro pwâadèrèe. Â guwà o mwa tòpi diri è câmawà na wâdé, na guwà tapacîri. ¹²Â o câguwà caa pâ nau tèpa tàpilée! Wâdé na guwà ipwacèwii tàpé na ia rà cèikî ba gòò. Ba rà pidàp-wicâarirà, tiagoro na é naa tàrà i pumara wakè kàra wà Pwiduée, na ia é mara ina tàrà.

É pacoo auinabéaa wà Pwiduée

^{13-14c}Biu, âna é *ipwataâboro** wà Pwiduée tà *Abéraama, pwi jojooorjè, â é ina pâ: Go o nye dau pwényunyuâarigà. Â go nama rà dau wâru awé tèpa gòobàragà. Genèse 22.17 ¹⁵Â wà Abéraama, âna é pidàp-wicâariê, ba na é tapacîri è auinabéaa kà Pwiduée. Â gée goo kaa pwiri, â nye po cau coo diri tée.

¹⁶Naa jaajè tèpa âboro, âna wiàna nūmajè na jè paari tà pàra tàpé pâ, jè ina è pwina âjupâra, â jè ipwataâboro naa na nee pwi âboro na dau pwamuru naa gooé jiiijè. Â, naa wàrapwiri, â jèe pacoo diri è pwâra pikòì nabibiu kàra, â rà târi pwârà.

¹⁷Ipaiwà naa goo wà Pwiduée. Ba ûna é ina pâ ée mwa pwényunyuâari pâ âboro, â é nye ipwataâboro naa goo, ba na é *paâjupâra tàrà è pwina é ina.

[¶]**6:6** Rà nye dau pitubaèpà tàrà còwâ—Grec: Tàrà còwâ. È pâ popai-bà, âna rà tâa gòobàra pâ popai rà tanamiri còwâ wà Pwina naî Pwiduée, â pwiri pai ina wèe pâ: Goro du îrà.

[§]**6:9** Guwà tàgére tâa na è âji naigé... **é**, Tâa tàwà è pâ muru na dau wâdé {jii pwiri}, na rà o pame è pai udò kàwà.

^{**}**6:13-14** È ipwataâboro—Grec: È ipwataâboro naa na nee, wàè còwâ {Pwiduée}, ba càcaa pâri ma é ipwataâboro naa na nee pwi jèpwi na é maina jiié. (Còò nee tii 16.)

^z**6:6** Mataio 12.31; Héberu 10.26-27; 1 Ioane 5.16

^a**6:8** Genèse 3.17-18 ^b**6:10** Héberu 10.32-34

^c**6:13-14** Genèse 22.16-17

Êkaa na rà tâmogòori pâ, rà o nye tòpi é pwina é jèe ina, â o câé caa pitòotéri auina kêe.

^{18d}[Ba jè tâmogòori pâ, wiàna é ina pâ ée mwa pwa cè jè muru wà Pwiduée, â o câé caa pwâ. Â wiàna é ipwataâboro naa goo, â ée nye pacoo.] Wàépwi du ârailu muru na càcaa gù, â wàépwi è bépagojè, na jè jèe uru naa jaaé. Â pwa nii ma gòò kâjè, ma jè cipa ba mwü è auin-abéaa kêe tâjè, na jè tapacîri goro cèikî.

^{19-20e}Ê auwâari kâjè bèepwiri, âna é pwacèwii è pàiri jinu na gòò, na é cipa ba mwü è pwâranümajè. Â èrà bwàti na ére na dau pwicîri naa napwéretòtù. Ba wà lésu, âna é jèe tàpîri è pé ciità maina na é târiwâri è ére bèepwiri^{††}, â é mara pâbéaa kâjè, ba na é tò naawê, ba [na é pwi a-ipa popai nabibiu] kâjè [ma wà Pwiduée]. Ba nye wàé kaa na é jèe pwi a pwa ârapwaaillò maina kâjè, na é pwacèwii ukai Melkisédèk biu^{††}. Â ée mwa wàrapwiri wà lésu dàra gòiri awé.

Melkisédèk âna é ânuu lésu Kériso

Wàilàapà Melkisédèk?

7^fNapwa naa goo wà Melkisédèk, âna é pwi ukai naa na ville Salem, na pàara biu. É pwi a pwa ârapwaaillò kà Pwiduée kâjè—pwi

Pwiduée, na é dau imaina awé. Â wà Melkisédèk, âna ipitiru ma wà *Abéraama [pwi jooorojè] na é wàjué me còwâ gée na auipaa wà Abéraama. Ba é piétò jii pàra ukai na rà wâru. Ûna ipitiru, â é *pwényunyuaariè wà Melkisédèk. ²Â wà Abéraama, âna é naa tée è âraimeai gée goro è pwina é tòpi naa na pai paa kêe^{¶¶}.

[Guwà naa nûmawà cai naa goo] è nee Melkisédèk. Ba è pai ina wèe, âna 'pwi ukai na é *tàru'. Â è pai ina wàra napô Salem, âna 'pinaanapô'. Êkaa na é pwi ukai kàra pinaanapô mwara. ³[Càcaa wâru pâ popai gooé naa na *Tii Pwicîri. Ba]:

Càcaa ina tâjè
cè du nyaa ma caa kêe,
ma cè tèpa joooroé.

Â càcaa tâmogòò

cè pai pitèpaé,

ma cè pai bà kêe.

É pwi ucina goo

Pwina naî Pwiduée.

É pwi a pwa ârapwaaillò

dàra gòiri awé.

⁴Guwà jèe còo cai è pai maina kà pwini Melkisédèk! Ba wà Abéraama, âna é pwi jooorojè na dau pwamuru naa gooé. Éco na é nye tòpò na ara Melkisédèk è âraimeai kêe, âna caapwi ére gée goo è 10 gée na é pwina é tòpi naa na pai paa kêe. ^{5g}Â wàépwi pwi jéuè na é pitûâri wà *Moosé naa na è Naèà kêe,

^{††}**6:19-20** 3e phrase—Ûna é wàrapwiri wà lésu, â é ipwacèwii pwi apwa ârapwaaillò maina naa na Wàra pwapwicîri kà tèpa Juif, na é tòpò naawê è ârapwaaillò bépwanauri pâ èpà kàra Ba.

^{††}**6:19-20** É pwacèwii ukai Melkisédèk biu—Còo naporomee 7.

^{¶¶}**7:2** Ê pwina é tòpi naa na pai paa kêe—Grec: Caapwi ére gée goro 10 (la dîme), gée goro è butin. Butin—Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Àrapaa (ère paa).

^d**6:18** Nombres 23.19 ^e**6:19-20** Lévitique 16.2-3

^f**7:1** Genèse 14.17-20 ^g**7:5** Nombres 18.21

ba na o mwato kà tèpa pwa ârapwaaillò. Ê naèà bèepwiri, âna kâjè, tèpa gòobàra Abéraama. Â è pwina jè naa, âna jè naa tà tèpa jènerejè mwara, wà tèpa a pwa ârapwaaillò kâjè gée na wâao kà Lévi^{§§}.

⁶⁻⁷ Â napwa naa goo wà Melkisédek, âna câé caa pwi âboro gée na wâao kà Lévi. Êco na é nye tòpi jii wà Abéraama, caapwi ére gée goo é 10.

Jèpwi mwara: Wà Abéraama, âna [é pwi âboro imaina, ba] ia é *ipwataâboro tée wà Pwidueé*. Â jè tâmogòori pâ, wà pwi âboro imaina, âna é pwényunyuâari wà pwi âboro kîri. Êco na [jè pûra pâ] nye wà Melkisédek, na ia é pwényunyuâari wà Abéraama.

⁸⁻⁹ Jèpwi mwara: Napwa naa goo wà tèpa pwa ârapwaaillò kâjè—wà tèpa gòobàra Lévi—âna rà tòpi é âraimeai na wàrapwiri. Êco na rà tèpa âboro, na rà o nye capai bà pwacèwii. Napwa wà Melkisédek, âna ina gooé pâ, pwi âboro na é nye tà wâro awé.

Una é naa tà Melkisédek i âraimeai kée wà Abéraama, âna pwacèwii na rà cau wàrapwiri tée, wà diri tèpa gòobàra Lévi[†]. [Ba wà Abéraama, âna é pwi jojoorà diri.] ¹⁰ Ba wiàna wà Lévi [pwi caa

kàra] âna càcaa pâji pitèpaé, âna pwacèwii na é tâa na é naii pwi jojooroé Abéraama, na ia é naa i âraimeai kée tà wà Melkisédek.

Tòotéri pai pwa ârapwaaillò béaa

¹¹ [Jè tàpo còo cai] é pai pwa ârapwaaillò. [Ba jè tâmogòori pâ] nye êkaa é pwi pàara é Naèà [kà Moosé]. Â nye wà [*Arona, ma] wà tàpé gée na wâao kà Lévi na rà tèpa pwa ârapwaaillò kâjè. Êco na jè còo pâ, é pai pwa ârapwaaillò bèepwiri, âna jèe câé mu caa pacoò bwàti é câbawâdé kà Pwidueé[‡]. Ba wiàna wàrapwiri, â [wà Pwidueé, âna] pwiri câé caa panuâ medarijè pwi jè a pwa ârapwaaillò maina, na ité jiiirà, â na é pwacèwii wà Melkisédek. ¹² Â wiàna é tèepaa wà pwi jè a pwa ârapwaaillò maina na bwaa âmué é pai pwa ârapwaaillò kée, â wâdé na tòotéri mwara é naèà.

¹³⁻¹⁴ ^hGuwà còo bwàti, pâ, na go gére patûrawà [goo wà Melkisédek, âna] go pwa ucina goo wà Pwi Ukai kâjè, Iésu Kériso, na é té gée goo é wâao kà *Juda, â càcaa wâao kà Lévi. Â nye ticè âboro gée na wâao kée, na é mu pwi a pwa ârapwaaillò. Ba ticè tàrù kàra ma rà wàrapwiri, naa na Naèà kà Moosé.

^{§§} **7:5** Popai tà tèpa cèikî na rà tèpa Juif mwara. Grec: Wiàra é Naèà, âna pwa tàrù kà tèpa naí Lévi, ma rà tèpa pwa ârapwaaillò mwara, ma rà tòpi caapwi ére gée goro é 10, gée goo é pwina tâa tà tèpa âboro kâra Ba Isaraéla, pai ina wée pâ, tèpa jènererà. Êco na, wàilà mwara, âna rà tèpa gòobàra Abéraama.

^{*}**7:6-7** Ba ia é ipwataâboro tée wà Pwidueé—Na ia é tòpi é auinabéaa (promesse) kà Pwidueé.

[†]**7:8-9** Pwacèwii na rà cau wàrapwiri tée, wà diri tèpa gòobàra Lévi—Grec: Wà Lévi na é naa tée.

[‡]**7:11** Jèe câé mu caa pacoò...é câbawâdé kà Pwidueé. Grec: Câé caa pame pai tâbawêe {kâjè}.

^h**7:13-14** Ésaïe 11.1; Mataio 2.6; Auinapàpari 5.5

É piwéna wà lésu Kériso

¹⁵ Guwà jèe còo pâ, wà pwi a pwa ârapwaailò kâjè, [wà lésu Kériso] âna é ité [jii pàra tèpa pwa ârapwaailò wiàra é Naèà kà Moosé]. À guwà mwa bàra tâmogòori, wiàna jè ina pâ, é nye pwacèwii Melkisédek. ¹⁶ Ba càcaa pacimaê, géee goo cè pai té kèe géee na cè jè wâao[¶]. À nye géee goo co é pàtàmara é wâro kèe, na o dàra gòiri awé. ¹⁷ Ba jè jèe còo pâ jèe wii naa na Tii Pwicîri gooé pâ:

Gà pwi a pwa ârapwaailò
dàra gòiri awé.

Ipaiwà wâgàu

ma Melkisédek. Psaume 110.4

¹⁸ Wàèpwiri na nama tiàu é Naèà kà Moosé [naa gooè]. Ba ticè nii kâra é Naèà, ma é pacoo [é câbawâdé kà Pwiduée]. ¹⁹ Ba càcaa pâri ma é nama jè tâbawêe [ma tàrù na ara Pwiduée]. À nabà, âna é naa tâjè é naigé pâ naa jaaé, na dau wâdé jii é naèà, [goro é *auipwataâboro kèe tâjè na bwaa âmuê][§]. À jè tapacîri goro cèikî [é pai coo wèe].

É tâa dâra gòiri awé

²⁰⁻²¹ Jèpwi mwara: Ûna é pitòrigari Kériso wà Pwiduée, â é ipwataâboro pâ, na ée mwa pwi a pwa ârapwaailò kèe dâra gòiri awé. À câé mu caa wàrapwiri naa goo pàra

tèpa pwa ârapwaailò. Ba wàéni é pwina é ina:

É jèe ipwataâboro

wà Pwi Ukai.

É jèe ina tâgà:

“Gà pwi a pwa ârapwaailò
dàra gòiri awé!”

O câé mwa caa

pitòtèri còwâ

autòpò kèe. Psaume 110.4

²² Géee goo kaa pwiri, â wà lésu, âna é jèe pwi câmu** kâra auipwataâboro na é pwa tâjè wà Pwiduée, âna é dau wâdé jii é naèà.

²³ Jèpwi mwara, âna wà [lésu, âna é piwéna jii] tèpa pwa ârapwaailò béaa. [Ba wàé, âna é nye caapwico, â wàilà] âna rà nye dau wâru. Ba wiàna é bà wà pwi jèpwi, â é tòotèrié wà pwi a pwicò kèe. ²⁴ À o nye ticè âboro cèna o tòotèri wà lésu, ba é nye tâa dâra gòiri awé.

²⁵ À, na wàrapwiri, â pâri ma é paudò tàpé na rà medari Pwiduée naa na nee, [ma naa tàra é wâro jaaé] dâra gòiri. Ba é *wâro dâra gòiri awé wà lésu, â é nye tà ciburà pwapwicîri ba kàra.

É pwicîri ma tâbawêe

²⁶ Nye ticè cè jè âboro cèna pârié ma é pwi a pwa ârapwaailò maina kâjè, [ma pwi a-ipa popai kâjè na ara wà Pwiduée] wàco lésu. Ba é pwicîri, â nye ticè èpà gooé, â wâdé tà Pwiduée wàé. À wà

[¶]7:16 Géee goo cè pai té kèe... Grec: Majoroé cè jè naèà na é me géee goo é naiiri âboro. Pwiri pai ina wèe mwara pâ, géee goo pâ naèà kà tèpa âboro, é, géee goo é pwina jè còo goro du âraporomeejè.

[§]7:19 Goro é auipwataâboro kèe tâjè... É pâ popai bèepwiri, âna rà me géee na nee tii 22.

**7:22 Wà lésu, âna é jèe pwi câmu—Ba géee gooé, â jè tâmogòori pâ wà Pwiduée, âna ée mwa pacoo é auipwataâboro kèe.

[¶]7:19 Hébéru 9.9 [¶]7:20-21 Hébéru 5.6 ^k7:22 Hébéru 8.6, 12.24

[¶]7:25 Roma 8.34

Pwiduée, âna é jée nama é pitâiti jii tàpé na rà pwa na èpà. Ba é jée dàgòtùé, naa na ére na wàdòiti kàra *napwéretòotù [ba na o dau pwamainâé].

²⁷Wà lésu, âna cáé caa pwacèwii pàra tèpa pwa ârapwaailò, na rà pwa ârapwaailò diri pà tòotù, târa pà èpà kàra còwâ, bau é pà èpà kàra é Ba. Ba é nye wacaapwi pwa ârapwaailò dàra gòiri awé, na ia é pipanuâé, ma bà [naa goro *satauro].

²⁸Wà tèpa pwa ârapwaailò na pacimarà goro é Naèà kà Moosé, âna rà tèpa âboro na ticè nii kàra [pwacèwii]. Â wà Pwiduée, âna [é tòotéri é Naèà] goro é auipwataâboro kée. Â é pacima Pwina naîé, na é tâbawée, [ba na é jée nye pacoò diri] dàra gòiri awé.

É pwi a pwa ârapwaailò maina kâjè wà lésu Kériso

8 Wàéni ére é pwina go ina: Pwa pwi a pwa ârapwaailò maina kâjè, naa napwéretòotù, [ma pwi a-ipa popai kâjè] na ara wà Pwiduée. Â wà Pwiduée, na é dau pwényuâa ma dau pwa pàtamee, âna é nama é tâaboo naa gòro âji îé [ba na é pitûâ kàra diri pà muru]. ²Â é ére na dau pwicîri, na é tâa wê, âna nye âji wâ târa pwapwicîri. Ba muru pacima kà Pwiduée, â càcaa muru pwa kàra âboro^{††}.

³⁻⁴Pwa é âraimeai na é tòpò, ba wàèpwiri wakè kà tèpa pwa ârapwaailò naaniboo gòropuu. Â wiàna

é bwaa tàgére tâa ni gòropuu wà Kériso, â pwiri càcaa pâri ma é pwi a pwa ârapwaailò. Ba pwa pàra tàpé, ni gòropuu, na rà tèpa pwa ârapwaailò wiàra é *Naèà kà Moosé. Â wakè kàra, âna na rà pwa ârapwaailò ma tòpò pà âraimeai. ⁵Éco na, diri é pà pwiibà, âna nye po câmu kàra ma ânuuru é âji wâra pwapwicîri na wânidò napwéretòotù. Ba, na ia é pipwabwàtié wà Moosé, ba na é pacima é wâra pwapwicîri pwa goro imwaano, âna é pitûâri tée wà Pwiduée pà: Gà o pwa diri é pà muru, wiàra é câmu na go jée paari tâgà, naanidò gòro-jaa. Exode 25.40

⁶°Ba wakè bèepwiri na ia é naa tà Kériso wà Pwiduée, âna nye dau piwéna awé, [jii é pai pwa ârapwaailò wiàra é Naèà kà Moosé]. Ba wà Kériso, âna é pwi a pame tâjè é *auipwataâboro [na bwaa âmué, na é pwa tâjè wà Pwiduée]. Â é auipwataâboro bèepwiri, âna nye dau pwényuâa kaa jii é Naèà. Â ée mwa pame tâjè pà aupwényunyûâri na dau wâdé awé.

Auipwataâboro na bwaa âmué

⁷[Biu, âna wà Pwiduée, âna é *ipwataâboro târa é Ba kée *Isaraéla, goro é Naèà kà Moosé.] Â wiàna é auipwataâboro bèepwiri, âna é jée pacoò é auniimiri kà Pwiduée, â pwiri cáé caa tòpò còwâ cè béârailu wèè^{††}. ⁸PÉco na [càcaa tâbawée é auipwataâboro béaa, ba] é pin-

^{††}8:2 Grec: É pwi ênawéna kà tèpa muru na pwicîri bau é wâra pwapwicîri pwa goro imwaano, na é pacima wà Pwiduée, â càcaa âboro.

^{††}8:7 Grec: Wiàna wâdé bwàti i auipwataâboro béaa, â pwiri càcaa pâri ma mudàra còwâ cè jèpwi.

^m7:27 Hébéru 5.3 ⁿ8:5 Exode 25.40; Kolosé 2.17; Hébéru 9.23

^o8:6 Hébéru 7.22 ^p8:8 Jérémie 31.31-34

abaèpà ê Ba kêe wà Pwiduée, na é
ina pâ:

O tèepaa é pàara,
na o bwaa âmuê.

Bà mwa pitèrebà
bau wâao Isaraéla
ma wâao *Juda.

Bà mwa tòpò còwâ
cè auipwataâboro
na bwaa âmuê.

⁹la bà ipwataâboro
ma tèpa caa kàra.

la go pacòbérà
gée napô *Aigupito.

[Go poparà còobé,
ba na rà udò.]

Bà tâaboo naima,
na pwi tòotù-bà,
â bà ipwataâboro.

Â càra caa pitèrè dàra.

Rà ipwanauri é popai.

Â go naa càuo tàra.

Go panuàrà pâ jiio!

Â o càcaa ipaiwà

¹⁰é auipwataâboro

na bwaa âmuê,

na bu mwa pwa,

wàibu ma Isaraéla,

tèpa âboro kôo.

Go mwa tòpò naèà kôo
naa nanaarà.

Go mwa wii popai kôo

naa na pwâranûmarà.

Â go mwa Pwiduée kàra,

â o mwa wàilà pwi Ba kôo.

[Wàépwiri kaa

auipwataâboro

na bu mwa pwa.]

¹¹Rà o cau tâmogòorio

diri pâ âboro;

O càcaa pâri

ma rà pacâmuri

pwi béerà goodò.

O ticè na é pamogòori

pwi jènereê

ba na é còoinaô.

[Ba go o mwa wâjaarà.]

Rà o mwa tâa jaao

wà tàpé na rà kîri.

Rà o mwa medario

wà tàpé na rà maina.

¹²Go o mwa tipirà

jii é pâ tojii kàra.

Go o mwa pwanaurirà

goro é pâ èpà kàra.

O câgo mwa caa niimiri

é pâ càrarà na èpà. Jérémie 31.31-

34

[Wàépwiri é auipwataâboro, na é
pwa ba kêjè wà Pwiduée.] ¹³Ûna

é ina gooé pâ, pwi muru na bwaa

âmuê, âna pai ina wèe pâ, jèe dòroé

é auipwataâboro béaa. Ba jèe muru

na jèe gòiri, â o jèe tiàué awé.

Càcaa pâri pâ ârapwaaìlò béaa târa ma pwanauri pâ èpà

Pai pwa goo du ère pwicîri

9¹Ê *auipwataâboro béaa, [âna
wii naa na *Naèà kà Moosé].

Â wâna pwi naèà-bà, âna pitûâri

tà tèpa âboro é pai pwapwicîri

kàra, ma é ére pwicîri kàra, naani

gòropuu.

²⁻³«Ba rà pwabwàti é wâ
imwaano, ba naa wâra pwapwicîri.

Â ârailu du naditârawâ na—‘é

ére na pwicîri’, ma ‘é ére na

dau pwicîri’. Â é pwi naditârawâ

bèepwiri, âna târiwâri goro pé ciità.

Â wâna i ére na pwicîri, âna pwa

é taapà, bau é wâra ânye, bau é

poloa na naa tà Pwiduée. ⁴Â pwa i

⁹**9:1** Exode 25.23-40, 26.1-30

¹**9:2-3** Exode 26.31-33 ²**9:4** Exode 16.33, 25.10-16, 30.1-6; Nombres
17.23-26; Deutéronome 10.3-5

bérecan^{¶¶} na târamiri goro mwani mii, âna rà mu cîri naawê ê encens [pâ dà na ûrea]. Wâna ére na dau pwicîri, âna pwa mwara i wâra pipwataâboro, na pwa goro mwani mii. Â wâna i wâra pipwataâboro, âna pwa [âracié muru na dau pwicîri]:

I noo kêra poloa manne^{§§} [gée napwéretòotù] wâna jè pé wârado goro mwani mii;

I tâjò kà *Arona*, na ia é mu;

I du atù na wii naa gò i 10 Naèà kêra auipwataâboro béaa.

⁵⁻⁶^{tu} Napwa naa goo i târa i wâra pipwataâboro, âna wê kaa na ia rà mu *upwaa goro ê domii kêra macii, târa pwanauri pâ èpà kêra ê Ba. Â ru tâdòiti kêra i tée, i du ârailu ânuuru *angela[†] [na pwa goro mwani mii]. Ba ru câmu kêra pai tâa kà Pwiduée, naa na pai muugère kêe. Â ê itooru, âna cajipi i tée.

Wakè kà pwi a pwa ârapwaailò

Wàèpwiri pai pwa goo pâ muru, naa na *wâra pwapwicîri pwa goro imwaano. Dau wâru pàra popai mwara, na pâri ma jè ina naa goo

diri ê pâ pwiibà, éco na wâdé na jè paé.

Napwa naa goo tèpa pwa *ârapwaailò, âna rà mu tò naa na ére pwicîri, na diri pâ tòotù, ba na rà pwa ê wakè kêra. ⁷^v Â wàco pwi a pwa ârapwaailò maina, âna pwa târù kêe, ma é tò naa na béârailu kêra ére wâ, [i ére na dau pwicîri]. Â é wacaapwi too naawê, naa na caapwi naja. Â é pame ê domii kêra macii, na é tòpò, ba na âraimeai tà Pwiduée. Ê domii bèepwiri, âna ârapwaailò bépwanauri pâ èpà—pâ èpà kêe, bau diri pâ èpà na rà pwa wà tèpa jènereê, naa na pai càcaa tâmogòori kêra.

⁸ [Êdiri pâ pwiibà, âna nye po târa ipwacèwii tâjè.] Ba é Nyuâaê Pwicîri, âna ée mwa paari tâjè é pai ina wèe. Wàéni: Càcaa pâri ma jè tò naa na ére na dau pwicîri [wânidò napwéretòotù] gée goro é pai pwa ârapwaailò, naa na wâ imwaano [naani gòropuu][‡].

⁹^w Ba jè côo pâ, na pwi pàara nabà, âna wâru pâ uràpàra ma ârapwaailò, na rà naa tà Pwiduée wà tèpa âboro. Éco na càcaa pâri diri pâ pwiibà, ma nama *târù é

^{¶¶}**9:4** Bérecan—Ére na cîri ê encens naawê, ba na âraimeai tà Pwiduée. (Còo Luka 1.10.) Jè pûra na Exode naporomee 30 pâ, i bérecan, âna é tâa na ére na pwicîri. Éco na é ina wà pwina é wii tii tà tèpa Hébéru pâ é tâa târa i ére na dau pwicîri. Ba é wakè kêra bérecan, âna pâra naa goo é wakè na pwa naa na ére na dau pwicîri.

^{§§}**9:4** Manne—Wà Pwiduée, âna é pa-ija é Ba kêe Isaraéla naa namaré goro manne, pé utimuru me gée napwéretòotù, na pwacèwii é nyi nara mwûnyaté.

^{*}**9:4** Tâjò kà Arona—Wà Pwiduée, âna é nama é pa tâjò kêe wà Arona, ba na é pwa pâ wakè goro pàtâma Pwiduée. (Còo Exode naporomee 30.)

[†]**9:5-6** Angela—Grec: Chérubin. (Còo Exode naporomee 25, ma Ézékiel naporomee 10.)

[‡]**9:8** Gée goro é pai pwa ârapwaailò, naa na wâ imwaano... Grec: Na é bwaa tâa é wâ imwaano. Ucina goro pai pwapwicîri kà tèpa Juif.

[†]**9:5-6** Exode 25.18-22; Ézékiel 10.12-15 ^u**9:5-6** Nombres 18.2-6

^v**9:7** Lévitique 16.2-34 ^w**9:9** Hébéru 10.1-2

pwâranûmarà na araé[¶]. ¹⁰ Ba é pwapwicîri bèepwiri bau diri pâ naèà kée, goro utimuru, ma wâdo, ma pai *pinuwarà, âna muru târa naiijè tèpa âboro. [Â càcaa pâri ma é tigée goro é pwâranûmara âboro.] Â é pâra co tiagoro na é tòpò è âji pai pwa wée wà Pwiduée.

Tâbawêe ârapwaailò kà Kériso

¹¹ Napwa naa goo wà Kériso, âna é jèe pwi a pwa ârapwaailò maina kâjè, na é pame tâjè diri pâ aupwényunyûari na jè tàgére wârori[§]. É jèe tòme naa na wâra pwapwicîri na wânidò napwéretòotù^{**}, na é piwéna ma tâbawêe. Ba càcaa pwa goro na-araraîri âboro, â càcaa muru gée na gòropuu bèeni. ¹² Â é wacaapwi tò dâra gòiri naa na ére na dau pwicîri. Â é pame é domii naawê, [ba na ârapwaailò bépwanauri pâ èpà]. Éco na càcaa domii kêra nani ma paaci, â nye é âji domii kée [na joro na ia é pipanuâe, ba na é pwi ârapwaailò]. Â, na wârapwiri, â é tipi tèpa âboro jii pâ èpà kâra, dâra gòiri awé.

¹³ xWîara pâ naèà kêra pwapwicîri béaa, [â wâru pâ muru] na rà 'miiri' goo wà tèpa âboro. Â wâru pâ ârapwaailò ma pwâra pwapwicîri târa ma cèitiri èpà kâra. Â rà mu *piup-

waarà goro é domii kêra nani, ma é domii kêra paaci, ma é dâuru nari paaci ilàri na jèe tòo naa na ânye^{††}.

¹⁴ yÉco na é domii kà Kériso, âna dau pwa pàtamee awé kaa jii pwiri! Ba é cèitiri èpà gée na é pwâranûmajè dâra gòiri awé^{‡‡}! Â é tipijè jii è pâ tûa na èpà na rà popajè dâra é pwâra bà! Ba é jèe pipanuâe wà Kériso, ba na é pwi ârapwaailò na tâbawêe, na ticè tòri ma èpà gooe. Â gée goo kaa pwiri, â o ticè na ée mwa caa pitòtijè goo é *pwâratûra-nigée-goojè. Â pâri ma jè coo ara wà Pwiduée, wà pwi a-ipawârojè^{¶¶}, ba na jè pwamainâe ma piênawéna kée.

¹⁵ Ê pai bà kà Kériso, âna é tipijè jii è pâ èpà na jè pwa, na jè wâro na aranara é auipwataâboro béaa. Â é tòpò é auipwataâboro na bwaa âmuê. Â wà diri tàpé na é jèe todâra wà Pwiduée, âna rà o cau tòpi diri pâ aupwényunyûari na ia é mara ina béaa. Â o tâa târa pâ aupwényunyûari bèepwiri dâra gòiri awé.

Auipwataâboro goro domii

¹⁶⁻¹⁷ Napwa naa goo [é jè auipwataâboro, âna é pwacèwii] é tii na é wii wà pwi âboro béaa kêra pai bà kée. Ba é wii pâ nee diri

[¶]9:9 Tàrù é pwâranûmarà na araé—Grec: Tâbawêe é pwâratûra-nigée-goorà (conscience).

[§]9:11 Na jè tàgére wârori—é, Na jè o mwa wârori.

^{**}9:11 Na wânidò napwéretòotù—Grec: Na pwa goro imwaano.

^{††}9:13 Grec: ...{Rà popa} é domii kêra pâ nani ma paaci, bau é dâuru nari paaci ilàri, ba na rà piupwaa tàpé na rà 'miiri', ba na...rà cèitiri èpà kêra naiiri âboro...

^{‡‡}9:14 Ê pwâranûmajè dâra gòiri awé—é, Goo é Nyuâaê Pwicîri na é tâa dâra gòiri awé. Grec: Goro é nyuâa na é dâra gòiri awé.

^{¶¶}9:14 Pwi a-ipawârojè—é, Na é wâro. (Wà Pwiduée na é wâro.)

x9:13 Lévitique 16.15-16; Nombres 19.9,17-19; Hébéru 10.4

y9:14 1 Pétérus 1.18-19

tàpé na rà o tòpi é pâ wâdé kée^{§§}. Êco na bwaa câé caa pâji coo é tii bëepwiri, wiàna bwaa câé caa pâji bà wà pwi a wii wèe. [Â nye ticè âboro na tòpi êkée gée goo pâ wâdé kée.] ¹⁸Â ipaiwà naa goo é auipwataâboro béaa. Ba tòpò co goro pai joro wàrà é domii [kâra é macii na tètâmwereê].

¹⁹zBa Ûna é jèe inapàpari diri pâ naèà târa é Ba wà Moosé, â é popa domii kâra pâ nari paaci ma nani, na biinaimari bau é jawé. Â é naaboo naa na é na ûdòro upwâra hysope na pii goro wàramutô na mii. Â é upwaa i Tii goro Naèà. Â é wàrapwiri naa gò pâ âboro diri. Â é inapàpari târa pâ: ²⁰Wàéni é domii bépaâjupâra* é auipwataâboro, na é pwa wà Pwidueé ba kàwà, â wâdé na guwà pâra naa goo. Exode 24.8 ²¹aÂ é upwaa goro domii i wâra pwapwicîri pwa goro imwaano, ma édiri pâ muru pwicîri na tâa na.

²²bÊkaa na, wiâra é Naèà, â nye êco é domii na pâri ma é nama wâdé† pâ muru na ara Pwidueé. Â rà pwâco é pâ muru [naa na Naèà] na càcaa wàrapwiri. Â nye ticè pai pwanauri wàrà pâ èpà, wiàna càcaa joro é domii.

É paarijè tà Pwidueé

²³cJè jèe côo pâ, é wâra pwapwicîri pwa goro imwaano, bau é pwina tâa na, âna wâdé na ara Pwidueé. Ba wâdé goro é domii kâra pâ macii. Êco na pâ muru bëepwiri, âna nye po câmu kâra co é pâ muru na piwéna, na wânidò nap-

wéretòotù. Â târa pâ pwi bëepwiri, âna o wâdé co é ârapwaailò na dau piwéna. [Ba càcaa pâri é domii kâra pâ macii ma câtura é èpà.]

²⁴Wà Kériso, âna é tò naa na é wâra pwapwicîri na wânidò napwéretòotù, ba na é ipaarijè tà Pwidueé. Â câé caa wàrapwiri naa na i wâra pwapwicîri naani gòropuu, na pwa goro na-araraîri âboro. Ba é pwi wâra pwapwicîri-bà, âna nye po câmu kâra é pwi âji êkée [na wânidò napwéretòotù].

²⁵Â jèpwi mwara, âna é ârapwaailò na é pame wà Kériso, âna é domii kée wàé, [â càcaa domii kâra macii].

[Â jèpwi mwara, âna] câé caa pwa wâru pwa ârapwaailò, pwacèwii pwi a pwa ârapwaailò maina naani gòropuu na é ciburà pwa na diri pâ naja. ²⁶dBa wiàna wàrapwiri, â pwiri gére pwa wâru aré [ma bà] tapoo gée na autapoo goro é gòropuu. Bwa! É jèe nye wacaapwi tèepaa, na pwi pàara, béaa kâra pwâadàra gòropuu. Â é ipanuâê, ba na é pwa ârapwaailò gooé còwâ. Â é jèe nama tiàu é èpà goro é pai bà kée.

²⁷Napwa naa goo wà tèpa âboro, âna rà nye wacaapwi bà co. Â gée na càué, â ée mwa pitèirà wà Pwidueé. ²⁸Â wà Kériso mwara, âna é jèe nye wacaapwi bà, târa pwanauri é pâ èpà kà tèpa âboro diri. Â wiàna ée mwa wâjué me còwâ, â o càcaa târa ma é tipijè còwâ jii pâ èpà. Ée mwa jèu wâjué me, ba na é pa-udòjè, wàijè na jè tapacîê naa na pidàpwicâari. [Â é

§§9:16-17 Tii na é wii...na rà o tòpi é pâ wâdé kée—Testament.

*9:20 Bépaâjupâra—En attestation, ce qui confirme.

†9:22 Nama wâdé—Grec: Cèitiri èpà (purifier).

z9:19 Exode 24.6-8 a9:21 Lévitique 8.15,19

b9:22 Lévitique 17.11 c9:23 Héberu 8.5, 10.1 d9:26 Héberu 10.10

*âji wâro na é naa tâjè, âna o dàra gòiri awé.]

É wacaapwi pwa ârapwaaillò Kériso

10 [Go jèe paari tàwà pâ]: Napwa naa goo é *Naèà kà Moosé, âna é po ânuuru co é pâ aupwényunyûâri na rà mwa tèepaa me gée na càùé†. Â càcaa âji ânuuru pâ pwi bèepwiri. Ba é Naèà, âna é tacoo goo wà pwi a pwa ârapwaaillò maina pâ, na é wacaapwi pwa *ârapwaaillò, na caapwi naja. Â ipaiwà na diri pâ naja, [gée na biu, â dàra gòiri].

Êco na, diri pâ ârapwaaillò bèepwiri, na rà dau wâru awé, âna càcaa pâri ma rà nama rà *tàrù ma tâbawêe na ara Pwiduée, ²ma cèitiri pâ èpà kàra. Ba wiàna pâri, â pwiri câe caa pitôtirâ é *pwâratùranigée-goorà. Â pwiri o càra mwa caa pwa ârapwaaillò còwâ. ³Bwa, é ârapwaaillò na rà naa diri pâ naja, âna rà nye tà ciburà taniimiri tàra còwâ é pâ èpà kàra, [na nye tà ciburà wâgoorà]. ⁴eBa jèe nye po dau pwacoé ma cèitiri é pâ èpà kàra pâ âboro, goro é domii kàra paaci ma nani paao.

⁵⁻⁶fWàépwi é majoro é pâ popai bèeni na ia é ina tà Pwiduée wà Kériso, na ia é tèepaa me naani gòropuu:

Nye càcaa nūmagà
goo ârapwaaillò

bépwanauri pâ tojii.

Càgà caa tòpi

macii na cîri

bétipi pâ èpà.

Càcaa wâdé tàgà

pâ âraimeai.

Gà naa tôo co

é naiiri âboro

bépiénawéna'gà.

⁷Â go ina tàgà:

“Wâgo-ni aragà.

Go mwa pwa wakè'gà;

go mwa pacoo co

é câbawâdé'gà.”

Ba nye wàrapwiri

é auina goodò

naa na i Tii'gà. Psaume 40.7-9

É tòpò âmu auipwataâboro

⁸Gà còo, é ina wà Kériso pâ, càcaa wâdé tà Pwiduée pâ ârapwaaillò, ma âraimeai, ma pâ macii na cîri! Êco na nye êkaa Naèà, na é tacoo gooje, ba na jè naa diri pâ pwi bèepwiri!

⁹Jèpwi, âna é ina tà Pwiduée wà Kériso pâ: Wâgo-ni aragà; go o mwa pacoo co é câbawâdé'gà. [Â gà còo, é pâ popai bèepwiri, âna rà paari tâjè pâ] é ¹l nama tiàu diri é *auipwataâboro béaa; â é tòpò é auipwataâboro na bwaa âmué. ¹⁰gÂ wà Kériso, âna é jèe nye pwa kaa é câbawâdé kà Pwiduée, na é panuâ é naiié, ba na é pwi ârapwaaillò na é caapwi co. Â é jèe tipijè jii é pâ èpà kâjè, â é nama jè tèpa âboro kà Pwiduée⁵.

†**10:1** Na rà mwa tèepaa me gée na càùé—Wà Kériso, âna é jèe nye pame pâ aupwényunyûâri bèepwiri, gée na càùu é pàara kàra é Naèà kà Moosé.

¹**10:9** É—Kériso, é, Pwiduée Caa.

⁵**10:10** 2e phrase—Grec: Sanctifiés. Pai ina wèe mwara pâ, pâri ma jè coo araé ma pwamainâe ma piénawéna kèe.

^e**10:4** Héberu 9.13

^f**10:5-6** Psaume 40.7-9

^g**10:10** Héberu 9.12

^{11h}[Naa na auipwataâboro béaa, âna] rà coo goro é béreca wà tèpa pwa ârapwaaailò, na diri pâ tòotù^{**}. Â rà nye pwa wâru pwa ârapwaaailò na ipaiwà. Éco na nye ticè ji caapwi ârapwaaailò na rà pwa, na pâri ma tipijè jii é pâ èpà kâjè.

¹²Â napwa naa goo é ipwa ârapwaaailò kà Kériso^{††}, âna é nye wa-caapwi pwa co. Â nye dau pwa pàtàmee, târa ma pwanauri diri pâ èpà kâjè, dâra gòiri awé^{††}. Â géé na càué, âna wà Pwidueé, âna é nama é tâaboo naa gòro âji îê, [ba na é pitûâ kâra diri pâ muru] dâra gòiri awé. ¹³ⁱÂ é tâa wê, tiagoro na ée mwa bàra còogai diri tàpé na rà pi-paa dèe.

¹⁴Nye goro é ârapwaaailò kèe na caapwi co, na é nama rà tàrù ma tâbawêe na ara Pwidueé, diri tèpa âboro, na é jèe tipirà jii pâ èpà kàra^{††}.

Naèà na tòpò naa na pwâranümajè

¹⁵É nye *paâjupâra pwiri tâjè é Nyuââê Pwicîri, goro pâ popai bèeni [na é ina wà Pwidueé pâ]:

^{16j}Nye wàèni kaa auipwataâboro

na bà o mwa pwa
[ma tèpa âboro kôo]
na pwi tòotù
na go jèe pacoo:
Go mwa tòpò naèà kôo
naa nanaarà.

Go mwa wii popai kôo
naa na pwâranümarà. Jérémie 31.33
^{17k}Â é ina mwara pâ:

Go o mwa tipirà
jii pâ tojii kàra.
Go o mwa pwanaurirà
goro é pâ èpà kàra.

O câgo mwa caa niimiri
pâ càrarà na èpà. Jérémie 31.34

¹⁸Â gà côo, wiàna jèe pwanauri pâ
èpà kâjè, â o câ mwa caa pâri ma jè
pwa còwâ cè jè ârapwaaailò.

câmu tà tèpa cèikî

(Naporomee 10.19–13.25)

Jè cipa ba mwü cèikî kâjè

^{19-20lm}co tèpa béeò, jèe tàpîri
tâjè, i ére na dau pwicîri [na wânidò
*napwéretòotù] géé goro é pai joro
wàra domii kà Iésu. Ba na ia é panuâ
é naiié [ba na pwa ârapwaaailò goo]

^{**10:11} Na diri pâ tòotù—Pâ ârapwaaailò na rà pwa na diri pâ tòotù, âna rà ité jii é ârapwaaailò na piwéna, na pwa co na caapwi tòotù kàra naja. (Còo nee tii 1.) Éco na cau ticè géé goorà na pwa pàtàmee ma é tipijè jii é pâ èpà kâjè.

^{††10:12} Ê ipwa ârapwaaailò kà Kériso—Pwi ipwa ârapwaaailò kèe bèepwiri, âna wàé còwâ, ba é ipanuâê, ba na é bà. (Còo Héberu 9.28.)

^{††10:12} Dâra gòiri awé—Ê pâ popai bèepwiri, âna pwiri gòobàra pâ popai târa ma pwanauri pâ èpà kâjè, é, pwiri gòobàra pâ popai tâaboo naa gòro âji îê.

^{††10:14} Na é jèe tipirà jii pâ èpà kàra—é, Na é jèe nama rà tèpa âboro kà Pwidueé. Grec: Na jèe papwicîrirà.

^{h10:11} Exode 29.38 ^{i10:13} Psaume 110.1

^{j10:16} Jérémie 31.33; Héberu 8.10 ^{k10:17} Jérémie 31.34

^{l10:19-20} Héberu 4.16 ^{m10:19-20} Mataio 27.51

â é tàpîri é imwaano^{§§} [bétâriwâri i ére na dau pwicîri]. Â o câjè caa piwâ na jè tôme naawê! Ba nye êkaa pwi naigé na bwaa âmuê, târa cè wâro* [dâra gòiri awé naa jaa Pwîduée].

²¹ Wâépîri, jèe pwa é pwi a pwa ârapwaaîlò maina kâjè, na é pitûâ naa na é pwârawâ kâ Pwîduée. ²² Â é jèe cèitîri é èpâ kâjè, ba na jè po pwéelaa, pwacèwîi na nuwajè goro jawé na èaau[†]. Â o jèe nye ticè cè jè muru cèna o pitòtîjè goo. Â gée goo kaa pwîri, âna mwa bàra wâdé na jè tôme naa jaa Pwîduée, naa na pwâranûma na âjupâra, ma é cèikî na mwü.

²³ Wâdé na jè tâjûru ba mwü é cèikî kâjè, naa goo é pâ aupwényun-yuâari na jè tapacîri [na me gée jaa wâ Pwîduée]. Ba é nye pwi a pacoo é pwîna é jèe mara ina béaa. ²⁴ Â wâdé na jè pitu tâjè ma ipagòojè naima, ba na o pimaina too é pimeaaari kâjè, ma é pâ wakè kâjè na wâdé. ²⁵ Â jè cibwaa coo jîi é pâ ipitîri kâjè pwacèwîi pâra tàpé, â wâdé na jè tà ciburâ ipagòojè. Â jè tà cimwü naa goo, ba jè tâmogòori pâ, o jèe tèepaa é Tòotù [na ée mwa wâjué còwâ na wâ Pwî Ukai].

Jè ipwacòoco!

²⁶ P[Jè ipwacòojè, co tèpa béeò!] Ba wiàna jè nama gòo pûrujè, ba na jè tà ciburâ pwa na èpâ—wàijè na jè jèe tâmogòori bwàti é âjupâra—â o jèe nye ticè ârapwaaîlò, cèna o pâri, târa ma pwanauri pâ èpâ kâjè bèepwîri! ²⁷ Â nye ticè cèna jè o tòpi jîi Pwîduée, éco é pai pitèijè kèe ma pai pwa wârimuru kâjè! Â é pwi bèepwîri, âna jè tapacîri, naa na pai wâgotâjè ma pwùkùru kâjè. Ba wâ diri tàpé na rà cicara Pwîduée, âna ée nama tòrà naa na é na ânye na dau tòo!

²⁸ rNapwa naa goo wâ pwi âboro na câe caa pitère dâra é Naèà kâ Moosé, âna pitèié ma tètâmwereê, wiàna pwa ârailu, é, âracié cè tèpa pitòtié. Â càra caa piwâ wâ tèpa jènereê ma rà tètâmwereê.

²⁹ sÂ o dà cè wârimuru kâ tàpé na rà còogai wâ *Pwîna naî Pwîduée goro pâ tûâ kâra? Ba ia, é jèe nama rà tèpa âboro kèe[‡] goro é domii kèe—é domii na ia é jèe pacoo é auipwataâboro kâ Pwîduée. Â wiàna rà nama piticèmururu naa goo, â o dà cè wârimuru kâra? Â wiàna rà piècaari é Nyuâaê Pwîcîri,

^{§§} **10:19-20** Na ia é panuâ é naiié...â é tàpîri é imwaano—Munaa ucina goro pai too kâ pwi apwa ârapwaaîlò kâ tèpa Juif, naa na ére na dau pwicîri, ba na é tòpò é ârapwaaîlò bépwanauri pâ èpâ kâra é Ba. (Pwî ârapwaaîlò kâ Iésu, âna é naiié, wâé.) Pwîri ucina mwara goro é pé ciità maina na é wâra pwapwicîri wâ lérusaléma na tûdârùé ûna é bà wâ Iésu. (Còo Mataio 27.51.) Pwîri wâ pwi awîi tîi bèeni, âna é ina pâ, é naii Iésu na taé, âna pwacèwîi é ciità na tûdârùé.

***10:19-20** Dernière phrase—é, Â é wâro còwâ wâ Kérîso, â é jèe pâ nau pwi naigé kâjè. Grec: É tàpîri é naigé na bwaa âmuê, na wâro.

†**10:22** 1re phrase—Grec: Jèe cèitîri é tòri kâra pwâranûmajè, â jèe nuwa é naiijè goro jawé na èaau.

‡**10:29** É jèe nama rà tèpa âboro kèe—Grec: Papwicîrîrà.

ⁿ**10:22** Lévitique 8.30; Ézékiel 36.25; Éféso 5.26

^o**10:25** Hébéru 3.13 ^p**10:26** Hébéru 6.4–8 ^q**10:27** Ésaïe 26.11

^r**10:28** Deutéronome 17.6, 19.15 ^s**10:29** Exode 24.8

wà pwi a pame é *pimeaari imudi kà Pwiduée, â o dà cè wârimuru kàra? [Go ina tàwà pâ]: O nye dau maina awé! ³⁰ Ba jè tâmogòori pâ, é jè ina [wà Pwiduée] pâ:

Nye wâgo co,

na go o mwa pitôowâri

[tà tàpé na rà pwa na èpà].

Â wâgo co,

na go nye jèpa naa tàra

pumara é tûâ kàra. Deutéronome

32.35

Â jèe wii mwara pâ:

Ée mwa nye tèi é Ba kèe

wà Pwi Ukai. Deutéronome 32.36

³¹ Â o po dau pwaée kâjè, wiàna wà Pwiduée na dau pwa pàtamee awé, âna é tâjùrùjè, ba na é pwa wârimuru tâjè![¶]

Cipa ba mwü cèikî tia pwâadèrèe

³² Wâdé na guwà pitaniimiri pâ tòotù béaa. Ba gée na càùru pai tâmogòori kàwà é âjupâra goo wà Kériso[§], â guwà pâmari pâ tacai ma pâ aré ma tòina na dau gòo. Éco na guwà pidàpwicâariwà naa goo, â guwà nye tà cimwü. ³³ Ba rà pitubaèpà tàwà, ma pitànyiriwà na ara diri tèpa âboro. Â, na pàra pàara^{**}, âna guwà pwadéi tàpé na tubaèpà tàra pwacèwiiwà.

³⁴ Ba ia guwà pitu tà tèpa [cèikî béewà na rà] pwa karapuu, â guwà picâri wiàrà, naa na pai tâa na aré kàra. Â ia guwà pidàpwicâariwà, na ia pa jiiwà diri neemuruwà. Â ia

guwà ipwàdéé, ba guwà nye tâmogòori pâ, jèe tâa tàwà é na atà *aamwari, [na é naa wà Pwiduée] na piwéna ma tà tâa awé!

³⁵ Â ni, âna guwà gòo, â guwà cibwaa nama oratàwà. Ba [wiàna guwà tà cipa ba mwü] é cèikî kàwà [naa goo wà Pwiduée] â o maina é câmawà! ³⁶ Â guwà tà pidàpwicâariwà mwara, ba na guwà o pwa é câbawâdé kà Pwiduée. Ba wiàna wàrapwiri, â guwà o nye tòpi é aupwényunyuâari, na ia é mara ina pâ, na ée mwa naa tàwà. ³⁷ Ba o càcaa gòiri, [â é tèepaa me wà Pwi Ukai] pwacèwii auwii na ina pâ:

Ée tàpo tèepaa

wà pwi a tèepaa me.

O câe caa ipwâ goo

pai piâpâparié. Habakuk 2.3

³⁸ [Â é ina mwara wà Pwiduée pâ]:

Wà pwina é tà cèikî,

âna é *tàrù na arao.

Â o tâa tée é wâro. Habakuk 2.4

Éco na wà pwi âboro na é piwâ ma wâjué còwâ, âna èpà tà Pwiduée wàé. ³⁹ Â wà tàpé na rà naa càùrà naa goo wà Pwiduée, âna o tiàurà awé.

Éco na wàijè, âna jè tà cèikî naa goo wà Pwiduée, â é pa-udòjè [ma naa tâjè é *âji wâro jaaé].

Jè ipwacèwii cèikî kà tèpa Isaraéla biu

11 ^wÉ cèikî, âna dà cè pai ina wèe? Na jè cèikî, â jè tâ-

[¶]**10:31** Grec: Po dau pwaée kâjè wiàna jè tûu naa na-araraî wà Pwiduée na é wâro.

[§]**10:32** Pai tâmogòori kàwà é âjupâra goo wà Kériso—Grec: Pai papwéelaariwà.

^{**}**10:33** Na pàra pàara—é, É ârapàarawà. Pwiri wà pàra tàpé gée goorà, âna tubaèpà tàra, â wà pàra tàpé, âna rà pwadéirà.

^t**10:30** Deutéronome 32.25–36 ^u**10:34** Mataio 6.20, 19.29

^v**10:37** Habakuk 2.3–4 ^w**11:1** 2 Korénito 5.7

mogòori ba mwü, naa na pwâranü-majè, pâ, o nye tèepaa é pwina wâdé na jè tapacîri. Ba é cèikî, âna é *paâjupâra târa pwâranümajè, pâ, é nye coo, é pwina bwaa câjè caa pâji còo goro du âraporomeejè. ²⁻³xNye gée goro kaa é cèikî, na jè tàmogòori pâ wà Pwidueé, âna é tapoo diri pâ muru goro é popai kée. Ba é tòpò é gòropuu bau é napwéretòotù, ma êdiri pwina tâa na^{††}. Êdiri pâ muru na jè còo, âna rà cau me gée goro pâ pwina câjè caa còo.

Na pàara biu, âna rà cèikî naa goo wà Pwidueé wà tèpa âboro imaina kà tèpa ijiao kâjè. Â nye gée goro kaa pwiri, na wâdé tée wàilà, â é inarà ba wâdé:

Abéla

⁴yWà Abéla, âna é cèikî naa goo wà Pwidueé. Â nye gée goro kaa é cèikî kée, na é pwa é *ârapwaailò na wâdé tà Pwidueé. Ba piwéna jii i pwi ia é naa wà pwi cièe, wà Kaina. Â é tòpié wà Pwidueé, â é nama é *târù wà Abéla na araé, gée goro é cèikî kée. Â wiàna jèe gòiri é pai bà kà Abéla, â rà bwaa nye tà ciburà patùrajè é pâ pwiibà^{‡‡}.

Énoka

⁵zWà Énoka, âna é cèikî naa goo wà Pwidueé. Â jèe wii naa na tii^{¶¶} pâ, é pwi âboro na wâdé tà Pwidueé wàé. Â nye gée goro kaa é cèikî kée, na wà Pwidueé, âna é popaé

too naa *napwéretòotù, na é bwaa wâro. Â càra mwa caa còoé còwâ, naani gòropuu.

⁶Jè còo pâ, wiàna ticè cèikî kâjè, â o nye po dau pwacoé ma jè tèpa âboro na wâdé tà Pwidueé wàijè. Â wiàna [âji nümajè na] jè too naa jaaé, â wâdé na jè mara cèikî pâ, nye pwa cè Pwidueé! Â jèpwi, âna wâdé na jè cèikî pâ, é pwi a *pwényunyuâari wà tàpé na rà medarié, gée na âji pwâranümarà.

Noa

⁷aJèpwi, âna wà Noa, âna é cèikî naa goo wà Pwidueé. Â nye gée goro kaa é cèikî kée, na é jèe mara patùraé wà Pwidueé [goro i jèpé na maina na o mwa tèepaa]. Bwaa câé caa pâji còo i jèpé wà Noa, êco na é nye papwicîri wà Pwidueé, â é nye pitère dèe. Â é iti i wànga, â rà cau udò diri mara é tâa kée. Â é cèikî kée, âna paari tâjè [é pai càcaa cèikî kà] pàra tèpa âboro gòropuu, na jèe pitèirà, ma naa wârimuru târa. Â wà Pwidueé, âna é nama é târù na araé wà Noa, ma naa tée é pâ aupwényunyuâari kée. Cau coo diri pâ pwiibà, gée goro é cèikî kà Noa.

Abéraama

⁸bWà *Abéraama, âna é cèikî naa goo wà Pwidueé. Â nye gée goro kaa é cèikî kée, na é pitère dà wà Pwidueé na ia é todèe. Â é pâra jii é napô kée, dàra é napô na

^{††}**11:2-3** Ê gòropuu bau é napwéretòotù... Ê popai grec ní, âna pai ina wèe pâ, âge, monde, univers.

^{‡‡}**11:4** Abéla; Kaina—Du naî Adamu, pwi apâbéaa kà tèpa âboro naani gòropuu.

^{¶¶}**11:5** Jèe wii naa na tii—é, Wà Pwidueé, âna é jèe paâjupâra naa gooé.

^x**11:2-3** Genèse 1.1; Psaume 33.6; Ioane 1.3

^y**11:4** Genèse 4.3-10 ^z**11:5** Genèse 5.21-24 ^a**11:7** Genèse 6.13-22, 7.1; 1 Pétérù 3.20; 2 Pétérù 2.5 ^b**11:8** Genèse 12.1-5

ée mwa paari tée wà Pwiduee. Ba bwaa caé caa pâji tâmogòori wâna na é pâra naawê. ^{9c}Una é tèepaa naa na pwi napô na é naa tée wà Pwiduee, â é wâro wê, goro cèikî, na wâ imwaano, ba é pwacèwii pwi pârame.

Â ru wàrapwiri mwara wà Isaaka, pwina naîê, ma wà lakobo, pwi èrùé. Ba é *auipwataâboro na ia é pwa tà Abéraama wà Pwiduee, âna kà diri tèpa gòobèrèè mwara^{§§}. ¹⁰Ba é pwi âji napô na é pitapacîri wà Abéraama, âna é napô na é bari wà Pwiduee wiâra câbawâdé kée; napô na o tâa dâra gòiri awé.

^{11d}Wà Abéraama, ma wà tô wâdèè Sara, âna ru jèè du ijiao ma jiiâmù. Â wà Sara, âna é tô ilàri na é mwari—ba càcaa pâri ma pwa èpo kée. Êco na ru cèikî naa goo wà Pwiduee. Â nye gée goro kaa é cèikî kàru, na é pitâmari pwi nari èpo wà Sara*. ^{12e}Â rà pâ nau dau wâru awé, tèpa naneeâboro, na pitèparà gée gooé. Â rà jèè wâru pwacèwii pâ îricò nidò napwéretòotù, ma marawâ niboo bàrawià, na càcaa pâri ma jè pûra. [Ba pacoo, pwacèwii é auinabéaa kà Pwiduee.] Â guwà còo, rà cau me gée goo wà pwi caapwi âboro, na ia é jèè nye po dau ijiao!

^{13f}Wà Abéraama, ma Isaaka ma lakobo†, âna càra caa còo diri [é pâ

aupwényunyuaari na me gée goo] é auinabéaa kà Pwiduee, na rà bwaa wâro. Êco na rà nye cèikî taaci [pâ, o mwa nye coo na cè jè tòotù]. Â rà ipwàdée, ba pwacèwii na rà còo gée iti é pai pacoo wèè. Ba rà nye cau inapàpari diri pâ, rà po tèpa pârame co naa na pwi gòropuu bèeni.

¹⁴Â wà tàpé na rà wàrapwiri târa é pai tûra kàra, âna tèpa âboro na rà tàgére pâra dâra jè napô, na o mwa âji napô kàra. ¹⁵Â càra caa niimiri pwi jè napô na rà me géewê. Ba pwiri nye pâri ma rà wâjué còwâ naawê.

¹⁶Ba rà niimiri é napô na dau wâdé jii cè jè napô ni gòropuu. Ba napô na wânidò napwéretòotù, na é pwabwàti ba kàra wà Pwiduee. Â wàépwi è majoroé ma jè còo pâ, caé caa kamu goorà wà Pwiduee, na rà ina gooé pâ Pwiduee kàra.

^{17-18g}[Jèpwi mwara naa goo] wà Abéraama: É dau cèikî naa goo wà Pwiduee. Â é ina tée wà Pwiduee pâ, o mwa dau wâru cè tèpa gòobèrèè, na o mwa pitèparà gée goo pwina naîê, wà Isaaka. Genèse 21.12 Êco na, gée na càuè, â é tacai é cèikî kée wà Pwiduee. Ba é tûâri tée pâ, na é pwa ârapwaailò tée goo wà Isaaka. Â wà Abéraama, âna é [pipwabwàtiè,

§§**11:9** Dernière phrase—Grec: Ba rà tòpi ma wàè é auinabéaa.

***11:11** Pàra Tji Pwicîri naa na grec, âna rà ina é cèikî kà Sara, naa na pwi nee tii bèeni. Êco na pàra tàpé, âna rà ina Abéraama. Â pàra tàpé mwara, âna rà inaru.

†**11:13** Abéraama ma Isaaka ma lakobo—Grec: Wà diri tèpa âboro-bà. Êco na càcaa ina diri tèpa gòobàra Abéraama na rà dau wâru, na inarà naa na nee tii 12.

^c**11:9** Genèse 35.12 ^d**11:11** Genèse 18.11-14, 21.2; Roma 4.19

^e**11:12** Genèse 15.5, 22.17 ^f**11:13** Genèse 23.4; 1 Chroniques 29.15; Psaume 39.13; 1 Péteru 2.11 ^g**11:17-18** Genèse 21.12, 22.1-14

ba na é] wàrapwiri. ^{19h}Ba é cèikî pâ, pâri wà Pwiduée ma é pawâro cowa tēpa bà. [Éco na é pacoé wà Pwiduée] â é naa Isaaka cowa tà Abéraama. Â pwacèwii na é jèe wâro cowa wà Isaaka[†].

Isaaka

²⁰ⁱWà Isaaka mwara, âna é cèikî naa goo wà Pwiduée. Â nye gée goro kaa é cèikî kēe, na é pacidòri nyuâa [tupédu naîê]—wà lakobo ma wà pwi cièe, Ésaü. Â é naa târu é aupwényunyûari kēe, na o mwa coo na cè jè tòotù na bwaa wà naigé.

lakobo

^{21j}Wàrapwiri mwara naa goo wà lakobo. Ba é cèikî naa goo wà Pwiduée. Â béaa kâra pai bà kēe, âna é dùué naa goro é tâjò kēe, â é pwamaina Pwiduée. Â é pwényunyûari [tupédu èrùé] du naî loséfa. Â nye gée goro kaa é cèikî kēe, na é wàrapwiri.

loséfa

^{22k}Wà loséfa, âna é cèikî pâ, o gée na càuru é pai bà kēe, âna wà Pwiduée, âna ée mwa popa é Ba kēe, *Isaraéla, gée napô *Aigupito. Â nye gée goro kaa é cèikî kēe, na é mara ina tà tēpa jènereê pâ, wiàna coo é pwi tòotù-bà, â rà mwa popa pâ wiàrà, é napuddé gée napô Aigupito[¶].

Du nyaa ma caa kà Moosé

^{23-24l}Wà du nyaa ma caa kà *Moosé, âna ru cèikî naa goo wà Pwiduée. Â nye gée goro é cèikî kâru, na càru caa pitère dâra é naèà kà Faraô, pwi ukai kà tēpa Aigupito. [Ba é tûâri pâ, naa tètâmwara diri tēpa nari èpo paa na pitèparà naa jaa tēpa Isaraéla.] Â ru naapwâniri Moosé, naa na âracié parui. Ba ru côo [gée goro] pai wâdé kâra naporomee [pâ, é jèe pitòrigarié wà Pwiduée[§]. Â é pâmarié wà tô èpo kà ukai Faraô, â é popaé, ba na èpo kēe.] Â é pimaina too wà Moosé [naa na pwârawâ kà pwi ukai Faraô].

Moosé

Â wâé mwara, wà Moosé, âna é cèikî naa goo wà Pwiduée. Â nye gée goro kaa é cèikî kēe, na tàutēe na rà ina gooé pâ, é pwi èrù pwi ukai kà tēpa Aigupito. ²⁵Â é tâa jaa [tēpa âji jènereê, wà tēpa Isaraéla] pwi Ba kà Pwiduée, na pàara na tubaèpà tàra na. Ba wâdé tēe na é piaré wiàrà, jii cè pai ipwàdé kēe [jaa Faraô] na pwi wâro na èpà tà Pwiduée. Ba o càcaa gòiri pé ipwàdé bèepwiri.

²⁶Â piècaarié, pwacèwii é pai piècaari Kériso—wà pwi *Mesia [na ia ée panuâe me wà Pwiduée, wâru pâ naja gée na càué]. Ba wâdé tà Moosé pwiri jii cè pai tòpi kēe diri pâ neaapiâ wà napô Aigupito. É wàrap-

[†]11:19 Â pwacèwii na é jèe wâro cowa... é, Wàépwiri é jè ucina {ba kâjè}.

[¶]11:22 Dernière phrase—Grec: Â é naa é pitûâ kēe, naa goro é pâ duué.

[§]11:23-24 Ru côo...pai wâdé kâra naporomee... Wà tēpa Isaraéla biu, âna rà cèikî pâ, é pai wâdé kâra naporomee pwi âboro, âna câmu kēe pâ, wâdé tà wà Pwiduée wâé. (Côo 1 Samuel 9.2; Luka 1.80; Apostolo 7.20.)

^h11:19 Roma 4.17 ⁱ11:20 Genèse 27.27-29,39-40

^j11:21 Genèse 47.31-48.20 ^k11:22 Genèse 50.24-25; Exode 13.19

^l11:23-24 Exode 1.22, 2.2

wiri târa ê càraé, ba é tà niimiri ê câmaê na ée mwa naa tée wà Pwidueé.

²⁷ Â nye gée goro kaa ê cèikî kée, na é [popa é Ba kée ba na rà] còobé gée Aigupito. Càcaa wâgotée goro cè pai putàmù kà ukai Faraô. Â é cimwü, ba é nye tàgére còo goro cèikî wà Pwina câjè caa còôe goro du âraporomeejè. ^{28m} Â nye gée goro kaa ê cèikî kée, na é [tûârî târa é Ba kée pâ, na rà] pwa é *Paséka—rà tâmi é apwaara gorop-wârawâ kàra goro é domii kàra nari mutô, ba na câé caa tatéerà i pwi *angela, na ia é tètâmwara tèpa ciàra èpo [naa napô Aigupito].

Tèpa Isaraéla

²⁹ⁿ Wà tèpa jojoorojè, wà tèpa Isaraéla, âna rà cèikî naa goo wà Pwidueé, [na ia rà pâra wiâ wà Moosé gée napô Aigupito]. Â nye gée goro kaa ê cèikî kàra, na jèe îgé é naigé kàra naa nawià Mii. Â rà tapàgà, tia na ére gée còwâ, [â rà cau udò]. Ba ûna rà pwârîrà wà [tèpa coda kà] tàpé Aigupito, â é cajipirà i jawé, â rà cau mwü ma bà.

^{30o} Â wà tèpa Isaraéla, âna rà cèikî mwara naa goo wà Pwidueé. Ba nye gée goro kaa ê cèikî kàra, na rà tabéaa goro é auba babé wâri napô, naa na 7 tòotù. Â é nye tûu kaa i auba.

Rahab

^{31p} Wà Rahab, wà tô ilàri gòron-aigé [wà Lériko] âna é cèikî naa goo

wà Pwidueé. Â nye gée goro kaa ê cèikî kée, na é tòpi wà i tupédu coda Isaraéla, na ia mara cùruru, ba na ru cai i ville. Êkaa na é udò [é tâa kée]. Êco na rà cau bà wà diri pàra tèpa âboro naa na ville, gée goo na càra caa tèpa pitère dà wà Pwidueé.

Wâru mwara pàra tàpé

^{32q} O dà cèna go mwa ina còwâ mwara? Na càcaa pâri cè pàara ma go piwiâ diri [pâ pwina rà pwa, gée goro é cèikî kàra—pwacèwii] wà Gidiona, ma Barak, ma Samasona, ma Jefté, ma Samuéla, ma wà diri tèpa *péroféta mwara:

^{33r} Rà piétò jii pâ mwaciri wà pàra pwi;

Rà pa é pitûa goro âjupâra wà pàra pwi;

Rà [pwa é pwina wâdé, â rà] tòpi é pâ aupwényunyuâari [kà Pwidueé] wà pàra pwi;

Rà târi é pwâra liô wà pàra pwi;

^{34s} Rà cātâmwara pâ ânye na maina wà pàra pwi;

Rà udò jii [tèpa pièpàrirà, na pwa] na rà tètâmwara;

Rà tòpi é nii ma gòo wà pàra pwi, na dau ticè nii kàra, ba na rà piétò naa gòro paa, ma pagù é pâ pwâra paa na dau maina.

^{35t} Napwa naa goo é pàra ilàri, âna [gée goro é cèikî kàra, na] rà tòpi còwâ tèpa éarà, ma bàrarà, ma

^m11:28 Exode 12.21-30 ⁿ11:29 Exode 14.21-31

^o11:30 Josué 6.12-21

^p11:31 Josué 2.1-21, 6.21-25; Jacques 2.25 ^q11:32 Juges 4.6-5.31, 6.11-8.32, 11.1-12.7, 13.2-16.31; 1 Samuel 1.1-25.1, 16.1-1 Rois 2.11

^r11:33 Daniel 6.2-28 ^s11:34 Daniel 3.23-27

^t11:35 1 Rois 17.17-24; 2 Rois 4.25-37

naîrà**, na ia rà wâro cowa gée na aubà.

Â napwa naa goo wà pàra tèpa âboro, [âna gée goro è cèikî kàra] na rà dau pidàpwicàarirà, na rà dau tubaèpà târa naiirà [wà tèpa pièpàri Pwiduée] tiagoro na rà nama rà bà. Â càra caa [panuâ è cèikî kàra, ba na o] tipirà. Ba rà jèe tà niimiri è wâro gée na càuru è pwâra bà, na é mwa tòpi; wâro na dau piwéna awé [jii è wâro bèeni gòropuu].

³⁶Wà pàra pwi, âna piècaarirà ma pàdirà goro ubati. Â wà pàra tàpé, âna tòpòrà naa na karapuu^{††}, ma piirà goro itùpaò. ³⁷⁻³⁸Â caamwara pàra pwi goro atü. Â tòtàmwarà pàra tàpé goro tauwa. Â èti ba ârailu pàra tàpé goro kiri.

Â napwa naa goo wà pàra tàpé, âna tubaèpà târa, ma pwàrìrà gée na jè ére naa na jè ére. Â rà uru pâ naa namaré, ma pâ gòrojaa, â ticè nao kàra. Â ticè neemururà, â rà coona co parawére mutò ma nani. Â rà picârü wâna pâ pwâramara-atü, ma wâna pâ pwée na îri naa napuu. Â nye dau pwaée kàra kaa, â rà nye dau maagé còo kaa. [Au, meaarirà!] Ba rà dau wâdé jii è pé gòropuu bèeni.

Rà cau tapacîri pwina jè tòpi

³⁹[Wàeni è éreè, co tèpa béeò]: Wà diri tèpa âboro bèepwiri, âna rà cau cèikî diri naa goo wà Pwiduée. Â gée goro è cèikî kàra, â é inarà ba wâdé. Êco na nye ticè gée goorà, cèna é nama tòpi na pwi pàara-bà, diri [è aupwényunyuaari]—i pwi ia é jèe mara ina wà Pwiduée [pâ, na ée mwa naa târa i Ba kèe. ⁴⁰Âna gorodà?] Ba rà gére tapacîjè, [wàijè na jè bwaa wâro nabà]. Ba wà Pwiduée, âna é jèe mara pwab-wàti gée na biu, pâ, na ée mwa cau nama jè tàrù ma tâbawée na araé, wàijè naima ma wàilà. Â muru na dau wâdé ba kâjè nabà^{††}.

Jè ipwacèwii lésu â jè cimwü

12 ^wJèe *paâjupâra tâjè è cèikî kà diri tàpé na rà pàbéaa kâjè na rà nye dau wâru awé kaa. Ê wâro kàra, âna câmu ba kâjè^{¶¶}. [Pwacèwii na jè itàa na pi-itàa.] Â wiàna wàrapwiri, co tèpa béeò, â wâdé na jè panuâ tâjii diri cè nakake, na pacoo pai itàa kâjè. Â jè tètâjii pâ èpà kâjè na cipajè! Â jè pipagòojè, ba na jè nye tà itàa, naa na pidàpwicàari, tiagoro è pwâadèrèe.

²Jè còo co wà lésu, ba wàé na é pàara è cèikî kâjè gée na autapoo goo, â wàé na é wéaari, ba na o

****11:35** Tèpa éarà, ma bàrarà, ma naîrà—é, Tèpa jènererà. Grec: Tèpa bà kàra.

††11:36 2e phrase—é, Â tòpòrà naa na karapuu. Pwiri caapwi gomu goro âboro, é pwiri du ârailu gomu.

¶¶11:40 Grec: Wà Pwiduée, âna é jèe mara còo è pwina dau wâdé ba kâjè jii pwiri, ba o càcaa wâdé na é nama rà tâbawée jijjè. (Wàeni è muru na dau wâdé ba kâjè: Ba jè còo è aupwényunyuaari kà Pwiduée na jè bwaa wâro naani gòropuu, gée goo pai tâa kâjè naima ma wà Kériso.)

¶¶12:1 1re & 2e phrases—Grec: Rà tâbèepijè tèpa paâjupâra na rà pwacèwii è nee na maina. (Ucina goro è jéurà, ba rà dau wâru awé.)

¶11:36 1 Rois 22.26-27; 2 Chroniques 18.25-26; Jérémie 20.2, 37.15, 38.6 **¶11:37-38** 2 Chroniques 24.21 **¶12:1** 1 Korénito 9.24-25

tâbawêe na pwâadèrèè. Ba é tòpi é napâraê goro pai pidàpwicâariê. Â é dau aré, â é bà naa goro *satauro—ê pai bà na dau pwa kamu goo. Êco na é nama piticèmururu naa goo é pwi kamu bèepwiri, ba é tà niimiri é pai o ipwàdée kèe naa pwâadèrèè. Â [wà Pwiduée, âna é jèe nama] é tâaboo naa gòro âji îê [ba na é pitûâ kâra diri pâ muru].

³Wâdé na jè niimiri é pai pidàp-wicâariê na rà tubaèpà tée ma piè-caariê wà tèpa âboro èpà. Ba wiàna wàrapwiri, â o câjè caa pwaora, ma panuâ [ê cèikî kâjè].

É picòojè Pwiduée ba é meaarijè

⁴Go tâmogòori pâ, rà pipaa dàwà wà tèpa âboro èpà, pwacèwii na ia rà pwa tà Kériso. Â guwà dau tâa na aré goo. Êco na bwaa câguwà caa pâji pwacèwiié bwàti, tiagoro cè pai bà kàwà^{§§}! ⁵Â jèpwi mwara, gona guwà jèe ipwanauri pâ, é ina goowà pâ guwà tèpa naîê, â é tòimiriwà [goro pai tâa na aré ma tòina kàwà]? Ba é ina pâ:

Pwi âji naîô wée,

gà tère Pwi Ukai na é picòowà.

Gà cibwaa nama pièpà tàgà.

⁶É tòimiri diri tèpa âji naîê.

É pa-icôo diri tàpé

na wânümee tàra. Proverbes 3.11-

12

⁷⁻⁸Êkaa na guwà tòpi bwàti é pâ ârapupûra kà Pwiduée, na é tûâri tàwà é pâ muru. Ba é wàrapwiri tà diri tèpa naîê. Ba wàilàapà pwi

âboro èpo na câé caa tòimirié wà caa kèe? Â wiàna câé caa wàrap-wiri tàwà wà Pwiduée, â pwiri pai ina wèe pâ, câguwà caa tèpa âji naîê. ⁹Â wiàna jè papwicîri tèpa caa kâjè naani gòropuu, na rà pa-icôo ma tòimirié, â dau wâdé mwara na jè tòpi na é tòimirié pwi Caa kâjè na é wânidò *napwéretòotù. Â o tâa tâjè é *âji wâro*.

¹⁰Ba wà tèpa caa kâjè, âna rà nye pa-icôo ma tòimirié na ji pwi pàara na ûgé, wiàra câbawâdé ma auni-imiri kàra. Êco na wà Pwiduée, âna é nye pitûâri ma picòojè, ba na é pitu tâjè [dàra gòiri]. Ba wâdé tée na jè pâ nau tèpa âboro na jè wâdé ma pwicîri ma tâbawêe, pwacèwiié.

¹¹^zÂjupâra pâ, càcaa wâdé tâjè é ji pàara na jè tâa na é pai pitûâ ma picòojè. Êco na, wiàna jè tòpi bwàti, ma pidàpwicâarijè naa goo, â gée na càùé, â o mwa pwa câmajè na o dau wâdé. Ba jè o mwa tèpa âboro kâra pinaanapô—tèpa ciburà pwa é pwina wâdé ma *tàrù.

Cimadò ma pagò du îgà na ora!

¹²^aÊkaa na [go jèpa ina tàwà jè-caa pâ]:

Gà cimadò wài!

Pagò du îgà!

Mudàra cè nii

târa âgà na céca!

¹³^bPâra wii naigé na tàrù!

Cibwaa pagà jii!

[Pwa taaci na wâdé!]

Â o naa tâgà còwâ,

^{§§}**12:4** Grec: Bwaa câguwà caa pâji cicara é èpà tiagoro pai joro wàra domii {kàwà}.

^{*}**12:9** Â o tâa tâjè é âji wâro—**é**, Â jè mwa picòo pai wârori é wâro na wâdé tée. Grec: Â jè mwa wâro.

^x**12:5** Job 5.17; Proverbes 3.11-12; Auinapàpari 3.19

^y**12:7-8** Deutéronome 8.5 ^z**12:11** Jacques 3.17-18

^a**12:12** Ésaïe 35.3 ^b**12:13** Proverbes 4.26

cè nii ma gòo,
wàgà na gà bee!
Â gà o pâra ba târù!

Ciburà pitêre dà Pwiduée!

¹⁴ [Wàeni pâra aupitûari kôo tâwà]: Guwà mudàra ma guwà wâro na pinaanapô ma tèpa âboro diri. Â guwà wârori ê wâro na pwicîri, ma wâdé tà Pwiduée. Ba nye po dau pwacoé ma guwà côo wà Pwi Ukai, wiàna câguwà caa wàrapwiri.

¹⁵ Guwà ipwacôoco! Guwà cibwaa naa càuwà naa goo ê *pimeaari imudi kà Pwiduée, [ba o péa câguwà caa tòpi ê aupwényunyuâari kêe]. Â guwà piwéaariwà ma pitòimiriwà, ba péa ée tà wàawà naa jaawà cè jè pièpà[†], na pwacèwii ê murumwatò na èpà. Â é piawài goro ipâra pâ, â é tòpò pitiri ê pwêe na maga.

¹⁶⁻¹⁷ ^{cd} Â guwà ipwacôoco mwara, ba na o ticé gée goowà na é ipuu imudi. Â jèpwi mwara, âna guwà cibwaa pwaduwa kà Ésaü biu. Ba jè cau tâmogòori ê jèkutâ gooé. Ba é pwi ciàra èpo, na o tâa tée ê aupwényunyuâari kà caa kêe. Â é icurié [imudi tà pwi jiié] naa goro caapwi ngapò utimuru co! Â gée na càùé, [ûna é mwa côoina ê pwina é pwa] â é picigòboo na ara caa kêe, ma

dau i, ba na é ilari jiié côwà ê aupwényunyuâari kêe. Êco na jèe cà-caa pâri. Â é tètâjiié wà caa kêe. Êkaa na guwà ipwacôowà! Â guwà câbaâjimuru ê pâ muru [na Mwaciri] kà Pwiduée!

Jè pâmwünyabweri jaa pwicîri

¹⁸ ^elco tèpa béeò, jè jèe pâmwünyabweri ê jaa na càcaa pâri ma jè tii goo, ma côo goro du âraporomeejè. Napwa naa goo wà tèpa jojooròjè, tèpa *Isaraéla biu, âna po dau wâgotàra na ia rà pâmwünyabweri i gòrojaa wâ Sinaï, ba na rà o tòpi pâ *Naèà kà Pwiduée. Ba rà côo naawê ê doromara ânye, ma nee, ma bàutê. Â tii goorà é u kêra duée[†]. ¹⁹⁻²⁰ ^{fg} Â rà tère airi tutu. Â é patùrarà [wà Pwiduée na] ê pwâratùra na dau maina: [Pwicîri na guwà pâra gò i jaa bèeni!] Wà pwi macii, ma wà pwi âboro cèna é tii goo, âna o câtâmwereê goro atû! Exode 19.12-13

Â dau tâpwi kà tèpa Isaraéla, â rà tomara too tée pâ: «Éee! Gà coo, co Pwi Ukai!» Ba càcaa pâri ma rà tèreê, ²¹ ^{ht} iagoo mwara wà *Moosé, [pwi a pitûa kêra]. Ba é pwùkùru, ma céca goro pai wâgotêe.

²²⁻²³ Napwa naa goojè, âna jè ipwadée, na jèe pâmwünyabweri ê jaa [kà Pwiduée]—*Siona, na

[†]**12:15** Cè jè pièpà—Pwiri é pièpà naa na pwâranümajè; pwiri pwi jè muru, é, pwi jè âboro na é tubatiâu é pinaanapô kêra picaatâa, ma tadàrùé. Munaa pai naa càùé naa goo wà Pwi Ukai, ma pai tàutâjè dàra cèikî naa gooé, ma pai pâra wiâra pâ duée imudi. (Còo Deutéronome 29.17.)

[†]**12:18** Grec: Jèe câguwà caa pâmwünyabweri ê jaa na pâri ma guwà tii goo, na pwa pé diopwaa kêra ânye goo, ma é nee, ma é bàutê, ma é ukâraduée. Ukâraduée—Tourbillon.

^c**12:16-17** Genèse 25.29-34 ^d**12:16-17** Genèse 27.30-40

^e**12:18** Exode 19.16-20; Deutéronome 4.11-12

^f**12:19-20** Exode 20.18-21; Deutéronome 5.22-27

^g**12:19-20** Exode 19.12-13 ^h**12:21** Deutéronome 9.19

wânidò napwéretòotù. Â jè gére coo na é napô kà wà pwi a pitèi diri tèpa âboro, ma pwi a-ipawârojè[¶]. Â puràra pwâranûmajè, ba jè jèe pwi pitapitiri kà diri tèpa âji naî Pwiduée[§]—wàijè na jèe wii neejè naa na Tii kèe, [ba na o tâa tâjè è aupwényunyûâri kèe]. Â jè pi-caatâa ma wà diri tàpé na rà jèe bà^{**}, gée na biu, na wâdé tà Pwiduée wailà—wà diri tàpé na ia é nama rà *tàrù ma tâbawêe na araé. Â rà cibèepijè è pâ *angela na rà dau wâru awé, na càcaa pâri ma jè pûra è jéurà.

²⁴Â jè jèe medari wà lésu, wà pwi ia é pame tâjè è *aupwataâboro na bwaa âmué, [na ia é jèe pwa wà Pwiduée] ba kâjè. Â é jèe pacoo wà lésu goro pai joro è domii kèe [na ia é bà ba kâjè]. Â é domii kèe, âna é piwéna awé jii è domii^{††} kà Abéla^{‡‡}.

²⁵Êkaa na guwà ipwacôoco, ba péa tàutàwà dâra pitère dà wà Pwiduée na é gére patûrawà! Ba ia càra caa udò jii è wârimuru, wà tèpa jooorojè, tèpa Isaraéla, na ia rà naa càurà naa goo wà Moosé. Â wà Moosé, âna é pwi âboro pwacèwi-

ijè^{¶¶}. Â o mwa wânau è wârimuru tà diri tàpé na rà naa càurà naa goo wà Pwiduée na é wânidò napwéretòotù?! ²⁶^kBa ia, [wà gòrojaa Sinaï] na ia é nama gù napuu goro pwâratûra kèe. Â é jèe ina tâjè pâ: Go o mwa tubagù còwà è gòropuu diri. Â o càcaa gòropuu co, â o napwéretòotù mwara! Aggée 2.6 ²⁷Pai ina wèe pâ: O tiàu è gòropuu ma diri è pwina tâa na, ba muru na ia é tòpòrà wà Pwiduée. Êco è pâ muru na tâa jaaé, âna o tà tâa awé.

Mwaciri na o càcaa gù

²⁸Guwà còo, jè jèe tòpi [è autâa na] Mwaciri kèe na o càcaa gù! Êkaa na wâdé na jè dau pwaolé tée, ma pwamainaé. Â jè piênawéna kèe goro è wâro na pwicîri ma wâdé tée. Â jè dau papwicîrié, ²⁹ba wà Pwiduée kâjè, âna é pwacèwii è ânye na tòotiàu diri è muru goo!

Bénabwé popai

13 Wâdé na guwà tà ciburà pimeariwà, pwacèwii tèpa aéjii. Ba wâépwiri è pai pwa kà tèpa cèikî naa goo wà Kériso, tà

[¶]**12:22-23** Pwi a-ipawârojè—é, Na é wâro.

[§]**12:22-23** Âji naî Pwiduée—Grec: Tèpa ciàra èpo kà Pwiduée. Wâjaa tèpa Juif, âna wà tèpa ciàra èpo, âna rà tàpé na tâa tàra è aupwényunyûâri na maina.

^{**}**12:22-23** Ma wà diri tàpé na rà jèe bà... Grec: Ma pâ nyuâa tàpé na rà tàrù, â na rà jèe tâbawêe.

^{††}**12:24** Domii kà Abéla—é, Ârapwaailò na ia é naa wà Abéla.

^{‡‡}**12:24** Ê domii kèe, âna é piwéna awé jii, è domii kà Abéla—Wà Abéla, âna pwi apâbéaa kà tèpa âboro na tètâmwararà. (Còo Hébéru 11.4.) Ê pai joro wàra è domii kèe, âna pame è wârimuru kà pwi cièe, Kaina, na ia é tètâmwereé. Êco na è domii kà Kériso, âna é pame è pai pwanauri wàra èpà kâjè diri, â é nama jè wâdé na ara wà Pwiduée.

^{¶¶}**12:25** Â wà Moosé, âna é pwi âboro pwacèwii—Grec: {Moosé}, na é pwi âboro gòropuu.

ⁱ**12:24** Genèse 4.10; Hébéru 8.6 ^j**12:25** Hébéru 2.1-3, 10.26-29

^k**12:26** Aggée 2.6 ^l**12:29** Deutéronome 4.24, 9.3

tèpa béera. ^{2m}Â guwà tòpi bwàti tèpa âboro na rà me naa jaawà. Ba wà pàrà tàpé, âna càra mu caa tâmogòori pâ, rà tòpi pâ *angela kà Pwidueé. ³Â guwà niimiri mwara tèpa [cèikî béewà] na rà gére wâna karapuu, â guwà tâa na é aré ma wàilà, pwacèwii na wâguwà mwara na piwà. Â ipaiwà mwara naa goo tàpé na gére tubaèpà târa é naiirà—wâdé na guwà pwamaagé còo ma wàilà, pwacèwii na naiwà na tubaèpà târa^{ss}.

⁴ⁿGuwà tòimiri é pipaewâda kàwà. Â guwà cibwaa toomura—cibwaa cîâa jii pa wâdàwà, é tèpa éawà. Ba ée mwa naa wârimuru wà Pwidueé tà tàpé na rà wàrapwiri, ma wà diri tàpé na rà ipuu imudi ma wà pàrà tàpé.

É pitu tâjè Pwi Ukai

^{5o}Guwà cibwaa pwa ma âra-nūmawà é mwani! Bwa! Guwà ip-wàdée co, goro é muru na tà tàwà. Ba é jèe nye ina wà Pwidueé pâ: O câgo caa imwûru jiigà; â go mwa tà tòimirigà taaci. Deutéronome 31.6 ^{6p}Â géé goo kaa pwiri, â jèe câjè caa pidumapié. Ba: É nye upao wà Pwi Ukai kôo. O càcaa wâgotôo goo tèpa âboro.

Dà cèna rà pwa tôo? Psaume 118.6 Wàépwiri é popai na jè inapàpari naa na ipwàdée!

^{7q}Guwà niimiri tèpa pitûâ kàwà naa na cèikî, na ia rà mara pame tàwà é popai kà Pwidueé. Â guwà naa nūmawà naa goo é pai wâro kàra, bau é aupwényunyûari na me goorà*. Â guwà ipwacèwii é cèikî kàra.

Pàra wiâ lésu

⁸Wà lésu Kériso, âna é nye tà ipaiwà napwiri, ma nabà, ma dàra gòiri awé! ^{9r}Guwà cibwaa tòpi imudi é pâ na jèpapara pupûra na ité. Ba rà péa ipa-imwûruwà. Ba nye éco é *pimeaari imudi kà Pwidueé, na é tâmogòori pagòo pwâranū-majè, â càcaa cè pai pitère dàra kâjè pâ naèà goro é pâ utimuru. Ba pâ po dau piticèmuru naa goo é pâ pwiibà.

¹⁰Pwa é *ârapwaailò† kâjè [na é piwéna]. Â wà tèpa pwa ârapwaailò ni gòropuu, âna ticè ére kàra géé goo. ^{11s}Wàilà, âna rà mu popa me é domii kàra pâ macii na tètâmwara, naa na ére na dau pwicîri, ba na ârapwaailò bép-wanauri pâ èpà. Â é naii pâ maciibà, âna cîri naa gòroigé‡, [naa na jè ére na wâiti jii é autâa kà tèpa âboro].

^{ss}**13:3** Pwacèwii na naiwà na tubaèpà târa—é, Ba wâguwà mwara, âna pwa naiwà, é, Ba guwà bwaa wâro naani gòropuu ma wàilà, é, Ba pwiri o tubaèpà tàwà na cè jè tòotù na bwaa wâ naigé. Grec: Ba nye wâguwà naa na naiiri âboro.

***13:7** Aupwényunyûari na me goorà—é, Pai bà kàra.

†**13:10** Ârapwaailò—Grec: Aupwa ârapwaailò (autel).

‡**13:11** Cîri naa gòroigé... Câmu kàra pai tètâjii pâ èpà kàra é Ba.

^m**13:2** Genèse 18.1-8, 19.1-3; Roma 12.13 ⁿ**13:4** Éféso 5.5

^o**13:5** Deutéronome 31.6,8; Josué 1.5 ^p**13:6** Psaume 118.6

^q**13:7** 1 Korénito 4.16 ^r**13:9** Roma 14.17 ^s**13:11** Lévitique 16.27

¹²tWà lésu, âna [wàé pwi ârap-waailò kâjè. Â tètâjiié, â] é maagé côo, â é bà naa gòroigé jii ville. Â joro é domii kée, ba na o cèitiri é pâ èpà kâjè, ba na pwéelaa [é pwâranūmajè na ara wà Pwiduée].

¹³uÊkaa na wâdé na jè pâra wiâ lésu, â jè tà tâa na é aré ma kamu kée[¶]. Â jè còobé ma wàé jii é pai wâro kà tèpa âboro [na èpà][§]. ¹⁴vBa é âji napô kâjè, âna càcaa wâna é pwi gòropuu bèeni na o tiâu. Ba é wânidò *napwéretòotù, â jè tàgére pâra naawê**.

¹⁵wWàéni é pâ ârapwaailò, na wâdé tà Pwiduée na jè tòpò na araé: Na jè pwamaina é nee, ma inapà-pari pâ, é Pwi Ukai kâjè. ¹⁶xÂ jèpwi: Na jè pwa é pwina wâdé, â jè imeai tàpé na piticè kàra. Wàé kaa pwiri é âraimeai na wâdé tée.

Ipakîriwà ma pwapwicîri

¹⁷yWâdé na guwà ipakîriwà, â guwà pitère dà tèpa pitûa kàwà [naa na cèikî]. Ba ée mwa tèirà goowà wà Pwiduée. Â guwà nama rà ipwàdéé goro é càrawà, â guwà cibwaa nama tòina pwâranūmarà! Ba wiàna rà pikîri goowà, â o nye èpà ba kàwà mwara.

¹⁸z[Tiagoro nabàni, co tèpa béeò, âna] câé caa pitòtibà é *pwâratùra-nigée-goobà. Â wâdé na guwà tà ciburà pwapwicîri ba kâbà^{††}, ba na o tà ciburà wâdé é càrabà naa na diri pâ ére. ¹⁹Â jèpwi mwara, âna go tacoo goowà pâ, na guwà pwapwicîri, ba na o pâri ma go wâjué còwà wài naa jaawà.

Aupwényunyuâari

²⁰⁻²¹aGo ila wà Pwiduée, wà pwi a naa tâjè é pinaanapô, pâ, na é naa tàwà diri cè pwina tiâu jiiwà, ba na guwà pwa é câbawâdé kée. Go ilari jiié pâ, na é wakè goowà, na é naigé mee wà Pwi Ukai kâjè lésu Kériso, ba na o pwa cè pwée goowà, na dau wâdé tée. [Â go pwamaina] wà Kériso, na é pwi a piwéaarijè—wàijè na jè pwacèwii é pubu mutô kée. [Ba é pipanuâé ba kâjè tiagoro na é bà.] Â é domii kée na ia joro, âna ékaa i pwi ârapwaailò na ia é pacoò é *aupwataâboro [kà Pwiduée] tâjè, na o tâa dàra gòiri awé. Â wà Pwiduée, âna é pawâroé còwà gée na aubà. Ûu, wâdé na tâa tà Kériso é pai maina ma muugère dàra gòiri awé! Wâdé na wàra! Amen!

[¶]**13:13** Kamu kée—Pai bà kée naa goro satauro. (Còo Héberu 12.2.)

[§]**13:13** Jii é pai wâro kà tèpa âboro na èpà—Grec: Jii é ére na rà tâa wê wà tèpa âboro (hors du camp). Càcaa pai ina wée pâ, jè wâro iti jii pâra tèpa âboro; wâdé na jè wârori é wâro na pwicîri, ma ité jii é wâro kàra na èpà, ba é âji napô kâjè, âna càcaa wâni gòropuu. Wâdé na jè pidàpwicâarijè, na rà tètâjiijè, ma tubaèpà tâjè, ma piècaarijè, ba pâ muru na rà nye pwa tà lésu.

^{**}**13:14** 2e phrase—Grec: Â jè pimudàra é napô na ée mwa tèepaa me.

^{††}**13:18** Ba kâbà. Pwiri é pi-inaé còwà wà pwi awii é tii bèeni.

^t**13:12** loane 19.17 ^u**13:13** Héberu 12.2

^v**13:14** Héberu 11.10,16, 12.22 ^w**13:15** Psaume 50.14,23

^x**13:16** Filipi 4.18 ^y**13:17** 1 Tésalonika 5.12 ^z**13:18** Apostolo 24.16; 2 Korénito 1.12 ^a**13:20-21** Jérémie 32.40; Ézékiel 37.26; 1 Pétéru 2.25

Ipicijii

²² Ico tèpa cèikî béeò, go ilari jiiwà pâ, na guwà tòpi bwàti é pâ autûâri kôo naa na tii bëeni. Ba càcaa dau gòri, na go wii, ba na pagòowà ma pamogòori tàwà.

²³ Jèkutâ wâdé goo pwi béejè Tim-otéo. Ba é jèe còobé gée na kara-puu! Â wiàna é tèepaa me wài naani, â ée mwa me wiâô wiàna go caiwà.

²⁴ Guwà naa bwàcu kôo tà tèpa pitûâ kàwà naa na wâra pwapwicîri, bau tèpa cèikî diri. Â rà naa bwàcu kàwà mwara diri tèpa cèikî ni napô Italie.

²⁵ Wâdé na tâa jaawà é pimeaari imudi kà Pwiduée!

Cidòri nyuâawà!

Tii kà

Jacques

Bétapoo popai

Wàilàapà na wii tii bèèni?

Wà Jacques, pwi jii wà lésu. Câé caa pwi jè ârapàara tèpa 12 a câmu na é bwaa wâro wà lésu, êco na, gée na càùé, â é jèe pwi *apostolo ma pwi âboro imaina naa jaa tèpa cèikî wà *lérusaléma. (Còo Apostolo naporomee 15 ma Galatia 1.19; 2.9.)

É wii wiidà?

Nabibiu kêra *naja 43 ma 48, béaa kêra ipitiri maina kà tèpa pitûâ kêra wâra pwapwicîri wà lérusaléma na naja 50. (Còo Apostolo naporomee 15.) Munaa pwi pâbéaa kêra tii na wii naa na *Âmu Aamwari (le Nouveau Testament).

É wii tâi?

Tà tèpa *Juif na rà cèikî naa goo wà lésu, na rà wâro wâgòroigé jii napô *Judée. (Còo Apostolo 2.9–11; 8.1–4.)

Cina é wii?

Rà dumapié wà pàra tèpa cèikî, ba rà tâa na aré (1.2,12; 5.11,13). Pwiri gée goo na, wà tàpé na càra caa cèikî, âna rà tubaèpà tàra. Â é wii wà Jacques, ba na é pagòròrâ ma patâmarù pwâranûmarà.

Jèpwi mwara, âna pwa pâ pitòocia nabibiu kà tèpa cèikî, â é wii, ba na rà nabwé (4.1). Jèpwi mwara, âna é pwacôo wà tèpa cèikî na dau pwa neemururà, pâ, càcaa wâdé pâ tûâ

kàra, tà tàpé na piticè neemururà (5.1–6).

Dà ère é tii bèèni?

Wàèni pàra aupitûâri kà Jacques naa na tii bèèni:

- Wâdé na jè cimwü naa na cèikî kâjè, na jè tâa na aré;
- Wâdé na jè pwapwicîri naa na cèikî;
- Jè ilari jii wà Pwiduée é autâ-mogòrimuru, ba na é tòpò pâ pwée, naa na wâro kâjè—ipakîri, pinaanapô, ma tànana;
- Wâdé na jè wârori é wâro na pwicîri ma wâdé tà Pwiduée;
- Jè ipwacôoco é ûmemeejè, ba muru na dau pwa nii kêe, wiàna târa wâdé, é, wiàna târa èpà.
- Wiàna jè ina pâ jè tèpa cèikî, â wâdé na jè paari pâ nye âjupâra é cèikî kâjè, goro é pâ càrajè na wâdé, ma é pimeaaari kâjè, â cà-caa goro popai co.

Pwa pàra tàpé na rà niimiri pâ, é bènabwé kêra pâ popai bèepwiri, âna é cicara é popai kà Paulo. Ba é ina wà Paulo pâ, jè udò ma tâa tâjè é *âji wâro, gée goro é cèikî co, â cà-caa goro é pwina jè pwa. (Còo Roma 4.1–3.) Wàèni é âjupâra goro du au-niimiri bèepwiri: Âjupâra é pwina é ina wà Paulo, ba nye dau pwa-coé ma wâdé tà Pwiduée wàijè, gée goro é wakè kâjè. Êco na âjupâra mwara é pwina é ina wà Jacques. Ba wiàna é cèikî kâjè, âna âjupâra, â o pwa cè câmu kêe—é pâ wâdé na jè pwa.

Pai pitàgoo tii kà Jacques

Ipwabwàcu (1.1)

Wâdé na jè cimwü naa na tacai (1.2–18)

Gà tère, â gà pwa (1.19-27)

Guwà cibwaa pwaké goro âboro
(2.1-13)

Tûâ kâjè, âna paâjupâra cèikî kâjè
(2.14-26)

Iputâmu ma pièkâa naa na pi-
caatâa (3.1-4.12)

Patère tèpa pwa neemururà
(4.13-5.6)

Bénabwé popai (5.7-20)

Ipwabwàcu

1^bWâgo Jacques, pwi ênawéna
kà Pwiduée ma Pwi Ukai lésu
*Kériso, [âna go pwa tii. Go wii]
tàwà, wâguwà diri tèpa âboro naa
na é Ba kà Pwiduée[†], na pa-
ipiinariwà naa na gòropuu diri.
Bwàcu kàwà diri!

Wâdé na jè cimwü naa na tacai

^{2c}Wâdé na guwà ipwàdéé, co
tèpa aéjii kôo, wiàna tèepaa mariwà
é pâ na jèpapara tacai ma aré!

^{3d}Ba jè tâmogòori pâ, é tacai, âna
é nama jè pidàpwicâarijè, [â é paari
é âji pai pwa goro é cèikî kâjè]. ⁴Â
wâdé na [jè tà gòo ma cimwü naa na
diri pâ muru, ba na] é pidàpwicâar-
ijè, âna tòpò diri é pwêe [naa na
pwâranūmajè]. Ba jè o tâbawêe ma
pwényuâa naa na diri pai pwa goo,
â o ticé jè muru cèna tiàu jaajè.

Jè ila Pwiduée naa na cèikî

^{5e}Wiàna nūmagà goo é autâ-
mogòorimuru kà Pwiduée, â gà ilari
jiié co! Â ée nye naa tâgà. Ba é pwi
a naa, naa goro piticèmururu naa goo,
â câé caa putàmuri tàpé na rà ilari
jiié. ⁶Êco na wâdé na gà ilari naa
na cèikî, â gà cibwaa pidumapié. Ba
wà pwi âboro na é pidumapié, âna
é pwacèwii é nawia, na ngaurié é
pwéretòtù. ⁷⁻⁸Ba é nye tà pòbiié,
â câé caa tòpò é cèikî kèe naa goo
é pwina caapwi. Â nye dau pwacoé
kaa na é tòpi cè jè muru jii Pwi Ukai!

Ticèmururu naa goo neemurujè

⁹Wiàna ticé neemurugà, co pwi
aéjii naa na nee Kériso, â [go ina
tâgà pâ] gà tagòtùgà ma ipwàdéé!
Ba dau pwamuru naa googà naa
na pai côo kà wà Pwiduée, [â pwa
mwato'gà wâjaaé].

^{10f}Wà tàpé na dau pwa neemu-
rurà[¶], âna wâdé na rà ipwàdéé
wiàna é pakîrìrà wà Pwiduée. Â
[wâdé na rà tà niimiri pâ] o mwa
tiàurà, wàra murumwatò. ¹¹Ba, na
é ègòdò i tòotù, âna é dau té, â rà
tùuboo é pâ mué, â marü, â jèe tiàu
é pai muugère kàra. Â rà o wàrap-
wiri mwara wà tàpé na pwa neemu-
rurà. Ba o nye tiàurà kaa, bau diri
pâ wakè kàra^{§§}.

[†]**1:1** Tèpa âboro naa na é Ba kà Pwiduée—Grec: Tèpa 12 wâao. Ê 12 wâao,
âna é Ba Isaraéla (tèpa Juif) na ia tadidirirà naa na pâ jèpa ére. É wii wà
Jacques tà tèpa cèikî naa goo wà lésu.

[¶]**1:10** Wà tàpé na dau pwa neemururà—Pwiri wà Jacques, âna é patùra
wà tèpa cèikî na dau pwa neemururà, é, pwiri é ina wà tàpé na càra caa
tèpa cèikî.

^{§§}**1:11** Bau diri pâ wakè kàra—é, Na rà bwaa gére pwa pâ wakè kàra.

^b**1:1** Mataio 13.55; Apostolo 15.23; Galatia 1.19; 1 Pétèru 1.1

^c**1:2** Roma 5.3-5 ^d**1:3** 1 Pétèru 1.7 ^e**1:5** Proverbes 2.3-6

^f**1:10** Ésaïe 40.6-7

Na gà pwa na èpà âna nye wâgà

¹²Cidòri nnyuâa pwi âboro na é cimwü ma pidàpwicâarié, naa na pâ tacaï. Ba wiàna é piétò, â ée mwa tòpi é pumara wakè kêe—bwe korona târa wâro*, na ia é jèe ina béaa Pwi Ukai, na ée mwa naa tà tàpé na rà meaarié. ¹³Wiàna tacaigà, â gà niimiri pâ, na gà pwa na èpà, â gà cibwaa ina pâ, wà Pwiduee na cùrugà! Càcaa pârijè ma jè cùru Pwiduee, ba na é pwa na èpà; â càcaa pâri ma é cùrùjè ma jè pwa na èpà! ¹⁴Bwa! Nye é èpà na pwâranü-majè, na é dàtijè ma jè pwa é pâ tûâ na èpà. ¹⁵Â wiàna câjè caa pacoo wài é pâ câbawâdé bèepwiri, â rà o nye cipu goojè; â é pwêe, âna pâ tûâ na èpà. Â é pâ tûâ na èpà, âna rà pimaina too naa goojè, â é pwêe, âna é maagé bà!

¹⁶Wâdé na guwà tâmogòori bwàti, co tèpa âji béeò, pâ:

¹⁷Diri pâ pwina pwényuâa, âraimeai na tâbawêe, na boome naa jaajè géenidò jaa Pwiduee, pwi a tòpò é pwéelaa, [pwi ukai kâra tòotù, pwi apooro parui, pwi caa kâra îricò]†! Ticè bàutè gooe; Ticè cèna gù naa gooe gée na biu; É tâa na pai tâa kêe, dàra gòiri awé!

^{18g}É panuâ me tâjè é popai na âjupâra, ba na o tâa tâjè é *âji wâro, gée goo é popai-bà. Ba é câbawâdé kêe, âna, na [jè tèpa âboro kêe. Â] pwamuru naa goojè jii diri é pâ pwina é tòpò, pwacèwii tèpa pâbéaa kâra piunya [na jè naa tée còwâ].

Gà tère â gà pwa!

¹⁹Guwà jèpa tère bwàti é popai bèeni, co tèpa âji béeò: Tàpiri taaci du pwâranyürugà; Tàpo târi pwâgà; Naaco putàmu.

^{20h}Ba é pwâra putàmu kâra âboro, âna o càcaa pacoo é pâ tûâ na wâdé tà Pwiduee. ²¹ⁱÂ gà naaco diri é tûâ na miiri, â gà tètâjii é èpà gée na pwâranümagà, ba é péa dipitirigà. Â gà tòpi naa na ipakîri é popai, na ia é jèe câmi naa na é pwâranümagà wà Pwiduee. Ba dau pwa nii kâra é pwi popai-bà, târa ma pa-udògà [ma naa tâgà é âji wâro].

Gà tère popai â gà wârori

^{22-23j}Gà tère é popai, â gà wârori! Wiàna gà pwi a po tâmaari co, â gà pwi a-imwüru! Ba pwacèwii na gà piciânu naa na garaaci, ²⁴â ûna gà pâra, â gà ipwanauri é pwina gà còo! ^{25k}Éco na cidòri nnyuâagà, wiàna gà pa cè pàara'gà, ma gà niâ naa na é naèà kà Pwiduee. Ba wàép-wiri é pwi popai na tâbawêe, â pârié ma é tipigà jii é pwina piigà. Â wiàna gà nye po tâa goo é naèà kêe, â

***1:12** Bwe korona târa wâro—Còo 2e **note** goo Auinapàpari 2.10.

†**1:17** Pwi ukai kâra tòotù...caa kâra îricò—Grec: Pwi caa kâra pâ pwéelaa. Ba wà Pwiduee, âna é tòpò é pwéelaa, ma diri pâ muru naa napwéretòotù na pwa pwéelaa kâra.

^g**1:18** Ioane 1.13 ^h**1:20** Ecclésiaste 7.9

ⁱ**1:21** Kolosé 3.8; 1 Pétérù 2.1 ^j**1:22-23** Mataio 7.26; Roma 2.13

^k**1:25** Roma 8.2; Jacques 2.12

gà wârori, â o mwa pwa ê *aup-wényunyuaari'gà gée goo. Êco na o nye ticè, wiàna gà po tère co ma imwûru jii.

²⁶Wânau, gona gà tâmogòori bwàti pâ naèa na pwapwicîri? Gà tère! Wiàna câgà caa pitòimiri ê ûmemeegà[‡], â gà pwi a-imwûru, â piticèmuru naa goo pai pwapwicîri'gà! ²⁷Â wâéni ê pai pwapwicîri na *tàrù ma wâdé tà Pwiduee Caa kâjè: Na gà pitu tà tàpé na ticè nyaa ma caa kàra; â gà patàmarù pa dàpwà, naa na pai tâa na aré kàra. Â gà pâra jii ê pâ tûâ na mi-iri ni gòropuu.

Guwà cibwaa pwaké goro âboro

2^mTèpa aéjii kôo wée, wâguwà na guwà cèikî naa goo wà Pwi Ukai Iésu Kériso, na é dau maina ma muugère, guwà cibwaa pwaké goro âboro! ²⁻³Guwà jèe niimiri cai ni: Ru tèepaa naa na ipitiri kàwà cè du ârailu âboro. Wà pwi jèpwi, âna tâa goro îê mwani mii, â dau wâdé kaa é ârabwée kée. Â pwiri gà dau ipacè naa gooé, â gà ina tée pâ: «Pwi ukai, gà me ma gà tâa ni, na autâa bëeni tâa béaa.»

Â wà pwi jèpwi, âna ticè kée, â é coona doro ârabwée. Â gà [pwaé, ma] ina tée pâ: «Kaa! Naaco autâa, co pwini, â gà tâaboo naapwiri napuu[¶].» ⁴Wiàna gà wàrapwiri, â gà

pinadàrù âboro, goro é auniimiri'gà na càcaa *tàrù.

⁵ⁿGuwà tère cai ni co, tèpa béeò! [Cidòri nyuâa] tàpé na ticè kàra naa na pai côo kàra pâ âboro wâni gòropuu! Ba wà Pwiduee, âna é jèe pitòrigarirà, ba na o tâa tàra pâ aupwényunyuaari na wâru naa na Mwaciri kée, gée goo é cèikî kàra naa gooé. Ba wàépwi é auinabéaa tà tàpé na rà meaarié.

⁶Â wâguwà, âna gorodà na guwà ipwatétéri tàra! Gona [guwà ipwanauri pâ] wà tèpa pwa neemururà na rà pwa kûu tàwà ma tûra ba gòo tàwà? Â gona càcaa wàilà na rà dàtiwà naa na wâra pitèimuru, [ba na rà popa mwani kàwà]? ⁷Â càcaa wàilà na pi-ina ba èpà é nee [Iésu Kériso] na dau pwényuâa, â na tuneewà goo, [wâguwà tèpa cèikî naa gooé]?

Gà meaari diri tèpa âboro

⁸^oGà côo, jèe wii naa na *Tii Pwicîri pâ: Gà meaari tèpa âboro[§]pwacèwii é pai pimeaarigà còwà.Lévitique 19.18 Wàépwi é naèa na piwéna, ba naèa kàra Mwaciri [kà Pwi Ukai kâjè]. Â wiàna gà pitère dâra bwàti, â muru na dau wâdé. ⁹^pÊco na, wiàna gà pipwaké goro âboro, â gà ègòjai pwi naèa bèepwiri^{**}, â gà gére pwa na èpà, â ée pitèigà i naèa.

[‡]**1:26** Wiàna câgà caa pitòimiri ê ûmemeegà—Pai ina wée pâ, wiàna gà nye tà paðmaa taaci ê pwâgà.

[¶]**2:2-3** Gà tâaboo naapwiri napuu—Grec: Gà tà cima pwiri, é, gà tâaboo naapwiri napuu.

[§]**2:8** Tèpa âboro—Grec: Pwi âboro na é tàmwünyabwerigà, é, pwi jèneregà.

^{**}**2:9** Pwi naèa bèepwiri—é, Ê Naèa kà Moosé.

^l**1:26** Psaume 141.3 ^m**2:1** Apostolo 10.34; Jacques 2.9

ⁿ**2:5** 1 Korénito 1.26-28 ^o**2:8** Mataio 19.19; Galatia 5.14

^p**2:9** Deutéronome 1.17

¹⁰qMatâra pâ, gà pâra wii bwàti diri é pâ aupitûâri naa na *Naèà [kà *Moosé]. Êco na, wiàna gà êgò-jai é ji aupitûâri na caapwi co, â pwacèwii na gà êgòjai diri é Naèà! ¹¹rBa wà Pwidueé, âna ia é ina naa na Naèà pâ: Gà cibwaa toomura (gà cibwaa cîâa jii tô wâdàgà, ma pwi éagà).Exode 20.14 Â pwiri gà pâra wiâra. Êco na, ia é ina mwara pâ: Gà cibwaa tètâmwara âboro.Exode 20.13 Â [pwiri gà pwi a pâra wiâra diri pâra naèà, êco na] wiàna gà tètâmwara pwi jè âboro, â gà nye pwi a-êgòjai diri é Naèà.

¹²sNapwa naa gooje, âna jè pâra wiâra i naèà na é piwéna jii é Naèà kà Moosé, ba i naèà goro é pimeaari na ia é jèe tipijè ma naa tàrù kâjè còwâ. Â o pitèijè goro pai pitère dâra kâjè i naèà bèepwiri. Â wâdé na gà ciburà pitaniimiri pwiri, naa na diri pâ popai'gà ma tûâ'gà^{††}.

¹³tBa wiàna câgà caa meaari pâra tàpé [ma pwanaurirâ] â o câgà caa pâmari é pimeaari [ma ipwanauri] naa na aupitèimuru kà Pwidueé. Êco na, wiàna gà pwi a-imeaari, â gà pwanauri tèpa âboro, â gà mwa pâmari pâ, wà Pwidueé, âna o câé caa pitèigà; â ée nye meaarigà ma pwanaurigà^{‡‡}.

Tûâ kâjè âna paâjupâra cèikî kâjè

¹⁴Tèpa aéjii kôo wée: O dà cè pumee tâgà, wiàna gà ina pâ gà pwi a cèikî, â ticè tûâ na wâdé na

gà pwa? Gona [gà niimiri pâ] nye gée goro é pé cèikî na wàrapwiri, na o pa-udògà [naa na *âji wâro]? ¹⁵uWiàna pwi jè a cèikî béegà, âna ticè ârabwée ma uti kée, ¹⁶â gà po ina tée co pâ: «Êe mwa *pwényun-yuâarigà wà Pwidueé. Wâdé wiàna pwa ârabwée ma uti'gà!» â wiàna câgà caa imeaié, â o nye piticè-muru naa goo pâ popai'gà! ¹⁷Ê pwi cèikî na wàrapwiri, na ticè tûâ bépaâjupâraê^{¶¶}, âna pwi cèikî na piticèmururu naa goo.

Cèikî na ticè pwée âna pwâ

¹⁸vPwiri gà mwa ina tûo pâ: «Wâdé, ba wà pwi jèpwi, âna tâa tée é cèikî; â wà pwi jèpwi, âna é pwi a pwa pâ tûâ na wâdé.» Â go tòpi tâgà pâ: «Gà wànau târa cè pai paari tûo pâ, âjimuru é cèikî'gà, wiàna câgo caa còo naa na wâro'gà?» Bwa, po dau pwacoé! Â wâgo, âna go mwa paari tâgà goro pâ tûâ kôo, pâ, pwa pwâra é cèikî kôo. ¹⁹Gona [gà niimiri pâ, go o mwa câdirigà gée goo na] gà cèikî pâ, pwa cè Pwidueé na é caapwi co? Pwiini! Wà tèpa duée, âna rà nye wàrapwiri mwara. Â wailà, âna rà céca goro pai wâgotàra! ²⁰Pwi a-imwûru wée, gà mwa tâmogòdori wiidà pâ, piticèmururu naa goo é cèikî, wiàna câé caa tèepaa na cè tûâ cèna wâdé?

Cèikî kà Abéraama ma Rahab

²¹wGà jèe niimiri cai wà *Abéraama, pwi jooorojè. Gorodâ

^{††}2:12 Grec: Wâdé na popai'gà ma tûâ'gà, âna càra tàpé na o pitèirâ wiâra é naèà na é naa é tàrù.

^{‡‡}2:13 Dernière phrase—Grec: Ê pimeaari, âna piwéna jii é pitèimuru.

^{¶¶}2:17 Bépaâjupâra—En attestation, ce qui confirme.

^q2:10 Mataio 5.19 ^r2:11 Exode 20.13-14; Roma 13.9 ^s2:12 Galatia 6.2; Jacques 1.25; 1 Pétérù 2.16 ^t2:13 Mataio 5.7, 18.32-35

^u2:15 1 Ioane 3.17 ^v2:18 Galatia 5.6 ^w2:21 Genèse 22.9-12

na wà Pwiduée, âna é nama é *tàrù na araé? Gée goo è tûâ kà Abéraama, na ia é tòpò wà Isaaka, pwina naîê, naa gòro è aupwa *ârapwaaîlò. ²²*Ba é pwi a cèikî [naa goo wà Pwiduée] â é pacoo goro è tûâ kêe, [è pwina é ina tée wà Pwiduée]. Â gà còo pâ, nye è tûâ kêe na é nama tâbawêe è cèikî kêe. ²³Wàèpwiri è pai ina wàra è nee Tii Pwicîri na ina pâ: Wà Abéraama, âna é cèikî naa goo wà Pwiduée, â gée goro è cèikî kêe, âna wà Pwiduée, âna é nama é pwi âboro na é tàrù na araé. Genèse 15.6 Â é ina gooé wà Pwiduée pâ, é pwi bée.

²⁴Gà còo, wâdé tà Pwiduée wàijè, gée goro è pwina jè pwa, â càcaa gée goro è pé cèikî [na ticè pwêe].

²⁵Jèpwi mwara, âna wà Rahab, tô ilàri gòronaigé, wâna [ville lérîko]. Âna gorodà na wà Pwiduée, âna é nama é tàrù na araé? Gée goo è tûâ kà Rahab. Ba é tòpi tupédu coda *Is-araéla [na ia ru cai pwàniri i ville. Â é naapwàniriru jii tèpa coda kà tàpé lérîko] â é mwa panuârû còwâ naa jè naigé, â càcaa còoru.

²⁶[Wàèni è èrèè, co tèpa aéjii kòo]: Ê naiiri âboro, âna é bà, wiàna tiàu è nyuâa na. Âna é wàrapwiri mwara è cèikî. Ba é bà, wiàna ticè tûâ na wâdé.

Iputàmu ma pièkâa naa na picaatâa

3 Tèpa aéjii kòo wée, guwà cibwaa nama guwà wâru na guwà tèpa pacâmuri âboro [goro è popai kà Pwiduée pwacèwiibà]. Ba guwà tâ-

mogòori pâ, o piwéna cè pai o tèibà kêe.

Ipwacôoco ûmemeejè

²Âjupâra pâ, o cau tagabijè^{ss}, wiàna jè pwa na èpà, naa na jèpapara pai pwa wée. Êco na wà pwi âboro na é tâmogòori tòimiri è ûmemee, âna é tâmogòori pitòimiriè bwàti na diri pâ muru.

³Gà còo, jè naa paò na pwâra òoci, ba na é pitère dàjè, ma jè cau dàbii diri è naiié. ⁴Pwacèwii è wànga, na jè dàbiié goro è ji ârawànga na dau kîri. Â ipaiwà, wiàna dau maina i wànga, â wiàna é cètùué è pwéretòotù na dau maina. ⁵Ê wàrapwiri mwara i ûmemeejè, ba ji muru na dau kîri, êco na é pi-ina kêe, naa goro è pâ muru na dau maina.

Ê pwacèwii ânye

Gà còo, è ji caapwi nari ânye, âna é nama po tòò diri è jè ére na dau maina. ^{6a}Â ipaiwà naa goo è ûmemeejè, ba pwacèwii nari ânye, na pâri ma é tòò diri è naiijè. Ba é pwi a pa popai na èpà, â é nama dipitiri è wâro kâjè è èpà kêe. Ba é ânye na udàrù gée na ânye maina kà *Caatana!

⁷Jè tâmogòori pitûâ kâra diri pâ na jèpapara macii, ma marû, ma ârawéà, tiagoro pâ âûtòò ma dòèa. ^{8b}Êco na nye ticè âboro na tâmogòori ma é pitûâ kâra è ûmemee. Ba [é pwacèwii è macii na é dau piuti. Â] jè bà goro è auru è poropwêe.

^{ss}**3:2** Tagabia—Coincer.

^x**2:22** Hébéru 11.17-18

^y**2:23** Genèse 15.6; 2 Chroniques 20.7; Ésaïe 41.8 ^z**2:25** Josué 2.1-21; Hébéru 11.31 ^a**3:6** Mataio 12.36-37, 15.11,18-19 ^b**3:8** Roma 3.13

⁹Gée goo é ûmemeejè, âna jè pwamaina wà Pwiduée. Â nye gée gooé mwara, na jè tojii wà pwi âboro, na é tòpòé wà Pwiduée naa na ânuuè! ¹⁰Gée na pwâra âboro na caapwi, âna é còobé me é aup-wényunyuaari, ma é tojii.

Tèpa âji béeò wée, càcaa *tàrù wiàna wàrapwiri! ¹¹⁻¹²Wànu, ru pipò naima é jawé na, ma jawé maa, na pwàrapò na caapwi? Bwa! Gona é *upwâra wâi, âna é tòpò cè pwâra dipâa*; â é nyara dipâa, âna é tòpò cè pwâra wâi? Bwa! [O nye pwacoé ma wàrapwiri] co tèpa aéjii kôo!

Gà ipakîri ma tànana

¹³Gona gà niimiri pâ, gà tâ-mogòori pitèi bwàti pâ muru? Wâdé na gà paari é autâmogòorimuru goro pâ tûâ'gà. Gà pwa é pwina wâdé ma tàrù, naa na ipakîri ma tànana. [Ba wàépwiri é pwâra upwâra na me gée goo é âji autâmogòorimuru.]

¹⁴Êco na, wiàna dipitiri é pwâranümagà é ipwagoo ma iau, â wiàna nümagà na gà ciburà piwéna jii pàra tàpé, â gà cibwaa pi-ina kâgà [goro é autâmogòorimuru'gà] ba tiàu âjupâra na.

¹⁵Ba é pé 'autâmogòorimuru' na wàrapwiri, âna càcaa muru me gée goo [wà Pwiduée] na wânidò *nap-wéretòtù. É me gée goo é pâ câbawâdé na èpà kâra naiiri âboro wâni gòropuu. Â wà Caatana kaa, na tòpò naa na pwâranümajè! ¹⁶Â wâna tâa wê é ipwagoo bau é iau, âna é wêe mwara é iputàmu ma

pitaèkâa, ma diri pâ na jèpapara tûâ na èpà.

Tûâ kâra âji autâmogòorimuru

¹⁷Wà pwi âboro na é wâbé goro é autâmogòorimuru kà Pwiduée, âna ticè èpà na pwâranümee. [Wàéni pâ tûâ kêe:

É pwi âboro na pwicîri é wâro kêe];

É pwa diri gée na âji pwâranümee;

É pwi a pwamuru diri tèpa âboro, â câé caa pwaké goorà;

É pwi a tère bwàti pàra tàpé, naa na ipakîri;

É pwi a moo naa na pai tòpi kêe tàra;

É pwi a meaari tàpé na rà tâa na géaa;

É pwi âboro na dau wâru kaa pâ pwâra upwâra na wâdé naa na wâro kêe.

¹⁸Wà tàpé na rà wàrapwiri, âna rà picâmi é pinaanapò, â jè cau piûnyari diri é pwêe—è tàrù† ma piwâdé naa jaajè.

Tûâ na èpà kâra gòropuu

4^dRà me gée gorodà pâ iputàmu kàwà, ma é pâ pièkâariwà? Nye me gée goo kaa pâ câbawâdé na èpà, na rà gére pipaa na pwâranü-mawà! ²Wiàna dau nümagà goo cè jè muru, na ticè kâgà goo, â gà pi-boo goo pwi jènerègà, na pwa tée. Â gàu piputàmu ma pitòocia ma wàé, ba na o tâa tâgà, tiagoro na pwa na gà pòtàmwereè!

Pwiri nye ticè kâgà, ba câgà mu caa ilari jii wà Pwiduée! ³Êco na, wiàna gà ilari jiié, â o câgà caa tòpi, ba gà ilari goo é pwâranüma na

***3:11-12** Cè pwâra dipâa—Grec: Cè pwâra olive.

†**3:18** È tàrù—Justice. Còo mwara Neeremuru (Vocabulaire) naa pwâadàra tii.

èpà. Ba gà mudàra é pâ muru na o wâdé tâgà co, wiàra pâ câbawâdé na pitûâ'gà!

^{4e}[Gà ina pâ gà pwi âboro kà Pwiduée, êco na] gà naa é pwâranü-magà tà pwi jèpwi, â gà pwacèwii pwi âboro na é cîâa jii tō wâdèe. Gona câgà caa tâmogòori pâ, wiàna gà pwi a wâdéari [pâ tûâ na èpà] kâra gòropuu bèeni, â gà pâ nau pwi a cicara wà Pwiduée?! ⁵Ba jè pûra naa na *Tii Pwicîri† pâ, wà Pwiduée, [âna dau wânümee goojè] ba é tòpò naa goojè é *Nyuââé Pwicîri kêe, na dau wânümee gooé[¶]. É, pwiri guwà niimiri pâ piticèmururu naa goo é auwii bèepwiri?

Ipakîriwà na ara Pwi Ukai

^{6f}É *pimeaari imudi kà Pwiduée, âna é dau piwéna awé. Ba wâéni jè auina naa na Tii Pwicîri: Pwiduée, âna é cicara tèpa ipwamainarà. É naa pimeaari

tà tèpa ipakîrirà. Proverbs 3.34

^{7g}Â wiàna wàrapwiri, â guwà ipakîriwà, na ara wà Pwiduée, â guwà pitère dèe. Â, na guwà cicara wà *Caatana, â ée uru jiiwà. ^{8h}Guwà me naa jaa wà Pwiduée, â ée mwa tâa goowà. Â wâguwà na guwà bwaa pwa na

èpà, âna guwà cèitiri é èpà gée na é wâro kàwà! Â wâguwà na pitadàrù é pwâranümawà, âna guwà piênawéna kà Pwiduée naa na diri é pwâranümawà[§]!

⁹Nabwé èa ma ipwàdèe kàwà! Guwà i ma pijinünü goro é èpà kàwà! ¹⁰ⁱGuwà ipakîriwà naa na-poromee Pwi Ukai, â wâé, âna ée mwa ipwamainawà.

Cibwaa ipicocooriwà

¹¹Tèpa aéjii kôo wée, guwà cibwaa ipicocooriwà. Ba wiàna gà ipicocoori ma pitèi pwi a cèikî béegà naa goo Kériso, â gà ipa ba ticèmururu naa goo^{**} é naèà kà Pwiduée, [na ina pâ, na jè pimeaari tèpa âboro. Â wàilàapà na nama gà wàrapwiri? Pâragà na] gà pitère dàra co é naèà! ^{12j}Ba nye caapwi co wà Pwina é naa é naèà bèepwiri, â nye wâé co na é pitèijè goo. Â wâé co na é tâmogòori pa-udò tèpa âboro, ma nama tiàurà. Â wâgà wàa, na gà niimiri pâ, gà pitèi pwina é tàmwünyabwerigà?

Patère tèpa pwa neemururà

Càcaa wàijè na tâjuru wâro kâjè

^{13k}Guwà tàpo tàmaariô, làpé! Wà pàra tàpé gée goowà, âna rà wàrani târa pai ina kàra pâ: «Jè pàra naa

†**4:5** Jè pûra naa na Tii Pwicîri—Pwiri é niimiri Exode 20.5; 34.14; Deutéronome 4.24; Zakarie 8.2.

¶**4:5** É tòpò naa goojè é Nyuââé Pwicîri kêe, na dau wânümee gooé—é, É Nyuââé Pwicîri, âna é cicara é iau ma piboo kâjè, é, Wà Pwiduée, âna é dau câbawâdé é pwâranümajè na é tòpò naa goojè, é, É pwâranümajè...âna é ciburà câbawâdé pâ muru, â é ciburà piboo.

§**4:8** Guwà piênawéna kà Pwiduée, naa na diri é pwâranümawà—Grec: Cèitiri èpà gée na pwâranümawà.

****4:11** Ipa ba ticèmururu naa goo—Grec: Pitèi.

^e**4:4** Roma 8.7; 1 Ioane 2.15 ^f**4:6** Proverbs 3.34; 1 Pétèru 5.5

^g**4:7** Éféso 6.12 ^h**4:8** Ésaïe 1.16; Zakarie 1.3; Malachie 3.7 ⁱ**4:10** Job 5.11; 1 Pétèru 5.6 ^j**4:12** Roma 2.1, 14.4 ^k**4:13** Luka 12.18–20

na ville widàuru, ba na jè bu mwani wê. Â gée na càuru caapwi naja, â o dau wâru mwani kâjè!» ¹⁴ Wànu, gona guwà tâmogòori cè pwina o tèepaa dariwà widàuru?! Bwa! Ba è wâro kâjè, âna pwacèwii è aérà^{††}, na é tèepaa; â càcaa gòiri, â jèe tiàué còwà! ¹⁵ Jè cibwaa wàrapwiri. Wâdé na jè ina co pâ: «Wà Pwi Ukai, âna é tâjùru è wâro kâjè. Widàuru, âna pâri ma é pa còwà^{††}.» ¹⁶ Êco na wâguwà, âna guwà pi-ina kàwà goro pâ auniimiri kàwà, na me gée goo è pai pwamainawà! Â wàépwwiri è muru na po dau èpà. ¹⁷ ^m[Guwà ipwacôoco, ba] wà pwina é tâmogòori è muru na wâdé na é pwa, â wiàna câé caa pacoo, â [pwacèwii na] é pwa na èpà.

O pwa aré kàwà!

5 Guwà tère, wâguwà na dau wâru pâ neemuruwà! Guwà i ma càwé goro pâ aré na o tèepaa mariwà! ²⁻³ ⁿBa guwà jèe nye panaimari è pâ neemuruwà târa è gòropuu bèeni na o tiàué^{††}. Â o jèe wai è pâ neaapiâ kàwà, â botère è pâ ârabwée kàwà na dau wâdé. Â o jèe cîri diri è mwani kàwà, â o panaimari è dâué, ba na bépiciapwà goowà. Â o mwa tòpòwà

naa na ânye, â tòwà^{§§}. ⁴ ^oGuwà côo, è mwani na guwà iauri jii tèpa wakè kàwà*, âna ée mwa piciapwà goowà. Â wà Pwi Ukai Pwiduée na dau pwa pàtamee awé, âna é jèe nye tère è pwâra to kà tèpa âboro bèepwiri!

⁵⁻⁶ ^p[Ipwacôoco, ba] wâru pâ âboro na guwà dàtirà naa na wâra pitèimuru, êco na nye ticè èpà na rà pwa tàwà. Â rà tòpi è wârimuru na dau gòo, ba jèe càcaa pâri ma rà pwamururà[†]. Â gée goo pâ tûâ kàwà bèepwiri, â guwà nama rà bà. [Ûu, guwà dau ipwacôowà!] Jèe po dau wâdé pai tâa kàwà ni gòropuu, ba guwà jèe piniimiriwà co. Â guwà pwa diri è pâ pwina guwà câbawâdé. Â jèe pwàro nanaawà, â jèe ipwàdéé pwàranümawà. [Â nye wâdé, ba ée jèe tèepaa tòotù na o naa wârimuru tàwà!]

Bénabwé popai

Pidàpwicâariwà naa na pâ aré

⁷ ^qTèpa aéjii kôo naa na nee Kériso, guwà pidàpwicâariwà tèepaa naa goro cè pai o mwa wâjué còwà kà Pwi Ukai. Guwà jèe niimiri cai è aupwanapô. Jè câmi, â jèe pitapaciri è pàara kâra popaa,

^{††}**4:14** Aérà—Brouillard.

^{††}**4:15** Grec: Wâdé na guwà ina co pâ: Wiàna é câbawâdé wà Pwi Ukai, â jè o wâro, â jè o wàrani.

^{††}**5:2-3** ¹^{re} phrase—**é**, Guwà panaimari târa pwi Bénabwé Tòotù {na wà Pwiduée, âna ée mwa pitèi tèpa âboro}.

^{§§}**5:2-3** Grec (nee tii 3): Ê mwani mii ma mwani pwaa kàwà, âna jèe pwee, ba na bépitàwà, â o mwa uti è piàwà pwacèwii è ânye.

***5:4** Tèpa wakè kàwà—Grec: Tèpa âboro na rà piûnyari è aupwanapô kàwà.

[†]**5:5-6** ¹^{re} & ²^e phrases—Grec: Guwà jèe pitèi pwi âboro na é tàrù, â guwà nama é bà. Â câé caa pwamurué.

^l**4:14** Psaume 39.6,12; Proverbes 27.1 ^m**4:17** Luka 12.47

ⁿ**5:2-3** Mataio 6.19 ^o**5:4** Deutéronome 24.14-15

^p**5:5-6** Luka 16.25 ^q**5:7** Deutéronome 11.14; Jérémie 5.24

na é nama cipu pâ arapwûru. Â jè pidàpwicâarijè tiagoro é pàara târa piûnya. Â wàépwiri co na jè o tòpi é pumara wakè kâjè na dau wâdé[†]. ^{8r}Êkaa na wâdé na guwà cimwû ma pidàpwicâariwà, ba ée jèe wâjué me còwâ wà Pwi Ukai.

⁹Guwà cibwaa piciapwà goo wà tèpa cèikî béewà, ba péa o pitèiwà. Â wà pwi a pitèimuru [na wânidò *napwéretòtù] âna é jèe pipwab-wàtié, â é jèe tà wâni goropwârawâ! ¹⁰Tèpa aéjii, guwà ipwacèwii wà tèpa *péroféta biu, wàilà na rà ipa popai naa na nee Pwi Ukai. Ba rà dau pidàpwicâarirà, naa na pai tâa na aré kàra [ma pai tubaèpà târa].

^{11s}Â jè dau pwamaina wà tàpé na rà pidàpwicâarirà, na rà tâa na aré ma tòina [na dau maina] pwacèwii wà Job. Ba jè cau tâmogòdori é jèkutâ gooé. Â jè còo pâ, gée na càùru diri [pâ muru na dau èpà, â] wà Pwi Ukai, âna é mwa naa tée pâ muru [na dau wâdé awé]. Ba wà Pwi Ukai, âna é dau pwi a meaarijè, ma pwa na wâdé tâjè, ba dau wânümee gooje.

^{12t}Jèpwi mwara, co tèpa aéjii, âna wàèni é muru na dau âjimuru: [Gà pacoo i pwi ia gà ina.] Â gà cibwaa *ipwataâboro [imudi]. Gà cibwaa ina é neeremuru, pwacèwii 'napwéretòtù' é, 'gòropuu', ba na *paâjupâra é auipwataâboro'gà. [Ba wiàna gà pitanami] â gà o pwa wârimuru. Bwa, wâdé na gà ina co

pâ «üu» [â gà pacoo]. É, wiàna tàutâgà, â gà ina co pâ «bwa».

Pwâra pwapwicîri kà pwi a cèikî

¹³Gona pwa cè pwi jè ârapàarawà cèna é tâa na aré ma tòina? Wâdé na é pwapwicîri! Â pwa cè pwi jèpwi cèna é ipwàdé? Â wâdé na é nyabi ma ipwamaina Pwiduée. ^{14u}Pwa cè pwi jè âra-pàarawà cèna é maagé? Wâdé na é todà tèpa pitûâ kâra wâra pwapwicîri, ba na rà pwapwicîri kée, ma *upwaaé goro l'huile[¶], naa na nee Pwi Ukai.

^{15v}Ba wiàna gà cèikî ba mwû, na gà pwapwicîri kà tèpa maagé, â o tiàu maagé kàra, â ée mwa nama rà wâdé còwâ wà Pwi Ukai. Â wiàna pwa cè jè èpà kàra, â ée mwa pwanaurirà.

¹⁶Â ipaiwà wiàna gà [pitanami, â gà] pwa na èpà. Wâdé na guwà pi-inapàpari tàwà, ba na guwà ipwapwicîri kàwà. Â ée mwa nama guwà wâdé còwâ wà Pwiduée. Ba dau pwa nii kâra é pwâra pwapwicîri kà pwi âboro na é *tàrù na ara Pwiduée.

^{17w}Guwà niimiri wà péroféta *Élia biu, âna é nye pwi âboro pwacèwii-jè. Â é dau pwapwicîri, ba na o cà-caa popaa. Â nye ticè popaa kaa, naa na âracié naja ma 6 parui! ^{18x}Â gée na càué, â é pwapwicîri còwâ, â nye cooboo kaa é popaa, â cipu còwâ utimuru.

[†]5:7 Grec: Wà pwi apwa napô, âna é tapacîri é pàiri napuu na dau wâdé, ba é pidàpwicâariè tiagoro na é tòpi é pâbéaa kâra popaa, bau é béarailu kâra popaa.

[¶]5:14 Upwaaé goro l'huile—Wà tèpa Juif, âna rà upwaa tàpé na rà maagé goro nûru élaio (olive) na rà pwapwicîri ba kàra.

^r5:8 Roma 13.11-12; 1 Pétérù 4.7 ^s5:11 Exode 34.6; Job 1.21-22, 2.10; Psaume 103.8 ^t5:12 Mataio 5.34-37 ^u5:14 Maréko 6.13

^v5:15 Maréko 16.18 ^w5:17 1 Rois 17.1, 18.1 ^x5:18 1 Rois 18.42-45

Pawâjuépiri cowa tēpa béewà

^{19-20 yz}Tēpa âji béeò, wiàna é gére
imwũru jii é âjupâra cè pwi jè a cèikî
béewà, â wâdé na guwà mudàra,
ma guwà pawâjuépirié me cowa

[dà wà Pwiduée]. Ba wiàna guwà
wàrapwiri, â guwà o upaé jii é pwâra
bà [dàra gòiri awé] â wà Pwiduée,
âna ée mwa pwanauri diri pâ èpà
kêe.

Pâbéaa kâra tii
kà

Pétérù

Bétapoo popai

Wailàapà na wii tii bèeni?

Wà Simona Pétérù, pwi *apostolo, ma pwi âboro imaina naa na wâra pwapwicîri. É pitu têe wà Silas (côo 5.12), ba pwiri é pwi a tâmogòori bwàti pwa tii naa na grec.

É wii wiidà?

Nabibiu kâra *naja 62 ma 64, na pàara na wà pwi ukai kà tèpa *Roma, wà Néron, âna é tapoo tubaèpà tà tèpa cèikî naa goo wà lésu. Munaa é wii géé Roma wà Pétérù (na ina goo wê pâ *Babulona' na 1 Pétérù 5.13).

É wii tâi?

Tà tèpa cèikî naa goo wà lésu Kérìso, na càra caa tèpa *Juif, â na rà wâro na province Asia kà tèpa Roma, wâna ére na ina goo pâ Turquie nabà. Â tii tà diri tèpa cèikî na tubaèpà tàra.

Cina é wii?

Wà tèpa cèikî, âna rà tâa na é tàb-wàti na pâ naja na wâru. Éco na pwa tèpa âboro na rà tapoo cicararà ma tubaèpà tàra. Â rà cètùu wà pwi ukai kà tèpa Roma, wà Néron, ba na é tubaèpà tàra mwara. É wii wà Pétérù, ba na é pagòo tèpa cèikî naa na pâ aré kàra.

Dà ère é tii bèeni?

Wàijè na jè cèikî naa goo wà lésu, âna jè pâ nau tèpa âboro na é Ba kà Pwiduée, géé goo pai pwa *ârapwaailò goo lésu Kérìso. Jèe *upwaaajè naa na nee Kérìso, â wâdé na jè wârori é wâro na pwicîri na diri pâ tòotù. Wiàna tubaèpà tâjè, â wâdé na jè niimiri pâ wà Kérìso, âna dau tubaèpà têe, â wâdé na jè pidàpwicâarijè naa na ip-wàdé, pwacèwiie. Ba o tâa tâjè pâ *aupwényunyuâari na wânidò *nap-wéretòotù na o tâa dàra gòiri awé (1.3-4, 5.12).

Pai pitàgoo tii 1 Pétérù

Ipwabwàcu (1.1-2)

É pa-udòjè Pwiduée â é pwényunyuâarijè (1.3-12)

Wârori wâro na pwicîri (1.13-2.10)

Wâro kâjè naa jaa tàpé na càra caa tâmogòorie (2.11-25)

Popai tà du duadà (3.1-7)

Jè pidàpwicâarijè naa tubaèpà tâjè (3.8-4.19)

Popai tà tèpa pitûa kâra wâra pwapwicîri (5.1-4)

Bénabwé popai ma ipicijii (5.5-14)

Ipwabwàcu

1 Wâgo Pétérù na pwa tii. Go pwi *apostolo kà lésu *Kérìso, [ba é cùruo pâ, ba na go picémara é popai kêe]. Go cau wii tàwà, tèpa âboro kà Pwiduée na pa-ipiinariwà pitiri pâ na province—wâ Pont, ma Galatia, ma Cappadoce, ma Asia ma

Bithynie[§]. ²aWà Pwiduée Caa, âna é jée pitòrigariwà, ba wàèpwiri é au-niimiri kée gée na biu. Â é *Nyuâaê Pwicîri kée, âna é nama guwà pwi Ba kée na é pwicîri. Â wà [Pwina naîê] Iésu Kériso, âna é jée cèitiri é pâ èpà kàwà** goro pai joro wàra é domii kée. Â guwà jée tèpa âboro na guwà pitère dèe.

Wàdè naa tà tàwà é *pimeaari imudi ma pinaanapô, na pièdò ma wéna! Cidòri nyuâawà!

É pa-udòjè Pwiduée â ée mwa dau pwényunyuâarijè

³Pwamaina Pwiduée, pwi Caa kà Pwi Ukai kâjè, Iésu Kériso! Ba dau maina awé é pimeaari imudi kée ba kâjè. Â é naa tâjè é wâro na bwaa âmuê, gée goro é pai wâro cowa gée na aubà, kà Iésu Kériso. Â gée goo kaa pwiri, â tâa tâjè mwara é cèikî na tâbawêe, ⁴bnaa goo diri pâ *aupwényunyuâari na jè tapacîri. Â wàeni: O cau tâa tâjè tèpa naî Pwiduée é *aamwari na wânidò *napwéretòotù—pwi aamwari na dau wâdè awé, â na càcaa wai ma botère, ba é tâa dàra gòiri awé!

⁵cBa é pa-udòjè wà Pwiduée gée goro é cèikî kâjè [naa goo wà Kériso]. Â é gère wéaarijè goro é nii ma pàtamee, ba na jè o mwa bàra tòpi bamwara diri é aupwényunyuâari kée, na o âpàpaa na Tòotù pwicò^{††}.

⁶dGée goo diri pâ pwi bèepwiri, â wâdè na guwà ipwàdée na guwà tâa na pâ na jèpapara aré ma tòina. Ba nye wâdè na wàrapwiri na ji pàara bèeni dau ûgé, ⁷eBa na tacai é cèikî kàwà. Ba pwacèwii é mwani mii, na jè cîri naa goro ânye, ba na cèitiri é pwina tòri gée goo^{††}. Â é cèikî, âna dau âjimuru awé jii é mwani mii, na o tiàué na jè tòotù. Â wiàna é tà cimwù é cèikî kàwà [gée na càuru pâ tacai] â guwà o mwa tòpi é pinabawâdè ma ipwamaina ma pitòbuari, na é tòotù na ée mwa pi-paarié târa diri tèpa âboro wà Iésu Kériso.

⁸⁻⁹fCâguwà caa mu còo wà Iésu, éco na wânümawà gooé. Â bwaa câguwà pâ còoê, éco na guwà tàgère cèikî naa gooé. Â gée goo kaa pwiri, âna é pa-udòwà wà Pwiduée, [ma naa tàwà é *âji wâro].

[§]**1:1** Pont...Bithynie—Diri pâ province bèepwiri, âna tâa napô Turquie nabà.

^{**}**1:2** ³e phrase—Grec: Ê pai upwaawà goro é domii kà Iésu. Wà tèpa Juif, âna rà tètàmwara é paaci, â rà upwaa tèpa âboro goro é domii kée, ba na rà cèitiri èpà kàra. Nabàni, âna é pai bà kà Kériso, âna é pwi ârapwaailò na cèitiri èpà kâjè. Ucina mwara goro é auipwataâboro kâjè ma wà Pwiduée, ma câmu kée pâ, jè o mwa pitère dèe. (Còo Exode 24.5-6, ma Hébéru 9.18-21.)

^{††}**1:5** Tòotù pwicò—Bénabwé tòotù. Ê tòotù na ée mwa wâjué cowa wà Iésu Kériso, ba na é pwi apitûâ naa goro diri pâ muru naani gòropuu ma na wânidò napwéretòotù. Na pwi tòotù-bà, âna wà Pwiduée, âna ée mwa nama bwaa âmuê diri pâ muru.

^{††}**1:7** Pwacèwii mwara pai wâèuru é iri da naa goro ânye.

^a**1:2** Roma 8.29; 2 Tésalonika 2.13 ^b**1:4** Kolosé 1.12

^c**1:5** Ioane 10.28, 17.11 ^d**1:6** Jacques 1.2; 1 Pétérù 5.10

^e**1:7** Proverbes 17.3; Zakarie 13.9; Malachie 3.3; Jacques 1.3

^f**1:8-9** Ioane 20.29; 2 Korénito 5.7

Â o nye dau maina awé kaa é ip-wàdée kàwà, na pwacoé ma jè ina.

Inapàpari gée na biu pai pa-udòjè

¹⁰⁻¹¹ ^{gh}Wà tèpa *péroféta biu, âna rà mara pame é popai kà Pwiduée, na rà tura goo é âraimeai na jè o mwa tòpi—è pai udò kâjè [naa na âji wâro]. Ba é tâa goorà é Nyuâaé Pwicîri kà Kériso, â é nama rà inapàpari béaa é pai tâa na aré ma bà kà Kériso, bau é pai maina ma muugère kée gée na càué. [Êco na càra caa tâmogòori é pai ina wàra é popai na rà pame!] Â rà dau pinünüma naa goo, ma pimudàra ma rà tâmogòori pâ, o [wàilàapà, ma] wiidà, ma o wànau.

¹² Ba é ina tàra wà Pwiduée pâ, êdiri pâ muru na rà inapàpari naa na nee, âna o mwa coo [gée na càurà co] ba kâjè nabà. Â [wàé kaa pwiri é pwina tèepaa. Ba] tèpa âboro [na ia é cùrurà pâ wà Pwiduée] âna rà jèe picémara tàwà é Picémara Wâdé, naa na é pàtàmara é Nyuâaé Pwicîri, na é cùrué boome gée nap-wéretòotù. Â guwà còo, [nye muru na po dau pwényuâa] na rà niâ boo wà tèpa *angela, ba na rà còo [é pwina tèepaa].

Wârori wâro na pwicîri

¹³ Guwà pitaniimiri diri pâ aup-wényunyuâari bèepwiri, na o tà tàwà na tòotù na ée mwa pipaarié wà Iésu Kériso. Guwà nünümari bwàti, â guwà piaabòriwà, â guwà

tà tàcî, ba na guwà pwa é waké [kà Pwiduée]. ¹⁴ Guwà pitère dèe, ba guwà tèpa naîê. Â guwà cib-waa wâro wiâra pâ câbawâdé kàwà na èpà, pwacèwii pai pwa kàwà béaa, na bwaa câguwà caa pâji tâmogòori wà Kériso. ¹⁵ Guwà ipapwicîriwà, naa na pâ tûâ kàwà. Ba wà Pwiduée na é todàwà, âna é pwicîri. ¹⁶ Ba jèe nye wii naa na *Tii Pwicîri pâ: Guwà ipapwicîriwà, ba go pwicîri. Lévitique 19.2

Papwicîri Pwiduée

¹⁷ ^k[Wâdé na guwà pitaniimiri pâ] wà Pwiduée na guwà pwapwicîri tée, ma ina gooé pâ Caa, âna câé caa pwaké goro âboro. Â ée jèpa pitèijè jècaa goro é pwina jè pwa. Êkaa na guwà dau papwicîrié, na guwà bwaa wâro ni gòropuu.

¹⁸ Ba guwà tâmogòori bwàti pâ, [guwà tèpa âboro kée nabàni. Ba] é jèe wâriwà goro é wâri wèe na dau maina awé. É upawà jii é wâro kàwà béaa, na càcaa pâri ma é naa tàwà cè âji cidòri[¶]. Ba ia guwà tèpa *ênawéna kîri kâra diri pâ tûâ na èpà, na ia guwà popa jii tèpa jojoorowà.

Câé caa wâriwà wà Pwiduée goro mwani mii, é, mwani pwaa, é, goro cè pàra muru na o wai ma botére. ¹⁹ Bwa! É upawà goro é domii kà Kériso [na joro na ia é bà ba kàwà]—domii na po dau maina awé wâri wèe. Wà Kériso, âna ticé èpà gooé, pwacèwii é nari mutò na pwa ârap-

[¶]**1:18** Na càcaa pâri ma é naa tàwà cè âji cidòri—Grec: Na ticèmururu naa goo.

^g**1:10-11** Mataio 13.16-17

^h**1:10-11** Psaume 22 Ésaïe 53 Luka 24.26-27

ⁱ**1:14** Roma 12.2; Éfésò 2.3, 4.17-18 ^j**1:16** Lévitique 11.44-45; Mataio 5.48 ^k**1:17** Roma 2.11; Auinapàpari 2.23

^l**1:19** Apostolo 20.28; Hébéru 9.12-14

waailò gooé, na ticè tòri ma maagé gooé.

^{20m}Ba é jèe mara pitòrigarié wà Pwiduée, béaa kàra pai tòpò kée é gòropuu, [ba na ée mwa bà, ma tip-ijè jii é pâ èpà kàjè]. Â wà Kériso, âna é jèe nye tèepaa na pàara kàjè nabà—naa na pâ Bénabwé tòtù. Â guwà cò, é jèe pwa pwiri ba kàwà! ²¹ⁿNye gée gooé kaa, na guwà cèikî naa goo wà Pwiduée, na é jèe pawâroé còwà gée na aubà, ma naa tée é pai maina ma muugère. Wàépwi na guwà tâmogòori pâ, wà Pwiduée, âna ée mwa naa tàwà é pwina é jèe ina^{ss}. Â guwà tapacîri goro cèikî.

Pimeariwà

^{22o}Guwà jèe tòpi é [popai na] âjupâra, [é *Picémara Wâdé goo wà lésu Kériso] â guwà pitère dèe. Â jèe cèitiri é pâ èpà kàwà gée na é pwâranümawà. Â gée goo kaa pwiri, â jèe pâri ma guwà meaari tèpa cèikî béewà, gée na âji pwâranümawà. Êkaa na wâdé na guwà tà ciburà wàrapwiri, ²³ba jèe pitèpawà còwà, â é wâro na guwà jèe tòpi, âna é dau piwéna jii é pwina guwà tòpi jii du nyaa ma caa kàwà. Ba èp-wiri, âna muru na o wai ma botére*. Êco na é wâro na bwaa âmué na go ina, âna o tâa dâra gòiri awé, ba é me gée goo é Popai kà Pwiduée—pwi Popai na é *wâro dâra gòiri awé. ^{24p}Ba rà pwacèwii é murumwatò

diri pâ âboro.

Rà o mwari diri.

O tiàu pwényuâa kàra pwacèwii murubuké na é jèe moo ma tûuboo [ma wai ma botére].

²⁵Napwa naa goo

é popai kà Pwi Ukai,

âna o tâa awé!

É cimwü dâra gòiri! Ésaïe 40.6–8

Guwà cò, é popai bèepwiri, âna é Picémara Wâdé, na jèe picémara tàwà!

2^qWiàna wàrapwiri, â guwà cib-waa gòmapwa! Guwà tètâjii diri pâ tûa na èpà, pwacèwii é ipwa tûa, é piboo, ma é picocoo. ²Guwà jèe niimiri cai é ji nari èpo na bwaa tapoo pitèpaé. Nye caapwi co é muru na wâdé tée—é nûru di. Â wâdé na guwà wàrapwiri naa goo é popai [kà Pwiduée]. Guwà naa nümawà naa goo, â guwà dau iari. Ba wàépwi é utimuru [târa é pwâranümawà] na càcaa pinaanaimari ma cè jè muru. Â naa tàwà, ba na guwà o imaina too, â na o tâbawée é wâro na bwaa âmué naa goowà. ^{3r}Ba guwà jèe nari† gée goo é pai wâdé awé kà Pwi Ukai.

lésu âna é âji atü pàara wâ

⁴Guwà medari wà Pwi Ukai lésu, [â guwà tâa jaaé]. Ba wàé pwi pàara é wâro kàjè, ma pwi atü na é wâro! Rà tètâjiié wà tèpa âboro èpà, êco na é pitòrigarié wà Pwiduée, ba dau pwamuru naa gooé. ^{5s}Â wâguwà

^{ss}**1:21** 2e phrase—Espérance en Dieu.

***1:23** 1re & 2e phrases—Grec: Pitèpawà còwà, â càcaa gée goo é arapwüru na o wai ma botére; â nye gée goo é arapwüru na tâa awé.

†**2:3** Nari (é, namiri)—Goûter.

^m**1:20** Éfésò 1.4 ⁿ**1:21** Ioane 14.6; Roma 5.1–2

^o**1:22** Ioane 13.34; Roma 12.10 ^p**1:24** Ésaïe 40.6–8 ^q**2:1** Éfésò 4.22;

Jacques 1.21 ^r**2:3** Psaume 34.9 ^s**2:5** Éfésò 2.21–22; Auinapàpari 1.6

mwara, âna guwà pwacèwii pâ atü na wâro. Wâdé na guwà pipanuâwà [tà Pwiduée] ba na é tòpòwà, naa na wâ pwiçîri kêe na é gére bari. Jèpwi mwara, âna guwà pwacèwii tèpa pwa ârapwaailò, [ârapitòrigari kà Pwiduée, ba na guwà cau piênawéna kêe] naima. Â pârawà na guwà tòpò pâ âraimeai na o wâdé tée—âraimeai na me gée goo é wakè kâra Nyuââ Pwiçîri naa goowà. Â ée mwa tòpi wà Pwiduée, gée goo i pwi ia é pwa wà lésu Kériso[†]. ^{6†}Ba jèe wii naa na *Tii Pwiçîri [goo wà lésu] pâ: Gà tère ni, co Ba! Go pitòrigari pwi atü, atü na pwâra; na maina wâri wée pwi neaapiâ kôo. Go tòpòé naa *Siona, [gòrojaa kôo, napô pwiçîri kôo. É atü târa wâro!] Rà mwa piétò[¶] wà tèpa âboro na rà cèikî naa gooé. Ésaïe 28.16 ^{7u}Â guwà còo, dau âjimuru tâjè i pwi atü bèepwiri—[wà lésu Kériso] ba jè jèe cèikî naa gooé. Éco na [wàéni é popai goo] wà tàpé na tàutàra na rà cèikî naa gooé: I pwi atü na rà tètâjii wà tèpa ba wâ, âna nye wàé kaa pwiri, i âji êkêe! [Tàutàra goo pwi ò kâra wâao!] Psaume 118.22 ^{8v}Â jèpwi mwara:

[†]**2:5** Dernière phrase—**é**, Âraimeai na guwà tòpò, na é naigé mee wà lésu Kériso.

[¶]**2:6** Rà mwa piétò—**é**, O câgo caa panuârà. Grec: O càra caa kamu.

^t**2:6** Ésaïe 28.16; Éféso 2.20 ^u**2:7** Psaume 118.22

^v**2:8** Ésaïe 8.14-15 ^w**2:9** Exode 19.6 ^x**2:10** Osée 2.25

^y**2:11** Galatia 5.17,24 ^z**2:12** Mataio 5.16

O cigotù â tèpa cicarao; Rà tûuboo awé gée goo Atü kôo-bà! Ésaïe 8.14 Wàépwiri wà tàpé na càra caa cèikî naa gooé, [âna rà jèe tûu awé]. Ba wàépwiri é câbawâdé [kà Pwiduée] goo wà tàpé na càra caa pitère dàra é popai kêe.

Guwà pwi Ba kà Pwiduée

^{9w}Wâguwà, âna guwà pwi Ba na pwiçîri kà Pwiduée, Pwi Ukai. É jèe pitòrigariwà, ba na guwà pwi Mwaciri kêe; pacimawà, ba na guwà tèpa pwa ârapwaailò kêe; pa-udòwà, ba na guwà tèpa âboro kêe; todàwà gée na bàutê, naa na pwéela ma muugère kêe, ba na guwà in-apàpari é pâ muru na pwényuâa na é jèe pwa!

^{10x}Napwiri, âna câguwà caa tèpa âboro na jè mwaciri, â nabà, âna guwà jèe pwi Ba kà Pwiduée. Béaa, âna câguwà caa tòpi é pimeari kêe, â nabà, âna guwà jèe tòpi!

Wâro na pwamaina Pwiduée naa jaa tàpé na càra caa tâmogòorié

^{11y}Tèpa âji béeò wée, guwà tèpa pârame naani gòropuu, ba càcaa âji napô kàwà! Â go ina tàwà [gée na diri pwâranümoo] pâ, guwà cibwaa pâra wiâra é pâ câbawâdé kàwà na èpà. Ba pâ muru bèepwiri, âna rà pipaa dàra é pwâranümawà.

^{12z}Guwà ipwacôoco goro é pai wâro kàwà, naa nabibiu kà tàpé na

càra caa cèikî. Wà tàpéebà, âna rà o picocooriwà, â rà ina pâ, guwà tèpa âboro èpà, éco na rà o mwa còo diri pâ muru na wâdé na guwà pwa. Â rà o pwamaina Pwiduée, na Tòotù na ée mwa tèepaa me[§].

Pitère dà tèpa pitûâ kâra napô

^{13a}Guwà tèpa âboro kà Pwi Ukai [lésu Kériso]**. Êkaa na wâdé na guwà ipakîriwà na ara é pâ pitûâ kâra é napô, wiàna pwi ukai naa napô maina, ¹⁴é, wiàna tèpa pitûâ na é pacimarà. Ba pwa tàrù kàra, ma rà pwa wârimuru tà tàpé na rà pwa na èpà, ma câdiri tàpé na rà pwa na wâdé. ^{15b}Ba wàépwiri câbawâdé kà Pwiduée. Â wâdé tée na guwà wârori é wâro na wâdé, ba na guwà târi é pwâ tàpé na rà picocooriwà imudi^{††}.

¹⁶Âjupâra pâ, [é jée tipiwà wà Pwi Ukai, â] pwa tàrù kàwà târa pwa diri pâ muru. Éco na guwà cibwaa popa é tàrù kàwà bèepwiri, ba na guwà pwa na èpà! Bwa! Pwi tàrù, ba na guwà piênawéna kà Pwiduée [naa na diri pâ muru]. ^{17c}Êkaa na guwà tòimiri pâ âboro diri; â guwà ipakîriwà na ara pwi ukai naa napô; â guwà meaari tèpa cèikî béewà; â guwà dau papwicîri wà Pwiduée.

Ipakîrijè pwacèwii Kériso

^{18d}Wiàna gà pwi *ênawéna kîri kà pwi jè âboro, â wâdé na gà ipakîrigà, â gà dau tòimirié. Â ipaiwà é càragà, wiàna é pwi âboro na é tàrù ma moo, é, wiàna é pwi âboro èpà ma pwi a putàmu. ¹⁹Ba pwiri nye ticè majoro é pai tubaèpà tàgà kée. Â wiàna wàrapwiri, â o cidòri nyuâagà^{‡‡}, wiàna gà pidàp-wicâarigà, naa na pâ aré na wàrapwiri, gée goro pai pitère dàra'gà wà Pwiduée. ^{20e}Éco na, wiàna gà tâa na aré, gée goro pai pwa'gà é pwina èpà, â nye ticè cidòri'gà!

Dau wâdé tà Pwiduée, wiàna gà pidàp-wicâarigà naa na pâ aré, gée goro pai pwa'gà é pwina tàrù. ^{21f}Ba êkaa pwiri na é todàjè naa goo. Ba gà còo, é jée maagé còo wà Kériso ba kâjè, â é jée naa tâjè é câmu, â wâdé na jè pâra wii naigé kée, ma ipwacèwiié. ^{22g}Ba wà Kériso, âna: Nye ticè èpà na é pwa, ma ticè na pwâ na é ina. Ésaïe 53.9 ^{23h}Rà nye tànyirié, â câé caa tòpi. Rà tubaèpà tée, â câé kànarirà. É ipanuâê tà Pwiduée, na tàrù pai pitèi kée.

[§]**2:12** Na Tòotù na ée mwa tèepaa me—Pwiri pwi tòotù na ée mwa pitèi é gòropuu wà Pwiduée, é, pwiri pwi tòotù na é cèikî naa gooé wà pwi jè âboro, â é tòpi é âji wâro. E, pwiri mwara é tòotù na é tâa na aré na, wà pwi jè âboro.

^{**}**2:13** Guwà tèpa âboro kà Pwi Ukai lésu Kériso—Grec: Gée goo wà Pwi Ukai.

^{††}**2:15** Na rà picocooriwà imudi—Grec: Na ticè nūmarà.

^{‡‡}**2:19** Cidòri nyuâagà—é, Muru na wâdé, é, Ée mwa pwényunyuâariwà wà Pwiduée.

^a**2:13** Tito 3.1 ^b**2:15** 1 Pétérù 3.16 ^c**2:17** Roma 12.10 ^d**2:18** Éfésò 6.5 ^e**2:20** 1 Pétérù 3.14,17 ^f**2:21** Mataio 16.24; loane 13.15

^g**2:22** Ésaïe 53.9 ^h**2:23** Ésaïe 53.7; 1 Pétérù 3.9

²⁴É popa èpà kâjè,
 naa na naiié.
 É kakeri diri
 naa goro satauro.
 É tapàgà pitûâ kàrà^{¶¶}.
 É tipijè jii é tojii.
 [É naa tâjè tàrù]
 ba na jè wâro,
 ma jè pâra ba tàrù!
 É nama jè wâdé còwâ;
 goro aurumuru kée.
 Â tiàù maagé kâjè!
²⁵Jè tèpa mutò kée.
 Jè jèè imwüru;
 â é popajè còwâ.
 É wéaarijè diri
 dàra gòiri awé!

Popai tà du duadà

Pa ilàri

3¹⁻² ^kNapwa naa goowà co ipâê,
 âna guwà ipakîriwà naa goo
 tèpa éawà. Â ipaiwà wiàna pwi
 éagà, âna câé caa pwi a cèikî.
 Ba wiàna gà wàrapwiri, â jèè câgà
 caa ina tée cè popai, ba é jèè po
 cèikî gée goo é tûâ'gà. ³^lGà cibwaa
 coona ârabwée na po dau maina
 wâri wée, â gà cibwaa po dau tòpò
 pâ mwani mii ma perle, ba na gà pi-
 paarigà. Ba é pai pwa ârabwée'gà,
 ma pai pwa wée pûrugà, ma pai
 tòpò mwani mii, âna muru naa naiiri
 âboro co, â càcaa âjimuru^{§§}.

⁴Ba é âji pwényuâa'gà, âna é moo
 ma pitòimiri ma pinaanapô na tâa
 na pwâranümagà. Wàèpwiri ârab-
 wée na o càcaa wai; pwi aamwari
 na dau wâdé tà Pwiduée. ⁵Ba rà

wàrapwiri pa ilàri, na rà cèikî naa
 goo wà Pwiduée naa pàara biu, â rà
 piaabòrirà. Ba rà ipakîrirà naa goo
 tèpa éarà, ⁶^{mp}wacèwii wà Sara, na
 é pitère dà wà *Abéraama, â é ina
 gooé pâ 'pwi ukai'. Â gà o tò èpo
 kée, wiàna gà pwa é pwina wâdé,
 â gà cibwaa nama wâgotàgà [na gà
 ipakîrigà na ara pwi éagà].

Tèpa paaò

⁷ⁿIpaiwà naa goowà, wâguwà
 tèpa paaò. Wiàna gà piéa, â wâdé
 na gà wéaari tò wâdàgà, â gà moo
 naa gooé, ba pwa nii'gà jiié. Â
 gà dau papwicîrié mwara, ba wà
 Pwiduée, âna é jèè naa tée é *âji
 wâro, pwacèwii na é jèè naa tâgà.
 Ba wiàna gà wàrapwiri, â ée tère é
 pwâra pwapwicîri'gà wà Pwiduée.

Jè pidàpwicâarijè na tubaèpà tâjè

⁸Wâdé na caapwi pwâranüma^{wà},
 [wâguwà diri tèpa cèikî naa goo
 lésu]. Guwà dau pimeaariwà jè-
 caa gée na pwâranüma na moo,
 â guwà dau pitu tàwà, ba guwà
 tèpa aéjii naa na nee Kériso. Â
 guwà jèpa ipakîriwà. ⁹Wiàna rà pwa
 tàwà é pwina èpà wà pàra tàpé,
 â guwà cibwaa pawâjuépiri tàra
 còwâ. Â wiàna rà tànyiriwà, â guwà
 *pwényunyuâarirà, ba é jèè todàwà
 wà Pwiduée, ba na guwà wàrap-
 wiri. Ba wiàna guwà pwa, â ée mwa
 dau pwényunyuâariwà. ¹⁰^oBa jèè
 wii naa na *Tii Pwicîri pâ:
 Cidòri nyuâagà

^{¶¶}**2:24** É tapàgà pitûâ kàrà... Grec: Jè bà naa goo pâ èpà kâjè.

^{§§}**3:3** Muru naa naiiri âboro co, â càcaa âjimuru—Grec: Muru na wâgòroigé.

ⁱ**2:24** Ésaïe 53.5–6; Roma 6.11 ^j**2:25** Ézékiel 34.5–6; Mataio 9.36; Ioane 10.14; Hébéru 13.20–21 ^k**3:1-2** Éféso 5.22 ^l**3:3** 1 Timotéo 2.9

^m**3:6** Genèse 18.12 ⁿ**3:7** Éféso 5.25 ^o**3:10** Psaume 34.13–17

wiàna gà naaco èpà*.

Gà mwa ipwàdéé

wiàna [gà pwa na *tàrù].

Gà naaco picocoo:

Gà tètâjii pwina pwà!

¹¹ Gà coo jii tûâ na èpà!

Gà pâra na âjupâra:

Gà mudàra pinaanapô;

gà pa pâdari pâra tàpé.

¹² É wéaari tàpé na rà tàrù,

wà Pwi Ukai Pwiduée.

É têterà na rà to.

É pipaa dà tàpé na rà èpà! Psaume

34.13-17

Cidòri nyuâajè na jè tâa na aré

¹³ Wiàna gà pwa na wâdé, â pwâco tàpé na rà o tubaèpà tâgà.

¹⁴ PÊco na, wiàna gà tâa na aré, gée goo pâ tûâ'gà na tàrù, â o cidòri nyuâagà! Êkaa na:

Gà cibwaa nama wâgotâgà,

goro pai pwa tâgà na èpà

na me gée goro âboro.

Gà cibwaa pidumapié! Ésaïe 8.12

¹⁵ Bwa, gà papwicîri Kériso naa na pwâranûmagà. Â gà tà ciburà wéaa, ba na o pwa cè pai tòpi'gà tà tèpa âboro, na rà tawèerigà goo è cèikî'gà. ¹⁶ Â wâdé na gà tòpi

tàra goro ipapwicîri ma moo. [Gà ip-wacôoco è càragà, ba] na o câé caa pitòtigà è *pwâratùra-nigée-googà.

Â o wâdé è wâro'gà gée goo na gà pwi âboro kà Kériso. Â wà tàpé

na rà pinabaèpàgà, âna rà o dau kamu, gée goo na è pâ tûâ'gà, âna po cau wâdé diri [naa na diri pâ ére]. ¹⁷ Wiàna gà tâa na aré, â dau wâdé wiàna nye gée goo è càragà na wâdé, wiàra è câbawâdé kà Pwiduée. Â càcaa wâdé wiàna gée goo pâ tûâ'gà na èpà!

É tâa na aré Kériso â é jèe piétò!

¹⁸ É wacaapwi bà

wà Iésu Kériso,

bépwanauri èpà.

É maagé côo,

wà Pwina é tàrù;

[É maagé bà]

ba kâjè tèpa âboro,

na câjè caa tàrù.

É popajè pâ,

dari wà Pwiduée.

Jèe tètâmwereé

na naiiri âboro,

[naani gòropuu].

Pawâroé côwâ,

naa na naiiri âboro

na bwaa âmué

na o câé mwa caa bà†!

¹⁹ [Gée na càùru pai bà kêe] â é pâra wà Kériso, ba na é pwa pupûra tà tàpé† na rà bà na rà pwa karapuu [naa na autâa kà tèpa bà]. ²⁰ Wà

tàpéebà, âna jèe càra caa pitère dà wà Pwiduée napwiri, na pàara kà Noa, na é iti i wànga kêe. É dau pidàpwicâarié wà Pwiduée naa

***3:10** Cidòri nyuâagà wiàna gà naaco èpà—Grec: Wiàna nûmagà na o wâdé è wâro'gà, â wâdé na...

†**3:18** Dernière phrase—é, Pawâroé côwâ gée goro è Nyuâaê Pwicîri. Grec: Pawâroé côwâ naa na nyuâa.

‡**3:19** Tàpé—Munaa tèpa âboro èpà gée na pàara biu na ia rà bà, â wà Kériso, âna é inapàpari è Picémara Wâdé tàra. É, pwiri tèpa duée—tèpa angela na ia rà cìcara wà Pwiduée. (Còo Genèse 6.1-4.) Â wà Kériso, âna é pâra nau tèirà, ba na rà pwa wârimuru dàra gòiri.

‡**3:14** Ésaïe 8.12-13; Mataio 5.10; 1 Pétérù 2.20, 4.14

‡**3:16** 1 Pétérù 2.12 †**3:20** Genèse 6-7

goorà [éco na càra caa biirà dèe]. Â nye 8 âboro co na uparà jii i jèpé gòro wànga.

²¹Ê jawé bèepwiri, âna ucina goro é *piupwaa kâjè nabàni, na é pinaigé mara é pai upajè. Na *upwaaajè, â càcaa ba na jè nuwa tâjii é tòri kâra é naiiri âboro! Nye câmu kâra pai nuwa tâjii é pâ èpà gée na pwâranûmajè. Câmu mwara kâra *aupwataâboro na jè pwa tà Pwiduée [pâ, na jè o tèpa âboro kèe][¶]. É upajè wà Pwiduée, gée goo pai [bà ma] wâro còwâ kà Kériso gée na aubà. ²²Â é jèe too naa *napwéretòtù, â é tâa gòro étò kà Pwiduée [ba na o pwamainaê]. Â pwa tàrù kèe ma pàtamee, naa goo diri pâ *angela, ma pâ duée, ma pâ pitûa ma pâ pàtâma.

Wârori wâro na wâdé tà Pwiduée

4 ⁵Wà Kériso, âna é maagé còo naa na naiiri âboro, â wâdé na guwà ipwabwàtiwà, ba na guwà ipwacèwiié. Ba [pwacèwii na jè mu ina pâ]: «Wà pwi a cèikî na é dau maagé còo naa na naîri âboro, âna wàé kaa pwi âboro na é naaco é èpà[§].» Â guwà popa é auniimiri kà Kériso, ba na neemuru paa kàwà, [tàra ma pagòowà na guwà maagé còo].

²Tapoo nabàni, âna wâdé na guwà cibwaa pâra wiâra còwâ é câbawâdé kàwà na èpà. Guwà pâra wiâra co é câbawâdé kà Pwiduée, na guwà bwaa tâa ni gòropuu. ³^tBa po dau gòri é pàara na guwà wâro imudi pwacèwii tèpa béewà na càra caa tâmogòori Pwiduée. Na pwi pàara bèepwiri, âna guwà pâra wiâra pâ auniimiri kàwà na èpà; â guwà ciburà pi-ija ma piwâdo imudi, ma ipuu imudi. Â jèpwi mwara, âna guwà tèpa pwamaina pâ duée—muru na po dau miiri tà Pwiduée.

[Éco na jèe nabwé diri pwiri!] ⁴Â wà tèpa béewà béaa, âna rà pò goowà nabà. Â rà pinabaèpàwà, ba jèe câguwà caa tâa jaarà, na rà pwa na èpà ma wâro imudi. ⁵^uÊco na rà o mwa coo ara wà Pwiduée, wà Pwina é pitèi tàpé na rà wâro ma tàpé na rà bà. [Â rà o tòpi tée na é pitèirà goro é jèpa tûa kàra.]

⁶Êkaa pwiri é majoroé ma jèe picémara é *Picémara Wâdé tà tèpa âboro diri, tiagoro mwara tàpé na ia rà jèe bà^{**}. Wà tàpéebà, âna rà jèe bà^{††} naa na naiiri âboro, ba wàép-wiri é wârimuru na jè cau tòpi, wàijè diri tèpa âboro. Éco na wâdé [tà Pwiduée] wiàna tâa tàra é *âji wâro, goro é Nyuâaê Pwicîri.

[¶]**3:21** Nye câmu kâra pai nuwa... **é**, Nye câmu kâra pai to kâjè dà wà Pwiduée, ba na é nuwa tâjii é pâ èpà gée na pwâranûmajè.

[§]**4:1** Wà pwi acèikî na é dau maagé còo... Munaa pai ina wèe pâ: Wà pwi acèikî na é piupwaa, ba na é paari pâ ée mwa naaco é èpà.

^{**}**4:6** Tàpé na ia rà jèe bà—Pwiri tèpa âboro na rà bà béaa kâra pai tèepaa kà Iésu Kériso. Â wà Iésu na é picémara tàra na âracié tòtù kèe nanaara napuu. (Còo du nee tii 19 ma 20.) Éco na wâru mwara pâ auniimiri goro pai ina wàra pâ popai-bà.

^{††}**4:6** Âna rà jèe bà—Grec: Âna jèe pitèirà.

Guwà pitòdimiriwà

⁷vJèe wâmwünyabwe ê pwâadàra diri pâ muru. Êkaa na guwà tà pi-aabòriwà, ma tà tàcî, ba na guwà pwapwicîri. ⁸wÂ wàéni ê pwina dau âjimuru: Guwà pimeariwà taaci, gée na âji pwâranûmawà. Ba «Wà tàpé na rà pimeari, âna wâru pâ èpà na rà pwanauri[†].»

⁹xÂ guwà tòpi tèpa [cèikî béewà] naa na pwârawà kàwà, gée na âji pwâranûma, â guwà cibwaa nye tà kûu. ¹⁰y[Wà Pwiduée, âna é] jèe jèpa naa tàwà jècaa ê jèpa âraimeai, ba na guwà piênawéna kà wà tèpa béewà. Êkaa na guwà wakèri bwàti ê uràpâra kàwà, ba na guwà pame tàra ê aupwényun-yuâari kà Pwiduée.

¹¹Wiàna é naa tâgà, ba na gà pwi a pwa pupûra, â wâdé na gà pwa, ba na gà pame ê popai kée. Wiàna é todàgà, ba na gà pwi a pitu tà pàra tàpé, â gà pwa goro ê nii ma pàtâma Pwiduée.

Na diri pâ muru na gà pwa, âna gà wàrapwiri, ba na o ipwamaina Pwiduée, naa na nee Iésu Kériso. Wâdé na tâa jaa Pwiduée[¶] ê pai maina ma muugère dâra gòiri awé! Amen!

Aré me gée goo pai pâra wiâ Iésu

¹²Tèpa âji béed wée, jèe tèepaa mariwà ê tacai, pwacèwii ê ânye na dau tòjè. Â guwà cibwaa pò goo, pwacèwii na muru na ité. ¹³zBwa, wâdé na guwà ipwàdéee goo, ba

guwà tèpa bée Kériso, [pwi *Mesia, pwi ênawéna kà Pwiduée] naa na pâ maagé côo kée. Â o dau maina awé ê ipwàdéee kàwà, na tòotù na o paari ê pai maina ma muugère kée. ¹⁴aBa wiàna pinabaèpàwà, gée goro na guwà tèpa âboro kée, â cidòri nyuâawà! Ba é tâa goowà ê Nyuâaê Pwicîri kà Pwiduée, Pwi Nyuâaê na é maina ma muugère!

¹⁵[Câgo caa ina é aré na é me gée goro pai pwa'gà ê pwina èpà!] Wiàna gà gée naa na wâro kà pàra tàpé, é, wiàna gà mura, é wiàna gà pwi a-ipòtâmwara, â gà mwa maagé côo goo! Guwà cibwaa wàrapwiri!

¹⁶Êco na, wiàna gà maagé côo, gée goro na gà pwi a cèikî naa goo wà Kériso, â gà cibwaa kamu goo. Bwa, gà ipwamaina Pwiduée, ma pwaolé tée, ba gà pwi âboro kà Kériso.

¹⁷Wà Pwiduée, âna ée mwa pitèi tèpa âboro. Â ée mwa tapoo, naa na wâao kée. Â wiàna o pitèijè, wàijè tèpa naîè, o dà cè wârimuru kà tàpé na rà tètâjii ê Picémara Wâdé kà Pwiduée? ¹⁸bBa jè pûra naa na *Tii Pwicîri pâ:

Pwacoé pai upa
wà pwina é *tàrù.

Ée mwa wànau
wà pwi âboro èpà,

na é naa càùé,
naa goo wà Pwiduée? Proverbes

11.31

¹⁹Wàèpwiri, [co tèpa béed, â go tubanabwé goro ê auina bèeni]:

[†]4:8 Wà tàpé na rà pimeari... é, Wà Pwiduée, âna é pwanauri pâ èpà kà tàpé na rà meaari pàra tàpé.

[¶]4:11 Pwiduée—é, Iésu Kériso.

^v4:7 Roma 13.11–12 ^w4:8 Proverbes 10.12; 1 Pétérù 1.22

^x4:9 Hébéru 13.2 ^y4:10 Roma 12.6–8 ^z4:13 Apostolo 5.41; Jacques 1.2; 1 Pétérù 1.6–7 ^a4:14 1 Pétérù 2.20 ^b4:18 Proverbes 11.31

Wiàna gà maagé còo wiàra ê câbawâdé kà Pwiduée, â wâdé na gà tà cimwü goro pwa ê pwina wâdé. Â gà ipanuâgà tée, ba wâé pwi a tòpògà. Ba é tâa na pai tâa kée, â o câé mwa caa panuâgà.

Popai tà tèpa pitûâ kâra wâra pwapwicîri

5 Go pwa pupûra tàwà ni, wâguwà tèpa pitûâ kâra wâra pwapwicîri. Ba wâgo mwara pwi jè ijiao pwacèwiiwà, na go inapàpari ê pai maagé còo [ma pai bà] kà Kériso. Â o tâa tâjè ma wâguwà ê câmajè. Ba jè o mwa tâa na pai maina ma muugère kée, na tòotù na ée mwa paarié [wà Pwiduée].

Â go ilari jiiwà, pâ, ^{2c}guwà tòimiri tèpa âboro na é naa tàwà wà Pwiduée. Ba rà tèpa mutò kée, â [é nama guwà tèpa wéaarirà. Â pârawà ma] guwà naa èrà ma tòimiriwà. Êkaa na guwà wàrapwiri gée na âji pwâranûma, â càcaa pwacèwii tàpé na mwa po tacoo goorà, ba na rà pwa. Guwà pwa, gée goo é pimeaari kàwà, â guwà cibwaa bu mwani goo. ^{3d}Guwà cibwaa naa naèà tà tèpa âboro kàwà. Â guwà paari tàra co é pâ càrawà na wâdé. Â rà o pâra wiâwà ma ipwacèwiiwà. ⁴Ba wiàna guwà wàrapwiri, â o tâa tàwà é bwe korona—[ê câmawà na dau pwényuâa]—na tòotù na ée mwa wâjué còwà wà [lésu] Pwi Ukai kà tèpa wéaari mutò. Ê câmawà bèepwiri, âna é [pai tâa

kàwà jaaé, naa na] pai maina ma muugère kée, na o tâa dàra gòiri awé.

Bénabwé popai

^{5e}Wàeni popai kôo tàwà diri^{ss}: Guwà ipakîriwà na ara tèpa pitûâ [naa na cèikî]. Â guwà cau piè-nawéna kàwà jècaa naa na ipakîri. Ba jèe wii naa na *Tii Pwicîri pâ:

Pwiduée, âna é cicara

tèpa ipwamainarà.

É naa pimeaari

tà tèpa ipakîrirà. Proverbs 3.34

^{6f}Êkaa na guwà ipakîriwà, na aranara é pàtâma Pwiduée na dau maina awé. Â ée mwa ipwamainawà na tòotù na é pitòrigari. ^{7g}Â guwà panuâ tée diri é pâ tòina kàwà, ba é tòimiriwà.

^{8h}Guwà tà tàcî, â guwà tà pitòimiriwà. Ba wà pwi a pièpàriwà, wà *Caatana, âna é nye tàgére biié goowà, pwacèwii é liô* na é imudàra cè âboro cèna é utié.

⁹ⁱGuwà cicaraé, â guwà tà cimwü naa na cèikî kàwà! Â [guwà cibwaa niimiri pâ] guwà maagé còo [acari]. Ba rà wàrapwiri wà diri tèpa cèikî béewà, pitiri naa gòropuu. ^{10j}[Â guwà maagé còo naa na ji pàara na càcaa gòiri.]

Êco na wà Pwiduée, âna é jèe todàwà, goo wà lésu Kériso, ba na guwà mwa tâa ma wàilu, naa na pai maina ma muugère kàru, dàra gòiri awé. É wàrapwiri gée goo é *pimeaari imudi kée ba kàwà. Â

^{ss}**5:5** Tàwà diri—é, Diri tàpé na càra caa tèpa pitûâ. Grec: Tàwà na guwà bwaa dopwa.

***5:8** Liô—Grec: Liô (lion) na é kûu.

^c**5:2** Ioane 21.15-17; Apostolo 20.28 ^d**5:3** 2 Korénito 1.24; Filipi 3.17; Tito 2.7 ^e**5:5** Éfésò 5.21; Jacques 4.6

^f**5:6** Mataio 23.12; Luka 14.11; Jacques 4.10 ^g**5:7** Mataio 6.25-30

^h**5:8** 1 Tésalonika 5.6 ⁱ**5:9** Éfésò 6.11-13; Jacques 4.7

gée na càuru ji pàara na ûgé na guwà maagé côo na, â ée mwa nama guwà wâdé côwâ. Â ée mwa pagòowà, ma nama guwà cimwü, ma pacimawà dâra gòiri.

¹¹ Ba tâa jaaé ê pàtamee na ticè pwâadèrèè, dâra gòiri awé! Wâdé na wâra! Amen!

Ipicijii

¹² Go jèe wii tàwà ê ji nari tii bèeni, ba na go pagòowà, ma tani-imirì tàwà pâ, tâa jaawà ê pimeaari imudi kà Pwiduée. Wâdé na guwà tà cimwü na! É tâa jaao wà Silas, â é pitu tôo na go wii ê tii bèeni. É pwi âji béeò na é *tàrù, â go dau cèikî naa gooé.

¹³ ^kRà naa bwàcu kàwà tèpa cèikî béewà géeni na ville ‘*Babulona’[†]. Ba wà Pwiduée, âna é todàra, ba na tèpa âboro kée, pwacèwiiwà.

Â é naa bwàcu kàwà mwara wà Maréko, pwina naîô naa na nee Kériso.

¹⁴ Wâdé na guwà pipwabwàcu tàwà naa na pimeaari, naa na nee Kériso.

Wâdé na cau tâa jaawà ê pinaanapô, wâguwà tèpa âboro kà Kériso!

Cidòri nyuâawà!

[†]**5:13** ‘Babulona’—É wii tii gée na ville Roma wà Pétérù, êco na pwiri nūmee na é naapwàniri jii wà tàpé na rà pièpàri tèpa cèikî. Babulona, âna câmu kà tàpé na rà pipaa dâra pwi Ba kà Pwiduée. (Còo Auinapàpàri 14.8 ma 18.10,21.)

^j**5:12** Apostolo 12.2,25, 13.13, 15.22,37-40 ^k**5:13** 2 Timotéo 4.11

Béârailu kêra tii
kà

Pétérù

Bétapoo popai

Wàilàapà na wii tii bèeni?

Wà Simona Pétérù, pwi jè a *câmu
kà lésu Kérìso, pwi âboro imaina naa
na wâra pwawicîri.

É wii wiidà?

Nabibiu kêra *naja 65 ma 67. É wii
wà Pétérù gée *Roma, càcaa gòiri
béaa kêra é pai bà kée naa goro *sa-
tauro, pwacèwii wà lésu.

É wii tâi?

Tà diri tèpa cèikî naa goo wà lésu
Kérìso.

Cina é wii?

Na pàara na é wii, âna wâru tèpa
pwa pupûra na tèpa pwâ na rà pa-
imwûru tèpa cèikî jii é popai na
âjupâra goo wà lésu. Â é wii wà
Pétérù, ba na é pa-icôo wà tèpa
cèikî, ba na rà cibwaa pâra wiârà.
Â é wii mwara, ba na é picijiirà, ba
é tâmogòori pâ ée jèe tàpo bà.

Dà ère é tii bèeni?

Wà Pétérù, âna é pagòojè, ba na jè
ciburà pâra wiâ lésu, ba na o ciburà
pimaina pâ é *pimeaaari imudi naa
goojè, ma pai tâmogòorié kêjè. Ée

nye wâjué còwâ wà Pwi Ukai lésu
Kérìso, â na jè cibwaa ipacè naa
goo wà tàpé na rà ina pâ, o càcaa
wàrapwiri. O maina é wârimuru kà
tèpa pwa pupûra na rà tèpa pwâ.
Wâru pâ popai, na ipaiwâ bau é pâ
popai na é Tii kà Jude.

Pai pitàgoo tii 2 Pétérù

Ipwabwàcu (1.1-2)

Wârori wâro na wâdé tà Pwiduée
(1.3-21)

Tèpa pwa pupûra na rà tèpa pwâ
(2.1-22)

Ée mwa nye tèepaa còwâ Pwi Ukai
(3.1-13)

Bénabwé popai ma ipicijii (3.14-
18)

Ipwabwàcu

1 Wâgo Simona Pétérù [na pwa
tii]. Go pwi ênawéna kà lésu
*Kérìso, ma pwi apostolo kée [ba é
cûruo pâ, ba na go picémara é popai
kée]. Go cau wii tàwà, wâguwà na
caapwi cèikî kêjè ma wâguwà. É
cèikî kêjè bèepwiri, âna muru na
dau pwényuâa, ba jè jèe tòpi gée
goo wà lésu Kérìso, na é Pwiduée
kêjè ma *pwi a pa-udòjè. Dau *tàrù
diri pai pwa kée, â câé caa pwaké
goojè, ûna é cau naa tâjè diri é cèikî
bèepwiri[‡].

²Wâdé na ru *pwényunyuâariwà
wà Pwiduée kêjè ma wà Pwi Ukai
kêjè lésu Kérìso[¶]. Wâdé na o ciburà
pimaina pâ é pai tâmogòoriru kàwà,
ba na o pimaina pâ naa goowà
é pimeaaari imudi, ma pinaanapô
kàru!

[‡]**1:1** Dernière phrase—**é**, Wàé na é nama jè tàrù na ara Pwiduée. Grec:
Gée goro pai tàrù kée.

[¶]**1:2** 1re phrase—**é**, Wà lésu Kérìso na é Pwiduée ma Pwi Ukai kêjè.

Wârori wâro na wâdé tà Pwiduée

³ É todàjè wà Pwiduée, ba na jè tâa na é pai maina ma muugère kêe! Â gée goo pai tâmogòorié kâjè, â pâri ma jè wârori é wâro na pwicîri ma wâdé tée. Â wà Pwi Ukai[§], âna é naa tâjè diri é pwina âjimuru, ba na wàrapwiri é pai wâro kâjè, goro é pàtâma Pwiduée. ⁴ Gée goo diri pwiri, â é naa tâjè wà Pwiduée i pwi ia é mara ina béaa—diri pâ *aupwényunyuâari na dau pwényuâa ma dau maina awé! Guwà cipa bwàti, ba na o tipiwà jii é pâ câbawâdé na èpà, na tubaèpà tà tèpa âboro gòropuu! Â o caapwi é pwâranümawà ma wà Pwiduée, â guwà o pwacèwiié.

⁵ Â guwà ipwadàrapwa, ba na é cèikî kàwà, âna ée tòpò naa goowà é pâ pwêe bèeni: Guwà wârori é wâro na wâdé ma târù;

Guwà tâmogòori Pwiduée, â o pi-maina too é pai tâmogòorié kàwà;

⁶ Guwà piaabòriwà;

Guwà pidàpwicâariwà;

Guwà papwicîri wà Pwiduée, ma pitère dèe;

⁷ Guwà dau meaari tèpa cèikî béewà;

Guwà meaari diri tèpa âboro.

Nama pimaina too pwina wâdé

⁸ Wiàna guwà nama rà pimaina too, pâ muru wâdé bèepwiri, naa goowà, â o pwa é pwâra wakè na wâdé na me gée na wâro kàwà.

Â, na wàrapwiri, â guwà paari pâ guwà tâmogòori^{**} wà Pwi Ukai kâjè lésu Kériso. ⁹ Éco na wà tàpé na tiàu goorà pâ pwêe bèepwiri, âna rà pwacèwii tèpa bwi. Ba càra caa còina i pwi ia rà tòpi [na ia *upwaarà]—ê pai cèitiri diri pâ èpà kàra.

¹⁰ Wà Pwiduée, âna é pitòri-gariwà, co tèpa béeò, â é todàwà, ba na guwà tèpa âboro kêe. Â wâdé na guwà dau gòò goro wârori é wâro ma *paâjupâra pâ, guwà tèpa âboro kêe. Ba wiàna wàrapwiri, â o càcaa cigòtù âwà, â o câguwà caa tâu. ¹¹ Â ée mwa bàrà tòpiwà naa na ipwàdée, naa na Mwaciri kà [Pwina naîê] lésu Kériso, Pwi Ukai kâjè ma *pwi a pa-udòjè—naa na Mwaciri na ticé pwâadèrèe.

O càcaa gòiri â ée bà Pétérù

¹² Guwà jèe nye tâmogòori bwàti diri pâ muru bèepwiri na go ina ni, â guwà jèe nye tà cimwû naa pai wâro kàwà wiàra é âjupâra. Éco na câgo caa piwà na go taniimiri tàwà mwara. ¹³ Â go niimiri pâ, go o nye tà ciburà wàrapwiri, na go bwaa tâa ni gòropuu. ¹⁴ mBa é jèe paari tòò wà Pwi Ukai lésu Kériso, pâ, o càcaa gòiri, â go jèe pâra jiiwà géeni. ¹⁵ Â, na go wakè ba gòò ni, ba na guwà o ciburà tà niimiri diri é pwina go ina tàwà ni, gée na càuru pai pâra kôo.

Bà piwiâ tàwà pwina bà còo

¹⁶ n[Wàibà ma wà tèpa apostolo béeò, âna] bà jèe inapàpari tàwà é pàtâma wà Pwi Ukai lésu Kériso,

[§]1:3 Pwi Ukai—Munaa lésu, é, pwiri Pwiduée.

^{**}1:8 Â guwà paari pâ guwà tâmogòori—é, Â o pimaina too é pai tâmogòori kàwà.

^l1:6 Galatia 5.22-23 ^m1:14 Ioane 21.18-19; 2 Korénito 5.1

ⁿ1:16 Mataio 17.1-5

ma cè pai o mwa wâjué me còwâ kée. Â càcaa cè jè jèmaa kà tèpa âboro, â càcaa jèkutâ, na me gée goo é tàmanga kâbà. Ba bà piwiâ tàwà co é pwina bà còo goro du âraporomeebà.

Ba bà còo é pai maina ma muugère kà Pwi Ukai Iésu, ¹⁷⁻¹⁸na ia bà tâa gò i gòrojaa na pwicîri. Â bà tère é pwâratùra kà Pwiduée—pwi Caa kâjè na é maina ma pwényuâa—na é dau pwamaina ma tòbuari Iésu [béaa kâbà]. Ba é in-apàpari pâ: «Wà pwini, âna wàè co kaa pwiri wà Pwina naîô, na caapwi co, na go dau meaarié. Wàé kaa, na go jèe nye pitòrigarié, ba dau wânü-moo gooé.»

Tii Pwicîri âna popai kà Pwiduée

¹⁹Gée goo kaa pwiri^{††}, â pâri ma jè cèikî naa goo diri pâ popai kà tèpa péroféta, ma naa nūmajè naa goo. Ba rà pwacèwii é wâra ânye na pwéelaa na bàutê, tapacîri é pai too kâra îricò kaatàdaa^{‡‡} na é pame i tòotù, [âna wà Kériso] na é jèe tèepaa me naa na pwâranūmajè!

²⁰É popai [kà Pwiduée, na tâa] na *Tii Pwicîri, âna rà naigé mee tèpa péroféta kée. Â gà cibwaa niimiri pâ, pâri ma gà tâmogòori acari^{¶¶} diri é pai ina wèe. ²¹¶Ba é popai na rà

pame wà tèpa péroféta, âna càcaa muru gée goorà tèpa âboro. Â nye é Nyuâaê Pwicîri na wakè goorà, ba na rà pame é popai na me gée goo wà Pwiduée.

Tèpa pwa pupûra na rà tèpa pwâ

2^{¶¶}Napwiri, âna rà tèepaa mari é Ba *Isaraéla pâ péroféta na rà pwâ^{§§}. Â o ipaiwà nabàni. Ba rà o tèepaa mariwà pwàniri tèpa pwa pupûra na rà tèpa pwâ. Â rà mwa ina pâ, rà tèpa âboro kà Pwi Ukai kâjè. Êco na rà o tèpa tètâjiié—wàé na ia é pipanuâê, ba na é wârîrà [goro é wâri wèe na dau maina awé]. Â rà o ipa-imwûru tèpa âboro ma pwa ma tûu é cèikî kàra*. Êco na nye wàilà còwâ, na o dau wàcî ma dau èpà, é pai tubatiàurà!

²O wâru tàpé na rà o pâra wiâra é ârapupûra kàra, ma é pâ tûâ kàra na miiri goro naiirà. Â gée goo pwiri, â o ina ba èpà é âji naigé [wiâ Kériso]. ³Â wà tèpa pwa pupûra bèepwiri na rà tèpa pwâ, âna rà o tèpa iau ma piâranūmarà mwani. Â rà o pwa cuka tàwà, ba na rà popa mwani kàwà. Êco na o càcaa wâiti é pai tubatiàurà. Ba é jèe niimiri [wà Pwiduée] gée na biu pâ, na ée mwa naa wârimuru tàra.

^{††}**1:19** Gée goo kaa pwiri—Pai ina wèe pâ, gée goo na coo é popai na ia rà mara pame wà tèpa péroféta biu, goro é pai maina ma muugère kà Kériso.

^{‡‡}**1:19** Îricò kaatàdaa—Étoile du matin.

^{¶¶}**1:20** 2e phrase—Tèi bwàti é Popai kà Pwiduée, âna wakè kâra diri é wâra pwapwicîri. Ê, Wâdé na guwà tâmogòori pâ, ticè popai na Tii Pwicîri na é me gée goo é auniimiri kà tèpa péroféta.

^{§§}**2:1** Pâ péroféta na rà pwâ—Rà ina pâ, rà pame pâ popai naa na nee Pwiduée, êco na rà tèpa pwâ.

***2:1** 5e phrase—Grec: Rà pame popai na nama tiâu (doctrines de perdition).

[¶]**1:17-18** Mataio 17.5 [¶]**1:21** 2 Timotéo 3.16; 1 Pétérù 1.11-12

[¶]**2:1** Mataio 24.11; Jude 1.4

Rà o pwa wârimuru

⁴ Ba câé caa piwâ wà Pwiduée, na é naa wârimuru tà tèpa *angela na ia rà cicaraé. Ba é jèe nye pwairi tûrà naa na ére na dau bàutê, tapacîri é tòotù na ée mwa pitèi é gòropuu.

⁵ Jèpwi mwara, âna, na pàara biu, âna câé caa piwâ, na é nama tiàu tèpa âboro èpà gòropuu na càra caa papwicîrié. Wà pwi âboro na é caapwi, wà Noa, âna é pwa pupûra tàra pâ, na rà wârori é wâro na *tàrù na ara Pwiduée, [êco na tàutàra dâra pitêre dèe]. Â rà cau bà naa na pé jèpé na dau maina awé, na é pâ jai é gòropuu diri. Â nye 8 co tàpé na rà udò—wà Noa ma é tâa kêe.

⁶ Jèpwi mwara, âna wà Pwiduée, âna é nama tiàu é du ville *Sodoma ma Gomora. Â nye ticè na coo, êco é dàuru ânye. É wàrapwiri, ba na câmu kêe târa diri cè pâ âboro na o tàutàra na rà papwicîrié, na pâ tòotù na bwaa wâ naigé. ⁷⁻⁸ Êco na pwa pwi jè âboro na caapwi, gée goorà, na *tàrù é tûa kêe na ara Pwiduée—âna wà Lota[†]. Â diri pâ tòotù, âna é còo ma tère pâ muru na miiri na rà pwa wà pàra tèpa âboro wê. Â dau tòina é pwâranûmee goo, ba é còo pâ muru na càcaa *tàrù na ara Pwiduée. Â gée goo kaa pwiri, â wà Pwiduée, âna é upaé jii é ânye.

⁹ Guwà còo, é nye tâmogòori wà Pwi Ukai cè pai upa tàpé na rà papwicîrié, jii é pâ aré kàra. Â napwa naa goo tèpa âboro èpà, âna é tòpòrà naa na karapuu[‡], tapacîri pwi tòotù na ée mwa bàra pitèi é gòropuu diri. ¹⁰ ^v Â o dau maina é wârimuru, na ée mwa naa tà tàpé na rà wâro wiàra é pâ câbawâdé kàra na èpà, ma pwa pâ tûa na miiri goro naiirà. Â ipaiwà naa goo wà tàpé na rà câbapiticèmururu naa goo é pitûa kêe.

Rà tèpa maina nûma

[Rà wàrapwiri wà tèpa pwa pupûra na rà tèpa pwâ.] Ba rà tèpa maina nûma, â rà nye pwa diri kaa é pâ na pwâra èpà. Â càra caa piwâ na rà ina ba èpà tàpé na pwa pàtamarà[¶]. ¹¹ ^w Â guwà còo, wà tèpa angela, na dau pwa nii ma pàtamarà jiiirà[§], âna càra caa niimiri pâ, na rà pinabaèpà tàpéebà na ara wà Pwiduée! ¹² ^x Êco na wà tèpa pacâmu-bà, âna càcaa wâgotàra na rà piècaari é pâ muru [na dau piwéna jiiirà] na ticè na rà tâmogòori naa goo.

Napwa naa goo é wâro kàra, âna rà pwacèwii é pâ macii a piugà, na ticè nûmarà, na rà tâa ni gòropuu, ba na o capwâirà ma pòtàmwararà. Â é pâ tûa kàra na miiri, âna poparà

[†]2:7-8 Lota—Pwi niaa goo wà Abéraama. (Còo **note** goo Luka 17.28.)

[‡]2:9 É tòpòrà naa na karapuu—**é**, É naa wârimuru tàra naa na karapuu.

[¶]2:10 Tàpé na pwa pàtamarà—Grec: Tàpé na rà pwényuâa. Pwiri tèpa angela, é, tèpa ênawéna kà tèpa angela, é, tèpa duée, é, tèpa âboro na rà pitûa naani gòropuu. (Còo Jude 8.)

[§]2:11 Jiiirà; Tàpéebà—Pwiri tèpa pwa pupûra na rà tèpa pwâ, **é**, pwiri tèpa pitûa na pwényuâa.

^r2:4 Jude 1.6 ^s2:5 Genèse 6-8; Hébéru 11.7; 2 Pétérù 3.6

^t2:6 Genèse 19.24; Jude 1.7 ^u2:7-8 Genèse 19.1-16

^v2:10 Jude 1.7-8, Jude 1.16 ^w2:11 Jude 1.9 ^x2:12 Jude 1.10

dàra é wârimuru dàra gòiri^{**}. ¹³ Â o tubaèpà tàra, pwacèwii pai tubaèpà kàra tà pàra tàpé.

Wà tèpa âboro-bà, âna rà pwâgàriwà, wâguwà [tèpa âji a cèikî] ba rà tâmogòori pwàniri èpà kàra, na rà tâa na pi-ija kàwà, â rà tubatòri è picaatâa kàwà, ma tubakamuwà. Ba:

Rà pwa pàpari é pâ muru na miiri;

¹⁴ Rà ciburà ucâri pa ilàri, â èpà pwâranūmarà goo;

Rà nye tà nūmarà dàra pwa taaci pâ câbawâdé na èpà;

Rà mudàra taaci pâ muru na rà iari;

Rà picàù dà tàpé na càcaa cimwü é cèikî kàra, ba na rà pwa na èpà.

Gée goo kaa diri pwiri, â é jèe toji-irà wà Pwiduée, â ée mwa naa tàra é wârimuru na dau maina. ¹⁵⁻¹⁶ yz Ba

rà jèe pàgà jii é naigé na tàrù, â rà pwaduwa kà Balaam biu, wà pwina naí wà Béor^{††}. Ba wàé pwi *péroféta a pwâ, â dau wâdé tée pai tòpi mwani târa pwa na èpà. Êco na wà Pwiduée, âna é pwaé, goro é pâ tûâ kée na èpà. Â é pacooé jii é pwina é niimiri na ée mwa pwa goro pai ticè nūmee. Ba é nama é patùraé é buriko kée, goro é pwâratùra kà pwi jèe âboro!

Rà tèpa ênawéna kîri kâra èpà

¹⁷ aWà tèpa pwa pupûra na rà tèpa pwâ, âna [ticè muru na wâdé na rà pame]. Rà pwacèwii pâ pwâra-jawé na ticè jawé na, ma pâ nee na pòtòrà é pwéretòotù—po duu [êco na ticè popaa na]. Wà tàpéebà, âna

é wéaari é autâa kàra wà Pwiduée, naa na bàutê, na nye cikautê kaa.

¹⁸ Maina nūmarà ma maina pwârà, â rà pi-ina kàra goro pâ nyakâra pwâratùra na ticè éreé. Â rà cètùu tàpé na rà me jii é pai wâro na èpà, ba na rà pwa còwâ diri é pâ càràrà na miiri. Ba rà ina tàra pâ, wâdé na jèe pâra wiàra diri pâ câbawâdé kâra naiiri âboro.

¹⁹ Ba rà ina pâ rà tipiwà jii é pwina piiwà, [ba na o câguwà caa tèpa ênawéna kîri kâra cè pâ naèà]. Caapwi co na wàilà, âna [piirà goro pâ tûâ kàra na miiri] ma tèpa ênawéna kîri kâra pâ càràrà, na rà gére poparà dàra é pai tubatiàura! Ba wà pwi jèe âboro, âna é pwi ênawéna kîri kâra é pwina pa pitûâ naa gòé.

²⁰ bBéaa, âna rà tâmogòori Pwi Ukai kâjè ma *pwi a pa-udòjè, wà lésu Kériso. Â é jèe tipirà jii é pâ tûâ na miiri kà tèpa âboro gòropuu. Êco na rà wâjué còwâ, ba na rà tèpa ênawéna kîri còwâ kâra é èpà. Dau pwaée kàra! Ba rà jèe dau èpà jii béaa!

²¹ cBéaa, âna rà tòpi é aupitûâri na pwicîri [jii Pwi Ukai] â rà tâmogòori é naigé na tàrù. Êco na rà tètâjii diri, â bwaa nye wâdé naa goorà wiàna càra caa tâmogòori é âjupâra! ²² dJèe còo naa goorà pâ, nye âjupâra é du ârailu auina bèeni: É ija còwâ i wéregaa kée i akàna. Proverbes 26.11 Â «Jèe nuwa i puàkà, â é wâjué còwâ naa na dùuru.»

^{**} **2:12** Wârimuru dàra gòiri—Grec: Pwâra bà.

^{††} **2:15-16** Béor—é, Bosor.

^y **2:15-16** Nombres 22.7; Jude 1.11; Auinapàpari 2.14

^z **2:15-16** Nombres 22.28-35 ^a **2:17** Jude 1.12-13

^b **2:20** Mataio 12.45 ^c **2:21** Luka 12.47-48 ^d **2:22** Proverbes 26.11

Ée mwa nye tèepaa côwâ Pwi Ukai

3 Tèpa âji béeò wée, wàéni é béârailu kâra tii na go wii tàwà, ba na go taniimiri tàwà diri pâ muru bëepwiri, ma pagòowà, ba na o *tàrù ma pwicîri é aunünüma kàwà. ^{2e}Wâdé na guwà pitaniimiri é pâ popai na rà mara ina béaa wà tèpa *péroféta pwicîri kà Pwiduée. Â guwà wéaari é aupitûâri kà Pwi Ukai, *pwi a pa-udòjè, na ia rà jèe inapàpari tàwà wà tèpa *apostolo kàwà.

^{3f}Wàéni é popai na dau âjimuru, na wâdé na guwà tâmogòori bwàti. [Ba jèe mara ina tàwà pâ] rà o mwa tèepaa medariwà, na pâ Bénabwé tòotù, wà tèpa âboro na rà pâra co wiâra é pâ câbawâdé kàra na èpà.

Â rà o piëcaariwà, ^{4g}ma rà ina tàwà pâ: «Gona é wâpà wà pwi [Iésu kàwà] na ia é ina pâ ée mwa wâjué côwâ? O câé mwa caa me! Rà jèe maagé bà wà tèpa mara cèikî naa gooé[†], [â càra caa côôê]! Ba nye ticè cè jè muru naani gòropuu cèna pitòotéri gée na autapoo goo!»

^{5h}Wà tèpa pitaurée na rà ina pwiri, âna tàutàra na rà côoinari pâ, wà Pwiduée, âna é tòpò é gòropuu bau napwéretòotù, goro é popai kée. Ba é dàgòtù é pâ napô gée na-jawé, ba na é cibèepi é pâ napô é najawé. ⁶ⁱÂ gée na càué, â é nama tiàu é pâ napô goro jawé. Ba é panuâ pâ i jèpé na dau maina.

⁷[Wàépwiri é pwina go ina]: Wiàna ru tâa é napwéretòotù ma é gòropuu nabàni, âna nye gée goro kaa é popai kà Pwiduée. Â é wéaari diri pâ muru goro é popai kée, tapacîri é Tòotù na ée mwa cau pitèirà diri. Â, na pwi Tòotù-bà, âna ée mwa cîri napwéretòotù ma gòropuu, bau diri tèpa âboro na tàutàra na rà papwicîrié.

É ipwâ ba é dau meaarijè

^{8j}Êco na wâguwà, co tèpa béeò, âna guwà cibwaa ipwanauri pâ: «Ê caapwi tòotù, âna pwacèwii 1 000 naja, naa na pai côo kà Pwi Ukai. Â é 1 000 naja, âna pwacèwii caapwi tòotù.»

^{9k}Â wàépwiri na guwà côo pâ, cà-caa âjupâra é auina kà pâra tàpé pâ, wà Pwi Ukai, âna é ipwâ ma é pacoo é auina kée! Bwa! [É cau tapacîjè] ba é dau moo ma pidàpwicâarié naa gooè tèpa âboro. Ba o càcaa wâdé tée wiàna o tiàu awé cè pwi jè âboro caapwi. [Â é naa tà tèpa âboro diri é pâara] ba na rà biirà dèe, jii é pâ èpà kàra, [ma rà o cau udò].

^{10l}Êco na ée mwa nye wâjué me côwâ wà Pwi Ukai. [Â ée mwa papò tèpa âboro] pwacèwii pwi a mura. Rà o mwa tère é aié na dau maina awé, â rà pwùkùru goo, ba o tùdàrù é napwéretòotù. Â o tòotiau diri pâ îricò naa na pé diopwaa kàra ânye. Â o tubatiàu^{††} é gòropuu, ma diri pâ muru na tâa na!

[†]**3:4** Wà tèpa mara cèikî naa gooé—Grec: Wà tèpa caa kâjè.

^{††}**3:10** Tubatiàu—é, Pitèi.

^e**3:2** Jude 1.17 ^f**3:3** 1 Timotéo 4.1; Jude 1.18 ^g**3:4** Mataio 24.48

^h**3:5** Genèse 1.6-9 ⁱ**3:6** Genèse 7.11; 2 Pétérù 2.5

^j**3:8** Psaume 90.4 ^k**3:9** Habakuk 2.3; 1 Timotéo 2.4

^l**3:10** Mataio 24.29,35; Luka 12.39; 1 Tésalonika 5.2

Wârori wâro na pwicîri

¹¹ Wiàna o tiàu diri, â o dà cè càrawà ni? Wàéni: Guwà wârori é wâro na pwicîri ma wâdé tà Pwiduée, â guwà piênawéna kêe co.

¹² Â guwà dau wàrapwiri, ba na ée mwa tèepaa me wài é pwi Tòotù bèepwiri^{§§}, [na ée mwa pitèi diri pâ muru wà Pwiduée]; pwi tòotù na o tòo diri é napwéretòotù bau é gòropuu. ^{13m} Ba é jèe mara ina béaa pâ, na ée mwa tòpò é napwéretòotù ma gòropuu na bwaa âmuê. Â diri pâ muru na o mwa tâa wê, âna rà o wâro wiâra é câbawâdé kà Pwiduée*. Â wàèpwiri é gòropuu na jè tapacîri naa na ipwàdé!

Bénabwé popai

¹⁴ Gée goo kaa pwiri, co tèpa âji béeò, guwà ipwadàra, ma guwà wârori é wâro na pwicîri, târa tapacîri é pwi Tòotù bèepwiri. Ba wiàna guwà wàrapwiri, â o ticè èpà goowà, na ée mwa pitèiwà goo wà Pwiduée. Â o pwa pinaanapò nabibiu kàwà ma wàé.

¹⁵⁻¹⁶ⁿ [Gorodà na é ipwâ na é wâjué me còwâ wà Pwi Ukai?] Gée goo co é pai moo ma pidàpwicâarié kêe! Â guwà cibwaa ipwanauri pâ, wâguwà, âna upawà jii é wârimuru gée goo kaa pwiri! Â wàèpwiri i pwi

ia é mu wii tàwà wà Paulo, pwi âji béejè na dau wânümajè gooé. É in-apàpari é pâ pwi bèepwiri na diri pâ tii kêe, goo é autâmogòori na é naa tèe wà Pwiduée.

Âjupâra pâ, pàra popai kêe, âna tàpo pwacoé pai tâmogòori wèe. Â wà pàra tèpa âboro, âna rà ébii é pwina é ina. Wà tàpéebà, âna càra caa wàawà naa na âjupâra, â càra caa tèpa âji a câmu [goro é *Tii Pwicîri]. Â rà wàrapwiri mwara târa pàra ére auwii naa na Tii Pwicîri. Â gée goo kaa pwiri, â rà pame naa gòrà é wârimuru kàra na ticè pwàadèrèe.

Ipicijii

^{17o} [Go wii é tii bèeni, ba na] go mara pa-icòowà, goo wà tèpa [pwa pupûra na rà tèpa pwâ, na] càra caa papwicîri é pwina tàrù! Êkaa na guwà tà tàcî! Â guwà ipwacòoco, ba rà péa ipa-imwûruwà, â guwà péa tûu, gée na pai cimwû kàwà.

¹⁸ Wâdé na o pimaina pâ naa goowà é *pimeaari imudi kà Pwi Ukai kâjè ma pwi a pa-udòjè wà Iésu Kériso. Wâdé na pimaina pâ é pai tâmogòorié kàwà! Wâdé na tâa jaaé é pai maina ma muugère, nabà ma dàra gòiri awé!

Wâdé na wàra! Amen!

^{§§} **3:12** Â guwà dau wàrapwiri... é, Â guwà ipwàdé goro pai o tèepaa me kàra pwi Tòotù bèepwiri.

***3:13** 2e phrase—Grec: Ée mwa tâa wê é tàrù.

^m **3:13** Ésaïe 65.17, 66.22; Auinapàpari 21.1,27 ⁿ **3:15-16** Roma 2.4

^o **3:17** Maréko 13.33; 1 Korénito 10.12

Pâbéaa kâra tii
kà

loane

Bétapoo popai

Wàilàapà na wii tii bèeni?

Munaa loane, pwi *apostolo, na ia é bwaa pwi nari âboro èpo na pàara kà lésu.

É wii wiidà?

Nabibiu kâra *naja 85 ma 100, na é jèe pwi ijiao, â é pwi a pitûâ kâra wâra pwapwicîri wâ Éféso naa province Asia (napô Turquie nabà). Na pwi pàara bèepwiri, na é wii diri tèpa 5 tii kèe na tâa na *Tii Pwicîri— è *Picémara Wâdé (Tii kà loane); 1, 2, 3 loane, ma tii Auinapàpari.

É wii tâi?

Târa é pâ picaatâa kà tèpa cèikî naa goo lésu, na rà tâa na province Asia.

Cina é wii?

É pacâmuri tèpa cèikî na Asia goro é âjupâra. Ba wà pàra tàpé gée goorà, âna rà pacâmurirà goro pâ popai na pwâ. Ba rà ina pâ, wà lésu, âna câé caa pwi âji âboro pwacèwii-jè, â câé caa tâmogòori pâ tacai ma aré kà tèpa âji âboro. Â rà ina mwara pâ, piticèmururu naa goo é naijè ma diri pâ muru na jè còo. Êkaa na piticèmururu naa goo pai

wârori é wâro kâjè, wiàna wâdé, é wiàna èpà, ba ipaiwà. Â rà jèe ipa-imwûru pàra tàpé goro é popai bèepwiri.

Dà ère é tii bèeni?

É taniimiri tâjè wà loane pâ, nye âjupâra pâ, wà lésu, âna é nye pwi âji âboro pwacèwii-jè. Êco na wàé *Pwina naî Pwiduée wà Kériso. Napwa wà Pwiduée, âna é pwéelaa, ma pimeaari. Â jè tâmogòori pwiri gée goo lésu, na é jèe pwanauri é èpà kâjè. Â jè tâmogòori mwara gée goo é Nyuâaê Pwicîri na é jèe naa tâjè wà lésu.

Napwa wà pwi âji a cèikî naa goo lésu, âna wâdé na é ciburà tâa goo é cèikî, na jèe picòo tée gée na autapoo goo. Â wâdé mwara, na é naa é wâro kèe ba kà pàra tàpé, pwacèwii lésu.

Na wàrapwiri â é paari é pai pimeaari kèe ba kà Pwiduée, ma pai tâmogòorié kèe.

Pai pitàgoo tii 1 loane

Popai kà Pwiduée na é naa wâro (1.1-4)

Jè wâro na pwéelaa wàijè tèpa naî Pwiduée (1.5-2.17)

Tèpa cicara Kériso (2.18-28)

Jè tèpa naî Pwiduée (3.1-24)

Tèpa péroféta a pwâ (4.1-6)

Majoroé pai pimearijè (4.7-21)

Cèikî naa goo Pwina naî Pwiduée (5.1-12)

É wii loane, ba na cimwü cèikî kâjè (5.13-21)

Popai kà Pwiduée na é naa wâro

1 ^PWà Pwi Popai, na é naa é wâro[†], âna é tâa béaa kêra é autapoo goo é gòropuu. Â bà inapàparié tàwà nabà, ba bà jèe po tèreé; â bà jèe po côôé; â bà jèe po tu naa gooé; â bà jèe po nūnūma naa gooé. ²^qBa é piàpàparié [tà tèpa âboro] â wàibà na bà côo pai tèepaa kêe, âna bà tèpa *paâjupâraé. Â bà picémara tàwà pâ, wâjaaé é *wâro dâra gòiri. É tâa jaa wà Caa, na é jèe paarié tâbà. ³Êkaa na bà inaê tàwà, wâguwà mwara, ba na [jèe ca-pai tâmogòori é wâro bèepwiri, â] o caapwi pwâranūmajè. Â o caapwi pwâranūmajè mwara, ma wà Caa, ma wà Pwina naîê, lésu *Kériso. ⁴^rÂ bà[‡] wii paé tàwà, é tii bèeni, ba na o tâbawée é ipwàdée kâbà.

Wâdé na jè wâro na pwéelaa

⁵^sWàéni é popai, na bà tère jii lésu Kériso, na bà inapàpari tàwà ni: Wà Pwiduée, âna wàé é pwéelaa, â nye ticè bàutè gooé. ⁶^tWiàna jè ina pâ, jè tâa goo wà Pwiduée, â wiàna jè bwaa gére wâro na é bàutè, â jè tèpa pwâ, â câjè caa pâra wiâra é *âjupâra [na ara Pwiduée]. ⁷Ba wà Pwiduée, âna é tâa na é pwéelaa. Â wiàna jè wâro na é pwéelaa, â o caapwi pwâranūmajè gooje. Â é patâjii diri pâ èpà kêjè, wà Pwina naîê, lésu Kériso, goro é domii kêe

[na joro na ia é bà ba kêjè] ba na jè o caapwi mwara ma wàé.

⁸^uWiàna jè ina pâ, nye ticè èpà na pwâranūmajè, â jè nye pip-wàgàrijè côwâ, â câé caa tâa gooje é *âjupâra. ⁹⁻¹⁰Â câé caa wâro gooje, é popai kêe, â jè pâ nau tèpa tobapwâ wà Pwiduée. Éco na, wiàna jè inapàpari tà Pwiduée é pâ èpà kêjè, â ée mwa pwanaurijè, ma patâjii diri é èpà na tâa gooje. Ba é *tàrù, â é pwa é pwina é ina.

Pai wâro kêjè tèpa naî Pwiduée

É pitu tâjè wà lésu Kériso

2 ^vTèpa naîô, go wii tàwà é pâ muru bèepwiri, ba na câguwà caa pwa é pwina èpà. Éco na, wiàna jè [pitanami ma] pwa cèna èpà, â pwa pwi a-ipwamurujè na ara wà Caa—âna wà lésu Kériso, na é *tàrù [ba nye pwi a ticè èpà kêe]. ²^wÂ wàé, âna é pipanuâé côwâ, ba na pwi *ârapwaaillò târa ma patâjii pâ èpà kêjè; â càcaa pâ èpà kêjè co, â émwara é pâ èpà kêra diri pâ âboro gòropuu.

Jè pitère dèe wiàna jè meaarié

³Wàéni é câmu kà pwi âboro na é tâmogòori Pwiduée: É pitère dâra é pwina é ina. ⁴Wà pwi âboro na é ina pâ é tâmogòori Pwiduée, â na câé caa pâra wiâra bwàti é pwina é ina, âna é pwi a pwâ, ba càcaa tâa gooé é *âjupâra. ⁵^xÂ wà pwi âboro

[†]**1:1** Pwi Popai na é naa é wâro—Pai ina wèe pâ, lésu Kériso. (Còo loane 1.1.)

[‡]**1:4** Bà—Wà loane, âna é wii é tii goro é auniimiri kàra ma wà tèpa apostolo bée.

^p**1:1** loane 1.1 ^q**1:2** loane 1.14 ^r**1:4** loane 16.24

^s**1:5** 1 Timotéo 6.16; Jacques 1.17 ^t**1:6** 1 loane 2.4

^u**1:8** Psaume 32.5; Proverbes 28.13 ^v**2:1** Hébéru 9.24

^w**2:2** loane 1.29; Kolosé 1.20; 1 loane 4.10 ^x**2:5** loane 14.21,23

na é pâra wiâra ê popai kà Pwiduée, âna tâbawêe naa gooé ê pimeari kêe[¶]. Wàéni é câmu kêe, na jè tâa goo Pwiduée: [Na jè pitêre dèe.]⁶ Â wà pwi âboro na é ina pâ é tâa goo wà Pwiduée, âna wâdé na é wâro pwacèwii wà lésu Kériso.

Jè meaari tèpa cèikî béejè

^{7y}Tèpa âji béeò, guwà cibwaa niimiri pâ, go naa tàwà cè jè âmu aputûâri. Ba jèe nye aputûâri gée na autapoo goo[§] [pâ guwà pimeariwà]. Ba i popai na ia bà picémara tàwà. ^{8z}Êco na [pwacèwii na] pwi aputûâri na bwaa âmuê, ba wà Kériso, âna é paari tâjè ê âji pai wârori. Â wâguwà, âna wâdé mwara na guwà wârori nabani^{**}. Ba jèe tapoo pitiau pâ é bàutê, â jèe tèepaa bwàti é pwi âji pwéelaa.

^{9a}Napwa naa goo wà pwi âboro na é ina pâ é tâa na é pwéelaa, â é câbaèpà pwi a cèikî bée, âna é nye tà ciburà tâa na é bàutê, tèepaa naa goo nabani. ^{10-11 bc}Â câé caa tâmogòori cèna é pâra naawê, ba târi é du âraporomee é bàutê. Êco na wà pwi âboro na é meaari tèpa cèikî bée, âna é tâa na é pwéelaa. Â o ticè èpà cèna é pwa^{††}.

[¶]**2:5** Pimeari kêe—é, Ê pai meaari Pwiduée kâjè; é, é pai meaari tèpa cèikî bée, goro é pimeari na me gée goo wà Pwiduée.

[§]**2:7** Gée na autapoo goo—Pai ina wèe pâ, gée na autapoo wàra é gòropuu, é, gée na pàara na ia picémara é Picémara Wâdé, é, na guwà tapoo cèikî. Ipaìwà naa 2.24 ma naa 3.11.

^{**}**2:8** Ba wà Kériso... Grec: Ê autûâri bèepwiri, âna âjupâra naa goo Kériso, ma naa goowà mwara.

^{††}**2:10-11** Â o ticè èpà cèna é pwa—Grec: Â o câé caa tûu.

[‡]**2:12-14** Bà jèe naanaimari naa na paicî é pâ popai, na é pi-ina cùuru wà loane, naa na grec.

^{¶¶}**2:15** O câgà caa meaari wà Caa—Grec: O càcaa tâa googà é pimeari kà Caa.

Jè cibwaa wâdéari tûa na èpà

¹²⁻¹⁴Go wii paé tàwà co tèpa naì [Pwiduée]. Ba jèe pwanauri é pâ èpà kàwà, ba wàrapwiri goo é pwina é pwa wà Kériso. Â guwà jèe tâmogòori wà Caa.

Go wii paé tàwà co tèpa 'caa'—[wâguwà na guwà jèe cimwù naa na cèikî]. Ba guwà jèe nye tâmogòori wà Pwina é tâa, béaa kâra autapoo goo—üu, é tâa béaa kâra pai tòpò diri pâ muru!

Go wii paé tàwà co tèpa âboro dopwa, ba guwà gòo, ba é tà mwü naa na pwâranümawà, é Popai kà Pwiduée. Â guwà jèe piétò jii *Caatana, wà Pwi âboro èpà. Üu, guwà jèe nye piétò jiié^{‡†}!

^{15d}Guwà cibwaa pii é pwâranümawà naa goro é pâ muru gòropuu, bau é pâ muru [na èpà] na tâa na. Ba wiàna gà wâdéari é gòropuu, â o câgà caa meaari wà Caa^{¶¶}. ^{16e}Wàéni é pwina é me gée na é gòropuu bèeni:

Jè câbawâdé pâ muru na èpà, naa na pwâranümajè;

Jè naa nümajè naa goo é pwina jè còo, goro du âraporomeejè;

^y**2:7** Ioane 13.34; 2 Ioane 1.5-6 ^z**2:8** Ioane 1.9; Roma 13.12

^a**2:9** 1 Ioane 4.20 ^b**2:10-11** Roma 14.13 ^c**2:10-11** Ioane 12.35

^d**2:15** Roma 8.7 ^e**2:16** Roma 13.14

Jè ipwamainajè goro é pâ neemurujè.

Diri é pâ pwiibà, âna càra caa me gée goo Caa, ba rà me gée goo [é wâro kâjè na èpà naani] gòropuu. ^{17f}Jèe tàgére pitiàu pâ, é pwi gòropuu bèeni, bau diri pâ muru na wâna, na rà câbawâdé wà tèpa âboro. Éco na wà pwina é pwa é câbawâdé kà Pwiduée, âna ée mwa *wâro dâra gòiri jaaé.

Tèpa cicara Kériso

^{18g}Tèpa gòrobéed, jè wâro naa pâ Bénabwé tòotù. Ba guwà jèe tère pâ, ée mwa tèepaa na pwi pàara bèepwiri, wà pwi âboro na ina gooé pâ Pwi a cicara Kériso. Â guwà côo, rà jèe dau wâru nabà tèpa cicara Kériso. Â wàèpwiri pai tâmogòori pâ, jè wâro na pâ Bénabwé tòotù.

^{19h}Napwa tàpéebà, âna rà pâra jii é wâra pwapwicîri, ba càra caa tèpa âji a cèikî béejè. Ba wiàna rà tèpa âji béejè, â pwiri rà tà mwü jaajè. Ûu, pai pâra kàra jiijè, âna cipàpaa âji pai pwa goorà^{§§}.

²⁰ⁱÉco na wâguwà, âna é jèe pitòrigariwà wà Kériso, wà Pwina é Pwicîri, â é jèe naa tàwà é *aupwényunyuâari kèe, é Nyuâaé

Pwicîri*. Â nabàni, âna guwà jèe tâmogòori é *âjupâra. ²¹Wàé kaa pwiri, na go wii tàwà. Ba câguwà caa pwacèwii tàpé na càra caa tâmogòori é âjupâra. Â go wii, ba na guwà tâmogòori pâ, nye ticè popai na pwâ, na é me gée goo wà Pwina é âjupâra[†].

^{22j}É wàilàapà pwi a pwâ? Wàéni: Wà pwi âboro na é ina pâ, wà Iésu, âna càcaa wàé wà Kériso, [wà pwi *Mesia, na é me gée goo Pwiduée].

Wà tàpé na rà ina pwiri, âna rà pitütü[‡] goo wà Pwina naîê, ma wà Caa kèe mwara. Wàilà kaa pwiri tèpa a cicara Kériso! ^{23k}Ba wà pwi âboro na é pitütü goo wà Pwina naîê, âna câe caa tâa gooé wà Caa. Â wà pwi âboro na é tòpi[¶] wà Pwina naîê, âna é tâa gooé wà Caa.

Nama é tâa goowà é âjupâra

²⁴Wâguwà, âna wâdé na é nye tà cawi goowà é popai na guwà tère na guwà tapoo cèikî[§]. Ba wiàna é tâa goowà é popai, â guwà o nye tà tâa goo Pwina naîê ma wà Caa.

²⁵Â tâa tâjè é wâro dâra gòiri jaaru, ba wàèpwiri é âraimeai na é jèe ina béaa wà Kériso.

^{§§}**2:19** Cipàpaa âji pai pwa goorà—Grec: Cipàpaa pâ, càra caa tèpa béejè.

^{*}**2:20** É jèe pitòrigariwà... Grec: Â wâguwà, âna tâa tàwà é aupwényunyuâari na é wicèpwiri {‘onction’} naa gòwà, gée goo wà Pwina Pwicîri. É onction ni, âna câmu kâra pai pitòrigarijè. Munaa é Nyuâaé Pwicîri, é, pwiri é popai kà Pwiduée. Ipaiwà naa na nee tii 27. (Còo mwara **note** goo Luka 4.18.)

[†]**2:21** É, Câgo caa wii tàwà pâ, câguwà caa tâmogòori é âjupâra. Go wii tàwà pâ guwà tâmogòori é âjupâra. Â nye ticè popai na pwâ, na é me gée goo é âjupâra.

[‡]**2:22** Pitütü—Rejeter.

[¶]**2:23** Tòpi—é, Còoina.

[§]**2:24** Na guwà tapoo cèikî—Grec: Gée na autapoo goo.

^f**2:17** Mataio 7.21 ^g**2:18** Mataio 24.5,24; 2 Ioane 1.7

^h**2:19** Apostolo 20.30 ⁱ**2:20** 1 Korénito 2.15

^j**2:22** 1 Ioane 4.3; 2 Ioane 1.7 ^k**2:23** Ioane 5.23; 1 Ioane 4.15, 5.1

²⁶Go jèe wii diri tàwà é pà muru bèepwiri, [ba na guwà côoina] tàpé na pwa na rà ipa-imwüruwà. ²⁷^lGuwà cibwaa mudàra tèpa pacàmuriwà [na rà wàrapwiri]. Ba é tà tâa goowà é Nyuââ Pwicîri, pwi aupwényunyuâari** na jèe naa tàwà. Â wàé na é nye paari tàwà diri é pwina wâdé na guwà tâmogòori. Â é pwina é pacàmuriwà goo, âna nye âjupâra, â càcaa pwâ. Â wàéni é autûâri kêe tàwà: Guwà tà tâa goo wà Kériso. Êkaa na wâdé na guwà wàrapwiri.

²⁸Üu, co tèpa âji béeò, wâdé na guwà tâa goo Kériso, ba na o câguwà caa piwâ, ma kamu na araé, na tòotù na ée mwa wâjué me còwâ na. ²⁹^mBa guwà tâmogòori pâ, wà Kériso, âna é tàrù ma âjupâra. Êkaa na, wà diri tàpé na pwa é pwina tàrù ma âjupâra, âna rà tèpa âji naî Pwiduée.

Jè tèpa naî Pwiduée

3 ⁿGuwà còo, dau maina awé é pimeaari kà Pwiduée Caa ba kâjè, ba é pitunee tâjè pâ, na jè tèpa naîé! Â jèe wàijè gooni! Napwa naa goo wà tèpa âboro naa gòropuu bëeni, âna càra caa tâmogòori pwiri^{††}, ba càra caa tâmogòori wà Pwiduée, Caa kâjè.

²^oTèpa âji béeò, jè jèe tèpa naî Pwiduée nabà. Â o mwa wànau, na pwi tòotù na ée mwa wâjué

me còwâ na, wà Kériso^{##}? Jè nye tâmogòori pâ, o tòotérijè, ba na jè pwacèwiié, wiàna jè còoé gée, [naa na pwényuâa kêe]. ³Êkaa na jè pitòimirijè, ba na o ticè èpà goojè, na jè tà tapacîri goro cèikî é pwi tòotù-bà. Ba wà Kériso, âna é pitòimirie, â ticè èpà gooé.

Jè cibwaa ciburà pwa na èpà!

⁴Wà tàpé na rà pwa na èpà, âna rà [jèe pâ nau pwacèwii wà Pwina é] cicara wà Pwiduée ma é pâ aupitûâri kêe. Ba wiàna jè pwa na èpà, â jè cicara Pwiduée. ⁵^pÂ guwà jèe nye tâmogòori pâ, é jèe tèepaa wà lésu Kériso, ba na é patâjii é pâ èpà kà tèpa âboro^{¶¶}, â nye ticè èpà gooé. ⁶Wiàna jè tâa gooé, â câjè mwa caa pwa na èpà. Â wà pwi âboro na é ciburà pwa na èpà, âna câé mu caa côoina wà Kériso, â câé mu caa tâmogòorié.

⁷Tèpa âji béeò, guwà cibwaa nama ipa-imwüruwà. É nye *tàrù pwi âboro, wiàna é pwa é pwina tàrù ma wâdé, pwacèwii Kériso, wà pwina é dau tàrù ma wâdé awé. ⁸^qÂ wà pwi âboro na é ciburà pwa na èpà, âna é pwi âboro kà *Caatana, wà pwi ia é dau ciburà pwa na èpà gée na autapoo goo. Wàéni é majoroé ma é tèepaa me [naani gòropuu] wà *Pwina naî Pwiduée: É me, ba na é pwa ma tiâu diri pâ wakè na èpà kà Caatana.

****2:27** Pwi aupwényunyuâari—Grec: Onction, pwacèwii na nee tii 20. Mu-naa é Nyuââ Pwicîri, **é**, pwiri é popai kà Pwiduée.

††**3:1** Tâmogòori pwiri—**é**, Côoinajè, **é**, tâmogòorijè.

##**3:2** 2e phrase—**é**, Widàuru ma wiilu.

¶¶**3:5** Ba na é patâjii é pâ èpà... **é**, Ba na é pitu tà tèpa âboro, ba na o càra mu caa pwa na èpà.

^l**2:27** Ioane 16.13 ^m**2:29** 1 Ioane 3.10 ⁿ**3:1** Ioane 1.12-13, 16.3

^o**3:2** 2 Korénito 3.18 ^p**3:5** Ioane 1.29; 1 Pétèru 2.22-24; 1 Ioane 2.2

^q**3:8** Ioane 8.44

⁹Wiana gà pwina âji naî Pwidueé, â pwacoé ma gà ciburà pwa na èpà. Ba é tâa googà è *âji wâro me gée goo Pwidueé^{ss}. Â wiàna é tâa googà wà Pwidueé, â gà o mwa wârori è wâro kée. ¹⁰Wàépwiiri pai còoina tèpa naî Pwidueé ma wà tèpa naî Caatana. Ba wà pwi âboro na câé caa pitère dà Pwidueé*, âna câé caa pwi âboro kà Pwidueé. Â wà pwina câé caa meaari tèpa cèikî bée, âna câé caa pwi âboro kée.

Wâdé na jè pimeaarijè

¹¹sWàéni è *Picémara Wâdé na guwà tère na guwà tapoo cèikî†: Wâdé na jè pimeaarijè.

¹²tGuwà cibwaa pwacèwii Kaina, na é pwi âboro kà Caatana, wà Pwi âboro èpà. Ba wà Kaina, âna é tètàmwarà Abéla, pwi jiié. Â gorodà na é tètàmwereè? Ba é pwi a pwa pâ tûa na èpà, â wà Abéla, âna é pwi a pwa pâ tûa na wâdé. ¹³uÈkaa na, guwà cibwaa pò, tèpa gòrobéeò, wiàna rà èpàriwà è pâ âboro naa gòropuu bèeni [na càra caa papwìcìri wà Pwidueé].

¹⁴vWàijè, âna jè jèè pâra gée na aubà, naa na âji wâro. Wàéni è câmu kée—wiàna jè pimeaari tèpa cèikî béejè. Ba wà pwi âboro na câé caa pimeaari, âna é nye tà ciburà tâa na aubà, [wàiti jii Pwidueé]. ¹⁵w[Wà Pwidueé, âna é niimiri pâ] wà pwi âboro na é èpàri pwi a cèikî bée, âna é pwacèwii

pwi a tètàmwarà âboro. Â wà tèpa tètàmwarà âboro, âna càcaa wà-goorà è *wâro dâra gòiri, [na é me gée jaa Pwidueé].

¹⁶xWàéni è âji pimeaari: Wà Kériso, âna é panuà è wâro kée ba kâjè. Â wâdé na jè panuà è wâro kâjè ba kà tèpa béejè.

¹⁷yGuwà còo, wiàna wâru neemu-rujè, â wiàna jè iauri jii pwi jè a cèikî béejè na ticè kée, â o wà-nau cè pai tâa goojè è pimeaari kà Pwidueé? ¹⁸zTèpa gòrobéeò, jè cibwaa pimeaari co goro popai, â wâdé wiàna jè âji pimeaari goro è tûa ma càrajè.

Câjè caa piwà na ara Pwidueé

¹⁹Wiana jè âji pimeaarijè goro è pâ tûa kâjè, â jè o tâmogòori pâ jè wâro na *âjupâra. Â o càcaa wà-gotâjè, na jè coo ara Pwidueé, [wà Pwina é âjupâra]. ²⁰(Èco na, wiàna é pitòtijè è pwâranümajè, â [é bwaa nye tà meaarijè wà Pwidueé. Ba] jè tâmogòori pâ, é nye piwéna jii è pwâranümajè wà Pwidueé, wàé na é tâmogòori diri pâ muru.) ²¹aÂ wiàna câé caa pitòtijè è pwâranümajè, co tèpa âji béeò, â o câjè caa piwà ma wâgotâjè na jè coo ara Pwidueé.

²²Â ée mwa naa tâjè diri pâ na-muru na jè ilari jiié, gée goo na jè pitère dèe, ma pwa è pwina wâdé tée. ²³bÂ wàéni è pwina é ina tâjè: Wâdé na jè cèikî naa goo Pwina

^{ss}**3:9** È âji wâro, me gée goo Pwidueé—é, È pàtama Pwidueé, é, è Nyuâaè Pwicîri kà Pwidueé, é, è popai kà Pwidueé. Grec: È arapwüru kà Pwidueé.

***3:10** Pitère dà Pwidueé—Grec: Pwa è pwina târù.

†**3:11** 1re phrase—Grec: Wàéni è popai na guwà tère gée na autapoo goo.

^r**3:9** 1 Ioane 5.18 ^s**3:11** Ioane 13.34 ^t**3:12** Genèse 4.8

^u**3:13** Ioane 5.18–19 ^v**3:14** Ioane 5.24 ^w**3:15** Auinapàpari 21.8

^x**3:16** Ioane 13.1; Galatia 1.4 ^y**3:17** Deutéronome 15.7

^z**3:18** Jacques 2.15–16 ^a**3:21** Hébéru 4.16 ^b**3:23** Ioane 6.29, 13.34

naîê, Iésu Kériso; â jè pimeaarijè, pwacèwii autûâri kêe tâjè.

^{24c}Wiàna jè pitère dà Pwiduée, ma tâa gooé, â wàé, âna é tâa goojè. Â jè tâmogòori pâ, é tâa goojè, ba é wâro goojè è Nyuâaê Pwicîri, na é jèe naa tâjè.

Ipwacôoco tèpa péroféta a pwâ

4^dGuwà ipwacôoco, co tèpa âji béeò. Ba wâru tèpa *péroféta a pwâ, na rà mwa tèepaa me. [Â rà ina pâ rà pame é popai kà Pwiduée.] Â guwà cibwaa nama cèikî naa goorà! Wâdé na guwà côo bwàti é pwina rà ina pâ, pwiri âji popai na me gée goo é Nyuâaê Pwicîri kà Pwiduée. ^{2e}Â guwà o côoina pâ, é tâa goorà é Nyuâaê Pwicîri, wiàna [é pwina] rà ina, [âna pâra naa goo é pwina é ina wà Pwiduée] pâ: «É jèe boome wà Iésu Kériso, âna é pa naiiri âboro.»

^{3f}Wà pwi âboro[†] na câé caa wàrapwiri, târa pai inapàpari kêe wà Iésu, âna câé caa me gée goo Pwiduée. Âna wàépwwiri câmu kà pwi a cicara Kériso, na ia guwà jèe tère pâ, ée mwa tèepaa. Â âjupâra, é jèe nye tà wâni gòropuu.

^{4g}Tèpa âji béeò, guwà jèe tèpa âboro kà Pwiduée, â guwà jèe piétò jii tèpa pwâ bèepwiri[¶]. Ba é Nyuâaê Pwicîri[§] na é tâa goowà, âna é maina jii *Caatana na é tâa ni gòropuu. ^{5h}Ba wà tèpa âboro

bèepwiri, âna rà nye tèpa âboro na é gòropuu bèeni [na èpà]. Â pwâratùra kàra, âna popai me gée gòropuu. Êkaa na wà tèpa âboro gòropuu, âna rà pitère dâra.

⁶Êco na wàijè^{**}, âna jè tèpa âboro kà Pwiduée. Â rà nye pitère dàjè tàpé na rà tâmogòori Pwiduée. Â wà tàpé na càra caa tèpa âboro kêe, âna càra caa pitère dàjè. Â gée goo pwiri, na jè côoina é pwina tâa goo pwi âboro—wiàna é Nyuâaê Pwicîri na é *âjupâra, é, wiàna é duée na é tuba-imwùrujè.

Jè pimeaarijè gée goo na Pwiduée âna é pwi a pimeari

⁷Tèpa âji béeò, wâdé na jè tà pimeaarijè, ba é me gée goo Pwiduée é pimeari. Wiàna jè pimeaarijè, â jè paari pâ, jè tèpa âji naî Pwiduée, â jè paari pâ jè tâmogòorié. ⁸Wà pwi âboro na câé caa pimeari, âna câé caa tâmogòori Pwiduée, ba wà Pwiduée, âna é pimeari. ⁹ⁱÂ é paari é pimeari kêe ba kâjè. Ba é cùru me Pwina naîê na é caapwi co, naani gòropuu, ba na, gée gooé, âna o tà tâjè é *âji wâro. ^{10j}Wàéni é âji pimeari: Ê pimeari kà Pwiduée ba kâjè, na é po dau maina awé jii é pimeari kâjè ba kêe. Ba é cùru me pwina Naîê, ba na é pwi *ârapwaailò na patâjii é pâ èpà kâjè.

[†]**4:3** Âboro—é, Duée.

[¶]**4:4** Tèpa pwâ bèepwiri—é, Tèpa duée bèepwiri.

[§]**4:4** Ê Nyuâaê Pwicîri—é, Pwiduée, é, Iésu Kériso. Grec: Pwina.

^{**}**4:6** Wàijè—é, Wàibà (wà loane ma wà diri tèpa apostolo na rà pacâmuri tèpa âboro goro é âjupâra).

^c**3:24** 1 Ioane 4.13 ^d**4:1** Mataio 7.15; 1 Tésalonika 5.21; 1 Ioane 2.18;

2 Ioane 1.7 ^e**4:2** 1 Korénito 12.3 ^f**4:3** 1 Ioane 2.18

^g**4:4** Mataio 12.29; 1 Ioane 5.4–5 ^h**4:5** Ioane 8.47, 15.19

ⁱ**4:9** Ioane 3.16 ^j**4:10** Roma 5.8–10; 1 Ioane 2.2

¹¹Tèpa âji béeò, wiàna é wàrap-wiri cè pai mearijè kà Pwidueé, â wâdé na jè pimearijè mwara. ¹²^kNye ticè pwi jè âboro cèna é jèe còo Pwidueé [Caa]. Êco na, wiàna jè pimearijè, â é tâa goo jè wà Pwidueé, â o tâbawêe naa goo jè é pimeari kèe.

Jè tâa goo Pwidueé â é tâa goo jè

¹³^lJè tâmogòori pâ, jè tâa goo Pwidueé, â é tâa goo jè. Ba é naa tâjè é Nyuâaê Pwiciîri kèe, na é wâro goo jè. ¹⁴Â jè jèe còo goro du âraporomeejè^{††} pâ, é cùru Pwina naîê wà Caa, ba na *pwi a pa-udò pâ âboro gòropuu. Â bà *paâjupâraê ma inapàparié tà pàrà tàpé.

¹⁵Â wà pwi âboro na é inapà-pari pâ, wà lésu, âna é *Pwina naî Pwidueé, âna é tâa gooé wà Pwidueé, â wàé, âna é tâa goo wà Pwidueé. ¹⁶Â gée goo kaa pwiri, âna jè tâmogòori pâ, é mearijè wà Pwidueé, ba jè jèe cèikî naa goo é pimeari kèe bèepwiri.

Wiàna é mearijè wà Pwidueé, âna ba wàé kaa é Pimeari. Â wà pwi âboro na é wâro na pimeari, âna é tâa goo Pwidueé, â é wâro gooé wà Pwidueé. ¹⁷Wiàna tâbawêe naa goo jè é pimeari kèe, â jè o pwacèwii Kériso, naa na é pai wâro kâjè, naani gòropuu. Â o càcaa wâgotâjè naa na pwi Tòotù, na ée mwa pitèi é gòropuu na. ¹⁸Ê pimeari na tâbawêe, âna é patâjii é pai wâgotâjè. Â càcaa wâgotâjè wiàna é tâa goo jè é pimeari. Ba

wiàna wâgotâjè, âna pwacèwii na jè gére tapacîri é wârimuru kâjè^{††}; â càcaa tâbawêe é pimeari naa goo jè.

Jè wârori pimeari

¹⁹Wàijè, âna jè wârori é pimeari, ba é nye mara mearijè béaa wà Pwidueé. ²⁰Â wiàna é ina cè pwi jè âboro pâ, é meari Pwidueé, â é èpàri pwi a cèikî bée, âna é pwi a pwâ. Ba wà pwina câé caa meari pwi bée na é còoê, â ée mwa wànau târa cè pai meari kèe Pwidueé, na câé caa còoê? ²¹^mBa wàéni é pwina é tûâri tâjè wà Pwidueé, wàijè na jè mearié: Wâdé na jè meari tèpa cèikî béejè.

Cèikî naa goo Pwina naî Pwidueé

5 ⁿWà diri tàpé na rà cèikî pâ, wà lésu, âna wàé pwi Kériso, [wà Pwina é me gée goo Pwidueé] âna rà tèpa naî Pwidueé. Â wà diri tàpé na rà meari Pwidueé Caa, âna rà o meari mwara wà tèpa naîê. ²Â jè tâmogòori pâ, ûna jè meari wà Pwidueé, ma pitère dâra é pwina é ina, â jè meari mwara tèpa naîê. ³^oBa [wiàna nûmajè] na jè meari wà Pwidueé, â jè o pitère dâra é pwina é ina. Â càcaa pwacoé ma jè pitère dâra.

⁴Ba wiàna jè tèpa naî wà Pwidueé, â jè piétò jii é [èpà naa] gòropuu, gée goro é cèikî kâjè [naa goo wà lésu Kériso]! ⁵Ba o wàilàpà na piétò jii é [èpà naa]

^{††}**4:14** Jè jèe còo goro du âraporomeejè—é, Bà jèe còo goro du âraporomeebà (wà loane ma wà tèpa apostolo na rà còo wà lésu na é wâro naa gòropuu).

^{††}**4:18** 3e phrase—é, Ê pai wâgotâjè, âna pwacèwii na jè pwa wârimuru.

^k**4:12** loane 1.18; 1 Ioane 2.5 ^l**4:13** 2 Korénito 1.22; 1 Ioane 3.24

^m**4:21** Maréko 12.29-31 ⁿ**5:1** 1 Ioane 4.15 ^o**5:3** loane 14.15,23-24

gòropuu? Nye êco wà pwina é cèikî pâ, wà lésu âna é *Pwina naî Pwiduée.

Tèpa 3 paâjupâra Pwina naîê

^{6p}Wà lésu Kériso, âna paari pâ é Pwina naî Pwiduée¹¹, goro é jawé bau é domii. Càcaa goro co é jawé, â nye goro é jawé bau é domii. Â é Nyuâaê Pwicîri, âna é nye tà *paâjupâra é pwiibà. Ba é Nyuâaê Pwicîri, âna wàè é *âjupâra. ⁷Êkaa na rà po âracié tèpa paâjupâra^{ss}—^{8q}é Nyuâaê Pwicîri [na é patùrajè]; ma é jawé [kâra *piupwaa kà lésu]; ma é domii kêe*, [na joro na é bà ba kâjè]. Â wà tèpa âracié bèepwiri, âna rà nye pitêrèrà.

^{9r}Wiàna jè tòpi é pai paâjupâra, na me gée goro âboro, â [wàdé na jè tòpi] é pai paâjupâra na me gée goo Pwiduée, ba é nye piwéna. Â é nye paâjupâra kaa wà Pwina naîê. ^{10s}Â wiàna jè cèikî naa gooé, â jè mwa côoina pâ, é popai gooé, âna é âjupâra[†].

Êco na, wiàna câjè caa cèikî naa goo [Pwina naî] Pwiduée, âna jè câbapwâ Pwiduée, ba câjè caa tòpi é pwina é ina goo wà Pwina naîê.

¹¹Jè tâmogòori pâ, é pwina é ina naa gooé, âna *âjupâra, ba é jèè naa tâjè é *wâro dâra gòiri jaaé. Â é wâro bèepwiri, âna wâgoo wà Pwina naîê. ^{12t}Uu, wà pwi âboro na é tâa gooé wà Pwina naîê, âna tâa gooé é wâro bèepwiri. Â wà pwi âboro na câé caa tâa gooé wà Pwina naî Pwiduée, âna ticè *âji wâro gooé.

Go pwa tii ba na cimwü cèikî kàwà

^{13u}Guwà tèpa cèikî naa goo Pwina naî Pwiduée. Â go pwa tii tàwà ni, ba na guwà tâmogòori bwàti pâ, jèè tà tàwà é wâro dâra gòiri jaa Pwiduée. ^{14v}Wàéni gorodà na tà mwü é cèikî kâjè naa goo Pwiduée. Ba jè tâmogòori pâ, é tère é pwâra pwapwicîri kâjè, wiàna jè ilari jè muru naa na câbawâdé kêe. ¹⁵Â wiàna jè tâmogòori pâ é tèrejè, â jè tâmogòori mwara pâ, é jèè naa tâjè é pwina jè ilari jiié!

Câjè caa pwa taaci pwina èpà

^{16w}Wiàna gà côo pwi a cèikî béégà, na é pwa na èpà[‡], â wàdé na gà pwapwicîri kêe, ba na tà tée é âji wâro. Êco na pwa pwi jè èpà,

¹¹**5:6** Paari pâ, é Pwina naî Pwiduée—Grec: É tèepaa.

^{ss}**5:7** Pàra Tii Pwicîri naa na grec, âna rà ina pâ: ⁷Ba rà âracié tèpa paâjupâra naa napwéretòotù—wà Caa, wà Popai, ma é Nyuâaê Pwicîri. Â rà tèpa âboro caapwi. ⁸Â rà âracié tèpa paâjupâra naa gòropuu—é Nyuâaê Pwicîri, é jawé ma é domii. Â rà pitêrèrà wà tèpa âracié bèepwiri.

^{*}**5:8** Jawé...ma é domii kêe—Ucina mwara goro é piupwaa kâjè, ma é dipâa na jè wâdo naa na Caanilo, ba naa pitaniimiri é pai bà kêe.

[†]**5:10** Â jè mwa côoina pâ, é popai gooé, âna é âjupâra—Grec: Â tâa goojè é bépaâjupâra.

[‡]**5:16** Na é pwa na èpà—Napéaati naa na grec pâ: Na câé caa popaé naa na aubà {dâra gòiri}.

^p**5:6** Ioane 1.29–34 ^q**5:8** Ioane 15.26 ^r**5:9** Ioane 5.32–37

^s**5:10** Galatia 4.6 ^t**5:12** Ioane 3.36 ^u**5:13** Ioane 20.31

^v**5:14** Ioane 14.13; 1 Ioane 3.21–22 ^w**5:16** Mataio 12.31

na é nama é bà [dàra gòiri][¶] wà pwi jè âboro. Â câgo caa tacoo googà pâ, na gà pwapwicîri ba kêe, wiàna é tàgére pwa é pwi èpà bèepwiri.¹⁷ Ba êdiri pâ tûâ kêjè na càcaa *târù, âna wàépwi è èpà. Êco na càcaa diri pâ èpà na jè pwa, na rà nama jè bà.

¹⁸×Jè nye tâmogòori pâ, wàijè tèpa naí Pwidueé, âna câjè caa pwa taaci é pwina èpà. Â wà *Caatana, wà Pwi âboro èpà, âna càcaa pâri ma é tubaèpà é nyuâajè. Ba é wéaarijè wà Pwina naîê.

¹⁹Â jè nye tâmogòori pâ, jè tèpa âboro kà Pwidueé. Â napwa naa goo diri [pàra tèpa âboro] gòropuu, âna [càra caa tèpa âboro kêe. Ba] é pitûâ kàra wà Pwi âboro èpà.

Jè tâmogòori Pwidueé

²⁰Jè nye tâmogòori mwara pâ, é jèe tèepaa me wà Pwina naí Pwidueé. Â é jèe naa tâjè é pai tâmogòorimuru, ba na jè tâmogòori wà Pwidueé, na é caapwi co. Â jè tâa goo wà Pwidueé, gée goo na jè tâa goo lésu Kériso, Pwina naîê. Ba wàé Pwidueé na é caapwi co, â wàé mwara na é naa tâjè é wâro dàra gòiri jaaé.

²¹Â êkaa, co tèpa âji béeò, na guwà tètâjii diri pâ muru na pwa na rà popa autâa kà Kériso, naa na pwâranümawà[§].

[¶]**5:16** Pwi jè èpà, na é nama é bà dàra gòiri—Munaa é pai ciburà naa càùjè naa goo Kériso (côo nee tii 12), ma pai ciburà tàutâjè na jè meaari tèpa béejè (côo 1 loane 3.14). Pwi pwâra bà bèepwiri, âna munaa pwâra bà dàra gòiri, wâiti jii Pwidueé, **é**, pwiri é pai tubaèpà târa é pai tâa kêjè ma wà Pwidueé, **é**, pwiri é pwâra bà kâra naiiri âboro.

[§]**5:21** **É**, Guwà tètâjii é èpà gée na é pwâranümawà, **é**, Guwà tètâjii cè pâ ârapupûra na càcaa papwicîri wà Kériso. Grec: Guwà piwéaariwà jii pâ ânuurumuru. Côo mwara Ânuurumuru (Idole) naa na Neeremuru (Vocabulaire) naa pwâadàra tii.

Béârailu kâra tii

kà

loane

Bétapoo popai

Wàilàapà na wii tii bèeni?

Wà loane. Còo 1 loane Bétapoo popai.

É wii wiidà?

Nabibiu kâra *naja 85 ma 100.

É wii tâi?

Tà tò jè ilàri na nee Kyria, mu-naa ucina goro é wâra pwapwicîri ma tèpa cèikî na jè ére. (Pwiri wâra pwapwicîri kà Gaiûs. Còo 3 loane Bétapoo popai.) Ba, na pwi pàara-bà, âna wâru pâ âboro na rà tubaèpà tà tèpa cèikî naa goo Kérîso. Êkaa na càcaa nûmee na é inapàpari é pâ âji neerà naa na tii.

Cina é wii?

Na é wii pâbéaa kâra tii kèe, 1 loane, âna é patêre tèpa cèikî goo tàpé na rà pacâmurirà goro pâ popai na pwâ. Â é wii mwara, ba wà tàpéebà, âna rà tàgére ipâra, gée na jè ére naa na jè ére, ba na rà ipawâmi tèpa cèikî (1.10-11).

Dà ére é tii bèeni?

Du ârailu popai na âjimuru naa na tii bèeni (ma diri tii kà loane), âna

âjupâra, ma pimeaaari. Ê âjupâra, âna me gée goo wà Kérîso ma popai gooé (1.1-4). Còo mwara âjupâra naa na Neeremuru (Vocabulaire) naa pwâadàra tii. Wiàna jè wâro na é âjupâra, â o paari naa na pimeaaari kâjè (1.5), â jè o còoina tèpa pacâmu na rà tèpa ipawâmi, â o câjè caa pitu tàra naa na wakè kàra (1.10-11).

Pai pitàgòo tii 2 loane

Ipwabwàcu (1.1-3)

Wâro naa *âjupâra ma pimeaaari (1.4-6)

Tèpa pwa pupûra na rà pwâ (1.7-11)

Ipicijii (1.12-13)

Ipwabwàcu

1 Tii kà [loane] pwi ijiao [naa na cèikî] tà tò ilàri na é pitòrigarié wà Pwiduée, ma wà tèpa naîê**. Dau wânûmoo goowà, â càcaa wâgo acari, â wà mwara diri tàpé, na rà jèe tâmogòori é *âjupâra, ² na é nye tà tâa awé gooje. Ê pwi *âjupâra bèepwiri, âna wàé kaa é majoroé ma bà meaariwà.

³ Wâdé naa tà tâjè é *pimeaaari imudi ma pinaanapô, na me gée goo Pwiduée Caa kâjè ma Pwi Ukai lésu *Kérîso. Â wâdé na jè tâmogòori pai moo kàru naa gooje, wàijè na jè tâa na âjupâra ma pimeaaari!

Wâro na é âjupâra ma pimeaaari

^{4y}Go nye dau ipwàdé kaa, na ia go pâmarî pàra tèpa naîgà, â go còo pâ, rà wâro na âjupâra,

****1:1** Tô ilàri...ma wà tèpa naîê—É wii é tii wà loane târa é wâra pwapwicîri ma tèpa cèikî na jè ére. Còo Bétapoo popai.

y1:4 3 loane 1.3

pwacèwii na é pitûâri tâjè wà Caa.
^{5z}Â nabà, co tîoni, âna go tacoo
 googà pâ: «Wâdé na jè pimeaar-
 ijè.» Càcaa cè âmu aupitûâri; â jèè
 nye pwi aupitûâri na guwà jèè nye
 tâmogòori na guwà tapoo cèikî^{††}.
⁶Ba wiàna jè meaari wà Pwiduee,
 â jè pitère dàra é aupitûâri kèe.
 Â wàéni é pwi aupitûâri, na ia jè
 jèè tâmogòori, géé na autapoo goo:
 «Wâdé na jè pimeaarijè^{††}.»

Tèpa pwa pupûra na rà pwâ

^{7a}[Guwà ipwacôoco] tèpa pwa
 pupûra na rà pwâ, ba rà jèè pâ nau
 wâru naani gòropuu—tèpa âboro na
 rà ina pâ, câe caa pa naiiri âboro
 wà lésu Kériso. Wà tàpéebà, âna
 rà tèpa ipa-imwûru tèpa âboro, ma
 tèpa cicara Kériso.

⁸Guwà ipwacôowà, ba na guwà
 cibwaa tubatiâu é pwâra wakè
 kâjè^{††}! Wâdé na guwà cimwû, ba na
 guwà tòpi diri é câmawà. ⁹Wiàna
 guwà pâra wiâra é pwina é picé-
 mara wà Kériso, â guwà o mwa tâa

goo wà Pwiduee Caa, ma wà Pwina
 naîê. Êco na, wiàna guwà pâiti jii
 é pwina é picémara wà Kériso, â
 o câguwà mwa caa tâa goo wà
 Pwiduee.

¹⁰Wiàna é pupûra kà pwi jè âboro,
 âna câe caa ipaiwà bau é pwina bà
 ina tàwà naa goo wà Kériso, â guwà
 cibwaa tòpié na pwârawâ kàwà. Â
 guwà cibwaa pagòoé naa na é wakè
 kèe^{§§}. ¹¹Ba wiàna guwà tòpié, âna
 guwà pwadéiri é pâ tûa kèe na èpà.

Ipiciiji

¹²Dau wâru pâ popai, na nûmoo
 na go ina tàwà. Êco na càcaa nûmoo
 na go wii naa na cè tii. Ba go wâari
 pâ, go mwa nye tèepaa mariwà, ba
 na jè pitûra ma picôojè géé. Â o
 tâbawée ipwadée kâjè.

¹³Rà naa paé bwàcu'gà, wà tèpa
 naî tô aéjii'gà*, wà tô na é pitòri-
 garié mwara wà Pwiduee.

[Topai tàwà.]

^{††}**1:5** Na guwà tapoo cèikî—**é**, Géé na autapoo goo é gòropuu, **é**, tapoo
 na pàara na ia picémara é Picémara Wâdé. Grec: Géé na autapoo goo.

^{††}**1:6** Wiàna jè meaari Pwiduee; Wâdé na jè pimeaarijè—Grec: Wàéni é
 pimeaaari; Wâro na pimeaaari.

^{††}**1:8** Wakè kâjè—**é**, Wakè kâbà, **é**, wakè kàwà na pàra Tii Pwicîri naa na
 grec.

^{§§}**1:10** Guwà cibwaa pagòoé naa na é wakè kèe—Grec: Guwà cibwaa
 pwabwàcu tée.

***1:13** Wà tèpa naî tô aéjii'gà—Ê wâra pwapwicîri naa na ére na é tâa wé
 wà loane, ma wà tèpa cèikî wê. (Còo **note** goo nee tii 1.)

Béaracié kâra tii

kà

loane

Bétapoo popai

Wàilàapà na wii tii bèeni?

Wà loane. (Còo 1 loane Bétapoo popai.)

É wii wiidà?

Nabibiu kâra *naja 85 ma 100.

É wii tâi?

Tà pwi jè a pitûâ kâra wâra pwapwicîri, na nee Gaïus. Pwiri pwi jè ârapàara tèpa âracié âboro na inarà naa na *Tii Pwicîri. É, pwiri pwi jè âboro, na é pwi a pitûâ kâra wâra pwapwicîri wâ Pergame.

Cina é wii?

Pwa pwi jè âboro na nee Diotrèphe na é dau pwa na èpà naa na wâra pwapwicîri. Tàutêe na é pitêre dâra è pitûâ kà loane, ba é pwi maina nûma. Â é pacoo pàra tèpa pwa pupûra gée na wâra pwapwicîri (1.9-10). Êco na càcaa wàrapwiri è pai pwa kà Gaïus. Â wà loane, âna é wii tée, ba na é pagòoé, ba na é ciburà pwa na wâdé, ma pa-icòoé goo wà Diotrèphe.

Rà niimiri wà pàra tèpa dotée goro è Tii Pwicîri pâ, wà loane, âna é wii âracié tii kée na caapwi pàara, â é naa tà Démétrius (1.12), ba na é naa tà Gaïus ma wâra pwapwicîri kée:

- 1 loane, âna pupûra târa diri pâ wâra pwapwicîri naa na province Asia (wâ napô Turquie nabà), ba ticè ipwabwàcu ma ipicijii naa na tii.
- 2 loane, âna tii târa è wâra pwapwicîri kà Gaïus (â câé caa ina neerà ba péa o tubaèpà târa).
- 3 loane, âna tii tà Gaïus co, ba na é paari tée wà Démétrius, pwi a popa tii, ma pa-icòoé goo Diotrèphe.

Dà ère é tii bèeni?

Âracié âboro na, na jè pa cè napàrajè gée goorà, naa na tii bèeni:

- Gaïus, ba wâro kée, âna wâdé ma *târù, â é tòpi bwàti diri tèpa âboro kà Pwiduée, na rà tèepaa naa napô kée (1.3,5)
- Démétrius, ba é pwi âboro na é pàra na âjupâra (1.12)
- Diotrèphe (còo naadòbà), ba é pwa na èpà, â jè cibwaa ipwacèwiié!

Wà loane, âna é ina ba wâdé tèpa âji ênawéna kà Pwiduée na rà ipàra gée na jè ère naa na jè ère, ba na rà picémara è popai ma pagòo tèpa cèikî wê. Napàrajè, wàijè tèpa naí Pwiduée, na jè tòpirà bwàti ma pitu târa (1.6-8).

Wà tàpéebà, âna càcaa tèpa pacâmu na é inarà ba èpà, naa na 2 loane 1.7. Jè pinadàrù du pubu goro âboro bèepwiri, wiâra è popai na 2 loane 1.8. Ba wà pàra pwi, âna rà déi goo è picémara kà Kériso; â wà pàra tàpé, âna rà pâiti jii.

Pai pitàgoo tii 3 loane

Ipwabwàcu (1.1-4)

Wâdé pai tòpi'gà wà tèpa béejè (1.5-12)

É pi-ina Ioane wà Diotrèphe (1.9-11)

Ipicijii (1.13-15)

Ipwabwàcu

1 ^bWâgo [Ioane] pwi ijiao [naa na cèikî] âna go pwa tii tâgà, co Gaïus, na dau wânümoo tâgà[†].

²Pwi âji béeò, dau nümoo na gà piégòtùru naa na diri pai pwa goo. Ba gà jèe piétò, naa na é nyuâa, â nümoo mwara, na gà piégòtùru, naa na naiiri âboro. ^{3c}Na ia rà wâjué còwâ maribà wà tèpa cèikî béejè, â rà ciburà piwiâ tâbà é wâro'gà na wâdé ma *târù, ma pai tà mwü'gà naa goo é *âjupâra. Â go nye dau ipwâdée kaa na go tère pwiri! ⁴Ba nye ticè muru na é nama go dau ipwâdée, jii na go tère pâ, rà pâra bwàti wiâra é âjupâra, wà tèpa naîô naa na nee Pwi Ukai[‡].

Wâdé pai tòpi'gà wà tèpa béejè

⁵Pwi âji béeò wée, gà paari taaci pâ, gà pwi âji a cèikî. Ba gà cau tòpi bwàti diri tèpa béejè[¶], [na rà tèepaa naa napô'gà]. Gà cau tòpi tàpé na gà tâmogòorà, ma wà mwara tàpé na câgà caa tâmogòorà. Â nye dau wâdé kaa é pai pwa'gà. ^{6d}Rà cau pi-wiâ târa é wâra pwapwicîri bèeni, é pimeaari'gà.

Â go ilari jiigà mwara pâ, gà pitu tà tàpé na rà wàrapwiri, ma naa tàra cè pwina tiâu jiià, ba na rà nye coo gòobàra wakè kàra. Ba wâdé tà Pwiduee, na jè pitu tâjè wàrapwiri. ^{7e}Ba wà tàpéebà, âna rà pâra naa na nee Iésu *Kériso, ba na rà wakè ba kà tàpé na càra caa pâji cèikî naa gooé. Êco na nye ticè jè muru, cèna rà ilari jiià. ⁸Napârajè na jè pitu tàra, wàjè tèpa naî Pwiduee, ba na jè tèpa bére wakè kàra, naa goro picémara é âjupâra.

É pi-ina Ioane wà Diotrèphe

⁹Go wii paé béaa é tii[§], târa é wâra pwapwicîri'gà. Êco na wà Diotrèphe, âna tàutée dàra tère é pwina go ina. Ba nümee dàra pitûâ kàwà diri. ¹⁰Â wiàna go mwa tèepaa mariwà, â go mwa inapàpari diri pâ pwina é pwâgàribà goo.

Jèpwi mwara: Caa caa tòpi tèpa âboro kà Pwiduee, na rà tèepaa dariwà. Â é papwicîri jii tèpa cèikî na rà tòpirà. Â wiàna rà tòpirà wà pâra tàpé, â é pacoora gée na wâra pwapwicîri!

^{11f}Pwi âji béeò, gà cibwaa ip-wacèwii tàpé na rà wàrapwiri! Ba pâ tûâ kàra na èpà, âna paari pâ càra caa tâmogòori Pwiduee. Wâdé na gà ipwacèwii tàpé na rà pwa na wâdé, ba pâ càrarà, âna paari pâ rà tèpa âji âboro kà Pwiduee.

[†]**1:1** Na dau wânümoo tâgà—é, Na wânümoo tâgà gée goo é âjupâra na é tâa gooju.

[‡]**1:4** Tèpa naîô naa na nee Pwi Ukai—Grec: Tèpa naîô (tàpé na é nama rà cèikî naa goo Iésu).

[¶]**1:5** Tèpa béejè—Pai ina wèe ni, tàpé na rà me, ba na rà pacâmuri tèpa cèikî.

[§]**1:9** É tii—Pwi jè tii kà Ioane, na càcaa tâa na Tii Pwicîri.

^b**1:1** Apostolo 19.29; Roma 16.23 ^c**1:3** 2 Ioane 1.4 ^d**1:6** Tito 3.13

^e**1:7** 1 Korénito 9.12 ^f**1:11** 1 Ioane 3.6-10

¹² Napwa naa goo wà Démétrius, [âna wâdé na guwà tòpié bwàti]. Ba wâru tèpa cèikî na rà pi-inaé ba wâdé. Â é pâ tûâ kée na âjupâra, âna *paâjupâraé. Â wàibà, âna bà paâjupâraé mwara. Â é pwina bà ina, âna gà nye tâmogòori pâ, nye âjupâra.

Ipicijii

¹³ Wâru é pâ muru, na nümoo na go ina tâgà, éco na câgo caa wii paé naa na cè tii. ¹⁴ Ba go wâari pâ, o

mwa nye ipitiju, â ju mwa nye pitùra géé.

¹⁵ Wâdé na tâa jaagà, é *aupwényu-nyuâari, bau é pinaanapô kà Pwidueé! Cidòri nyuâagà!

Wà tèpa béegà, âna rà naa paé é bwàcu'gà. Bwàcu mwara kà tèpa cèikî béejè, na rà wâjaagà. Jèpa bwàcu kàrà jècaa.

[Topai tâgà.]

Tii kà

Jude

Bétapoo popai

Wàilàapà na wii tii bèeni?

Wà Jude, pwi jii wà lésu ma wà Jacques. (Còo Mataio 13.55.) Càcaa wà Jude, pwi jè *apostolo (còo 1.17-18).

É wii wiidà?

Nabibiu kàra *naja 64 ma 67, béaa kàra pai ténoori wàra é ville *lérusaléma.

É wii tâi?

Pwiri tà tèpa cèikî naa goo wà lésu, na rà tèpa *Juif mwara. Ba é ina é pâ nee tii na wâru, na wâna é *Aamwari Béaa.

Cina é wii?

Na pàara na é wii, âna wâru tèpa pwa pupûra na tèpa pwâ, na rà ipa-imwûru tèpa cèikî jii é popai na âjupâra goo wà lésu. Rà ina pâ, wà lésu, âna câé caa Pwi Ukai, â rà pacâmuri tèpa âboro goro é pai wâro na miiri. Â é wii wà Jude, ba na é pa-icôo wà tèpa cèikî, ba na rà cibwaa pâra wiârà é pâ câmu-bà.

Dà ère é tii bèeni?

É cèikî kâjè, âna câé caa naa tâjè é tàrù, ba na jè wâro imudi, ma pwa-imudirimuru goro naiijè. Wà Pwiduée, âna é naa wârimuru na

dau gòo tà tàpé na rà wàrapwiri. Jè cibwaa pâra wiâ tèpa âboro na rà ina pâ, na jè wàrapwiri. Wâdé na jè wârori é wâro wiâra é cèikî kâjè, na bari naa gò é pàaé na cimwû. Â jè upa tèpa béejè, wiâna rà tàpo pàgà jii pwiri. Wâru pâ popai naa na Tii kà Jude na ipaiwà bau pâ popai naa na é Béarailu kàra Tii kà Pétérù.

Pai pitàgòo tii kà Jude

Ipwabwàcu (1.1-2)

Tèpa pwa pupûra na rà tèpa pwâ (1.3-16)

Ârapupûra ma wârimuru kàra (1.3-7)

Rà tubatòri picaatâa (1.8-13)

Énoka, âna é ina wârimuru kàra (1.14-16)

Bénabwé popai (1.17-25)

Ipwabwàcu

1^hWâgo, Jude, na pwa tii. Go pwi éⁿawéna kà lésu *Kériso, â bu tupédu aéjii ma Jacques. Go cau wii tàwà, wâguwà na é todàwà ma meaariwà wà Pwiduée; wâguwà na é tòimiriwà wà lésu Kériso. ²Wâdé na wà Pwiduée, âna é moo naa goowà, ma naa tàwà é pimeaari ma pinaanapô kèe na pièdò ma wéna!

**Tèpa pwa pupûra
na rà tèpa pwâ**

³Tèpa âji béeò wée, dau nūmoo béaa na go wii tàwà é popai goro é pai cau pa-udòjè [naa na *âji wâro]. Â [ûna go tère é jèkutâ goo é pwina é gère tèepaa mariwà, â] go pò ma awàì goro wii tàwà. Â go pagòowà ni, ba na guwà pipaa ba gòo, ma guwà pwamuru [ma inapàpari] é âji cèikî kâjè, na ia jèe nye wacaapwi

naa tâjè, wàijè é Ba pitòrigari kà Pwiduee.

⁴ⁱBa [go tère pâ] rà cîâa me mariwà, wà tèpa âboro èpà, [na rà naapwàniri é âji auniimiri kàra]. Ba càra caa papwicîri wà Pwiduee. À rà ébii é popai goro é *pimeaari imudi kée, ba na rà wâro imudi, ma pwa pâ tûâ na miiri goro é naiirà. À rà tètâjii wà lésu Kériso, na é Pwi Ukai kâjè ma pwi a popajè, na é caapwi co. Guwà còo, jèe wii naa na *Tii Pwicîri gée na biu, pâ, o dau gòo é wârimuru kà diri tàpé na rà wàrapwiri!

^{5j}Guwà jèe tâmogòori bwàti [é pâ jèkutà goro é wârimuru na ia é naa wà Pwi Ukai tà tàpé na naa càùrà naa gooé]. À go mwa taniimiri tàwà ni.

Jèpwi: É** jèe cau pa-udò diri é Ba *Isaraéla jii wà tèpa Aigupito. Éco na, gée na càùé, â wâru gée goorà, na tàutàra na rà cèikî naa gooé. À é nama tiàurà diri!

^{6k}Jèpwi: Wà Pwiduee, âna ia é naa tà tèpa *angela é autâa kàra [na dau pwényuâa] ba na rà pitûâ naawê. Éco na wà pàra tàpé gée goorà, âna [rà niimiri pâ càcaa pâri] â rà pàra géewê. À é tâjùrurà wà Pwiduee, â é piirà naa na ére na dau bàutê, ba na rà pwa karapuu wê, tapacîri é Tòotù na ée mwa pitèi é gòropuu.

^{7l}Jèpwi: Wà tèpa âboro na du ville *Sodoma ma Gomora ma é pâ pàra

village pitiri, âna rà tèpa pwa pâ muru na càcaa wâdé na jè pwa. À rà tèpa pwa pâ muru na miiri goro naiirà. À wà Pwiduee, âna é nama tòrà é ânye. À wàépwiri é câmu kâra cè pai tojii, [wà diri tàpé na càra caa pitère dà wà Pwiduee] âna é na ânye, na é tà tòo awé.

Rà tubatòri picaatâa kàwà

⁸Rà nye wàrapwiri kaa wà tèpa pwa pupûra bèepwiri na rà tèepaa mariwà. Ba rà wârori é wâro na miiri, â rà ina pâ rà tòpi tàrù kàra naa na naurune. À rà tètâjii é pitûâ [kà Pwi Ukai]^{††}, â rà inabaèpà é pâ angela kée^{‡‡}. ^{9m}[À rà niimiri pâ, rà tèpa wàa?!] Ba guwà còo, wà Mikaéla, pwi ukai kà diri tèpa angela, âna câé caa niimiri pâ, na é pinabaèpà [wà pwina dau piticè-muru naa gooé] wà *Caatana, na ru ipwamuru é naii *Moosé. Ba é nye ina co tée pâ: «Wâdé na é pwa wârimuru tâgà wà Pwiduee!»

¹⁰ⁿÉco na wà tèpa ipwamainarà-bà, âna rà piècaari é pwina pwicîri, na càra caa tâmogòori. Ba é pwina rà tâmogòori, âna pâ muru co, na me gée goro pâ câbawâdé kàra naiiri âboro, na dàtirà pwacèwii pâ macii a piugà. À nye é pâ muru bèepwiri na o poparà me dàra é wârimuru kàra, ^{11o}na o dau maina awé! [Rà pwacèwii diri tèpa âboro èpà na pàara biu, na ia rà cicara

**1:5 É—Wà lésu, é, wà Iosua na pàra Tii Pwicîri naa na grec.

††1:8 Pitûâ kà Pwi Ukai—é, Pitûâ kà tèpa âboro, é, pitûâ kà tèpa angela.

‡‡1:8 Pâ angela kée—é, Tèpa duée. Grec: Tàpé na rà pwényuâa.

ⁱ1:4 Galatia 2.4; 2 Pétérù 2.1 ^j1:5 Exode 12.51; Nombres 14.29-30

^k1:6 2 Pétérù 2.4 ^l1:7 Genèse 19.1-25; 2 Pétérù 2.6,10 ^m1:9 Daniel 10.13,21, 12.1; Zakarie 3.2; 2 Pétérù 2.11; Auinapàpari 12.7

ⁿ1:10 2 Pétérù 2.12

^o1:11 Genèse 4.7-8; Nombres 16.1-35; 2 Pétérù 2.15; 1 Ioane 3.12

Pwiduée, â o ipaiwà é wârimuru kàra.]

Rà pâra wii naigé èpà kà Kaina;

Rà tèpa bu mwani pwacèwii Balaam;

Rà pipaa dà Pwiduée pwacèwii Koré.

À o tubatiàurà pwacèwiirà diri!

¹² Pà tubatòri picaatâa kàwà, â rà nama miiri é pi-ija kà Pwi Ukai. Ba rà ija ma wâdo ma piniimirà co, â ticè kamu kàra.

Rà tèpa nee na dau duu,

â ticè popaa na rà pame.

Rà pâ upwâra na mwari,
â ticè pwârà, â ticè wàawà.

¹³ Rà pâ wià na pwii,
ma tòpò oropwâra jawé co
—pâ tûâ kàra na miiri.

Rà pâ îricò naa napwéretòotù,
â ticè pwéelaa kàra.

Rà pâra imudi naa na bàutê,
â tiàurà naa na cikautê.

O tiàurà dàra gòiri awé!

Énoka âna é ina wârimuru kàra

¹⁴ Wà [pwi jojoorojè, wà] Énoka,
na é pwi bé 7 kàra naneeâboro gée
goo wà *Adamu, âna é jèe nye mara
ina béaa é wârimuru kà tèpa âboro
bèepwiri. Ba é ina pâ:

«É tèepaa wà Pwi Ukai.

É popa tèpa angela kée.

Dau wâru wàilà;

Càcaa pâri ma pûrarà.

¹⁵ Ée mwa pitèi é gòropuu.

Ée mwa naa wârimuru

tà tèpa âboro èpà;

Rà jèe cicaraé

goro pâ tûâ kàra;

Rà jèe inaè ba èpà

goro popai kàra;

Rà tànyiri é nee na pwicîri.»

¹⁶ Wà tèpa âboro bèepwiri, âna
rà tèpa picocoo ma tèpa pikûu.
Rà tèpa pâra wiâra é câbawâdé
kàra na èpà. Maina nûmarà ma
maina pwârà, â rà pwa pâ nyakâra
pwâratùra béipwamainarà còwâ. À
rà pwa cuka tà tèpa âboro, éco na
rà mudàra co pâ, na jè naa tàra cè
jè muru.

Bénabwé popai

¹⁷ Wâguwà tèpa âji béeò, wâdé
na guwà pitaniimiri é pâ popai kà
tèpa *apostolo kà Pwi Ukai kâjè Iésu
Kériso. ¹⁸ Ba rà jèe mara inapàpari
béaa tàwà pâ: «Rà o mwa tèepaa
medariwà na cè pâ bénabwé tòotù,
wà tèpa âboro na o càra caa pap-
wicîri wà Pwiduée. Rà o tèpa pitau-
rèe, â rà o mwa pâra co wii é pâ
câbawâdé kàra na èpà.»

¹⁹ Wàilà pwiri! À rà gére
pitadàrùwà ni. Ba rà pâra wiâra co
é pâ câbawâdé kàra naiiri âboro.
Ba câé caa tâa goorà é *Nyuâaé
Pwicîri.

²⁰ Napwa naa goowà, co
tèpa béeò, âna wâdé na guwà
pipagòowà goro é cèikî kàwà
na dau pwicîri. À guwà ciburà
pwapwicîri, wiâra é pitûâ na é naa
tàwà é Nyuâaé Pwicîri. ²¹ À guwà
wârori é pimeaari kà Pwiduée,
na guwà gére tapacîri é tòotù na
ée mwa bàra paari tàwà diri é
pai wâdé ma moo kée, wà Pwi
Ukai kâjè Iésu Kériso. Ba, na pwi
tòotù bèepwiri, âna ée mwa nama
tâbawêe é wâro kàwà jaa Pwiduée
dàra gòiri.

^P1:12 2 Pétérù 2.13,17 ^Q1:14 Genèse 5.18,21-24

^r1:18 2 Pétérù 3.3 ^s1:20 Kolosé 2.7

Meaari tàpé na càcaa
mwü cèikî kàra

²² Â wâdé na guwà meaari tàpé na rà bwaa piwâ naa na é cèikî kàra, â guwà moo naa goorà! ²³ Â guwà pitu tà pàra tàpé na rà pàgà jii naigé—wà tàpé na rà pàra dàra é wârimuru dàra gòiri awé. Guwà uparà jii é na ânye!

Â naa goo tàpé na rà pwa na èpà, âna guwà pwa na wâdé tàra. Éco na guwà dau ipwacôoco, ba péa guwà pitubatòriwà còwâ, gée goo pâ càrarà na miiri. Guwà nama dau wâgotàwà goo pwiri! Â guwà uru jii diri é pwina tòri na rà pwa^{¶¶}.

Ipwamaina Pwiduée

²⁴ Wà Pwiduée, âna é tâmogòori wéaarijè, ba na o câjè caa tûu iti jiié, naa na èpà. Â é nama ticè èpà goojè, na jè mwa coo araé, naa na pai maina ma muugère kée. Â jè o mwa dau ipwàdée na pwi tòotùbà! ²⁵ ^uBa é *pwi a pa-udòjè, na é caapwi co. Wâdé na jè pwamainâé, naa na nee Pwi Ukai kâjè wà lésu Kériso^{§§}! Üu, wâdé wiàna tâa jaaé é pwényuâa ma ipwamaina, ma pitûâ ma pàtamee, tapoo me napwiri, â nabàni, â dàra gòiri awé!

Wâdé na wàra! Amen!

^{¶¶}**1:23** Â guwà uru jii diri é pwina tòri... Grec: Guwà miiri é ârabwée na tòri gée goro è {càra} naiiri âboro.

^{§§}**1:25** 1re & 2e phrases—**é**, Ba é Pwiduée na é caapwi co, â é pawârojè, na é pinaigé mee wà Pwi Ukai kâjè, lésu Kériso. Â wâdé na jè pwamainâé!

^t**1:23** Zakarie 3.2; Auinapàpari 3.4 ^u**1:25** Roma 16.27; 2 Pétèru 3.18

Pâ 7 wâra pwapwicîri wâ
Asia (Auinapàpari 1:0)

Auinapàpari

Muru na paari tà loane

Bétapoo popai

Wàilàapà na wii tii bèeni?

Munaa loane, pwi *apostolo. (Còu 1 loane Bétapoo popai.) Wà tèpa *Roma, âna rà tòpòé naa na karapuu naa gòropô Patmos (na é wâmwünyabweri napô Turquie nabà). Â wà pwi jè *angela kà Pwiduée, âna é patùraé naawê, â é paari tée naa na nyuâa pâ muru na o mwa tèepaa.

É wii wiidà?

Nabibiu kêra *naja 95 ma 96 gée na càù lésu Kériso. Na pàara bèep-wiri, âna wà Domitien, âna é pwi ukai (César) kà tèpa Roma. Â é dau tubaèpà tà tèpa cèikî naa lésu.

É wii tâi?

Tà tèpa cèikî, na province Asia (napô Turquie nabà). Wâru gée goorà, na rà pidumapié goro é pai tubaèpà tàrà. Â càra caa côu pâ é wâjué côwâ lésu, naa na pai piétò kêe, pwacèwii na é jèè mara ina tàrà.

Cina é wii?

É pagòò tèpa cèikî na dau tubaèpà tàrà, pâ wà lésu, âna ée mwa nye piétò awé jii diri tàpé na rà cicaraé, wàilà ma wà *Caatana mwara, pwi caa kàra. Â é Mwaciri

kâjè ma wà Kériso, âna o tâa dàra gòiri awé.

Dà ère é tii bèeni?

Wà loane, âna é wii popai kà lésu târa 7 wâra pwapwicîri wâ Asia, ba naa patêrerà ma pagòorà (naporomee 2-3).

Gée na càùé, â é wii pâ muru na wâru na o mwa tèepaa, na é côu naa na nyuâa. Ba é côu é ipaa na maina kà Caatana ma tèpa âboro kêe na rà ipaa dà lésu ma tèpa âboro kêe.

- Ê èpà, âna o pimaina pâ, â o dau wâru tàpé na rà naa càùrà naa goo wà Pwiduée. Ê ville *Babulona, na ina goo wê pâ 'Tò ilàri gòronaigé' (naporomee 17-18), âna ucina goo ville Roma, ma ucina mwara goo diri tèpa âboro gòropuu na maina nûmarà, â na rà cicara Pwiduée ma tubaèpà tà tèpa âboro kêe.
- Wà Caatana, ucina gooé, âna Dàragô (Dragon), âna ée mwa dau tubaèpà tà tèpa âboro kà Kériso, é wâra pwapwicîri kêe (ucina goorà, âna tò ilàri naa naporomee 12). Ê tubaèpà tàrà tiagoro na é tètâmwara pàrà tàpé. Êco na wà Pwiduée, âna ée mwa wéaari nyuâarà.
- Ru mwa cimadò tupédu âboro na dau èpà, tupédu ênawéna kà Caatana na ina gooru pâ 'Itémuru', ma 'Pwi *péroféta a pwâ' (naporomee 13), â o panuâ tàru ma ru pwa pâ muru na èpà naani gòropuu na jè ji pàara.
- O mwa tèepaa pâ câmu na ité, â o tubatiàu jè ère gée goo

napwéretòtù ma gòropuu, â o wâru pâ aré ma tòina na o mwa tèepaa tà tèpa âboro (naporomee 6-10; 15-16).

- Êco na, géé na càué, â ée mwa wâjué còwâ Pwi Ukai lésu, â ée mwa piétò jii Caatana ma tèpa âboro kée. Êe mwa tédidiri 'Babulona', â ée mwa tâjùru Caatana, ma tûê naa na ânye dâra gòiri (naporomee 19-20).
- O tiâu ê gòropuu ma napwéretòtù béaa, â o tèepaa ê gòropuu ma napwéretòtù na bwaa âmuê, na o coo dâra gòiri. Rà o wâro wê dâra gòiri awé naa na tàbwàti ma ipwàdéé wà diri tèpa âboro kà Pwiduée (naporomee 21-22).

Wâru pâ auniimiri goro pâ namuru na wii naa naporomee 4-19 naa jaa tèpa dotée goro ê *Tii Pwicîri. Ba ina pâ:

- Muru na cau coo na pàara kà loane;
- Muru na gére coo, tèepaa na tòtù kée, ma nabà, ma géé na càué;
- Muru na càcaa pâji tèepaa.

Munaa cau âjupâra ê pâ auniimiri-bà, ba pâ auinabéaa kà Pwiduée naa na Tii Pwicîri, âna wâru pâ pai pacoo wèe—pacoo naa na tòtù na wii, â jèu pacoo géé na càué, â mwa pacoo diri naa pwâadàra gòropuu.

Wâru pâ ucina na ité na wâna ê tii bèeni—ucina na rà tâmogòori bwàti ê pai ina wèe wà tèpa cèikî, na pàara biu. Êco na câjè caa dau tâmogòori bwàti nabà. Êco na dau pwéelaa êre ê tii: Wà lésu na é nye piétò jii ê èpà, tapoo nabà, tiagoro ê pwâadàra ê pàara, â wâdé na jè tâa gooé, wàijè tèpa âboro kée.

Nimaro 7 naa na tii Auinapàpari

Wà loane, âna é popa ê nimaro 7 (na câmu kée goo ê pwina pwicîri ma tâbawêe), ba na é paari pâ, wà lésu, âna é Pwi Ukai na tâbawêe. (Còo mwara naa na autapoo goo Tii kà loane.) Wàéni pâ 7 x 7 muru naa na tii bèeni:

‘α’ Jèpa tii târa 7 wâra pwapwicîri (2.1-3.22)

‘β’ 7 aupii goro tii (5.1-6.17; 8.1-5)

‘γ’ 7 angela ma 7 tutu (8.6-11.18)

‘δ’ 7 câmu (11.19-15.4)

‘ε’ 7 wâra jawé bétubatòina (15.5-16.21)

‘ζ’ 7 popai goo Babulona (18.1-24)

‘η’ 7 muru na o coo naa pwâadàra gòropuu (19.11-21.8)

Pai pitàgoo tii Auinapàpari

Bétapoo popai (1.1-8)

Muru na tâa nabà (1.9-3.22)

É wéaari wâra pwapwicîri kée wà Kériso —Jèpa tii târa 7 wâra pwapwicîri

Muru na o mwa tèepaa (4.1-22.5)

Tàpiri naa napwéretòtù (4.1-11)

Aré ma tòina (5.1-8.5)

Tubatìâu ére géé goo gòropuu ma napwéretòtù (8.6-11.18)

Rà pipaa dà Kériso wà Caatana ma tèpa wakè kée (11.19-14.20)

Bétubatòina (15.1-16.21)

Tubatìâu tô ilàri gòronaigé Babulona (17.1-19.10)

Pwâadàra gòropuu. É piétò Kériso (19.11-20.15)

Âmu napwéretòtù ma gòropuu (21.1-22.5)

Bénabwé popai (22.6-21)

Bétapoo popai kà loane

1^vWàèni é pwina é paari wà lésu *Kériso, naa goro é pâ muru na o tàpo tèepaa me. Wà Kériso, âna é tòpi gée goo wà Pwiduee Caa, â é mwa cûru pwi jè angela kée, ba na é pame é popai tîo, wâgo loane, pwi ênawéna kée. Â é tûâri tîo pâ, na go inapàpàri tà tèpa âboro kà Pwiduee. ²Go *paâjupâra tàwà ni pâ é pwina go cîo âna popai na é ina tîo wà Pwiduee, goo wà lésu Kériso*. ³Wàcidòri nyuâa pwi âboro na é pûra [târa pâ âboro] é popai bèeni, na me gée jaa Pwiduee. Â cidòri nyuâa mwara tàpé na rà tère ma pâra wiâra! Ba é jèe wâmwünyabwe é tòotù na ée mwa pacoo diri pwiri [wà Pwiduee].

Ipwabwàcu

⁴Go wii târa pâ 7 wâra pwapwîcîri, na province Asia[†]: Wâdé na tâa jaawâ é *aupwényunyuâari, ma é *pimeaari imudi, ma é pinaanapô: Aupwényunyuâari na me gée jaa wà Pwina é napwiri, ma nabà, â ée mwa me! Aupwényunyuâari na me gée goro é *Nyuâaê Pwîcîri, na é tâa béaa

kâra autâa kà Pwi Ukai, [na é pwacèwii 7 nyuâa[‡], naa na pai tâbawêe kée]!

⁵yAupwényunyuâari na me gée goo lésu Kériso! Wâé na é inapàpàri Pwiduee goro âjupâra. Â wâé na é pwi âboro na é mara wâro cîowâ gée na aubà. Â wâé kaa Pwi Ukai kà diri tèpa ukai wâni gòropuu!

Â wâé pwina é dau mearijè, â é tipijè jii é pâ èpà kâjè, goro domii kée [na joro na ia é bà ba kâjè]. ⁶zÂ é pwa ma jè tèpa naîri Mwaciri kée, ma jè coo ara Pwiduee[¶], caa kée, ba na jè piênawéna kée. Wâdé na tâa jaaé é pai maina ma muugère, ma pàtàmee, dàra gòiri awé! Amen! Wâdé na wàra!

⁷aGuwà tàmaari! Ba ée jèe tàpo me, na pâ nee. Â rà o cau cîowê diri tèpa âboro—wà mwara tàpé na ia rà tòtée goro da. Â rà o mwa i ma pijinünü diri pâ Ba wâni gòropuu. Amen! Wâdé na wàra!

⁸bÉ ina wà Pwi Ukai Pwiduee, pâ: «Wâgo Alpha ma Oméga, pwi autapoo goo ma pwi pwâadèrèe[§]. Wâgo na go napwiri, ma nabà, â go o mwa me. Wâgo Pwina dau pwa Pàtàmoo naa gòro diri pâ muru.»

***1:2** Goo wà lésu Kériso—**é**, Popai kà lésu Kériso.

†**1:4** Asia—Wâ napô Turquie nabà.

‡**1:4** Nyuâaê Pwîcîri...na é pwacèwii 7 nyuâa—Grec: Tèpa 7 nyuâa. Nimaro 7 âna ucina goo pai tâbawêe kà Pwiduee, wiâra auniimiri kà tèpa Juif.

¶**1:6** Jè coo ara Pwiduee—Grec: Jè tèpa pwa ârapwaaîlò.

§**1:8** Wâgo...pwi autapoo goo ma pwi pwâadèrèe—É tòpò diri pâ muru wà Pwiduee, â diri pâ muru, âna kée. Alpha—Bétapoo aupwa âmu tii naa na alphabet na grec; Oméga—Bénabwé wèe.

^v**1:1** Auinapàpàri 22.6 ^w**1:3** Auinapàpàri 22.7,10

^x**1:4** Exode 3.14-15; Auinapàpàri 3.1, 4.5

^y**1:5** Psaume 89.28; Kolosé 1.18 ^z**1:6** 1 Pétèru 2.9; Auinapàpàri 5.10, 20.6 ^a**1:7** Daniel 7.13; Zakarie 12.10; Mataio 24.30; Ioane 19.34-37; 1

Tésalonika 4.17 ^b**1:8** Auinapàpàri 21.6, 22.13

É còo Iésu Kériso naa na muugère kée

⁹Wâgo loane, pwi a cèikî béewà, na jè cau pwamaagé còo, ba wàrap-wiri goo pai pâra wiâ Iésu kâjè. Éco na jè cimwû ma pidàpwicâarijè, ma jè cau tapacîri è Mwaciri kée.

[Na pwi pàara na ia é patùrao wà Pwi Ukai, âna] go tâa na karapuu naa gòropô Patmos, gée goro è pai picémara kôo è popai kà Pwiduée, ma pai paâjupâra kôo Iésu. ¹⁰Â, na jè tòotù pwapwicîri, tòotù kà Pwi Ukai, [â go gère pwapwicîri]. Â é popao è Nyuâaè Pwicîri. Â go tère na càuo è jè pwâratùra na dau maina, pwacèwii airi tutu.

¹¹Â é ina tôo pâ: «Gà wii naa na tii è pâ muru na gà còo. Â gà panuâ pâ, târa pâ 7 wâra pwapwicîri, wâna pâ ville bèeni—wâ Éféso, ma Smyrne, ma Pergame, ma Thyatire, ma Sardes, ma Philadelphie ma Laodicée.»

¹²Â go tabiio, ba na go còo pâ wailàapà na patùrao. Â go còo 7 wâra ânye mwani mii. ¹³cÂ wân-abibiu kàra, âna é coo wê wâ *Pwina naîri âboro*. Âna é coona è ârab-wée gòri. Â é pûukake^{††} na pii nawâaè goo, âna mwani mii. ¹⁴dÂ è wàrapûrué, âna pwaa, pwacèwii

è nee na dau pwaa^{††}. Â é du âraporomee, âna pwacèwii è doromara ânye. ¹⁵Â é du âê, âna pwacèwii paò mii, na tòo goro ânye, ma dau pwâra. Â pwâratùra kée âna dau maina pwacèwii airi pwiritée^{††} na dau maina. ¹⁶eÂ é cipa goro îê étò, è 7 îricò. Â gée pwêe, âna còobé è tauwa, na pipwêe bèepi. Â è naporomee âna é pwâra pwacèwii i tòotù naa po gopaé bwàti.

¹⁷fÂ go cigòboo, â go tùu jùruo araé, â câgo caa gù, goo pai wâgotôo.

Éco na é tòpò îê étò naa gò-o, â é ina tôo pâ: «Gà cibwaa nama wâgotâgà! Ba wâgo-ni, wâgo na go autapoo goo ma pwâadèrèe. ¹⁸Â wâgo, âna wâgo Pwina é wâro^{§§}. Ia go jèe bà, èco na èni, âna go jèe *wâro dâra gòiri awé, â pwa pàtâ-moo naa goro è pwâra bà. Ba go tà pa è kii, târa è 'Napô kà tèpa bà'. ¹⁹Â gà wii naa na tii è pwina gà còo—è pâ muru nabà, bau è pâ muru na o mwa tà tèepaa.

²⁰«Wàéni è pai ina wèe na tàbinyiri, goro i pâ 7 wâra ânye mwani mii, ma i pâ 7 îricò, na ia gà còo naa na îô étò: Ba i pâ 7 wâra ânye, âna tèpa 7 wâra pwapwicîri. Â i pâ 7 îricò, âna tèpa 7 angela* kàra.»

****1:13** Pwina naîri âboro—é, Pwina é pwacèwii è âboro.

††1:13 Pûukake—Karapuu opii nawâaè, târa paa.

††1:14 Dau pwaa—Napéaati naa na grec pâ: Pwacèwii è wàramutô na pwaa, â pwacèwii è neige.

††1:15 Pwacèwii airi pwiritée—é, Pwacèwii pâ wiâ na dau maina.

§§1:18 Pwina é wâro—é, Pwina é naa wâro.

***1:20** Tèpa 7 angela kàra—Pwiri tèpa angela, é, pwiri tèpa âboro. (Angela naa na grec, âna pai ina wèe pâ: Pwi apame è popai.)

c1:13 Daniel 7.13, 10.5

d1:14 Ézékiel 43.2; Daniel 7.9, 10.6; Auinapàpari 2.18, 14.2, 19.12

e1:16 Hébéru 4.12; Auinapàpari 2.12, 19.15

f1:17 Ésaïe 44.6, 48.12; Auinapàpari 2.8, 22.13

tii târa 7 wâra pwapwicîri ‘α’

(Naporomee 2-3)

1 ‘α’ Tà tàpé Éféso

2⁹[É ina tôo[†] wà *Pwina naîri âboro, pâ]: «Gà wii pâ, tà pwi *angela[‡] kêra ê wâra pwapwicîri wâ Éféso pâ:

«Wâéni ê popai kôo, wâgo na go cipa na na-araraîô étò i 7 îricò; â go pâra nabibiu kêra 7 wâra ânye mwani mii, [ma wéaarirâ]. Â go ina tàwà pâ: ^{2h}Go jèe tâmogòori ê wâro kàwà[¶], ma êdiri pâ wakè kàwà, ma ê pai pidàpwicâariwà. Â go jèe tâmogòori pâ guwà cicara tàpé na nûmarà na rà pwa na èpà. Ba guwà jèe côoina tèpa pwâ, na rà pi-ina goorà pâ, rà tèpa *apostolo, [na go cûrurà pâ]. ³Â guwà pwamaagé côo, ba wàrapwiri good. Êco na câguwà caa panuâ ê cèikî kàwà naa good[§].

⁴«Â caapwi co, pwa ê càragà na èpà, â go patûrawà ba gòo. Guwà jèe tubatiâu pwâranûmawà good^{**}, na tâa goowà béaa. ⁵ⁱWâdé na guwà niimiri wâna na ia guwà tûu naawê. Â guwà pinûnûma ma guwà

biiwà, â guwà wârori còwâ ê càrawà béaa, [na ia wâdé tà Pwiduée]! Ba go péa tèepaa mariwà, ma popa jiiwà i wâra ânye kàwà.

⁶«Êco na wâéni ê càrawà na wâdé. Ba guwà èpàri, pwacèwiio ê pâ wakè kà tèpa Nicolaïtes^{††}.

^{7j}«Wà pwina pwa pwâranÿûrûê, âna wâdé na é tère, ê pwina é ina é Nyuâaê Pwicîri târa pâ wâra pwapwicîri!

«Â wà pwi âboro na é piétò [jii ê èpà] âna go o mwa naa tàrù tée, ma é uti ê pwâra upwâra târa wâro, na wâna aupwanapô kà Pwiduée naa *napwéretòotù.

Nabwé!»

2 ‘α’ Tà tàpé Smyrne

⁸[Wà Pwina naîri âboro, âna é ina tôo mwara, pâ]: «Gà wii pâ, tà pwi angela kêra ê wâra pwapwicîri wâ Smyrne pâ:

«Wâéni ê popai kôo, wâgo na go autapoo goo ma ê pwâadèrèè, na ia go bà, â go jèe wâro còwâ. Â go ina tàwà pâ:

^{9k}«Go jèe tâmogòori ê pai tâa na aré kàwà, ma pai ticè kàwà. Â po dau wâru pâ aupwényunyuaâri

^{†2:1} Tôo—Wà loane na é wii tii.

^{‡2:1} Pwi angela—**é**, Pwi apitûâ. Ipaiwà naa na nee tii 8,12,18. (Còo **note** goo Auinapàpari 1.20.)

^{¶2:2} Wâro kàwà—Grec: Wâro'gà. Ê tii, âna wii tà pwi apiwéaari ê wâra pwapwicîri, ba kêra diri tèpa wâra pwapwicîri na é wéaarirâ.

^{§2:3} 2e phrase—Grec: Càcaa oratàwà.

^{**2:4} Pwâranûmawà good—**é**, Pwâranûmawà goo tèpa cèikî béewà.

^{††2:6} Tèpa Nicolaïtes—Tèpa pwa pupûra na tèpa pwâ na rà pacâmuri tèpa cèikî naa goo Kériso goro pâ popai na pwâ. Munaa rà ina pâ, tâa tàra é autâmogòorimuru na tàbinyiri, â rà niimiri pâ é nyuâajè co na âjimuru, â càcaa naiijè, êkaa na wâdé na jè wâro imudi goro naiijè. Pwiri rà pâra wiâra pwi âboro na nee Nicolaüs.

^{92:1} Auinapàpari 1.16 ^{h2:2} 1 loane 4.1 ^{i2:5} Auinapàpari 3.3

^{j2:7} Genèse 2.9; Auinapàpari 22.2,19

^{k2:9} 2 Korénito 11.14-15; Auinapàpari 3.9

kà Pwiduee naa gòwà! Â go jèe tâmogòori é pâ picocoo kà tàpé na rà ina pâ rà tèpa *Juif—[tèpa âboro kà Pwiduee]—âna càra caa tàpé géewê. Ba rà tèpa âboro kà *Caatana.

¹⁰l«Â go ina tàwà pâ: O mwa pwa cè ji pàara[†] cèna guwà o tâa na aré mwa tòina na. Ba wà Caatana, âna ée mwa nama tòpò cè pàra tàpé gée goowà, naa na karapuu, ba na pai tacaiwà diri. Êco na guwà cibwaa nama wâgotàwà. Â guwà cimwü naa na é cèikí kàwà, ipaiwà na pâra nau pòtàmwarawà. Â go o mwa naa pumara wakè kàwà—ê bwe korona, târa wâro^{††}.

¹¹m«Wà pwina pwa pwâranyüruê, âna wâdé na é tère é pwina é ina é Nyuâaê Pwicîri târa pâ wâra pwapwicîri!

«Wà pwi âboro na é piétò [jii é èpà] âna o câe caa tatée é béarailu kâra pwâra bà. [Ba ée mwa wâro jaa Pwiduee dâra gòiri.]

Nabwé!»

3 'α' Tà tàpé Pergame

¹²[Wà Pwina naîri âboro, âna é ina mwara tóo, pâ]: «Gà wii pâ, tà pwi angela kâra wâra pwapwicîri wâ Pergame pâ:

«Wàéni é popai kôo, wâgo na pwa i tauwa kôo, na pipwêe bèepi. Â go ina tàwà pâ:

¹³«Go tâmogòori pâ wâna na guwà tâa wê, âna é pitûâ naawê wà Caatana. Êco na guwà nye cipa ba mwü é neeô. Â go jèe tâmogòori pâ rà popa jiiwà Antipas, wà pwina é *târù na é *paâjupâraô. Â rà pòtàmwereê, naa na ville kàwà, na é tâa wê wà Caatana. Êco na câguwà caa pitûtôowâri é pai cèikí naa goodò.

¹⁴n«Â caapwi co, pwa é càragà na èpà, â go patùrawà ba gòo. Ba rà wâjaawà wà tèpa âboro na rà pwaduwa kà Balaam. Ba é [pwi *péroféta biu, pwi a pwâ, na ia é] pitu tà ukai Balak, ba na é pa-imwüru é Ba *Isaraéla. Ba é nama rà uti é pâ *ârapwaaillò na naa târa é pâ ânuuru duée imudi. Â é nama rà pwa wârogòronaigé^{§§} wà pàra tàpé.

¹⁵«Â wàrapwiri jaawà nabà, ba pwa cè ârapàarawà, na rà pâra wiâra é ârapupûra kà tèpa Nicolaïtes. ¹⁶oÂ go ina tàwà pâ, guwà pinünüma ma guwà biiwà! Ba go péa tèepaa mariwà, [pame wârimuru kàwà]. Â go o pipaa ma wàilà, goro é tauwa na me gée pwâô*.

¹⁷p«Wà pwina pwa pwâranyüruê, âna wâdé na é tère é pwina é

[†]2:10 Cè ji pàara—Grec: 10 tòtòtù.

^{††}2:10 Go o mwa naa pumara wakè kàwà—ê bwe korona, târa wâro—Munaa pai ina wèe pâ: Go o mwa naa tàwà é âji wâro, é, pwiri Go o mwa naa tàwà é câmawà na guwà wârori é wâro.

^{§§}2:14 Wârogòronaigé—Prostitution.

*2:16 Ê tauwa na me gée pwâô—Ucina goro é Popai kà Pwi Ukai na âjupâra. Wà lésu, âna ée mwa popa popai kée, ba na é pitèi tèpa pwâ na rà ébii é popai kée.

^l2:10 2 Timotéo 4.8; Jacques 1.12 ^m2:11 Auinapàpari 20.14, 21.8

ⁿ2:14 Nombres 22–24, 25.1–2, 31.16; 2 Péteru 2.15 ^o2:16 Auinapàpari 3.11 ^p2:17 Exode 16.4,14–15,33–34; Ésaïe 62.2; Ioane 6.48–50

ina é Nyuâaê Pwicîri târa pâ wâra pwapwicîri!

«Wà pwi âboro na é piétò [jii é èpà] âna go mwa naa tée é utimuru gée napwéretòotù—é manne na ia pacârûri†. Â go mwa naa tée atü pwaa, na wii naa goo, é nee na bwaa âmuê. Ê nee bèepwiri, âna o câé caa tâmogòori cè jè âboro, éco pwi âboro na é tòpi.

Nabwé!»

4 ‘α’ Tà tàpé Thyatire

¹⁸q[Wà Pwina naîri âboro, âna é ina mwara tôo, pâ]: «Gà wii pâ, tà pwi angela kêra é wâra pwapwicîri wâ Thyatire pâ:

«Wàéni é popai kôo, wâgo *Pwina naî Pwiduée, wâgo na du âraporomeeô, âna pwacèwii é doromara ânye. Â du âô, âna pwacèwii paò mii, na tòo goro ânye, ma dau pwâra. Â go ina tàwà pâ:

¹⁹«Go jèe tâmogòori é wâro kàwà, ma é pâ wakè kàwà. Ba guwà cèikî naa gooò, â guwà meaari tèpa âboro, ma pitu târa. Â guwà pidàp-wicâariwà. Â go tâmogòori pâ guwà dau pwa pâ wakè na wâru, jii béaa.

²⁰r«Â caapwi co, pwa é càragà na èpà, â go patùrawà ba gòo. Ba [dau èpà tôo, na] câguwà caa pacoò tô ilàri Jézabel†. Wà tôobà, âna

é ina pâ é tô péroféta, na é pame é popai kôo. Éco na é pwâ, â é pa-imwûru tèpa âboro kôo, ba na rà pwa na èpà. Ba é nama rà uti é pâ ârapwaa ilò, na naa târa é pâ ânuuru duée imudi. Â é nama rà pwa é wârogòronaigé wà pàra tàpé.

²¹«Wà tôobà, âna é pwacèwii tô ilàri gòronaigé¶. Â go dau naa tée pàara târa ma é pinünüma ma é biié. Éco na tàutée na é pitòotéri é wâro kée. Ba nümee [na é tâa gòro aupuu kée, ba] na é tà pwa pâ tûà kée na miiri.

²²«Â wâdé, ba ée mwa tâa gòro aupuu kée, éco na go o jèe tàpo tugée naa gooé, â ée mwa pwa-maagé côo naawê. Â ipaiwà naa goo wà tàpé na rà pwaduwà kée, wiàna càra caa pinünüma ma rà bi-irà, jii é pâ tûà na èpà bèepwiri.

²³s«Üu, go o mwa nama rà bà, diri tàpé na rà pâra wiâé§. Â diri tèpa wâra pwapwicîri, âna rà o mwa cau tâmogòori pâ, wâgo Pwina é tâmogòori diri pâ auniimiri ma câbawâdé, na tàbinyiri wâna pwâranüma tèpa âboro. [Guwà ip-wacôoco!] Ba go mwa jèpa naa tàwà, wiàra jèpa wakè kàwà.

²⁴«Napwa naa goo wà tàpé na rà pâra wiâ Jézabel, âna rà ina pâ rà mudàra cè ‘ârapupûra na wâgòro’. Âna rà pwâ, ba rà mudà co wà

†**2:17** Manne na ia pacârûri—Wà Pwiduée, âna é pa-ija tèpa Isaraéla na rà tâa namaré, goro é manne. (Còo 2e **note** goo Hébéru 9.4.) Rà niimiri wà pàra tèpa Juif pâ, wà péroféta Léremia, âna é pacârûri é jè dàra manne, tapacîri é tòotù na o mwa pacoò é pwâra ukai kà pwi Mesia.

‡**2:20** Jézabel—Munaa ucina goo wà Jézabel, naa na Aamwari Béaa, na ia é pame é pwapwicîri tà Baal. (Còo 1 Rois 16.31–33.)

¶**2:21** É pwacèwii tô ilàri gòronaigé—Ucina goro é wâro, na càcaa papwicîri Pwiduée.

§**2:23** Diri tàpé na rà pâra wiâé—Grec: Pâ naîê.

q**2:18** Auinapàpari 1.14–15 r**2:20** 1 Rois 16.31; 2 Rois 9.22

s**2:23** Psaume 7.10; Jérémie 17.10; Auinapàpari 20.12–13

Caatana^{**}. Êco na wà pàra tàpé gée goowà gée pwiri Thyatire, âna câguwà caa wàrapwiri. Â [pwa é popai kôo ba kàwà, â] càcaa jè nakake na dau tòina. ²⁵tGo tûâri tàwà co pâ, guwà tâjûru ba mwü é pâ muru na guwà tà pa^{††}, tèepaa naa goro pai wâjué còwâ kôo.

²⁶⁻²⁷uv«Wà tàpé na rà piétò—wà tàpé na rà tà pitère dòo, tia pwâadèrèè—âna go o mwa naa tàra é tàrù, na é naa tôo wà Caa kôo. Ba rà mwa pitûâ naa goo diri pâ Ba gòropuu. Â rà pòogairà goro tâjò paò, pwacèwii wâra jawé puu pèci-daa. ²⁸wÂ go naa tàra mwara é îricò kaatàdaa, na é pame i tòotù, [ba na câmu kêra pai piétò kàra].

²⁹«Wà pwina pwa pwâranyüruê, âna wâdé na é tère é pwina é ina é Nyuâaê Pwicîri târa pâ wâra pwapwicîri!

Nabwé!»

5 'α' Tà tàpé Sardes

3^x[Wà *Pwina naîri âboro, âna é ina tôo mwara, pâ]: «Gà wii pâ, tà pwi *angela^{††} kêra é wâra pwapwicîri wâ Sardes, pâ:

«Wàéni é popai kôo, wâgo na dip-iritio [é pàtàmara é Nyuâaê Pwicîri, na é pwacèwii] 7 nyuâa [naa na pai tâbawêe kêe]; â kôo mwara, tèpa 7 îricò. Â go ina tàwà pâ:

«Go jèe tâmogòori é wâro kàwà, ma é pâ wakè kàwà. Go tère popai goowà, ba guwà paari pâ guwà tàcî ma wâro, êco na guwà jèe tàgére bà. ²Â go còo pâ é tûâ kàwà, âna cà-caa wâdé tà Pwiduée Caa kôo. Êkaa na go ina tàwà pâ: Guwà cimaddò! Â guwà pagòo é ji dàramuru na wâdé na bwaa tà tâa jaawà. Ba guwà o péa tà bà bamwara.

³y«Guwà pinünüma ma guwà bi-iwà! Â guwà tà nünümari é popai na guwà jèe tère ma tòpi. Â guwà pitère dèe! Ba go o péa papòwà, pwacèwii pwi a mura. Ba câguwà caa tâmogòori cè ineretòotù, cèna go tèepaa dariwà^{¶¶} na.

⁴z«Â caapwi co, na pwa pàara gée goowà, wâ Sardes, na càra caa tubatòri é ârabwée kàra, ba wâdé tôo, é wâro kàra. Â go o mwa naa tàra é ârabwée pwaa na jajau. Â bà mwa picaapâra [naa na pai piétò kâbà^{§§}, na ara diri tèpa âboro].

^{**}**2:24** 1re & 2e phrases—Grec: Rà ina pâ, rà tâmogòori é pwina wâgòro naa jaa Caatana.

^{††}**2:25** Guwà tâjûru ba mwü, é pâ muru na guwà tàpa—Ê cèikî kàra, bau é pâ muru na wâdé na rà pwa.

^{††}**3:1** Pwi angela—É, Pwi apitûâ. Ipaiwà naa na nee tii 7 ma 14. (Còo **note** goo Auinapàpari 1.20.)

^{¶¶}**3:3** Ineretòotù, cèna go tèepaa dariwà na—Pai tèepaa kà Kériso naa jaarà, ba na é pitèirà, â càcaa pai wâjué còwâ kêe, na Bénabwé tòotù.

^{§§}**3:4** Naa na pai piétò kâbà—Ê ârabwée pwaa, âna ucina goro é pai piétò. Còo nee tii 5.

^t**2:25** Auinapàpari 3.11 ^u**2:26-27** Psaume 2.8-9

^v**2:26-27** Psaume 2.9 ^w**2:28** Auinapàpari 22.16

^x**3:1** Auinapàpari 1.4,16

^y**3:3** Mataio 24.43-44; 1 Tésalonika 5.2; Auinapàpari 2.5, 16.15

^z**3:4** Jude 1.23

^{5a}«Ba wà diri tàpé na rà piétò [jii é èpà] âna rà o coona cè ârabwée na pwaa cèna wàrapwiri. Â o câgo caa cêtùra é neerà gée na é Tii goro wâro*. Â go mwa inapàpari, na ara Caa kôo ma pâ angela kée, pâ, rà tèpa âboro kôo.

⁶«Wà pwina pwa pwâranyüruê, âna wâdé na é tère é pwina é ina é Nyuâaê Pwicîri târa pâ wâra pwapwicîri!

Nabwé!»

6 ‘a’ Tà tàpé Philadelphie

^{7b}[Wà Pwina naîri âboro, âna é ina tôo mwara, pâ]: «Gà wii pâ, tà pwi angela kâra é wâra pwapwicîri wâ Philadelphie pâ:

«Wàéni é popai kôo, wâgo na go pwicîri ma âjupâra. Wâgo na go tà pa é kii, târa pwâra ukai kà *Davita. Ê pwina go tàpiri†, âna o ticè na pâriê ma é târi; â é pwina go târi, âna o ticè, na pâriê ma é tàpiri. Â go ina tàwà pâ:

^{8c}«Go jèe tâmogòori é wâro kàwà, ma é pâ wakè kàwà. Po dau ticè nii ma pàtamawà, êco na guwà tà pitère dâra é popai kôo. Â câguwà caa pitütôowâri é needô. Guwà còo, go jèe tòpò na arawà é gorop-wârawâ na jèe tàpiri. Â nye ticè âboro cèna é tâmogòori târi.

^{9d}«Pwa pàra tàpé jaawà, na rà ina pâ rà tèpa *Juif [ma tèpa âji âboro kà Pwiduée]. Êco na càra caa tàpé géewê, ba rà tèpa âboro kà *Caatana. Â wà tàpéebà, âna go o mwa nama rà cigòboo na arawà. Â rà o nye tâmogòori pâ dau wânü-moo goowà.

^{10e}«Ba guwà nye pitère dâra é popai kôo, ba na guwà cimwü ma pidàpwicâariwà. Â gée goo pwiri, â go o mwa wéaariwà, na tòotù kâra aré ma tòina. Na tòotù bèepwiri, âna o tacai diri pâ âboro gòropuu.

¹¹«Êco na guwà tà tàcî! [Ba go péa papòwà.] Â guwà tâjuru ba mwü é pâ wâdé [na wâna pwâranü-mawà]. Ba o péa tà upa jiiwà é câmawà.

^{12f}«Wà pwi âboro na é piétò [jii é èpà] âna go o mwa nama é pwi âra wâ, târa wâra pwapwicîri kà Pwiduée Caa kôo. Â o câé caa còobé còwâ. Â go o mwa wii naa gooé, é nee Pwiduée Caa kôo, ba é pwi âboro naa napô kà Pwiduée—âna *Iérusaléma na bwaa âmuê, na ée mwa paboome wà Pwiduée, gée napwéretòotù. Â go o mwa wii mwara naa gooé, é needô na bwaa âmuê.

¹³«Wà pwina pwa pwâranyüruê, âna wâdé na é tère é pwina é ina é Nyuâaê Pwicîri târa pâ wâra pwapwicîri!

*3:5 Tii goro wâro—Munaa tii kà Pwiduée, na é wii naa na, diri pâ nee tàpé na é naa târa é âji wâro. (Còo Filipi 4.3.) Pwiri tii na wii naa na é pâ pumara wakè kà tàpé na dau gòo é cèikí kàra.

†3:7 Ê pwina go tàpiri... Pai ina wèe pâ, é pitûâ naa goo diri pâ muru wà Kériso, â é nye pacoo é câbawâdé kée. Nye ticè na pâri ma é cicaraé.

a3:5 Exode 32.32–33; Mataio 10.32; Luka 10.2, 12.8

b3:7 Ésaïe 22.22 c3:8 1 Korénito 16.9

d3:9 Ésaïe 45.14, 49.23, 60.14; Auinapàpari 2.9

e3:10 Luka 21.19; 2 Timotéo 2.12

f3:12 Ésaïe 62.2, 65.15; Auinapàpari 14.1, 21.2

Nabwé!»

7 'α' Tà tàpé Laodicée

¹⁴ [Wà Pwina naîri âboro, âna é ina mwara tîo, pâ]: «Gà wii pâ, tà pwi angela kêra é wâra pwapwicîri wâ Laodicée pâ:

«Wâéni é popai kôo, wâgo na ina good pâ 'Amen ma Wâdé na wâra'. Wâgo kaa na go inapàpari wâ Pwiduée goro âjupâra. Â wâgo pwi pàara ma pwi naigé mara diri é pâ muru na é tòpò wâ Pwiduée. Â go ina tàwà pâ:

^{15-16g} «Go jèe tâmogòori é wâro kàwà, ma é pâ wakè kàwà. [Câguwà caa piênawéna kôo goro diri pwâranümawà.] Wâdé na guwà moo, é wâdé na guwà tòoka. Êco na guwà tâa nabibiu. Guwà ipwacôoco, ba go péa gariwà!

^{17h} «Guwà pi-ina kàwà pâ, dau wâru neemuruwà, ma mwani kàwà, â nye ticè cè jè muru cèna tiâu jiiwà.

«Êco na ticè tàwà, ba câguwà caa côoinari pâ po dau pwaée kàwà! Ba po dau ticè âji neemuruwà, â guwà bwi, ma cicapé!

¹⁸ⁱ «Â go ina tàwà pâ: Wâdé na guwà wâri jiio mwani mii, na cîri naa goro ânye, na dau pwâra ma maina wâri wèe. Â o pwa neemuruwà, na ara Pwiduée. Â guwà wâri é pâ ârabwée na dau pwaa, ma guwà o coona. Ba na wàrapwiri, â o câguwà mwa caa kamu, goro pai cicapé kàwà. Â guwà wâri jiio, cè wâi târa âraporomeewà, ba na guwà o niâ bwàti.

^{19j} «Go pa-icôo ma tòimiri tèpa âboro na dau wânümoo goorà. Â gée goo pwiri, â guwà tàcî, â guwà pinünüma ma guwà biiwà. Â guwà tòotéri é wâro kàwà!

^{20k} «Guwà côo, go coo gorop-wârawà, â go cûu. Â wiàna é tère é pwâratûra kôo cè jè âboro, ma tàpiri tîo, â go too darié, ma bu pi-ija naima.

²¹ «Wâ pwi âboro na é piétò [jii é èpà] âna go o mwa nama é tâaboo pwacèwii, naa goro jènere é autâa kôo. Ba go jèe piétò, â go jèe tâaboo naa goro jènere é autâa kà Caa kôo. ²² Wâ pwina pwa pwâranyüruê, âna wâdé na é tère é pwina é ina é Nyuâaê Pwicîri târa pâ wâra pwapwicîri!

Nabwé!»

Rà pwamaina Pwiduée naa napwéretòotù

4 ^l Gée na càùru é pâ muru bèep-wiri, â go côo naa na nyuâa, [wâgo loane] é goropwârawà napwéretòotù, na tàpirié. Â go tère mwara i pwâratûra, na é pwacèwii é airi tutu. Â é ina tîo pâ: «Gà toome naani, ba na go paari tâgà é pâ muru na o tàpo tèepaa.»

^{2m} Â é popao é Nyuâaê Pwicîri, â go côo é autâa, nidò *napwéretòotù, na é gére tâa gò wâ Pwi Ukai. ³ⁿ Â é po dau jajau na pai muugère kêe, â é pwâra pwacèwii jè atù na bwùucùru ma mii[†], na dau maina wâri wèe. Â é tâbèepi autâa

[†]**4:3** Atù na bwùucùru ma mii—Atù 'jaspe' ma 'sardoine'.

^g**3:15-16** Roma 12.11 ^h**3:17** Luka 12.21; 1 Korénito 4.8

ⁱ**3:18** Ésaïe 55.1; Auinapàpari 4.4 ^j**3:19** 1 Korénito 11.32; Hébéru 12.6;

Auinapàpari 2.5 ^k**3:20** loane 14.23 ^l**4:1** Auinapàpari 1.1,10

^m**4:2** Ésaïe 6.1 ⁿ**4:3** Ézékiel 1.28

é ubà, na é pwâra pwacèwii é atü émeraude.

Tèpa 24 âboro pwanümarà

⁴Wâbèepi autâa kà Pwi Ukai, âna go côo pàra autâa na po 24. Â rà tâa gò tèpa âboro pwanümarà na rà po 24. Â rà coona pâ ârabwée na pwaa, â rà bweri è bwe korona mwani mii. ⁵Â [go côo] pâ âra kâra tikakara, na pâra géé goo i autâa kà Pwi Ukai, â [go tère] è pwâra kûu kée. Â wâbéaa kâra autâa kée, âna rà tâa wê è pâ 7 uèu na tà udàrù. Â wàilà pwiri [câmu goro è Nyuâaè Pwicîri kà Pwидуée, na é pwacèwii] 7 nyuâaè [naa na pai tâbawêe kée]. ⁶Go côo naawê mwara, pé nawià, na dau pwéelaa awé.

Ârapapé macii na pwa nyuâarà

Go côo pâ macii na pwa nyuâarà, na rà po 4, tèpa pwamaina Pwидуée¹. Â dau wâru pâ âraporomeerà. Ba rà tâa ararà, ma wâ pwâgùrurà, â tàpitiri è naiirà. ⁷Â wâ pwi jèpwi, âna wâra munaa liô⁸, â wâ pwi jèpwi, âna wâra munaa pwi nari paaci, â wâ pwi jèpwi, âna é pa naporomara âboro, â wâ pwi jèpwi, âna é pwacèwii è marü bwaamata** na é gére tâdòiti. ⁸Â jèpa pwa 6 itoorà. Â pwa âraporomeerà pitiri goorà. Â

rà nye tà nyabi, naa ne ma pwaa, ma ina pâ:

«É pwicîri! É pwicîri!
É pwicîri wâ Pwi Ukai,
ba wâé Pwидуée,
na é patàrù diri.
Dau pwa nii kée,
naa gòro diri pâ muru.
Ba wâé nabà,
â wâé napwiri,
â é gére me còwâ!»

⁹Â rà nye tà cagòtù, ma pwamaina, ma pwaolé tà Pwi Ukai, na é tâa gò è autâa kée, wâ Pwina é *wâro dâra gòiri awé. ¹⁰Â, na diri pâ pàara na rà pwamainaè na, â wâ i tèpa 24 âboro pwanümarà, âna wàilà mwara, âna rà cigòboo, ma tùu jùrurà araé. Â rà pwamaina wâ Pwina é wâro dâra gòiri awé. Â rà tapwùtù i pâ bwe korona kâra na araé, â rà ina tée pâ:

¹¹«Wâgà Pwi Ukai,
wâ Pwидуée kâbà,
âna wâgà, na pâri
ma ipwamainagà,
ma cagòtùgà.
Gà dau pwényuâa;
Dau pwa pàtamagà,
naa gòro diri pâ muru.
Wâgà na gà tapoo
diri è pâ muru.
Wâgà na gà pacoo,
géé goro è câbawâdé'gà. Nabwé!»

¹4:6 Macii na pwa nyuâarà...tèpa pwamaina Pwидуée—Grec: Êtres vivants, na rà tâa jaa Pwидуée, ba na rà pwamainaè. Pwacoé ma jè ina pâ, pwacèwii dà. Pwiri tàpo pwacèwii pâ macii, é, pâ âboro, é, pâ angela, é, pâ nyuâa.

⁸4:7 Liô—Lion.

**4:7 Marü bwaamata—Aigle.

⁹4:4 Auinapàpari 3.18 ¹⁰4:5 Ézékiel 1.13; Zakarie 4.2; Auinapàpari 1.4, 8.5, 11.19, 16.18 ¹¹4:6 Ézékiel 1.5–10.22, 10.14

¹²4:8 Ésaïe 6.2,3; Ézékiel 1.18, 10.12 ¹³4:10 Auinapàpari 7.10,15, 19.4

7 aupii goro tii ‘β’

(Naporomee 5-7; 8.1-5)

É tàpiri tii wà Pwi nari mutô

5^tGo còo è tii na pipîri, na é cipa goro îê étò wà Pwi Ukai, na é gére tâa gò jè autâa. Pwa aupwa tii bèepi è pwi tii-bà. Â pwa pâ aupii na rà po 7^{††}. ²Â go còo jè *angela na dau pwa pàtamee, na é tomara too, â é ina pâ: «Wàilàapà cèna pârié ma é tipi è pâ aupii, ma pòpwara è tii bèeni?»

³Êco na nye ticè pwi jè âboro, cèna pwa tàrù kèe ma pwa pàtamee ma é tipi ma pòpwara i tii, ma é còo—ticè nidò napwéretòotù, ma wâni gòropuu, ma wâna aranara na-puu. ⁴Â go i, â go dau i, gée goro na nye ticè pwi jè âboro na pârié ma é tipi.

⁵^uÂ é ina tôo i pwi jè ârapàara i tèpa ijiao pâ: «Gà cibwaa i! Ba pwa pwi âboro caapwi, na pâri ma é tipi è pâ 7 aupii, ma pòpwara è tii. Ba wà [pwina rà ina gooé pâ] Pwi liô, gée na wâao kà *Juda; wà pwi ukai, na é pwi gòobàra wà ukai *Davita. Ba wàè na é jèe piétò!»

Pâri Pwi nari mutô

⁶^vNabwé, â go còo è *Pwi nari mutô na é gére coo ara è autâa kà

Pwi Ukai, wânabibiu kâra i ârapapé macii na pwa nyuâarà, ma i tèpa ijiao. Â wàra munaa tètâmwereé, ma pwa *ârapwaailò gooé. Â po 7 pâ gi kèe, ba dau pwa pàtamee, â 7 âraporomee mwara. Â wàilà pwiri [è câmu goro] è Nyuâaè Pwicîri^{††}, na é cùrué pâ wà Pwiduée, naa gòropuu diri. [Ba è Nyuâaè Pwicîri, âna pwacèwii 7 nyuâa, naa na pai tâbawêe kèe.]

⁷Â wà i Pwi nari mutô, âna é me naa goo i autâa kà i Pwi Ukai, na ia é popa i tii naa na îê étò. Â é pa jiié i tii. ⁸^wÂ rà cau cigòboo, ma tùu jùrurà araé, i tèpa ârapapé macii ma wà i tèpa 24 ijiao, ba na rà pwamainâe. Â jèpa pwa gitar^{††} [kà diri tèpa ijiao] ma è wâra jawé mwani mii, na wâbé goro jawé ûrea. Ba épwiri, âna è pâ pwâra pwapwicîri kà tèpa âboro kà Pwiduée. ⁹^xÂ rà nyabiri è jè nyabi na bwaa âmuê, ma ina pâ: «Wâgà co Pwi nari mutô, pârigà ma gà pa i tii, tipi è aupii goo. Ba pòtâmwara; Gà pwi ârapwaailò; Gà naa wâro'gà; Joro domii'gà, ba kà tèpa âboro, gée na diri pâ wâao, ma diri pâ pwârâtùra, gée na pâ napô diri, ma diri pâ Ba.

^{††}**5:1** Pâ aupii na rà po 7—Pigabia bwàti goro buci (cire de bougie). Â wà pwi awii tii, âna é pwa câmu kèe naa na buci.

^{††}**5:6** Nyuâaè Pwicîri—Grec: 7 nyuâa.

^{††}**5:8** Gitar—Grec: Harpe. Rà ina mwara wà tèpa ijiao pâ: Horépa.

^t**5:1** Ésaïe 29.11; Ézékiel 2.9-10

^u**5:5** Genèse 49.9; Ésaïe 11.1,10; Auinapàpàri 22.16

^v**5:6** Zakarie 4.10; Ioane 1.36; Auinapàpàri 13.8

^w**5:8** Psaume 141.2; Auinapàpàri 8.3-4

^x**5:9** Psaume 33.3, 40.4, 96.1, 98.1

Gà tipirà^{§§} diri,
jii pâ èpà kàra,
ba na rà Ba'gà,
ba kà Pwiduée.

¹⁰YRà mwa tâa jaaé*,
ma piênawéna kée.
Rà o mwa pitûâ
kàra pâ âboro
naa gòropuu. Nabwé!»

¹¹ZÂ géé na càué, â go côo, â go
têre pâ angela, na rà po dau wâru
awé, na pwacoé ma jè pûrarà. Â rà
cau cibèepi é autâa kà Pwi Ukai—
pâbéaa wà tèpa ârapàpé macii, â pâ
wê wà tèpa ijiao, â tubanabwé naa
goo wà tèpa angela bèepwiri. ¹²Â rà
dau tomara too wà tèpa angela, na
rà nyabi pâ:

«Pwamaina Pwi nari mutô,
wà Pwi na ia pòtàmwereé!

Ba tà tée pàtamee,
ma neaapiâ kée,
autâmogòori kée,
nii ma muugère kée.
Pâri ma cagòtùé!»

¹³Â go tère é pwâratùra, kàra diri
é pâ pwina é pwa wà Pwiduée
naanidò napwéretòotù, ma wâni
gòropuu, ma wâ nawiâ, ma wâboo
côwâ kàra gòropuu. Â rà cau nyabi
diri pâ:

«Ma jè pwamainaru:
Pwi [Ukai maina]

na é tâa goro autâa,
ma Pwi nari mutô.
Jè cagòtù-ru dàra gòiri!
Pwa muugère kàru,
nii ma gòò kàru,
dàra gòiri awé! Nabwé!»

¹⁴Â rà tòpi i tèpa ârapàpé macii pâ:
«Amen! Wâdé na wàra!» Â rà cau

cigòboo, ma tùu jùrurà wà i tèpa 24
ijiao, ba na rà pwamainaru.

Tipi i 7 aupii goro tii

1 'β' Pwi a tâa gòro òoci pwaa

6^aGée na càué, â go côo [naa na
nyuâa pâ pàra muru na o mwa
tèepaa]: Ba i Pwi nari mutô, âna é
tipi i pâbéaa kàra i aupii goro i tii.
Â go tère i pwi jè ârapàara i tèpa
macii, na é tomara too, pwacèwii
airi tikakara. Â é ina [tà pwi jè
âboro] pâ: «Gà pâra!» ²bÂ é tèepaa
me wà pwi a tâa gòro jè òoci pwaa.
Â é tà pa wâra bàrada. Â naa tée
é bwe korona kàra ukai. Ba é jèe
nye pwi a piétò, â é pâra mwara nau
paa, ba na é piétò mwara.

2 'β' Ipa

³Nabwé, â wà *Pwi nari mutô, âna
é tipi é béârailu kàra aupii. Â go tère
é béârailu kà tèpa macii, na é ina
pâ: «Gà pâra!» ⁴Â é tèepaa é òoci
na mii pwacèwii doromara ânye. Â
wà pwina é tâa gò, âna naa tée é
pé tauwa na maina. Â pwa tàrù kée,
ba na é dàgòtù é pinaanapô, géeni
gòropuu, ba na rà ipòtàmwararà wà
tèpa âboro.

3 'β' Copwa

⁵Nabwé, â wà i Pwi nari mutô, âna
é tipi é béâracié kàra aupii. Â go
tère i béâracié kà tèpa macii na é
ina pâ: «Gà pâra!» Â é nye tèepaa
kaa é òoci duu. Â wà pwi a tâa gò,

^{§§}**5:9** Gà tipirà—Grec: Gà wàrirà.

***5:10** Rà mwa tâa jaaé—Grec: Rà mwa pwa ârapwaaillò tée.

^y**5:10** Exode 19.6; Ésaïe 61.6; Auinapàpari 1.6, 20.6 ^z**5:11** Daniel 7.10;
Hébéru 12.22 ^a**6:1** Auinapàpari 4.6, 5.1 ^b**6:2** Zakarie 1.8, 6.1-6

âna é cipa é bépîcâmu[†] naa na îê.
⁶Â go tère é jè pwâratùra, na é
 pwacèwii pwâratùra kà pwi âboro,
 géé nabîbiu kâra é pâ ârapàpé
 macii. Â é ina pâ: «[Gà pâra. Â gà
 ténoori é jè ére, géé goro i piûnya,
 ba na o dau maina wâri wée, â dau
 kîri é âraicu]—caapwi tòotù goro
 wakè, târa caapwi ji kilo goro blé. Â
 caapwi tòotù goro wakè, târa âracié
 câmu goro goro. Êco na gà cibwaa
 tubaèpà é l'huile ma é dipâa[‡]!»

4 'β' Maagé Bà

⁷Nabwé, â wà Pwi nari mutô, âna
 é tipi é béârapàpé kâra aupii. Â go
 tère i béârapàpé kà tèpa macii, na é
 ina pâ: «Gà pâra!»⁸Â é nye tèepaa
 kaa é òoci na pwiu. Â wà pwi a
 tâa gò, âna nee 'Maagé Bà'. Â pwa
 pwi jèpwi, na é pâra wiâê, âna nee
 'Napô kà tèpa bà'. Â naa târu târù,
 ma ru pitûa naa goro pwi caapwi ére
 géé goo 4 ére, géé goro tèpa âboro
 gòropuu. Â ru naa é ipaa ma copwa,
 ma maagé. Â rà tipi é pâ macii a
 piuti, ba na rà uti é pâ âboro.

5 'β' Tàpé na pòtàmwararà

⁹Nabwé, â wà i Pwi nari mutô,
 âna é tipi é bé 5 kâra aupii. Â go
 niâ boo còwâ kâra *aamwari târa

imeai[¶]. Â go còo naawê, pâ nyuâara
 diri pâ âboro na pòtàmwararà, ba
 wàrapwiri goo é pai paâjupâra kâra
 é popai kà Pwîduée.

¹⁰Â rà tomara too pâ: «Pwi Ukai
 wée! Wâgà na dau pwa pàtàmagà
 naa gòro diri pâ muru. Â gà pwicîri
 ma gà âjupâra! O wiidà na gà o mwa
 pitèi tèpa âboro gòropuu, goro pai
 pòtàmwarabà kâra? O wiidà na gà
 o mwa pwa wârimuru târa? Wâdé
 na gà pitôowâri târa, goro é domii
 kâbà!»

¹¹Â jèpa naa târa é jèpa ârabwée
 na pwaa, ma ina târa pâ: «[Guwà
 cibwaa dumapiê.] Â guwà tàpo nao,
 tapacîri é pai o mwa me kà diri tèpa
 béewà—[tèpa ênawéna kà lésu] na
 o pòtàmwararà pwacèwiiwà.»

6 'β' Gù diri pâ muru

¹²Â Nabwé, â wà Pwi nari mutô,
 âna é tipi é bé 6 kâra aupii. Â
 nye tèepaa kaa é kakürubwaanu[§]
 na dau maina. Â nye po dau gù
 kaa é napuu. Â é tòotù, âna é pâ
 nau duu, wàra é imwaano dodà. Â é
 parui, âna é mii, pwacèwii é domii.
¹³Â é pâ îricò, âna rà cau tûuboo
 naa gòropuu, pwacèwii pai tûu kâra
 pwâra upwâra na bwaa bwûu, ûna
 pòu. ¹⁴Â i napwéretòotù, âna tàpo

[†]6:5 Bépîcâmu—Balance pour mesurer le poids.

[‡]6:6 Gà cibwaa tubaèpà é l'huile ma é dipâa—é, Gà cibwaa tubaèpà pâ
 upwâra olivier ma pâ nadipâa.

[¶]6:9 Aamwari târa imeai—Autel. Còo mwara Neeremuru (Vocabulaire) naa
 pwâadàra tii. Ê, aupwa ârapwaailò. Pwiri câmu goro imeai na rà naa tà
 Pwîduée wà tèpa âboro kée, na rà naa tée diri é wâro kâra. (Còo Filipi
 2.17; 2 Timotéo 4.6.)

[§]6:12 Kakürubwaanu—Tremblement de terre. Pé gù napuu.

^c6:8 Jérémie 15.1-3; Ézékiel 5.12,17, 14.21

^d6:11 Auinapàpari 7.9,13, 19.14

^e6:12 Mataio 24.29; Apostolo 2.20; Auinapàpari 8.12, 11.13, 16.18

^f6:13 Ésaïe 34.4 ^g6:14 Auinapàpari 16.20

pitiàué pâ, pwacèwii é jè aupuu** na jèe pipîri. Â diri é pâ jaa ma é pâ pô, âna rà gù gée na autâa kàra.

^{15h}Â wà diri tèpa âboro gòropuu, âna rà cau uru, naa na pâ aucârû wâna pâ jaa, ma na pâ pwâramara-atû. Ba [ticé âboro na é dau gòò jii é pàara bèepwiri]—wà tèpa ukai gòropuu, ma wà tèpa âboro imaina, ma wà tèpa ukai kâra coda, ma wà tèpa pwa neemururà, ma wà tèpa pwa nii kàra, ma wà diri tèpa ênawéna, ma wà diri pàra tèpa âboro. Ba rà cau itàa naa cârû.

¹⁶ⁱÂ rà ina târa é pâ jaa, ma é pâ atû, pâ: «Guwà naapwànriribà jii Pwi Ukai, na é tâa gòro é autâa kée. Guwà pacârûbà, jii é pwâra putàmû kà Pwi nari mutô††.»

^{17j}Ba jèe tèepaa é tòotù na dau maina awé, ma pwa pwùkùru kée! Ba ru me nau pwa wârimuru tà tèpa âboro gòropuu. Â o wàilàapà cè pwi âboro cèna é cicararu?

Ba kà Pwiduée

7^kGée na càuru pwiri, â go còo [naa na nyuâa] pâ *angela na rà po 4. Â rà coo na pâ ârapàpé ére gée goo gòropuu. Â rà cipa é pâ pwéretòotù na maina târa gòropuu—[é wài, ma dàapà, ma dàré, ma pwéretòotù gòro jaa]. Rà cipa, ba na càcaa pòu naa gòropuu,

ma wâ nawia, ma càcaa pònoori pâ upwâra.

²Â go còo pwi jè angela, na é toome, gée na autoo kâra tòotù, âna é tà pa é iri câmu†† kà Pwiduée, wà Pwina é wâro††.

Â é tomara too tà pàra tèpa ârapàpé angela, na naa târa é pàtamee, ba na rà tubaèpà é gòropuu, ma najawé. Â é ina târa pâ: ^{3l}«Guwà tàpo coo! Guwà cib-waa pâji tubaèpà é gòropuu, ma najawé, ma é pâ upwâra! Ba bà o bwaa mara tòpò béaa cè câmu naa gaadaa tèpa ênawéna kà Pwiduée kâjè.»

^{4m}Â go tère é jéuru tàpé na rà tòpi é câmu kà Pwiduée. Ba po 144 000^{ss} âboro gée na diri é wâao gée goro Ba *Isaraéla:

⁵Po 12 000 gée na wâao kà *Juda;

12 000 gée na wâao kà Ruben;

12 000 gée na wâao kà Gad;

⁶12 000 gée na wâao kà Asser;

12 000 gée na wâao kà Neftali;

12 000 gée na wâao kà Manassé;

⁷12 000 gée na wâao kà Siméon;

12 000 gée na wâao kà Lévi;

12 000 gée na wâao kà Issakar;

⁸12 000 gée na wâao kà Zabulon;

12 000 gée na wâao kà Ioséfa;

12 000 gée na wâao kà *Benjamin.

Wàilà, âna rà po cau tòpi diri é câmu kà Pwiduée.

**6:14 Ê jè aupuu—Grec: Ê jè tii.

††6:16 Grec: Rà o ina tà tèpa jaa: Guwà tûu naa gòjè! Rà mwa ina târa pôru jaa: Guwà târamirijè.

††7:2 Iri câmu—Sceau.

††7:2 Wà Pwina é wâro—Pai ina wèe mwara pâ: Wà Pwina é naa Wâro.

^{ss}7:4 144 000—Câmu kâra pai tâbawêe kâra diri tèpa âboro kà Pwiduée (12 x 12 x 1 000). Còo **note** goo Auinapàpari 21.16.

^h6:15 Ésaïe 2.10,19,21 ⁱ6:16 Osée 10.8; Luka 23.30

^j6:17 Joël 2.11; Malachie 3.2 ^k7:1 Jérémie 49.36; Daniel 7.2

^l7:3 Ézékiel 9.4,6; Auinapàpari 9.4 ^m7:4 Auinapàpari 14.1,3

Rà pwamaina Pwiduée tèpa âboro na rà dau wârû

⁹ Gée na càuru è pâ pwi bèepwiri, â go ucâri, â go còo è pâ âboro na rà dau wârû, na càcaa pâri ma pûrarà. Ba rà me gée na diri pâ Ba, ma wâao, ma napò, ma pwâratûra naa gòropuu. Â rà cau coo ara è autâa kâ Pwi Ukai, ma i *Pwi nari mutô. Â rà cau coona ârabwée pwaa diri, â rà cau cipa naa na îrà, è doro nu cè.

¹⁰ nÂ rà cau tomara too pâ: «Gàu jèe pa-udòbà, wâgà Pwi Ukai Pwiduée kâbà, na gà tâa gò autâa'gà, ma wâgà, Pwi nari mutô.»

¹¹ Â rà cau cibèepi è autâa bèepwiri—[wâgée me còwâ] wà tèpa angela, â pâ wê wà tèpa ijiao, â mwa wà tèpa ârapàpé macii naa goro jènere autâa. Â rà cau cigòboo ma tùu jûrurà, na ara è autâa, ma pwamaina Pwiduée. ¹² oÂ rà ina pâ: «Amen! Wâdé na wàra! Pwamaina Pwiduée kâjè! Olé ba maina tée! Ba tà tée pàtamee, autâmogòori kée, nii ma muugère kée! Pâri ma cagòtùé! Wâdé na wàra! Amen!»

Rà me gée na aré ma tòina

¹³ Nabwé, â [é tabiié naa good] i pwi jè ijiao, â é tawèerio pâ: «[Gà

tâmogòori pâ] wàilàapà pâ âboro bèepwiri, na rà coona pâ ârabwée pwaa? [Gà tâmogòori] na rà me géewê?»

¹⁴ pÂ go tòpi tée pâ: «[Gà ina tóo] co pwi ukai, ba wâgà co na tâmogòori.»

Â é ina tóo pâ: «Wàilà pwiri tèpa me gée na aré ma tòina na dau maina*. Â rà nuwa è ârabwée kàra, ma pwaa, goro è domii kâ Pwi nari mutô†.»

¹⁵ «Â rà coo ara Pwiduée, na é tâa gò autâa kée.

Rà piênawéna kée.

Â rà pwamainaé, naa ne ma pwaa

naa na wâra pwapwicîri kée.

Â é wâjaarà, ma wéaarirà.

¹⁶ qO càra caa copwa còwâ.

O pwa jawé kàra,

naa diri pâ pàara.

O càcaa cîrìrà è tòotù,

[ba o tà pwa curuu kàra].

¹⁷ rÉ ipièrù wâgoorà

i Pwi nari mutô,

na é coo ara i autâa.

É poparà pâ

naa goo pwârajawé pò,

ba jawé târa wâro.

O ticè nûru i kàra.

Ba wà Pwiduée Caa,

na é catura diri.»

***7:14** Aré ma tòina na dau maina—Munaa diri pâ pàara na rà pwamaagé còo, wà tèpa naî Pwiduée.

†**7:14** Rà nuwa è ârabwée kàra...goro è domii kâ Pwi nari mutô—Ucina goo wà lésu Kérìso, na é nama wâdé pwâranümarà na ara Pwiduée, na é bà ba kàra naa goro satauro.

ⁿ**7:10** Auinapàpari 4.10 ^o**7:12** Auinapàpari 5.12

^p**7:14** Daniel 12.1; Mataio 24.21 ^q**7:16** Ésaïe 49.10

^r**7:17** Psaume 23.2; Ésaïe 25.8; Auinapàpari 21.4

Tipi Bénabwé kâra aupii goro i tii

7 'β' Ipwabwàti pâ tutu

8 [Gée na càuru pwiri, â go côo mwara naa na nyuâa, pâ para muru na o mwa tèepaa]: Ba wà i *Pwi nari mutô, âna é tipi i bé 7 kâra aupii goro i tii. Â ticé pwâratûra, wânidò *napwéretòotù. Â nye po tà-nana kaa, naa na é caapwi gòobàra ineretòotù. ² Â go côo tèpa *angela na rà po 7, na rà coo ara Pwidueé. Â jèpa naa tàra é tutu.

^{3s} Â é me pwi jè *angela, â é coo goro é *aamwari târa imeai, na mwani mii, na ara autâa kà Pwi Ukai. Â é cipa jè wâra acî mwani mii—pé pala târa cîri upwâra na ûrea. Â naa tée é pâ dàuru upwâra na wâru, târa cîri. Âna âraimeai tà Pwidueé, bére pâ pwâra pwapwicîri kà tèpa âboro kée. Â é cîri naa na wâra acî, naa goro i aamwari. ⁴ Â too i mu na ûrea, gée naa na-araraîê, na ara Pwidueé, bau i pwâra pwapwicîri kà tèpa âboro kée.

^{5t} Â nabwé, â i pwi angela, âna é pwaai i wâra acî goro ânye, gée na aamwari. Â é tûboo naa gòropuu. Â nye pwa âra kaa tikakara, â é kûu. Â nye tèepaa kaa é kakûrubwaanu—ba dau gù kaa é napuu.

7 angela ma 7 tutu 'γ'

(Naporomee 8.6–11.18)

⁶ Rà ipwabwàtirà wà i tèpa 7 angela, ba na rà upi é tutu kàra.

^{†8:7} Pàiri popaa moo—Grêle.

^{†8:9} Na tâa wê—Grec: Caapwi ére gée goro âracié ére, gée goorà.

^{s8:3} Exode 30.1–3; Auinapàpari 5.8

^{t8:5} Exode 19.16–19; Lévitique 16.12; Auinapàpari 11.19, 16.18

^{u8:7} Exode 9.23–26; Ézékiel 38.22; Joël 3.3 **8:10–11** Jérémie 9.14

1 'γ' Cîri ére gée goo gòropuu

^{7u} É upi i tutu kée wà pwi a pâbéaa kà tèpa angela. Â rà nye tûuboo kaa naa gòropuu é pàiri popaa moo[†], ma ânye na pwa domii na. Â é cîri tâjii é pwi caapwi ére gée goo âracié ére, gée goo é gòropuu, ma diri pâ up-wâra ma namwatò na tâa wê.

2 'γ' Mii ére gée goo nawia

⁸ É upi é tutu kée wà pwi béârailu kà tèpa angela. Â é nye tûuboo kaa naa nawia é pé ânye, na pwacèwii é diopwaa kâra jaa. Â tatée é pwi caapwi ére, gée goro âracié ére, gée goro é nawia. Â é pâ nau mii wàra domii, ⁹ â rà bà diri pâ ârawéà, â rà mwü diri pâ wànga, na tâa wê[†].

3 'γ' Maga ére gée goo nairiwâ

^{10–11v} É upi é tutu kée wà pwi béâracié kà tèpa angela. Â é nye tûuboo kaa gée napwéretòotù é jè pé îricò, na pé dau maina, na nee pâ 'Aru maga'. Â é pwéelaa pâ, pwacèwii é uèu. Â é tatée é pwi caapwi ére gée goro âracié ére, gée goro pâ nairiwâ ma aupò jawé. Â rà pâ nau dau maga, â dau wâru é pâ âboro na rà bà goo.

4 'Y' Bàutê ére gée
goo tòotù ma parui

¹²WÉ upi é tutu kée wà pwi béârapépé kà tèpa angela. Â nye tatée kaa é tòotù, ma é parui, ma pâ ìricò mwara. Â càra caa pwéelaa, na pwi caapwi ére gée goro âracié pàara napô[§].

¹³Â go niâ dò, â go côo jè marü bwaamata, na é tâ napwéretòotù. Â é tomara too pâ: «Au! Wârico! Wârico é pâ âboro gòropuu! Ba càra caa pâji upi tutu kàra, wà pàra tèpa âracié angela! Â rà o jèe tàpo upi.»

Bé 5 kàra tutu

5 'Y' Kòrée na pwa daara

9^yWà pwi bé 5 kàra *angela, âna é upi é tutu kée. Â go côo naani gòropuu è jè [angela^{**}, na pwacèwii è] ìricò. Ba é jèe tûubooome géenidò napwéretòotù. Â naa tée é kii târa Oolaa, é pwée, na dau wâgòro^{††}. ²Una é tàpiri, â toome é mu, wàra muru ânye na dau maina. Â é tubabàutê i tòotù, ma é napô.

³Â rà còobé é pâ kòrée, gée na i mu. Â rà po jara éreê i gòropuu. Â panuâ târa ma rà utijè, pwacèwii pâ keecii^{‡‡}, na dau pwa nii kàra. ⁴aÊco na tûâri târa pâ, na rà cib-waa tubaèpà è pâ murumwatò, ma

muru câmi, ma upwâra. Â nye pwa tàrù kàra co, ma rà tubaèpà târa pâ âboro na ticè câmu kà Pwiduée wà gaadaarà. ⁵Ba panuâ târa na rà nama rà dau maagé côo, naa na 5 parui, pwacèwii maagé goro au-uti kàra i keecii. Êco na papwicîri jirà na rà pòtàmwararà.

⁶bÂ napwa naa goo wà tèpa âboro bèepwiri, âna rà o mudàra cè pai bà kàra, na pwi pàara bèepwiri. Êco na o càcaa pâri.

Pâ duée na còobé gée na oolaa

⁷c[Na go ucâri] i pâ kòrée, âna [go côo pâ] rà pwacèwii mwara pâ òoci na jèe pwabwàtirà târa paa. Â pwa bwe kàra, na pwacèwii é bwe korona mwani mii. Â é naporomeerà, âna pwacèwii âboro. ⁸dÂ é wàrapûrurà, âna gòri, pwacèwii é wàrapûru ilàri. Â é poropwârà, âna [gòri ma éa] pwacèwii é poropwâra liò. ⁹eÂ é pâ ârabwée goro nawâarà, âna pwacèwii ârabwée paò târa paa. Â é airi é itoorà, âna dau maina, pwacèwii é airi wàtio, na rà dàti é pâ òoci na wâru, naa na aupaa. ¹⁰Tùgò tèpa kòrée bèepwiri, âna pwa daaé, pwacèwii é tùgòro keecii. Â pwa nii kàra, na rà nama rà maagé côo tèpa âboro, naa na 5 parui.

[§]8:12 3e phrase—é, Â tubatiâu é pwi caapwi ére, gée goro âracié ére, gée goro é nii kàra.

^{**}9:1 Angela—é, Âboro é, duée.

^{††}9:1 Oolaa, é pwée na dau wâgòro—Karapuu kàra pâ duée ma u, wiâra é auniimiri kà tèpa Juif (côo Luka 8.1); é, autâa kà tèpa bà (côo Roma 10.7).

^{‡‡}9:3 Keecii—Scorpion. Gòowaa.

^w8:12 Ézékiel 32.7; Auinapàpari 6.12–13

^x8:13 Auinapàpari 9.12, 11.14 ^y9:1 Auinapàpari 20.1

^z9:2 Genèse 19.28; Exode 10.12–15; Joël 2.2,10

^a9:4 Auinapàpari 7.3 ^b9:6 Job 3.21; Jérémie 8.3 ^c9:7 Joël 2.4

^d9:8 Joël 1.6 ^e9:9 Joël 2.5

¹¹Wà pwi ukai kàra, âna é pé duée, na me gée na Oolaa. Nee naa na *hébéru, âna Abadone, ma nee naa na grec, âna Apollyon, âna pai ina wée pâ 'Pwi a tutàmwarajè'.

¹²[Â nabwé, â go tère é pwàratùra na ina pâ]: «Jèe nabwé é èpà na pâbéaa, na pwa pwùkùru kèe. Éco na bwaa du ârailu é du pwina bwaa pwicò.»

Bé 6 kâra tutu

6 'ÿ' Ipa na dau maina

¹³É upi é tutu kèe wà pwi bé 6 kâra angela. Â go tère jè pwàratùra na me gée goro é pâ ârapàpé naûru i *aamwari mwani mii, na tâa ara Pwiduée. ¹⁴Â é ina tà i pwi angela, pâ: «Gà tipi tèpa ârapàpé duée^{¶¶} na piirà naa goro jènere nairiwâ maina Euphrate.»

¹⁵^fBa piirà tapacîri é pwi naja, ma parui, ma tòotù, ma ineretòotù bèeni, na é paco wà Pwiduée. Â é tipirà wà i pwi angela, ba na rà pipòtàmwarà é pwi caapwi ére gée goo âracié ére, gée goo diri pâ âboro gòropuu. ¹⁶[Â rà popa é pwàra paa na dau maina awé.]

Â go côo naa na nyuâa pâ 200 miliô coda, na tâa gòro òoci. ¹⁷Â nye wàrapwiri mwara é pai côorà kôo, naa na nyuâa. Pwa ârabwée paò târa nawâarà, na wâru pâ âmu kàra, âna mii pwacèwii é ânye, ma bwùucùru duu, pwacèwii atü pwàra, ma kari pwacèwii é dà na tòò^{§§}. Â é pôru pâ òoci, âna pwacèwii é pôru

liô. Â rà kòpi é âracié muru—ânye, ma mu, ma dà na tòò.

¹⁸Â pwi caapwi ére gée goro é âracié, gée goo tèpa âboro gòropuu, âna rà bà, gée goo pâ âracié bépitubatòina bèepwiri, na rà kòpi i pâ òoci. ¹⁹Ba é pàtàmara pâ òoci, âna tâa pwàra. Â pwa nii kàra mwara, na tûgòrà, na pwacèwii é dòèa. Ba pwa pôrurà, târa ma rà utijè.

Càra caa biirà tèpa âboro

²⁰^gDau maina pâ maagé côo bèepwiri, târa pâ âboro. Éco na wà tàpé na rà udò jii, âna càra caa pinünüma, ma pitòotéri é pâ tûa kàra na èpà. Ba rà bwaa nye tà ciburà piênawéna kâra pâ duée imudi. Ba rà cigòboo târa pâ *ânuurumuru*, na rà pwa goro na-araraîrà, goro mwani mii, ma mwani pwaa, ma paò, ma atü, ma bàra upwàra—é pâ ânuurumuru na càra caa côojè, ma càra caa tèrejè, ma càra caa pâra. ²¹Â rà bwaa nye tà pwa na èpà. Ba rà bwaa nye tà mura, ma ipuu imudi, ma pwa dooki. Â rà bwaa nye ipòtàmwarà.

Angela ma nari tii

10 Go côo pwi jè *angela na dau pwa nii kèe, na é boome gée napwéretòotù. Â târamirié goro nee, ba na ârabwée kèe, â tâa gòro pôrué é ubà, ba na bwe kèe. Â naporomee, âna pwàra pwacèwii i tòotù, â é du âê, na dau pwa

^{¶¶}**9:14** Duée—Grec: Angela. Pwiri tèpa angela na èpà, â na rà cicara Pwiduée.

^{§§}**9:17** Dà na tòò—Soufre.

***9:20** Ânuurumuru—Idole.

^f**9:15** Auinapàpari 8.7-12

^g**9:20** Psaume 115.4-7, 135.15-17; Daniel 5.23; Auinapàpari 16.9,11

nii kàru[†], âna pwacèwii doromara ânye. ²Â é còboo goro âji âê naa nawià, â é â aèmwü kêe, âna coo namwari. Â é cipa é nari tii na tàpirié.

³Â é tura too, pwacèwii é liô. Â rà tòpié é pâ 7 tikakara, â rà taaò.

^{4h}Pwa na go wii é pwina go tère. Êco na go tère é pwâratùra, me gée napwéretòotù, na é ina tòo pâ: «Gà cibwaa wii é ère pwina rà ina wà tèpa 7 tikakara bèepwiri. Â gà naapwàniri.»

⁵ⁱÂ nabwé, â wà i pwi angela, âna é pagòtù too é îê étò naa napwéretòotù, ⁶ba na é *ipwataâboro naa na nee Pwiduée—wà Pwiduée na é *wâro dâra gòiri awé, â na é tapoo é napwéretòotù, ma é gòropuu, ma é nawià, ma êdiri pâ muru na wâna.

É *paâjupâra na araé, wà i pwi angela pâ: «O câ mwa caa gòiri [ê pai tapacîri kàwà]! ^{7j}Ba wà Pwiduée, âna ée tàpo pacoo é auniimiri kêe, na tàbinyiri gée na biu—auniimiri kêe, na é jèe inapàpari tà tèpa ênawéna kêe, wà tèpa *péroféta. Â ée mwa pacoo, ûna é upi tutu kêe wà pwi Bénabwé angela.»

Gà ija â gà inapàpari

⁸Go tère mwara i pwâratùra, na me gée napwéretòotù, na é ina tòo còwâ pâ: «Gà pâ nau popa i tii na ia tàpirié, na é cipa wà i pwi angela,

na ia é coo gòro parawére jawé, ma wâna mwari.»

^{9k}Â go pâra darié, â ûna go ilari jiié i tii, â é ina tòo pâ: «Gà popa, ma ija; â o nea, na pwâgà, pwacèwii é narapuutâ, caapwi co, na o maga na nanaagà.»

^{10l}Â go popa i tii gée na-araraîê, â go ija, â é nye dau nea na pwâò, pwacèwii é narapuutâ. ûna go namiri, â é maga na nanaaò.

¹¹Â é ina tòo mwara pâ: «Gà inapàpari mwara é popai kà Pwiduée, goo é pwina ée mwa pwa. Â gà ina tà tèpa âboro na wâru—gée na pâ Ba, ma pâ napô, ma pâ pwâratùra. Â gà ina tà tèpa ukai kàra.»

Tupédu a paâjupâra Pwiduée

11 ^mGée na càuru pwiri, â naa tòo é jè bàra watü bécâmu. Â go tère é pwâratùra na ina tòo pâ: «Gà pâra, ma gà câmuri i wâra pwapwicîri kà Pwiduée[†], bau é *aamwari târa imeai. Â gà pûra é jéûru tèpa âboro, na rà pwapwicîri wâna é wâra pwapwicîri. ²ⁿÂ gà cibwaa câmuri é gòroigé goo wâra pwapwicîri. Ba jèe naa tà tàpé na càra caa tèpa Ba kà Pwiduée. Â rà o còogai é ville na pwicîri, wà *lérusaléma, naa na 42 parui, [pai ina wèe pâ, 1 260 tòotù].

³«Êco na go o mwa panuâ pâ, tupédu a *paâjupâraò, tupédu *péroféta. Â ru coona dodà. Â ru mwa inapàpari é popai kôo,

[†]**10:1** Ê du âê, na dau pwa nii kàru—Grec: Ê du âê, âna {pwacèwii} du âra wâ (colonnes).

[†]**11:1** Wâra pwapwicîri kà Pwiduée—Ucina goo é pai tâbawêe kà diri tèpa cèikî naa goo Pwiduée. Ba ticè wâra pwapwicîri na wânidò napwéretòotù. (Còo Auinapàpari 21.22.)

^h**10:4** Daniel 12.4,9 ⁱ**10:5** Deutéronome 32.40; Daniel 12.7

^j**10:7** Amos 3.7 ^k**10:9** Ézékiel 2.8, 3.1–3 ^l**10:10** Ézékiel 3.3

^m**11:1** Ézékiel 40.3; Zakarie 2.5–6 ⁿ**11:2** Luka 21.24; Auinapàpari 13.5

naa na pâ tòotù bèepwiri.» ⁴o[Â câmu kàru] âna du ârailu upwâra élaio[¶], ma du ârailu wâra ânye. Â ru coo ara Pwidueé Pwi Ukai kâra gòropuu. [Ba ée tàpo cùruru pâ.]

⁵pWiàna nûma pwi jè âboro, na é tubaèpà tàru, â o tòè é ânye na é còobé gée pwâru. Â o wàrap-wiri pai tètâmwara [kà Pwidueé] wà tàpé na rà pièpàriru. ⁶qNa diri pâ tòotù na ru inapàpari é popai kà Pwidueé na, âna o wâjaaru é pàtâma na dau maina. Ba o pâri ma ru pacoo é popaa, ma pubii nawià ma pâ nairiwâ, ba na mii wàra domii. Wiàna nûmaru na ru tii goo é gòropuu, â o wâru é pâ na jèpapara tòina na o tatée é gòropuu.

Ê pwina o tèepaa tàru

⁷rWiàna ru tubanabwé é pai *paâjupâra kàru, â ée mwa toome wà Itémuru[§], gée na i Oolaa na ia dau wâgòro. [Ba é pé duée na po dau maina, na pwacèwii pé macii na èpà.] Â ée mwa pipaa dà i du péroféta kà Pwidueé, â ée mwa piétò jiiiru, â ée mwa pòtâmwàru.

⁸sÂ o tà tâa i du naiiru, wânabibiu kâra na ville maina**, na ara diri tèpa âboro na rà pâ wê. Ê ville bèep-wiri, âna ia tanamiri Pwi Ukai kàru, naa goro *satauro, naawê. Â i ville, âna é pâ nau pwacèwii du napô

*Sodoma ma *Aigupito^{††}, gée goro pâ èpà kée. ⁹Wâru tàpé na rà o côo é naiiru—tàpé gée na diri pâ napô, ma wâao, ma Ba, ma pwâratùra. Â rà o côoru naa na âracié tòotù â gòobèrèè. Ba o càra caa panuâ ma pwàniri é naiiru, na pwi pàara bèepwiri.

¹⁰Édiri tèpa âboro gòropuu, âna rà o dau ipwàdée, gée goro é pai bà kà tupédu péroféta bèepwiri. Ba, [na pàara na ru bwaa wâro, âna] ru nama rà dau aré. Â rà o jèpa pinaa tàra é pâ uràpâra, â rà [o câbu naa na] ipwàdée.

¹¹t[Éco na wàéni é pwina go côo naa na nyuâa, na o mwa tèepaa tàru]: Gée na càùru é âracié tòotù â gòobèrèè, â é nye pawâroru còwâ kaa wà Pwidueé, â ru nye cimadò kaa. Â dau wâgotâra diri tàpé na rà côoru.

¹²uÂ pwa é pwâratùra na maina, me gée napwéretòotù, na é ina tàru pâ: «Gàu toome naani!»

Â ru too naa nee, naa napwéretòotù na ara tèpa èpàriru.

¹³vÂ géewê, â nye pwa kaa kakürubwaanû. Â po dau maina pai gù napuu, â é tûuboo é pwi caapwi ére gée goo 10, gée goro i ville. Â rà bà 7 000 âboro. Â wà tàpé na rà bwaa wâro, âna dau wâgotâra, â rà papwicîri Pwidueé wânidò *nap-

[¶]11:4 Upwâra élaio—Olivier.

[§]11:7 Itémuru—Grec: Pé macii.

**11:8 Ville maina—Munaa ville Iérusaléma, é, pwiri ucina goro picaatâa kà diri tèpa âboro na càra caa papwicîri Pwidueé.

^{††}11:8 Du napô Sodoma ma Aigupito—Ucina goo tèpa âboro, na càra papwicîri Pwidueé.

^o11:4 Zakarie 4.3,11-14 ^p11:5 2 Samuel 22.9; Psaume 97.3

^q11:6 Exode 7.17-20; 1 Samuel 4.8; 1 Rois 17.1

^r11:7 Daniel 7.21; Auinapàpari 12.17, 13.7, 17.8 ^s11:8 Luka 13.34

^t11:11 Ézékiel 37.5,10 ^u11:12 2 Rois 2.11

^v11:13 Auinapàpari 6.12, 16.18

wéretòotù, â rà ina pâ, dau maina pàtamee.

^{14w}Jèe nabwé naawê ê béârailu kâra aré ma tòina. Êco na ée tàpo tèepaa me mwara ê pwi béâracié wée.

Bénabwé kâra tutu

7 'γ' Mwaciri kà Pwiduee

^{15x}Gée na càuru pwiri, â é upi tutu kêe wà pwi bé 7 kâra *angela. Â go tère pâ pwâratùra na dau maina, boome gée napwéretòotù. Â rà tomara too pâ:

«Pitòotéri pitûâ

wâni gòropuu.

É pitûâ Pwi Ukai

ma pwi Mesia kêe,

Pwina é pitòrigarié.

Ée mwa pitûâ,

dàra gòiri awé. Nabwé!»

¹⁶Â wà i tèpa 24 ijiao, âna rà boo gée gò autâa kâra. Â rà cigòboo ma tùu jùrurà ara Pwiduee, â rà pwa-mainaê. ¹⁷Â rà ina pâ:

«Bà pwaolé tâgà,

Pwi Ukai Pwiduee!

Dau pwa pàtàmagà,

nàa gòro diri pâ muru.

Ba wâgà napwiri,

â wâgà nabà.

Gà ipâdi popai,

goo é pàtàmagà.

^{18y}Rà putàmu googà pâ Ba,

na pàara béaa.

[Na rà ipwacôoco!]

Ba jèe tèepaa ni pàara

na gà putàmu na!

Gà o pitèi tèpa bà.

Gà o naa câma

tèpa ênawéna'gà,

tèpa péroféta;

ma tèpa âboro'gà,

tèpa papwicirigà—

tèpa âboro kîri,

ma tèpa âboro maina.

Jèe tèepaa pwi pàara

na gà nama tiàu

tèpa tojii âboro

pitiri gòropuu. Nabwé!»

7 câmu 'δ'

(Naporomee 11.19-15.4)

^{19z}Gée na càué, â tàpiri é wâra pwapwicîri kà Pwiduee wânidò napwéretòotù. Â go côo é wâra pipwataâboro^{††}. Â go tère pâ pwâratùra na maina^{††}. Â nye pwa âra kaa tikakara, â é kûu. Â nye pwa kaa kakûrubwaanu—ba nye gù kaa é napuu. Â coo é popaa na dau maina, â rà nye tûuboo kaa pâ pàiri popaa moo.

1 'δ' Tô ilàri ma pwi Dàragô

12 [Gée na càuru pwiri, â go côo mwara naa na nyuâa, pâ pàra muru na o mwa tèepaa.] Ba tèepaa naa gopaérenao é jè câmu kêe na dau maina, [na rà pò goo pâ âboro]. Wàépwwiri, ê tô jè ilàri na

^{††}**11:19** Wâra pipwataâboro—Rà tâa wê é 10 Naèa kà Pwiduee. (Còo Deutéronome 10.1-5 ma Hébéru 9.4.) Ucina goro é pai caatâa kà Pwiduee ma é Ba kêe.

^{††}**11:19** Pwâratùra na maina—é, Airimuru na maina.

^w**11:14** Auinapàpari 9.12

^x**11:15** Exode 15.18; Psaume 10.16; Daniel 2.44, 7.14

^y**11:18** Psaume 110.5, 115.13; Roma 2.5; Auinapàpari 20.11-13

^z**11:19** Hébéru 9.4; Auinapàpari 8.5, 15.5, 16.21

pwényuâa^{ss}, na é coona i tòotù, â tâa aranara du âê é parui. Â wâna pûruê é bwe korona, na pwa goro 12 îricò. ^{2a}Â é maagé còo, ba ée jèe pitàmari èpo. Â é i goro é aré ma tòina kèe na dau maina.

^{3b}Â é nye tèepaa me kaa naa gopaérenao é jè câmu kèe—é jè pé walàuma kâra duée, wà pwi Dàragô*. Â po mii é naiié, â po 7 pûruê, na jèpa tâa gò, é nari bwe korona. Â po 10 gi kèe. ^{4c}Â é dàti boo, goro é tùgòé, é pwi caapwi ére gée goo âracié ére, gée goro é pâ îricò wânidò napwéretòotù. Â é urarà boo naa gòropuu. Â nabwé, â é tà coo ara i tô ilàri na pigéaa, ba na é uti i pwi èpo kèe wiàna é pitàmarié.

^{5d}Napwa naa goo wà i pwi èpo, âna ée mwa pitûâ kâra diri é pâ Ba, goro i tâjò pad kèe.

Úna pitèpaé, â nye upaé kaa, jii i pwi Dàragô, naa jaa Pwiduée, naa na autâa kèe. ⁶Â é uru naa namaré i tô nyaa kèe, naa na autâa na é jèe pwabwàti ba kèe, wà Pwiduée. Â o mwa èrùé naawê, naa na 1 260 tòotù.

É ipaa dèe Mikaéla

^{7e}Géewê, â nye pwa paa kaa wânidò *napwéretòotù [jaa Pwiduée]. Ba wà pàra tèpa *angela, ma Mikaéla, pwi ukai kàra, âna rà ipaa ma wà i pwi Dàragô ma tèpa duée[†] kèe. ⁸Â rà piétò jiiirà. Â rà tû còobé i Dàragô ma tèpa duée, gée napwéretòotù, ^{9f}boo naaniboo gòropuu.

(Napwa naa goo i pwi Dàragô maina bèepwiri, âna wàé kaa pwiri, wà i pwi dòèa gée na biu. Â nee, âna 'Pwi a cicarajè', é, *Caatana. Â wàé kaa pwiri, na é pwi a-ipa-imwüru tèpa âboro pitiri é gòropuu.)

^{10g}[Gée na càuru é pai tûu kèe] â go tère é pwâratùra na dau maina, naanidò gopaérenao, na ina pâ:

«Jèe tèepaa tòotù

[na jè tapacîri]!

É paari pàtamee

wà Pwiduée kâjè!

Ée pa-udò é Ba kèe!

É tòpò Mwachiri kèe,

naa tàrù târa pitûâ

kà pwi Mesia kèe!

Ba é tû tà Caatana,

pwi a piciapwâ goojè.

la é mu pitòtijè

naa jaa Pwiduée,

^{ss}**12:1** Tô jè ilàri na pwényuâa—Ucina goro é Ba kà Pwiduée, na é còobé géewê wà pwi Mesia (Pwina naîê). Pwi Ba kà Pwiduée, âna wà tèpa Is-araéla, â nabàni, âna diri tàpé na rà pàra wià Iésu.

***12:3** Dàragô—Dragon. Naa na tâgadé kà tèpa Juif, âna pé diopwaa kâra âgòri na tâa na numwiri, na é pwi âboro capwi. Nee mwara Léviathan (Psaume 74.14). Naani, âna pwi Dàragô, âna jè nee Caatana. (Còo nee tii 9.)

[†]**12:7** Tèpa duée kèe—Grec: Angela. Êco na rà tèpa angela na èpà, na jè ina goorà pâ, duée.

^a**12:2** Michée 4.10 ^b**12:3** Daniel 7.7 ^c**12:4** Daniel 8.10

^d**12:5** Psaume 2.9; Ésaïe 7.14, 66.7; Auinapàpari 19.15

^e**12:7** Jude 1.9

^f**12:9** Genèse 3.1,14; Luka 10.18, 22.31; Auinapàpari 20.2

^g**12:10** Job 1.11; Zakarie 3.1

naa ne ma pwaa.

Â é jèe tûu awé!

¹¹Rà jèe piétò jiié

wà tèpa béejè,

goro é domii

kà *Pwi nari mutò;

goro é popai

na rà *paâjupâra.

Ba càra caa piwâ,

na rà bà, ba kée.

¹²^hIpwadée naa napwéretòotù!

Maagé côo naa gòropuu!

Au, wârigà co nawià!

É dau putàmù Caatana.

Ba é tûuboo dariwâ.

Â jèe ticè pàara kée. Nabwé!»

É capwâri i tô ilàri wà Dàragô

¹³É côoina wà Dàragô pâ, jèe tû tée boo naa gòropuu. Â é capwâri i tô ilàri[‡], ba na é tubaèpà tée. Ba wà tòoni na ia é pitàmari i pwi âboro èpo. ¹⁴Êco na jèe naa tà tòoni, é du wàràiri i marû bwaamata. Â é tâ jiié[¶], naa namaré, wâna é autâa, na jèe pwabwàti ba kée. Â o ipièrù wâ-gooé, naawê, naa na âracié naja â gòobèrèè[§].

¹⁵Â i pwi Dàragô^{**}, âna é kòpi gée pwêe, pâ jawé na wâru, na pâ nau jèpé, ba na é wâri gò i tô ilàri.

[‡]**12:13** É capwâri i tô ilàri—Wâru pâ muru ni, na pwacèwii é pai upa tèpa Isaraéla jii ukai Faraô na Aigupito. (Còo Exode 1.22; 14.8; 19.4; Nombres 16.31-33.)

[¶]**12:14** Jiié—Grec: Jii i dòèa.

[§]**12:14** Âracié naja â gòobèrèè—Pai ina wèe pâ, 42 parui, âna 1 260 tòotù. (Còo Auinapàpari naporomee 2-3.) Grec: Na caapwi pàara, ma pâ pàara, ma jè gòobàra pàara.

^{**}**12:15** Dàragô—Grec: Dòèa.

^{††}**12:17** Paâjupâra... **é**, Rà tà cimwü, naa goro é âjupâra na é paari wà lésu.

^{‡‡}**13:2** Léopard, ba é dau itàa; Ours, ba dau gòri é pwùruîê; Pwâra liô, ba dau gòri ma éa é poropwêe.

^h**12:12** Ésaïe 44.23, 49.13 ⁱ**12:14** Daniel 7.25, 12.7

^j**12:17** Auinapàpari 11.7 ^k**13:1** Auinapàpari 12.3, 17.3, 7-12

^l**13:2** Daniel 7.4-6 ^m**13:3** Auinapàpari 17.8

¹⁶Êco na é nye òmaa kaa é napuu, â é namiri i jawé. ¹⁷^jÂ é nye dau putàmù kaa i pwi Dàragô, naa goo i ilàri. Â é pâra nau ipaa, tà diri pàra tèpa naî tòoni—wà tàpé na rà pitère dà Pwiduée, ma paâjupâra pâ, rà tèpa âboro kà lésu^{††}.

¹⁸Â nabwé, â é tà coo i pwi Dàragô wà bàrawià.

2 ‘d’ Itémuru gée nawià

13 ^kGée na càué, â go côo [naa na nyuâa, pâ pàra muru na o mwa tèepaa]: Ba go côo wà Itémuru, na é còobé gée nawià. Po 10 gi kée. Â 7 pûruê, na jèpa tâa gò é bwe korona. Â wii naa gòro pâ jèpa pûruê, é pâ nee Pwiduée, ba na é [pa autâa kà Pwiduée, ba na é] inaé ba èpà mwara.

²^lÊ naiié, âna pwacèwii é naiiri léopard. Â é âê, âna pwacèwii é âra ours. Â é pwêe, âna pwacèwii é pwâra liô^{‡‡}. Â é naa tée é nii kée wà i pwi Dàragô, bau é autâa kée, ma é pitûâ kée, na dau maina. ³^mÂ go côo é aurumuru na dau maina, gòro jè pûruê, pwacèwii na jèe tòdità, â wàra munaa é jèe bà. Êco na jèe nyu còwâ, â jèe wâdé.

Â wà diri tèpa âboro gòropuu, âna rà picâdirié goo, â rà pâra wiâê. ⁴Â rà pwamainâê, â rà ina pâ: «Wàilàapà cèna pwa nii kêe pwacèwii Itémuru? Wàilàapà cèna pâri ma é cicaraé? Nye ticè!»

Â rà pwamaina mwara i pwi Dàragô, ba wàé, na é naa tée è pàtamee.

É ina ba èpà Pwiduée

⁵ⁿJèe panuâ tà Itémuru, ma é tura, naa na 42 parui. Â é dau pi-ina kêe [ma ina pâ wàé âna wàé Pwiduée]. ⁶Â é dau ina ba èpà wà Pwiduée, ma é nee, ma é autâa kêe wâ *napwéretòotù, ma wà diri tàpé na rà tâa wê.

⁷⁰Â jèe nye panuâ tée è pàtamee ma é ipaa, ma é piétò jii tèpa âboro kà Pwiduée. Â jèe panuâ tée mwara târa pitûâ, naa gòro [diri tèpa âboro gòropuu]—diri pâ wâao, ma pwâratùra, ma pâ napô, ma pâ Ba. ⁸⁰Â rà cau cigòboo tée diri tèpa âboro gòropuu, na jèe càcaa wii neerà, naa na Tii kà *Pwi nari mutô, béaa kâra é pai tòpò wàra é gòropuu[¶]. Wà Pwi nari mutô, âna wàé kaa pwina é jèe bà, ba na é pwi *ârapwaailò.

⁹[Â wâgo, loane na go wii è tii bèeni, âna go ina pâ]: Wà pwina pwa pwâranyüruê, âna wâdé na é tère! ¹⁰⁹Ba o tubaèpà tà tèpa âboro

kà Pwiduée. Rà o pwa karapuu wà pàra pwi, â rà o pòtâmwara pàra tàpé. Â wâdé na rà cipa ba mwü è cèikî kâra, ma pidâpwicâarirà [naa na é pwina o tèepaa târa].

3 '6' Pé macii gée napuu

¹¹Gée na càué, â go côo è béârailu kà tèpa macii [na èpà] na é còobé gée napuu. Po ârailu gi kêe, na pwacèwii è gi kâra nari mutô, êco na é pwi a takânarijè, pwacèwii è dàragô. [Â nee mwara, âna 'Wà pwi *péroféta a pwâ']^{§§}. ¹²Â é wakè ba kà Itémuru, pé macii béaa, na ia jèe nyu còwâ i aurumuru kêe. Ba é tòpi jii Itémuru êdiri tàrù kêe ma pàtamee.

É tacoo goo diri tèpa âboro gòropuu, ba na rà cigòboo na ara Itémuru. ¹³⁻¹⁴ⁱÂ é pwa é pâ câmu na dau maina, goro pàtamee, na ara Itémuru. Ba é panuâ boo è ânye gée napwéretòotù, â rà cau pò goo wà tèpa âboro gòropuu. Â panuâ tée, ma é ipa-imwûrurà. Â é tûâri târa, ma rà pwa cè ânuu wà Itémuru, na ia pwa aurumuru wâgoé, â ia jèe nyu còwâ*.

É pawâro ânuu Itémuru

¹⁵Panuâ tà i béârailu kà tèpa macii—[i pwi péroféta na é pwâ]—ma é pawâro i ânuu Itémuru. Â panuâ târa i ânuuê, ma é tura, ma

^{¶¶}**13:8** Béaa kâra é pai tòpò wàra é gòropuu—É pâ popai bèepwiri, âna pâri ma jè tòpò naa goro jènere é pâ popai bèeni: Wà Pwi nari mutô, âna wàé na é jèe bà...

^{§§}**13:11** 'Wà pwi péroféta apwâ'—Còo Auinapàpari 16.13, 19.20, 20.10.

***13:13-14** Ia jèe nyu còwâ—é, Ia é jèe wâro còwâ.

ⁿ**13:5** Daniel 7.8,25, 11.36; Auinapàpari 11.2

⁰**13:7** Daniel 7.21; Auinapàpari 11.7

⁰**13:8** Psaume 69.29; Auinapàpari 17.8, 20.12,15, 21.27

⁹**13:10** Jérémie 15.2, 43.11; Auinapàpari 14.12

ⁱ**13:13-14** 1 Rois 18.24–39; Mataio 24.24; Auinapàpari 19.20

pòtàmwarà diri tèpa âboro na càra caa pwamainàé. ^{16s}Â é tacoo goro pâ âboro diri, ma rà tòpi é câmu kée naa goo îrà étò, é, wà gaadaarà. É wàrapwiri tà tèpa âboro diri, na kîri ma maina, â wà tàpé na pwa neemurà, ma ticè neemurà, â wà tàpé na pwa tàrù kàra, ma wà tàpé na ticè tàrù kàra[†]. ¹⁷Â ticè âboro na pâri ma pi-icu, wiàna ticè gooé é pwi câmu bèepwiri. I pwi câmu kée bèepwiri, âna nee wà Itémuru ma nimaro na ucina goo nee.

¹⁸[Wâgo, loane, na go wii é tii bèeni, âna go ina tàwà pâ]: Wà pwi âboro na é tàmanga, âna wâdé na é pitadàra é nimaro kà Itémuru. Ba é nimaro kée, âna nee pwi jè âboro—âna 666[‡].

4 'ð' Ipwamainà nari mutô

14 [Gée na càué, â go côo mwara, naa na nyuâa, pâ pàra muru na o mwa tèepaa]: Ba go côo i *Pwi nari mutô, na é cima wâgòro jaa *Siona. Â rà gére tâa jaaé 144 000 âboro[¶]—wàilà diri na jèe wii na gaadaarà é nee, ma nee Caa kée.

^{2t}Â go tère é jè pwâratùra, na me gée napwéretòotù, na pwacèwii airi gitar na dau wâru. Dau maina é aié, pwacèwii é airi pwiritée[§], ma é airi tikakara. ^{3u}Ba rà nyabi wà diri tèpa âboro bèepwiri, naa na-

poromee [Pwiduée, na é tâa] na autâa kée; ma na ara tèpa ârapapè macii na pwa nyuâarà, ma wà tèpa 24 ijiao. Â é nyabi kàra, âna bwaa âmué, â nye ticè pwi jè âboro cèna é tàmogòori. Â nye wâdé co tèpa 144 000, ba nye wàilà tèpa âboro na jèe pa-udròrà jii é gòropuu.

⁴Wàilà tèpa âboro, na càra caa pitubamiirà naa na wâro-gòronaigé^{**}. Â rà pâra wià Pwi nari mutô, naa na pâ ére na é pâ wê. Ba é jèe uparà wà Pwiduée, ma wârirà^{††}, ba na rà tèpa âboro [wâna Ba] kàru ma wà Pwi nari mutô. Â rà pwacèwii é *ârapwaaillò ba kée, na pwa goro é bétapoo pwêe na jè piûnya. ⁵Â càra mu caa tèpa pwâ. Â nye ticè èpà na rà pwa goro îrà.

5 'ð' Popai kà tèpa 3 angela

⁶Nabwé, â go côo pwi jè *angela na é tâ gopaérenao. Â é pâ nau picémara é popai wâdé na âjupâra dâra gòiri awé târa diri pâ âboro gòropuu—tà tàpé gée na diri é pâ wâao, ma pwâratùra, ma napô, ma pâ Ba.

⁷Â é tomara too pâ: «Guwà papwicîri wà Pwiduée, ma ipwamainàé! Guwà tòbuari Pwina é tapoo napwéretòotù ma gòropuu, ma nawià, ma nairiwâ. Ba jèe tèepaa i pwi pàara na ée mwa pitèi tèpa âboro gòropuu na.»

[†]**13:16** ...Pwa tàrù kàra, ma...ticè tàrù kàra—Hommes libres et esclaves.

[‡]**13:18** 666—Wiàra é auniimiri kà tèpa Juif, âna 6, âna nimaro kâra âboro. 666 âna nimaro kà pwina nûmee na é tâa na autâa kà Pwiduée.

[¶]**14:1** 14 000 âboro—Còo **note** goo Auinapàpari 7.4.

[§]**14:2** Pwacèwii é airi pwiritée—**é**, Pwacèwii pâ wià na dau maina.

^{**}**14:4** 1re phrase—Ucina goro é wâro na wâdé na ara Pwiduée, ba ticè na èpà na.

^{††}**14:4** Wârirà—Ucina goro é pai pipanuâ wàra é wâro kà Kériso.

^s**13:16** Auinapàpari 14.9–11, 16.2, 20.4

^t**14:2** Auinapàpari 1.15, 19.6 ^u**14:3** Ésaïe 42.10; Auinapàpari 5.9, 7.4

^{8v}Â [ûna é pâra, â] é tèepaa me wà pwi jè angela, na é tomara too pâ:

«Êe jèe tûu *Babulona^{††}, téura napô-bà!

É ipa-imwûru

diri é pâ Ba.

É naa tàra dipâa.

Rà ipwirié goo.

Rà pwaduwa kée.

Rà pwa pwina miiri.

Rà ipuu imudi,

wà tèpa âboro gòropuu. Nabwé!»

^{9w}Â gée na càué, â wà pwi jè angela, âna é pâra wiâ du angela bèepwiri. Â é tomara too pâ: «Wàéni é pwina o tèepaa tà tàpé, na rà pwamaina wà Itémuru ma i ânuuê, ma tòpi i câmu kée naa gaadaara ma goro îrà: ^{10x}O naa tàra, wàilà mwara, é dipâa, na é pwabwàti wà Pwiduée, dipâa goro é pwâra putâmu kée. Â càcaa tògòtù goro jawé, [â o gòo ma maga, na rà wâdo]. Â rà o aré ma tòina goro ânye ma dà na tòo, na ara pâ angela na rà pwicîri, ma Pwi nari mutò.

^{11y}«Â é nye tà tòo awé i ânye, â rà o maagé còo goo dàra gòiri. Â o càra caa nao, naa ne ma pwaa. [Wàép-wiri é pwina o mwa tèepaa tà] tàpé

na rà ipwamaina wà Itémuru ma i ânuuê, ma tòpi i câmu kée.»

^{12z}[Wâgo, loane, na go wii é tii bèeni, âna go ina pâ]: Wàép-wiri é bépipagòo tèpa âboro kà Pwiduée. Wâdé na rà pidàpwicâarirà, [ûna tubaèpà tàra] ma pitère dàra é pâ naèà kà Pwiduée. Wâdé na rà tà mwû naa na cèikî kàra naa goo lésu.

¹³Â gée na càué, â go tère é jè pwâratùra gée napwéretòotù, na ina me tòo pâ: «Gà wii pâ: «Cidòri nyuâa tàpé na rà bà, tapoo nabà, gée goro pai cèikî kàra naa goo Pwi Ukai.»»

Â é Nyuâaê Pwicîri, âna nye wàé mwara, na é ina pâ: «Ûu kaa, ba rà o nao jii é pâ aré ma tòina kàra. Â rà o tòpi é câmarà goro é wakè kàra^{¶¶}.»

6 'ð' Piûnya naani gòropuu

^{14a}Go ucâri, â go còo wà *Pwina naîri âboro^{§§}, na é tâa na é nee na pwaa. Â é bweri é bwe korona mwani mii, â é popa é pwàci na po éa.

¹⁵Â go còo wà pwi jè angela, na é còobé gée na wâra pwapwicîri* [nidò *napwéretòotù]. Â é tomara too tà i Pwi na ia é tâa na i nee, pâ: «[Tèpa âboro gòropuu, âna pwacèwii blé na] jèe po wâèà bwàti.

^{††}**14:8** Babulona—Còo mwara Neeremuru (Vocabulaire) naa pwâadàra tii. Ucina goo diri tàpé na rà cicara Pwiduée ma tubaèpà tà tèpa âboro kée.

^{¶¶}**14:13** Dernière phrase—é, Ê pâ wakè kàra, âna paâjupârarà. Grec: Ê pâ wakè kàra, âna pâra wiàrà.

^{§§}**14:14** Wà Pwina naîri âboro—é, Pwi âboro na pwacèwii é Pwina naîri âboro (lésu Kériso).

^{*}**14:15** Wâra pwapwicîri—Ucina co, ba ticé âji wâra pwapwicîri na wânidò napwéretòotù. (Còo Auinapàpari 21.22.)

^v**14:8** Ésaïe 21.9; Jérémie 51.7,8; Auinapàpari 17.2, 18.2,3

^w**14:9** Auinapàpari 13.12-17

^x**14:10** Genèse 19.24; Psaume 75.9; Ésaïe 51.17,22; Jérémie 25.15-16; Ézékiel 38.22; Auinapàpari 16.19, 20.10, 21.8 ^y**14:11** Ésaïe 34.10

^z**14:12** Auinapàpari 13.10 ^a**14:14** Daniel 7.13

Jèe tèepaa é tòotù kâra piûnya†! Gà tũ paé i pwàci'gà, â gà tapàgà!»

¹⁶ Â é tũboo naa gòropuu i pwàci kêe wà pwini, â é piûnyari i gòropuu.

¹⁷ Gée na càué, â é còobé wà pwi jèe angela, gée na wâra pwapwicîri, nidò napwéretòtù. Â wàé mwara, âna é cipa jèe pwàci na dau éa.

^{18b} Â nabwé, â é tèepaa me gée na *aamwari târa imeai, wà pwi jèe angela, na é pitûa naa goro ânye. Â é tomara too tà wà i pwi a cipa i pwàci. Â é ina tée pâ: «Po dau wâru [pâ âboro, wâni gòropuu na rà èpà. Â rà pwacèwii] é pâ nacici pwâra dipâa na jèe po dau târa. Â gà tũ paé i pwàci, â gà tapàgàra.»

^{19-20c} Â é tũboo i pwàci kêe i pwi angela, naa gòropuu. Â é tapàgà i pwâra dipâa wà gòropuu. Â é tũ naa na aubigagai dipâa, naa gòroigé jii é napô. Â còogairà, â é nama joro é dipâa. Ba wàépwiri é pwâra putàmu kà Pwidueé. Â o joro é domii kà tèpa âboro èpà, â o tũ too, ma tũ jai caapwi âboro‡, naa na 300 kilomètres.

7 '6' Ipwabwàti 7 bétubatòina

15 Gée na càué, â go còo [mwara naa na nyuâa, pâ para muru na o mwa tèepaa]. Â go pò goo jèe câmu kêe na dau maina, naa napwéretòtù. Ba pwa 7 *angela, na rà tà pa pâ 7 bépítubatòina. Wàé kaa pwiri é bénabwé maagé còo, bénabwé pwâra putàmu kà Pwidueé.

² Â go còo é jèe nawià na pwacèwii wàrapèa na pwa ânye na. Â pwa pâ âboro [na rà còo gòro i najawé]—wà tàpé na rà piétò jii wà Itémuru, wà i pwina pwa ânuuê ma nimaro kêe. Â rà cau cipa é gitar na é naa tàra wà Pwidueé. ^{3d} Â rà nyabiri i nyabi kà *Moosé, pwi ênawéna kà Pwidueé, bau nyabi kà *Pwi nari mutò:

«Dau maina wakè'gà,
maina ma pwényuâa,
co Pwidueé Caa.

Dau maina nii'gà,
naa gòro diri pâ muru;
pwâra ukai'gà
goro diri pâ Ba!

*Tàrù pâ naigé'gà!

^{4e} Wàgà co na gà pwicîri.

Wàgà co na gà Pwidueé.

O wàilàapà cè âboro,

na càcaa wàgotée googà?

O wàilàapà cè âboro

na càé caa ipwamainagà?

O nye ticè caapwi!

Rà o cau me pâ Ba;

rà cigòboo na aragà.

Ba paari wakè'gà

pâ tàrù ma âjupâra'gà!»

7 wâra jawé bétubatòina 'ε'

(Naporomee 15.5-16.21)

^{5f} Gée na càué, â go ucâri é napwéretòtù, â go còo é *wâra pwapwicîri pwa goro imwaano. Âna tàpirié é ére na dau pwicîri na wâna.

⁶ Â rà còobé wà i tèpa 7 angela,

†**14:15** Piûnya—Récolte. Munaa ucina goo tèpa âboro diri, na o todàra naa na pitèimuru kà Pwidueé (Osée 6.11). **E**, tèpa âboro kà Pwidueé co, na rà mwa tò naa na Mwaciri kêe (Maréko 4.29).

‡**14:19-20** Jai caapwi âboro—Grec: Jai aunapaò na pwâra òoci (mors).

^b**14:18** Joël 4.13 ^c**14:19-20** Ésaïe 63.3; Auinapàpari 19.15

^d**15:3** Exode 15.1; Psaume 139.14, 145.17

^e**15:4** Psaume 86.9; Jérémie 10.6-7 ^f**15:5** Exode 38.21

na ia rà cipa ê pâ 7 bétubatòina[¶].
 Â rà coona ârabwée imwaano na
 dau pwaa, â rà pii nawâarà goro
 pûukake na mwani mii. ⁷Â wà pwi
 jè ârapàara tèpa ârapàpé macii na
 pwa nyuâarà, âna é jèpa naa tà
 tèpa 7 angela bèepwiri é wâra jawé
 mwani mii, na wâbé goro pwâra
 putàmu kà Pwidueé, wà Pwina é
 *wâro dâra gòiri awé.

⁸Â i wà pwicîri, âna é nye wâbé
 kaa goro mu, gée goro é pai maina
 ma muugère kà Pwidueé, ma é
 pàtamee. Â nye ticè jè âboro cèna
 pâriê ma é tò naa na i wà pwicîri,
 tèepaa naa goro cè pai pacoo kâra
 diri é pâ bétubatòina kà tèpa 7
 angela.

16 Gée na càùé, â go tère é
 pwâratùra na maina, naa na
 é ére na dau pwicîri, na é ina
 tà i 7 *angela pâ: «Guwà pâra, â
 guwà wicèpwiri é pâ wâra jawé naa
 gòropuu, ba câmu kâra é pwâra
 putàmu kà Pwidueé.»

1 'ε' Tonga

²É pâbéaa pâ wà pwi jè angela,
 â é wicèpwiri é wâra jawé kée naa
 gòropuu. Â nye tèepaa kaa é pâ
 tonga na po èpà ma miiri, naa goo
 diri tàpé na rà cigòboo târa i ânuu
 wà Itémuru ma ipwamainâ—wàilà
 na pwa é câmu kée na wâgoorà. Â
 rà dau céepwâa[§] goo.

2 'ε' Nawià na mii

³iNabwé, â é me wà pwi béârailu
 kà tèpa angela, â é wicèpwiri i wâra

jawé kée naa nawià. Â é nye biié
 kaa i nawià ma mii-tòri, pwacèwii é
 domii kâra é âboro bà. Â rà po cau
 bà diri pâ muru na tâa nawià.

3 'ε' Nairiwâ na mii

⁴Nabwé, â é me wà pwi béâracié
 kà tèpa angela, â é wicèpwiri é wâra
 jawé kée, naa na é pâ nairiwâ, ma
 é pâ aupò jawé; â nye domii kaa.
⁵Â go tère pwi jè angela, [na pitûâ
 naa] goro diri pâ najawé, na é ina tà
 Pwidueé pâ:

«Wâgà co na gà *tàrù!

Ba wâgà nabà,

â wâgà napwiri!

Wâgà na gà pwicîri.

Pwa tàrù'gà co

ma gà pitèira,

ma pwa wârimuru târa.

⁶[Ba rà pwa na èpà]:

Rà nama joro domii,

domii kâra é Ba'gà

ma tèpa *péroféta'gà.

Â gà pawâdoorà ni

goro é domii,

na jèpa pârirà. Nabwé!»

⁷Â go tère mwara é pwâratùra, me
 gée na i *aamwari târa imeai. Â é
 ina pâ:

«Üu kaa, co Pwi Ukai

Pwidueé kâjè!

Dau maina nii'gà

naa gòro diri pâ muru.

Âjupâra ma tàrù

é pai pitèi'gà,

[ma wârimuru

na gà naa târa]. Nabwé!»

[¶]15:6 Bétubatòina—Malheur, plaie, fléau.

[§]16:2 Céepwâa—Souffrir, être dans l'affliction.

⁹15:8 1 Rois 8.10-11; 2 Chroniques 5.13-14; Ésaïe 6.4

^h16:2 Exode 9.10; Auinapàpari 13.12-17 ⁱ16:3 Exode 7.17-21

^j16:7 Psaume 19.10; Auinapàpari 15.3

4 'ε' Tòoka

⁸⁻⁹^kNabwé, â é me wà pwi béarapàpé kà tèpa angela. Â é wicèpwiri é wàra jawé kêe naa na i tòotù. Â rà nye dau tòoka kaa goo pâ âboro. Êco na càra caa pinünüma ma rà biirà, ma rà ipwamaina Pwidueé. Â rà pinabaèpàé, gée goo na wàé na pwa pàtamee, naa goro é pâ bétubatòina bèepwiri.

5 'ε' Bàutê

¹⁰^lNabwé, â é me wà pwi bé 5 kàra angela. Â é wicèpwiri é wàra jawé kêe naa goro é autâa kà Itémuru. Â nye bàutê kaa é mwaciri kêe. Â wà tèpa âboro, âna rà tòngüru poropwârà. Ba rà dau maagé còo [goro pai tonga kàra]. ¹¹Êco na càra caa pinünüma, ma rà coo jii é pâ tûâ kàra na èpà. Â rà pinabaèpà wà Pwidueé *napwéretòotù.

6 'ε' Mwari nairiwâ Euphrate

¹²^mNabwé, â é me wà pwi bé 6 kàra angela. Â é wicèpwiri é wàra jawé kêe, naa nairiwâ maina Euphrate. Â nye po mwari kaa, ba na o naigé kà tèpa ukai, na rà o mwa me gée na auègòdò tòotù**.

¹³Nabwé, â go còo pâ âracié duée na miiri, na rà pwacèwii é pâ gérenu^{††}. Â rà jèpa còobé gée na pwâ i pwi Dàragô, ma wà Itémuru,

ma i pwi péroféta, pwi a pwâ, [na ina gooé mwara pâ pwi macii na èpà]^{††}.

¹⁴ⁿWà tèpa duée bèepwiri, âna [pwa pàtamarà ma] rà pwa pâ câmu, na rà pò goo pâ âboro. Â rà pâ nau panaimari tèpa ukai wâni gòropuu, ba na rà pipaa dà Pwidueé, na è Tòotù na è jèe pa-coo. [Na pwi Tòotù bèepwiri, âna ée mwa piétò, ma pitèi é gòropuu diri wà Pwidueé. Ba wàé co na] dau pwa pàtamee naa goro diri é pâ muru.

¹⁵^oÉ ina wà Pwi Ukai lésu pâ: «Guwà tère bwàti, ba go o mwa wâjué me còwâ^{¶¶}, [â go péa pa-pòwà] pwacèwii pwi a mura naa ne. Â cidòri nyuâa pwi âboro na é tà tàcî, ma pwabwàti é pâ ârabwée kêe. Ba péa é tà cicàpé, â ée mwa kamu wiàna còoé.»

¹⁶^pWà tèpa duée âna rà panaimari tèpa ukai gòropuu, naa na jè nadàbo, na ina goo pâ Harmaguédon goro pwa *hébéru.

7 'ε' Gù napuu ma popaa moo

¹⁷Nabwé, â é me wà pwi bé 7 kàra angela. Â é wicèpwiri é wàra jawé kêe, naa gopaérenao. Â go tère é pwâratùra na maina gée na autâa kà Pwidueé, wâna é wàra pwap-wicîri. Â é tomara too pâ: «Jèe po cai coo diri!»

¹⁸^qÂ nye pwa âra kaa tikakara, â é kûu. Â nye tèepaa kaa é kakürub-waanu na dau maina. Â càcaa pwa cè gù napuu cèna wàrapwiri, tapoo

****16:12** Auègòdò tòotù—L'est.

^{††}**16:13** Gérenu—Munaa ucina goo é popai kà tèpa duée bèepwiri na miiri.

^{‡‡}**16:13** Na ina gooé mwara pâ, pwi macii na èpà—Còo Auinapàpari 13.11.

^{¶¶}**16:15** Go o mwa wâjué me còwâ—Bénabwé pai tèepaa me kà lésu.

^k**16:8-9** Auinapàpari 9.20-21 ^l**16:10** Exode 10.22; Ésaïe 8.21-22

^m**16:12** Ésaïe 11.15 ⁿ**16:14** Auinapàpari 19.19

^o**16:15** Mataio 24.43-44; Auinapàpari 3.3 ^p**16:16** Zakarie 12.11

^q**16:18** Auinapàpari 4.5, 8.5

gée na é tèepaa pwi âboro naani gòropuu. ¹⁹rÂ téura pâ ville na wâru wâ gòropuu. Â po pitadàrùé ma âracié pàara, é ville maina^{ss}. Ba nye wàrapwiri kaa é wârimuru na é naa târa é ville Babulona wâ Pwidueé. Ba é pawâdooe goro dipâa, na tòo goro é pwâra putâmu kée.

²⁰sÂ diri é pâ pô ma jaa, âna rà jèpa ipiina, gée goro é kakürub-waanu. ²¹tÂ rà nye tûu kaa gée nap-wéretòtù, pâ pàiri popaa na moo, na po dau maina, pwacèwii é baikè cima* na tûu naa gò tèpa âboro. Â rà pinabaèpà Pwidueé goo wâ tèpa âboro. Ba dau maina awé pâ bétu-batòina bèepwiri.

Tô ilàri gòronaigé Babulona

17 ^uGée na càùé, â é medario, wâ pwi jè ârapàara tèpa 7 *angela, na ia rà wicèpwiri i pâ 7 wâra jawé. Â é ina tòo pâ: «Gà me, ma go paari tâgà é wârimuru [na ée mwa naa wâ Pwidueé] tà i pwi ville na maina, goro jènere pâ nairiwâ na wâru[†], na ina goo wê pâ 'Tô ilàri gòronaigé, na é dau èpà'. ²v[Ba dau miiri é wakè kée.] Ba rà ipuu[‡] ma diri tèpa ukai naa gòropuu. É pâ tûu kée

âna pwacèwii dipâa, na é naa târa pâ âboro gòropuu, ba na rà cau ip-wirié, ma wârori é tûu kée.»

³wÂ wâ i pwi angela, âna é popao naa na nyuâa, naa namaré. Â go côo naawé i tô ilàri bèepwiri, âna é tâa gòro é macii na dau mii. Â po 7 pûru i macii, ma po 10 gi kée, [ba wâ Itémuru][¶]. Â wii naa na diri é naiié é pâ nee béipwamainae ma béinabaèpà Pwidueé.

⁴xÂ wâ i tô ilàri, âna é coona é ârabwée na dau bwùucùru ma mii, [pwacèwii pâ ârabwée kà tèpa ukai ma âboro imaina]. Â é picûâaé goro mwani mii, ma perle, ma pâ atû na maina é wâri wée, na pwâra. Â é tà pa é wâra jawé mwani mii na wâbé goro pâ muru na miiri. Ba pâ muru na èpà, gée goro é càraé na dau èpà. ⁵Â wii na gaadaaé é nee na pitàbinyiri, [âna é âji ère na pai ina wèe pâ]:

Babulona na dau maina—nyaa kà pa ilàri gòronaigé ma èdiri pâ tûu na miiri naa gòropuu.

⁶yÂ go côo pâ é ipwirié, ba é jèe dau wâdo é domii kà tèpa âboro kà Pwidueé, na tètàmwararà, gée goro é pai cèikí kàra naa goo lésu.

^{ss}**16:19** Ê ville maina—Munaa Babulona (ucina goo Roma. Còo **note** goo Auinapàpari 17.1), é, pwiri lérusaléma.

^{*}**16:21** Ê baikè cima—Grec: Caapwi talent. Câmu kée, âna 35–40 kilo.

[†]**17:1** Ville na maina... Babulona biu, âna ucina goo Roma, é ville maina na pàara kà loane. Â ucina goro diri pâ pubu âboro na càra caa papwicîri Pwidueé.

[‡]**17:2** Rà ipuu—Ê wârogòronaigé, âna ucina goro é pai pwamaina wàra pâ duée imudi. Â ucina mwara goro é pai càcaa papwicîri Pwidueé.

[¶]**17:3** Ba wâ Itémuru—Còo Auinapàpari 12.3.

^r**16:19** Auinapàpari 14.10 ^s**16:20** Auinapàpari 6.14

^t**16:21** Exode 9.23–24; Auinapàpari 11.19 ^u**17:1** Jérémie 51.12–13

^v**17:2** Ésaie 23.17; Jérémie 51.7; Auinapàpari 14.8

^w**17:3** Auinapàpari 13.1 ^x**17:4** Jérémie 51.7; Auinapàpari 18.16

^y**17:6** Auinapàpari 18.24, 19.2

Ina tà loane pai ina wèe

Go ucâriê, ba go dau pò gooé.
^{7z}À é ina tîo wà i pwi angela pâ:
 «Gorodà na gà pò gooé? Go o ina
 tâgà é pai ina wèe na tàbinyiri, goo
 wà tò bèepwiri, ma wà Itémuru, na
 é coo gooé, ma pâ 7 pûruê ma pâ
 10 gi kêe.

^{8a}«Ba wà Itémuru, âna é wâro
 béaa, â é jèe bà nabà. Â ée mwa
 toome cîwâ, gée na é Oolaa na ia
 dau wâgòro[§]. Â rà o pò goo, é pâ
 âboro gòropuu—tàpé na càcaa wii
 neerà, naa na Tii goro wâro béaa
 kâra é pai tòpò wàra é gòropuu. Êco
 na, ûna é còobé wà Itémuru, â wà
 Pwiduee, âna ée mwa nama tiàué
 bamwara.

⁹«Wà pwina é tèi bwàti pâ muru,
 âna wâdé na é tâmogòori ni, pâ: Ê
 pâ 7 pûruê bèepwiri, âna câmu kâra
 é 7 nari jaa^{**}, na é tâa wê i tò ilàri. Â
 câmu mwara kà 7 tèpa ukai. ¹⁰Ba
 tèpa 5 gée goorà, âna rà jèe tîu.
 Â é bwaa nye tà tâa pwi jèpwi. Â
 bwaa nye tiâu pwi jèpwi. Â wiàna ée
 mwa tèepaa, â o càcaa gòiri é pai
 tâa kêe. [Ba é jèe nye pacoo pwiri
 wà Pwiduee.]

¹¹«Napwa naa goo wà Itémuru,
 na ia é wâro béaa, â na ia é jèe bà,
 âna wàé kaa pwiri pwi jè ârapàara
 tèpa 7 ukai. Â [ée mwa wâjué cîwâ,
 ba na] é pwi bé 8 kâra ukai mwara,
 béaa kâra é pai tubatiâué.

^{12b}«Napwa naa goo é pâ gi kêe
 na gà cîo, âna câmu kà pàra tèpa

10 ukai, tàpé na bwaa ticè mwaciri
 kàra. Â o naa tàra co ji pàara, na cà-
 caa gòiri^{††}, ma rà o pitûâ na, ma wà
 Itémuru.

¹³«Nye caapwi é aunünüma kàra,
 ma rà pinaa é pàtamarà, ma é tàrù
 tàra pitûâ, naa gooé. ¹⁴Ba rà o mwa
 ipaa dà *Pwi nari mutò. Êco na é
 nye piétò jirrà. Ba nye wàé kaa na
 é Pwi a pitûâ kà tèpa pitûâ, ma
 Pwi Ukai kà tèpa ukai. Â rà o tâa
 ma wàé^{‡‡}, wà tèpa âboro kêe—tàpé
 na é todàra, ma pitòrigarirà, ma rà
 cimwü naa na é cèikî kàra.»

Rà èpàri tò ilàri tèpa ukai

¹⁵É ina tîo mwara i pwi angela
 pâ: «Gà cîo pâ nairiwà na wâru [naa
 goro jènere i ville] na ia é tâa wê i
 tò ilàri gòronaigé. Wàé kaa pwiri é
 câmu kâra pâ âboro, gée na diri pâ
 puâboro, ma pwâratùra, ma napò,
 ma Ba.

^{16c}«Napwa naa goo Itémuru, â pâ
 10 gi kêe, [âna tèpa 10 ukai] âna rà
 o pâ nau èpàri i tò ilàri gòronaigé.
 Â rà o mwa popa é pâ naneemuru
 tîoni, ma pâ ârabwée kêe, ba na o
 ticè kêe, â ée mwa pâra cicàpé. Â
 rà o mwa uti é pièe, ma cîri nap-
 wùruddé naa gòro ânye.

¹⁷«Rà wàrapwiri, ba na pacoo
 é câbawâdé kà Pwiduee. Ba wàé
 kaa, na é tòpò é auniimiri naa na
 pwâranümarà, ba na rà cau pitêr-
 erà, ma rà naa tà Itémuru é pwâra
 ukai kàra. Â wàrapwiri, tèepaa naa

[§]**17:8** Oolaa na ia dau wâgòro—Cîo 2^enote goo Auinapàpari 9.1.

^{**}**17:9** 7 nari jaa—Ucina goo wâ ville Roma, na bari naa gò 7 nari jaa. Tèpa
 7 ukai, âna pwiri pàra tèpa ukai (empereur) naawé.

^{††}**17:12** Ji pàara, na càcaa gòiri—Grec: Caapwi ineretòotù.

^{‡‡}**17:14** Â rà o tâa ma wàé... é, Â rà o piétò ma wàé...

^z**17:7** Auinapàpari 13.1 ^a**17:8** Daniel 12.1; Auinapàpari 11.7, 13.7

^b**17:12** Daniel 7.7,24 ^c**17:16** Auinapàpari 18.8

goro ê pai pacoo diri ê pwi na ia é jèe mara ina wà Pwiduée.

¹⁸ «Napwa naa goo i tô ilàri bèep-wiri, na ia gà côoê, âna é câmu kêra ville maina, na é pitûa kêra diri tèpa ukai wâ gòropuu.»

7 popai goo babulona ‘ζ’

(Naporomee 18)

18 Gée na càuru ê pâ pwi bèep-wiri, â go côo mwara pwi jè *angela, na é boome gée napwéretòtù. Â naa tée pàtamee na maina. Â dau maina pai muugère kée, na é pwéelaa pàpari ê gòropuu.

É pitèié Pwiduée

1 ‘ζ’ O téuraé

^{2d} Â é tomara tôo pâ[¶]:

«Ée jèe tûu *Babulona, téura napô-bà!

[Ticè âboro wê!]

Jèe wâ kà tèpa u,

pwârawâ kêra duée,

bawâ kêra aràu,

[aucârû kêra akàna]

autâa kêra diri,

pâ macii na miiri.

³ [Tojii tô ilàri-bà.]

É naa dipâa kée.

Rà ipwirié pâ Ba.

Rà pâ nau pwacèwié.

Rà pwa tûa na miiri.

Rà ipuu imudi ma wàé,

pâ ukai gòropuu.

Wâro gée gooé

tèpa pi-icu.

Wâru mwani kêra, gée goo pâ tûa èpà kée. Nabwé!»

2 ‘ζ’ Dau maina wârimuru kée

^{4e} Go tère é jè pwâratûra me gée napwéretòtù, na é ina pâ:

«Tèpa naîô wée!

Uru jii Babulona.

Còobé jii tôobà.

Uru jii pâ èpà kée.

Naaco pâ tûa kée.

Ba guwà péa tòpi

é wârimuru kée!

Dau maina aré

na go o mwa naa tée.

^{5f} Dau wâru èpà kée.

Dau pòri too,

tèepaa naanidò

napwéretòtù!

Go côo wakè kée,

â câgo caa pwanauri.

^{6g} Go o mwa papodé.

Naa wârimuru tée

wiâra pâ èpà kée.

Naa tée na dau maina

jii é pwina é pwa.

Pwaaî wârado kée.

Ba é naa dipâa kée

[târa tubaèpà târa pâ Ba].

Pwaaî mwara

goro dipâa na gòo,

ba na é wâdo côwâ.

[Â ée dau maagé goo.]

^{7h} Dau maina nûmee.

Wâru mwani kée.

Maina ipwàdée kée.

Êkaa na wàrapwiri:

O maina aré kée.

Piêdò maagé kée.

[¶] **18:2** Pwiri bétapoo popai goo Babulona, âna tâa na naporomee 17.

^d **18:2** Ésaïe 13.21, 21.9, 34.11–14; Jérémie 50.39; Auinapàpari 14.8

^e **18:4** Ésaïe 48.20; Jérémie 50.8, 51.6,45; 2 Korénito 6.17

^f **18:5** Genèse 18.20–21; Jérémie 51.9

^g **18:6** Psaume 137.8; Jérémie 50.15,29; 2 Tésalonika 1.6

^h **18:7** Ésaïe 47.7–9

É pi-ina kée pâ:
 “Go nye tô ukai.
 Căgo caa tô dăpwà.
 O căgo caa cōo pikîri.”
⁸Ēkaa na wàrapwiri,
 na ji caapwi tòotù,
 ée pâ nau tô dăpwà.
 Ée mwa cōo pikîri.
 Ée mwa copwa.
 O cîriê naa na ânye.
 Ba maina pătămoo,
 wăgo Pwiduée
 ma go pitèié. Nabwé!»

Rà imuruê tèpa âboro

3 ‘Ț’ Tèpa ukai

⁹ĬWà tèpa ukai kâra gòropuu, âna
 rà o cōo ê muru ânye, wiàna tòo
 Babulona, â rà o dau pi-i ma pi-
 jinünü gooé. Ba rà tèpa bée, na rà
 pwa pâ muru na dau èpà ma wàé. Â
 jèe dau pwa neemururà gée gooé.
¹⁰Â rà o coo na wâiti wê, goro ê pai
 wăgotàra goo ê pai maagé kée. [Â
 rà o pwùkùru.] Â rà o mwa ina pâ:
 «Wârîco Babulona!
 Wârîco napô maina!
 Téura ma tubatiâué^{§§},
 na ji caapwi tòotù!»

4 ‘Ț’ Tèpa pi-icu

¹¹kRà imuruê ma pijinünü wà tèpa
 pi-icu wâni gòropuu, ba jèe ticè
 âboro cèna ée wâri cè neemururà.
¹²l[Ba wàé, na ia é mu wâri diri pâ
 na jèpapara muru] na dau maina
 wâri wèe, na rà mu icuri:
 Pâ mwani mii, ma mwani pwaa;

Pâ atù na dau maina wâri wèe;
 Pâ na jèpapara imwaano na dau
 wâdé;
 Pâ upwâra na ûrea;
 Pâ muru na pwa goro béokée kâra
 lélépâ*;
 Pâ muru na pwa goro upwâra;
 Pâ paò ma paò mii;
 Pâ atù pwaa na dau wâdé†;
¹³Pâ na jèpapara jawé ûrea, ma wâi
 na ûrea;
 Pâ dăuru upwâra na ûrea na jè cîri;
 Pâ dipâa, ma géree, ma dăuru
 poloa, ma blé;
 Pâ paaci ma mutô, ma pâ òoci ma
 wàtio;
 Pâ ênawéna na piirà, na dau pwaaé
 kâra.

5 ‘Ț’ Tèpa pwa mwani kâra

¹⁴⁻¹⁵mWà tèpa pi-icu, na dau pwa
 mwani kâra, gée goo i ville Babu-
 lona, âna rà o dau pi-i, ma pijinünü
 gooé. Â rà o ina tée pâ:
 «Ticè neemurugà:
 Muru na jajau,
 muru na pwényuâa,
 muru na wâdé tâgà.
 Cau tubatiâurà.
 Â o căgà caa pâmarirà.»
 Â rà o coo na wâiti wê, goro ê pai
 wăgotàra goro pai maagé cōo kée.
 Â rà o pwùkùru. ¹⁶nÂ rà ina mwara
 pâ:
 «Wârîco Babulona!
 Wàé na é coona
 imwaano mii
 ma bwùcùru
 na kîri ê aaé.

§§**18:10** Téura ma tubatiâué—Grec: Pitèigà.

***18:12** Béokée kâra lélépâ—Défenses d'éléphant, Ivoire.

†**18:12** Pé atù pwaa na dau wâdé—Marbre.

ⁱ**18:8** Auinapàpari 17.16 ^j**18:9** Ézékiel 26.17, 27.30–35

^k**18:11** Ézékiel 27.36 ^l**18:12** Ézékiel 27.12,13,22

^m**18:14-15** Ézékiel 27.31,36 ⁿ**18:16** Auinapàpari 17.4

Â maina wâri wée.
Wâé na é picûââé
goro mwani mii,
ma pâ atû na pwâra.
¹⁷ ʔjée ticè tée diri
na ji caapwi tòotù!»

6 'Ç' Tèpa pâra gòro wànga

Rà picoo iti jiié mwara wà diri tàpé
na rà pâra gòro wànga—wà tèpa
apooro wànga, ma wà tèpa pitûâ
naa gòro wànga, ma wà tèpa taa
ârawéà, ma diri tèpa matélo.

¹⁸ PÂ rà o côo i mué na tòé, â rà o
i, ma pi-ina tàra pâ: «Wâpà cè napô
cèna wàra é ville bèeni? Au! Nye
ticè!»

¹⁹ qÂ rà o i, ma pijinünü, ma tû
dàuru puu naa na pûrurà, [goro pai
tòina kàra]. Â rà o wiikau burà ina
pâ:

«Wârîco Babulona!

Wârîco napô maina!

Dau pwa mwani kâjè,

gée goo ville bèeni.

Téura ma tubatiàué

na ji caapwi tòotù!»

²⁰ r[Éco na wàéni é popai ba kà tèpa
âboro kà Pwîduée]:

Câbu, co napwéretòotù!

Guwà ipwàdée,

âboro kà Pwîduée—

wâguwà tèpa *apostolo,

wâguwà tèpa *péroféta!

Ba é jée téuraé,

é tojiie wà Pwîduée.
É pwa wârîmuru tée,
ba é tubaèpà tàwà.

Bénabwé popai gooé

7 'Ç' O câjè mwa caa côôê côwâ

²¹ sNabwé, â go côo wà pwi jè an-
gela na dau pwa nii kée. Â é popa
é diopwaa kâra atû[†], â é tû naa
nawià, â é ina pâ: «O ciura wàrap-
wiri wà Babulona, ville maina, â o
tûé wàrapwiri, â o câjè mwa caa
côôê côwâ. ²² tÂ o câjè mwa caa
têre côwâ cè airi gitar, ma cè pwâra
uu kâra kuruò, ma cè pwâra uu tutu.
O tiàu cè pwi jè a wakè goro up-
wâra ma paò. Â o câjè mwa caa
têre côwâ cè airi atû bécaagai blé.
²³ uÂ o câ mwa caa pwéelaa côwâ
cè ânye wé. Â o câjè mwa caa têre
côwâ cè pwâratùrà kà du a tapoo
piéa.

«[O popa jiigà, co Babulona, édiri
pâ pwi bèepwiri, majoroé é tûâ'gà
na èpà.] Ba gà pwacèwii tô a pwa
dooki[¶]. Ba wà tèpa pi-icu'gà, na rà
dau imaina naa na gòropuu diri, âna
rà pa-imwûru é pâ Ba diri.

²⁴ v«Üu, [o maina wârîmuru'gà]
ba gà nye pwi majoroé, ba gà
pòtàmwarà tèpa péroféta, ma pâra
tèpa âboro kà Pwîduée. Üu, dau
wâru tàpé na pòtàmwararà gée

[†]18:21 É diopwaa kâra atû—Napéaati naa na grec pâ: Pwacèwii é jè meule
na maina. (Côo ânuuru aucòogai élaio naa nabibiu kâra tii.)

[¶]18:23 Gà pwacèwii tô apwa dooki—Munaa ucina goro pai maina wàra
nûma tèpa âboro, ma pai naa càurà naa goo wà Pwîduée.

^o18:17 Ésaïe 23.14; Ézékiel 27.27-29 ^p18:18 Ézékiel 27.32

^q18:19 Ézékiel 27.30-31

^r18:20 Deutéronome 32.43; Ésaïe 44.23; Jérémie 51.48

^s18:21 Jérémie 51.63-64; Ézékiel 26.21

^t18:22 Ésaïe 24.8; Ézékiel 26.13 ^u18:23 Jérémie 7.34, 16.9, 25.10

^v18:24 Jérémie 51.49; Auinapàpari 17.6

googà, pitiri gòropuu; [â o pitèigà goo][§].»

**Nyabi goro pai piétò
naa napwéretòotù**

19 Gée na càuru é pâ muru bèepwiri, â go tère é pwâratùra kà tàpé na rà po dau wâru awé, wânidò napwéretòotù. Â rà tomara too pâ:

«Aléluia! Aléluia!

Pwamaina Pwiduée!

Wàé na é pa-udòjè!

Wâjaaé é muugère,
ma nii ma pàtamee!

^{2w}Âjupâra ma *tàrù
é pwina é pitèi.

Ba é tèi tòobà,
na é wâgòronaigé
na miiri tûâ kêe,
tô na é tubamiiri
tàpé na wâ gòropuu.

Â é naa tée Pwi Ukai
wârimuru kêe,
wâri wàra domii
kà tèpa ênawéna,
tèpa âboro kêe
na pòtàmwararà. Nabwé!»

³Â rà tomara too mwara wà tèpa âboro, ma ina pâ:

«Aléluia! Aléluia!

Mu too é mu
goo wà tòoni!

Mu too awé
dàra gòiri! Nabwé!»

⁴Â wà tèpa 24 ijiao, ma pâ ârapàpé macii na pwa nyuâarà, âna rà cigò-boo ma tùu jûrurà ara Pwiduée, na

é tâa gò é autâa kêe, â rà pwa-mainaé ma tomara too pâ: «Aléluia! Amen! Wâdé na wàra!» ⁵Â go tère é pwâratùra me gée goro jènere autâa kà Pwi Ukai, na ina pâ:

«Pwamaina Pwiduée,

Pwi Ukai kâjè,

wâguwà diri,

pâ ênawéna kêe,

na maina ma kîri! Nabwé!»

Piéa kà Pwi nari mutô

^{6x}Go tère mwara é toromacè**, na pwacèwii pwâratùra kà tèpa âboro na rà dau wâru. Â dau maina aié, pwacèwii é airi pwiritée^{††}, ma pwâra itàa kâra tikakara, na é kûu ba maina. Â rà gère ina pâ:

«Aléluia! Aléluia!

É pitûâ Pwiduée,

Pwi Ukai kâjè!

Dau maina nii kêe,
naa gòro diri pâ muru!

^{7y}Jè cau ipwàdé!

Jè piêgòtùru!

Jè pipwamainaé!

Ba jèe tèepaa tòotù:

É piéa Nari Mutô.

É ipwabwàtié

wà tô ilàri wâdèe.

⁸Jèe naa tà tòoni

na é coona lino,

imwaano na kîri aaé! Nabwé!»

(Napwa naa goo é imwaano lino bèepwiri, âna câmu kâra pâ tûâ na wâdé, na rà jèpa pwa wà tèpa âboro kà Pwiduée.)

[§]**18:24** Pwiri popai kà loane, na é wii i tii bèeni, é, pwiri gòobàra popai kà pwi angela.

^{**}**19:6** Toromacè—Écho, bruit résonnant.

^{††}**19:6** Pwacèwii é airi pwiritée—é, Pwacèwii pâ wià na dau maina.

^w**19:2** Deutéronome 32.43; Auinapàpari 6.10

^x**19:6** Auinapàpari 14.2 ^y**19:7** Ésaïe 61.10; Auinapàpari 21.2

^{9z}Nabwé, â i pwi *angela, âna é ina tîo pâ: «Gà wii pâ: “Cidòri nyuâarà tàpé na todàra naa goro é piéa kà *Pwi nari mutô.”»

Â é ina tîo mwara pâ: «Ê popai bèepwiri, âna âjupâra, ba popai kà Pwidueé.»

^{10a}Â go cigòboo ma tùu jùruo na ara i pwi angela. Êco na é ina tîo pâ: «Ai! Bwa! Gà cibwaa wàrap-wiri, ba ju nye cau tupédu ênawéna kà Pwidueé, wàiju ma wà diri tèpa béejè na rà *paâjupâra pâ, rà tèpa âboro kà lésu^{††}. Â gà pwamaina co Pwidueé! Ba wà diri tàpé na rà paâjupâra lésu, âna é tâa jaarà é Nyuâaê Pwicîri—ê pwi Nyuâaê Pwicîri na é tâa jaa tèpa *péroféta, ma nama rà inapàpari é popai kà Pwidueé^{¶¶}.»

pwâadàra gòropuu 7 muru na é côo ioane ‘η’

(Naporomee 19.11-21.8)

1 ‘η’ Pwi a tâa gòro òoci na pwaa

^{11b}Gée na càué, â go côo é napwéretòotù, na é tàpirié, â go côo pwi òoci na pwaa. Â pwa pwi âboro na é tâa gò, âna ina gooé pâ ‘Tàrù’ ma ‘Âjupâra’. Ba tàrù ma âjupâra pai pitèi kêe wà tèpa âboro. Â é pipaa [dà tàpé na rà cicaraé]. ^{12c}Â é

du âraporomee, âna pwacèwii doromara ânye. Â wâru é pâ bwe korona, naa gòro pûrué. Â wii naa gooé nee na tàbinyiri, na càra caa tâmogòori é pâ âboro, â nye wàé co. ^{13d}Â é coona é ârabwée na bwiari goro domii. Â tuneé tée mwara pâ: ‘Popai kà Pwidueé’.

¹⁴Rà pâra wiâé é pwâra paa me gée napwéretòotù, na rà tâa gò é pâ òoci na pwaa. Â rà coona é pâ ârabwée imwaano lino, na kîri é aaé, na po pwaa jajau.

^{15e}Còobé pwêé é tàuwa na po dau éa, bétaa é pâ Ba, â ée mwa pitûâ ba gòo, goro é tâjò paò. Â é còogairà pwacèwii é pwâra dipâa. Wàépwwiri é pwâra putàmu kà Pwidueé na dau pwa pàtamee, naa gò diri pâ muru. ^{16f}Â wâgoro ârabwée kêe ma du pâa-âé^{§§}, âna wii é jè aupwa tii na ina pâ:

Pwi a pitûâ kà tèpa pitûâ,
ma Pwi Ukai kà tèpa ukai.

2 ‘η’ Marü bwaooré ma ipaa

^{17g}Nabwé, â go niâ dò, â go côo pwi jè angela, na é coo na i tòotù. Â é gére tomara too târa pâ marü bwaooré, na rà tâ nidò gopaérenao. Â é ina târa pâ: «Guwà me, naa goo é pi-ija maina, na é pwabwàti ba kàwà wà Pwidueé. ¹⁸Me, ba guwà mwa uti é pià tèpa ukai, ma tàpé

^{††}**19:10** Na rà paâjupâra... **é**, Na rà tà cimwü naa goro é âjupâra, na é paari wà lésu.

^{¶¶}**19:10** Dernière phrase—**é**, Ba é âjupâra na é paari wà lésu, âna é pwi âjupâra, na é pagòo tèpa péroféta, ba na rà inapàpari.

^{§§}**19:16** Wâgoro ârabwée kêe ma du pâa-âé—Munaa wâgoro é ârabwée na târamiri du pâa-âé.

^z**19:9** Mataio 22.2-3 ^a**19:10** Apostolo 10.25,26; Auinapàpari 22.8-9

^b**19:11** Psaume 96.13; Ésaïe 11.4; Auinapàpari 1.5, 6.2 ^c**19:12** Daniel 10.6; Auinapàpari 1.14, 2.17 ^d**19:13** Ésaïe 63.1-3; Ioane 1.1,14

^e**19:15** Psaume 2.9; Auinapàpari 1.16, 14.20

^f**19:16** Auinapàpari 17.14 ^g**19:17** Ézékiel 39.17-20

na pwa nii kàra, ma tèpa caa kàra coda. Â guwà mwa uti piàra pâ òoci, ma wà tèpa coda na rà tâa gòrà. Ûu, è piàra pâ âboro diri—tàpé na pwa tàrù kàra, ma wà tèpa ênawéna kàra; tàpé na rà maina, ma wà tàpé na rà kîri.»

3 ‘η’ Tâjûru Itémuru ma pé macii

¹⁹ Nabwé, â go côo Itémuru ma wà tèpa ukai kàra gòropuu. Â rà gére ipapitiri tèpa coda kàra, ba na rà ipaa ma wà i pwi a tâa gòro òoci pwaa, ma tèpa coda kée.

^{20h} Â [rà paa, â rà piétò jii Itémuru, â] rà tâjûruru, wàilu naima ma wà pwi péroféta pwi a pwâ. (Wàé kaa na ia é pwa é pâ câmu kée goro patàmee, ba kà Itémuru—ba na é ipa-imwûru é pâ âboro, na ia rà tòpi câmu kà Itémuru, ma ipwamaina é ânuuê.)

Â rà tû-ru, na ru bwaa wâro, naa na nawià ânye, ba na cîriru goro dà na tò. ²¹ Â cau pòtàmwarà diri tèpa ipaa kàru, goro i tàuwa na ia còobé géé pwâ pwi a tâa gòro òoci pwaa. Â é pâ bwaooré, âna rà cau pwàro goro piàra âboro.

4 ‘η’ Tâjûru Caatana
naa na 1 000 naja

20 ⁱ[Gée na càuru é pai tubatiàu wà Itémuru] â go côo pwi jè *angela, na é boome géé nap-wéretòtù. Â é popa é kii târa é pwêe na ia dau wâgòro, bau jè itùpaò na dau maina. ^{2-3j} Â é tâjûru wà i pwi Dàragò, i pwi dòèa géé na biu,

[na nee mwara pâ] ‘Pwi a cicarajé’, é, *Caatana. Â é piéé goro i itùpaò. Â é tûé boo, naa na i Oolaa na ia dau wâgòro*, â é kiiri wârié. Â ée mwa tâa wê wà i pwi Dàragò, naa na 1 000 naja, ba na o câé mwa caa ipa-imwûru còwâ é pâ Ba. Â géé na càuru 1 000 naja, â o mwa tàpo tipié.

^{4k} Â nabwé, â go côo pâ nyuâa tàpé na pòtàmwarà, wàrapwiri goo é pai *paâjupâra kàra wà lésu, ma pai picémara kàra é popai kà Pwidueé. Ba càra mu caa pwamaina Itémuru, bau i ânuuê. Â càra mu caa tòpi câmu kée, na gaadaarà ma naa goro îrà. Â go côo pâ rà tâa gò pâ autâa kàra ukai. Ba [wà Pwidueé âna é] jèe pawârorà còwâ géé na aubà, â é naa tàrù tàra, ma rà pitûâ ma wà Kériso, [pwi *Mesia kée] naa na 1 000 naja.

^{5-6l} Ba wàilâ âna rà tèpa pâbéaa kà tàpé na rà wâro còwâ géé na aubà. Â cidòri nyuâarà, ba rà tèpa âboro pwicîri, [na rà jèe panuâ diri é wâro kàra tà Pwidueé]. Â [ékaa na rà o *wâro dâra gòiri awé. Ba] o càcaa pwa nii kàra é béwailu kàra pwâra bà naa goorà. Â rà o coo ara Pwidueé^t ma wà Kériso, [pwi Mesia kée] ma piênawéna kàru. Â rà o pitûâ naima ma wàé, naa na 1 000 naja.

Napwa naa goo pàra tàpé, âna o bwaa càra caa pâji wâro còwâ, wiàna bwaa càcaa nabwé é 1 000 naja.

***20:2-3** Oolaa na ia dau wâgòro—Còo 2^enote goo Auinapàpari 9.1.

^t**20:5-6** Coa ara Pwidueé—é, Pwa ârapwaaillò tà Pwidueé.

^h**19:20** Auinapàpari 13.12-17, 20.10 ⁱ**20:1** Auinapàpari 9.1

^j**20:2-3** Genèse 3.1; Auinapàpari 12.9

^k**20:4** Daniel 7.9,22,27; 1 Korénito 6.2; Auinapàpari 13.17

^l**20:5-6** Auinapàpari 1.6

5 ‘η’ Tü Caatana naa na ânye

⁷Gée na càùru pâ 1 000 naja bèepwiri, [na é pacoo wà Pwidueé] â o tipi wà Caatana, gée na karapuu. ^{8m}[Â wàéni é pwina ée mwa pwa, na go côo naa na nyuâa]: É pâra pâpitiri é gòropuu, ba na é ipa-imwüru diri pâ Ba naa gòropuu, na ina goorà pâ Gog ma Magog. Â é panaimarirà ma rà pipaa [dà Pwidueé] ma wà tèpa âboro kêe. Â rà po dau wâru awé, pwacèwii é marawâ, [â pwacoé ma jè pûrarà].

⁹ⁿRà too, â rà po pâpitiri é gòropuu, â rà cibèepi é picaatâa kà tèpa âboro kà Pwidueé, wâna é napô na wânümee goo. Â é nye tèepaa boome kaa, gée napwéretòotù é ânye, na é cau cîri tèpa ipaa bèepwiri. Â tubatiàurà bamwara.

^{10o}Â napwa naa goo wà Caatana, wà pwi ia ipa-imwürurà, âna tûe naa nawià ânye, ma dà na tòo, wâna na ia mara tû naawê mwara wà Itémuru, ma i pwi *péroféta pwi a pwâ. Â rà o aré ma tòina naawê, naa ne ma pwaa, dàra gòiri awé.

6 ‘η’ Bénabwé pitèimuru

¹¹Gée na càùé, [â go côo naa na nyuâa, é pwina o tèepaa]. Go côo i Pwi Ukai na é tâa gò é autâa kêe. Â béaa kêe, â nye tubatiàu kaa é

gòropuu ma napwéretòotù, â o câjè mwa caa côoru còwâ. ^{12p}Â go côo é pâ âboro na rà jèe bà—pâ âboro maina, ma pâ âboro kîri—âna rà gére coo goro i autâa kà Ukai. Â pòpwara é Tii goro wâro—[é tii kà Pwidueé na é wii naawê, nee tàpé na é naa tàra é wâro].

Â pòpwara mwara pâra tii, na wii naa na, diri pâ tûa kà tèpa âboro. Â ée mwa pitèirà wà Pwidueé wiâra é pâ tûa kàra. ^{13q}Â rà me mwara diri tàpé na rà jèe bà, naa na diri pâ ére—naa napuu, é wâpà wiàna naa nawià. Â poparà pâ naa na ‘Napô kà tèpa bà’, ba na ée pitèirà wà Pwidueé[†]. ^{14-15r}Â tû é ‘Napô kà tèpa bà’ bau é auipwàni, naa nawià ânye. Â tû naawê mwara diri tàpé na càcaa wii neerà naa na Tii goro wâro. Ba wàépwiiri é béwailu kâra pwâra bà, [dàra gòiri awé].

7 ‘η’ Âmu napwéretòotù
ma gòropuu

21 ^sGée na càùé, â go côo [naa na nyuâa] é napwéretòotù bau é gòropuu, na ru bwaa âmuê. Ba jèe tiàu é napwéretòotù ma gòropuu béaa, â jèe tiàu mwara é nawià. ^{2t}Â go côo é napô na pwicîri kà Pwidueé, âna wà *Iérsaléma na bwaa âmuê. Âna é gére boome gée napwéretòotù gée jaa Pwidueé. Â picûâaé, pwacèwii é tô jè èpo

[†]**20:13** Grec: Ê nawià, âna é naa too diri tàpé na ia rà bà naa na; â é ‘Napô kà tèpa bà’, âna é naa too diri tèpa bà, na rà tâa wê. Â jèpa pitèirà, wiâra jèpa waké kàra.

^m**20:8** Ézékiel 38.2,9,15-16 ⁿ**20:9** 2 Rois 1.10

^o**20:10** Psaume 11.6; Auinapàpari 19.20, 21.8

^p**20:12** Daniel 7.9-10; Mataio 25.31-46; Apostolo 17.31; 2 Korénito 5.10; Auinapàpari 13.8

^q**20:13** Roma 2.6; 1 Pétèru 1.17; Auinapàpari 2.23, 22.12

^r**20:14-15** Psaume 69.30 ^s**21:1** Ésaïe 65.17; 2 Pétèru 3.13

^t**21:2** Ésaïe 52.1, 61.10; Hébéru 11.16, 12.22; Auinapàpari 3.12

dopwa, na é ipwabwàtié târa pwi éaé, [ba na ru piéa]. ^{3u}Â go tère pwi jè âboro naa goro jènere autâa kà Pwidueé, wânidò *napwéretòotù, na é tomara too pâ:

«[Jè côo jè muru
na bwaa âmuê]:
É boo wà Pwidueé.
É tâa jaa tèpa âboro.
É wàjaarà wàè.

Rà o nye Ba kère.
Wàè na ée Pwidueé kàra.

^{4v}Ée câtura nûru i kàra.
Â o ticé aré ma tòina kàra.

Jèe nabwé é maagé.
Tiàu awé é pwâra bà.

O càra mwa caa i.

Ba jèe tiàu pâ muru béaa. Nabwé!»

^{5w}Â wà Pwi Ukai, na é gére tâa gòro autâa kée, âna é ina tôo pâ: «Gà côo, ba go nama âmuê diri é pâ muru.»

Â é ina mwara pâ: «Gà wii [é pwina gà côo ma tère] ba nye âjupâra ma *târù é pâ popai bèepwiri.»

^{6x}Â é ina tôo mwara pâ: «Jèe po cau coo diri! Ba wâgo Alpha ma Oméga; wâgo autapoo goo ma pwâadèrèè. Go o mwa naa, naa goro piticèmururu naa goo, é jawé târa wâro gée na pwârapò, tà diri tàpé na nûmarà dàra wâdo. ^{7y}Â

go o mwa naa diri pâ aupwényun-yuâari bèepwiri, tà pwina é piétò [jii é èpà]. Â go o Pwidueé kée, â ée Pwi Naîô.»

^{8z}Â napwa naa goo pàra tàpé, [âna rà o pwa wârimuru]:

Wà tàpé na [càra mu caa pwa é
pwina wâdé, goro pai] wâgotàra;
Wà tèpa tàutàra na rà cèikí;
Wà tèpa pwâ¹;

Wà tèpa miiri é càrarà;

Wà tèpa ipuu imudi;

Wà tèpa ipòtàmwarà;

Wà tèpa pwa dooki;

Wà tèpa pwamaina pâ duée imudi.

Wà diri tèpa âboro bèepwiri, âna o tûrà naa na nawià ânye, ma dà na tòo. Ba wàèpwiri é pwi béwailu kàra pwâra bà, [dàra gòiri awé].

Napô lérusaléma na bwaa âmuê

⁹Gée na càué, â é me mariô wà pwi jè ârapàara tèpa 7 angela—tèpa wicèpwiri i tèpa 7 wâra jawé, na ia wâbé goro pâ tubatòina. Â é ina tôo pâ: «Gà me, ma go paari tâgà é tô ilàri dopwa wâdà *Pwi nari mutò.»

^{10a}Â é popao naa na nyuâa[§], naa gòrojaa maina, na gòri too. Â é paari tôo lérusaléma, i napô pwicîri kà Pwidueé, na é gére boome gée napwéretòotù gée jaa Pwidueé. ^{11b}Â é

¹**21:8** Càcaa popai tà tàpé na nûmarà na rà pitère dà Pwidueé, èco na rà tûu ma pwa na èpà na pàra pàara. Popai tà tàpé na rà naa càurà naa goo wà Pwidueé, â rà wàrapwiri, tia pwâadèrèè.

[§]**21:10** Â é popao naa na nyuâa—é, Â é popao é Nyuâaê Pwicîri, â wà pwi angela âna é popao.

^u**21:3** Lévitique 26.11,12; Ézékiel 37.27; Zakarie 2.14; 2 Korénito 6.16

^v**21:4** Ésaïe 25.8, 35.10, 65.19; Auinapàpari 7.17

^w**21:5** 2 Korénito 5.17

^x**21:6** Ésaïe 55.1; Jérémie 2.13; Ioane 7.37; Auinapàpari 1.8,17, 22.17

^y**21:7** 2 Samuel 7.14; Psaume 89.27-28

^z**21:8** Mataio 25.41; Hébéru 10.38-39; Auinapàpari 20.15, 22.15

^a**21:10** Ézékiel 40.2 ^b**21:11** Ésaïe 60.1-2,19

pwâra goro é muugère kà Pwiduée, pwacèwii é atü na dau maina wâri wèe, jè atü jaspe, na dau jajau ma pwéelaa. ¹²⁻¹³c Napwa naa goo pâ auba atü goo, âna dau maina ma gòri too. Â pwa 12 goropwârawâ goo. Ba âracié wâna auêgòdò tòotù; â âracié wâna auduu tòotù; â âracié wâporomarawâ; â âracié wâpwâragòrowâ. Â wii naa goo jèpa goropwârawâ é jèpa neere tèpa 12 wâao *Isaraéla. Â pwa 12 angela na rà jèpa wéaa goo. ¹⁴Â po 12 atü pàara i auba. Â jèe wii naa goo jèpa paaé bèepwiri, é jèpa nee tèpa 12 *apostolo kà Pwi nari mutô.

Câmu kêra napô

¹⁵d Wà i pwi *angela, na bu gére pitùra, âna é cipa é bàra watü mwani mii. Â é câmuri i napô, bau é pâ goropwârawâ, ma é babé goo. ¹⁶Â é côo pâ nye po ipaiwâ bwàti é câmu goo é pâ ârapàpé ére gée goro i napô. Â nye po ipaiwâ bwàti é pai gòri, ma dooé, ma augòri goo. [Úna é naanaimari é câmu, âna ni-marò kèe] âna po 12 000^{**}. ¹⁷Â é câmuri mwara é babé atü, â é câmu kèe, âna po 144 coudée^{††}. (Ba wàépwi é câmu na rà mu câmuri goo, wà tèpa âboro.)

¹⁸e Ê auba wâgoro babé, âna atü jaspe, na bwùcùru ma mii, [na dau maina wâri wèe]. Â é napô, âna é

mwani mii, na é po pwéelaa, ma pwâra. ¹⁹Â pâ pàara auba, âna pwa goro pâ atü na maina, na tòpò naa gò, pâ na jèpapara atü na kîri na jèpa dau maina é wâri wèe:

Pâbéaa—jaspe;

Bé 2—saphir;

Bé 3—calcédoine;

Bé 4—émeraude;

²⁰Bé 5—sardonyx;

Bé 6—sardoine;

Bé 7—chrysolithe;

Bé 8—béryl;

Bé 9—topaze;

Bé 10—chrysoprase;

Bé 11—hyacinthe;

Bé 12—améthyste.

Â po dau jajau ma muugère pâ atü bèeni, â rà dau pwâra goro êdiri pâ âmu kèe.

²¹Â i jèpa goropwârawâ na rà po 12, âna nye pwa goro caapwi perle. Â é naigé na maina, wânabibiu kêra napô, âna pwa goro mwani mii, na dau pwéelaa ma dau pwâra.

Pwéelaa naawê muugère kà Pwiduée

²²Nye ticè wâra pwapwicîri cèna go côo naawê. Ba ru tâa wê, wà Pwiduée^{‡‡} na dau pwa pàtamee, ma i Pwi nari mutô. [Â o pwamainaru naa naporomeeru.] ²³f Â jèe ticè-muru naa goo, na ru èù naawê, é tòotù ma parui. Ba jèe pwéelaa

^{**}**21:16** 12 000—Câmu kêra pai picaatâa kà Pwiduée ma tèpa âboro kèe. 12 000 = 3 x 4 x 1 000. 3 = nimaro kà Pwiduée (Caa, Naîé, ma Nyuâaê Pwicîri); 4 = pâ 4 ére nord, sud, est, ouest; 1 000 = câmu kêra pâ âboro na wâru. Jèpwi mwara; 12 = jè câmu kà tèpa âboro kà Pwiduée. (Còo Auinapàpari 7.4-8.)

^{††}**21:17** Coudée—Gòobàra caapwi mètre. (Pai gòri wàra é î pwi âboro, gée goro mangadaîê, tiagoro jipu kêra îê.)

^{‡‡}**21:22** Ru tâa wê, wà Pwiduée... Grec: Ê wâra pwapwicîri kèe, âna wà Pwiduée...

^c**21:12-13** Ézékiel 48.30-35 ^d**21:15** Ézékiel 40.3; Auinapàpari 11.1

^e**21:18** Ésaïe 54.11-12 ^f**21:23** Ésaïe 60.19-20; Auinapàpari 22.5

naawê ê muugèrè kà Pwiduée. Â wà i Pwi nari mutô, âna jèe pwi wâra ânye. ^{24g}Â diri tèpa âboro, âna rà o wâro na pwéelaa kêe. Â wà tèpa ukai, âna rà o pa pâdarié diri pâ wâdé kàra. ^{25h}Â o càcaa târi ê pâ goropwârawâ, ba nye ticè ne ma bàutè wê [â ticè a mura]. ²⁶Â pâ Ba gòropuu, âna rà cia naawê diri pâ neemurà ma wâdé kàra.

²⁷ⁱO càcaa tò naawê cè jè muru na miiri. Â pwicîri mwara tà tèpa pwa pâ tûa na miiri, ma tèpa pwâ. Â wâdé co, wàilà na wii ê neerà naa na tii kà Pwi nari mutô, ba Tii goro wâro.

Nairiwâ na é naa wâro

22 ^jGée na càué, â wà i pwi *angela, âna é paari tôo ê nairiwâ, na é naa wâro. Â nye po dau pwéelaa awé. Â é itàa gée arana é autâa kà Pwiduée, ma *Pwi nari mutô, ^{2k}wânabibiu kâra naigé kâra i napô. Â é coo goo ê du jènere nairiwâ^{1l} i upwâra târa wâro^{5s}. Â é pitòpò pâ pwêe naa na 12 parui naa na caapwi naja. Â é dooé, âna wâi târa ê pâ Ba. ³Â o càcaa pwa cowa cè tojii.

O tâa na i napô ê autâa kà Pwiduée ma Pwi nari mutô. Â rà o mwa piênawéna kà Pwiduée ma pipwamainaê wà tèpa âboro kîri kêe. ^{4l}Â rà o picôorà ma wàé, â o wii

na gaadaarà ê nee. ^{5m}Â o câ mwa caa pwa cowa ê bàutè. Â o càcaa piâjimuru târa ê wâra ânye, bau i tòotù. Ba ée pwéelaa kàra wà Pwi Ukai Pwiduée. Â rà o pitûa dâra gòiri awé.

Bénabwé popai

⁶ⁿGée na càué, â é ina tôo wà i pwi angela, pâ: «Diri ê pâ muru na gà me gée aucôo ma tère, âna âjupâra ma *târù. Ba wà Pwi Ukai Pwiduée, âna é naa é Nyuâaê Pwicîri kêe tà tèpa *péroféta, [ba na rà inapàpari ê popai kêe]. Â, na wàrapwiri, â é cûru pâ tèpa angela kêe, ma rà inapàpari tà tèpa âboro kîri kêe ê pâ muru na o mwa tà tèepaa.»

É wâjué cowa lésu

^{7o}É ina wà lésu pâ: «Guwà côo! Go o tàpo tèepaa.»

[Â wâgo, loane, âna go ina pâ]*: O cidôri nyuâa pwi âboro na é pitère dâra ê popai kà Pwiduée, na tâa na é tii bëeni! Ba é paari ê pwina o tèepaa, târa ma rà pwacôoco wà tàpé na rà pûra.

^{8p}Una go cau côo ma tère diri pâ muru bëepwiri, â go cigòboo ma tùu jùruo, ma pwamaina i pwi angela, na ia é paari tôo.

⁹Â é ina tôo pâ: «Bwa! Gà cib-waa wàrapwiri. Ba go pwi bére

^{1l}**22:2** Ê du jènere nairiwâ—Caapwi upwâra. Munaa é itàa boome ni nabibiu kêe i nairiwâ.

^{5s}**22:2** I upwâra târa wâro—é, Pâ upwâra târa wâro.

***22:7** Munaa popai kà loane, êco na, pwiri gòobàra popai kà lésu.

^g**21:24** Ésaïe 60.3,5 ^h**21:25** Ésaïe 60.11 ⁱ**21:27** Ésaïe 52.1; Ézékiel 44.9; 1 Korénito 6.9–10 ^j**22:1** Ézékiel 47.1

^k**22:2** Genèse 2.9; Ézékiel 47.12; Joël 4.18; Zakarie 14.8

^l**22:4** Mataio 5.8; Auinapàpari 3.12 ^m**22:5** Daniel 7.18,27; Auinapàpari 5.10, 20.6, 21.23,25 ⁿ**22:6** Auinapàpari 1.1

^o**22:7** Auinapàpari 1.3 ^p**22:8** Auinapàpari 19.10

wakè'gà, ma wà tèpa béegà, wà tèpa péroféta, ma wà diri tèpa âboro, na rà pitère dàra é pâ popai na wâna é tii bèeni. Â wâdé na gà pwamaina co Pwidueé!»

¹⁰ Â é ina tôo mwara pâ: «Gà cibwaa wéaari naa googà é pâ popai, naa na tii bèeni, na é mara ina béaa wà Pwidueé. Ba popai târa pa-ipacôo wà tèpa âboro. Ba jèe wâmwünyabwe é tòotù kèe, na é pacoò diri pwiri wà Pwidueé.

¹¹ «Êkaa na, wà pwina é pwa na èpà, ma muru na miiri, âna wâdé na é nye gòo goro pwa[†]. Â wà pwi âboro na é pipapwicîriê, ma tàrù é wâro kèe, âna wâdé na é ciburà pwa.»

Go pwi autapoo goo ma pwâadèrèe

¹² É ina wà lésu pâ: «Guwà côo, ba go o jèe tàpo tèepaa me. Â go naa wâri wèe târa jèpa âboro, wiâra é jèpa wakè kàra; [wiâna wâdé, é, èpà]. ¹³ Ba wâgo Alpha ma Oméga, na go tâa béaa, â go o mwa me. Â go pwi autapoo goo, ma pwi pwâadèrèe.»

¹⁴ Cidòri nyuâa tàpé na [rà wâdé na ara Pwidueé. Ba] rà jèe nuwa ârabwée kàra. Â o pwa tàrù kàra ma rà tò na é goropwârawâ târa i napô, ma uti é pwâra upwâra târa wâro.

¹⁵ O càra caa toome pâ akàna—tèpa pwâ, ma tèpa ipuu imudi, ma tèpa ipòtâmwara, ma tàpé na rà pwa dooki, ma tèpa ipwamaina pâ duée

imudi! Wà tàpéebà, âna rà o cau tâa gòroigé diri.

¹⁶ É ina wà lésu pâ: «Go jèe cùru paé dariwà pwi angela kôo, ba na é papaé é popai kôo, tà tèpa wâra pwapwicîri. Wâgo, âna go pwi gòobàra wà ukai *Davita; wâgo, âna go pwi îricò kaatàdaa, na go pame é tòotù.»

¹⁷ Â é Nyuâaê Pwicîri, ma wà tô llàri dopwa kà Pwi nari mutô, âna ru ina tée pâ: «Gà me!» Â wà pwi âboro na é tère pwiri, âna wâdé na é ina mwara pâ: «Gà me, [co Pwi Ukai!]» Â wà pwi âboro na nūmee dàra wâdo, â wâdé na é me, ma é wâdo é jawé târa wâro, ba nye ticé wâri wèe.

Cibwaa tòotéri ère popai bèeni

¹⁸ Wâgo loane, na go ina bwàti târa diri pâ âboro, na rà tère é pâ popai, naa na é tii bèeni, pâ: Ê popai bèeni, âna popai kà Pwidueé na inapàpari é pwina o tèepaa. Â gà ipwacôoco. [Gà cibwaa ébii é popai] ba wiâna gà naa gòobàra é pâ popai bèeni, â é nye naa gòobàra tâgà mwara wà Pwidueé é pâ bétu-batòina na ina naa na é tii bèeni.

¹⁹ Â wiâna gà patâjii é jè popai gée na tii bèeni, â ée mwa patâjii jiigà é kâgà, gée goro é pwâra upwâra târa wâro, ma autâa'gà na napô na pwicîri, na wii naa na tii bèeni.

²⁰ Â [wà lésu] wà Pwina é *paâjupâra é pâ muru bèepwiri,

[†]22:11 Wâdé na é nye gòo goro pwa—Munaa é pitunamiri càùrà wà pwi angela, ba na é tabatâci é pwâranümarà, ma rà pitòotéri é wâro kàra.

^q22:11 Daniel 12.10

^r22:12 Ésaïe 40.10; Jérémie 17.10; Auinapàpari 2.23

^s22:13 Ésaïe 44.6; Auinapàpari 1.8,17, 21.6

^t22:14 Genèse 2.9, 3.22 ^u22:16 Nombres 24.17; Ésaïe 11.1,10; Roma 1.3; Auinapàpari 2.28, 5.5 ^v22:17 Ésaïe 55.1; Auinapàpari 21.6

^w22:18 Deutéronome 4.2, 13.1 ^x22:20 Auinapàpari 2.16

âna é ina pâ: «Üu, go o jèe tàpo tèepaa.»

[Â wâgo loane, â go ina pâ]:
Amen! Wâdé na wàra! Wâdé na gà
me, co Pwi Ukai Iésu!

²¹[Â wâguwà tèpa cèikî na
guwà pûra ê tii bèeni] wâdé na é

cau *pwényunyuâariwà diri wà
Pwiduée, goro ê *pimeaari imudi
kà wà Pwi Ukai Iésu!

Cidòri nyuâawà!